C. 29.

C. 29

IVRIS CANONICI THEORIA ET PRAXIS,

AD FORVM TAM SACRAMENTALE
quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum,
tum ſeculare.

OPVS EXACTVM NON SOLVM
ad normam Iuris Communis & Romani, ſed etiam
Iuris Francici:

Authore JOANNE CABASSVTIO Aquiſextienſi
Congreg. Oratorij Domini IESV Presbytero.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumpt. LAUR. ARNAUD, & PET. BORDE.

M. DC. LXXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

EMINENTISSIMO DOMINO

HIERONYMO GRIMALDO,

S. R. E. CARDINALI,

Aquarum-Sextiarum Archiepiſcopo:

JOANNES CABASSVTIVS Aquiſextienſis Oratorij Domini IESV Presbyter S. D.

ETſi commune omnium Chriſtianam Religionem profitentium officium in imitatione Chriſti conſiſtat, cujus Apoſtolus nos adhortatur ut ſimus imitatores ſicut filij chariſſimi; Sanctuſque Eccleſiæ Doctor Gregorius Nyſſenus toto ſuo ad Harmonium libro explorans quidnam rei ſit Chriſtianiſmus, nihil aliud eſſe com-

monſtret quàm imitationem Chriſti Domini: hoc tamen officio arctiùs præ cæteris aſtringuntur illi quos ut divinæ Scripturæ verbis utar, poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Horum quippe vitam neceſſe eſt ſpecimen eſſe Chriſtianæ perfectionis, & lucernæ inſtar cæteris omnibus qui in domo Dei ſunt præfulgere, ut ſubditi horum fideles eorum imitatione mores ſuos ad exemplum Chriſti ſanctiſſimè exigant, ſitque ſpectabilis inter eos Præſul tanquam ſupremi Paſtorum Principis noſtræque omnium ſalutis Authoris ſpirans ac vivẽs effigies. Hoc ipſum non inanis jactantiæ, ſed diuini Spiritûs impulſu de ſe prædicat Gentium Apoſtolus: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Hanc Tibi mentem inſidere, hoc Te duci propoſito imitandi Ieſu Chriſti norunt quotquot vitæ tuæ rationem perſpectam habent; hoc mores, hoc actus tui, hoc inſtituta tua palam faciunt. Hoc ſolo ſpiritu ductus Eccleſiæ cultui & obſequiis vitam omnem & labores tuos conſecraſti, pro qua tuenda & ornanda perilluſtres diverſis temporibus tum Legationes, tum Præfecturas magnâ ſolicitudinis, religionis & prudentiæ laude obiuiſti. Summos etiam Pontifices indefeſſâ operâ, ſapientiſſimis conſiliis & laborioſis officiis demeruiſti, tum ante, tum poſt delatam

tam Tibi ob inſignia merita Cardinalis Purpuram. Iſtis quidem omnibus à Te geſtis ſolã Dei gloriam expetiuiſti; humanæ verò gloriæ nulla Tibi cupiditas inceſſit. Exploratum tamen eſt quod veteres Sapientes prodidere, gloriam eſſe umbræ perſimilem, quæ inſequitur fugientes, cùm tamen fugiat inſequentes. Ita enim factum eſt ut tua inter homines laus & perhonorifica fama quam deſpexiſti, virtutis tuæ comes & aſſecla fuerit, atque etiam inuitus ſtabile fundamentum ad gloriam & dignitatem Nominis tui latiùs propagandam & altiùs exſtruendam ſubjeceris. Attamen in tanta negotiorum Tibi incumbentium mole mens tua ſublimis ad vnicum propoſitum ſibi finem Deum inceſſanter aſpirabat, & ardenti affectu illas myſticæ columbæ pennas cum Regio Pſalte deſiderabat, quibus ſublevata, ab omnium aſpectabilium rerum ſolicitudine libera, convolans ad Deum ei ſoli tandem vacaret, in eoque deinceps conquieſceret. Atque hoc beneficium propitio votis tuis Numine conſequutus es ampliſſimũ, ex quo noſtræ hujus Provinciæ, quæ prima Galliarum Chriſtianæ Fidei documenta à primis ipſis Domini noſtri diſcipulis excepit, creatus es Archiepiſcopus. Itaque huic ſtationi illigatus, juſtamque obtendens reſidendi neceſſitatem, tumultuoſis Aulæ tum Romani

Pontificis, tum Chriſtianiſſimi Regis fluctibus Te ſubduxiſti, vt in iſto tranquillo portu conquieſceres ſoli Deo vacans, & commiſſi Tibi gregis ſaluti proſpiciens. Quanto verò ſtudio ferveat in Te zelus domus Dei, ejuſque quam decet ſanctitudo in longitudinem dierum, decorem diligas, teſtatur tuis impenſis fundatum illud celebratiſſimum Aquenſe Seminarium, ex quo velut ex Argonautarum navi aut equo Troiano, tot ut ita dicam Heroës Sacræ Militiæ addicti prodeunt. Teſtantur inſuper illæ Sacerdotum à Te inſtitutæ per univerſam Diœceſim excurſiones, claſſicum adverſus omnia peccata proclamantium, quorum indefeſſo labore flagitia quæque ſtirpitus evelluntur, ignorantia populorum diſcutitur, ſimultates extinguntur, ſacrilegæ confeſſiones reparantur, & omnis plebs ad meliorem frugem revocatur. Teſtantur etiam eximiæ tuæ illæ ſanctiones quibus Eccleſiæ ſanctæ diſciplinam vndequaque ſuffulſiſti. Teſtatur & illa nunquam ſatis laudata proviſio tua, per quam videmus totâ Diœceſis amplitudine ad ſingulas metrocomias Clericorum cõcurſus ſtatis hebdomadæ diebus, ex circumjacentibus vicis & minoribus oppidis ad Eccleſiaſticas collationes & diſſertationes, quibus præficiuntur delecti Presbyteri virtutibus & eruditione inſignes. Quàm eſt ſpecioſa Te duce,

Te

Te auſpice hujuſce Diœceſis tuæ facies? Lubet hoc loco cum Vate illo diuinitus inſpirato ſic exclamare : *Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, tentoria tua Iſraël! ut valles nemoroſa, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula qua fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas?* His verò tuis ſanctiſſimis inſtitutis quæ Tibi ad perennem felicitatem viam muniunt, Te verum probas imitatorem Ieſu Chriſti, ad hoc unum intenti ut nos ſanctificaret, exhiberetque ipſe ſibi Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam neque rugam aut aliud hujuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata. Ad iſtam gregis tui ſub Te optimo & amantiſſimo Præſule cumulandam felicitatem quamplurimi Tibi ſubditi Sacerdotes creditas ſibi à Deo animi facultates & ſpiritualia dona Te hortatore conferunt. In his ego tametſi aliorum meritis impar, ſperans Tibi non iniucundum fore, quidquid in me ſtudiorum ineſt, in Tui obſequium & Cleri utilitatem jampridem impendere inſtitui. Iſto ductus affectu ante aliquot annos Notitiam Conciliorum ſub Illuſtris Nominis tui præſidio edidi : deinde tuo juſſu brevem de Vſuris tractationem; eodemque ſtudio impulſus iſtam Iuris Canonici Theoriam & Praxim quantâ valui diligentiâ contextam, tutelæ tuæ clypeo munitus, tuæ benevolentiæ dignatione fretus, tuis

cohor

cohortationibus excitatus, publicæ tandem luci permitto. Faxit Deus ut iſte labor eam quam intendo frugem pariat, tuaque Eminentia ad gregis Dominici ſalutem diu perſtet incolumis.

AD

AD LECTOREM
Admonitio Authoris.

IN tradendis diſciplinis, maximè verò illis quæ ad morum inſtitutionem pertinent, multipliciter peccari contingit. Plerique ex quodam animi morbo receptas & probatas viris præſtantioribus, qui in diſciplinis inveſtigandis indefeſſo ſtudio miraque ingenij felicitate verſati ſunt, ſententias amore novitatis faſtidientes, doctrinas recentes conſectantur. Quibus illud apprimè convenit quod in Athenienſibus divina Scriptura notat Act. 17. *Athenienſes autem omnes & advenæ hoſpites ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere aut audire aliquid novi.* Iſti ſanè quibus aures ad novitates pruriunt, cùm non ſincero judicio, ſed animi levitate ducantur, veram & ſolidam rerum cognitionem nullatenus aſſequi valent; & cum illa rudi materia quæ principium generationis corporum à Philoſophis cenſetur, hoc commune habent, ut quemadmodum iſta novæ atque etiam ſæpenumerò vilioris formæ appetitu ingenito veterem & nobiliſſimam formam animæ viventis rejiciendo, quaſi nimiæ excellentiæ pertæſa, formam cadaveris expetit; ſic etiam illi à Sapientibus traditam olim diſciplinam hoc ſolo faſtidiunt quòd gratiâ careat novitatis, ut ſibi in abſurdis & paradoxis rerum novarum ſtudio complaceant: perinde ac ſi quis demens admiranda illa mundi luminaria Solem, Lunam cæteraque cœlis affixa ſydera, & in his infimis elementis perfectiſſimè efformata corpora dedignaretur, & horum vice cometas in cœlis, & corporum monſtra in terris ſubſtitui averet. Hujuſmodi fu-

runt inſaniâ circumforanei quidam audaculi & vix ſemi-eruditi, de ſummis & eximiis viris mirâ ingenij felicitate præditis, qui multos annos tum Theologiam, tum Iuriſprudentiam Canonicam in primariis totius Europæ Academiis magnâ nominis celebritate profeſſi ſunt, perversè judicantes; ex quibus ob inſignia merita nonnulli ad ſupremam Petri Sedem, ut duo Innocentij III. & IV. & Adrianus VI. alij ingenti numero, non ſorte, non affinitatis reſpectu, non gentis nobilitate, non opibus, non ambitu, non aulicis artibus, ſed ſolo præcellentium meritorum delectu ad Cardinalium, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum dignitatem provecti ſunt; quidam alij, ut ſanctus Raymundus qui juſſu Gregorij IX. Codicem Decretalium compilavit & Summam caſuum dictam Raymundinam conſcripſit, S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus in album Sanctorum qui publico univerſæ Eccleſiæ cultu honorantur & invocantur, aſcribi meruerunt. Sancti quidem Antonini Florentinorum Archiepiſcopi Summam proponit legendam & addiſcendam primum ſub ſancto Carolo Borromæo Mediolanenſe Concilium Provinciale, ſub titulo, Qui libri potiſſimùm à Clericis legendi. Alios Summi Pontifices etiam ex remotis & alienis ditionibus Romam acciuerunt, ut eorum ſcientiâ & ſapientiſſimis conſiliis in arduis negotiis & difficultatibus decidendis uterentur; in iſtis eminet Martinus Navarrus, à quo Præceptore alterum Iuris Canonici decus Didacus Covarruvias Epiſcopus Segobienſis, & Supremus Hiſpaniarum ſub Rege Philippo II. Cancellarius, in lib. 4. Decretalium, p. 1. cap. 1. num. 14. gloriatur ſe Iuriſprudentiam didiciſſe, cùm ille non vulgari honorario Ius in Vniverſitate Salmanticenſi prælegeret; quique Romam evocatus tanti habitus eſt, ut quandoque Viri ſapientiâ & longo uſu ſtudiiſque conſummatiſſimi, occurrentibus gravibus quibuſdam difficultatibus Navarrum eſſe conſulendum, ejuſque conſilio ſtandum communiter deliberaverint: & præcellens ille Cardinalis Bellarminus ſuum de Scriptoribus Eccleſiaſticis librum commemoratione Martini Navarræ, cujus magnam doctrinam & pietatem commendat, quaſi aureâ quadam fibulâ concluſit. O ſi ad aliquorum malè feriatorum libidinem ſtel-

læ iſtæ quæ in firmamento Eccleſiæ præfulgent extinguerentur! quot ignorantiæ tenebræ, quot novarum opinionum monſtra, quot animarum laquei & conſcientiarum tendiculæ ad efformandam novam & veteri diſciplinæ oppoſitam doctrinam in medium proferrentur? Quantæ inter novos Doctores exurgerent opinionum concertationes & ſimultates? quantis ambiguitatum tenebris obuoluerentur piorum mentes? quantis ſcrupulorum aculeis diuexarentur illâ extinctâ luce quam tot pientiſſimi & eruditionis præcipuæ Viri collatis laboribus, ſtudiis & frequentibus ad Deum precibus per annos ferè quingentos accenderunt? Expectanda eſſent plura ſecula donec pares exurgerent tum ſuperiùs nominatis, tum Dominico Soto Academiarum Hiſpaniæ & Concilij Tridentini in quo præfulſit ornamento; & Sylveſtro Prierati Sacri Palatij Magiſtro, ambobus Dominicanis; tum nunquam ſatis laudato Cardinali Franciſco Toleto è Societate Ieſu, & aliis.

Cùm tamen proclives ſint hominum ſibi nimis indulgentium animi ad oppoſita extrema, nec libenter in mediocritate, quæ vtplurimùm virtutis & veritatis propria eſt ſedes, conquieſcere velint, æquale vitium eſt hominum ad opinionum morumque laxitatem, & aliorum in oppoſitam nimiamque rigiditatem deflectentium. Non me latet in ſingulis ac ſeorſim ſpectatis quantumvis præſtantibus Scriptoribus rariùs quidem, ſed tamen aliquando utrumque extremarum opinionum poſſe notari defectum. Nemo enim mortalis vſqueadeò eruditus & perſpicax eſt, vt non aberret aliquando: ſed hujuſmodi ſingulorum defectus advertit & corrigit communis cæterorum gravium Authorum conſenſus, quo fit ut errare interdum aliquis poſſit inhærendo alicujus gravis & laude digni Scriptoris opinioni; non tamen peccabit inhærendo communi vel majori graviorum & ſapientiorum Doctorum conſenſui, modò propria ipſius conſcientia, quamuis erronea, non adverſetur. Leves autem Authores, & novarum ſuſpectarumque opinionum ſtudioſos opifices, quamuis mutuò initâ inter ſe factione pluſquam centeni occurrerent, nihil moror. De talibus admonet Evangelium: *Cæcus ſi cæcum ducat ambo in foveam cadunt.* Præferendum eſſe

gravium Authorum conſenſum unius aut alterius etiam gravis alioqui Authoris ſingularibus placitis ſapienter docent Ioannes Andreas in c.1. de conſtitut. & Navarra c.27.n.280. duo Canonici Iuris columina.

Sanctus Ioannes Damaſcenus in fine ſui hæreticorum catalogi quoſdam notat quos vocat Ethicoproſcoptas, ideſt circa morum doctrinam errantes: horum verò duo invicem contraria, ſed tamen æqualiter pernicioſa dicit eſſe genera: eos ſcilicet qui nimiâ facilitate & ſegnitie res quæ illicitæ ſunt, dicunt eſſe licitas; & illos è contrario qui nimia ſeveritate res quæ licitæ ſunt, pronunciant illicitas. Vtroſque eodem iudicio parique maledictione condemnat Deus Iſai. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Præclarè quoque ait S. Bonavent. lib. 2. compend. theolog. verit. cap. 52. *Cavenda eſt conſcientia nimis larga, & nimis ſtricta: nam prima generat præſumptionem, ſecunda deſperationem: item prima ſæpe dicit malum bonum, ſecunda è contra bonum malum: item prima ſæpe ſalvat damnandum, ſecunda è contra damnat ſalvandum.* Idemque Sanctus Doctor paulò pòſt ſubjungit: *Error conſcientiæ cauſatur ex ſingularitate quâ homo ſequens ſenſum proprium non conformat ſe aliis, nec ſequitur communes vias bonorum. His convenit illud Numer. 11. Extrema caſtrorum conſumpſit ignis.* En igitur ut Seraphicus Doctor extrema opinionum quaſi oppoſitos ſcopulos Syllæ & Garybdis declinanda docet; auream verò conſectandam mediocritatem, quam ab illo inveniri monet qui communes ſequitur bonorum vias, proprioque abdicato ſenſu communi bonorum judicio ſe conformat.

A quibuſnam ingeniis ultra modum aut ſeverioribus aut indulgentioribus magis periclitetur animarum ſalus, difficilè æſtimatu fuerit. Per indulgentiores quidem deducuntur animæ per ſpatioſam & latam viam quæ ducit in æternam perditionem, taliumque directorum obſtetricante manu educitur coluber tortuoſus, concipitur, pariturque & fovetur peccatum. Hinc apud Ezechielem cap.13. Dominus indignatur & maledicit conſuentibus pulvillos ſub omni cubito, & facientibus cervicalia ſub capite univerſæ ætatis, ut ſcilicet

cet molliter & blandè in peccatis ſuis conquieſcant homines ſeducti, ſibique de hujuſmodi directoribus complacentes. Hos perſtringit Iſaias cap.30. *Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Sapienter ait S. Hieronymus ad Euſtochium epiſt.19. *Quoniam mel in Dei ſacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata eſt, & quadam ut ita dicam piperis auſteritate condîta. Apud Deum enim nihil voluptuoſum, nihil tantùm ſuave placet, niſi quod in ſe habet aliquid mordacis veritatis.* Iſtud quidem à Domino ſignificatum credo ubi mel à ſacrificiis prohibet, ſal verò naturali acrimoniâ præditum adhiberi jubet. Eccleſiam certè nuper ingemuiſſe vidimus à factione quorundam novorum Caſuiſtarum, qui quum antiquos aſpernarentur, ſeque illis longè præferendos jactanter ſcriberent, eam morum relaxationem & criminum etiam atrociſſimorum licentiam quamplurimis editis libris prædicabant & propugnabant, ut ſatis mirari nemo poſſit hæc opinionum portenta quæ Alexander VII. proſcripſit & anathematizavit, potuiſſe hominibus probari quibus aliqua rationis & probitatis ſcintilla ſupereſſet: adeo intereſt communi Patrum & Doctorum conſenſui debitam ſervari laudem & approbationem.

Cæterùm ſicut noxia eſt laxior indulgentia, ita & immoderata in rebus conſcientiæ auſteritas, quæ hominum imbecillitatem nihil penſi habens, neque à præceptis conſilia diſcernens, dum illos ad nimis ardua compellit, viam ſalutis æternæ quam Chriſtus illis aperuerat præcludit; ſalvandos, ut ait D. Bonavent. damnat, & conſcios propriæ infirmitatis ad deſperationem adigit. Accidit enim ut miſeri homines hac audita rigidiore doctrinâ credant vel dubitent ineſſe mortalem culpam ubi nulla eſt; ſed tamen rei difficultate victi, ex erronea conſcientia mortaliter peccent & damnentur. Suam ex oppoſito benignitatem Salvator hominum Ieſus-Chriſtus nobis enixè commendat: *Venite ad me*, inquit, *qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Idemque Scribas & Phariſæos hoc nomine criminatur,

Matth.23. *Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum.* Quem in locum vetus Operis Imperfecti Author, qui ſub nomine S. Chryſoſtomi prodiit, ita cõmentatur: *Tales ſunt nunc etiam Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt; qui dicunt & non faciunt, & ſic dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura. Sicut enim ſi faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt baiulare, poſueris, neceſſe eſt vt aut faſcem reiiciat, aut ſub pondere confringatur: ſic & homini cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt aut vt pœnitentiam tuam rejiciat, aut ſuſcipiens, dum ſufferre non poteſt, ſcandalizatus amplius peccet.* Qui locus allegatur in c. *Alligant*, 26. *qu.* 7. His accedit S. Ambroſij prudens diſcretaque admonitio comment. in Pſal. 118. ſerm. 5. *Sunt etiam in nobis qui timorem Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere. Timor in eo eſt, quia videntur ſibi conſulere diſciplinæ, opus virtutis exigere. Sed inſcitia in eo eſt, quia non compatiuntur naturæ, nec æſtimant poſſibilitatem.*

Aduertant quæſo illi qui omnia reprobare ſolent quæcumque non ſapiunt extremam rigiditatem, quàm directè aduerſetur eorum propoſitum ſacro Canoni ſic admonenti: *In his verò ſuper quibus jus non inuenitur expreſſum, procedas æquitate ſeruatá, ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundùm quod perſonas & cauſas, loca & tempora videris poſtulare:* c. ult. de tranſact. Diſcerni vix poteſt ex duabus extremitatibus relaxationum & rigiditatum, utra plures animas in infernum præcipitet. Prima quidem ſpatioſam illis viam aperit, quæ Chriſto atteſtante ducit ad perditionem: ſecunda verò quæ priuato, non euangelico ſpiritu præſcribitur, eaſdem vrget ad æternam damnationem duplici tramite, ſcilicet erroneæ conſcientiæ, & deſperationis ex nimia difficultate. Etenim perſuaſæ ſibi eſſe mortale peccatum ubi nullum eſt, & aliunde rei difficultate deterritæ, mortaliter peccant ex erronea conſcientia propriæque infirmitatis experimento: & ex deſperatione eò tandem labuntur ut præcedentem quâ antea afficiebantur, ſalutis ſuæ curam penitus abjiciant.

Conſtat ex nimium pertinaci ad æquo rigidiorem illam quæ ſuprà deſcripta eſt diſciplinam affectu permultas hæreſes ortum duxiſſe, quales fuerunt Encratitarum, Manichæorum,

rum, Montaniſtarum, Cataphrygum, qui pro ſuis ultra modum rigidis obſervationibus bellum Eccleſiæ indixerunt, & fideles quoſque ſugillaverunt ut carnales, animales, ſenſuum voluptatibus addictos & indiſciplinatos. Novatiani pariter eadem tetrici ſpiritus rigiditate ſemel lapſos omni ſpe veniæ excludebant, & Chriſti Eccleſiam averſabantur hac ex cauſa, quia lapſos pœnitentiâ functos reconciliabat. Quis credidiſſet Tertullianum præcellentis ingenij Scriptorem, qui tam ſtrenuè patrocinatus Eccleſiæ fuerat editis invictiſſimis ad Gentiles apologiis, & adverſus hæreticos libro illo de Præſcriptionibus, qui velut arx inexpugnabilis & munitiſſimum armamentarium vel ſolus ſufficiat ad omnes hæreſes debellandas; futurum tamen acerrimum hæreſis propugnatorem, & quod amplius admireris, inſulſiſſimi Montani & duarum muliercularum fanaticarum diſcipulum? Scilicet tetricum & ſuperbum ejus ingenium quidquid extremum rigorem & inflexibilem duritiem non ſapiebat, inſolenter & protervè dedignabatur. Fugam in perſequutione crimini vertit, præferens Montani dogma Chriſto ſuis ſuadenti diſcipulis, ut urgente perſequutione fugiant de civitate in civitatem, ut ex ejus libro de fuga in perſequutione liquet. Militibus Chriſtianis fas eſſe præfractè negat, coronam pro accipiendo (ut tunc moris erat) donativo in capite deferre: quâ futili & falsâ doctrinâ poterat facilè odium & perſequutio Gentilium in Chriſtianos recrudeſcere, ut contigit Chriſtiano militi cruciatibus addicto, qui hac imbutus perſuaſione incoronatus ad donativum recipiendum acceſſerat, ut patet ex ejus de corona militis libello. Idem ſecundas nuptias pari cum ſtupris condemnatione criminatur, ut ex ejus tractatibus compertum eſt de Monogamia & de Pudicitia. In hoc ſecundo Romani etiam Pontificis decretum illis qui fornicati aliquando fuerint pollicens veniam ſi converſi canonicâ pœnitentiâ functi fuerint, proclamat propudioſum & infame, atque ad inſcriptiones amandat proſtibulorum januis præfigendas. Idemque in Orthodoxos quos pro ſua modeſtia perpetuò vocat animales, acriter invehitur libro de jejuniis adverſus pſychicos, hoc nomine quòd multò minùs quàm Montaniſtæ jejunarent.

Quid

Quid Luciferum Caralitanum Epiſcopum commemorem? Illum enim poſt inſignia virtutum ſpecimina, poſt mirifica de Eccleſia in arduis negotiis & temporum difficultatibus merita, nimia inflexi animi auſteritas in ſchiſma præcipitem egit. Quia nimirum præfractè averſabatur ſapientiſſimum tum Liberij Romani Epiſcopi, tum Alexandrinæ Synodi decretum, cui magnus præſederat Athanaſius, prorſus ad Eccleſiæ tantoperè periclitantis pacem inſtaurandam, & reducendos ad orthodoxam fidem Arianos neceſſarium. Iſto itaque peruicaci ſpiritu pernicioſum diuturnumque ſchiſma Antiochiæ excitavit in odium Meletij laudatiſſimi Epiſcopi, hoc prætextu quòd antequam ejus urbis Patriarchatum iniret, exterius cum Arianis communicaverat; ideoque novum ibidem inſtituit Lucifer Epiſcopum Paulinum. Nec his contentus, nolens deinceps quidquam habere commune cum reconciliatis Arianis, neque cum Orthodoxis qui cum reconciliatis communicabant, omnem cum Eccleſia Catholica tanquam veterum Canonum infractrice communionem abrupit vſque ad vitæ ſuæ exitum.

Multorum verò cōſulens utilitati, Amice Lector, permultas tractationes in unum corpus redegi, quales antehac viſæ non fuerunt in unum compilatæ, ſed diſſitis ac ſejunctis voluminibus diſperſę. Alij namque Scriptores Canonicam diſciplinam quâ methodo in Vniverſitatum Scholis tradi ſolet, egregiè explicatam, non ad uſum forenſem, ſed ad theoriam, ſeu ſpeculativam notionem literis commendaverunt: alij ad praxim collimantes in ea ſola verſati ſunt quæ conſcientias dirigit, & ad uſum pertinet ſacræ Confeſſionis. Cæterùm alij diverſum ſibi ſcopum præfigentes, eam ſolam ſibi propoſuere praxim, quæ circa beneficiarias lites & cōtentioſas cauſas occupatur. Atque etiam ex Authoribus iſtis aliqui ſolius Iuris Communis practicam diſciplinam tradidere, nihil eorum attingentes quæ ad Gallicanum uſum, conſuetudines ac leges Regni Francici plerumque à Iure Communi diverſiſſimas ſingulariter pertinent. Quocirca operæpretium non exiguum fore viſum eſt, ſi poſt diuturna in his ſtudia & indefeſſam perquiſitionem, harum cunctarum Eccleſiaſticarum rerum pleniorem tractationem ſuſciperem, quæ ſimul

theoriæ

theoriæ principia umbratilis, & utriuſque fori uſum, tum ſecundum jus commune, tum etiam ſecundùm Iura Gallicana complecteretur, quæ tam multiplex atque diffuſior cognitio cùm hactenus hauriri non niſi ex multorum voluminum operoſa lectione poſſet, jam multò faciliùs & celeriùs per haſce lucubrationes noſtras compararetur. In his prætereà curam adhibui, ut quæ ſæpenumerò alibi perplexè & obſcurè traduntur, quanta potui perſpicuitate declararem.

Nec minus æquum eſt Te admoneri, non debere in Authoris aut Operis injuriam verti, ſi per operariorum incuriam menda quædam irrepſerunt. Quin etiam vix, ac ne vix quidem fieri poteſt, ut Typographorum diligentia quantumvis accurata lapſus omnes præcaveat: idque in Opere iſto quemadmodum & in aliis, contigit. Quare ne quis ad ejuſmodi occurrentia offendicula cæſpitet; néve cuiquam illa fraudi ſint, prætereà vt in futuris editionibus menda quæ ſunt paulò graviora præcaveantur nec iterentur, inter cætera errata ſeligere viſum eſt illa quæ vel cognita facilè poſſent Lectoris animum alienare, vel incognita eundem luce veritatis quam doceo defraudare. Eorum verò catalogum ad præoccupandum, AMICE LECTOR, animum tuum in ipſo limine Operis ita collocavi.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*Emendatio.*
16	41	habetur	habeatur.
18	4	Diœceſarum	Diœceſium.
31	5	poteſt	poſſunt.
31	6	caret	carent.
37	31	1154.	1564.
176	5	diminutione	*adde* fructuum.
178	19	[illegible]	[illegible]
200	16	conditione	conditione.
242	21	præexiſtentem	*adde* gratiam.
348	32	illum	illud.
355	8	criminis	criminibus.
399	33	reiectis.	selectis.
480	34	Monaſterij	Monaſteriis.
702	40	fabulâ	fibulâ.
703	11	quadrageſimum	quadringenteſimum.

APPROBATIONES DOCTORVM SACRÆ Facultatis Pariſienſis.

EGo infraſcriptus Doctor Sorbonicus fidem facio me non minori diligentia quàm animi oblectatione perlegiſſe Librum cui Titulus eſt, *Iuris Canonici Theoria & Praxis ad utrumque forum, tam Sacramentale, &c.* Authore Joanne Cabassvtio Congreg. Oratorij Domini Iesv Presbytero. Opus profectò ſi inſignem Authoris pietatem & doctrinam ſpectes, commendatiſſimum; ſi ſummam quam undique redolet eruditionem, eximium; ſi maximam quam promittit utilitatem conſideres, optatiſſimum: in quo nihil ſcriptum reperies quod à Catholico Doctore iuxta fidem & bonos mores dici non poſſit: immò verò plurima obſervabis quæ ad religionem apprimè faciant; multa enim Author è ſuis fontibus petita pro eâ quâ pollet animi facilitate, ingenij perſpicacitate, & memoriæ felicitate in illud congeſſit, quæ ſimul eſſe poſſint religione veneranda, ſcitu digniſſima, fructu abundantiſſima, uſu verò maximè neceſſaria. Neſcias quid in eo magis mireris, an frequentem ſanctioris antiquitatis cum impuriore noſtra ætate comparationem, an artificioſam Canonum cum legibus conciliationem, eorumque theoriæ cum praxi utriuſque fori conjunctionem. Nec mediocriter ſanè præterea miraberis quanta perſpicuitas doctrinæ & orationis eluceat, ita ut nec brevitas obſcuritatem pariat, nec multitudo confuſionem. Habes itaque Opus ex ſua materia pretioſiſſimum, ex ſua forma ornatiſſimum, ex ſuo denique fructu utiliſſimum. Datum Aquis-ſextiis die quarta Octobris anni 1671.

Jacobvs Gaitte.

ALIA APPROBATIO.

PErlegi Librum cui titulus, *Iuris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale, quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum, tum ſaculare:* Opus exactum non ſolùm ad normam Juris communis & Romani, ſed etiam Francici, Authore Joanne Cabassvtio Aquiſextienſi, Congregationis Oratorij D. Jesv Presbytero. Datum Pariſiis decimoſeptimo Aprilis 1674.

M. Grandin, pro Illuſtriſſ. Domino
Cancellario Franciæ.

LICENTIA

Licentia Reverendiſſimi Patris Generalis Congregat. Oratorij Domini noſtri IESV-CHRISTI.

NOS Abel Ludovicus de Sainte Marthe Congr. Oratorij JESV-CHRISTI Domini noſtri Presbyter & Generalis Præpoſitus: Juxta Regium diploma datum 22. Decemb. 1672. quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ejuſdem Congregationis imprimant, & venales exponant citrà licentiam noſtram; Viſis Doctorum approbatione & diplomate Regio, permittimus LAVRENTIO ARNAVD & PETRO BORDE, Lugduni Bibliopolis, vt librum cui titulus, *Iuris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum tum ſeculare, Opus exactum non ſolum ad normam Iuris communis & Romani, ſed etiam Francici, Authore Ioanne Cabaſſutio Aquiſextienſi Congregationis Orat. D.I. Presbytero*, typis edere ac liberè divendere poſſint. Datum Pariſiis 6. Kal. Iulij 1674.

A. L. De SAINTE MARTHE.

SVMMA PRIVILEGII REGIS Chriſtianiſſimi.

LUDOVICUS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Navarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Privilegio ſanxit, ne quis per univerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die novæ impreſſionis finitæ computandos imprimat, ſeu typis excudendum curet & venalem habeat librum qui inſcribitur, *Iuris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam ſacramentale quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum tum ſeculare, Authore* JOANNE CABASSVTIO, *Presbytero Congregationis Oratorij Domini IESV*, præter LAURENTIUM ARNAUD, & PETRUM BORDE, Bibliopolas Lugdunenſes, aut illos quibus ipſimet conceſſerint. Prohibuit inſuper eadem authoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dictorum LAURENTII ARNAUD, & PETRI BORDE. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, uti latiùs patet in Litteris datis Pariſiis die 26. Julij 1674.

Ex mandato Regis,

Signatum DE VIEUX.

Peracta eſt hac nova impreſſio die 23. Martij 1675.

ĩ 2 SYNOPSIS

SYNOPSIS
LIBRORUM ET CAPITUM THEORIÆ ET PRAXIS IVRIS CANONICI.

LIBER PRIMVS.

CAP. I. *Præcipuus ac ultimus finis, ad quem collimare debet Canonica Jurisprudentia.* pag. 1
II. *De diverſis ſacrorum Canonum collectionibus.* 3
III. *Iuris diviſio.* 7
IV. *Quatenus lex humana liget ſecundum conſcientiam.* 10
V. *Iuris Canonici & Civilis differentia, iſtiuſque Operis diviſio.* 13
VI. *De Summorum Pontificum reſcriptis generatim.* 14
VII. *De electione primùm in genere. Deinde de Epiſcoporum electione, poſtulatione conſecratione, charactere: & de Archiepiſcopis.* 19
VIII. *De officio & poteſtate Epiſcoporum, & eorum jure diſpenſandi circa vota.* 25
IX. *Proſequutio poteſtatis Epiſcoporum.* 31
X. *De poteſtate Epiſcopi erga perſonas exemptas, aut loca.* pag. 35
XI. *Proſequutio poteſtatis Ordinariorum erga exemptos Regulares.* 44
XII. *De tranſlationibus & renunciationibus Epiſcoporum.* 53
XIII. *De Vicario Epiſcopi, de Archidiacono, & de coadjutoribus.* 57
XIV. *De literis dimiſſoriis, & quarum literarum valor aut conceſſionum perpetuus ſit, aut ad ſolam limitetur concedentis vitam.* 64
XV. *De officiis & poteſtate Legati & Delegati.* 69
XVI. *De coadjutoribus Prælatorũ.* 73
XVII. *De Parochis.* 74
XVIII. *Eccleſiæ & Clericorum immunitates quædam & jura recenſentur.* 78
XIX. *De Regularibus & regulari Profeſſione, & quatenus ab ea reclamare liceat.* 87
XX. *De obedientia primùm generatim; tum in ſpecie de obedientia Regularium.* 91

XXI. *De*

XXI. *De paupertate Regularium* 103

XXII. *Quatenus ſit licitus ad alteram Religionem tranſitus.* 107

XXIII. *Vtrum Beneficiarij aut Epiſcopi olim Religioſi, aut alij etiam quilibet Regulares teſtari poſſint de fructibus à ſe perceptis.* 108

LIBER II.

Qui eſt de Beneficiis Eccleſiaſticis. pag. 113.

CAP. I. *Quid ſint Beneficia, eorumque variæ diviſiones: & de jure Commendarum.* ibid.

II. *Quibuſnam competat jus providendorum Beneficiorum, & intra quod tempus.* 118

III. *De collationibus Regis Franciæ in Regalia, & datis ab eo Indultis ac Expectativis.* 125

IV. *De Regiis ad Prælaturas nominationibus, & aliis juribus Concordati Bononienſis.* 131

V. *Iura Graduatorum circa vacantia Beneficia Regni.* 134

VI. *De iurepatronatus.* 137

VII. *De præſentatione proprij filij, & de Prioribus ſeu Rectoribus Patronis.* 143

VIII. *Conditiones aliquot, ut quis de Beneficio provideatur, requiſitæ diſcutiuntur.* 145

IX. *Beneficiariæ quæſtiones circa prælationem inter ſimul concurrentes. Litigantium ſubrogationes: Beneficiorum uniones: unionum præſcriptiones: Beneficiorum diviſiones: Beneficiorum in alium ſtatum mutationes.* pag. 150

X. *De Beneficiorum renunciatione, ſeu reſignatione,* 154

XI. *De reſignationibus in favorem.* 158

XII. *De penſionibus ſuper Beneficiis.* 161

XIII. *De Beneficiorum permutatione.* 168

XIV. *De iure regreſſus.* 173

XV. *Ad regulam de infirmis reſignantibus.* 177

XVI. *Proſequutio cæterarum Regularum Cancellariæ in Gallia vigentium.* 181

XVII. *De iure præventionis: de partibus ſupplicationis beneficialis, & de ſignaturis.* 187

XVIII. *Recenſentur ea quæ poſt proviſionem Beneficij facienda ſunt.* 193

XIX. *Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur.* 198

XX. *De electione, ſimulque de Capituli iure & poteſtate.* 205

XXI. *De capitulari Beneficiorum proviſione, Sede non vacante; & de ſimultanea Epiſcopi cum Capitulo proviſione.* 216

XXII. *Beneficiariorum hæredes & ſucceſſores ad quid teneantur.* 218

XXIII. *De Eccleſiarum ſtructuris & reparationibus: & de æedituis, ſive Matriculariis.* 225

XXIV. *Beneficiariæ aliquot quæſtiones elucidantur.* 227

XXV. *De Decimis & Oblationibus.* 234

XXVI. *De rerum Eccleſiæ alienationibus.* 237

XXVII. *De celebratione feſtorum.* 239

LIBER III.

In quo agitur de Sacramentis. *pag.* 141

Cap. I. *De Sacramentis generatim.* ibid.
II. *De Baptiſmo* 244
III. *De Confirmationis Sacramento.* 247
IV. *De venerabili Euchariſtiæ Sacramento.* 251
V. *Quanam requiratur præparatio ad ſacræ Euchariſtiæ communionem.* 254
VI. *Vtrum carentes rationis uſu capaces ſint iſtius Sacramenti.* 260
VII. *Vtrum Sacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.* 262
VIII. *De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.* 265
IX. *De Contritione.* 273
X. *De Confeſſione.* 280
XI. *De cauſis ab integritate confeſſionis excuſantibus.* 289
XII. *De illorum confeſſione qui venerunt ex alia diœceſi: & de caſuum reſervatione.* 293
XIII. *De opinione probabili.* 295
XIV. *De Extrema Vnctionis Sacramento.* 310
XV. *De Ordinis Sacramento.* 313
XVI. *De Sacramento Matrimonij, & de Sponſalibus.* 320
XVII. *De materia, forma & Miniſtro Sacramenti Matrimonij.* 325
XVIII. *De matrimonio per procuratores contracto.* 329
XIX. *De proclamationibus matrimonio præmittendis.* pag. 331
XX. *De matrimoniorum impedimentis: ac primùm de non dirimentibus.* 334
XXI. *Impedimenta matrimonium dirimentia.* 338
XXII. *Proſequutio impedimentorum dirimentium.* 343
XXIII. *De impedimento vis ac metus; ac generatim quænam conſenſus libertas requiratur ad matrimonium, ad ſponſalia & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honeſtatis, & affinitatis.* 347
XXIV. *De impedimento impotentiæ.* 356
XXV. *Reliqua duo impedimenta diſcutiuntur, clandeſtinæ conventionis & raptus.* 365
XXVI. *Ad quem pertineat poteſtas diſpenſandi in matrimoniorum impedimentis.* 374
XXVII. *De divortiis.* 381
XXVIII. *Reſolutiones circa oſcula, alioſque ſimiles actus ex S. Thoma, & S. Antonino.* 384

LIBER IV.

De judiciis Eccleſiaſticis. *pag.* 387

Cap. I. *Quotuplex ſit Eccleſiæ juriſdictio.* ibid.
II. *De foro competenti, litis conteſtatione, proceſſu judiciario, procurationibus, & Iudicum ſuſpectorum recuſatione.* 393
III. *In cauſa criminis quemadmodum procedatur.* 398
IV. *De iuridica inquiſitione, & teſtibus,*

teſtibus, & iuramento. 405

V. *Quandonam aliquis non tenetur teſtificari: & ad quid obligetur qui falſum teſtimonium dixerit.* 411

VI. *De reo criminis.* 415

VII. *De beneficiorum poſſeſſorio & petitorio iudicio.* 419

VIII. *Alij proponuntur caſus, in quibus Iudices ſeculares de Clericis & cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere ſolent in Regno Galliæ.* 421

IX. *Si Iudex tanquam ſuſpectus recuſetur: & aliquæ materiæ recenſentur ad Eccleſiæ iuriſdictionem ſpectantes.* 426

X. *De ſubrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim beneficiorum ſervandis.* 429

XI. *De appellationibus.* 433

XII. *De appellationibus tanquam ab abuſu.* 439

XIII. *Quænam conceſſiones, vel acta morte Iudicis aut Prælati, eiuſve abdicatione exſpirent, vel non exſpirent.* 442

XIV. *Nova iura Gallicana circa iudiciarios cauſarum proceſſus.* 446

LIBER V.

Qui eſt de delictis, eorumque pœnis canonicis. *pag.* 455

CAP. I. *De delicto non reſidentiæ.* ibid.

II. *De delicto manuum iniectionis in Clericum, vel Monachum.* 459

III. *De ſimonia.* 463

IV. *Variæ circa ſimoniam difficultates ſolvuntur.* pag. 474

V. *Altera elucidatur in materia ſimoniæ difficultas circa Monaſteriorum ingreſſum.* 480

VI. *Aliæ quædam circa ſimoniam difficultates elucidantur.* 489

VII. *Vtrum ſimonia committatur in penſionibus Beneficiorum? Iura quoque harum penſionum diſcutiuntur, necnon Eccleſiaſticarum diſpenſationum.* 493

VIII. *Simoniacorum pœna Canonica.* 498

IX. *De facienda reſtitutione rei ſimoniacè acceptæ.* 506

X. *De cenſuris Eccleſiaſticis generatim.* 510

XI. *De effectibus excommunicationis.* 519

XII. *De minori excommunicatione.* 526

XIII. *Quænam ignorantia excuſet à cenſuris.* 528

XIV. *De abſolutione à cenſuris.* 532

XV. *De caſibus reſervatis tum Papæ, tum Ordinariis.* 538

XVI. *De ſuſpenſione.* 545

XVII. *Suſpenſiones latæ contra Epiſcopos, conventus & Capitula.* 551

XVIII. *De depoſitione & degradatione.* 558

XIX. *De irregularitatibus in genere, & de illis in ſpecie quæ exurgunt ex defectu.* 559

XX. *De irregularitatibus ex delicto.* 566

XXI. *De Eccleſiarum conſecratione, pollutione, ſeu profanatione, & reconciliatione.* 570

LIBER

LIBER VI.

Theoriæ & Praxis Juris Canonici. pag. 573

CAP. I. *Obligationes quæ reſtitutioni aſtringunt. Parentum & filiorum mutua officia, precipuè circa alimenta & ſucceſſiones.* ibid.

II. *Quibus ex cauſis oriatur obligatio reſtituendi : & de contractibus in genere.* 579

III. *Vtrum conventiones inter vivos, aut ultima bonorum diſpoſitiones valeant in conſcientia, etſi Iure Civili habeantur invalida ex defectu ſolennitatum.* 584

IV. *Quænam perſonæ contrahere prohibeantur, & de filiisfamilias, eorumque peculio : de Senatuſconſulto Macedoniano, de mulieribus & Senatuſconſulto Vellejano.* 587

V. *De mutuo.* 593

VI. *De duobus reis in eandem rem inſolidum obligatis : & de hypothecariis actionibus.* 595

VII. *De uſuris.* 598

VIII. *De emptione & venditione.* 608

IX. *De cambiis.* 616

X. *Vtrum is qui ex re aliena lucrum retulit quod dominus rei non retuliſſet, poſſit illud ſibi retinere.* 619

XI. *De cenſibus & de contractu emphyteutico, & de feudis.* 620

XII. *De ſocietatis contractu.* 628

XIII. *De Clericorum debitis reſtitutionibus.* 632

XIV. *Quibus ex cauſis oriatur reſtituendi obligatio : & de acceptis ob turpem cauſam : & de impediente alterius bonum.* 642

XV. *Quando & quomodo teneatur reſtituere qui cooperatus eſt alterius damno.* 648

XVI. *Vtrum ſecluſo dolo aut conventione, quavis culpa obliget in conſcientia ad reſtitutionem.* 654

XVII. *De quantitate obligante ad reſtitutionem, & de poſſeſſore bonæ fidei.* 656

XVIII. *De vectigalibus.* 659

XIX. *De quibuſdam hæreditariis obligationibus.* 663

XX. *Quidnam reſtituendum ſit.* 669

XXI. *De cauſis à ſolutione debitorum excuſantibus.* 671

XXII. *Ordo in reſtitutione ſervandus.* 676

XXIII. *De damno ex legitimo proprij juris uſu in alterum redundante.* 682

XXIV. *De reſtitutione per moribundum facienda : & de reſtitutionis internunciis.* 683

XXV. *De pactis quæ contractibus adjunguntur.* 686

XXVI. *De conditionibus, demonſtrationibus, & cauſis appoſitis.* 688

XXVII. *Sponſarum, uxorum & viduarum jura : & de diverſorum creditorum concurſu ac prælatione.* 690

XXVIII. *Selecta quædam & præcipua jura donationum.* 695

XXIX. *De regulis juris.* 697

Additamenta. 703

JURIS CANONICI THEORIA ET PRAXIS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Præcipuus ac ultimus finis, ad quem collimare debet Canonica Iuriſprudentia.

STUPENDA prorsùs, nec unquam ſatis deploranda eſt humani cæcitas animi, quem Divinus Spiritus ſuâ illâ ſupernaturali luce non colluſtraverit. Cum enim nihil ita hominis interſit, eique tam neceſſarium ſit, ut eſt cognitio finis ac felicitatis ſuæ, ad quam omnis vita omniſque actus dirigendus ſit; ipſi tamen Gentiles Philoſophi qui omne ferè ſtudium ad hanc perquiſitionem contulerunt, à ſcopo iſto adeò infeliciter aberrarunt, ut veterum Romanorum doctiſſimus Varro, teſte Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 1. ducentas octoginta & octo diverſas de fine, ſummoque hominis bono ſententias collegerit: cum tamen ex tanto ſententiarum numero non niſi unica poſſit eſſe vera & complectenda, ea

ſcilicet quæ finem, ſummumque hominis bonum in unius Dei fruitione conſtituit. Hanc verò tanti momenti notitiam ſingulari felicitate ingenij Plato, quem Divinum cognominavit Antiquitas, aſſequutus eſt, de quo idem ſic teſtatur Auguſtinus lib. 8. de Civit. Dei, c. 5. *Plato Dei imitatorem, cognitorem & amatorem dixit eſſe ſapientem, cujus participatione ſit beatus.*

Hunc ſenſum diu ante Platonis ortum piorum animis infuderat Deus; Abrahamo quippè fidelium patri ſic promiſerat: *Noli timere Abram, ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Idemque per Regium Prophetam pronuntiaverat: *Beatus populus, cujus eſt Dominus Deus ejus.* Faceſſat iſta Sapientium Chaldæorum inſipientia Regi Nabuchodonoſori aſſeverantium, nullam eſſe Deorum cum hominibus converſationem, Daniel. 2. Verum iſtud quidem de falſis & inanibus, quos colebant, Diis: ſed non de vero & unico, qui ſolus colendus eſt, Deo nobis aſſeverante delicias ſuas eſſe cum filiis hominum; & quem ſuus amor ad hoc impulit, ut juxta prophetiam Baruch, in terris tandem viſus ſit, & cum hominibus converſatus fuerit. Neque verò ſibi quiſquam perſuadeat, obſtare Dei cum homine conſortio infinitam illam, quæ inter ambos interjecta eſt, diſparitatem; quin potius illa tanta inæqualitas conciliatrix eſt admirabilis Dei nobiſcum commercij; hoc præſuppoſito, Deum eſſe infinitæ, immenſæque bonitatis. Eſt enim bonitas, ut divinus docet Dionyſius, ſui diffuſiva: & quò major eſt bonitas, eò ipſa magis appetit eſse in alios benefica; ſicut quò major eſt ignis, eò latiùs ſuum diffundit ardorem. Hoc ipſum præclarè ſignificat illa inſignis Platonicorum veterum fabula de connubio Pori divitiarum Dei cum paupertate inito, ex quo progenitus ſit amor. Quæcunque enim natura conjunctam habet cum bonitate felicitatem, deſiderio afficitur locupletandi inferiorem naturam egeſtate laborantem; atque hæc viciſſim deſiderio ardet conjungi cum natura benefica & opulenta; cujus communione ſua ſupplicatur indigentia, ſuæque miſeriæ ſuccurratur. Hujuſmodi cernitur convenientia mutui amoris inter nutricem, cujus ubera lacte turgent, & infantem aviditate ſugendi præ fame laborantem, ex qua oppoſitione mutuus inardeſcit amor, quo nutrix infantem, & infans nutricem appetit. Hac ratione egeſtas ac miſeria humana Divinam provocat bonitatem & opulentiam, allicitque mirificè ad commiſerandum & opitulandum nobis, unde conciliatur æternum mutui amoris commercium ac fœdus.

Quanta verò inde fidelibus fiducia innaſcitur, quàm dulce ſolamen exurgit perſpicientibus non in terris, non in cœlis, non in hominibus, non in Angelis, non in ulla quantumvis præcellenti re creata, ſed in ipſo æterno, immenſo & infinito Deo, ejuſque perenni fruitione ſuam habere collocatam & ſtabilitam felicitatem! Huc ergo, & non aliò vitam omnem noſtram, omne ſtudium, omnes actus noſtros, omnemque rerum præſentium uſum referamus, dirigamus & intendamus: nec aliud appetamus & conſectemur niſi Deum, & pari cum Propheta cordis affectu exclamemus: *Quid mihi*

mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Virtutes porrò, in quibus illi, qui minùs hallucinabantur Philoſophi hominis finem ac felicitatem collocabant, amor ipſe Dei, quo inardeſcere corda noſtra debent, ſibi adeò vindicat, ut ſuas ei conditiones & proprietates impertiat, faciatque illas ſuis conatibus & ſanctis affectibus ancillari. Charitatis namque perinde ac ignis proprium eſt, ut quæcumque attingit in ſui obſequium, ac demùm immutata in ſuam naturam conuertat. Egregiè itaque Auguſtinus in epiſt. 53. ad Macedonium: *Virtus* (inquit) *non eſt niſi diligere quod diligendum eſt. Id eligere, prudentia eſt: nullis inde averti moleſtiis, fortitudo eſt: nullis illecebris, temperantia: nullâ ſuperbiâ, juſtitia eſt. Quid autem eligemus, quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius invenimus? Hoc Deus eſt.* Hactenus Auguſtinus.

Diſciplina ergo, quâ ad juſtitiam erudimur, tota ad dilectionem Dei traducenda eſt. Judicia etiam cauſarum, quæ ſunt ipſius juſtitiæ uſus ac exercitium, ad unum divini amoris ſcopum dirigi debent: atque omnium Judicum, ſiue Eccleſiaſticorum, ſiue Sæcularium auribus ſemper inſonare debent iſta verè aurea Regis Joſaphati monita 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini. Et quodcunque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum.* Spectabilis eſt Juſtinianea lex *Rem non novam*. Cod. de judiciis, de jurejurando à Judicibus & cauſarum patronis præſtando; & de habendo aſſiduè ſacrarum Scripturarum Codice in ipſo judicij loco.

CAPUT II.

De diverſis Sacrorum Canonum collectionibus.

I. NEc inutilis, nec injucunda erit iſta tractatio, cujus exemplum & ſpecimen dedere tum Pomponius Iuriſconſultus, tum illi qui jubente Imperatore Iuſtiniano Digeſtum Juris concinnantes tractatũ præmiſerunt de origine Juris. Quod ſcribit Theodoritus comment. 1. Tim. 5. ἀπὸ τῆς πείρας ἡ νομοθεσία γεγένηται. ab experientia leges ortum habent, id vſuvenit in Eccleſiæ politiâ & regimine. Eius enim primordiis, conſuetudine ab Apoſtolis introducta, & ab Apoſtolorum ſucceſſoribus Epiſcopis ſolicitè conſervata, Chriſtianorum

ſocietas regebatur: quæ conſuetudo nomine traditionis ſignificatur ab Apoſtolo Paulo dicente 2. Theſſal. 2. *State & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Has deinde Apoſtolicas traditiones curaverunt aliqui Eccleſiarum Antiſtites, ne progreſſu temporum, aut incuriâ hominum deperirent, in ſcripturam redigi, ſub nomine Apoſtolicarum Conſtitutionum, quales primus compilavit Clemens Papa & Martyr: aut Canonum Apoſtolorum, quales ſuperſunt numero quatuor & octoginta. His acceſſere Synodorum Decreta ſcriptis edita, & Summorum Pontificum Conſtitutiones & Reſcripta, Sanctorumque Eccleſiæ Doctorum collectæ ſententiæ: ex quibus omnibus conflatum eſt Jus Canonicum, cuius compilationi plerique diverſis temporibus ſuum laborem & induſtriam contulere, additis etiam alicubi quibuſdam Imperialibus Legibus ac Edictis.

II. Prima Canonum occurrit illa collectio, cuius in ſua præfatione meminit Dionyſius Abbas, quam refert continuiſſe Canones numero centum ſexagintaquinque, deſumptos ex Nicæna, cæteriſque Græcorum Synodis. Cuius etiam collectionis multiplex mentio fit in Synodo Chalcedonenſi act. 4. 11. & 13. atque alibi paſſim.

III. Subſequuta deinde fuit collectio Dionyſiana. Dionyſius namque Abbas natione Scytha, cognominatus ob ſtaturæ parvitatem Exiguus, ſed meritis Sanctitatis, doctrinæque verè magnus, qui tempore floruit Theodoriti Italiæ Regis; quippe qui anno quingenteſimo vigeſimo-ſeptimo Cyclum Paſchalem contexuit, omiſſaque profana Romanorum Conſulum atque impij Diocletiani Auguſti dinumeratione veteri annorum quibus imperavit, rationes iniit annorum ab incarnato Verbo ad ſuam vſque ætatem. Hic Eccleſiaſticos pariter Canones diligenter concinnavit ex Eccleſiæ Conciliis ad ſuum vſque tempus celebratis, quibus Canones Apoſtolorum præmiſit numero quinquaginta: quem numerum tenuere ſimiliter inſequentes collectores Iſidorus & Creſconius, eumque duntaxat numerum approbat Leo Papa IX. Can. *Clementis*, diſt. 16. quamvis Græci Apoſtolicos Canones octoginta-quatuor recenſeant.

IV. Dionyſianam collectionem tenuit ſervavitque Romana Eccleſia, licèt nullas contineret Summorum Pontificum Conſtitutiones, ut admonet Nicolaus I. ſcribens ad univerſos Galliarum Epiſcopos in Can. *Si Romanorum*, diſt. 19. Sed poſterioribus temporibus aucta fuit eadem collectio Decretalibus Sylveſtri, Siricij, & aliorum deinceps Romanorum Pontificum, vſque ad Gregorium II. incluſivè, vt perſpicuè docet Leo IV. in Can. *De libellis*, diſt. 20. ſic enim loquitur: *Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis vtimur judiciis, ſunt Canones Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſareenſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinopolitanorum, Epheſinorum, Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium: & cum illis Regulæ Præ-*

ſulum

ſulum Romanorum, Sylveſtri, Siricij, Innocentij, Zoſimi, Cæleſtini, Leonis, Gelaſij, Hilarij, Symmachi, Hormiſda, Simplicij, & Gregorij junioris. Iſti omninò ſunt & per quos judicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul judicantur & Clerici.

V. Succeſſit iſtis Iſidori Hiſpalenſis collectio, ſive ſit ille Hiſpalenſis Epiſcopus ſcriptis & ſanctitate celeberrimus, ut exiſtimat Hincmatus Remenſis libro de Synodis, & Tritemius,alijque; ſive ſit alius quiſpiam eiuſdem nominis & civitatis, cognomento Mercator, ut cenſet Baronius. Hic ergo,qualiſcunque ſit, ſuam edidit Canonum collectionem, tum Apoſtolicorum, tum Synodicorum, tum Summorum Pontificum,eorum etiam qui Sylveſtrum & Siricium præceſſerunt: quamvis horum veritati diffidat Hincmarus Remenſis ſcribens contra nepotem ſuum Hincmarum Epiſcopum Laudunenſem, & autumet falſas & ſuppoſititias quæ circunferuntur Conſtitutiones Romanorum Pontificum Siricio anteriorum. Sed ipſe tamen refelli poteſt Nicolai I. teſtimonio jubentis in Can. *Si Romanorum*, diſt. 19. à cunctis recipi & obtemperari Decretalibus illis antiquitate venerandis Romanorum Antiſtitum illorum qui crebreſcentibus Paganorum perſecutionibus Eccleſiam texerunt. Etſi enim negari non poſſit,aliquas ſub illorum Pontificum nomine editas Decretales fuiſſe confictas; id quoque palam eſt contigiſſe in aliis quibuſdam,quæ poſteriorum Pontificum nomine circunferuntur: neque conveniens eſt ob ſuppoſitionem quarundam, omnibus in vniverſum derogari fidem, quæ magnam ſapientiam præferunt, & rebus, ac temporibus illis apprimè quadrant. Eademque ratione omnes quoque Synodicæ Conſtitutiones exploderentur, quia harum aliquas conſtat eſſe falsò obtruſas. Iſta porrò Iſidori collectio deſinit in ſecundum Hiſpalenſe Concilium, cui præſediſſe compertum eſt Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem Archiepiſcopum. Iſidori collectionem excepit altera Reginonis Abbatis Prumienſis, in duos diſtincta libros,quam penè deperditam eduxit in lucem vir eximia eruditione & diligentiæ laude præclarè de literis & literatis viris meritus Stephanus Baluſius. Huiuſce collectionis à Reginone cuſæ meminerat dudum Bellarminus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Floruit Regino ſub finem ſæculi noni: ſcripſitque præterea Chronicum ſatis pervulgatum.

VI. Hoc idem Canones colligendi ſtudium capeſſivit,feliciique ſucceſſu obiuit inter Germanos Burcardus Vvormacienſis Epiſcopus, Ottonis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate. Hic primus non ordinem temporum, vt Dionyſius & Iſidorus, ſed rerum & cauſarum ſeriem quaſi in communes digeſſit locos. Nec minorem in Francia laudem adeptus eſt Ivo Carnotenſis Epiſcopus, à quo editum eſt egregium Decretum. Floruit Ivo deſinente vndecimo à natali Chriſti ſæculo. Huiuſce verò Decreti quandam ſub nomine Pannormiæ,ſeu potius Pannomiæ edidit Epitomen incertus Author.

VII. In hac eadem palæſtrâ deſudarunt Creſconius, Anſelmus, Deuſdedit Cardinalis, Gregorius Presbyter, qui volumen ſuum titulo Polycarpi inſcripſit.

VIII. Iſtis demùm omnibus ſucceſſit Gratianus monachus Benedictinus in Monaſterio Sancti Felicis, quod eſt in ciuitate Bononienſi, qui ſæculo duodecimo Decreti ſui opus exegit tempore Eugenij Papæ III.

IX. Conſultò ſilui collectionem Martini Bracarenſis Epiſcopi, quem Sanctus laudat Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in libro de Viris Illuſtribus, cap. 35. & in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 22. Hic floruit circa annum Domini quingenteſimum ſeptimum. Sed etſi Latinus fuerit, ſolos tamen collegit Græcarum Synodorum Canones, quos Iſidorus Mercator in ſuam derivavit collectionem.

X. Græcorum diverſæ quoque viguere diverſis temporibus collectiones, quarum poſtrema, quâ etiam nunc in Oriente vtuntur, his partibus conſtat, Canonibus ſcilicet qui nomine Apoſtolorum inſcribuntur quinque & octoginta. Hos ſequuntur Græcæ octo Oecumenicæ Synodi, ſuppreſsâ vltimâ legitimâ, quæ Photio Conſtantinopolitanæ Sedis inuaſore deturbato, Sanctum Ignatium reſtituit; ejúſque Synodi loco ſuppoſitâ ſchiſmaticâ Synodo, cui Photius ipſe denuò intruſus poſt Ignatij obitum præſedit. His adjunxere Græci ſolos ex omnibus Latinis Synodis Africanos in Græcum ſermonem converſos Canones, pariterque Sardicenſes, & iſtis antiquiores provinciales Synodos in Oriente olim celebratas & orthodoxas; ſimulque Canones Antiochenos ab Arianis editos, necnon Schiſmaticum Concilium Quiniſextum in Trullo congregatum ſub nomine Synodi Oecumenicæ. His accedunt pœnitentiarum Canones authoribus editi Sanctis Patribus, Gregorio Neocæſareenſi, Dionyſio Alexandrino, & Baſilio Magno. In iſtam collectionem commentaria brevia ſcripſere Zonaras & Theodorus Balſamon Pſeudo-Epiſcopus Antiochenus, ambo ſchiſmatici.

XI. Franci ſub prima ſuorum Regum progenie ſuam quoque habuere Canonum collectionem, quæ initio Canones Apoſtolorum nullos, ſed tantùm veterum Conciliorum Orientalium continebat, neſcio an pariter Occidentalium, ut ſunt Africana? Id admodum veriſimile eſt, cùm ipſi Græci eos quoque ſuis collectionibus inſeruerint. Sanè Pontifex Hormiſdas ipſiuſmet Clodovei primi inter noſtræ gentis Reges Chriſtiani coætaneus meminit collectionis Canonum Gallicanæ in Can. *Si quis Diaconus*, diſt. 50. aitque ibidem videri ſententias Patrum trecentorum decem & octo contentas eſſe. Neque verò ambigendum videtur, fuiſſe quoque ibidem inſertos veterum Gallicanorum Conciliorum Canones, quales pleríque conſtituti fuere tum ante, tum poſt Clodovei Baptiſmum. Seriùs autem ad Gallicanam collectionem acceſſerunt Canones Apoſtolici, urgente hanc additionem Rege Chilperico, dum Prætextatum Rotomagenſem Epiſcopum per-

ſequitur

ſequitur reum apud ipſum Rotomagenſe Concilium. Suam enim Rex accuſationem fundabat in tranſgreſſione Canonis Apoſtolorum vigeſimiquarti: cujus authoritate inſtabat, Prætextatum eſſe Epiſcopatu abdicandum. Iſtam ſcribens hiſtoriam oculatus ipſe teſtis Gregorius Turonenſis, ita de Chilperico Rege loquitur lib.5.hiſt. Franc. cap.18. *Ipſe verò ad Metatum diſceſſit, tranſmittens librum Canonum, in quo erat quaternio novus adnexus habens Canones quaſi Apoſtolicos, continentes hæc: Epiſcopus in homicidio, adulterio, aut perjurio deprehenſus à Sacerdotio divellatur.*

XII. Regnante poſtmodùm ſecunda progenie, Adrianus I. ad Carolum Magnum Francorum Regem librum Canonum tranſmiſit, quibus Romana Eccleſia utebatur, cujus viſitur eximium exemplar in Abbatia Sancti Germani Pariſienſi conſcriptum, ut ibidem notatur, anno Regni Caroli Magni trigeſimoſeptimo. Eaque collectio eadem prorſus eſt ac illa cujus meminit Leo IV. in Can. *De libellis*, diſt. 20. iiſdem namque partibus conſtat, ſcilicet Apoſtolorum Canonibus quinquaginta, & Canonibus Synodorum Orientis,& Africanarum,& Sardicenſis: prætereaque Decretis Siricij,& ſequentium Romæ Epiſcoporum uſque ad Gregorium II. Huic exemplari præfigitur Adriani ad Carolum epiſtola, cujus linearum primæ literæ iſtud componunt Acroſtichum, DOMINO EXCELL. FILIO CARULO REGI ADRIANUS PAPA.

CAPUT III.

Iuris diviſio.

I. NON poteſt cum præſcriptis in Logica regulis perfectæ diviſionis convenire illa Juris diviſio, cujus eſt author Ulpianus in l.1.ff.de juſt.& jur. quâ ſcilicet Jus diſtinguit in publicum & priuatum: & publicum quidem dicit eſſe, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat, atque in Sacris, in Sacerdotibus & in Magiſtratibus conſiſtit. privatum deinde tripartitò dividit, in naturale, & gentium, & civile. Cùm enim ratio doceat deducendam eſſe diviſionem ab univerſalibus ad particularia, & à genere ad ſpecies ei ſubjectas; Ulpianus tamen ipſum univerſaliſſimum genus ſub inferiori ſpecie commiſcet. Cùm enim nihil latiùs pateat ipſo Jure naturali, præſertim ſi ſpectetur ut commune brutis ſimul & hominibus, quâ ratione illud hîc ſpectat & definit; iſtud

tamen

tamen collocat., ſimulque Jus gentium & civile in infima diſtributione. Præterea idem Juriſconſultus Jus Romanorum publicum, quaſi primam ſpeciem collocat immediatè ſub ſummo genere; cum tamen nihil aliud ſit quàm una ex individuis partibus Juris Civilis, quod idem Ulpianus collocat in ſuæ diviſionis ſpecie infima. Cæterùm quàm eſt alienum à recta ratione quod ibidem his verbis affirmat! *Jus naturale eſt quod natura omnia animalia docuit: nam Ius iſtud non humani generis proprium eſt, ſed omnium animalium quæ in terra, & quæ in mari naſcuntur, avium quoque commune eſt. Hinc deſcendit maris & fœminæ conjunctio, quam matrimonium appellamus; hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cætera quoque animalia, feras etiam, iſtius juris peritiâ cenſeri. Jus gentium eſt quo gentes humanæ utuntur, quod à naturali recedere facilè intelligere licet, quia illud omnibus animalibus, hoc ſolis hominibus inter ſe commune eſt.* Hactenus Ulpianus. Veruntamen cùm ſolus homo rationis compos ſit, ſolus etiam ex animalibus Juris capax eſſe poteſt: ratio enim ipſa Legis anima eſt atque Juris, l. *Cum paterfamilias*, §. *Dulciſſimus*, ff. de legat. 2. Quinimò hic idem Ulpianus l. 1. ff. ſi quadr. paup. fec. dicat. diſertè loquitur: *Pauperies eſt damnum ſine injuria facientis datum: nec enim poteſt animal injuriam feciſſe quod ſenſu caret.* Ergo dicendum contra Ulpianum, neque poſſe quidquam jure facere quod ſenſu caret, atque ita bruta eſſe in ſeipſis incapacia Juris.

II. Sic igitur Jus dividendum eſſe reor, in naturale ſcilicet, & civile. Deinde naturale Jus aliud eſt primæuum, quod præceſſit humani generis propagationem; & ad Jus iſtud pertinent connubia, bonorum communio, mutua dilectio, & mutuum auxilium, & alia ſimilia: aliud verò naturæ Jus dicendum eſt poſterius, quod eſt ſubſequutum humanæ multiplicationem naturæ, quod eſt propriè ius gentium, omnibuſque gentibus commune: cuiuſmodi ſunt diuiſiones terrarum atque bonorum, Rerumpublicarum conſtitutiones, iura civitatum, legationes, proprietates, dominiorum tranſlationes, contractus, aliaque non modò quæ in ſtatu primævæ innocentiæ (ſi hæc illibata diu perduraſſet) extitiſſent, ſed etiam poſt inductum in orbem terræ peccatum, vt ſunt iura belli, ſervitutes hominum, & criminum pœnæ: hæc enim iura cunctis gentibus promiſcua ſunt & communia. Ius autem civile illud dicendum, quod quælibet Reſpublicæ ſeorſim ſibi conſtituerunt, ſive ſcriptum fuerit, ſive non ſcriptum, qualis eſt conſuetudo: ſive etiam ſacrum ſit, quale eſt Jus Pontificium & Canonicum; ſive commune, vt Principum Leges, Magiſtratuum Edicta.

III. De ſtatu primævæ innocentiæ, ſi perſtitiſſet poſt hominum multiplicationem, duo quæri poſſunt. Primò vtrum ea perdurante fuiſſet introducta bonorum terræ diviſio, proprietates ac dominia? Secundò vtrum fuiſſent in hominibus Regna ac Imperia? Quoad primum, poterat etiam poſt propagatum humanum genus conſtitui civitatum diviſio, & in ſingulis civi-

tatibus

tatibus rerum communitas, prudenti aliqua adhibita politia communium agrorum cultum, & fructuum ex agris naſcentium in ſingulas ſive familias, ſive perſonas diſtributionem diſpenſante: poterat ſimiliter induci agrorum diſtributio; nihil enim habet quidquam horum quod cum ſtatu communis innocentiæ repugnet. At verò de Regibus & Poteſtatibus hoc cenſendum eſt, poſt hominum propagationem ſtante adhuc originali innocentia debuiſſe principatus & poteſtates quorundam hominum in alios homines ſtabiliri. Aut enim introductæ fuiſſent prædiorum diviſiones, aut non fuiſſent: ſi primum, tunc neceſſaria poteſtas aliqua inter homines ſuperior fuiſſet, quæ diſtributioni præeſſet agrorum, quæque innumeras ambiguitates abſque etiam humanis cupiditatibus injuſtis ſubnaſcentes circa rerum in multis caſibus dominia, proprietates, uſusfructus, uſus, ſervitutes prædiorum, alienationes, permutationes, ſua poſſet autoritate judicióque dirimere. Si verò ſupponas ejus quæ ab initio extiterat communionis rerum ſtabilitatem, adhuc neceſſe fuiſſet principes aliquos exiſtere, qui dum ſinguli propriis aut ſuarum familiarum commodis invigilant, communem interea utilitatem procurarent, eamque ſuis juſſionibus & legibus conſtabilirent, ac ſingulis ſuas partes ſuáque officia cum illo ad commune bonum reſpectu diſtribuerent: atque ita ſub ſe Magiſtratus & Officiales conſtituerent, aut communibus ſuffragiis eligi curarent. Sanctus Thomas in lib. 1. de regimine Principum, cap. 1. ſic ait: *Naturale homini eſt ut in ſocietate vivat multorum, & neceſſe eſt eſſe in hominibus per quem multitudo regatur. Nam cum unuſquiſque id quod ſibi congruum eſt provideat, multitudo in diverſa diſpergitur, niſi ſit qui boni communis curam gerat: unde Salomon ait: Ubi non eſt gubernator, diſſipabitur populus. Oportet ergo ut præter id quod movet ad proprium bonum uniuſcuiuſque, ſit etiam aliud quod moveat ad bonum commune multorum: propter quod & in omnibus quæ in unum ordinantur, invenitur aliquid quod alia regat.* Hactenus Doctor Angelicus. Præterea docet Ariſtoteles lib. 3. Politic. cap. 4. hominem eſſe naturâ ſociale animal. Sanctus etiam Chryſoſtomus in Iſaïæ cap. 3. ſic ait: *Nihil eſt intractabilius Republica quæ caret principatu, quemadmodum neque periculoſius quid, quàm eſt navis ſuo gubernatore deſtituta.*

CAPVT IV.

Quatenus lex humana liget ſecundum conſcientiam.

I. SAPIENTISSIME diſſerit Apoſtolus Paulus, leges & decreta hominum in legitima poteſtate conſtitutorum non tantùm aſtringere ſubditos ad obtemperandum vinculo humano ac politico ſubdente humanis pœnis infractores, ſed etiam divina lege quæ ipſas animas & conſcientias liget, ſubiiciatque ſuppliciis poſt hanc vitam ab ipſo Deo decretis. Cujus rei iſtam rationem profert, quia iſtiuſmodi Poteſtates Deus approbat, eiſque ut Dei vicem gerentibus ſubeſſe ac parere jubet: adeò ut his inobedientes divinis juſſionibus refragentur. *Omnis anima* (inquit) *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, ordinationi Dei reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi, ſibi damnationem acquirunt.* Et mox: *Ideò neceſſitate ſubditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Rom. 13. Quæ cum valeant in Principibus & Magiſtratibus politicis, multò magis vrgent in præfectis Eccleſiaſticis, de quibus idem Apoſtolus ita præcipit Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

II. Duas hîc proſequor proprietates ſeu conditiones, quæ huiuſmodi ſunt ut vel alterius harum defectu lex ipſa nullatenus liget. Prima eſt ut lex ſit rationalis & juſta. Lex enim dicitur inventum Dei ac munus ad coërcenda delicta vitamque honeſtè inſtituendam, l. 2. ff. de legib. Præfectis enim tum Eccleſiaſticis tum ſæcularibus poteſtatem Deus contulit non in deſtructionem, ſed in ædificationem, 2. Cor. 10. Et cum ſacri Canones nullam & irritam ac inanem decernant eſſe excommunicationem quâ innocens aſtringitur, Can. ſi quis non recto, & Can. cum aliquis, 24. quæſt. 3. idem aſſerendum pari ratione de legibus evidenter injuſtis, ſubditos his nullatenus aſtringi. *Deo enim obedire oportet magis quam hominibus*, ut reſponderunt Petrus & Joannes Apoſtoli legalibus Sacerdotibus & Scribis à quibus prohibiti fuerant Chriſtum prædicare. Act. 5. Neque enim licitum eſt obedire ſubalternæ poteſtati in his in quibus opponitur ſuperiori poteſtati. Et ſapienter ait S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 13. ad 1. poteſtati inferiori intantum aliquis ſubjici debet inquantum Superioris ordinem ſervat,

ſervat, à quo ſi exorbitaverit, ei ſubjici non oportet. Quod idem repetit 2.2.quæſt.104. art.5. in corp.

III. Itaque nulla uſque adeo ſublimis & univerſalis eſt authoritas ſive in civili ſive in Eccleſiaſtica Republica, cui liceat obtemperare ſi quid iubeat contra bonos mores. Etenim cum ex apertis teſtimoniis ſancti Athanaſij in epiſt. ad ſolitar. & ſancti Hilarij in lib. adverſus Conſtantinum Auguſtum, & ſancti Hieronymi in Chronico, ejuſdemque in Catal. Script. Eccl. in Fortunatiano, & ſancti Damaſi Papæ in vita Liberij, conſtet hunc ipſum Papam Liberium in Concilio Sirmienſi cum hæreticis conſenſiſſe ac ſubſcripſiſſe in damnationem Athanaſij quem ſciebat injuſtam pati perſecutionem ab Arianorum in id Conciliabulum congregatorum factione, ob ſtrenuè ab eo defenſam Catholicam fidem, ſi quis Catholicus reverentia Summi Pontificis ductus, tam innocentem & Sanctum virum in illius decreti vim fuiſſet inſectatus, & ductus exemplo Papæ in Conciliabulo illo decernentis, cum hæreticis communicaſſet, gravem proculdubio in Deum commiſiſſet offenſam.

IV. Prætetea Clerici qui duabus illis Epiſcoporum Synodis morem geſſiſſent quibus præſederant duo Summi Pontifices infenſiſſimi defuncto ſummo quondam Pontifici Formoſo, Stephanus ſcilicet VII. & Sergius III. illi inquam Clerici qui Ordines ſacros per impoſitionem manuum Formoſi aut ordinatorum à Formoſo Epiſcoporum ſuſceperant, ſi ab aliis denuo Epiſcopis eoſdem Ordines recepiſſent, ut illæ duæ Synodi cum illis duobus Pontificibus in eis præſidentibus diſtrictè jubebant, graviter peccaſſent: hæc namque Decreta manifeſtum & intolerabilem errorem continebant contra jus divinum, quo ſancitur Ordinem unum eſſe ex illis quæ characterem imprimunt Sacramentis, quæque nullatenus iterare fas eſt. Hæc fuſiùs commemorant duo ampliſſimi Cardinalium ordinis ſplendidiſſima ſydera Baronius ad annos 897. & 904. & 908. & Bellarminus lib. 4. de Romano Pontifice cap. 6. Quo loco providè admonet duos iſtos nefarios Pontifices nullum contra Fidem catholicam edidiſſe Decrètum, quamvis fateatur rem planè ſacrilegam conſtituiſſe faciendam, fuiſſéque manifeſtum quidem perverſi facti exemplum, non tamen juris univerſalis deciſionem: qualis utique fuiſſet ſi ſanxiſſent in univerſum, licere ſemel ritè ſuſcepros Ordines denuo recipere, aut Epiſcopum ſuo excidere charactere & priſtino privari Ordine ſacro ſi in alium quempiam tranſiliat Epiſcopatum, ſicut cauſabantur & prætexebant Formoſum tranſlatum à Portuenſi Epiſcopatu ad Romanam Sedem contra veteres quoſdam Canones. Porrò illa duo Stephani VII. & Sergij III. decreta uſqueadeo manifeſto fœdabantur errore, ut apud ſanæ mentis Catholicos nulla poſſet tergiverſatione velari, aliique moderatiores Pontifices coactis Synodis eadem damnaverint. Alioqui enim non vacat periculo ſi quis privatus ſublimiorum poteſtatum præſertim Eccleſiaſticarum ſanctionibus obloqui, aut obtrectare temerè præſumat.

V. Secunda legis tam Eccleſiaſticæ quàm civilis conditio eſt ut promulgetur, alioqui non obligatura, utpotè non ſufficienter populis notificata, l. leges ſacratiſſimæ, Cod. de legib. item Authent. ut novæ factæ conſtitutiones, &c. Inſuper Can. in iſtis, §. leges, diſt. 4. *Leges* (inquit) *inſtituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus utentium comprobantur*. His ſuffragatur S.Thomas 1. 2. q. 90. art. 4. Ambigitur verò ubinam promulgandæ ſint novæ leges, ſufficiatne in civitate primaria ampliſſimæ alicujus ditionis, an verò publicari quoque neceſſe ſit in ſingulis Provinciis. In omnibus quidem ſæcularibus Regnis receptum videmus ut in remotis Provinciis leges neminem aſtringant, niſi ex quo in eiſdem publicatæ fuerint. Multò magis idem requiri videtur circa ſacra decreta univerſo Chriſtiano orbi præcepta, ut remotas Provincias non ligent hac ſola ratione quia Romæ palàm fuere propoſita: Etenim talis promulgatio poterit fortaſſe ſufficere ad notificandum populis Italiæ, ſed non Galliæ, non Hiſpaniæ, non Germaniæ, non Poloniæ, non aliis remotioribus regionibus: cum ne in ſingulis quidem his Regnis ſufficiat promulgatio edicti regij intra regiam ſolam civitatem facta. Cum enim ideò lex feratur ut populi univerſitatem obliget, neceſſe eſt eam ita publicari ut univerſo populo innoteſcat: nec ſatis eſt ſi uni aut alteri nota ſit. Quæ ratio allegatur in l. leges ſacratiſſimæ, Cod. de legib. *Quo* (inquit) *ab univerſis quos conſtringunt leges intelligantur*. Hæc eſt ſententia Angeli verb. Lex, q.12. Medinæ ad 1.2.q.90.art.4. Leſſij lib.2. c.22.d.13. in princ. ubi conſequenter affirmat diploma Pij V. de cenſibus nullatenùs obligare in Belgio, Gallia, & Germania, quia non fuit in his regionibus publicatum. Non me latet pleroſque graves ſcriptores, præſertim Italos favere unicæ quæ fit Romæ promulgationi, eo quod aliqua Pontificia diplomata id præ ſe ferant: ſed iſtis non relinquitur libertas aliter docendi, etiamſi materia iſta ſit indifferens ad res fidei.

VI. Nec verò ſufficit competens promulgatio, ſi non ſequatur legis apud populum receptio, ut habetur apud Gratianum Can. in iſtis, §.leges, diſt. 4. *Leges inſtituuntur quum promulgantur, firmantur autem quum moribus utentium comprobantur*. Quinimò ut ait l. de quibus, ff. de legib. *leges nulla alia de cauſa nos tenent, quam quod judicio populi recepta ſunt*. Etſi verò Summorum Pontificum ſpiritualis poteſtas non ab hominibus, ſed ab ipſo Deo ortum ducat, ideóque non poſſit per homines limitari, quia tamen non præſumuntur hoc abſolutè velle ut ſuæ conſtitutiones quamprimum ſubditorum conſcientias aſtringant, ne contingat ut poteſtas illis divinitus in animarum ſalutem collata vertatur in earumdem perniciem, & vice debitæ ædificationis pariat deſtructionem contra Pauli monitum 2. Cor.13. ideo Bonacina de matrim. quæſt.2. p 7. cum Sanchez & aliis docet hominem Italum & Catholicum licitè & validè contrahere matrimonium in partibus Græciæ ſine Parochi aſſiſtentia. Etſi namque ſchiſmatici & hæretici ſubiiciantur poteſtati Summi Pontificis & Concilij generalis,

generalis , quia tamen Tridentinum Concilium requirens ad matrimonij validitatem proprij Parochi præſentiam non fuit in huiuſmodi locis receptum , non ea eſt Eccleſiæ mens ut is defectus nullitatem inducat in iis locis : ne iſta occaſione pro matrimoniis contrahantur fornicationes & ſtupra.

VII. At verò prorſus aliter judicandum eſt circa decreta fidei, quibus ligantur quicumque privatim illorum habent ſufficientem notitiam,quamvis neque in Provinciis promulgata, neque publicè recepta fuerint. Ratio eſt quia reliqua decreta ſunt humani vel Eccleſiaſtici juris, neque ad jus divinum pertinent niſi mediatè & remotè, ideóque non obligant niſi juxta modum civilem & humanum : nimirum primariò quidem populum, ſecundariò autem ſingulos particulares , quatenus ſub obligatione publica comprehenduntur. At verò divinæ leges ſeorſim ſingulos aſtringunt quibuplenè innotuerint, tametſi modo civili non fuerint promulgatæ vel receptæ, quippè quæ ſuum omnem vigorem immediatè à Deo ipſo habent, & non ab hominibus. Sic infidelis aſtringitur obligatione fidei ſi ei ſufficienter quamvis per privata colloquia proponatur , ut contigit in Eunucho Reginæ Candacis cum Philippo Diacono, Actuum 8. Et qui in Provincia diſſita certò ſciret unum aliquod fidei decretum fuiſſe Romæ ad valvas Apoſtolorum publicatum, hoc ipſo illi acquieſcere ſufficienter teneretur.

CAPUT V.

Iuris Canonici & Civilis differentia, iſtiuſque Operis diviſio.

I. CONVENIT cum jure civili jus canonicum,quatenùs ambo intendunt hominum ſocietatis directionem ad commune bonum. Hac enim in re verſatur ſcopus & finis juris & legum, Can. 1. diſt. 4. Sapienter docet Ariſtoteles lib. 4. politic. cap. 1. Poteſtatem publicam ad commune bonum inſtitutam eſſe. Cicero quoque lib. 1. de legibus : *Salus* (ait) *populi ſuprema lex eſto*. Differunt verò duo jura iſta ſecundum modum finemque particularem. Ius quippè civile intendit commune bonum ut eſt conveniens humanæ in terris ſocietati,ſeu ſtatui politico. At canonicum reſpicit commune bonum ut ad vitam refertur æternam finemque ſupernaturalem.

II. Itaque jure canonico jus quoque divinum comprehenditur Sacrâ

Scripturâ divinisque traditionibus conſtans, ſanctiones pariter Eccleſiaſticæ à Pontificibus & Sacris Synodis profectæ, præterea conſuetudines in Eccleſia receptæ. His adde civiles etiam leges quas Eccleſiæ beneplacitum probavit & admiſit, cuiuſmodi pleraſque legimus in Gratiani decreto inſertas. Civiles namque conſtitutiones non aliter vim in Eccleſia obtinent quàm per ejuſdem Eccleſiæ approbationem, cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitutionib.

III. Iſtam canonici juris tractationem in ſex libros diſtribuimus: quorum primus aget de perſonis, in quo de Summi Pontificis reſcriptis, de Epiſcopis aliiſque Prælatis, de Beneficiariis, de Clericis, de Regularibus pertractabitur. Secundus res Eccleſiaſticas proſequetur, præbendas, ſacra loca, decimas. Tertius Sacramentorum doctrinam tradet, præſertim pœnitentiæ & matrimonij. Quartus verſabitur liber circa judicia & lites rerum Eccleſiaſticarum. Quintus proſequetur delicta, eorumque canonicas pœnas, & cenſurarum ſylvam, & caſuum reſervatorum difficultates elucidabit. Sextus denique ad pleniorem Confeſſariorum & pœnitentium inſtructionem difficultates diſcutiet quæ circa contractus & reſtitutiones verſantur.

CAPUT VI.

De ſummorum Pontificum reſcriptis generatim.

I. PETRUS Rebuffus in praxi benef. tit. different. int. privil. reſcr. & mand. ſcriptas diſpoſitiones quæ ab Apoſtolica Sede proficiſcuntur diſtinguit in privilegia, mandata, & reſcripta: ipſa deinde reſcripta diſtinguit in reſcripta gratiæ, & reſcripta juſtitiæ: quæ utraque pro formarum in quibus expediri ſolent diverſitate dicuntur nunc ſignaturæ, nunc brevia, nunc bullæ. Horum ſingula breviter & dilucidè hîc exponam.

II. In primis verò iſtud eſt præmonendum ſcriptis conceſſa à Principe ſive Eccleſiaſtico ſive ſæculari privilegia ſtrictè eſſe interpretanda, l. ſi quando, Cod. de inoffic. teſtam. & cap. 1. & 2. de privil. in 6. ubi Gloſſ. in d. cap. 1. hanc adducit rationem, quia omnis receſſus à jure communi eſt odioſus. At verò privilegium eſt receſſus à jure communi in favorem ſingularis perſonæ, l. jus ſingulare, ff. de legib. & Can. fin. 25. q. 1.

III. Mandatum Apoſtolicum in jure frequens illud eſt quo Papa ſignificat Ordinario ut certæ alicui perſonæ provideat de beneficio, cap. manda-

tum

tum cum duobus, cap. ſequent. de reſcript. item cap. accepimus, de ætate & qualit. ordinand. & cap. dilecto, de præbend. & cap. ſi capitulo, de conceſſ. præbend. in 6. Mandata iſta pro odioſis habentur, quia opponuntur juri communi, & quia poteſtatem Ordinariorum canonicam reſtringunt. Iſtiuſmodi mandata & vacaturarum præbendarum expectativas damnat Bonifacius VIII. c. deteſtanda, de conceſſ. præb. in 6. Concilium olim Lateranenſe ſub Alexandro III. in cap. nulla, de conceſſ. præbend. prohibuerat omnem beneficij promiſſionem & proviſionem, antequam vacet, utpotè inducentem votum captandæ alterius mortis. Concilium Baſileenſe, & in regno Galliæ pragmatica ſanctio mandata omnia de providendo & beneficiorum expectativas quas Galli dicunt *ſurvivances*, omnino ſuſtulerant. Concordatum verò Bononiæ initum inter Franciſcum Regem & Leonem Papam, atque in Lateranenſi Concilio approbatum ita diſponit & moderatur, ut quilibet Summus Pontifex ſemel in vita ſua Ordinarium in hoc Regno habentem collationem decem præbendarum gravare poſſit in una: & eum qui habet collationem quinquaginta vel plurium in duabus. Concord. in tit. de collat. in princ. & tit. de mandatis Apoſtol. Denique Tridentinum Concilium ſeſſ. 14. de reform. cap. 19. omnes expectativas, omniaque mandata de providendo prorsùs revocat.

IV. Signaturæ Apoſtolicæ verſantur circa diverſa, ſive circa beneficij per ſupplicationem petiti conceſſionem, ſive circa abſolutionem, aut diſpenſationem, aut rehabilitationem in favorem ſupplicantis. Scribuntur ſignaturæ in papyro, neque ſigillo muniuntur, & utplurimum his verbis expediuntur: *Fiat ut petitur*.

V. Breve Apoſtolicum eſt, ut deſcribit Rebuffus, ſcriptura modica in parvis conceſſa negotiis, quæ indifferenter in papyro vel in membrana ſcribi ſolet, cera rubea aut viridi, Annuloque Piſcatoris ſigillata, & ſigno ſecretarij ſubſcripta. Fit autem in Brevibus mentio Annuli Piſcatoris, non verò in aliis reſcriptorum ſpeciebus.

VI. Bullæ ſunt conceſſiones aut ordinationes in rebus gravioribus, nec niſi in membranis deſcribuntur, & ſunt aliquanto prolixiores quam Brevia, utpotè continentes præfationem & clauſulas quæ in Brevibus Apoſtolicis ſupprimi ſolent. Sigilla Bullarum plumbea ſunt, continentia Petri & Pauli Apoſtolorum effigiem. Et quoties Bulla expeditur in materia gratiæ, ſigillum appenditur è filis ſericis: ſi vero ſit Bulla in materia juſtitiæ, aut ſi ſit executoria, appenditur plumbum filis cannabis. Ideóque in Bullis Conſiſtorialium proviſionum quæ Romæ pro Gallici Regni Prælaturis expediuntur cannabinus laqueus inſeritur, quia poſt Concordatum ſupra memoratum illæ ad Regis nominationem quæ fiunt collationes, juſtitiæ ſunt & neceſſitatis.

VII. Reſcripta itaque ſeu literæ juſtitiæ ſunt quæ debitum petentibus auxilium impertiunt, itaque utplurimum ad lites ac juſtitiæ adminiſtrationem

ſtrationem tendunt: cujuſmodi ſunt judiciorum evocationes, Judicum delegationes, & quæcunque literæ pro litibus vel inſtituendis vel reſtituendis impetrantur. Gratiæ verò reſcripta ex mera liberalitate & clementia procedunt, ut diſpenſationes, indulgentiæ, remiſſiones, abſolutiones, rehabilitationes, proviſiones de dignitatibus aut beneficiis, tam in forma gratiæ, vel pauperum, quàm in forma dignum. Denique reſcripta juſtitiæ nihil juris attribuunt de novo, ſed jus antea quæſitum vel confirmant, vel de illo cognoſci jubent. Gratiæ autem jus novum attribuunt impetranti: neque exigunt cauſæ cognitionem, cum ſint meræ voluntatis, niſi falſitatis aut obreptionis arguantur, aut niſi nominatim aliquam conditionis clauſulam inſertam habeant, qualis hæc eſt, *Si dignus erit*, in cōmiſſoriis beneficiorum collationibus, ut in cap. Cum adeo, de reſcript. aut iſta communis, *Si ita eſt*. Hoc demùm diſcrimen literarum juſtitiæ & gratiæ vel ex ipſo earum aſpectu dignoſcitur. Juſtitiæ quippe literæ ſignari ſolent per *placet*: gratiæ autem per *fiat*. Et in literis gratiæ nomen Papæ quod primam literam inchoat, per capitales ſeu majuſculas literas ſcribitur integrum. At in literis juſtitiæ ſola nominis Papæ litera prima eſt majuſcula, reliquæ ejuſdem nominis literæ minuſculæ ſunt. In Bullis quoque ſpeciale adhuc diſcrimen viſitur, quod jam dictum eſt, laquei ſerici & laquei cannabini quo plumbum appendi ſolet.

VIII. Literæ inſuper gratioſæ impetrari poſſunt per aliquem tertium ſine ſpeciali mandato, quamvis impetrans laïcus ſit: ſic enim pro alio etiam inſcio impetrari Eccleſiaſtica beneficia poſſunt per laïcum, aliæque gratiæ, cap. Nonnulli, §. ſunt & alij, de reſcript. Ad literas autem juſtitiæ requiritur mandatum. Veruntamen Rebuffus in praxi benef. tit. different. int. reſcr. num. 18. affirmat in Regni Franciæ Curiis admitti indiſcriminatim literas juſtitiæ ſicut & gratiæ per tertiam perſonam abſque mandato obtentas.

IX. Præterea literæ juſtitiæ ſi non ſint executioni mandatæ, exſpirant ſtatim poſt annum, cap. Si autem, & cap. Plerumque, de reſcr. At literæ gratioſæ perpetuam vim habent, l. falſo, Cod. de diverſis reſcr. Gratiam quippe Principis decet eſſe manſuram, cap. Si cui, de præb. in 6. & c. Decet, de regul. jur. in 6. Niſi quis ultra modum negligens fuerit, cap. Si Clericus, & ibi Gloſſa & Doctores, de præb. in 6.

X. Poſterius in eodem negotio reſcriptum ab altera parte impetratum invalidum eſt ſi de priore mentionem non facit, & prius reſcriptum in ſuo robore permanet. Sed ſi poſterius reſcriptum mentionem faciat anterioris, illud abrogat in eo in quo eſt incompatibile cum poſteriori, cap. Cæterùm, de reſcr. Simile jus exiſtit in collatione beneficij per Papam: ut ſi contra ſuam proviſionem anteriorem, neque illius facta mentione, confert alteri idem beneficium, iſta poſterior collatio habetur pro ſubreptitia, atque adeo ſit invalida, c. Cum olim, de ſent. & re judic.

XI. Expreſſio

XI. Expreſſio falſi quæ obreptio dicitur itemque ſuppreſſio veri quæ ſubreptio dicit ſolet, ſi ſit malitioſa reſcriptum reddit invalidum, cap. dicenti, 25. quæſt. 2. Sed ſi ex ignorantia ſola vel ſimplicitate proceſſerit, ſic eſt diſtinguendum, vel enim impetrans re etiam integrè & verè expreſsâ obtinuiſſet judicio prudentis viri rem petitam, ſaltem in forma communi: Eoque caſu judex per id reſcriptum delegatus procedere debet ſervato juris ordine, non verò ſecundum ſpecialem & extraordinariam reſcripti formam. Sed ſi delegatus judicet apud ſe quod rei veritate planè manifeſtata & abſque interventu obreptionis aut ſubreptionis Papa non fuiſſet reſcriptum conceſſurus, eo caſu delegatus abſtinere prorſus debet perinde ac ſi literæ nullæ impetratæ fuiſſent, cap. ſuper literis, de reſcript. Huic conformis exiſtit diſpoſitio l. 2. §. fin. ff. de donat. ut conditio donationi appoſita ſi talis ſit ut ejus cauſa & impulſu facta fuerit donatio, ex talis conditionis defectu donatio nulla judicanda ſit: ſi verò mens donatoris præſumatur talis ut etiamſi conditio appoſita non exiſteret, effectum nihilominùs donatio ſortiretur, adjudicetur res donatario ſine cujus culpa conditio defecerit.

XII. Per reſcriptum quo Papa mandat Ordinario ut corrigat ſuæ Diœceſis Clericos non datur eidem in exemptos juriſdictio, cap. gravè, de offic. ordin. Quod capitulum (*inquit*) ibi Fagnanus, facit contra Epiſcopos ſtudioſè procurantes ſibi mandari per literas Sacræ Congregationis Epiſcoporum ut procedant in aliqua cauſa ſive ſit civilis ſive criminalis aliàs ſpectante ad ipſorum juriſdictionem ordinariam, hoc ſolo fine ut excludant appellationem ad Metropolitanum. Patet enim per hanc Decretalem eos hujuſmodi literis non conſtitui delegatos ut neceſſe ſit ad delegantem appellare; ut docet gloſſa finalis in cap. dilecti id. 3. de appellat. Unde poterit ad Archiepiſcopum nihilominùs appellari, perinde acſi mandatum iſtud non extitiſſet, ut eſt caſus apertus in cap. licet. de offic. ordin. Attamen ſi eſſet in literis iſtis appoſita clauſula, *noſtra auctoritate*. eo caſu haberetur delegatus & appellatio immediatè devolveretur ad Apoſtolicam Sedem.

XIII. Quum quis ad gratiam per reſcriptum reſtituitur, hoc ſemper intelligendum ſalvo jure alteri ante hanc reſtitutionem quæſito, niſi contrarium diſertè exprimatur, cap. quamvis 8. de reſcript. in 6. quo loco addit Gloſſa quod ſi ob perduellionis (quam feloniam vocant) crimen, bona alicujus fuerint fiſco Principis applicata, ejuſque feuda Princeps alteri contulerit, ſi poſtea contingat reum à Principe reſtitui priſtinis bonis, non tamen per hoc tolletur jus feudi alteri quæſitum, niſi hoc ipſum Princeps expreſſerit.

XIV. Statuit Innocentius tertius in Concilio Generali Lateranenſi & habetur in cap. nonnulli, de reſcript. ne per literas Apoſtolicas quiſquam trahatur ultra duas diætas extra ſuam Diœceſim: niſi vel conſtet has literas

de partium conſenſu impetratas fuiſſe vel huic conſtitutioni expreſsè in his literis derogetur. Quin etiam poſterior Bonifacij VIII. conſtitutiò providet ne cauſæ committantur ultrà diætam unam à finibus Diœceſis computandam: ubi verò actor & reus erunt diverſarum Diœceſarum, diæta iſta computetur à finibus Diœceſis ipſius rei, cap.ſtatutum, §.cum verò, & §.cum autem, de reſcript. in 6.

XV. Ubi quis contra adverſarios ſuos reſcriptum impetraverit, nec illud ſive ex malitia ſive ex negligentia intra annum ex quo judicum copiam habuit produxerit: ſed poſteà illud idem proferre voluerit ad eludendum poſteriùs ab adverſa parte impetratum reſcriptum, quaſi invalidum hac ratione quia mentionem non facit oppoſiti anterioris reſcripti, ſtatuitur in cap. plerumque, de reſcript. poſteriùs valere & nullatenùs primum. Nemini enim ſua fraus patrocinari debet.

XVI. Quoties Papa reſcripto ſuo demandat aliquem externæ juriſdictionis actum non committit aliquem Clericum niſi in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutum, vel habentem perſonatum, aut ad minus Eccleſiæ Cathedralis canonicum, frequentius verò Vicarium aut officialem generalem, nunquam tamen officialem foraneum, eo quod ejus poteſtas ſit tantùm particularis. Hæc habentur in cap. ſtatutum, de reſcript. in 6. & in Clement. etſi, eod. tit. & in Concilio Trident. ſeſſ. 2. cap. 10. de reform.

XVII. Notatu maximè dignum eſt cap. ſignificavit, de offic. jud. ordin. Ubi cum aliqui nuptias in gradu prohibito contraxiſſent, & querela hujuſce ſcandaloſæ & inceſtæ conjunctionis ad Papam delata fuiſſet, delegatus ab eo fuit judex Eccleſiaſticus in eadem Diœceſi, ad inquirendum & definitivè judicandum in ea cauſa. Verùm delegatus exequi mandatum neglexit, parteſque in priſtino ſcandalo perſiſtere permiſit. Admonitus demum Papa reſcripſit Epiſcopum non in hac ſolùm, ſed generaliter in omnibus cauſis ſimilibus, poſſe negligentiam vel malitiam Apoſtolici delegati ſupplere, & cauſas iſtiuſmodi ex officio cognoſcere, parteſque ligare aut ſolvere prout judicaverit expedire.

XVIII. Reſcripta & literæ tam Papæ quam Legati quæ communi Eccleſiæ diſciplinæ derogant, aut Ordinariorum minuunt autoritatem ac juriſdictionem, quales ſunt exempli cauſa diſpenſationes circa Monialium clauſuram, aut ea reſcripta quæ publicam habent executionem, debent ante omnia Ordinariis exhiberi quorum officij eſt examinare utrum ſuppreſſione veri, aut ſuppoſitione falſi, alióve gravi defectu literæ Apoſtolicæ vitientur: adeóque ſuum ut vocant viſa & approbationem ſcripto apponere vel denegare ac recuſare, executionem permittere, aut prohibere, aut ſuſpendere, cap.quod ſuper his, de fide inſtrum. & cap. porrò, de privileg. Porrò Concilium Tridentinum in ejuſmodi literarum Apoſtolicarum examine decernit Epiſcopos eſſe Apoſtolicos delegatos, ſeſſ. 13. c. 5. & ſeſſ. 22. cap. 5. & ſeſſ. 24. cap. 11.

XIX. Circa

XIX. Circa Apoſtolicas literas digniſſimum obſervatu eſt cap. finale, de offic. jud. deleg. decernens ſi Delegati à Papa electa ſit induſtria, non poſſe hunc Delegatum ſubdelegare. Electa verò cenſetur particularis perſonæ induſtria quando ea perſona proprio exprimitur nomine, & non tantùm officij aut dignitatis deſignatione in literis delegationis. Præterea ſi nudum ſine Juriſdictione miniſterium alicni etiam proprio nomine non deſignato Papa injunxit, hic non poterit ſubdelegare : ut ſi mandaverit crucem prædicare, certam aliquam perſonam ſui officij admonere, clam de aliquo facto inquirere, & ſimilia. In his enim cenſetur electa perſonæ induſtria particularis. Denique abſolutionis beneficium etiam circa caſus Papæ reſervatos poteſt ab Apoſtolico delegato ſi ejus electa fuerit dignitas vel officium, alteri ſubdelegari ab eodem : ſed non poterit ſi proprio fuerit nomine appellatus, etiam cum dignitatis vel officij expreſſione. cap. fin. de offic. jud. ordin. Et ſtatuit pariter Concilium Trident. ſeſſ. 14. c. 4. de caſibus reſervatis. & ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. Hæc ferè eadem.

XX. In Regno Galliæ producenti ſignaturas aliáſve Romanæ curiæ expeditiones nulla fides habetur, ſi non ſint certificatæ à duobus trapezitis aut expeditionariis in ipſo originali atteſtantibus & ſubſcriptis, ut ſtatuitur edicto Ludovici XIV. tit. 15. art. 8.

CAPUT VII.

De electione primum in genere. Deinde de Episcoporum Electione, Poſtulatione, Conſecratione, Charactere, & de Archiepiſcopis.

I. IN hoc Galliarum regno locum non habet priſca & canonica Epiſcopos eligendi forma, ex quo per Leonis Papæ X. & Regis Franciſci I. actum Bononiæ concordatum in uſu eſſe deſiit Pragmatica Sanctio, & attributum Francorum Regibus jus nominandi ad vacantes Epiſcopatus, aliáque beneficia conſiſtorialia, retento ſibi à Summis Pontificibus jure inſtitutionis & annatæ. Quia verò electio Epiſcoporum eſt antiquiſſimi juris adhuc ea locum quibuſdam in populis obtinet, maximè in Germania : & quia generaliſſimè per univerſam Eccleſiam regulares Prælati ac Superiores, necnon plerique ex Clero, ad Præbendas & Beneficia nonnulla ſolent

per Capitula eligi, opportunum eſt ut hoc loco ea quæ ad Canonicam electionem requiruntur exponam.

II. Ad Canonicam Electionem cunctos qui jus habent ſuffragij neceſſe eſt admoneri & vocari, adeò ut ſi vel unius citatio neglecta fuerit, ad hujus ſolius querelam tota inſequuta Electio nulla & irrita declaranda ſit per judicis ſententiam. Stabit tamen & valebit ſi is qui vocatus non fuerit ſuo ſaltem ſilentio videatur agnoſcere, cap. Quod ſicut, 28. de elect.

III. Legitimè abſens nec intereſſe valens poteſt per procuratorem uni de Capitulo demandare votum ac ſuffragium ſuum per ſcrutinium, cap. Quia propter, eod. tit. Veruntamen ut ſatisfiat juri novo decernenti ut ſuffragia adeò ſint ſecreta ut nemini de Capitulo innoteſcant, debet iſto caſu ſuffragium mitti ſcriptum in charta complicata, & alterius chartæ ſigillato involucro incluſum, non ante aperiendo quam intra Capitulum confuſa in unum ſcripta ſcrutinia aperiantur. Cæterùm in electione Papæ nihil horum ſervatur. Admonentur quidem abſentes Cardinales ſed non expectantur, neque vlla recipiuntur abſentium vota.

IV. Tribus modis ad electionem procedi poteſt. Primò per inſpirationem qua eligentem derepente quaſi divina quadam motione in aliquem conſentiunt. Secundò per ſcrutinium eo quo paulo ante dictum eſt modo. Tertiò per compromiſſum quo nimirum eligendi poteſtas in unum vel plures communi omnium conſenſu confertur, d. cap. quia propter. Olim quidem forma ſcrutinij hæc erat ut tres aſſumerentur de toto Collegio fide digni, qui ſingulorum vota recipiebant, & in ſcripturam redacta, mox univerſo Capitulo referebant, ex Lateranenſis Concilij Conſtitutione, d. cap. quia propter. Veruntamen exactius providens ſecreto & libertati electionum Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 6. de regularib. abrogatâ & antiquatâ formâ illâ trium ſuffragia colligentium, ſtatuit fieri deinceps electiones per vota ſecreta: itavt nulla ratione cuiquam innoteſcant, alioqui nulla ſit & invalida electio. Quod quidem jus in Gallia & ubique terrarum uſu recipitur.

V. Poſtulatio eſt ejus qui non poteſt legitimè in Prælatum eligi facta à Capitulo petitio. Hæc ergo Gratiam ac diſpenſationem ſuperioris implorat, cum tamen electio juri innitatur. Itaque is qui ob aliquem defectum eligi Canonice non poſſet, ut eſt illegitime natus, aut bigamus, poſtulari tamen poteſt. Sic decernitur cap. cum in cunctis, de electìon. non poſſe in Epiſcopum eligi eum qui ſit minor annis triginta ſed eundem poſſe à Papa poſtulari. Idémque de illegitime nato decernit d. cap. cum in cunctis, §. 1. Prætereà Epiſcopus non poteſt per electionem in alium transferri Epiſcopatum, cap. inter temporalia, de tranſlat. Epiſc. ſed poteſt ritè à Summo Pontifice poſtulari.

VI. Electus in Epiſcopum aut à Rege nominatus non poteſt ſpiritualia adminiſtrare antequam fuerit à ſuprema Sede confirmatus, cap. noſti, 9. cap.

cap. qualiter. 17. de elect. At verò poſtquam fuerit à Papa inſtitutus & confirmatus, quamvis nondum conſecratus, poteſt ea quæ ſunt Juriſdictionis quidem, ſed non ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exequi. Poteſt igitur in ſua Diœceſi corrigere, excommunicare, ſuſpendere, interdicere, pro tribunali externo judicare, viſitare, Juriſdictionem delegare, non ſolùm in externo ſeu contentioſo foro, ſed etiam in interno quod eſt pœnitentiæ Sacramentalis: ſed per ſe nequit illam exercere niſi ipſe ſit Presbyter. Poteſt etiam Beneficia conferre, imò etiam Indulgentiam Epiſcopalem concedere, iuxta Abbatem in cap. ſuffraganeis, de elect. ſed non poteſt ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exercere ut Sacrum Chriſma conficere, Ordinum aut Confirmationis Sacramenta conferre, Virgines benedicere, Altaria vel Ecclesias conſecrare. Hæc enim requirunt Ordinis Epiſcopalis poteſtatem qua ille caret. cap.tranſmiſſam, 15. de electio.

VII. Epiſcopi conſecratio à tribus Epiſcopis facienda eſt Can. Apoſt. 1. & Nicœni Concilij Can. 4. & Can. fin. diſt. 66. ubi Anacletus Papa exemplum adducit Iacobi Apoſtoli fratris domini, quem ait Jeroſolymæ Ordinatum Epiſcopum à tribus Apoſtolis Petro, Ioanne, & Iacobo minore. Neque obſtat quod Apoſtolatui quem ſolus Chriſtus contulerat eſſet Epiſcopatus annexus: optimè namque reſpondet ibi Gloſſa quod non propriè fuit Jacobus ordinatus ſeu conſecratus ab illis tribus, ſed ſolùm eidem Eccleſiæ deputatus ob commiſſam ipſi Judæorum converſionem & ſalutem. Qua tamen in re viſum eſt Apoſtolis formam Epiſcopalis ordinationis deinceps in univerſa Eccleſia ſervandam proponere. Hæc magis placet reſponſio Gloſſæ quam quæ ex Cardinali Joanne de Turrecremata deſumpta refertur & approbatur à Cardinali Bellarmino lib. 1. de Summo Pontifice, cap. 23. ſcilicet Petrum à ſolo Chriſto Ordinem Epiſcopalem ſuſcepiſſe, reliquos verò Apoſtolos non immediatè à Chriſto, ſed per miniſterium Petri. Hæc enim novitas fruſtra & contra veterum Eccleſiæ Patrum mentem aſſeritur: & Paulus Galat. 1. profitetur apertè ſe Apoſtolum eſſe non ab hominibus neque per hominem ſed per Jeſum Chriſtum.

VIII. Circa Vnctionem in Epiſcopi Conſecratione adhibendam legendum cap. unicum, de Sacra Vnctio. in quo tractatur pariter de Vnctione minorum Sacerdotum, atque Regum, & cæterorum fidelium in Baptiſmo, & de myſteriis in Sacra Vnctione comprehenſis.

IX. Ex præſcripto Can. quoniam diſt. 75. & Can. 1. diſt. 100. & Concilij Tridentr. ſeſſ. 23. cap. 2. Epiſcopi electi etiamſi Cardinales ſint, ſi Conſecrationem ſuam diſtulerint ultra tres menſes poſtquam à Summo Pontifice confirmati fuerunt, tenentur perceptos fructus reſtituere: ſed ſi poſt alterum trimeſtre conſecrari adhuc neglexerint, privati exiſtunt ipſo jure ſuis Eccleſiis. Cæterùm hujus ſæculi corruptio Sanctionem adeò juſtam & neceſſariam deſuetudine abrogavit.

X. Exiſtimant pleríque Theologi non imprimi in Epiſcopali Ordina-

tione diſtinctum à Sacerdotio Characterem, ſed ſolùm advenire aliquam Characteris Sacerdotalis extenſionem. Ex adverſo Canoniſtæ communiter ad Can. Cleros, diſt.21. & ad Can. Perlectis, diſt.25. aſſeverant novum Epiſcopis adjungi Characterem. Et hos ſequimur unà cum Bellarmino lib. 1. de Sacris Ordin. cap. 5. Ubi luculenter probat Epiſcopatum eſſe unum non ſpecie ſed generè Sacramentum cum Sacerdotio. Ordinum enim diſtinctio ſumitur ex eorundem ad Sacram Euchariſtiam habitudine. Et quia ſumma circa Euchariſtiam poteſtas in conſecratione verſatur, ideò primus Ordinum eſt Sacerdotium, nec alius iſto ſuperior aut maior eſt Ordo. Quia tamen hanc ſummam poteſtatem diverſimodè participant Epiſcopi & inferiores Sacerdotes, binæ hinc ſurgunt Sacerdotum ſpecies. Inferiores enim Presbyteri dependent ab Epiſcopis in ſuſceptione & uſu iſtius poteſtatis, utpotè ab illis conſecrati, & à quibus quoad talis poteſtatis exercitium ſuſpendi, interdici, aut ſolvi poſſunt. Itaque Epiſcopatus ex duabus coaleſcit diſtinctis Ordinationibus unâ quidem cum cæteris Sacerdotibus communi, alterâ ſolis propriâ Epiſcopis, atque adeò ſpecie à priori diſtinctâ. Quo fit ut Character Epiſcopalis non ſit una ſimplex qualitas, ſed quoddam ex duplici Charactere compoſitum. Et proinde duo etiam exiguntur ſpecie diſtincta Sacramenta ad unum conſtituendum Epiſcopum ſub eodem Ordinis genere. Ordo verò reſpectu inferiorum de quibus inter ſe differentibus prædicatur in quid, rationem habet generis non ſupremi ſed ſubalterni prout ſubalternatur Sacramento quod eſt altius genus.

XI. Quæritur quiſnam ex duobus his Characteribus ſit major ac dignior? Reſpondendum Sacerdotium præcisè ſumptum eſſe majus & dignius, quia major & divinior poteſtas eſt conficere & ſacrificare Chriſti corpus. Si tamen Epiſcopatum conjunctim & non diviſim à Sacerdotio ſpectemus, ſine dubio Epiſcopatus major eſt extenſivè, quia ad plura extenditur quam ſimplex Presbyteratus, quamvis ſeorsùm & præcisè nihil contineat quod tanti Sacrificij dignitati par eſſe poſſit.

XII. Quod attinet ad Metropolitanos, hi non ſolùm cæteris Epiſcopis antiſtant ac præeminent, ſed etiam Juriſdictione pollent in ſuffraganeos tùm in appellationum cauſis, tùm in jure Diœceſes ipſorum viſitandi, tùm in jure citandi eos ad Synodos Provinciales, quarum convocandarum poteſtatem habent. Poſſunt inſuper in tota Provincia uti Pallio, & facere coram ſe Crucem elevatam geſtari intra ſuffraganeorum Diœceſes, Clement. Archiepiſcopo, de privileg. & cap. 1. de autorit. & uſu Pallij.

XIII. Veruntamen jus illud antiquiſſimum univerſam viſitandi Provinciam valdè nunc imminutum videmus, nec eſt illius uſus citra graves cauſas raro evenientes. In primis Concilium VIII. Oecumenicum editionis Anaſtaſij Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarij qui eidem interfuit,

Can.

Can. 19. adimit Metropolitanis jus viſitandi ſuffraganeas Diœceſes: ſed ille Canon minimè receptus eſt in Eccleſiis Occidentis. Enimuero Archiepiſcopus Ravennæ viſitabat Bononienſem Diœceſim tunc temporis ſuffraganeam, ſed poſteriùs erectam in Metropolim, ut conſtat ex cap. ſopitæ, de cenſib. Idem jus Metropolitano Provinciam totam viſitandi aſtruit Innocentius IV. in cap. 1. de cenſib. Et ante hunc Innocentius III. in Epiſt.85. regeſti 15. Idemque cap. cum ex officij. De præſcriptio. Abbatem Sancti Maglorij condemnat ad ſolutionem iurium procurationis erga Senonenſem Archiepiſcopum, viſitantem Abbatiam illam Diœceſis Pariſienſis, quæ tunc erat Senonenſis Metropolis ſuffraganea, noſtris verò diebus ex conceſſione Vrbani VIII. facta eſt Metropolis. Quia tamen ſingulis Epiſcopis onus incumbit propriam Diœceſim inviſendi, & quia ex diverſis viſitationibus diverſorum Prælatorum circa eaſdem Eccleſias, & ex diverſis aut oppoſitis circa rem eandem Decretis facile naſci poſſunt diſſenſiones, & nimiis impenſarum ac procurationum oneribus Eccleſiæ prægravari, his providens Tridentinum Concilium ſanxit ſeſſ. 24. cap.3. ne Archiepiſcopi ſuorum ſuffraganeorum Eccleſias viſitent, niſi ex cauſis in Provinciali Synodo approbatis.

XIV. Quoad verò jus Provinciales Synodos indicendi, olim quidem illas convocare tenebantur Metropolitæ bis ſingulis annis, ut liquet ex Apoſtolorum Can. 37. & Nicæni Concilij Can. 5. & Chalcedonenſis Can. 14. & ex Sardicenſibus Decretis, aliiſque veteribus Synodis. Cum verò multis ſæculis iſtud Officium ex Prælatorum incuria fuiſſet intermiſſum edixit tandem Concilium Tridentinum ut ſingulis trienniis per Provincias ad Synodum Epiſcopi convenirent, ſeſſ. 24. cap. 2. Hoc idem providetur in Galliæ Regno per Henrici III. Edictum anni 1580. art.1. & Comitiorum Bleſenſium art. 10. & 24. Nihil utique Sanctius ac verius iſto Conſtantienſis Concilij oraculo ſeſſ. 39. *Frequens Conciliorm celebratio agri Domini cultura præcipua eſt: quæ vepres, tribulos & ſpinas hæreſium, & errorum, & ſchiſmatum exſtirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit: illorum verò neglectus præmiſſa diſſeminat atque fovet.*

XV. Archiepiſcoporum quoque privilegium in Pallij uſu verſatur. Extraordinario aliquando privilegio & ſpeciali favore quibuſdam ſuffraganeis Epiſcopis Pallium à Papa conceſſum legimus; ſic enim Siagrio Auguſtodunenſi Epiſcopo Pallium tranſmiſit Sanctus Gregorius Papa lib. 7. Epiſt.3. & 112. Epiſcopo etiam Quinqueeccleſienſi ob ſingularia virtutum merita conceſſum fuiſſe ab Epiſcopo Romano Pallij uſum teſtatur cap. penult. de præſumpt. Quia tamen privilegia ejuſmodi gradus dignitatum confundunt, & æmulationes pariunt, ordinem ac diſciplinam Eccleſiæ labefactant, à talibus gratificationibus omninò ceſſatum videmus à pluribus ſæculis. Archiepiſcopis autem non ſatis eſt fuiſſe conſecratis, ſed

Pallio

Pallio quoque ipſis à Romana Sede tranſmiſſo opus eſt, quia nec nomen nec autoritatem habent, nec eis licet Pontificialia exercere, antequam præſtito Sedi Apoſtolicæ juramento fidei & obedientiæ, Pallium ab eadem obtinuerint, cap. niſi ſpecialis, de autor. & uſu Pall. & cap. bonæ memoriæ, 2. in fine de poſtul. Prælat. & quia viduatis Eccleſiis periculum imminet ex dilatione, cautum eſt ut intra tertium à die Conſecrationis ſuæ menſem Pallium petant Metropolitani, ipſa verò Conſecratio non differatur vltra tres à proviſione ſeu Confirmatione electionis de ſe factæ menſes Can. quoniam diſt. 100. Pallium deferre non licet niſi in Miſſarum ſolemniis, Can. quoniam, Can. contra morem, §. illud, diſt. 100. Nec verò in omnibus Miſſis ſed tantùm ſolemnium Feſtivitatum, cap. ad honorem, & cap. cum ſis, & cap. fin. de autor. & uſu Pall. nec tantùm in Diœceſi ſua Metropolitana, ſed etiam intra quancunque ſubjectæ ſibi Provinciæ Eccleſiam, cap. ex tuarum, & cap. cum ſis, eod. tit. Soluſque Papa poteſt ſemper & ubique Pallium gerere, quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem univerſalis ſuprà omnes Eccleſias poteſtatis, d. cap. ad honorem. Lateranenſe Concilium generale ſub Innocentio III. conceſſit quatuor Patriarchis Conſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno & Jeroſolymitano, ut poſtquam ipſi Pallium à Romano Pontifice acceperint, liceat eis deinceps Pallia ſuis ſuffraganeis largiri: at his quatuor exceptis, ſoli Romano Papæ Pallij dandi jus eſt, cap. antiqua, de privileg. Denique Archiepiſcopus alteri Archiepiſcopo Pallium ſuum commodare non poteſt, neque quiſquam uti Pallio ſui prædeceſſoris: Pallium enim perſonæ cohæret, cumque illa debet ſepeliri, capit. ad hoc, de autor. & uſu Pallij.

XVI. Quod attinet ad jus præferendi vexillum Sanctæ Crucis, Concilium Viennenſe hoc privilegium Archiepiſcoporum ſic exponit: *Archiepiſcopo per quavis loca exempta ſuæ Provinciæ facienti tranſitum, aut ad eam forſitan declinanti, ut Crucem ante ſe liberè portari faciat, benedicat populo, Divina officia privatim vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in Pontificalibus celebret, & faciat in ſua præſentia ſine Pontificalibus celebrari, quovis privilegio contrario non obſtante, ſacro approbante Concilio præſentis conſtitutionis ſerie duximus concedendum.* Habetur in Clementina fin. de privileg. Hujuſce privilegij Archiepiſcopalis faciendi Crucem ante ſe deferri extra propriæ Diœceſis fines meminit Alexander Papa III. cap. 1. Ut litè pendente nihil innovetur, & Innocentius III. cap. antiqua, de privileg. ſtatuit ut quatuor Orientis Patriarchæ poſſint hoc privilegio Crucis ante ſe deferendæ uti, non modo quacunque eorum Patriarchiæ diſtenduntur, ſed etiam *ubique, ſola excepta urbe Romana, & ubicunque Summus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſignibus Apoſtolicæ dignitatis.* Si igitur id Patriarchis indulgetur in locis in quibus nihil poteſtatis aut juriſdictions habent,

habent, gravior vrget ratio in Metropolitis intra fines Provinciæ in qua judiciaria poteſtate pollent in appellationum cauſis, aliiſque fruuntur prærogativis. Atque ita judicatum vidimus in favorem D. Ludovici Bretelli Aquiſextienſis Archiepiſcopi, contra ſuffraganeum Aptenſem Epiſcopum.

CAPVT VIII.

De Officio & poteſtate Epiſcoporum, & eorum jure diſpenſandi circa vota.

I. QVÆDAM de Epiſcoporum poteſtate accumulantur in cap. congruente, de Offic. jud. ordinat. & in cap. accedentibus, de exceſ. Prælat. Iſtud in primis tenendum aliam eſſe Juriſdictionem contentioſam, quæ nimirùm exigit proceſſum judiciarium & forenſem ſtrepitum: aliam autem voluntariam, quæ non exercetur pro tribunali, neque cum ullo juridico ſeu contentioſo proceſſu. Porrò non valet Epiſcopus extra territorium ſeu fines Diœceſis ſuæ contentioſam exercere Juriſdictionem, nec in ſuos quidem ſubditos, Can. Epiſcopum, 9. quæſt. 2. At verò poteſt voluntaria Juriſdictione uti extra Diœceſim, modò illam exerceat erga ſubditas ſibi res aut perſonas, non ſolùm per gratiarum conceſſionem verùm etiam per ſententias pœnales: poteſt enim in externo ipſo foro extra ſuum territorium edicere, expedire citationem, modò trahat partes ad ſuum territorium, cauſas delegare, conferre Beneficia, abſolvere à Cenſuris, diſpenſare, Geminianus in cap. fin. de electione. in 6. Zerola prax. Epiſc. 1. p. verſ. Juriſdictio. Et multò fortiori ratione poteſt ſubditos ſuos in alieno territorio à peccatis & Cenſuris in pœnitentiæ Sacramento abſolvere.

II. Epiſcopus privatim poteſt in alieno territorio uni ac alteri ſibi ſubdito conferre Tonſuram: ſed non aliquem Ordinem, ut poſt Albericum docet Rebuffus tract. de nominationibus, quæſt. 14. num. 49.

III. Similiter Epiſcopus quin etiam ipſius quoque Vicarius Generalis poteſt extra Diœceſis fines exiſtens conferre ſubjecta ſibi Beneficia, Gloſſ. & DD. in cap. novit. de Offic. legat. De-Selva, de benef. 3. part. quæſt. 40. & 63. Rebuffus d. tract. de nominat. quæſt. 14. num. 49.

IV. Contentioſam verò juriſdictionem non poteſt Ordinarius exercere in alieno territorio, niſi quando impeditur illam exercere in proprio: quo

caſu poterit jus dicere in alieno territorio convicino, petitâ priùs tamen veniâ ab Epiſcopo loci quamvis non obtentâ. Clement. I. de foro. compet. Quæ venia non eſt neceſſariò petenda circa exercendos actus Juriſdictionis voluntariæ in aliena Diœceſi.

V. Epiſcopus loci in quo admiſſum eſt crimen poteſt ibidem alienum Clericum illius criminis reum judicare, cap. poſtulaſti, de foro compet. Conformiter ad ipſum jus civile, L. delegatorum, §. interdicere, ff. de interdictis & religio. Similiter Epiſcopus in cujus Diœceſi ſitus eſt fundus aut Eccleſia litigioſa eſt competens Judex litis motæ inter partes alienæ Diœceſis, cap. ſanè ſi Epiſcopi, de foro compet.

VI. Omnia poſſunt in ſuis Diœceſibus Epiſcopi quæ neque divino juri opponuntur, neque Papa ſibi reſervavit. Panormitanus in cap. quibuſdam, de pœnis, Ioan. Andr. in cap. licèt, Canon. de electio, in 6. in verſ. carere. Et colligitur ex cap. nuper, de ſent. excomm. ubi dicitur: *Quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem ſpecialiter non retinuit ſibi, eo ipſo videtur conceſſiſſe aliis facultatem relaxandi.*

VII. Epiſcopalis tùm officij tùm poteſtatis pars præcipua in Viſitatione Diœceſis poſita eſt, ad explorandos & reparandos occurrentes in rebus & in perſonis defectus, ad continendos in Officio Clericos, ad exſtirpanda ſcandala, atque ad ordinanda quæcunque ad Eccleſiæ cultum & Fidelium ædificationem pertinent. Hæc verò conſtituit Carolus IX. in Comitiis Aurelianenſibus cap. 11. *Omnes* (inquit) *Canonici & capitula Eccleſiarum, ſive Cathedralium, ſive Collegiatarum indifferenter ſubjecta erunt Epiſcopo Diœceſis, adeo ut nullius privilegij prætextu poſſint ſe eximere viſitationi, aut correctioni ac pœnis criminum ab Epiſcopo infligendis.* Id confirmatur Decreto Tridentinæ Synodi, ſeſſ. 6. cap. 4. de reform. *Capitula* (inquit) *Cathedralium & aliarum Eccleſiarum, illarumque perſonæ, nullis exemptionibus, conſuetudinibus, ſententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm ſuos obligent auctores, non etiam ſucceſſores, tueri ſe poſſint, quominùs à ſuis Epiſcopis, & aliis majoribus Prælatis, per ſeipſos ſolos vel illis quibus ſibi videtur adiunctis & juxta canonicas ſanctiones toties quoties opus fuerit, viſitari, corrigi & emendari etiam auctoritate Apoſtolica poſſint & valeant.* Sacris Canonibus Epiſcopi aſtringuntur ad viſitandam quotannis, ſi providè fieri poſſit, univerſam Diœceſim, aut ſi majoris ſit amplitudinis, ſingulis ſaltem bienniis. Et ſi nequeat Epiſcopus hoc totum per ſe exequi, tenebitur ſaltem hoc Officium idoneis & probatiſſimis Clericis committere, Can. decernimus; Can. Epiſcopum, Can. placuit, 10. quæſt. 1. & Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. de reform. His conformatur Bleſenſium Comitiorum art. 2. Quid verò poſſit vel non poſſit Epiſcopus in Viſitatione circa exemptorum Eccleſias exponemus infrà cap. 11. hujuſce libri.

VIII. Beneficiorum Collatio ita Epiſcoporum propria eſt, ut nec ad eam

eam jus habeat Vicarius Generalis ſine ſpeciali ab Epiſcopo commiſſione, cap. fin. de Offic. Vicar. in 6. Nemini verò poteſt vlla Præbenda ſeu Beneficium conferri cuiquam nondùm Clerico. cap.2. de Inſtitut. Sicut nec ſtipendium nec militares Præfecturas illis attribui Leges permittunt, qui miliriæ non ſunt aſcripti, L. fortiſſimi, Cod. de erogat. milit. anno. lib. 12.

IX. Sine proprij Epiſcopi Dimiſſoriis nemo poteſt Eccleſiaſticis Ordinibus, imò neque Tonſura Clericali initiari, ſecundùm vulgatiſſimos Canones. Quiſquis verò à Papa Privilegium obtinuit recipiendi Ordines à quocunque Epiſcopo, hic non eſt ordinandus niſi loco Dimiſſoriarum Litterarum, producat proprij Epiſcopi Literas de vitâ & moribus teſtimoniales.

X. Synodum Diœceſanam quotannis convocare Epiſcoporum poteſtatis ſimul & Officij eſt, ex præſcripto Concilij Tarraconenſis Can.8. & Tridentini ſeſſ. 24. cap. 2. de Ref. In hujuſmodi autem Synodis poſſunt Epiſcopi ex juſtâ & vrgente cauſa Miſſarum celebrandarum onera etiam ex defunctorum fundatione conſtituta, moderari & reducere. Quemadmodum poſſunt pariter regularium Ordinum Generales in ſuis Capitulis generalibus Miſſas quibus eorum Monaſteria fundationis lege aſtricta ſunt, ex rationabili cauſa reducere permiſſu Concilij Trident. ſeſſ. 25. cap. 4.

XI. Item diſpenſandi jus & poteſtas ſpectat ad Epiſcopos, circa quaſcumque Cenſuras & irregularirates ex occulto delicto provenientes, ſolis exceptis illis quæ ex homicidio voluntario procedunr, aut ex delictis ad forum conrentioſum deductis. De hac poteſtate fuſius diſſeremus infrà nbi materiam irregularitatum ex profeſſo rractabimus.

XII. Poſſunt parirer Epiſcopi circa Matrimoniorum impedimenta non dirimentia diſpenſare: excepto ſimplici Religionis aut perpetuæ Caſtitatis voto. Ita Sanctus Antoninus, Paludanus, Navarra, alijque communiter. Quin etiam poteſt quandoque Epiſcopus relaxare aliqua dirimentia impedimenta cum his tamen reſtrictionibus & moderamine, primùm ut valeat iſta diſpenſatio circà ſolum interius ſeu conſcientiæ forum. Secundò ut bona fide & ex ignorantia impedimenti contractum fuerit Matrimonium. Tertiò ut impedimentum ſit occultum, nuptiæ verò palàm contractæ. Quatrò ut Papa ſive Legatus adiri non poſſit ob conjugum pauperratem, ruſticitatem, aut infirmiratem: aut etiam quia abſque evidenti mortalis peccati periculo differri vel expectari nequeat Romanæ Sedis diſpenſatio. Ita Sanchez, Azorius, Coninc, Bonacina, alijque communiter Summiſtæ. Poteſt quoque Epiſcopus hanc aliis poteſtatem delegare ex eorundem Auctorum mente.

XIII. Diſpenſandi inſuper in votis poteſtatem habent Epiſcopi ſive omninò ea relaxando, ſive in alia quædam bona opera commutando

etiam vota ipſa vel juramenta promiſſoria, dummodo juſta cauſa ſubſit: ſolis exceptis ſolemnibus ſive in Sacra Ordinatione ſive in Regulari profeſſione emiſſis, & quinque ſimplicibus votis, ſcilicet continentiæ perpetuæ, profeſſionis Religioſæ promiſſæ, & trium peregrinationum Jeroſolymitanæ, Romanæ ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli & Compoſtellanæ ad Sanctum Jacobum: quæ ſibi Papa reſervat.

XIV. Imò etiam hoc receptum eſt & in confeſſo apud Doctores ut quando Caſtitatis votum non eſt abſolutum, ſed ad aliquam circunſtantiam teſtrictum, poſſit in eo quoque ex rationabili & juſtâ causa Epiſcopus diſpenſare, ut ſi votum ſit ad tempus & non perpetuum, aut ſi non ſit præcipue intentum ſed in alia re præcipuè intenta incluſum, cujuſmodi eſt ſi quis vovit Sacrum Ordinem ſuſcipere cui utique annectitur perpetuæ continentiæ votum, ſi quis promiſit non inire Matrimonium quo voto Caſtitas omnimoda non continentur, poteſt in his per Epiſcopum diſpenſari. Is quoque qui vovit arctiorem, ingredi; verbi cauſa, Cartuſianorum Religionem, poteſt ab Epiſcopo diſpenſari ad mitiorem Religionem, cum in eo ſubſiſtat adhuc ad Religionem obligatio, nec verſetur illa Epiſcopalis diſpenſatio niſi circa unam aliquam Religionis circunſtantiam. Hoc docent Sylveſter V. volum.4. num. 3. §. Sextum, Leſſius, l.2. cap. 40. dub. 18. num. 124. Bonacina ad 2. Decalogi præceptum, diſp.4. quæſt.2. p.7. §.4. num.21. præterea quiſquis ſub aliquâ conditione voto ſe adſtringit in materia Papali diſpenſationi reſervata, poteſt Epiſcopi diſpenſatione relaxari. Is etiam qui aliquo ex quinque reſervatis Papæ votis ſe ſub conditione aſtrinxit, poteſt Epiſcopi diſpenſatione relaxari, modo nondum ſit adimpleta conditio: ut ſi filius aut filia perpetuam voverit continentiam ſi pater ex bello aut captivitate redeat incolumis; aut ſi quis voverit Jeroſolymam proficiſci ſi rem furto ſibi ablatam recuperaverit. Ratióque Summiſtarum communis eſt quia abſoluta & diſertè concepta vota eſſe convenit ut Papæ reſervata cenſeantur: & quia ità neceſſe eſſe compertum eſt ob gravia animarum pericula, quibus ſe quam plurimos implicare videmus ex nimia facilitate & præcipiti fervore ſe votis aſtringendi. At verò ſi voti conditio jam ſit adimpleta, non alia ſupereſt liberationis via præter recurſum ad Papam in aliquo ex quinque præfatis votis. Inſuper ſi votum circa reſervatam materiam non ſit principale ſed acceſſorium, conſentiunt unanimes Doctores ſubeſſe quoque diſpenſationi Epiſcopali: ut ſi quis voverit nunquam aleâ ludere ſub pœna & obligatione ingrediendi Religionem, ibi enim non erit ei neceſſarius ad Papam recurſus, poteritque per Epiſcopum relaxari à Religionis ingreſſu, & ab illo nexu non ludendi aleâ qui voto productus fuit, tametſi alia obligatione adhuc ſubſiſtente ei foret alea prohibita: poteſt enim ex duobus vinculis unum ſolvi altero remanente adeò ut ſequens tranſgreſſio non producat duplex ſed unum duntaxat peccatum.

XV. Item

XV. Item poteſt Epiſcopus diſpenſare vbi dubitatur utrùm votum reſervationis Papalis fuerit obligatorium ut ſi res in ambiguo ſit utrum ſufficiens intervenerit deliberatio circa votum quod quis ſe emiſiſſe certus eſt. In dubiis quippe benigniori parti favendum & ipſa quæ Summo Pontifici reſervantur vota debent eſſe indubitata. Sanè ſi quis dubitaret an votum emiſerit non opus habet ulla diſpenſatione. In his enim dubiis quæ reſpiciunt ſubſtantiam voti & non circunſtantiam, ut eſt an ſufficiens deliberatio extiterit, ſed an votum ipſum quoad ſubſtantiam emiſſum fuerit, non adimitur ſed ſervatur incolumis priſtina libertas. In præfatis omnes ferè Doctores conveniunt, agnoſcentes quantum expediat animarum ſaluti eaſdem laqueis extricare quibus ſe facilè & plerumque ipſo Diabolo ſub ſpecie boni ſollicitante implicant, eaque occaſione ſuperadditis reſervationum difficultatibus novis ſe contraventionum ſacrilegarum laqueis involuunt à quibus ex fragilitate humana vix poſſunt expediri.

XVI. Notandum porrò eſt, ſi quando diſpenſaverit Epiſcopus circa votum Pontifici Summo reſervatum, non quidem ob conditiones voti, non abſoluti, aut indirectè concepti, aut conditionati, aut ambigui, aliiſve ſimilibus circunſtantiis affecti (quibus caſibus abſoluta & perpetuæ validitatis indulgetur ab Epiſcopis diſpenſatio) ſed tantùm in aliis caſibus ob ſolam rationem gravis & imminentis periculi offenſæ Dei, aut ſcandali quod ſequuturum timetur ex diſpenſationis Papalis dilatione, hoc ſolo caſu notandum eſt diſpenſationem quam interea indulget Epiſcopus non perimere, ſed ſolùm ſuſpendere voti obligationem. Idcircò ille qui abſolutum perpetuæ Caſtitatis votum tranſgreſſus fuit, dùm ſe matrimonio alligavit, poterit ſubindè ab Epiſcopo diſpenſari circa debitum conjugale, ſed tamen ſoluto per conjugis mortem matrimonio, tenebitur priſtino voto quandiu Papa cum illo non diſpenſaverit.

XVII. Quæritur, an poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuper voto in alicujus tertij gratiam emiſſo, ut ſi quis voverit eleemoſynam dare tali pauperi, vel Eccleſiæ, vel piæ domui? Diſtingui à Doctoribus ſolet inter votum acceptatum, & non acceptatum. Si acceptatum ſit, non licebit diſpenſare hac ratione, quia tertius aliquis privaretur jure ſuo quod habet in re per acceptationem ac legitimam ſtipulationem: ſic enim ei fieret injuria. Sed ſi promiſſio illa votiva non fuit acceptata, ſive ab eo cujus intereſt, ſive ab aliâ perſonâ ejus vice ac nomine, tunc ſi rationabilis cauſa interveniat, poterit peti, & concedi ab Epiſcopo diſpenſatio.

XVIII. Ulteriùs quæritur, an ſi ejuſmodi votum in alterius gratiam emiſſum Confeſſarius exceperit, cenſeatur acceptaſſe nomine perſonæ vel loci per votum deſignati? Probabilis eſt iſta Bonacinæ reſponſio, cenſeri Confeſſarium acceptaſſe nomine Dei cujus in confeſſionibus vicem gerit, non autem privato nomine loci vel perſonæ, quibus præcisè conſulere ac providere non aſtringitur ex ſuo officio; ac proinde illius acceptatio

non parit novum jus in favorem tertij, Bonacina tom. 2. diſp.4. quæſt. 2. p.7. §.4. num.25.

XIX. Prætereà quæritur, an requiratur diſpenſatio ut quis ſolvatur voto quod ſe dubitat emiſiſſe? Reſpondendum non requiri, quia nulla ſubeſt obligatio. In dubiis enim juxta regulam juris melior eſt conditio poſſidentis: & nemo in re dubiâ privandus eſt ſibi connaturali & ingenitâ libertate: etiamſi (ut Leſſius docet lib. 2. de juſtitiâ, cap. 40. dub. 17. num.113.) tale ſit dubium, ut quamvis homo probabiliter opinetur non extare talem obligationis cauſam, magis tamen inclinetur ad opinandum extare cauſam obligationis: quia ad tollendam libertatem nulla ſufficit probabilitas, ſed requiritur abſoluta certitudo.

XX. In ſummâ, competit ſolis Eccleſiæ Prælatis juriſdictionem externi fori habentibus, illa, ſive relaxandi, ſive commutandi voti poteſtas. Et cum ſit iſta diſpenſatio actus juriſdictionis, competit Epiſcopis ſtatim atque confirmati à Sede Apoſtolicâ fuerint, quamvis necdùm fuerint ordinati, quemadmodùm & reliquæ juriſdictionum ſpecies; ſolaque poteſtas Ordinis prærequirit conſecrationem. Quin etiam, juriſdictionis poteſtatem poteſt confirmatus & nondùm ordinatus Epiſcopus aliis delegare, ut ſæpenumerò fieri videmus.

XXI. Differt autem à diſpenſatione, irritatio votorum: & hæc aliis competit perſonis quam Epiſcopis. Primò enim poteſt regularis Superior ſuorum Religioſorum vota quævis irritare, excepto voto arctioris Religionis ſubeundæ. Et disertè dicit S. Thomas 2.2. quæſt. 88. art.8. ad 3. nullum Religioſi votum eſſe firmum niſi de conſenſu ſui Superioris. Vota quoque impuberum poſſunt à patre vel tutore fieri irrita, ut colligunt Doctores ex Can. mulier 32. quæſt.2. & ex cap.1. de regular. in 6. Puberum tamen vota ut in irritum revocentur etiam ab ipſorum patre neceſſe eſt ut ordini familiæ, vel patriæ poteſtati obſiſtant, ut ſunt, jejuniorum, aut peregrinationum, aut ſimilia vota. Conjuges etiam poſſunt alter alterius vota irrita facere, quæ juri alterius incommodant, aut ſtatui vel adminiſtrationi familiæ. Quamvis plus juris marito in vxoris vota tribuere videatur S. Thomas loco cit. dùm ait nullum vxoris votum eſſe firmum niſi ſit de conſenſu viri. Et fundari videtur jùs illud majus in eo quod juxta Apoſtolum Epheſ.5. Vir caput eſt mulieris, & non mulier viri. Veruntamen non omnis ſubjectio ſecum infert illimitatam omnia vota invalida faciendi poteſtatem. Si verò opponas Numerorum caput 30. quo patri marito tribuitur poteſtas quæcunque vota filiæ & vxoris irrita, per ſuam contradictionem faciendi, reſponſio in promptu eſt, legem illam eſſe ceremonialem & ad ſolam pertinere Synagogam. Et verò compertum eſt non competere patri adeò illimitatam in Eccleſia Chriſti poteſtatem, circa vota filiæ, qualis illo capite ſancitur. Stet igitur eadem in perimendis filiorum & conjugum votis poſita ſuperius limitatio, nimirum, ſi ordinem

nem familiæ, aut patriæ, vel tutoriæ, vel conjugalis juris, aut poteſtatis perturbent. Ad poſtremum Abbatiſſæ poſſunt quidem Monialium ſuarum vota in irritum adducere, ſi quomodocumque regimini Monaſtico, aut communi familiæ ordini, aut Monialis valetudini, aut debitæ ſibi ſubjectioni officiunt, ſed non poteſt diſpenſatione relaxare, quia juriſdictione caret.

CAPVT IX.

Proſecutio poteſtatis Epiſcoporum.

I. POTEST Epiſcopus familiarem ſuum quamvis non ſubditum, ſi ſecum triennio commoratus fuerit, ordinare, dummodò ſtatim beneficium illi conferat. Concil. Trident. ſeſſ.23. cap.9. de reform.

II. Poteſt præterea diebus Dominicis, aut feſtis per annum, minores ſuis ſubditis, aut habentibus dimiſſorias, ordines conferre, necnon tonſuram uni, vel duobus extra tempora jejuniorum, Can. de eo autem, de tempor. ordinat. Quinimò primâ tonſurâ initiare poteſt quocumque anni die illum qui mox ſuſcepturus eſt Eccleſiaſticum beneficium, ut docent Oſtienſis, Graffius, Bonacina, alijque aſſerentes id paſſim eſſe conſuetudine ndubitatâ receptum.

III. Epiſcopus concedere poteſt unius anni Indulgentiam, in die dedicationis Eccleſiæ. At in anniverſario dedicationis, & aliis quibuſcunque occaſionibus poteſt Indulgentiam concedere dierum quadraginta, Can. cum ex eo, de pœnit. & remiſſ. ex Concilio Lateranenſi generali ſub Innocentio III. Exinde conſtat, Indulgentiarum conceſſionem non eſſe actum ordinis, ſed tantùm juriſdictionis: eo quod poteſtas ordinis, cùm immediatè ab ipſo Deo conferatur, non poſſit ab Eccleſia, vel à Pontifice limitari, atque ita Concilium non potuiſſet terminum Indulgentiis Epiſcopalibus præfigere. Exinde ſequitur, poſſe Epiſcopum electum & confirmatum Indulgentias concedere, licet nondum ſit conſecratus: quia jam eſt aſſecutus poteſtatem juriſdictionis, ſed nondùm ordinis ut docet S. Thomas in 4. diſt.20. quæſt. 3. art. 3. Simili ratione Papa ſtatim poſt ſui canonicam electionem, quamvis nondùm conſecratus, imò necdùm Epiſcopus, ſi ita contingeret eligi, poteſt Indulgentias per univerſum orbem concedere, ut ait Axorius p.2. lib.3. cap.55.

IV. Poteſtatem habet Epiſcopus jura pecuniaria Canonibus Sacris conſtituta

conſtituta à ſubditis ſibi Eccleſiis eligendi, exceptis Monaſteriis quæ non habent Parochiales Eccleſias, ſecùs verò ſi habent, ut ſequenti capite videbimus. Hæc jura ſic referuntur in cap. conquerente, de offic. jud. ordin. *Epiſcopus in Eccleſiis ſuæ Diœceſis habet ius Synodi, & Synodatici ſeu cathedratici nomine duos ſolidos: quartam decimarum, & mortuariorum: viſitationem quoque annuam: & moderatum charitatis auxilium iuxta Lateranenſe Concilium.* Hoc autem Lateranenſe decretum habetur in cap. cùm Apoſtolus, de cenſib. Huc ſpectant etiam Bracarenſis Concilij ſecundi Canon 2. & Toletani ſeptimi Canon 4. & Cabilonenſis ſecundi ſub Carolo Magno Canon 17. de cathedratici jure ſeu de Epiſcoporum portione canonica; de quarta etiam decimarum, & de charitativo ſubſidio fuſius tractant Azorius p.2. lib.9. cap. 12. & 14. & Barboſa de officio & poteſtate Epiſc. p.3. alleg. 86. & 87.

V. Communi & ordinario Epiſcoporum juri ſuperadditus eſt titulus Legatorum Apoſtolicorum, non tam ad extendendam eorum poteſtatem, quàm ad intendendam ſeu roborandam: pleraque enim jure ordinario poterant quibus ſuperadditus eſt titulus Apoſtolicæ delegationis, qui titulus non officit eorum juri ordinario, ſed operatur ut facilius, & cum debita veneratione illis obtemperetur; præſertim ex eorum parte qui prætenderet ipſorum ordinariam poteſtatem minuere, aut in controverſiam revocare, aut ab ea ſe ſubtrahere. Vnde iſtud quoque accuratè obſervandum eſt quod licet à judicis delegati ſententia vel proceſſu appelletur, non ad Metropolitam ſed ad Papam delegantem ejuſve Legatum, cap. ſuper quæſtionum, §. porrò, de offic. jud. deleg. & cap. ſi delegatus, & cap. is cui, & cap. ſi à delegato, eod. tit. in 6. & ſecundum jus quoque civile l. 1. in princ. & l. 3. ff. quis & à quo appell. tamen quia ea quæ Epiſcopi faciunt quaſi legati Apoſtolici ex jure communi quod eis attribuit hanc qualitatem & titulum, non verò ex ſpeciali aliqua per Papam delegatione id faciunt jure communi & ordinario, ideò interjecta ab eis appellatio devolvitur, non ad Papam immediatè, ſed ad Metropolitanum, ut docet Oſtienſis in ſummâ tit. de offic. ordin. §. ſunt autem quædam. Ubi & hoc dicit quòd quando alicui committitur Epiſcopo id quod pertinebat ad ipſum jure ordinario, id fit ut magis timeatur. Et Zerola his ſuffragatur 2. part. praxis Epiſcop. v. viſitatio: idque confirmat declaratione quam refert Sacræ Congregationis, ut ab ejuſmodi quæ Epiſcopi ordinant ex jure communi tanquam Apoſtolici delegati devolvatur appellatio ad Archiepiſcopum.

VI. Hac ergo ſuppoſita proteſtatione ne præjudicetur ordinariæ poteſtati, poſſunt Epiſcopi tanquàm Sedis Apoſtolicæ delegati Ordinarij & perpetui prædicationem interdicere, etiam exemptis Clericis aut Regularibus errores prædicantibus, vel turbas, aut ſcandala in populo excitantibus, ut nec in ſuorum Monaſteriorum Eccleſiis, nec alibi ulterius prædicent.

dicent. Imò ſi hæreſes prædicent, poſſunt contra eos Epiſcopi ſecundùm ſeveritatem juris procedere. Concil. Trident. ſeſſ. 4. cap. 2. de reform. & ſeſſ.6. cap.3. & ſeſſ. 14. cap.4.

VII. Ubi Beneficia Curata olim, converſa fuerunt in Simplicia per aſſignationem novi & perpetui Vicarij, etiam à tempore immemorabili, ſi Vicario non ſuppetit congrua ad victum decentem portio, nec illa aliter ſuppleri commodè poteſt, Ordinarius poterit, cùm primùm per ceſſum, vel deceſſum, ſive Rectoris ac Prioris, ſive Vicarij, altera ex his duabus præbendis vacaverit, totum Beneficium ad Curam transferre animarum, & in antiquum ſtatum reſtituere, ſuppreſſa Vicaria. Concil. Trid. ſeſſ.25. cap.16.

VIII. Vniones perpetuæ ab annis quadraginta, etiam Apoſtolica authoritate factæ poſſunt ab Epiſcopis tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegatis examinari, & quæ per ſubreptionem obtentæ fuerint, irritæ fieri ac declarari. Concil. Trident. ſeſſ.7. cap.6. & ſeſſ.25. cap.9. de reform.

IX. Inſuper Epiſcopi ut Apoſtolicæ Sedis Delegati poſſunt, ſine præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcunque Parochialium Eccleſiarum, & aliorum Beneficiorum, ſive Curatorum, ſive Simplicium cum Curatis Beneficiis, ob Eccleſiarum paupertatem, aliaſve juſtas cauſas, licèt dictæ Eccleſiæ vel Beneficia eſſent generaliter aut ſpecialiter reſervata, cap. Sicut unire, de exceſſ. Prælat. & Concil. Trident. ſeſſion. 21. cap. 5. Idem confirmant Gallicanæ Conſtitutiones Comitiorum Aurelianenſium articul. 16. & Bleſenſium articul. 22. & Edictum Melodunenſe anni 1580. art. 27. & Edictum Henrici IV. anni 1606. articul. 18. Juſtæ cauſæ in ſupradictis unionibus debent eſſe probatæ per juridicam inquiſitionem, citatis & auditis partibus, aliiſque quorum intereſt. Rebuffus in praxi, 1. p. tractat. de unionib. benefic. num. 42. & 43. Præbendas unire poſſunt Epiſcopi in favorem Cathedralium Eccleſiarum, aut inſignium Collegiatarum, quarum redditus ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui, Diviniſque Officiis & cultui minimè ſufficiunt. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 13. & 15. dum tamen ſerventur illic expreſſæ conditiones. Id confirmatur Bleſenſium Comitiorum art. 23. Patronorum tamen laïcorum conſenſus requiritur circa unienda Beneficia Nominationi eorum ſubjecta, juxta d. Trident. ſeſſ. 24. cap.15. & d. art. Bleſenſem 23. Quibus iiſdem locis permittitur quoque Epiſcopo reducere Præbendas Eccleſiæ Cathedralis aut Collegiatæ ad minorem numerum, ut hac reductione ſuppleatur modicitati ac inſufficientiæ proventuum aut diſtributionum congruarum: dummodò facta reductione numerus Canonicorum ſuperſit Divino officio celebrando, atque illius Eccleſiæ dignitati ſufficiens.

X. Jus habent Epiſcopi ut Sedis Apoſtolicæ Delegati, in omnibus Baptiſmalibus & Parochianis Eccleſiis, vbi unus Rector ſufficere nequit Sacramentis miniſtrandis & Divinis officiis, Rectores cogendi, aliòſve ad quos pertinet, ut tot adjungant Clericos adminiſtros aut Sacerdotes,

quot ſufficiant his obeundis. Vbi verò parochiani Propter nimiam diſtantiam citra gravia incommoda ad Eccleſiam accedere non poſſunt, Parochias novas, etiam rectoribus invitis, erigere poſſunt Epiſcopi, noviſque Clericis congruam aſſignare portionem, ex fructibus ad matricem Eccleſiam pertinentibus. Poſſunt inſuper (ſi neceſſe ſit) populum compellere ad ſufficienter ſubminiſtrandum unde Clerici vitam ſuſtentent. Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 4. & in Decretalibus cap. Ad audientiam, & cap. fin. de Eccleſ. ædific.

X I. Pari poteſtate pollent Epiſcopi ut Apoſtolici Delegati, illiteratis & imperitis Eccleſiarum Rectoribus deputandi pro tempore Vicarios & Coadjutores, partemque fructuum eis aſſignandi, aliterve providendi ad ſufficientem victum, remota omni appellatione vel exemptione. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & ſeſſ. 25. cap. 14. & in Decreto Can. Quicunque, 26. quæſt. 5. & Can. Inventam, 16. quæſt. 7. & Clem. Multorum, de pœnis. Idque pro Galliæ Regno ſancitur per Concordatum Bononienſe approbatum in ultima Lateranenſi Synodo,

X I I. Epiſcopis ut Sedis Apoſtolicæ Delegatis, Beneficia Simplicia transferre licitum eſt, etiamſi juris Patronatus exiſtant, ex collapſis vetuſtate Eccleſiis, ſi ob earum inopiam nequeant inſtaurari (illis tamen quorum intereſt vocatis) in Matrices aut in alias convicinas Eccleſias. Quin & ipſas Parochiales Eccleſias, ſi collapſæ nulla contributione, vel alia ratione inſtaurari poſſint, ad matrices, aut viciniores Eccleſias transferre poſſunt, erecta in loco ubi collapſæ ſunt capellâ vel altari ſub invocationibus iiſdem. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 7.

X I I I. Eò quoque extenditur poteſtas Epiſcopi tanquam Apoſtolici Delegati, ut certam fructuum portionem, ex Beneficiis omnibus Cathedralis Eccleſiæ, vel Collegiatæ deducere queat in quotidianas chori diſtributiones, ubi nullæ ſunt, aut adeò tenues ut pariter cum Divino officio negligantur. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 3. & ſeſſ. 22. cap. 3.

X I V. Hoc eodem Apoſtolici Delegati titulo poteſt quilibet Epiſcopus executionem curare & jubere piarum omnium diſpoſitionum, tam in ultimis voluntatibus quàm inter vivos: & jus habet viſitandi Hoſpitalia, Collegia, Confraternitates, & Scholas (non eas tamen quæ ſub immediata Regum protectione ſunt, niſi de eorum conſenſu:) Montes quoque pietatis, piaque alia loca, quamvis horum cura ad laïcos pertineret, aut exemptionis privilegio munita eſſent. Atque in iſtis omnibus poſſunt Epiſcopi ordinare, cognoſcere, & exequi juxta Canonum præſcripta, nihil obſtante contraria Conſuetudine, Statutis, & Privilegiis. Concilium Tridentinum ſeſſione 22. cap. 8. & Clementina Quia contingit, de religioſ. domib. His conſonat Jus civile leg. 45. de Epiſcop. & Cleric. & Orphanotr. & Xenodoch. His ſuffragantur Franciæ Regum Edicta quæ requirito inferius cap. 19. art. 13. Hujus libri primi.

X V. Quod ſuperius dixi de poteſtate Epiſcopali providendi Coadjutorem,

torem, cum aſſignatione portionis ad victum, ubi Rector Eccleſiæ per imperitiam non poteſt munus officiúmque ſuum obire, idem extendendum generaliter ad omnem, tam corporis, quàm animi defectum ac infirmitatem, ob quam Beneficiarius quivis, cui animarum cura incumbit, non poteſt ſuo munere defungi. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & toto tit. de Cler. ægrot. vel debil. etiamſi contingeret talis beneficij collationem ad Epiſcopum non niſi conjunctim cum Capitulo pertinere. Cujus ratio eſt quia, cùm proviſio Coadjutoris diminuat liberam præbendati adminiſtrationem, necnon fructuum antea illi debitorum perceptionem, neceſſe eſt ab eo ſolo ordinari diminutionem iſtam jurium, cui cauſæ cognitio & juriſdictio competit: at Capitulo non competit juriſdictio vivente Epiſcopo.

XVI. Sanè nullatenus poteſt Epiſcopus Coadjutorem conſtituere cum ſpe aut jure futuræ ſucceſſionis, ſed ſolus Papa: quandoquidem jure communi damnantur pollicitationes & proviſiones, quæ votum inducunt alienæ captandæ mortis, Can. Petiiſti 7. quæſt. 1. & ex Concilio Lateranenſi cap. Nullæ, de conceſſ. præbend. Hoc itaque reſervatur Papæ, qui poteſt adverſus jus commune diſpenſare. Quinimò in Regno Franciæ circa Prælaturas & Dignitates, quæ ſunt Regiæ Nominationis, non providet Papa de Coadjutore cum certitudine futuræ ſucceſſionis, niſi cum Regis aſſenſu. Hac enim in re Summus Pontifex pactionibus ſe aſtrinxit, quas violari jus gentium non permittit.

CAPUT X.

De poteſtate Epiſcopi erga perſonas exemptas aut loca.

I. ISTA obſervanda diſtinctio eſt, inter loca exempta, & loca nullius Diœceſis: multò enim magis ſubtrahuntur Ordinariorum poteſtati nullius Diœceſis loca, quàm exempta loca: & amborum diſcrimen in hoc verſatur, quod exempta loca in Diœceſi cenſentur, at loca nullius Diœceſis, quantumvis reipſa intra limites Diœceſis ſita ſint, Juris tamen exiſtimatione cenſentur prorsùs à Diœceſis finibus diſſita & remota. Jus itaque dum meminit exemptarum Eccleſiarum, eas tamen perhibet ſitas intra Diœceſim: ſic enim dicit caput *gravè*, de offic. Ordinar. *In tua Diœceſi*

exiſtentes, loquendo de exemptis: & cap. cum Epiſcopus, eod. in 6. ait: *In qualibet parte ſuæ Diœceſis, dummodo in loco non exempto*. Hoc igitur tenendum eſt, conſtitui locum nullius Diœceſis non per ſimplicem exemptionem à juriſdictione Diœceſani, ſed etiam per divulſionem ac ſeparationem territorij, quæ vulgari ſermone dicitur *Deſmembrement*.

II. Porrò Eccleſiæ ſimpliciter exemptæ, vel Sæculares ſunt, vel Regulares: ſi Sæculares ſunt, poteſt illas Epiſcopus viſitare tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, ex Concilio Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. ſive illis incumbat cura animarum, ſive non, ſeſſ. 21. cap. 8. Sed ſi Eccleſiæ exemptæ ſint Regulares, videndum eſt vtrùm Curam habeant animarum, an non habeant: ſi Curam habent ſubiiciuntur Ordinariorum viſitationi, ut patet ex Trident. ſeſſ. 25. cap. 20. in fin. de Regular.

III. Veruntamen ſi illæ Regulares ſimul & exemptæ Eccleſiæ, neque animarum Curam habentes, ſub Commenda ſint, poteſt Ordinarius illas viſitare tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, ex Trident. ſeſſ. 21. cap. 8. eo ſolo caſu, quo non vigeat in eis obſervantia Regularis, ut ibidem exprimitur. Ejuſque ratio eſt, quia ſolus Epiſcopus poteſt eis circa obſervantiam Regulæ providere, ac bonos mores: quandoquidem Commendatarij Superiores neque reſident, neque ulla pollent juriſdictione. Regulares autem Eccleſias exemptas, quibus annexa eſt animarum Cura, poteſt Epiſcopus viſitare, quoad omnia & ſola quæ animarum Curam & Sacramentorum adminiſtrationem concernunt, ex Trident. ſeſſ. 25. cap. 11. de Regul. *Subſint* (inquit) *immediatè, in iis quæ ad dictam Curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu, ac pravio examine per eum aut ejus Vicarium faciendo.* His etiam conformatur Tridentina ſeſſ. 7. cap. 7.

IV. At verò ſi nullius Diœceſis Eccleſia ſit, ea vel Regularis eſt, vel Sæcularis. Si ſit Regularis, quamvis annexa ſit ei animarum Cura, nullatenùs eam poteſt Epiſcopus viſitare: etenim dictum caput 11. ſeſſ. 25. de Regul. locum non habet niſi in locis ſimpliciter exemptis, ut ex ejus verbis liquet, *Epiſcopi in cujus Diœceſi ſita ſunt*: & Sacra Congregatio ſecus judicare ſolet de nullius Diœceſis Eccleſiis, ut atteſtatur Proſper Fagnanus. Sed ſi Eccleſiæ nullius Diœceſis Sæculares ſint, tunc diſpiciendum an ſint planè reipſa extra fines cujuſcunque Diœceſis, eoque caſu Epiſcopus ille, cujus Cathedralis Eccleſia proximior eſt præfatæ Eccleſiæ, poteſt hanc viſitare, non ut Ordinarius, ſed ut Sedis Apoſtolicæ Legatus, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 9. At verò ſi nullius Diœceſis Eccleſia includatur intra limites alicuius Diœceſis, & ſit ſæcularis, poterit eam Epiſcopus ille viſitare, intra cujus Diœceſim ſita eſt; ſoluſque poterit ejus Eccleſiæ ſubditos ordinare, & Dimiſſorias ad Ordines literas eis concedere, juxta Trident.

ſeſſ. 23,

ſeſſ.23. cap. 10. ut ſepiſſimè interpretata eſt Sacra Congregatio, eodem Fagnano teſte.

V. Nullus itaque Epiſcopus poteſtatem habet Regulares nullius Diœceſis Eccleſias quantumvis Curatas viſitandi, ullamve in eas juriſdictionem exercendi. Conſtitutio autem Gregorij XV. declarans exemptorum privilegia, eorúmque limitationes aut abrogationes, neque loca, neque perſonas comprehendit nullius Diœceſis, ut Sacra declaravit Congregatio: quod idem dicendum de Bulla Clementis X. quæ incipit: *Superna magni Patrisfamilias præordinatione*. Cæterùm Regulares locorum nullius Diœceſis agnoſcere tenentur authoritatem Epiſcopi, quoad Ordines ſuſcipiendos: nec enim ad alium recurrere poſſunt Epiſcopum, ſine ejus qui vicinior eſt venia, juxta Concilium Lateranenſe ſub Leone X. & Tridentinum ſeſſ.23. cap.10. & Bullam Clementis VIII. anni 1596. apud Quarantam v. Ordo. Enimverò Superiores Regulares locorum nullius Diœceſis ſubditis ſibi Regularibus Dimiſſorias concedentes, tenentur ex ſententia Sacræ Congregationis illas ad proximiorem Epiſcopum dirigere, aut ad eum intra cujus Diœceſis fines exiſtunt. Hæc omnia tractat & docet Proſper Fagnanus Apoſtolicæ Curiæ Referendarius in Commentariis ad cap. Grave, de offic.Ordinar. Ergo multò fortiori ratione Regulares non habentes privilegium iſtud nullius Diœceſis, non debent per remotum Epiſcopum ordinari, ſi non habent Dimiſſorias proprij Diœceſani Epiſcopi.

VI. Regulares exempti in ſpectantibus Clauſuram ſibi ſubditarum Monialium ſubiiciuntur Epiſcoporum authoritati, tam ex diſpoſitione veteris Iuris communis, cap.Periculoſo, de ſtatu regul. in 6. quàm ex præſcripto Concilij Tridenr. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 5. Quibus Bulla Gregorij XV. incipiens *Inſcrutabili*, adjungit exemptos, tam ſæculares quàm regulares, ſi deliquerint circa Clauſuram, aut circa perſonas intra ſepta degentes, vel circa bonorum Monaſterij adminiſtrationem, ab Epiſcopo loci tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegato puniri poſſe. Edictum etiam Caroli IX. Ianuarij menſis anni 1154. ſubmittit Epiſcopis Monialium Clauſuram ut ejus obſervationi provideant per Cenſuras Eccleſiaſticas, invocato ubi opus erit Brachij ſæcularis auxilio, non obſtante quacunque appellatione. Edicitque ne ulla Monialis Profeſſa egrediatur Clauſtro, neve ulla perſona externa ingrediatur Clauſtrum, niſi de licentia & approbatione Epiſcopi.

VII. Iſtam Gregorij Bullam, quia multa edicit circa poteſtatem Ordinariorum erga Regulares, & ubique recepta fuit, ſummatim exequar, quam refert integram Fagnanus in cap.Cùm capella, num.30. de privileg. Bulla *Inſcrutabili*, ſimulque Bulla *Superna*, confirmant ea quæ Concilium Trident. antea ſtatuerat de ſubjectione Regularium etiam exemptorum reſpectu Ordinariorum, circa Parochiales Eccleſias & functiones,

circa Confeſſionum perſonarum ſæcularium auditionem, etiam Sacerdotum. Item circa Monaſteriorum Monialium Regularibus exemptis ſubjectarum Clauſuram, circa prædicationem verbi Dei in ipſis etiam Regularium Eccleſiis, aliaque ejuſmodi. Statuit ergo Gregorius XV. ut deinceps tam Regulares quàm Sæculares quomodolibet exempti in omnibus prædictis juriſdictioni, viſitationi, permiſſioni, examini, correctioni Ordinariorum, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatorum, ſubiiciantur. Et ſi quando deliquerint circa perſonas intra ſepta Monaſterij degentes, aut circa Clauſuram, aut circa Monialium ipſis exemptis ſubjectarum bonorum adminiſtrationem, poſſint à locorum Epiſcopis quoties opus fuerit, puniri & corrigi. Et ut non poſſint deputari Monialium Confeſſores, ſive Regulares, ſive Sæculares, niſi poſtquam ab Epiſcopo idonei judicati & approbati fuerint. Item ut bonorum Monialium Exemptis ſubditarum rationes, ab eorum adminiſtratoribus & œconomis, ſive Sæculares ſint, ſive regulares, reddantur coram Epiſcopis, adjunctis, vnàque aſſiſtentibus Superioribus Regularibus: & ut ad iſta remediis Iuris compelli poſſint Regulares. Vtque ſi quum viſum Epiſcopo fuerit, Regulares Superiores admoniti, ut prædictos Confeſſarios aut adminiſtratores removeant, non paruerint, poſſit Epiſcopus illos removere quoties expedire judicaverit. Item ut Epiſcopus vnà cum Superioribus Regularibus poſſit Abbatiſſarum aut Superiori ſſarum eorundem Monaſteriorum electionibus per ſe, aut per Commiſſarium à ſe deputatum intereſſe & præſidere. Atque ut Epiſcopus authoritatem habeat coercendi ac puniendi quoſcunque exemptos, ſive Sæculares, ſive Regulares, qui in alienis Eccleſiis abſque ipſius Epiſcopi approbatione & licentia, aut in propriis ſuorum Ordinum Eccleſiis, non petita ipſius benedictione, aut ipſo contradicente prædicare præſumpſerint, adeo ut in caſibus ſuprà expreſſis, adverſus præfatas perſonas, Epiſcopis quoties opus erit, per Cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſve pœnas procedere liceat ut Sedis Apoſtolicæ delegatis: nihil obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, aut Conſuetudinibus contrariis, aut Privilegiis, &c.

IX. Gregorij XV. ſucceſſores Pontifices eadem iteratò ſanxerunt. Eoque huc pertinet Innocentij Papæ X. Breve Apoſtolicum, in cauſa Palafoxij Epiſcopi Angelopolitani & Regularium Jeſuitarum Provinciæ Mexicanæ. *Innocentius Papa X. ad futuram rei memoriam. Alias à nobis emanarunt literæ, &c. Nos totum negotium Congregationi venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium examinandum commiſimus; qui auditis, &c. reſponderunt prout ſequitur. Sacra Congregatio à S. D. N. deputata ſuper controverſiis vertentibus inter Epiſcopum Angelorum in Indiis Occidentalibus, & Religioſos Societatis Jeſu, ſæpius auditis procuratoribus Epiſcopi, necnon ipſius Societatis, cenſuit prædictos Religioſos nequaquam poſſe in civitate Angelopolitana Confeſſiones Sæcularium audire ſine approbatione*

approbatione Epiſcopi Diœceſani: nec verbum Dei prædicare in Eccleſiis ſui Ordinis, non petita ipſius benedictione, nec in aliis Eccleſiis ſine eius licentia, nec in Eccleſiis etiam ſui Ordinis ipſo contradicente: & contravenientes ab Epiſcopo tanquam Sedis Apoſtolica Delegato coërceri & puniri poſſe etiam Cenſuris Eccleſiaſticis, in vim Conſtitutionis ſanctæ memoriæ Gregorij XV. quæ incipit Inſcrutabili Dei providentia, &c. proinde memoratis Religioſis qui eiuſmodi licentiam ac approbationem ſe obtinuiſſe non docuerint, potuiſſe Epiſcopum ſeu Vicarium eius generalem præcipere ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, ut à Confeſſionibus audiendis & prædicatione verbi Dei abſtinerent: nec eam ob cauſam licuiſſe dictis Religioſis quaſi à manifeſtis iniuriis & violentiis eligere Conſervatores, &c. Ad quæſitum verò, utrùm Regulares quicunque, etiam Societatis Ieſu, poſſint adminiſtrare Sæcularibus Sacramentum Pœnitentiæ abſque licentia Epiſcopi Diœceſani, etiamſi ipſi Regulares in aliena Diœceſi approbati ſint? Reſpondit Sacra Congregatio, Regulares etiam Societatis Ieſu in una Diœceſi ab Epiſcopo approbatos ad Confeſſiones Sæcularium audiendas, nequaquam poſſe in alia Diœceſi eiuſmodi Confeſſiones audire ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani. Iſtud deinde Sacræ Congregationis judicium Summus Pontifex confirmavit Apoſtolico Brevi, apud Sanctam Mariam Majorem, ſub annulo Piſcatoris, die 14. Maij, ann. 1648. Pontificatus anno 4. Quod idem Breve ſuum idem Innocentius, ad compeſcendam ſubortam tergiverſationem, confirmavit altero Brevi, die 27. Maij, ann. 1653. Præterea Innocentij præceſſor Vrbanus VIII. ita decernit in ſuo Brevi, die 30. Auguſti 1629. *Regulares à prædeceſſoribus Epiſcopis examinati & approbati ad Confeſſiones Sæcularium audiendas, à præſente Epiſcopo ſucceſſore pro maiori conſcientiæ ſuæ quiete poſſunt iterum examinari, & ſi minus idonei reperti fuerint, reprobari ad præſcriptum Conſtitutionis Sanctæ memoriæ Pij V. hac de re editæ.* Illa verò Pij V. conſtitutio anni 1571. menſe Auguſti, incipit, *Romani Pontificis*, de qua vide infrà cap. ſequenti, num. 3.

X. Similiter Alexander Papa VII. aliud Breve direxit ad Epiſcopum Andegavenſem, circa propoſitionem iſtam quorundam ejus Diœceſis Regularium: Regulares Ordinum Mendicantium ſemel approbati ab uno Epiſcopo, ad Confeſſiones audiendas in ſua Diœceſi, habentur pro approbatis in aliis Diœceſibus, nec nova Epiſcoporum indigent approbatione. Regulares habent poteſtatem abſolvendi à peccatis Epiſcopo reſervatis, etiamſi ab Epiſcopo ipſo authoritas illa ipſis indulta non fuerit. Hac examinata propoſitione Breve Apoſtolicum ita reſpondit: *Propoſitio, quoad primam partem, eſt falſa, & ſaluti animarum pernicioſa. Quoad ſecundam partem eſt falſa, authoritati Epiſcoporum & Sedi Apoſtolicæ iniurioſa. Hanc qualificationem & declarationem à cunctis tenendam, ſequendam, & in praxi obſervandam Sanctitas ſua declaravit & mandavit ſub*

pœnis

pœnis contra Schiſmaticos, temerarios, ſeditioſos, ac de hæreſi ſuſpectos impoſitis, contrariis quibuſcunque non obſtantibus. Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Maiorem, ſub annulo Piſcatoris, die 26. Februarij, 1659. Pontificatus noſtri anno 4. Signatum F. Florentinus. Ioan. Lupus Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis Notarius. Loco † ſigilli.

XI. His tam perſpicuis & ſæpiùs iteratis Supremæ Sedis declarationibus nulla poteſt bona fides tergiverſari, ut mirum ſit fuiſſe illas diſſimulatas à Ioan. Bapt. Goneto Ordinis Dominicani Theologo Gallicano, qui in Tractatu de pœnitentia, diſp. 9. circa finem, facta ſolius Concilij mentione Tridentini, dicit probabilius eſſe ad audiendas Sæcularium Confeſſiones non ſufficere Regularibus approbationem petitam ab Epiſcopo & ab illo injuſtè negatam; ſed tamen oppoſitam ſententiam, minùs quidem probabilem, non carere probabilitate. Cæterùm cùm idem ipſe Clypei ſui Theologici tom. 3. Diſſertatione de opinionum probabilitate, art. 2. §. 2. ex veriſſima Sancti Thomæ doctrina probet & aſſerat non eſſe licitum ſequi minùs probabilem opinionem relicta probabiliore, intendit neceſſariò teneri Regulares, hanc ſequi ſententiam quam dicit probabiliorem. Oppoſita verò opinio, ut probamus, nulla omninò probabilitate fulcitur.

XII. His omnibus ſucceſſit Bulla Clementis X. ann. 1670. ſic incipiens, *Superna magni Patrisfamilias praordinatione.* Perſpicuè declarans & decernens, primò quoad verbi Dei prædicationem: *Regulares qui in Eccleſiis ſui Ordinis prædicare voluerint teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere, prædicare tamen poſſe quamvis illam non obtinuerint. Quod ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſiis licere Regularibus prædicare: eoſque contravenientes ab illo tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato Cenſuris aliiſque pœnis Eccleſiaſticis in vim Conſtitutionis fœl. record. Gregorij XV. prædeceſſoris noſtri incipientis, Inſcrutabili Dei providentia, coërceri & puniri poſſe, &c.* Et poſtmodùm: *Ad hæc Religioſos ab Epiſcopo ad Confeſſiones Sæcularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos, non poſſe in alia Diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint eius Epiſcopi à quo illi Religioſi iam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Epiſcopo ad perſonarum Sæcularium Confeſſiones audiendas nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas Confeſſiones Monialium ſibi ſubiectarum, ſed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione, &c.* Et aliquantò pòſt: *Cæterum in Monaſteriis ac etiam Collegiis ubi iuxta regularia inſtituta vivitur, poſſe tam Prælatos regulares quàm Confeſſores Regularium eorundem Monaſteriorum aut Collegiorum audire Confeſſiones Sæcularium illorum, qui inibi ſunt verè de familia, & continui commenſales, non autem illorum qui tantum ipſis deſerviunt.* Et aliquantò pòſt: *Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideò à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere. Poſſe*

autem.

autem regularem Confeſſorem in ea Diœceſi in qua eſt approbatus confluentes ex alia Diœceſi à peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa ubi idem Confeſſor eſt approbatus abſolvere, niſi eoſdem Pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam Diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe, hac Conſtitutione decernimus ac declaramus. Hæc eadem Bulla expreſsè declarat quæcunque his contraria conceſſa ab Apoſtolica Sede privilegia quæcunque illa ſint Regularibus cujuſcunque ſint Ordinis, Inſtituti, aut Societatis, etiam Ieſu, revocari & extingui. Iſta quæ ex ea Bulla hoc loco inſerui conformia ſunt, non modò aliis ſuperiùs relatis Conſtitutionibus Pontificiis, ſed etiam conſtanti hujuſce Regni uſui & praxi. Aliæ verò quædam hujuſce Bullæ partes quæ poteſtatem Epiſcoporum coarctabant circa limitationes facultatum Confeſſionum audiendarum, aut verbum Dei prædicandi reſpectu Regularium, itaut occurrentibus aliquando gravibus ſcandalis Epiſcopi ſuccurrere non valerent, ob evocationes crebras ad ſupremam Sedem, qua occaſione Epiſcopi inaniter fatigarentur, & offenſiones Dei & fidelis populi licentioſius prorogarentur, his ex cauſis viſum eſt in Gallia iſtam Conſtitutionem, quæ quidem ibidem publicata non fuit, quoad illas ſaltem partes jura Epiſcoporum reſtringentes non recipere. Qua de re Suprema Pariſienſis Curia decretum edidit die Septembris 11. anno 1670. ad requiſitionem Regij Procuratoris: & inſuper iſta Bulla Concordatum infringit Leonis Papæ X. cum Francorum Rege approbatum in Concilio Lateranenſi, quo cavetur cauſas Gallicanas non eſſe omiſſo medio ad Papam devolvendas.

XIII. Quum in Francia Ludovico XIII. regnante graves emerſiſſent contentiones inter Epiſcopos & Regulares, tandem amicè compoſitæ ſunt Armandi Richelei Cardinalis interventu, Pariſiis, die 19. Februarij, anno 1633. Omnes námque ferè Religioſorum Ordines per Gallias diſperſi, interventu ſuorum regularium præcipuorum Prælatorum, qui Pariſiis convenerant, ſequentem declarationem ediderunt & ſubcripſerunt, quæ in publica Tabularia Gallicani Cleri redacta fuit. *Agnoſcimus & profitemur nos minimè poſſe aut debere intra ullam Diœceſim verbum Dei prædicare ſine Dominorum Ordinariorum licentia & approbatione, quos fatemur poſſe nos examinare, & licentiam quam nobis conceſſerint revocare quum ipſis viſum fuerit. Profitemur etiam, nos nec poſſe nec debere intra Diœceſes audire Saecularium Confeſſiones, citra eorundem approbationem, quam poſſunt ipſi revocare quum id expedire iudicaverint, ſive propter notoriam incapacitatem, ſive ratione publici ſcandali. Ipſis tamen ſupplicamus & iudicium ſuum ſuſpendant, donec Superiores regulares admonuerint de cauſis ob quas ſit iſtiuſmodi revocatio facienda: ut poſt debitam Inquiſitionem ipſi Superiores regulares provideant pro ſuo officio, ſicut proviſuros ſperamus: & ſi providere neglexerint, tum demum Domini Ordinarij pro ſua autoritate providebunt.* Huic ſubſcripſere declarationi præcipui Superiores & Pro-

 vinciales

vinclales Societatis Ieſu, & Carmelitarum, tùm Conventualium, tùm Diſcalceatorum, Dominicanorum pariter, tùm ex vico Jacobeo, tùm ex ſuburbio Sancti Honorati, & Franciſcanorum, tùm Conventualium, tùm Recollectorum, Fulienſium pariter, & Minimorum, & aliorum Ordinum, ſimulque Generalis Miniſter totius Ordinis Sanctæ Trinitatis Redemptionis Captivorum. Igitur quamlongiſſimè à vero aberrant illi Regulares qui, ut ſe ſubducant ab Ordinariorum autoritate, negant receptum eſſe in hoc Regno Concilium Tridentinum & Pontificum circa hanc rem Conſtitutiones: contrarium enim liquidò conſtat, tùm ex communi uſu, tùm ex præcedenti Regularium Regni Declaratione. Præterea Bauni Religioſus Gallicanus Societatis Ieſu in ſua illa Canonica Praxi, quam ſe ad Conſuetudines hujus Regni procudiſſe profitetur, hæc eadem ſigillatim aſtruit & docet. Hoc aſtruunt Curiarum Regni Senatuſconſulta ex quibus unum Pariſienſe paulò ſuperius retuli. Prætereà generale Concilium Viennenſe in Regno iſto habitum & conſtans majori ex parte Gallicanis Prælatis & Regularibus eadem ſanxit quæ hic attigimus circa regularium erga Epiſcopos in caſibus præfatis ſubjectionem, præſertim circa Confeſſionum auditionem, & Divini verbi Prædicationem.

XIV. Poteſtatem habet Epiſcopus Regularibus exemptis quemadmodum ſæcularibus Sacerdotibus facultatem dare ad certum tempus limitatam audiendi Sæcularium Confeſſiones, quo finito non poſſint illas ulteriùs audire. Poteſtque idem ipſam facultatem à ſe indefinitè & ſine temporis limitatione conceſſam quum ei viſa rationabilis cauſa fuerit revocare: neque tenetur rationem reddere revocationis, quæ quandoque etiam prorsùs ſileri debet ad evitanda pertinacium contentionum aut aliorum graviorum peccatorum quæ revocationi cauſam dederint gravia ſcandala, & diffamationes. In cauſa Andegavenſis Epiſcopi & Regularium tùm Societatis Ieſu tùm aliorum Ordinum quæ tandem Romæ judicio Alexandri Papæ VII. & Cardinalium dirempta eſt, examinata fuit iſta Regularium prædictorum propoſitio: *Non poſſunt Epiſcopi limitare ſeu reſtringere approbationes quas Regularibus concedunt ad Confeſſiones audiendas, neque illas ulla ex parte revocare.* Hanc propoſitionem idem Pontifex, cum cœtu Cardinalium, declarat 30. Ianuarij, anno 1659. *falſam, temerariam, ſcandaloſam, & erroneam.* Et antea Vrbanus VIII. Pontifex facultates audiendarum Confeſſionum reſtrictas ac limitatas poſſe Regularibus ab Ordinariis concedi declaraverat ſuo Brevi, anno 1639. in cauſa moti litigij inter Cardinalem Sandovalem & Regulares illius Diœceſanos, & expreſsè ſtatuerat, finito hujuſmodi limitatæ conceſſionis tempore, non poſſe à Regularibus Confeſſiones Secularium audiri citra novam Ordinarij approbationem. Et paulò ante memoratum Concordatum Pariſienſe inter Epiſcopos & Regulares Regni expreſſam continet Regularium declarationem poſſe ab Epiſcopis revocari licentias audiendi Confeſſiones

ſibi

ſibi Regularibus datas, quando ipſis Epiſcopis viſum fuerit. Hoc idem declaraverat nationalis Gallicani Cleri Conventus, anno 1625. Sanctus inſuper Carolus, Pontificum decus eximium, atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ norma & columen, his verbis decernit in Mediolanenſi ſexta Synodo: *Epiſcopus amoveat Confeſſarios, etiam Regulares iam approbatos, quos pro ſua timorata conſcientiæ religione viderit non in eo munere ita ſincerè, integreque, & cum ædificatione ſe gerere.* Eandem Religioſis circa audiendas Confeſſiones potentiam conceſſam revocari poſſe, ii eodem qui conceſſerat Ordinario, tradunt qui poſt Concilium Tridentinum ſcripſere, Miranda ex Ordine Sancti Franciſci, Cardinalis de Lugo ex Societate Ieſu: item Barboſa, Proſper Fagnanus allegans etiam Sacræ Cardinalium Congregationis declarationem, his verbis *Quæſtio proponebatur an Regulares approbati ab Ordinario ad audiendas Confeſſiones prævio examine ad tempus, exacto tempore ita quàm ſemel approbati poſſent invito Ordinario deinde audire confeſſiones? Congregatio cenſuit non poſſe.* Ipſeque de Lugo Tract. de Sacramento pœnitentiæ, diſput. 21. ſect. 3. ꝟ. 1. ait poſſe Epiſcopos juſta de cauſa revocare facultates quas ipſimet conceſſerunt Regularibus circa Confeſſionum auditionem, & poſſe contingere ut revocare teneantur ad animarum eis incumbentium ſalutem: & his caſibus præſumendum eſſe in favorem Epiſcopi, qui rationem facti ſui Religioſo reddere non tenetur, neque ejus Superiori. Et plerumque cauſæ ſunt occultæ, quas propalare non expedit: & quamvis certæ ſint apud Epiſcopum, non tamen juridicè probari poſſunt vel debent, non ſolùm ob litigia, jurgia, & ſcandala quæ inde naſci poſſent, ſed etiam quia pœnitentes, & qui à pœnitentibus audierunt diverſi Confeſſores, in rebus occultiſſimis, & quæ plerumque ſigillo pœnitentiæ coarctantur, atque ipſis pœnitentibus damna vel etiam infamiam inferre poſſent, non debent iſta in apertiorem notitiam proferri. Prætereà facilè hoc contingeret, ut Confeſſarius de ſua in perpetuum approbatione ſecurus negligat deinceps debitis ſtudiis incumbere, ut qui anteà capax fuerat, deinde per neglectum & oblivionem fiat incapax. Hæ rationes majoris ponderis ſunt quàm ut dignè poſſint æſtimari. Denique Rex Chriſtianiſſimus pro ſuo officio providendi Sacrarum Eccleſiæ conſtitutionum obſervationi in ſuo ſecratiore Status Regni Conſilio, die 4. Martij, anno 1669. ſtatuit ut Ordinariorum mandata & conceſſiones limitatæ ac reſervatæ Regularibus factæ ſervarentur, ſecundum limitationes ab iiſdem præfinitas: neque auſint Regulares in Eccleſiis etiam propriis concionari aut Sæcularium Confeſſiones audire ultra terminos in Ordinariorum conceſſionibus præfixos: poſſeque ab Ordinariis ſolis præfixos limites amoveri, & ab iiſdem poſſe eoſdem Regulares iterùm examini ſubjici, quin etiam ſi viſum eis fuerit tempus jam conceſſum reſtringi aut prorsùs revocari, cujus rei rationem nemini reddere teneantur: item poſſe Regulares contumaces Canonicis pœnis & Cenſuris coërceri

ab Ordinariis. In caſibus autem ſimplicis per Regulares appellationis non licere eis ad aliud Tribunal provocare præterquam ad Metropolitanum, conformiter ad Concordata Leonis Papæ X. cum Francorum Rege, aliaſque Regni Leges. Et quoniam cauſa tunc vertebatur inter Epiſcopum Agennenſem, & Regulares Societatis Ieſu, & alios Mendicantes, his omnibus prohibet, quos jam anteà Cenſuris ſuis perculerat contumaces idem Epiſcopus, Sacramentum pœnitentiæ aut prædicandi munus in quibuſcunque Regni Diœceſibus exercere, niſi poſtquam à præfatis Cenſuris fuerint per Agennenſem Epiſcopum abſoluti & relaxati, aut intermedia appellatione per Metropolitanum. Prohibet denique, quod ab iiſdem Regularibus factitatum fuerat, ne deinceps per Syndicos aut Conſervatores in ſimilibus cauſis agere audeant: ſed ſolùm, ut eorum quilibet ſuo privato nomine, ſi quod jus habet, illud proſequatur. Edicit demùm Regia iſta Conſtitutio, ut in univerſis Regni Diœceſibus præfata omnia promulgentur, & inviolabiliter ſerventur.

CAPUT XI.

Proſequutio poteſtatis Ordinariorum erga exemptos Regulares.

I. INTEGRIS duodecim ſæculis Epiſcoporum erga Monachos poteſtas nullis ferè limitibus circunſcripta permanſit, ut compertum ſit ex Dionyſij Areopagitæ libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, & inſequentium ætatum monumentis, tùm apud Concilia, tùm apud Eccleſiaſticos Scriptores. Oecumenicum Chalcedonenſe Concilium Canone quarto quoſvis Monachos jubet Epiſcopis eſſe ſubditos & morigeros ſub excommunicationis interminatione. Sanctiſſimus verò Abbas ac Monachorum pater & inſtitutor Bernardus in epiſt.42. hæc ita proteſtatur: *Certus ſum ego Monachus & Monachorum qualiſcunque Abbas, ſi mei quandoque Pontificis excutere à propriis cervicibus iugum tentavero, quod Satanæ mox tyrannidi meipſum ſubiicio.* Hæc ille ſcribit ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum. Arelianenſe quoque Concilium I. anno quingenteſimo vndecimo, regnanteque Clodoveo I. celebratum Abbates Monaſteriorum jubet Epiſcoporum poteſtati, correctioni & mandatis eſſe ſubjectos & morigeros, Can. 9.

II. Noviſſimis

II. Noviſſimis porrò ſæculis Clerus regularis pleraſque exemptiones à Summis Pontificibus impetraverunt, quas deinde alij Summi Pontifices, & quædam Concilia moderandas ob ſalubrius Eccleſiæ regimen atque ex parte revocandas judicarunt. Bonifacius Papa VIII. in cap. Super cathedram, in Extrav. com. de ſepulturis, mendicantium Regularium exemptiones, quas prætendebant, certis limitibus coërcuit. Ejus ſucceſſor ex Ordine Prædicatorum aſſumptus Benedictus XI. illos ipſos limites ſuſtulit, cap. Inter cunctas, in Extrav. com. de privileg. Sed Benedicto qui ſucceſſit Clemens V. in generali Concilio Viennenſi abrogavit illam Benedicti Conſtitutionem, & Bonifacij dudùm abolitam ſanctionem reſtituit, cap. Dudùm, in Clement. de ſepulturis. Poſtremò generale Tridentinum Concilium ſeſſ. 23. cap. 15. de Reform. decernit ut non obſtantibus quibuſcunque privilegiis & exemptionibus, nullus Regularis poſſit ſæcularium etiam Sacerdotum Confeſſiones audire ſine approbatione Ordinarij, qui poſſit illum ſi velit examinare. Et ſeſſ. 25. cap. 4. de Reform. ſtatuit ut nullus Regularis, etiam in Eccleſia ſui Ordinis, contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Tridentinæ quoque ſeſſionis 6. caput 3. renovat Concilij generalis Lugdunenſis ſub Innocentio IV. Decretum citatum in cap. Volentes, de privileg. in 6. quo Regulares ratione delictorum extra Clauſtra commiſſorum juriſdictioni ſubiiciuntur Ordinariorum. Idemque Concilium circa Monialium Clauſuram, admiſſionem, & liberam profeſſionem, & extraordinarias Confeſſiones, & quotunicunque Regularium reclamationes ob profeſſionis invaliditatem, & circa alia nonnulla Religioſos ſubmittit Ordinariorum juriſdictioni, correctioni & poteſtati.

III. Poſtmodùm Pius Papa V. ex Dominicanorum Ordine, ann. 1571. menſe Auguſto, in ea Conſtitutione quæ incipit *Romani Pontificis*, expreſsè decernit Religioſos mendicantes ab Epiſcopo ſemel approbatos non poſſe poſtmodùm ab eodem examinari, ſed tamen poſſe à ſucceſſore examinari. Hujus meminit Ægidius Coninc. de Sacram. pœnit. diſp. 8. dub. 7. num. 57. & ſeqq. atque indidem duas infert concluſiones: Primò, idem juris eſſe in diverſis Diœceſibus, ut ſcilicet mendicans Regularis in una Diœceſi approbatus neceſſe habeat ad audiendas in alia Diœceſi Confeſſiones, necnon ad prædicandum Dei verbum, alteram ſumere ſpecialem approbationem ab ejus loci Ordinario, qui poterit ipſum examinare. Secundò, poſſe per ſucceſſorem Epiſcopi qui approbaverat, ab auditione Confeſſionum, aut à prædicatione excludi: quia fruſtrà jus haberet examinandi ſi non poſſet prædeceſſoris ſui conceſſionem revocare. Docet hoc idem, ejuſdem cum Ægidio Coninc. Societatis, Suarez de pœnit. diſp. 28. ſect. 5. num. 11. & Layman. de Sacram. pœnit. cap. 5. num. 5. Hæc verò Societas recenſetur per Pontificum Decreta inter mendicantes Ordines & horum gaudet privilegiis. Cùm autem iſta Pij V. Conſtitutio ſit poſterior illa quam idem Papa cuderat anno 1567. in ampliſſimum favorem Mendi-

cantium & contrariam Tridentinis Decretis, anno 1567. derogat ſine dubio præcedenti Conſtitutioni, quemadmodùm poſteriores leges prioribus quibus opponuntur derogare ſolent, eaſque antiquare. Sed quia pleraque adhuc ſupererant in priore Pij Bulla, quæ poſterior non abrogaverat, providit immediatus Pij ſucceſſor Gregorius XIII. totius illius prioris Bullæ abrogationi, & novam edidit Conſtitutionem anno 1567. qua diſertis verbis primam Pij conſtitutionem prorſus obliterat, & teſtificatur Pium ipſum experientiâ incommodorum, quibus occaſionem prior illa ſua Bulla præbuerat edoctum, ſtatuiſſe illam integrè abolere cujus executionem voluntatis ſuperveniens ejus mors prævenit: ſed tamen in vita ſua ex parte abrogaſſe, nimirùm per illam poſteriorem anni 1571. cujus paulò ante memini. Deinde Vrbanus Papa VIII. Conſtitutione ſua 30. Auguſti, anni 1629. ſic ordinavit: *Regulares à prædeceſſoribus Epiſcopis examinati & approbati ad Confeſſiones ſæcularium audiendas, à præſente Epiſcopo ſucceſſore, pro maiori conſcientiæ ſuæ quiete, poſſunt iterum examinari: & ſi minus idonei reperti fuerint reprobari, ad præſcriptum Conſtitutionis ſanctæ memoriæ Pij V. hac de re editæ.* Quia verò Regulares Societatis Ieſu, ob ſibi conceſſa ſpeciatim privilegia quibus ſpeciatim ac nominatim derogatum non fuerat, prætendebant ſe illis Pij & Vrbani Decretis non comprehendi, ſequuta eſt Innocentij X. Papæ Conſtitutio quæ incipit, *Cum ſicut accepimus*, quæ ſic decernit art. 9. *Regulares etiam Societatis Ieſu in una Diœceſi ab Epiſcopo approbati ad Confeſſiones ſæcularium audiendas, nequaquam poſſunt in alia Diœceſi huiuſmodi Confeſſiones audire ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani.* Huc etiam ſpectant & huc refero quæ ſuperiori capite, num. 13. & 14. adduxi de Sanctione Innocentij X. in cauſa Angelopolitani Epiſcopi, & Regularium Societatis Ieſu: & de altera Sanctione Alexandri Papæ VII. in cauſa Epiſcopi Andegavenſis, & Regularium prædictæ Societatis, aliorumque in Diœceſi Andegavenſi commorantium. Et demùm de Concordato Lutetiæ Pariſiorum inter Epiſcopos & Regulares Gallicanos celebrato, cui Patres Societatis Ieſu ſubſcripſere. Quin etiam antequam prodiiſſent Conſtitutiones illæ celebres Gregorij XV. Vrbani VIII. Innocentij X. Alexandri VII. & Clementis X. quæ omnem ambiguitatem excludunt, docuerat Bonacina de pœnit. Sacram. diſp. 5. quæſt. 7. p. 4. §. 1. num. 16. poſſe ab Epiſcopo ex juſta cauſa revocari ſimplicem & abſolutam approbationem, quam Religioſo indulſerit ad audiendas Confeſſiones aut enim ſileam ex neceſſitate deſumptas, & ex occaſione abuſuum & ſcandalorum ſupervenientium, nec antè præviſorum, urget illa communis regula, Omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de regul. jur. ut eadem poteſtas quæ facultatem indulſit poſſit eandem retractare. Idemque aſtruitur citato ſuperius Concilij Mediolanenſis Decreto, cui Sanctus Carolus præſidebat, & allegata doctrina eruditiſſimi Cardinalis de Lugo præfatæ Societatis Theologi conſummatiſſimi.

IV. At

IV. At verò non licere cuiuſcunque Ordinis Regularibus quantum-
vis per Superiores proprios approbatis verbum Dei prædicare, ne in pro-
priis quidem Eccleſiis, inconſulto aut invito Epiſcopo ſeu Ordinario, non
modò ſtatutum fuit à Tridentinis Patribus ſeſſ. 5. cap. 2. & ſeſſ. 24. cap. 4.
de reform. atque ab inſequentibus Summis Pontificibus, verum etiam hoc
idem Francica Iura præſcribunt, ut videre eſt in edicto Melodunenſi, an-
ni 1579. art. 6. ubi hoc ſtatuitur, & præterea Regiis Magiſtratibus pro-
hibetur ne committant vel introducant ullos in Eccleſias Concionatores,
ſed hoc totum relinquant Epiſcoporum arbitrio, quibus ſolis eorumque
Vicariis id ſollicitudinis incumbit.

V. De caſibus verò ab Epiſcopis reſervatis, Gregorius XIII. in Bulla
incipiente, *Cum à ſacra*, quam refert Quaranta lib. 4. cujus meminit
Graffius monachus Benedictinus, & alij plerique, declarat Regularem
habentem privilegium à Papa abſolvendi à quibuſcunque caſibus ipſi Pa-
pæ reſervatis, non adipiſci hoc ipſo poteſtatem abſolvendi à caſibus, aut
Cenſuris per Ordinarios locorum reſervatis: adeo ut ſi Ordinarius reſer-
vaverit caſum aliquem ex iis qui recenſentur inter reſervatos à Papa,
hoc ipſo reſtringi facultatem à Papa conceſſam circa talem caſum, ut
neceſſarius ſit recurſus ad Ordinarium pro iſta impertienda abſolu-
tione, ſive habeat ipſe Ordinarius facultatem à Papa ſibi conceſſam circa
eum caſum, ſive non habeat: cum poſſit ſemper Epiſcopus ſuas reſerva-
tiones, ut libuerit, tollere aut ſuſpendere. Porrò Graffij verba hæc ipſa
ſunt Deciſ. aur. p. 1. lib. 1. cap. 13. de poteſtat. confeſſar. num. 56. *Item quæri
poteſt utrum Religioſus qui facultatem habet à Sede Apoſtolica abſolvendi
à quibuſvis caſibus & Cenſuris, ſi Epiſcopus alicuius civitatis particulari
Conſtitutione reſervaverit ſibi unum vel plures caſus Papales, imponitque
cenſuram abſolventi, an poterit Religioſus prædictus ab illo vel illis caſibus
abſolvere. Reſpondeo quod non, ut eſt declaratum per Gregorium XIII.
quemadmodum refertur per Car. Neapolit. lib. 4. incipiens, Cum à ſacra.*
Hactenus Graffius. Id verò ita rationi congruum viſum eſt ut ante iſtam
Gregorij XIII. Declarationem hoc idem aſſeruerit inſignis ex Ordine
Prædicatorum Theologus Dominicus Soto in 4. ſent. diſt. 18. quæſt. 4.
art. 3. §. quo ergò. His ſucceſſit Sacræ Congregationis Decretum Clemen-
tis Papæ VIII. approbatione munitum, quo ſtatuitur neque Societatis
Jeſu Religioſos, neque alios quoſcunque Regulares, aut quomodolibet
exemptos, etſi facultatem obtinuiſſent à quibuſcunque caſibus & Cenſuris
abſolvendi etiam Papæ reſervatis, poſſe ullatenùs hoc prætextu abſolvere
à reſervatis per locorum Ordinarios. Illud refertur à Quaranta in Bullario,
ſub tit. Caſus reſervati. Sanè hoc Decretum ſe quodammodò reſtringit his
verbis, *per univerſam Italiam:* attamen non ſolum in ſuo robore perdu-
rant præcedentes univerſaliter loquentes Conſtitutiones, ſed etiam ſubſe-
quentes, quæ hoc illimitatè ac generaliter decernunt. Decretum enim
Pauli

Pauli V. confirmans Sacræ Congregationis Iudicium omnibus Regularibus aliiſque quantumlibet exemptis ſeu privilegiatis prohibet abſolutionem impendere à caſibus & cenſuris quaſcunque locorum Ordinarij reſervaverint, niſi ex ipſorum licentia. Cujus Decreti mentio eſt apud Filliucium Societatis Jeſu Scriptorem Tract. de Cenſuris in particulari, cap. 10. circa finem. Qui ibidem diſertè aſſeverat virtute præfatorum Decretorum teneri indubitanter & aſtringi omnes Regulares ac Exemptos. Succeſſit deinde Bulla Gregorij X V. Papæ, deinde Breve Alexandri V I I. in quo damnatur iſta propoſitio : Regulares habent poteſtatem abſolvendi à peccatis Epiſcopo reſervatis, etiamſi ab Epiſcopo autoritas ipſa ipſis indulta non fuerit : & declaratur iſta propoſitio *falſa, autoritati Epiſcoporum & Sedis Apoſtolicæ iniurioſa.* Hoc Breve direxit Summus Pontifex ad Epiſcopum Andegavenſem, die 26. Februarij, 1659. Hæc eadem docuerat olim Graffius Regularis Benedictinus Deciſ. aurearum p. 1. lib. 1. cap. 13. n. 6. quamvis maior pars harum Pontificiarum conſtitutionum nondum in lucem dum ille ſcribebat emanaſſet. His demùm adjunge Bullam Clementis Papæ X. anni 1670. quæ incipit *Supernâ magni Patrisfamilias* ; & ita decernit. *Habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideo à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere hac conſtitutione decernimus ac declaramus.*

V I. In cauſa pariter Fidei Regulares quantumvis exempti ſubjiciuntur Ordinariorum Iuriſdictioni, cap. Ad abolendam, de hæter. & Concilio Trident. ſeſſ. 5. cap. 2. §. ſi verò. Præterea generaliter, quoties agitatur contra Regularem cauſa criminalis, conſtituit Generale Lugdunenſe Concilium ſub Innocentio IV. ut cognitio & judicium ſpectet ad Epiſcopum: & habetur in cap. Volentes, de privileg. in 6. his verbis, *Definimus quod quantumcunque exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti, vel contractus, vel rei de qua agitur contra ipſos, rectè poſſunt coram Locorum Ordinariis conveniri.* Hoc ipſum ius inſtauravit Concilium pariter Trident. ſeſſ. 7. cap. 14. de reform. Quinetiam ipſo Francico iure hoc idem à Carolo IX. aſtruitur in Aurelianenſibus Comitiis, art. 11. in quo de appellationibus providetur in his cauſis : & declaratur pariter appellationes Regularium à ſententia Epiſcopi in cauſa criminis, non ſuſpendere ſententiam ſed devolvere : *Omnes* (inquit) *Abbates & Abbatiſſæ, priores & prioriſſæ non exiſtentes Capita Ordinum, indifferenter ſubiecti erunt Archiepiſcopo vel Epiſcopo diœceſano, nec poterunt ullis uti privilegiis ac exemptionibus circa viſitationem aut punitionem criminum, non obſtantibus quibuſlibet appellationibus, aut oppoſitionibus, quarum nobis cognitionem reſervamus.* Atque ita tales appellationes evocantur in hoc Regno ad privatum Regium Conſilium, aliis excluſis tribunalibus.

V I I. Item quùm Regularium exemptorum Præfecti ſuo circa ſubditorum correctionem officio deſunt, ſi admoniti intra ſex menſes non cor-

texerint, aut diſciplinæ clauſtralis inſtaurationi non providerint, poſſint Epiſcopi ut Sedis Apoſtolicæ Delegati, viſitare, ordinare, & corrigere, proinde ac poſſent Regulares Prælati juxta Ordinis inſtituta, quibuſvis exceptionibus & appellationibus remotis. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 8. Simile quid ſtatuitur in cap. Quanto, de officio Jud. ordinar. ut ſcilicet Ordinarius per ſe ſuppleat Abbatis negligentiam circa vagos & errones Monachos. Quod idem pariter in Gallia providetur memorato articul. 11. Aurelianenſi.

VIII. Curatæ item Eccleſiæ Monaſteriis & Religionibus adnexæ, viſitationi, juriſdictioni, & autoritati ſubduntur Ordinariorum, toto tit. de capel. monach. & cap. ex ore, de privileg. & habent Ordinarij juriſdictionem ſupra Monachos ſeu Religioſos, qui eis deſerviunt: adeò ut poſſint ab Ordinariis ex cauſa ſuſpendi, interdici, excommunicari, ut ſtatuit Innocentius IV. in Concilio generali Lugdunenſi, cap. 1. §. in eos, de privileg. in 6. Eademque Jura confirmantur Concilij Trident. ſeſſ. 25. cap. 11. his verbis: *In Monaſteriis ſeu domibus Virorum ac Mulierum, quibus imminet cura animarum perſonarum ſecularium, præter eas quæ ſunt de illorum Monaſteriorum ſeu locorum familia, perſonæ tam ſæculares quàm regulares hujuſmodi curam exercentes ſubſint immediatè in his quæ ad dictam curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi in cuius Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejus conſenſu ac prævio examine per Epiſcopum aut eius Vicarium faciendo.* Hoc ipſum jus viget & obſervatur in Gallia, ut multis Senatuſconſultis judicatum eſt, & nuper Suprema Curia Lutetiæ Pariſiorum judicavit anno 1668. pro Aquiſextienſi Epiſcopo adverſus Sammaximitanos Regulares Ordinis Prædicatorum, circa viſitationem, correctionem & ordinationem Eccleſiæ parochialis Ordini Dominicanorum unitæ & Regulares ejuſdem Inſtituti, per quos illa ſolet adminiſtrari: atque ut Monaſterium procurationes viſitationis exſoluat, & Parochus regularis Synodo annuæ interſit, ab Archiepiſcopo in omnibus functionibus curialibus dependeat, & cathedræ quadrageſimali non alius provideatur quàm quem Archiepiſcopus, ſive Sæcularem, ſive Regularem elegerit. Quæ omnia Sacris Canonibus conformia ſunt. Parochiales quippe Monachorum Capellæ debent à Parocho adminiſtrari, qui approbationem habeat ab Epiſcopo, ejuſque autoritati & juriſdictioni ſubiiciatur, Can. Sanè, 16. quæſt. 2. & cap. 1. de Capellis Monach. & cap. De monachis, de præbend. ubi & hoc ſtatuitur de Capellis illis Monachorum parochialibus perſolvenda eſſe jura Epiſcopalia. Quod idem habetur in cap. Ex ore, §. In privilegio, de privileg. In quo etiam d. cap. Ex ore, §. Porrò, decernitur debere eum qui præeſt Capellæ Monachorum parochiali, quamvis ſit Regularis aut etiam Abbas, ac teneri intereſſe Synodo Diœceſanæ.

IX. Jus quoque viſitandi Eccleſias quaſcunque quomodolibet exem-

ptas non modò competit Epiſcopis, ſed etiam ut ſingulis annis eas viſitent, & opportunis remediis provideant earum reparationi, cultui, & miniſterio, diſtrictè eis præcipitur à Concilio Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. appellationibus, privilegiis, inhibitionibus & contrariæ conſuetudinis etiam immemorialis oppoſitionibus omnibus excluſis. Hoc idem repetitur ſeſ. 24. cap. 9. de reform. & extenditur non modò ad quaſcunque exemptas Eccleſias, ſed etiam ad eas, quæ nullius Diœceſis ex privilegio dicuntur eſſe, ſi ſint ſæculares. Imò etiam ſi ſint regulares nullius Diœceſis, ſimulque parochiales, & Abbates aliive regulares Prælati circa illas Eccleſias negligenter ſe gerant, poterit non quidem Suffraganeus Epiſcopus, ſed Metropolitanus viſitare & providere, omni remota appellatione aut reclamatione, ſeſſ. 5. cap. 2. §. ſi quæ verò parochiales.

X. Si contingat Regularem exemptum in excommunicationem labi ſive à Jure prolatam ſive à Judice, eaque ſit evidens, poteſt Epiſcopus illum hoc fine denunciare ne proprij ſubditi communicent eidem. Clem. 1. §. 1. de privileg.

XI. Item circa Proceſſiones ita edicit Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 13. *Controverſias omnes de præcedentia, quæ ſæpè cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas, tam ſæculares quàm regulares, tam in ſolennibus Proceſſionibus quàm in exequiis, Epiſcopus amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcunque componat. Exempti autem omnes, tam ſæculares quàm regulares Clerici, quicunque etiam Monachi ad Proceſſionem vocati accedere compellantur, iis tantùm exceptis qui in ſtrictiori Clauſura perpetuò vivunt.*

XII. Quod attinet ad Eccleſias quibus animarum cura incumbit, Ordini Militum ſancti Joannis ſubditas, & quid in eis poſſint Epiſcopi, declarat Reſcriptum Pij V. incipiens *Expoſcit. Decernimus, declaramus & ſtatuimus, omnes & ſingulos locorum Epiſcopos, & alios Superiores tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegatos, omnes & quaſcunque parochiales Eccleſias, cæteraque Beneficia Eccleſiaſtica ſuarum civitatum & Diœceſum, quibus imminet animarum cura, ad dictam Religionem eiuſque Milites, Capellanos, Miniſtros, Rectores, Vicarios quomodolibet pertinen. etiam quando in eis Epiſcopalem & temporalem Juriſdictionem Religio & Milites prædicti haberent, eorumque Eccleſias, Rectores, Vicarios, & Miniſtros quoſcunque (in his tamen duntaxat quæ animarum curam, illiuſque exercitium & Sacramentorum adminiſtrationem reſpiciunt) viſitare, omneſque actus viſitationem concernentes exercere poſſe ac debere: ac Rectores ac Miniſtros cæteros huiuſmodi curam animarum exercentes, minùs idoneos repertos, ſi quidem ad nutum amovibiles ſint, ſtatim amovere: ſin vero Titulares ſint, illicò ſuſpendere, ac Superiores regulares monere ut intra aliquem brevem terminum in locum amotorum ſubrogent alios idoneos, prius tamen pariter examinatos & approbatos per ipſos Epiſcopos, & alios Superiores.*

periores. Titularibus verò ſuſpenſis deputent alios idoneos pariter examinatos & approbatos, ut ſuprà, in Coadjutores ſive Vicarios, juxta Decretum Concilij Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. Intereà verò dum hæc ſubrogatio ſeu deputatio fit, ipſi Epiſcopi & alij Superiores pro neceſſitate curæ animarum provideant arbitrio ſuo. Quod ſi Superiores dictorum Rectorum & Miniſtrorum intra tempus præfixum non ſubrogaverint, aut deputaverint, ut ſuprà, tunc dicto termino elapſo ipſi Epiſcopi & alij Superiores pravio examine alios, juxta ſupradicti Concilij formam, idoneos repertos in locum amotorum ſubrogent: Titularibus verò ſuſpenſis Coadjutores deputent, juxta dictum cap. 6. ſeſſ. 21. qui tamen in dictis Parochialibus perindè inſerviant ac ſi ſubrogati ac deputati ab ipſis Superioribus Religionis & Militum prædictorum fuiſſent. Volumus autem quod Epiſcopi & alij Superiores prædicti viſitationem hujuſmodi & alia prædicta omnia ſolùm tanquam Delegati Apoſtolicæ Sedis gratis & abſque ulla dictæ Religionis Rectorum impenſa & onere faciant, &c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, ſub Annulo Piſcatoris, die 22. Septembris, 1571. Pontif. noſtri anno 6.

XIII. Si lis adverſus Regularem intenditur, & in figura judicij cauſa terminanda eſt, aut ſi aliàs extra Regulam Regularis deliquit, Epiſcopus notionem ſuam interponere debet, juxta Can. De perſonæ, 21. quæſt. 1. Ita Bengæus de diviſ. benef. §. 8. num. 11. Aufrerius ad quæſt. 408. Capellæ Toloſanæ. Renatus Chopinus lib. 1. de ſacra politia, cap. 4. numero 28. Papo collect. placitorum, tit. de juriſd. Eccleſ. art. 14. & tit. de juriſd. temporali, art. 36. Cujacius ad cap. 9. de vita & honeſt. Cler. Scriptores Gallicani omnes: ipſumque Aurelianenſe Caroli IX. Edictum art. 11. Hoc ipſum aſſerit Panormitanus in cap. Cùm contingat, numero 24. de foro compet.

XIV. Nova ædificari Eccleſia non poteſt, ſive per Sæculares, ſive per Regulares injuſſu Ordinarij, Can. Nemo Eccleſiam 9. de conſecr. diſt. 1. ne Capella quidem vel Oratorium, cap. Authoritate, de privileg. in 6. Eadem edicit Iuſtinianus Authent. de Eccleſ. titulis, §. Si quis autem: præcipuè verò de Monaſteriorum conſtructione, Authent. de Monachis, §. 1. & Authent. Ut nullus fabricet Oratorij domos præter voluntatem Epiſcopi, §. 1. Quod idem olim ſtatuerat Concilium œcumenicum Chalcedonenſe Can. 4. & noviſſimè Tridentinum ſeſſ. 25. c. 3. in fine.

XV. Regularis non poteſt ſolvi à ſua religioſa profeſſione adverſus quam reclamat titulo nullitatis, niſi allegatis coram Ordinario cauſis, & per ejus definitivam ſententiam, ex Concilio Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. de regul. Hac de re copioſiùs agam ſub titul. de regularib. & relig. profeſſ.

XVI. Ordinariis etiam jus competit viſitandi Clauſuras Monialium ſubditarum Exemptis tam ſæcularibus quàm regularibus, & quæcunque

ad eam pertinent, ordinandi & exequendi. Ita ſanxit Jus ipſum commune cap. Periculoſo, de ſtat. regular. in 6. & Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 5. de regular. His conformantur Leges Franciæ in Comitiis Aurelianenſibus ſub Carolo IX. artic. 11. ita decernente. *Omnes Abbates & Abbatiſſæ, Priores & Prioriſſæ non exiſtentes Capita Ordinum indifferenter ſubiecti erunt Archiepiſcopo vel Epiſcopo Diœceſano, nec poterunt ullis privilegiis uti ſeu exemptionibus circa viſitationem aut punitionem criminum, nihil obſtantibus quibuſcunque oppoſitionibus vel appellationibus, quarum nobis cognitionem reſervamus.* His ſucceſſit Bulla Gregorij XV. incipiens *Inſcrutabili*, eadem decernens.

XVII. Prohibet inſuper Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 17. de regular. admitti puellam, ſive ad Religionis habitum, ſive ad Religioſam Profeſſionem, antequàm per Monaſterij Præfectam Epiſcopus aut ejus Vicarius admonitus voluntatem puellæ admittendæ exploraverit, ſive per ſe, ſive per deputatum à ſe. Si verò Præfecta hoc neglexerit, ab Officio quamdiu Ordinario videbitur ſuſpendetur. Hoc idem edixit in Francia Henricus III. in Bleſenſibus Comitiis, art. 28.

XVIII. Baſſæus ex Ordine Capucinorum Belga ita ſcribit: *Certum eſt Regulares non poſſe uti in foro conſcientiæ privilegiis quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum, & per Gregorium XIII. in Bulla quæ incipit: In tanta negotiorum mole.* Hæc Baſſæus verb. Privilegium 4. num. 8. Idemque in v. Privilegium 1. num. 8. *Omnia* (inquit) *& ſingula privilegia, gratias & conceſſiones vivæ vocis Oraculo factas quibuſlibet Ordinibus, revocaverunt Gregorius XV. in Bulla Romanus Pontifex in ſpecula, die Iulij 2. anno 1622. & Vrbanus VIII. in Bulla Alias fœlicis, die 2. Decembris, 1631. adeo ut Regularibus non liceat illis uti; niſi ſcripto firmata à Papa fuerint.* Ita Baſſæus. Adjunge his Gregorij XV. celebrem Bullam, quæ incipit *Inſcrutabili*, quam cum cæteris jam memoratis, require integram apud Quarantam v. Privilegium.

CAPUT XII.

De Tranſlationibus & Renunciationibus Epiſcoporum.

I. MATRIMONIUM quoddam intervenit inter Epiſcopum propriamque Eccleſiam: initiatum quidem per electionem aut præſentationem: ratum per Summi Pontificis confirmationem: conſummatum per conſecrationem. Idemque connubium quatuor diſſolvitur modis, tranſlatione, renunciatione, depoſitione, & morte.

II. Tranſlationes Epiſcoporum ex una in alteram Eccleſiam fieri prohibentur Canonibus Apoſtolorum 15. & 16. & Nicæna Synodo Can. 16. & Sardicenſi Can. 1. & Carthaginenſi Can. Non licet, de conſecr. diſt. 4. Veruntamen ubi juſta cauſa urget, ſed non aliter, permitti poteſt Epiſcopi in aliam Eccleſiam tranſlatio, idque ſolius Papæ, non autem Legati à latere authoritate, cap. Niſi ſpiritualis, & cap. Quod tranſlationem, de offic. Legat. At verò inferiorum Clericorum tranſlationi ſufficit proprij Epiſcopi authoritas. Simile jus viget circa Coadjutores, quos dare Epiſcopis ſolus Papa valet; at verò inferioribus Clericis etiam Epiſcopus, toto tit. de cler. ægrot. vel debilit.

III. Renuntiatio eſt propriæ Dignitatis vel Beneficij abdicatio. Et licèt quiſque Juri ſuo renunciare poſſit, l. penult. Cod. de pactis: quia tamen ut dixi Matrimonium quoddam initur inter Epiſcopum & propriam Eccleſiam, non poteſt Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ renunciare, niſi ob aliquam ex cauſis ſex relatis in cap. Niſi, de renunciatione. Sunt autem 1. Conſcientia criminis, ſi tale ſit ut poſt peractam pœnitentiam, impediat Officij Epiſcopalis exercitium. 2. Debilitas corporis ſimiliter impediens, ſive ex morbo ſit, ſive ex ætate decrepita. 3. Defectus ſcientiæ notabilis: nam mediocrem ſupplere poteſt (ut dicit d. cap. Niſi) perfecta Epiſcopi charitas. 4. Malitia Populi adverſus Epiſcopum, ſi ſpem excludat ut poſſit Epiſcopus apud Populum proficere. 5. Grave ſcandalum futurum inevitabiliter. 6. Irregularitas Epiſcopi perpetua, ut dementia, epilepſia.

IV. Nulla valet Renuntiatio, niſi ejus authoritate fiat ad quem ſpectat confirmatio. Eodem namque genere unumquodque diſſolvitur quo colligatum fuit, cap. 1. de regul. jur. & l. nihil tam naturale, ff. eod. Adeo

ut nec Abbates qui Papæ immediatè ſubſunt, abdicare ſe poſſint, niſi de Papæ conſenſu, cap. ult. de renunciat. Inferiores autem Clerici renuntiare poſſunt in manus Prælati, à quo & confirmari potuerunt. Simplex tamen Electus, necdum confirmatus, renuntiare juri ſuo in manibus Electorum poteſt, ut docet Abbas in cap. Cum veniſſent, de reſtitut. in integr. His adjunge inſignem illam Gregorij Papæ X V. Bullam, quam viſum eſt attexere hoc loco ex tom. 3. Bullarij per Cherubinum concinnati.

GREGORIVS EPISCOPVS, SERVVS SERVORVM DEI.
Ad perpetuam rei memoriam.

INſcrutabili Dei providentia univerſalis Eccleſiæ regimini, meritis licèt imparibus, præſidentes, paſtoralis noſtræ ſolicitudinis partes eſſe dignoſcimus, in eam curam præcipuè incumbere, ut à dignis, & probatis tantùm ſacerdotibus ſanctè adminiſtrentur Eccleſiaſtica Sacramenta, atque ut virginum Deo ſacratum Monaſteria diligentiſſimè cuſtodiantur, & viri aſſumantur idonei ad prædicationis officium ſalubriter exequendum.

Concil. Trident. ſeſſ. 21. c. 15. de reform. — §. 1. Sanè Tridentinæ Synodi decretis providè cautum eſt, nullum Presbyterū etiam regularem, poſſe Confeſſiones ſecularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.

Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 11. de regular. — §. 2. Necnon ut in monaſteriis, ſeu domibus virorum, ſeu mulierum, quibus imminet animarum cura perſonarum ſecularium, præter eas, quæ ſunt de illorum monaſteriorum, ſeu locorum familia perſonæ, tam regulares quàm ſeculares ejuſmodi curam exercentes, ſubſint immediatè in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, *Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 5. de regular.* juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita. Itemque ut Epiſcopi univerſi ſub obteſtatione divini judicij, & interminatione maledictionis æternæ in omnibus monaſteriis ſibi ſubiectis Ordinaria, in aliis verò Sedis Apoſtolicæ authoritate clauſuram ſanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui, & ubi inviolata eſt, conſervari maximè procurent; inobedientes, atque contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſque pœnas, quacumque appellatione poſtpoſita, compeſcentes.

Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. — §. 3. Atque ut regulares in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicare volentes, ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem petere teneantur; in Eccleſiis verò, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, nullo modo prædicare poſſint ſine Epiſcopi licentia; contradicente autem Epiſcopo nullibi, etiam in ſuorum Ordinum Eccleſiis prædicare præſumant.

§. 4. Verùm quia experientiâ compertum eſt, Eccleſiaſtici regiminis ratio

tationes poſtulare, ut decretis ejuſmodi aliquid adjungatur: matura deliberatione noſtra, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, hac generali, ac perpetuò valitura Conſtitutione decernimus, ſtatuimus, & declaramus, ut deinceps tam regulares, quàm ſeculares, quomodolibet exempti, ſive animarum curam perſonarum ſecularium monaſteriis, ſeu domibus regularibus, aut quibuſvis aliis Eccleſiis, vel beneficiis, ſive regularibus, ſive ſecularibus incumbentem exerceant; ſive aliàs Eccleſiaſtica Sacramenta, aut unum ex illis miniſtrent, prævia Epiſcopi licentia, & approbatione; ſivè quoquo modo in dictæ curæ exercitio, aut in eorumdem Sacramentorum, vel alicujus ex illis adminiſtratione de facto, abſque ulla authoritate ſe ingerant in his, quæ ejuſmodi curam, ſeu adminiſtrationem concernunt, omnimodæ juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Diœceſani Epiſcopi, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati, plenè in omnibus ſubiiciantur. Ad hæc tam regulares, quàm ſeculares hujuſmodi nullis privilegiis, aut exemptionibus tueri ſe poſſint, quominus, ſi deliquerint circa perſonas intra ſepta degentes, aut circa clauſuram, vel circa bonorum adminiſtrationem monaſteriorum monialium, etiam regularibus ſubjectarum, ab Epiſcopo loci ſimiliter tanquam ad hoc Sedis Apoſtolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, puniri, & corrigi valeant.

§. 5. Confeſſores verò, ſive ſeculares, ſive regulares quomodocúnque exempti, tam ordinarij, quàm extraordinarij, ad Confeſſiones monialium, etiam regularibus ſubjectarum audiendas nullatenus deputari valeant, niſi prius ab Epiſcopo Diœceſano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant. Sed & adminiſtrantes bona ad eadem Monaſteria Sanctimonialium, ut præfertur, etiam regularibus ſubjectarum pertinentia, ſive regulares extiterint, ſive ſeculares quomodolibet exempti, Epiſcopo loci, adhibitis etiam Superioribus regularibus, ſingulis annis rationes adminiſtrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi, & compelli queant. Liceatque Epiſcopo ex rationabili cauſa Superiores regulares admonere, ut ejuſmodi Confeſſores, atque Adminiſtratores amoveant: iiſque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Epiſcopus facultatem prædictos Confeſſores, & Adminiſtratores amovendi quoties, & quando opus eſſe judicaverit. Ac ſimiliter poſſit Epiſcopus, una cum ſuperioribus regularibus, quarumcunque Abbatiſſarum, Prioriſſarum, Præfectarum, vel Præpoſitarum eorumdem monaſteriorum, quocumque nomine appellentur, electionibus per ſe, vel per alium intereſſe, ac præſidere; abſque ulla tamen ipſorum monaſteriorum impenſa.

§. 6. Ac demùm habeat Epiſcopus, tanquam dictæ Sedis Delegatus, auctoritatem coërcendi, ac puniendi quoſcumque exemptos, tam ſeculares, quàm regulares, qui in aliemis Eccleſiis, aut quæ ſuorum Ordinum

non

non ſunt, abſque Epiſcopi licentia, & in Eccleſiis ſuis, aut ſuorum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipſo contradicente, prædicare præſumpſerint. Ita ut Epiſcopi in ſupraſcriptis caſibus, in prænominatas perſonas, in præmiſſis omnibus, & ſingulis, aut circa ea quoquo modo delinquentes, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra viſitationem, per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſque pœnas, uti ejuſdem Sedis Delegati, procedere, omnemque juriſdictionem exercere liberè, & licitè valeant.

§. 7. Decernentes, ſic per quoſcumque Iudices quavis authoritate fungentes, etiam Sacri Palatij Auditores, necnon Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere: Irritum quoque & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 8. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis in favorem quarumcunque perſonarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Joannis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuſvis alterius Inſtituti, etiam neceſſariò, & in individuo exprimendi, Monaſteriorum, Conventuum, Capitulorum, Eccleſiarum, & aliorum quorumcunque tam ſecularium, quàm regularium locorum, necnon illorum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, vel Conſuetudinibus, etiam immemorabilibus; exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis, etiam in corpore juris clauſis, aut ex cauſa, & titulo oneroſo, vel in limine fundationis conceſſis, etiam Mari Magno, ſeu Bulla Aurea, aut aliàs nuncupatis; Conſervatorum deputationibus, eorumque, atque aliis inhibitionibus, quibus Epiſcopi deferre minimè teneantur, & quibuſvis aliis, ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irritantibus decretis, etiam Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiam per viam communicationis, ſeu extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis ſpecialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ſervanda eſſet, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſervata, inſerti forent, præſentibus pro expreſſis habentes, quibus quoad ea, quæ eiſdem præſentibus adverſantur, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ſpecialiter, & expreſsè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

§. 9. Cæterùm quia difficile foret præſentes literas ad ſingula quæque loca deferri, ut eæ tamen omnibus innoteſcant, mandamus illas ad valuas

Latera

Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum de Vrbe Baſilicarum, atque Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Floræ publicari, & inibi affigi, & per aliquod temporis ſpatium dimitti, eiſque detractis earum exempla eo in loco relinqui, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1622. Nonis Februarij, Pontificatus noſtri anno 2.

CAPVT XIII.

De Vicario Epiſcopi, de Archidiacono, & de Coadjutoribus.

I. EPISCOPI ſuos poſſunt conſtituere Vicarios tum generales, etiam plures, & à ſe invicem independentes; tum particulares, qui etiam vocantur Vicarij Foranei, juriſdictione fungentes in aliqua Diœceſis parte. Hi omnes Epiſcoporum vices gerunt in illis rebus quæ ad juriſdictionem, non quæ ad Ordinem ſpectant, niſi & ipſi quoque Vicarij ordinationem habuerint Epiſcopalem, atque ad hoc pariter à locorum Epiſcopis deputentur. Ut enim ait Gloſſa in cap. *Quanto*, de conſuetud. v. *Reſervata*, Epiſcopi demandare illa ſuis inferioribus poſſunt quæ ſunt juriſdictionis, non quæ Ordinis, niſi ſolis illis qui jam Ordinem habent Epiſcopalem. Hac ratione cavit Concilium Ancyranum can. 13. ne Chorepiſcopi, quos in partem ſuæ juriſdictionis Epiſcopus admiſerit, audeant cuiquam Sacros Ordines conferre, etiamſi Ordinem ſuſcepiſſent Epiſcopalem, niſi ex proprij Epiſcopi voluntate. Officia Vicarij generalis & Officialis in hoc diſtinguuntur, quatenus Vicario competit voluntaria juriſdictio, Officiali autem contentioſa. Atque ideo non poteſt Officialis jus dicere extra fines Diœceſis, imò ne quidem extra proprium Auditorium, c. 1. de conſtitutionib. in 6. At voluntaria juriſdictio poteſt ubique terrarum per Vicarium exerceri, ut fit in literis teſtimonialibus, diſpenſationibus & aliis conceſſionibus gratioſis, abſolutionibus, Beneficiorum collationibus, ſi ad id habet facultatem ſpecialem. Hæc verò communia habent Vicarius & Officialis, 1. quia uterque ſuam habet ab Epiſcopo aliòve Superiore poteſtatem, eoque mortuo, vel excommunicato, vel deſtituto, horum deſinit juriſdictio. 2. Uterque poteſt cenſuras infligere: nec ab his appellatur ad Epiſcopum cum quo unum habent idemque tribunal, cap. 2. de conſuetud. & cap. *Romana*, in princ. de appellation. in 6.

II. Porrò Vicarius & Officialis generalis cenſentur in materia juriſdictionis una eademque cum Epiſcopo perſona, habentque cum eo unum idemque tribunal. Hinc fit, ut ab eorum ſententia non appelletur ad Epiſcopum cujus vicem ſuſtinent, ſed ad Metropolitanum, cap.2. de conſuet. & cap. *Romana*, in princ. de appellat. in 6. & vice verſa, certum eſt poſſe in cauſa appellationis Vicarium Metropolitani cognoſcere & judicare de Suffraganeorum ſententia.

III. Secus dicendum de Archidiaconorum judiciis. Ab iſtis enim ad Epiſcopum ſolet provocari, d. c. *Romana*, §.2. Similiter de Foraneis Vicariis cenſendum eſt; ab iſtis namque ad Diœceſis Epiſcopum, aut ejus Vicarium Generalem appellatur. Quia ſcilicet horum Foraneorum juriſdictio non eſt ordinaria, qualis eſt Vicarij, vel Officialis generalis, ſed ſolùm delegata. Zerola in praxi, p.1. v. *Vicarius*.

IV. Regulariter non poteſt Vicarius Generalis conferre Beneficia niſi hoc ei ſpecialiter ab Epiſcopo conceſſum fuerit, cap. final. de offic. Vicar. in 6.

V. Diſceptatur, utrùm Vicarius Generalis, cui Epiſcopus facultatem conferendi Beneficia non indulſit, poſſit à Patronis præſentatos inſtituere? Affirmat Coſmas Guimier in gloſſ. ad pragmat. ſanct. tit. de collation. §. item voluit, v. *Vicario*: & Joannes Deſelva de benef. p.3. quæſt. 14. Doctores ambo Gallicani, & inſuper Abbas in cap. *Ex frequentibus*, de inſtitution. Romanus ſingul. 501. aliique. Negat autem Rebuffus lib.1. praxis, tit. *Forma Vicar*. num. 126. hac fretus ratione, quia inſtitutio ad Patroni nominationem eſt vera collatio: ſupponitur verò Vicarium non habere collationis poteſtatem. Iſta Rebuffi ratio in theoria probabilis eſt; cæterùm in praxi attenditur magis conſuetudini, quæ eſt optima legum interpres, cap. *Cum dilectus*, de conſuet. & l. *Si de interpretatione*, ff. de legib. Conſuetudinem autem probat Doctorum pragmaticorum conſenſus frequentior. Et Guimiero & Deſelva pro affirmativa ſententia plerique alij ſubſcribunt. Boërius Præſes Burdigalenſis deciſ. 30. num.4. Bellamera deciſ. 39. §. *Licet Vicarius*, Rota deciſ. 1. §. *Nota quod Vicarius*, tit. de renunciatione, in antiquis. Zerola in praxi, 1.p. v. *Vicarius*, num. 15. & alij. Qui omnes diſtinguunt inter collationem liberam & neceſſariam: & Vicariis liberam denegant, ſed eiſdem attribuunt neceſſariam: & fundantur præterea ſuper cap. *Ex frequentibus*, de inſtitutionibus, ubi dicitur inſtitutionem Beneficiorum ſpectare ad Epiſcopos & eorum Officiales. Sed lubricum eſt fundamentum, ibi namque Inſtitutionis vocabulum aliam habet notionem ad jura Patronorum non pertinentem. Sed aliud multò ſolidius fundamentum ſtabiliri debet in cap.1. de inſtitution. in 6. ſtatuente Capitulum Sede vacante non poſſe quidem intra annum Beneficia conferre, ſed tamen poſſe inſtituere præſentatos: at eadem, imò validior ratio militat pro Epiſcopi Vicario.

VI. Vicarius generalis, cui Epiſcopus Beneficiorum collationem ſpecialiter non indulſit, non poteſt Beneficiorum reſignationes, neque permutationes recipere. Ejuſdem namque poteſtatis eſt exuere, cujus eſt inveſtire. Et aliunde permutatio requirit in Beneficiis duplicem collationem. Et Regula in utroque Iure continetur, unamquanque rem per eaſdem cauſas diſſolvi, per quas conſtituta fuit, cap. 1. de reg. jur. & l. *Nihil tam naturale*, ff. de reg. jur. Ideóque non poteſt reſignationem admittere, qui non poteſt conferre. Rebuffus in praxi, tit. *Forma Vicariatus*, num. 110. Anchatanus in cap. unico, num. 2. de rerum permut. in 6. Zerola loco cit. numero 10.

VII. Præterea diſceptatur, utrùm ſi abſente & ignorante Epiſcopo præſentetur ejus Vicario Mandatum Apoſtolicum de providendo, aut ſi eidem inſinuetur, juxta Gallicanorum uſum, Nominatio Indultarij, aut Graduati, cum exhibitione Gradus ad obtinendum Beneficium, poſſit Vicarius hæc omnia acceptare & conferre? Et poſſe affirmat præcitatus Coſmas Guimierus in v. *Vicario*, affirmans inſuper, quod ſi inſcius hujus facti Epiſcopus hoc idem Beneficium alteri conferat, invalida ſit Epiſcopi collatio, eaque Vicarij prævaleat, quia prima adverſatur juri Mandatarij ac Indultarij aut Graduati: & quia cùm iſtæ collationes liberæ non ſint, ſed neceſſariæ, ad iſtas extendi debet Vicarij poteſtas.

VIII. Item quæritur, an Vicarius generalis cui Epiſcopus poteſtatem dedit excipiendi reſignationes in cauſa permutationis Beneficiorum, poſſit eadem conferre? Docet præfatus Guimierus poſſe conferre, quia certa præſumptio ſit Epiſcopum conferendo expreſsè illam poteſtatem admittendi reſignationes in cauſa permutationis, velle hoc ipſo id conferre quod eſt inſeparabile, ſcilicet collationem compermutandorum Beneficiorum: eodem namque tempore & contextu fieri debent utriuſque reſignatio, & utriuſque collatio. Vrget quoque communis illa ratio, quia tunc illa collatio non libera, ſed neceſſaria eſt. Atque iſtud probabilius eſſe dico quàm oppoſitum aſſertum à Rebuffo lib. 1. praxis, tit. *Forma Vicariatus*, num. 105.

IX. Si plures in eadem Diœceſi conſtituti ſint Vicarij generales, ſufficere poteſt ſi uni eorum præſentetur Mandatum, aut inſinuetur Nominatio, neque alter Vicarius interveniat. Cum enim ſingulis competat juriſdictio inſolidum, poteſt unus ſine altero procedere. Et quod paulò ſupra dixi de Vicario, cujus valet proceſſus ſine Epiſcopo, multò magis obtinet in Vicario gerente ſine Convicario: ambo quippe ſeorſim Epiſcopum repræſentant à quo ſuam ſinguli poteſtatem acceperunt.

X. Quid ſi Epiſcopus & Vicarius alter altero inſcio idem Beneficium diverſis contulerint? Tenendum eſt prævalere Epiſcopi collationem ob perſonæ dignitatem, & quia ab ipſo dependet Vicarij poteſtas, cap. *Duduum*, & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. & quia cenſetur revocata Vicarij

poteſtas quoad illam collationem : quemadmodum ille qui mandavit, ſi per ſe cauſam tractet, cenſetur quoad hoc limitare mandatum, & procuratoris ſui poteſtatem, cap. *Si quem*, de procurat. in 6. Et per cognitionem quam adhibet Legatus cenſetur ſubdelegatum ſuum revocare, cap. *Intimaſti*, de appellation. Verùm ſi proviſus à Vicario miſſus fuerit in poſſeſſionem ante proviſum ab Epiſcopo, præferendus erit proviſus à Vicario. Non enim præferendus eſt ab Epiſcopo proviſus niſi quando ambæ collationes æquo jure procederent, ut monet Rebuffus loco cit. num. 123.

X I. Vicarius ab Epiſcopo habens conferendi poteſtatem poteſt etiam ſicut Epiſcopus Beneficia conferre etiam extra fines Diœceſis. Eſt enim uterque Ordinarius, & collatio Beneficiorum eſt actus voluntariæ juriſdictionis, quam conſtat exerceri poſſe extra territorium, l.2. ff. de offic. Proconſulis.

X I I. Quæres an poſſit Vicarius Generalis ſine ſpeciali & expreſſa Epiſcopi conceſſione Literas ad Ordines dare Dimiſſorias? Tenendum eſt non poſſe, ut docet Rebuffus loco cit. num. 47. & 48. ſic enim ſancivit cap. *Cùm nullus*, de temp. ordinat. in 6. Limitatur hoc tamen ſi contingeret Epiſcopum in remotis agere, juxta idem cap. in fine, his verbis: *Epiſcopo autem in remotis agente, ipſius in ſpiritualibus Vicarius Generalis, vel Sede vacante Capitulum, ſeu is ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere, dare poſſunt licentiam ordinandi.*

X I I I. Quoties Epiſcopus juſtè recuſari ut ſuſpectus poteſt, eo ipſo ſuſpectus & recuſabilis eſt ejus Generalis Vicarius & Officialis, cap. *Inſinuante*, de offic. jud. deleg. Recuſato autem Vicario aut Officiali non recuſatur per hoc Epiſcopus; quia Officiales cenſentur addictiores Epiſcopo à quo dependent : ſed Epiſcopus non dependet ab illis in ſua dignitate & juribus. Ideoque recuſato hujus Officiali aut Vicario, diſcutienda cauſa eſt coram Epiſcopo, cap. *Si contra unum*, de offic. deleg. in 6. Poteſtque Epiſcopus alteri committere cognitionem & judicium loco ſuſpecti. Abbas in cap. *Super quaſtionum*, §. *Quem verò*, de offic. deleg. Felinus ibid. num. 15. Zerola in praxi, 1. p. v. *Vicarius*, in fine. Excommunicato autem Epiſcopo, Vicarius ejus & Officialis nullam poſſunt exercere juriſdictionem, quia fons exaruit unde dimanabat omnis eorum juriſdictio, cap. *Romana*, & ibi Gloſſa in v. *Ipſi*, de offic. Vicar. in 6. Rebuffus loco cit. num. 217. & alij quos citat & ſequitur Zerola jam citatus.

X I V. Diſceptant Canoniſtæ, utrùm Epiſcopus nouum Vicarium Generalem conſtituendo præſumatur tacitè priorem revocare? Affirmant Geminianus & Deſelva de Beneficiis 2. p. quæſt. 4. & inde probant, quia quum quis ſecundum procuratorem conſtituit, Jura decernunt eo ipſo primum revocari, l. *Si quis*, §. 1. ff. de procurat. & cap. *Non injuſtè*, eod. tit. Sed negant Vicarium Generalem revocari Panormitanus in cap. *Volentes*,

lentes, de offic. Legat. Boërius in deciſion. Burdigalenſib. quæſt. 347. Rebuffus in d. tit. *Forma Vicar.* num. 205. Melchior Paſtor de benef. lib. 1. cap. 11. in fine: iſtaque ſententia prævalet. Liquet enim Epiſcopum poſſe plures ſimul Vicarios Generales conſtituere; & ſolent plures in eodem officio decerni, ut faciliùs Reipublicæ conſuli poſſit, l. unica, ff. de offic. Conſulis. Eſt autem diverſa ratio in diverſis procuratoribus circa idem negotium conſtitutis, quia ſæpius per concurſum ſeſe mutuò impediunt, & quod unus affirmat alter negat, ut ait cap. penult. §. *Verùm ſi ambo*, de electione. in 6. Ideóque ibi Pontifex approbat quidem plures conſtitui procuratores inſolidum circa negotium canonicæ electionis; non tamen conjunctim, ut ſimul concurrant; ſic enim difficilè inter ſe convenient, & diſſentiendo invicem omnia perturbabunt. At verò compertum eſt, plures Vicarios Generales ſolidam ſeorſim habere poteſtatem, nec ſimul in eodem negotio concurrere, ſed ſingulos per præventionem ſeorſim agere à ſuo collega & Convicario.

XV. Altera diſceptatur quæſtio, utrùm valida ſint acta per Vicarium poſtquàm ab Epiſcopo revocata ejus poteſtas fuit ipſo inſcio? Diſtinguunt aliqui cum Guimier, & valere acta negant ſi facta ſit revocatio ob ipſius crimen, ſecus verò eſſe valida aſſerunt. Et hanc partem ritè probant per l. *Si fortè*, ff. de offic. Prætor. & per celebrem illam l. *Barbarius*, eod. tit. Huic tamen diſtinctioni refragantur Felinus in cap. *Ceterùm*, num. 24. de reſcript. & in cap. ult. in fine, de accuſat. & Rebuffus loc. cit. quibus aſſentiri in hac re juſtius duco: quandiu enim aliquis quantumvis perverſus ſuſtinetur in officio, valent ejus acta, ut communiter docent Iuris Interpretes ad d. l. *Barbarius*.

XVI. Quæſtio etiam agitatur, an poſſit Vicarius ſine expreſſo Epiſcopi mandato reſignationes recipere? Negamus id poſſe. Ratio eſt, quia ſine ſpeciali mandato non poteſt Vicarius exercere actus voluntariæ juriſdictionis: ejuſmodi autem eſt reſignatio pura & ſimplex. Id aſſerit Philippus Probus alter à Guimiero Pragmaticæ Sanctionis Gloſſator & Scoliaſtes ad d. v. *Vicarius*. Quoniam ea quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis neceſſe eſt fieri coram proprio Judice, cap. *Per venerabilem*, qui filij ſint legit. Qua eadem ratione Exempti non poſſunt reſignare in manus Epiſcopi, cap. *Cùm venerabilis*, de conſuetud. Quia ſolus Papa eſt Exemptorum Judex. Reviſe quæ paulò ante dixi num. 6.

XVII. Poſtquam Epiſcopus per legitimam authoritatem legitimè declaratus eſt ſuſpenſus, interdictus, aut excommunicatus, ceſſat ſtatim omnis juriſdictio Vicarij & Officialis, ut antè dictum eſt, & in Capitulum transfertur eodem modo ac ſi Sedes vacaret per obitum, donec vel abſolvatur Epiſcopus, vel alius ei detur ſucceſſor. Prima hujus propoſitionis pars aſtruitur cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Secunda verò pars liquet inde, quia excommunicatio & mors, quod attinet ad actus juriſdictionis,

 æquiparantur.

æquiparantur. Atqui mortuo Epiſcopo ſuccedit Capitulum in juriſdictionem, cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Itaque ſi Vicarius, qui olim legitima pollebat conferendi poteſtate, poſtmodùm incidente in notoriam excommunicationem Epiſcopo, conferret aliquod Beneficium, illa Vicarij collatio nulla & irrita foret. Et plerumque is qui per ſe non poteſt, neque per Vicarium, aut à ſe ſubſtitutum poteſt. Clement. *Religioſus*, de procurat.

XVIII. Henrici III. Conſtitutio in Comitiis Bleſenſibus art. 35. prohibet creari Vicarium aut Officialem generalem qui non ſit ſimul Sacerdos & Graduatus. Concilium autem Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 16. requirit vt ſit ſaltem in jure Canonico Doctor aut Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poteſt idoneus. His addunt Edicta Henrici II. & III. ut ſit Regnicola.

XIX. Vicarius Generalis primum tenet poſt Epiſcopum dignitatis gradum: præcedit Archidiaconum, à cujus etiam judicio provocatio devolvitur ad Vicarium & Officialem, cap. *Romana Eccleſia*, §. *Ab Archidiaconis*, de appellat. in 6. cùm tamen ab his provocetur immediatè ad Metropolitanum. Sed ſi Vicarius Canonicus ſit, non alium ſeſſionis ordinem habebit in Choro & in Capitulo, quàm ſimplicis Canonici, juxta Rebuffum, Navarrum, & alios, quos allegat & ſequitur Zerola p. 2. v. *Vicarius*.

XX. Archidiaconus vocatur oculus Epiſcopi, ut pro eo inſpiciat, & emendet quæ corrigenda ſunt, can. *Diaconi*, diſt. 39. Hujus Officium eſt Clericorum per omnem Diœceſim moribus, honeſtati, & decentiæ in habitu & tonſura proſpicere, Eccleſias ordinare, & ut reficiantur curare. Huic etiam multis locis incumbit onus Diœceſim viſitandi univerſam, ſingulis ſaltem trienniis, cap. 1. de offic. Archid. Debet quoque Sacrum Officium ordinare, ejuſque munia inter Clericos partiri, cap. 2. eod. tit. Non poteſt tamen animarum curam aliis committere; quod poteſt Vicarius Generalis, cap. *Cum ſatis*, eod. tit. Archidiaconus vocatur à Sancto Clemente Papa epiſt. 1. ad Iacobum fratrem Domini, oculus Epiſcopi, Can. *Diaconus*, diſt. 91. Et eſt perpetuus Epiſcopi Vicarius omnem habens ſolicitudinem & curam, tam in Clericis quàm in Eccleſiis, ſuper quibus redditurus eſt rationem in diſtricto Dei judicio, cap. *Ad hæc*, de offic. Archid. Et quamvis Nicæni I. Concilij can. 14. Diaconi Presbyteris declarentur inferiores, can. *Pervenit*, diſt. 93. & Concilij Laodiceni canon 20. Diaconis prohibeat ſedere in præſentia Presbyteri, niſi hoc eis Presbyter ipſe jubeat, can. *Non oportet*, diſt. 93. de Archidiacono tamen declarat Innocentius Papa III. ipſum non modò habere ſolicitudinem Parochiarum, eaſque ordinare, jurgia ſingulorum audire, ſed etiam Archipresbyteros & Decanos ſub ſua juriſdictione continere, & quæ ſunt in his omnibus corrigenda corrigere, & emendare: itemque

Ordinibus

Ordinibus Sacris initiandos examinare, & poſtmodùm illos præſentare Epiſcopis: præficiendos quoque Beneficiis examinare, & examinatos ſimiliter Epiſcopo præſentare, d.cap. *Ad hæc*, & cap. *Vt noſtrum*, eod. tit. Licèt autem Concilium Trident. ſeſſ.24. cap.18. de reform. ſanciatur deputentur ab Epiſcopo tres Examinatores, jus tamen habet Archidiaconus ſe his adjungendi. Zerola 2.p. v. *Archidiaconus*. Licèt etiam ſtatuerit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 16. ut mortuo Epiſcopo eligatur à Capitulo Vicarius Generalis intra dies octo; quia tamen d. cap. *Ad hæc*, attribuit Archidiacono, ut ſit perpetuus in tota Diœceſi Vicarius Epiſcopi, eique de jure incumbat tum Eccleſiarum, tum Clericorum ſolicitudo & miniſterium, poteſt Archidiaconus authoritate fungi Generalis Vicarij toto illo octiduo, uſque ad novi electionem Vicarij, juxta Zerolam 1.p.v. *Archidiaconus*; quoniam non eſt à Jure veteri recedendum, niſi quatenus ei per novum Jus derogatur, & non ulteriùs, juxta legem *Præcipimus*, C. de appellation. Hoc tamen liquet, multis juribus & prærogativis privatos nunc eſſe Archidiaconos, quæ illis antiquitus competebant, ob contrariam conſuetudinem, & ob novi Juris diſpoſitiones oppoſitas. Sanè nec Jure quidem veteri ullam habebant excommunicandi poteſtatem, cap. *Archidiaconis*, de offic. Archid. neque committendi animarum curam alicui, cap. *Cùm ſatis*: neque concedendi Literas ad Ordines dimiſſorias, cap. *Significaſti*: neque exercendi ullam in Monaſteria juriſdictionem, cap. ult. eod. tit.

XXI. Archidiacono, vel alio quovis in Eccleſiaſtica dignitate conſtituto in amentiam, vel in morbum, quo fit inhabilis ad munia quæ ſibi attinent obeunda, incidente, non vacat ejus Dignitas, vel Officium, vel Beneficium, neque illo privandus eſt: ſed ei de coadjutore providendum, deducta ex redditibus conveniente ad vitam coadjutoris portione. Navarr. conſil.1. de Cler. ægrot. Zerola 2. p. v. *Archidiaconus*. Gomelius tract. de expectativis, num.60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1.p.§.7. num.4. not.11. juxta diſpoſitionem cap. *Ex parte*, & cap. ult. de Cler. ægrot. Et ubi inhabilis ex morbo habituali, vel ex ſuperveniente corporis defectu, reſtat tamen compos rationis, poteſt reſignando ſuam Dignitatem aut Curatum Beneficium excludere coadjutorem. Enimverò neque vacat Dignitas illa, vel Beneficium, neque coadjutori attribuitur ſucceſſio, niſi per ſolam Summi Pontificis diſpenſationem.

XXII. Coadjutor Epiſcopo providetur non valenti exercere ob ſenectutem, vel ob diutinam ægritudinem, aliamve ſeu corporis, ſeu animi impotentiam. His caſibus Epiſcopus invalidus & Capitulum ſimul coadjutorem à Pontifice poſtulabunt, præterquam in caſu amentiæ, in quo id officium ad ſolum Capitulum ſpectabit. Sed ſi Epiſcopus mente quidem ſanus, ſed corpore omnino infirmus, nec poteſt exercere, nec ſibi coadjutorem dari conſentit, tunc ne detrimentum patiatur Eccleſia, ad ſolius

Capituli

Capituli petitionem Papa providebit, aut etiam ad Metropolitani petitionem, cap. *Ex parte*, de Cler. ægrot. Coadjutor autem cum jure futuræ ſucceſſionis non datur in Galliæ Regno niſi ſit à Rege nominatus, juxta Concordata.

XXIII. Inferioribus quoque Clericis, quibus aliqua Cura vel Officium incumbit, de coadjutore providere debet Ordinarius, ſi ſuo munere defungi in futurum non poſſint, cap. *Ex parte*, cap. *De Rectoribus*, & cap. ult. de Cler. ægrot. ſed ut dixi, iſtiuſmodi coadjutoribus ſpes futuræ ſucceſſionis non poteſt ab Ordinario indulgeri niſi à ſolo Papa, cap. *Nulla*, cap. *Relatum*, & cap. fin. de conceſſ. præbend. Coadjutori demùm moderati ſumptus & victus ita providendi ſunt, ut totum reliquum fructuum Prælato aut Beneficiario invalido remaneat, cap. 1. de Cler. ægrot. & cap. unico, in fine, eod. tit. in 6.

CAPUT XIV.

De Literis Dimiſſoriis, & quarum Literarum valor aut conceſſionum perpetuus ſit, aut ad ſolam limitetur concedentis vitam.

I. ORDINARI, aut etiam Tonſuram ſumere Clericalem nemo poteſt niſi de manu proprij Epiſcopi, aut de ejus licentia Literis Dimiſſoriis expreſſa. Si ſecus fiat, Ordinans à Pontificalibus, & collatione Ordinum per annum ſuſpenſus erit; Ordinarus verò à ſuſceptorum ſine hac venia Ordinum executione ipſo facto, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, manet pariter ſuſpenſus Concilij Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. & ſeſſ. 23. cap. 8. de reform. Quiſquis igitur ſic tonſuratus, vel ordinatus eſt, non poteſt ab hac ſuſpenſione ſolvi niſi ex arbitrio proprij Epiſcopi. Exiſtimat Rebuffus in praxi, tit. *Formula dimiſſ. liter.* num. 5. & 11. non ſufficere ad hujus ſuſpenſionis abſolutionem, veniam ac remiſſionem proprij Epiſcopi, ſed eſſe prætereà neceſſarium Summi Pontificis reſcriptum. Quam opinionem tener quoque Navarra loquens de irregularitate. Verùm quoad ſuſpenſionem Concilium Trident. nihil requirit, niſi proprij Epiſcopi diſpenſationem: & licèt Sixtus V. in Bulla incipiente *Sanctum & ſalutare*, hanc ſibi reſervaverit abſolutionem; revocavit

tamen

tamen Sixti Bullam iſtam Clemens VIII. per ſuam Bullam quæ incipit, *Romanum Pontificem decet.* Quoad verò irregularitatem, quam is qui hanc incurrit ſuſpenſionem, potuit contrahere exercendo Ordinem ita ſuſceptum ante obtentam proprij Epiſcopi veniam, ſeu abſolutionem, diſtinguendum eſt: aut enim illa irregularitas eſt occulta, & tunc poteſt proprius Epiſcopus ab ea diſpenſare ex generali conceſſione Tridentini Concilij ſeſſ.14. cap. 6. de reform. aut illa irregularitas eſt notoria, quo caſu neceſſarius eſt ad Papam recurſus. Ita docet Bonacina tract. de ſuſpenſionibus in particulari, diſp. 3. quæſt. 1. puncto 11. num. 28. Iſtaque eſt vera, & communiter recepta doctrina. Erit verò occulta illa irregularitas, ſi contractio, ſeu incurſio præcedentis ſuſpenſionis nonniſi paucis innotuerit, quamvis illa Ordinis executio publica fuerit.

II. Quatuor caſibus neceſſe non eſt ad Ordinationem habere proprij Epiſcopi Dimiſſorias. Primus contingit in Epiſcopo qui ſit ſuſpenſus, eo quod alienum ſubditum ſine Dimiſſoriis requiſitis ordinaverit, cap. *Eos qui*, de tempor. ordin. in 6. Æquum enim eſt, ut in quo quis deliquit, in eo puniatur. Idemque capitulum jubet ut ordinandi recurrant ad viciniores Epiſcopos. Hoc idem extendendum eſt contra quoſcunque Epiſcopos quacunque cenſura irretitos. Sed requiritur ut cenſuræ contractæ ab Epiſcopo cognitio ſit publicè nota vel per evidentiam facti, vel per judicis ſententiam. Secundus caſus eſt in eo qui privilegium à Pontifice impetravit ut poſſit à quocunque Epiſcopo ordinari: quo caſu licèt non requirantur à proprio Epiſcopo Dimiſſoriæ, requiruntur tamen ab eodem Literæ teſtimoniales de vita & moribus, ſub iiſdem pœnis, ut conſtat ex Concilij Trident. ſeſſ.23. de reform. cap.8. in fine. Tertius caſus ſtatuitur in Concilio Trident. ſeſſ. 23. cap. 6. de reform. *Epiſcopus* (inquit) *familiarem ſuum non ſubditum ordinare non poſſit, niſi per triennium ſecum fuerit commoratus, & Beneficium, quacunque fraude ceſſante, ſtatim reipſa illi conferat.* Hoc verò ſciendum de ſtatim conferendo Beneficio, cùm ideò ſit appoſitum, ne ordinatus ob inopiam cogatur victum ſuum mendicare; nullius eſſe obligationis hanc conditionem, ſi ordinatus ſit proviſus ſufficienti patrimonio vel penſione; ſic enim ſufficiet Epiſcopo ſi familiarem triennalem ordinet ad titulum patrimonij vel penſionis, ut poſt Flaminium Pariſium, Barboſam, Garziam, & alios docet Bonacina d.diſp.3. quæſt.1. p.11. num. 11. Quartus denique caſus occurrit, dum vacat Sedes Epiſcopalis; poteſt enim Capitulum, completo primo vacationis anno, ſubditis Diœceſeos Literas expedire Dimiſſorias ad Ordinationes. Quinetiam cùm quis arctatur ad Tonſuram vel ad Ordines, ſive majores ſive minores, occaſione Beneficij, ſive ſuſcipiendi, ſive jam ſuſcepti, Capitulum poteſt etiam intra primum vacationis annum concedere hac occaſione per Vicarium à ſe electum Literas Dimiſſorias. Hæc ſtatuit Concilium Tridentinum ſeſſ.7. cap.10.

III. Debet primùm à proprio Prælato examinari, & ut idoneus approbari is qui Dimiſſorias petit, antequàm hæ illi concedantur, ut præſcribit Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 3. de reform. idque ipſum debet Prælatus in ſuis Literis Dimiſſoriis exprimere: ſua namque intereſt multùm, vtpotè de proprio ſubdito quem dimittit, coram Deo reſponſuri. Et ubi quis dimiſſus eſt ſine ſufficienti patrimonio, non tenetur Epiſcopus ordinator, ſed Epiſcopus dimittens, ipſi de victu ſufficienter providere ad totam vitam, cap. *Si Epiſcopus*, de præbend. in 6. Ipſe quoque Ordinator jus habet examinandi dimiſſum, quamtumvis de capacitate, & à ſe facto examine fidem faciat in Dimiſſoriis Ordinarius dimittens. Imò verò etiam alienos & ad ſe dimiſſos Clericos ordinaturo præuium & diligens examen injungit Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap. 11.

IV. Si qua pariter videatur concedenda Epiſcopalis diſpenſatio, qualis eſt ab interſtitiis, opus eſt ut in Dimiſſoriis exprimatur. Quod idem ſtatuendum de diſpenſatione illegitimè nati ad minores Ordines, aut ad Beneficium ſimplex.

V. Vicarium generalem non poſſe Dimiſſorias ad Ordines Literas dare, niſi hoc ſpecialiter Epiſcopus ei conceſſerit, traditum eſt capite ſuperiori. Capituli autem poteſtatem circa Dimiſſorias expendimus iſto capite, num. 2. ad finem. His adde, Capitulum Sede vacante ad effectum ſuſcipiendi aliquod Beneficium poſſe in caſibus Epiſcopalibus diſpenſare, atqueadeò ab irregularitate orta ex defectu natalium illegitimorum. Ita docent Abbas in cap. *Cum olim*, num. 2. de majorit. & obed. Navarra conſ. 28. & 30. de tempor. ordin. Federicus de Senis conſ. 3. 4. & 30. Geminianus in cap. *Cum ex eo*, num. 7. de elect. in 6. Piaſecius in praxi Epiſcop. p. 1. cap. 1. art. 2. num. 10. Capitulum enim Sede vacante regulariter ſuccedit in juriſdictione ordinaria Epiſcopi, niſi in ſolis caſibus à Jure expreſsè prohibitis: ideoque poteſt ſimiliter in Dimiſſoriis ab interſtitiis diſpenſare. Bonacina de ſuſpenſ. in particul. diſp. 3. quæſt. 1. punct. 4. §. 2. num. 5. Extra præfatos caſus ſi Capitulum concedat Dimiſſorias incurret Eccleſiaſticum interdictum, ex Concil. Trident. d. ſeſſ. 7. cap. 10. Aliæ verò ſingulares perſonæ attentantes dare Dimiſſorias in caſibus prohibitis, ipſo facto ab Officio, & Beneficiis per annum efficiuntur ſuſpenſæ, ut idem Tridentinum decernit ſeſſ. 23. cap. 10.

VI. Superiores Regulares concedunt ſibi ſubjectis Religioſis Dimiſſorias: habent enim in ſuis Monaſteriis Epiſcopalem juriſdictionem. Tenentur verò ſervare formam à Clemente VIII. his verbis præſcriptam: *De mandato S. D. N. Clementis Divina Providentia Papæ VIII. tenore præſentium mandatur omnibus & ſingulis quorumcunque Regularium Superioribus, ut de cætero obſervent, & obſervari faciant ea quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilij Tridentini continentur, cujus tenor eſt talis: Congregatio Concilij Tridentini cenſuit Superiores Regulares poſſe ſuo ſubdi-*

to itidem Regulari, qui præditus prædictis qualitatibus requiſitis Ordines ſuſcipere voluerit, Literas Dimiſſorias concedere, ad Epiſcopum tamen Diœceſanum, nempe illius Monaſterij in cuius familia ab iis quos pertinet, ille Regularis poſitus fuerit. Et ſi Diœceſanus abfuerit, vel non ſit habiturus Ordinationes, ad quemcunque alium Epiſcopum, dummodò ab eo Epiſcopo qui Ordines contulerit, examinentur quoad doctrinam, & ipſi Regulares non diſtulerint de induſtria conceſſionem Literarum Dimiſſoriarum in id tempus, quo Epiſcopus Diœceſanus vel abfuturus, vel nullas eſſet habiturus Ordinationes, vel Sedes Epiſcopalis vacaret. Verum cùm à Superioribus Regularibus Diœceſano abſente Epiſcopo vel Ordinationes non habente Literæ Dimiſſoriæ dabuntur, in eis utique cauſam abſentiæ Diœceſani Epiſcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam eſſe. Quod ſi Regulares ordinandi morentur in Monaſterio nullius Diœceſis, huiuſmodi concedendas eſſe Dimiſſorias ad Epiſcopum viciniorem: in eoque procedere omnia quæ de Epiſcopo Diœceſano ſuperiùs præſcripta ſunt. Quod qui non fecerint, Officij & Dignitatis, ſive Adminiſtrationis ſuæ, & vocis activæ & paſſivæ privationis, ac alias arbitrio eiuſdem Domino noſtro Sancto Papæ reſervatas pœnas incurrent. Datum Romæ, die 15. Martij, anno 1596. Iſta Clementis VIII. Conſtitutio conformatur antiquo & communi Iuri in cap. *Cum nullus*, §. *Religioſi*, de tempor. ordinat. ubi Epiſcopus Ordinationis Regularium aſſeritur ille in cujus Diœceſi ſitum eſt Monaſterium, in quo verſatur ordinandus. Concilium porrò Trident. d. ſeſſ. 23. cap. 10. Abbates & quoſcunque alios Superiores Regularium quantumvis exemptos aliis quàm ſibi ſubditis Religioſis Dimiſſorias concedentes, decernit eſſe ipſo jure ſuſpenſos per annum ab Officio & Beneficio.

VII. Quæritur an Literæ Dimiſſoriæ exſpirent per obitum concedentis, aut per ejus ab Officio dimiſſionem? Negant Doctores communiter deſinere. Rebuffus in praxi, tit. *Forma Dimiſſoriarum*, circa finem, poſtquàm anceps animi utramque in partem vacillauit, tandem num. 43. concludit non deſinere. Conſentiunt Ancharanus in cap. 1. in fine, ne Sede vacant. Federicus de Senis conſil. 16. v. *Capitulum*: Navarra in cap. *Placuit*, num. 34. & 162. de pœnit. diſt. 6. Zerola p. 1. tit. dimiſſoriæ, n. 9. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. num. 5.

VIII. Mors quidem omnia ſoluit, §. *Deinceps*, in Authent. de nuptiis, collat. 4. Et mandatum finitur morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati. Id tamen non impedit ne pleræque conceſſiones valeant eo etiam mortuo qui conceſſit, donec à ſucceſſore reuocentur. Eſt enim communis paulò ante allegatorum Doctorum ſententia, & aliorum, quam etiam firmat paſſim Eccleſiarum conſuetudo circa Dimiſſorias. Hujus quoque generis ſunt illimitata facultas Confeſſiones audiendi: item à caſibus ac cenſuris reſervatis abſolvendi, à votis diſpenſandi conceſſio,

licentia non reſidendi propter ſtudium, Miſſas in ædibus privatis celebrandi, Indulgentiarum conceſſio, & quæcunque aliæ non reſtrictæ ad concedentis vitam. Poteſt tamen ſucceſſor prædictas & ſimiles gratias revocare, ſive per generalem, ſive per ſpecialem revocationem: idque docet cap. *Si gratioſè*, de reſcript. in 6. His verbis: *Quia Sedes ipſa non moritur, gratia durabit perpetuò, niſi à ſucceſſore fuerit revocata.*

IX. Legati quoque Statuta in ſuo robore perdurant finitâ Legatione. Juriſdictio autem ejus quem ſubdelegavit, deſinit finitâ Legatione. Sed ſi jam anteà facta fuerat citatio, durabit etiam finito Legationis tempore inchoata juriſdictio, donec ad definitivam ſententiam proceſſum fuerit, cap. fin. de offic. Legat.

X. In pœnalibus autem aliter ſtatuendum juxta regulam Juris: *Odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Atque ita cenſuræ nondum incurſæ nullatenus ligare poſſunt mortuo vel ab officio ſoluto Prælato, qui eas decreverat. At verò ſi quis durante illius Prælati juriſdictione in cenſuram ab eo latam incurriſſet, nec obtinuiſſet ejus abſolutionem, permanebit alligatus etiam poſtquàm ejus deſierit, ſive per obitum, ſive per abdicationem juriſdictio. Huic doctrinæ locus eſt in cenſuris particularibus, quæ à Prælato tanquam ab homine, ſeu judice latæ fuerunt. Nam cenſuræ quæ à Prælato tanquam Legiſlatore generaliter decretæ fuerunt, quales continentur in Statutis & communibus Conſtitutionibus, perpetuam vim habent donec contrario jure, vel deſuetudine aboleantur; ſicut Leges aſtringunt populos etiam è vivis exempto Legiſlatore. Ita docet Gloſſa in cap. *A nobis*, 1. de ſentent. excommunic.

XI. Caſuum quoque ab Epiſcopo facta reſervatio inter odioſa cenſetur: ideoque reſervatio Prælati morte, vel amotione ab officio deſinit. Si tamen facta fuerit reſervatio per Synodalem deliberationem, vim habebit Statuti, nec extinguetur morte, vel amotione Prælati. Zerola 1. p. tit. *Caſus reſervati*, num. 4.

CAPVT XV.

CAPVT XV.

De officiis & poteſtate Legati, & Delegati.

I. LEGATI & Delegati commune hoc habent, ut Superioris, à quo conſtituti ſunt, vicem gerant. At in eo differunt, quòd Legatus ſolus is dicitur qui eſt à Papa conſtitutus, Delegati verò appellatio communis eſt, tum conſtitutis à Papa Judicibus, tum etiam iis quos inferiores Prælati ſui vice ſubdelegant. Præterea Delegati plerumque conſtituuntur ad procedendum in cauſa aliqua particulari: qua in re differunt à Legatis Papæ & à Vicariis Generalibus Epiſcoporum, quibus impertitur generalior juriſdictio.

II. Legatorum Papæ tres diſtinguit differentias Gloſſa in cap. 1. de offic. Legat. in 6. Prima eſt Legatorum à Latere, quos Papa eligit de ſuo Senatu. Hi ſunt Cardinales miſſi cum poteſtate in Provincias, quorum præcipua eſt dignitas & poteſtas. Alij eliguntur ex inferiori Ordine, ut ſunt Nuncij Apoſtolici in Provincias tranſmiſſi. Alij dicuntur Legati Nati, qui aliqua dignitate inſigniuntur, cui cohæret jus aliquod Apoſtolici Legati, ut dicitur de Cantuarienſi Archiepiſcopo in cap. 1. de offic. Legat. Et de Archiepiſcopo Eboracenſi, cap. 1. de appellat. Et communiter omnibus Epiſcopis pleraque tribuuntur tanquam Apoſtolicis Delegatis Natis, non verò ex ſpeciali commiſſione.

III. Legatis à Latere multa competit poteſtas ipſo jure, quæ plerumque etiam augetur in eorum Mandato, ſeu Literis Apoſtolicis. In hoc verò conveniunt cum veterum Romanorum Proconſulibus, qui cum pleno Imperio ad regendas provincias mittebantur; quòd ſicut olim Proconſules ab egreſſu pomœrij Romanæ urbis uſque ad reditum Faſces, Lictores, Inſulas, & alia Imperij Inſignia retinebant, ex Dionyſio lib. 53. & ipſum quoque Imperium, ſed otioſum extra commiſſam ſibi Provinciam, ut docet Cujacius lib. 20. obſervationum, cap. 37. niſi quoad juriſdictionem voluntariam, quam ſolam in itinere exercebant, ex l. 1. 2. & final. ff. de offic. Proconſ. & conſtat ex Plinio lib. 7. epiſt. 16. & penult. Sic Legatis à Latere ſimul atque Româ egreſſi ſunt Cruces, & cætera Apoſtolicæ Dignitatis Inſignia præferuntur, nec antequàm redierint ea deponunt: authoritatem quoque habent eò uſque efficacem, ut abſolutiones caſuum & cenſurarum omnium, & alia ad forum con-

ſcientiæ pertinentia in itinere exercere poſſint, cap. *Quod tranſlationem*, & cap. *Excommunicatis*, de offic. Legat. & cap. *Ad eminentiam*, 20. de ſentent. excomm. Idcircò præclarè Clemens Papa IV. Legatos à Latere priſcis Romanorum Proconſulibus æquiparat, cap. *Legatos*, eod. tit. in 6. Cum tamen cæteri Apoſtolici Legati, neque inſignibus utantur, neque quidquam poſſint extra Provinciam ſibi commiſſam, d. cap. *Excommunicatis*, hoc tit. & cap. *Mandata*, de præſumptionib. & cap. *Cum dilecti*, 18. de accuſat. & Can. 1. diſt. 94.

IV. Legatorum à Latere, & Nunciorum Apoſtolicorum, & quorumcunque à Sede Apoſtolica cum juriſdictionis poteſtate miſſorum non durat Legatio ultra tempus illis à mittente præfinitum. Morte tamen ejus Pontificis, à quo miſſi ſunt, non exſpirat: quia non tam ab eo quàm à Sede Apoſtolica miſſi intelliguntur, cap. 2. de offic. Legat. in 6. & cap. *Si gratioſe*, de reſcript. in 6. Sedes enim ipſa non moritur, Can. *Liberti*, 12. quæſt. 2. Ac ne ipſorum quidem Legatorum mors aut deceſſus ea ſtatuta extinguit quæ tempore Legationis ſuæ fecerint, cap. fin. de offic. Legat.

V. Legati à Latere poſſunt in Provincia Legationis ſuæ conferre Beneficia; id verò cæteris Apoſtolicis Legatis non permittitur, cap. 1. de offic. Legat. in 6. Eadem ratione poſſunt Legati à Latere, non verò cæteri Apoſtolici Legati, reſignationes admittere, cap. *Deliberatione*, §. *Prohibemus*, de offic. Legat. in 6. Abbas in cap. fin. num. 4. de renunciation. Ancharanus in cap. *Dilecto*, num. 2. de præbend. Joan. Andreas in d. cap. *Deliberatione*, num. 1. de offic. Legat. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de reſign. condition. num. 5. Pariſius lib. 7. quæſt. 13. num. 15.

VI. Hinc excipe collationes, aut reſignationes conditionatas. Ad iſtas quippe nec Legati à Latere ullam habent poteſtatem citra ſpeciale Papæ mandatum. Abbas in cap. *Accepimus*, de pactis. Felinus in cap. *Ad audientiam*, de reſcript. Navarra Manualis cap. 23. num. 107. verſ. *Ad ſecundum*. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 198. Boërius tract. de dignit. Legat. quæſt. ult.

VII. Poteſt Legatus à Latere conferre Beneficia juriſpatronatus, non quidem Laïci, ſed Eccleſiaſtici, etiam inconſulto Patrono, cap. *Dilectus*, de offic. Legat. & cap. *Cùm dilectus*, de jurepatron.

VIII. Legati à Latere non poſſunt transferre Prælatos, cap. 1. de tranſlation. Epiſcop. & cap. *Quod tranſlationem*, de offic. Legat.

IX. Collatio Legati à latere nulla eſt, ubi non fit mentio Beneficiorum cæterorum quæ proviſus poſſidet, cap. fin. de offic. Legat. in 6. Clement. unica, de offic. Ordin. quemadmodùm nulla eſt Papæ collatio ſine tali mentione, cap. *Ad aures*, & cap. *Cùm adeò*, de reſcript. cap. *Non poteſt*, de præbend. in 6. Non enim major eſt poteſtas aut jus delegati

quàm

quàm delegantis, præſertim cùm talis poteſtas ſit odioſa, utpotè facta in diminutionem poteſtatis Ordinariorum.

X. Quod verò attinet ad delegatum, hoc ſciendum, delegatum Principis non agnoſcentis ſibi Superiorem, ut eſt Papa, Imperator, Rex, poſſe ſubdelegare, ut omnes Canoniſtæ docent juxta cap. fin. de offic. jud. deleg. adeò ut cæteri cum illo delegati non poſſint procedere ſine ejus ſubdelegato, d. cap. fin. Non poteſt tamen in aliquibus ſubdelegare caſibus. Primò quando ſibi delegatum eſt nudum miniſterium, d. cap. fin. §. ult. ut fit quando aliqua executio ſine juriſdictione demandatur à Papa vel Principe. Secundò non poteſt delegatus ſubdelegare quando electa eſt ſingularis perſonæ delegatæ induſtria, ut quum alicui Papa mandavit fieri inquiſitionem, & Eccleſiis de Miniſtris idoneis provideri, d. cap. fin. §. *Is autem.* Colligitur autem fuiſſe electam perſonæ induſtriam, quando deſignatur proprio nomine, & non ſola dignitatis vel officij expreſſione.

XI. Ubi verò commiſſio, ſeu delegatio facta fuit dignitati, non expreſſo proprio nomine, tranſit delegatio ad ſucceſſorem ejus, cap. *Quoniam Abbas,* de offic. jud. deleg.

XII. Morte delegantis an exſpiret delegati juriſdictio, necne? Diſtinguendum eſt; ſi enim adveniente delegantis morte res adhuc integra eſt, fit caduca & irrita delegatio: Sed ſi jam facta fuerat per delegatum citatio ante delegantis obitum, non exſpirabit per ejus mortem delegatio, cap. *Relatum,* & cap. *Gratum,* eod. tit. Guido Papæ quæſt. 421. num. 2. aliique communiter.

XIII. Sæpè cauſam committit Sedes Apoſtolica duobus, vel pluribus delegatis, cum clauſula, ut ſi ex duobus, vel pluribus aliquis intereſſe nequiverit, alter, ſeu reliqui in cauſa procedant: & iſto caſu neceſſe eſt priùs conſtare de abſoluta delegati impotentia, aut eundem priùs ſuam non procedendi voluntatem ſignificaſſe, quàm liceat reliquis delegatis ſine eo procedere, vel exequi, alioqui nihil & inaniter agent, cap. *Prudentiam,* eod. tit. Quod ſi abſolutè, & ſine prædicta clauſula plures in eadem cauſa delegati ſint, aut in plures arbitros à partibus, vel per Judicis decretum compromiſſum fuerit, nec in compromiſſo aliud fuerit expreſſum, morte unius delegatorum, vel arbitrorum exſpirat reliquorum poteſtas, cap. *Vno delegatorum,* eod. tit.

XIV. Delegatus à Papa ſententiam ſuam exequi poteſt intra annum, eoque elapſo non poteſt, cap. *Quærenti,* eod. tit.

XV. Delegatus à Papa qui ſubdelegavit in totum, poteſt re integra, hoc eſt ſi ſubdelegatus non proceſſerit, ſibi cauſam reaſſumere, cap. *Quamvis alicui,* de offic. deleg. in 6. Si delegatus ſubdelegavit quoties abſter, vel donec revocaret; & mortuus ſit re non integra, poteſt ſubdelegatus

 procedere,

procedere, ex quo juriſdictione uti cœperit vivente adhuc delegante, & inchoatum proceſſum proſequi. Porrò à ſubdelegato appellatur etiam poſt ejus definitivam ſententiam ad ſubdelegantem, ſi hic ſibi aliquid de juriſdictione reſervaverat: at ſi ſubdelegaverat in totum, jam non ad ſubdelegantem, ſed ad delegantem, id eſt ad Papam devolvitur appellatio, cap. *Si delegatus*, eod. tit. in 6.

XVI. Delegatus debet in citatione deſignare locum Auditorij ſui, & præterea inſerere tenorem reſcripti, ſeu Literarum ſuæ delegationis; alioqui non tenebitur pars citata comparere. Innocentius & Oſtienſis in cap. *Propterea*, de dilationib. Guido Papæ quæſt. 445. Zerola 1.p. praxis, v. *Delegatus*, num. 4.

XVII. Multa præcipiuntur, & prohibentur delegatis ſub pœna nullitatis eorum, quæ in contrarium attentaverint, cap. *Statutum*, de reſcript. in 6. Et Ordinarius poteſt providere, ſi quis à delegato gravetur contra diſpoſitionem d. cap. *Statutum*, ut docent Joannes Andreas & Geminianus in idem caput, & Zerola loc. cit. in fin. Ubi notat pariter ex Capella Toloſ. quæſt. 423. & ex Cino in Auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. poſſe ab Ordinario loci puniri delegatum à Papa ſi in ſuo officio delinquat, ſi nimirum excederet fines mandati, ac procederet in caſu non incluſo in ſua commiſſione. Item ſi vellet procedere vel exequi non exhibitâ ſuâ commiſſione. Zerola ibid.

XVIII. Concedit etiam Sedes Apoſtolica aliquibus Conſervatores, ut eos à manifeſtis injuriis, & violentiis tueantur. Iſti verò non poſſunt ſubdelegare, aut ſuas vices committere, niſi hoc eis ſpecialiter per Literas Apoſtolicas indultum fuerit. Poſsunt tamen committere ad citandum & intimandum partibus ſententias ſuas. Neque poſſunt quenquam ultra dictam à fine Diœceſis trahere, nec niſi de manifeſtis injuriis aut violentiis cognoſcere: alioquin non ſolùm eorum proceſſus irriti erunt, ſed etiam ipſo facto ſuſpenſi erunt per annum ab officio, & per conſequens à Beneficio: & pars quæ hoc procuraverit, incidit in excommunicationem, cap. *Hac conſtitutione*, eod. in 6.

CAPUT XVI.

CAPVT XVI.

De Coadjutoribus Prælatorum.

I. DUPLEX poteſt eſſe cauſa providendi Epiſcopo coadjutorem per Supremam Sedem, nimirùm incapacitas ad omnia Epiſcopalia officia, (qualis eſt, exempli gratiâ, incapacitas illa quæ provenit ex furore ac dementia) vel tantummodò incapacitas ad particularia officia, qualis provenit ex decrepita ætate, ex cæcitate, ex paralyſi, vel alio incurabili morbo ſine detrimento uſus rationis. Porrò coadjutor, qui datur ob incapacitatem tantùm particularem, habet limitatam poteſtatem ad ſola miniſteria, quorum Epiſcopus impos & incapax eſt; niſi iſte velit coadjutorem delegare ad ea quoque circa quæ capacitate pollet, prout libuerit, ſive in totum, ſive in partem. Sed qui conſtitutus fuit coadjutor ob univerſalem Epiſcopi incapacitatem, plenitudine fruitur poteſtatis, ita ut ſi ſit conſecratus, poſſit per ſeipſum omnia Pontificalia exercere, cap. *Is cui*, de electiòn. in 6. Si verò non ſit conſecratus, poterit alium Epiſcopum circa ea quæ ſunt muneris Pontificij delegare. Hæc omnia traduntur in can. *Qualiter*, & can. ſeq. & can. *Nihil*, in fine, & can. ſeq. 7. quæſt. 1. Item in c. *De Rectoribus*, & c. penult. & ult. de cler. ægrot.

II. Item Epiſcopo ab hoſtibus capto providet Papa de Vicario in temporalibus & ſpiritualibus quandiu hoc durabit impedimentum, c. *Si Epiſcopus*, de ſupplend. neglig. Prælat. in 6. & Clement. 1. de foro compet. Quod idem ſtatuendum in cæteris quibuſcunque impedimentis, ſi quando illa ceſſare contingat. Porrò licèt Vicarius per Epiſcopum conſtitutus careat poteſtate Beneficia conferendi, niſi id ſpecialiter ab Epiſcopo exprimatur, ſecùs tamen judicandum de Vicario, quem Papa propter Epiſcopi captivitatem conſtituerit; poteſt enim durante captivitate conferre, præſentatos à Patronis inſtituere, atque illis quos Rex ad Beneficia nominaverit, necnon Univerſitatum Graduatis, perinde ac ſi Epiſcopus adeſſet, providere. Rebuffus tract. nominationum, quæſt. 8. numero 44. & ſeqq.

III. Quoties etiam coadjutor aſſignatus fuerit ob partiale, non verò ob totale Epiſcopi impedimentum, tunc non ipſe, ſed Epiſcopus jure potitur Beneficia conferendi. Sed ſi datus fuerit ob totale impedimentum,

habet coadjutor Beneficiorum collationem. Oldradus conſil. 44. Addens poſſe hoc caſu per coadjutorem committi, & ab eodem Literas ſub proprio ſigillo expediri. Idemque aſſerunt Joan. Deſelva de benefic. p. 2. quæſt.4 & Rebuffus loco cit. Licèt enim coadjutor immobilia non poſſit alienare, cap. 1. de cler. ægrot. in 6. & cap. *Is cui*, de electione in 6. hoc intelligi debet de alienatione libera, non de neceſſaria, qualis eſt Beneficiorum. Alioqui enim Eccleſiæ ex diuturna vacatione grave damnum ſuſtinerent.

IV. Porrò coadjutor Epiſcopi cum futura ſucceſſione non poteſt ab alio, quàm à Papa provideri. Quin etiam in hoc Regno conſenſus Regis requiritur, propter jus quod habet nominationis ad Epiſcopatus Regni.

V. Epiſcoporum poteſtatis ſimul & officij eſt proviſio coadjutoris Parochorum, & Archidiaconorum juriſdictionem habentium, aliorumque Rectorum quibus cura incumbit animarum, qui ſunt à ſuo miniſterio impediti: eoque caſu poteſt Epiſcopus congruam aſſignare penſionem ad victum coadjutoris à ſe proviſi, cap. *De Rectoribus*, & cap. fin, de cler. ægrot. & cap. unico, in fin. eod. tit. in 6. Sed Epiſcopo ſimiliter impedito non poteſt ab alio, quàm à Summo Pontifice attribui coadjutor, ut dictum eſt, eique ſimiliter attribuenda eſt pars de proventibus Epiſcopatus, d. cap. unico. Juſtum quippe eſt, ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum repetiuntur commodare obſequium, can. *Charitatem*, 12. quæſt.2.

CAPVT XVII.

De Parochis.

I. SCIENDUM primò, quid ſit Parochia. Eſt nimirùm Eccleſia ad quam convenit populus ad recipienda Sacramenta & audienda Sacra diebus feſtis; (quod intellige ex officio & primitiva inſtitutione, cæteræ namque Eccleſiæ ſunt poſterioris & ſubſidiariæ inſtitutionis:) & in qua primitus conſtitutæ ſunt ſepulturæ, & obligatio prædicandi verbum Dei, & docendi rudimenta fidei. Clement. unica de Baptiſmo & ejus effect. cap. *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnit. & remiſ. cap. *Capellanus*, de feriis; & cui ex communi Jure Decimæ debentur, cap. *Quoniam*, & cap. *Parochianos*, & cap. *Cum contingat*, de decimis. Conſentiunt Doctores, non dici Eccleſiam Parochialem

chialem hoc ſolo, quòd ſit in ea Fons Baptiſmalis, ſed ad minus tria ſimul requiri, Fontem Baptiſmalem, Jura Sepulturæ, & Curam fori pœnitentialis & Sacramentorum.

II. Jus commune exigit ut unius Parochialis Eccleſiæ unicus ſit Parochus titularis, can. *Sicut*, 21. quæſt. 2. quia ut ibi dicitur, unius Eccleſiæ debet unicus eſſe ſponſus. Reliqui verò Sacerdotes aſciſcuntur ut coadjutores. Rebuffus in praxi, tit. de non promot. intra ann. num. 69. Zerola 1.p. v. *Parochus*.

III. Jure pariter communi debet eſſe Parochus ſtabilis ad vitam, & non amovibilis aut locatarius, quia Matrimonium ſpirituale, ſicut & carnale, debet eſſe ad vitam & indiſſolubile. Quod ergo requiritur in Epiſcopo ut ſit unicus, & non plures, & ad vitam, non verò ad certum tempus; exigitur quoque pari ratione in Parocho, cui ſua deſponſatur Eccleſia. Ideoque ſic ſtatuit canon *Præcipimus*, 21. quæſt. 2. *Præcipimus, ne conductitiis Presbyteris Eccleſiæ committantur: & ut unaquæque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem.* Et cap. *Veniens*, de fil. Presbyr. Alexander Papa III. mandat Londonenſi Epiſcopo, vt reſtituat Sacerdoti Eccleſiam, ad quam illum ordinaverat, & ex qua poſtmodùm illum expulerat ſine ejus culpa, licèt ob quendam defectum non debuiſſet ab initio illi Eccleſiæ præfici. Et deſumptus ex S. Gregorio Pontifice canon *Satis perverſum*, diſt. 56. *Satis perverſum* (inquit) *& contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, ut fruſtrà pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem ſua culpa vel facinus ab officij, quo fungitur, gradu non dejicit.* Atque iſta eſt mens Concilij Tridentini ſeſſ. 21. cap. 6. prohibentis removeri Parochos ob eorum imperitiam, ſi alioqui honeſtè vivant: ſed jubentis ut eis coadjutores, & Vicarij deputentur. His ſuffragatur Gallicana Conſtitutio Ludovici XIII. anni 1629. art. 12. jubentis ut Parochiarum aliis Eccleſiis unitarum Rectores titulum habeant Vicariatus perpetui. Hoc viguit inſtitutum ab exordiis Eccleſiæ: prohibent enim Canones Apoſtolorum 16. & 17. & Nicæni Concilij canon 15. & Chalcedonenſis canon 6. & Arelatenſis I. canon 21. Sacerdotes ab una Eccleſia in aliam commigrare. Eódem ſpectant canon *Non oportet Epiſcopum*, 7. quæſt. 1. & canon *Neminem abſolutè*, diſt. 7. ut obſervavi in noſtra Notitia Conciliorum.

IV. Ut animarum curæ præficiantur, quàm maximè fieri poteſt, idonei Paſtores, providit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 18. de reform. ut cùm Parochialis Eccleſiæ vacatio contigerit, ſtatim ac Ordinarius notitiam vacationis habuerit, Vicarium ſeu Oeconomum cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis aſſignatione conſtituat, qui onera ipſius Eccleſiæ ſuſtineat, donec de Rectore proviſum fuerit. Idemque Ordinarius Edictum publicum ad valuas Eccleſiæ Cathedralis ac Parochialis vacantis intra triduum affigat, quo vocentur omnes qui examinari volent tranſ-

acto conſtituto tempore; atque omnes qui ad concurſum venerint præſtituto die ſe ſiſtant coram Ordinario & Examinatoribus in Synodo conſtitutis, non paucioribus quàm tribus: & qui Examinatorum judicio magis idoneus reperietur, Eccleſiæ vacanti præficiatur. Caveant autem concurrentes ne quidquam prorſus, hujus occaſione, ſive antè, ſive poſtea Examinatoribus dent, neque iſti accipiant, alioqui ſimoniæ vitium utrique incurrunt, à quo non abſolventur niſi dimiſſis Beneficiis quæ antè habebant, & fiunt inhabiles ad futura. Ita Concilium loc. cit. §. *Caveant*.

V. Iſta verò ſervari debent non tantùm in vacatione per obitum, ſed etiam per reſignationem. Concilium enim utitur verbo generali vacationis, & urget eadem utrobique ratio ſalutis animarum. Quæ verò fit reſignatio in manibus Ordinarij, non poteſt eſſe in favorem certæ perſonæ. Sed ſi contingat reſignari in manibus Papæ, aut ſi aliter Papa de certa perſona providerit, eo caſu cùm ceſſet libertas ad concurſum; ſufficiet ſi facto debito examine Clericus ita proviſus judicetur idoneus, ut fuiſſe à Sacra Congregatione Romæ declaratum teſtificatur Zerola in praxi, 1.p. v. *Parochia*, verſ. *Sextum dubium*.

VI. Officium Parochi ad omnia extenditur, quæ animarum ſibi ſubditarum ſalutem, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ miniſterium & decorem ſpectant. Debent itaque ſingulis ſaltem diebus Dominicis prædicare ad populum de rebus fidem, & morum integritatem, & pietatis officia concernentibus. Item pueros & rudiores perſonas Fidei rudimentis informare. Item Sacramentorum uſum, dies Feſtos, & indicta jejunia exponere. Pauperum etiam, & orphanorum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere. Omnibus vitæ, bonorumque operum exemplo prælucere. Vitia publica & privata, præſertim blaſphemias, concubinatus, & uſuras prudenter corrigere: Feſtorum quoque violationes inhibere; lites componere, odia conciliare. Eos etiam qui in Paſchate non communicant obſervare, & admonere. Numerum animarum Parochiæ habere deſcriptum, pro quibus Deo rationem ſunt reddituri. Libros inſuper habere, unum quidem Baptiſmorum cum expreſſione diei ſuſcepti Baptiſmi, & parentum, & patrinorum: alterum Confirmatorum: tertium Matrimoniorum: quartum Mortuorum in ſua Parochia. Magnam quoque ſolicitudinem gerat ægrotantium & morti proximorum. Statuta Synodalia, & viſitationum Decreta diligenter obſervet.

VII. Poteſt Parochus ſecundùm aliquos Authores, extra Diœceſim ubique gentium audire confeſſionem ſui parochiani, eumque abſolvere non habitâ Ordinarij loci approbatione. Sylveſter v. *Confeſſor*, 1 num. 12. Armilla v. *Confeſſio*, num. 34. Geminianus in cap. 2. §. *Statuto*, num. 58. de conſtitut. in 6. Ancharanus in cap. *Ea quæ*, num. 2. de regul. jur. in 6. aliique communiter.

VIII. Obla

VIII. Oblationes quæ fiunt in Eccleſia Parochiali acquiruntur Parocho. Sylveſter v. *Decima*, Angelus v. *Eccleſia*, Abbas in cap. *Nimis*, num. 3. de exceſſ. Prælat. & in c. *Paſtoralis*, num. 2. de his quæ fiunt à Prælat. Edictum Bleſenſe art. 51. & Edictum Melodunenſe anni 1580. art. 27. oblationum jura omnia Parochis Gallicanis attribuunt. Diſtinguendum tamen cum Laurentio Bochello in annot. ad collationes Regiarum Conſtitutionum, lib. 1. tit. 6. ſub finem: Oblationum enim quædam offeruntur ſuper Altari, aut dantur in Offertorio ad Miſſarum ſolennia; & Regni conſuetudo has omnes Parocho aſſignat. Aliæ Oblationes parietibus Eccleſiæ appenduntur, aut in capſas vel in diſcos extra Miſſarum ſolennia immittuntur; & iſtiuſmodi Eccleſiæ reparationi & cultui addici ſolent, teſte ibidem Bochello. His ſuffragatur Zerola p. 1. v. *Parochia*: & p. 1. v. *Oblationes*. Idemque utrobique dicit, oblationes quæ in aliis Eccleſiis non Parochialibus apponuntur, pertinere ad earum Rectores.

IX. Decimæ ex novalibus nunc primùm debitæ pertinent ad Parochum, ejuſque redditibus accreſcunt, ut docet Bochellus in Summa Beneficiorum, v. *Diſmes*, cap. 3. refertque pleraque Curiarum Regni judicia hoc jus Parochorum confirmantia: & ita paſſim ſervari perſpicimus. Dicitur autem novale in Jure Canonico ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria quod aliquando cultus fuiſſet, c. *Quid per novale*, de verb. ſignif. Si tamen antequam ager coleretur jam erat decimis obnoxius, tunc nihil Parocho acquiritur præter actionem quæ poteſt ei competere adversùs Rectorem ſeu Præbendatum ad augmentum congruæ portionis, ſi occaſione novæ culturæ onera Parochi accreſcant, ut ibidem dicit Bochellus. Quinimò non ſola Gallicana conſuetudo, ſed Jus ipſum commune hoc idem ſtatuit de novalibus in gratiam Parochorum, c. *Cum contingat*, de decimis. Ad hoc enim inſtitutæ ſunt decimæ ut ſint in ſtipendium laboris & miniſterij Eccleſiaſtici, dicente Apoſtolo: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus?* 1. Cor. 9. v. 11.

X. Notanda eſt Ludovici XIII. Conſtitutio anni 1629. art. 12. ſic edicens: *Les Cures qui ſont à preſent unies aux Abbaies, Prieurez, Egliſes Cathedrales ou Collegiales, ſeront doreſnavant tenuës à part en titre de Vicariat perpetuel, ſans qu'à l'advenir leſdites Egliſes puiſſent prendre ſur icelles Cures autres droits qu'honnoraires, tout le revenu demeurant au Titulaire, ſi mieux leſdites Egliſes & autres Benefices dont dependent leſdites Cures n'ayment fournir auxdits Curez la ſomme de trois cens livres par an.* Hîc tria præſertim obſerva: primùm debere Parochos eſſe ſtabiles & confirmatos ad vitam. Præterea congruam eorum Portionem annuatim tribuendam eſſe librarum trecentarum præter oblationes & caſualia ſtipendia. Denique Eccleſiis quibus unitæ ſunt Parochiæ deberi in Eccleſia Parochiali jura honoraria, quæ Rex idem in tribus conſiſtere

poſteà declaravit: in primis ut Eccleſiæ illæ principales, quibus unitæ fuere Parochiales Eccleſiæ, habeant nomen Curæ Primitivæ: ſecundò ut habeant jus præſentandi quem libuerit ad illas vacantes Curas: tertiò demùm ut præfatæ Eccleſiæ poſſint intra Parochialem Eccleſiam Miſſarum ſolennia celebrare quatuor præcipuis Feſtis anni, & die Patroni ejuſdem Eccleſiæ Parochialis. Hæc legitur Conſtitutio in tomo 3. Actuum Cleri Gallicani.

XI. Cavetur per Concordatum Bononienſe inter Leonem Papam & Franciſcum Regem, & deinde per Edictum Henrici II. menſis Martij anni 1551. ne quis intra vrbes & oppida murata Parochus conſtituatur, niſi in Theologia, vel Sacris Canonibus ſit Graduatus.

CAPVT XVIII.

Eccleſiæ, & Clericorum immunitates quædam, & jura recenſentur.

I. IMMVNITATVM Eccleſiæ, & Cleri quædam ſunt divini, quædam humani Juris. Quæ Divini Juris ſunt, immutabiles ſunt, & indiſpenſabiles, neque ullis hominum contrariis uſibus, aut præſcriptionibus temporum convelli, aut labefactari poſſunt. Quæ verò ſunt humani Juris, aut merè Eccleſiaſtici, poſſunt in contrarium longi temporis præſcriptione diminui, vel aboleri. Sed quandiu uſu vigent, nec prævaluit oppoſita legitimi temporis conſuetudo, nemo poteſt his privilegiis derogare citra gravem Dei offenſam, ſuæque animæ perniciem. Iſtud quod dixi, commune eſt cum omnibus quorumcunque hominum juribus merè civilibus, quorum poſſeſſio durat, ut non ſine injuſtitia, & gravi peccato aliquis ea infringat, etiamſi alioqui poſſint demùm per non uſum deperdi. Sed in Eccleſiæ privilegiis, quæ non Divinum, ſed humanum jus introduxit, ſi quis illa nondum longâ temporis præſcriptione abolita convellere aut violare intendat, tantò gravius adverſùm ſe judicium Dei provocat, quantò gravior eſt injuſtitia quæ ſacrilegio conjuncta eſt. Ex præmiſſa diſtinctione jus eluceſcit, adeò ut qui de his Eccleſiaſticis immunitatibus diſceptantes non diſcernunt quæ ſunt Divini, & quæ humani Juris; atque in his ipſis juribus humanæ atque mutationi obnoxiæ institutionis

inſtitutionis non diſcernunt inter ea quæ adhuc uſu vigent, & ea quæ contrariâ conſuetudine prorſus antiquata & abolita fuerunt, omnia confundant, & andabatarum more cæcutientes ſuos in aëre gladios ventilent neceſſe ſit.

II. Porrò extra omnem dubitationis aleam hoc ſtatuendum eſt, Eccleſiæ poteſtatem & authoritatem circa illa omnia, quæ ad Dei cultum, Cleri diſciplinam, rerum Fidei definitionem, morum ad Evangelij Chriſti præſcripta doctrinam, ad prædicandum verbum Dei miſſionem, animarum internam & externam præfecturam, Beneficiorum & Eccleſiaſtici miniſterij proviſionem, & Sacramentorum adminiſtrationem ſpectant, oriri penitus à divina inſtitutione; atque in iſtis habere Eccleſiam immediatè à Deo ipſo juriſdictionem internam & externam, directivam & coërcitivam, utpotè neceſſariam ad ſacri regiminis quod ei Deus contulit executionem. Cui enim data eſt juriſdictio, illa quoque conceſſa videntur ſine quibus juriſdictio explicari non poteſt, l. *Cui juriſdictio*, ff. de juriſdict. omn. judic. & cap. *Praterea*, de offic. jud. deleg. Et utique non poteſt niſi ad externum, & contradictorium, ſimulque coërcitiuum judicium pertinere iſtud, quod Apoſtolus Timotheo Epiſcopo præſcribit 1. Timot. 5. *Accuſationem adversùs Presbyterum noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Hujus ſacræ poteſtatis originem ad unum Deum referunt Divinæ Scripturæ: Chriſtus enim gregem ſuum, quo fideles univerſi & Eccleſiaſtici, & cujuſcunque ſtatus laïci comprehenduntur, cùm omnes ſe Chriſti oviculas eſſe glorientur, paſcendum & regendum in ſpiritualibus Petro tradidit, Joan. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* Ipſe verò Petrus hac Supremi Paſtoris accepta divinitùs poteſtate minoribus, ſibique ſubjectis Paſtoribus præcipit 1. Petri 5. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Et ſacri Apoſtolatus conſors Paulus Paſtorum Eccleſiæ munus non aliò refert, quàm ad Spiritum ſanctum, quem Deum eſſe conſtat: ſic enim illos admonet Act. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Munus igitur Epiſcopis injunctum, non ab hominibus, ſed a Deo ipſo, verſatur in eo ut regant Eccleſiam Dei. Munus verò reliquis omnibus ſine ulla exceptione fidelibus, ſive publicam, ſive privatam perſonam gerant, demandatum ab ipſo Deo, iſtud eſt, ut Sacros Paſtores venerentur, eiſque in ſpiritualibus ſubiiciantur & obtemperent: quod idem attingit Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis; ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Hæc ſunt indubitata Dei præcepta, & incommutabilia, planéque indiſpenſabilia inſtituta, quibus nulla poſſit aut hominum temeritas, aut temporum diuturnitas derogare.

III. Hac fretus fiduciâ Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 17. ad cives timore perculſos, ita Præfectum præſentem alloquitur: *Et tu quoque*

que

quæ una es gregis mei ovicula, meæ poteſtati, meoque tribunali ex ipſius Chriſti mandato ſubjecta: mea verò judiciaria poteſtas eo præſtantior eſt illa poteſtate quam geris, quo ſpiritus carni, & cœlum terra præeminet.

IV. Præter jura & immunitates Eccleſiæ, quæ ſunt divinæ, atque adeò immutabilis inſtitutionis, alia quædam ſunt de quibus diſceptatur inter Catholicos ipſos, an ſint immediatè à Deo, an verò ab Eccleſiæ Canonibus, aut à Principum ſæculi Conſtitutionibus ab eorum pietate & liberalitate profectis. Hujuſmodi cenſentur immunitates bonorum Eccleſiæ temporalium, necnon Clericorum exemptiones & privilegia in cauſis eorum merè realibus & temporalibus. Si enim hæc ſint divinæ inſtitutionis, nefas erit eadem violari vel imminui: ſed ſi ſint à Jure tantùm humano & poſitivo exorta, poterit ſaltem diutina conſuetudo his derogare, cùm ipſa valeat etiam Generalium Conciliorum Canones Eccleſiaſticos, ſed non Divinos reſcindere. Bonifacius Papa VIII. cap. *Quanquam*, de cenſib. in 6. aſſerit, *Eccleſiam & Clericos eſſe unà cum rebus ſuis Jure Divino à Sæcularium oneribus & exactionibus exemptos.* Plerique tamen graves Doctores iſtud negant. S. Ambroſius orat. de tradendis Baſilicis, ſic ait: *Si tributum petit, tributum non negatur; agri enim Eccleſiæ tributum ſolvunt.* Valentinianus etiam ſenior in epiſt. ad Epiſcopos Aſiæ, apud Theodoritum lib.4. hiſt. Eccleſ. cap.7. dicit, *Pios & Religioſos Epiſcopos tributa Regibus pendere.* Et Vrbanus Papa can. *Tributum*, 23.quæſt. 8. *Tributum*, inquit, *in ore piſcis piſcante Petro inventum eſt, quia de exterioribus ſuis Eccleſia tributum reddit.* Sanctus prætereà Chryſoſtomus ad locum illum Rom. 13. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; ideò enim & tributa præſtatis;* ſcribit obedientiam iſtam injungi quoque Prædicatoribus Evangelicis, & Prophetis, & Sacerdotibus, & Monachis. Diuus etiam Thomas in eundem Pauli locum eadem edocet: necnon Innocentius Papa IV. in cap.2. de majorit. & obed. Joannes Medina tract. de reſtitutionib. quæſt. 15. Cardinalis etiam Bellarminus tom. 1. de Clericis, lib.1. cap. 28. & Covarruvias pract. quæſt.cap.31. qui & hoc addit num.5. ſuſtineri poſſe Galliarum uſum, quo Clerici in cauſis non quidem perſonalibus, ſed realibus conveniri ſolent coram ſæculari Judice, tametſi in aliis Catholicis Provinciis, atque adeò in Hiſpania, ubi ſcribebat, contrarius ſit uſus.

V. Nihilominus edicit lex *Placet*, C. de ſacroſ. Eccleſ. *Prædia Eccleſiarum libera eſſe ab omnibus, & ſordidis, & extraordinariis præſtationibus, ſoliſque ſubjici oneribus ordinariis.* Hanc ſubſequuti legem Canones Sacri prohibent etiam ſub excommunicationis pœna privatis perſonis, ſub interdicto autem Communitatibus quibuſcunque, tributa & onera perſonis Clericorum aut Eccleſiæ rebus imponi, can. *Benè quidem*, diſt.96. cap. *Eccleſia*, de conſtitution. cap. *Adverſus*, de immunit. Eccl. cap. *Noverint*, de ſent. excomm, c. *Quanquam*, de cenſib.in 6. Legitur in Exodo, terras

terras Sacerdotum Ægypti fuiſſe liberas & immunes, eamque immunitatem eis fuiſſe à Patriarcha Joſeph conſervatam, etiamſi Ægyptiorum ſuperſtitiones abhorreret. Si tamen res Clericorum aut Eccleſiæ negotiandi causâ transferantur, ſubjicientur tributorum oneribus, d. cap. *Quanquam.* Exceptâ verò negotiatione, non tenentur Clerici vectigalia pendere de frumento, vino, oleo, cæteriſque fructibus ex ſuarum Præbendarum fundis ac prædiis. Abbas in cap. *Non minùs,* de immunit. Eccleſ. Baldus in l. *Placet,* C. de ſacroſ. Eccleſ.

VI. Sanè quocunque titulo fundus aliquis de manu laïca in Eccleſiæ dominium transferatur, per hoc tamen non eximitur à ſervitutibus & oneribus quibus antea erat obnoxius. Qualibet enim res ad quemcunque transferatur, ſemper cùm ſuo tranſit onere, can. *Si quis laïcus,* 16. quæſt. 1. cap. *Paſtoralis,* de decimis, cap. *Ex literis,* in fin. de pignor. & l. *Alienatio,* ff. de contrah. empt. Tum etiam, quia nemo plus juris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habeat, l. *Nemo plus juris,* ff. de ſegul. jur.

VII. Prætereà patrimonium, ad cujus titulum aliquis Sacros Ordines ſuſcepit, non potitur privilegio aut exemptionibus rerum Eccleſiæ: non enim per hoc erigitur in Eccleſiaſticum Beneficium, neque amittit priſtinam rei merè temporalis conditionem, tranſitque cum reliquis profanis bonis ad hæredes. Præterea ſi quid ex taliter affecto patrimonio alienetur, non requiruntur conditiones quas Jus requirit ad bonorum Eccleſiæ alienationem, quarum defectu irrita ſit alienatio. Covarruvias lib. 1. var. reſolut. num. 4. Præterea Gloſſa 2. communiter recepta in Clement. 1. de in integr. reſtit. & Speculator tit. de in integr. reſtit. §. *Qualiter,* verſ. *Sed nunquid,* affirmant reſtitutionem in integrum competentem Eccleſiis quaſi jure minorum, nequaquam attribui Clericis ratione patrimonij, niſi ipſi reipſa ſint minores: atque res Clericorum patrimoniales eodem uſucapi tempore, quo uſucapiuntur res laïcorum.

VIII. Onerum quidem alia realia, alia perſonalia cenſentur: & à realibus quidem oneribus Clericos oſtendimus exemptos: nec minùs, imò multò magis à perſonalibus immunes ſunt ipſo jure, quæ à laïcis imponuntur. Perſonalia dicuntur onera, quæ animi proviſione & corporali labore abſolvuntur, ut ait lex ult. ff. de munerib. & honor. Et nequidem ad ea Clerici tenentur, quæ nullatenus ſordida, ſed honeſta ſunt, ut ſunt publici Magiſtratus, ſæculares Adminiſtrationes, Legationes, curæ, tutelæ, can. *Generaliter,* 16. quæſt. 1. niſi fortè ſponte recipere Clericus velit legitimam tutelam, can. *Pervenit,* 86. diſt. Eximuntur etiam Clerici ab obligatione militiæ quantumvis juſtæ, in qua etiam incurrerent irregularitatem ſi fortè occiderent vel mutilarent, cap. *Præſentium,* de cler. percuſſ. Poſſunt nihilominus in caſu neceſſitatis obligari ad excubias & murorum cuſtodiam, cap. *Pervenit,* de immunit Eccleſ.

IX. Neque adigi poſſunt Clerici ad contribuendum pro murorum publicorum reparatione, aut pro munimine Civitatis, aut Caſtri: neque cogi poſſunt ad recipiendos milites hoſpitio. Innocentius IV. in cap. 1. de immunit. Eccleſ. Abbas ibid. num. 1. Quineriam famuli & coloni Clericorum eadem gaudent immunitate intra Clericorum ædes à ſe habitatas, can. *Generaliter*, 16. quæſt. 1.

X. Si tamen Clericus, Eccleſia, aut Monaſterium feudum obtinerent à laïco, tenerentur ad onera omnia feudo impoſita, & ad ea præſtanda cogi à Domino feudi poſſent. Innocentius in cap. *Verùm*, de foro compet. Adeò ut Papa leges clauſuræ monaſticæ præſcribens cap. 1. de ſtat. Regul. in 6. ſtatuat nihilominus, ut Abbatiſſa, vel Priorifſa cujuſvis Monaſterij, ſi ab aliquo Principe, vel Domino temporali requiratur ad præſtandum per ſeipſam, & non per procuratorem homagium, ſeu fidelitatis ſacramentum ratione feudi à Monaſterio poſſeſſi, ipſa de Monaſterio honeſtè comitata egredi poſſit ad præſtandum ſubjectionis & fidelitatis ſacramentum, quo præſtito debet ſine mora ad Monaſterium reverti.

XI. Jam verò hactenus exploratis Clericorum privilegiis ex Jure communi, progredior ad eadem commemoranda ex Regum Galliæ Conſtitutionibus. Sed in primis eſt præmonendum, ut quis in Gallia Clericus his fruatur privilegiis, non ſatis eſſe ſi Tonſurâ ſit inſignitus, geratque habitum Clericalem, quæ duo ſimul aliis in regionibus Catholicis ſufficiunt; ſed amplius requiri in hoc Regno, ut Clericus vel Beneficium Eccleſiaſticum habeat, vel ut ſacro ſit Ordine inſignitus, ſaltem Subdiaconatu, vel ut reipſa alicujus Eccleſiæ miniſterio ſit addictus, aut actu, & citra fraudem ſit præſtimonialis, atque in publico ſtudeat Collegio, vel communitati Eccleſiaſticæ ſit adſcriptus: id enim multis Edictis ſtatutum fuit Caroli IX. in Edicto Parienſi, art. 21. ann. 1563. menſe Ianvario; & Moliniis menſe Febiuario anni 1566. art. 21. rurſúmque Pariſiis menſe Julio ejuſdem anni, art. 8.

XII. Atque in primis, quoad ipſorum Clericorum perſonales exemptiones, Carolus idem IX. in Comitiis Aurelianenſibus, art. 28. & Henricus III. in Comitiis Bleſenſibus, art. 57. idemque in Edicto Pariſienſi menſis Julij anni 1576. edixerunt non poſſe Clericum ullum Sacris initiatum addici carceri propter nomina ſeu debita pecuniaria, nequidem propter jura fiſcalia. Quin etiam addunt, non poſſe capi & oppignerari pro debitis pecuniariis veſtes ipſorum, neque libros, neque mobilia illa bona, quæ vel Divinis Miniſteriis, vel eorundem uſibus domeſticis & neceſſariis ſunt diſtinata. Ab oneribus præterea perſonalibus, tam privatis, quàm publicis, quæ ab Officialibus ſeu Magiſtratibus laïcis imponi ſolent, ut ſunt ſequeſtrationes, tutelæ, curæ, publica officia, & alia id genus, eximuntur in hoc Regno Clerici, non ſolùm ex Ju-

re

re communi, ut jam vidimus, ſed etiam ex jure & conſuetudine Regni.

XIII. De ordine autem ſeſſionis, præſeſſio debetur Vicario Generali Epiſcopi ſupra quoſcunque Judices ſubalternos, quoties ſimul juridicè procedunt, ſicut ordinavit Ludovicus XIII. in ſuo ſacratiore ſedens Conſilio, die Novembris 27. anno 1643. ubi adjudicavit Vicario Generali Remenſi præſidentiam ſupra Juridicum Prætorem ejuſdem Civitatis, quem vocant Locumtenentem Generalem, in Conventibus concernentibus Hoſpitalium adminiſtrationem, aut redditiones rationum piarum cauſarum, & juramenti circa hæc receptionem.

XIV. Pertinet verò ad Jus Divinum prorsùs indiſpenſabile Caroli IX. Conſtitutio anni 1571. in Senatu Pariſienſi verificata & recepta die 10. Auguſti anni ejuſdem, ſic jubens art. 11. *Non poterunt Ballivi, & Seneſcalli, aliive Judices, neque noſtræ Parlamentorum Curiæ Prælatos & Beneficiorum collatores compellere ad conferenda aliqua Beneficia partibus prætendentibus: ſed eas remittent ad alios Superiores Prælatos, ut ſuper inferioris Prælati recuſatione ſecundùm jura provideant.* Hoc idem edixere Henricus III. Conſtitutionum Bleſenſium art. 64. & Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1629. art. 22. Cúmque attentaſset Rotomagenſe Parlamentum diem dicere Sagienſi Epiſcopo, ut cauſas allegaret ſuæ recuſationis circa petitam Præbendæ collationem, Rex in ſecretiore Conſilio hanc aſſignationem Juri contrariam judicavit, Epiſcopumque ab ea relevavit: prohibuit etiam Parlamento ſimile quidquam poſthac decernere, ſalvo tamen jure partis ad Superiorem Prælatum provocandi. Regium hoc Decretum eſt anni 1630. die Julij 30. Edicta etiam Regum Franciæ in Codice Henriceo, & in Collationibus lib. 1. necnon in compilatione Conſtitutionum Regiarum per Guenoſium & Theveneum, tit. de Xenodochiis, art. 9. præſentiam requirunt Epiſcopi, aut ejus Vicarij, quemadmodum etiam Regij Officialis & Conſulum loci in ratiociniis pecuniæ per adminiſtratores Xenodochiorum, & Noſocomiorum faciendis: idque edixit Carolus IX. ad Fontembellaqueum anno 1561. art. 6.

XV. Cauſæ Fidei in Gallia perinde ac in reliquis Catholicis regionibus ſunt Eccleſiaſtici fori, & agitandas eſse coram Ordinario edixerunt publicis Conſtitutionibus Franciſcus I. Henricus II. & Carolus IX. relatis in Codice Henriceo, & in collatione Regiarum Conſtitutionum. Cauſæ pariter Matrimoniorum, circa eorum validitatem, aut nullitatem, ſolis attribuuntur Judicibus Eccleſiaſticis, juxta edictum Henrici IV. art. 12. anni 1606. Judices quoque Eccleſiaſtici, non ſolùm de fœdere connubij, ſed etiam de ſponſalibus, ac promiſſionibus futuri Matrimonij, ut præambulis ad hoc Sacramentum cognoſcunt & judicant in hoc Regno, ut ſcribunt Gallicani Juriſconſulti Bacquet des Iuſtices, chap. 21. nombre 33. Paſtor de juriſdictione Eccleſ. cap. 15. num. 7. profertque Sena-

tuſconſulta per quæ talium promiſſionum cauſæ ad Epiſcopos remiſſæ ſunt.

XVI. Edicto inſuper Franciſci I. anni 1539. confirmatur Eccleſiæ Gallicanæ juriſdictio circa Divinorum Sacramentorum cauſas inter quaſlibet etiam laïcas perſonas. Eadem quoque ibidem juriſdictio aſſeritur Eccleſiæ in cauſis Clericorum perſonalibus. Laurentius Bochellus in Summa benefic. v. *Juſtitia Eccleſiaſtica*, in fin. docet duas eſſe regulas & Gallicani fori axiomata indubitata. In primis, cauſas tum Decimarum Eccleſiaſticarum, tum etiam Matrimoniorum pertinere ad Eccleſiæ Regni Forum. Secundò, cauſas criminum hæreſis & ſimoniæ etiam contra laïcos reos agitandas eſſe coram Judicibus Eccleſiaſticis: additque ita fuiſſe publicè in Parlamento Pariſienſi declaratum præſidente Tuano, poſtulante Regio Advocato Dumeſnil, die 29. Decembris anni 1562. Decimarum quidem cauſas attribuit Eccleſiæ Gallicanæ Foro Conſtitutio Philippi IV. anni 1302. & Faber C. de juriſdict.omn. judic. defin.49. Apud Annæum Robertum lib.3. rerum judicat. cap.5.& lib.4. cap.10. referuntur Pariſienſia Senatuſconſulta, quæ partes litigantes tum circa ſponſalia, ſeu ſponſionem futuri matrimonij; tum circa judicium, & cognitionem impotentiæ ad contractum matrimonium, remittunt ad Ordinarium: quem tamen excludunt à cognitione, & judicio de damnis, & eo quod intereſt, utpotè ſpectantibus ad ſolum laïcum Tribunal, tametſi emergant occaſione Matrimoniorum.

XVII. Quod demùm attinet ad realium munerum ac onerum exemptionem, Carolus IX. edixit Pariſiis, menſe Junio, anno 1568. eſſe immunes Clericos circa prædia, & proventus ſuarum Eccleſiarum, & Præbendarum, ab omnibus præſtationibus publicis, ac vectigalibus: neque his aſtringi niſi in ſuis patrimonialibus bonis. Idemque altero Pariſienſi Edicto menſis Novembris anni ejuſdem ſeculi ſeptuageſimi-ſecundi, & altero inſequentis anni menſis Maij, ad Nemus Vincennarum: deinde Henricus III. Avenione, anno ſeptuageſimo-quarto, menſe Decembri; & idem in Comitiis Bleſenſibus, art. 58. idemque poſteà Pariſiis menſe Ianvario, anno 1580. art. 19. ſtatuunt Clericos in ſuorum Beneficiorum fructibus, & prædiis liberos eſſe ab omnibus pecuniariis contributionibus, & à Gubernatorum & militum hoſpitiis, & ab expenſis & ſumptibus præſidiorum militarium, munitionum, fortificationum, annonarum militarium, armorum, equorum; itemque ab excubiis & cuſtodiis, etiamſi mandatis Regiis aut inferiorum Poteſtatum declararetur comprehendi cunctas exemptas & privilegiatas perſonas. Admonet nihilominus Charondas multis Senatuſconſultis conſtitutum fuiſſe, non eſſe Clericos, tam regulares quàm ſæculares à cuſtodia portarum & urbium excubiis immunes tempore belli; quia tunc agitur de communi conſervatione etiam Eccleſiarum, & Clericorum, & facultatum ac rerum ad eos eaſque pertinentium,

nentium, urgetque periculum ſi minuantur excubiæ: præſertim cùm Pontifex ipſe declaret, non eſſe immunes ab excubiis Clericos tempore belli, cap. *Pervenit*, de immunit. Eccleſ. Ita Charondas ad Codicis Henricei lib. 1. tit. 18. art. 4.

XVIII. Henricus item III. Bleſis, menſe Martio, anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimo-ſeptimo, aſſumi declarat in ſuam protectionem Regiam omnes & ſingulos Eccleſiaſticos Regni, eorumque domos, prædia, opes ab eorum Beneficiis dependentes; ſeque eos eximere ab omnibus bellicis contributionibus, & militum hoſpitiis: & Clericis permitti, ut apponant in ſuis ædibus, tetris, & villis Inſignia Regia ad ſalvamguardiam. Quam rem Carolus IX. pariter edixerat art. 15. Conſtitutionis Pariſiis editæ die 16. Aprilis, anno ejus ſæculi ſeptuageſimo-primo.

XIX. Suam verò beneficentiam latiùs diffudit etiam ad bona Clericorum patrimonialia Ludovicus XIII. qui Turonibus, menſe Decembri, anno 1619. edixit Clericos, tam ſæculares quàm regulares eximi à cunctis oneribus, & præſtationibus, & collectis, à quibus Nobiles Regni exempti ſunt, atque à francis feudis, novis acquiſitionibus, donis gratuitis, commodatis à Rege ſumendis, aliiſque quibuſcunque ſubventionibus Regi præſtandis. Item à murorum publicorum reparationibus, fortificationibus, pontium ſubſtructionibus, aggerum, itinerum, fontium inſtauratione vel ſtructura. Itemque ab annonæ militaris contributione, à Gubernatorum & militum impenſis, victu, hoſpitio, ſive intra Beneficij Eccleſiaſtici, ſive bonorum patrimonialium ad Eccleſiaſticas perſonas pertinentium domos, ſive in urbe, ſive rure. Eximi pariter à publicorum debitorum ſolutione, à ſalariis, vectigalibus, à capitationibus, ſeu aſſignatis ad ſingula hominum capita impoſitionibus, ſive per Edicta Regia, ſive per Gubernatorum, aut aliorum Officialium Regiorum mandata, ſive per Communitates aut municipales Magiſtratus, etiam in favorem Hoſpitalium aut ſubventionem pauperum, niſi fuerint hæc onera ab ipſis Epiſcopis pietatis causâ liberè indicta. Hæc univerſa Rex idem altero confirmavit Edicto Compendij, menſe Junio, anno ejuſdem ſæculi vigeſimoquarto, quo decernit bona quidem Beneficialia & Eccleſiaſtica eſſe abſolutè immunia: ſed Clericorum patrimonialia bona, ſeu acquiſita eſſe pariter ab omnibus vectigalibus & communibus præſtationibus immunia illis in locis, in quibus vectigalia perſonalia exiſtunt, nullatenus autem ubi realia ſunt; dummodo ubi onera ſunt perſonalia Clerici ipſi per ſordidos actus gradûs ſui dignitati non derogent, exercendo mercimonia vel alienorum prædiorum locationes, etiam ſub aliorum nomine. Eadem iterantur ejuſdem alio edicto in Villa Sancti Germani ad Nemus, menſe Octobri, anno 1626. Eadem pridem edixerant Henricus III. & IV. Eademque innumeris placitis tum Supremi Conſilij Regij, tum etiam ſubſidiorum Curiæ, quæ in tertio tomo Actuum & Titulorum Gallicani Cleri inſerta leguntur, confirmata ſunt.

XX. Carolus inſuper IX. edicto Pariſienſi, menſe Novembri, anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimo-ſecundo; & Villæ Sancti Germani ad Nemus, menſe Februario, anno ejuſdem ſæculi ſeptuageſimo-quarto: & Henricus III. Pariſiis, menſe Julio, anno ſequentis ſæculi ſeptimo: Ludovicus quoque XIII. Pariſiis, menſe Auguſto, anno 1612. decernunt, cogi nō poſſe Clericos ad exhibendum titulos poſſeſſionum aut proventuū Eccleſiaſticorum ſub ullo prætextu, ſive francorum feudorum, ſive novarum acquiſitionum, ſive alia quavis de cauſa; hoc enim in pleriſque impoſſibile eſſet ob tranſactorum bellorum clades, præſertim civilium, quæ Religionis prætextus toto Regno excitavit: ſed ſufficere ſi conſtet de poſſeſſione, nec probetur injuſta vis ac uſurpatio; ſicut Jus Civile & Canonicum conſtituunt in omni cauſa poſſeſſoria, ut fuſiùs ſuo loco explicabimus.

XXI. Cùm verò triplex ſit Eccleſiaſtica immunitas, ſcilicet perſonalis, realis, & localis; & de duabus primis ſatis ſuperque actum ſit, hoc ſciendum de locali, Jure quidem communi reos criminum & ſervos metu dominorum ad Eccleſiam confugientes abſtrahi exinde non poſſe, ut conſtat ex pleriſque Canonibus, can. *Miror*, can. *Reum*, can. *Frater*, can. *Si quis contumax*, can. *Metuentes*, can. *Vxor*, can. *Definivit*, can. *Id conſtituimus*, 17. quæſt. 4. Neque dimittebantur confugientes, niſi præſtito à perſequentibus ſacramento de perſonæ confugientis ſecuritate. Præſertim verò in ipſa Gallia ab ipſis Chriſtianæ Fidei exordiis hoc ſervatum conſtat ex Arauſicani Concilij I. can. 5. & Aurelianenſis I. can. 1. & quarti Aurelianenſis can. 21. Gregorius etiam Papa XIV. anno 1591. Conſtitutionem edidit incipientem *Cum alias nonnulli*, circa ea quæ ſpectant ad ſecuritatem reorum criminum ad Eccleſias confugientium: excludit verò ab iſta immunitate publicos latrones, & itinerum graſſatores, agrorum depopulatores, & eos qui intra ipſam Eccleſiam aut Cæmeterium homicidia vel mutilationes hominum commiſerunt, eoſque qui proditoriè hominem trucidaverint, quos vocant Aſſaſſinos: hæreticos etiam, & Majeſtatis reos, qui in ipſam Principis perſonam attentaverint. Reliquis verò reis jubet immunitatem Eccleſiaſticam ſuffragari. Statutum pridem fuerat leg. *Præſenti*, & l. *Fideli*, C. de his qui ad Eccleſ. confug. & cap. *Inter alia*, de immunit. Eccleſ. cujuſcumque criminis reos, exceptis publicis latronibus, & nocturnis agrorum depopulatoribus, non poſſe de Eccleſia extrahi. Legimus etiam 3. Regum 2. Joab belli Ducem, eo quòd Abnerem & Amaſam proditoriè interemiſſet, occiſum juſſu Salomonis fuiſſe intra Tabernaculum, juxta Altare in quod confugerat. Veruntamen in Gallia ne hac immunitate & impunitate licentia criminum ingraveſcat, vix ulla ſervatur in Eccleſia immunitas reorum confugientium, niſi eorum qui ære alieno gravantur, ut ibi neque capi, neque inde extrahi queant.

XXII. Altera localis Eccleſiarum immunitas excludit ab eis omnes profanos uſus, non modò abjectos & ſordidos, quales ſunt negotiationes, jumen-

jumen

jumentorum aut bajulorum tranſitus, juxta Domini exemplum eiicientis venditores & emptores columbarum ex porticu Templi, & proclamantis domum Dei eſſe orationis domum, Matth. 21. domum enim Dei decet ſanctitudo, Pſalm. 92. Sed inſuper excludit Eccleſiæ immunitas omnem forenſem proceſſum, & judiciorum ſtrepitum etiam à Cæmeteriis, cap. 1. & cap. *Cùm Eccleſia*, de immunit. Eccleſ. & cap. *Decet*, eod. tit. in 6. Adeò ut quæcunque judiciales ſententiæ in Eccleſiis latæ nullæ ſint, ac irritæ, d. cap. *Decet*, in fin.

CAPUT XIX.

De Regularibus & regulari Profeſſione, & quatenus ab ea reclamare liceat.

I. CHRISTIANA perfectio in charitate perfectâ conſiſtit. Status autem religioſus, qui verſatur circa conſilia, eſt expeditior ad chriſtianam perfectionem via, quatenus obſervatio conſiliorum evangelicorum removet impedimenta charitatis, efficitque ut charitas perfectiùs exerceatur, ut docet Abbas Moyſes apud Caſſianum collatione 1 cap. 7. & S. Thomas 2. 2. quæſt. 1. De hoc ergo ad perfectionem chriſtianam adductivo ſtatu nunc agendum.

II. Per profeſſionem homo fit irrevocabiliter Regularis. Porrò veteri & abolitæ illi cōſuetudini, quæ homines plerunque invitos Religioni aſtringebat, nullâ habita cujuſcunque ætatis etiam infantilis ratione, abjectâ quoque certi alicujus temporis probatione, ſive ex eo quod infantem parentes ejus monaſterio obtulerant, ſive quia aliquis lecto per ægritudinem decumbens religioſo habitu fuerat à circunſtantibus indutus; adeò ut Rex Hiſpaniæ Vamba multis victoriis de Saracenorum gente reportatis illuſtris aſtrictus ad hoc fuerit, ut Regno ſe abdicaret, & monaſterio ſe includeret, ex hoc ſolo quod gravi ægritudine in amentiam ſimul & vitæ diſcrimen adductus, habitu monaſtico veſtitus à quibuſdam Epiſcopis fuerat, citra ullum ipſius conſenſum, cujus tunc erat incapax, de qua veteri conſuetudine quæ ſexcentis ferè annis viguit, copioſiùs tractavi in Notitia Conciliorum, ad Concilium Vormatienſe: illi, inquam, antiquatæ conſuetudini ſucceſſit rationabilior diſciplina, quæ liberam requirit ad

profitendum

profitendum deliberationem, & capacem deliberandi ætatem. Primùm quidem præfixa fuit ad eam rem eadem ætas, quæ ad validum matrimonium exigitur in maſculo annorum quatuordecim, & in fœmina duodecim completorum, ut decernit caput *Significatum*, & cap. *Cum virum*, de Regular. Sed his demùm ſuccedens Concilium Trident. requirit in utroque ſexu & integrum probationis annum, & annos ætatis ſexdecim adimpletos, ſeſſ. 25. de Regular. cap. 15. Idemque excommunicationis pœnam infert ſive parentibus, ſive quibuſcunque aliis, qui per vim aut metum quenquam ad religioſum ſtatum adegerint, vel etiam ad hoc fuerint cooperati, dicta ſeſſ. 25. cap. 17. & 18. Regium pariter in Comitiis Bleſenſibus Edictum huic Tridentinæ Sanctioni conformatur & quoad annum probationis, & quoad profeſſionis ætatem, art. 28.

III. Prohibet S. Gregorius Papa lib. 1. epiſt. 48. ad Antemium, ſuſcipi in quibuſdam inſulanis, & rigidioris Obſervantiæ Monaſteriis ad religioſam profeſſionem eos qui decimum-octauum annum, qui eſt perfectæ pubertatis, non attigerint. Idque refertur ut Palea, cap. *Quia autem*, 20. quæſt. 2. & repetitur in cap. *Quia in inſulis*, de Regulat. Propriuin ſanè Cartuſianorum eſt, ut non liceat apud eos profiteri niſi adimpleto decimo-octavo ætatis anno.

IV. Vota omnia ante profeſſionem emiſſa commutari propriâ authoritate poſſint in vota religioſæ profeſſionis, ut cenſent communiter Doctores: & appoſitè ait caput *Scriptura*, de voto: *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſervantiam noſcitur commutare.* Vnde eo ipſo quod aliquis profitetur, etſi nihil de anteactis votis cogitet, diſpenſatur ſufficienter ab eis, niſi de his ita cogitet, ut explicitè horum obligationem perdurare intendat. Leſſius lib. 2. cap. 40. num. 106.

V. Sciendum porrò eſt, ſex recenſeri defectus, quorum ſinguli nullam & invalidam reddunt profeſſionem. 1. Legitimi conſenſus, ſive per vim, ſive per metum extorti. 2. Anni non expleti ad probationem requiſiti, etiamſi ante Tridentinum Concilium profeſſio fieri quidem ante annum completum prohiberetur, ſed tamen facta non dirimeretur. 3. Ætatis, ſi nondum finito decimo-ſexto ætatis anno emiſſa fuerit profeſſio. 4. Sexus, ſi vir inter mulieres, aut mulier inter viros profiteatur. Hermaphroditus verò ad evitanda ſcandala nullibi profiteri poteſt. 5. Defectus ſui juris, ut eſt in conjugatis aut ſervis; niſi inter conjugatos cauſa legitima intervenerit perpetui divortij, ut eſſet adulterium unius partium legitimè probatum; aut niſi alter conjugum ſe quoque religioſa profeſſione vel ſacris Ordinibus aſtringat, cap. *Cùm ſis præditus*, cap. *Conſtitutus*, cap. *Mulier*, de converſione conjug. 6. Si fuerit acceptata profeſſio ab eo qui non eſt legitimus ad hoc Superior, neque à legitimo Superiore delegatus: neque hunc defectum poteſt reparare ſuccedens à legitimo Superiore facta

ratihabitio.

ratihabitio. Quia ratum quis habere non poteſt quod ſuo nomine non eſt geſtum, cap. *Ratum*, de regul. jur. in 6. Ideoque neceſſe eſt eam profeſſionem renovari ad hoc ut habeatur profeſſus Religioſus. Leſſius lib. 2. cap.41. d.7. num.61.

VI. Quod attinet ad reclamationem adversùs propriam profeſſionem ex prætenſa ejus invaliditate, Concilium Trident. ſeſſ.25. cap.19. ita providit: *Quicunque Regularis prætendat ſe per vim aut metum ingreſſum eſſe Religionem, aut etiam dicat ante legitimam ætatem profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile, velitque habitum dimittere quacunque ex cauſa, aut etiam cum habitu diſcedere ſine licentia Superiorum, non audiatur niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis. Et tunc non aliter niſi cauſas, quas prætendit, deduxerit coram Superiore ſuo & Ordinario. Quod ſi habitum antea ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quancumque cauſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tanquam apoſtata puniatur.*

VII. Iſtud quinquennium definitum ad reclamandum fundatur in præſumptione tacitæ ratificationis. Si tamen ſciret pro certo is qui ſic profeſſus eſt, eam præſumptionem in ſeipſo falſam eſſe, eo quod toto quinquennio cauſam nullitatis ſuæ profeſſionis ex juris vel facti ignorantia neſciverit, vel quia continuatio cauſæ metus aut violentiæ, alteráve legitima cauſa hanc intra quinquennium reclamationem impediverit, in ejuſmodi caſibus ſi profeſſus tranſacto quinquennio reclamet, audiri poterit ſaltem extraordinario judicio, ut in integrum reſtituatur, ut docent Navarra comment. 4. de Regularib. num. 71. v. 3. Azorius lib.2. cap. 4. quæſt. ult. Leſſius lib.2. cap.41. dub.7. Barboſa in eum Tridentini locum, num.8. aliique communiter contra Bonacinam tract. de clauſur. quæſt. 2. p.10. d.4. Tempus quippe à jure præſtitutum non currit adversùs legitimè impeditum, cap. *Inter quatuor*, de clerico non reſid. & cap. *Commiſſa*, de electione in 6. Receptam verò hanc eſſe praxim docet Barboſa num.9. & 10. ut qui reſtitui vult adversùs elapſum quinquennium, recurrat ad Papam, vel ad Cardinalium Congregationem Concilij Tridentini vel Regularium. Vbi autem non eſt elapſum quinquennium, nihil amplius efflagitat Tridentinum, quàm ut cauſa dijudicetur ab Ordinario & Superiore Regulari. Uſu tamen communi receptum videmus, ut antea impetretur à Papa vel Legato reſcriptum, per quod cauſæ cognitio committatur Ordinario. Quæres quiſnam Ordinarius, & quiſnam Regularis, Superior ſit cenſendus, coram quibus cauſa reclamationis hujuſmodi diſceptanda ſit? Sacra Concilij Congregatio die 1. Decembr. 1593. declaravit agendum eſſe coram Superiore Monaſterij, in quo profeſſio emiſſa fuit, & ſimul coram ejuſdem Diœceſis Ordinario, ut refert ad hanc Tridentinam Sanctionem Joan. Gallemartus. Et ſanè rationi congruit, quia probationes & oppoſitiones ex eodem loco in quo profeſſum fuit faciliùs innoteſcunt.

reſcunt. Sed ubi recurſus ad eum locum aut vix, aut nullatenus haberi poſſet, attendendus erit locus ultimæ ejus qui reclamat reſidentiæ. Hoc porrò ſciendum eſt, jus quinquennij etiamſi intra ipſum quinquennium integrum perduraverit cauſa metus, nullatenus hoc ſenſu transferri aut ita prorogari, ut ſuperſit alterum quinquennium; ſed ex quo ceſſavit quinquennium, ſimulque cauſa metus, ſi profeſſus intra ſequentem annum qui ad probationem computandus foret, non reclamaverit, nullatenus deinceps erit audiendus, argumento cap. *Ad id,* de ſponſalib.

VIII. In eo certè lubens Bonacinæ & Proſpero Fagnano conſentio, nequaquam licere illi qui credat ſe invalidè profeſſum fuiſſe, neque ratificaſſe, quocunque tempore tranſacto fugam arripere, non deductis coram Superiore Regulari cauſis; quantumlibet contra Conſtitutionem Tridentinam loco cit. docere auſint Navarra comment. 4. de Regular. numero penult. Henriquez, Sanchez & alij. Ratio namque boni communis præponderare debet præſumpto alicujus particularis juri, præſertim ubi Lex vel canon diſertè loquitur, ut fit in iſta cauſa. In hoc autem conſiſtit commune bonum, quia inevitabile ſcandalum emerget ſi Religioſus jamdudum profeſſus religioſum habitum, aut Monaſterium propria authoritate dimittat, ſine ulla cauſæ coram Superiore redditione præcedenti, quâ quodammodo voluntariæ apoſtaſiæ propoſitum excuſet, Deinde tam effrenis licentia aliis pleriſque Regularibus viam aperiret, ut hac adducti doctrina, & ſociorum exemplo, ſimile quoque attentare præſumerent. Commune verò bonum privatæ utilitati præferendum & ratio docet, & ſimul caput *Scias frater,* 7. quæſt. 1.

IX. Præter expreſſam profeſſionem Jus commune alteram profeſſionis religioſæ ſpeciem admittit, quæ tacita dicitur. Hæc tribus modis fieri poteſt. Primus eſt, ſi ſuſcepto Religionis habitu, & tranſacto probationis tempore, faciat quis opus ſolis conveniens profeſſis, conſentiente Superiore, hoc ipſo inducitur tacita profeſſio, quamvis ille juraret ſe nullatenus intendiſſe hoc faciendo Religioni ſe aſtringere, cap. *Vidua,* de Regular. Secundus modus accidit quum quis tranſacto pariter probationis tempore, ſciens volenſque triduò defert habitum profeſſi manifeſtè à novitiorum habitu diſtinctum, cap. *Ad noſtram,* eod. tit. & cap. *Conſtitutionem*, de Regular. in 6. Tertius denique modus eſt quum quis habitum profeſſis ſimul & novitiis communem, aut occulta, non verò manifeſta diſtinctione diſcretum defert anno integro computato à die finitæ probationis, cap. *Ex parte,* de Regular. in 6. & Clement. *Eos qui,* de Regular.

X. Cæterùm in Regno Galliæ minimè prorsùs admittitur ulla tacita profeſſio. Et quando recepta fuiſſet illa Ludovici XIII. Conſtitutio quæ exigit quinque annorum delationem habitus religioſi ad tacitam profeſſionem inducendam, hæc ſola valeret in hoc Regno tacitæ pro-

feſſionis

feſſionis forma : ſed nec iſta prorſus admiſſa fuit, & in univerſum viget in Gallia propoſitio, Per habitum non effici Monachum, ut cum pleriſque aliis quos allegat Deſpeſſeus affirmat tom. 2. tit. 1. ſect. 1. num. 36. adeo ut approbatum fuerit in Pariſienſi Senatu teſtamentum ab eo conditum, qui annos viginti-octo habitum religioſum in Monaſterio ſine expreſſa profeſſione geſtaverat. His favet Molinenſis Conſtitutio art. 55. quæ nullam aliam approbat, admittitque religioſam profeſſionem, niſi eam quæ ſcriptis conſignata eſt, eo conſentiente, de cujus profeſſione agitur. Et verò prætextu tacitæ profeſſionis contra bonam fidem & æquitatem facilè poteſt aliena calliditas ſimplicitati & ignorantiæ Novitij illudere, qui hac aſtutiâ inſcius & invitus religioſæ profeſſionis jugum ferre cogatur miſerè circunventus. Hanc denuò materiam pertractat idem Deſpeſſeus tom. 3. tractat. de benef. Eccleſ. titul. 11. ſect. 5. numero 2.

XI. Libertati Monialium proſpiciens Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 27. de Regular. ſtatuit ad regularem habitum non licere ullam admittere, neque poſteà ad ſolennem profeſſionem, niſi priùs ejus voluntas authoritate Ordinarij fuerit explorata: ideoque teneri Abbatiſſam Ordinarium admonere ad minùs uno menſe ante deſtinatam profeſſionem, ſub pœna ſuſpenſionis. Quod idem Jure Gallicano decernitur Comitiorum Bleſenſium art. 28.

CAPUT XX.

De obedientia primùm generatim; tum in ſpecie de obedientia Regularium.

I. QVANDOQVIDEM obedientia ordinem habet eſſentialem ad Superioris voluntatem, ubicunque legitimus Superior legitimè vel præcipit, vel prohibet, debet ſubditus morem gerere, ſi eum cauſa rationalis non excuſet, cap. *Si quando*, de reſcript. Summus verò omnium Superior Deus eſt, cæterique omnes Superiores ita Deo ſubalternantur & ſubduntur, ut ſi contraria divinis juſſionibus jubeant, nequaquam eis obtemperandum ſit, ut Apoſtolico effato monemur Act. 5. v. 29. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Cùm verò Deus neque errare, neque ignorare quidquam poſſit,

ejuſque ſit univerſale & illimitatum dominium, quidquid præcipiat eos indubitatò aſtringit ad quos ſuum dirigit præceptum. At verò cùm poſſint creati Superiores errare aliquando, aut contra officium jubere aut prohibere, ſitque certis quibuſdam finibus poteſtas eorum circumſcripta, contingere poteſt ut inferiores poſſint aut etiam quandoque teneantur non obedire. Poteſtati enim inferiori intantùm aliquis ſubjici debet inquantùm ordinem altioris Superioris ſervat, à quo ſi exorbitaverit, ei ſubjici quoad hoc non oportet, ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 3. ad 1. Exempli causâ, Regibus debent ſubditi obedire, niſi quid jubeant contra evidentem Dei voluntatem: & Magiſtratibus aut Præfectis Vrbium vel Provinciarum, præterquam in illis quæ Regis ipſius voluntati noſcuntur adverſari. Hoc docet S. Auguſtinus ſermone 6. de verbis Domini, & habetur in can. *Qui reſiſtit*, 11. quæſt. 3.

II. Sapienter etiam idem docet Angelicus Doctor, duplicem eſſe cauſam cur inferiores Superiori ſuo parêre non teneantur, 2. 2. quæſt. 104. art. 5. in corp. Prima quidem illa eſt, quam diximus, ſi altior Superior contraria & oppoſita his velit. Secunda eſt, ſi quis Superior præcipiat aliquid inferiori, in quo ei non ſubjiciatur, & ſic excedat limites ſuæ poteſtatis.

III. Hæc igitur applicando Superioribus Eccleſiaſticis contigit aliquando & contingere ulteriùs poteſt, ut tranſiliendo indultæ ſibi à Domino Jeſu Chriſto poteſtatis fines aliquid ab eorum aliquo præcipiatur divinæ legi oppoſitum, aut etiam nullatenus ad ſalutem animarum ſpectans, & extra fines poteſtatis ipſorum. Atque in priore quidem caſu neceſſitas Fidelibus incumberet ejuſmodi juſſioni refragandi, ne ordinem debitum pervertendo creata & ſubalterna Poteſtas Divinæ atque ſupremæ anteponatur. Poſteriore autem caſu, ſi eſſet prorsùs evidens nihil penitus ad bonum Eccleſiæ ac ſalutem animarum conferre, non obligaretur Fidelis ad conſentiendum: ſed exteriùs eatenus maneret obligatus ad abſtinendum non modò ab omni contemptu, ſed etiam ab omni illa diſſenſûs ſignificatione, quæ poſſet vel turbas, vel ſcandalum ingenerare. Sapienter itaque reſcribit Alexander Papa III. his verbis: *Patienter ſuſtinebimus ſi non feceris quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum*, cap. *Si quando*, de reſcript. Tale fuerat reſcriptum quo Joannes Papa XXII. mandaverat ad Regem Franciæ & Pariſienſem Univerſitatem, ut à cunctis doceretur & crederetur Sanctorum gloriam differri uſque ad generalem Reſurrectionem, ut referunt Joannes Gerſon, Bellarminus, aliique graves Scriptores. Talis quoque noſtrâ ætate extitit Bulla Alexandri Papæ VII. anni 1665. Calendis Julij, per quam falſis deceptus relationibus pernicioſum Amadei Guimenij librum de quæſtionibus circa mores, quem cenſura Pariſienſis perſtrinxerat, ita propugnat & collaudat, ut ejus doctrinam & propoſitiones & graviſſimorum Scriptorum authoritate, & perpetuo Catholicorum uſu niti aſſeveret, harumque omnium

propoſi-

propoſitionum cenſuram Pariſienſem damnat, & prohibet omnibus ſine ulla exceptione Fidelibus vel tenere, vel allegare, vel ſequi, vel tueri ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ ipſo facto incurrendæ, cujus abſolutionem Sedi Apoſtolicæ reſervat. Hanc verò Bullam cùm in Galliam ad Regem tranſmiſiſſet, ut ibi publicaretur, ejuſque infractores punirentur, tum demùm didicit quàm eſſet damnabilis & exitioſus ille Guimenij libellus; & re penitus exploratâ non modò paſſus eſt Bullam emiſſam ſupprimi, ſed ne cui illa fraudi eſſet, antidotum adhibuit, duo Brevia expediendo, quibus damnat quadraginta-quinque contentas in eodem libro propoſitiones ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœna Summo Pontifici reſervata, quam pridem adversùs earundem propoſitionum Sorbonicam cenſuram ſtatuerat. Hæc expedit ſæpiùs inſinuari Romanæ Curiæ Prælatis, ut caveant ſolicitè ne quidquam haud exactiſſimè exploratum Summis Pontificibus, qui utique omnia per ſe in tanta negotiorum mole diſcutere non poſſunt, ſuadeant vel obtrudant; unde poſtmodùm pax Eccleſiæ perturbetur ad votum ambitioſorum & invidentium; ipſaque Supremæ & Sanctiſſimæ Sedis Dignitas diſcrimini vel contemptui committatur. In his admonitionibus, atque etiam querimoniis frequens eſt Sanctus Bernardus, tum in libris de conſideratione, tum in ſuis paſſim epiſtolis.

IV. At ſi exempla inquiras, in quibus Papa ſimul & Concilium per affectatam nequitiam res præceperint Divino Juri oppoſitas, ut oſtendatur eo quoque caſu non modò licitam, ſed etiam obligatoriam eſſe inobedientiam, luculentiſſimum ſuppeditant exemplum Sancti Scriptores Athanaſius, Hilarius, Damaſus, & Hieronymus, dum ajunt Liberium Romanæ Epiſcopum in Sirmienſi Arianorum Concilio cum iiſdem hæreticis palam communicaſſe, & Sanctum Athanaſium fuiſſe inibi à Liberio damnatum. Veruntamen huic Liberij & Sirmienſium Synodico Decreto ſi quis obtemperaſſet, ſive communicando cum Arianis, ſive Athanaſium inſectando, graviter ſine dubio peccaſſet.

V. Notiſſima eſt pariter Formoſi Papæ cauſa duo exhibens hujus generis indubitata exempla ab ejuſdem ætatis Scriptoribus Luitprando aliiſque, necnon ab eruditiſſimis ultimi ſæculi Cardinalibus Baronio & Bellarmino conſcripta. Formoſus antè Portuenſis Epiſcopus ad Summum Pontificatum electione promotus, Romæ pro ſuo officio quamplurimos Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos ordinavit. Hujus ſucceſſor Stephanus VI. infenſiſſimus Formoſi hoſtis non modò ejus cadaver exhumari, & ad ſuum Tribunal fune trahi juſſit, ſed etiam ſacris digitis mutilavit, dictaque in ipſum ferali ſententia in Tiberim trahi & demergi mandavit. Quinetiam ut conceptum pridem odium pleniùs exſatiaret, Synodum malignantium Epiſcoporum Romæ coëgit, quâ omnia Formoſi acta damnavit & in irritum revocavit, factaſque ab eo Ordinationes omnes

reſcidit, atque omnibus qui ab eo Ordines ſuſceperant juſſit ſub anathematis interminatione, ut ſe de novo iiſdem Ordinibus conſecrandos ſiſterent, hoc uno prætextu, quia Formoſus contra datam olim à ſe fidem, & contra veterum Canonum præſcripta ex Epiſcopatu Portuenſi ad Romanam Sedem fuiſſet tranſlatus. Luctuoſa tum erat Eccleſiæ calamitas; quotquot enim præ Dei timore reordinari recuſabant, tanquam excommunicati & contumaces Dignitatum & Beneficiorum omnium ſpoliatione, hominum convictu, carceribus, exiliis, & omnium rerum penuriâ multabantur. Sanè tam erat evidens hujuſce Decreti injuſtitia, ut ſacrilegij crimine ſe obſtringeret quiſquis ei parebat. Enimverò illo etiam caſu, quo illicitè & contra Canones aliquis Epiſcopus ſacros Ordines conferret, valida tamen foret ea collatio, nec eam liceret iterare. Mortuo demùm Stephano VI. Joannes Papa IX. ut huic Eccleſiæ vulneri mederetur, alteram Ravennæ Synodum convocavit, quâ prior illa Romana ſub Stephano habita revocata eſt, prohibitumque Ordines iterari, quos aut Formoſus Papa, aut ab eodem conſecrati Epiſcopi contulerant. Priſtinum tamen illud vulnus mox recruduit: defuncto namque Joanni ſucceſſit Sergius Papa III. qui alterum corruptorum & adulatorum Epiſcoporum Concilium iniit, quo Joannis IX. & Ravennatis Concilij juſtum Decretum damnatum eſt, illud verò infame Decretum indictæ olim à Stephano Synodi inſtauratum fuit, eique contradicentes priſtinis cenſuris & pœnis diriſſimè vexati. Admonet hîc Bellarminus duobus illis nefariis Decretis nihil fuiſſe contra fidem definitum; ſed præceptam duntaxat ex damnabili Pontificum & Synodorum iſtarum affectu rem malam & illicitam.

VI. Cùm verò juxta S. Thomæ doctrinam aſſeruerimus duos eſſe caſus, in quibus non teneatur aliquis Superioribus morem gerere: primum quidem, ſi rem imperent illicitam, aut altiorum Superiorum voluntati oppoſitam: alterum verò, ſi quid jubeant, quod eorum poteſtatis fines excedat; cumque prioris caſus luculenta exempla adduxerim, ſupereſt ut ſecundi caſus proferam exemplum. Iſtiuſmodi nobis ſuppeditat Zachariæ Pontificis reſcriptum ad Sanctum Bonifacium Archiepiſcopum Moguntinum. Vir illa ætate Sanctiſſimus Virgilius cùm ex Coſmographiæ peritia ſciret eſſe terram in centro Univerſi, & cœlos circum illam undequaque volvi, affirmabat alterum eſſe oppoſitum huic noſtro hemiſphærium, in quo ſimiles eſſent aſtrorum revolutiones atque influxus, & in terra quoque productiones; neque repugnare ibidem exiſtere antipodas homines. His auditis Sanctus Bonifacius ſcandalum paſſus eſt, & iſtam judicavit hæreticam doctrinam, quia fuerat olim ab Eccleſiæ Patribus oppugnata Lactantio & Auguſtino. Imaginabatur præterea non potuiſſe ex noſtro hemiſphærio homines in illam oppoſitam partem commigrare, & inde ſequi homines antipodas illos aliunde ortos quàm ex protoplaſto

plaſto Adamo, atque ita falſitatis argui iſtud Pauli enunciatum apud Areopagum Act. 17. *Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam ſuperficiem terræ.* Sui ergo duxit eſſe officij Bonifacius Zachariam Pontificem novæ hujus hæreſis admonere, ejuſque authorem Virgilium penes eundem criminari. Ad hæc Zacharias ita reſcripſit, ut refert Baronius ad annum 748. *De perverſa autem doctrina quam contra Dominum & animam ſuam Virgilius loquutus eſt, quod ſcilicet alius mundus & alij homines ſub terra ſint, aliuſque Sol & Luna, ſi convictus fuerit iſta confiteri, hunc accito Concilio ab Eccleſia pelle Sacerdotij honore privatum.* Hac certè in cauſa neque erat Virgilius hæreticus, neque in Deum peccabant Bonifacius accuſans, vel Zacharias condemnans; quippe qui ſolo, & laudabili Catholicæ fidei ſtudio ducebantur cum inculpabili ignorantia conjuncto rei tunc temporis obſcuræ. Certum pariter eſt, Virgilij ſententiam veram eſſe, nec obſtitiſſe quominùs re meliùs examinata fuerit poſtmodùm ipſius Bonifacij in converſione Gentium ſocius individuus, creatuſque aliquantò pòſt Salisburgenſis Archiepiſcopus, & poſt obitum Sanctorum albo ab Eccleſia aſcriptus, & publico Fidelium cultu celebratus. Erravit igitur Zacharias, non circa fidem, ſed circa phyſicam propoſitionem, ad quam utique non extenditur Eccleſiæ divinitus promiſſum judicium infallibile. Erravit ſimul circa rem facti, exiſtimando nullum eſſe noſtratibus aditum ad oppoſitas illas ſitui noſtro regiones, ut neceſſe foret, ſi ſupponatur ibi aliquos homines verſari, non eos eſſe de ſtirpe Adami. Neque peccaverunt, quinimò egregiam laudem, tanquam de Eccleſia & innumerarum animarum ſalute optimè meriti, conſequuti ſunt Caſtellæ Reges Ferdinandus & Iſabella, ſimulque Chriſtophorus Columbus, quando tranſgredientes Zachariæ Papæ reſcriptum illas Antichtonum plagas conquiſierunt, & feliciter invenerunt.

VII. His alterum Canoniſtæ adjungunt non obediendi caſum, Panormitanus in cap. *Si quando*, de reſcript. & Angelus v. *Obedientia*, numero 2. ſi nimirum ex obedientia mandati Papæ prævideatur ſcandalum grave ſequuturum; tunc enim præſtaret humiliter apud homines excommunicationem pati quæ nulla ſit apud Deum, quàm ſic obedire, ut traditur in cap. *Litteras*, §. *Porrò*, de reſtitut. ſpoliat. & in cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm.

VIII. Prætereà quæri poteſt, utrùm omnis mortaliter culpabilis inobedientia cum pertinacia conjuncta contineat in ſe crimen ſchiſmatis? Reſpondet S. Thomas, quem ſequuntur communiter Theologi, omne quidem ſchiſma involvere ſecum inobedientiam; ſed non omnem inobedientiam, quantumvis pervicacem & criminoſam adversùs Pontificem, vel Eccleſiam poſſe dici ſchiſma vel ſchiſmati adjunctam. Ergo S. Thomas 2.2. quæſt. 39. art. 1. diſtinguit ſchiſma ab inobedientia, quatenùs etiamſi inobedientia ſubtrahat ſe quodammodò à debita ſubjectione, illa tamen

ſubtractio

ſubtractio eſt ſecundùm quid, & per accidens; cùm tamen ſchiſma primariò & per ſe intendat ejuſmodi ſubtractionem à dependentia Papæ, ideſt ut ideò principaliter non obediat, quia non vult illum pro Capite agnoſcere: eoque ſenſu definit ſchiſmaticos, ut ſint quicunque ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubjectis communicare recuſant. Hæc eadem fuſiùs docet Sylveſter in Summa, v. *Schiſmaticus*: hiſque conſentiunt cæteri Theologi & Summiſtæ.

IX. Cardinalis Cajetanus in comment. ad d. art. 1. S. Thomæ præclaram adducit diſtinctionem, quæ multa poteſt dubia reſolvere. Ejus hîc verba ſubjicio: *Adverte diligenter, quod recuſare præceptum vel judicium Papæ contingit tripliciter. Primò ex parte rei judicatæ ſive præceptæ: Secundò ex parte perſonæ judicantis: Tertiò ex parte officij ipſius Judicis. Si quis enim etiam pertinaciter contemnat ſententiam Papæ, quoniam ſcilicet non vult exequi quæ mandavit, putà abſtinere à tali bello, reſtituere talem Statum, & cætera, licèt graviſſimè peccet, non tamen ex hoc eſt ſchiſmaticus. Contingit namque ſæpè nolle exequi præcepta Superioris, retentâ tamen recognitione illius in Superiorem. Si quis verò perſonam Papæ rationabiliter ſuſpectam habet, & propterea non ſolùm præſentiam ejus, ſed etiam immediatum ejus judicium recuſat, paratus ad non ſuſpectos Judices ab eodem ſuſcipiendos, nec ſchiſmatis, nec alterius vitij crimen incurrit. Naturale namque eſt evitare nociva & cavere à periculis: poteſtque perſona Papæ tyrannicè gubernare, & tantò faciliùs, quantò potentior eſt, & neminem in terris timet ultorem. Cùm quis autem Papæ judicium, vel præceptum ex parte ejus officij recuſat, non recognoſcens eum ut Superiorem, quamvis hoc credat, tunc propriè ſchiſmaticus eſt. Et juxta hunc ſenſum intelligenda ſunt verba literæ hujus & ſimilium. Inobedientia enim quantuncunque pertinax non conſtituit ſchiſma, niſi ſit rebellio ad officium Papæ vel Eccleſiæ, ita ut renuat illi ſubeſſe, atque illum recognoſcere ut Superiorem.* Huc-uſque verba Cajetani.

X. Poſt conſtitutam à Deo Spiritualem in Eccleſia Poteſtatem, quæ omnium Sanctiſſima & Auguſtiſſima cenſenda eſt, & cui potior debetur obedientia, ſpectari debent Poteſtates legitimè circa temporalia conſtitutæ. Harum namque inſtitutionem à Deo eſſe docent Sacræ Literæ, Roman. 13. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim Poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt.* Eædem tamen cauſæ quæ diſpenſant ab obedientia Superioribus Eccleſiaſticis debita, multò magis diſpenſare poſſunt ab ea, quæ Principibus & Magiſtratibus debetur. Summa porrò Principum poteſtas in condendis Legibus verſatur: circa quarum obligationem operæpretium eſt S. Thomæ ipſa verba hîc proponere ex 1. 2. quæſt. 96. art. 4. in corp. *Leges* (ait) *humanitus poſitæ juſtæ ſunt, vel injuſtæ: ſi juſtæ ſint,*

habent vim obligandi in foro conſcientiæ à Lege æterna, à qua derivantur, juxta illud Proverb. 8. Per me Reges regnant, & Legum Conditores juſta decernunt. Injuſtæ autem ſunt leges dupliciter, uno modo per contrarietatem ad bonum humanum, vel ex fine, ſicut cùm aliquis Præſidens leges imponit onerosas ſubditis, non pertinentes ad utilitatem communem, ſed magis ad propriam cupiditatem vel gloriam: vel etiam ex authore, ſicut cùm quis legem fert ultra commiſſam ſibi poteſtatem: vel etiam ex forma, putà cùm inæqualiter onera multitudini diſpenſantur, etiamſi ordinentur ad bonum commune. Et hujuſmodi magis violentiæ ſunt quàm leges, quia ſicut Auguſtinus dicit in lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5. Lex eſſe non videtur, quæ juſta non fuerit. Unde tales leges non obligant in foro conſcientiæ, niſi fortè propter vitandum ſcandalum vel turbationem; propter quod etiam homo juri ſuo debet cedere, ſecundùm illud Matth. 5. Qui angariaverit te mille paſſus, vade cum illo & alia duo: & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium. Alio modo leges poſſunt eſſe injuſtæ per contrarietatem ad bonum divinum, ſicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel ad quodcunque aliud, quod ſit contra Legem Divinam: & tales leges nullo modo licet obſervare; quia ſicut dicitur Act. 4. obedire Deo oportet magis quàm hominibus. Hactenus verba S. Thomæ, quæ breviter & ſolidè multas elucidant difficultates. Quin etiam ipſæ juſtæ & rationabiles Leges civiles & humanæ neminem aſtringunt, ut ſuperiùs docuimus, niſi ex quo promulgatæ fuerint, & moribus utentium, majoris ſcilicet partis ejus in qua quis verſatur Univerſitatis, confirmentur, can. *In iſtis*, §. *Leges*, diſt. 4. Navarra Enchir. cap. 23. num. 41.

XI. Quæ dixi de legibus à Jure naturali vel à ratione alienis, ratio ſuadet ut locum habeant in ſententiis quoque & judiciis. Idcircò S. Gregorius Papa ſic ait lib. 2. epiſt. 6. *Sententia contra Leges, Canoneſque prolata, licèt non ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo jure.* Habetur in c. 1. de ſent. & re jud. Cui conformatur ſub eod. tit. caput *Inter ceteras*, dicens: *Cùm aliqua cauſa appellatione remotà committitur, & ſententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec ei debet ſtari ſi iniquitatem contineat manifeſtam.*

XII. Nunc progrediendum ad Regularium obedientiam, quâ ex profeſſionis ſuæ voto tenentur. In primis pleræque eorum regulæ minimè obligant ſub mortali culpa inobedientes, niſi in duobus caſibus, nimirum ſcandali, & contemptus. Si namque in Monaſterio ubi viget obſervantia, videat, aut prævidere debeat Religioſus ſe ex frequenti inobedientiæ ſuæ exemplo viam aperire novæ relaxationi inde in monaſterio ſequuturæ, peccabit mortaliter ſi abſque rationabili cauſa in hoc perſiſtat inordinationis exemplo. Matth. 18. *Væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Nec eſt exiguum ſcandalum, quo benè conſtitutum Monaſterium, hoc eſt congregatio hominum qui ex ſua profeſſione & inſtituto tenentur ad perfe-

ctionem eniti, cadit in notabilem & communem relaxationem. Eſt enim Religio, ut docet S. Thomas, ſtatus perfectionis acquirendæ. Illa autem perfectio debet conformari & dirigi ſecundùm Regulam ſub qua quis profeſſus fuit. Inobedientia quoque erga regulas cujuſque regularis Ordinis, quæ procedit ex earum contemptu, mortifera eſt, etiamſi hac occaſione alij non deprauarentur; quia nihil tam aduerſatur acquirendæ perfectioni religioſæ, ſicut contemptus vel ipſius perfectionis, vel mediorum quibus acquiri poſſit & debeat. Hæc autem media in Regula cujuſque Ordinis propria continentur.

XIII. Quæſtio grauiſſimi momenti nunc eſt diſcutienda, utrum Religioſus ſub mortali teneatur Regulam ſeruare, qui profeſſus fuerit in Monaſterio, in quo ipſa Regula communiter non ſeruatur, neque vllam habuit à Suprema Sede mitigationem vel diſpenſationem: ut ſi ſit profeſſus in Monaſterio Benedictinorum, in quo carnes communiter comeduntur; aut Franciſcanorum, in quo pecuniæ recipiuntur, ſupponendo quod ille profeſſus hanc introductam repererit conſuetudinem, nec ſe vlteriùs intenderit obligare? Circa hoc duæ ſunt Doctorum ſententiæ: prima quidem negat hunc Religioſum à mortali excuſari. Sic docet Angelus de Clauaſio Religioſus Franciſcanus v. *Religioſus*, num. 32. Ad hanc verò obiectionem, quod nemo ampliùs obligetur quàm ſe intenderit obligare; reſpondet iſtum, licèt non intenderit explicitè ſe obligare, intendiſſe tamen implicitè, quatenus qui ſe ſpontè obligat ad principale, quod eſt eſſe Religioſum in tali Ordine, obligat ſe hoc ipſo ad acceſſorium, hoc eſt ad Regulam talis Ordinis: ſicut accideret in eo qui ſacris ſe Ordinibus alligaret, non intendens continentiam, ad quam nihilominus teneretur ipſa vi ſuſcepti à ſe Ordinis ſacri. Idem docet Ioan. Major in 4. diſt. 38. quæſt. 20. ubi taliter profeſſum dicit ad ſeruandam Regulam obligari in eodem Monaſterio, aut ſi ibi non poſſit, teneri ad aliud melioris obſeruantiæ Monaſterium tranſire. His conſentit Proſper Fagnanus in cap. *Cùm cauſa*, de election. num. 33. addens omnes ferè Monachos, apud quos collapſa eſt regula, ſi non ſit cum ipſis à Papa, vel à Concilio diſpenſatum, proficiſci in infernum. Hac ratione diſpenſatum fuit cum Religioſis Franciſcanis, exceptis Capucinis & Fratribus de Obſeruantia, ut non aſtringantur ea parte Regulæ Fratrum Minorum, quæ prohibet Fratribus prædia, ſeu bona immobilia in commune poſſideri.

XIV. Illa quidem vera eſt ſententia, quæ tamen limitanda videtur eatenus, dummodò relaxatio illa communis non ſit recèns introducta, ſed longi temporis duratione roborata fuerit: aut ſi recens fuerit, excuſandus ſit is qui profeſſus fuerit ex ſua bona fide & ignorantia non culpabili, tam Juris, quod ſcilicet ignoraverat hanc obligationem, quæ non eſt Juris naturalis ita primitivi, quin poſſit ab vno aut altero inculpabiliter ignorari;

rari; quàm facti, quod ſcilicet neſciverit fuiſſe actu ipſo ante breve tempus introductam in Monaſterium relaxationem. Utraque ignorantia facilè excuſabilis eſt in nonnullis adoleſcentibus idiotis, ac rudibus, qui profitentur bonâ fide, dummodò bona fides profeſſionem præcedat. Hanc exceptionem à peccato excuſantem & à Regulæ ſimul obſervatione exactiore, quandiu nova reformatio non ſupervenerit, admittunt ut peccati excluſivam Abbas, S. Antoninus, Cardinalis Florentinus, Auſterius Toloſanus, quos citat & ſequitur Navarrus in Mannal. cap. 12. n.50. item Lopez tom.1. cap.45. ubi ait, ut quis profeſſus non aſtringatur ad Regulas ſui Ordinis quas conſuetudo contraria relaxavit, nõ eſſe neceſſe eam relaxationem fuiſſe à tempore cujus initij memoria non extet. Lopez & S. Antoninus hoc idem docent 3.p. tit. 16. cap. 1. §. 11. & 12. fuere ambo Religioſi Dominicani. Et verò conſtat inveteratam humanarum Legum, ſive Civilium, ſive Eccleſiaſticarum, quantumvis initio receptarum deſuetudinem vim ac obligationem earundem abolere, cap. ult. de conſuetud. Hæc de Regulis & Conſtitutionibus. Quæ enim pertinent ad trium ſolennium votorum ſubſtantiam, cùm eorum obligatio ſit divini juris, non poſſunt ulla deſuetudine etiam immemoriali ullatenus perimi. Regula porrò non eſt de eſſentia voti obedientiæ, cùm conſiſtat regularis obedientiæ votum in ſubjectione Ordinis & Superiorum. Etiamſi verò dici ſoleat, conſuetudinem tranſgreſſionis præcepti eſſe argumentum contemptus, id non eſt uſquequaque verum: poteſt enim ea conſuetudo ex infirmitate animi vel corporis, aut ex defectu fervoris, aut etiam ex alia prava animi diſpoſitione proficiſci, citra contemptum qui malitiam habet comitem, ut rectè docet S. Thomas 2. 2. quæſt.186. art.9. & ibidem Cajetanus. Iſtiuſmodi tamen conſuetudo frequenter contemptum parit.

XV. Igitur ratione voti obedientiæ tenetur Religioſus nihil agere, vel omittere ſive contra Regulam, ſive contra Superioris mandatum per contemptum, alioqui ſe mortiferi peccati reum conſtituit. Hoc docet S. Bernardus tract. de præcepto & diſpenſatione. *Venialis* (inquit) *eſt culpa inobedientiæ, ſi quidem tranſgreſſio non ſit ex contemptu.* Et S. Thomas loco cit. quem cæteri omnes ſequuntur. Cenſetur ex contemptu ille tranſgredi, qui hac mente ſive Regulam, ſive Superioris juſſionem violat, ut præfractè oſtendat ſe iſta nihili pendere, quamvis alioqui juſsio illa vel Regula non obligaſſent ſub mortali, aut ne quidem etiam ſub veniali culpa, ut ſunt conſultoriæ tantùm aut exhortatoriæ præceptiones, juxta Navarrum cap.23.num.41. Leſsium lib.2. cap. 46. dub. 6. contra Cajetanum in Summula, v. *Inobedientiam*, & Lopez, & Valentiam, exiſtimantes poſſe eſſe venialem inobedientiam formalem, quæ ſcilicet ex contemptu naſcitur aut materiæ paruitate; cui opinioni parum aut nihil eſſe fidendum reor. Sanè contemptum minùs deliberatum, ſubitaneum

& imperfectum non eſſe pluſquam venialem univerſi eruditi conſentiunt. Animi namque ſubreptio in quacunque materia excuſat à mortali culpa, ut docet S. Thomas 1.2. quæſt.88. art.5.& 2.2.quæſt.33.art.5.& quæſt.58. art. 3.

XVI. Ubicunque ſive Lex, ſive Regula, ſive Superior præcipiens aliquid non intendit ad mortale peccatum obſtringere inferiorem, is qui ſimpliciter citra grave ſcandalum vel contemptum tranſgreditur, non pluſquam venialiter delinquit, ut ſuprà ex S. Bernardo, & ex S. Thoma docui. Prælatus autem non cenſetur cum tanto onere præcipere, niſi ſuis verbis hanc tam ſtrictam obligationem ſe intendere manifeſtet, ut ſi non obtemperaturo excommunicationem interminetur, aut ſi in virtute ſanctæ obedientiæ jubeat, quæ eſt communis in Cœnobiis formula ex ſe quidem non ſignificans ſufficienter hoc tantum onus, cùm poſſit horum verborum vis exponi quoque pro exhortatione ad opus perfectioris & ſupererogatoriæ obedientiæ. Sed uſus invaluit, ut his verbis intelligatur aliquid mandari ſub obligatione mortalis delicti. Leſſius lib. 2. cap 41. num. 74.

XVII. Egregiè S. Bernardus, quem cæteri omnes in hac re ducem ſequuntur, tract. de præcept. & diſpenſat. ſic diſtinguit Superiorum præcepta, ut ſint vel ſecundùm Regulam, vel contra Regulam, vel ſupra Regulam, vel infra Regulam. Ita ut in illis quæ ſunt ſecundùm Regulam debeant ſubditi morem gerere Prælato. Ex adverſo in illis quæ ſunt contra Regulam debeant non obedire. At in illis quæ ſunt ſupra vel infra regulam poſſint quidem obtemperare etiam cum virtutis & meriti augmento, atque ad majorem perfectionem; ad hoc tamen nulla teneantur obligatione. Cujus hanc rationem ille profert, quia Religioſus quum eſt obedientiam profeſſus, ad eam ſolam ſe aſtrinxit quæ cum regulis Ordinis, ad quem ingreſſus eſt, conformitatem habet. Itaque ſi Superior in Ordine S. Franciſci præcipiat ſuis vel alicui de ſuis perpetuam carnium abſtinentiam, quam Regula S. Benedicti injungit, nemo illi tenetur obtemperare, quia id eſt ſupra Regulam S. Franciſci, quam ipſe cum ſuis profeſſus eſt. Idemque neminem ſuorum obligabit ad parendum, ſi jubeat ut artem citharizandi addiſcant, quia iſtud eſt infra Regulam. Si verò idem ſubditis jubeat ut pecunias ad proprium vel Monaſterij uſum coacervent, omnes tenebuntur hoc reſpuere, quia eſt contra Regulam Ordinis Franciſcani. Idemque ſi quid præcipiat oppoſitum juſtis altiorum Superiorum mandatis, putà Summi Pontificis, aut Superioris Generalis, aut Capituli, aut Provincialis, tenebitur ſubditus obedientiam ei recuſare, quia hoc fieret contra debitum obedientiæ ordinem & normam. Sanè poteſt quivis Regularis Superior ſibi ſubditis quædam ob juſtas cauſas imperare, quæ licet videantur ſupra Regulam, verè tamen non

ſunt ſupra illam, quatenus Regula intendit bonum ac regulare Ordinis regimen. Tale verò regimen permittit atque etiam flagitat aliquando, vt ſive ad pœnam delictorum, ſive ob publicas neceſſitates injungantur pro Superiorum prudenti arbitrio vel privatæ, vel communes ſive orationes, ſive pœnitentiæ, ac auſteritates, quamvis has ſpeciatim Regula non injungat. Atque in his ſi modum non excedant, incumbit parendi officium.

XVIII. Præterea juſta, & rationabilis diſpenſatio non eſt contra Regulam, quatenùs juſto regimini Regula ipſa ſuffragatur. Atqui juſtum regimen exigit vt Superiores diſcernant quandonam opus ſit diſpenſare, aut diſpenſatum declarare aliquem ex ſubditis; quo caſu debet ſubditus obtemperare. Angelus v.*Religioſus*, n.29. Navarra cap.23. n.39.

XIX. Hoc prætetea ſciendum, Regularem qui ſanctâ ductus intentione inſtaurandæ collapſæ regularis diſciplinæ molitur Ordinis aut Monaſterij reformationem, obſeruatis debitis circunſtantiis, non teneri ea in re dependere à Superioribus relaxationi addictis; quia eorum in his prohibitio foret contra Regulam, contra quam non eſt illis obtemperandum. Atque ita ſe geſſit timoratiſſima virgo S. Thereſia, quæ de ſeipſa ſcribit vitæ ſuæ cap. 13. cùm Superior ſuus Provincialis recuſaret ei licentiam reformandi Monaſterium, ſe tamen à ſancto propoſito non deſtitiſſe; ſed interpoſita ſorore ſua novam domum ejus nomine coëmiſſe, inſcio Provinciali Prælato, ad novam Reformationis fundationem, quam ille ſi ſciviſſet, erat impediturus.

XX. Quæres num teneatur inferior obedire ſuperiori in dubio? Reſpondeo cum diſtinctione. Vel dubitat inferior, vtrùm qui præcipit ſit verus & legitimus Superior; vel dubitat de materia præcepti, an ſit licita aut obligatoria. In primo caſu de dubio circa perſonam præcipientis, vel fauet ei communis Regularium opinio, quamvis pauci aliqui diſſentiant, credentes non eſſe legitimum Superiorem; & tunc debet inferior ſic dubitans adhærere communi judicio, & ita obtemperare. Communis enim opinio facit jus, l. *Barbarius*, ff. de offic. Prætor. Si verò non faueat communis Religioſorum opinio, non tenetur dubitans illi obedire; in dubio etenim melior eſt conditio ſuam poſſidentis libertatem, c. *In dubio*, de regul. jur. in 6. De materia verò præcepti, ſi inferior dubitat num licita ſit, non ei licet in ea re obedire quandiu perdurat dubium: ſic enim peccaret dum ſe peccati periculo exponit. Hoc tamen dubium practicè conuenit ei deponere, judicando hoc ſibi licere in hac ſaltem circunſtantia rei à Superiore ſibi injunctæ; ſeque determinando per illius, cui obtemperare tenetur, judicium & voluntatem. Cùm enim in re dubia homo ſe frequenter determinet per alterius ſuaſionem & conſilium, cui tamen non habet obtemperandi obligationem, multò major ratio eſt ſubmittendi ſe in re dubia illius arbitrio, cui debet ex officio ſubjici: non enim juſtum

eſt vt ex inferiorum ambiguitatibus dependeat Superiorum jus & autoritas præceptiva aut prohibitiva. Hæc eſt doctrina S.Thomæ 1. 2. q.96. art. 6. in corp. & ad 2. S. Bonaventuræ in 2. diſt. 39. art. 1. q.3. Angeli v. *Obedientia*, n. 6. Sylveſtri v. *Obedientia*, n. 2. Leſſij lib. 2. c. 41. n. 76. Adeo vt dubium practicè deſinat in præſentibus circunſtantiis, quamvis fieri poſſit vt ſpeculativè perſeveret, hoc eſt dubitet vtrùm extra præſentes circunſtantias hoc ſibi liceret. Ratio verò practicæ hujus determinationis eſt iſta, quia Superior eſt in poſſeſſione juris imperandi, quo jure non eſt ſpoliandus per ſibi ſubditorum dubitationes, quos jam conſtat in ejus arbitrium abdicaſſe propriam libertatem. Item Superiores ſingulari modo à Domino gubernantur in ſubditorum regimine. Præterea prudentis eſt in ambiguis Superiorum judicium ſequi, quos Deus ſui loco poſuit, & quos Dei loco ſubditus agnoſcit & colit. Denique exinde quod quis obedire renuat ſine evidenti quam poſſit allegare cauſa, poteſt naſci in ſubdito cauſa ſibi imputanda alieni ſcandali, & pravi exempli. His adde Sacros ipſos Canones nobis illuſtre documentum præſcribere, quomodo nos in ambiguis gerere teneamur, c. *Inquiſitioni*, de ſent. excom. ubi ſtatuitur conjugem qui certò ſcit impedimentum ſui matrimonij, quod tamen probare non poteſt, teneri ſuam recuſare obedientiam ipſi Eccleſiæ jubenti ſub pœna excommunicationis, vt debitum conjugale reddat, quia ſic obediendo peccaret mortaliter: ſed ſi credat tale impedimentum ex cauſa probabili & diſcreta fundante dubium aut opinionem probabilem, non poſſe illo caſu exigere, ſed tamen debere officium conjugale petenti reddere, ne pars altera ſuo jure fraudetur. Sed ſi hoc dubium vel opinio habeat leue aut temerarium fundamentum, poſſe ex Paſtoris ſui conſilio non ſolùm reddere, ſed etiam exigere debitum, poſtquam illi conſilio acquieſcens ſuam leuem & temerariam credulitatem practicè ſaltem depoſuerit.

XXI. Demùm adverte, nullum Superiorem, ſive regularem, ſive ſecularem, quinimò nec ipſum quidem Summum Pontificem, poſſe ad aliquid obligare ſub peccato mortali, niſi ex graui cauſa & capaci tantæ obligationis, ſive per ſe, ſive ratione circunſtantiarum, quæ rationabilem ſic imperandi cauſam inducant. Poteſtas enim Superioribus à Domino collata fuit ad bonum, & non in perniciem animarum, & vt ait Paulus 2. Cor. 13. in ædificationem, & non in deſtructionem. Unde nec ipſa diuina præcepta obligant ſub mortali culpa, niſi gravis materia ſubſit. S.Bernardus tract. de præcepto & diſpenſat. Sylveſter v. *Religio* 6. q. 6. Leſſius lib. 2. cap. 41. n. 75. addens hanc eſſe communem Doctorum ſententiam.

CAPUT

CAPVT XXI.

De paupertate Regularium.

I. DUPLEX eſt Regularium paupertas; una quidem generalis ac eſſentialis, alia particularis & accidētaria. Generalis ea eſt, quâ omnes & ſinguli Religioſi, nemine excepto, aſtringuntur in vim communis voti paupertatis: & dicitur quoque eſſentialis, quia totum quod habet, ad eſſentiam pertinet paupertatis; & ſi quid inde minuas ac demas, hoc ipſo deperibit religioſa paupertas. At verò particularis ſeu accidentaria paupertas adjungit rigorem & obſervantiam particularem aliquam pro Regularum & Conſtitutionum diverſitate, ſupra id quod omni religioſæ paupertati eſſentiale eſt. Et ita facilè contingit ut iiſdem in circunſtantiis aliquis Religioſus ſtrictioris Ordinis, exempli causâ Capucinus, aut Diſcalceatus Carmelita, peccet mortaliter contra profeſſam paupertatem; in quibus tamen circunſtantiis Religioſus aliquis laxioris aut mitioris Inſtituti, verbi gratiâ Benedictinus proviſus de Beneficio, vel de Penſione Regulari, nullatenus peccabit. Iſta diſtinctio planè eſt neceſſaria ad diſcernendum quid liceat, vel non liceat huic, vel illi Religioſo circa profeſsam à ſe paupertatem, & quodnam peculium vel iſte, vel ille Religioſus licitè, aut illicitè habere poſſit.

II. Tripliciter poteſt intelligi de quo tractamus peculium. Primò ut ſit in dominio & poteſtate poſseſsoris: ſecundò ut verſetur in pleno uſu vel uſufructu, de quo poſſit quis ad ſuum libitum diſponere, atque independenter ab alio: denique tertiò ut ſit in uſu & adminiſtratione quæ ad alterius arbitrium poſſit revocari. Duæ illæ priores peculij ſpecies ſecum involvunt proprietatem & independentiam, ideoque repugnant Regularium paupertati, c. *Non dicatis*, 12. q. 1. & c. *Monachi*, de ſtat. monach. Quinetiam ſic decernit caput *Cum ad monaſterium*, eod. tit. *Nec aſtimet Abbas quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo diſpenſare, quia abdicatio paupertatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo annexa eſt Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* Hoc intelligendum eſt ſtante voto, nec ex rationabili, ſimulque urgente cauſa per diſpenſationem relaxaro. Tertium porrò peculij genus religioſæ paupertati eſſentiali non aduerſatur dum conceditur uſus vel adminiſtratio per Superioris ſive expreſſum, ſive tacitum conſenſum; ſic tamen

men ut ejuſdem voluntate revocari queat.[Tale namque peculium Religioſo conceditur c. *Monachi*, §. *Qui verò*, & c. *Cùm ad monaſterium*, §. *Tales autem*, de ſtat. monach.

III. Tacitus Superiorum conſenſus plerumque colligitur ex vſu qui viget in Monaſterio, vel in ipſo Ordine, in quo peculia iſta permittuntur ſeu tolerantur à Superioribus, aut longo uſu robur acceperunt, aut etiam ubi Statuta & Conſtitutiones editæ ſunt circa hujuſcemodi. Tunc enim Religioſus his fundatus poſſidens aut alienans, non poſſidet vel alienat tanquam dominus aut proprietarius, ſed dependenter à Superiorum, aut ipſius Ordinis conceſſione. Id verò ſufficere ad conſcientiam tam Religioſi poſſidentis vel diſtrahentis, quàm ejus qui ab eo accipit, docent Navarra, Valentia, Molina, Sanchez, Leſſius, Azorius, & Bonacina tract. de largition. muner. puncto 6. propoſ.2.n.11.

IV. Norint autem Regulares, nullam eſſe præſcriptionem adversùs ea quæ ſunt Religioni eſſentialia, & cum votorum obſervatione incompatibilia, qualis eſt proprietas ac dominium. Rectè verò S. Baſilius conſtitut. monaſt. cap.ult. docet omnem ad hoc aſtringi Monachum, vt à ſe omnem abdicet privatam poſſeſsionem.

V. Clemens Papa VIII.in Bulla 28.incipiente *Religiosè*, prohibet Religioſis quidquam elargiri, niſi acceſſerit conſenſus Capituli generalis, ſolis exceptis leuioribus eſculentis & poculentis, atque munuſculis ad deuotionem pertinentibus, necnon pecuniis quæ ad cultum divinum aut in eleemoſynas magis neceſſarias impenduntur. Excipit autem ab hiſce prohibitionibus Religioſos Ordinum Militarium, vt Sancti Joannis Baptiſtæ & ſimiles. Iſta tamen Conſtitutio per contrariam vbique ferè conſuetudinem videtur abrogata. Et qui eam commentariis illuſtravit Bonacina ſcribit, Regulares nequaquam illi contravenire, qui magnam etiam pecuniæ ſummam impendunt de Superiorum Ordinis ſui conſenſu in res divini cultus, aut in pauperum ſubſidium.

VI. Verùm à prædictis excipiuntur Regulares beneficiarij: ſi enim Bonacinæ fidem habemus in eodem Commentario, p.2. n.2. & Navarræ & aliis ab eodem adductis teſtibus, Beneficia diſpoſitioni Prælatorum aut Conventuum minimè ſubjiciuntur, ex quo particularibus Religioſis fuere aſsignata. Additque jus idem extendi ad penſiones attributas aliquibus Religioſis per Prælatos Regularium, aut per Monaſteria, ad eorum victum & proprios vſus, de quibus etiam nullas reddere ſolent rationes Prælatis aut Monaſteriis: ita ut ſcribat, de iis quæ victui ſuo moderato per parcimoniam ſubtraxerunt, poſſe iſtiuſmodi Religioſos beneficiarios pro ſuo libito ad quoſlibet non illicitos uſus impendere. Quod idem repetit in tract. de obligat. benef. diſp.4. p.2. n.23. ibique diſertè aſſerit, Religioſos Beneficia habentes poſſe ad libitum inſtar Beneficiariorum ſecularium.

larium de illa fructuum parte diſponere, quam honeſtæ ſuæ ſuſtentationi parciùs vivendo ſubtraxerint.

VII. Veruntamen hæc tam abſolutè per Bonacinam & alios quoſdam aſſerta voto ſolenni paupertatis directè repugnant: cui nihil tam eſt oppoſitum ut proprietas vel uſusfructus independens, quæ quidem nec in Militaribus quidem Ordinibus admiſerim. Magis itaque placet Azorij doctrinâ recipienda tam in beneficiatis Monachis, quàm in Militibus Religioſis. Sic igitur ille tom. 1. lib. 13. cap. 4. quæſt. 9. *Ulterius etiam quæritur, an Religioſi Militares, v. g. Hieroſolymitani Equites, redditunm ipſis commendatorum fructus ſibi acquirant, eoſque faciant ſuos, ac liberè in uſus quos voluerint impendere poſſint? Quidam exiſtimant eſſe fructuum dominos, & paupertatem quâ per votum aſtringuntur, non repugnare dominio uſusfructus, &c. Reſpondeo paupertatem quam Hieroſolymitani Milites, & Equites S. Joannis, S. Jacobi, & Calatravæ, & Alcantaræ in Hiſpania, & alij Commendatarij vovent, non eſſe æquè arctam ac Monachorum & Mendicantium; hi enim ſe abdicant dominio & uſu rerum, qui in jure, non in facto conſiſtit: illi verò Milites dominium quidem & proprietatem dimittunt, ſed non jus ad uſum. Ordo enim concedit eis ut annuos reditus percipiant ad vitæ tempus, ita ut de fructibus poſſint liberè diſponere ut jure ſibi debitis quoad uſum, eoſque locent, permutent, vendant, donent, vel arbitratu ſuo abſumant, ut ex bonis ſui Ordinis & conſenſu ſuorum Superiorum jure perceptos. Etſi verò in facto parum quoad hoc à laicis proprietariis differant; in jure tamen differunt, quia laici percipiunt propriâ authoritate quaſi domini: Milites verò Sacri ut ex alienis bonis, ſcilicet Ordinis, ſed ſibi commendatis, atque ex Superiorum nutu & voluntate percipiunt.* Hactenus Azorius. Dicendum igitur, beneficiarios Regulares, ſive Benedictinos, ſive Canonicos Regulares, quamvis habeant liberam fructuum diſpoſitionem, non tamen eſſe eorum dominos; quia libera illa fructuum diſpoſitio non eſt tanquam propriorum bonorum, ſed tanquam bonorum Ordinis, quorum diſpenſationem & adminiſtrationem ipſe Ordo ipſis indulſit. Atque iſtud eſt tertij generis peculium, cujus ſunt capaces aliqui quorundam Ordinum Religioſi.

VIII. Sed & hoc inſuper tenendum eſt, illam beneficiariorum Religioſorum diſpenſationem ac uſum circa fructus, minùs liberam eſſe quàm quæ Militibus Regularibus competit. Cùm enim horum vivendi ratio in externis nihil à ratione differat quam ſequuntur Nobiles opulenti Sæculares, cum quibus etiam verſari Sacri Milites ordinatiè ſolent, eadem uti liberalitate poſſunt in rebus licitis, quâ ſolent alij paris conditionis Nobiles opulenti peræquè ab avaritia & prodigalitate alieni. Ubi tamen Sacri Equites per exceſſum peccarent, gravius eſſet horum peccatum quàm reliquorum Nobilium Sæculi: tum quia rebus ſacris, quales ſunt Commendarum fructus, abuterentur: tum quia pias fundatorum inten-

tiones eluderent; non tamen harum ſuperfluarum & illicitatum expenſarum reſtitutioni obnoxij eſſent, cùm tamen reliqui omnes Regulares beneficiarij qui Beneficiorum fructus malè conſumpſere, teneantur vel pauperibus vel Eccleſiis reſtituere. Hæc ferè Azorius loco cit. Hac tamen parte Regulares Milites admonitos volo, ut meminetint & altè animo infigant Apoſtolica verba: *Nolite conformari huic ſeculo.* Et, *Totus mundus in maligno poſitus eſt.* Et, *Ut non cum hoc mundo damnemur.* Divites ſeculares ſplendidiùs viventes nec egenis erogantes eidem cum Divite illo quem Lucas commemorat epulone damnationi ſe immergunt. Sed Equitibus Regularibus ſic viventibus fortior etiam inſtat cruciatio ex ſuperaddito votorum ſolennium atctiori nexu.

IX. Gravis quæſtio eſt, utrum cenſus vitalitius in favorem Religioſi conſtitutus ſit licitus, necne? Reſpondeo cum Leſſio lib. 2. de juſt. cap. 4. d. 5. num. 31. & Azorio tom. 1. lib. 12. cap. 9. quæſt. 2. licitum eſſe, modò concurrant ſimul quatuot conditiones. 1. Ut cenſus aſſignetur propter alimenta uſuſque neceſſarios, & nullatenus ſuperfluos ipſius Religioſi. 2. Ut admininiſtratio pecuniæ cenſualis non committatur ipſi Religioſo, ſed aliis, putà Officialibus per quos in uſum talis Religioſi pecuniæ expendantur, juxta Decretum Tridentinum ſeſſ. 25. de Regular. cap. 2. 3. Ut Religioſus, cujus gratiâ conſtitutus fuit cenſus nihil ſibi juris in eum vendicare poſſit. 4. Ut prælato Regulari liberum ſit illum etiam cenſum in alios uſus deſtinare, dunmodò aliunde talis Religioſi neceſsitatibus certò & ſecurè provideat.

X. Quæritur prætereà utrum Regioſus qui ſuam propoſuit indigentiam circa neceſſitates ſuas proprio Superiori, & hic ei injuſtè denegat verbi gratiâ neceſſarium morbo medicamen, cibos, veſtes, ſtragula, unde grave patitur aut proximè imminet incommodum, poſſit occultè de Monaſterio ſubripere ſibi neceſſaria? Poſſe affirmat Bonacina tract. de reſtitut. diſp. 2. quæſt. 10. p. 3. poſt Navarram, Azorium alioſque, quos ibi citat. Tunc enim Superior eſt irrationabiliter invitus, & ſubditus illi Religioſus habet ab ipſa naturæ lege jus ſuis neceſſitatibus ſuccurrendi. Veruntamen Religioſus uſurpans ſibi neceſſaria abſque Superioris licentia, eoque inconſulto, peccat mortaliter, ac dupliciter, tum ratione furti, tum ratione ſacrilegij contra paupertatis votum uſurpando ſibi proprietatem & dominium.

CAPUT XXII.

CAPVT XXII.

Quatenus ſit licitus ad alteram Religionem tranſitus.

I. DVABVS primariis regulis tota iſta quæſtio expeditur. Primùm eſſe illicitum tranſitum à ſtrictiori ad laxiorem Religionem. Secundò neque licitum eſſe digreſſum ab Ordine Mendicantium ad alium Ordinem non mendicantem, excepto Cartuſienſium Ordine, ſub pœna excommunicationis Papæ reſervatæ ipſo facto incurrendæ tam à tranſeuntibus quàm à recipientibus Religioſis, juxta extrav. communem 1. de Regularibus.

II. Conſtat ex cap. *Sanè de canonico*, de Regular. Religioſum profeſſum poſſe ad ſtrictiorem Religionem tranſire, dummodo à ſuo Superiore licentiam petierit, quamvis eam ab eo non obtinuerit, nihil obſtante ſuæ Religionis privilegio de non tranſeundo in alium Ordinem. Docent verò Navarra conſil. 43. & Sà in exemplaribus emendatis, v. *Religio*, num. 38. de quolibet Ordine poſſe quemlibet Regularem ad Cartuſienſem Ordinem ſe transferre, citra ullam Papæ diſpenſationem: quandoquidem hoc à Jure communi conceditur, d. extrav. 1. quæ eſt Martini V. Idemque Navarra de Regularib. comment. 4. num. 3. aſſerit ſi ſit probabile dubium, quænam poſt Cartuſienſes ſit Religio ſtrictior, debere Religioſum qui tranſire in alium Ordinem prætendit, ſtare judicio proprij Superioris.

III. Etſi verò perfectio vnius Religionis præ alia ex fine dijudicanda ſit, & ex mediis per quæ tendit ad finem, qui eſt amor Dei & proximi, præſertim circa procurandam animarum ſalutem, vt docet S. Thomas; attamen in foro Eccleſiaſtico vbi agitur de tranſitu in alteram Religionem, attenditur potiùs major vitæ aſperitas ſeu auſteritas, præſertim circa ſilentium & ſolitudinem. Laiman lib. 4. tract. 4. c. 6. n. 10. addens majorem auſteritatem non eſſe penſandam duntaxat ex primitiuo Religioſi Or-

dinis Inſtituto, ſed ſecundum præſentem obſervantiam: atque adeò Religioſum, qui ſtrictiorem Regulam profeſſus ſit, ſi jam illa Regula non ſervatur in Ordine, poſſe ad laxiotis Inſtituti Religionem tranſire, in qua primitiva Regula ſervatur & viget. Layman loc. cit. poſt Panormitanum ad c. *Licet*, notabili 9. de Regular. qui etiam id probat ex verbis ipſis d. c. *Licet*, & c. *Sanè*, de Regular. Sylveſtrum v. *Religio* 4. n. 2. & 6. Proſper etiam Fagnanus id confirmat ad c. *Non eſt vobis*, n. 25. eod. tit. quinetiam ante hos omnes S. Thomas 2. 2. quæſt. 189. art. 8. in corp. qui hanc doctrinam confirmat exemplo Sancti Joannis Abbatis apud Caſſianum collat. 19. cap. 2. 5. & 6.

IV. Nemo Regularis abſque Summi Pontificis diſpenſatione tranſire poteſt ad laxiorem Ordinem. Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. de Regular. etiamſi (ait Navarra de Regularibus comment. 4. n. 3.) ex infirmitate ac debilitate corporis Regulam ſuam ſervare non poſſit.

CAPUT XXIII.

Vtrum Beneficiarij, aut Epiſcopi olim Religioſi, aut alij etiam quilibet Regulares teſtari poſſint de fructibus à ſe perceptis.

I. FAs eſſe Religioſis poſſidere tertij generis peculium, quoad uſumfructum, cum dependentia Ordinis, vel Superiorum, de quo poſſint aliquatenus inter vivos ad pias præſertim cauſas diſponere, ſuperiùs docui. Veruntamen teſtari nec licitè, nec validè poſſunt, can. *Quia ingredientibus*, 19. q. 3. & authent. *Ingreſſi*, Cod. de Sacroſ. Eccleſ. Neque ullatenus diſpenſari in his poteſt, niſi ſubſit gravis & juſta cauſa, nec ab alio niſi à Papa, de iis quorum uſum adminiſtrationemque habet Religioſus. Cenſent aliqui diſpenſationem hac in re nihil eſſe quàm relaxationem voti paupertatis ſecundùm aliquam partem. Cæterùm cùm ad jus teſtandi non requiratur neceſſariò dominium, ſufficiatque conſenſus & adminiſtratio cum dependentia ad hanc rem, ſicut & ad Religioſi donationem, ideò meliùs

cenſet

cenſet Leſſius hanc diſpenſationem non eſſe contrariam voto paupertatis : atque hac ratione poteſt Religioſus contra Juris regulam, plus juris in alium transferre quàm ipſe habeat, nimirum dominium & proprietatem quâ ipſe caret.

I I. Utrum verò Religioſus factus Epiſcopus ſolvatur ipſo jure voto paupertatis, ac efficiatur Dominus redditũum, poſſitque condere teſtamentum, celebris quæſtio eſt. S.Thomas 2.2. q.18. art.8. aliique plerique quos citat & ſequitur Sanchez in Summa, tom. 2. lib. 6. cap. 6. num. 8. negant hæc fieri ab Epiſcopo Religioſo poſſe citra Papæ rationabilem diſpenſationem, hoc argumento, quia non laxantur Religioſæ profeſſionis vota per ſequentem Epiſcopatum, niſi quatenus muneri Epiſcopali tanquam majori bono obſiſtunt. Jus enim naturæ prohibet ne ea quæ Deo ſanctè promiſſa ſunt ſine ulla neceſſitate ſolvantur. Univerſaque ipſa Eccleſia, tam Orientalis in Synodo octava œcumenica contra Photium, can. 14. quàm Occidentalis in Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio I I I. can. 16. Monachos ad Epiſcopatum promotos obligat ad deferendum regularem habitum : quæ ſanctio legitur & in c. *Clerici officia*, de vita & honeſt. cler. Atqui adminiſtratio bonorum Eccleſiæ quæ competit Epiſcopo nihil obſtat paupertati religioſæ, ac abdicationi dominij.

I I I. Ex oppoſito à votis Religionis immunem fieri Epiſcopum affirmant Dominicus Soto lib. 7. de juſt. quæſt. 4. art. 2. ad ult. Vaſquez in p.2. quæſt. 96. art.4. diſp. 165. cap. 8. num. 91. in fin. & cap. 9. num. 104. ubi aſſerit Monachum factum Epiſcopum dominium verum habere, & vinculo paupertatis ſolvi, atque multò magis à præceptionibus & abſtinentiis in Regula præſcriptis, quæ utique non pertinent ad ipſius Religionis eſſentiam, ad quam tamen pertinet paupertas. Huic ſententiæ fauet canon *Statutum*, 18. quæſt. 1. diſertè dicens : *Monachus quem canonica electio à jugo Regulæ monaſticæ profeſſionis abſolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea jure vendicandi habeat.* Quoad verò Jus Gallicanum, vetuſtiſſima & generalis in univerſo hoc Regno conſuetudo viget, ut Religioſi facti Epiſcopi nulla in re priſtinæ Religioni aſtringantur, niſi ut colorem Ordinis in habitu ſervent. Sunt quippe ſucceſſionum, aliarumque acquiſitionum capaces, dominia & proprietates ſibi acquirunt, diſponuntque tam inter vivos quàm per ultimas voluntates, pro libito teſtamenta condunt, & ſi inteſtati decedant, ſucceſſores habent non Monaſterium, non Eccleſiam, ſed propinquos.

I V. Prioribus quidem Eccleſiæ ſæculis fas erat Epiſcopis etiam Monachiſmum anteà profeſſis teſtamenta condere. Ex Latinis enim

adhuc teſtamenta ſuperſunt Sanctorum Epiſcoporum Cæſarij Arelatenſis, & Remigij Remenſis: ex Græcis verò Gregorij Nazianzeni dum eſset, ut ibidem commemorat, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopus. His ſucceſſerunt intermedia ſecula, quibus vetitum fuit Epiſcopis & Clericis teſtari de proventibus Eccleſiæ etiam ad pias cauſas, c. *Quia nos*, & c. *Relatum*, 12. & c. *Cùm in officiis*, de teſtament. quia in his rebus ſuccedebat illis Eccleſia. De patrimonialibus tamen aut aliunde quàm ab Eccleſia comparatis facultatibus poterant etiam ab ipſis Eccleſiæ primordiis ad libitum ſuum diſponere & inter vivos, & causâ mortis. Sic enim ſtatuitur Apoſtolorum Canone 39. & 46. *Ut Epiſcopi* (inquit) *quæ propria ipſorum ſunt valeant in quoſcunque placuerit heredes transferre; ut tamen ad alios res Eccleſiæ minimè tranſeant.* Et Antiochenum Concilium Julio I. Pontifice habitum ſancit can. 24. ut poſſit quidem moriturus Epiſcopus quæ ſui patrimonij ſunt, quibus ipſi libuerit relinquere, ſed ipſæ res quas habebat Eccleſiæ, ſine diminutione ipſi Eccleſiæ ſoli relinquantur. Refertur in can. *Quæcunque*, 9. quæſt. 1. His concinit ac ſuffragatur Canon 48. Concilij Agathenſis, & Concilium I. Hiſpalenſe, Sanctuſque Gregorius Papa lib. 10. epiſt. 42. ad Deuſdedit Epiſcopum Mediolanenſem, & Concilium generale Lateranenſe ſub Alexandro III. can. 15. Sed in his poſtremorum ſeculorum fæcibus concidit demùm Sacra hæc diſciplina invaleſcente contraria conſuetudine, ſecundùm quam ſcribit Covarruvias commentar. ad tit. de teſtament. numero 23. quoſlibet Clericos validè teſtari ex uſu communiter recepto de proventibus Eccleſiaſticis, etiam in gratiam cognatorum: ſoloſque Epiſcopos teſtari non poſse niſi de ſpeciali Summi Pontificis licentia. Sed & iſtud circa Epiſcopos repagulum tandem divulſum & abruptum fuit; & teſtatur Leſſius multis locis receptum eſse, ut de proventibus Eccleſiaſticis indiſcriminatim teſtentur Epiſcopi, & alij quilibet Clerici abſque diſpenſatione ulla. Atque hanc in univerſa Gallia vigere conſuetudinem cernimus. Sed non obſtat perverſa iſta conſuetudo quominus qui de proventibus Eccleſiaſticis in res profanas diſponunt, ſive inter vivos, ſive per vltimas voluntates, peccent mortaliter & æternæ damnationi ſe obſtringant.

V. In aliis quibuſdam locis introductum fuit jus Spolij, quo Epiſcopis & beneficiatis Clericis interdicitur ultima aliorum bonorum quàm patrimonialium diſpoſitio, ut his decedentibus ſuccedat in bona ex Eccleſia acquiſita non jam ipſa cui miniſtraverunt Eccleſia, ſed fiſcus Pontificius. De hoc noviſsimo jure nihil legitur

in

in toto [corpore Juris Canonici : ſed prima quam comperi ejus mentio habetur apud Guidonem Papæ deciſione 110. Verùm non eſt receptum iſtud Spolij jus in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Luſitania. At verò in Regno Caſtellæ ſola Epiſcoporum, non autem aliorum Beneficiatorum ſpolia Cameræ Apoſtolicæ acquiruntur. In Italia verò tam Beneficiarorum inferiorum quàm Epiſcoporum ſpolia Fiſco cedunt Apoſtolico, ut teſtantur Martinus Navarra tract. de ſpoliis, §. 14. Azorius p. 2. lib.8. cap. 4.

V I. Validè hoc fieri quidem videmus, ut per ultimam voluntatem Clerici de fructibus acquiſitis Beneficiorum liberrimè diſponant extra pias cauſas, atque in his etiam ſuccedant inteſtatis Clericis ſanguine propinquiores. Licitè tamen ac citra diſpendium ſalutis æternæ ita diſponere de hujuſmodi fructibus Clerici non poſſunt, niſi de ſolis illis quos parciùs vivendo ſibi aſſervarunt, cùm potuiſſent abſque peccato propriis uſibus ſtatui ſuo convenientibus eoſdem impendere. Diſtributiones autem cum perſolvantur quaſi merces & ſtipendium quotidianæ operæ ac laboris, cap. *De cætero*, de cler. non reſid. & cap. *Licet*, de præbend. nec in fructibus computari debent, nec habent obligationem adnexam ut ad opera pia prorſus applicentur, non magis quàm bona patrimonialia, aut ex cauſis profanis quæſita, ut communiter tradunt Doctores. Decius conſil. 280. col. 1. Anchatanus in Clement. unica, quæſt. 5. de conceſſ. præbend. Rota deciſ. 134. in novis : Rebuffus tractat. nominationum, quæſtione 9. numero 39. & ſeqq. S. Antoniuus p. 2. cap. 1. §. fin. Sylveſter v. *Clericus* 4. quæſt. 4. Barbatia in cap. ultim. de pecul. cleric. Bonacina tractat. de obligat. cleric. circa benefic. fructus, puncto 2. numero 18. Tarradus in amplitudine Beneficiaria, diſputat. 8. quæſt. 1. num. 21. 22. 23. 24. & alij.

V I I. In hac verò quæſtione diſſentiunt ab invicem Doctores, utrum de fructibus qui congruum Beneficiatorum victum excedunt, diſponentes ſive inter vivos, ſive per ultimam voluntatem extra cauſam pietatis, ſive ad luxum, ſive ad locupletandos cognatos, teneantur reſtituere pauperibus, ſive Eccleſiæ ? Quod enim graviter peccent, indubitatum faciunt multæ rationes & Sacri Canones, præſertim Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilij canon 15. relatus in cap. *Cum in officiis*, de teſtament. Diſſident etiam Doctores, vtrum illi in quos indebitè Beneficiarij contulere Beneficiorum fructus, aut qui eos hæreditate

acce

acceperunt, teneantur ſe his abdicare & in pietatiſs uſus transferre; an verò ſibi poſſint retinere? Sed has expediam quæſtiones infra libro 6. ubi de reſtitutionibus Clericorum diſſeretur.

LIBER

LIBER SECUNDUS,

Qui eſt de Beneficiis Eccleſiaſticis.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſint Beneficia, eorumque variæ diviſiones; & de jure Commendarum.

I. BENEFICIUM, quod etiam Præbenda vocatur, eſt jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, Clerico conceſſum ob ſacrum & Eccleſiaſticum miniſterium. Duæ namque res in Beneficio comprehenduntur, ſcilicet fructus temporales, & Eccleſiaſticumminiſterium,cujusexercendi causâ fructus aſſignantur: unde regula, *Beneficium datur propter Officium*, c. ult. de reſcript. in 6. In ratione Beneficij duo iſta ſunt ab invicem inſeparabilia, ut docet canon *Si quis objecerit*, 1. q. 3. Sicut igitur à Romanis Imperatoribus agrorum portiones ſub nomine Beneficiorum militibus attribuebantur, ut hoc quaſi vinculo Principis obſequio & Imperij militiæ ſtrictiùs addicerentur, unde & Beneficiarij Milites dicebantur, quorum meminit Lampridius in Ale-

xandro Severo: quemadmodum etiam ſub nomine quoque Beneficiorum ſolebant Domini prædia vaſſallis ſeu clientibus in feudum largiri ſub hac conditione ut ad militandum pro ipſis aſtricti eſſér, quorum fit mentio lib.1. feudor. tit. *An mariti ſucced. uxor. in benef.* 15. & tit. *De benefic. frat. & qualiter frat. in benef. frat. ſucced.* 20. & lib. 2. tit. 12. & tit. 24. Ita etiam redditus & emolumenta annua ſub nomine Beneficiorum Clericis præſtare ſolet Eccleſia, cum obligatione ſtrictiori militandi Deo, & certæ Eccleſiæ obſequia præſtandi.

II. Ad conſtituendum Beneficium neceſse eſt ab Epiſcopo in Titulum erigi: hinc fit ut privatæ Capellæ à privatis etiam in perpetuum dotatæ pro Miſsarum in eiſdem celebratione, quantumvis benedictæ non cenſeantur inter Beneficia, ſed ſub ſola remaneant fundatorum & ſucceſsorum diſpoſitione, inſcio etiam Epiſcopo, qui ſolus poteſt eas intitulare ac ſpiritualizare, ut loquuntur Canoniſtæ, & eas deinceps ut Beneficia Eccleſiaſtica conferre, ſolâ relictâ patronis præſentatione. Atque ex tunc, & non antè ſubjici incipiunt Papalibus Decimis, & ſimoniæ beneficialis cenſuras ſecum trahunt, atque in Beneficiorum impetrationibus coram Papa vel Legato exprimi debent, permutari cum aliis Beneficiis poſſunt, & regulis Cancellariæ fiunt obnoxiæ, inſuper & fructuum reſtitutioni, ſi divini Officij recitatio fuerit omiſſa: ad quam reſtitutionem non tenebatur proviſus antequam Epiſcopus intitulaſset, dummodò Miſsarum obligationi ſatisfeciſset. Hæc verò obſervanda ſunt ad multorum caſuum occurrentium elucidationem.

III. Dividuntur primùm Beneficia in Secularia & in Regularia. Ad Secularia non niſi Secularibus Clericis, ad Regularia non niſi Regularibus patet acceſſus, c. *Cum ſingula*, de præbend. in 6. & Clement. 1. de electione. Ea verò tribus diſcernuntur modis. Primò fundatione, can. *Quæ ſemel*, 19. q. 3. Secundò converſione ac mutatione ſtatus à ſeculari in regularem, & viceverſa à regulari in ſecularem, c. *Ad audientiam*, de Eccleſ. ædific. Tertiò longa conſuetudine ac præſcriptione, quatenus per tempus legitimum regularia per Seculares Clericos, aut ſecularia per Regulares poſſeſſa fuerunt, c. *Cum de beneficio*, de præbend. in 6. Iſtud verò tenendum, ad hoc ut Beneficium regulare in ſtatum ſecularem præſcribi poſſit, atque ſeculare in regulare Beneficium convertatur annos requiri quadraginta, d. c. *Cum de beneficio*, iuncta Gloſſa in v. *Legitima*. Deſpeiſsens de benef. tit. 3. num. 31. & 37. Rebuffus 1. p. praxis, tit. *Quotuplex ſit benef.* n. 5.

IV. Item ſolus Papa providere poteſt Regularem perſonam de Eccleſia Seculari, can. *Quæ ſemel*, 19. q.3. Cùm tamen quilibet Ordinarius poſſit in ſua Diœceſi conferre Beneficium Regulare Clerico Seculari, can. *Si Epiſcopus*, 2. q.2. Qui tamen Clericus ſic proviſus tenetur ſtatim Habitum Regularem ſuſcipere, & poſt annum profeſſionem emittere, ex præſcripto

præſcripto Concilij Trident. ſeſs. 14. cap. 10. de reform. Hinc tamen excipiuntur Abbatiæ & Prioratus Regulares, de quibus nullo modo poſsunt Ordinarij providere.

V. Hoc pariter notandum, poſse quoque Secularibus Clericis abſque obligatione aſsumendi Monaſtici Inſtituti conferri Abbatias & Prioratus Clauſtrales & Canonicatus Regulares in Commendam, ſed non in Titulum. Navarrus hæc fuſiùs pertractat in comment. 3. de Regular. & Proſper Fagnanus in cap. *Cùm in magiſtrum*, numer. 13. & ſeqq. de electione. ubi rectè monet, non eſse in Jure novum ut Beneficia certo perſonarum generi deſtinata conferantur illis etiam qui tempore proviſionis hujus non ſunt de illo genere. Primum exemplum eſt in Secularibus, qui providentur de portionibus & Beneficiis Monachalibus aut Canonicaribus Regularibus, uti jam dixi. Secundum eſt in proviſionibus Parochialium Eccleſiarum, quæ fieri permittuntur reſpectu Clericorum necdum Sacerdotum, qui tamen tenentur intra annum ad Sacerdotium promoveri, c. *Licet canon*, & c. *Cùm ex eodem*, de electione. in 6. & c. *Si pro Clericis*, cum ſua Gloſsa, de præbend. in 6. Tertium exemplum patet in Beneficiis quibus certa onera ſunt annexa, quæ tamen ritè conferuntur Clericis necdum habentibus Ordines requiſitos ad ea onera exercenda. Nam Præbendæ Diaconales & Sacerdotales conferri poſsunt illis qui intra tempus à Jure ſtatutum poſsunt præfatis Ordinibus initiari, Clement. *Ut ij*, de ætat. & qual. quam inſtaurat ac innovat Concilium Trident. ſeſs. 22. cap.4. & ſeſs.24.cap. 12. §. *Neminem* Admonet idem Fagnanus loco cit. num. 28. collationes Ordinariorum in ejuſmodi caſibus non eſse faciendas ſub forma conditionata, (ſoli enim Papæ jus conferendi ſub conditione competit) ſed eſse ſimpliciter & purè faciendas: cum decreto tamen, ut teneantur ſive habitum aut profeſſionem, ſive Ordinem ſuſcipere ex præſcripto Canonum.

VI. Veruntamen Ordinarij nullum jus habent circa Beneficia certo alicui Monaſterio affectata, ubi in commune vivitur: horum namque proviſio pertinet vel ad Prælatum Regularem, vel ad Regulare Capitulum. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 2. def. 65. Antonius Deſpeiſſeus tract. de benef. tit. 1. num. 3. niſi (ut ibid. aiunt) tempore præſcripto non fuiſſet de tali Beneficio proviſum, & jus ad Ordinarium devolveretur.

VII. Secundò dividi ſolent Beneficia in ſimplicia, quibus non eſt adnexa adminiſtratio, vel Clerus, vel populus: & duplicia, quibus aliquid horum adnexum eſt.

VIII. Tertiò alia Beneficia curata, alia non curata dicuntur. Curatis ineſt vel juriſdictio erga Clericos, quæ cura ſpectat ad tribunal exterius: vel jus ineſt adminiſtrandi Sacramenta, quæ cura eſt interni fori.

IX. Quartò diſtribuuntur Beneficia in Dignitates, Perſonatus, & Officia, quæ ſic exponit Gloſſa in c. 1. de conſuetud. in 6. ut Dignitati affixa ſit Eccleſiaſtica adminiſtratio cum juriſdictione ſupra Clerum: tales ſunt Epiſcopatus, Abbatiæ, Decanatus, Præpoſituræ, Archidiaconatus. Perſonatui cohæret præeminentia ſupra Clerum ſine juriſdictione, ut in Præcentore, Primicerio, Sacriſta primario. Officio demùm inhæret adminiſtratio ſine ulla juriſdictione & præeminentia; hujuſcemodi ſunt Canonicatus, Præbenda Theologalis & Præceptoria, Theſaurarij, Cuſtodis ſeu Sacriſtæ inferioris Officium, atque Oeconomi.

X. Quintò in manualia, quæ ad collatoris arbitrium revocari poſſunt, de quibus agit Clement. unica de ſuppl. negl. Prælat. & non manualia, quæ adimi non poſſunt, niſi certis de cauſis à Jure ſtatutis, ut ſunt delicta, irregularitates. Negat Rebuffus ulla eſſe in Gallia Beneficia manualia.

XI. Sextò in electiva, quæ per Clericorum, ſive Secularium ſive Regularium ſuffragia; & in collativa, quæ per abſolutum Prælati arbitrium; & mixta, quæ ad Patronorum nominationem ſeu præſentationem attribuuntur à Prælato.

XII. Sicut autem paulò ante pleniùs explicavi jura tum communia, tum diſtincta inter ſæcularia & regularia Beneficia, ſimilis hoc loco inſtituenda eſt tractatio, primùm quidem de diſtinctione Beneficiorum inter titularia & commendata: deinde de Beneficiis tam actu, quàm habitu curatis. Itaque conferri Beneficia ſolent in titulum, quando ſcilicet ad vitam, & cum plenitudine juris conferuntur: vel in commendam, ſi ſolius adminiſtrationis aut cuſtodiæ causâ conferantur. Ulteriùs poſſunt duobus modis Beneficia in Commendam conferri: vel namque id fit in utilitatem Eccleſiæ, vel in utilitatem commendatarij. Si fiat in utilitatem Eccleſiæ, non permittit Jus commendam iſtam ultra ſex menſes prorogari; quinetiam præcipit, ut Commendatarius rationes reddat fructuum commendati ſibi Beneficij, c. *Nemo*, de election. in 6. habetur enim pro mero depoſitario qui eſt rationibus reddendis obnoxius. Inſtit. Depoſiti, §. 1.

XIII. Ubi autem Epiſcopus Eccleſiam Parochialem commendat eo quod ejus Rector ſit mente captus vel abſens, nullo relicto Vicario vel coadjutore, poteſt Epiſcopus talis Eccleſiæ Commendam conferre donec amentia vel abſentia durabit, quamvis ultra ſemeſtre; etiamſi duratura eſſet totâ Rectoris vitâ. Ubi verò commendatum eſt Beneficium ad ſolam Commendatarij utilitatem, poteſt ea commenda eſſe perpetua, ideſt ad omnem ejus vitam. Perpetuo Commendatario omnia ferè jura permittuntur, quæ Titularibus competunt. Poſſunt enim de commendato Beneficio tranſigere, fructus ad plures annos locare, & eoſdem alienare, cùm ſint eorum domini. Poſſunt quoque permutare cum Beneficiis alteri in Titu-

lum.

lum collatis, ut docet Rebuffus in praxi, tit. de commendis, num. 53. Poſſunt quoque perpetui Commendatarij à Papa (ad quem duntaxat pertinet perpetuarum Commendarum collatio) proviſi circa Beneficia non Conſiſtorialia, ideſt quæ neque ſunt Epiſcopatus, neque Abbatiæ, de quibus Papa providere ſolet in Conſiſtorio; poſſunt, inquam, coram Ordinariis eadem commendata Beneficia reſignare, ſi ſint eorum collationi ſubdita; modò non reſignent in favorem aut ſub conditione. Rebuffus d. tit. de commendis, num. 51. Bleinianus lib. 3. tit. 8.

XIV. In Regno quoque Galliæ per Commendatarij perpetui obitum vacat Beneficium, & ita impetratur ac ſi fuiſſet in Titulum, ut locis citatis docent Rebuffus & Bleinianus: etiamſi alibi ex Jure communi defuncto Commendatario non dicatur vacare per obitum, ut neque depoſito per depoſitionem, aut reſignante eodem per reſignationem; ſed ceſſare Commendam, novamque fieri Beneficij impetrationem, eo ſolo modo vacantis quo vacabat antequam commendaretur: hoc tamen adjuncto, quod vacare in Romana Curia perhibetur, quamvis ante Commendam verè vacaſſet extra Curiam, & apud Ordinarium. Cujus rationem rei allegant Canoniſtæ, quia per eam manus appoſitionem, quæ contigit per commendatum à Papa vel Legato Beneficium remanſit affectum & reſervatum ipſi Papæ. Sed quia in Gallia reſervationes ad Romanam Curiam ſublatæ ſunt, Ordinarius circa iſtud commendatum Beneficium vacans uti poteſt jure ſuo.

XV. Poſſunt ſimiliter perpetui Commendatarij, quemadmodum & titulares, præſentare, eligere, conferre in Beneficiis à commendata ſibi Eccleſia dependentibus.

XVI. Itaque in alterius Beneficij impetratione tenetur perpetuus Commendatarius iſtud commendatum ſibi Beneficium exprimere, perinde ac ſi haberet in titulum: alioqui fiet irrita impetratio. Ruſeus tract. de commendis, quæſt. 7. Rebuffus loco cit. num. 52.

XVII. In Galliæ Regno ſumpta poſſeſſione per Commendatarium æquè ac per Titularem regalia clauditur.

XVIII. Circa diviſionem potrò ſuperiùs adductam beneficiorum curatorum & non curatorum, ſciendum eſt curata alia eſſe actu, alia ſolò habitu. Contingit enim plerumque, ut ob bellum, peſtem aliamve ingruentem calamitatem Eccleſia Parochialis prorſus deſerta fiat, Parochianis partim morientibus, partim aliò commigrantibus: & tunc Eccleſia derelicta, dicitur habitu & non actu curata. De hujuſmodi habitu ſolo curatis Beneficiis quæritur, utrum legibus omnibus actu curatorum Beneficiorum ſubjiciantur? Reſolvit negativè Rubuffus 2. p. praxis, tit. de non promot. ante ann. num. 34. ubi docet tales proviſos de Eccleſia ſolo habitu curata non teneri ad Sacerdotium intra annum promoveri, niſi ex quo regreſſis jure poſtliminij Parochianis, Eccleſia curam actualem re-

 cuperaverit,

cuperaverit. Addit Bleinimus lib. 3. tit. 2. num. 42. & 43. ſi poſt prædictum annum recuperatæ actualis curæ proviſus aliud Parochiale Beneficium habeat, non poſſe citra Papæ diſpenſationem utrumque retinere.

CAPUT II.

Quibuſnam competat jus providendorum Beneficiorum, & intra quod tempus.

I. IN primis Summus Pontifex jus habet duplex circa Beneficiorum Eccleſiaſticorum collationem; poteſt enim jure præventionis quælibet per univerſam Eccleſiam Beneficia conferre, eoque titulo anticipare quaſlibet inferiorum Prælatorum collationes, caſque ſequutas facere inanes & irritas, cap. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. & can. *Cuncta per mundum*, 9. quæſt. 3. Secundò idem & ſolus poteſtatem habet Beneficia quæcumque conferendi vacantia in Romana Curia, c. *Licet*, 2. de præbend. Quorſum verò extendatur in his caſibus Romanæ Curiæ ſignificatio, docet apertè caput *Præſenti*, 34. eod. tit. in 6. his verbis: *Præſenti declaramus edicto, Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædeceſſoris noſtri de Beneficiis apud Sedem Apoſtolicam vacantibus per alium quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, locum habere in Beneficiis quæ Legati, aut Nuncij Sedis ejuſdem Apoſtolicæ, vel quivis alij ad Romanam Curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipſa obtinere noſcuntur, ſi eos in locis vicinis ipſis Curiæ mori contingat, quemadmodum ſi in loco ubi eadem Curia reſidet mortui fuerint. Idem eſt ſi aliquis Curialis (etiam Eccleſia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, ſive alia quavis causâ ad locum Curiæ vicinum ſecedens, in hujuſmodi loco vicino decedat: dummodo ibi (etiamſi erat ad ipſam Curiam reverſurus) ejus domicilium, ſeu domus propria non exiſtat. Loca verò vicina intelligantur eidem Curiæ in præmiſſis, quæ remota ultra duas dietas legales (quas hoc caſu ſic volumus ſpecialiter computari) à loco ubi moratur ipſa Curia, non exiſtant. Sanè ſi quis in loco ubi degit Curia ſuæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea, ipſius Beneficia non aliter ſub prædicto includantur Statuto quàm ſi Curialis eſſet antea, & ibidem occaſione Curiæ moraretur. Porrò cùm Curiam transferri de loco in locum contingit, ſi Curiales in itinere*

(dum-

(dum Curiam ſequuntur eandem) vel in loco unde recedit ipſa Curia forſitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmiſſum Statutum (quantumcunque locus ubi decedunt ab ipſa Curia ſit remotus) ad illorum beneficia ſe extendit. Hujuſce Conſtitutionis duo loca, in quibus ſubeſſe poſſet difficultas, rectè exponit gloſſa ibid. Primò domum propriam hic pariter intelligendam eſſe de domo ſibi cum aliis cummuni; idque probat aliis conformibus ad hanc rem juris locis. Secundò dietam legalem exponit conſtare viginti milliaribus, juxta legem *Vicena millia*, ff. Si quis caution.

II. Porrò fiunt Beneficiorum proviſiones in Romana Curia per Signaturas, quæ ſunt in duplici forma, ſcilicet in forma Grarioſa, & in forma Commiſſoria, quæ vulgò dici ſolet in forma Dignum. Is qui proviſus eſt in forma gratioſa non eſt obnoxius poſteriori examini per proprium Ordinarium faciendo; quia Signaturam formæ gratioſæ jam præceſſerat ipſius Ordinarij ad Papam ſcripta atteſtatio de ſupplicantis idoneitate. Ideóque Signatura gratioſa hanc habet clauſulam: *Orator teſtimonio Ordinarij ſui de vita, & moribus, ac idoneitate commendatur.* Signatura verò in forma Dignum, non confert Beneficium, ſed mandat Ordinario ut conferat. Sic autem vocari ſolet propter clauſulam ſpecialem, quam habet his verbis: *Dignum arbitramur & congruum.* Rurſus duplex eſt Signatura in forma Dignum, ſcilicet Noviſſima, & Antiqua. Noviſſima ſolùm mandat collationem Beneficij, & examen idoneitatis Oratoris. Sed antiqua mandat pariter Ordinario ut inquirat ſi Orator relatum Apoſtolicæ Sedi crimen commiſerit, propter quod ſit Beneficio fruſtrandus; & ita requirit novam cauſæ per Ordinarium cognitionem. Denique Edicti Bleſenſis art. 12. ſtatuitur nullitas Proviſionis, & locus devoluto aperitur, ſi Ordinarius ſuum apponens (quod dicunt) Viſa ad Signaturam in forma Dignum, non meminerit à ſe facti de impetrantis capacitate examinis: & hoc jus ſervatur inviolabile in cauſarum beneficiariarum judiciis Gallicanis. Vide Olivam *lib.* 1. *quæſtionum, cap.* 16.

III. Cardinalibus quoque jus competit amplum conferendi quæcunque beneficia ab Eccleſiis Titulorum ſuorum dependentia, & ea pariter quæcunque dependent ab aliis Monaſteriis, Abbatiis, Eccleſiis, Dignitatibus etiam Conſiſtorialibus, quæcunque ab ipſis Cardinalibus poſſideri etiam in Commendam contigerit, ſive illa ſint regularia, ſive ſæcularia Beneficia, ſive ſimplicia, ſive curata, per expreſſum privilegium Bullæ Clementis VII. incipientis *Sanctiſſimus in Chriſto pater.* Iſtud commune Cardinalibus privilegium uſque adeò amplum eſt ut excludat præventiones Apoſtolicas, & mandata, atque expectativas, & reſervationes quaſcunque provenientes ab Apoſtolica Sede: nec poſſit in præjudicium hujuſce Cardinalium indulti Summus Pontifex diſpenſare contra regulam de infirmis reſignantibus, ut liberior Cardinalibus ſuperſit facultas

facultas conferendi quæcunque ab ipſis dependentia Beneficia. De hoc privilegio Sacri & Apoſtolici Senatus Procerum nuper ſcripſit in ſuo Juris Eccleſiaſtici Specimine Joannes Doviatus Pariſienſis Sacrorum Canonum Regius Profeſſor. Quinetiam hoc privilegium eſt antiquius, ut ex teſtimoniis liquet vetuſtiorum Canoniſtarum S. Antonini, Abbatis, Felini, Dominici apud Azorium p.2. lib.6. cap.25. quæſt. 5. Inſuper cap. *His quæ*, de majorit. & obed. attribuit Cardinalibus ſupra Clericos Titulorum ſuorum juriſdictionem Epiſcopalem.

IV. Epiſcopis quoque jus eſt vacantia Beneficia in ſuis Diœceſibus ſita conferendi, cap. *Ex frequentibus*, de inſtitution. Adeout Gallicani Authores Coraſius in centuriis, cap.65. & Deſpeiſſeus de beneficiis tit.1. num. 2. & Rebuffus in praxi, 3.p. tit. de ſimon. in reſignat. à num. 27. ad num. 44. aſſerant Epiſcopum qui ſuam reſignavit Dignitatem, jure adhuc conferendi potiri antequam ſucceſſor ejus apprehenderit juridicam poſſeſſionem Epiſcopatus reſignati, argumento legis *Meminiſſe*, in princ. ff. de offic Proconſ. ubi ſtatuitur veterem Proconſulem valide adhuc adminiſtrare poſt datum ſibi ſucceſſorē, antequam ſucceſſor advenerit in Provinciam Proconſularem. Neque poteſt vivente ac ſuperſtite Epiſcopo reſignante ſucceſſor illius nondum apprehensâ poſſeſſione beneficia ulla conferre; id enim jus adhuc ſoli ei competit qui abdicavit Epiſcopatum. Idemque judicium eſt de cæteris Prælatis, poſtquam reſignarunt, donec ſucceſſor in poſſeſſionem miſſus ſit. Ac præter jam citatos Coraſium, Deſpeiſſeum, & Rebuffum illud aſſeritur ita judicatum in Senatu Pariſienſi apud Charondam in ſuis Pandectis, lib.1. cap. 12. & in Senatu Toloſano apud Mainardum lib.8. cap.5.

V. Si verò jam obierit reſignator Prælatus, aut ſi de Prælatura proviſum ſit per obitum aut per delictum præceſſoris, poterit is qui ejus loco proviſus fuerit etiam nondum apprehensâ poſſeſſione Beneficia conferre; quia nemo præter ipſum hoc poteſt tanquam Ordinarius, & citra devolutionem aut præventionem; non utique mortuus, non etiam præceſſor ſuperſtes canonicè depoſitus, utpotè incapax & indignus. Veruntamen ſi electus Epiſcopus (idemque judicandum de eo, quem Rex apud Summum Pontificem nominaverit ad Epiſcopatum) non modò in poſſeſſionem miſsus non fuerit, ſed quod prærequiritur, confirmationem aut proviſionem à Papa nondum obtinuerit, nullatenus Beneficia conferre poteſt, c. *Noſti, de election.* In Galliæ quidem Regno jure regaliæ Rex Beneficia ſimplicia ſolus ac per ſe confert, etiamſi de novo proviſus Epiſcopus fuerit non modò à ſuprema Sede confirmatus, ſed etiam in poſſeſſionem miſſus, ſi nondum fidelitatis præſtiterit juramentum quod fuerit in Acta publica inſinuatum.

VI. Epiſcopus excommunicatus caret jure conferendi, c. *Poſtulaſtis*, de cler. excomm. miniſt. nec ſolùm ipſe, ſed etiam ejus Vicarius Generalis,

quamvis

quamvis ab omni cenſura immunis, ut definit caput 1. de offic. Vicar. in 6. Qui enim per ſe non poteſt, nec per alium poteſt. Clement. *Religioſus*, de procurat. Rebuffus 1.p. praxis, tit. *Requiſita ad collat. beneſ.* n.1. Deſpeiſſeus loco cit.n. 3.

VII. Epiſcoporum Vicarij Generales ex ſua generali commiſſione non poſſunt Beneficia conferre, niſi id ſpecialiter Epiſcopus conceſſerit eis, ut monet caput ult. de offic. Vicar. in 6. Idque ſervatur & in Gallia, ut teſtantur Guido Papæ deciſ. 374. num. 5. Ranchinus deciſ. 1. parte, concluſ. 494. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 3. def. 3. Verùm hoc limitatur, ut etiam ſine ſpeciali conferendi facultate poſſit nihilominùs in hoc Regno quilibet Vicarius Generalis inſtituere præſentatos à Patronis, eo quod talis proviſio non ſit collatio libera, ſed neceſſaria inſtitutio. Atque ita judicatum in Pariſienſi Senatu referunt Papon. lib. 2. placitorum, tit. de proviſionibus 9. art. 6. & Deſpeiſſeus loc. cit. num. 26.

VIII. Sciendum pariter de Vicario Generali facultate conferendi præmunito, quod ſi Beneficium contulerit indigno, poterit Epiſcopus reparare alteri digno idem Beneficium conferendo intra ſemeſtre. Rebuffus in praxi, 1. p.tit. *Forma Vicariatus*, n. 139. & ſeqq. idque fundat per caput *Si compromiſſarius*, de electio. in 6. ubi compromiſſario indignum eligente redit jus ad compromittentes, ne alterius odio & culpâ prægraventur, niſi ipſi conſenſiſſent in perſonam indignam.

IX. Prælati quoque Regulares, ut Abbates, Priores clauſtrales, itemque Religioſorum Capitula jus habent Beneficia eorum juriſdictioni ac diſpoſitioni reſpectivè ſubjecta conferendi, c. ult. §. *Præcipimus*, de ſtat. monach. Commendatarij quoque Abbates ac Priores eodem jure gaudent, ſi eis Commenda fuerit indulta, non ſolùm ad cuſtodiam & adminiſtrationem, ſed etiam illimitatè ad ea quæ ſunt muneris & officij ſpiritualis, ſive ad tempus, ſive ad vitam.

X. Capitulis quoque Beneficiorum quorundam competunt collationes, ſive ipſis ſolis, ſive conjunctim cum Epiſcopis vel Abbatibus ſuis. Sede quidem Epiſcopali vel Abbatiali vacante non poteſt Capitulum Seculare aut Regulare Beneficia conferre ſolius Epiſcopi aut Abbatis collationi ſubjecta, cap. penult. ne Sede vacant. aliq. innov. & cap. 1. de inſtit. in 6. & cap. unico, ne Sede vac. in 6. Sede vacante poteſt ſtatim Capitulum illa conferre Beneficia, quæ conjunctim ad collationem ſpectabant defuncti Prælati ſimul & Capituli; huic enim jus defuncti accreſcit, d. cap. unico, ne Sede vac. in 6. Chopinus de ſacra Politia lib. 1. tit. 5. n. 9. Charondas lib. 1. Pandectarum, cap. 10.

XI. Inſtituere quoque poteſt Capitulum Sede vacante præſentatos à Patronis, cap. 1. de inſtitution. in 6. & alias exercere collationes quæ ſunt præſentis neceſſitatis: atque ita Mandatariis, & Graduatis, & nomi-

natis conferre, & inſinuationes nominum ſuſcipere, juxta uſum Galliæ. In his namque collatores ordinarij non ſunt liberi, ſicut nec in Patronorum præſentationibus; ſed tenentur nominatos quos Canones non excludunt admittere. Et cùm inſinuationes nominum in hoc Regno fieri neceſſe ſit tempore Quadrageſimæ, ſi contingeret vacare Sedem tota Quadrageſima, fruſtrarentur nominati & Graduati toto illo anno. Probus in comment. ad pragmaticam Sanctionem, tit. de collationib. §. *Item voluit*, v. *Vicario*. Ranchinus p.3. concluſ. 73. Simili ratione poteſt pariter Capitulum admittere Sede vacante reſignationes. Deſelva tract. de beneficiis, p.2. quæſt. 11. num. 2. Zerola praxis Epiſcop. p.1. v. *Capitulum*, quæſt. 5.

XII. Quod verò attinet ad collationes liberas, plerique negant licitum eſſe Capitulo Sede vacante ſe his ingerere, ſed eſſe reſervandas futuro ſucceſſori. Alij diſtingunt poſſe quidem conferre curata Beneficia, ne vacent diutiùs in periculum animarum; ſed negant poſſe Capitulum conferre ſimplicia, in quibus tale periculum non imminet; iſtaque eſſe reſervanda ſucceſſori, qui vacantem Sedem Epiſcopalem replebit. Cæterùm Beneficiorum etiam ſimplicium vacatio diuturnior non caret periculo, intermittitur enim etiam hac parte Divinum Officium, & ubi annexa eſt fundatarum Miſſarum aliorumve obſequiorum ac miniſteriorum fundatio, fruſtrantur longiore tempore piæ Fundatorum intentiones. Rebuffus in praxi benef. 1. p. tit. de devolutionibus, num. 77. & 78. huic damno occurrit aſſerens his caſibus poſſe per Capitulum provideri per Commendam, ſed non in Titulum; idque fieri debere quoties vacat Beneficium curatum quod magis urget quam ſimplex, ob miniſterium animabus impendendum: & poſſe ſi poſt ſemeſtre adhuc vacet Beneficium, prorogari ultra ſemeſtre illam Commendam authoritate Capituli. Sed quidquid ſit de vacantibus ſimplicibus Beneficiis, ſaltem quoad curata Beneficia poteſt Capitulum dum vacat Epiſcopalis Sedes, ſaltem in hoc Franciæ Regno providere Parochiis conferendo eas in Titulum potiùs quàm in Commendam, ut affirmant Gallicani Doctores in praxi hujus Regni exercitatiſſimi, Bengæus tit. de modis acquir. benef. §. 16. n. 18. 19. 20. & 21. & Chenutius in collatione decretorum, p.1. cap. 4. qui ambo multa proferunt Gallicana Senatuſconſulta, per quæ ſummoti fuerunt proviſi Apoſtolici à Beneficiis curatis, & confirmata fuerunt jura proviſorum per Capitula Sede vacante. Ad hoc autem urget gravis ratio, quia Capitulum non confert niſi notis & probatis, Papa autem velociori curſori, & ignoto, quem fore parum idoneum, nec ſatis eruditum, aut officij ſui parum ſolicitum, nec moribus ſatis laudabilem eſſe, grave in re tanti momenti periculum incurritur. Et ubi Capitulum per ſolam Commendam provideret, aperiret aditum præventionibus illis ad Supremam Sedem. In ſimplicibus porrò Beneficiis ſervare debent Capitula

tula viduatarum Eccleſiarum Cathedralium in hoc Regno Jus commune, cap. *Illa* 2. ne Sede vac. & cap. 1. de inſtitution. in 6. quibus inhibetur Capitulo vacante Sede conferre Beneficia, quorum proviſio ad ſolum Epiſcopum pertineret. Sciendum præterea, poſſe Capitulum Sede vacante recipere mutuas reſignationes ſeu permutationes Beneficiorum, quia eſt quid neceſſarium, ſicut inſtitutio præſentatorum. Ita Rebuffus tit. de devolutionib. n. 95. Zerola p. 2. v. *Capitulum*, quæſ. 7.

XIII. In hoc Galliæ Regno jus competit Regi conferendi pleno jure vacantia Beneficia ſimplicia tempore Regaliæ, de quo, aliiſque juribus Regiis circa Præbendas Regni pleniorem tractationem ſub ſpeciali titulo paulò pòſt habendam reſervo.

XIV. Nunc diſpiciendum eſt intra quod tempus Eccleſiaſtica Beneficia conferri poſſint. Generalis & canonica regula eſt, conferenda eſſe intra ſex menſes computandos non à die vacationis eorum, ſed à die quo notitiam vacationis eorum collator habuit, vel habere debuit: ita ut ſi intra id tempus non providerit, collatio jure devoluti pertineat ad proximum Superiorem, cap. *Licèt agiſter*, de ſupplend. neglig. Prælar. & c. *De multa*, de præbend. & cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. Itaque ſi Capitulum intra id tempus conferre neglexit, devolvitur hoc jus ad Epiſcopum, cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend. & cap. *A collatione*, de appellat. etiamſi Epiſcopus ipſe Capitulo interfuiſſet, non quidem ut Epiſcopus, ſed ut Canonicus, ut ibid. decernitur. Si autem Epiſcopus neglexit providere, aut quod idem juris habet, providit quidem, ſed de incapaci vel indigno, devolvitur judicium & proviſio ad Metropolitanum, & ex hoc ad Primatem, & hinc ad Summum Pontificem, c. ult. de ſupplend. neglig. Prælat. & c. *Nulla*, de conceſſ. præbend. Iſtud cap. *Nulla*, ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. deſumptum conſtituit jus devoluti reciprocum inter Capitulum & Epiſcopum, altero amborum intra ſemeſtre non conferente. At in Regno Galliæ devolvitur quidem jus Capituli ad Epiſcopum, ſed non viciſſim ab Epiſcopo ad Capitulum, ſed ad ſolum Metropolitanum, ut tradunt Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de devolutionibus, n. 22. & 23. Brodæus ad Lovetum lit. *R.* n. 56. Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 3. n. 13. Præterea in hoc Regno unicus eſt Primas Lugdunenſis, ad quem ſolum jus conferendi devolvitur à quibuſdam Archiepiſcopis. Rebuffus d. n. 23. & 24.

XV. Si Ordinarius Beneficium non vacans falſo rumore aut nuncio deceptus contulerit, non ideò excidit jure ſuo, ſed idem poterit conferre beneficium cùm poſtea vacabit. Item ſi abſens, cui Ordinarius contulerit, acceptare recuſet, poterit idem Ordinarius alteri conferre, cap. *Si electio*, de elect. in 6. & cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. Rebuffus d. tit. de devolut. n. 35. Collator enim non intendit conferre beneficium, niſi re ipſa vacet; neque conferre niſi acceptaturo.

XVI. Similiter Ordinarius ſi Beneficium patronatum ſine Patroni conſenſu ignoranter contulerit, poterit poſtmodùm à Patrono præſentatum inſtituere. Item ſi Beneficium vacans in menſibus Graduatorum non Graduato contulerit, non prohibebitur idem Beneficium Graduato petenti conferre, tanquam conſervator & executor privilegij Patronis & Graduatis conceſſi. Ita Rebuffus tract. nominationum, qu. 16. n. 13. & ſeqq. neque id præſtat vllum impedimentum quod de jure nullum ſortitur effectum, c. *Non præſtat*. de reg. jur. in 6. Cùm ergo prima illa collatio nulla ſit ipſo jure, nihil obſtabit ſecundæ, & juri conſentaneæ collationi.

XVII. Quando per inferiorum collatorum negligentiam jus devolutum fuit ad Papam, nunquam regreditur ad Ordinarios, quanvis Papa non contulerit intra ſex menſes. Rebuffus in praxi, 1. p. tit. de devolution. n. 5. Corraſius in centur. cap. 47. Mainardus lib. 8. cap. 6. Aitque Pontifex Symmachus c. *Aliorum* 9. qu. 3. *Aliorum hominum cauſas Deus voluit homines terminare; ſed Sedis iſtius Præſules ſuo ſine quæſtione reſervavit arbitrio.* Similiter etiam Anterus Papa: *Facta ſubditorum judicantur à nobis, noſtra verò judicat Deus*, can. *Aliorum* 9. qu. 3. Verùm ſecus accidit in ſola collatione Beneficiorum in Romana Curia vacantium: debet enim Papa conferre illa intra menſem datæ ſibi notitiæ; quo exacto ſi non contulerit, habet Ordinarius intra cujus Diœceſin ſitum eſt Beneficium, poteſtatem illud conferendi. Id jus viget in Regno Gallicano, teſtantibus Corraſio centur. cap. 47. Rebuffo comment. ad Concordata, §. 1. verſ. *Papa*, verbo *Intra ſex menſes*. Charonda in Pandectis, lib. 1. cap. 10. Mainardo lib. 8. cap. 6. Quin etiam hoc idem ſtatuit Gregorius Papa X. in Concilio Lugdunenſi, & refertur in cap. *Statutum*, de præbend. in 6.

XVIII. Obſervandum poſtremò, non decurrere præfatos ſex menſes quandiu perdurat legitimum impedimentum. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 3. defin. 17. neque dum vacat Epiſcopalis Sedes, c. penult. ne Sede vacant. his enim caſibus non incurritur negligentiæ culpa, ob quam locus devolutionibus aperitur; adeò ut Innocentius Papa III. cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. ſanciat ſemeſtre nullatenus decurrere tempore ſuſpenſionis collatoris, quanvis ejus culpâ contractæ, quia non potuit ei vitio verti negligentiæ culpa cùm careret poteſtate.

CAPUT

CAPUT III.

De collationibus Regis Franciæ in Regalia, & datis ab eo Indultis ac Expectativis.

I. ANTIQVISSIMVM eſt jus Regum Franciæ, quod vocatur Regalia: quo jure non præſentat ut Patronus, ſed abſolutè & immediatè per ſeipſum Beneficia confert ſimplicia curamque animarum non habentia, quæcunque vacant dum ſimul vacat Epiſcopalis Sedes cujus collationi illa ſubjecta erant. Id jus firmatur longiſſima præſcriptione, & conſuetudine, cujus initij memoria nulla extat. Hoc uſi Reges fuerant, qui Ludovicum VII. præceſſerunt. Hic verò cognominatus Junior, habens à majoribus ſuis hujuſce juris cum Regno ſucceſſionem, eximendam ab hoc judicavit traditã ſibi in dotem Eleonoris uxoris ſuæ provinciam Aquitaniæ, eo quod cùm anteà ſuos peculiares habuiſſet Principes Duces, nunquam fuiſſet regaliæ ſubjecta. Extat hac de re Ludovici Junioris diploma anni 1137. qui fuit quartus Regni ejus, & refertur integrum hoc diploma apud Chopinum lib. 1. de ſacra Politia, cap.7. deinde Philippus Auguſtus anno 1206. qui fuit ejus Regni 27. Nivernenſem Eccleſiam à regalia exemit, & biennio poſt Trecenſem, ut referunt Philippus Probus, Chopinus, & alij. Philippum Auguſtum filius excepit Ludovicus VIII. & huic filius ſucceſſit Sanctus Ludovicus, qui tam ſolicitè jus iſtud ſervari curavit, ut noluerit admittere Epiſcoporum ſupplicationem in Concilio Remenſi congregatorum, hoc unum rogantium, ut regaliæ clauſuram indulgere dignaretur Epiſcopo novo Sueſſionenſi, qui necdum finito regaliæ tempore Eccleſiam Diœceſis ſuæ Virgini Deiparæ dicatam benedixerat. At Sanctus Ludovicus pro regaliæ tuitione cultum omnem ejuſdem Eccleſiæ, quandiu ſibi videretur, voluit eſſe ſuſpenſum, tranſlatis etiam ex eadem ornamentis & Reliquiis, & pari conditione clauſuram regaliæ Epiſcopo Sueſſionenſi diſtulit. Horum plenam fidem facit nuper edita Conciliorum Galliæ collectio. Carolus etiam IV. cognominatus Pulcher, Ambianenſem Eccleſiam à regalia immunem fecit literis anni 1327. relatis ad longum à Chopino. His ſucceſſit Philippi Valeſij Conſtitutio juris regaliæ expreſſiva circa Regiam proviſionem Beneficiorum vacantium in qualibet Diœceſi, cujus vacat ſimul Epiſcopalis Sedes, ſolis hinc exceptis curæ animarum annexis Bene-

ficiis. Ea Conſtitutio incipit his verbis, *Dum Epiſcopus*, editaque fuit anno 1334. Carolus V. Sapiens dictus, anno 1337. patentes literas expedivit, à Chopino quoque relatas, quibus Eccleſias Occitaniæ à Toloſa uſque Bellicadrum: & amnem Rodanum immunes dicit à Regalia.

II. Jus regaliæ duo complectitur Regum privilegia, quorum unum eſt temporale, ejuſque vi œconomum conſtituit, qui colligat & adminiſtret regio nomine fructus & proventus vacantis Epiſcopatus in utilitatem & decorem Eccleſiæ conſumendos, præſertim Sanctæ Pariſienſis Capellæ, aut futuro ſucceſſori ad Regis arbitrium reſervandos. Secundum regaliæ privilegium prorſus ſpirituale eſt, quo Rex pleno jure & per ſe confert Beneficia omnia ſimplicia tempore regaliæ vacantia, quæ ſubderentur Epiſcopali collationi, quomodocunque illa vacaverint, ſive per mortem, ſive per reſignationem, ſive per permutationem, ſive per privationem, ſive alio modo. Conſtitutio enim jam memorata Philippi Valeſij ſic loquitur, *Sive de facto vacent, ſive de jure ſimul & de facto.* De jure vacant Beneneficia quoties jura eorum vacationem decernunt, ſive ex delicto, ſive ex aliquo defectu. In caſu permutationis, quæ cum approbatione fit Papæ ſimul & Regis duorum Epiſcopatuum, aut quæ Epiſcopatus unius cum Abbatia aliove Beneficio fieri poſſet, valet adhuc regalia; ita ut non poſſit Epiſcopus cedens ſibi jus ullum conferendi reſervare. Chopinus loco cit. Papo lib. 2. placitorum, tit. de jure regaliæ 3. art. 20.

III. Immunia ſunt à jure Regaliæ omnia curæ animarum adnexa Beneficia, ſecundùm dictam Conſtitutionem Philippi Valeſij, & alteram Henrici III. anni 1585. Henricus quidem IV. Edicto anni 1606. exemerat à regalia cunctas Eccleſiaſticas Dignitates Epiſcopatu minores, quod ſtatim in Pariſienſi Senatu publicatum ac promulgatum fuit. Sed idem Senatus haud multò pòſt ejus executionem impedivit, & vertente anno declaravit omnes hujuſcemodi Dignitates regaliæ obnoxias, ſolaque exemit curata Beneficia, necnon electiva aliaque Epiſcopali collationi non ſubjecta, ut refert Tarradus in ſua Amplitudine Beneficiaria, diſp. 6. quæſt. 1. num. 86.

IV. Regalia excludit privilegia Graduatorum & nominationum Univerſitatum circa Beneficia ſimplicia tempore regaliæ vacantia, ut ſit omnis horum diſpoſitio penes Regem, qui nullatenus Univerſitatum privilegiis in ſuo jure limitatur. Rebuffus tract. nominationum, quæſt. 15. numero 8. Præventio quoque Papæ, ſimulque expectativæ, & mandata Romanæ Curiæ excluduntur tempore regaliæ. Arnulfus Ruſæus de jure regal. privilegiò 9.

V. Adversùs regiam Beneficiorum proviſiônem objici poſſet Gregorij Papæ VII. Conſtitutio, quæ habetur in can. *Si quis deinceps*, & can. ſeq. 16. quæſt. 7. excommunicans Imperatores, Reges & quaſcunque laïcas

Poteſtates

Poteſtates tradentes inveſtituram quarumcunque Eccleſiarum, ſimulque omnes ab illis recipientes. Verùm cùm ſit perſpicuum poſteriores leges derogare prioribus, & hoc atteſtetur S. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo, cap. 3. *Concilia pleniora à poſterioribus emendantur*; cujus rei innumera ſuppetunt in Jure Canonico exempla; idemque in civilibus obtineat, l. *Non eſt novum*, ff. de legib. ſucceſſit recentior Conſtitutio Gregorij Papæ X. in Concilio generali Lugdunenſi, quâ vel limitatur, vel explicatur prior Gregorij VII. Conſtitutio ad novas duntaxat uſurpationes: *De novo*, inquit, *uſurpare conantes*. Et mox adjungit iſta quaſi in præſidium & confirmationem regaliarum Galliæ, intra cujus fines habitum fuit id Concilium: *Qui autem ab ipſarum Eccleſiarum, cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua conſuetudine* (qualis certè tunc temporis vigebat in Gallia pluſquam centum annorum uſu firmata) *jura hujuſmodi ſibi vindicant, ab illorum abuſu ſic prudenter abſtineant, & ſuos miniſtros in eis ſolicitè faciant abſtinere, quod ea quæ non pertinent ad fructus ſive redditus provenientes vacationis tempore non uſurpent: nec bona cætera, quorum ſe aſſerunt habere cuſtodiam, dilabi permittant, ſed in bono ſtatu confirment.* Hæc habentur in cap. *Generali*, de electìon. in *6*.

VI. Solus Rex poteſt Beneficia vacantia in regalia conferre; non autem Regens Franciæ ſub Regis minoritate. Lemaiſtre tract. de regalia, cap.8. Papo lib.2. placitorum, tit.3. art.13. Lebret lib.1. de ſupremo Dominio, cap. 16. Privilegium enim eſt ſingulare, ac perſonale pro ipſo Rege, nec ſocietatem patiuntur jura Regum.

VII. Ut deſinat ſeu claudatur regalia quatuor exiguntur ſimul conditiones, quarum vel una deficiente cenſetur adhuc aperta regalia. Primò ut novus Prælatus fuerit canonicè promotus, hoc eſt proviſionem habeat à Summo Pontifice. Secundò ut Regi fidelitatem perſonaliter juraverit. Tertiò ut actus juramenti certificatorius regiſtratus fuerit in Camera Computorum Pariſienſi. Quartò ut mandatum de ablatione manus Regiæ fuerit ex parte ejuſdem Cameræ ſignificatum Oeconomo Regio, ut exprimit præfata Conſtitutio *Dum Epiſcopus*. Sed nuperrima Ludovici XIV. Conſtitutio iſtud ſuperaddidit anno 1673. ut Literæ Regiæ declaratoriæ de clauſura regaliæ ex Suprema Cancellaria deſumptæ fuerint.

VIII. Quamvis in hoc Regno regulariter requiratur ad obtinendum Canonicatum Cathedralis Eccleſiæ quatuordecim annorum ætas; ad Canonicatum autem Collegiatæ decem annorum, ut ſcribit Ægidius Bellameta deciſ.727. & talis ſit Gallicana praxis, quâ etiam anni ſeptem ſufficiunt in aliis ſimplicibus Beneficiis: attamen puer ſeptem completorum annorum capax eſt cujuſcunque Canonicatus vacantis in regalia. Roſiniacus de re Sacerdotali lib.3. tit.1. Rebuffus in praxi, tit. de diſpenſatione rationo ætatis. Lovetus v. *Ætas*. Tarradus in ſua Amplitudine Beneficiatia, diſp.2. quæſt.2. num.23. & num.75.76.& 77.

IX. In

IX. In Eccleſiis quatuor provinciarum, quæ Regno acceſſerunt, cùm anteà nunquam fuiſſent huic Regio juri obnoxiæ, ſcilicet Aquitaniæ, Occitaniæ, Provinciæ Salyum quæ Varo & Rodano diſterminatur, & Delfinatus, nullum hactenus habuit locum regalia Beneficiorum collatitia; ſed primum Edictum Regium emanavit anno 1673. Februarij 10. quod juſſit jus regaliæ circa ipſa quoque Beneficia in has quatuor Provincias introduci.

X. Ultra jus regaliæ potitur prætereà Rex Galliæ circa Beneficia jure indulti, ſeu expectativæ gratiæ. Eſt verò Indultum Regium reſcriptum vel ſchedula, Gallicè *Brevet*, in favorem quorumdam Officialium. Hi ſunt Supremus Regni Cancellarius, Præſides & Conſiliarij Pariſienſis Parlamenti, quibus mandat Rex in vim Papalis gratiæ, quam Eugenius IV. & Paulus III. Romani Pontifices Regibus Franciæ indulſerunt, ut Prælati collatores ſinguli ſemel duntaxat in vita ſua, & non ultra, provideant nominato indultario de proximè vacaturo Beneficio, cujus annui proventus, deductis omnibus expenſis & oneribus, pertingant ad taxam conſtitutam. Ea porrò taxa fuit hactenus ducentarum librarum Pariſienſium. Verùm cùm hæc ſumma pro dignitate perſonarum tenuior cenſeretur, Clemens Papa IX. eam demùm auxit ad ſexcentas annuas libras. Secretarij quoque ejuſdem Parlamenti, necnon Magiſtri libellorum ſupplicum, etſi nulla horum mentio fiat in reſcripto Pauli III. ex uſu tamen Franciæ fruuntur eadem gratia Indultorum Regiorum, quaſi Supremæ ejuſdem Curiæ aggregata membra. Bengæus tit. de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 4. n. 16.

XI. Noviſſimè aucta ſunt Indultariorum Regiorum privilegia. Cùm enim Pauli III. Bullâ, quam in Nicæenſi Colloquio anni 1538. Franciſcus I. impetraverat, excluderentur Pariſienſes Senatores à quibuſcunque Regularibus Beneficiis, niſi ipſi forent Regulares: & cùm plerunque non aliæ Præbendæ ipſis aſſignarentur à collatoribus quàm Parochiales tunc temporis vacantes, quas acceptare munia Senatoria vetabant: & demùm cùm nimium exilis & modicus videretur pro perſonarum Dignitate librarum ducentarum annuus redditus, ad Regis Ludovici XIV. rogatum Clemens IX. per Bullam anni 1667. ſextodecimo Calendas Aprilis, quam refert integram Joannes Doviatus in ſuo Juris Eccleſiaſtici Specimine, indulſit Clericis Senatoribus, ut jure Regiæ nominationis poſſint in Commendam obtinere Regularia Beneficia antea commendata: Item ne ipſis Parochialia Beneficia collatores aſſignent: Poſtremò ne ulla Beneficia infra ſexcentarum librarum proventum annuum acceptare compellantur. Statuit inſuper, ut indultarij poſt ſibi collata ſub titulo Commendæ Regularia Beneficia per ordinarios collatores, teneantur intra octo menſes novam Commendam à Sede Apoſtolica impetrare, & jura Cancellariæ Apoſtolicæ perſolvere; alioqui vacabunt ea

Beneficia.

Beneficia, ceſſabitque præcedens ipſorum Commenda ipſo jure; his quoque accedet obligatio fructus perceptos reſtituendi. His adjungit confirmationem ejus quod Paulus III. conſtituerat, nimirum collatores Cardinales eximi ab illa obligatione Beneficia conferendi Regiis Indultariis. Præterea cùm Senatorum alij clerici ſint, alij laïci, jus conceditur laïcis, quibus Rex Indultum conceſſerit, ut poſſint loco ſui nominare ad Beneficia pro ſuo arbitrio Clericum qui ſit de Pariſienſis Curiæ numero ac gremio, ut conceditur expresſè per præfatas Pauli III. & Clementis IX. Literas.

XII. Ubi ſimul concurrunt cum Indultariis Graduati, aut etiam cum Indultariis Apoſtolicis Regij Indultarij, ſervandus eſt hic ordo. Præferendi ſunt Regiis Apoſtolici Indultarij: ſed Regij Graduatos Univerſitatum quoſcunque excludunt juxta Franciſci I. Edictum anni 1541. Utrobique enim æquum eſt inferiorem dignitatem eminentiori cedere, juxta cap. *Hi qui*, & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et hoc idem declaratur reſcripto Pauli III. quoad concurſum Apoſtolicorum aut Regiorum Indultariorum. Id reſcriptum refertur integrum à Chopino lib. 1. de ſacra Politia, tit. 5. n. 16. & in volumine primo rerum Sacri Cleri Gallicani, tit. de indultis.

XIII. Oblata ſibi litigioſa Beneficia poſſunt recuſare tam Indultarij quilibet, quàm Graduati, habentque jus alia non litigioſa requirendi. Chopinus d. tit. 5. n. 20.

XIV. Indultarij tam Regij quàm Apoſtolici, qui utrique dicuntur quoque Mandatarij, ob mandatum de providendo, nullum jus habent ad Beneficia per reſignationem aut permutationem vacantia, c. unico, de rerum permut. in 6. & cap. 2. de renunciat. in 6. & Clement. unica de rerum permutat. Concil. Viennenſe ſub Clemente V. & Molinæus in regul. de infirm. reſignant. n. 201. & 294. neque ad ulla Beneficia patronatus laïcalis, can. *Decernimus*, 16. qu. 7. Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reform. Quibus juribus neque Papa, niſi ex gravi & urgente cauſa, neque Rex derogare poſſunt. Molinæus d. num. 201. Ratio in promptu eſt de indultis Regiis: cùm enim hæc mandatis Apoſtolicis ſucceſſerint, in quibus cavetur de immunitate juriſpatronatus laïci, eodem quoque jure circunſcribi debent. Præterea mandatis, ac indultis non ſunt obnoxiæ Dignitates electivæ. Clement. 1. de præbend. Rebuffus in praxi, tit. de clauſulis mandatorum, n. 33. Idque poſtremò decernitur Caroli IX. Edicto anni 1569. art. 2. quo ſimul eximuntur Præbendæ Theologales, & Præceptoriales, atque Pœnitentiariæ à juribus Indultariorum & Graduatorum. De Graduatis tamen contrarius uſus invaluit circa Præbendas Theologales.

XV. Quilibet in Gallia Beneficiorum collator non poteſt Regio indulto pluſquàm ſemel gravari in vita ſua: & poſtquam ſemel ex indulto con-

R tulerit

tulerit, jus habet quenvis poſteriorem indultarium repellendi. Capitula verò cùm non moriantur poſſunt unico, & non ampliùs, indulto gravari ad ſingulas Regum mutationes, ex conſtitutione Henrici II. anni 1550. Atque hæc ita ſervari in praxi docet Molinæus in regul. de infirmis reſign. num. 241.

XVI. Stylus in praxi iſte ſervatur. In primis fit ſignificatio Regiæ nominationis (quam vocant *Brevet de nomination*) ab indultario ſeu mandatario, aut (ut vulgò dicunt) brevetario, vel ab ejus procuratore, Notario præſente cum duobus teſtibus, qui ſubſcribunt proceſſui verbali, in quo apponitur acceptatio, vel alia quæcunque fuerit reſponſio collatoris, cui fuerit ſignificatum. Poſtmodùm adveniente congruentis Beneficij vacatione, fit peculiaris eidem collatori ſub iiſdem formulis altera ſignificatio, cum requiſitione vacantis Beneficij: qua requiſitione jus acquiritur ad idem quod vacat Beneficium. Debet verò iſtud indultum poſtremò inſinuari apud Tabularium publicum Eccleſiaſticum: quod ita neceſſarium eſt, ut per magni Conſilij Regij placitum deciſum fuerit, hujus inſinuationis omiſſione vitiari totam nominationem, ejuſque effectum præpediri. Tarradus diſp. 3. qu. 10. n. 26. Ex quo facta eſt ſecunda iſta ſignificatio, non poteſt Papa deinceps prævenire, cùm jam res integra non ſit ob præviam Regiæ Manus appoſitionem. Rebuffus in Concord. rubrica de mandatis Apoſtolicis, §. *Declarantes*, v. *Jure præventionis*.

XVII. Vbicunque non præceſſerit ſignificatio, ſive mandati Apoſtolici, ſive indulti Regij, ſive nominationis aut Gradus Univerſitatis, nullum in rem jus acquiritur, c. *Tibi qui*, de reſcript. in 6. c. *Si clericus*, de præbend. in 6. Peleus lib. 1. actuum forenſium, art. 6.

XVIII. Mandata Apoſtolica & indulta Regia quanvis fuerint collatori ſignificata, non annullant quidem poſteriorem Beneficij vacantis factam alij collationem, hæc enim collatio tenet: ſed collator compelletur providere mandatario aut indultario de penſione æqualis redditus cum illo inofficioſè collato Beneficio, donec illi alterum primum vacaturum congruum Beneficium contulerit, cap. *Inter cætera*, & c. *Dilectus*, il 1. & cap. *Dilectus*, il 2. de præbend. Sicque judicatum à Senatu Pariſienſi refert Lovetus lit. *P*. tit. 6. Haud ita pridem jura Regaliæ, necnon Regiorum indultorum pro Senatoribus aliiſque Officialibus Pariſienſibus amnem Ligerim non tranſiliebant; ſed jam totâ Regni ditione diffunduntur.

XIX. Alterum recenſetur Regiorum Indultorum genus pro felici ad Regnum adventu. Aulicorum ambitio & adulatio jus iſtud introduxit; cui novæ introductioni Senatus Pariſienſis plerumque fortiter interceſſit, exiſtimans ſatis detractum Eccleſiæ fuiſſe per Regaliam & Indulta in favorem ſuorum Officialium conſtituta, nec patiens alios concurrentes ac rivales, per quos beneficia ad quæ aſpirant, ſibi detrahi poſſint; ideoque

que novum iſtud indultariorum genus frequentibus Senatuſconſultis ſubmovit ac repulit, ut teſtatur Brodeus in Lovetum lit. *P*. tit. *Prabenda felicis ad Coronam adventus*. Bordenaus lib. de Curiis Eccleſiaſticis, cap. 1. n. 28. & 33. Mornacius ad l. 4. §. 4. ff. de officio Proconſ. allegantes Parienſe Senatuſconſultum ſolennius in Togis purpureis, Januarij 7. an. 1616. præſidente Verduno, conformiter ad requiſitionem Advocati Regij Lebret contra petitorem Canonicatus Conſtantienſis : & aliud ejuſdem Senatus, Decembris 13. anni 1612. quo fuit excluſus alter indultarius fundatus ſuper prima vacatione poſt exhibitum Regi ab Epiſcopo ſacramentum fidelitatis : contra hunc concluſit Regius Advocatus Servinus, eoque requirente repulſus fuit petitor à Bajonenſi Canonicatu. Circa duo iſta indultorum genera pro felici ad Coronam adventu, & pro præſtito per novum Epiſcopum ſacramento fidelitatis, diverſa ſibique invicem pugnantia prodierunt Senatuſconſulta, prout nunc petitorum gratia & favor, nunc ipſa petitionis iniquitas Judices in contrarios ſenſus impellebant. Ipſeque Lovetus profert Pariſienſia aliquot judicia duorum illorum generum indulta confirmantia. Sanè Aulicorum avaritia & ambitio niſi reprimantur Eccleſiam miſerrimè diſſipabunt, novaſque adhuc artes ultra jam commemoratas excogitabunt, pro nuptiis Regis, pro natalibus Primogeniti Franciæ, aut etiam inſequentium liberorum; pro nova victoria, aliaque in infinitum.

XX. Regis indulta quemadmodum mandata Apoſtolica exſpirant illa Regis, hæc verò Pontificis morte, à quibus fuerat conceſſa gratia expectativa, c. *Si ſuper gratia*, de offic. delegat. in 6. c. *Si cui*, de præbend. in 6.

CAPUT IV.

De Regiis ad Prælaturas nominationibus, & aliis juribus Concordati Bononienſis.

I. CONVENIENTIBUS Bononiæ Leone X. Pontifice, & Franciſco Franciæ Rege, editum fuit amborum conſenſu quod vocant Concordatum, per quod abolitis in Regno Franciæ electionibus communibus ad Prælaturas majores, & rejectis Baſileenſis Concilij Decretis, pragmaticaque Sanctione, attributum eſt Regi Galliæ jus nominationis ad vacatura Regni Beneficia Conſiſtorialia, Epiſcopatus, & Abbatias, de qui-

bus Papa conſuevit in Conſiſtorio providere; eoque mediante privilegio Papa viciſſim obtinuit à Rege earundem Prælaturarum annatas, quas exſolvi prohibuerant Synodus Baſileenſis, & ibi procuſa Sanctio pragmatica recepta pridem & approbata in eodem Regno per Concilium Nationale Turonenſe, quæ conformis erat celebri illi & antiquiori alteri pragmaticæ Sanctioni, quam Sanctiſſimus Rex Ludovicus IX. ediderat, quâ diſtrictè vetabat pecunias ex ſuo Regno ad Romanam Curiam transferri.

II. Hoc Bononienſe Concordatum mox approbavit ſub eodem Leone Papa Concilium Lateranenſe. Itaque non poteſt Papa de illis Gallici Regni Prælaturis diſponere ad libitum, ſed ſolùm in ejus gratiam quem Rex nominaverit, modò ſit idoneus & capax. Secus verò agendo non admittetur collatio. Concord. tit. de Reg. ad Prælatur. nomin. §. 1. Et iſti Regiæ nominationi locus eſt, ſive vacet Prælatura per obitum, ſive per reſignationem, ſive per juridicam depoſitionem. Ne verò diutiùs Prælaturæ vacent, illi quos Rex nominaverit tenentur obtinere Pontificiam proviſionem intra novem menſes à notitia habita ipſius nominationis; aut ſaltem probare tenentur ſuam ad impetrandas proviſionis Bullas diligentiam, alioqui caduca & irrita evadet nominatio juxta Henrici III. Edictum in Comitiis Bleſenſibus, artic. 5. & aliud Edictum anni 1580. artic. 12.

III. Regi ſex conceduntur menſes ad nominationem computandi à die primùm vacantis Eccleſiæ. Sed ſi nominatus judicetur indignus, ideoque repulſam patiatur à Papa, relinquuntur adhuc Regi tres menſes recenſendi à die ſignificatæ à Papa repulſæ, intra quos poterit aliam perſonam magis idoneam nominare. Rebuff. in Concord. d. §. 1. v. *Provideri*. Id officium ſi Rex negligat, tum demùm Papa conferet cui libuerit, d. tit. Concord. de Reg. ad Prælat. nom. §. 1.

IV. Cæterùm ſi Prælaturæ Gallicanæ vacent per obitum in Curia Romana, tum demùm poteſt Papa non expectatâ Regis nominatione, pro ſuo arbitrio conferre perſonis quæ nullatenus ſint Regi ſuſpectæ. Concord. d. tit. §. 1. Per vacationem in Curia Romana intelligitur etiam obitus Prælati in vicinia ſive Romanæ urbis, ſive alterius loci in quo exiſtat Romana Curia. Hæc vicinia computatur duarum per circuitum dietarum, juxta cap. *Præſenti*, de præbend. in 6. Dieta verò computatur viginti milliarium, l. *Vicena millia*, ff. ſi quis cautionib. ut obſervat Gloſſa d. cap. *Præſenti*.

V. At ubi vacabunt Prælaturæ Gallicanæ in Romana Curia aliter quàm per obitum, ſed per reſignationem, aliòve modo, non poterit Papa eo caſu conferre, quàm per Regiam nominationem. Cùm enim ſibi ſoli reſervet Papa in Concordato abſolutam facultatem ſine Regia nominatione diſponendi de Dignitatibus Gallicanis in Romana Curia per obitum vacantibus; in cæteris verò jus Regiæ nominationis ſalvum fore promittat,

promittat, hinc ſequitur ut ſi Romæ vacet Beneficium alia ratione quàm per obitum, jus Regiæ nominationis ſubſiſtat. Rebuffus in d. §. 1. v. *Per obitum.* Duarenus lib. 5. de benefic. cap. 12.

VI. Sunt & aliæ pleræque Concordati conventiones, quæ in hoc Regno vim habent. In primis omnes antiqui juris reſervationes Beneficiorum ad Romanam Curiam, quæ multiplices in Jure Canonico leguntur, reducendæ ſunt in hoc Regno ad ſolam in Romana Curia vacationem per obitum in Beneficiis Conſiſtorialibus: in minoribus autem Beneficiis, etiam per reſignationem, & per depoſitionem in eadem Romana Curia. Concord. tit. de reſervationib. ſublatis. In eodem Concordato, tit. de mandatis Apoſtolicis, prætereà reſervatur Papæ una expectativa gratia, ſeu mandatum Apoſtolicum unum de providendo erga collatorem in Regno habentem ſub collatione ſua decem aut plura Beneficia uſque ad quinquaginta. Erga verò habentem quinquaginta, vel plures collationes reſervat ſibi Summus Pontifex duo mandata quoſcunque Graduatos excludentia. Sed Concordato poſterius Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 19. de reform. abolet reprobatque mandata de providendo, gratiaſque expectativas & indulta. Alterum Concordati jus eſt, ut cauſæ omnes Eccleſiaſticæ in Regno emergentes, abſque citatione ad Romanam Curiam (exceptis majoribus) terminentur apud ordinarios locorum Judices. Tertiò, ut non liceat provocare, nec ad Papam quidem, omiſſo medio Tribunali Eccleſiaſtico. Id conformatur Civilibus Legibus edicentibus gradatim appellari, l. *Præcipimus,* C. de appellation. & in Authent. de appellation. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Jus verò Canonicum commune permittit per ſaltum, omiſſoque medio appellari ad Papam, can. *Si quis,* can. *Omnes*, can. *Ad Romanam*, can. *Ideo*, 2. quæſt. 6. Quartò ut irrita ſit appellatio à gravamine in quacunque inſtantia ante ſententiam definitivam, niſi tale ſit gravamen, ut in definitiva ſententia nequeat reparari. Quintò, ut ſi à Metropolitano, aut alio Judice Papæ immediatè ſubdito appelletur ad Supremam Sedem, cauſa ipſa judicetur in partibus Regni per commiſſos à Papa Judices uſque ad finem litis, ideſt uſque ad tertiam conformem ſententiam definitivam; niſi ob cauſam denegatæ juſtitiæ, vel ob juſtum in eo loco metum, quo caſu committenda erit cauſa in partibus convicinis. Sextò, ut Judices à Papa commiſſi ac delegati cauſas in partibus terminent intra biennium, ſub pœnis excommunicationis & propriorum Beneficiorum privationis ipſo facto incurrendis. Sanctæ tamen Romanæ Eccleſiæ Cardinales & Romanæ Curiæ Officiales actu exercentes licèt in Galliæ partibus degant, ſuas poterunt cauſas agitare in Curia Romana, ſi judicio conveniantur rei, & ad ipſam ſuas quibus impetuntur lites evocare. Hæc omnia ſtatuuntur in Concord. tit. *De cauſis.*

CAPUT V.

Iura Graduatorum circa vacantia Beneficia Regni.

I. DEus pro ſummo beneficio pollicitus olim fuit Eccleſiæ ſuæ Jerem. 3. *Dabo vobis Paſtores, ut paſcant vos ſcientiâ & doctrinâ.* Et ſapientiſſimè loquitur à Deo inſpiratus Propheta Malachias c.2. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem de ore ejus requirent, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Quocirca Pragmatica Sanctio in Baſileenſi Concilio edita, & in Galliæ Regno à Rege Carolo VII. à Clero univerſo, & à Pariſienſi Senatu recepta, providens ut eruditis viris præbendæ conferrentur, permulta in favorem Graduatorum conſtituerat, quæ poſt hujus Sanctionis abrogationem retenta ſunt ac inſtaurata per Concordatum Bononienſe, & in Lateranenſi Concilio comprobata, ſicut hìc ſubjiciam.

II. Diſtinguntur Graduati in Simplices & Nominatos. Nominati dicuntur quos privilegio decoratæ Regni Univerſitates expreſsè ad vacatura Beneficia nominaverunt. Iſti ergo debent tum has nominationis ſuæ literas, tum atteſtationem temporis ſtudiorum ſuorum, tum etiam Literas Gradus ſui collatoribus exhibere. Graduati verò ſimplices ſunt qui carent Univerſitatis in qua ſtuduerunt nominatione, ſed proferunt collatoribus Literas Gradus ſui, ſimulque temporis quo ſtuduerunt atteſtationem. Et quidem utriuſque generis ſimul comprehenſis Graduatis affectatur tertia pars Beneficiorum vacantium, adeout non ſit liberum collatoribus ordinariis, aut etiam Patronis Eccleſiaſticis alteri cuiquam conferre, vel alterum præſentare inſtituendum. Secus eſt de laïcis Patronis, quorum libertas manet intacta. Igitur quæcunque Beneficia his quatuor menſibus anni, Januario, Aprili, Julio, & Octobri vacant, ſolis conferuntur Graduatis, niſi horum aliquos vel Apoſtolici Mandatarij, vel Regij Indultarij (qui ſanè jus habent ut Graduatis præferantur) excludant. Iſti porrò quatuor menſes ita inter Graduatos diſtribuuntur, ut Januarius & Julius ſolis nominatis affectentur; Aprilis verò & October ſolis Graduatis ſimplicibus. Ita ſtatuit Concordatum tit. de collationib. §. *Præfatique Ordinarij*.

III. Ex

III. Ex utroque parente Nobiles Clerici privilegio decorantur, ut ſufficiat eis minus ſtudiorum tempus, modò debitis atteſtationibus hanc probent Nobilitatem. Sufficit enim illis triennio ſtuduiſſe in ea Jurium Facultate in qua Gradum Bacalaurei ſumpſerunt: cùm tamen in aliis Juris Civilis, aut Canonici Bacalaureis quinquennium ſtudij exigatur ſecundùm Ludovici XII. Regis Edicta anni 1498. art. 5. & anni 1510. art. 8. 9. 10. 11. & 12. & Henrici III. anni 1585. ipſumque Concordatum tit. de collation. §. *Præterea.* Ubi etiam aſſignatur decennium ſtudiorum in Magiſtris Licentiatis, aut Bacalaureis formatis in Theologiæ Facultate. At verò in Doctoribus ac Licentiatis in Jure Canonico & Civili, aut in Medicina ſeptennium. In Magiſtris ac Licentiatis Artium ab ipſa Logica inchoatorum quinquennium. Excepto autem Jurium præfato Bacalaureatu, in cæteris omnibus Gradibus tam Plebei quam Nobiles Clerici pari jure gaudent.

IV. Quin etiam Beneficia curata locorum muratorum, quocunque anni menſe vacent, non niſi Graduatis conferri poſſunt. Concord. tit. de collation. §. *Statuimus quoque quod Parochiales:* & Edictum Henrici III. anni 1585.

V. Inter plures Graduatos ſimplices jus habent collatores menſibus ipſis affectatis præferendi cæteris quemcunque libuerit. Sed inter Graduatos nominatos neceſſitas eis incumbit præferendi eum qui prior fuerit nominatus. Concord. d. tit. de collat. §. *Statuimus quoque & ordinamus.* At ſi uno eodemque anno plures Graduati nominati concurrant, præferendi ſunt Doctores Licentiatis, & hi Bacalaureis. In diverſis autem Facultatibus Theologi Doctores Jurium Doctoribus, & hi Medicinæ Doctoribus præferendi; ſicut etiam Canonum Doctor Juris Civilis Doctori, utpote dignior, d. §. *Statuimus quoque & ordinamus.* Ubi etiam præferri jubentur Theologiæ Bacalaurei Licentiatis in utroque Jure, vel in Medicina: & Bacalaurei in Jure Magiſtris Artium.

VI. Requiritur quod attinet ad Graduatos nominatos, ut ipſis conceſſa nominatio fuerit ab Univerſitate tempore Quadrageſimæ; aliis enim anni temporibus factæ nominationes nullius roboris ſunt. Quo etiam Quadrageſimali tempore neceſſe eſt tam ſimplicibus quàm nominatis Graduatis exhibere quotannis Collatoribus & Patronis Eccleſiaſticis copiam Literarum Graduum ſuorum, & temporis ſtudiorum atteſtationem, necnon (ſi occurrat) Nobilitatis, & Literas pariter nominationis, eaſque inſinuare. Quorum ſi quid neglexerint, jus ſuum pro anno illo amittunt, & aliis factæ collationes ſubſiſtunt. Quinimò ſi Graduato qui prædicta non exhibuerit, aut non inſinuaverit ſtatuto tempore, collatum fuerit Beneficium menſibus Graduatorum vacans, collatio illa reſcindetur juxta prædictas Ludovici XII. & Henrici III. Conſtitutiones, ipſumque Concordatum tit. de collat. §. *Præfatique:* Lovetum

tum lit. *G*. cap. 3. Deſpeiſſeum de benefic. tit.3. num.43. Porrò præfatæ Nobilitatis atteſtationes efflagitant quatuor teſtes, qui depoſuerint jurati coram Judice ordinario loci nativitatis, eoque abſente qui ſe Nobilem prætendit. Concord. tit. de collation. §. *Cum verò:* & Henricus III. in dicta Conſtitutione anni 1585.

VII. Graduatis quibuſcunque in ipſis etiam Beneficiis quæ Graduatorum menſibus vacant, præferuntur primò Mandatarij Apoſtolici. Concord. tit. de mandatis Apoſtolicis, §. *Declarantes:* etiam poſtquam mandatarius Apoſtolicus primum vacans Beneficium recuſaverit, eo quod incertum ac litigioſum eſſet; quod Senatuſconſultis Pariſienſibus judicatum refert Chopinus lib.1. de ſacra Politia, cap.5. num.20. Secundò præferuntur quibuſcunque Graduatis Indultarij Regij de Senatu Pariſienſi aſſumpti, ſecundùm Franciſci I. Edicta annorum 1541. & 1543. Lovetus lit. *B*, num.16.

VIII. Ceſſat quoque Graduatorum privilegium in Beneficiis vacantibus in regalia, dum Sedes Epiſcopalis, aut alterius Prælati collatoris vacat. Rebuffus tract. nominationum, qu.15. Ceſſat pariter ſi Papa rebus integris in Graduatorum menſibus prævenerit collatorem ordinarium alicui conferendo. Concord. tit. de mandat. Apoſtolicis, §. *Declarantes*. Ceſſat pariter ſi Graduatus Beneficium poſſidet reddens annuos ducentos florenos Concord. quam ſummam Lovetus lit. *B*, num. 1. exponit æquivalere ducentis noſtri temporis nummis ſingulis trium librarum. Quam ob cauſam Graduati tenentur ſub pœna nullitatis Beneficia quæ habent, eorumque annuum valorem exprimere, quemadmodum & illi qui à Papa intendunt aliquod Beneficium impetrare. Concord. tit. de collation. §. *Volumus*. Ceſſat inſuper Graduatorum privilegium in Beneficiis per reſignationem aut permutationem vacantibus in menſibus ipſorum, d. §. *Volumus*. Eis enim ſola reſervantur quæ per obitum vacant beneficia. Ranchinus deciſ. p.5. concluſ. 421. Deſpeiſſeus de benef. tit.3. Denique ceſſat Graduatorum jus in Dignitatibus Eccleſiarum, tam Collegiatarum, quàm Cathedralium primariis, & in Præbendis Theologalibus, Pœnitentialibus & Præceptorialibus, quas omnes eximi declarat à juribus Graduatorum, & Indultariorum, omniumque gratiarum expectativarum, atque etiam à præventionibus Romanæ Curiæ Henricus Rex IV. Edicto Maij anni 1596. art. 2. & alio Edicto Decembris anni 1606. art.1.

IX. Tempus intra quod Graduati, tam ſimplices quàm nominati debent vacans Beneficium petere, ſex menſibus terminatur: quibus exactis ab eodem Beneficio excludendi ſunt, niſi per eos non ſteterit, legitimumque obſtiterit impedimentum, juxta cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend Deſelva tract. de benef. p. 3. quæſt. 64. Rebuffus de nominationib. quæſt. 20. num.1. & 2.

CAPUT

CAPVT VI.

De jure Patronatus.

I. QVEMADMODVM mandatis Apoſtolicis, indultis Regiis, Graduatorum privilegiis, ſic etiam Patronorum præſentationibus minuitur collatorum ordinariorum libertas. Vacantem namque Præbendam juripatronatus ſubditam non poteſt Ordinarius alij conferre quàm quem Patronus ei præſentaverit, modò non ſit incapax ratione alicujus canonici impedimenti.

II. Neque etiam poteſt reſignari in fauorem, aut ſimpliciter reſignatum Beneficium juriſpatronatus alteri conferri citra Patroni conſenſum, juxta conſtantem omnium ſenſum Doctorum, ut ait Azorius p. 2. lib.8. cap.8. quæſt.1. Excepto quod Papa & Legatus derogare poſſunt juripatronatui Eccleſiaſtico, ſed non Laïco, ut infrà declarabimus.

III. Tribus modis juſpatronatus acquiritur. Primò fundatione, per contributionem ſoli ſeu areæ ad ſuperædificandam Eccleſiam. Secundò ipſa Eccleſiæ ædificatione ac fabricâ. Tertiò dotatione ipſius Eccleſiæ, ut dicit Gloſſa in can. *Piæ mentis*, 16. quæſt. 7. Quamvis enim inconveniens ſit tractari à laïcis Eccleſiaſtica negotia, cap. 2. ipſa tamen vult Eccleſia hanc ſuis etiam laïcis benefactoribus referre gratitudinem, hominumque ad hæc pia officia voluntatem excitare, can. *Decernimus*, 16. quæſt. 7.

IV. Dividitur communiter juſpatronus in Eccleſiaſticum & Laïcum, inter quæ tres interveniunt differentiæ. Prima in eo eſt, quia Patronis laïcis Jura non amplius concedunt quàm quatuor menſes ad præſentandum: at habentibus Eccleſiaſticum Patronatum ſex menſes indulgentur, cap. unico, de jurepatron. in 6. Secunda differentia eſt, quia Patronis laïcis conceditur variare ac retractare primam ſuam nominationem ad alterum præſentandum, ſive quia Ordinarius primam ejus præſentationem noluerit admittere, c. *Paſtoralis*, de jurepatr. ſive quia ipſe Patronus ſponte retractaverit antequam prior à ſe nominatus fuerit inſtitutus ac proviſus: enimverò ceſſat reſiliendi facultas poſt factam à Prælato inſtitutionem, c. *Quod autem*, eod. tit. & cap. 2. ut lite pend. nihil innov. in 6. Tertium demùm diſcrimen eſt, quia poteſt Papa ejuſque Legatus à latere propriâ authoritate de Beneficio vacante juriſpatronatus Eccleſiaſtici ad ſuum libitum

 diſponere,

diſponere citra Patroni conſenſum; cùm tamen hoc minimè poſſit citra conſenſum Patroni in Beneficio juriſpatronatus laïci, c. *Cum dilectus*, & ibi Gloſſa in praxi recepta, de jurepatron. Et abſolutè juſpatronatus laïcum eſt id quod fundatur à laïca perſona, vel etiam ab Eccleſiaſtica perſona, ſed de bonis patrimonialibus, & non Eccleſiaſticis; quod etiam debet in ipſa fundatione proteſtari.

V. Proviſio Superioris ad Patroni præſentationem non dicitur propriè collatio, ſed inſtitutio, quia liberum ei non eſt de alia perſona providere, niſi de præſentata, modò non ſit incapax; & debet Prælatus pro ſuo officio de moribus præſentati prudenter inquirere, ejuſque examinare capacitatem. Sed ſi duo pluresve Patroni diverſas perſonas nominent, & ſint æqualia horum ſuffragia, liberum eſt Superiori quem horum maluerit præferre; ſed ſecundùm conſcientiam debet præferre digniorem. Joan. Andreas, Panormitanus, Armilla.

VI. Tametſi Jure communi præſentatio quoque ipſa Patroni laïci poſſit validè à Papa præveniri, dummodo per expreſſam clauſulam Papa eidem derogaverit; hoc tamen non recipitur in Regno Franciæ, in quo recipitur & approbatur in ejuſmodi caſu appellatio tanquam ab abuſu. Solaque præventio Patroni Eccleſiaſtici per Papam admittitur in hoc Regno, non tamen niſi cum clauſula expreſſa hujus derogationis; quæ quidem extra Galliam & de Jure communi non eſt neceſſaria, niſi contra Patronum laïcum. Charondas lib. 7. reſponſorum, cap. 195. Bleinianus lib. 1. praxis, cap. ult.

VII. Patronus quantumvis Clericus aut Sacerdos ad Beneficia idoneus non poteſt ſeipſum præſentare, c. *Per noſtras*, de jurepatron. Etenim debet eſſe perſonalis diſtinctio inter dantem & accipientem, c. *Ad noſtram*, de inſtitution.

VIII. Regula diſcernendi juſpatronatus Laïcum ab Eccleſiaſtico hæc eſt. Si juſpatronatus acquiſitum fuerit contribuendo bona laïca ſeu patrimonialia in favorem Eccleſiæ, cenſebitur laïcum, etiamſi contribuens ſit Clericus aut etiam Sacerdos. Erit verò Eccleſiaſticum juſpatronatus ſi de bonis Eccleſiæ quæſitum fuerit, quamvis Patronus ſit laïcus, ut contingere poteſt in Eccleſiarum Æditius ſeu Matriculariis, Gallicè *Marguilliers*, aut in Officialibus quibus jus illud ex fundatione quæſitum fuerit, ſi tamen Rebuffo credendum ſit lib. 1. praxis, cap. 14. num. 5. 6. 7. mihi enim non videtur fundari poſſe hac in re juſpatronatus: Matricularius enim eſt quidem adminiſtrator, ſed non dominus rerum Eccleſiæ. At ſi juſpatronatus ſit mixtum, partim ex bonis laicis, & partim ex bonis Eccleſiaſticis, quia favores ſunt ampliandi, præſertim in caſibus gratitudinis & remunerationis, favendum eſt illi parti in quam Jus majora privilegia cenſuit conferenda, ut liquet in jurepatronatus Laïco comparato cum jurepatronatus Eccleſiaſtico minùs quàm Laïcum favorabili. Ideoque juſpatronatus

natus mixtum iiſdem gaudere privilegiis quibus merè Laïcum, affirmant Pariſius conſil. 35. Rebuffus in praxi, tit. *Tertia pars ſignaturæ* : Melchior Paſtor lib. 1. de benef. cap. 19. n. 31. Nec refert ſi quis objectet majus dignum, qualia ſunt bona Eccleſiaſtica, debere ad ſe trahere minus dignum, ut ſunt bona laïca, c. *Quod in dubiis*, de conſecr. Eccleſ. Hæc enim ceſſat regula, ubi minùs dignum favorabilius eſt digniori: ipſaque Gloſſa in hoc c. *Quod in dubiis*, v. *Conſecratio*, fundat contrariam propoſitionem in materia in qua verſamur juriſpatronatus, quod cùm ſit ſacrum, trahitur tamen ab ipſis profanis bonis cum quibus conjungitur; atque ita tranſit cum bonis profanis ad hæredes & ſucceſſores.

IX. Tempus verò præſentandi in jurepatronatus mixto eſt ſex menſium, ſicut in purè Eccleſiaſtico. Ea eſt enim mutua privilegiorum communicatio, ut ſicut jus Laïcum tribuit juri Eccleſiaſtico patronatûs ut Papa vel Legatus illi derogare non poſſit; ita in hac eadem materia jus Eccleſiaſticum tribuit juri laïco patronatûs ſemeſtre ad præſentandum; in quo tamen variare non liceat, ne jus mixtum majora ſortiatur privilegia quàm jus merè laïcum patronatûs. Rochus de Curte tract. de jurepatron. §. *Septimò quæro*: Paſtor. d. lib. 1. cap. 19. n. 9.

X. Fieri à Patrono præſentatio poteſt, vel immediatè per ſe, vel per procuratorem cum ſpeciali mandato. Item per tutorem aut curatorem Patroni. Item per ſyndicum vel œconomum, ſi juſpatronatus ad Univerſitatem, vel ad Capitulum pertineat. Præterea per maritum Patronæ uxoris; & per uſufructuarium prædij vel hæreditatis, cui juſpatronatus annectitur. Similiter & per colonum conductum ad longum tempus, cap. *Ex literis*, de jurepatron. Quinetiam per ſequeſtrum, Deſelva. p. 2. q. 6. Molinæus in conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. §. 55. gloſ. 1. n. 1. Loiſellus de officiis lib. 5. cap. 2. Cotaſius in centur. cap. 48. Mainardus lib. 2. cap. 41. Deſpeiſſeus de Beneficiis cap. 3. n. 23. Creditori autem qui rem ſequeſtrati fecit præſentare non permittitur, c. *Cùm Bertoldus*, de re judic. Et ſi proprietarius præſentaverit, præſentatus ab uſufructuario venit præferendus. Idemque ſentiendum de ſequeſtro & poſſeſſore bonæ fidei, quoniam non tam proprietas quàm poſſeſſio in præſentatione attendi debet, ex hac ratione, quia fructus ſequuntur poſſeſſionem magis quàm proprietatem; jus autem præſentandi cenſetur in fructibus fundationis. Deſelva p. 2. q. 7.

XI. Forma præſentandi hæc eſt, ut præſentatus, ſi fieri poteſt, exhibeatur collatori: & ſi plures præſententur à pluribus Patronis, debent omnes exhiberi, ut collator ex illis eligat quem ſibi viſum fuerit. Ubi tamen præſentatus non comparuerit, præſentatio à Patrono ejuſve procuratore facta ſuſtinebitur, ſi præſentatus ſit alioqui benè notus, & capax judicatus ab Ordinario. Riccius deciſ. 156. & 158. Poſt exhibitionem præſentatio debet apud Acta Eccleſiaſtica inſinuari.

X I I. Licèt Patronus ſeipſum præſentare non poſſit, c. *Per noſtras*, de jurepatron. unus tamen Patronus, ſi plures ſint, poteſt ab aliis Compatronis validè præſentari, ut docet gloſſa in c. *Conſuluit*. v. *Concedant*, de jurepatron. idque probat argumento cap. *Cùm in jure*, de elect. ubi approbatur electio quam plures compromiſſarij fecerunt in favorem unius de ſuo numero compromiſſarij. Panormitanus in d. c. *Per noſtras*. Poteſt etiam procurator à Patrono indefinitè conſtitutus ad præſentandum prout ei viſum fuerit, ipſum à quo mandatum habet Patronum præſentare. Secus tamen ſi Patronus ipſe ſeipſum in mandato deſignaverit præſentandum; tunc enim perinde eſt, ac ſi ſeipſum immediatè præſentaret. Riccius deciſ. 197. Paſtor loco cit. n. 14.

X I I I. Si plures ejuſdem Capituli, Univerſitatis, vel Collegij jus habeant præſentandi, debent collegialiter die conſtituta ſimul omnes convenire, & inter ſe de præſentando Clerico convenire. Electus à majori parte cæteris eſt præferendus & inſtituendus, cap. *Quoniam*, de jupatron. Si plures præſentent tanquam unum collegium conſtituentes, cum altero vel pluribus Patronis, illi qui præſentant pro collegio, quanvis ſint numero plures, unius tantùm vocis ſuffragio gaudent. Idemque judicium eſt, ſi unius ac ejuſdem familiæ habitâ ratione ſtirpis unius ex qua univerſi deſcendunt, præſentent, juxta Clement. *Si plures*, de jurepatron. & c. *Scriptum*, de electione.

X I V. Poſſeſſio jurispatronatus acquiritur cum titulo colorato, & bona poſſeſſoris fide, verique Patroni patientia per unicum etiam admiſſæ præſentationis actum, c. *Ex literis*, & c. *Conſultationibus*, de jurepatron. Molina in c. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſſ. & propr. Lovetus lit. *P*. cap. 20. Nam vero Patrono imputatur quod cùm ſciret aut ſcire poſſet Beneficij vacationem, non præſentaverit, & contra alterius præſentationem & ſequutam inſtitutionem non reclamaverit. Et ſi vacante Eccleſia talis poſſeſſor novus jurispatronatus proprietarium Patronum prævenerit omni ſecluſo dolo & mala fide, ejuſque fuerit admiſſa præſentatio & inſtitutio ſequuta, non debet inſtitutus removeri, c. *Conſultationibus*, de jurepatron. & Gloſ. in d. cap. *Ex literis*, eod. tit. Lovetus loco cit. præſentatus enim ab eo fuit qui erat in poſſeſſione non conteſtata, & cum bona fide. Atque in Beneficiis ultimus ſtatus eſt attendendus, ne litibus Eccleſia diſtineatur, néve Dei cultus retardetur. Sed ex quo innotuerit novo præſentatori ſe jus alienum uſurpaſſe, deſinet ejus bona fides, & niſi præſcriptio illi opituletur, injuſtè aget ſi aliâ adveniente vacatione velit perſiſtere. Antiquior enim & titularis Patronus licèt per alterius unum actum fuerit ei præterepta juris ſui poſſeſſio, non tamen jus ſuum ac proprietatem amiſit; non enim proprietatis jus amittitur unico actu, ſed pluribus oppoſitis actibus non interruptis, & longa poſſeſſione firmatis ac roboratis. Ille itaque poſtquam poſſeſſionem præſentandi vindicaverit

rit repræſentabit eum qui ad alterius partis Nominationem jam fuerat inſtitutus, non quia poſſit factam inſtitutionem infirmare, ſed ut ſuum jus per hanc repræſentationem redintegret, nec inſtitutus, utpore ab utraque parte jus habens, ulli ſubjiciatur vexationi, juxta cap. *Si verò*, juncta Gloſſa, de jurepatron. Ut verò omnia diſſidia præveniantur, caveant Ordinarij ne ullas admittant præſentationes, niſi conſtet de jurepatronatus, vel per titulum fundationis aut dotationis, vel per admiſſas anteriores præſentationes quæ poſſeſſionem comprobent.

XV. In Galliæ Regno poſſunt Hæretici tolerati, non per ſeipſos, ſed per Catholicos procuratores à ſe conſtitutos præſentare ad Præbendas, modò Patroni hæretici nullam certam perſonam præſentandam in mandato nominaverint vel deſignaverint, ex Regis Ludovici XIV. Edicto Julij 8. anni 1651. Bengæus de beneficiis, tit. de oneribus Eccleſiarum, §.6.

XVI. Certi quidam ſunt caſus, in quibus jus Patroni ſuſpenditur, eique ad tempus derogatur. Primò ſi poſſeſſor Beneficij patronati ſit expellendus ob defectum tituli, incapacitatem, non reſidentiam, aſſequutionem alterius Beneficij incompatibilis, delictum, aut aliam juſtam cauſam, non eſt expectandus Patroni etiam laici conſenſus, & valet derogatio, tametſi juſpatronatus ad Regem pertineat. Rebuffus in praxi, 3.p. tit. de ſignatura, num. 37.

XVII. Secundò ſi inter collitigantes alter in alterius jus ſubrogetur in vim regulæ de ſubrogandis collitigantibus, aut novæ proviſionis, vel reſcripti ſi neutri, ſi nulli, non deſideratur Patroni ſive laïci ſive Eccleſiaſtici conſenſus. Riccius deciſ. 150.

XVIII. Tertium caſum ponunt Rebuffus & aliquot alij, ſi videlicet fiat permutatio de Beneficio patronato inconſulto Patrono tam Laïco quàm Eccleſiaſtico, valet, & poteſt Epiſcopus hujuſmodi permutationes approbare. Rebuffus, in praxi, tit. *Tertia pars ſignaturæ*, n.40. Papon. lib.3. placitorum, tit. 9. num.1.

XIX. Quartò ſi in regalia vacet in hoc Regno Beneficium, poterit à Rege, vel ab Oeconomo Regio conferri ſine patroni Eccleſiaſtici, non tamen Laïci conſenſu. Ut enim ajunt Pragmatici Gallicani, Rex utitur in regalia non ſolùm jure Ordinariorum, ſed etiam Papæ. Molinæus in regul. de infirmis reſignant. Brodæus Loveti Scoliaſtes in lit. *R*, num. 47.

XX. Non debet Ordinarius inſtituere præſentatum, niſi probè examinatum & exploratum circa doctrinam, mores & canonica impedimenta, c. *Significaſti*, de jurepatron. Alioqui damnationem ſibi acquirit, & tenetur Eccleſiæ læſæ damnum farcire, inſtar Magiſtratus qui minùs idoneo tutelam pupilli commiſit, l.1. C. de Magiſtrat. conven. Hoc expreſsè docent à Rebuffo citati Ancharanus & Cardinalis in Clement. 1. de ætat. &

qualit. Angelus de Clavaſio in v. *Reſtitutio:* ipſeque Rebuffus in praxi, tit. de præſentat. & inſtitut. num.10.

XXI. Præter jus præſentandi alia etiam jura Patrono competunt, honor nimirum præſeſſionis in Eccleſia patronata; & ſi ad inopiam vergat, modeſtè ſubveniendum eſt ei ab Eccleſia, c. *Nobis fuit*, de jurepatr. & 16. quæſt. 7. can. *Contra*, & ſeqq. Poteſt etiam Patronus, ſi ſit Clericus, de bonis Eccleſiæ rationes exigere, non autem ſi ſit laïcus, cap. *Cum & plantare*, §. *In Eccleſiis*, de privileg. & c. *In Lateranenſi*, de præbend. Paſtor lib. 1. de beneficiis, tit. 19. num. 35. Poteſt Patronus in Eccleſia apponere ſua Inſignia, & honeſtam ſibi ſedem figere. Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 2. num. 5. Honor verò Proceſſionis quem Patronis ſacri Canones deferunt, can. *Piæ mentis*, & can. *Frigentius*, 16. quæſt. 7. & cap. *Nobis*, de jurepatron. nihil aliud ſignificat, niſi jus nominandi ac præſentandi, ut ex ipſis locis facilè colligitur, & rectè Gloſſa exponit in d. can. *Piæ mentis*. Fundatoribus Eccleſiarum permittitur pro iis locis curam habere ſolicitam, can. *Decernimus*, 16. quæſt. 7. Nihilque vulgatius aut receptius his verſibus apud Canoniſtas:

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque:
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

XXII. Jure ſucceſſionis hæreditariæ juſpatronatus ad hæredes tranſmittitur, nullo habito ſexuum diſcrimine. Gloſſa in Clement. 2. de jurepatronat. Et licèt hæredes ſuccedant ex teſtamento vel ab inteſtato ex æquis vel diſparibus portionibus, tamen in jurepatronatus omnes æqualiter ſuccedunt, nec pluris æſtimatur ſuffragium ejus qui ex ſemiſſe vel ex dodrante, quàm ejus qui ſucceſſit ex quadrante vel uncia. Nam in juribus honorificis omnes æqualiter ſuccedunt, quamvis portionibus diſpares, ut de jure ſepulchrorum definitur in l. *Vel quod*, ff. de religioſ. & ſumpt. funer.

XXIII. Conſuetudine quoque præſentandi acquiritur juſpatronatus, etiam quoad proprietatem, ſi accedat conſuetudo uſque ad longiſſimi temporis præſcriptionem. Ad iſtam conſuetudinem quatuor requiruntur. Primò titulus, ſaltem coloratus, aut præſumptus ex enunciatis in aliis inſtrumentis, ſimulque bona fides; hæc enim duo ſimul efflagitantur, c. *Si diligenti*, in fine: & cap. ult. de præſcription. Secundò ſaltem duæ vel tres præſentationes, quæ præceſſerint, c. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſſ. & propr. Tertiò poſſeſſio continua, nec interpolata. Quartò legitimi temporis decurſus, ſcilicet quadraginta annorum, c. *Auditis*, & c. *De quarta*, de præſcript. & Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reform. Sed ſi non conſtet de titulo ſaltem colorato, requiritur præſcriptio temporis memoriam hominum excedentis, quæ hîc & in cæteris caſibus inſtar tituli eſt, l. *Hoc jure*, §. *Ductus aquæ*, ff. de aqua quotid. & æſt. Rochus à Curte de jurepatron. ſub fin. Concilium Trident. loco cit. Ejuſ-

modi

modi verò poſſeſſio probanda eſt inſtrumentis tantùm, & non teſtibus. Riccius deciſ. 224. Paſtor lib. 1. de benef. tit. 20. num. 14. Qui idem num. 16. allegat Senatuſconſultum Curiæ ſupremæ Aquiſextienſis anni 1637. quo excluſus fuit Clericus liberè ab Ordinario proviſus, quamvis probarentur multæ aliæ ſimiles ab Ordinario factæ ejuſdem Beneficij collationes intra ſpatium excedens annos triginta; ſed non probabatur quadragenaria præſcriptio, ideoque lis adjudicata fuit parti à Patrono præſentatæ. Neque verò quadraginta vel plures anni ſufficiunt ubi extitit mala fides: nam poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, cap. *Poſſeſſor* 2. de regul. jur. in 6.

CAPVT VII.

De præſentatione proprij filij; & de Prioribus ſeu Rectoribus Patronis.

I. INDVBITATVM quidem eſt, neminem Patronum poſſe præſentare ſeipſum, c. *Per noſtras*, de jurepatron. Exigitur enim perſonarum diſtinctio inter dantem & accipientem, c. *Ad noſtram*, de inſtitution. Sed gravis eſt diſceptatio, utrùm Patronus poſſit proprium filium ad Beneficium præſentare? Id negare videtur cap. *Conſuluit*, de jurepatron. his verbis: *Cum Sanctuarium Dei jure hereditario teneri non poſſit, non debet aliquatenus ſuſtineri, ut Clerici Eccleſias à parentibus ſuis fundatas propriâ authoritate detineant, aut laici filiis vel aliquibus aliis concedant eaſdem.* Ipſa tamen in idem cap. Gloſſa, itemque Panormitanus ibid. & Conſil. 2. p. cap. 96. affirmant poſſe à patre patrono filium præſentari, neque ambos in Jure Canonico cenſeri unam eandemque perſonam, licèt ſecus decernatur in Jure Civili, Inſtit. de inutilib. ſtipular. §. 4. quia in bonis Eccleſiæ non dependet filius à patre, & ſunt ea bona quaſi peculium caſtrenſe, quod patri non acquiritur. Eſt enim Clericorum ſacra militia, can. *Quicunque*, 77. diſt. & can. *Presbyteros*, 16. quæſt. 1. can. *Reprehenſibile*, 23. q. 8. & c. *Epiſcopus* 4. de præbend. Ideoque docet Panormit. in d. c. *Conſuluit*, nihil acquiri patri ex filij proventibus Eccleſiaſticis, quamvis adhuc exiſtentis ſub patria poteſtate.

II. Neque obſtat dictum cap. *Conſuluit*; loquitur namque de intruſione,

ſione, *quæ fit propriâ authoritate*: ibidemque negat, non ſolùm propriis filiis, ſed & aliis quoque poſſe hoc modo Eccleſias à Patronis concedi; quod utique non aliter intelligi poteſt, niſi hîc applicando verba eadem quæ paulò ante præceſſerunt, *propriâ authoritate*: ſecus verò per præſentationem factam coram Ordinario, & hujus ſubſequutam inſtitutionem. Non etiam obſtat cap. *Quia clerici*, eod. tit. quia diſertè loquitur de parentibus qui pretio emunt Eccleſias patronatas, ut eas ad ſuos liberos tranſmittant: quæ quidem emptio ſimoniaca eſt hujus prohibitionis cauſa, non autem ſimplex filij qualitas. Gloſſam prædictam, & Panormitanum ſequitur Gallicanus Doctor Bengæus tit. ult. n. 7. 8. & 9. Additque ſimiliter poſſe patrem à filio patrono præſentari. Deſpeiſſius tamen de benef. Eccleſ. tit. 3. n. 26. negat abſolutè filium poſſe à patrono patre præſentari: ſed cùm non alio innitatur fundamento quàm dictis capitibus *Conſuluit*, & *Quia clerici*, quæ tamen longè aliud decernunt, potior eſſe debet Gloſſæ & Panormitani & Bengæi ſententia quæ communior eſt.

III. Plerique Rectores tanquam Patroni potiuntur præſentandi jure pro ſubditis ſibi Eccleſiis Vicarios etiam perpetuos ad earum miniſterium & curam animarum obeundam, c. 3. §. *In Eccleſiis*, de privileg. & excef. privil. & c. 2. de ſupplend. negl. Prælat. & c. *De monachis*, & c. *In Lateranenſi*, de præbend. & c. 1. eod. tit. in 6. & c. ult. de capel. monach. in 6. Quæ tamen capitula omnia loquuntur de Rectoribus Regularibus habentibus ſub ſe curatas Eccleſias; & non de Secularibus Rectoribus. Sed tamen hoc idem juſpatronatus pertinet quoque ad Rectores Seculares habentes Dignitatem, Perſonatum, aut ſimplex Beneficium, cujus præbenda & fructus fundantur in Eccleſia Parochiali unita ſimplici illi Beneficio, Perſonatui, vel Dignitati, ut conſtat ex c. *Exſtirpandæ*, §. *Qui verò*, de præbend. quod cap. deſumptum eſt ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III.

IV. Sunt pariter alij primarij Rectores ſub ſe habentes Parochiales Eccleſias & Vicarios, quorum origo fuit ex neceſſitate auxilij & ſuccurſus Eccleſiæ Matricis multitudini & diſtantiæ plebis ſufficere non valentis; quæ fuit occaſio novæ ædificandæ Eccleſiæ, & Vicarij in ea conſtituendi. Sicque Matricis Eccleſiæ Rector titulo inſignitur Primarij, ſeu Prioris Rectoris, reſpectu geminarum quibus præeſt Eccleſiarum, Matricis & Filiæ. Iſtius generis Rector vocatur in Jure Plebanus. Eſt enim Plebania Eccleſia Parochialis, ex qua dependent eidem ſubjectæ Capellæ, ac minores Eccleſiæ; in quibus Vicarij ſive ad tempus, ſive perpetui conſtituuntur, c. 1. ne cler. vel monac. in 6. Atque utique Priorum generi competit utplurimùm tanquam Patronis honorariis jus præſentandi ad ſubditarum ſibi Eccleſiarum Vicariatus.

V. Tria ergo in Jure legimus Priorum ſeu Superiorum Rectorum genera, quibus Parochiales Eccleſiæ ſubjiciuntur. Primum eſt Regularium, qui

qui curam animarum non per ſe, ſed per Vicarios exercent Seculares. Secundum eſt habentium Dignitates aut Præbendas, quibus unitæ ſunt Eccleſiæ Parochiales. Tertium eſt Plebanorum qui Matricibus Eccleſiis præficiuntur. Hi omnes jus habent præcedendi in ſubditis Eccleſiis Vicarios in eiſdem conſtitutos, non tamen habent jus miniſtrandi intra illas; hoc enim ſolis competit Vicariis. His tribus Prioratuum generibus aliquando competit juſpatronatus ad ſubjectos Vicariatus, aliquando minimè. Quibus verò competat vel non competat ut dignoſci poſſit, conſulendi ſunt fundationum tituli quid innuant, aut quidnam particularis conſuetudo ferat.

CAPVT VIII.

Conditiones aliquot, ut quis de Beneficio provideatur requiſitæ diſcutiuntur.

I. EXCOMMUNICATO quacunque majori excommunicatione neque conferre, neque recipere licet ullum Eccleſiaſticum Beneficium; ejuſque electio, præſentatio, inſtitutio & collatio prorſus invalida eſt, c. *Poſtulaſtis*, de cler. excom. miniſt. Quo etiam capite ſcienter tali conferens à collatione Beneficiorum ſuſpenditur, ut in eo puniatur in quo peccavit. Suſpenſi quoque neque eligere poſſunt, neque eligi, can. *Nos in hominem*, 9. q. 1. c. *Cùm dilectus*, de conſuetud. & c. *Cùm inter R.* & c. *Per inquiſitionem*, de election. & c. *Paſtoralis*, §. *Verùm*, de appellat. c. *Cùm bona*, de ætat. & qual. ordin. Atque etiam hæc locum habent in excommunicationibus occultis & toleratis. Veruntamen ſi excommunicatio vel ſuſpenſio poſterior ſit electione, præſentatione, collatione, non inducit Beneficij vacationem, deciſ. Rotæ 195. in novis. Gomeſius tract. expectativarum, n. 60. Covarruvias in c. *Alma mater*, 1. p. §. 7. n. 4. not. 11. Bonacina de excommunicatione diſp. 2. q. 2. p. 4. n. 9. Idem tradunt Canoniſtæ Felinus in c. *Inuſitatum*, de ſimon. Panormitanus in c. *Cùm clerici*, n. 2. de pactis: Ugolinus de ſimon. tab. 1. cap. 19. & Gallicani Juriſconſulti Gregorius Toloſanus inſtit. benef. cap. 26. n. 2. Papo tom. 1. notariorum, lib. 2. pag. 90. Paſtor lib. 3. de benef. tit. 18. n. 17. Bengæus de ſimon. in benef. n. 43. Adeout cap. *Ex literis*, de exceſ. Prælat. cum qui dum Beneficium poſſideret homicidij voluntarij

factus eſt reus ſimulque irregularis,non judicet eſſe ipſo facto depoſitum, ſed Judicis ſententiâ eſſe deponendum. Singulas cenſurarum ſpecies infrà lib. 4. diſcutiam.

II. Illegitimè nati Beneficiorum incapaces regulariter exiſtunt ; defectus quippe natalium irregularitatem inducit, c. 1. & c.ult. de fil.presbyt. c. *Cùm in cunctis*, de elect. Concilium Trident. ſeſſ. 22. de refor. cap. 20. juxta prohibitionem Deuteron. 23. *Non ingredietur manzer , hoc eſt de ſcorto natus , in Eccleſiam Domini*. Ab iſta irregularitate ſolus Papa diſpenſat ad omnes Ordines , & univerſa Beneficia ; ſed poteſt Epiſcopus diſpenſare ad primam Tonſuram , & ad minores Ordines , necnon ad Beneficium ſimplex : nullatenus verò ad ſacros Ordines , vel ad curatum Beneficium , c. 1. de fil. presbyt. in 6. Dubitat tamen Paſtor , an valeat in Francia iſta Epiſcopi diſpenſatio , lib. 3. de benefic. tit. 25. n. 6. hac ſola ductus ratione , quia Bonifacius VIII. hoc conſtituit , cujus nomen Francis inviſum eſt & odioſum. Veruntamen iſtam valere in Francia diſpenſationem hujuſce Regni Doctores indubitanter affirmant , quemadmodum & alias pleraſque celebres Bonifacij VIII. Conſtitutiones. Ita Deſelva Regius in Parlamento Pariſienſi Advocatus de Beneficiis p. 3. qu. 16. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſatione circa natalia , n. 8. & ſeqq. Charondas lib. 10. reſponſorum , cap. 7. Deſpeiſſeus tract. de beneficiis, tit. 3. n. 66. aliique Gallicani Juriſconſulti.

III. Sed hoc unum diſputant , an iſta Epiſcopalis circa defectum natalium diſpenſatio locum habeat in Præbendis & Perſonatibus , non quidem Eccleſiarum Collegiatarum , in quibus ſupponunt valere , ſed Cathedralium. Et in his quoque valere affirmant non modò exteri Doctores Archidiaconus , Oldradus , Jaſon ; ſed etiam Gallicanus Joannes Deſelva loco cit. Negat autem valere Rebuffus loc. cit. n. 10. & 11. citatque pro ſua ſententia Deciſiones Rotæ & antiquam Gloſſam Pragmaticæ Sanctionis.

IV. Neque ipſis quidem legitimis filiis poſſunt conferri Beneficia immediatè antea ab ipſorum patribus poſſeſſa, can. *Moyſes* , & can. ſeq. 8. q. 7. & c. *Ad exſtirpandas* , & c. *Dilectus* , de fil. presbyt. ne videantur ſucceſſivæ atque intra familias hæreditariæ Præbendæ. Soluſque Papa poteſt contra hoc jus diſpenſare, c. *Dilecti*, de fil. presbyt. Sed ſi poſt patrem intermedius aliquis poſſedit Beneficium , poterit eo caſu filius de eodem Beneficio provideri , c. *Ex tranſmiſſa* , eod. tit. niſi pater reſignaſſet in favorem tertij , qui brevi mox intervallo in favorem filij reſignaret; tunc enim eſſet vrgens confidentiæ præſumptio. Rebuffus in praxi , p. 2. tit. de diſpenſation. n. 23.

V. Severior eſt juris diſpoſitio contra illegitimos quàm erga legitimos Sacerdotum filios; filiis enim legitimis interdicitur ſola immediata in paternum Beneficium ſucceſſio : at verò illegitimis prohibetur inſuper quale-

cunque

cunque tenere Beneficium in eadem Eccleſia, in qua patres ipſorum aliud Beneficium habent. Adeout diſpenſatio generalis illegitimorum circa Beneficia non ſufficiat niſi ſpecialem etiam à Summo Pontifice habeant ad hoc ut poſſint tenere Beneficium in eadem Eccleſia in qua ipſorum patres aliud Beneficium poſſident. Quæ tamen res permittitur à Jure communi liberis legitimis, c. *Ad hæc*, de fil. presbyt. Quin etiam Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 15. de reform. arcet illegitimos non modò ab Eccleſiis in quibus patres eorum ſunt de alio quopiam Beneficio proviſi, ſed etiam in quibus aliquod Beneficium patres habuerint aliquando, quanvis de præſenti nullum in ea habeant: nec illos in eiſdem Eccleſiis quoquo modo miniſtrare permittit, ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo ſacris longiſſimè arceatur.

V I. Si pater reſignet ſuum Beneficium coram Papa in favorem filij ſui legitimi, & hanc reciprocam patris & filij qualitatem in ſua ſupplicatione exprimat, illius reſignationis acceptatio habetur pro diſpenſatione, quia Papa de hoc præmonitus ſciénſque nihilominus contulit: quemadmodum in Jure Civili dominus ſervum inſtituendo hæredem manumittere creditur, Inſtit. quibus ex cauſis manumit. §. 2. Ita judicatum fuit in Magno Regio Conſilio in cauſa Blainorum patris & filij, cui Papa præmonitus de hac reſpectiva qualitate, ut ex ſupplicatione ſcripta conſtabat, de paterno Beneficio providerat poſt reſignationem in ejus favorem. Paſtor lib. 3. tit. 26. n. 1.

V I I. Licèt jus prohibeat filium immediatè in Beneficium paternum ſuccedere, permittit tamen ex adverſo, ut filio pater immediatè in idem Beneficium ſuccedat. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſat. ſuper defectu natal. n. 29. Farinacius deciſ. p. 4. cap. 128. Deſpeiſſeus d. tit. 3. n. 84. tum quia nullibi hoc à Jure prohibetur; tum quia non præſumitur abuſio aut inordinatus affectus, ſi turbato naturæ ordine parer liberis ſuccedat, cùm ſit contra commune parentum votum, l. *Scripto*, §. *Non ſic*, ff. unde liberi: l. *Nam etſi*, ff. de inoffic. teſtam. l. *Julianus*, §. *Denique*, ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam.

V I I I. Ætatis defectus reddit invalidam Beneficij collationem. In primis quod attinet ad Epiſcopatum Synodus Neocæſarienſis can. 11. & Synodus Agathenſis allegata in can. *Epiſcopus*, diſt. 77. prætereà cap. *In veteri*, & cap. *Cùm in cunctis*, de electìon. prohibent ordinari Epiſcopum ante trigeſimum ætatis annum. Quinimò Juſtiniani novella 123. cap. 13. & 22. & Authent. *Presbyterum*, C. de Epiſcop. & cler. edicit Epiſcopatum conferri non debere antè trigeſimumquintum annum ætatis. Sed in Regno Galliæ ſufficit ad Epiſcopatum inchoatus annus ætatis vigeſimusſeptimus, juxta Concordatum, tit. de Regia ad Prælaturas nominatione, §. *In monaſteriis*: & Edictum Bleſenſe Henrici I I I. art. 2. & ejuſdem aliud Edictum menſis Janvarij

[illegible] anni 1580. art. 12. Quoad verò Abbates ſufficit annus vigeſimuſquintus, d. cap. *Cùm in cunctis*, de election. Garcia p. 7. cap. 4. num. 42. Quæ omnia de anno inchoato intelligenda ſunt. Rebuffus in Concord. loc. cit. §. 1. v. *Conſtitutum.* In Dignitatibus, Perſonatibus, & Parochialibus Beneficiis annus vigeſimusquintus inchoatus exigitur, d. c. *Cùm in cunctis.* Idemque ſtatuitur in Prioratibus Clauſtralibus habentibus curam annexam. Clement. *Ne in agro,* §. ult. de ſtatu monach. ubi tamen cura per Vicarium exercetur, ſufficit ad Prioratum Clauſtralem annus vigeſimus, ex d. Clement. §. *Caterùm.* Attamen in Regno Galliæ in quibuſcunque Prioratibus electivis, etiamſi curam habeant annexam, annus vigeſimus-tertius inceptus ſufficit, juxta Concord. tit. de Regiâ ad Prælaturas nominat. §. *In monaſteriis.* Rebuffus ibid. Et in Dignitatibus & Perſonatibus quibus non incumbit animarum cura ſufficit annus vigeſimus-ſecundus, ex Concilio Trident. ſeſ. 24. de reform. cap. 12. Quod eſt pariter de anno incepto interpretandum, quanvis dicat Concilium, *Non minores viginti-duobus annis.* Eſt enim receptum axioma in Jure, annum cœptum haberi in honoribus pro completo. Et in Parochialibus Eccleſiis Jus antiquum ſervatur, hoc eſt, ut non conferantur ante vigeſimumquintum annum inchoatum, niſi per Vicarium cura exerceatur, quo caſu annus ſufficit decimuſquartus.

IX. In Beneficiis ſimplicibus, ut ſunt Capellaniæ, ſufficit ſeptennium, non quidem inceptum (ut in magis honorificis Beneficiis paulò antè dictum eſt) ſed requiritur omninò completum, ut in Capellaniis, aliiſque vulgò dictis ad Simplicem Tonſuram, ut ſunt quidam Prioratus ut vocant Rurales, qui nullatenus ſonant in nomen Rectoriæ. Deſelva 3. p. de benefic. qu. 5. Rebuffus de pacif. poſſeſ. n. 175. Bengæus tit. de diviſ. benef. §. 29. n. 6. & 7. At verò in Beneficiis ſimplicibus, quæ in nomen Rectoriæ ſonant, ætas requiritur annorum quatuordecim completorum: non enim cenſentur impuberes capaces curæ & obligationis quæ exercitio talium præbendarum adnectitur, c. *Indecorum*, de ætat. & qual. ordin. & c. *Super inordinata*, de præbend. In Canonicatibus Collegiatarum Eccleſiarum requiritur & ſufficit non quidem inchoatum, ſed completum decennium. At in Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium & Metropolitanarum annus eſt neceſſarius decimuſquartus pariter completus, juxta Regulam Cancellariæ 17. Deſelva loco cit. Rebuffus de pacif. poſſeſ. n. 178. etiamſi Eccleſia Parochialis per Vicarium exerceri ſolita Canonicatui ſit unita. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſat. ratione æt. n. 2. Garcia de benef. p. 12. cap. 2. n. 24. Et Bengæus loc. cit. §. 26. n. 49. ſimulque Lovetus lit. *E.* c. 1. multa memorant Gallicana Senatuſconſulta, per quæ declaratæ fuere irritæ collationes Præbendarum Cathedralium impuberibus conceſſæ. Hinc tamen excipiuntur collationes Regiæ

in

in Regalia Sede Cathedrali vacante factæ in gratiam impuberum ad Canonicatus etiam Cathedralium Eccleſiarum , dummodo ſeptimum ætatis annum compleverint , ut ſuperiùs docui hujuſce libri cap. 3. n. 6. At verò extra Galliæ Regnum Jus commune viget , neque attenditur ad ullum acquirendum ſimplex Beneficium ætas ſive ſeptem , ſive decem annorum , ſed juxta Tridentinum Decretum ſeſ. 23. cap. 6. de reform. nullus ante decimumquartum ætatis annum citra Pontificis diſpenſationem poteſt Beneficium obtinere.

X. Ex defectu Graduum quædam occurrunt ad Beneficia incapacitates. Atque in Galliæ Regno prohibetur eſſe Parochus oppidi murati quiſquis vel Graduatus non eſt , vel Artium Magiſter , vel ſaltem qui triennium ſtudij non compleverit vel Theologiæ , vel Juris Canonici in aliqua Univerſitate. Concord. tit. de collationibus , §. *Statuimus.* Idemque ſtatuitur circa omnes Cathedralium Eccleſiarum Dignitates, & circa ſaltem primarias Collegiatarum Dignitates Edicto Henrici IV. anni 1606. art. 31. Ad Præbendam Theologalem , non tamen ad Præceptorialem exigitur Gradus Doctoris in Theologia , ex Edicto Aurelianenſi Caroli IX. art. 8. & Bleſenſi Henrici III. art. 33.

XI. Pleraſque alias incapacitatum ſpecies ſive ob cenſuras , ſive ob irregularitates , & quibus caſibus incurrantur , requirito inferiùs lib. 4.

XII. Alteram quoque ad Beneficium incapacitatem parit defectus ordinis requiſiti ſive ex præſcripto Canonum , ſive ex Statuto, ſive ex Beneficij particulari fundatione : qua de re vide inferiùs hujuſce libri 2. cap. 19. quo diverſi modi vacationis Beneficiorum diſcutiuntur, num. 8. 9. & 10.

CAPUT IX.

Beneficiariæ quæſtiones circa prælationem inter ſimul concurrentes. Litigantium ſubrogationes : Beneficiorum uniones : Unionum præſcriptiones : Beneficiorum diviſiones : Beneficiorum in alium ſtatum mutationes.

I. SI QVANDO plures de eodem Beneficio proviſi fuerint, præferendus eſt cujus proviſio tempore præceſſit, quanvis poſteriùs proviſus poſſeſſionem Beneficij priùs altero adiverit. Id verò multoties judicatum fuit, tum in regalia, tum in quibuſlibet aliis beneficiariis proviſionibus, ut atteſtantur Lebret lib. 1. de ſupremo Dominio, cap. 16. Loiſellus lib. 1. de offic. cap. 2. num. 53. & 54. Ferrerius quæſt. 112. Brodæus ad Lovetum lit. *V*, cap. 2. Atque ita conſtitutum eſt c. *Eum cui* 7. de præbend. in 6. Itaque lex *Quoties*, C. de rei vendicat. quæ præferri jubet eum qui prior poſſidet, non ſervatur in hac materia beneficiaria, in qua ut quis alteri præferatur, inſpicienda eſt impetrationis data, ſi ſit anterior; non præſentatio, ſeu exhibitio proviſionis, aut receptio. Verba capituli ſunt iſta : *Eum cui Canonicatus alicujus Eccleſiæ à Sede Apoſtolica eſt collatus, licèt nondum ſit in ea receptus, decernimus in aſſequutione Præbendæ juxta ſuæ proviſionis ordinem omnibus præferendum, quibus ſimilis gratia poſtmodùm in ipſa Eccleſia eſt conceſſa; licèt iſti primò ſuas literas præſentaverint, & primò recepti fuerint in eadem.* Ibique Gloſſa obſervat, ne quis in verbis cavilletur, collationem & proviſionem in hoc textu pro una eademque re uſurpari, & ita nihil eſſe inter illa diſcriminis.

II. Ubi plures de uno Beneficio proviſi eodem die fuerint, præferendus eſt ille, qui hora anteriore proviſus eſt. Sed ſi expreſſa ſit hora in una, non verò in altera ejuſdem diei proviſione, præferendus erit cujus in proviſione notata fuit hora. Id multis Gallicanis judiciis confirmat. Brodæus in Lovetum lit. *V*, cap. 2. Sed ſi nullibi legitur expreſſio horæ, præferendus ille erit, qui ab eo proviſus fuerit, quem conſtat eſſe digni-

tate

tate ſuperiorem : hoc tamen diſcrimine ac limitatione, ut ſi is qui à minoris Dignitatis collatore Beneficium accepit, poſſeſſionem prior altero inierit, tum demùm præferri alteri debebit, qui vel nullatenus, vel poſteriùs ſumpſerit poſſeſſionem, quamvis ab altiori Dignitate proviſus fuerit, juxta c. *Si à Sede Apoſtolica,* 31. de præbend. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de reſcript. ad benef. vacant. num. 30. Papo lib. 2. placitorum, tit. de proviſion. 9. artic. 9. Deſpeiſſeus de benefic. cap. 4. num. 3. Lebret lib. 4. deciſ. 1.

III. Circa verò litigantium ſubrogationes require infra libri 4. cap. 9. in quo diffusè hanc materiam pertractabo.

IV. Quantùm ad unionem Beneficiorum: Si proventus Eccleſiæ vel Beneficij minimè ſufficiant ad ſacrum Miniſterium, aut ad victum Beneficiati condecentem, provideri ſolet his defectibus per unionem alterius minoris Eccleſiæ vel Beneficij; atque ita congrua Miniſtris portio aſſignari, c. *Expoſuiſti* 33. de præbend. Quæ poteſtas non modò Papæ, aut Legato, ſed etiam Epiſcopis competit, c. *Sicut unire*, de exceſſibus Prælat. *Sicut unire* (inquit) *Epiſcopatus, atque poteſtati ſubjicere aliena ad Summum Pontificem pertinere dignoſcitur, ita Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ Diœceſis unio & ſubjectio earundem.* Idemque ſtatuit Concilium Viennenſe Clement. 1. §. *Ad hæc*, de ſtatu monach. Idem rurſus ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 5. ut poſſint Epiſcopi, ſine præjudicio tamen obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcunque Eccleſiarum Parochialium, & aliorum quorumcunque Beneficiorum, ſive curatorum, ſive non curatorum cum curatis, ob Eccleſiarum paupertatem, aliaſve juſtas cauſas; licèt dictæ Eccleſiæ, vel Beneficia eſſent generaliter aut ſpecialiter reſervata. Hoc ipſum confirmant Gallicanæ Conſtitutiones Henrici III. in Comitiis Aurelianenſibus art. 16. & in Comitiis Bleſenſibus art. 22. Juſtæ autem iſtarum unionum cauſæ ante omnia probari debent per juridicam inquiſitionem, aliæque debent intervenire ſolennitates, de quibus tractat Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de union. benef. Hoc idem poſſunt Epiſcopi in favorem Cathedralium ſuarum Eccleſiarum, aut inſignium Collegiatarum, quarum fructus ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui aut ſacrorum Officiorum cultui impares ſunt, ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 13. & 15. dum ſerventur expreſſæ ibidem conditiones: quod idèm ferè aſtruitur in Comitiis Bleſenſibus, artic. 23. Quàm ergo fœdâ & Juris communis peræquè atque Gallicani ignoratione laborant, qui hujuſcemodi uniones ad ſolam Apoſtolicam authoritatem exiſtimant pertinere! Certè collatores omnes Epiſcopis inferiores ab hac uniendi Eccleſias poteſtate excluduntur, d. cap *Sicut unire*, de exceſſ. Prælat. Rebuffus titul. de union. benefic. numero 32.

V. Beneficium quod Patrono laïco ſubeſt, unire alteri nemo poteſt

niſi

niſi de ipſius conſenſu, ut edicitur in Comitiis Bleſenſibus art. 23. & antè docuerat Rebuffus d. tit. num. 28.

VI. Denique ab iiſdem qui facere poſſunt, ab iiſdem juſta ex cauſa revocati & diſſolvi queunt iſtiuſmodi uniones, ut ſi damnoſæ ipſis Eccleſiis comperiantur, aut ſi paupertas deſierit quæ eis cauſam dedit. Rebuffus tit. de union. revocat.

VII. Ad requiſitam juſtæ unionum cauſæ juridicam inquiſitionem neceſſariò exigitur ut vocentur Eccleſiarum Rectores, & Capituli œconomus, & ſi qui ſint Patroni; Regius inſuper Procurator, ac civitatum Adminiſtri, non quidem ut conſentiant: ſolo enim excepto Patrono laïco, cujus neceſſarius eſt conſenſus, ut dixi, cæteris etiam laicis diſſentientibus, dummodo vocatis & auditis, poteſt ad unionem procedi: nec aliâ ratione vocandi ſunt quàm ut rationes, ſi quas habent, oppoſitionum proponant, c. *Cum olim*, de arbitris.

VIII. Cumque faciendæ ſint uniones ob commune Eccleſiæ commodum & publicam utilitatem, non debet illis obſiſtere ulla ſive generalis, ſive ſpecialis reſervatio, excepto laico Patrono. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 15. Nulla itaque habenda hîc ratio Graduatorum, aut Indultariorum, aut ſimilium. Rebuffus d. tit. de union. benef. num. 31. ubi poſtquam aliquot deciſiones Rotæ allegavit editas in gratiam expectativarum, ut ſcilicet unio nullatenus præjudicet expectativas gratias habentibus, ſed ejus ſuſpendatur executio uſque ad obitum ejus qui hoc privilegium impetravit; ipſe tamen poſtea in oppoſitum ſic ait: *Sed generalis reſervatio, vel mandata, ſeu nominationes non impediunt unionem, per Gloſſ. in Clement. finali de reſcriptis*; *quia Beneficium per unionem dicitur ſuppreſſum*; & ob id non dicitur amplius Beneficium, c. *Cum acceſſiſſent*, de conſtitut.

IX. Papa vel Legatus non poſſunt in Galliæ Regno per ſe immediatè de cauſis unionum inquirere, neque Delegatos de Curia mittere ad hoc munus, ſed ſolùm juxta Bononienſia Concordata committere in ipſis partibus inquiſitores, qui ad hoc inquirant & procedant. Horum exempla profert Thuanus lib. 3. hiſtor. Galliæ.

X. Cùm ſit præſcriptio ad commune bonum inſtituta, ne lites multiplicentur, rerumque dominia in incerto ſint, l. 1. ff. de uſurpat. & Inſtitut. de uſucap. in princ. ſitque neceſſe litibus aliquos præſcribere fines, & litigioſorum hominum omnia perturbantium cupiditates coërcere, ex occultis & vetuſtate immutatis pridem rebus quaſi ex abdito & inſperato inſidiantium & lucra captantium conatus reprimere, cæterorumque hominum bona fide poſſidentium quieti conſulere; præſertim cùm annorum multorum decurſu rerum præteritarum memoria aboleatur, exceptionum ac defenſionum adminicula Diſperdantur, inſtrumenta conventionum, compoſitionum, tranſactionum & veterum litigiorum proceſſus immane-

rorum caſuum tum publicorum, tum privatorum & domeſticorum concurſu diſpereant, nihil præterea faciliùs ſit quàm falſa inſtrumenta quaſi antiqua & authentica cudere ac ſupponere; quæ tamen falſitatis coargui vix poſſint, ac ne vix quidem ob mortem & partium & teſtium & ſcribarum in eis deſignatorum. Compertum eſt autem quod illa Juſtiniani lex *Vt inter*, C. de ſacroſ. Eccleſ. quæ indiſtinctè omnem excludebat contra Eccleſias præſcriptionem præterquam illam quæ centum annos excederet, & quam idem poſteà Juſtinianus meliore conſilio abrogavit, fuerit à Triboniano edita, & magno pretio vendita œconomo Emiſſenæ Eccleſiæ, poſtquam plurimas veterum obligationum tabulas & chirographa per inſignem falſarium Priſcum Emiſſenum cudi curaverat in Eccleſiæ commodum iniquiſſimum, ut tradit Suidas in verbo *Priſcus Emiſſenus*. Abrogatæ autem illi centenariæ præſcriptioni ſubſtituit in Eccleſiæ favorem quadraginta præſcriptionem annorum, authent. *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. & l. *Sicut in rem*, C. de præſcript. 30. vel 40. ann. Ipſaque Synodus œcumenica octava can. 18. non longiorem attribuit Eccleſiæ quàm triginta annorum præſcriptionem; qui Canon inſertus legitur in Gratiani Decreto ſub falſo Gelaſij nomine in can. *Placuit*, 16. quæſt. 3. Concilium verò Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 6. de reform. præfigit unionum Eccleſiarum aut Beneficiorum præſcriptioni numerum annorum quadraginta, ultra quem non ſit procedendum ad eas diſſolvendas ac dirimendas, niſi ob evidentem neceſſitatem.

XI. Unionibus Beneficiorum ſuccedere par eſt tractationem de diviſionibus eorundem. Diviſiones Beneficiorum regulariter prohibitæ ſunt, c. *Majoribus*, c. *Vacante*, & c. *Cum cauſam*, de præbend. Valetque Generalis Rubrica, *Vt Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur*. Aliquando tamen ſuadet hanc fieri diviſionem neceſſitas, aut evidens & juſta Eccleſiæ utilitas; in quibus cauſa illa præcipua habenda eſt, quum contingit ob Populi frequentiam, aut ob Eccleſiæ diſtantiam, ut una omnibus Eccleſia non ſufficiat ad publicum Dei cultum & Sacramentorum adminiſtrationem. Quo caſu proviſum eſt tum Conſtitutione Alexandri III. in cap. *Ad audientiam*, de Eccl. ædif. tum Decreto Tridentino ſeſſ. 21. cap. 4. de reform. ut poſſit Epiſcopus novas inſtituere Parochias, etiam juxta Tridentinam Sanctionem Rectoribus invitis, illis autem Sacerdotibus qui noviter erectis Eccleſiis erunt præficiendi, competentem aſſignare portionem ex fructibus ad Eccleſiam Matricem pertinentibus; & ubi neceſſe fuerit, liceat Epiſcopo compellere Populum ad ſubminiſtranda quæ ad victum Sacerdotum præficiendorum ſpectant.

XII. Erectione pariter mutatur ſtatus Eccleſiarum. Interdum enim ſimplex Eccleſia mutatur in curatam, atque in Parochialem erigitur, propter neceſſitatem, aut majorem plebis commoditatem. Quod ut ritè fiat vocandi ſunt quorum intereſt. Conſenſus quoque Rectoris deſideratur,

tur. Si tamen gravis urget neceſſitas, proceditur ad erectionem vocato quidem, ſed invito ac renitente Rectore, compenſando damnum quod illi infertur ſtatutâ annuâ aliquâ penſione. Atque ad iſta ſufficit Epiſcopi authoritas, c. *Ad audientiam*, de Eccleſ. ædif. & can. *Si Epiſcopus*, 12. quæſt. 2.

XIII. Similiter Eccleſia curata erigitur interdum in Collegiatam ſtatuto certo Canonicorum numero. Idque poteſt Epiſcopi authoritate fieri, cum conſenſu Rectoris, d. can. *Si Epiſcopus*, 12. quæſt. 2. & cum conſenſu patroni. Abbas & Felinus in c. *Suggeſtum*, de jurepatron.

XIV. Erigitur etiam aliquoties Eccleſia Regularis in Secularem, aut Secularis in Regularem, c. *Inter quatuor*, de reb. Eccleſ. non alien. In erectione Secularis in Regularem authoritas Epiſcopi ſufficit debitas adhibentis ſolennitates, d. can. *Si Epiſcopus*. Ut verò Regularis in Secularem erigatur, reſcriptum efflagitatur Summi Pontificis, can. *Quæ ſemel*, 19. quæſt. 3. Et utroque caſu Canonicis in Religionem tranſire nolentibus, vel Regularibus qui militiam cui adſcripti fuerant deſerere nolunt, certa penſio annua ad vitam ſervanda eſt. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de erect. Eccleſ. in Cathedr. ſecul. vel alium ſtatum, n. 10.

XV. At verò Collegiatam Eccleſiam erigere in Cathedralem ſeu Epiſcopalem nemo poteſt niſi Papa, cap. 1. ne Sede vacant. c. *Quod tranſlationem*, juncta Gloſſa, de offic. Legat. quo loco eadem poteſtas Legato denegatur.

CAPUT X.

De Beneficiorum renunciatione, ſeu reſignatione.

I. EXPLORANDUM primò quinam Beneficiarij poſſint reſignare. Atque in primis diſceptatur de Beneficiariis criminum reis. Circa crimina vacationem Beneficij cauſantia, quædam ſunt atrociſſima quæ cauſant Beneficij vacationem ipſo facto, ſeu ſtatim atque admiſſa ſunt; alia non cauſant, utpotè minùs atrocia, niſi poſt Judicis ſententiam: atque in his valet reſignatio ante Judicis facta ſententiam, in illis verò nullatenus valet reſignatio contingens poſt ſcelus perpetratum, quanvis necdum deductum ad forum contentioſum,

tentioſum, dummodo ſive ab initio, ſive ex poſtfacto de ſcelere certò conſtet. Hujuſmodi ſunt crimen læſæ Majeſtatis in primo (ut ajunt) capite, aſſaſſinium, ſodomia. Mornacius ad l. 6. ff. de his qui not. infam. Bengæus tit. quib. mod. vacent & amit. benef. §.6. num. 16. 17. 18. 19. Mainardus lib. 1. cap. 61. Senatuſconſultum referens quod reſignatarium accuſati de crimine ſodomiæ excluſit. Quia in odium deteſtabiliorum criminum cenſetur vacaſſe beneficium ab ipſo momento quo fuit perpetratum. Ex homicidio citra aſſaſſinium non vacat ipſo facto Beneficium ante Judiciis ſententiam, can. *Studeat*, diſt. 50. & c. *Henricus*, de cler. pugnant. in duello.

II. In cæteris verò delictis quamvis capitalibus poteſt horum reus validè reſignare antequam criminis accuſetur, Bengæus loco cit. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 22. multa referens ad id Senatuſconſulta. Quinetiam poteſt idem reus reſignare etiam poſt accuſationem & condemnationem, ſi ipſe à condemnatione appellaverit & poſt appellationem reſignet, quemadmodum reo ad mortem damnato pendente appellatione teſtamentum condere jura permittunt, l. *Qui à latronibus*, ff. de teſtam. Charondas lib. 1. pandect. cap. 10. Mainardus, Mornacius, Bengæus locis citatis; Duarenus de beneficiis lib. 8. cap. 2. §. 1. Verùm ſi ante admiſſam reſignationem ſententia capitalis intervenerit, quæ non ſit appellatione ſuſpenſa, tum demùm irrita erit reſignatio, ut dixi.

III. At verò ſi quis devolutarius Beneficium ut vacans per Judicis ſententiam impetraverit, & reſignatarium prævenerit, ipſa tunc reſignatio & jura ſimul reſignatarij & devolutarij erunt in pendenti, adeout ſi ſententia depoſitionis à Judice appellationis confirmetur, præferendus ſit devolutarius: ſi verò ſententia reformetur, & reus à pœna depoſitionis abſolvatur, prævalere debeat reſignatarij proviſio; quemadmodum de teſtamento, vel de donatione à reo criminis facta ſtatuitur in l. *Poſt contractum*, ff. de donation. & l. *Si aliquis*, ff. de donation. cauſ. mort. & d. l. *Qui à latronibus*, ff. de teſtament.

IV. Ille cenſetur Beneficiarius qui proximum jus aquiſivit ad Beneficium vacans, etſi nondum ejus poſſeſſionem ſit adeptus. Tale verò jus nullatenus habent Indultarij Graduati, Mandatarij Apoſtolici, nihil aliud habentes præter ſpem, ut nec ille qui parvam ſolummodò Datam impetravit: ſed idem poſtquam Signaturam obtinuerit, etſi neque examen, neque profeſſio fidei ſubſequuta fuerit, neque poſſeſſio apprehenſa, poteſt validè, ſive purè & ſimpliciter, ſive in alterius favorem reſignare. Gratia enim per ſolam Signaturam & verbum *fiat* perficitur. Ranchinus p. 4. concluſ. 290. Papo lib. 2. placitorum, tit. de reſignatione 8. art. 5. Neque cenſetur conditionalis & quaſi ſuſpenſum habens effectum in futurum, ſed abſoluta & de præſenti efficax illa quæ per Signaturam fit Beneficij collatio, quamvis ſic proviſus needum valeat conceſſo Beneficio uti frui niſi

V 2 poſtmodùm

poſtmodùm dignus fuerit judicatus. Is verò cui nondum eſt collatum Beneficium, quantuncunque proximè conferendum, ut eſt ille qui impetraturus eſt coram Ordinario, etiam poſt examen & verbalem collatoris approbationem, necdum tamen Literas Beneficij proviſorias obtinuit, non poteſt reſignare. Boëtius deciſ. 300.

V. Nunc videndum quâ formâ fieri debeat reſignatio. Ea vel eſt ſimplex, vel in favorem, aut aliter conditionata; vel fit ex permutatione, vel non; vel fit mediatè per procuratorem, vel immediatè per ipſum reſignantem. Et quidem ſi fiat per procuratorem, obſervari debent circunſtantiæ omnes præſcriptæ in Conſtitutione Henrici II. anni 1550. art. 3. Primùm enim facienda eſt procuratio ad reſignandum apud Notarium publicum, nec referre docent Scriptores Gallicani, an ſit Notarius Eccleſiaſticus, an Regius. Secundò debet reſignans actui ſubſcribere; & ſi per infirmitatem non poſſit, debet Notarius in eodem actu id exprimere. Tertiò duo teſtes intereſſe debent, non domeſtici, non cognati, non affines ipſius reſignantis aut reſignatarij. Quartò debet procuratio ſpecialiter fieri ad tale Beneficium, non enim ſufficeret generale mandatum. Quintò procurator ita aſtringitur mandati ſui terminis, ut ſi aliter ſe gerat, futura ſit invalida tota reſignatio; nec enim poteſt validè mandati ſui fines excedere, l. *Præterea*, in princ. ff. mandati. Si ergo conſtitutus ſit ad reſignandum coram Papa aut Legato, invalidè reſignabit in manus Ordinarij; & ex adverſo. Item ſi conſtitutus ſit ad reſignandum ſimpliciter, nihil aget ſi reſignet in favorem; & è contra. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de procurat. conſt. ad reſign. n. 21. & tit. de reſignat. conditionata, in fin. Sed ſi ipſimet procuratori, qui juxta fines mandati ſimpliciter reſignavit Prælatus idem ipſum Beneficium contulerit, valebit illa collatio, quia procurator intra mandati fines ſe continuit. Rebuffus d. tit. de reſign. condition. n. 23. & 28. Porrò nihil refert ſi procurator ſit Clericus, an Laïcus. Guimier ad pragm. ſanct. tit. de collationib. §. *Statuit autem*, v. *Procuratorem*. Rebuffus in d. tit. de procurat. conſt. ad reſign. n. 17. aliique communiter.

VI. Revocato autem mandato non poteſt procurator ullatenus reſignare, modò revocatio non ſolùm præceſſerit, ſed etiam ſignificata procuratori fuerit, aut ipſi collatori. Si enim non fuerit ſufficienter ſignificata, tenebit poſteà admiſſa reſignatio, & inutilis erit revocatio, niſi dolo procuratoris, aut collatoris effectum ſit, ut non notificaretur revocatio illa. Clement. unica de renunciat. Rebuffus p. 3. tit. de revocat. procur. Charondas lib. 1. pandect. cap. 10. Quinetiam ſi Notarius nondum expedivit mandatum in manus procuratoris, ſufficere poteſt notificata revocatio ipſi Notario. Etenim cùm ex memorato Henrici II. Edicto anni 1550. procurator admitti non poſſit ad reſignandum, niſi exhibendo ſcriptum ipſum manu publica mandatum, neceſſe

ipſi

ipſi erit rocurrere ad Notarium antequam Prælatum conveniat.

VII. Eadem Henrici II. Conſtitutio invalida & inania declarat omnia ad reſignandum mandata ſi annum excedant. Quæ itaque poſt annum fieret reſignatio in ejus mandati vim, & ſubſequuta collatio prorſus irrita forent.

VIII. Ut pleniùs hæc reſignationum tractatio elucidetur, diſpiciendum nunc eſt, quinam poſſint illas admittere. Certum eſt ab illo admitti debere, cui jus competit Beneficij conferendi, c. *Admonet*, de renunciat. Si verò ſit patronatum Beneficium, debet pariter approbari à Patrono, alioquin erit irrita reſignatio & collatio. Duarenus lib. 8. de benefic. cap. 2.

IX. Non poteſt quiſquam in manus inferioris, aut ſibi æqualis reſignare, ſed tantùm Superioris. Ideoque facta per Abbatem vel Priorem reſignatio in manus Vicarij ſui aut Capituli nulla eſt, c. ult. de renunciat. ſicque judicatum in Magno Regio Conſilio referunt Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Deſpeiſſeus de benefic. tit. 11. ſect. 2. art. 3. Neque poteſt Epiſcopus reſignare niſi in manus Papæ, c. 2. & c. *Quantò*, de tranſlation. Epiſc. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. *Ratione perſon. & rei vitiat. reſign.* n. 11. Si quis reſignet in manus laici amittit Beneficium, quod ſtatim vacat, nec reſignatarius ullum jus habet, c. *Quod in dubiis*, de renunciat.

X. Reſignatio ex cauſa permutationis Beneficiorum valet coram Epiſcopo, ſed nullatenus coram inferiore, c. *Quæſitum*, de rer. permut. Rebuffus d. tit. *Ratione perſon.* n. 10. idemque tit. de permutation. n. 20. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Hoc etiam extendit Bellamera tract. de permutatione, quæſt. 3. & Paſtor lib. 3. de beneficiis, tit. 11. ad Vicarium Epiſcopi habentem ab ipſo ſpeciale mandatum: adeout poſſit Vicarius Generalis in hoc ab Epiſcopo delegari ut Beneficiorum reſignationes ex cauſa permutationis admittat. Etenim quæcunque poteſt in materia juriſdictionis Epiſcopus, eadem omnia Vicario ſuo Generali delegare poteſt, paucis quibuſdam exceptis, quæ jus prohibuit delegari. Sic enim Concilium Tridentinum amovit ab Epiſcopis poteſtatem delegandi circa conceſſam ipſis abſolutionem ab hæreſi.

XI. Beneficia quæ coram Epiſcopis, aliiſve Superioribus compermutantur nullatenus ſubjacent mandatis, aut indultis, ſeu expectativis, c. unico de rer. permut. in 6. neque aliis quàm permutantibus conferri queunt. Clement. unica, eod. tit. Non enim ad permutationem ventum eſſet niſi permutantes eam crediдiſſent valituram, cùm liberum cuique eſſet ſua priſtina Beneficia retinere. Neque ratio, vel bona fides patitur ut quis ſine ſua culpa & contra propriam intentionem ſua re ſpolietur; nam id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, l. *Id quod noſtrum*, ff. de regul. jur.

XII. Reſignationem in favorem jus prohibet, can. *Plerique*, 8. q. 1. Ideoque omnes in favorem factæ reſignationes nullius ſunt momenti, niſi fuerint admiſſæ à Papa, cujus poteſtatis eſt de Communi Jure diſpenſare. In Gallia tamen multorum ſeculorum uſu & conſuetudine præſcriptum eſt, ut tempore Regaliæ fiant Beneficiorum reſignationes in alterius certæ perſonæ favorem coram Rege, qui ſolus ac pleno jure vacantia in regalia Beneficia confert. Chenutius cent. 1. q. 4. Lovetus lit. *R.* cap. 47. Secluſo Papa & Rege nullus poteſt reſignationes in favorem admittere, nec ipſe Papæ Legatus, niſi hoc ſpecialiter in mandatis habeat. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de reſignat. condition. à num. 5. uſque ad 12. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Alias quoque ſub conditione renunciationes, maximè ſub onere penſionis ſolus Papa purgare & admittere poteſt, ut infrà videbimus.

CAPVT XI.

De reſignationibus in favorem.

I. RESIGNATIONES in favorem, quia ſapiunt quandam velut hæreditariam in Beneficiis ſucceſſionem, & quia communiter cenſentur canonicæ ſimoniæ labe fœdari, adeo in Jure prohibentur can. *Plerique*, 8. q. 1. ut nec ab Apoſtolico Legato, niſi hoc ſpecialiter habeat in mandatis, admitti poſſint; ſed à ſolo Supremo Pontifice, qui poteſt in iis quæ Juris poſitivi ſunt ex juſta cauſa diſpenſare, c. *Significaſti*, de election. & c. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. Longiſſimâ tamen præſcriptione ſubnixus Galliæ Rex hujuſmodi reſignationes ſolet admittere, & ſecundùm eas conferre ubicunque viget jus regaliæ, ut ſuperiore capite notavi, n. 12.

II. Reſignatio in favorem, & alia quæcunque conditionata coram Papa habet annexam ſibi conditionem *ſine qua non*; adeout ſi Papa aliter provideat, ea proviſio futura ſit irrita, maneatque reſignans in priſtina reſignati Beneficij poſſeſſione, quia ſequens proviſio fuit contra mandatum & mentem reſignantis expreſſam. Gloſ. in c. *Olim*, in 1. in v. *Traditam*, de reſtitut. ſpoliat. Rebuffus in praxi, tit. de reſignat. condit. n. 3. Clauſula hìc apponi ſolita ſic exprimitur: *In favorem N. nec aliter, nec alio modo, nec alias.* De hoc eſt notabilis textus in c. *Cum univerſorum*, de rer. permut. ubi cùm duo præbendati privatâ auctoritate, ac per hoc illicitè

de

de mutua præbendarum ſuarum commutatione conveniſſent, unuſque illorum ſuam alteri Præbendam reſignaſſet, alter verò contra pactam fidem in tertiam perſonam Præbendam ſuam contuliſſet, jubet Papa ut primus ille præbendatus qui contra jus & propriâ autoritate ſuam Præbendam in favorem ſocij conventionis reſignaverat, non amitteret, ſed recuperaret, eo quod deceptus fuiſſet non adimpletâ conditione ſub qua, & non aliter, reſignaverat. Ergo multò magis eadem urget ratio in eo qui non privatâ authoritate, ſed reverenter conveniens & conſulens Supremam Sedem reſignaverit ſub conditione, quæ tamen non adimpleatur.

III. Si contingat reſignari in favorem coram Legato vel Ordinario, quæcunque collatio ſequuta nulla erit, ſive conferatur nominato, quia excedit collatoris legitimam poteſtatem; ſive conferatur alteri, quia id fit ſine ulla Beneficij vacatione; non enim vacat per reſignationem, cùm deficiat conditio appoſita ſine qua reſignans nullatenus intendit reſignare. Rebuffus d. tit. de reſign. condit. n. 7. & ſeqq.

IV. Si procurator ad reſignandum coram Ordinario conſtitutus in favorem Titij reſignet purè & liberè, & Ordinarius poſtmodùm ad procuratoris preces conferat Titio, valebit illa proviſio, quia Ordinarius propriam authoritatem non exceſſit dum liberè contulit, & reſignans ſuum obtinuit intentum legitimo & juridico modo, quanvis modum illegitimum elegiſſet: neque cenſendus eſt procurator exceſſiſſe mandati fines, cùm retulerit mandantis intentum. Pariſius conſil. 15. circa num. 12. in 4. volum. Rebuffus d. tit. n. 23. Sed ſi Ordinarius aut Legatus in ſua libertate relictus contulerit alteri quàm ei qui nominabatur in mandato ſub illa clauſula, *non alij, nec aliter*, tunc irrita erit ejus collatio, utpote facta contra mandati fines, itaut fruſtrata ſit mandantis intentio, l. *Diligenter*, ff. mandati: & d. c. *Cùm univerſorum*, de rer. perm.

V. Si reſignans cum clauſula, *non aliter, nec aliàs, nec alio modo*, retinuerit ſibi penſionem, aut aliquid aliud, & hoc non fuerit proſequutus procurator apud Papam, non valebit reſignatio, neque ſequuta proviſio, per c. *Cùm dilecta*, de reſcriptis; quia mandati forma ſervata non fuit, etiamſi reſignans mortuus fuerit: ſed nullâ ratione habitâ novæ proviſionis, utpote nullius & irritæ, Beneficium non niſi per obitum vacabit, ideoque reſignatarius ipſe, vel quivis alius poterit impetrare ut vacans per obitum: & dum vivit ipſe reſignans, vel retinendus eſt in poſſeſſione Beneficij, vel reſtituendus. Sed ſi procurator proſequutus fuerit omnes conditiones in ſuo reſignationis mandatò contentas, quas Papa noluerit approbare, non habet reſignans cur de Suprema Sede conqueratur, modò ſuum ſibi maneat Beneficium: non enim libertas, vel authoritas Papæ quibuſcunque privatorum conditionibus aſtringi debet, cùm ſit legibus etiam Eccleſiaſticis ſolutus quando juſta & urgens diſpenſandi causâ occurrit.

Sed

Sed ſi idem reſignationem quidem admitteret, conditiones autem rejiceret, ſub quibus, & non aliter reſignatio intenditur, quidquid in contrarium aſſeverare videatur Rebuffus d. tit. de reſignat. condit. num. 24. & ſeqq. Summus Pontifex injuriam inferret, quia jus gentium cui procul dubio Papa ſubjectus eſt, non permittit quenquam invitum & ſecundùm juris formas indemnatum propriis bonis exſpoliari. Atque id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, l. *Id quod noſtrum*, ff. de regul. jur. Et quando fit unus aliquis actus cum conditionis haud irrationabilis adjectione, non poteſt pars ejuſdem actus recipi parte aliâ rejectâ, l. *Aurelius*, §. *Idem quæſiit*, & ibi Bartolus, ff. de libertate legat.

VI. Ubi fit reſignatio in manus Ordinarij, poteſt quidem in mandato apponi ut rogetur collator id Beneficium alicui Clerico ibi nominato conferre, & procurator qui iſtud in ſe recepit officium poteſt preces adhibere. Sed quoniam precibus non oneratur, neque adimitur libertas, l. 3. ff. ſi quis aliquem teſtar. prohib. liberum erit Ordinario iſtam admittenti reſignationem de perſona nominata aut de aliqua alia, in quam magis propendeat, providere de Beneficio renunciato.

VII. Non obſtat reſignatio quominus reſignans teneat adhuc reſignatum à ſe Beneficium, donec per ipſius reſignatarij immiſſionem à poſſeſſione expellatur. At verò reſignatario conceditur ex uſu Galliæ triennium, intra quod tenetur Beneficij ſibi reſignati poſſeſſionem adire; alioqui vacabit beneficium, eoque tam reſignans quàm reſignatarius ſpoliabitur ob præſumptam amborum confidentiam. Vacabit quoque ſi reſignatarius adeat quidem poſſeſſionem nondum finito triennio, ſed reſignans non ſupervixerit biduo poſt aditam poſſeſſionem, ut docent, & ex frequentibus Senatuſconſultis probant Molinæus in regul. de publicandis reſignationibus, num. 29. Papo lib. 3. placitorum, tit. de publicandis reſign. n. 8. Peleus lib. 1. forenſium, cap. 29. Monerius tract. *des Alliances du Droit François*, ſub voce *Benefice*, num. 29. Paſtor lib. 3. de Benef. tit. 8. num. 5. Denique Rex Ludovicus XIV. in Edicto *du Contrerolle*, art. 20. triennium reſignatario indulget ad ſumendam Beneficij poſſeſſionem.

VIII. Hinc tamen excipiuntur concurſus Beneficiorum incompatibilium, utrovis modo ſive à reſignante, ſive à reſignatario poſſeſſorum; non enim fas eſt tenere ſimul incompatibilia Beneficia ultra annum pacificæ poſſeſſionis, intra quod tempus tenetur alterum è duobus dimittere, alioqui impetrabile ab alio. Lovetus lit. *B*, num. 5. Antonius Faber C. de ſacroſanct. Eccleſ. defin. 2. Rebuffus tit. de non promotis intra annum, num. 45. & 46. Itaque reſignans debet ſuum reſignatarium negligentem urgere apud Ordinarium ut poſſeſſionem ſumere atque miniſterium Eccleſiæ obire compellatur, aut de aliquo alio Clerico provideatur. At Jus commune & extra Galliam praxis exigit, ut ſtatim atque ſecundi incompati-

compatibilis Beneficij adita fuerit poſſeſſio, vel ſteterit per proviſi dolum quominus adita fuerit, vacet ſtatim primum Beneficium, c. *De multa* 28. de præbend. & Joannis Extravag. *Execrabilis*, §. *Qui verò deinceps*, de præbend. Fagnanus in d. c. *De multa*, num. 1. & ſeqq. Garcias de Beneficiis p. 11. cap. 5. num. 100. ipſumque Conc. Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 4. Sed Papa quoties alicui Beneficium habenti providet de ſecundo incompatibili Beneficio, dare ſolet ſex menſes per hanc clauſulam: *Quod orator habita pacifica poſſeſſione Beneficij, primum quod obtinet intra ſex menſes dimittere omnino teneatur, alias utrumque vacet Beneficium.* Sed proviſis ab Ordinario nullum tempus indulgetur poſt initam poſſeſſionem. Maſſobrius in praxi habendi concurſum, requiſit. 1. dub. 2. n. 4. & 5.

CAPUT XII.

De penſionibus ſuper Beneficiis.

I. IN reſignationibus fieri in Romana Curia conſuetis plerunque reſignantes ſibi reſervare penſiones ſolent, quarum dilucidanda jura capite iſto intendo. Generalis regula eſt, ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur, de qua tamen modò urgeat rationabilis cauſa diſpenſare poteſt Suprema Sedes, quæ ſecundùm poteſtatis plenitudinem poteſt de jure ſupra Jus diſpenſare, ut ait Innocentius III. c. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. atque ita providere ut conferatur Beneficium cum diminutione, ex illo penſionem detrahendo.

II. Praxis ordinaria hæc eſt, ut reſignare intendens in alterius favorem, concordatum cum futuro reſignatario apud Notarium præſentibus teſtibus minimè ſuſpectis ineat in ſcriptis faciendæ hujus in manibus Pontificis reſignationis, ſub hac lege ut reſignatarius, & qui ei in Beneficio ſuccedent, ſolvant reſignanti dum vivet certam annuam penſionem: atque ad purgandam ſimoniæ ſuſpicionem & labem adjungitur clauſula, *Sub beneplacito & approbatione Summi Pontificis, & non alias, neque aliter.* Simili modo & clauſula fieri quæcunque concordata neceſſe eſt quoties in reſignatione in favorem aliqua conditio alia apponitur, ut ſolutionis expenſarum, regreſſus juris in idem Beneficium, reparationis Eccleſiæ. Concordatum deinde in Romanam Curiam tranſmittitur approbandum & exequendum.

III. Tres rationabiles cauſæ communiter aſſignantur conſtituendæ ſuper Beneficio penſionis. Prima, ſi Beneficium dimittatur in cauſa permutationis retenta penſione ad compenſandum valorem fructuum dimiſſi Beneficij cum fructibus tenuioribus alterius compermutati, c. *Ad quæſtiones*, de ret. permut. Secunda, ſi reſignans ex Beneficij dimiſſione patiatur diſpendium, ut non ſuperſit ei congrua ad vitam honeſtè ſuſtentandam portio. Tertia, ſi in judicio vel extra de jure litigioſo circa Beneficium fuerit tranſactum, reſervata penſione ad bonum pacis ac redimendam vexationem, cap. *De cætero*, de tranſaction. cap. *Niſi eſſent* 21. de præbend.

IV. Sapienter admonet Toletus lib. 5. inſtruct. Sacerd. cap. 83. tria requiri ad hoc ut licitè conſtituatur penſio ſuper Beneficio. Primùm quidem diſpenſationem Summi Pontificis. Secundò juſtam cauſam, ſine qua, ut ajunt Toletus loc. cit. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 34. dub. 38. n. 204. ex communi Theologorum ſententia graviter peccarent & Summus Pontifex, & impetrantes, ſicut malè res domini ſui diſpenſans œconomus, & qui pecuniam recipit ab œconomo malè diſpenſante, præſertim ille qui nullum pro Eccleſiæ miniſterio ac obſequio præſtiterit officium. Tertiò modum penſionis, ne per eam fructus alioqui proviſo debiti exhauriantur, néve ita accumuletur hoc onus ut congruam excedat Clerici penſionarij ſuſtentationem, aut Beneficiarij diminuatur.

V. Certis quibuſdam caſibus permittitur Epiſcopis Eccleſias quaſdam & Beneficia certis penſionibus onerare. Sic enim Concilium Tridentinum Epiſcopis providè permittit abſque ullo ad Apoſtolicam Sedem recurſu Seminaria inſtituere ad educationem & inſtructionem Clericorum, & vocatis quibus opus eſt, illorum expenſis, ſuſtentationi aliiſque oneribus providere, aſſignando ex Beneficiis ac Eccleſiis ſuæ Diœceſis certas annuas contributiones & penſiones ad Seminarij ſubſiſtentiam. Concil. Trident. ſeſſ. 23. de reform. cap. 18. Poteſt etiam propriâ authoritate Epiſcopus penſionem de Beneficio quod ab aliquo illiterato, vel etiam valetudine animi aut corporis impedito poſſidetur reſervare ad providendum victui coadjutoris pro illo exercentis, can. *Quicunque*, 26. quæſt. 5. & can. *Inventum*, 16. quæſt. 7. & Clement. *Multorum*, de pœnis. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & ſeſſ. 25. cap. 14. Idemque ſancitur in Concordatis Bononienſibus approbatis in ultimo Lateranenſi Concilio. Poteſt etiam Epiſcopus admittere, propriaque authoritate inter partes diſſidentes ad bonum pacis approbare tranſactionem, ut altera partium Beneficio fruatur ſub onere ſolvendi cenſum, ſeu penſionem alteri colligitanti, cap. *De cætero*, de tranſaction.

VI. Quod attinet ad penſionis modum, taxatur nonnunquam in Romana Curia ad fructuum medietatem, ut conſtat ex Joannis extrav. *Suſcepti*, de electίon. & ex communi extrav. unica, ne Sede vacant. Sed in Galliæ Regno quando penſio videtur exceſſiva reducitur ſæpe ad ter-

tiam

tiam fructuum partem, propter iſtam canonicam rationem: Quando privilegium conceſſum vergit in damnum, reducendum eſt ad convenientiorem modum, cap. *Suggeſtum*, de decimis. Rebuffus praxis 1. p. tit. de reſervationib. num. 17. Verùm in cauſa reſignationis non ſolent penſiones reduci, quia odioſum judicatur ſi reſignatarius qui conſentit certam annuatim penſionem exſolvere, & hac lege fruitur reſignato ſibi Beneficio, mox adversùs pactum & approbatam in Romana Curia fidem à ſe præſtitam benefactorem ſuum eludere, & fruſtrare promiſſis non erubeſcat. Brodæus ad Lovetum lit. *C*, cap. 10. Citra verò reſignationis ex mutuo concordato cauſam facilè in Gallia reducuntur penſiones Eccleſiaſticæ ad tertiam fructuum.

VII. Penſiones Eccleſiaſticæ aliquando extinguuntur per ſolutionem quæ ſemel fit abundantioris pecuniæ. Cave tamen ne hac in re Toleto conſentias dicenti lib. 5. inſtit. Sacerd. cap. 92. penſiones ſuper Beneficio poſſe per reſignatarium redimi propriâ authoritate abſque ſimoniæ labe, dummodo redimantur ſolutione facta quinque annatarum ad ſummum: hoc eſt ſi penſio ſit (exempli gratiâ) viginti aureorum annuorum, non eſſe redimendam ultra centum aureorum ſemel factam ſolutionem; quinquies enim multiplicatus vicenarius numerus pertingit ad centeſimum. Sed bonâ pace duorum præſtantiſſimorum & optimè de Eccleſia meritorum Cardinalium Toleti, & quem ſequutus eſt in hoc dicem Cajetani tom. 1. opuſc. tract. 31. hoc licitè citra Papæ diſpenſationem fieri nequit aut factum tenere, ut meliùs docent Gigas de penſionib. quæſt. 45. & 87. Martinus Navarra conſil. 59. num. 1. de ſimonia. Bonacina tract. de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 4. §. 13. num. 7. Fagnanus in c. *Ad audientiam*, 31. de reſcript. & alij communiter.

VIII. Extinctio itaque, ſeu redemptio beneficiariæ penſionis duplicem prærequirit Romana ex Curia ſumptam diſpenſationem, quæ tamen utraque uno tenore poteſt ab initio impetrari. Prima eſt ipſa penſionis conſtitutio: ſecunda eſt jus ac poteſtas ipſius extinguendæ penſionis; quod jus aliquoties conceditur in ſolutione quinque annatarum, aliquando verò plurium. Sæpe enim Romana Curia aſſignat ſex, ſeptem, & aliquando octo annatas, rariùs novem, & rariſſimè decem. Hæc enim fieri taxatio conſuevit ſecundùm præſentem penſionarij, quæ probanda eſt, ætatem, quia quo junior eſt, eo major decurrendarum annatarum numerus præſumitur, & è contrà minor, quo ſenior eſt & provectior penſionarius.

IX. Dubitatur, utrum ſucceſſor in Beneficio penſione onerato ſit obligatus reliqua penſionum ſolvere, quæ decurrerunt tempore præceſſoris, qui eas decurrentes ſolvere non curavit? Obligatum eſſe ſucceſſorem ſcribit Garcias 1. p. cap. 25. & probat ex juris analogia & conformitate, quo novus poſſeſſor vectigalia temporis anteacti pendere tenetur, l. *Im-*

peratores, ff. de publicanis. Et quia ſucceſſor in Beneficio debita prædeceſſoris præſtare tenetur, quæ prædeceſſor in Eccleſiæ utilitatem contraxit, cap. 1. de ſolutionib. Attamen prævalet ſententia quæ Beneficij ſucceſſorem anteacti temporis ſolutione penſionum liberat dum alius poſſidebat. Ratio eſt, quia penſionarius non habet jus in Beneficio, ſed in ſolis Beneficij fructibus. Cùm igitur ſucceſſor neque jus, neque proprietatem, neque uſum habuerit fructuum qui ſuam Beneficij poſſeſſionem præceſſerunt, nullâ poteſt obligatione circa iſtiuſmodi fructuum ac penſionum reliqua aſtringi, quanvis ex poſtfacto beneficium poſſideat. Lovetus lit. *A*, cap. 15. Faber C. de ſacroſ. Eccl. defin. 86. Neque obſiſtit dicta lex *Imperatores*, cum loquatur de realibus oneribus: at hîc agitur de perſonali conjunctim & reali onere, quod utique non aliter perſonam afficit niſi quatenus rem poſſidet. Nec magis obſtat dictum cap. 1. quia debitum iſtud penſionum eſt tantùm ad utilitatem privatæ perſonæ, & non Eccleſiæ, ut in d. cap. 1. At utilitas Eccleſiæ majorem quàm privatæ perſonæ favorem demeretur. Veruntamen oppoſitæ iſtæ opiniones ita conciliandæ ſunt, ut primò quidem hæres ad præteritas illas penſiones teneatur, nec detur recurſus ad Beneficij ſucceſſorem niſi poſtquam diſcuſſus hæres evidenter ſolvendo non eſt; penſiones enim illæ non ſunt pro Eccleſiæ utilitate, ſed pro privato unius perſonæ commodo aut indemnitate. Si verò ageretur de contracta pro Eccleſiæ neceſſitate vel utilitate à defuncto obligatione, ſucceſſor beneficij primariò ad ſolvendum teneretur, juxta cap. 1. de ſolution.

X. Nunc diſpiciendum quibuſnam modis penſiones iſtæ extinguantur. Primò finiuntur naturali morte penſionarij, quemadmodum & uſusfructus morte uſufructuarij, & cæteræ perſonales ſervitutes. Neque unquam in Regno Galliæ transfertur penſio Beneficij in alteram perſonam, licèt intra alias regiones per diſpoſitionem Papæ transferri ſoleat in aliam quoque perſonam. Rebuffus 1. p. praxis, tit. de reſervationib. tam general. quàm ſpecial. num. 20. Veruntamen non finitur penſio morte Beneficiarij hac oneraii, ſed ad ejus tranſit ſucceſſores ejus ſolvendæ obligatio dum vivit penſionarius. Gloſſ. & Doctores in cap. *Niſi*, de præbendis.

XI. Secundò perimitur penſio capitis diminutione penſionarij, ſi degradetur. In quo differt penſio beneficialis à temporali penſione conſtituta pro alimentis, quæ non deperit per capitis diminutionem, ſed relinquitur ipſis deportatis, l. *Is qui*, ff. de alim. & cib. legat. Quod diſcrimen inde procedit, quia penſio beneficiaria eſt jus ſpirituale & clericale, qualium jurium inducitur in degradatis plena incapacitas. Gigas de penſion. cap. 13. Navarra conſil. 63. de ſimon. Garcias 1. p. qu. 5. Quinetiam non reſtituuntur hæ penſiones, quanvis degradatus, aut capite minutus Clericus fuerit reſtitutus à Principe, ſeu rehabilitatus à Papa, uti judicatum

catum in hac Provincia Narbonenſi Aquiſextiis refert Paſtor lib. 3. de benef. cap. 12. n. 20. contra Sacerdotem qui poſt ſuam in integrum reſtitutionem Beneficio Regis obtentam ex condemnatione ad triremés, & obtentis etiam à ſummo Pontifice Literis rehabilitationis ſubmotus eſt ab intentata petitione penſionis ſibi olim ante omnem criminis accuſationem ſuper Parochiali Beneficio oppidi Gardanæ conſtitutam. Cujus judicii ratio eſt, quia reſtitutio non tollit jus poſſeſſori quæſitum per conſolidationem aut liberationem, l. *Quod ſi minor*, §. *Scævola*, ff. de minorib. & l. fin. C. de ſentent. paſſis.

XII. Tertiò extinguitur penſio per delictum hæreſis, c. *Ad abolendam*, de hæret. Item læſæ Majeſtatis, aut *Sedis* Apoſtolicæ, c. *Felicis*, de pœnis in 6. Item ſi quis percuſſerit Cardinalem, d. c. *Felicis*: aut Epiſcopum, in cujus diœceſi penſionem habeat, Clement. 1. de pœnis. Per cætera delicta penſio antè conſtituta non extinguitur, ne quidem per homicidium, niſi acceſſerit ſententia condemnationis. Ricclus in praxi irregularitatis, deciſ. 524.

XIII. Quartò per Matrimonium, aut per profeſſionem Religionis in Ordine Mendicantium. Gigas de penſion. qu. 54. & 57. Garcias 1. p. cap. 5. Etſi verò vacet Beneficium per adeptionem Epiſcopatus, non tamen penſio, quæ iſto caſu non venit comprehenſa nomine Beneficij.

XIV. Quintò per conſolidationem, ſi penſionarius idem ſic oneratum Beneficium adipiſcatur. Nam res ſua nemini ſervit, l. *Uti frui*, ff. uſufructuar. quemad. caveat. & l. *Si tibi fundi*, ff. quibus mod. uſusfruct. amittitur. Sed ſi Beneficium evincatur ſine penſionarij dolo, penſio denovo exurgit quæ priore intervallo ſopita fuerat, & Penſionario redintegratur. Gigas de penſion. qu. 49. Paſtor lib. 3. tit. 12. n. 23. Sicuti actiones activæ reſtituuntur hæredi hæreditate evicta, quæ per aditionem confuſæ extinctæque videbantur, l. *Debitor*, ff. ad Trebellian.

XV. Sextò penſio deſinit quum interpoſita Papæ auctoritate debitor liberatur, ſicut fieri paulò antè dixi per annatarum à Papa præſcriptarum ſemel factam ſolutionem.

XVI. Septimò extinguitur, vel minuitur penſio interitu rei, ſi jura, aut prædia Eccleſiæ evicta ſint, aut incendio, ruinâ vel inundatione perierint. Sed ſi poſtmodùm augeantur Eccleſiæ proventus, penſio quæ vel minuta fuerat, vel prorſus extincta, redintegratur, ut de cenſu emphyteutico ſancitur l. 1. C. de jure emphyt. Rebuffus tract. de pacificis poſſeſſorib. num. 125.

XVII. Denique fit penſionis remiſſio iiſdem ex cauſis propter quas facienda eſt remiſſio mercedis in locatione, ut ſi calamitoſa tempeſtas in fructibus acciderit, l. *Licet*, & l. *Ex conducto*, ff. de location. his enim caſibus & locationis merces, & penſionis quantitas minuenda eſt, c. *Propter ſterilitatem*, de locat. & conduct.

XVIII. Quando Beneficij poſſeſſor privatur juridicè fructibus Beneficij, tunc ipſa Eccleſia, cui fructus applicantur, penſionis ſolvendæ onere aſtringitur, quemadmodum de cæteris fructuum oneribus Leges diſponunt, ob rationis paritatem in utriſque, l. *Si proponis*, C. de bonis proſcript. l. penult. C. de ſentent. paſſ. & reſtitut. l. unica, C. pœnis fiſcalib. creditor. præf. Nunquam enim præſumendum eſt Papam voluiſſe obligare Beneficij poſſeſſorem ut penſionem de ſuo ſolvat, ſi fructibus Beneficij fruſtretur. Riccius in praxi, deciſ. 334. Garcias 1. p. cap. 5. n. 226.

XIX. Si Beneficij poſſeſſor reſignet, transfert penſionis onus ad ſucceſſorem, quia penſio Beneficiaria non aliter perſonam aſtringit, niſi quatenus rem ipſam poſſidet: Reſque obligata, ad quencunque deveniat, tranſit cum onere ſuo, l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. l. *Alienatio*, ff. de contrahend. empt. c. *Ex literis*, de pignoribus.

XX. Scire permultùm refert, quâ parte anni ſolvendæ ſint penſiones. Et quidem ubi non fuerit expreſſum, ſive à partibus in mutua conventione, ſive per Superioris decretum, inſpicitur generaliter caput anni, l. *Nec ſemel*, §. 1. ff. quando dies legat. ced. Sed quia utplurimùm conſtituuntur penſiones in fructibus, eo caſu terminus intelligendus eſt, quo fructus Beneficij percipiuntur, juxta l. *Firmio*, §. *Pater*, ff. quando dies legat. ced. Annus autem penſionis incipit ab indepta per reſignatarium poſſeſſione, vel à die intimationis reſcripti, quo penſio conſtituitur, factæ poſſeſſori Beneficij; non verò abſolutè à Calendis Januarij, ne penſionarius qui anteà ceſſerit fruſtretur jure ſuo.

XXI. Quod ſi in conventione vel in reſcripto penſionis adjecta ſit dies, diſtinguendum ſic eſt. Aut enim dies adjicitur ad præciſam obligationem, & ſic mortuo penſionario ante diem, non debetur penſio hæredibus illius, ob defectum conditionis non impletæ, mortuo ante illum diem penſionario: vel dies adjicitur differendæ ſolutionis causâ, ne poſſeſſor Beneficij initio ſui ingreſſus nondum perceptis fructibus aut exactis redditibus ad ſolutionem cogatur. Atque iſtò caſu mortuo ante ſolutionis terminum penſionario, ſolvenda eſt penſio hæredibus ejus pro rata temporis ejuſdem quo vixit anni, & integra debetur penſio ſi poſt terminum interierit, ut docet Gigas. At ſi penſio diviſa ſit in duas ſolutiones per ſemeſtria, mortuo poſt primum ſemeſtre penſionario, debetur hæredibus ejus integra illius ſemeſtris penſio: alterius verò ſemeſtris portio debetur hæredibus eiſdem pro rata temporis quo penſionarius intra illud poſterius ſemeſtre vixit; ſi menſe uno, ſexta pars; ſi duobus menſibus, tertia pars; ſi tribus menſibus, dimidia. At verò ſi dies non fuerit adjecta, tunc dies cedit initio cujuſlibet anni (ut dixi) à die poſſeſſionis Beneficij computando, & penſio integra hæredibus debetur totius anni, tametſi ante finem anni penſionarius exceſſerit ex vita, ut dicitur de annuis legatis in l. *A vobis*, & in l. *In ſingulos*, & l. *Filiæ meæ*, ff. de annuis leg.

XXII. Penſiones Beneficiariæ olim quidem habebantur pro re temporali, ſed eas in ſpiritualem Statum Pius V. erexit. Nec enim earum voluit eſſe capaces niſi Clericos non excommunicatos, neque irregulares. Et qui non aliunde aſtringuntur Eccleſiaſtico Officio, perſolvere præcepit ſingulis diebus parvum B. V. Mariæ Officium. Pij V. Bullam refert Navarra manual. cap. 25. n. 122. Cujus omiſſione penſionarij non faciunt fructus ſuos, & reſtituere tenentur quos indebitè perceperint.

XXIII. Non tenetur penſionarius ad onera procurationum Epiſcopis pro viſitatione debitarum. Gigas de penſion. qu. 38. Sed eodem teſte qu. 28. n. 19. & Fagnano in c. *Ad audientiam* 31. de reſcript. aliiſque communiter, obligatus manet penſionarius ad charitatiuum ſubſidium contribuendum pro modo penſionis; itemque annatæ in nova proviſione partem, & univerſim quancunque collectam ex Beneficiorum fructibus ſolvendam, ut ſunt decimæ quas Regi vel ſpontaneè, vel Summi Pontificis juſſione Clerus Regni perſolvit, aliaque etiam temporalia quæ pro modo fructuum ſubſidia contribuuntur ab Eccleſiaſticis, juxta Rebuffum, Molinæum, Paponem lib. 3. tit. 5. Ratio communis eſt, quia cùm penſio pars ſit fructuum beneficialium, ſubjicitur hoc ipſo contributionibus ex fructibus Beneficiorum colligendis. Conciliumque Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 18. penſionarios ſimul cum Beneficiariis obnoxios facit contributionibus ab Epiſcopo taxandis pro conſtructione & ſtabilimento Clericalis Seminarij.

XXIV. Alexander Papa III. c. *Audivimus*, de colluſ. deteg. colluſionem illam damnat ut flagitioſam, per quam ex mutuo partium conſenſu movetur lis ſuper Beneficio, hoc fine ut per litis occaſionem tranſactio fiat, per quam una pars pacificè Beneficium poſſideat, alteri verò penſio ex eodem Beneficio conſtituatur: jubetque Epiſcopo ut utramque partium ſpoliet Beneficio & penſione.

XXV. Noviſſimè in Gallia, rogantibus pleriſque Præſulibus, Ludovicus XIV. menſe Octobri, anno 1670. ad multos reſecandos abuſus edixit de penſionibus ſuper Præbendis Eccleſiarum Cathedralium aut etiam Collegiatarum aut Parochialium, ſeu ſuper Beneficiis curatis, hæc tria. Primùm, ne liceat reſignanti ullam ſibi reſervare penſionem, niſi poſtquam ſolidis quindecim annis Beneficio deſervierit, aut ſaltem infirmitate laboret, quamvis breviori tempore deſervierit, ob quam nequeat ulteriùs deſervire. Secundò, ne penſio ulla tertiam fructuum partem poſſit excedere. Tertiò, ut deductâ penſione adhuc ſuperſit proviſo ſolidus trecentarum librarum proventus, non computatis in hoc emolumentis caſualibus, & deductis cunctis Beneficij oneribus. Nec tantùm providet circa fructus, ſed etiam circa jam antè conſtitutas penſiones, ut ad triplicem hanc Sanctionem reducantur: uno tamen excepto caſu, ſi is qui olim reſignaverat

naverat eâ prematur inopiâ, ut ei nec Eccleſiaſticæ, nec patrimoniales opes ſuppetant ad ſufficientem victum. Non tamen exiſtimandum eſt, hoc Edicto præjudicari tam neceſſariis litium circa Beneficia tranſactionibus, quæ vix ac ne vix quidem fieri poſſunt niſi aſſignata penſione, juxta cap. *De cætero*, de tranſaction. dummodo bona fides adſit. Dici enim non poteſt quantùm interſit Clericos inter ſe pacem habere, quæ præcipuè interturbatur primis ab adeptione beneficij annis, ſed rariſſimè poſt quindecim annorum lapſum; nec avocari Clericos ab Orationum & ſtudiorum debita quiete, atque ab Eccleſiarum reſidentia ſacroque miniſterio per iſtiuſmodi parum ædificantia litigia. Itaque iſto penſionum Edicto nihil diminutum eſt de tribus cauſis ob quas ſolas approbantur in Gallia penſiones beneficiariæ, quarum præcipua eſt de lite tranſactio: ſed hoc Edicto reſtringuntur penſiones ex ſpontanea in favorem reſignatione Beneficij.

CAPUT XIII.

De Beneficiorum permutatione.

I. BONIFACIUS VIII. c. unico de rer. permut. in 6. non modò approbat Beneficiorum permutationes fieri coram Epiſcopis locorum, in quibus ſita ſunt Beneficia, ſed etiam præfert jura ſic permutantium omnibus exſpectativis aliorum ab Apoſtolica Sede impetratis. Et Clement. unica eodem tit. irritas facit quaſcunque Beneficiorum commutatorum collationes in præjudicium compermutantium factas. Poſſunt itaque Epiſcopi eorumque Vicarij, dummodò habeant ſpeciale ab Epiſcopo Beneficia conferendi mandatum, haſce permutationes admittere, & pro permutantium voluntate eiſdem mutuò & reſpectivè conferre: reliqui autem inferiores Prælati carentes Epiſcopali authoritate non poſſunt in favorem compermutantium conferre. Poterunt nihilominus, ſi hoc jus præſcriptione adepti fuerint. Rebuffus in praxi, p.3. tit. de permutatione, n.20. Bellamera tract. de permutatione, c. *Tertiò quæritur*.

II. Si compermutanda Beneficia in diverſis Diœceſibus ſita ſint, neceſſe erit intervenire utriuſque Epiſcopi authoritatem: ſed ad majus commodum & facilitatem alter eorum poterit vicem ſuam & poteſtatem admittendi & conferendi alteri Epiſcopo committere, ut omnia proce-

procedant coram uno eodemque collatore. Gloſſ. in cap. unic. de rer. permut. in 6.

III. Propriâ authoritate Beneficia permutantes eadem amittunt ipſo jure, c. *Cùm olim*, de rer. permut. Itaque tanquam vacantia poſſunt ſtatim ab aliis impetrari.

IV. Præter Prælati interventum Epiſcopalem authoritatem habentis, quæ eſt prima à nobis jam examinata conditio, requiritur ſecundò illorum notitia ad quos ſpectat vel electio, vel præſentatio Beneficiorum quæ permutantur: aliàs enim invalida erit permutatio. Gloſſ. in d. Clement. unica de rer. permut. Qui debitè interpellati ſi conſentire ſine juſta cauſa recuſant, tunc eis invitis, ſi permutatio nullo impediatur canonico obſtaculo, poterit collator eam admittere & conferre. Abbas in c. *Nullus*, de jurepatron. Federicus tract. de permut. benef. quæſt. 24. Rebuffus d. tit. de permut. num. 22. aſſerens hunc eſſe communem Galliæ uſum circa Patronos Eccleſiaſticos: ſed Laïcorum Patronorum prorſus eſſe conſenſum neceſſarium, alioqui fore irritam permutationem aſſerit ibid. num. 31. Quod idem cenſendum de neceſſario Regis conſenſu, ſi Beneficium Regiæ nominationis permutetur.

V. Tertiò requiritur ut permutatio fiat rerum ejuſdem generis, ſpiritualium cum ſpiritualibus, juris in re cum jure in re, & non cum jure ad rem; ſic enim mutare non licet mandatum vel nominationem ad Beneficium cum præſenti Beneficio, c. fin. de rer. permut. Federicus in d. tract. de permut. benef. q. 13. Matthæus de Afflictis deciſ. Neapol. q. 17. Neque mens hæc Papæ fuit, ut literæ ſuæ & mandata extendantur ad aliam quàm quæ ibi deſignatur perſonam. Neque etiam aliquis decimas vel juſpatronatus cum Beneficio validè permutaverit, juxta Doctores ad d. cap. fin. de rer. permut. & Rebuffum loc. cit. num. 24. Plura tamen Beneficia cum uno Beneficio poſſunt & validè, & licitè permutari, argumento legis *Cùm Prætor*, ff. de judic. ſunt enim res ejuſdem naturæ, neque Jus ullibi prohibet. Ratio verò æqualitatis quæ juſtas reddit permutationes locum hîc habere poteſt: plura enim minoris proventus Beneficia æquivalent unico opulentiori. Federicus loc. cit. quæſt. 12. Rebuffus d. tit. de permut. numero 40.

VI. Quartò requiritur ſit fiat permutatio coram Summo Pontifice, ut cætera ſimul compermutantium Beneficia ſigillatim exprimantur, ut à Romana Rota judicatum, & à pluribus Doctoribus traditum refert Rebuffus ibid. num. 34. quanvis Federicus loco cit. quæſt. 18. neget id eſſe neceſſarium in permutationibus. Saltem tutius eſt contra litigatores Beneficiorum avidiſſimos aut cuncta exprimere, aut clauſulam referre ut tacita pro expreſſis habeantur.

VII. Valida Beneficiorum permutatio eſt non modò inter ſe conformium, ſed etiam difformium, exempli causâ Dignitatum cum Perſonatibus;

ſonaribus, ſimplicium cum curatis, Commendarum ad vitam cum titularibus; quia Commenda perpetua vicem habet Tituli. Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de rer. permut. Federicus loco cit. quæſt. 6. & ſeqq. Rebuffus num. 51.

VIII. Admiſſa reſignatione ex cauſa permutationis Beneficia non aliis poſſunt quàm permutantibus conferri, d. cap. unico de rer. permut. in 6. & Clem. un. eod. tit. Et ſi ſecus fiat invalidè confertur; quia non aliàs aut aliter intendunt permutantes reſignare, niſi ad hunc permutationis finem.

IX. Si evinci contingat Beneficium permutatione quæſitum, datur regreſſus ad alterum dimiſſum, ratione tacitæ conditionis illâ dimiſſione incluſæ, ſi permutatum beneficium non fuerit evictum, ſine qua nemo proprium dimitteret beneficium. Rota deciſ. 9. in antiquis. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 145. Papo lib. 2. placitorum, tit. 7. num. 2. Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. defin. 53. Et apertè favet cap. *Si beneficia* 20. de præbend. in 6. Atque conceditur iſte regreſſus ſine nova proviſione, & ſine nova in poſſeſſionem immiſſione. Requiritur tamen in hoc Regno ſententia declaratoria apertionis regreſſus per Regios Judices, qui ſibi poſſeſſoria Beneficiorum judicia ita vindicant, ut ſine horum cognitione & decreto vacaturum proculdubio ſit Beneficium, & alienæ impetrationi aditus aperiatur. Papo lib. 2. placitorum, tit. 7. num. 2. Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. def. 53. Duarenus lib. 8. de benef. cap. 3. Regreſſus etiam locum habet mortuo compermutante, adeout hujus Beneficium tanquam per obitum vacans non poſſit impetrari ab alio in præjudicium illius qui jus habet regreſſus in illud. Rebuffus d. tit. de permutat. num. 13. ubi ſæpe ita deciſum ſe vidiſſe affirmat. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 24. & idem lib. 1. Pandect. cap. 10. & 11. Deſpeiſſeus tract. de benef. Eccleſ. tit. 11. ſect. 2. art. 4. num. 4. quibus etiam locis iidem aſſerunt, non eſſe opus ad hunc regreſſum nova collatione, ſed neceſſariam eſſe Regij Judicis ſententiam in cauſa poſſeſſorij.

X. Ex eo quod admiſsâ reſignatione ex cauſa permutationis non poſſint Beneficia aliis quàm permutantibus conferri, juxta Clement. unicam de permutat. inferunt Rebuffus p. 3. praxis, tit. de permutatione, num. 28. Lovetus lit. *B*, num. 13. aliique, quod admiſsâ per Epiſcopum reſignatione in cauſa permutationis, ſi uni fuerit collatum Beneficium antequam ejuſdem permutantis fuerit admiſſa reſignatio, ejuſque viciſſim Beneficium alteri compermutanti collatum fuerit, & inter has moras iſte compermutans moriatur, jus accreſcere ſuperſtiti ut vtrunque Beneficium retineat. Non enim priore excidit quod pridem poſſidebat, quia adhuc illud tenet, cùm non reſignaverit; manet itaque in priſtina ejus poſſeſſione. Et aliunde ſocij compermutantis debetur ei Beneficium, quia

quia non vacat per ſocij obitum, quandoquidem ante ejus mortem jam fuerat reſignatum & legitimè ſuperſtiti ſocio collatum.

XI. In permutandis Beneficiis aliiſque ſpiritualibus rebus pacta quædam aliquoties apponuntur illicita. Ejuſmodi eſt conventio, ut permutatum Beneficium alicui tertio conferatur non habenti jus in illo, vel etiam ut ei penſio aſſignetur. Non poſſunt hæc fieri neque conveniri coram Ordinario, quia quæcunque in reſignatione adhibita conditio cenſetur ſimoniaca, ſaltem Jure Canonico; quod ſimoniæ genus cùm non vetetur Divino Jure, à Summo Pontifice ex poteſtatis plenitudine purgari poteſt. Navarra manual. cap. 23. num. 107. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 35. dub. 14. n. 87. Nec legitur in toto jure Papam aut Concilium indulſiſſe poteſtatem Ordinariis purgandi conditiones reſignationibus appoſitas, niſi in ſola Beneficiorum permutatione. Eſt verò generalis prohibitio cap. ult. de pactis: *Pactiones* (inquit) *facta à vobis pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio omniſque conventio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti.*

XII. Iſta quoque pactio in permutatione pravitate ſimoniacâ fœdatur, cùm promittitur aut permutatur fundatum Beneficium cum Beneficio fundando; quo enim tempore ita convenitur unicum exiſtit Beneficium, ſimulque pecunia, quæ res eſt merè temporalis & profana, quanvis futuro alicui Beneficio deſtinetur quod actu non exiſtit. Itaque præter defectum illum generaliter prohibitum pactionis circa ſpiritualia, c. ult. de pact. gravior hic defectus intervenit ſimoniæ à Jure Naturali Divinoque, ſimulque à Concilio generali Chalcedonenſi can. 2. prohibitæ, ne pecunia detur, accipiatur aut promittatur pro ſacris Ordinationibus aut pro Eccleſiaſticis miniſteriis: & habetur in can. *Si quis Epiſcopus*, 1. q. 1. Expreſſior etiam eſt ad hunc caſum can. *Ex multis*, 1. q. 3. damnans ſimoniacæ pravitatis eos qui pro Beneficiis acquirendis paciſcuntur fundationes Eccleſiarum à ſe faciendas, aut donaria Eccleſiis aut pauperibus contribuenda. Huc etiam ſpectat cap. *Tua nos*, de ſimon. declarans ſimoniam committi ſi quis de bonis ſuis conferat ad novi Beneficij fundationem, eâ conditione, ut ſibi id Beneficium aut alicui ſuorum conferatur. Et ſic judicavit Aquiſextienſis Senatus. Cùm enim Parochus Eccleſiæ Oliolenſis in Tolonenſi Diœceſi Curam ſuam dimiſiſſet ex cauſa permutationis pro Capellæ Rectoria quam reſignatarius ſe ſpoponderat fundaturum cum jurepatronatus, & ſuper iſta fundatione impetratum fuiſſet Apoſtolici Legati reſcriptum, Præbenda illa Parochialis adjudicata fuit devolutario, qui illam ut vacantem per ſimoniam impetraverat contra reſignatarium, & à reſcripti executione tanquam ab abuſu appellaverat, ut refert Paſtor lib. 3. de benef. tit. 11. n. 7.

XIII. Quæritur utrum Epiſcopus recipiens permutationes Beneficiorum poſſit penſionem de conſenſu partium admittere ac imponere ſu-

pra copioſius Beneficium ad compenſationem tenuioris Beneficij compermutati ? Ueroſimilius eſt non poſſe, juxta d. c. fin. de pactis. Cùm enim reſignationes oneroſas exceptâ ſimplici permutatione jura reſervent ad Supremam Sedem, ea verò quæ permittunt commutationem Beneficiorum fieri coram Epiſcopis nihil addant de aliis oneribus, conditionibus, compenſationibus, non ſunt ulteriùs amplianda Jura, quàm verbis eorum exprimatur. Nihil verò juvat cap. *Ad quæſtiones*, de rer. permut. quanvis permittat fieri Eccleſiarum permutationes refusâ certâ pecuniâ in compenſationem tenuioris Eccleſiæ; ſed non exponit an id fieri queat Ordinarij authoritate, an verò ex Summi Pontificis conceſſione. Sed cùm jura damnent omnes conditionatas reſignationes & collationes quæ Apoſtolicâ diſpenſatione non fulciuntur, c. fin. de pactis; ſolaque coram Epiſcopis permittatur Beneficiorum permutationis conditio, cap. unico de rer. permut. in 6. Clem. unica eod. tit. omnis ulterior conditio vel damnatur Jure Divino, vel reſervatur Jure Canonico ad Apoſtolicam Sedem. Lovetus lit. C. cap. 40. & ibi Brodæus commentator abſolutè negant ullam fieri poſſe ab Ordinariis conſtitutionem penſionis in beneficiaria permutatione, & hoc jure uti omnes Gallicani Regni Curias; quanvis Ancharanus conſil. 280. & Oldradus conſil. 226. Italici ambo Scriptores, & hos ſequutus Paſtor Gallicanus Scriptor lib. 3. de benef. tit. 11. n. 9. & tit. 12. n. 9. tradant idquoque fieri ab Ordinariis poſſe.

XIV. Idemque Paſtor pacta quædam receuſet in hiſce permutationibus apponi ſolita, ſed non aliter valida niſi ſummi Pontificis diſpenſatione roborentur, ut ſi conveniant permutantes de ſolvendo alieno ære contracto propter Beneficium compermutatum; alioquin enim ſucceſſor in Beneficio ſolvere tenetur nomina ſeu debita contracta pro Eccleſiæ neceſſitate ab anteceſſore ſuo, c. 1. de ſolution. Expenſas verò quas præceſſor Beneficij fecit non in Eccleſiæ, ſed in propriam utilitatem, paciſci à ſucceſſore prorſus eſt ſimoniacum: item de ſolvendis Bullarum ſeu expeditionum impenſis. Navarra conſil. 7. & 14. de ſimonia.

XV. Si verò Beneficiorum permutatio fiat in periculo mortis, aut in decrepita ſenectute; item ſi fiat cum conſanguineo proximo aut familiari, aut ſi citra inæqualitatem Beneficiorum reſervetur penſio, aut ſi uterque ſibi penſionem reſervet, aut ſi conveniatur de penſione in gratiam tertiæ perſonæ, iſtis caſibus permutatio ac reſervatio fieri præſumitur in fraudem, vel animo negotiandi; & talis reprobatur permutatio. Idemque præſumendum & damnandum ſi penſio ſuper alio quàm compermutato Beneficio conſtituatur, & ſi ſit magna Beneficiorum ſine ulla compenſatione inæqualitas, aut ſi fiat permutatio cum ficto Beneficio, quia propria bona ſine aliqua urgente cauſa diſperdere velle nemo præſumitur, l. *Cùm de indebito*, ff. de probation. Nullaque ratione veriſimile fit, ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum

quo

quo ſuſtentandus eſt, ſine aliqua gravi cauſa ſponte reſignet, ut dicit cap. *Super hoc*, de renunciatione. Præterea dolus præſumitur ſi quis poſt reſignationem in ejuſdem à ſe reſignati Beneficij poſſeſſione perſeveret. Hæc docet Rebuffus d. tit. de permutatione, n. 42. & ſeqq. & in gloſ. ad Concordata, tit. de collationibus, §. *Volumus*, gloſ. ult.

XVI. Denique in caſu permutationis Beneficiorum, quemadmodum & in aliis reſignationibus ſervanda regula eſt de publicandis reſignationibus, de qua inferiùs tractabitur hoc ipſo lib. 2. cap. 16. Hoc denique tenendum certiſſimam eſſe regulam, ſi remittatur Beneficium ad cujus compenſationem promittatur titulo permutationis aliud indefinitè Beneficium ſimilis ac paris proventus, id non cenſeri permutationem, ſed nudam & inefficacem pollicitationem, quam nunquam confirmat Papa, neque licet Ordinariis admittere. Unde ſi alter à quo reſignatum ex ea cauſa fuerit Beneficium moriatur, vacabit Beneficium per obitum. Ita Mornacius ad l. *Rebus*, C. de rerum permut. Permutationes enim eſſe debent de certo & determinato Beneficio ad aliud peræquè certum & determinatum.

CAPUT XIV.

De jure regreſſus.

I. GEneralis regula Canonici Juris hæc eſt, eum qui ſemel Beneficio ſuo renunciavit non poſſe illud repetere, c. *Ex tranſmiſſa*, c. *Super hoc*, & c. *In præſenti*, de renunciat. Ideò revocatio ſemel admiſſæ reſignationis nulla & irrita eſt, etiamſi ſucceſſor poſſeſſionem abdicati ab alio Beneficij nondum ſumpſerit. Sic judicatum Pariſiis refert Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 21. Idemque juris eſt etiam cùm reſignatarius reperitur incapax Beneficij, ut aliis Supremarum Curiarum judiciis confirmat Brodæus in Lovetum lit. *B.* cap. 13. Neque reſumi Beneficium poteſt, quamvis conditio in renunciatione illius addita fuerit, ut ſi vivo reſignante vacaverit ſive per ceſſum ſive per deceſſum reſignatarij, revertatur Beneficium ad reſignantem abſque nova proviſione. Iſtiuſmodi namque proviſiones ſub forma regreſſus obtentas jubet eſſe irritas Carolus IX. in Aurelianenſibus Comitiis art. 22. Veruntamen ſi accedat nova ejuſdem Beneficij collatio in gratiam reſignantis, poterit idem reſumere

mere, non ex illa conditione regreſſus, ſed ex vi novæ proviſionis, quanvis juraſſet ſe idem Beneficium non repetiturum, ut dicit expreſse cap. *Cum inter*, de renunciat.

II. Regreſſus porrò ad idem Beneficium conceditur reſignanti. In primis in mutua compermutatione, ſi contingat unum ex compermutatis Beneficiis evinci. Nam is qui iſtud ſic amiſit jus habet reſumendi abdicatum à ſe in cauſa permutationis Beneficium, ut ſuperiori cap. 13. num. 9. dictum eſt: etiam citra novam proviſionem, non tamen in hoc Regno citra Regij Judicis declarationem, cui in his attribuitur judicium poſſeſſorium. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de permutation. num. 11. 12. 13. & 16.

III. Regreſſus pariter admittitur ubicumque aliquis ſuo priſtino renunciavit Beneficio ad novi Beneficij ſuſcipiendam collationem, vel quia ambo ſimul ſunt incompatibilia, vel quia noluit plura ſimul tenere Beneficia contra Eccleſiaſticos Canones, vel quia noluit collator aliter conferre, niſi prius dimitteretur, aut alia ex cauſa. Si ergo contingat iſtud noviſſimè collatum Beneficium evinci, is qui priſtinum Beneficium pro hoc ſecundo capeſſendo dimiſerat, jus habet regrediendi ad primum Beneficium, quamvis fuerit alteri collatum & poſſeſſioni datum, c. *Si beneficia* 20. de præbend. in 6.

IV. Tertiò etiam conceditur Regreſſus ſi contingat unum ex permutatis Beneficiis vel nova penſione onerari, vel etiam veteri penſione, modò id quando permutavit ignoraverit, ut plurimis tum Senatuſconſultis, tum Regij Conſilij Placitis judicatum refert Papo lib. 2. tit. de permutatione beneficiorum 7. art. 4. & 5. Etiam excludendo poſſeſſorem, qui per reſignatarij obitum impetraverat, ut ſolenni omnium Camerarum convocatione in Purpureis Togis decidit Pariſienſis Senatus die 7. Septembris anno 1565. teſte Charonda lib. 1. reſponſorum, cap. 24. & lib. 1. Pandectarum, cap. 11.

V. Quartò admittitur regreſſus ſi reſignatarius conventam & à Papa approbatam penſionem non ſolvat, modò ſaltem clauſula regreſſus fuerit appoſita in literis Papæ, quibus iſta conſtituta fuit penſio. Gigas de penſionib. quæſt. 99. num. 18. Azorius p. 2. lib. 8. cap. 9. quæſt. 4. In Gallia clauſula regreſſus licèt non appoſita ſubintelligitur ad regreſſum adjudicandum contra reſignatarium non ſolventem penſionem. Brodæus in Lovetum lit. *B*, num. 13. Bonifacius lib. 2. tom. 1. Senatuſconſultorum Provinciæ, tit. 10. cap. 6.

VI. Quintò in toto Galliæ Regno ei qui in infirmitate gravi conſtitutus reſignaverit datur regreſſus poſt valetudinem recuperatam, aut periculi ceſſationem, ſive purè reſignaverit, ſive in favorem, ſive ſimpliciter, ſive ſub penſionis reſervatione, ſive coram Legato, ſive coram Ordinario, ut declaratur Edicto Ludovici XIII. anni 1638. art. 20.

art.10. nec tantùm contra ſuum reſignatarium, ſed etiam contra reſignatarij ſucceſſorem, ut declaravit Toloſana Curia in gratiam Ganſardi Præcentoris Eccleſiæ Aquiſextienſis, qui metu mortis Præcentoriam cum reſervatione penſionis reſignaverat in favorem, cujus reſignatarius mox ſe eodem Beneficio abdicaverat in alterius tertij favorem. Paſtor lib.3. tit.9. num.2. Quum enim aliquis non ſponte renunciavit Clemens Papa III. concedit ei regreſſum ad Beneficium: *Nulla enim ratio* (inquit) *hoc veriſimile reddit, ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis & laboribus quæſitum, quo ſuſtentari debet, facilè ſine magna cauſa ſuâ ſponte reſignet:* cap. *Super hoc*, de renunciat. Et formido urgentis in ægritudine mortis ſi non adimit, ſaltem valde minuit hominis libertatem, & adigit ad ea quæ nunquam alioqui in animum induceret, c. *Literaturam*, de voto. Præterea cùm omnis qui in ægritudine periculoſa renunciat, nequaquam hoc faceret ſi ſciret ſe ex illa infirmitate convaliturum, omnis quæ tunc fit renunciatio hanc ſecum tacitam involvit conditionem jure præſumptam, Niſi de hoc morbo convaluero. Præterea rationabilior eſt cauſa ſuccurrendi ſic reſignanti quàm ei qui in ſimili conſtitutus infirmitate vovit; hic enim vovens intendit promiſſum exequi ſi convaleſcat: reſignans autem non intendit renunciare ſi convaleſcat, & nullatenus renunciaret ſi ſe convaliturum ſciret. Et tamen d. c. *Literaturam*, de voto, illam remittit promiſſionem expreſſis verbis Deo nuncupatam in illo qui ægritudine decumbens mortis pavore Religionem vovit ſi ſoſpes exurgeret. Multò ergo magis videtur remittenda reſignatio quæ nullatenus fieret ſi quis mortem ſe ſciret evaſurum. Bonifacius tamen d. tom. 1. lib.2. tit.10. cap.2. refert aliquando judicatum non eſſe regreſsui locum ſi fuerit reſignatum coram Ordinario: ſed communis ſententia hoc etiam extendit ad Ordinarium; licèt enim liberè conferat, non tamen confert vivente Beneficiario, niſi hic liberè reſignet: atque ita manet hîc etiam communis & fundamentalis ratio regreſsus, quod ſcilicet non reſignaſſet æger ſi ſe ſuperſtitem & convaliturum præſciviſset.

VII. Sexta juſti regreſsus cauſa eſt criminis capitalis accuſatio, cujus incerti ſucceſsus formidine aliquis proprium Beneficium abdicat, quod repetendi jus habet poſtquam judicium condemnationis evaſerit. Sed ne repetitionibus indulgeam conſulito quæ hac de re accuratè pertractavi hoc ipſo lib.2. cap.10. num.1.2.3. tam de reſignatione quæ fit pendente criminis lite, quàm quæ fit poſt condemnationis ſententiam, ſed appellatione ſuſpenſam.

VIII. Olim ad regreſſum novâ ab Ordinario proviſione opus erat, ſed hodiernâ praxi res ita geritur. Regredi volens in Regno Galliæ Judicem Regium oblato libello convenit, ejuſque decreto reſignatarium citari curat, infirmitatem præteritam Medicorum atteſtatione probat, aliamve cauſam propter quam regreſſum petit. Demùm auditis partibus

&

& examinatis probationibus Judex cui more Gallicano judicium poſſeſſorium attributum eſt, reſignatarium poſſeſſione per ſententiam dejicit, eamque petenti regreſſum adjudicat. Hic verò Ordinarium adit, à quo admittatur in priſtina quibus ante reſignationem potitus erat jura ordinis & ſeſſionis & vocis in Capitulo, ſine ullo retroceſſu aut diminutione, atque miniſterij, perinde ac ſi nunquam renunciaſſet; neque tenetur ullum pro novo ingreſſu vectigal Capitulo exſolvere. Lovetus lit. *B*, n. 13. nec ullatenus ullâ proviſione aut collatione opus habet. Oliva lib. 1. placitorum, cap. 19. Deſpeiſſeus tract. de benefic. tit. 11. ſect. 2. art. 6. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. *Ratione perſonæ & rei vitiatur reſignatio*, n. 19. Chopinus lib. 1. de ſacra politia, cap. 8. n. 8. aliique communiter. His ſuffragatur lex *Qui ad tempus*, §. *Reſtitutus*, ff. de decurion. ubi ſtatuitur reſtitutum decurionem tenere ordinem, non quaſi nunc primùm nanciſcatur, ſed quem pridem habuit. Neque verò his obſtat cap. *Ex tranſmiſſa*, de renunciat. dum ſic ait: *Illum non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo recipiant in ſocium & fratrem.* Reſpondetur enim illum de novo mandari recipiendum à Papa, non ex jure, ſed ex liberali gratia & pura commiſeratione; quia diuturno elapſo poſt ſuam renunciationem tempore eandem confirmaverat, dum ea quæ liberaliter illi Eccleſiæ contulerat repetere, atque per inſignem atque indebitam indulgentiam ſibi ſolo pacis ſtudio relexata ſibi reſumere non erubuit, ut ibidem dicitur.

IX. Reſignatio vi aut metu extorta nulla eſt, c. *Super hoc*, de renunciat. Ideoque datur reſignanti regreſſus in Beneficij dimiſſi poſſeſſionem, c. *Abbas*, & c. *Ad aures*, & c. *Ad audientiam*, de his quæ vi metuſve cauſ. fiunt. Si tamen metus cauſa levis fuerit, nec cadens in virum conſtantem, reſignatio facta ſtabit, c. *Cùm dilectus*, eod. tit. Et ſi qui metu adactus fuerat liberè poſtmodùm conſenſerit, reconvaleſcet reſignatio. Rebuffus tit. de reſignat. metu extort. n. 7. 8. 9. & 10.

X. Idem juris eſt in reſignatione cui fraus aut dolus cauſam dedit. Ratio eſt, quia illa reſignatio non poteſt cenſeri voluntaria. Voluntarium enim, ut ab Ariſtotele definitur, eſt quod proficiſcitur à principio intrinſeco cognoſcente ſingula in quibus eſt actio. Ea verò cognitio non poteſt eſſe in animo cui fraus aliena per mendacium aut fictionem illuſit. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de cauſis reſignat. irritan. à n. 1. ad 12. In his cauſis opus ei qui reſignavit incumbit probandi vim, metum aut dolum, d. c. *Super hoc*, de renunc. Atque his caſibus reſignatio adeò nulla cenſetur ex defectu conſenſus, ut nec literis opus ſit in integrum reſtitutionis; ſed reſignans obtinet tamen in judicio poſſeſſorio literas Regias, quibus Judici mandatur, ut ſi probetur vis aut metus aut dolus qui cauſam reſignationi dederint, nullâ ejus reſignationis habitâ ratione confirmet in poſſeſſione Beneficij reſignantem, aut eundem in poſſeſſionem vindicet,

ſi ta-

ſi fuerat ſpoliatus. Sed literæ iſtæ non ſunt reſciſſionis, neque hîc agitur reſciſsorio judicio, ſed perinde ac ſi nulla fuiſset reſignatio facta, cùm ſit ipſo jure nulla & inanis. Rebuffus d. tit. de cauſ. reſignat. irritant. n. 11. & 12. Deſpeiſseus tit. 11. ſect. 2. art. 5. n. 8.

XI. Renunciatio à minore annis vigintiquinque facta non eſt quidem hoc ipſo invalida, ſed caſſa fiet per reſtitutionem in integrum, ſi velit reſignans ab ea reſilire. Rebuffus d. tit. *Ratione perſon. & rei vitiat. reſignat.* n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Papo lib. 3. placitorum, tit. de reſtitution. major. & min. in re benefic. 11. art. 1. Charondas lib. 1. pandect. cap. 10. Lovetus cum Brodæo lit. *B*, cap. 7. Deſpeiſſeus art. 5. n. 10. penes quos hæc aſtruuntur quamplurimis Senatuſconſultis. Neque his obſtat cap. *Si annum*, de judiciis in 6. ſtatuens puberem poſſe in cauſis beneficialibus perinde ac ſi major eſſet annis vigintiquinque admitti in judicio. Hoc enim conceſſo reſtat adhuc ei reſtitutionis beneficium, & donec obtinuerit, res per eum actæ valebunt. Si enim per ſe nullæ ac irritæ forent, ſuperflua eſſet reſtitutio: ſicut paulò antè monui non opus eſſe reſtitutione aut reſciſſione contra reſignationem vi, metu, dolóve extortam, quia talis reſignatio per ſe nulla & irrita eſt.

CAPUT XV.

Ad regulam De infirmis reſignantibus.

1. PLERÆQUE ſunt circa rem beneficiariam regulæ Cancellariæ. Nos hîc præcipuas exequemur, quæ uſu vigent in Galliæ Regno. Sunt verò iſtæ. 1. De infirmis reſignantibus. 2. De triennali poſſeſſore. 3. De annali poſſeſſore. 4. De publicandis reſignationibus. 5. De non tollendo jure alteri quæſito. 6. De veriſimili notitia.

II. Regula de infirmis reſignantibus his verbis concipitur: *Item voluit, quod ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit aliquod Beneficium, dimiſerit, aut illius commendæ ceſſerit, ſeu ipſius Beneficij unionis diſſolutioni conſenſerit, etiam vigore ſupplicationis dum eſſet ſanus ſignatæ, poſtea infra viginti dies à die per ipſum reſignantem præſtiti conſenſus computandos de ipſa infirmitate deceſſerit, ac ipſum Beneficium quavis auctoritate conferatur per reſignationem ſic factam, collatio hujuſmodi nulla ſit, ipſumque Beneficium nihilominus per mortem cenſeatur vacare.*

 III. Vt

III. Ut autem certa habeatur notitia diei obitus providit Franciſcus I. Edicto anni 1539. artic. 50. & 51. dum jubet in Eccleſiarum regiſtro conſcribi diem ſepulturæ Beneficiarij defuncti ipſius Parochi manu, aut alterius qui tunc exiſtat illius Eccleſiæ Superior; necnon ſubſcriptio adjungatur publici Notarij ad ſubſcriptionem Parochi vel alterius Superioris. Jubet præterea art. 54. domeſticis Beneficiarij defuncti ſub pœna corporali, ut veniant notificatum ſincerè dictis Eccleſiis prædicti obitus diem. Ipſis verò corporis defuncti recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit, Clericis verò omnimodam excluſionem à Beneficiis defuncti, & præterea graves pecuniarias mulctas Judicis arbitrio infligendas, art. 55. Quod ſi ad hunc finem corpus exenteraverint, incurrunt per extrav. 1. de ſepultur. in communib. in locis in quibus hæc extravagans recepta eſt, excommunicationem Papæ reſervatam, nec ſolùm facientes, ſed etiam efficaciter fieri mandantes aut conſulentes. In hoc Regno aliiſque pluribus locis ea pœna non eſt recepta: paſſim enim & citra ſcrupulum exenterantur etiam à timoratis perſonis defunctorum corpora, hoc eſt viſcera eorum eruuntur, ne corpus tam citò fœteat & corrumpatur, poſſitque commodiùs aliò transferri. Ἔντερα vox Græca nihil aliud ſignificat quàm viſcera & inteſtina: Græcumque ἐξεντερίζαι nihil eſt quàm inteſtina de animali eximere, & metaphoricè medullam de planta eruere. Et ait Raphaël Tobiæ 6. exentera, hoc eſt eviſcera hunc piſcem.

IV. Iſtam de infirmis reſignantibus regulam primus ediderat Innocentius Papa VIII. cum hac Clauſula, *Reſignaverit ſive ſimpliciter, ſive ex cauſa permutationis.* Sed eam Julius III. obliteravit. Nihilominus tradit Rebuffus p. 3. tit. de infirmis reſignantib. gloſ. 4. valere hanc regulam in caſibus etiam reſignationum quæ fiunt ad permutanda mutuò Beneficia; ſicque judicatum in Curia Pariſienſi die Julij 12. anno 1578. refert Lepreſtre centur. 2. cap. 39. Bengæus item tract. de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 10. n. 9. aſſerit pariter valere hanc regulam in caſu etiam permutationis Beneficiorum. Addit Rebuffus loco cit. eum qui permutavit Beneficium cum ægro qui intra viginti dies exceſſit, non habere jus priſtinum Beneficium ſuum recuperandi, hac ratione, quia qui cum graviter ægrotante ſic permutat, præſumitur fraudem moliri in præjudicium expectantium & Ordinariorum. Neque jura intendere quempiam in vitæ confinio de beneficiis Eccleſiæ tanquam de hæreditaria portione ac ſucceſſione diſponere, can. *Epiſcopo* 1. & 2. & can. *Plerique*, & can. *Moyſes*, 8. q. 1. Præterea huic iſtâ occaſione permutanti imputandum eſt quod ſe ultrò huic periculo expoſuerit, ſiquidem cogitare debuit fore ut hic moreretur quem videbat ægritudine laborare. Itaque cap. 2. in fine, de renunciat. in 6. de renunciantibus ac permutantibus in fraudem his verbis edicit, *Ut & habita prebenda & ambita ſimul omninò careant.*

V. Non ſunt Doctores unanimes valeatne regula de infirmis reſignantibus

tibus, quando in reſignatione clauſula iſta inſerta fuit, *vel aliàs quovis modo vacet*? Et remedio hujus clauſulæ ceſſare regulam iſtam, & reſignatario jus acquiri, quamvis intra viginti dies reſignans de eadem infirmitate moriatur, docet Gomeſius ad regulam de veriſimili notitia, num. 54. & Paſtor lib. 3. de benef. tit. 2. num. 6. dummodo per fraudem non fuerit cadaver occultatum ad antevertendos omnes per obitum impetraturos. Ex adverſo nullatenus per illam clauſulam impediri hujus regulæ effectum docet Rebuffus d. tit. gloſ. 14. num. 13. & Charondas, qui libro 1. pandect. cap. 10. ita fuiſſe judicatum refert à Senatu Pariſienſi: & Mainardus, qui lib. 1. cap. 59. ſimile profert Senatuſconſultum Curiæ Toloſanæ. His accedit ratio. Cùm enim tempore reſignationis non vacaret Beneficium per obitum, præſumi non poteſt voluiſſe Papam conferre Beneficium per obitum dum vivit reſignans, aut voluiſſe conferre Beneficium vacaturum; ſed tantum actu & de præſenti vacans per ſolam reſignationem. Aliud quidem juris eſſet ſi poſt mortem reſignantis Papa reſignatarium illum de eodem Beneficio provideret tanquam per mortem vacante, dummodo jus alteri non fuerit antea quæſitum; ſic enim fieret ut taliter proviſus vero titulo niteretur, & non irritæ & caducæ reſignationis.

VI. In Regno Galliæ illi viginti dies non ſolent computari à die præſtiti per reſignatorem conſenſus, ut vult iſta regula, ſed à die admiſſæ per collatorem reſignationis. Atque ita ſæpius in ſupremis Regni Curiis judicatum teſtantur Boërius qu. 358. & Rebuffus d. tit. gloſ. 10. numer. 10.

VII. Quid ſi ſanus aliquis reſignaverit & poſt reſignationem in morbum inciderit, cujus vi deceſſerit intra viginti dies ab ipſa reſignatione computatos? Iſto caſu non eſt huic locus regulæ expreſſis verbis dicenti: *Si quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit*. Valebit itaque reſignatio. Rebuffus d. tit. gloſ. 2. n. 2. & 14.

VIII. Regula iſta etſi expreſsè dicat, *Si Beneficium quavis authoritate conferatur per reſignationem ſic factam*, non admittitur intra Regnum Galliæ in reſignationibus quæ fiunt coram Ordinariis, ſed ad eas ſolas reſtringitur quæ fiunt coram Papa vel Legato. Idque firmatur innumeris Supremarum Galliæ Curiarum judiciis, quibus ab Ordinario in vim reſignationis proviſus excluſit proviſum per obitum qui contigerat intra viginti dies factæ in morbo reſignationis. Sic tradunt Gallicani Authores Papo lib. 3. placitorum, tit. de infirm. reſign. 2. art. 2. Imbertus in enchiridio, verb. Regul. Cancel. de 20. dieb. Molinæus in regul. Cancel. de infirm. reſign. num. 34. Duarenus lib. 8. de benef. cap. 2. §. 5. Chopinus de ſacra Politia lib. 1. tit. 6. n. 3. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 19. & lib. 1. pandect. cap. 10. Peleus lib. 2. action. forenſ. cap. 10. Lovetus lit. *I*, cap. 5. Ratio differentiæ hac in re inter Papam & Ordinarios hæc

eſt, quia plus eſt ſuſpicionis fraudis coram Papa in remotis agente nec locorum Clericos cognoſcente, quàm coram Ordinariis exactiorem notitiam habentibus & rerum & Beneficiorum & Clericorum ſuæ Diœceſis. Quæ eadem cauſa eſt, cur non ſit neceſſaria in Ordinariorum collationibus expreſſio cæterorum quæ proviſus poſſidet Beneficiorum; quæ tamen omiſſio collationem quæ à Papa fit invalidaret.

IX. Eadem Regula nihil obeſt reſignationibus à Rege Galliæ admiſſis, quando contulit jure Regaliæ. Charondas lib. 1. pandect. cap. 2. Lovetus lit. *R*, cap.47.

X. Eidem regulæ non eſt locus in morte civili ſeu capitis diminutione reſignantis. Molinæus comment. in hanc regul. num. 351. Rebuffus ad hanc regul. gloſſ.11.

XI. Obſervanda ſunt verba Regulæ, *de ipſa infirmitate deceſſerit*. Si enim in infirmitate reſignans novo occurrente caſu deceſſerit, ſive gladio, ſive veneno, ſive laqueo, ſive ruina aliqua poſt paucos dies, ipſa valebit reſignatio, quia de ipſa infirmitate non deceſſit. Itaque duo probanda ſunt ad excludendum reſignationis effectum: primò defunctum reſignaſſe tempore infirmitatis ſuæ: ſecundò de eadem infirmitate interiiſſe intra vigeſimum ab admiſſa reſignatione diem. Rebuffus dict. gloſs. 11.

XII. Quid verò juris ſi reſignatum fuerit dum febris intermittebat, ut fit in tertianis & quartanis febribus? Ritè declarat Rebuffus gloſs. 2. num. 6. ad hanc regul. hanc procedere regulam ſive febris continua ſit, ſive intermittens ac interpolata: licèt enim acceſsus intermiſerit, perdurat tamen habitus morbi quandiu morbificus humor perſiſtit intra corpus. Neque refert ſi tempore reſignationis fuerit levis febricula quæ non exiſtimabatur pericoloſa: ſufficit enim ſi ſecundùm verba regulæ decedat ex ea infirmitate: & plerunque mors ſequitur ex infirmitate quæ principio levis deinde ingraveſcit. Ibid. num.5.

XIII. Summus Pontifex poteſt huic Regulæ derogare, idque facere ſolet ad reſignatarij petitionem, itaut in Galliæ quoque Regno iſtiuſmodi admittatur ob Papæ derogationem reſignatio. Rebuffus ibid. gloſs.2. à num.24. ad 27. Molinæus in hanc regul. à num.127. ad 141. Charondas lib. 1. pandect. cap. 12. Etiam menſibus Graduatorum nominatorum. Rebuffus d. gloſs. 2. à num.27. ad fin. Charondas lib. 1. reſponſ. cap. 20. & lib. 1. pandect. cap. 12. Papo d. tit. de infirm. reſign. 2. art. 5. Chopinus lib.1. de ſacra Politia, cap. 5. num. 5. Quinetiam valet derogatio iſta in præjudicium Indultariorum Curiæ Pariſienſis, ut ex multis ſupremis judiciis affirmat Bengæus de canonicis inſtitutionum conditionib. §. 10.11.14. Omnis enim res per quas cauſas conſtituitur per eaſdem diſsolvitur, cap. 1. de regul. jur. Ejuſque eſt diſsolvere cujus eſt & ligare, l. *Si puella*, ff. de ſponſalib. Et nihil tam naturale quàm eodem genere quodcunque diſſolvere

vere quo colligatum eſt, l. *Nihil tam naturale*, ff. de regul. jur. Igitur, cùm Papa jus condiderit, poteſt etiam circa idem jus ex æquitate diſpenſare.

XIV. Circa hoc tamen ſciendum eſt non eſse locum derogationi aut diſpenſationi regulæ de viginti diebus in præjudicium ejus Ordinarij qui Cardinalitiâ dignitate præeminet. Docent enim Molinæus ad regul. de infirmis, num. 163. Lovetus lit. *C*, cap. 15. Bengæus de canonicis inſtitutionum conditionibus §. 10. num. 17. & 18. & tit. de variis mod. acquir. benef. §. 10. num. 22. & 23. initum fuiſse inter Paulum Papam IV. & Cardinales, ut in eorum ordinariæ collationis præjudicium neque Papa, neque Legatus diſpenſare valeant circa regulam iſtam. Iidemque affirmant indultum iſtud ac privilegium Cardinalium admiſsum fuiſse & inſinuatum in Magno Regio Conſilio. Etenim immunitate digni ſunt quos lateris Supremi Principis comitatus exornat., l. unica, Cod. de præpoſ. lab.

CAPVT XVI.

Proſequutio cæterarum regularum Cancellariæ in Gallia vigentium.

I. VIM habet pariter in Regno regula de publicandis reſignationibus, ſic ſtatuens: *Item idem Dominus ſic ſtatuit & ordinavit, quod quæcunque Beneficia Eccleſiaſtica, ſive in Romana Curia, ſive extra eam reſignata (niſi de illis factæ reſignationes, ſi in eadem Curia, intra ſex menſes à data ſupplicationis, & non præſtiti conſensus computandos: ſi verò extra dictam Curiam factæ ſint, intra menſem; extunc ubi talia beneficia conſiſtunt publicatæ fuerint, vel poſſeſſio illorum ab eis quos id contingit petita fuerit) ſi reſignantes ita poſtmodum in eorundem beneficiorum reſignatorum poſſeſſione deceſſerint, non per reſignationem, ſed per obitum hujuſmodi vacare cenſeantur. Collationes quoque, & aliæ quævis diſpoſitiones illis tanquam per reſignationem vacantibus factæ, & inde ſequuta nullius ſint roboris vel momenti.*

II. Ratio regulæ iſtius eſt, ut evitetur multiplex collatio, quæ fieri poſset ex ignoratione præcedentis de qua agitur reſignationis & collationis. Prætereà ut populo innoteſcat quis ſit ejus Paſtor, aut quis Ec-

cleſiæ Miniſter, ad quem ubi fuerit recurratur. Eſt enim utrinque mutuæ cognitionis officium, ut paſtor ſuas oves agnoſcat, juxta illud Proverb. 27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui* : & oves paſtorem ſimul agnoſcant & ſequantur, dicente Domino noſtro Joan. 10. *Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ, & ſequuntur me.* Alia item regulæ hujus cauſa eſt, ut evitentur illæ reſignationes, quæ ideo occultè fiebant ut reſignanti facilis eſſet ad dimiſſum Beneficium regreſſus. Huic diſpoſitioni conformantur ſubſequutæ Conſtitutiones Pij IV. & Pij V. in Gallia receptæ contra ſimoniacam confidentiam.

III. In Gallia tempus ſex menſium aut unius menſis hac regula præſtitutum computatur à die admiſſæ reſignationis, & non à die præſtiti à reſignante conſenſus. Papo lib. 3. tit. *Ad regul. de publicand. reſign.* 1. art. 4. Charondas lib. 1. pandect. cap. 12. Poteſt verò id tempus à Papa prorogari ad partis petitionem, etiam in Galliis. Boërius deciſ. 312. Papo dict. tit. art. 5.

IV. Quia verò dum Rex Franciæ confert per reſignationem, confert tanquam Ordinarius, proviſiones ab eo conceſſæ publicandæ ſunt intra menſem, ut ſæpiſſimè judicatum fuit à Magno Conſilio Regio. Charondas lib. 1. pandect. cap. 12. Reſignatio quoque à Legato admiſſa publicanda ſimiliter eſt intra menſem. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 18.

V. Liquet ex illis regulæ verbis, *ubi talia beneficia conſiſtunt*, fieri debere publicationem in loco Beneficij, ſive fiat in ipſa Eccleſia præſente populo, ſive in foro, ſive in publico auditorio; ad præſentiam ſive Clericorum, ſive Magiſtratuum, ſive Æditiuorum, quos vulgus matricularios & marguilliers appellat, ſive multorum de plebe: has enim ſingulas publicandi formas admittit & probat Rebuffus p. 3. tit. *Ad regul. de public. reſignat.* gloſ. 10. Et ſi ſit impedimentum ex peſte, bello, aut ex ipſius oppoſitæ partis factione, vel ex juſto metu, fieri poteſt publicatio in vicinia, juxta c. *Quoſdam*, & c. *Quanto*, de præſumption. Rebuffus d. loco, num. 9. Ritus & forma publicationis hæc eſt communior & certior, ſi Notarius convenienti & publico in loco, præſertim (ſi fieri commodè poteſt) in Eccleſia, ſpectante & audiente multitudine, voce clara dicat, reſignationem talis Beneficij à tali factam fuiſſe admiſſam à Papa vel Legato vel Ordinario, qui talem de hoc Beneficio providit; idque ſcripto conſtare quod habet ad manum. Deinde publicationis iſtius actum expedit ſua manu & duorum ſaltem teſtium ſubſignatione communitum.

VI. Non eſt huic regulæ locus ſi reſignatarius ſuam purgaverit moram, ipſamque reſignationem publicaverit etiam poſt ſemeſtre, vivente adhuc tamen reſignante. Papo loco cit. art. 6. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 21. Molinæus ad hanc regul. quæſt. 3. num. 23. Bengæus de

canonicis inſtitutionum conditionibus, §.10. num. 23. & 24. Ad hoc verò requiritur ut iſta publicatio diem mortis reſignantis præceſſerit. Licèt enim ante obitum facta ſit publicatio moræ purgativa, ſi tamen eodem die facta ſit primùm publicatio, & mox inſequuta fuerit mors ipſa reſignantis, nihil proderit talis publicatio, & invalida cenſebitur, juxta Charondam loco cit. & Rebuffum ad tit. de publicand. reſignat. gloſ. 13. num. 10. & 11. Quod ſi aliter quàm per reſignationem beneficium vacet, non eſt neceſſaria iſta publicationis ſolennitas, quam jus requirit in ſolis reſignationibus ut neceſſariam.

VII. Quamvis autem regulæ contextus loquatur diſiunctivè, *ſi reſignationes publicatæ fuerint, vel poſſeſſio ab eis quos id contingit, petita fuerit;* quæ cauſa eſt ut Gomeſius comment. in hanc regul. affirmet alterum ex his duobus ſufficere: Praxis tamen Gallicana hoc exigit ut utrunque ſejunctim fiat, ſcilicet publicatio reſignationis, & ſumptio poſſeſſionis, ut admonent Rebuffus & Molinæus in ſuis ad hanc regulam commentatiis, & cum eis Bengæus loco citato. Et utique in Regno Galliæ tempus præfixum ad ſumendam poſſeſſionem non eſt unius menſis aut ſemeſtris, ſicut ad ad publicandam reſignationem, ſed trienni j. Publicatio itaque fit per publicam literarum exhibitionem, atque inſinuationem apud acta publica, & petitionem poſſeſſionis Beneficij, ut ibidem Rebuffus obſervat. Sed ſi ad publicandum aut exhibendum in loco ubi ſitum eſt Beneficium non ſit rutus acceſſus, aut apud Ordinarium, aut ſi Capitulum nolit admittere, ſufficiet eo caſu publicatio & proteſtatio facta apud Notarium cum duobus aut tribus teſtibus, quæ in tabulas publicas redigatur. Ita ſtatuit Gallicum Edictum de parvis datis, art. 13. juxta Rebuffum ad hanc regul. gloſ. 9. alioſque Gallicanos Juriſconſultos.

VIII. Agendum nunc de Regula Cancellariæ de annali poſſeſſore, ſic ſtatuente: *Item Sanctus Dominus noſter ut improbi motus lites exquirentium reprimantur, voluit & ordinavit quod quicunque Beneficium Eccleſiaſticum tunc per annum immediatè præcedentem pacificè poſſeſſum, & quod certo modo vacare prætendit, deinceps impetraverit, nomen, gradum & nobilitatem poſſeſſoris ejuſdem, & quot annis ipſe poſſedit, & ſpecificam & determinatam, ex qua clarè conſtare poſſit quod nullum ipſi poſſeſſori in dicto Beneficio jus competat, cauſam in hujuſmodi impetratione exprimere, & intra ſex menſes ipſum poſſeſſorem in judicium evocari facere, cauſamque extunc deſuper infra annum uſque ad ſententiam definitivam incluſivè proſequi debeat & teneatur. Alioquin impetratio prædicta & quæcunque inde ſequuta nullius extent firmitatis, & idem impetrans de damnis & intereſſe poſſeſſorem prædictum propterea contingentibus ei ſatisfacere ſit aſtrictus.* Regula iſta nullum annali poſſeſſori jus attribuit vel titulum, nec eundem à peccato (ſi quod contraxit) eximit: ſed ei tantùm ſuppeditat

ditat exceptionem adverſus actorem, atque repulſam, ſi quæ hic mandantur non ſervaverit. In quo differt à regula de pacifica triennali poſſeſſione, quæ novum jus ac titulum impertit, ne quis deinceps litibus divexari poſſit, cùm annalis poſſeſſor hoc unum habeat, ut non ei lis intentetur, niſi ſervatis ab actore præfatis conditionibus.

IX. Regula hæc procedit in collationibus à Papa vel à Legato factis, non autem ab Ordinariis, ut docet Gomeſius in hanc regul. qu. 9. & Azorius p. 2. lib. 7. cap. 34. qu. 5. Huic quoque Regulæ Papa & Legatus derogare poſſunt per has clauſulas: Quod verus vacationis modus pro expreſſo habeatur: aut, Quod major expreſſio non obſtante dicta regula ſuppleatur.

X. Quod verò eadem regula ſtatuit, ut intra ſex menſes poſſeſſor in jus vocetur, & ut intra annum lis terminetur uſque ad ſententiam definitivam, diverſa his eſt Gallicana praxis ex Caroli IX. Edicto Aurelianenſi art. 4. & Henrici III. Edicto Bleſenſi art. 46. itemque Melodunenſi art. 17. Scilicet ut contra devolutarium lis intentetur intra tres ab adepta poſſeſſione menſes, electo priùs ab actore domicilio, & data conſignatáve pro litis ſumptibus ſatiſdatione: atque ut intra biennium lis inſtruatur, alioqnin repellatur actor. Qui tamen excuſabitur ſi legitimum intervenerit in proſequenda lite impedimentum, aut ſi reus non petierit ſatiſdari ante litis conteſtationem. Hæc enim exceptio ſicut reliquæ dilatoriæ aut declinatoriæ in ipſo litis limine opponenda eſt, l. final. C. de exceptionib.

XI. Exploranda nunc eſt regula de triennali poſſeſſore: *Voluit & ordinavit Dominus noſter, ut ſi quis quacunque Beneficia Eccleſiaſtica, qualiacunque ſint, abſque ſimoniaco ingreſſu, ex Apoſtolica vel Ordinaria collatione per triennium pacificè poſſederit, ſi ſe non intruſerit, ſuper hujuſmodi Beneficiis moleſtari nequeat, necnon impetrationes de Beneficiis ſic poſſeſſis factas irritas & inanes cenſeri decrevit.*

XII. Hæc ipſa juris diſpoſitio habetur pariter in Concordatis initis inter Leonem Papam X. & Franciſcum I. Galliæ Regem, tit. de pacificis poſſeſſoribus. Cæterùm non juvatur hoc privilegio Regularis Clericus qui ſeculare Beneficium triennio pacificè poſſederit. Illa namque triennij poſſeſſio non poteſt ſtatum & incompatibilitatem mutare Beneficij, ut multis & ſolennioribus Senatuſconſultis judicatum referunt Montolonus cap. 122. Brodæus ad Lovetum lit. *B.* cap. 12. Paſtor lib. 3. tit. ult. n. 25. Deſpeiſſeus tit. 11. ſect. 3. n. 6. Idemque ſtatuendum de Seculari qui triennio regulare Beneficium poſſederit in titulum, niſi ſtatus Beneficij fuerit annorum quadraginta præſcriptione mutatus, c. *Cùm de beneficio*, de præbend. in 6.

XIII. Olim jus regaliæ ab hac regula liberum erat; reſervatio enim vacantis in regalia beneficij durabat annos triginta, ſecundùm Conſtitutionem

tionem Ludovici XII. atque ita docent veteres Francici Juriſconſulti Rebuffus, Papo, & alij. Verùm ſucceſſit Edictum Henrici IV. anni 1606. quo regula iſta ad regaliam extenditur, & declaratur proviſum quemque poſt triennij poſſeſſionem tutum eſſe contra Regaliſtas. Vide Brodæum ad Lovetum lit. *V*. n. 2.

XIV. Ad triennium iſtud pacificæ poſſeſſionis non poteſt conjungi tempus præceſſoris cum tempore ſucceſſoris; ut ſi hic biennio poſſidet, non poteſt conferre ad ſuum biennium annum poſſeſſionis præceſſoris ſui: quanvis in poſſeſſionibus rerum profanarum conjungi ſoleant ex juris diſpoſitione tempora duorum ſucceſſivè poſſidentium ad complendam præſcriptionem. Ratio hujus differentiæ in promptu eſt, quia in materia profana poſſeſſor jus habet à ſuo auctore ideoque utitur acceſſione temporis ejus, l. *Pomponius*, §. *Cum quid*, ff. de acquir. poſſeſſ. At in Beneficiis poſſeſſor jus habet non à præceſſore, ſed à collatore, ideoque amborum tempora jungi non poſſunt. Ita docent Gloſſa pragmaticæ Sanctionis, tit. de pacif. poſſeſſ. Gomeſius in regul. iſtam, qu. 13. Mainardus lib. 1. cap. 64. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſ. n. 321.

XV. Qui ſimoniacè Beneficium accepit, non juvatur iſta regulâ, cùm expreſsè talem excludat. Imò verò qui per alterius ſimoniam quam ignorabat proviſus fuit, ſtatim atque reſciverit, tenetur ſic acquiſito beneficio ſe abdicare, can. *Præſentium*, 1. q. 5. c. *Ex inſinuatione*, de ſimon. Attamen Gomeſius ad hanc regul. qu. 12. & Rebuffus tract. de pacif. poſſeſ. n. 243. & Riccius deciſ. 225. affirmant ſimoniacè proviſum ſine ſua notitia vel culpa gaudere privilegio triennalis poſſeſſoris, cùm habeat cum bona fide titulum coloratum. Cæterùm cùm ipſa regula generaliter & indiſtinctè excludat ſimoniacum ingreſſum, crediderim potiùs non poſſe juvari niſi decennij poſſeſſione, ſecundùm Mainardum lib. 1. cap. 58. Charondam in ſuis obſervat. ad regul. Cancel. ad verbum *Beneficium*, & lib. 1. reſponſorum, cap. 44.

XVI. Si quis ob juſtum impedimentum cùm vellet non potuerit iſtam interrumpere triennalem poſſeſſionem, quale eſt tempus hoſtilitatis, captivitatis, epidemiæ, diutini morbi, ei tamen ſubvenitur ut triennalem poſſeſſorem poſſit judicio convenire, dummodo triennio illo vel ſemel de ſuo jure & intentione proteſtatus ſit eo modo quo potuit, ſive coram ipſa parte, ſive coram Judice loci per Notarium cum duobus teſtibus: quæ proteſtatio ipſi parti intimanda eſt, niſi publica impediat calamitas; alioqui enim non interrumperetur triennalis præſcriptio, c. *Cauſam*, de elect. & l. *Cùm quidam*, ff. de appellation. His ſuffragantur Bononienſia Concordata, tit. de pacif. poſſeſ.

XVII. Si quis à me permutatum Beneficium evincat, potero alterum à me per compermutationem abdicatum Beneficium etiam à triennali

 pacifico

pacifico poſſeſſore repetere, juxta c. *Si beneficia*, 20. de præbend. in 6. Duarenus de benef. lib. 7. cap. 12.

XVIII. Sine titulo ſaltem colorato præſcriptio iſta triennalis jus nullum tribuere valet, juxta Concordata Bononienſia, tit. de pacif. poſſeſſ. His conſonat cap. 1. de regul. jur. in 6. Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri. Poſſeſſio itaque illa triennalis non attribuit titulum, ſed illum roborat qui alioquin invalidus eſſet. Titulus verò coloratus eſt qui ſpeciem habet juſti & canonici tituli, ſed tamen per ſe inutilis eſt, & inefficax ad juris attributionem, propter aliquod juris impedimentum. Et ſine titulo vel juſto & canonico, vel ſaltem colorato, triennalis poſſeſſor habetur pro intruſo. Papo lib. 8. placitorum, tit. 9. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 2. defin. 5.

XIX. Alia receptiſſima, utpote manifeſtam referens æquitatem & juſtitiam regula Cancellariæ eſt de non tollendo jure alteri quæſito: quâ ſancitur ut ſi Papa aliquam Præbendam à ſe alicui adhuc viventi collatam alteri de novo conferat, nec ille cui priori contulit, fuerit juridicè depoſitus, ſecunda iſta collatio prorſus irrita ſit. Et conformatur juri communi, quo reſcriptum ſecundum ab aliquo in uno eodemque negotio obtentum in præjudicium antecedentis reſcripti ab altero obtenti invalidum ſit, & præſumatur indubitanter ſubreptitium, c. *Cæterum*, de reſcript. c. *Cum olim*, de ſent. & re judic.

XX. His ſubjungimus in Gallia quoque receptam Cancellariæ Regulam de veriſimili notitia, quæ collationem vacantis per obitum Beneficij reddit invalidam, ſi inter obitum & collationem non interfuerit ſufficiens intervallum ad habendam obitus notitiam eamque collatori notificandam. Et procedit hæc regula in quibuſcunque collationibus, tum Apoſtolicis, tum Ordinariorum. Deſelva 3. p. q. 46. Molinæus ad regul. de veriſimili notitia, n. 4. Alioqui nulla eſt collatio, & valet Regula iſta non ſolùm in vacatione per obitum, ſed etiam in vacatione per ſententiam depoſitionis aut privationis: à qua ſententia quemadmodum & à momento obitus decurrere incipit tempus veriſimilis notitiæ, habita ratione locorum diſtantiæ.

XXI. Ne fraus ulla huic regulæ fiat, cautum fuit Edicto Franciſci I. anno 1539. ut in Eccleſiæ tabulario conſcribatur dies ſepulturæ defuncti Beneficiarij, cui ſubſcribat Parochus, aliuſve Superior Eccleſiæ, necnon Publicus Notarius, art. 50. & 51. Jubet inſuper art. 54. domeſticis defuncti Beneficiarij ſub pœna corpori infligenda, ut Eccleſiæ ſincerè ſignificent diem ac horam obitus. At ipſis corporis recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit. Clericos autem cadaveris recelatores, aut recelationis cooperatores & conſcios excludit penitus à quibuſcunque defuncti Beneficiis, mandatque Judicibus ut mulctas pecuniarias eiſdem infligant, art. 55.

CAPUT XVII.

De jure præventionis: de partibus ſupplicationis beneficialis, & de ſignaturis.

I. POTESTATE gaudet Summus Pontifex in collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum quoſlibet Ordinarios præveniendi; adeout ſi ambiguum ſit quænam fuerit prior proviſio, an Papæ, an Ordinarij circa idem pluribus collatum Beneficium, præferendus quidem ille ſit qui prior inivit poſſeſſionem. Sed ſi hoc quoque ipſum ſit ambiguum, aut ſi neuter poſſeſſionem adivit, præferendus ille ſit, qui à majori, hoc eſt Apoſtolica Sede proviſionem habuit, c. *Si à Sede Apoſtolica,* de præbend. in 6. Jus iſtud omne aboleverat Concilium Baſileenſe, & in eo procuſa Sanctio Pragmarica, tit. de collation. §. *Item circa*, eo quod omnia referret ad electionem, & non ad unius arbitrium. Sed per Concordatum jus iſtud præventionis revixit, tit. de Mandatis Apoſtolicis, §. *Declarantes.*

II. Hoc idem jus Ordinarios præveniendi competit pariter Legatis Apoſtolicis in provinciis ſibi commiſſis, d. c. *Si à Sede Apoſtolica.* Sed non extenditur ad Nuncios Apoſtolicos, niſi mittantur cum poteſtate Legatorum à latere. Gloſſ. in d. c. *Si à Sede Apoſtolica.*

III. Ceſsat præventio ſi coram Ordinario res inchoata ſit, quamvis nondum integra; ut ſi coram eo Beneficium reſignatum ſit, necdum collatum; aut ſi ab eo collatum ſit Beneficium vacans, ſed is cui collatum eſt, ſive per abſentiam, ſive alia ex cauſa nondum acceptaverit, cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. Debet verò intra tempus ab Ordinario præfixum acceptare, ſed non ultra ſemeſtre, alioqui jus devoluitur ad Superiorem. Et ſi ab Ordinario intra ſex menſes collatum fuerit incapaci Beneficium, vel contra formas juris, non recurritur ad Papam, neque ad Legatum jure præventionis, ſed ad proximum Superiorem jure devoluto.

IV. Patronus Laïcus intra tempus præſentandi præveniri non poteſt, ſed poteſt à Papa præveniri Eccleſiaſticus Patronus cum derogatione pro illa vice. Tempus præfixum Patrono Laïco ad præſentandum eſt quadrimeſtre, Eccleſiaſtico autem ſemeſtre, cap. unico de jurepatron. in 6.

Sed ſi Patronus intra debitum tempus Ordinario præſentaverit, non admittitur ulla Præventio, quamvis ſit jus patronatus Eccleſiaſticum, cui poteſt Papa vel Legatus derogare. Summa ratio eſt, quia præventio non procedit quando jam res fuit inchoata, quamvis nondum integra, ſeu ad perfectum adducta. Lovetus lit. *P*, num. 15.

V. Graduati etiam poſtquam inſinuaverint, nondum tamen Beneficium vacans petierint ac requiſierint, poſſunt à Papa præveniri. Rebuffus in Concordatum, tit. de Mandatis Apoſtolicis, §. *Statuimus.* Brodæus ad Lovetum lit. *P*, num. 43. Sed poſtquam Graduatus requiſivit coram Ordinario nullus eſt præventioni locus, ut ſanxit Ludovicus XII. Edicto anni 1598. art. 14. Quia ſcilicet res alibi jam inchoata fuit. Requiſitio porrò fieri debet à Graduato intra ſemeſtre, quo elapſo non ampliùs auditur. Rebuffus tract. nominationum, quæſt. 17. n. 3.

VI. Indultarij eodem jure potiuntur quo Graduati; à ſummo enim Pontifice præveniri poſſunt etiam poſt inſinuationem indulti ſui, ſed nullatenus poſtquam Beneficium vacans requiſierint. Debet verò Indultarius Beneficium vacans requirere intra menſem à die notitiæ vacationis, ut præventionem excludat. Clement. unica, de conceſſ. præbend. quo loco Gloſſ. in v. *Intra menſem*, dicit terminum menſis invaluiſſe de ſtylo & more Curiæ. Papo lib. 2. placitorum, tit. 6. Conceditur tamen ſemeſtre ad conferendum.

VII. Regem Franciæ prævenire Papa non poteſt poſt aperturam regaliæ in Beneficiis quorum collatio ad Regem ſpectat jure regaliæ, licet in Curia Romana vacent. Deſelva p. 2. de benefic. quæſt. 23. Ruſæus tract. de jure regal. in 9. privilegio. Rebuffus tract. nominationum, q. 15. num. 8. & 9.

VIII. Ordinarij collatores ſi Cardinalitia dignitate præfulgeant, non poſſunt à Papa vel Legato præveniri, juxta indultum eis privilegium à Paulo IV. quod fuit in Magno Regio Conſilio Lutetiæ publicatum & receptum, ut ſcribit Lovetus lit. *C*, num. 15. Molinæus ad regul. de infirmis reſign. num. 17. & 18. idemque de variis mod. acquir. benef. §. 10. num. 22. & 23. Hujus indulti verba latè ſe extendunt. *Non poſſunt*, inquit, *Sancta Romanæ Eccleſiæ Cardinales præveniri in Beneficiis ad collationem eorum conjunctim vel diviſim, nominationem, electionem, præſentationem, inſtitutionem, & aliam quamcunque diſpoſitionem pertinentibus.* Ex his itaque infertur, quod à præventione ſervatur juſpatronatus etiam Eccleſiaſticum ubicunque Cardinalis poteſt inſtituere. Item quod Capitulis & Monaſteriis quibuſcunque ſervatur immune à præventione jus eligendi & conferendi, quoties idem cum eis conjunctim jus competit Cardinali. Atque in his magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, ſuoque roborat & exornat privilegio, c. *Quod in dubiis*, de conſecr. Eccl. & l. *Quæ religioſis*, ff. de rei vindicat. & l. *Quæritur*, ff. de ſtat. hom.

IX. Non

IX. Non admittitur præventio tam Papæ quàm inferiorum collatorum, ubi ſtatuto, conſuetudine, vel privilegio jus conferendi diviſum eſt inter Epiſcopum, vel Abbatem & Capitulum, vel inter Papam & Epiſcopum aut Abbatem, & alternatim aut per turnum, ut dicunt, ſeu per vices fit collatio, ut eſt uſus in Britannia Armorica provincia Gallicana, ubi Papa collatione Beneficiorum potitur ſolus, quæ menſibus octo vacare contingit; Ordinarij verò conferunt reliquis quatuor anni ejuſdem menſibus, ut ait Molinæus ad regul. de infirm. reſign. n.236. Similes quædam menſium anni partitiones circa collationes Beneficiorum aliis quibuſdam locis vigent inter Papam & Ordinarios, itavt ſeſe inuicem prævenire non poſſint. Gonzales ad regul. de alternativa, gloſ. 10. n. 30. Mohedanus deciſ.72. de præbendis.

X. Veruntamen ex quo aperta regalia fuit, omnis præcedens partitio cedit & deſinit in favorem Regis, qui ſolus confert in menſibus non ſolùm Epiſcopis, ſed etiam Abbatibus, Capitulis, & aliis quibuſcunque affectis ac deſtinatis, etiam ipſi Summo Pontifici; ceſſantque omnes præventiones. Hujuſmodi eſt Galliæ praxis innumeris ab antiquo Curiarum Regni deciſionibus firmata, quarum multas refert Bengæus §.de collationibus Regiis, n.18 .ubi & probat jus iſtud Regium antiquius eſſe omnium præventionum & reſervationum uſu & jure.

XI. Sive jure præfato præventionis, ſive jure devoluti, ſive ex neceſſitate diſpenſandi recurratur ad Papam aut Legatum in-cauſis beneficiariis, contexenda primùm eſt in ſcriptis ſupplicatio in qua deſideratur collatoris aut diſpenſatoris ſignatura. Primùm quidem in ſupplicatione fit rei de qua collator certificandus eſt narratio; proponitur deinde ſupplicis deſiderium, & ſubiiciuntur demùm clauſulæ ad effectum gratiæ quæ poſtulatur neceſſariæ. Collatori ante omnia notificatur ſupplicis perſona nomine proprio & cognomine, loco originis diœceſiſque, & Clericaturæ ac Ordinum, ſi quos habet, deſignata. Hoc tamen ultimum de Ordinibus non eſt ſemper neceſſarium, ut neque Nobilitatis aut Gradus Doctoratus alteriuſve licentiæ expreſſio, niſi fortè petitum Beneficium hujuſmodi qualitates requirat.

XII. Hoc tamen in genere præmonendum duco, quod error nominis aut falſa demonſtratio quæ contingere facilè in ſupplicationibus poſſunt, non officiunt, modò ſatis de re vel perſona conſtet, c. *Significante*, de reſcript. & l. *Falſa demonſtratio*, ff. de condition. & demonſtr. l. *Patronus*, §. 2. ff. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, ff. de contrahend. empt.

XIII. Si petitur reſcriptum in forma gratioſa, non verò in forma pauperum, debent neceſſariò in ſupplicatione ſigillatim exprimi cætera Beneficia, quibus ſupplicans eſt proviſus; dignitaſque, & valor eorum, quantulacunque ſint, c. *Ad aures*, de reſcript. c. *Si motu proprio*, de præ-

bend.in 6. Gloſſa pragmat. Sanctionis, tit. de collation. §. *Item quod univerſitas.* Rebuffus in praxi, tit. *Forma nova proviſionis.* Molinæus in regul. de infirm. reſign. num.4. & 47. Lovetus lit. *B*, num.3. ſive orator de beneficiis illis proviſus ſit in titulum, ſive in perpetuam commendam; non eſt enim neceſſe exprimere commendam ad tempus, c. *Poſtulaſti*, de reſcript. Inſuper neceſſe eſt ut exprimat orator Beneficia ſibi collata, quorum proviſionem nondum acceptavit, niſi eum probabilis ignorantia facti excuſet. Debet pariter Beneficia quibus ſpoliatus fuit exprimere, ſi ſpes ei affulget poſtliminij; ſed non ea quibus per Judicis ſententiam depoſitus fuit, ſi ſententiæ acquieverit. Felinus in c. *In noſtra*, de reſcript. alioqui ſubſequens collatio impugnari poterit ut obreptitia.

XIV. Præſtimonia verò ſi qua habet, non tenetur exprimere, neque penſiones Eccleſiaſticas quas habet etiam ad vitam; hæc enim propria Beneficiorum appellatione minimè comprehenduntur. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 133. Nec etiam tenetur exprimere nominationes, expectativas, aut indulta per quæ jus habet ad beneficium acquirendum; hæc enim non attribuunt jus in re, ſed ſolùm ad rem, neque Beneficij appellatione cenſentur. Neque obſtat, quod iſtorum expreſſione poteſt fieri difficilior collator ad annuendum; non enim ut ait Molinæus omnia quis tenetur exprimere quæ remoram aliquam poſſent ingerere, ſed ſola illa quorum reticentia invehit juris impedimentum.

XV. Sed ſi reſcriptum, vel ſignatura petitur in forma pauperum, debent non ſolùm exprimi ſigillatim quæcunque aliquis habet Beneficia, ſicut requiritur in forma gratioſa communi, ſed præterea quæcunque penſiones, præſtimonia, Beneficia manualia, hoc eſt quæ ad nutum ſuperioris adimi & in alios transferri poſſunt: itemque indulta, nominationes, præſentationes ad futura Beneficia. Præterea ipſum oratoris patrimonium exprimi neceſſe eſt; alioquin erit obreptitium reſcriptum, utpote contra formam privilegij & collatoris intentionem obtentum, c. *In noſtra*, & c. *Poſtulaſti*, de reſcript.

XVI. Multis tamen caſibus etiam in gratioſa conceſſione non exigitur Beneficiorum expreſſio, aut certè omiſſa ſuppletur. Primò ſi collatio fiat à Papa motu proprio, ac ſine prævia ſupplicatione, c. *Si motu* 23. de præbend. in 6. & Clement. *Si Romanus*, eod. tit. Quæ enim Papa per ſe ac motu proprio largitur, arguunt ejus propenſum & benevolum animum diſpenſandi ſuper formis Juris, & ut conceſſum ſponte a ſe beneficium ſit permanſurum, c. *Decet*, de regul. jur. in 6. Veruntamen ſi per conceſſionem factam motu proprio Papæ concurrant duo ſimul incompatibilia Beneficia, non cenſebitur voluiſſe in iſto canonico impedimento diſpenſare. Neque etiam quando proviſus eſt inhabilis, diſpenſari præſumitur ab inhabilitate per iſtiuſmodi proprium motum. Ancharanus conſil.137. Decius in c. *Ad aures*, de reſcript. Rota deciſ.112. in noviſ.

XVII. Secundò

XVII. Secundò in collationibus Ordinariorum Prælatorum Papa & Legato inferiorum non exigitur aliorum Beneficiorum expreſſio. Clement. unica, de offic. jud. ordin. Quia præſumunt Jura de Ordinariis quod Clericos ſibi ſubditos, & ſibi ſubjectatum Eccleſiarum ſtatum accuratè cognoſcant. Id verò non præſumitur de Papa vel Legato ob ipſorum diſtrictus amplitudinem.

XVIII. Tertiò ſi collatio fiat à Rege jure regaliæ, non deſideratur aliorum Beneficiorum expreſſio. Rex enim his regulis non aſtringitur. Joan. Galli quæſt.170.

XIX. Quartò ſi Beneficium petatur ex cauſa permutationis, reticentia cæterorum Beneficiorum nihil nocet impetranti. Joan. Galli ibid. Quia cùm præcedenti Beneficio ſe abdicet, non augetur numeroſiore quàm antea Beneficio apud Papam. Tutiùs tamen ſibi conſulet, ſi cætera recenſeat Beneficia ad præcavendum etiam cavillationes & injuſta litigia.

XX. Si clauſula apponatur in ſignatura, quod obſtantiæ oratoris habeantur pro expreſſis, poterit omiſſio iſta ſuppleri in bullis, modò jus non ſit alteri quæſitum. Et iſta clauſula de ſtylo Curiæ in ſignaturis apponi ſolet.

XXI. Sextò juſta & probabilis ignorantia facti impetrantem excuſat, ut ſi Beneficium tacuerit quod nondum acceptaverat, & ſibi collatum ignorabat. Id exprimit cap. *Gratia*, de reſcript. in 6. Juris autem ignorantia, & procuratoris culpa minimè excuſant. Gloſſ. in c. *Si motu proprio*, de præbend. in 6.

XXII. Septimò Beneficium alteri Beneficio unitum, ut eſt Præbenda Canonicatui unita. Expreſſo enim principali veniunt acceſſoria. Rota deciſ.319. in antiquis. Rebuffus in Concord. tit. de collationib. §.1. Deſelva p.3. quæſt.17.

XXIII. In ſupplicatione debent explicari qualitates vacantis quod petitur Beneficij, locus, diœceſis, titulus, redditus annui, ſi Beneficium ſit curatum aut non, ſi Dignitas, ſi Perſonatus, ſi ſit Eccleſiæ Cathedralis, c. *Ad aures*, de reſcript. c. *Quamvis*, de præbend. in 6. Erronea tamen annui valoris expreſſio nihil nocet, & juxta ſtylum Curiæ ſufficit expreſſio communis valoris. Idque præſertim obtinet in Gallia, ubi Regula de exprimendo valore creditur introducta ad taxandas annatas quæ non recipiuntur in Galliæ Regno, niſi quoad ſola Beneficia Conſiſtorialia. Si dixerit orator eſſe Beneficium curatum, quod tamen eſt ſimplex, non obſtabit hic error; quia Papa illud faciliùs contuliſſet ut ſimplex, cùm contulerit ut curatum. Rota deciſ.563. in antiquis.

XXIV. Quando Beneficium eſt juriſpatronatus, id exprimi in ſupplicatione neceſſe eſt, ſive ſit juriſpatronatus Eccleſiaſtici ac Clericalis, ſive Laïcalis. Ratioque eſt, quia juri laïcali Papa non derogat, can. *Decernimus*, 16. q. 7. Juri verò Clericali non præſumitur velle derogare, niſi

hoc

hoc fuerit in ſupplicatione expreſſum & poſtulatum, c. *Dilectus*, de offic. Legat.

XXV. Mentio quoque facienda eſt obſtantis conſuetudinis, ſtatuti, indulti, & ſi Beneficium ſit electivum aut reſervatum, ſive generali ſive particulari reſervatione. Rota deciſ. 257. in antiquis. Alioqui enim Papa non cenſetur his voluiſſe derogare, c. *Cùm in illis*, de præbend. & c. *Cum in aliquibus*, de reſcript. in 6. Item ſi beneficium pertineat ad familiarem Papæ vel Cardinalis, id neceſſe eſt exprimi, quia Cardinalibus indultum eſt ut de Beneficiis familiarium ſuorum provideant. At Papa non cenſetur velle derogare reſervationibus, indultis, aliiſve privilegiis, niſi fuerit expreſſum.

XXVI. Si Beneficium datum ſit in commendam, facienda eſt oratori qui petit de eo provideri, Commendæ mentio, ſive illa ſit ad tempus, ſive ad vitam. Alioqui non cenſetur collator velle Commendam revocare, & commendatario præjudicare. Deſelva p. 3. quæſt. 11. numero 14.

XXVII. Si petitum Beneficium ſit regulare, & ſupplicator ſit Secularis; aut ex adverſo ſi Regularis petat Beneficium ſeculare, hoc diſcrimen eſt neceſſariò in ſupplicatione exprimendum. Cùm enim hæc ambo Canonibus prohibeantur, nunquam cenſebitur collator his voluiſſe derogare, niſi contrarium per diſertam horum impedimentorum expreſſionem comprobetur. Idemque ſtatuendum ſi Regularis regulare quidem Beneficium, ſed diverſi à ſuo Ordinis ac inſtituti ſibi poſtulet conferri, c. *Cùm de beneficio* 5. & c. *Cùm ſingula* 32. §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Non enim confundenda ſunt diverſorum Ordinum aut Monaſteriorum jura, & ſinguli Monachi ſuis Monaſteriis ſunt aſcripti.

XXVIII. Ordinarij provident Eccleſiis nullâ ſupplicatione porrectâ. Papæ verò vel Legato neceſſe eſt fieri in ſcriptis ſupplicationem. Ordinarij item provident expeditione Literarum in quibus præmiſſo proprio nomine & dignitate ſalutant nominatim Clericum proviſum cum ſuis qualitatibus deſignatum: ejus bonos mores & habilitatem commendant, quibus meritis adducti Beneficium ſeu Eccleſiam expreſſione tituli & loci & modi quo vacat deſignatam prænominato conferunt cum ſuis omnibus juribus & pertinentiis. Quapropter omnibus & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, necnon publicis Notariis & Tabellionibus mandant ut præfatum proviſum facto acceſſu ad eandem Eccleſiam inducant in Beneficij poſſeſſionem, amoto quolibet injuſto detentore. Denique clauduntur Literæ clauſula iſta: *In quorum omnium & ſingulorum fidem præſentes literas collationis & proviſionis fieri, & per Secretarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi & publicari fecimus ac mandavimus, noſtrique ſigilli magni juſſimus appenſione muniri. Datum Aquiſſextiis, die 6. Martij, anno 1650. præſentibus teſtibus Joanne Lutro Presbytero, & Petro Rutino mercatore,*

vocatis

vocatis teſtibus ad præmiſſa. Ludovicus Bretellus Archiepiſcopus Aquenſis. De mandato Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi : Jacobus Faber Secretarius.

XXIX. At verò apud Papam vel Legatum circa Gallicana Beneficia jus ſolà Signaturâ quæritur, quæ ad ſupplicationem apponitur, & ſcribitur in papyro ſine ullius ſigilli appoſitione. Cæteris verò in locis ſervanda eſt Cancellariæ regula 28. declarans Signaturam ſine Bulla nullam facere fidem. Ipſa verò Bulla ſcribitur in membrana, & ſigillo munitur. Sed in Gallia non recurritur ad Bullas poſt obtentam Signaturam, quæ ſufficit apud nos ad Beneficij poſſeſſionem impetrandam, & ſic evitantur magni ſumptus. Veruntamen ad Conſiſtorialia Galliæ Beneficia Bullæ neceſſariæ ſunt.

XXX. Ad evitandam falſitatem vel fraudem noviſſimè conſtitutum fuit Edicto Ludovici XIV. menſis Aprilis anni 1667. ut nulla fides habeatur Signaturis, Bullis, aliiſve Romanæ Curiæ expeditionibus, niſi verificatæ ſint duorum Nummulariorum ſive Expeditionariorum certificatione ad ipſum originale ſcripta, tit. 15. art. 8. ejuſdem Edicti.

CAPUT XVIII.

Recenſentur ea quæ poſt proviſionem Beneficij facienda ſunt.

I. POST habitam de Beneficio proviſionem debet curare proviſus ſive à Papa vel Legato, ſive ab Ordinario, ut hæc proviſio inſeratur in Acta publica apud Tabularia illa quæ Gallicè vocantur *Greffes des inſinuations*, ſtabilita ab Epiſcopis intra ſuas Diœceſes, juxta Edictum Henrici II. anni 1553. art. 1. Et ſi quando iiſdem proviſionibus duo pluráve diverſis in Diœceſibus ſita Beneficia collata fuerint, fieri debet inſinuatio, Gallicè *l'enregiſtrement*, in tabulariis totidem diœceſum quot fuere collata diſſita hujuſmodi Beneficia, ut ibid. edicitur art. 2. Hæc verò inſinuatio ſi proviſio fuerit expedita in Romana Curia, facienda eſt intra ſex menſes à die proviſionum computandos, d. art. 2. Sed ſi facta ſit proviſio per Legatum vel Ordinarium, debet inſinuari intra duos menſes, art. 4. ejuſdem Edicti. Sed ſi proviſum fuerit de Beneficio in ipſo loco ubi conſtitutum

eſt illud inſinuationum Tabularium, neceſſe eſt fieri hanc inſinuationem intra dies octo ab ipſius proviſionis data, d. art. 4. Theveneus ſcribens in hoc Henrici II. Edictum ſapienter admonet, non ideo vacare Beneficium ſi intra præſcriptos illos temporum terminos omiſſa fuerit inſinuatio, ſed facilè iſtam purgari moram depromendo ex Cancellaria Regias reſtitutionis Litteras adverſus temporis lapſum.

II. Secundo loco curandum eſt ut publicetur reſignatio facta in Curia Romana intra ſex menſes, facta verò extra Curiam Romanam intra unum menſem à die reſignationis admiſſæ, ſecundùm Galliæ praxim, quanvis alibi juxta quod exprimitur in regula de publicandis reſignationibus, computandum ſit utrumque & menſis & ſemeſtris tempus à die ſeu à data ipſius ſupplicationis, ut ſuprà monui cap. 16. num. 3. Si verò extra Curiam Romanam facta ſit reſignatio, computandum eſt ſpatium unius menſis, quemadmodum & in collationibus quæ à Rege fiunt per reſignationem tempore regaliæ, aut quocunque tempore quoad illa Beneficia quæ Rex pleno jure confert. At verò ſi aliter quàm per reſignationem Beneficium vacet, ſive per mortem, ſive propter delictum, ſive per defectum promotionis ad Ordinem requiſitum, ſive alio quovis diverſo à reſignatione modo, nullus erit huic publicationi locus.

III. Tertiò is qui proviſionem Beneficij impetravit tenetur antequam poſſeſſionem adeat ſe proprio Prælato præſentare, ut eſt Epiſcopus, aut hoc abſente Vicarius Generalis, ad ſubeundum examen, & obtinendum quod vocant Viſa vel annexam. Teſtatur Oliva lib. 1. placitorum, cap. 16. & ex eo Deſpeiſſeus, fuiſſe declaratam irritam Beneficij proviſionem in eo, qui hac neglecta obligatione poſſeſſionem Beneficij adiverat. Ibidem Oliva ſcribit, & poſt eum Deſpeiſſeus, judicio ſupremi Toloſani Senatus fuiſſe decretum eum, quem alibi proviſum, putà in Romana Curia, noluit Ordinarius ſuus admittere ad examen aut concedere Viſa, poſſe recurrere ad quenvis Epiſcopum ad evitandas graviores impenſas, neque aſtringi ad recurrendum ad Superiorem, putà Metropolitanum aut Primatem. Verumtamen foret hæc licentia peſſimi exempli, omnemque hierarchicum ordinem ſuſdeque everteret. Quis enim talem contulit poteſtatem alieno Epiſcopo erga Clericum ſibi non ſubditum? Quidquid verò ſit de illo unico Toloſano Senatuſconſulto, nullatenus illud trahi debet ad jura & conſuetudinem ſive Regni, ſive Toloſani diſtrictus; neque fas eſt catholico & ſapienti viro tantam perverſionem approbare aut in exemplum proponere. Idque perinde eſſet ac ſi actor cui ſuus immediatus Judex ſuperiori tribunali ſubalternus non ſatisfaceret, cùm ex Juris ordine poſſet ad Toloſanum Senatum appellare, prætexeret longiores moras & impenſas, eoque prætextu attentaret provocare ad alterum ſibi commodiorem Judicem ſubalternum, qui neque in ipſum actorem, neque

neque in Judicem de quo conqueritur actor, ulla polleret juriſdictione. Adeo neceſse eſt ut cum magna diſcuſſione & maturitate, præſertim verò in Eccleſiaſticis cauſis judicia procedant. Porrò examinis ad proviſionem Beneficiorum tanta eſt neceſſitas, ut Edictum Molinenſe Caroli IX. anni 1566. jubeat articulo 5. ipſos quoque Graduatos ab Univerſitatibus nominatos, in quibus illi Gradus ſuſceperunt, examinari ab Ordinariis antequam de beneficiis provideantur. Iſta proceſsus pars dicitur *Viſa*, quia ex officio teſtatur Prælatus viſum à ſe atque examinatum Beneficij impetratorem aut petitorem. Et ſi contingat iſtum à Prælato rejici ut incapacem, nec iſte velit huic repulſæ acquieſcere, debet proviſus à Papa vel Legato, aut etiam is qui petit à ſuo Ordinario de aliquo Beneficio provideri, actum repulſæ ab eodem petere, ut ſibi per appellationem provideatur. Debetque Ordinarius petitum actum concedere, cauſaſque ſuæ repulſæ allegare ſpeciatim, ut Superior ad quem provocatur cauſas repulſæ agnoſcat, & his diſcuſſis de appellatione pronunciet. Id ſancitur Edicto Bleſenſi ab Henrico III. art. 13. Sed quum Ordinarius proprio motu aliquem promovet ad Beneficium, non opus eſt examine, neque id fert conſuetudo; non enim niſi benè notos & probatos eligit ad regimina Eccleſiarum, ut non ſit opus eos de novo diſcutere.

IV. Quartò edenda eſt à proviſo profeſſio fidei in manus Ordinarij, quæ poſtmodùm in actis publicis inſinuetur. Et ſi agatur de Dignitate, Perſonatu, Officio vel Præbenda Eccleſiæ Cathedralis vel Collegiatæ, iteranda erit ſimilis profeſſio fidei coram Capitulo. Hæc præcipit Concilium Trident. ſeſs. 24. cap. 12. de reform. & memorata Conſtitutio Bleſenſis art. 10. Facienda verò eſt iſta fidei profeſſio à præſente ante aditam poſseſſionem, ab abſente autem duobus ſaltem menſibus poſt ſumptam poſseſſionem.

V. Quintò proviſus debet ſolenniter in poſſeſſionem mitti, alioqui nulla erit & irrita proviſio, juxta Edictum Henrici II. anni 1550. art. 13. Quicunque vi Regiæ nominationis obtinuere proviſionem in Romana Curia, non poſſunt in poſſeſſionem mitti Beneficiorum iſtiuſmodi Conſiſtorialium in vim Bullæ Pontificiæ, ſed neceſſe habent prætere obtinere Literas magni Sigilli Regij mandantes Judici Regio loci, aut cui alij ibi deſignato ut proviſum in poſſeſſionem inducat. Qua ex cauſa vulgò dicitur in Gallia plumbum nihil valere ſine cera. Hæc verò commiſſio non antè decernitur, quàm ex quo Regio Conſilio conſtiterit, Bullam proviſionis nihil oppoſitum continere Regis intentioni aut Eccleſiæ Gallicanæ privilegiis. Hæc verò ſolennis aditio poſſeſſionis neceſſaria eſt, quanvis Prælatus proviſum inveſtierit per traditionem pilei aut pennæ: quod genus inveſtituræ eſt quidem initium poſſeſſionis, quæ poſtmodò publicè compleri debet. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de collationibus, n. 10. & 11. & tit. de miſſion. in poſſeſ. n. 6.

VI. Miſſio in poſſeſſionem fieri debet per Clericum ejuſdem Diœceſis, adjuncto Notario cum duobus tribuſve teſtibus, qui fidem ſcripto faciant, juxta Henrici IV. conſtitutionem. Eaque fit per ingreſſum in Eccleſiam, ſumptionem aquæ benedictæ, oſculum ad Altare majus, contactum Miſſalis, ſeſſionem in ſtallo, ſonitum campanæ, quamvis aliquæ ex his ſolennitatibus ſufficere queant, nec omnes ſimul requirantur. Ubi verò non conceditur ingreſſus Eccleſiæ ſufficit contactus ſeræ vel forium. Rebuffus in praxi, tit. de miſſion. in poſſeſ. paſſim. Quod verò attinet ad Beneficia quæ ad Capitula vel Collegia nullatenus pertinent, publicari ſolet poſſeſſio ad Miſſam Parochialem, vel etiam in foro, in platea publica, in cauſarum publico auditorio, quorum unum ſufficit præſente Clerico Diœceſis qui in poſſeſſionem immittat cum notario & teſtibus, adhibitâ ſcripturâ debitè ſubſcriptâ. Acta porrò poſſeſſionis initæ ſunt inſinuanda ac referenda in Archiuum Eccleſiaſticum iuxta memoratum Henrici II. Edictum anni 1550. art. 6. 13. & 14.

VII. Cum verò aditio poſſeſſionis non ſit actus perſonalis, indifferens eſt ut fiat aut per proviſum, aut per procuratorem. Rebuffus d. tit. de miſſion. in poſſeſ. n. 44. Atque abſenti conferri poſſeſſio Beneficij vel Eccleſiæ poteſt, c. *Accedens*, de præbend. Quinetiam jure civili acquiri poſſeſſio per alterum poteſt, non modò abſenti, verumetiam ignoranti, l. 1. C. de acquir. vel retin. poſſeſ.

VIII. Si obtenta proviſio vitietur aliquo defectu, ob quem reddi poſſet inutilis, impetrandum tunc eſt à Papa reſcriptum *Perinde valere*, quo proviſio invaleſcit perinde ac ſi non interveniſſet ille defectus. Ejus enim reſcripti vis retrotrahitur etiam ad geſta præcedentia, eiſque valorem conciliat. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de reſcripto etiam & perinde valere, n. 2. & 3. Hoc tamen reſcriptum non aliis quàm iis quos expreſſit defectibus medetur. Itaque reſcriptum ab eo obtentum qui minor eſt, & illegitimè natus, ſi ſolùm exprimit natalium defectum, non verò minorem ætatem ejus qui proſequitur curatum Beneficium, nequaquam reparabit defectum minoritatis. Rebuffus d. tit. n. 38. & 39. Et ſi occurrant alij defectus, ut cæcitas, dementia, nequaquam hoc reſcripto reſarcientur, ibid. n. 54.

IX. Si plures de eodem Beneficio proviſi fuerint, & lis inter eos agitetur, impetrari poſſunt Literæ ſubrogationis, ut alter in alterius locum & jura ſubrogetur per ceſſum aut deceſſum utriuſlibet horum, ex Cancellariæ regula 27. ad ſuccidendas lites excogitata, quæ ab exurgentibus novis adverſariis poſſent in infinitum creſcere & propagari. Hac regula reſervatur Beneficium collitiganti conditionaliter, ſi petat ſubrogari intra menſem numerandum à die mortis, ſi beneficium vacat per obitum: ſi verò vacat per ceſſum, à die præſtiti conſenſus. Quo fit ut ſi aliquis tertius intra id tempus proviſus fuerit de eodem Beneficio per ceſſum vel

deceſſum

deceſsum poſseſsoris, vel inſtitutus fuerit ad patroni præſentationem, atque intra idem tempus collitigans petierit ſubrogari, hujus ſubrogatione proviſio tertij irrita fiat ipſo jure; adeout neque poſſit convaleſcere morte, vel ceſſione, vel depoſitione ſubrogati. Quia obſtat regula iſta, *Quod ab initio non valet tractu temporis non convaleſcit.* Gomeſius ad regul. de ſubrog. collitigant. quæſt. 10. & 13. Collitigantium ſubrogatio non ab alio fieri poteſt quàm à Papa vel à Legato, à quibus tam in ſignatura quàm in reſcriptis clauſula ſubrogationis inſeritur. Huic regulæ 27. Cancellariæ ſuffragatur cap. 1. & cap. 2. ut lite pend. nihil innou. in 6.

X. Hæc Regula ſic intelligenda eſt, teſte Rebuffo in praxi, p. 2. gloſ. 3. in regul. de ſubrogand. collitig. quod ſi collitigans intra menſem à die quo alter collitigans ceſſit vel deceſſit, petierit in jura cedentis vel defuncti ſubrogari, ſit omnibus aliis præferendus, tametſi alij impetrantes fuerint in data priores. Idemque tit. de ſubrogationib. n. 13. docet conſuetudinem receptam hanc eſſe, ut Regula iſta prodeſſe indifferenter valeat tam actori quàm reo ſeu defenſori: quanvis c. 2. ut lite pendent. in 6. prohibeat ne in jus petitoris aliquis ſubrogetur, ſed tantùm defenſoris.

XI. Et licèt vindiciæ ſeu poſſeſſio beneficij fuiſſet defuncto adjudicata, tamen ſaltem in Gallia poſſeſſio illa non continuatur ad ſubrogatum, juxta legem *Cùm heredes*, ff. de acquir. poſſeſ. quæ luculenter dicit jura omnia defuncti ad hæredem tranſire, ſed non poſſeſſionem, quia hæc ſimul cum defuncto interit; & ſic opus eſſe ut hæres adeat denovo poſſeſsionem hæreditatis. Rebuffus d. tit. de ſubrog. collit. n. 27. Qui idem n. 28. teſtatur hanc eſſe in Gallia praxim, ut poſt ſubrogationem reſcripto Summi Pontificis obtentam intra menſem, impetrentur quoque intra annum literæ Regiæ ad ineundam poſseſſionem jure ſubrogationis: hac ratione, quia Rex & Regij Judices cognoſcunt in Gallia de omni poſseſsorio; & quia aliunde interdicta poſseſsoria anno terminantur ac perimuntur, l. 1. in princ. ff. uti poſsidetis: & l. *In honorariis*, ff. de obligat. & action. Et ſi quis per Literas Regias non petierit & proſequutus fuerit intra annum hanc in beneficio ſubrogationem & poſseſſionem, nullâ poterit reſtitutione adverſus hunc anni lapſum juvari, ut multis Gallicanis Senatuſconſultis probat Papo lib. 8. placitorum, tit. 7. §. 3. 4. & 5. Hinc annus decurrere incipit à die notitiæ proviſionis; ſed ſi non probetur anterior notitia, computabitur ſaltem à die initæ poſſeſſionis: ibid. §. 5.

XII. Quando duo proviſi ſunt de eodem Beneficio, poteſt alter horum novam proviſionem impetrare in clauſula & forma iſta: *Si alteri jus non ſit quæſitum.* Nihil enim impedit plures titulos accumulare ut unus alteri ſuppleat. Atque in hac forma neceſſe eſt ab oratore in ſupplicatione exprimi litigantium nomina, ſtatum & qualitatem beneficij, ſtatum

 quoque

quoque ipſius cauſæ, cum vacationis modo. Felinus in c. *Noſtrâ*, v. *Titulus*, de reſcript.

XIII. Sed ſi inter duos pluresve collitigantes novus adverſarius exurgat, poterit etiam admitti ſub clauſula iſta: *Si neutri, ſi nulli jus ſit quæſitum*. Adeout his causâ cadentibus tertius iſte ſubrogetur; ſed ſi quid juris habent, tertius iſte ſubmoveatur. Non enim reſcriptis ſuis intendit Papa quæſito alterius juri præjudicare, cap. *Quamvis*, de reſcript. in 6.

CAPVT XIX.

Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur.

I. EXPENDIMUS hujus libri cap. 8. ſpectabiliora Beneficij acquirendi impedimenta: iſto nunc capite tractationem ſuſcipimus præcipuarum cauſarum quæ vacationem Beneficiorum inducunt, quarum una eſt ſubſequens matrimonium. Ex quo enim proviſus de Beneficio matrimonium contraxit, vacat Beneficium ipſo jure & facto, cap. 1. & c. *Diverſis*, & c. *Cùm decorem*, de cler. conjug. Nec obſtat quod iſti Canones dicunt Clericos qui uxores duxerunt eſſe compellendos ad Beneficia dimittenda; id enim de dimittenda poſſeſſione dicitur, non de dimittendo Beneficio jam per matrimonium contractum dimiſſo.

II. Ut huic vacandi modo locus ſit, debet eſſe matrimonium per verba de præſenti contractum, quod ratum vocant; non enim ſufficiunt ſponſalia de futuro: Canones enim loquuntur de uxoribus ductis & matrimoniis contractis. Nec requiritur ut nuptiæ fuerint conſummatæ, cùm id Canones minimè requirant. Ranchinus deciſionum p. 5. concluſ. 96. & 463. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. *Requiſ. ad collat. ben.* num. 55. & p. 3. tit. *Regula de public. reſignat.* gloſ. 18. num. 45.

III. Vacant præterea ipſo jure beneficia ejus, qui in Epiſcopum electus & confirmatus, & in poſſionem miſſus, tandemque conſecratus eſt, aut ſaltem tempus exegit quod Jus ad conſecrationem requirit, c. *Cùm in cunctis* 7. §. *Cum verò*, de electione. Tempus autem illud ad conſecrationem Epiſcopi requiſitum eſt trium menſium, can. *Quoniam*, diſt. 100. Conci-

lium Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Hæc autem vacatio de quibuſcunque Beneficiis intelligitur, Dignitatibus, Perſonatibus, Officiis, Beneficiis curatis, ſimplicibus, in Titulum, in Commendam. Quin etiam hoc jus ad penſiones extendunt Garcias p. 11. cap. 6. & Gigas de penſionib. quæſt. 56. Sed hoc minùs probabile eſt: penſiones enim non comprehenduntur nomine Beneficiorum, de quibus ſolis loquitur dictum cap. *Cùm in cunctis.* Poteſt autem Papa cum novo Epiſcopo diſpenſare ſuper iſta præcedentium Beneficiorum vacatione. Gloſſ. in can. *Si quis*, v. *Tranſlatus*, 21. q. 2.

IV. Vacant præterea ipſo jure Beneficia ejus, qui per ſolennia Religionis vota profeſſionem legitimam emittit, nimirum liberè, & legitima ætate, & poſt annum probationis, & coram legitimo Superiore, c. *Beneficium*, de regularib. in 6. Non enim licitum eſt cuiquam duplici fungi militia & duobus cingulis ac ſtipendiis mereri, l. *His quidem*, C. qui milit. non poſſ. lib. 12. Nec ſufficit ad Beneficiorum vacationem ſumptio & geſtatio religioſi habitus citra veram profeſſionem. Quinetiam in Gallia non ſufficit tacita profeſſio, ſed requiritur expreſſa & in ſcripturam ab ipſo profitente ſubſcriptam redacta. Cùm enim Conſtitutio Molinenſis ſub Carolo IX. art. 55. nullam admittat religioſam profeſſionem etiam teſtibus & plurium annorum habitus geſtatione probatam, niſi de eadem per ſcripturam à profitente ſubſignatam conſtet, monachus in Regno Franciæ profeſſus non excidit juribus priſtinis quoad forum externum circa poſſeſſa beneficia & ſucceſſiones, niſi ſcripto ejus profeſſio completa fuerit. Brodæus in Lovetum lit. *B*, cap. 12. Deſpeiſſeus tract. de benefic. tit. 11. ſect. 5. num. 2.

V. Quæritur ſi profeſſus Regularis ad ſeculum redeat, an poſſit dimiſſa Beneficia recuperare? Diſtinguendum hîc eſt; ſi enim poſt legitimam & validam profeſſionem, etiamſi poſtea cum eo Papa diſpenſaverit etiam ob cauſam legitimam, qualis eſt notabilis infirmitas, exeat licitè de monaſterio, non poteſt nihilominus antea liberè dimiſſa Beneficia recuperare: quinetiam inhabilis manet ad quævis ſecularia Beneficia aut penſiones ſuper illis obtinendas, niſi ad hæc etiam fuerit expreſsè per Papam rehabilitatus. Rebuffus tit. de diſpenſatione cum Regularib. Exiſtit enim verè Religioſus, & ita incapax eſt Beneficij ſecularis, imò & regularis alterius Ordinis quàm ubi profeſſus fuit, cap. *Cùm ſingula*, §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Atque hoc ſtatuendum ad primum diſtinctionis membrum.

VI. Si verò redeat profeſſus ad ſeculum ob nullitatem ſeu invaliditatem ſuæ profeſſionis juridicè probatam & declaratam, eo caſu ſi alia non obſtent impedimenta capax eſt ſuſcipiendi Beneficia & penſiones, poteſtque bona temporalia & priſtina Beneficia, penſiones aliaque ſpiritualia jura quæ per invalidam profeſſionem abdicaſſe viſus fuerat reſumere, ſaltem obtentis in integrum reſtitutionis Literis. Sanè obſtare huic poteſt exceptio

ceptio pacificæ triennalis poſſeſſionis; talis enim poſſeſſor juvatur titulo; neque poteſt ipſi vis aut intruſio aut ſimonia objectari, quibus ſolis fruſtrari poteſt triennij pacifici privilegium. Sed ſi non intercesſit triennium, haud dubiè invalidè profeſſo competit jus regreſſus ad priſtinum Beneficium; nullitatem enim profeſſionis comitatur nullitas renunciationis Beneficiorum, penſionum, & bonorum temporalium; cùm omnis hæc abdicatio fundetur in ſola profeſſione, quæ prorſus irrita & nulla fuit; ſublatâ enim causâ tollitur effectus, & ſubverſo fundamento corruit omne ſuperſtructum. Confirmatur etiam hæc deciſio his Concilij Tridentini verbis ſeſſ. 25. de Regular. cap. 16. *Nulla renunciatio effectum intelligatur ſortiri niſi ſequutâ profeſſione.* Igitur cùm nulla fuerit renunciationem conſequuta profeſſio; nullam habet vim præcedens renunciatio. Præterea in collationibus factis ex cauſa vacationis Beneficiorum ob religioſam profeſſionem iſta juris conditio neceſſariò involvitur, Si ſit valida profeſſio. Huc etiam ſpectant juris diſpoſitiones & rationes quæ habentur ff. de conditione cauſa data & cauſa non ſequuta, & ff. de condictione ſine cauſa, & l. ultima, C. de revocand. donation.

VII. Hoc tamen conſtanter tenendum, quod ſi quis invalidè profeſſus redeat in Clerum ſecularem, & inopiâ laboret, poterit Ordinarius detrahere de fructibus Beneficij priſtini, unde per exceptionem triennij pacifici repellitur, moderatam penſionem ad ipſius ſuſtentationem. Paſtor lib. 3. tit 17. num. 6. ad fin.

VIII. Vacat pariter Beneficium Sacerdotio annexum ſi proviſus ad Sacerdotium integro anno non curaverit promoveri, c. *Cum in cunctis* §. *Inferiora*, de election. & cap. 1. de ætat. & qual. & ord. præficiend. & c. *Ei qui*, de præbend. in 6. & Clement. *Ut ij*, de ætat. & qual. præfic. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 24. de reform. cap. 12. §. *Neminem.* His conforme eſt Edictum Henrici IV. anni 1606. menſis Decembris, art. 1. Itaque electus aut proviſus de Beneficio curato non eſt neceſſe ut jam ſit actu Presbyter, ſed ut poſſit eſſe Presbyter intra ipſum annum. Idem juris eſt circa Beneficia quævis Diaconatum aut Subdiaconatum requirentia. Tridentinum ſic ſtatuit in d. §. Neminem. *Neminem etiam ad Dignitatem, Canonicatum aut portionem recipiant collatores, niſi qui aut eo Ordine ſacro ſit initiatus quem illa Dignitas aut Præbenda aut portio requirit, aut in tali ætate ſit ut intrà tempus à jure & ab hac Sacra Synodo ſtatutum initiari valeat.* Quibus ex verbis perſpicuè infertur poſſe aliquem inchoato ætatis anno vigeſimo-quarto provideri de Beneficio curato, cùm ex Tridentino Concilio duo iſta conſtent, & anno inchoato vigeſimo-quinto poſſe aliquem ordinari Sacerdotio, & inſuper tale illi Beneficium conferri qui poſſit intra eundem annum Sacerdos fieri: & ex conſequenti conferri poſſe tale beneficium illi qui jam annum ætatis vigeſimum-quartum incepit. Enimverò ſeſſ. 24. cap. 12. §. *Nemo*, ſic decernunt:

cernunt Tridentini Patres: *Nemo ad Dignitates quaſcunque quibus animarum cura ſubeſt promoveatur, niſi qui ſaltem vigeſimum-quartum ætatis annum attigerit.*

IX. Vel igitur Beneficio annexi ſunt Ordines ſimpliciter & abſolutè, & tunc ſatis eſt ut qui providetur in ea ſit ætate ut ad requiſitum Ordinem promoveri intra annum poſſit: aut certè Ordines ſunt præbendis annexi, ut conferri præbendæ non aliis poſſint niſi illis qui jam actu eoſdem Ordines ſuſceperint, ſive jure id exigente, ſive ſpeciali ſtatuto, ſive conſuetudine, ſive Fundatione; & iſto caſu talis conferri præbenda non poteſt niſi illi qui jam actu requiſitum Ordinem ſuſceperit. Proſper Fagnanus in cap.1. de ætat. & qual. & ord. num. 52. refert ſacram Congregationem Concilij judicaſſe & declaraſſe, ſi ex fundatione Capellaniæ cautum ſit ut Rector ſeu Capellanus per ſe Miſſas celebret, id non obſtare quominus conferri ſimplici Clerico poſſit, modò in ea ſit ætate ut intra annum fieri Sacerdos poſſit; ſed tamen hoc impedire ne conferri Clerico quatuordecim annorum poſſit, quæ ætas requiritur à Tridentino Concilio ad minora Beneficia ſimplicia: adjungo, neque in Gallia Clerico ſeptenni qui minorum ſimplicium Beneficiorum & Capellaniarum in hoc Regno capax eſt, dummodò provideatur ut ſervitium & onus per virum debito Ordine initiatum exerceatur: quatenus qui per alium facit per ſeipſum facere videtur, ex regul. juris in d. c. *Qui facit.*

X. Veruntamen in Gallia annus iſte promotionis ad Ordinem non incipit dinumerari niſi poſt annum pacificæ poſſeſsionis, adeout poſt ſumptam Beneficij collati poſſeſsionem duo anni excurrant. Sic enim Edictis Bleſenſibus art.9. ſancivit Henricus de Abbatiis & de conventualibus Prioratibus, ut his proviſi ſe ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum. Et mox ſubjungit: *Et ubi illi poſt biennium non fuerint Sacerdotio initiati, eo ipſo vacabunt, & ab aliis impetrari ejuſmodi beneficia poterunt: illi verò tenebuntur fructus omnes perceptos reſtituere ad pias cauſas applicandos.* Confirmatur quoque Henrici IV. Edicto anni 1606. art.1. in fine, his verbis: *Vt habentes Dignitates in Eccleſiis Cathedralibus teneantur ſub pœna amiſſionis earum promoveri ad Sacerdotium intra annum à die pacificæ poſſeſſionis incheandum.* Præterea Clement. *Vt ij qui*, de ætat. & qual. & ordin. præfic. prærequirit expreſſis verbis ante annum promotionis ad Ordinem pacificam poſſeſſionem. Idque æquitati conſentaneum eſt, ne ſi contingat Beneficium evinci, is qui poſſederat aſtrictus hac occaſione Ordini ſacro cogatur inops cum ſtatus Eccleſiaſtici dedecore, famelicus, lacerus & mendicans vitam degere; quod evitandum eſſe docet can. *Diaconi*, diſt.93. Itaque in Galliæ Regno primus annus poſſeſſionis Beneficij non connumeratur cum anno ad Ordinis ſacri promotionem requiſito, eoque duorum annorum ſpatio decurſo vacat confeſtim Beneficium ejus, qui requiſitum Ordinem ſumere neglexit. Ita docent ex juribus ci-

taris & ex quamplurimis Gallicanis Senatuſconſultis Rebuffus tit. de non promotis intra annum, num.44. & 45. Papo lib.3. Placitorum, tit.15. Bochellus in praxi benef. v. *An de promotion*. Paſtor lib. 3. tit.16. num. 3. Deſpeiſſeus tract. de benef. tit.9. ſect.8. num. 6. Hinc ſequitur Curatum necdum Sacerdotem poſſe ad finem anni ſibi ad ſumendum Sacerdotium indulti ſuam illam curatam Eccleſiam cum alio Beneficio permutare, ut docet ibid. Rebuffus num.37. & 38. quia ſcilicet habet plenum jus etiam nunc in Beneficio donec integer annus exſpiraverit. Idem docet Bengæus tit. quibus mod. vacent vel amittantur benef. §.3. num.31. & 32. In omnibus enim temporalibus actionibus niſi noviſſimus totus dies impleatur, jus integrum perdurat, nec finitur obligatio, l. *In omnibus* 1. ff. de action. & obligat.

XI. Excuſat tamen ab hac ad Ordinem Sacrum intra annum promotione legitima impoſſibilitas, ut adverſa valetudo, peſtis, bellum, captivitas: item diſpenſatio, quæ poteſt etiam ex rationabili cauſa concedi non modò à Papa, ſed etiam ab Ordinario. Vide ad hæc d. art. 9. Edicti Bleſenſis. Hæc eadem tradit Rebuffus p. 2. praxis, tit. de diſpenſation. de non promovendo, num. 1. & 2. & Deſpeiſſeus d.tit. 9. ſect. 8. num. 10. Quinetiam diſertè cap. *Cùm ex eo*, de elect. in 6. iſtam in hac ipſâ materia ſpecifica diſpenſandi poteſtatem Epiſcopis attribuit, ſimulque providè admonet debere ab eiſdem provideri de Vicario, qui hoc temporis intervallo aſſignatâ ſibi de proventibus Beneficij congruente portione Curæ miniſterium exequatur.

XII. Alius vacationis Beneficiorum modus eſt incompatibilitas cum altero Beneficio. Quiſquis igitur de Beneficio proviſus novum poſtea Beneficium acquirit cum priori incompatibile, alterum horum amittat neceſſe eſt. Primitus quidem ſtatuerat Lateranenſe ſub Alexandro III. Concilium, ut taliter proviſus amitteret poſterius acquiſitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de cler. non reſid. Sed poſterior juris diſpoſitio quæ nunc viget ſatius duxit ut privetur priùs acquiſito Beneficio, c. *De multa*, de præbend. Clement. *Si plures*, & Clement. fin. eod. tit. & demùm Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap.4. de reform. Poteſt ipſo jure Epiſcopus prius illud, utpote ipſo jure vacans, alteri conferre, d. c. *De multa*, & c. *Licèt Epiſcopus*, de præbend. in 6. Ab iſta tamen Beneficij vacatione Papa diſpenſare poteſt, d. c. *De multa*, de præbend. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſat. ad plura benef. à num.26. uſque ad num. 35. quo loco docet poſſe quoque Epiſcopum ex rationabili cauſa diſpenſare ad plura ſimplicia Beneficia, ſed non ad curata. Invalida porrò eſt Papæ diſpenſatio cujus impetrator omiſerit vel unum tenue Beneficium exprimere quod poſſidet, c. *Non poteſt*, in princ. de præbend. in 6. Veruntamen electus in Epiſcopum etſi adeptus fuerit novi Epiſcopatus poſſeſſionem, non tamen ſtatim excidit antehabitis Beneficiis etiam incompatibilibus cum Epiſcopatu,

patu, niſi poſt conſecrationem, c. *Cum in cunctis*, §. *Cum verò*, de electiōn. In aliis verò Dignitatibus aut Beneficiis fit jactura ex incompatibilitate ſecundùm jus commune ſtatim ab indepta corporali poſſeſſione; ſecundùm autem Galliæ praxim finito pacificæ poſſeſſionis anno: neque opus eſt ut collator ad conferendum Beneficium ex incompatibilitate vacans requirat vel citet ejus poſſeſſorem; ſic enim docent Joan. Andr. in c. *De multa*, de præbend. num. 10. & Proſper Fagnanus ibid. num. 16. probantque ex hiſce Canonis verbis, *liberè conferat*, ideſt ſine ulla admonitione. Quod idem ſervari poteſt in omnibus aliis quoque caſibus ubicunque beneficium quodvis ipſo jure vacat, teſte Innocentio in d. c. *De multa*, num. 3. & Fagnano ibid. num. 16. Si quæras utrum regula de triennali poſſeſſore faveat huic incompatibilia poſſidenti? Nego cum Fagnano ibid. n. 48. & ſeqq. eo quod ſcienter promotus ad incompatibilia habeatur pro intruſo, quem verba ipſa regulæ excludunt à beneficij triennalis poſſeſſione: atque ita refert judicatum à Sacra Congregatione Concilij, & approbatum à Papa hoc judicium die 28. Januarij an. 1587. Quoad porrò alteram regulam de annali poſſeſſore, docet ibid. Fagnanus hac juvari poſſeſſorem incompatibilium. Ratio eſt, quia regula iſta nihil intendit quàm excluſionem novi impetrantis negligentis adimplere, quæ regula eidem facienda præſcribit: neque tamen jus ullum præbet illegitimæ poſſeſſioni, quâ ſumptâ ſtatim locum eſſe vacationi incompatibilium docet Gloſſ. in d. c. *De multa*, quæ voces, *poſt receptionem alterius*, exponit corporalem poſſeſſionem. Quinetiam hoc idem diſertè ſancitur c. *Licet Epiſcopus*, de præbend. in 6. & conſentit Fagnanus in d. c. *De multa, num. 9.*

XIII. Beneficia incompatibilia ſunt duæ Dignitates, duo Perſonatus, duo Officia quæ reſidentiam requirunt, duo etiam curata Beneficia, duo conformia intra eandem Eccleſiam Beneficia, ut duo Canonicatus; item duæ Vicariæ perpetuæ, regulare quoque Beneficium cum altero ſeculari. Poteſt tamen unus & idem ſimul eſſe Canonicus & Curatus in eadem Eccleſia. Iſta omnia fusè tractat & probat Rebuffus p. 2. tit. de diſpenſation. ration. ætat. in v. *Incompatibilia.* Uſus denique generalis obtinuit, ut duæ ſub eodem tecto ſeu Eccleſia teneri poſſint Capellaniæ ſimul.

XIV. Ab hiſce incompatibilitatibus excipiuntur Beneficia unita, c. *Dudum*, de electiōn. c. *Eam te*, de æt. & qual. & ord. præfic. Excipiuntur pariter commendata Beneficia ad tempus, ſcilicet ſex menſium. Iſtudque genus Commendæ poteſt Epiſcopus conferre ex juſta cauſa, ut eſt neceſſitas aut evidens utilitas, c. *Nemo deinceps.* de electiōn. in 6. Rebuffus p. 1. praxis, tit. de commend. n. 29. 30. & 31. Commendam verò perpetuam ſeu ad vitam ſolus conferre ſummus Pontifex poteſt. Et in

univerſum Commendatum Beneficium, ſive ad ſemeſtre, ſive ad omnem vitam, non eſt incompatibile cum alio quovis in titulum collato Beneficio, can. *Qui plures*, 21. qu. 1.

XV. De pluribus Beneficiis ſimplicibus Doctores in c. *Exſtirpandæ*, §. *Qui verò*, de præbend. communiter affirmant ſimul teneri poſſe per Epiſcopi diſpenſationem; quanvis nullam prorſus requiri ob contrariam ubique uſitatam conſuetudinem tradat Rebuffus p. 2. tit. de diſpenſat. ad plur. benef. n. 29.

XVI. Obſervandum eſt, etiamſi poſſeſſione Beneficiorum incompatibilium vacet primum ipſo jure, non tamen prohiberi his proviſum reſignare alterum horum, dummodo jus non fuerit alicui tertio quæſitum. Nam ſi ex illa ſecundùm jura vacatione Papa vel Ordinarius alteri de primùm adepto Beneficio providiſſet, jam non relinqueretur reſignationi locus. Aliud verò eſt vacare Beneficium jure ipſo duntaxat, & aliud vacare idem ipſo facto. Ubi enim vacat ſolo jure, poteſt adhuc Beneficij poſſeſſor ipſi renunciare ſive ſimpliciter, ſive in favorem, re adhuc integra, ſi alius nemo impetraverit. Et hac ratione poteſt unum reſignare, qui plura poſsidet incompatibilia; poteſtque ſimiliter reſignare re adhuc integra is qui ad Ordines requiſitos non eſt toto anno promotus. Et Epiſcopus pariter reſignare poteſt beneficia ante Epiſcopatum adepta. Ubi verò Beneficium vacat ipſo facto, non relinquitur novæ renunciationi locus. Vacat verò ipſo facto Beneficium per ceſſum aut deceſſum, per matrimonium, per religioſam profeſsionem. His enim caſibus involvitur vel expreſſa, vel tacita renunciatio juris & poſſeſsionis præhabiti Beneficij.

XVII. Plura de incompatibilibus Beneficiis, & quandonam unius acceſsu alterum vacet, ſive ex jure communi, ſive ex jure Gallicano, require ſuperiùs hujuſce libri cap. 11. de reſignationibus in favorem, art. 8. ad finem.

XVIII. Vacationem quoque Beneficij nonnunquam inducunt cenſuræ aliæque pœnæ Eccleſiaſticæ, necnon permulti canonici defectus. Sed de his inferiùs peculiari libro diſſeretur.

CAPUT

CAPUT XX.

De electione, ſimulque de Capituli jure & poteſtate.

I. CAPITULORUM jura ſingularia neque proſequi velim, neque ſi vellem poſsim, cùm ſæpenumero contrariis ſtatutis & oppoſitis conſuetudinibus regantur. Sed ea ſola attingere mens eſt quæ ſunt communis juris. Electio facienda eſt omnibus vocatis & præſentibus, qui poſsunt commodè intereſse. Et ſi unus aut alter jus habens ſuffragij vocatus non ſit, ad ejus proſequutionem irrita fiet electio etiam confirmata. Sed eadem valida erit ſi non vocatus eidem ſtudio pacis acquieverit, c. *Quod ſicut*, 28. de election. Hic ergo caſus excipitur ab illa regula juris, *Quod ab initio non valet tractu temporis non convaleſcit*, leg. *Quod ab initio*, ff. de regul. jur. *Et non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit*, cap. *Non firmatur*, eod. tit. in 6. Ceſsat hîc etiam alia regula: *Ratum quis habere non poteſt, quod ſuo nomine non eſt geſtum*, cap. *Ratum*, eod. in 6. Similiter in jure civili teſtamentum patris alioqui irritum & inofficioſum valet, ſi filius præteritus non conqueratur, l. *Filio præterito*, ff. de injuſt. rupto vel irrito teſtam.

II. Abſens legitimè impeditus ne poſsit Capitulo intereſse, procuratorem conſtituere poteſt de corpore ipſius Capituli in negotio electionis, c. *Quia propter*, §. *Illud autem*, de election. & cap. *Cupientes*, §. *Inſuper*, & §. *Electos*, eod. tit. in 6. & c. *Si quis juſto impedimento*, eod. in 6. Valetque hîc illa juris regula: *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*, cap. *Poteſt quis*, de reg. jur. in 6. Quanvis fuerit olim Galliæ conſuetudo, ut abſentes vocandi eſsent ad Capitulum de toto Regno, ut teſtatur cap. *In Geneſi*, de election. illa tamen conſuetudo prorſus antiquata eſt, nec ullibi ſervatur, adeout non vocentur niſi ſoli qui ſunt in civitate vel oppido in quo Capitulum convocatur: & ſi ſecus agendum eſset, excideret ſæpe Capitulum juribus ſuis, & per ejus moram aperiretur locus aut præventioni Papæ vel Legati, aut devolutioni ad Superiorem, maximè cùm in electione Vicarij Generalis Sede vacante Capitulum non habeat pluſquam octo dies, ut infrà docebimus n. 18.

III. In Capitulis ſive Cathedralibus, ſive Collegialibus, ſive Regularibus virorum nemo vocem ac ſuffragium habere poteſt, qui non ſit Subdiaconus, ut ſtatuit Concilium Viennenſe in Clement. *Ut ij qui in divinis*, de ætat. & qual. & ord. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. de reform.

IV. Triplicem canonicæ electionis formam proponit caput *Quia propter*, de elect. deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. ſcilicet per ſcrutinium, ut præſentibus omnibus qui debent & volunt & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, ut is collatione habitâ eligatur in quem omnes aut major & ſanior pars Capituli conſentit: vel per compromiſſum, quo poteſtas eligendi aliquibus viris idoneis committitur, qui vice omnium provideant & eligant: vel per inſpirationem, quum ſine fraude & vitio omnes communi ſenſu conveniunt in unam perſonam, & ſic eam eligunt.

V. Cæterùm prædictam ſcrutinij formam quia non ſatis ſecreta erat, Concilium Tridentinum abrogavit ſeſſ. 25. de Regular. cap. 6. ſanciens *fieri deinceps per vota ſecreta, itaut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur*. Vetat prætereà voces & ſuffragia abſentium ſuppleri. Et addit: *Si verò contra hujus decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit.*

VI. Circa electionem Abbatiſſarum idem Tridentinum ſeſs. 25. c. 7. ſic providet: *Abbatiſſa & Prioriſſa, & quocunque nomine præfecta vel præpoſita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi his qualitatibus non reperiatur in eodem monaſterio, ex alio ejuſdem Ordinis eligi poſſit. Si hoc etiam incommodum Superiori qui electioni præeſt videatur, ex iis quæ in eodem monaſterio annum trigeſimum exceſſerint, & quinque ſaltem annis poſt profeſſionem rectè vixerint, Epiſcopo vel alio Superiore conſentiente eligatur. Duobus verò monaſteriis nulla præficiatur.* Et paulò poſt: *Is verò qui electioni præeſt Epiſcopus, ſive alius Superior, clauſtra monaſterij non ingrediatur, ſed ante cancellorum feneſtellam vota ſingularum audiat vel accipiat. In reliquis ſerventur ſingulorum Ordinum vel Monaſteriorum conſtitutiones.*

VII. Ex his liquet Concilium in hoc maximè intendere, ut electiones liberæ omninò ſint & ſecretæ quoad eligentium perſonas ac nomina, & ut ſi ſecus fiat pro nullis habeantur. Et Suarez tom. 4. de religione, lib. 2. cap. 5. n. 12. refert & ſequitur declarationes Congregationis Cardinalium, necnon deciſiones Romanæ Rotæ, quibus ſtatuitur nullam fore electionem, ſi vel unius vocalium nomen etiam fortuitò innotuerit. Paria ſcribit etiam Barboſa ad citata paulò antè Tridentini loca.

VIII. Suffragia

VIII. Suffragiorum libertati ſuffragatur Concilium Lugdunenſe, cui præſedit Gregorius X. & refertur in c. *Ubi periculum*, §. *Caterùm*, de elect. in 6. *Quum arbitrium* (inquit) *vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquem obligationis cujuſque neceſſitas adigit, ceſſat electio dum libertas adimitur eligendi.* Et diſtrictè prohibetur illis qui electionibus præſunt, ne libertatem eligentium reſtringant ad unum de duobus vel tribus quos propoſuerint eligendum, c. *Cum terra*, de election. Quo loco Panormitanus ait conſuetudinem illam nullâ temporum præſcriptione valere poſſe, quâ Capitulum eligat aliquem ad alterius nutum, nec ſit in plena libertate electorum electio ipſa; nam libertas eſt de electionis eſſentia. Sylveſter hoc idem aſtruit v. *Electio* 1. n. 26. Rodericus in quæſtionibus regularibus, art. 10. allegat Pij V. Bullam anni 1571. quæ conſtituit, ut ſi Commiſſarius aliuſve qui præeſt electioni convictus fuerit quocunque modo impediviſſe libertatem eligentium, removeatur ab officio. Idemque Rodericus art. 11. ſcribit ſe vidiſſe tres electiones annullatas, eo quod ij qui illis præſederant eas reſtrinxiſſent ad tres aut quatuor perſonas eligendas.

IX. Et certè cùm Sacri Canones electionem irritam & nullam declarent, in qua vel unus vocalium neglectus fuerit appellari, c. *Quod ſicut*, de elect. quantò major erit invaliditatis cauſa, ſi plures habentes jus paſſivæ vocis ſimul excludantur, ut duo treſve duntaxat ad idem jus admittantur paſſivi ſuffragij, & omnium ſimul vocalium jus & libertas activi ſuffragij adimatur quoad reliquorum omnium electionem, ut reſtringatur ad duos vel tres tantummodò eligendos? Navarra etiam lib. 1. conſil. cap. 5. & manual. cap. 22. n. 51. docet ex metu reverentiali erga perſonam quæ polleat authoritate ſupra vocales non minùs irritam fieri electionem, quàm matrimonium ex ſolo reverentiali metu contractum. Conſtitutiones Ordinis Prædicatorum diſt. 2. cap. 2. §. 4. prohibent in electionibus proponi à Superioribus certas perſonas eligendas, & jubent acceptari indifferenter aliarum perſonarum electiones, ſi ſint idoneæ & ſuffragij paſſivi capaces. Rodericus verò Ordinis Franciſcanorum loco cit. refert iſtam ſui Ordinis Conſtitutionem, quod nulla electio poſſit coarctari; & ſi fuerit ad certum eligendorum numerum coarctata, ſit irrita & nulla, niſi fortè ceciderit electio in aliam non propoſitam perſonam.

X. Quod attinet ad electionem per compromiſſum, tenentur compromittentes electum à compromiſſario acceptare, ſi ſit idoneus, c. *Cauſam*, de election. in quo agitur de quadam electione quam Moniales in Epiſcopum compromiſerant.

XI. Procuratores, quales ſunt deputati ſingulorum Conventuum ad Capitulum ſive Generale ſive Provinciale, quantumvis habeant generale mandatum, non poſſunt compromittere, neque tranſigere ſine ſpeciali mandato, c. *Per tuas literas*, & ibi Gloſſa, de arbitris: l. *Mandato*, ff. de

eſt illud inſinuationum Tabularium, neceſſe eſt fieri hanc inſinuationem intra dies octo ab ipſius proviſionis data, d. art. 4. Theveneus ſcribens in hoc Henrici II. Edictum ſapienter admonet, non ideo vacare Beneficium ſi intra præſcriptos illos temporum terminos omiſſa fuerit inſinuatio, ſed facilè iſtam purgari moram depromendo ex Cancellaria Regias reſtitutionis Literas adverſus temporis lapſum.

II. Secundo loco curandum eſt ut publicetur reſignatio facta in Curia Romana intra ſex menſes, facta verò extra Curiam Romanam intra unum menſem à die reſignationis admiſſæ, ſecundùm Galliæ praxim, quanvis alibi juxta quod exprimitur in regula de publicandis reſignationibus, computandum ſit utrumque & menſis & ſemeſtris tempus à die ſeu à data ipſius ſupplicationis, ut ſuprà monui cap. 16. num. 3. Si verò extra Curiam Romanam facta ſit reſignatio, computandum eſt ſpatium unius menſis, quemadmodum & in collationibus quæ à Rege fiunt per reſignationem tempore regaliæ, aut quocunque tempore quoad illa Beneficia quæ Rex pleno jure confert. At verò ſi aliter quàm per reſignationem Beneficium vacet, ſive per mortem, ſive propter delictum, ſive per defectum promotionis ad Ordinem requiſitum, ſive alio quovis diverſo à reſignatione modo, nullus erit huic publicationi locus.

III. Tertiò is qui proviſionem Beneficij impetravit tenetur antequam poſſeſſionem adeat ſe proprio Prælato præſentare, ut eſt Epiſcopus, aut hoc abſente Vicarius Generalis, ad ſubeundum examen, & obtinendum quod vocant Viſa vel annexam. Teſtatur Oliva lib. 1. placitorum, cap. 16. & ex eo Deſpeiſſeus, fuiſſe declaratam irritam Beneficij proviſionem in eo, qui hac neglecta obligatione poſſeſſionem Beneficij adiverat. Ibidem Oliva ſcribit, & poſt eum Deſpeiſſeus, judicio ſupremi Toloſani Senatus fuiſſe decretum eum, quem alibi proviſum, putà in Romana Curia, noluit Ordinarius ſuus admittere ad examen aut concedere Viſa, poſſe recurrere ad quenvis Epiſcopum ad evitandas graviores impenſas, neque aſtringi ad recurrendum ad Superiorem, putà Metropolitanum aut Primatem. Verumtamen foret hæc licentia peſſimi exempli, omnemque hierarchicum ordinem ſuſdeque everteret. Quis enim talem contulit poteſtatem alieno Epiſcopo erga Clericum ſibi non ſubditum? Quidquid verò ſit de illo unico Toloſano Senatuſconſulto, nullatenus illud trahi debet ad jura & conſuetudinem ſive Regni, ſive Toloſani diſtrictus; neque fas eſt catholico & ſapienti viro tantam perverſionem approbare aut in exemplum proponere. Idque perinde eſſet ac ſi actor cui ſuus immediatus Judex ſuperiori tribunali ſubalternus non ſatisfaceret, cùm ex Juris ordine poſſet ad Toloſanum Senatum appellare, prætexeret longiores moras & impenſas, eoque prætextu attentaret provocare ad alterum ſibi commodiorem Judicem ſubalternum, qui neque in ipſum actorem,

neque in Judicem de quo conqueritur actor, ulla polleret juriſdictione. Adeo neceſse eſt ut cum magna diſcuſſione & maturitate, præſertim verò in Eccleſiaſticis cauſis judicia procedant. Porrò examinis ad proviſionem Beneficiorum tanta eſt neceſſitas, ut Edictum Molinenſe Caroli IX. anni 1566. jubeat articulo 5. ipſos quoque Graduatos ab Univerſitatibus nominatos, in quibus illi Gradus ſuſceperunt, examinari ab Ordinariis antequam de beneficiis provideantur. Iſta proceſsus pars dicitur Viſa, quia ex officio teſtatur Prælatus viſum à ſe atque examinatum Beneficij impetratorem aut petitorem. Et ſi contingat iſtum à Prælato rejici ut incapacem, nec iſte velit huic repulſæ acquieſcere, debet proviſus à Papa vel Legato, aut etiam is qui petit à ſuo Ordinario de aliquo Beneficio provideri, actum repulſæ ab eodem petere, ut ſibi per appellationem provideatur. Debetque Ordinarius petitum actum concedere, cauſaſque ſuæ repulſæ allegare ſpeciatim, ut Superior ad quem provocatur cauſas repulſæ agnoſcat, & his diſcuſſis de appellatione pronunciet. Id ſancitur Edicto Bleſenſi ab Henrico III. art. 13. Sed quum Ordinarius proprio motu aliquem promovet ad Beneficium, non opus eſt examine, neque id fert conſuetudo; non enim niſi benè notos & probatos eligit ad regimina Eccleſiarum, ut non ſit opus eos de novo diſcutere.

IV. Quartò edenda eſt à proviſo profeſſio fidei in manus Ordinarij, quæ poſtmodùm in actis publicis inſinuetur. Et ſi agatur de Dignitate, Perſonatu, Officio vel Præbenda Eccleſiæ Cathedralis vel Collegiatæ, iteranda erit ſimilis profeſſio fidei coram Capitulo. Hæc præcipit Concilium Trident. ſeſs. 24. cap. 12. de reform. & memorata Conſtitutio Bleſenſis art. 10. Facienda verò eſt iſta fidei profeſſio à præſente ante aditam poſseſſionem, ab abſente autem duobus ſaltem menſibus poſt ſumptam poſseſſionem.

V. Quintò proviſus debet ſolenniter in poſſeſſionem mitti, alioqui nulla erit & irrita proviſio, juxta Edictum Henrici II. anni 1550. art. 13. Quicunque vi Regiæ nominationis obtinuere proviſionem in Romana Curia, non poſſunt in poſſeſſionem mitti Beneficiorum iſtiuſmodi Conſiſtorialium in vim Bullæ Pontificiæ, ſed neceſſe habent prætereà obtinere Literas magni Sigilli Regij mandantes Judici Regio loci, aut cui alij ibi deſignato ut proviſum in poſſeſſionem inducat. Qua ex cauſa vulgò dicitur in Gallia plumbum nihil valere ſine cera. Hæc verò commiſſio non antè decernitur, quàm ex quo Regio Conſilio conſtiterit, Bullam proviſionis nihil oppoſitum continere Regis intentioni aut Eccleſiæ Gallicanæ privilegiis. Hæc verò ſolennis aditio poſſeſſionis neceſſaria eſt, quanvis Prælatus proviſum inveſtierit per traditionem pilei aut pennæ: quod genus inveſtituræ eſt quidem initium poſſeſſionis, quæ poſtmodò publicè compleri debet. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de collationibus, n. 10. & 11. & tit. de miſſion. in poſſeſ. n. 6.

VI. Miſſio in poſſeſſionem fieri debet per Clericum ejuſdem Diœceſis, adjuncto Notario cum duobus tribuſve teſtibus, qui fidem ſcripto faciant, juxta Henrici IV. conſtitutionem. Eaque fit per ingreſſum in Eccleſiam, ſumptionem aquæ benedictæ, oſculum ad Altare majus, contactum Miſſalis, ſeſſionem in ſtallo, ſonitum campanæ, quanvis aliquæ ex his ſolennitatibus ſufficere queant, nec omnes ſimul requirantur. Ubi verò non conceditur ingreſſus Eccleſiæ ſufficit contactus ſeræ vel forium. Rebuffus in praxi, tit. de miſſion. in poſſeſ. paſſim. Quod verò attinet ad Beneficia quæ ad Capitula vel Collegia nullatenus pertinent, publicari ſolet poſſeſſio ad Miſſam Parochialem, vel etiam in foro, in platea publica, in cauſarum publico auditorio, quorum unum ſufficit præſente Clerico Diœceſis qui in poſſeſſionem immittat cum notario & teſtibus, adhibitâ ſcripturâ debitè ſubſcriptâ. Acta porrò poſſeſſionis initæ ſunt inſinuanda ac referenda in Archiuum Eccleſiaſticum iuxta memoratarum Henrici II. Edictum anni 1550. art. 6. 13. & 14.

VII. Cum verò aditio poſſeſſionis non ſit actus perſonalis, indifferens eſt ut fiat aut per proviſum, aut per procuratorem. Rebuffus d. tit. de miſſion. in poſſeſ. n. 44. Atque abſenti conferri poſſeſſio Beneficij vel Eccleſiæ poteſt, c. *Accedens*, de præbend. Quinetiam jure civili acquiri poſſeſſio per alterum poteſt, non modò abſenti, verumetiam ignoranti, l. 1. C. de acquir. vel retin. poſſeſ.

VIII. Si obtenta proviſio vitietur aliquo defectu, ob quem reddi poſſet inutilis, impetrandum tunc eſt à Papa reſcriptum *Perinde valere*, quo proviſio invaleſcit perinde ac ſi non interveniſſet ille defectus. Ejus enim reſcripti vis retrotrahitur etiam ad geſta præcedentia, eiſque valorem conciliat. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de reſcripto etiam & perinde valere, n. 2. & 3. Hoc tamen reſcriptum non aliis quàm iis quos expreſſit defectibus medetur. Itaque reſcriptum ab eo obtentum qui minor eſt, & illegitimè natus, ſi ſolùm exprimit natalium defectum, non verò minorem ætatem ejus qui proſequitur curatum Beneficium, nequaquam reparabit defectum minoritatis. Rebuffus d. tit. n. 38. & 39. Et ſi occurrant alij defectus, ut cæcitas, dementia, nequaquam hoc reſcripto reſarcientur, ibid. n. 54.

IX. Si plures de eodem Beneficio proviſi fuerint, & lis inter eos agitetur, impetrari poſſunt Literæ ſubrogationis, ut alter in alterius locum & jura ſubrogetur per ceſſum aut deceſſum utriuſlibet horum, ex Cancellariæ regula 27. ad ſuccidendas lites excogitata, quæ ab exurgentibus novis adverſariis poſſent in infinitum creſcere & propagari. Hac regula reſervatur Beneficium colligitanti conditionaliter, ſi petat ſubrogari intra menſem numerandum à die mortis, ſi beneficium vacat per obitum: ſi verò vacat per ceſſum, à die præſtiti conſenſus. Quo fit ut ſi aliquis tertius intra id tempus proviſus fuerit de eodem Beneficio, per ceſſum vel

deceſſum

deceſsum poſseſsoris, vel inſtitutus fuerit ad patroni præſentationem, atque intra idem tempus collitigans petierit ſubrogari, hujus ſubrogatione proviſio tertij irrita fiat ipſo jure; adeout neque poſſit convaleſcere morte, vel ceſſione, vel depoſitione ſubrogati. Quia obſtat regula iſta, *Quod ab initio non valet tractu temporis non convaleſcit.* Gomeſius ad regul. de ſubrog. collitigant. quæſt. 10. & 13. Collitigantium ſubrogatio non ab alio fieri poteſt quàm à Papa vel à Legato, à quibus tam in ſignatura quàm in reſcriptis clauſula ſubrogationis inſeritur. Huic regulæ 27. Cancellariæ ſuffragatur cap. 1. & cap. 2. ut lite pend. nihil innou. in 6.

X. Hæc Regula ſic intelligenda eſt, teſte Rebuffo in praxi, p. 2. gloſ. 3. in regul. de ſubrogand. collitig. quod ſi collitigans intra menſem à die quo alter collitigans ceſſit vel deceſſit, petierit in jura cedentis vel defuncti ſubrogari, ſit omnibus aliis præferendus, tametſi alij impetrantes fuerint in data priores. Idemque tit. de ſubrogationib. n. 13. docet conſuetudinem receptam hanc eſſe, ut Regula iſta prodeſſe indifferenter valeat tam actori quàm reo ſeu defenſori: quamvis c. 2. ut lite pendent. in 6. prohibeat ne in jus petitoris aliquis ſubrogetur, ſed tantùm defenſoris.

XI. Et licèt vindiciæ ſeu poſſeſſio beneficij fuiſſet defuncto adjudicata, tamen ſaltem in Gallia poſſeſſio illa non continuatur ad ſubrogatum, juxta legem *Cum hæredes*, ff. de acquir. poſſeſ. quæ luculenter dicit jura omnia defuncti ad hæredem tranſire, ſed non poſſeſſionem, quia hæc ſimul cum defuncto interit; & ſic opus eſſe ut hæres adeat denovo poſſeſsionem hæreditatis. Rebuffus d. tit. de ſubrog. collit. n. 27. Qui idem n. 28. teſtatur hanc eſſe in Gallia praxim, ut poſt ſubrogationem in reſcripto Summi Pontificis obtentam intra menſem, impetrentur quoque intra annum literæ Regiæ ad ineundam poſseſſionem jure ſubrogationis: hac ratione, quia Rex & Regij Judices cognoſcunt in Gallia de omni poſseſsorio; & quia aliunde interdicta poſseſsoria anno terminantur ac perimuntur, l. 1. in princ. ff. uti poſsidetis: & l. *In honorariis*, ff. de obligat. & action. Et ſi quis per Literas Regias non petierit & proſequutus fuerit intra annum hanc in beneficio ſubrogationem & poſseſſionem, nullâ poterit reſtitutione adverſus hunc anni lapſum juvari, ut multis Gallicanis Senatuſconſultis probat Papo lib. 8. placitorum, tit. 7. §. 3. 4. & 5. Hinc annus decurrere incipit à die notitiæ proviſionis: ſed ſi non probetur anterior notitia, computabitur ſaltem à die initæ poſſeſſionis: ibid. §. 5.

XII. Quando duo proviſi ſunt de eodem Beneficio, poteſt alter horum novam proviſionem impetrare in clauſula & forma iſta: *Si alteri jus non ſit quæſitum.* Nihil enim impedit plures titulos accumulare ut unus alteri ſuppleat. Atque in hac forma neceſſe eſt ab oratore in ſupplicatione exprimi litigantium nomina, ſtatum & qualitatem beneficij, ſtatum

quoque ipſius cauſæ, cum vacationis modo. Felinus in c. *Noſtra*, v. *Titulus*, de reſcript.

XIII. Sed ſi inter duos pluresve collitigantes novus adverſarius exurgat, poterit etiam admitti ſub clauſula iſta: *Si neutri, ſi nulli jus ſit quæſitum.* Adeout his causâ cadentibus tertius iſte ſubrogetur, ſed ſi quid juris habent, tertius iſte ſubmoveatur. Non enim reſcriptis ſuis intendit Papa quæſito alterius juri præjudicare, cap. *Quamvis*, de reſcript. in 6.

CAPUT XIX.

Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur.

I. EXPENDIMUS hujus libri cap. 8. ſpectabiliora Beneficij acquirendi impedimenta: iſto nunc capite tractationem ſuſcipimus præcipuarum cauſarum quæ vacationem Beneficiorum inducunt, quarum una eſt ſubſequens matrimonium. Ex quo enim proviſus de Beneficio matrimonium contraxit, vacat Beneficium ipſo jure & facto, cap. 1. & c. *Diverſis*, & c. *Cum decorem*, de cler. conjug. Nec obſtat quod iſti Canones dicunt Clericos qui uxores duxerunt eſſe compellendos ad Beneficia dimittenda; id enim de dimittenda poſſeſſione dicitur, non de dimittendo Beneficio jam per matrimonium contractum dimiſſo.

II. Ut huic vacandi modo locus ſit, debet eſſe matrimonium per verba de præſenti contractum, quod ratum vocant; non enim ſufficiunt ſponſalia de futuro: Canones enim loquuntur de uxoribus ductis & matrimoniis contractis. Nec requiritur ut nuptiæ fuerint conſummatæ, cùm id Canones minimè requirant. Ranchinus deciſionum p. 5. concluſ. 96. & 463. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. *Requiſ. ad collat. bon.* num. 55. & p. 3. tit. *Regula de public. reſignat.* gloſ. 18. num. 45.

III. Vacant præterea ipſo jure beneficia ejus, qui in Epiſcopum electus & confirmatus, & in poſſionem miſſus, tandemque conſecratus eſt, aut ſaltem tempus exegit quod Jus ad conſecrationem requirit, c. *Cùm in cunctis* 7. §. *Cum verò*, de electiou. Tempus autem illud ad conſecrationem Epiſcopi requiſitum eſt trium menſium, can. *Quoniam*, diſt. 100. Concilium

lium Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Hæc autem vacatio de quibuſcunque Beneficiis intelligitur, Dignitatibus, Perſonatibus, Officiis, Beneficiis curatis, ſimplicibus, in Titulum, in Commendam. Quin etiam hoc jus ad penſiones extendunt Garcias p. 11. cap. 6. & Gigas de penſionib. quæſt. 56. Sed hoc minùs probabile eſt: penſiones enim non comprehenduntur nomine Beneficiorum, de quibus ſolis loquitur dictum cap. *Cum in cunctis.* Poteſt autem Papa cum novo Epiſcopo diſpenſare ſuper iſta præcedentium Beneficiorum vacatione. Gloſſ. in can. *Si quis*, v. *Tranſlatus*, 21. q. 2.

IV. Vacant præterea ipſo jure Beneficia ejus, qui per ſolennia Religionis vota profeſſionem legitimam emittit, nimirum liberè, & legitima ætate, & poſt annum probationis, & coram legitimo Superiore, c. *Beneficium*, de regularib. in 6. Non enim licitum eſt cuiquam duplici fungi militia & duobus cingulis ac ſtipendiis mereri, l. *His quidem*, C. qui milit. non poſſ. lib. 12. Nec ſufficit ad Beneficiorum vacationem ſumptio & geſtatio religioſi habitus citra veram profeſſionem. Quinetiam in Gallia non ſufficit tacita profeſſio, ſed requiritur expreſſa & in ſcripturam ab ipſo profitente ſubſcriptam redacta. Cùm enim Conſtitutio Molinenſis ſub Carolo IX. art. 55. nullam admittat religioſam profeſſionem etiam teſtibus & plurium annorum habitus geſtatione probatam, niſi de eadem per ſcripturam à profitente ſubſignatam conſtet, monachus in Regno Franciæ profeſſus non excidit juribus priſtinis quoad forum externum circa poſſeſſa beneficia & ſucceſſiones, niſi ſcripto ejus profeſſio completa fuerit. Brodæus in Lovetum lit. *B*, cap. 12. Deſpeiſſeus tract. de benefic. tit. 11. ſect. 5. num. 2.

V. Quæritur ſi profeſſus Regularis ad ſeculum redeat, an poſſit dimiſſa Beneficia recuperare? Diſtinguendum hîc eſt; ſi enim poſt legitimam & validam profeſſionem, etiamſi poſtea cum eo Papa diſpenſaverit etiam ob cauſam legitimam, qualis eſt notabilis infirmitas, exeat licitè de monaſterio, non poteſt nihilominus antea liberè dimiſſa Beneficia recuperare: quinetiam inhabilis manet ad quævis ſecularia Beneficia aut penſiones ſuper illis obtinendas, niſi ad hæc etiam fuerit expreſsè per Papam rehabilitatus. Rebuffus tit. de diſpenſatione cum Regularib. Exiſtit enim verè Religioſus, & ita incapax eſt Beneficij ſecularis, imò & regularis alterius Ordinis quàm ubi profeſſus fuit, cap. *Cùm ſingula*, §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Atque hoc ſtatuendum ad primum diſtinctionis membrum.

VI. Si verò redeat profeſſus ad ſeculum ob nullitatem ſeu invaliditatem ſuæ profeſſionis juridicè probatam & declaratam, eo caſu ſi alia non obſtent impedimenta capax eſt ſuſcipiendi Beneficia & penſiones, poteſtque bona temporalia & priſtina Beneficia, penſiones aliaque ſpiritualia jura quæ per invalidam profeſſionem abdicaſſe viſus fuerat reſumere, ſaltem obtentis in integrum reſtitutionis Literis. Sanè obſtare huic poteſt exceptio

ceptio pacificæ triennalis poſſeſſionis; talis enim poſſeſſor juvatur titulo; neque poteſt ipſi vis aut intruſio aut ſimonia objectari, quibus ſolis fruſtrari poteſt triennij pacifici privilegium. Sed ſi non interceſſit triennium, haud dubiè invalidè profeſſo competit jus regreſſus ad priſtinum Beneficium; nullitatem enim profeſſionis comitatur nullitas renunciationis Beneficiorum, penſionum, & bonorum temporalium; cùm omnis hæc abdicatio fundetur in ſola profeſſione, quæ prorſus irrita & nulla fuit; ſublatâ enim causâ tollitur effectus, & ſubverſo fundamento corruit omne ſuperſtructum. Confirmatur etiam hæc deciſio his Concilij Tridentini verbis ſeſſ. 25. de Regular. cap. 16. *Nulla renunciatio effectum intelligatur ſortiri niſi ſequutâ profeſſione.* Igitur cùm nulla fuerit renunciationem conſequuta profeſſio; nullam habet vim præcedens renunciatio. Præterea in collationibus factis ex cauſa vacationis Beneficiorum ob religioſam profeſſionem iſta juris conditio neceſſariò involvitur, Si ſit valida profeſſio. Huc etiam ſpectant juris diſpoſitiones & rationes quæ habentur ff. de conditione cauſa data & cauſa non ſequuta, & ff. de condictione ſine cauſa, & l. ultima, C. de revocand. donation.

VII. Hoc tamen conſtanter tenendum, quod ſi quis invalidè profeſſus redeat in Clerum ſecularem, & inopiâ laboret, poterit Ordinarius detrahere de fructibus Beneficij priſtini, unde per exceptionem triennij pacifici repellitur, moderatam penſionem ad ipſius ſuſtentationem. Paſtor lib. 3. tit 17. num. 6. ad fin.

VIII. Vacat pariter Beneficium Sacerdotio annexum ſi proviſus ad Sacerdotium integro anno non curaverit promoveri, c. *Cum in cunctis*, §. *Inferiora*, de electïon. & cap. 1. de ætat. & qual. & ord. præficiend. & c. *Ei qui*, de præbend. in 6. & Clement. *Ut ij*, de ætat. & qual. præfic. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 24. de reform. cap. 12. §. *Neminem.* His conforme eſt Edictum Henrici IV. anni 1606. menſis Decembris, art. 1. Itaque electus aut proviſus de Beneficio curato non eſt neceſſe ut jam ſit actu Presbyter, ſed ut poſſit eſſe Presbyter intra ipſum annum. Idem juris eſt circa Beneficia quævis Diaconatum aut Subdiaconatum requirentia. Tridentinum ſic ſtatuit in d. §. Neminem. *Neminem etiam ad Dignitatem, Canonicatum aut portionem recipiant collatores, niſi qui aut eo Ordine ſacro ſit initiatus quem illa Dignitas aut Prebenda aut portio requirit, aut in tali ætate ſit ut intrà tempus à jure & ab hac Sacra Synodo ſtatutum initiari valeat.* Quibus ex verbis perſpicuè infertur poſſe aliquem inchoato ætatis anno vigeſimo-quarto provideri de Beneficio curato, cùm ex Tridentino Concilio duo iſta conſtent, & anno inchoato vigeſimo-quinto poſſe aliquem ordinari Sacerdotio, & inſuper tale illi Beneficium conferri qui poſſit intra eundem annum Sacerdos fieri: & ex conſequenti conferri poſſe tale beneficium illi qui jam annum ætatis vigeſimum-quartum incepit. Enimverò ſeſſ. 24. cap. 12. §. *Nemo*, ſic decernunt:

cernunt Tridentini Patres : *Nemo ad Dignitates quaſcunque quibus animarum cura ſubeſt promoveatur, niſi qui ſaltem vigeſimum-quartum ætatis annum attigerit.*

IX. Vel igitur Beneficio annexi ſunt Ordines ſimpliciter & abſolutè, & tunc ſatis eſt ut qui providetur in ea ſit ætate ut ad requiſitum Ordinem promoveri intra annum poſſit : aut certè Ordines ſunt præbendis annexi, ut conferri præbendæ non aliis poſſint niſi illis qui jam actu eoſdem Ordines ſuſceperint, ſive jure id exigente, ſive ſpeciali ſtatuto, ſive conſuetudine, ſive Fundatione ; & iſto caſu talis conferri præbenda non poteſt niſi illi qui jam actu requiſitum Ordinem ſuſceperit. Proſper Fagnanus in cap.1. de ætat. & qual. & ord. num. 52. refert ſacram Congregationem Concilij judicaſſe & declaraſſe, ſi ex fundatione Capellaniæ cautum ſit ut Rector ſeu Capellanus per ſe Miſſas celebret, id non obſtare quominus conferri ſimplici Clerico poſſit, modò in ea ſit ætate ut intra annum fieri Sacerdos poſſit ; ſed tamen hoc impedire ne conferri Clerico quatuordecim annorum poſſit, quæ ætas requiritur à Tridentino Concilio ad minora Beneficia ſimplicia : adjungo, neque in Gallia Clerico ſeptenni qui minorum ſimplicium Beneficiorum & Capellaniarum in hoc Regno capax eſt, dummodò provideatur ut ſervitium & onus per virum debito Ordine initiatum exerceatur : quatenus qui per alium facit per ſeipſum facere videtur, ex regul. juris in d. c. *Qui facit.*

X. Veruntamen in Gallia annus iſte promotionis ad Ordinem non incipit dinumerari niſi poſt annum pacificæ poſſeſsionis, adeout poſt ſumptam Beneficij collati poſſeſsionem duo anni excurrant. Sic enim Edictis Bleſenſibus art.9. ſancivit Henricus de Abbatiis & de conventualibus Prioratibus, ut his proviſi ſe ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum. Et mox ſubjungit : *Et ubi illi poſt biennium non fuerint Sacerdotio initiati, eo ipſo vacabunt, & ab aliis impetrari ejuſmodi beneficia poterunt: illi verò tenebuntur fructus omnes perceptos reſtituere ad pias cauſas applicandos.* Confirmatur quoque Henrici IV. Edicto anni 1606. art.1. in fine, his verbis : *Ut habentes Dignitates in Eccleſiis Cathedralibus teneantur ſub pœna amiſſionis earum promoveri ad Sacerdotium intra annum à die pacificæ poſſeſſionis inchoandum.* Præterea Clement. *Ut ij qui*, de ætat. & qual. & ordin. præfic. prærequirit expreſſis verbis ante annum promotionis ad Ordinem pacificam poſſeſſionem. Idque æquitati conſentaneum eſt, ne ſi contingat Beneficium evinci, is qui poſſederat aſtrictus hac occaſione Ordini ſacro cogatur inops cum ſtatus Eccleſiaſtici dedecore, famelicus, lacerus & mendicans vitam degere ; quod evitandum eſſe docet can. *Diaconi*, diſt.93. Itaque in Galliæ Regno primus annus poſſeſſionis Beneficij non connumeratur cum anno ad Ordinis ſacri promotionem requiſito, eoque duorum annorum ſpatio decurſo vacat confeſtim Beneficium ejus, qui requiſitum Ordinem ſumere neglexit. Ita docent ex juribus ci-

tatis & ex quamplurimis Gallicanis Senatuſconſultis Rebuffus tit. de non promotis intra annum, num.44. & 45. Papo lib.3. Placitorum, tit. 15. Bochellus in praxi benef. v. *An de promotion.* Paſtor lib. 3. tit.16. num. 3. Deſpeiſſeus tract. de benef. tit.9. ſect.8. num. 6. Hinc ſequitur Curatum necdum Sacerdotem poſſe ad finem anni ſibi ad ſumendum Sacerdotium indulti ſuam illam curatam Eccleſiam cum alio Beneficio permutare, ut docet ibid. Rebuffus num.37. & 38. quia ſcilicet habet plenum jus etiam nunc in Beneficio donec integer annus exſpiraverit. Idem docet Bengæus tit. quibus mod. vacent vel amittantur benef. §.3. num.31. & 32. In omnibus enim temporalibus actionibus niſi noviſſimus totus dies impleatur, jus integrum perdurat, nec finitur obligatio, l. *In omnibus* 1. ff. de action. & obligat.

XI. Excuſat tamen ab hac ad Ordinem Sacrum intra annum promotione legitima impoſſibilitas, ut adverſa valetudo, peſtis, bellum, captivitas: item diſpenſatio, quæ poteſt etiam ex rationabili cauſa concedi non modò à Papa, ſed etiam ab Ordinario. Vide ad hæc d. art. 9. Edicti Bleſenſis. Hæc eadem tradit Rebuffus p. 2. praxis, tit. de diſpenſation. de non promovendo, num. 1. & 2. & Deſpeiſſeus d. tit. 9. ſect. 8. num. 10. Quinetiam diſertè cap. *Cùm ex eo*, de elect. in 6. iſtam in hac ipſa materia ſpecifica diſpenſandi poteſtatem Epiſcopis attribuit, ſimulque providè admonet debere ab eiſdem provideri de Vicario, qui hoc temporis intervallo aſſignatâ ſibi de proventibus Beneficij congruente portione Curæ miniſterium exequatur.

XII. Alius vacationis Beneficiorum modus eſt incompatibilitas cum altero Beneficio. Quiſquis igitur de Beneficio proviſus novum poſtea Beneficium acquirit cum priori incompatibile, alterum horum amittat neceſſe eſt. Primitus quidem ſtatuerat Lateranenſe ſub Alexandro III. Concilium, ut taliter proviſus amitteret poſterius acquiſitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de cler. non reſid. Sed poſterior juris diſpoſitio quæ nunc viget ſatius duxit ut privetur priùs acquiſito Beneficio, c. *De multa*, de præbend. Clement. *Si plures*, & Clement. fin. eod. tit. & demùm Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap.4. de reform. Poteſt ipſo jure Epiſcopus prius illud, utpote ipſo jure vacans, alteri conferre, d. c. *De multa*, & c. *Licèt Epiſcopus*, de præbend. in 6. Ab iſta tamen Beneficij vacatione Papa diſpenſare poteſt, d. c. *De multa*, de præbend. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſat. ad plura benef. à num.26. uſque ad num. 35. quo loco docet poſſe quoque Epiſcopum ex rationabili cauſa diſpenſare ad plura ſimplicia Beneficia, ſed non ad curata. Invalida porrò eſt Papæ diſpenſatio cujus impetrator omiſerit vel unum tenue Beneficium exprimere quod poſſidet, c. *Non poteſt*, in princ. de præbend. in 6. Veruntamen electus in Epiſcopum etſi adeptus fuerit novi Epiſcopatus poſſeſſionem, non tamen ſtatim excidit antehabitis Beneficiis etiam incompatibilibus cum Epiſco-

patu,

ptu, niſi poſt conſecrationem, c. *Cùm in cunctis*, §. *Cum verò*, de electìon. In aliis verò Dignitatibus aut Beneficiis fit jactura ex incompatibilitate ſecundùm jus commune ſtatim ab indepta corporali poſſeſſione; ſecundùm autem Galliæ praxim finito pacificæ poſſeſſionis anno: neque opus eſt ut collator ad conferendum Beneficium ex incompatibilitate vacans requirat vel citet ejus poſſeſſorem; ſic enim docent Joan. Andr. in c. *De multa*, de præbend. num. 10. & Proſper Fagnanus ibid. num. 16. probantque ex hiſce Canonis verbis, *liberè conferat*, ideſt ſine ulla admonitione. Quod idem ſervari poteſt in omnibus aliis quoque caſibus ubicunque beneficium quodvis ipſo jure vacat, teſte Innocentio in d. c. *De multa*, num. 3. & Fagnano ibid. num. 16. Si quæras utrum regula de triennali poſſeſſore faveat huic incompatibilia poſſidenti? Nego cum Fagnano ibid. n. 48. & ſeqq. eo quod ſcienter promotus ad incompatibilia habeatur pro intruſo, quem verba ipſa regulæ excludunt à beneficij triennalis poſſeſſione: atque ita refert judicatum à Sacta Congregatione Concilij, & approbatum à Papa hoc judicium die 28. Januarij an. 1587. Quoad porrò alteram regulam de annali poſſeſſore, docet ibid. Fagnanus hac juvari poſſeſſorem incompatibilium. Ratio eſt, quia regula iſta nihil intendit quàm excluſionem novi impetrantis negligentis adimplere, quæ regula eidem facienda præſcribit: neque tamen jus ullum præbet illegitimæ poſſeſſioni, quâ ſumptâ ſtatim locum eſſe vacationi incompatibilium docet Gloſſ. in d. c. *De multa*, quæ voces, *poſt receptionem alterius*, exponit corporalem poſſeſſionem. Quinetiam hoc idem diſertè ſancitur c. *Licet Epiſcopus*, de præbend. in 6. & conſentit Fagnanus in d. c. *De multa*, *num.* 9.

XIII. Beneficia incompatibilia ſunt duæ Dignitates, duo Perſonatus, duo Officia quæ reſidentiam requirunt, duo etiam curata Beneficia, duo conformia intra eandem Eccleſiam Beneficia, ut duo Canonicatus; item duæ Vicariæ perpetuæ, regulare quoque Beneficium cum altero ſeculari. Poteſt tamen unus & idem ſimul eſſe Canonicus & Curatus in eadem Eccleſia. Iſta omnia fusè tractat & probat Rebuffus p. 2. tit. de diſpenſation. ration. ætat. in v. *Incompatibilia*. Uſus denique generalis obtinuit, ut duæ ſub eodem tecto ſeu Eccleſia teneri poſſint Capellaniæ ſimul.

XIV. Ab hiſce incompatibilitatibus excipiuntur Beneficia unita, c. *Dudum*, de electìon. c. *Eam te*, de æt. & qual. & ord. præfic. Excipiuntur pariter commendata Beneficia ad tempus, ſcilicet ſex menſium. Iſtudque genus Commendæ poteſt Epiſcopus conferre ex juſta cauſa, ut eſt neceſſitas aut evidens utilitas, c. *Nemo deinceps*. de electìon. in 6. Rebuffus p. 1. praxis, tit. de commend. n. 29. 30. & 31. Commendam verò perpetuam ſeu ad vitam ſolus conferre ſummus Pontifex poteſt. Et in

univerſum Commendatum Beneficium, ſive ad ſemeſtre, ſive ad omnem vitam, non eſt incompatibile cum alio quovis in titulum collato Beneficio, can. *Qui plures*, 21. qu. 1.

XV. De pluribus Beneficiis ſimplicibus Doctores in c. *Exſtirpandæ*, §. *Qui verò*, de præbend. communiter affirmant ſimul teneri poſſe per Epiſcopi diſpenſationem; quanvis nullam prorſus requiri ob contrariam ubique uſitatam conſuetudinem tradat Rebuffus p. 2. tit. de diſpenſat. ad plur. benef. n. 29.

XVI. Obſervandum eſt, etiamſi poſſeſſione Beneficiorum incompatibilium vacet primum ipſo jure, non tamen prohiberi his proviſum reſignare alterum horum, dummodo jus non fuerit alicui tertio quæſitum. Nam ſi ex illa ſecundùm jura vacatione Papa vel Ordinarius alteri de primùm adepto Beneficio providiſſet, jam non relinqueretur reſignationi locus. Aliud verò eſt vacare Beneficium jure ipſo duntaxat, & aliud vacare idem ipſo facto. Ubi enim vacat ſolo jure, poteſt adhuc Beneficij poſſeſſor ipſi renunciare ſive ſimpliciter, ſive in favorem, re adhuc integra, ſi alius nemo impetraverit. Et hac ratione poteſt unum reſignare, qui plura poſsidet incompatibilia; poteſtque ſimiliter reſignare re adhuc integra is qui ad Ordines requiſitos non eſt toto anno promotus. Et Epiſcopus pariter reſignare poteſt beneficia ante Epiſcopatum adepta. Ubi verò Beneficium vacat ipſo facto, non relinquitur novæ renunciationi locus. Vacat verò ipſo facto Beneficium per ceſſum aut deceſſum, per matrimonium, per religioſam profeſsionem. His enim caſibus involvitur vel expreſſa, vel tacita renunciatio juris & poſſeſsionis præhabiti Beneficij.

XVII. Plura de incompatibilibus Beneficiis, & quandonam unius acceſsu alterum vacet, ſive ex jure communi, ſive ex jure Gallicano, require ſuperiùs hujuſce libri cap. 11. de reſignationibus in favorem, art. 8. ad finem.

XVIII. Vacationem quoque Beneficij nonnunquam inducunt cenſuræ aliæque pœnæ Eccleſiaſticæ, necnon permulti canonici defectus. Sed de his inferiùs peculiari libro diſſeretur.

CAPUT XX.

De electione , ſimulque de Capituli jure & poteſtate.

I. CApitulorum jura ſingularia neque proſequi velim , neque ſi vellem poſſim , cùm ſæpenumero contrariis ſtatutis & oppoſitis conſuetudinibus regantur. Sed ea ſola attingere mens eſt quæ ſunt communis juris. Electio facienda eſt omnibus vocatis & præſentibus , qui poſſunt commodè intereſſe. Et ſi unus aut alter jus habens ſuffragij vocatus non ſit , ad ejus proſequutionem irrita fiet electio etiam confirmata. Sed eadem valida erit ſi non vocatus eidem ſtudio pacis acquieverit , c. *Quod ſicut* , 28. de election. Hic ergo caſus excipitur ab illa regula juris , *Quod ab initio non valet tractu temporis non convaleſcit* , leg. *Quod ab initio* , ff. de regul. jur. *Et non firmatur tractu temporis , quod de jure ab initio non ſubſiſtit*, cap. *Non firmatur*, eod. tit. in 6. Ceſſat hîc etiam alia regula : *Ratum quis habere non poteſt , quod ſuo nomine non eſt geſtum* , cap. *Ratum*, eod. in 6. Similiter in jure civili teſtamentum patris alioqui irritum & inofficioſum valet, ſi filius præteritus non conqueratur , l. *Filio præterito* , ff. de injuſt. rupto vel irrito teſtam.

II. Abſens legitimè impeditus ne poſſit Capitulo intereſſe, procuratorem conſtituere poteſt de corpore ipſius Capituli in negotio electionis, c. *Quia propter* , §. *Illud autem* , de election. & cap. *Cupientes* , §. *Inſuper*, & §. *Electos* , eod. tit. in 6. & c. *Si quis juſto impedimento* , eod. in 6. Valetque hîc illa juris regula : *Poteſt quis per alium , quod poteſt facere per ſeipſum* , cap. *Poteſt quis* , de reg. jur. in 6. Quanvis fuerit olim Galliæ conſuetudo , ut abſentes vocandi eſſent ad Capitulum de toto Regno , ut teſtatur cap. *In Geneſi* , de election. illa tamen conſuetudo prorſus antiquata eſt , nec ullibi ſervatur , adeout non vocentur niſi ſoli qui ſunt in civitate vel oppido in quo Capitulum convocatur : & ſi ſecus agendum eſſet, excideret ſæpe Capitulum juribus ſuis , & per ejus moram aperiretur locus aut præventioni Papæ vel Legati , aut devolutioni ad Superiorem, maximè cùm in electione Vicarij Generalis Sede vacante Capitulum non habeat pluſquam octo dies, ut infrà docebimus n. 18.

III. In Capitulis ſive Cathedralibus, ſive Collegialibus, ſive Regularibus virorum nemo vocem ac ſuffragium habere poteſt, qui non ſit Subdiaconus, ut ſtatuit Concilium Viennenſe in Clement. *Ut ij qui in divinis*, de ætat. & qual. & ord. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. de reform.

IV. Triplicem canonicæ electionis formam proponit caput *Quia propter*, de elect. deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. ſcilicet per ſcrutinium, ut præſentibus omnibus qui debent & volunt & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, ut is collatione habitâ eligatur in quem omnes aut major & ſanior pars Capituli conſentit: vel per compromiſſum, quo poteſtas eligendi aliquibus viris idoneis committitur, qui vice omnium provideant & eligant: vel per inſpirationem, quum ſine fraude & vitio omnes communi ſenſu conveniunt in unam perſonam, & ſic eam eligunt.

V. Cæterùm prædictam ſcrutinij formam quia non ſatis ſecreta erat, Concilium Tridentinum abrogavit ſeſſ. 25. de Regular. cap. 6. ſanciens *fieri deinceps per vota ſecreta, ita ut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur*. Vetat prætetea voces & ſuffragia abſentium ſuppleri. Et addit: *Si verò contra hujus decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit.*

VI. Circa electionem Abbatiſſarum idem Tridentinum ſeſs. 25. c. 7. ſic providet: *Abbatiſſa & Prioriſſa, & quocunque nomine præfecta vel præpoſita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi his qualitatibus non reperiatur in eodem monaſterio, ex alio ejuſdem Ordinis eligi poſſit. Si hoc etiam incommodum Superiori qui electioni præeſt videatur, ex iis quæ in eodem monaſterio annum trigeſimum exceſſerint, & quinque ſaltem annis poſt profeſſionem rectè vixerint, Epiſcopo vel alio Superiore conſentiente eligatur. Duobus verò monaſteriis nulla præficiatur.* Et paulò poſt: *Is verò qui electioni præeſt Epiſcopus, ſive alius Superior, clauſtra monaſterij non ingrediatur, ſed ante cancellorum feneſtellam vota ſingularum audiat vel accipiat. In reliquis ſerventur ſingulorum Ordinum vel Monaſteriorum conſtitutiones.*

VII. Ex his liquet Concilium in hoc maximè intendere, ut electiones liberæ omninò ſint & ſecretæ quoad eligentium perſonas ac nomina, & ut ſi ſecus fiat pro nullis habeantur. Et Suarez tom. 4. de religione, lib. 2. cap. 5. n. 12. refert & ſequitur declarationes Congregationis Cardinalium, necnon deciſiones Romanæ Rotæ, quibus ſtatuitur nullam fore electionem, ſi vel unius vocalium nomen etiam fortuitò innotuerit. Paria ſcribit etiam Barboſa ad citata paulò antè Tridentini loca.

VIII. Suffragiorum libertati ſuffragatur Concilium Lugdunenſe, cui præſedit Gregorius X. & refertur in c. *Ubi periculum*, §. *Caterùm*, de elect. in 6. *Quum arbitrium* (inquit) *vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquem obligationis cujuſque neceſſitas adigit, ceſſat electio dum libertas adimitur eligendi.* Et diſtrictè prohibetur illis qui electionibus præſunt, ne libertatem eligentium reſtringant ad unum de duobus vel tribus quos propoſuerint eligendum, c. *Cum terra*, de electiọn. Quo loco Panormitanus ait conſuetudinem illam nullâ temporum præſcriptione valere poſſe, quâ Capitulum eligat aliquem ad alterius nutum, nec ſit in plena libertate electorum electio ipſa; uam libertas eſt de electionis eſſentia. Sylveſter hoc idem aſtruit v. *Electio* 1. n. 26. Rodericus in quæſtionibus regularibus, art. 10. allegat Pij V. Bullam anni 1571. quæ conſtituit, ut ſi Commiſſarius aliuſve qui præeſt electioui convictus fuerit quocunque modo impediviſſe libertatem eligentium, removeatur ab officio. Idemque Rodericus art. 11. ſcribit ſe vidiſſe tres electiones annullatas, eo quod ij qui illis præſederant eas reſtrinxiſsent ad tres aut quatuor perſonas eligendas.

IX. Et certè cùm Sacri Canones electionem irritam & nullam declarent, in qua vel unus vocalium neglectus fuerit appellari, c. *Quod ſicut*, de elect. quantò major erit invaliditatis cauſa, ſi plures habentes jus paſſivæ vocis ſimul excludantur, ut duo treſve duntaxat ad idem jus admittantur paſſivi ſuffragij, & omnium ſimul vocalium jus & libertas activi ſuffragij adimatur quoad reliquorum omnium electionem, ut reſtringatur ad duos vel tres tantummodò eligendos? Navarra etiam lib. 1. conſil. cap. 5. & manual. cap. 22. n. 51. docet ex metu reverentiali erga perſonam quæ polleat authoritate ſupra vocales non minùs irritam fieri electionem, quàm matrimonium ex ſolo reverentiali metu contractum. Conſtitutiones Ordinis Prædicatorum diſt. 2. cap. 2. §. 4. prohibent in electionibus proponi à Superioribus certas perſonas eligendas, & jubent acceptari indifferenter aliarum perſonarum electiones, ſi ſint idoneæ & ſuffragij paſſivi capaces. Rodericus verò Ordinis Franciſcanorum loco cit. refert iſtam ſui Ordinis Conſtitutionem, quod nulla electio poſſit coarctari; & ſi fuerit ad certum eligendorum numerum coarctata, ſit irrita & nulla, niſi fortè ceciderit electio in aliam non propoſitam perſonam.

X. Quod attinet ad electionem per compromiſsum, tenentur compromittentes electum à compromiſsario acceptare, ſi ſit idoneus, c. *Cauſam*, de electiọn. in quo agitur de quadam electione quam Moniales in Epiſcopum compromiſerant.

XI. Procuratores, quales ſunt deputati ſingulorum Conventuum ad Capitulum ſive Generale ſive Provinciale, quantumvis habeant generale mandatum, non poſsunt compromittere, neque tranſigere ſine ſpeciali mandato, c. *Per tuas literas*, & ibi Gloſsa, de arbitris: l. *Mandato*, ff.

de procurat. l. *Tranſactionis*, C. de tranſact. Rebuffus in Concordata, ad fin. tit. de electionis derogatione, refert quadragintaſeptem caſus ad quos non poteſt generale mandatum extendi, atque in his refert compromiſſum & tranſactionem. Additque generaliter in omni occurſu difficili & gravis momenti requiri in procuratore ſpeciale mandatum; idque multis teſtimoniis confirmat.

XII. In omni electione quæ fit per compromiſſum duo hæc neceſſariò requiruntur. Primò neceſſe eſt omnes & ſingulos vocales conſentire ad compromiſſum, nemine excepto, alioqui nihil agitur, c. *Quia propter*, §. *Vel ſaltem*, & ibi Gloſſa ad v. *Vice omnium*, de electiion. Rodericus in quæſtionibus de Regularib. quæſt. 54. art. 12. aſſerit omnes Doctores in hac re conſentire. Secundò poſt factam & publicatam ex compromiſſo electionem interponendum eſt aliquod tempus ad explorandum num electæ à compromiſſariis perſonæ ſint idoneæ. Non enim compromittentes tenentur electos à compromiſſariis acceptare, niſi ſub hac conditione, c. *Cauſam quæ*, de electiion. c. *Cùm dilectus*, eod. c. *Cùm olim*, de arbitris, & c. *Si compromiſſarius*, §. *Si verò*, de elect. in 6. habentque compromittentes idem jus quod habet Superior antequam admittat & confirmet præſentatam ſibi ab inferioribus electionem, c. *Poſtquam*, de elect.

XIII. Is qui non eſt profeſsus non poteſt eligi in Abbatem, c. *Cùm in magiſtrum*, & c. *Cùm cauſam*, & c. *Cùm ad noſtram*, de elect. Miſerum enim eſt eum fieri magiſtrum qui formam diſcipuli non aſsumpſit, can. *Miſerum*, 61. diſt. & d. c. *Cùm in magiſtrum*.

XIV. Obſervandum ubi jus requirit majorem & saniorem Capituli ſeu eligentium partem, ut in d. c. *Quia propter*, partem minùs ſanam non aliter intelligendam eſſe, niſi ſi eligat vel ſtatuat contra Sacrorum Canonum præſcripta: exempli causâ ſi major Capituli pars ſit interdicta vel ſuſpenſa, aut ſi major Capituli pars conſentiat in electionem perſonæ ſecundùm jura incapacis & inhabilis; tunc enim jus eligendi ad minorem partem quæ ſanior eſt devolvitur, c. *Gratum*, de poſtulat. Prælat. Hæc eſt doctrina Gloſſæ in c. *Ea noſcitur*, v. *Majoris & ſanioris*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſ. capit. Præclaréque dicit cap. *Indemnitati*, §. *Ut autem*, de elect. in 6. in electione non zeli ad zelum, neque meriti ad meritum, ſed numeri ad numerum faciendam eſſe collationem. Et utique ſi aliter res eſſet, iniiceretur inter vocales pomum diſcordiæ amaricantis zeli, mutuarum accuſationum & contumeliarum, & implacabilis odij fomenta, ſi merita vel demerita eſſent exploranda, & invicem comparanda vocalium.

XV. Invalida prorſus eſt rei Eccleſiæ alienatio per Epiſcopum facta ſine Capituli conſenſu, c. 1. de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Capitul. Neque debet Epiſcopus negotia Eccleſiæ tractare, ſtatuere, immutare, corrigere ſine conſilio Capituli, c. *Novit*, & c. *Quantò*, eod. tit. Ibique

ait

ait Panormitanus Capitulum eſſe hoc idem reſpectu Epiſcopi, quod Cardinales Eccleſiæ Romanæ reſpectu Papæ, ut ſic Canonici ſint Senatus Aſſeſſores, & Conſiliarij ipſius Epiſcopi. Addit ibidem Epiſcopum non poſſe inconſulto Capitulo nova ſtatuta condere. Similiter Abbates & Abbatiſſæ nihil poſſunt de monaſterij temporalibus alienare ſine Capituli proprij conſenſu, cap. 2. eod. tit. In alienatione quoque rerum Eccleſiæ quilibet de Capitulo jus habet contradicendi cæteris omnibus vocalibus, & alienationem ſolus impedire, aut factam revocare poteſt, c. *Si quis*, de reb. Eccl. non alien. Atque hîc valet juris regula: *In re communi potior eſt conditio prohibentis*, cap. *In re communi*, de regul. jur. in 6.

XVI. Iſtud hîc in primis ſciendum, valdè differre conſilium à conſenſu. Multa enim poteſt Epiſcopus ſine conſenſu Capituli, quæ tamen non poſſet irrequiſito Capituli conſilio. Et Capitulum habet plerunque jus conſultivæ vocis, & non deciſivæ: plerunque etiam habet jus ſimul conſultivæ & deciſivæ vocis cum Epiſcopo. Quando igitur jura præſcribunt Epiſcopo ut agat cum conſenſu Capituli, non poteſt Epiſcopus à Capitulo diſſentire, ut diximus in alienatione rerum Eccleſiæ, quam facere non poteſt Epiſcopus niſi cum Capituli conſenſu. Ubi verò jus exigit Capituli conſilium ab Epiſcopo exquiri, ut in c. *Novit*, & c. *Quantò*, de his quæ fiunt à Prælat. ſufficit ſi Epiſcopus Capitulo proponat, ejuſque conſilium exquirat, quod tamen ſequi minimè tenetur. Ad hæc textus eſt expreſsus in c. *Cùm olim*, de arbitris: & gloſ. in c. *Si pro te*, v. *Aſſenſus*, de reſcript. in 6. & in cap. unico, §. *Cum verò*, in v. *Aſſenſum*, ne Sede vacant.

XVII. Si collatio ad Epiſcopum & Capitulum conjunctim pertinet, cùm primùm vacabit Sedes Epiſcopalis jus Epiſcopi Capitulo accreſcet, non verò ſi collatio pertineat ad Epiſcopum cum conſilio Capituli; quo caſu vacante Sede non poterit Capitulum conferre. Rebuffus in praxi, tit. de devolut. num. 4. Zerola praxis Epiſcopalis p. 1. v. *Capitulum*, quæſt. 5. Idque ipſum clarè decidit c. unic. ne Sede vacant. in 6. quo pariter ſtatuitur, ut ſi conſuetudine aut particulari ſtatuto Capitulum conferre debeat cum conſilio Epiſcopi, & contingat Epiſcopum mori, aut impediri per ejus in remotis partibus abſentiam, aut etiam eſse ſuſpenſum, iſtis caſibus totum conferendi jus accreſcat Capitulo.

XVIII. Sede vacante Capitulum intra dies octo debet de Vicario Generali, & de Officiali viduatæ Eccleſiæ de novo providere, aut priùs exiſtentem cujus juriſdictio ſimul cum Epiſcopo interiit confirmare de novo. Si iſtud officium à Capitulo negligitur, tranſacto octiduo jus hoc ad Metropolitanum devolvitur. At ſi viduata ſit Eccleſia Metropolitana aut exempta, tunc antiquior Epiſcopus ex ſuffraganeis in Metropolitana, & propinquior Epiſcopus in exempta Eccleſia de Vicario & Officiali debet providere. Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 16.

XIX. Electio ejus qui aſſumendus eſt ad Præbendam Theologalem, & ſimiliter ejus qui providendus eſt ad Præbendam Præceptorialem pertinet ad Epiſcopum, adhibito tamen Capituli conſilio, ut ſtatuit Concilium Trident. quoad utramque Præbendam ſeſſ. 5. de reform. cap. 1. 9. *Eccleſiæ verò*, ubi per hæc verba, *Ab Epiſcopo cum conſilio Capituli eligendum*, dilucidiùs explicat id quod ſtatuerat pridem Concilium Lateranenſe in c. *Quia nonnulli*, de magiſtris, hiſce verbis: *A Prælato cum Capitulo, ſeu majori & ſaniori parte Capituli eligendus.* De iſtis quoque conſtituendis Præbendis ſancivere Gallicana Edicta Comitiorum Aurelianenſium art.8. ſub Carolo IX. & Bleſenſium ſub Henrico III. art.33. & 34. ſtatuentia debere Theologum ab Epiſcopo, vel à Capitulo provideri. Id verò quoad Capitulum neceſſe eſt intelligi de electione, quandoquidem jure communi, & ſecluſis particularibus ſtatutis vel uſibus, Capitula vivente præſertim Epiſcopo jus non habent Beneficia conferendi, c. *Illa*, ne Sede vacant. & cap.1. de inſtitutionib. in 6. Quia verò dicente Apoſtolo omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, abuſus paſſim in hoc Regno invaluit, ut his proviſi Præbendis eas vel cum aliis commutent, vel cum onere penſionum reſignent in eorum favorem, qui munia docendi & prædicandi vel nunquam vel rariſſimè perſolvent. Meminerint quicunque ſic agunt aut agentibus favent & opitulantur, quale judicium apud Chriſtum Eccleſiæ ſponſum & animarum tremendo ſanguine redemptarum zelatorem his immineat, qui ſanctiſſimas œcumenicorum Conciliorum proviſiones circa Cleri & Chriſtianæ plebis per divini verbi prædicationem & ſacrarum literarum expoſitionem eludunt & abolent, ſolo retento Theologalis Canonici nomine & ſtipendiis ſine ſpirituali uſu aut fructu.

XX. Quod verò attinet ad Pœnitentiarium Eccleſiæ, ejus electio & inſtitutio à ſolo dependet Epiſcopo, nec ullus Capituli conſenſus requiritur, ut cenſuit ſacra Cardinalium Congregatio declaratione 479. quam refert & ſequitur Zerola in praxi Epiſc. parte 1. v. *Pœnitentiarius*, quæſt. 3.

XXI. Sunt aliqui in Cathedralibus Eccleſiis Beneficiarij, quos Gregorius IX. c. *Cum ad hoc*, de cler. non reſident. vocat Aſſiſios, & à Canonicis diſtinguit. Ibi verò Gloſſa dicit Aſſiſios eſſe quoſdam Beneficiarios non Canonicos, ſed tamen aſtrictos Eccleſiæ quotidiano miniſterio: non tamen vocantur ad deliberationes Capituli. Hi prætereà vocantur Manſionarij. Porrò genus hoc Beneficiariorum eligi ſolet à ſolo Capitulo, & ſi interveniat ibi Epiſcopus nil amplius habet quàm unius vocalis ſeu Canonici ſuffragium. De his providè ſtatuit Synodus Provincialis Aquenſis anno habita 1585. tit. de beneficiatis ſeu manſionariis. *Beneficiatura ſeu Manſionaria prædicta tam Eccleſiarum Cathedralium quàm Collegiatarum dictæ Provinciæ antiquioribus, & in cæremoniis*

&

& muſica peritioribus Clericis Eccleſiæ & Capitulo inſervientibus , ad-inſtar Metropolitanæ Eccleſiæ tantùm conferantur. Et quanvis ſit ita proviſum antiquiſſimis ſingularum Eccleſiarum ſtatutis perpetua conſuetudine firmatis , & ſpeciatim Eccleſiæ Metropolitanæ Aquiſextienſis, etiam roboratis per Bullas Martini V. & Leonis X. Pontificum , & per diploma Regis Franciſci I. menſis Novembris anni 1533. contigit tamen aliquando , ut aliqui Manſionarij affectu adducti carnis & ſanguinis ſuas Manſionarias in favorem coram Papa vel Legato reſignare voluerint. Attamen injuſtæ iſtæ prætenſiones protinus repreſſæ ſunt Supremarum Curiarum judiciis , ſcilicet Senatus Provinciæ die Martij 18. an. 1552. item ultima die Junij an. 1632. prætereà Maij 21. an. 1635. inſuper menſe Junio an. 1646. Cùmque cavillandi & tergiverſandi ſtudio contra poſtremum iſtud Senatuſconſultum ſumptis literis in forma civilis libelli, ut vocant , *par lettres de Requeſte civile* , reclamaſſent, fuiſſetque cauſa iſta commiſſa Sanctiori Regis Conſilio, ſubſequutum eſt ſupremum poſt partium conteſtationem Judicium , quo declaratum & ſancitum eſt iſtiuſmodi Beneficia dependere omninò ab electione Capituli , neque ullum in his locum eſſe præventionibus. Præterea deciſum , non ſolùm aſtringi Manſionarios Divinis in choro Officiis , ſed etiam quibuſvis aliis intra Eccleſiam præſtari ſolitis miniſteriis & muſicis cantibus. Simulque repulſi ſunt à petito ſtipendiorum annuorum ſolitorum augmento.

XXII. Jure communi quando Beneficij collatio ſpectat ad Epiſcopum & ejus Capitulum , ſive conjunctim ſive diviſim , altero horum negligente quod ſui officij eſt , devolvitur collatio ad alterum , ſcilicet à Capitulo ad Epiſcopum , & ab hoc ad Capitulum , c. 2. de conceſ. præbend. & c. unico ne Sede vacant. in 6. Jus verò conferendi ſemper devolvitur elapſo ſemeſtri , ſive quia nullatenus proviſum fuit , ſive quia proviſum de incapaci , d. 2. cap. In Gallia tamen nulla admittitur devolutio ab Epiſcopo ad Capitulum , ſed ſolùm à Capitulo ad Epiſcopum , ab Epiſcopo verò ad Metropolitanum ſolum , ut monet Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de devolutionib. n. 22. & 23.

XXIII. Sede vacante Capitulum Epiſcopo ſuccedit non in Ordine , ſed in juriſdictione , exceptis tamen quibuſdam à Jure reſervatis, qualis eſt beneficiorum collatio , & literarum dimiſſoriarum expeditio.

XXIV. Antiquitus Sede vacante poterat abſolutè Capitulum literas ad Ordines dimiſſorias concedere , c. *Cum nullus* , §. *Epiſcopo* , de tempor. ordinat. in 6. Sed aliter providet Concilium Trident. ſeſ. 7. cap. 10. de ref. nimirum ut anno à vacatione Sedis numerando non liceat Capitulo Dimiſſorias cuiquam concedere niſi hoc ſolo caſu , cùm quis Beneficij Eccleſiaſtici , ſive recepti ſive jam recipiendi occaſione arctatur ad Ordinem aliquem recipiendum. Elapſo autem vacationis anno , & nec-

dum repleta Sede, poteſt deinceps Capitulum ejuſmodi licentias & dimiſſorias literas concedere indifferenter.

XXV. Sedes verò vacat donec novus Epiſcopus adeptus fuerit poſſeſſionem, ut poſt Oſtienſem, Felinum & Piſanum tradit Rebuffus in praxi, 1. p. tit. de devolutionibus, n. 72.

XXVI. Inſuper Sede vacante non poteſt Capitulum Beneficia conferre, nec uſquam invenitur cautum in Jure, quod Capitulum Sede vacante fungatur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum, ut loquitur & decidit cap. *Illa*, ne Sede vacant. etiamſi eſſent de genere Beneficiorum quorum collatio ſpectat ad ſolum Epiſcopum cum conſilio & aſſenſu Capituli, c. *Uno*, §. *Cum verò*, ne Sed. vac. in 6. Rebuffus loco citato, n. 71. Hinc excipiuntur inſtitutiones præſentatorum à Patronis, c. 1. de inſtitution. & collationes Beneficiorum quæ conjunctim ad collationem pertinebant Epiſcopi & Capituli; tunc enim per Sedis vacationem jus Capitulo accreſcit. Multò magis retinet Capitulum jus conferendi Beneficia quod ei ſoli competebat vivente Epiſcopo. Poteſt etiam vacante Sede conferre Beneficia quæ ſunt præſentis neceſſitatis, atque ita Mandatariis & Graduatis conferre, & nominum inſinuationes quæ per quadrageſimales dies fiunt ſuſcipere. Denique poteſt vacantes Parochiales Eccleſias conferre, ne detrimentum animabus fiat ſive ex diuturna vacatione, ſive ex præventione externa, quà fieret ut ignotis & forſan nullius meriti Clericis animarum ſalus committatur, cùm facilè poſſit Capitulum notos & meritis eximios Clericos ad tantum munus deligere. Quod jus collationis curatarum Eccleſiarum vacante Sede Capitulis aſſerunt in hoc Regno Chenutius & Bengæus ex multis quæ proferunt Senatuſconſultis, ut pleniùs retuli hujus lib. 2. cap. 2. n. 10. & 11.

XXVII. Comperti juris eſt ubi collatio ſimul ſpectaret ad Epiſcopum & Capitulum, poſſe à Capitulo conferri, ſi contigerit obiiſſe, aut depoſitum vel excommunicatum fuiſſe Epiſcopum, ſive debuiſſet Epiſcopus intereſſe ut Prælatus, ſive ut Canonicus in Capitulo, c. unico, ne Sede vac. in 6. Rebuffus d. tit. de devolution, n. 74. Zerola p. 1. v. *Capitulum*, qu. 5. Conferre quoque poteſt Capitulum vacante Sede ſi collatio ſpectet ad Capitulum cum conſenſu Epiſcopi, d. c. unico, in fine, ne Sed. vacant. in 6. Præterea Capitulum dum vacat Sedes poteſt Beneficia conferre quæ ad Epiſcopum devolverentur propter culpam aut negligentiam inferioris collatoris. Zerola ibid. Ratio eſt, quia Jus non permittit devolvi jus collationis niſi ad proximum & immediatum Superiorem, qualis non eſt iſto caſu Metropolitanus. Id ergo competit Capitulo immediatè. Inſuper multùm intereſt Eccleſiæ, ne diu Beneficia vacent, ut contingeret ſi eſſet expectandus futurus in Epiſcopatu ſucceſſor, cap. unico, in fin. ne Sed. vacant. in 6.

XXVIII. Pari ratione appellationes, de quibus Epiſcopus jure ordinario

ordinario cognoſceret, devolvuntur Sede vacante ad Capitulum, atque ita ab ipſis Epiſcoporum ſuffraganeorum judiciis provocatur ad Capitulum Metropolitanæ Eccleſiæ viduatæ. Cujus ſumma & generalis ratio eſt, quia Capitulum vacante Sede Epiſcopo ſuccedit in his quæ ſunt juriſdictionis, ſolis exceptis caſibus expreſſo jure prohibitis. Federicus conſil.30. Panormitanus in c. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Panuinus tract. de Capitul. poteſt. Sed. vac. p.1. q.1. Rebuffus in praxi, p.1. tit.de devolution. n. 58. & Joannes Andreas in d. c. *Cùm olim*, teſtatur hunc eſſe communem Doctorum ſenſum.

XXIX. Sede vacante Capitulum confirmat vel infirmat electiones, ſicut poſſet Epiſcopus, d.c. *Cùm olim*, de majorit. & obed.

XXX. Similiter poteſt Capitulum Sede vacante præſentatos à Patronis Clericos admittere & inſtituere ſicut poſſet per ſe Epiſcopus ac ſine Capituli conſilio, cap.1. de inſtitution. in 6. Si quæras diſcriminis cauſam, cur poſſit Capitulum inſtituere præſentatos & confirmare electos ad Beneficia, cùm tamen non poſſit idem Beneficia conferre? Reſpondet Gloſſ. & Panormitanus in d.c. *Cùm olim*, cauſam hanc eſse, quia conferre eſt liberæ voluntatis, ſed inſtituere præſentatum aut confirmare electum eſt neceſſitatis; non enim poteſt Epiſcopus rejicere præſentatos aut electos, modò non ſint incapaces.

XXXI. Etſi non ſuccedat Capitulum Epiſcopo in iis quæ ſunt Ordinis, ſed in ſola juriſdictione, poteſt tamen Epiſcopo committere intra viduatam diœceſim ea quæ ſunt Ordinis: nam committere alteri eſt ſolius juriſdictionis, non Ordinis actus. Panuinus 1.p. qu.3. Azorius tom.2. lib.3. cap.37. quæſt.8.

XXXII. Poteſt item Capitulum Sede vacante admittere mutuas Beneficiorum permutationes & reſignationes. Rebuffus d. tit. de devolution. num.95. Zerola p.2. v. *Capitulum*, quæſt.7. Ratio eſt, quia quamvis non poſſit Capitulum reſignationes liberè recipere & conferre, cap.unico, §. *Cùm verò*, ne Sede vac. in 6. poteſt tamen recipere & conferre in iis quæ ſunt neceſſitatis, ut eſt Beneficiorum permutatio, ad quam admittendam ipſe aſtringeretur Epiſcopus, nec poſset alteri conferre: ſicut paulò antè dixi de inſtituendis præſentatis ob eandem neceſſitatis rationem, & de confirmandis electis.

XXXIII. Spectat etiam ad Capitulum dum vacat Sedes dare Eccleſiam ſeu Beneficium in Commendam temporalem ad ſex menſes, quos etiam poterit ex juſta cauſa prorogare, donec proviſus fuerit & in poſſeſſionem miſſus Epiſcopus. Ita Panormit. in d. c. *Cùm olim*, de majorit. Innocentius in c. *Illa*, ne Sede vacant. Ancharanus & Joan. Andreas in c.1. eod. tit. in 6. Rebuffus tit. de devolution. num.77. & 78.

XXXIV. Pertinet quoque ad Capitulum Beneficiariorum depoſitio, ſeu privatio à Beneficiis. Panuinus d. tract. de Capit. poteſt. Sed. vac.

p.2. quæſt.6. num. 1. & 2. Teſtatur affirmativam ſententiam eſſe communem Azorius 2.p. lib.3. cap. 38. q. 11. quia juriſdictionem habet Epiſcopalem ad puniendum facinoroſos Clericos & inquirendum.

XXXV. Poteſtate etiam potitur Capitulum vacante Sede diſpenſandi cum illegitimis ad minores Ordines, & ad Beneficium ſimplex habendum. Navarra conſil.7. de filiis presbyt. Zerola p.2. v. *Capitulum*, q.3. Ratioque eſt, quia Capitulum Epiſcopo ſuccedit in iis quæ ſpectant ad juriſdictionem ordinariam & voluntariam, niſi Canone quid excipiatur: at exceptio talis in Jure non legitur.

XXXVI. Capitulum Sede vacante ſupplet Epiſcopi vices in his quæ ſunt neceſſitatis; ideoque inſinuationes nominum Graduatorum Clericorum recipit, & Graduatis & Mandatariis affectata ipſis Beneficia confert. Probus in pragmat. Sanction. tit.de collationib. §. *Item voluit*, in v. *Vicario:* Ranchinus 3.p. concluſ.73.

XXXVII. Dum vacat Sedes poteſt Capitulum eoſdem omnes à caſibus & cenſuris reſervatis, ſive ab homine ſive à jure ſolvere, quos poſſet vivens Epiſcopus abſolvere, cap. unico. de major. & obed. in 6. Poteſt ſimiliter excommunicare, ſuſpendere & interdicere quos poſſet Epiſcopus, cujus vicem gerit in rebus juriſdictionis. Panuinus loco cit. aliique communiter.

XXXVIII. Sede vacante poteſt & debet Capitulum intra dies octo Vicarium Generalem creare, qui in Theologia vel in Jure Canonico Doctor ſit, vel ſaltem Licentiatus. Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 16. de reform. Eadem præſcribuntur Edicto Bleſenſium ſub Henrico III. Comitiorum, quæ hoc adjungunt, Generalem Vicarium oportere eſſe Sacerdotem. Tranſactis diebus octo devolvitur hæc poteſtas & officium ad Metropolitanum.

XXXIX. Licèt Capitulum Sede vacante poteſtate polleat circa canonicas pœnas per univerſam Diœceſim, nihil tamen habet hujuſmodi poteſtatis Epiſcopo ſuperſtite, ne in ipſos quidem qui de ſuo corpore ſunt Canonicos, neque in inferiores ejuſdem Eccleſiæ Beneficiarios aut deſervientes. Verumtamen jus habet prædictorum exceſſus corrigendi, dum id fiat ſine ſtrepitu vel forma judicij. Atque ita poteſt adminiſtros contumaces expellere: quinimò de ſuo corpore Canonicos alioſve ſuæ Eccleſiæ Beneficiarios ex juſta cauſa ad certum & definitum tempus diſtributionibus privare, & ab officio Eccleſiæ citra judiciarias cenſurarum formas, & citra effectum irregularitatum quæ contumaces cenſurâ notatos afficiunt ſuſpendere, c. *Irrefragabili*, de offic. Ordinarij, maximè ubi ſic dicit: *Exceſſus Canonicorum Cathedralis Eccleſiæ qui cõſueverunt corrigi per Capitulum.* Hoc etiam addens: *Executionem ipſorum nulla conſuetudo vel appellatio valeat impedire, niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam.* Conformatur cap. *Ad noſtram*, de appellation. Cenſuras verò cuiquam infligere dum vi-

vit

vit Epiſcopus Capitulum non poteſt, niſi ubi Capitulum conſuetudine jam præſcriptâ vel aliquâ indulgentiâ aut conceſſione acquiſierit in perſonas deſervientes juriſdictionem aut poteſtatem cenſurarum Eccleſiaſticarum, ut ſtatuitur c. *Cum contingat*, de foro compet. In quod caput ſcribens Panormitanus aſtruit in Capitulis generatim prædictum jus moderatæ citra juriſdictionem correctionis, quale habent parentes, tutores, magiſtri, qui tamen juriſdictione carent. Hac ratione apud Paponem lib. 1. placitorum, tit. 3. ſect. 4. Pariſienſi Senatuſconſulto Decanus ipſe Carnotenſis Eccleſiæ qui ob contumeliam uni de Canonicis intra Capitulum illatam fuerat ab eodem Capitulo diſtributionibus per dies octo privatus, & appellaverat quaſi ab abuſu, remiſſus fuit, ejuſque ſubmota rejectaque appellatio. Non poteſt tamen Capitulum procedere ad incarcerationem, ſed ſolus Ordinarius: docetque ibidem Papo ſect. 3. Clericum qui ab incarceratione per Capitulum decreta appellaverat fuiſſe Senatuſconſulto remiſſum ad carceres Epiſcopales & Epiſcopi judicium.

XL. Hoc denique tenendum circa res Capituli, majorem Capituli partem quæ in omnibus deliberationibus prævalere debet, ſumendam eſſe (niſi contraria invaluerit alicubi conſuetudo) non per comparationem ad minores partes, ſed ad totum ipſum, juxta Panormitanum in c. *Quia propter*, de election. & in cap. 1. de his quæ fiunt à major. part. capitul. & Bellameram deciſ. 275. & Zerolam p. 1. v. *Capitulum*, qu. 13. & Boërium deciſ. 3. Exempli gratiâ Capitulum conſtat ex duodecim Canonicis ſuffragij jus habentibus; horum tres eligunt Cajum, alij tres Titium, reliqui ſex Sempronium: nulla ex his tribus cenſeri poteſt major pars, ſed ut talis ſit neceſſe eſt in unam partem conſentire ſeptem vocales. Idque ritè colligitur ex c. *Cùm in Geneſi*, & c. *Eccleſia*, de elect. Id verò locum non habet in pluribus Patronis, ſive clericis ſive laïcis præſentantibus, in quibus pars major ſpectari debet non per comparationem ad totum, ſed ad ſingulas partes, ut ait ibid. Zerola cum multis Authoribus quos allegat & ſequitur.

CAPUT

CAPVT XXI.

De capitulari Beneficiorum proviſione Sede non vacante, & de ſimultanea Epiſcopi cum Capitulo proviſione.

I. IURE ordinario, neque contraria conſuetudine loci vel ſtatutis ſpecialibus aut concordatis aut particularibus fundationibus abrogato Capitula non modò Cathedralia, ſed etiam Collegiata providere ſolent de præbendis quæ ſunt de ipſorum gremio, aliquando conjunctim cum Epiſcopo, & aliquando diviſim ab illo. Secundùm has diverſitates diverſos quoque canones legimus in corpore Juris. Innocentius Papa III. in c. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de electìon. refert in Tuſcia generalem vigere conſuetudinem, ut in Cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum irrequiſito Epiſcopo Canonicos eligendi poteſtatem habeat. Præterea c. *In cunctis*, §. *Clerici*, eod. tit. loquitur de ſolo Capitulo eligente. Inſuper Celeſtinus Papa III. c. *Propoſuit*, de conceſ. præbend. mandatum de providenda Præbenda direxit ad ſolum Præpoſitum & Capitulum Cameracenſe. Quandoque jus devolvitur à Capitulo negligente ad Epiſcopum ut provideat, & ex oppoſito ab Epiſcopo negligente providere ad Capitulum, c. *Nulla*, de conceſ. præbend. Aliquando alternatim, ſeu ut aiunt per turnum proviſio ſpectat nunc ad Epiſcopum, nunc ad Capitulum, c. *Cùm in illis*, de præbend. in 6. Aliàs etiam jus iſtud ſoli reſervatur Epiſcopo, c. *Omnes baſilicæ*, & c. *Nullus omnino*, 16. qu. 7.

II. Ad quencunque, ſive ad Epiſcopum ſive ad Capitulum pertineat jus iſtud providendi exercetur generaliter circa Canonicatus, d. c. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de electìon. quinimò circa Dignitates Capituli quæ vacant, qualis eſt Præpoſitura, c. *Dudum ad audientiam*, de electìon. Et utique communi nomine Præbendæ involvi Dignitates, Perſonatus & Canonicatus docent Cujacius ſuper rubrica de præbend. Loterius lib. 2. de benefic. qu. 21. ubi & alios pleroſque Doctores profert; item Paſtor lib. 1. de benefic. tit. 9. n. 2.

III. Si quæris de Capitulorum Præbendis, ad quem jure communi pertineat earum vacantium proviſio, præciſis & ſecluſis particularibus

ſive

ſive conſuetudinibus ſive fundationibus ſive ſtatutis? Reſpondemus juris communis diſpoſitionem hanc eſſe,ut hæc poteſtas ad Epiſcopum ſimul & Capitulum Cathedrale cujus Præbenda vacat, pertineat juxta cap. finale, de ſupplend. neglig. Prælat. & c. *Poſtulaſtis*, & c. *Nulla*, de conceſſ. præbend. & c. *A collatione*, de appellation. in 6. Atque hoc expreſsè tenet Gloſſa in d. c. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de elect. & Gloſſa in d. c. fin. de ſupplend. neglig. Prælat. item Rebuffus conſil. 70. & Molinæus ad regul. de infirmis reſignantib. n. 75. & Garcias de Beneficiis p. 5. cap. 4. n. 42. Loterius loco cit. alijque. Summa horum ratio eſt, quia Præbendæ præſumuntur ex communibus Eccleſiæ bonis inſtitutæ. At nomine Eccleſiæ comprehenduntur ſimul Epiſcopus qui capitis, & Capitulum quod corporis vice fungitur, ut ait præclarè cap. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Cap.

IV. Hinc deducitùr hæc reſolutio, ut ſi Epiſcopus & Capitulum ita diſſideant, ut eandem Præbendam diverſis Clericis conferant, neutri ex illis jus quæri, & geſta utrinque corruere. Ita Federicus conſil. 232. Joan. Andreæ in c. *A collatione*, de appellat. in 6. Adeout ſi interim Papa vel Legatus jure concurſus provideat, teneat iſta proviſio, ut latè diſputat & decidit Probus, & qui eum ſequitur Loterius d. lib. 2. qu. 21. num. 41.

V. Docet prætetea Garcias loco cit. ubi collatio Præbendarum communis eſt inter Epiſcopum & Capitulum, valere factam ſeorſim ab uno ex duobus, altero horum per ſex menſes non contradicente: pluresque ad hoc Doctores profert. Eſt enim ſemeſtre terminus devolutionis ab uno ad alterum collatorem, c. *Nulla*, & c. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend.

VI. In Collegiatis verò Eccleſiis inferioribus à Cathedrali, quia in his non eſt tanta communio ut conſtituant cum Epiſcopo unum corpus unumque Senatum, collatio illa ſimultanea prætendi non poteſt. Proinde ſoli competit Capitulo collegiato jus præſentandi ſeu eligendi ad Præbendas quæ de ſuo gremio ſunt. Ad Epiſcopum verò pertinet jus inſtituendi, ſeu confirmandi. Ita docent Joan. de Lignario, & Abbas in c. *Cùm Eccleſia Vulterana*, n. 8. de election. & Rota Romana ſic decidit apud Caſſadorum deciſ. 22. n. 2. & 3. de præbend. & Loterius d. qu. 21. n. 135. Sanè ſi tale Capitulum eligere intra ſemeſtre neglexerit, aut ſi incapacem elegerit, Epiſcopus tum demùm jure devoluti prout ſibi viſum fuerit providebit.

VII. A Capitulo cui interfuit Epiſcopus tanquam unus ex Canonicis appellari poteſt ad ipſum Epiſcopum, ſed non ſi interfuit ut Epiſcopus, c. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præb. & c. *A collatione*, de appellation. in 6. Ubi Gloſſa ſapienter admonet intereſſe tanquam Canonicum ſi ſtatutum id præſcribat, quanvis honoratiore loco ſedeat: hoc enim defer-

tur ejus dignitati. Sed ubi ſtatutum nihil decernit, cenſebitur interfuiſſe ut Epiſcopus ex honoratiore ſeſſionis loco.

CAPVT XXII.

Beneficiariorum hæredes aut ſucceſſores ad quid teneantur.

EXAMINANDÆ primùm hîc ſunt obligationes ejus qui in Beneficium ſucceſſit, deinde hæredum Beneficiarij. Sciendum in primis, ſucceſſorem qui ſuper ſuo Beneficio inquietatur propter defectum vel incapacitatem ejus cui ſucceſſit, non teneri ſui præceſſoris jus tueri ejuſve titulum exhibere, niſi dolus & colluſio inter utrumque probaretur aut de jure præſumeretur, qualis præſumitur ſi poſt litem conteſtatam præceſſor reſignaverit. Sed citra fraudem non tenetur ſuccedens Beneficiarius de præceſſoris defectu, licèt talis fuiſſet ut potuiſſet ejus Beneficium canonicè impetrari dum poſſidebat. Felinus in c. *Venerabilem*, de exception. Laurentius Bouchellus in praxi benef. v. *Permutatio*. Ratio fundamentalis eſt, quia non per reſignationem, ſed per collationem jus in beneficio attribuitur, c. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. & Clement. unica, §. *Porrò*, de præbend. Itaque proviſus non habet jus ſuum à reſignante cui ſuccedit, ſed ab ipſo collatore.

II. Verumtamen ſucceſſor in Beneficio tenetur illa præceſſoris ſui debita ſolvere, quæ pro Eccleſiæ neceſſitate contraxit, ut decernit cap. *Ad hoc*, de ſolution. Sicut enim hæres ſuccedit in univerſum jus defuncti, l. *Hæreditas*, ff. de regul. jur. ita ſucceſſor præceſſori ſuccedit in univerſum Eccleſiæ ſeu Beneficij jus, c. *Relatum*, il 2. §. *Nomine*, de teſtam. & ſimiliter æquiparantur quoad ſolvenda debita (ſicut hæres & defunctus) à præceſſore contracta, ut ibid. dicitur. In his tamen notanda hæc differentia, quia hæres tenetur defuncti debita exſolvere qualitercunque contracta: ſed ſuccedens in Beneficium non ad alia tenetur quàm quæ contraxit præceſſor pro Eccleſiæ neceſſitate aut utilitate. Licèt autem Innocentius in d. c. *Ad hoc*, requirat præterea ut probetur verſum eſſe in Eccleſiæ utilitatem, textus tamen id unum requirit, ut contractum fuerit debitum in Eccleſiæ neceſſitatem. Et Oſtienſis in tit. de ſolution.

num. 3.

num. 3. & Proſper Fagnanus in d. c. *Ad hoc*, meliùs dicunt non requiri ut reipſa verſum ſit in utilitatem Eccleſiæ: atque à paritate rationis probari poteſt per legem *Lucius*, ff. de exercitor. act. Allegatque Fagnanus complures hujus ſententiæ Doctores, additque hanc oppoſitam Innocentio ſententiam eſse inter Canoniſtas communem.

III. His adjunge, quod ſi Prælatus debita quædam pro ſui ſuſtentatione contraxit, tenetur ſucceſsor illa perſolvere, cùm teneatur Eccleſia Prælato ſuo alimenta ſuppeditare, c. *Cùm ſecundùm Apoſtolum*, de præbend. Ita poſt Panormitanum alioſque permultos docet Fagnanus, addens hoc ita judicatum in Romana Rota fuiſse in cauſa Caurienſis Epiſcopi, quem damnavit ad ſimilem ſolutionem pro prædeceſsore Epiſcopo.

IV. Succeſsor itidem in Beneficio ſolvere tenetur penſiones tempore prædeceſsoris decurſas, nec tamen ſolutas, d. c. *Ad hoc*, & ibi Fagnanus n. 12. & ſeqq. modò penſionarius probet diligentias à ſe contra prædeceſsorem factas ejuſque hæredes; & modò remaneat ſucceſsori congrua portio, quæ in primis & ante omnia deduci debet. Eadem docet Paſtor lib. 3. tit. 12. & Garcias 1. p. cap. 25. Sic enim novus poſseſsor vectigalia quoque temporis anteacti præſtare compellitur, l. *Imperatores*, ff. de publicanis, & c. 1. de ſolution. Sed ſi hæredes ſolvendo ſint, hi primariò tenentur, ut ſuperiùs notavi tit. 12. n. 9.

V. Quod verò attinet ad Beneficiarij hæredes, receptum jus eſt, ut fructus Beneficij, ſive jam percepti, ſive percipiendi dividantur inter hæredes ſimul & ſucceſsores in Beneficio, eadem ratione quâ Jus Civile conſtituit dividi fructus dotales inter maritum & uxorem, ſoluto matrimonio, eorumque amborum hæredes. Ut nimirum fructus ultimi anni ea ſola parte marito adjudicentur ejuſque hæredi, quæ parti anni æquiparatur quâ ipſe ſuſtinuit onera matrimonij; reliquum autem uxori, l. *Fructus*, ff. ſolut. matrim. quemad. dos pet. Eſt quippe inſignis convenientia inter conjugium corporale & ſpirituale, & inter amborum onera, c. 2. de tranſlat. Epiſc. Sic igitur fructus ultimi anni poſseſſi Beneficij competunt inter ſucceſsorem Beneficij & hæredem defuncti, pro rata temporis intra eundem annum computati, quo defunctus onera ſuſtinuit Beneficij. Reliquum verò etiamſi jam ab hærede perceptum eſſet, reſtituendum eſt ſucceſſori Beneficij. Itaque ſi defunctus poſſedit Beneficium ejuſque onera ſuſtinuit quarta parte poſtremi anni, hæres ejus reportabit quartam fructuum ejuſdem anni partem, reliquum verò fructuum ſucceſſor in Beneficio ſibi vindicabit. Alioqui enim hoc iniquum ſequeretur, ut qui de Beneficio fuiſſet proviſus & in poſſeſſionem immiſſus menſe Junio, & ſequentibus menſibus omnes ejuſdem anni proventus & decimas percepiſſet, eiſque perceptis ſi menſe Octobris decederet, cogeretur ejus ſucceſſor eodem Octobris menſe per obitum aliterve proviſus toto anni reſiduo deſervire ſine ullis fructibus, cùm ejus præceſſor qui ne

anni quidem medietate deſerviſſet, totius anni fructibus potitus eſſet, quibus ejus etiam hæredes indebitè potirentur. Bleinianus in praxi benef. tit. de patrimon. Eccleſ. permultas ad hoc firmandum authoritates & Tribunalium deciſiones allegat. Idemque docent Covarruvias lib. 1. var. reſolut. cap. 15. n. 12. Chopinus lib. 3. de ſacra politia, cap. 1. n. 33. Lovetus lit. *F*, n. 12. Joan. Baquet tract. de juſt. & jure, cap. 15. n. 60.

VI. Rurſus quæritur in dividendis illis pro rata temporis fructibus, à quo tempore annus ſit inchoandus? Reſpondeo à menſe Januario, ut ex multis Senatuſconſultis docent & probant Chopinus, Lovetus, & Baquet locis citatis, & Bengæus tit. de peculio Clericorum, §. 19. n. 9. 10. 11. Annæus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 4. Papo lib. 18. placitorum, tit. 4. art. 11. At verò jus commune ſtatuit ut œconomus conſtituatur qui vacantis Eccleſiæ fructus percipiat, eoſque futuro ſucceſſori reſervet, c. *Cum vos*, de offic. jud. ordin.

VII. Opponet aliquis, Beneficiatum quæ de fructibus ſuperſunt teneri non modò ex charitatis officio, ſed etiam ex lege juſtitiæ ad pias cauſas erogare. Vnde ſequitur omnes fructus qui poſt ejus obitum ſuperſunt non poſſe ad hæredes tranſmitti, ſed ad Eccleſiam vel pauperes duntaxat, & oppoſitam conſuetudinem meram eſſe corruptelam: quod etiam conſtanter affirmat Navarra in ſuo libello de redditibus Eccleſ. tota quæſt. 3. His reſpondendum cum Azorio p. 2. lib. 7. cap. 9. hanc legem non eſſe Divino aut Naturali Jure introductam, ſed Eccleſiaſtico, ac proinde poſſe ac potuiſſe contraria conſuetudine aut Eccleſiæ diſpenſatione ſolvi ac remitti: Neque verum eſſe quod ſcribit Navarra, oriri hanc obligationem ex pacto vel obligatione cum fundatoribus inita, ut ſubductis ad Clerici modeſtum victum neceſſariis reliquum omne in Eccleſiam vel egenos impenderetur. Non enim convinci poteſt aliquid tale à fundatoribus fuiſſe vel cogitatum, nedum in pactionem adductum. Præſumendum quidem eſt noluiſſe illos ut fundationum redditus luxui Clericorum inſervirent; non tamen voluiſſe aſtringere ad hoc officium ulla obligatione nova vel conventione ſupra Dei legem communem: quemadmodum teſtator nequaquam intendit ab hærede ſuo diſſipari opes hæreditatis, ſi tamen contingat eas ab hærede per luxum diſſipari, non ideò peccat hæres contra juſtitiam, nec reſtituere diſſipata tenetur; quia ſcilicet illa teſtatoris præſumpta intentio non fuit in pactum aut conditionem deducta. Minimè tamen excuſandi ſunt Beneficiarij ſic abutentes à mortali delicto, & damnationis apud Deum reatu. Eſto enim ſint redditum Eccleſiaſticorum domini; attamen hujus dominij uſus debet ex pietatis & charitatis obligatione regulari, tametſi non lege (ut objiciebatur) juſtitiæ aut mutuæ conventionis cum fundatoribus initæ: & qui in ſuperflua impendit, indubiè violat Dei intentionem, quatenus à nobis officia charitatis exigit; quemadmodum

dum in Divite epulone obſervat Chryſoſtomus, eum fuiſſe damnatum non quia aliena uſurpaverit contra juſtitiam, ſed quia ſuas opes malè impendit, nec pauperibus opem tulit, contra charitatem. Et inſuper peccat talis Beneficiarius contra intentionem præſumptam fundatorum, & contra Eccleſiæ ſacros Canones; & tantò graviùs peccat quàm Dives epulo, quia iſte profanas opes, Beneficiarius autem diſſolutus aut avarus ſacras opes malè expendit aut malè retinet, & adeptis ſibi per Eccleſiæ beneficium bonis contra ipſius Eccleſiæ intentionem abutitur. Sic verò abutentis valida quidem eſt ſecundum juſtitiam diſpoſitio propter dominium; ſed tamen illicita & damnabilis ſic abutenti: ſicut laïcus in luxum opes ſuas prodigens validè alienat, nec tamen immunis eſt à peccato & damnatione.

VIII. An igitur peccant hæredes dum oblatos ſibi, ſive jure conſuetudinis ab inteſtato, ſive ex Beneficiarij teſtamento fructus iſtiuſmodi recipiunt? Reſpondeo ſi ipſi teſtatorem ad hoc induxerint, non eſt dubium peccaſſe dum rem ſuaſerunt illicitam quam ille teſtator ſine mortali culpa exequi non potuit. Sed ſi iidem ſponte oblata recipiunt, ante trecentos & amplius annos conſuetudine conſtanti obſervabantur Canones, qui vetant Clericis de bonis ex Beneficiis acquiſitis ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates aliter quàm ad pias cauſas diſponere. At ſubſequutà diſciplinæ ſacræ relaxatione factum eſt, ut promiſcuè Clerici de his ſive inter vivos, ſive teſtamento diſponant ad libitum, perinde ac de patrimonialibus: quinimò ut ſi inteſtati decedant, vocentur proximi agnati ad hujuſmodi bonorum ſucceſſionem. Cui praxi ſeſe accommodantes Summiſtæ fatentur quidem Clericum ſic diſponentem peccare mortaliter, nec licitum eſſe agnatis eoſdem ad ſic diſponendum ſolicitare, quia hoc agentes ſuadent Clericis ut mortaliter peccent, quod æterna & indiſpenſabili lege vetitum eſt. Hæc docent Covarruvias de teſtamentis, in c. *Cum in officiis*, num. 9. Leſſius lib. 2. de juſtitia, cap. 19. dub. 4. num. 44. & ſeqq. Bonacina de contractib. diſp. 3. quæſt. 17. p. 2. num. 4. aliique communiter. His tamen adverſantur Sacri Canones, qui opes & proventus Eccleſiaſticos non aliis quàm pietati, ſive ad Dei cultum, ſive ad inopum ſuſtentationem, deductis Clericorum victui neceſſariis, impendi licere aſſeverant. Vide in Decreto cauſam 12. per totam. Et ſapienter dicit S. Auguſtinus epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem: *Si privatim quæ nobis ſufficiant poſſidemus, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis damnabili uſurpatione vendicamus.* Atque in Decretalibus vide cap. 1. c. *Filius*, c. *Cùm in officiis*, c. *Quia nos*, de teſtamentis. Secundò quia quæ fuerunt onera & obligationes defuncti tranſeunt ad hæredes, & in ejuſmodi una & eadem perſona cenſentur defunctus & hæres, idemque jus ſubire compelluntur; & is qui in jus ſuccedit alterius eodem quoque jure uti debet, c. *Is qui*, de reg. jur. in 6. &

l. *Qui in jus*, ff. eod. Igitur quæ obligatio aſtringit Clericum Eccleſiaſticos fructus impendendi ad officia pietatis, eadem aſtringit ejus hæredem. Tertiò quia res quælibet ad quamcunque perſonam tranſeant, ſimul cum ſuo onere tranſeunt, c. *Ex literis*, de pignorib. & l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. & l. *Alienatio*, ff. de contrah. empt. At fructibus Eccleſiæ cohæret deſtinatio ad pietatis opera: igitur eadem tranſmittitur deſtinatio & onus ad hæredes, quemadmodum obligatio reſtituendi quæ uſurario inhærebat tranſit ad ejus hæredem, in quantum ad ipſum de bonis defuncti pervenerit, c. *Tua nos*, de uſur. Concludendum itaque, poſſe quidem hæredes ad quos fructus Beneficij pervenerint illa retinere quæ defunctus Clericus poterat ex Canonum permiſſu ad ſuos hæredes tranſmittere, ſive ex titulo retenta rationabilis compenſationis ſibi Clerico debitæ, aut officioſæ mercedis intuitu, aut etiam titulo pietatis & eleemoſinæ, ſi hæredes eorumque familia egeſtate premantur. Poteſt inſuper quanvis commodus & dives hæres ſibi illa retinere, quæ defunctus parciori victu cùm licuiſſet plura inculparè expendere ſibi coacervaverat, aut quæ intuitu laboris proprij ſuo dominio ſuæque liberæ diſpoſitioni comparaverat, ut ſunt emolumenta diſtributionum, Anniverſariorum, Miſſarum, adminiſtrationis Sacramentorum aut verbi Dei. At reliquos extantes fructus Eccleſiaſticos tenetur hæres lege conſcientiæ ad pietatis opera providè diſtribuere, obligatione ſi non juſtitiæ, certè charitatis. Nec tamen dixerim hæredem ſtatim debere exequi iſtas omnes ad pietatis opera diſtributiones, alioqui enim ſeſe gravi rerum propriarum damno exponeret quando ex poſtfacto reperirentur ab eo diverſa defuncti debita quæ ignorabat, & ſic poſt effuſas in Eccleſiam & pauperes facultates hæreditatis, novas expenſas de propriis bonis ſuſtinere cogeretur circa poſtmodùm emergentes hæreditarias lites & impenſas litium. Igitur hac in re neque ſibi adblandiendo, neque etiam ſibi damna indebita arceſſendo, quod ſanè iniquius eſſet, poteſt hæres ſibi cavere judicio probi & prudentis conſiliarij, atque aliquas cæteroqui debitas ad pia opera diſtributiones in tempus futurum differre.

IX. Quænam verò ſit Angelici Doctoris ſententia perſpicuum eſt 2. 2. quæſt. 185. art. 7. ubi duplicem adducit bonorum quæ Epiſcopus habere poteſt diſtinctionem, ſcilicet bonorum propriorum, & bonorum Eccleſiaſticorum: de propriis ſeu patrimonialibus dicit poſſe Epiſcopum ſibi illa retinere, vel aliis pro libito elargiri. De bonis autem Eccleſiaſticis ſic diſtinguit, factâ diviſione quatuor partium redditaum Eccleſiaſticorum, qui juxta can. *De redditibus Eccleſiæ*, 12. qu. 2. debent unà cum oblationibus fidelium diſtribui in quatuor, ſcilicet in partem Epiſcopi, in alimoniam miniſtrorum Eccleſiæ, in fabricam & cultum Eccleſiæ, & in alimoniam pauperum: & eo caſu ſi Epiſcopus retineat ſibi aliquid de iis quæ deſtinata erant ad tres reliquas partes, concludit S. Thomas Epiſco-

pum

pum & peccare mortaliter, & teneri ad reſtitutionem: vel tres aliæ partes legitimè & ſine fraude fuerunt iis quibus debebantur attributæ, itaut Epiſcopo nihil amplius ſuperſit ultra debitam ſibi Eccleſiaſticam portionem; & huic membro diſtinctionis S. Thomas immediatè ſubjungit hæc verba: *De his autem quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata videtur eſſe eadem ratio quæ eſt de propriis bonis, ut ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum peccet quidem ſi immoderata ſibi retineat, & aliis non ſubveniat ſicut requirit debitum charitatis.* Cùm verò omnis diſtinctio fieri debeat per oppoſitas differentias, non alia hîc intelligi poteſt differentia quàm oppoſitum membri contradiſtincti, in quo Epiſcopus ſibi contra juſtitiam uſurpat de portionibus quæ aliis Clericis ſibi inferioribus ac ſubditis, & fabricæ atque cultui Eccleſiæ, & pauperum ſubventioni deſtinatæ erant: ad quod membrum dixit S. Thomas, Epiſcopum peccare contra bonam fidem, quod idem eſt ac contra juſtitiam: in hoc autem altero membro ait S. Thomas peccare contra charitatem. Item in illo deteriore & oppoſito bonæ fidei membro dicit Epiſcopum ad reſtitutionem teneri. Ergo in hoc altero minùs culpabili membro, in quo dixit Epiſcopum peccare contra debitum charitatis, inferendum neceſſariò eſt iſtud oppoſitum, quod eo caſu Epiſcopus non teneatur obligatione reſtituendi; quod etiam ſatis ſignificatur his ejus verbis: *Sicut requirit debitum charitatis.* Certum enim eſt obligationem reſtituendi non ſequi debitum charitatis, ſed tantùm debitum juſtitiæ. Ejuſdem Doctoris Angelici mens non minùs limpidè effulget ibid. in reſp. ad 2. his verbis: *Et ideò ſi de eo quod uſui Epiſcopi, vel alicujus clerici eſt deputatum velit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis vel aliis dare, non peccat, dummodo illud fiat moderatè.* Illa verò ſibi facta ſubtractio de qua loquitur non eſt intelligenda de ſuperfluis reddit0uum Eccleſiaſticorum; conſtanter enim tenendum ex ipſius Eccleſiæ mente & communi omnium Orthodoxorum Doctorum ſenſu, peccare damnabiliter Clericum, qui de ejuſmodi ſuperfluis aliter quàm ad pias cauſas diſponit, quanvis reſtituere non teneatur. Sed iſte ſancti Thomæ locus intelligendus eſt de eo quod Clericus ſuo congruo & decenti victui ſubtraxit parciùs vivendo, cùm liceret ei ſine labe ſaltem mortalis culpæ circa ſe impendere.

X. Hæredes tenentur primariò penſiones Eccleſiaſticas exſolvere quas debuit & non ſolvit defunctus Beneficiarius, ut tradunt Lovetus lit. *A*, n. 15. Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. defin. 86. aliique communiter contra Garciam 1. p. cap. 25. Prima ratio eſt, quia penſionarius non habet jus ullum in Beneficio, ſed in ſolis fructibus Beneficij. At verò ſucceſsor in Beneficio nullam contraxit obligationem circa penſiones quæ ſuam proviſionem anteceſserunt, neque (ut alibi probavimus) ſuum mutuatur jus ad Beneficium à ſuo præceſsore, qui tantummodò potuit ſe abdicare Beneficio

neficio, ſed nullatenus in alterum transferre, ſicut potuit ſuam transferre hæreditatem. Itaque ſucceſſor non aliunde jus in Beneficio habet quàm à collatore, neque tenetur ad præcedentia ſui præceſſoris debita quæ non fuere ad Eccleſiæ utilitatem contracta, c. 1. de ſolution. Secunda ratio eſt, quia quælibet actio ad hæredem & adverſus hæredem tranſmittitur, l. *Veteris*, & l. ult. C. de contrahend. & commit. ſtipulat. & l. unica, C. ut actiones ab hæred. & cont. hæred. incipiant. Præterea ex defuncti contractu vel quaſi contractu hæres indiſtinctè tenetur, l. *Ex depoſiti*, C. de action. & oblig. & l. *Ad ea*, §. *In contractibus*, ff. de re judic. Fruſtra verò Garcias adducit legem *Imperatores*, ff. de publicanis, in qua novus poſſeſſor ſolvere cogitur vectigalia temporis anteacti. Sed ea lex loquitur de meris realibus oneribus; hìc autem quæſtio agitatur de onere perſonali conjunctim & reali, quod non aliter perſonam afficit niſi quatenus rem poſſidet. Præterea jura Fiſci certis quibuſdam privilegiis & ſeveritatibus fulciuntur, quæ non ſunt in conſequentiam trahenda rerum privatarum. Nec minus fruſtranea objectio erit c. 1. de ſolution. quo damnatur ſucceſſor in Beneficio perſolvere debita prædeceſſoris pro Eccleſiæ neceſſitate contracta. Ad hoc enim eſt duplex reſponſio: & prima eſt, quia penſio privata nullatenus dici poteſt contracta pro neceſſitatibus, ſed potiùs in detrimentum Eccleſiæ, quæ ſic oneratur. Secundò quia tempore illius canonis nulli eſſe poterant defuncti Beneficiarij hæredes circa bona de Eccleſia percepta, niſi ipſamet Eccleſia, ut paulò ante oſtenſum eſt: nunc verò ſuccedunt ubique hæredes cognati tam ab inteſtato quàm ex teſtamento in ipſas etiam facultates ac opes quas Beneficiarius ex propriis Beneficiis conſequutus fuit; & in hoc ipſo tota fundatur præſens quæſtio; an hæredes teneantur, an ſucceſſor in Beneficio? Hæredum tamen defectu poterit intentari adverſus ſucceſſorem Beneficiarium ſubſidiaria actio.

XI. Ob eandem pariter rationem tenentur hæredes reparationibus & ornamentis Eccleſiæ, quæ contribuere debuit & neglexit defunctus Beneficiarius; ad hæc enim hypothecæ ſubjiciuntur bona defuncti ad ſuos tranſlata hæredes. Quod jus firmatum fuit Senatuſconſultis à Loveto & Scoliaſte Brodæo relatis lit. *R*. n. 5.

CAPVT XXIII.

De Eccleſiarum ſtructuris & reparationibus: & de Æditiuis ſive Matriculariis.

I. PRIMIS Eccleſiæ ſeculis ea viguit conſuetudo, ut ex illius redditibus quarta pars Epiſcopo cederet, ipſius perſonæ & familiæ atque hoſpitalitatis officiis impendenda: altera pars inter Clericos ad victũm diſtribueretur: pars alia in pauperes & viduas erogaretur: altera demùm portio fabricis & decori Eccleſiarum deſtinaretur, can. *Conceſſo*, can. *Quatuor*, can. *De redditibus*, can. *Cognovimus*, & can. *Mos eſt*, 12. qu. 2. Nunc verò pro locorum diverſitate variæ conſuetudines circa obligationes contribuendi ad fabricam Eccleſiæ invaluerunt.

II. Laurentius Bochellus Scoliaſtes magnæ Collationis Conſtitutionum Regum Franciæ, ad lib. 1. Collationis, tit. 5. §. 24. ſcribit uſu eſſe receptum in Gallia, ut non ſolùm Epiſcopi & Abbates propriis Eccleſiis, ſed ipſi etiam Parochi & Rectores teneantur ſinguli contribuere ad propriarum Eccleſiarum fabricam & reparationem, ſi modò ipſi quoque redditus copioſos percipiant: & ad hoc multa profert Curiarum Regni Judicata. Id confirmatur priſca Conſtitutione Caroli Magni inſerta in d. lib. 1. Collationum, tit. 5. §. 9. deſumpta ex ejuſdem Capitularij lib. 5. cap. 146. ubi ſtatuitur, debere Beneficiarios qui decimas de frugibus aut animalibus percipiunt, aut qui cenſibus Eccleſiæ perfruuntur, contribuere ſuarum Eccleſiarum operi & inſtaurationi. His conforme eſt Jus Commune in c. 1. de Eccleſ. ædif. *Quicunque Eccleſiaſticum Beneficium habent, omninò adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.* Item cap. *De his*, eod. tit. *De his qui Parochiales Eccleſias habent duximus reſpondendum, quod ad reparationem & inſtitutionem Eccleſiarum cogi debent quum opus fuerit, de bonis quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.* Hic obſerva verba iſta, *Si eis ſuperſint*: quia ſi Parochi ſolam habeant congruam portionem, aut parum quid ultra eam, nullatenus tenentur. Denique in Concilio Arelatenſi ſub Leone Papa III. regnante Carolo Magno ſtatuitur can. 25. ut Beneficium Eccleſiaſticum habens ad tecta ipſius Eccle-

ſiæ reſtauranda, vel ad ipſas Eccleſias ædificandas omninò adjuvet. Denique hoc idem ſancivit Henricus III. Edicto anni 1586.

III. Nec verò ſoli Beneficiarij, ſed etiam ipſi Parochiani, quorum utilitati conſulitur, in partem horum contribuere tenentur, ut decernit Concilium Trident. ſeſ. 21. de reform. cap. 7. Idque innumeris judicatum eſt Galliæ Senatuſconſultis, quæ referunt Charondas, Mornacius, Expillius, & Deſpeiſseus de benef. Eccleſ. tit. 9. ſect. 12. Quinetiam præfatum Henrici III. Edictum eximit Beneficiarios à majoribus Eccleſiarum reparationibus & ſtructuris, niſi ipſorum culpâ & notabili negligentiâ ruinæ contigiſsent.

IV. Communior Gallicani Regni uſus multis Judiciis confirmatus, quæ referunt Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 57. Antonius Bleinianus lib. 1. prax. benef. tit. 1. ad fin. hic eſt, ut Eccleſiæ chorus ubi ſunt Clericorum ſedilia ab ipſis Clericis, navis autem à laïcis debeat inſtaurari, niſi fortè alicubi diverſa vigeat conſuetudo vel ſtatutum. Et quia plures eſse poſſunt quorum interſit Eccleſiam vel ejus chorum reparari, docet ibi Bleinianus incipiendum eſse à Curatis ſeu Rectoribus percipientibus fructus decimarum, ut pro rata redditurum contribuant, niſi ſint Curati aut Vicarij amovibiles, aut tenues eorum redditus congruam ſuſtentationem non excedant: his diſcuſſis Prælatos quibus illæ ſubjiciuntur Eccleſiæ eſse ſecundo loco compellendos; qui enim ſentiunt emolumentum, onus pariter ſentire debent. Denique tertio loco Parochianos aut oppidi communitatem, quoties largæ requiruntur expenſæ, ſive ad ædificandam, ſive ad reparandam Eccleſiæ ſtructuram; ad minores autem impenſas laïci non ſunt adigendi. Multis locis, atque adeo in hac Narbonenſi provincia conſuetudo habetur, ut Eccleſiæ ædificandæ vel inſtaurandæ tertiam partem contribuant Eccleſiaſtici, reliquas duas Populus. Hic uſus aliquatenus accommodatur uſui quo ſtructura vel reparatio chori ſpectat ad Clerum, navis autem quæ utplurimùm duplo chorum excedit, ad populum.

V. Structura quoque & inſtauratio domus habitationis Parochi ad populum ſpectat cujus intereſt, quique participat Sacramentis, ut pleriſque ſtatutum fuit Senatuſconſultis apud Expillium, Chenutium & Deſpeiſſeum d. ſect. 12.

VI. Ad Eccleſiarum fabricam & cultum pertinent æditui quos vulgus matricularios vocat, quorum confraternitates & ſodalitia poteſtati ac directioni Ordinariorum ſubjiciuntur. Pecunia quippe quam fideles pro Eccleſia contribuunt ſacra eſt, & à profanis impenſis aliena. De hac mentio fit lib. 4. Regum, cap. 12. & 22. & lib. 2. Machabæorum, cap. 3. & apud Sozomenum lib. 8. Eccleſ. hiſt. cap. 12. Concilium Trident. ſeſſ. 22. de reform. cap. 9. ſtatuit hujus pecuniæ rationes coram Ordinario, aut eo quem Ordinarius commiſerit eſſe reddendas. Idemque ſancitum Franciſ

dicis Edictis Caroli IX. Bleſis 3. Octobris an. 1571. & Henrici IV. 16. Martij an. 1609. & Ludovici XIII. Turonibus 4. Septembris an. 1619. quo etiam Edicto diſtrictè vetatur Judicibus Regiis ne ſe his rationibus immiſceant. Tria Regia hæc Edicta inſerta ſunt integra ad finem Codicis Henricei.

CAPUT XXIV.

Beneficiariæ aliquot quæſtiones elucidantur.

I. IN primis quæritur quibus in impetrationibus neceſſe ſit mentionem facere omnium Beneficiorum, quæ quis poſſidet? Reſpondeo faciendam eſſe coram Papa aut Legato, quoties aliquis intendit obtinere reſcriptum ad aliquod Beneficium: alioqui reſcripta utpote obreptitia, erunt invalida, c. *Si proponente*, de reſcript. in 6. Quinetiam ab ipſis in Curia Romana permutantibus Beneficia mentio fieri debet aliorum omnium Beneficiorum quæ permutantes poſſident, juxta Rotæ deciſ. 15. de reſcriptis, aliàs 622. in antiquis. Atque ita in Galliis pluries judicatum referunt Joannes Galli, Lovetus & Bleinianus lib. 3. prax. benef. cap. 1. num. 32. Hujuſmodi porrò Beneficiorum expreſſiones non exiguntur apud Ordinarios, Clement. 2. de offic. ordinar. Ratio eſt, quia Ordinarius ex officio ſcire debet Diœceſis ſuæ Beneficia, & à quibus poſſideantur. Idem cenſendum de Patrono, idemque de Rege Galliæ apertâ regaliâ, cùm in Ordinarij locum Rex tunc ſubrogetur, & ſubrogatum (ut dici ſolet) naturam ſapiat ejus in cujus ſubrogatur locum. Atque in univerſum in aliis quibuſcunque, excepto Papa & Legato, non eſt neceſſe reliquorum Beneficiorum in impetrationibus meminiſſe. Quinimò neque apud Papam & Legatum quoties ipſi non ex præcedenti ſupplicatione, ſed motu proprio conferunt, cap. *Si motu*, de præbend. in 6. Hunc tamen expreſſionis debitæ defectum reparare poteſt appoſita in reſcripto clauſula: *Alia quæcunque Beneficia pro expreſſis habentes.*

II. Quæritur præterea, utrum penſiones Eccleſiaſticæ Beneficiis impoſitæ pro Beneficiis habeantur, itaut harum quoque neceſſaria ſit expreſſio? Reſpondeo ſi penſio ſit perpetua, ideſt ad vitam penſionarij, diverſimodè ſentiunt Doctores. Rebuffus ſibi ipſi oppoſitus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 133. hanc ponit concluſionem: De penſione quæ finitur

cum perſona non eſt ponenda mentio in Beneficij impetratione; ſecus ſi penſio transferatur de perſona in perſonam, hoc eſt ſi à Papa ſic decernente (qui eſt in Romana Curia uſus non infrequens) mortuo penſionario transferatur ea penſio in alium ſuperſtitem Clericum; quia eo caſu penſio videtur naturam induere Beneficij. Et tamen ibid. addit quamlibet penſionem quæ eſt ad vitam ſuſcipientis, vicem tenere Beneficij, ideoque faciendam eſſe illius mentionem in impetratione Beneficij, niſi hic defectus ſuppleatur in literis per clauſulam iſtam, *pro expreſſis habentes*. Plerique Doctores tradunt penſionem non modò non eſſe nomine Beneficij comprehendendam, ſed eſſe jus temporale & profanum: quam opinionem eſſe omnibus Juris Canonici Interpretibus communem aſſerit Azorius p.2. lib.8. cap.5. quæſt. 4. & 6. & Gambatus lib.6. de officio & poteſt. Legati, num. 633. qui & teſtatur ſæpius in Rota judicatum fuiſſe, penſionem rem eſſe profanam. Idque conſtat ex Rotæ deciſ. 425. in novis, p.1. Item Ancharanus, Cardinalis, Imola in Clem.1. de ſupplend. neglig. Prælat. Gigas quoque de penſionibus, quæſt.7. num.2. & qu.16. num.1. & quæſt.99. num. 7. pro quo allegat Baldum, Felinum, & alios. Item Aufrerius in deciſionibus Capellæ Toloſanæ, quæſt. 472. Cæterùm Azorius loco cit. cenſet in fine verum eſſe, quod penſio ſit jus rei ſpirituali annexum: tum quia ex Beneficij fructibus deducitur: tum quia ſolis Clericis indulgetur: tum quia ad eam requiritur Papæ approbatio, ſive ut conſtituatur, ſive ut redimatur ac extinguatur, ſive ut transferatur in alium: tum quia per ſubſequens matrimonium extinguitur: tum quia de penſione quoque ſolvitur annata: tum quia ubicunque recepta eſt Bulla Pij V. penſionarius, ſi aliunde non eſt aſtrictus magno Breviarij officio, tenetur recitare quotidie parvum Beatiſſimæ Virginis Officium, cujus omiſſione non facit fructus ſuos. Quid juris olim de penſionibus fuerit, nihil moror. Sed poſt Pij V. Bullam editam anno 1571. quæ incipit *Ex proximo*, quæ in Galliæ Regno uſu viget, cenſeo penſiones clericales, tametſi propriè beneficia non ſint, eſſe tamen ſacras ac ſpirituales, & ſufficientem ſimoniæ materiam ob ſupradictas rationes. Ita Suarez tom.1. de religion. lib.4. cap.26. num.9. Valentia tom.3.diſp.6.q.16. p.3. Bonacina de ſimon. diſp.1. quæſt. 4. §. 13. num.4. Jacobus Graffius tom.1. lib.2. cap.50. num. 12. hoc addens, ſimoniam in penſione clericali non inducere excommunicationem, quia penſio non eſt beneficium.

III. Etſi autem penſio permulta illa quæ dixi communia habeat cum Beneficio, non tamen appellatione Beneficij continetur: quam ſententiam amplectitur Azorius loc. cit. quæſt.4. aitque omnibus communem eſſe Doctoribus, quoniam ſicut uſusfructus eſt quoddam jus à proprietate diſtinctum, ſic & penſio à Beneficio: & ſicut uſusfructus morte uſufructuarij finitur, §. *Finitur*, Inſtitut. de uſufruct. ſic & penſio

morte

morte penſionarij. Item quia Beneficium datur primariò & per ſe propter Divinum Officium & Sacrum Miniſterium; penſio verò in vitæ ſubſidium & commodum temporale, quod eſt quid profanum. Verumtamen ad cautiùs agendum & ad evitandos omnes litium anfractus & prætextus tergiverſationum, conſultius erit ad impetrationem Apoſtolici pro Beneficio reſcripti non ſolùm Beneficia quæ quis poſſidet, ſed etiam penſiones ſuper Beneficiis recenſere; quanvis id ſecundùm Jus exactius non ſit neceſſarium, niſi ad obtinendum reſcriptum in forma pauperum; quia tunc agitur de informatione circa vitæ ſubſidia. Diſertè ait cap. *Quamvis pleniſſima* 4. de præbend. in 6. penſionem non comprehendi ſub nomine Beneficij. Nec obſtat cap. *Ad audientiam*, il 2. de reſcrip. ubi is qui literas Papæ impetraverat ad aliquod Beneficium, huic renunciavit accepta pro Beneficio penſione: deinde alterum obtinuit reſcriptum pro alio obtinendo beneficio, à quo tamen ideo excluditur, quia in hoc ſecundo non fecit mentionem priorum literarum. Nec etiam obſtat Gloſ. in c. 1. de reſcript. v. *Mandatum*, ſub finem. Nam dictum cap. & dicta gloſ. invalidum dicunt ſecundum reſcriptum, non ob reticentiam penſionis, ſed ob reticentiam præcedentium literarum de conferendo beneficio. Præterea illa obtenta penſio erat fraudulenta, & jure prohibita, & præter intentionem ipſius Papæ, ut expreſſè ait Gloſ. in d. c. *Ad audientiam*, v. *Penſiones*. Atque ita juſta cauſa erat privandi penſionarium jure ſecundi reſcripti, eo quod abuſus fuiſſet priore quod tacuerat reſcripto. Quia privilegium meretur amittere is qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate, c. *Tuarum*, de privilegiis.

IV. Itaque ubi agitur de obtinendo Beneficio per reſcriptum in forma pauperum, hoc eſt ut impetretur à Sede Apoſtolica mandatum proviſionis de Beneficio fundatum ſuper ſupplicantis paupertate, neceſse prorſus eſt & penſiones, & omne quod quis habet patrimonium exprimere, ut conſentiunt omnes Doctores poſt Panormitanum in c. *Poſtulaſti*, de reſcipt. n. 3. Præterea eadem incumbit neceſſitas penſionum quas quis habet exprimendarum volenti novæ penſionis gratiam impetrare. Boëtius in deciſion. Burdegal. qu. 162. Rebuffus tract. de pacif. poſseſ. n. 142. quia non facilè præſumitur Romanus Pontifex velle novo oneri Eccleſiam ſubjicere jam oneratam, argum. cap. *Mandatum*, de reſcript. & ſic deciſum in Rota refert poſt Caſsadorem Rebuffus. His favet lex *Navis*, §. *Cùm autem*, ff. ad leg. Rhod. de jactu. in his verbis: *Quia non debet duplici onere onerari*. Et lex *Titia* 1. §. *Qui invita*, ff. de legat. 2.

V. Tertiò quæritur, liceatne plura tenere Beneficia? Reſpondeo cum S. Thoma quodlibeto 9. art. 15. quem communiter cæteri ſequuntur, Navarra enchir. cap. 25. n. 128. Leſſio lib. 2. cap. 34. dub. 27. plura quidem ſimul tenere Beneficia non eſſe intrinſecè malum, nec tamen prorſus indifferens, ſed ſpeciem quandam mali præ ſe ferre; quæ tamen mali

ſpecies deſinat ubi adhibentur debitæ circumſtantiæ, aut rationabilis diſpenſatio, aut ſine diſpenſatione conſuetudo recepta. Nam ut ait S. Thomas, & poſt eum Navarra loco cit. conſuetudo perinde ac diſpenſatio poteſt humano juri derogare, ſed non naturali & divino. Non hîc ſermo eſt de Beneficiis incompatibilitatem habentibus primi generis, ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Eccleſiæ Parochiales, duæ Dignitates, duo Perſonatus, aut etiam duo ſimplicia ejuſdem generis ſub eodem tecto Beneficia, ut duo Canonicatus. De hujuſmodi ſtatuitur, quod acceptâ pacificâ poſterioris poſſeſſione, primum ipſo jure vacet, c. *De multa*, de præbend. & extravag. *Execrabilis*, eod. tit. Quinetiam non hîc loquor de Beneficiis incompatibilitatem ſecundi generis habentibus, quamvis in iſtis non vacet primum per pacificam ſecundi Beneficij poſſeſſionem adeptam, qualia ſunt duo Beneficia ſimplicia, quorum ſingula reſidentiam requirunt, ut ſunt Dignitas in una Eccleſia, & Canonicatus in alia Eccleſia; quæ tamen in una eademque Eccleſia non habent primi generis incompatibilitatem, quatenus ſunt difformia, & non conformia, ſeu ejuſdem generis Beneficia: neque etiam incompatibilitatem ſecundi generis, quia non ſunt diverſarum reſidentiarum, ut docent Navarra lib. 3. conſil. 29. de præbend. & Leſſius dub. 27. n. 144.

VI. De cæteris verò Beneficiis utraque incompatibilitate carentibus, ſi neutrum ſeparatim ſufficiat ad decentem victum, non eſt dubium quin utraque ſimul teneri poſſint, juxta Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 17. Ubi verò ſingula ſeorſim ſufficiunt ad decentem victum, ibi ſpectantur diverſæ ſpecies mali. 1. Quia minuitur Dei cultus, Clericus enim tribus proviſus Beneficiis non niſi unum quotidianum perſolvit officium quod à tribus proviſis ſeorſim perſolvendum eſſet. 2. Minuuntur Eccleſiaſtici Operarij. 3. Fundatores ſua fruſtrantur intentione. 4. Fruſtrantur ſubſidio alij pauperes Clerici, & forſan magis idonei ac Eccleſiæ utiliores futuri. 5. Suppeditatur materia avaritiæ, luxus, & ſcandalorum occaſiones. Hæc aliaque damna commemorat dicta extravag. *Execrabilis*, de præbend. Quæ tamen ſpecies mali poſſunt compenſari & cohoneſtari quandoque per Eccleſiæ utilitatem ſpectabilem, ut contingit in ſummis Dignitatibus & perſonis illuſtribus, quarum conditio aliquem efflagitat ſplendorem. Item in quibuſdam viris ſcientiarum & virtutum dote præcellentibus, & in illis præſertim qui ſanctiſſimè redditus Eccleſiaſticos diſpenſant, quorum rarus eſt hoc infeliciſſimo tempore numerus præ illis qui ſacris redditibus nequiter abutuntur. Ubi cauſæ iſtæ non exiſtunt, ne juſta quidem, ſed abuſiva eſt diſpenſatio: ubi verò exiſtunt, non eſt neceſſaria diſpenſatio citra abuſum; cujuſmodi diſpenſationum uſus per multorum annorum decurſum ubique ferè ac etiam in Romanæ Curiæ Præſulibus obſolevit. Verùm ubi prorſus juſta cauſa exiſtit atque ipſi Eccleſiæ conducibilis, ſufficit (ut loco citato docet

S.Thomas

S.Thomas & alij communiter) ipſamet conſuetudo; quæ tamen nullatenus ſufficeret ubi Eccleſia grave pateretur detrimentum vel ſcandalum, ne quidem adhibita diſpenſatione, quia tunc læderetur Jus Divinum, contra quod prævalere non poteſt conſuetudo vel diſpenſatio Eccleſiaſtica. Porrò interdicta plurium Beneficiorum poſſeſſio comprehendit etiam Beneficia in Commendam conceſſa, ut diſertis verbis exprimit Concilium Trident. d. ſeſſ. 24. cap. 17. his verbis: *Beneficia tam ſecularia quàm regularia quæcunque, etiam commendata.* Hoc tamen non derogat diſpoſitioni priſcorum Canonum permittentium duo ſimul poſſidere Beneficia, quorum unum ſit in Titulum, & alterum in Commendam, non perpetuam, ſed temporalem ad ſex menſes, c. *Nemo*, de elect. in 6. can. *Qui plures*, 21. quæſt. 1.

VII. Quartò quæritur, ubi conſtaret de certo quodam fundatarum Miſſarum numero, ſed non de Fundatoris intentione circa Miſſarum applicationem, utrum libera ſit Rectori ſeu Capellano harum Miſſarum applicatio, atque ita poſſit pro his applicandis ſtipendia recipere? Reſpondeo non licere illi ſtipendia alia recipere, ſed aſtringi ad applicandum pro anima Fundatoris. Etenim in obſcuris inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerunque fieri ſolet, l. *In obſcuris*, ff. de regul. jur. Atqui veroſimilius eſt hanc fuiſſe Fundatoris mentem ut Miſſæ ſibi applicarentur, & eſt frequentiſſima talium Fundatorum intentio ut Miſſæ pro ſeipſis celebrentur. Ergo hoc idem de propoſito Fundatore, ubi nihil aliud liquet, præſumi debet ut voluerit ſibi omni meliori modo providere. Bonacina de Sacram. Euchar. diſp. 4. quæſt. ult. p. 7. §. 2. Ulteriùs hoc confirmatur per legem *Cum res legata*, ff. de legat. 1. ubi dicitur ibi præſtandam rem eſſe ubi teſtator voluerit, vel ubi veriſimilius eſt eum voluiſſe. Quibus etiam ex verbis infertur eadem ratione Capellanum teneri celebrare præcisè in Eccleſia vel Altari quod Fundator expreſsè deſignaverit, ſi non excuſet neceſſitas, vel juſta admodum cauſa: neque ſufficere Patronorum vel hæredum conſenſum; his enim non licet intentionem Fundatoris intervertere. Qua in re ſi ſæpius ſe diſpenſet abſque cauſa Capellanus, peccat mortaliter, & ſecundùm Graffium, Azorium alioſque tenetur aliquam redditţuum partem reſtituere. Alij quidam, ut Poſſevinus, Bonacina, probabile judicant non teneri reſtituere, ſi alibi Miſſas quas debebat celebraverit.

VIII. Quæritur quintò, utrum in caſibus fundationis perpetuæ & quotidianæ Miſſæ ſit aſtrictus Capellanus ad quotidie celebrandum, ſive per ſe ſive per alium? Pro reſponſione approbo communem hanc Doctorum diſtinctionem. Vel Fundator velle ſe declaravit ut proviſus de Capellania ſit actu Sacerdos & per ſe quotidie celebret; atque in hac parte conſentio communi Doctorum ſuffragio hunc diſpenſari ab iſto quotidiano onere duobus advenientibus caſibus, ſcilicet corporis infirmitate,

&

& ſpeciali aliqua cauſa honeſtatis & devotionis debitæ: in utroque enim caſu disertè declarat cap. *Significatum*, de præbend. quotidianarum Miſſarum onus licitè intermitti poſſe. Cùm verò intermiſſio illa debeat certis limitibus circunſcribi, qui tamen non determinantur in ipſo Jure, duplex adhuc reſtat diſcutienda quæſtio, ſcilicet quot diebus liceat intermittere quotidianum illud onus propter ægritudinem corporis; & quot etiam diebus propter honeſtatem & debitam devotionem? Et quidem quod ſpectat ad cauſam honeſtatis & devotionis opinio multorum eſt ut poſſit hac ex cauſa Capellanus Miſſam intermittere fundationis uno die per ſingulas hebdomadas. Panormitanus in d.c. *Signatum*. Imola, ibid. Sylveſter v. *Miſſa* 1. quæſt. 7. verſ. *Quintum*. Angelus v. *Miſſa*, q. 45. Navarra conſil. 7. de præbend. Zerola p. 1. v. *Miſſa*, ad 9. idemque p. 2. v. *Miſſa*, §. 9. Suarez in p. 3. tom. 3. diſp. 86. ſect. 1. col. 3. v. *De beneficiis*. Barboſa de officio & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 24. n. 31. Horum etiam aliqui, ut Navarra & Zerola, adjungunt poſſe ad ſingularum hebdomadarum diem unum interdum diem alterum ſuperaddi. Ego tamen ut lubens, quod canone illo *Significatum*, permittitur dies aliquos intermiſſionis Miſſarum conceſſerim, nequaquam tamen ita frequentes, ut unus & alter dies de ſingulis hebdomadis eximatur: unum tamen de ſingulis menſibus diem demi poſſe, aut duodecim ex toto anno indubitanter conceſſerim. Gloſſa quidem in d. c. *Significatum*, exponit cauſam devotionis debitæ contingens Sacerdoti peccatum mortale, ratione cujus debeat à ſacrificio abſtinere. Ego verò latiùs iſtam devotionis cauſam exponendam duco, ut interdum etiam ſacrificet ob aliam quàm fundationis cauſam, etſi rariſſimè id ei liceat. Duriſſimum enim & indecorum, & debitæ devotioni oppoſitum nimis eſt, ſi Sacerdos tam iniquo vinculo aſtringatur, ut totius vitæ tempore non poſſit niſi pro uno aliquo defuncto, nunquam verò pro ſeipſo, nunquam pro ſancta Eccleſia, nunquam pro urgentibus populi calamitatibus, nunquam pro parentibus aut fratribus defunctis ſacrum celebrare. Quum verò allegatur honeſtatis aut debitæ devotionis cauſa illa Canone præfato approbata, procul excluditur cauſa avaritiæ; nec enim tali Capellano licebit vel unam diem de toto anno demere ad celebrandum ſtipendij cauſâ pro alia quacunque intentione.

IX. Nunc eſt diſcutienda altera, nimirum corporeæ ægritudinis cauſa, quæ juxta dictum cap. *Significatum*, de præbend. diſpenſat à quotidianæ Miſſarum celebrationis obligatione, adeout opus non ſit alterius Sacerdotis ſubſtitutione. Iſtas Miſſarum inducias Summiſtæ & Canoniſtæ diverſimodè aſſignant. Qui eas ſtrictiùs reſtringunt, limitant ad decem dies, quibus exactis, ſi infirmitas duret, volunt alterum ſubrogari Sacerdotem ad Miſſarum onus. Ita ſentit Barboſa loco cit. Quod enim datum ob cauſam fuit, repetitur ſi ex recipientis infirmitate non poteſt cauſa adimpleri, l. *Si pecuniam*, in princ. ff. de condictione cauſ. dat. cauſ.

non

ſion ſequut. Qui verò latiùs has extendunt inducias, menſem ægritudinis aſſignant, Hurtadus de Sacramentis diſp. 4. Layman, & Bonacina, qui ipſe Mediolanenſis civis Concilium provinciale ſeptimum Mediolanenſe tit. de Miſſis, in teſtimonium adducit, poſſe integrum ſtipendium à Sacerdote recipi, qui ex vera infirmitate uno menſe non celebraverit. Media denique, meoque judicio juſtior & æquior ſententia, quam tuentur Petrus Navarra lib. 2. de reſtitut. cap. 2. num. 211. & Bonacina de Sacram. Euchar. diſp. 4. quæſt. ult. p. 8. num. 17. aliique Doctores, concedit ex morbo dierum quindecim inducias. Improbabilis eſt autem opinio Sylveſtri v. *Miſſa* 1. qu. 7. num. 7. ad fin. & Azorij p. 1. lib. 10. cap. 24. qu. 7. col. 1. lit. *B*, teneri detentum paucorum dierum valetudine Sacerdotem ſupplere per alium, aut pro rata de ſtipendio reſtituere. His enim apertè refragatur dictum c. *Significatum*, de præbend. & naturalis æquitas reclamat, ſecundùm quam dicit Gloſſa in l. *Arboribus*, §. *De illa*, ff. de uſufruct. non eſſe denegandum ſalarium famulo, qui exiguo tempore ægrotavit.

X. Prædictis quidem Miſſarum induciis abſque ſtipendij diminutione locus eſt, quando voluit Fundator celebrari Miſſas ab ipſo eodem qui de Capellania proviſus fuit, atque ita qui ſit actu Sacerdos. Sed ut reſumamus alterum primævæ diſtinctionis membrum, ſi fundator non providerit ut teneatur Capellania ab eo ſolùm qui ſit actu Sacerdos, poterit Clericus annorum quatuordecim, aut etiam ſecundùm Galliæ uſum annorum ſeptem completorum provideri, qui teneatur per alium Miſſas perſolvere; eoque caſu non licebit ullo die Miſſas intermittere, neque valebunt ad ullas inducias prædictæ ſive corporis infirmitatis, ſive honeſtatis aut debitæ devotionis cauſæ. Ubi enim libertas relinquitur alium ſubrogandi per eum qui non Sacerdos fundatione proviſus fuerit, jam non admittitur excuſatio, quia uno impedito nunquam deerit Sacerdos ſubſtituendus. Hac in re unanimes ſunt prææallegati Doctores Abbas, Imola, Sylveſter, Angelus, Navarra, Zerola, Suarez, Barboſa.

XI. Quæritur denique, quænam requiratur expreſſio ad hoc ut Capellania aliqua cenſeri debeat Sacerdotalis, hoc eſt ut non poſſit niſi Sacerdoti, aut ſaltem juxta ſupradicta, ei qui poſſit intra annum fieri Sacerdos conferri. Idem quoque quæri poteſt de aliis Beneficiis cæteroqui ſimplicibus, ſi de intentione Fundatoris diſceptetur. Reſpondeo ſi ſtatutum aut fundatio jubeat provideri de Capellano qui teneatur Miſſas celebrare, aut ut Capellanus ad tale Beneficium promotus toties ſacrificet, nec addat ut teneatur per ſeipſum ſacrificare, aut aliquid evidenter æquipollens, cenſeri debere Capellaniam non eſſe Sacerdotalem actu, qualis eſſet ſi juberetur eum qui promovebitur, eſſe actu Sacerdotem, & per ſeipſum ſtatim celebrare: neque etiam aptitudine, qualis eſſet ſi juberetur provideri de Capellano qui teneatur per ſeipſum celebrare; quo caſu ut paulò

ſuperiùs dixi, ſufficeret provideri de Clerico non actu Sacerdote, ſed qui talis eſſet ut intra annum fieri Sacerdos poſſit, quo intervallo teneatur Miſſas per alium ſupplere. Ubi verò fundatio diſertè non exprimit ut provideatur de Capellano qui teneatur Miſſas præſcriptas per ſeipſum celebrare, tunc illa Capella erit ſimpliciter Clericalis, & ad eam promovere licebit Clericum ſufficientem & idoneum, hoc eſt nullo præpeditum canonico impedimento, quanvis in hoc Regno ſeptem duntaxat ætatis annos impleverit, aut alibi quatuordecim. Hoc verò diſcrimen quo dignoſci poſſit ex verbis fundationis quænam cenſenda ſit Capellania Sacerdotalis, & quænam ſimpliciter Clericalis, tradunt unanimes Doctores, Garcias de beneficiis p.7.cap.1. num.87. & ſeq. Auguſtinus Barboſa in remiſſionib. ad Concil. ſeſſ.24. cap.12. num. 62. Emanuel Sà v. *Beneficium*, num.28. Bonacina de ſacram. Euchariſt. diſp.4. quæſt.ult. p.7. §.1. num.1. Layman lib. 4. tract.2. cap.14. num.2. Hi tres ultimi allegant reſponſiones Congregationis Cardinalium, quibus etiam Bonacina expreſſas Rotæ deciſiones adjungit. Porrò Sacerdotalis Capellania proviſum aſtringit ad reſidentiam quandiu Miſſarum onus certo loco perſolvendum eſt; non verò ſimplex, ſeu Clericalis, niſi ſubſtitutum Sacerdotem. Obligatio tamen reſidendi ad Capellaniam Sacerdotalem non eſt ſtrictior quàm Parochi, cui licitum eſt brevi tempore abeſse relicto ſubſtituto, aut etiam longiore ubi neceſſitas vel juſta cauſa adigit.

CAPVT XXV.

De Decimis, & Oblationibus.

I. DECIMÆ & oblationes ad bona & jura Eccleſiæ pertinent. Decimarum triplex genus cenſetur: prædialium quæ ex prædiis, locatione agrorum vel domorum, piſcinis, lacubus, moletrinis, &c. perſonalium quæ ex perſonarum negociatione, famulatu, artificio, &c. miſtarum quæ ex animalium fœtu, lana, lacte, &c. educuntur. Harum enim rerum fructus partim ex prædiis, partim ex hominum induſtria prodeunt. In his omnibus tum quoad res ipſas, tum quoad taxationem ſpectanda eſt locorum conſuetudo, quâ etiam pluribus in locis, præſertim in Gallia ceſſarunt decimæ perſonales.

II. Fraudantur decimæ ſi quis ad ipſas ſeponat fructus deteriores; quo

quo caſu mortaliter peccatur cum obligatione reſtituendi, quemadmodum etiam quando infra receptam taxationem præſtantur. Non tamen tenetur quiſque optima pro decimis ſeligere, ſed mediocria ex bona fide prout occurrunt. Joan. Major in 3. ſentent. diſt. 37. qu. 36. col. 2. Navarra manual. cap. 21. num. 31. Similiter ſtatuit lex *Legato generaliter* 37. ff. de legat. 1. legato generaliter relicto veluti ſervi unius, neque optimum neque peſſimum eſſe accipiendum.

III. Deducendæ ſunt decimæ ex integris fructibus, ante omnem expenſarum, cenſuum, tributorum & aliorum quorumcunque onerum deductionem: tum quia decimarum jura ſunt antiquiora: tum etiam quia jura Dei & Eccleſiæ humanis juribus anteferri debent, c. *Cùm non ſit*, & c. *Tua nobis*, de decimis.

IV. Quæritur de jure decimarum, an poſſit laïcis competere? Non poteſt laïcis primariò competere, cùm ſit jus ſpirituale contractum ob Eccleſiaſticum Miniſterium, idcóque neque poſſideri, neque præſcribi à laïcis poſſunt, c. *Ad hæc*, de decim. & c. *Cauſam*, de præſcription. Poteſt verò laïcis competere jus decimarum ab illo primariò exortum, quatenus poteſt Eccleſia jus laïcis ad fructus, prout temporales ſunt concedere, putà donatione, locatione, venditione. Hoc enim jus ſecundarium cùm proficiſcatur ex humano contractu, temporale eſt. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 32. dub. 4. num. 19.

V. Galliæ uſus eſt ut à laïcis ſine juſto & probato titulo decimæ præſcribi non poſſint, ne quidem poſſeſſione, cujus initij memoria non extet, ut docet Laurentius Bochellus in Summa Beneficiaria, v. *Decima*, cap. 3. num. 3. fuiſſe ſæpſſimè in Supremis Curiis judicatum conformiter ad Clotarij Regis Conſtitutionem in legibus Alemanorum, cujus verba ſunt: ***Res Eccleſiæ de laïcis abſque charta nullus præſumat poſſidere. Et ſi chartam non oſtenderit, quod comparaſſet à Paſtore Eccleſiæ, poſſeſſio ſemper ad Eccleſiam pertineat.*** Alter Galliæ uſus eſt, ut ibidem tradit Bochellus num. 4. Charondas ad Codicem Henrici lib. 1. tit. de decimis 14. art. 1. Chenutius centuria 2. qu. 6. Deſpeiſseus de benef. Eccleſ. tit. 9. ſect. 1. n. 6. multa proferentes Judicata, quod decimæ à laïcis infeudatæ ante Lateranenſe ſub Alexandro Papa III. Concilium debentur laïcis. Concilium iſtud anno 1180. concluſum & publicatum fuit. At verò quinque ferè ante id tempus ſeculis Carolus Martellus urgente periculoſiſſimo Saracenorum bello, qui magnam Galliarum partem invaſerant, multarum Eccleſiarum decimas ducibus exercitus ſui attribuerat, ut eos in tanto Chriſtianorum diſcrimine fidos & ſtrenuos haberet hoc novo auctoramento. Atque hæ dicuntur decimæ feudales ſeu infeudatæ, utpote à Principe in feudum converſæ. Præfatum Concilium decernit laïcos decimas detinentes non poſſe illas in alios transferre laïcos, ſed debere Eccleſiæ reſtitui, c. *Prohibemus*, de decim. Idque ſervatur quidem in Gallia circa decimas

poſt id Concilium infeudatas aut quovis modo à laïcis acquiſitas; ſed non circa decimas ante id Concilium infeudatas, quæ ſolent ad hæredes alioſve laicos transferri, ſive voluntariâ, ſive coactâ alienatione. Lovetus lit. *D*, cap.9.

VI. Decimæ ex novalibus procedentes pertinent ad Parochum ejuſque redditibus accreſcunt, c. *Commiſſum* 4. c. *Quoniam* 13. c. *Ex parte* 27. c. *Cum contingat* 29. de decim. Idque ſervatur in Gallia multis firmatum Senatuſconſultis, quæ refert Charondas lib.1. reſponſorum, cap. 18. Lepreſtre centur.1. c.15. Bochellus Sum.benef.v. *Decime*, cap.3. Novale hoc loco intelligimus terram nunc primùm ad fructificandum proſciſſam, c.1. §. *Novale*, & c. *Quid per novale*, de verb. ſignif. quanvis alibi quoque ſignificet terram coli ſolitam, ſed quæ uno vel altero anno interquieſcere ſinitur, l. *Sylva*, §. *Novalis*, ff. de verb. ſignif. Sed ſi antequam novale excoleretur jam erat decimis obnoxium erga Rectorem vel Prælatum, nihil novi Parocho acquiritur. Huic tamen competet actio adversùs Rectorem vel Præbendatum ad congruæ ſuæ portionis augmentum, ſi occaſione novæ culturæ curialia ei onera ſucceſcant, ut tradit Bochellus loc. cit. & ſi lis in longum protelanda videatur, poteſt initio petere ut per proviſionem tale ſibi interea ſupplementum decernatur. Congrua enim portio cedit in alimenta & victum Parochi, quæ dilationem in jure non patiuntur, l. 1. C. de aliment. pup. præſtand. atque initio litis & extra communem juris ordinem petuntur & providentur, l. *Cum unus*, §. fin. ff. de aliment. & cibar. legat. & l. penult. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. jur. Eoque jure utendum circa congruam Parochi portionem docet quoque Rebuffus tract. de congrua portion. num. 62. Sed ſi Parochis ſuppetit ex Beneficij fructibus ſufficiens victus, non eis competit jus ſupplementi, ac repelluntur à petitione congruæ portionis, cùm jam illam habeant. Lovetus lit. *D*, cap. 8.

VII. Jure communi, quod in Gallia quoque receptum eſt, immunes ſunt à ſolutione decimarum, tum Religioſi Hoſpitalarij ac Militares Sancti Joannis, tum Ciſtercienſes, tum Celeſtini, c. *Ex parte*, c. *Licet*, cap. *Ad audientiam*, de decim. & privilegium iſtud Celeſtinis indulſerunt Bullæ Celeſtini V. & Gregorij XI. quas roborarunt in Gallia pleraque Senatuſconſulta apud Deſpeiſſeum tract. de benefic. tit.10. ſect. 3. Sed exemptiones iſtæ non extenduntur ad terras quas præfatæ Religiones tradunt aliis excolendas in emphyteuſim, Gallicè *Bail à ferme*, vel in cenſum, ut tradit dictum cap. *Licet*, de decim. Veruntamen ne horum privilegiorum occaſione Eccleſiæ graventur, Innoc.III. in Concilio generali providè decrevit circa Ciſtercienſes, Templarios & Hoſpitalarios (nondum enim erat inſtitutus Celeſtinorum Ordo, qui poſteriùs emerſit) ſi quod prædium acquirant poſt idem ipſum generale Concilium, ut non hac à decimis exemptione fruatur, quanvis ab ipſis Religioſis poſſideatur & excolatur, ſed

privilegium

privilegium ſolis inhæreat prædiis antea quæſitis, c. penult. de decim. Et generaliter omnes Religioſi de novalibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium ſuorum, & de hortis ſuis decimas ſolvere non tenentur, c. *Ex parte*, eod.

VIII. Quanvis nomine Oblationum generaliter comprehendi poſſint quæcunque liberè, ſive per diſpoſitionem inter vivos, ſive mortis cauſâ offeruntur Eccleſiæ; communior tamen hujus vocis ac propria uſurpatio duorum genera donorum comprehendit, quorum alia vel imaginibus, vel altaribus, vel parietibus templi appenduntur, vel in capſas & arcas Eccleſiæ projiciuntur: alia verò vel in celebratione Miſſarum, vel in Sacramentorum miniſterio, vel ad manus Sacerdotis, vel in pelvim coram ipſo contribuuntur. Conſuetudo frequentior & paſſim uſitatior, teſtante Bochello ad Collat. Regiarum Coſtitut. lib. 1. tit. 6. ſub fin. hæc eſt, ut iſtæ ſecundi generis oblationes Parochi lucro cedant: ea verò quæ appenduntur ut dictum eſt, vel in capſas immittuntur, fabricæ & reparationi & ornatui Eccleſiæ deſtinentur, neque ſerventur niſi paucis locis Edicta Henrici III. duo, ſcilicet Bleſenſe art. 51. & Melodunenſe anni 1580. art. 21. quibus oblationum integra jura Parochis attribuuntur, cum derogatione Aurelianenſis Edicti Caroli IX. quo pars aliqua Parochorum lucris ſubtrahebatur. Hæc Bochellus tradit, quanvis illo anterior Rebuffus tract. de decimis, qu. 1. n. 29. & 30. ſcribat oblationes etiam ipſas quæ imaginibus aut parietibus appenduntur, deberi Eccleſiæ illius Parocho; ſed ſi Eccleſia indigeat, eſſe oblationes iſtas judicio Epiſcopi impendendas ad reparationem. Zerola denique in praxi, p. 2. v. *Oblationes*, teſtatur oblationes quæ in Parochiali Eccleſia fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò quæ in alia fiunt Eccleſia, pertinere ad ejus Eccleſiæ Rectorem, ſeu Præpoſitum; ſed eas quæ in parietibus affiguntur aut ſuſpenduntur, eſſe ipſius Eccleſiæ.

CAPUT XXVI.

De rerum Eccleſiæ alienationibus.

I. NEQUE ullus Epiſcopus, neque Abbas, ac ne ipſe quidem Summus Pontifex rerum Eccleſiæ alienandarum poteſtatem habet, ut diſertè dicunt can. *Monemus*, can. *Quiſquis Epiſcopus*, can. *Non licet Papæ*, 12. q. 2. neque poſſunt Presbyteri alienare inconſulto Epiſcopo, neque Epiſcopus inconſulta Synodo vel Capitulo prædium Eccleſiæ vendere, aut aliter alienare, can. *Placuit*, 12. q. 2. & cap. 1.

de his quæ fiunt à Prælat.ſin conſ.Capit. Neque tantùm Capituli ſimul & Epiſcopi conſenſus, ſed eorum quoque requiritur ſubſcriptio, can *Sine exceptione*, 12.q.2.Decernit tamen can.*Terrulas*, 12.q.2. terrulas aut vineolas exiguas & Eccleſiæ minùs utiles aut longè poſitas poſſe Epiſcopum, ſi neceſſitas fuerit, ſine conſenſu Capituli diſtrahere. Alienationis prohibitæ nomine comprehenditur donatio, venditio, permutatio, perpetua emphyteuſis, c.*Nulli liceat*, de reb. Eccl. non alien.

II. Clericus alienans rem Eccleſiæ, & quiſquis eam recipit excommunicatus eſt ipſo facto: præterea Clericus remanet ipſo facto privatus Beneficio & Eccleſiâ cujus rem alienavit, c. *Ambitioſæ*, in extrav. commun. de reb. Eccl.non alien. Taleſque alienationes prorſus irritæ ſunt, ibid. & c. *Si quis*, eod.tit. & Concil.Trid. ſeſſ.25.de reform. cap.12. Adeout res alienatæ unà cum fructibus reſtitui debeant, d.c.*Si quis*. Ratio eſt, quia præbendatus non eſt proprietarius, ſed uſufructuarius rerum Eccleſiæ. Ergo non poteſt niſi fructus ſolos alienare. Secundò quia talis licentia res Eccleſiæ diſſiparet, ipſaque Eccleſia ſpoliaretur ſuis. Tertiò quia Deo ſemel dicatum non eſt ad humanos uſus transferendum, c.*Semel Deo*, de regul. jur. in 6.

III. Proceræ nemorum arbores ad Eccleſiam pertinentes dejici prohibentur Edicto Henrici II. anni 1558. & Edicto Aurelianenſi Caroli IX. artic. 29.

IV. Tres juſtæ alienandi cauſæ recenſentur per Gloſſam in proœmio Cauſæ 12. qu. 2. Eccleſiæ utilitas vel neceſſitas evidens, ut ſi fructus non ſufficiant impenſis Eccleſiæ, aut Clericorum ſuſtentationi, aut debitorum ſolutioni, pretium verò alienationis hunc defectum compenſet, can. *Hoc jus porrectum*, 10.q.2. Secundò ad ſubſidium pauperum in gravi neceſſitate, aut redemptionem captivorum, vel ad ſepulturam fidelium, ex S. Gregorio Magno lib.5. epiſt.17. & lib.7. epiſt. 4. quibus ex cauſis ſacra Vaſa frangi & diſtrahi approbat: aurum enim habet Eccleſia non ut ſervet, ſed eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus, can. *Aurum*, 12.q.2. Tertia cauſa eſt evitandi damni, quando Eccleſiæ prædia ſterilia & inculta manerent ratione gravium pro iis reparandis impenſarum, & longæ diſtantiæ, can. *Sine exceptione*, can. *Terrulas*, 12.q.2.& c. *Ad aures*, de reb. Eccl. non alien.

V. Solennitates omnes in Gallia neceſſarias ad validam rerum Eccleſiæ alienationem recenſet Chenutius tract. de alien. rerum Eccleſ. Prima eſt ut interveniat Cleri ſeu Capituli conſenſus in ſcripturam redactus, cui ſinguli ſubſcribant, d. can. *Sine exceptione*, 12. q.2. Secunda ſolennitas eſt, ut ex deputatione per Capitulum certæ perſonæ committantur ad inquirendum de neceſſitate aut utilitate hujus alienationis. Eaque inquiſitio deinde referri ad Capitulum debet ſub forma ſcripta & juridica, ut de illa conſtet ſine fraudis ſuſpicione. Tertia, ut publicè per Parochos tum illius, tum vicinorum locorum; & per affixas locis publicis ſchedulas denuncietur futura alienatio per licitationem ac ſubhaſtationem, ut qui ampliùs licitaverit-

citaverit & ſatisdederit rem habeat. Quarta, ut accedat Epiſcopi aut Vicarij Generalis conſenſus : aut ſi de re agitur Monaſterij vel Eccleſiæ Regularis, conſentiat Abbas ac Prælatus Regularis, imò & licentia Summi Pontificis, adeout nec ipſa Superioris Generalis aut Provincialis authoritas ſufficiat. Ubi verò agitur de bonis Secularis Eccleſiæ non ſunt receptæ in Gallia recentiorum Pontificum Sanctiones, quæ hujuſmodi requirunt Supremæ Sedis diſpenſationem. Prædictæ verò adhiberi debent ſolennitates, licèt non foret alienatio perpetua, dummodò procedat ultra novennium prædij Eccleſiaſtici emphyteuſis, ut admonet Chenutius, addens ex defectu unius harum conditionum Senatuconſultis Gallicanis multas reſciſſas fuiſſe alienationes rerum Eccleſiæ factas ab annis ampliùs centum.

V I. Obſerva duplicem competere actionem Eccleſiæ ad hanc reſciſionem & recuperationem, ſcilicet actionem perſonalem adversùs alienatorem ſi eſt ſolvendo, & actionem realem adversùs poſſeſſorem rei, argumento legis 3. & ult. C. ſi tutor vel curat. & can. *Apoſtolicos*, 12. qu. 2. Sed ſi obtineret contra unum iſtorum, ceſſaret actio Eccleſiæ, l. 1. §. *Si plures*, ff. de eo per quem fact. erit. Et ſi unum conveniat, non fit Eccleſiæ præjudicium quoad alterum; ſola enim ſolutio imponit ei ſilentium, l. 1. §. *Si apud*, ff. depoſiti : & l. ult. C. Si tutor vel curat. ut docet Gloſſa in c. *Si quis*, v. *Alienata*, de reb. Eccl. alien.

V I I. Denique ſciendum contra rei Eccleſiæ alienationem ſufficere ut impediatur, vel ut facta revocetur, oppoſitionem etiam unius ſolius de Capitulo contra communem reliquorum conſenſum, d. c. *Si quis*, de reb. Eccl. alien. Etenim in re communi potior eſt conditio prohibentis, c. *In re communi*, de regul. jur. in 6.

CAPUT XXVII.

De celebratione Feſtorum.

I. ADDASCIMUS ex cap. 1. & c. *Conqueſtus*, de feriis, opera Dominicis feſtiſque diebus prohibita duplicis eſſe generis, ſcilicet ſervilia & mechanica, ad quæ nulla competit neceſſitas, vel quæ rationabili diſpenſatione non juſtificantur. Ex illis etiam quæ neque ſervilia, neque mechanica ſunt, prohibentur juramenta publica, acta pariter Notariorum publica (exceptis tamen conventionum connubialium actis & ultimarum voluntatum.) Vetantur inſuper omnes judiciarij proceſſus & ſtrepitus forenſes. Veruntamen privata ſtudia & privatæ

vatæ ſcripturæ, quanvis dirigantur ut præparatoriæ ad cauſas forenſes, nullatenus diebus ſacris prohibentur. Hæc enim neque ſervilia opera ſunt, neque acta publica, neque ſtrepitum judicialem præ ſe ferunt ullum. Merces verò quæ pro ejuſmodi ſcriptionibus exſolvitur, cùm ſit operi debita nullatenus ſervili, non poteſt eſſe vilis, ſed potiùs honoraria.

II. Artificum delineationes in charta, quales ſunt architectorum, pictorum, ſculptorum, acupictorum, fabrorum lignariorum, nullatenus ſerviles cenſeri debent, quia ſunt magis ingenij quàm corporis operationes: ideòque ſtudij loco cenſentur, modò in charta ſola exarentur; ideoque ſacris diebus fieri non vetantur. Soto lib. 2. de juſtitia, quæſt. 4. art. 4. Navarra cap. 13. num. 12. Tolerus lib. 4. cap. 24. num. 7.

III. Neceſſitas quoque, ſive publica ſive privata, remoto quoad fieri poteſt ſcandalo, facit licita diebus feſtis opera ſervilia, c. *Licet*, c. *Conqueſtus*, in fine, de feriis.

IV. Concilium Aurelianenſe tertium nationale viginti & ſex Epiſcoporum, habitum ſub Vigilio Papa, regnante Childeberto anno Domini 540. recenſet quatuor ſpecies operum etiam ſervilium, quæ diebus etiam Dominicis licita declarat. 1. Aurigarum. 2. Coquorum & Piſtorum. 3. Famulorum domum adornantium. 4. Eorum qui corpora hominum adornant. Ejus verba hæc ſunt can. 2. *Quia perſuaſum eſt populo die Dominico agi cum caballis aut bobus aut vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum praparare, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem ullatenus exercere; quæ res ad Judaicam magis quàm ad Chriſtianam obſervantiam pertinere probatur: ſtatuimus ut die Dominico quod antè fieri licuit liceat. De opere autem rurali cenſuimus abſtinendum.* Adeo periculoſum judicabant Sancti Antiſtites hominum conſcientias peccatis implicare per duriores & rigidiores præceptiones, atque doctrinas, quibus rudis populus per alienas perſuaſiones fuerat imbutus.

LIBER

LIBER TERTIUS,

In quo agitur de Sacramentis.

CAPVT PRIMVM.

De Sacramentis generatim.

I. QUOD ſapientiſſimè docet S. Dionyſius lib. de Divinis Nominibus, cap. 4. Dei bonitatem atque in res à ſe creatas dilectionem citculum efficete admitabilem, dum extta ſe ſuam in nos effundit beneficentiam, noſque mitificæ bonitatis ſuavibus illecebtis quaſi hamo illaqueatos ttahit ad ſe in funiculis Adam; in vinculis charitatis, ut loquitur Propheta, pellicit ad ſeipſum, qui eſt rerum omnium principium & finis, ut ab ipſo profecti per creationem ad ipſum regtediamut per amotem & gratiam, atque in ipſo æternùm conquieſcamus, qui finis noſter eſt ſummumque bonum & felicitas conſummata: id experimento in Divinis comprobatur Sacramentis, quorum Deus author eſt & inſtitutot; per hæc enim ut ſanctitatis inſtrumenta Deus omnipotens ſuum in nos Spiritum effundit, quo veluti nexu nos ad ſe pellicit, ſibique tam feliciter copulat, ut cum eo (juxta Apo-

ſtolicum teſtimonium) unus idemque ſpiritus efficiamur. *Qui enim adhæret Deo unus ſpiritus eſt.* Idemque Apoſtolus alio loco dicit : *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Itaque non modò per aliquam virtutem aut habitum creatum Deo conjungimur, ſed inſuper eodem ipſo Spiritu Sancto quo Divinæ inter ſe Perſonæ ab æterno copulantur. Sicque impletur in nobis illa Chriſti pro nobis ad Patrem deprecatio : *Ut ſicut tu Pater in me, & ego in te ; ita & ipſi in nobis unum ſint*, Joan. 17. Ibidemque : *Ego charitatem quam dediſti mihi dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus : ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.* Omnia iſta feliciſſimè complentur in nobis, ut admonet S. Auguſtinus tract. 111. in Joan. in fin. quatenus membra Chriſti efficimur, unumque cum ipſo corpus conſtituimur : ſic enim Sancto Chriſti Spiritu quaſi membra Chriſti vegetamur ac vivimus, ut nos edocet Apoſtolus Gal. 4. *Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem, Abba Pater.* Hoc tamen ſubeſt diſcrimen, quia Chriſtus Jeſus verè Filius Dei eſt naturalis in ſua etiam humanitate, quatenus in ſolo Verbo ſubſiſtit, ut adversùs Elipandi Vrgelitani errorem definivit Eccleſia. Nos verò per Spiritus Sancti gratiam, atque ipſummet in nobis inhabitantem Spiritum Chriſti promovemur in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem.

II. Hoc enim omnibus novæ legis Sacramentis commune eſt, ut vel ſuſcipientes juſtificent, quod proprium exiſtit Sacramentorum Baptiſmi & Pœnitentiæ ; vel jam præexiſtentem novo adaugeant incremento, quod ad cætera pertinet Sacramenta. Iſtam inconcuſſam veritatem Sacræ nos Literæ docent. De Baptiſmo enim legimus Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Et Epheſ. 5. *Emundans eam* (Eccleſiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.* De Confirmatione verò Act. 8. *Cùm vidiſſet autem Simon, quod per impoſitionem manus daretur Spiritus Sanctus.* De Euchariſtia Joan. 6. *Qui manducat me vivet propter me.* De Pœnitentia Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* De Extrema-Vnctione Jacobi 5. *Et ſi in peccatis fuerit remittentur ei.* De Ordine 1. Timoth. 4. *Ut reſuſcites gratiam quæ data eſt tibi cum impoſitione manuum Presbyterij.* De Matrimonio denique Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt ; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.*

III. Eadem nobis priſci Eccleſiæ Doctores tradidere. In primis Tertullianus lib. de reſur. carnis : *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut anima muniatur. Caro manûs impoſitione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore Chriſti & ſanguine veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur.* S. Ambroſius lib. 1. de Sacram. cap. 5. exponit ablutionem Naaman in Jordane, per quam à lepra mundatus eſt, præfiguraſſe animarum à peccatis emundationem,

nem, quam efficiunt Eccleſiæ Sacramenta. Idemque ſignificatum ait per Spiritus Sancti deſcenſum in ſpecie columbæ, quando Jeſus in Jordanem deſcendit baptizandus. Idem lib.2. de Sacram. cap. 2. confert cum gratia Sacramentorum ſanationem unius hominis infirmi, qui prior deſcendebat in piſcinam; & ſubjungit: *Quantò major eſt gratia Eccleſiæ, in qua omnes ſalvantur quicunque deſcendunt?* S. Auguſtinus tract.80. in Joan. in illa Chriſti verba, *Jam vos mundi eſtis propter verbum quod loquutus ſum vobis*, hæc tradit: *Quare non ait, mundi eſtis propter Baptiſmum, quo loti eſtis; ſed ait propter verbum, quod loquutus ſum vobis? Niſi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Vnde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur; nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens.*

IV. Neque verò requirit eo loco Auguſtinus, ut neceſſariò adhibeatur à Sacramenti miniſtro aliqua elementaris ſubſtantia, cui verba Sacramentum conſummantia applicentur. Etſi enim hoc ipſum in aliquibus, ut in Baptiſmo, requiratur, non tamen in omnibus Sacramentis. Sed omnia & ſingula Sacramenta id requirunt, ut conſtituatur in eis pro materia aliquid ſenſibile, cujus ſignificatio ſacramentalis determinetur, ſive quibuſdam verbis, ſive alia quapiam re ſenſibili, quæ verborum loco ſit & formæ vicem teneat, cujuſmodi ſunt in Pœnitentiæ Sacramento pœnitentis actus, qui locum tenent materiæ: & in Matrimonio ſigna conſenſus, quæ ſunt loco formæ. Ita exponit hanc Auguſtini ſententiam S. Thomas 3.p. qu.84. art.1.

V. Sacramenta omnia conſiſtunt in communi genere ſigni. Signum definit S. Auguſtinus lib.2. de doctr. chriſt. cap. 2. rem quæ præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sic fumus dum ſe oculis prodit, deducit animum in latentis ignis cognitionem. Cùm verò Sacramenta non ſint naturalia ſigna, qualis eſt fumus reſpectu ignis, ſed ex inſtituto Chriſti, propterea exigunt aliquam ſimilitudinem externi ſigni cum operatione interna quam ſignificant. Qua ex cauſa idem Auguſtinus epiſt. 23. ad Bonifacium ait: *Si Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum quarum Sacramenta ſunt non haberent, omninò Sacramenta non eſſent.* Sic per aquam ablutio ſimilitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptiſmus operatur. Ideóque à Patribus Græcis Sacramenta vocari ſolent *ἀντίτυπα*, eo quod ſimilis ſint ſpeciei ac formæ cum re quam ſignificant.

VI. Neque ſolùm gratiam interiùs productam ſignificant, ſed eandem ipſam producunt Sacramenta novæ Gratiæ: quippe quæ id habent, ut ſint gratiæ practica, ejuſque ſub genere inſtrumenti operativa. Quod ſanè non ſemper verificatur ſecundùm actum, ſed ſecundùm aptitudinem;

ut ſi quis Baptiſmum ſuſcipiat cum affectu aut intentione peccati mortalis, id Sacramentum non producit pro eo tempore gratiam ob ſuſcipientis incapacitatem, & pravæ voluntatis obicem; ſed ſatis eſt ad Sacramenti rationem, quod ex ſe habeat aptitudinem gratiæ productivam, quam ſi non producat, id contingit per accidens ex oppoſito obice. Ex hactenus diſputatis colligitur iſta Sacramenti definitio, ut ſit ſignum gratiæ ſenſibile ad noſtram Sanctificationem divinitus inſtitutum.

VII. Hoc denique memoriâ tenendum eſt, ad cujuſlibet eſſentiam Sacramenti tria exigi, materiam, & formam, & miniſtri operationem hoc facere intendentis, quod in ſimili facere conſuevit Eccleſia: quorum trium ſi vel unum deſit, nequaquam erit Sacramentum. Hæc docet ac definit Florentina Synodus in decreto unionis.

CAPVT II.

De Baptiſmo.

I. TRIA Sacramenta characterem indelebilem in anima imprimunt, ideoque nunquam iterari poſſunt, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo. Sic enim ſanxit Concilium Trident. ſeſſ.7. de Sacramentis in genere, can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.*

II. Triplex recenſetur Baptiſmi genus. Primum aquæ, qui ſolus ad Sacramentum pertinet. Secundum flaminis ac ſpiritus, qui eſt perfectus à Deo ipſo infuſus amor Dei, aut perfecta & à Spiritu Sancto excitata contritio cordis. Tertium eſt ſanguinis ac martyrij, qualis fuit ſanctæ Emerentianæ, ſancti Geneſij & aliorum Martyrum, quos aquæ Baptiſmus non abluerat. Horum enim ſingula Baptiſmata poſſunt ad ſalutem æternam ſufficere, can. *Baptiſmi vicem,* de conſecrat. diſt.4. modò contineant Baptiſmi Sacramentum in voto.

III. Quando probabiliter dubitatur, an fuerit aliquis baptizatus, hic erit ſub iſta conditione baptizandus: *Si baptizatus es, ego non te baptizo; ſi non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* cap.2. de Baptiſmo.

IV. Quanvis forma Baptiſmi, aut aliorum Sacramentorum non ad Grammatices

(Grammatices amuſſim ex balburie aut imperitia linguæ aliove ex caſu pronunciaretur, ſi tamen ſervetur juxta communem intelligentiam verborum ſenſus & ſignificatio, non ideo minùs erit validum Sacramentum, neque quidquam debet iterari. Idcircò in can. *Retulerunt*, de conſecrat. diſt. 4. declaratur validus Baptiſmus, in quo fuerat ita pronunciatum: *Ego te baptizo in nomine Patrias & Filias & Spirituas ſanctas.* Proclivius tamen eſt ut irrita ſit forma Sacramenti ſi verborum immutatio contingat in ipſo initio vel medio quàm in fine dictionis; ut ſi diceretur, *In nomine Matris & Miliy & Miritus mancti*; quia in fine non immutatur verbi ſubſtantia, ſed caſus; atque ita immutatio iſta ſolùm eſt accidentaria, nec ſubſtantialis, juxta S. Thomam 3.p. qu.60. art.7.ad 3.

V. Effectus Baptiſmi quinque recenſentur: 1. Gratia ſanctificans cum donis Spiritus Sancti, & virtutibus infuſis ac ſupernaturalibus. 2. Remiſſio omnis culpæ & originalis, & actualis quoad adultos ſuſcipientes. 3. Remiſſio totius pœnæ quoad futuram vitam, & temporalis quæ luenda eſſet in purgatorio, & æternæ quæ in inferno. 4. Characteris in anima impreſſio. 5. Subjectio ſub Eccleſiæ poteſtate, ad quam Baptiſmus quaſi janua introducit.

VI. In adultis baptizandis prærequiritur fides ad hujus Sacramenti gratiam ſuſcipiendam, necnon voluntas Baptiſmi ſuſcipiendi: item dolor de peccatis cum propoſito futuræ emendationis, juxta illud Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm.* Atque Auguſtinus lib. de vera & falſa pœnit. cap. 18. *Baptiſmus ſine pœnitentia nunquam profuit ei qui ſpontaneè peccavit.*

VII. Diſpoſitioni ad Baptiſmum neceſſariæ opponitur fictio, ut idem docet Auguſtinus. Sicut autem diſpoſitionum ad Baptiſmum quædam neceſſariæ ſunt ad valorem Sacramenti, ut eſt in adulto voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum; aliæ ad effectum duntaxat & gratiam Sacramenti, ut fides, pœnitentia: ſimiliter fictionum aliquæ impediunt ipſam Baptiſmi ſubſtantiam aliorumque Sacramentorum, ut quum aliquis ex ſola diſſimulatione & ſine intentione interna abluitur: aliæ validitati Sacramenti minimè obſiſtunt, ſed quibuſdam ejus effectibus, ut gratiæ, remiſſioni peccatorum debitæque eis pœnæ, ſed non characteri, aut ſub Eccleſia ſubjectioni. Attamen cum primùm fictio iſta deſinet per ſequentem veramque pœnitentiam, tum demùm ut docet S. Auguſtinus lib. 1. de baptiſmo, cap. 12. effectus omnes Sacramenti qui fuerant in ſuſpenſo reſultabunt & de novo producentur. Hoc fictionis genus conſiſtit in defectu pœnitentiæ, aut in affectu ad aliquod lethale peccatum.

VIII. Diſputat idem Sanctus Doctor de fictione lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 11. 12. & 13. occaſione objectionis Donatiſtarum quærentium, an per Baptiſmum ab ipſis Donatiſtis collatum remitterentur peccata & Spiritus Sanctus daretur, an non? Si enim remittan-

tur peccata: ergo in ſchiſmate Donatiſtarum fit peccatorum remiſſio, & confertur Spiritus Sanctus; quæ res arguit veram eſſe penes Donatiſtas fidem & Chriſti Eccleſiam. At ſi non remittuntur peccata per Donatiſtarum Baptiſmum: ergo denuò baptizandi ſunt à Catholicis quotquot à Donatiſtis baptizati ad vnitatem redeunt Catholicæ Eccleſiæ. Hoc argumentum diſſolvit Auguſtinus cap. 12. hac reſponſione: Valere quidem in Donatiſtarum ſchiſmate collatum Baptiſmum, non tamen ſalutem operari quo tempore confertur, ſed tunc primùm duntaxat quando ſic baptizatus ad pœnitentiam & unionem Eccleſiæ Catholicæ convertetur.

IX. Utrum verò aliorum à Baptiſmo Sacramentorum abſque debita diſpoſitione atque indignè ſuſceptorum gratia reviviſcat, diſputant Scholaſtici Theologi, atque in varias diſcinduntur opiniones, aliis hoc ſoli Baptiſmo proprium aſſerentibus ob ſummam ejus neceſſitatem quæ aliunde reparari non poſſit; alij hoc extendunt ad alia duo Sacramenta quæ characterem infigunt, neque poſſunt iterari; alij denique id omnibus Sacramentis aſtruunt eſſe commune: ipſeque S. Thomas diverſis locis diverſa & oppoſita docet; quæ cauſa eſt ut in quæſtione iſta diſcipuli ejus inter ſeſe diſſentiant. Hoc unum à cunctis citra exceptionem Catholicis aſſeritur, indignè ſuſcepti Baptiſmi gratiam reviviſcere per ſubſequentem pœnitentiam: in cæteris verò Sacramentis nihil de hac re indubitatum referri, ſed omnia niti conjecturis & rationibus ambiguis.

X. Non modò collatus ab hæretico Baptiſmus valet, neque permittitur iterari, juxta editam à Sancto Stephano Pontifice & Martyre definitionem adversùs aliquot Africana Concilia, ipſoſque ſanctos Epiſcopos Cyprianum Carthaginenſem, Dionyſium Alexandrinum, & Firmilianum Cæſareenſem ex Cappadocia, qui oppoſitum dogma tuebantur: ſed valet etiam Baptiſmus à non baptizato quovis homine, etiam Judæo vel Pagano collatus, dum habuerit intentionem id faciendi quod facit Eccleſia. Sanè quæſtionem iſtam de miniſtro Baptiſmi non baptizato ac infideli ſeriùs dijudicavit Eccleſia, neque hac de re quidquam aſſerere auſus fuit ſanctus Auguſtinus, ſic dicens lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, cap. 13. *Et hæc quidem alia quæſtio eſt, utrum & ab his qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſſit Baptiſmus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti Concilij, quantum tantæ rei ſufficit. De iis verò qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla jam quæſtio eſt quin & habeant & dare poſſint.* Hactenus Sanctus Doctor. Cæterùm quæſtio hæc ipſa poſtmodùm ſoluta fuit à Nicolao I. Pontifice, cap. 104. reſponſionis ad conſulta Bulgarorum; valere ſcilicet Baptiſmum ab infideli non baptizato datum, qui cætera adhibuerit, quæ ſunt neceſſaria, ut refertur de conſecrat. diſt. 4. can. *A quodam Judæo.* Quod idem ante Nicolaum

Nicolaum definiverat Concilium Compendienſe articulo 9. anno Chriſti 757.

XI. Id quod ſuperiore art. 3. dixi de dubio facti, an aliquis fuerit baptizatus, extendi poteſt ad reliqua Sacramenta, & ad Eccleſiarum conſecrationes de quibus ambigitur. Sic enim decernit Concilium Carthaginenſe V. can. 6. itemque Africanum generale: *Si de facto Baptiſmi, Confirmationis, Conſecrationis dubitetur, nec poſſit ulla probatio inquiſitione facta ſuccurrere, perinde agendum eſt ac ſi nihil horum factum fuiſſet.* Citatur à Gratiano in can. *Placuit de infantibus*, diſt. 1. de conſecrat. Concilium pariter Quiniſextum can. 88. necnon Meldenſe can. 8. ut habetur can. *Eccleſia*, de conſecrat. diſt. 4. eadem tradunt: Sanctus item Leo Magnus epiſt. 35. ad Leonem Ravennatem, cap. 1. eadem ſancit, & allegatur can. *Cum itaque*, de conſecrat. diſt. 4. Sanctus Gregorius lib. 12. epiſt. 31. ad Felicem Epiſcopum Siciliæ circa med. ita ſcribit: *De dedicationum verò Eccleſiarum dubitatione, ſuper qua inter cætera nos conſuluiſtis, hoc vos ritè tenere debetis quod nos ab anteceſſoribus noſtris traditum accepimus, id eſt ut quoties tam de Baptiſmo aliquorum vel de Confirmatione, quàm de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur, & nec ſcriptis, nec teſtibus certa ratio habetur utrum baptizati, vel confirmati, ſive Eccleſiæ conſecratæ ſint, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Eccleſiæ canonicè dedicentur, ne talis dubitatio fidelibus ruina fiat: quoniam non monſtratur iteratum quod certis indiciis non oſtenditur ritè peractum.* Eòdem ſpectant can. *Solennitates*, de conſecrat. diſt. 1. & can. *Presbyteri*, diſt. 68.

CAPUT III.

De Confirmationis Sacramento.

I. QUID conferat Confirmationis Sacramentum tradit Pontifex Melchiades can. *Spiritus Sanctus*, de conſecrat. diſt. 5. *Spiritus Sanctus qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo totâ ætate victuris inter inviſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.* Id commune inter ſe habent Eccleſiæ Sacramenta, ut dignè ſuſcipientibus gratiam conferant habitualem,

habitualem, & prætereà convenientibus occaſionibus & temporibus gratias quaſdam actuales, ſive ſpecialia quædam auxilia ad peculiares ſingulorum Sacramentorum fines pertinentia, quæ dici ſolent gratiæ ſacramentales, cujuſmodi ſunt in Confirmatione prævenientia quædam & concomitantia auxilia ad Chriſti fidem conſtanter profitendam: idque ſignificatur per ſacri vnctionem chriſmatis ex oleo balſamoque compoſiti, quaſi quæ luctatores corroboret, & cor hominis ad pugnam animet atque conforret.

II. In canone *Vt jejuni*, de conſecrat. diſt. 5. præſcribitur ut jejuni accedant qui ſunt confirmandi, & admoneantur ut priùs confiteantur delicta. Neutrum tamen eſt abſolutè neceſſarium; conſuetudo enim paſſim invaluit ut differatur hoc Sacramentum poſt horas pomeridianas, atque etiam poſt veſperrinam horam. Et prætereà ille ſufficienter eſt diſpoſitus, qui nullius eſt ſibi conſcius mortalis culpæ; atque ubi conſcius eſſet mortalis culpæ, ſufficere poteſt ſi conteratur, quia de ſola perceptione venerabilis Euchariſtiæ præcipitur confeſſionem præmitti. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. Ideoque d. can. *Vt jejuni*, non præcipit confeſſionem confirmandis, ſed ſolùm ait eſſe monendos ad confeſſionem.

III. Jubet can. *Non plures* 101. de conſecr. diſt. 4. ut unicus ſit ſuſceptor confirmati, ſeu vir, ſeu mulier. Et can. *In baptiſmate* 102. ibid. ſtatuit ut nemo ſuſcipiat confirmandum, niſi ſit ipſe confirmatus. Et contrahitur à ſuſcipiente in Confirmatione ſpiritualis cognatio, quæ poteſt eſſe matrimonij contrahendi impedimentum dirimens.

IV. Ordinarius Confirmationis miniſter eſt ſolus Epiſcopus, can. *De his verò*, & can. *Manus quoque*, de conſecr. diſt. 5. Sic definit Concilium Trident. ſeſſ. 7. de Confirm. can. 3. Probatur Act. 8. ubi ad Samaritanos dudum baptizatos mitti quoſdam de Apoſtolis oportuit, qui baptizatis per manuum impoſitionem Spiritum Sanctum conferrent. Attamen ſimplex Sacerdos ex magna & urgente cauſa cum Summi Pontificis immediata delegatione conjuncta poteſt fieri Confirmationis miniſter extraordinarius: Sanctuſque Pontifex Gregorius Magnus lib. 3. epiſt. 26. hanc permiſit poteſtatem Presbyteris Sardiniæ: & habetur in can. *Pervenit*, diſt. 95. In Decreto quoque Eugenij IV. quod eſt ad finem Concilij Florentini habetur, poſſe aliquando per Summi Pontificis diſpenſationem, cum rationabili & urgente cauſa ſimplicem Sacerdotem chriſmare ab Epiſcopo conſecrato adminiſtrare hoc Sacramentum. Idem docet S. Thomas. Allegantur ad hoc ipſum antiqui Commentatoris ſub nomine ſancti Ambroſij verba iſta in cap. 4. ad Epheſ. *Apud Ægyptios confirmant Presbyteri, ſi non ſit Epiſcopus.* Quidam tamen explicant hunc locum de cæremoniali chriſmatione quæ Baptiſmo ſolet adhiberi.

V. Sciendum eſt enim non licuiſſe olim ſimplici Sacerdoti quenquam

quam linire chriſmate, imò neque baptizare, niſi jubente aut procul abſente Epiſcopo, & aliqua urgente neceſſitate: apertéque ait can. *Omni tempore* 24. de conſecrat. diſt. 4. *Presbyter verò præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi ei fuerit ab Epiſcopo præceptum: nec liceat Presbytero priùs Epiſcopo intrare in Baptiſterium.* Et Concilium Toletanum primum can. 20. itemque Arauſicanum cap. 2. & Innocentius I. epiſt. 1. §. 6. decernunt Presbyteros ex venia Epiſcopi, aut ex neceſſitate premente, dum Epiſcopus abeſt, poſſe alios chriſmate inungere. Sanctus quoque Leo Papa epiſt. 88. ſub fin. ita dicit: *Sed neque coram Epiſcopo licet Preſbyteris in Baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite infantem tingere aut ſignare.* Quæ loca omnia intelligenda ſunt non de Confirmationis vnctione, ſed de vnctione baptizatorum, qui conſignandi erant adhibitâ chriſmatis vnctione in vertice. Iſtam enim confirmandi poteſtatem ſolus Papa concedere Sacerdoti poteſt, neque ullatenus poteſt hoc jus alteri qui non ſit Epiſcopus delegare.

VI. Quinetiam ne ipſe quidem Papa poteſtatem habet committendi ſimplici Sacerdoti chriſmatis ſacri confectionem ſeu conſecrationem, ſed neceſſarium eſt fuiſſe ab Epiſcopo confectum chriſma, quo uſurus eſt Sacerdos ab ipſo Papa delegatus ad Confirmationis Sacramentum. Si ſecus fiat, nullum erit Sacramentum. Sanctus enim Papa & Martyr Fabianus tradit Jeſum Chriſtum in ultima cœna docuiſſe Apoſtolos ritum chriſmatis conficiendi, eodemque Chriſti Domini inſtituto conficiendum ab Epiſcopis chriſma eſſe feriâ quintâ majoris Hebdomadæ. Sanctus præterea Dionyſius in ſua Eccleſiaſtica Hierarchia ritum & confectionem exponens ſacri chriſmatis apertè tradit eſſe ab Epiſcopo conſecrandum. Concilium Toletanum I. cap. 20. ſtatuit à ſolis Epiſcopis eſſe chriſma conficiendum. Præallegatum Eugenij IV. Decretum ea quæ ſunt de ſingulorum Sacramentorum eſſentia pertractans ait Confirmationis materiam eſſe chriſma ex oleo & balſamo ab Epiſcopo benedictum. Et ſubinde monens fuiſſe nonnunquam ab Apoſtolica Sede urgente ex cauſa diſpenſatum ut poſſet Sacerdos confirmare, eo tamen ipſo caſu exigit ut adhibeatur chriſma ab Epiſcopo benedictum. Quam Epiſcopalem chriſmatis conſecrationem eſſe de Confirmationis eſſentia aſſerit S. Thomas 3. p. qu. 72. art. 3. & cum eo communis Doctorum conſenſus. Exiſtimant tamen nonnulli balſami admixtionem non requiri ad hujus Sacramenti eſſentiam, ſed eſſe tantùm de præcepto, adducti præcipuè authoritate cap. 1. de ſacra vnct. ubi interrogatus Innocentius Papa III. de illo qui fuerat in Confirmatione non chriſmate, ſed oleo ſolo delibutus, reſpondet nihil ibi iterandum eſſe, ſed cautè ſupplendum id quod fuerat incautè prætermiſſum. Ita cenſent Cajetanus in d. qu. 72. ſancti Thomæ, & Navarra manual. cap. 22. num. 8.

VII. Formam Confirmationis iſtam tradit præallegatum Eugenij ad

Armenos Decretum: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Multorum perſuaſio eſt Apoſtolum vel ad formam, vel ad effectum Sacramenti hujus alludere 2. Cor. 1. ubi dicit: *Qui autem confirmat nos in Chriſto vobiſcum, & qui unxit nos Deus, & qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.*

VIII. Quæſtionem movet S. Thomas d. quæſt. 72. art. 8. utrum debeat hoc Sacramentum omnibus fidelibus conferri? Et affirmativè reſpondet. 1. Quia Actuum 2. omnes qui erant in eadem cum Apoſtolis domo accepere Spiritum Sanctum: per eam verò domum Eccleſia ſignificabatur. 2. Quia ſicut natura quos generat intendit ad perfectum ſtatum deducere, ita Deus & Eccleſia quos genuerunt per Baptiſmum, intendunt per Confirmationem ad ſtatum perfectum adducere, quod fit per Confirmationem, atteſtante Vrbano Papa I. can. 1. de conſecrat. diſt. 5. his verbis: *Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, ut plenè Chriſtiani inveniantur.* Ex multis ſanè veterum teſtimoniis compertum habemus, quoties citra urgentem neceſſitatem ſolenniter baptizabantur catechumeni, morem fuiſſe ut ſtatim à Baptiſmo confirmarentur per impoſitionem manus ab Epiſcopo; & ſubinde Sacramento Euchariſtiæ communicarent; etiam infantes ipſi recèns baptizati, ut ex S. Cypriano liquet in libro de lapſis.

IX. Quâ verò ætate convenieus ſit baptizatos confirmari, præſtat audire & ſequi monitum Catechiſmi Romani ſic docentis: *Illud etiam obſervandum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari; ſed minùs tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis uſum habuerint. Quare ſi duodecimus annus expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum differre hoc Sacramentum maximè convenit.* Catechiſmo aſtipulatur ratio, quia facilè contingit ut plerumque infantes, quin etiam ipſi eorum parentes ſuſcepti hujus Sacramenti recordationem nullam habeant poſt aliquot annorum decurſum, nutentque inter duo pericula, vel non providendi de hoc ſuſcipiendo Sacramento, vel illud per oblivionem iterandi, quod nullatenus fas eſt iterare. Non enim ſolent Confirmationes in acta referri ut ſolent Baptiſmi & Matrimonia, quia major obſtat difficultas in promiſcuo multorum confirmandorum concurſu.

X. Cùm dicat Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. de reform. *Primâ Tonſurâ non initientur qui Confirmationem non ſuſceperint*; quærunt Doctores, an ſi ſecus fiat incurratur mortalis culpa? Et quidem communiter negant de mortali, & concedunt de veniali, quia nullum hîc verbum exprimitur quo ſtrictum præceptum imponatur. Ita quoque ulteriùs ſentiunt etiam ulteriùs progrediendo ad Ordinum collationes, modò contemptus

temptus abſit, Navarra cap.22. num.9. Candelabrum Aureum de Confirmatione num.41. Victoria de Sacramento Ordinis num. 232. Suarez in 3.p.quæſt.72. art.8. diſp.38. ſect.1. Coninch de Confirmatione art.8. numer. 90. & 91.

CAPVT IV.

De venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

I. EUCHARISTIA duplicem habet rationem, & Sacramenti, & Sacrificij; ſed non conſtituitur ſub ratione Sacramenti niſi per Sacrificium: ut enim exiſtat hoc Sacramentum prærequiritur conſecratio; ipſa verò conſecratio eſt ipſummet Sacrificium quo Chriſtus immolatur, ut docet S. Thomas quæſt.83. art.1. Sciendum porrò utrumque, & Sacramentum, & Sacrificium cenſeri nomine ſigni externi & ſenſibilis, diverſo tamen reſpectu: Sacramentum enim eſt ſignum gratiæ quam Deus confert ſuſcipienti, Sacrificium verò eſt ſignum exterius ejus cultus interioris, quem Deo defetimus ſpectato tanquam rerum omnium ſupremo Domino. Quâ ratione ſapienter dicit S. Auguſtinus lib.10. de civit. Dei, cap. 4. *Multa denique de cultu divino uſurpata ſunt quæ honoribus deferuntur humanis, ſive humilitate nimia, ſive adulatione peſtifera: ita tamen ut quibus ea deferuntur homines habeantur qui dicuntur colendi & venerandi; ſi autem iis multùm additur, & adorandi. Quis verò ſacrificandum cenſuit niſi ei, quem Deum aut ſcivit aut putavit aut finxit?* Nec verò ſtat tota Sacrificij ratio in illa ſupremi dominij recognitione, cùm poſſit illa recognitio dominij ſupremi fieri à nobis per ſimplices proteſtationes, orationes, alioſque diverſos à Sacrificio actus. Aliquid aliud igitur requirit Sacrificij ratio ejus ſpecificæ differentiæ conſtitutivum. Iſtud porrò eſt alicujus creaturæ religioſa deſtructio facta in ſignum & proteſtationem ſupremi dominij & excellentiæ Dei valentis deſtruere quæcunque creavit, & pro cujus gloria nulla creatura eſt quæ deſtrui non debeat ſi ſit opus, aut ſi Deus ita velit; ſive ſit illa deſtructio realis & phyſica, qualis contigit humanitatis Chriſti in crucis Sacrificio cruento; ſive ſit deſtructio ac immolatio myſtica, qualis evenit in Sacrificio Euchariſtiæ incruento mortis Chriſti cruentæ commemorativo.

II. Antiqui Eccleſiæ Sanctæ Patres iſtud myſterium ſimpliciùs ſpe-

 culantes,

culantes, non aliam in Sacrificio Euchariſtiæ ſacratiſſimæ prædicant immolationem Chriſti, quàm illam quæ facta fuit in cruce, cujus exhibet commemorationem ſacra Euchariſtia. Horum menti adhæret S. Thomas 3.p. qu. 83. art.1, cujus hæc eſt inſcriptio, *Vtrum in hoc Sacramento Chriſtus immoletur?* Cui affirmativè reſpondet, duaſque profert reſponſionis ſuæ rationes. Primam quidem, quia hujus celebratio Sacramenti imago quædam eſt paſſionis Chriſti: ſolent verò imagines earum rerum nominibus appellari, quas repræſentant. Secundam verò rationem ſubjungit, quia per iſtud Sacramentum participamus fructibus paſſionis Chriſti. Authoritateque ſubnititur Sanctorum Auguſtini & Ambroſij. Ait enim S. Auguſtinus apud Proſperum in libro ſenten. *Semel immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.* Qui locus deſumptus eſt ex Auguſtini epiſt. ad Bonifacium, & habetur in can. *Semel immolatus*, de conſecrat. diſt. 2. Ambroſius verò, ſeu potiùs Commentator epiſtolarum Pauli, qui nomine Ambroſij circumfertur, ſic ait in cap. 10. ad Hebr. *In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens: quid ergo nos? Nonne per ſingulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis ejus.* Denique allegat S. Thomas Eccleſiæ Collectam Dominicalem dicentem: *Quoties hujus hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur.* Et quia inſtare quis poſſet, Sacramenti immolationem quam memorat, eſſe tantùm ſecundùm imaginem, & non ſecundùm rem, rectè ibid. reſpondet, hoſtiam Sacramenti eſſe realiter & in individuo eandem ipſam hoſtiam quæ immolata fuit in Cruce: & ſic quod ubique immolatur in Eccleſia eſſe idem corpus cum immolato & oblato in Cruce, & non diverſa corpora; atque ita eſſe unam eandemque victimam & ſacrificium in Altaribus commemorativum Sacrificij Crucis eadem præſente victima.

III. Placet admodum Gabriel Vaſquez diſp. 222. cap.7.8. & 9. iiſdem cum veteribus Sanctis Patribus & Angelico Doctore veſtigiis inſiſtens. Nam cap. 8. in princ. duplex diſtinguit ſacrificium: unum quidem abſolutum, aliud commemorativum. Porrò abſolutum, quale fuit in Cruce, requirere ait realem hoſtiæ immutationem, ſeu deſtructionem; non verò commemorativum, quale eſt Euchariſticum, quod Chriſtus de ſe obtulit in ultima cœna in memoriam inſtantis paſſionis ſuæ, & quod offert quotidie Eccleſia in memoriam ejuſdem præteritæ paſſionis. Addit ſubinde Vaſquez, non ſatis eſſe ad rationem ſacrificij, quod fiat commemoratio mortis, ſed inſuper neceſſe eſſe ut interveniat eadem numero victima, alioqui enim non fore ſacrificium, ſed tantùm ſignum & quaſi larvam ſacrificij; ſic enim non offerretur Deo res eadem, cujus mors repræſentaretur. Itaque ſi vera eſſet hæreticorum opinio, quod Chriſti corpus non contineatur ſub ſpeciebus, poſſet quidem fieri commemoratio mortis Chriſti in tali Sacramento, ut ipſi fatentur; ſed nullatenus

latenus ſacrificium verum. Itaque ſacrificia veteris legis, per quæ etiam fiebat aliqua ſacrificij Chriſti futuri commemoratio, non ideo erant vera ſacrificia per illam commemorationem, eo quod aliam haberent hoſtiam quàm Chriſti corpus: ſicque illa myſtica commemoratio ſeu repræſentatio non erat niſi accidentaria legis veteris ſacrificiis, quæ in hac ſola re veri ſacrificij rationem ac eſſentiam habebant; quia realiter immutabatur ac deſtruebatur res oblata, ſive per mactationem & occiſionem, ut in pecudibus; ſive per cremationem, ut in panibus; ſive per effuſionem, ut in liquoribus. Idemque Vaſquez cap. 7. veterum Patrum pleraque profert teſtimonia, non aliam veri in Euchariſtica oblatione ſacrificij rationem agnoſcentium, quàm quatenus idem in Eccleſia offertur Chriſti corpus, quod repræſentat factam ſui in Cruce immolationem, cujus eſt memoriale ſacrificium Euchariſtia.

IV. Recentiores Scholaſtici conantes argutiùs ſanctis Patribus & Thomâ hanc indagare quæſtionem, diverſis inter ſe ſententiis diſſident. Quidam, ut Suarez, abſolutè negant eſſe de ratione ſacrificij, ut res oblata realiter immutetur. Alij collocant immolationem in verbis conſecrationis, quatenus Corpus & Sanguis ſeorſim ponuntur, quatenus myſticè fieri poteſt ex verbis conſecrationis, quæ ſolius corporis meminerunt ſuper hoſtia, & ſolius ſanguinis ſuper calice; adeout niſi obſiſteret neceſſaria concomitantia, reipſa corpus & ſanguis ſepararentur ſicut in cruce. Hos verò refellens Bellarminus inſtat, concomitantiam dum impedit illam ſeparationem, impedire hoc ipſo immolationem. Quemadmodum nullum fuiſſet ſacrificium ſi Sacerdos Aaronicus dum intentat ictum qui tauro mactando ſufficiebat, fuiſſet ſuperveniente caſu ictus averſus, ita ut eum taurus non excepiſſet; illa utique ictus deſtinatio non ſuffeciſſet ad ſacrificium aut mactationem.

V. Ipſe verò Bellarminus lib. 1. de Sacrificio Miſſæ, cap. ult. circa fin. aſſignans in ipſo conſecrandi actu Euchariſticum Sacrificium, fundat immutationem quæ eſt Sacrificio eſſentialis in horum trium concurſu. Primùm quatenus res profanæ panis & vinum mutantur in res ſacras carnem & ſanguinem Chriſti. Secundò quia per eandem conſecrationem res iſtæ Deo offeruntur. Tertiò quia per hanc ipſam conſecrationem res oblatæ ad veram, realem & externam deſtructionem ordinantur, quatenus accipiendo formam cibi & potus deſtinantur ad manducationem & potionem. Quanvis enim Chriſtus per hanc manducationem non amittat ſuum eſſe naturale, amittit tamen ſuum eſſe ſacramentale, deſinitque eſſe cibus ſenſibilis. Alij Doctores collocant Chriſti Euchariſticam deſtructionem in eo quod etſi vitam non amittat, amittit tamen vitæ uſum dum alligatur Sacramento: non enim poteſt in illo ſtatu ſeipſum movere, neque videre, neque audire, neque tangere, neque alias exercere operationes ad quas eliciendas neceſſariæ ſunt ſpecies ſenſibiles quæ diviſibile

ſpatium efflagitant ; cum tamen Chriſtus in Sacramento contineatur modo prorſus indiviſibili. Alij recurrunt ad Euchariſticam manducationem, neque admittunt rationem ſacrificij in conſecratione, niſi inchoativè & imperfectè. Alij recurrunt ad verba oblationis, quæ poſt conſecrationem proferuntur in Miſſa. Nec deſunt qui pro ipſa immolatione aſſignant ſpecierum hoſtiæ fractionem, quæ fit ante conſumptionem. Alij his exploſis alias comminiſcuntur immutationum in Euchariſtia formas. Nobis ſufficiat immutatio quam ſolam agnovere priſci Eccleſiæ Patres & Sancti Doctores, quibus ſuffragatur S. Thomas, ſcilicet facta olim in Cruce immolatio, quam in Altari commemoramus per oblationem ejuſdem numero victimæ, quæ litata eſt pro nobis in Cruce.

CAPVT V.

Quænam requiratur præparatio ad Sacræ Euchariſtiæ communionem.

I. ALIA requiritur circa Euchariſtiæ perceptionem quoad animam, alia præparatio quoad corpus. Quoad animam præcipitur ut communicaturi ſibi conſcij vel ambigui admiſſi alicujus mortiferi peccati, non antè ad Communionem accedant, quàm peccata expiaverint per ſacramentalem Confeſſionem, ut ſancit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 7. declarans ſic eſſe intelligenda Apoſtoli monita 1. Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit non dijudicans corpus Domini.* Circa ipſius diſpoſitionem animæ ad hoc requiſitam, ne quis indignè communicet, tres ſequentes regulæ ſervandæ ſunt. Prima ut quis habeat moralem quaſi certitudinem ſe in ſtatu gratiæ eſſe, qualem habere cenſetur qui poſt diligens examen nullum advertit mortale peccatum à ſe commiſſum, quod non confeſſione expiaverit. Huic regulæ non obſtat ſcrupulorum anxietas, quando mens judicat vel proprio lumine, vel ex alterius ſapienti directione nequaquam eſſe his ſcrupulis attendendum. Secunda regula, ut qui advertit aliquam in ſe mortalem culpam, non accedat ad Communionem, quantumvis contritus ſibi videatur, niſi præmiſſa Confeſſione ſacramentali. Tertia, ut qui officio celebrandi urgetur,

nec-

nec tamen Confeſſarij copiam habet, præmittat contritionem, & poſt celebrationem quamprimùm poterit confiteatur. Hæc præcipit d. cap.7. Tridentinæ ſeſſ. 13. Loquitur verò ſpeciatim de celebrantibus ex officio ubi non eſt Confeſſarij copia, quia rarò evenire poteſt in ſimpliciter communicantibus, cùm facilè poſſint & debeant à Communione abſtinere ſi Confeſſarij copia deſit.

II. Itaque neceſſitas communicandi ſine confeſſione poteſt occurrere quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare. Prætereà quando Sacerdos non poteſt citra ſcandalum vel infamiam omittere Sacrum, etiamſi ad hoc non teneatur ex officio, ut ſi Sacerdos pluribus notificaſſet mox à ſe Miſſam celebrandam; præſertim verò ubi huic rationi altera accederet ex circunſtantia diei feſti vel Dominicæ, & circunſtantia loci in quo non ſuperſit alia Miſſa. Item ſi Sacerdos in publico inchoaſſet ſacerdotalibus veſtibus ſe induere, ibique veniret ei in mentem recordatio peccati mortalis, nec habens Confeſſarij copiam grave murmur excitaret, criminiſque ſuſpicionem pareret exuendo ſe & abſcedendo. Inſuper ſi ſacris operans, factaque conſecratione recordetur criminis à ſe admiſſi, quanvis copiam habere poſſit Confeſſarij, non tenetur accerſere: quia indecens eſt tunc interrumpi Sacrificium, tametſi nulla ſequeretur Sacerdotis accerſentis nota. Ita Sylveſter v. *Eucharistia* 2. num. 9. Soto in 4. diſt. 12. art. 9. Navarra manual. cap. 21. num. 4. Suarez ad 3. p. qu. 80. diſp.66. ſect.4. & alij communiter. Sed ſi ante conſecrationem Sacerdos recordetur ad Altare peccati mortalis, tenetur confiteri ſi fieri ſine nota poſſit, ut quando privatim celebrat. Alioqui ſufficiet ſi conteratur, ad notam vel infamiam declinandam. Si quæras utrum teneatur ante conſecrationem diſcedere dum fieri poteſt abſque nota, nec præſto eſt Confeſſarius? Reſpondent S. Bonaventura in 4. diſt.13. Soto ibid. qu. 2. art.6. Victoria de Euchariſtia num. 79. Navarra cap.25. num. 76. non teneri poſt inceptam Miſſam diſcedere. S. verò Thomas p. 3. qu.83. art. 6. ad 2. dicit eſſe tutius eo caſu Miſſam cœptam deſerere, non tamen eſſe neceſſarium.

III. Porrò non eſt aſſentiendum Cajetano in 3. p. qu.80. art.4. dicenti cum quibuſdam aliis, nullum ad ſuam uſque ætatem extitiſſe præceptum iis qui ſibi conſcij ſunt culpæ mortalis confeſſionem præmittendi ante ſacram Communionem, dummodo aliunde contriti ſint; atque præmiſſionem confeſſionis non eſſe in hoc caſu de præcepto, ſed de conſilio. Etiamſi enim nullum ſcriptum præceptum hac de re ſupereſſet, tamen conſtans & univerſalis fidelium conſuetudo hæc fuit, ut non niſi confeſſi auderent ad ſacram accedere Communionem quoties lethalis noxæ ſibi conſcij erant. Et apertè declarat Concilium Trident. hunc eſſe ſenſum præcepti divini apud Apoſtolum, *probet autem ſeipſum homo.* Et, *Qui manducat & bibit indignè.*

IV. Quæritur de pollutionibus nocturnis, an impediant ſacram Communionem?

munionem ? S. Thomas qu. 80. art. 7. ſic diſtinguendo reſolvit. Vel illa pollutio quæ per ſomnium accidit procedit à cauſa mortali, vel non : ſi à cauſa mortali, ut ſunt antecedentes cogitationes turpes quibus ſe vigilans oblectavit, conſequens nocturna impuritas impedit à Communione ex neceſſitate, quamvis interveniat pœnitentia ſubſequens pollutionem & præcedens Communionem : ſed ſi culpa nulla fuerit cauſa ejus pollutionis, aut etiam ſi fuerit quidem, ſed venialis, non impedit Communionem ex neceſſitate, ſed ex decentia. Quæ decentia abſtinendi fundatur tum in fœditate corporis, tum in evagatione animi, quæ pollutionem ſequi ſolet. Hæc tamen decentia poſtponenda eſt neceſſitati communicandi, aut ſacrum celebrandi, ut in die feſto, ubi alius deeſt Sacerdos qui celebret.

V. Sed ſi comperiatur cauſari pollutiones ex malitia diaboli, ut per hoc arceat aliquem à Communione, non eſt deſerenda Communio propter talem infeſtationem, modò quis ſe à peccato cuſtodiat, ut ex collationibus Patrum adducto exemplo probat ibidem S. Thomas.

VI. Idemque ad 2. argumentum de congreſſu conjugum ait juxta S. Gregorii reſponſionem ad Auguſtinum, quæ habetur in can. *Vir cum propria*, 33. qu.4. ſi non voluptatis causâ, ſed prolis generandæ, vel debitum reddendi conjugale petenti id factum ſit, non aliâ ratione Communionem impediri, quàm ſicut dictum eſt de pollutione quæ contigit alicui ſine peccato ; hoc eſt, non ex neceſſitate, ſed ex decentia, propter corporis immunditiam & animi diſtractionem rectè aliquem à Communione abſtinere, dicente S. Hieronymo : *Si panes Propoſitionis ab his qui uxores tetigerant comedi non poterant, quantò magis ille panis qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab illis qui conjugalibus paulò antè hæſere complexibus violari atque contingi ? Et vult Apoſtolus* (1. Cor.7.) *conjugatos abſtinere à complexu ad tempus ut vacent orationi, quantò magis ut comedant carnes Agni immaculati debent à carnalibus operibus abſtinere ?* Sed quia hoc ſecundùm congruitatem (ait S. Thomas) & non ſecundùm neceſſitatem, ex conſilio & non ex præcepto eſt intelligendum, S. Gregorius dicit quod talis ſuo judicio eſt relinquendus. Si verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregorius ſubjungit) tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc Sacramentum. Hæc S. Thomas.

VII. Altera requiritur in communicaturo diſpoſitio, ut ſit perfectè jejunus, hoc eſt nihil cibi aut potus à media nocte in ſtomachum trajecerit. Sic enim decernunt Concilij Carthaginenſis quinti canon 29. & Africani canon 9. *Ut Sacramenta Altaris non niſi à jejunis hominibus celebrentur.* Habetur in can. *Sacramenta Altaris*, de conſecrat. diſt. 1. Cui ſuffragatur S. Auguſtinus epiſt. 118. ad Januarium : *Placuit Spiritui Sancto ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.* Ibidemque dicit : *Per univerſum orbem mos*

iſte

iſte ſervatur, ut corpus Chriſti à jejunis ſumatur. Idque ſtatutum ab Eccleſia eſt, tum in Euchariſtiæ Sacratiſſimæ venerationem, tum etiam ad eliminandas omnes occaſiones vomitus aut intemperantiæ. Reliquiæ tamen cibi heſterni in ore remanentes ſi caſu poſt mediam noctem degluttiantur non impediunt hanc Communionem, quia non per modum cibi, ſed ſalivæ trajiciuntur in ſtomachum. Eademque ratio eſt ſi dum os aquâ alióve liquore abluitur aliquæ guttæ deglutiantur, dum ſit parva earum quantitas, ut ait S. Thom. ad 4. argum. Eadem ratio eſt de ſanguine qui ex cerebro vel ex gingivis ſalivæ permixtus in ſtomachum defluit, neque conſultò deglutitur.

VIII. Secus exiſtimandum de iis qui ut faucium raucedinem aut pectoris tuſſim aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, antequam ſomnum capeſſant ori imponunt ſaccarum aliamve materiam, quam paulatim liquefactam deglutiunt: his enim non licet poſtridie communicare, niſi certum habeant omnem illam electuarij ſubſtantiam fuiſſe in ſtomachum trajectam ante mediam noctem. Nec refert ſi objicias, deglutitas poſt mediam noctem cibi reliquias, quæ dentibus hæſerant vel gingivis, non impedire ſacram hanc Communionem; in hoc enim differunt, quia illæ reliquiæ cibi non intenduntur tanquam nova refectio, ſed fortuitò hæſerunt & poſt completam quæ præceſſit refectionem trajectæ ſunt. At verò electuarium ſponte ſumitur tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in ſtomachum trajectio ex intentione ſumentis vel perduravit vel perduraſſe dubitatur ultra mediam noctem. Atque hic eſt generalis Summiſtarum conſenſus.

IX. Non jejunus poteſt communicare ſi urgeat periculum mortis. Tenetur namque in extremis communicare ex divino præcepto, quod eſt gravioris momenti quàm Eccleſiæ lex, ne communicet aliquis non jejunus. Patet verò ex Eccleſiæ uſu, eam non intendere ut abſtineat à Viatico qui non eſt jejunus, ubi periculum eſt decedendi ſine Viatico, & fruſtrandi tanto præſidio fidelem in extremo certamine. Sanè æger dum commodè poteſt debet curare ut jejunus communicet; non debet tamen proptereà ſuas vires in diſcrimen adducere, neque in poſterum diem ea de cauſa Communionem differre, ſi ſit rationabilis metus ne præmoriatur, aut accedente nova ſeu animi ſeu corporis infirmitate exequi non poſſit quod diſtulerat: quæ ſanè res majoris ſunt momenti quàm circunſtantia illa jejunij. Pia enim Mater Eccleſia cupit liberis ſuis in diſcrimine mortis conſtitutis quacunque ratione opem ferre, & oppoſitas difficultates amovere.

X. Quæres utrum in eadem ægritudine liceat ſæpius non jejuno communicare? In primis certum eſt non licere, abſolutè loquendo; ſed tamen licere duobus his caſibus. Primò quum ſæpiùs occurrit ægrum conſtitui in mortis diſcrimine præſenti, ſi nempe nunc remittat, & nunc ad extre-

nium periculum ingruat vis ægritudinis. Secundò quando quis eundem aut diverſum in morbum ſucceſſivè incidit, cùm ferè convaluiſſet. Attamen neceſſe eſt intervallum plurium dierum intercedere, ut quis pluries eodem lecto detentus communicet non jejunus, quale aſſignant communiter Summiſtæ trium hebdomadarum, aut unius menſis intervallum.

XI. Celebrare non jejunum ut infirmus communicetur non eſt licitum, eſſetque ſæpe occaſio gravis irreverentiæ. Et in hoc omnes ferè conveniunt Doctores. Neque obſtat divinum de communicando præceptum in vitæ diſcrimine. Deum enim reſpondemus pleraque præcepiſſe non ita abſolutè, quin reliquerit præceptorum ſuorum modificationem in iis quæ ſunt poſitivi juris prudentiæ Eccleſiæ in caſibus aut periculis vel circumſtantiis gravium incommodorum, quæ ex rigidiore præcepti obſervatione naſcerentur: præſertim ſi talium incommodorum evitatio ſpectet quoque ad Jus Divinum in materia diverſa. Exemplo ſit illa Dei prohibitio, ne quis niſi ſit Sacerdos panes propoſitionis comedere auſit. Levit. 24. v. 8. & tamen Matth. 12. Chriſtus Dominus modificationem hujus divinæ prohibitionis admiſſam à ſummo Sacerdote Achimelech approbat, quando deficientibus laïcis panibus Davidem ejuſque comites, quos premebat fames, ſacris illis panibus veſci indulſit. Et in lege Gratiæ poſtquam ex divino inſtituto fuerant abolitæ veteris legis ceremoniæ, reliquit tamen Deus Apoſtolorum providentiæ earum uſum vel permittere vel damnare; adeout licuerit Paulo Apoſtolo act. 16. Timotheum cum rationabili cauſa circumcidere; qui tamen alibi juſtè Petrum Antiochiæ reprehendit ritus Moſaïcos obſervantem, neque ullatenus permittere voluit Titum circumcidi, Gal. 2. Una enim eademque diſcretionis lex dictabat eſſe uno eodemque tempore ritus legales Jeroſolymis, ubi ſtabat Judaicum Templum Summumque Sacerdotium Legale, & ſummum Legis Concilium; non verò Antiochiæ extra Judæam ſitæ, in qua urbe pauci Judæi & innumerabiles Gentiles habitabant. Idem cenſendum de obligatione communicandi inſtante mortis periculo, quam Chriſtus Eccleſiæ directioni commiſit quoad executionis circumſtantias, præſertim eas quarum neglectus gravem plerumque contemptum & ſcandalum pareret, quod utique aliunde violaret primarium ac præcipuum Divini Juris mandatum. Circumſtantiæ namque Divinæ Euchariſtiæ celebrandæ omnes ferè ſunt Eccleſiaſticæ præceptionis ac inſtitutionis, fundamentum habentes venerationis tantis debitæ myſteriis ſecundum Jus Divinum. Eſto enim nulla adhibeatur circunſtantiarum Eccleſiaſticarum remora ubi urget fidelis jam moribundi communicatio, facilè continget ut Sacerdos ſemiebrius, poſt opiparam cœnam de periculo admonitus, ſine animi præparatione, ſine ſacris veſtibus, ſine precibus panem vulgarem præcipitanter conſecret in eadem profana menſa, & poſt ciborum & verborum diſſolutionem, poſt

hauſtam

hauſtam vini aut cerviſiæ immodicam copiam tremendum Sacrificium ſemiebrius conficiat, & præcipitanter deferat ad ægrotum cum morte luctantem.

XII. Aliis pluribus caſibus poteſt non jejunus hoc ſumere Sacramentum; ut ſi contingat loco vini fuiſſe fuſam in calicem meram aquam, & poſt hoſtiæ communionem de calice hauſtam, quod facilè poteſt ex inadvertentia evenire. Tunc enim debet Sacerdos vinum in calicem infundere & conſecrare incipiendo à verbis *ſimili modo*; deinde illud bibere poſtquam dixerit, *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c.* Præterea ſi poſt conſecrationem recordetur Sacerdos ſe non eſſe jejunum, debet nihilo ſecius perficere ſacrificium & communicare. Eſt enim procul dubio ſtrictior obligatio perficiendi cœptum Sacrificium & communicandi, quàm jejunum ſumendi hoc Sacramentum. Sed ſi ante conſecrationem Sacerdos meminerit ſe ad Altare acceſſiſſe non jejunum, docet S. Thomas 3. p. qu. 83. art. 6. ad 2. tutius eſſe ut deſiſtat à Sacrificio, ſi fieri citra ſcandalum poſſit; non tamen affirmat ad hoc teneri. Unde colligo Sacerdotem clam & ſemotis arbitris celebrantem poſſe ab Altari diſcedere ante conſecrationem, ſed non convenire ut diſcedat ſi publicè & coram pluribus celebret: ſic enim ſcandalo erit, & infamiam ſibi accerſet.

XIII. Si celebrans poſt conſecrationem, ſive unius ſpeciei, ſive duarum, cordis deliquium pateretur ut proſequi non poſſet, ſi nullus præſto ſit Sacerdos jejunus, debet non-jejunus Sacerdos perficere Sacrum & communicare, propter majorem & antiquiorem divini præcepti obligationem perficiendi Sacrificium, præ Eccleſiaſtica prohibitione non communicandi ſi quis non eſt jejunus, can. *Nihil* 7. qu. 1.

XIV. Si Sacerdos ante communionem offendat in Altari particulam aliquam conſecratam, aut de qua dubitet an ſit talis, debet illam ſumere ſtatim atque ſanguinem ſumpſerit, ne ſe exponat periculo communicandi non jejunum ſi particulam ſumat ante calicem aut poſt ablutionem. Sed ſi particulam poſt ablutionem advertat, debet eam etiam poſt ablutionem ſumere, eique non niſi poſt calicis ſumptionem advertenti indulgetur ad particulæ ſumptionem totum tempus quo ſtat ad Altare. Sic enim cenſetur unum totum unaque Communio quidquid diverſis vicibus ſubit dum ſtat ad ſacrum Altare, ut ait Cajetanus tom. 2. opuſcul. tract. 3. q. 1.

XV. Sacerdos qui inter celebrandum debet purgare Ciborium in quo multæ ſuperſunt exiguæ particulæ, debet primùm eas in calicem in quo ſacratiſſimus Sanguis continetur infundere poſt ſumptionem Sacratiſſimæ Hoſtiæ, ut particulas ſimul cum ſanguine ſumat. Et quia non poſſunt aliquando omnes ſimul cum ſanguine hauriri, debet vini novam ablutionem toties infundere in calicem, ſacris etiam digitis particulas diſperſas in unum calicis locum colligentibus, donec omnes illas reliquias ipſe

Sacerdos hauſerit. Eaque eſt generalis Eccleſiæ praxis & præceptio.

XVI. Si quando hoſtia conſecrata palato communicantis adhæſerit, nec poſſit per linguam ſeparari, toties multiplicandæ ſunt intra palatum ablutiones, donec hoſtia ſejungatur, & cum ablutionibus integrè deglutiatur.

XVII. Denique ſi periculum impendet ne Sacramentum irruptione ſacrilegorum in eorum incidat manus, debet etiam à non jejunis reverenter ſumi, ſi jejuni præſentes non occurrant: aliter enim ſe gerens non averteret ac impediret, prout jure naturæ tenetur, injuriam Diviniſſimi Sacramenti. Non enim exponendum eſt Sanctum canibus, nec margaritæ projiciendæ ante porcos.

CAPUT VI.

Utrum carentes rationis uſu capaces ſint iſtius Sacramenti.

I. HANC tractat diſputationem S. Thomas art. 9. & optimè concludit cum diſtinctione. Aliqui dicuntur non habere rationis uſum dupliciter: uno modo quia debilem habent rationis uſum; & quia tales poſſunt aliquam hujus Sacramenti devotionem concipere, non eſt eis denegandum hoc Sacramentum. Alij verò nullum prorſus habent rationis uſum; & hi quidem aut nullum rationis uſum habuerunt, ſed ſic à nativitate permanſerunt: & iſtiuſmodi hominibus non eſt hoc Sacramentum exhibendum, quia in his nulla præceſſit Sacramenti devotio. Aut verò aliquando rationis compotes fuerunt, & tunc ſi quando erant rationis compotes apparuerit in eis hujus Sacramenti devotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, niſi fortè timeatur periculum vomitus vel exſpuitionis; hoc enim conformatur canoni 76. Concilij Carthaginenſis IV. quo decernitur, ut is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, & mox infirmitate oppreſſus obmutuit, vel in phreneſim incidit, accipiat à Sacerdote pœnitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Habetur iſte canon 26. qu. 6. can. *Is qui pœnitentiam.* His adde cap. *Majores,* §. ultimo, de Baptiſmo, quo ſtatuitur dormientes & amentes validè baptizati, dummodo

antea

antea Baptiſmi ſuſcipiendi propoſitum habuerint, & non aliter.

II. Infantibus olim tribuebat Eccleſia Euchariſticam Communionem. Id compertum eſt ex ſancti Cypriani tractatu de lapſis, in quo miraculum refert circa puellulam, cui poſt ſumpta idolothyta quæ nutrix Gentilis ei procuraverat, data fuit in Eccleſia de ſacro Calice communio. Itemque ex S. Dionyſio Eccleſ. Hier. cap. 3. dicente: *Illud verò quod pueri quoque qui non poſſunt intelligere divina, ſacri Baptiſmatis altiſſimorumque Communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant*, &c. Concilium pariter Trident. ſeſſ. 21. cap. 4. expreſsè docet antiquis ſeculis in more poſitum fuiſſe ut quibuſdam locis parvulis rationis uſu carentibus ſacramentalis Communio daretur, & ſanctiſſimos illorum temporum Patres rationabilem facti ſui cauſam habuiſſe, quanvis nullâ ſalutis neceſſitate id fecerint, quoniam parvuli per lavacrum Baptiſmi regenerati adeptam in ea regeneratione gratiam amittere in illa ætate non poſſunt. Prodeſſe quidem eis poſſet Euchariſtia ad gratiæ augmentum, ſed eam illis ſubtrahere ſatius eſſe duxit præſentium temporum Eccleſia, magis proſpiciens tanti Sacramenti venerationi. Quod verò Chriſtus proteſtatur Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filij hominis*, &c. imponit quidem adultis neceſſitatem præcepti, nemini verò neceſſitatem medij, qualis eſt Baptiſmi, ſine quo ne infantes quidem ſalvantur.

III. Eccleſia illis qui prorſus amentes ſunt non ſolet ſacram largiri Communionem, niſi in atticulo mortis, & hoc rariſſimè, ob neceſſarias præcautiones, ne ſit exſpuitionis aut vomitus periculum, alteriuſve gravis irreverentiæ & contemptus; ſitque admodum probabile hominem non eſſe in mortali culpa commiſſa dum olim eſſet compos mentis, ut poſt S. Thomam admonet Coninch in d. art. 9. Cæterùm Eccleſiæ receptior conſuetudo eſt ut amentibus ſacrum Viaticum denegetur, ſi nulla in eis ſuperſit rationis ſcintillula, nec ullus ſaltem exiguus pietatis ſenſus. Sed ſi tantiſper aliqua advertitur erga Sacramentum devotio, quantumvis rationis uſus ſit imminutus, ſi non eſt juſtus metus præcedentis mortalis culpæ, cujus eum non pœnituerit, minimè privandus eſt æger ſalutifero Viatico.

IV. Utrum arreptitij, ſeu energumeni communione ſint privandi, ambigi poteſt. Diverſa fuit olim variis locis & temporibus obſervatio in Eccleſiis. S. Dionyſius Eccleſ. Hier. cap. 3. apertè docet tum catechumenos, tum energumenos, tum publicè pœnitentes à ſacris Myſteriis fuiſſe excluſos. Itaque videtur improbabilis reſponſio iſta S. Thomæ, ſermonem ibi eſſe de ſolis energumenis non baptizatis. In oppoſitum autem decernit Concilium Arauſicanum I. cap. 14. admittendos eſſe ad Euchariſtiæ communionem energumenos, ſi ſe Clericorum ſolicitudini tradant & obtemperent muniendi virtute Sacramenti adversùs dæmonum inſultus. Hoc idem cenſuerunt olim ſancti veteres per Ægyptum aliaſque regiones diſ-

perſi Abbates apud Caſſianum, quem refert & ſequitur S. Thomas d.art.9. ad 2. *Eis qui ab immundis vexantur ſpiritibus communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris nunquam meminimus interdictam.* Et utique non ſunt hoc tanto præſidio privandi energumeni, ſi agnoſcantur ad hoc ſuſcipiendum diſpoſiti. Ubi namque majus periculum intenditur, ibi pleniùs eſt conſulendum, c. *Vbi periculum*, de election. in 6.

CAPVT VII.

Vtrum Sacerdos debeat denegare Corpus Chriſti peccatori petenti.

I. HANC movet quæſtionem S. Thomas qu. 80. art. 6. Tota hæc difficultas tribus regulis dijudicanda eſt. Harum prima ſit: Publico peccatori, ſive publicè, ſive privatim hoc Sacramentum petenti prorſus denegandum eſt. Ratio eſt quia Sacerdotes (ut dicit Apoſtolus) ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei: debet autem eſſe fidelis diſpenſator, eodem ſubjungente: *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*, 1. Cor. 4. Atque ita cavere tenetur, ne bona quæ diſpenſanda recepit diſſipet in immeritos & indignos. Vetatur enim Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Notatu dignus in primis eſt locus S. Cypriani epiſt. 10. *Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus & mago illo qui apud vos conſtitutus adhuc in artis ſuæ dedecore perſeverat, an talibus ſacra Communio cum cæteris Chriſtianis dari debeat? Puto nec Majeſtati Divinæ, nec Evangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Refertur in can. *Pro dilectione*, de conſecrat. diſt. 2.

II. Secunda regula hæc eſt: Peccatori occulto non eſt deneganda Communio coram illis quibus ignotum eſt ejus peccatum. Ita poſt S. Thomam communiter Doctores ſentiunt. Rationem tradit S. Thomas, quia quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo quod eſt baptizatus, admiſſus fuit ad Dominicam Cœnam, ita ut jus ſuum illi adimi non poſſit, niſi ex aliqua manifeſta cauſa. Alij verò has rationes adjungunt, quia non eſt diffamandus peccator occultus; & quia ſecus agendo gravia naſcerentur ſcandala. Alij quidam totam rationem ad Chriſti voluntatem referunt ab

Apoſtolis

Apoſtolis ad nos uſque traditione tranſmiſſam, ipſo etiam Chriſti facto roboratam, qui Judæ tunc occulto peccatori ſuum dedit in ultima cœna corpus & ſanguinem. Ait deníque S. Auguſtinus: *Non prohibeat diſpenſator pingues terræ, ideſt peccatores, in menſa Domini manducare, ſed exactorem moneat timere.* Id habetur de conſecrat. diſt. 2. can. *Non prohibeat,* quo loco Gloſſa adjungit, *Si occulti ſint.*

III. Ut autem ſciatur quinam publici, & quinam occulti peccatores habendi ſint, dicit D. Thomas loc. cit. eos eſſe manifeſtos peccatores, quorum peccata innotuerunt per evidentiam facti, quales ſunt publici uſurarij, publici concubinarij, publici raptores: vel quorum innotuerunt peccata per publicum ſive Eccleſiaſticum, ſive ſeculare judicium. His adjungitur tertium notorietatis genus, quando ipſe peccator de ſuo ſe crimine jactat, & paſſim ac manifeſtè illud confitetur. Si ergo unâ aliquâ de tribus notorietatibus peccator factus fuerit manifeſtus ac diffamatus apud majorem civitatis partem, neganda eſt ei Communio, etiam coram illis qui ejus crimen ignorant. Cùm enim famam eo loco amiſerit, non habet jus ullum ampliùs ut ſuum delictum ibi celetur; & exigui momenti eſt ſi unus aut alter id ignoret, qui ex aliorum relatione facilè cognitúrus erat. Quinetiam Suarez diſp. 67. ſect. 5. concluſ. 3. quem ſequitur Coninch qu. 80. art. 16. n. 28. aſſerit ei qui alicubi per judicis ſententiam declaratus eſt criminis reus, denegandam eſſe communionem, etiam in alio diſſito loco, in quo id penitus ignoretur. Sed hanc ſententiam ſequi valdè inconveniens & periculoſum foret, etiam ſuppoſita illa communiori opinione, quam tradunt & probant Cajetanus opuſc. 31. reſp. 9. Navarra manual. cap. 18. n. 26. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 13. n. 75. quod licet in alio loco in quo ignoratur delictum, revelare hoc idem quod in aliqua alia civitate publicè innotuerit per unam aliquam ex tribus notorietatibus prædictis: ſuppoſita enim hujus opinionis veritate, poteſt nihilominus homo ex eo tempore quo infamiam alibi incurrit, ſuam emendaſſe vitam & vetus peccatum per veram pœnitentiam diluiſſe, præſertim cùm tranſmigratio loci converſionem priſtinæ vitæ valde facilitet, priſtinaſque malæ conſuetudinis occaſiones reſcindat. Præterea ex tali repulſa (cujus cauſa in eo loco prorſus ignoratur) eadem omnia detrimenta & ſcandala naſcentur, quorum evitandorum cauſâ illicitum eſt Sacerdoti occultum peccatorem à ſacra Communione repellere: & præter turbas & ſcandala inde naſcentia Sacerdos ipſe plus ſibi vituperij & odij apud Chriſtianum populum, quàm infamiæ peccatori repulſo, qui probus exiſtimabatur, accerſeret.

IV. Difficilior quæſtio ventilatur, an ſit deneganda Communio peccatori occulto illam occultè poſtulanti? Sanctus quidem Thomas in Summa ſuam hac de re mentem non aperit, quanvis evidens occaſio ſe in hoc art. 6. offerret: ex quo convinci poteſt, non exiſtimaſſe ſibi perſiſtendum

eſſe

eſſe in opinione quam tradiderat in 4. diſt. 9. att. 5. ad 1. ubi abſolutè concludit eſſe occulto peccatori occultè petenti recuſandam communionem, quanvis Sacerdos id occultum crimen non ſciat aliter, quàm per ejuſdem ſacramentalem Confeſſionem. Sotus tamen oppoſitam tuetur opinionem, quando non alia habetur notitia quàm ex ſacramentali Confeſſione, in 4. diſt. 12. qu. 1. att. 6. exiſtimans & ſcribens S. Thomam ab illa ſua priſtina ſententia deſciviſſe, dum Summam Theologicam conſcriberet. At cæteri Thomiſtæ communiter tuentur illam, quam tradit S. Thomas in librum 4. Sent. eo quod nihil directè contrarium ſcripſiſſe appareat. Cæterùm communis eſt, eaque juſta & vera Summiſtarum conſenſio, tam eſſe ſtrictam ſigilli Confeſſionis obligationem, ut nulla ex cauſâ liceat Confeſſario peccatum ſibi confeſſum aperire pœnitenti extra confeſſionem ſine expreſſa pœnitentis licentia, niſi quantum aliunde extra confeſſionem potuerit ejus habere notitiam, ne confeſſio reddatur odioſa, ſi vel ipſi pœnitenti extra confeſſionem improperetur eo invito. Igitur in hac quæſtione ita diſtinguendum cum communi. Vel Sacerdos occultum peccatum Communionem occultè petentis cognoſcit per ipſius ſolam Confeſſionem, eoque caſu non debet ei denegare, propter ſigilli religionem. Vel aliunde notitiam ejus habet, quo caſu ſi ea notitia certa ac indubitata ſit, debet ei occultè petenti denegare, eidemque cauſam notitiæ ſuæ ſine cujuſquam à quo acceperit deſignatione ſignificare; modò audienti conſtet eam quam ſignificat notitiam, habitam extra ſacramentalem Confeſſionem fuiſse.

V. Tertia demùm ſtatuatur regula: Sacerdos ſive Paſtoris fungatur officio, ſive non, qui ſcit extra Confeſſionem occultum petentis Communionem delictum, tenetur eidem petenti abnegare; ſi verò ſciat per ſolam petentis Confeſſionem ſacramentalem, tenetur ei petenti concedere, quantumvis occultiſſimè petat. Ita Gabriel Biel in 4. diſt. 9. qu. 2. art. 3. dub. 1. Paludanus ibid. qu. 2. concluſ. 3. Navarra cap. 21. n. 55. Primæ partis hujus concluſionis ratio eſt, quia ille poſtulans nullum habet jus Communionem petendi, ceſsantque hîc omnia incommoda quorum evitandorum cauſâ admitteretur accedens publicè ad Communionem. Ideoque ligat Sacerdotem illa prohibitio Chriſti in iſto petitionis occultæ caſu, *Nolite Sanctum dare canibus.* Ratio porrò ſecundæ partis eſt illud inviolabile & indiſpenſabile ſecretum Confeſſionis, de quo loquitur can. *Sacerdos*, de pœnit. diſt. 6. & canon *Omnis utriuſque*, in fin. de pœnit. & remiſſion. Sacerdos enim negando Communionem indirectè commemoraret atque exprobraret auditum in confeſſione illius peccatum, quod eſt penitus Divino Jure, eoque duplici, nimirum naturali & poſitivo illicitum. Et quanvis alias fortaſse cauſas Sacerdos prætexeret, ille tamen qui petit facilè adverteret repulſæ cauſam eſse peccatum in confeſſione expoſitum.

VI. Deinde

VI. Deinde obſervandum ex S. Thoma in corp. art. 6. poſſe Sacerdotem habentem criminis aliunde quàm ex Confeſſione ſacramentali notitiam, occultè admonere peccatorem occultum, vel etiam univerſos generaliter ad communionem accedentes, ne ad menſam Domini accedant antequam peccata per veram pœnitentiam expiaverint, & Eccleſiæ, ſi ſint excommunicati, reconciliati fuerint. Hac enim ex cauſa olim à Diacono inter ſacratiſſima Myſteria proclamabatur *Sancta ſanctis*, ut refert in catecheſibus myſtagogicis S. Cyrillus Hieroſolymitanus.

VII. Sapienter admonet Ægidius Coninch ad art. 6. num. 27. ut publico peccatori communio publicè dari poſſit, neceſſe quidem eſſe ut publicè conſtet ipſum emendatum eſſe: ut autem privatim dari poſſit, ſufficere ſi Sacerdoti conſtet, quod privatam egerit pœnitentiam. Veruntamen hoc ſolicitè cavendum, ne illa privata Communio deveniat in aliorum notitiam; perinde enim eſſet, ac ſi ad publicam fuiſſet admiſſus. Accidit enim aliquando, ut qui poſt privatam pœnitentiam de publico delicto fuerat ad ſecretam Communionem admiſſus, poſt præſtitam ab ipſo ſecreti promiſſionem ſolicitior propriæ apud plebem exiſtimationis quàm promiſſæ fidei, eodem ipſo ſumptæ Communionis die rem ipſam tota urbe divulgaverit. Itaque prudentius & religioſius duxerim ſi is qui à publica Communione repellendus eſt, arceatur pariter nullâ habitâ ratione privatæ pœnitentiæ ab occulta Communione. Sic enim præfatum ſequentis manifeſtationis incommodum devitabitur, & is qui publici ſcandali author fuit, in humilitate & diſplicentia peccati continebitur, diſciplinaque Eccleſiaſtica ſervabitur illibata.

CAPVT VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

I. POENITENTIÆ Sacramentum per modum judicij adminiſtratur. Itaque requirit cauſæ cognitionem, & juriſdictionem completam. Incompleta quidem juriſdictio immediatè à Chriſto Sacerdotibus in ipſorum ordinatione confertur, quibus ab Ordinante dicitur: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Completam verò juriſdictionem tribuunt Eccleſiæ Prælati, quando ipſis viſum fuerit. In Ordinatione Sacerdotali

juriſdictio datur ſecundùm habitum duntaxat; Ordinatio enim non attribuit ſubditos erga quos poſſit collata ibi juriſdictio exerceri. Sed Eccleſia poſtmodùm per ſuos Prælatos attribuit Sacerdoti ſubditos, in quos ille judiciariam exerceat poteſtatem, ſive pleniorem, ſive reſtrictiorem, prout Prælatis viſum fuerit; poſſunt enim certos caſus & certas perſonas reſervare. Hoc docet Concilium Trident. ſeſſ.23.cap.15. *Quamvis Presbyteri in ſua ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen Sancta Synodus, nullum etiam Regularem poſſe Confeſſiones ſecularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut Parochiale Beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur obtineat, privilegiis & conſuetudine quacunque etiam immemorabili non obſtantibus.*

II. Iſtud unum Concilij caput multa decreta comprehendit. In primis neminem poſſe ex ſola vi Sacerdotij ſui Sacramentum pœnitentiæ miniſtrare circa mortalia peccatata, ſed requiri prætereà Prælati approbationem & conceſſionem, nimirum Epiſcopi aut ejus Vicarij quoad diœceſanorum ſubditorum Confeſſiones; aut Superioris Regularis, quoad Confeſſiones duntaxat ſubditorum Regularium. Secundò Parochos actu Sacerdotes hoc ſolo quod eis confertur Parochialis Eccleſia, citra aliam conceſſionem poſſe ſuos parochianos confitentes abſolvere. Tertiò non licere Epiſcopis aliiſve Ordinariis cuiquam permittere aut delegare confeſſionum juriſdictionem, niſi ei quem idoneum ad id munus judicaverint. Neque Concilium hac in re jus ullum novum conſtituit, ſed Epiſcopos Juris divini commonet prohibentis quemquam ad ſacra miniſteria, & præſertim ad iſtud quod periculoſiſſimum eſt, admittere, niſi quem ipſi miniſtrum idoneum agnoverint. Quartò non ſufficere Epiſcopi tale de Preſbyteri capacitate judicium, ſive interiùs formatum, ſive exteriùs ſignificatum; neque enim hoc ipſo quod Prælatus aliquem dignum judicat confert ei miniſterij poteſtatem: ſed neceſſariam prætereà eſſe approbationem, quæ nihil aliud hìc eſt quàm admiſſio ſeu ſignificatio conſenſus ſui, ut Presbyter poſſit abſolvere in foro pœnitentiali. Hanc verò conſuetudinem per omnes Eccleſias receptam cernimus, ut hoc ipſo quod Ordinarij delegant confeſſionum audiendarum poteſtatem, cenſeantur hoc ipſo citra ullam aliam expreſſionem aut examinis formam judicium ferre de Sacerdotis capacitate. Et ſi tali non præmiſſo judicio delegant, mortaliter peccant Prælati, niſi aliqua eos ſubreptio excuſet: ſubſiſtit tamen, vireſque habet talis delegatio, neque intendit Concilium laqueis animas pœnitentium implicare, eoſque expetita abſolutione & Sacramenti gratiâ fruſtrari. Et perperam aliqui Authores novum aliquod jus comminiſcuntur à Concilio fuiſſe introductum, quod pœnitentium & Confeſſariorum delegatorum bonam fidem eludat, & irritas faciat pœnitentium Confeſſiones & abſolutiones.

III. Perperam

III. Perperam alij quidam, ut Coninch de pœnit. diſp.8. dub.7. numero 50. negant poſſe ab Epiſcopo in Confeſſarium approbari eum quem ſubditum non habet, ſed neceſſe eſſe ut conferendo ei Beneficium aut aliâ ratione faciat eum ſibi ſubditum antequam deleget. Gratioſæ conceſſiones non præréquirunt juriſdictionem ſtricti juris, ſed poſſunt liberè illis concedi qui ſub aliena juriſdictione ſunt. Falſo itaque nititur fundamento illa Ægidij Coninch propoſitio; totaque univerſæ Eccleſiæ praxis eſt in oppoſitum. Atque ubique videmus advenas Sacerdotes, quos virtus & ſcientia commendant, aut etiam ex alienis diœceſibus ad Eccleſiæ obeunda miniſteria, ad confitendum, prædicandum, docendum accitos ſine ullius Beneficij præcedente collatione validè applicari Concionibus, Miſſionibus, Confeſſionibus Monialium aut populi, ſubminiſtrationibus Eccleſiarum, ſivè ruralium ſive urbanarum. Iſtæ namque ad ejuſmodi munia applicationes planè liberæ ſunt & gratioſæ, nec præcedentem exigunt in perſonam juriſdictionem: ſufficit enim quod aliunde adveniens Clericus ſit ejuſmodi munia ſeu miniſteria per delegationem obiturus intra territorium, ad quod ipſe delegans habet plenam juriſdictionem. Et ſi ſecus res eſſet, illud expediens quod proponitur, priùs novum intra diœceſim Beneficium conferendi eadem involveretur difficultate: cùm enim collatio ipſa Beneficij ſit extra omnem controverſiam actus veræ ac propriè dictæ juriſdictionis, eodem Coninchij argumento aſſeverandum quoque eſſet, non poſſe Epiſcopum conferre alterius diœceſis Sacerdoti Beneficium ſuæ propriæ diœceſis; eo quod collatio Beneficij, cùm ſit actus juriſdictionis, non poſſit exerceri ab Epiſcopo erga Clericum quem nondum habet juriſdictioni ſuæ ſubjectum. Nullatenus demùm præjudicatur alteri Epiſcopo, cui jampridem Clericus ille ſubditus fuit: cùm totum iſtud jus de novo collatum coarctetur intra fines, ac territorium Ordinatij concedentis.

IV. Viguit aliquandiu obligatio confitendi ſoli proprio Sacerdoti, aut alteri cuidam, ſed ex proprij tamen Sacerdotis licentia, & non aliter, juxta c. *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnit. & remiſ. procuſum in Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio Papa III. Is autem proprius Sacerdos multò ſtrictiùs quàm nunc temporis intelligebatur. Omnium enim intra fines Parochiæ ſive Sacerdotum, ſive inferiorum Clericorum, ſive laïcorum proprius Sacerdos, cui confiteri tenebantur, non alius erat quàm Parochus qui vel per ſe confeſſiones audiebat, aut quem ſibi libitum erat Sacerdotem deputabat. Parochorum autem proprius Sacerdos erat ſolus Epiſcopus: ipſis etiam Epiſcopis confiteri volentibus neceſſe erat recurrere ad Metropolitanum, donec Gregorius IX. cap. fin. de pœnit. indulſit eis, ut non requiſita proprij Superioris licentiâ eligere ſibi poſſent diſcretum aliquem Confeſſarium; cæteroqui enim id fieri non poterat, niſi cum ſpeciali proprij Sacerdotis, ſeu Superioris proprij licentia, d. c. *Omnis*, &

d. cap. finali. Cardinales etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non alij confiteri poterant, niſi Papæ ſoli ejuſve majori Pœnitentiario, aut ei quem iſti ad hoc delegaſsent, ut notat Fagnanus in c. *Ne pro dilatione*, de pœnit. & remiſ. Sed poſt dicti cap. fin. Conſtitutionem poſsunt ex privilegio ſibi eligere alium Confeſsarium, modò ſit approbatus: comprehenduntur enim Cardinales ſub his verbis, ***Aliis Superioribus necnon minoribus Prælatis exemptis***. Tres enim illæ qualitates Cardinalibus ſimul aptantur. Sunt enim Superiores, & Prælati, & exempti. Nam ut Prælati juriſdictionem habent Epiſcopalem in Titulorum propriorum Eccleſiis: & ut exempti Cardinales ſolius Papæ juriſdictioni ſubjiciuntur, cap. unico, de ſchiſmaticis in 6. Addit Fagnanus Presbyteros in una diœceſi approbatos non poſſe abſolvere ad ſe accedentes ex aliis diœceſibus pœnitentes, eo quod eorum juriſdictio ab Epiſcopis propriis delegata nequeat extendi ad illos qui ſubſunt alterius Epiſcopi juriſdictioni. Idemque refert reſpectivè de Parocho circa alienos Parochianos, niſi per ſpecialem delegationem fuerit ampliata illius poteſtas. Ibidemque addit Epiſcopum non obſtante privilegio eligendi ſibi Confeſſarium, dummodo iſte ſit à ſuo Ordinario approbatus, ſi ex aliena diœceſi ſumptus ſit, non modò poſſe illi in ſua Diœceſi confiteri, cùm ibi jus habeat, utpote intra proprium territorium, confitendi poteſtatem delegare; ſed etiam poſſe in aliena diœceſi confiteri eidem Sacerdoti qui antequam à ſe eligeretur jam erat ibi ab Epiſcopo loci ad Confeſſiones approbatus: ſed ſi Epiſcopus qui ſibi Confeſſarium illum elegit velit ulterius ad alias diœceſes intra quas electus ille nullam habuit approbationem proficiſci, non licere ulterius Epiſcopo peregrè eunti confiteri eidem electo à ſe Sacerdoti, quanvis eum ſecum circunducat; cùm ſupponatur illum Sacerdotem non eſſe approbatum ab Ordinariis in quorum territoriis ipſe Sacerdos, & qui eum circumducit Epiſcopus peregrè vadunt. Si verò Epiſcopus ſuæ Diœceſis Sacerdotem approbaverit & Confeſsarium eundem ſibi elegerit, poſse ubique locorum & in omnibus Diœceſibus eidem confiteri, nullatenus petita Ordinariorum apud quos tranſit approbatione. Idem tradit Fagnanus de Cardinali non Epiſcopo, qui ſi Romanæ Diœceſis Sacerdotem ibi approbatum eligat, poteſt ubique locorum confiteri, quia hic Sacerdos approbationem à Papa aut ejus Vicario Generali habet, cujus protenditur juriſdictio toto terrarum orbe. Sed ſi Sacerdotem alterius Diœceſis à ſuo Epiſcopo approbatum ſive Epiſcopus ſive Cardinalis ſibi elegerit, non poſſe ullatenus eo uti in diœceſibus in quibus nullam ſpecialem approbationem Sacerdos habet, niſi accedente Ordinariorum ſingulorum, per quorum Diœceſes proficiſcuntur licentiâ: ſed tamen juxta eundem Fagnanum poterunt ſine alio recurſu confiteri Sacerdotibus locorum ibi approbatis. Quod tamen non poſsent eodem teſte Fagnano cæteri omnes non habentes privilegium eligendi ſibi Confeſsarium, quantunvis ibi ab Ordinario approbatum.

V. Cæterùm

V. Cæterùm ut jura quæ nunc temporis vigent, ab iis quæ jam inde à longo temporis tractu abolita & antiquata ſunt diſcernamus, ex his quæ hactenus ex diverſis Canonibus & Doctoribus congeſſi aliqua priſtinum adhuc ſervant vigorem, alia prorſus abolevit contraria conſuetudo, quæ ubique ferè recepta vim juris jam inde ab aliquot anteactis ſeculis obtinuit. Quotus enim quiſque eſt ſive pœnitens quantumvis ſcrupuloſus, ſive Sacerdos qui vel alienæ diœceſis homines ad ſe confeſſionis causâ accedentes hoc ſolo repellat quòd ſint alienigenæ, dummodo linguam ipſorum ſufficienter intelligat? Quem nunc reperias eruditum & ſapientem Confeſſarium, qui hoc fine devitandi nullitatem Sacramenti diſcernere ſatagat ab indigenis alienigenas, dummodo eo loco in quo à pœnitente extraneo compellatur, ſciat ſe eſſe approbatum, nec ſe à pœnitente fraudulenter hoc animo conveniri ut declinet proprij Epiſcopi aut Parochi juriſdictionem? Quiſnam pœnitens eruditus, ſive Clericus ſit ſive laïcus, in eo loco ubi plures ab Ordinario delegati ſunt Sacerdotes Confeſſarij credat ſe aſtrictum confiteri Parocho, nec poſſe alium convenire niſi de Parochi licentia? Et nonne res plena periculi foret, ſi peregrè euntes qui innumeris diſcriminibus obnoxij ſunt, latronum, fluminum, torrentium, tempeſtatum, præcipitiorum, aberrationis itinerum, conſulentes animæ ſuæ & ſtudioſi gratiæ per confeſſionem reparandæ antequam incidant in tot pericula occurrentia, nemini toto peregrinationis etiam longiſſimæ tempore confiteri poſſent, eo quod à proprio Parocho longè diſſiti nullũ reperire poſſint Sacerdotem quantũvis à locorum Ordinariis approbatum, à quo validè abſolvi poſſint? Hæc ſumma & palmaris ratio eſt ſalus animarum, quam profert c. fin. de pœnit. & remiſſ. ad indulgendum Prælatis jus ſibi Confeſſarium eligendi, quæ peræquè valet in ſingulis fidelibus, ſic dicens: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum.* Imò verò Prælati multò rariùs, privatæ verò perſonæ multò frequentiùs illis præfatis periculis opprimuntur, quia Prælati & comitantium obſequiis, & propriâ quâ præcellunt aliis prudentiâ, & majori vitæ ac ſalutis inſitâ quam habent ſolicitudine, & aliis vitæ humanæ ſubſidiis magis præmuniti peregrè proficiſci ſolent quàm vulgares homines, quorum tamen æterna ſalus peræquè pretioſa eſt coram Deo. Etſi autem dictum cap. fin. ſolorum meminerit Prælatorum, tamen non modò paritas rationis in re tanti momenti & diſcriminis, ſed etiam juris paritas, ſcripti quidem in Prælatis, longæ verò & univerſalis conſuetudinis in privatis cæterorum fidelium perſonis hanc rem adeò neceſſariam & ſaluſiferam obtinuit, ut ſepoſita omni fraude poſſit quivis Chriſtianus per Chriſtianorum loca incedens animæ ſuæ ſaluti æternæ conſulere, & adverſus tot occurrentia vitæ pericula ſe præmunire per ſaluſiferum & maximè neceſſarium pœnitentiæ Sacramentum.

V I. Et verò vetuſtioribus Eccleſiæ ſeculis illæ perſonarum diſtinctio-

nes quæ remoram animarum præſertim plebeiarum ſaluti perniciofiſſimam obijciunt penitus erant ignotæ, quando pluribus paſſim exiſtentibus Presbyteris quos adire pro Sacramento pœnitentiæ liberum erat, Sancti Patres hortabantur fideles ut inter multos quærerent, atque ex pluribus eligerent Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere, ut habetur in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. diſt. 1. & can. 1. diſt. 6. qui canon erutus eſt ex lib. 2. de vera & falſa pœnitentia. Simile quoque monitum legimus in tract. de viſitatione infirmorum, qui ambo tractatus cenſentur inter opera Sancti Auguſtini. Certum verò eſt, non eſſe locum electioni ubi aliquis eſt uni ex neceſſitate aſtrictus; neque poſſe quenquam eligere niſi inter plura eligibilia conſtitutum. Deterrimum verò eſt non modò non poſſe ex pluribus eligere, ſed ne unum quidem poſſe occurrere ad quem recurri niſi quis actu conſtitutus ſit in extremo diſcrimine, nullatenus poſſit; quod occurreret inter peregrinandum.

VII. Objiceit forſan aliquis, poſſe à peregrinantibus adiri Religioſos, quibus conceſſere Summi Pontifices poteſtatem abſolvendi quoſcunque & undecunque advenientes pœnitentes. Huic argumento facilis eſt reſponſio: Primò enim in quibuſque etiam minimis oppidulis obvij ſunt Sacerdotes Parochiales, non autem Religioſi. Secundò plures Religioſi ab audiendis Confeſſionibus ultrò ſe abſtinent, præſertim verò reſpectu ignotorum & exterorum hominum. Tertiò multis Religioſis etiam ex Ordinis inſtituto non permittitur aliorum quàm proprij Ordinis audire Confeſſiones, quales ſunt Capucini, quorum Conventus ſunt magis obvij proficiſcentibus, utpote numeroſiores. Quartò neque verum eſt Regulares habere à Summo Pontifice immediatè iſtiuſmodi abſolvendi poteſtatem. Satis enim ſuperque multorum Summorum Pontificum multiplicia protuli integris libri noſtri primi capitulis Decreta, quibus diſertiſſimè conſtituitur, nullibi poſſe à Regularibus abſolvi ſeculares, niſi conceſſione Ordinariorum, quam iſti poſſint prout eis viſum fuerit limitare. Et præterea Religioſos quos in una Diœceſi Ordinarius approbaverit, ſi ſe in aliam Diœceſim transferant, omni abſolvendi poteſtate ibi carere, niſi hujus alterius Diœceſis Ordinarius hanc illis indulſerit poteſtatem.

VIII. Obiicies rurſus hæc verba cap. *Si Epiſcopus*, de pœnit. & remiſſ. in 6. *Nulla quoque poteſt conſuetudine introduci, quod aliquis præter ſui Superioris licentiam Confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſſit abſolvere vel ligare.* Ergo introducta præfata conſuetudo nullam habere poteſt juris firmitatem. Reſpondetur jura iſta, de quibus loquitur dictum cap. *Si Epiſcopus*, negari non poſſe quin ſint humana & Eccleſiaſtica, unde ſequitur & liquidò conſtat, poſſe contrario jure & præſcriptâ conſuetudine revocari, ſive in toto, ſive in parte. Senſus autem dicti cap. *Si Epiſcopus*, talis eſt, quandiu permanet jus illud univerſale, quod

quod tunc vigebat, non poſſe per alicujus particularis hominis aut loci conſuetudinem aut introductionem illi communi & univerſali juri derogari. Secus verò ſi introducatur univerſalis & diuturna in oppoſitum conſuetudo, quæ priorem abroget. Et aliunde conſtat ex cap. *Dilecti*, de arbitris, poſſe acquiri ex conſuetudine novam juriſdictionem.

IX. Igitur quanvis tempore quoque iſto ſubſiſtat obligatio & neceſſitas confitendi proprio Sacerdoti, tamen proprij Sacerdotis notio & ſignificatum latiùs multò quàm olim extenditur. Quidquid enim Coninch & Fagnanus in oppoſitum opinati fuerint, conſtantiſſima praxis eſt ubique recepta, atque in eam omnes propemodum Doctores qui poſt ejus introductionem floruerunt conveniunt, poſſe quoſcunque aliarum diœceſum ſubditos, ſi ſe aliò transferant, confiteri apud quoſcunque Sacerdotes ab Ordinariis locorum approbatos. Bonacina de pœnit. diſp. 5. qu. 7. p. 2. num. 1. 4. & 5. Et multò potiori ratione poſſunt ipſimet diœceſani quem libuerit approbatum in eadem diœceſi Sacerdotem, cui confiteantur eligere. Nam Epiſcopus non minùs eſt proprius per totam diœceſim Sacerdos quàm Parochus loci. Ergo quos Epiſcopus delegaverit, eàndem perinde quoad hoc Sacramentum poteſtatem habent. Indubitatâ quoque viget praxis ubique locorum, ut Ordinarij quilibet circa Confeſsionum in ſuis diœceſibus auditionem approbent aliarum diœceſum Presbyteros. Et nihil obſiſtit quominus idem Epiſcopus qui alterius diœceſis Sacerdotem approbat ad ſuorum ſubditorum Confeſſiones excipiendas, valeat ſeipſum eiſdem Sacerdotibus ſubiicere, & ex eis aliquem ſibi eligere Confeſſarium, ſicut poteſt pro ſuo libito ſibi Sacerdotem diœceſis ſuæ indigenam eligere. Indubitatum quoque nunc eſt, poſſe Cardinales alioſque quoſcunque Prælatos ſine ulla ſpeciali diſpenſatione, aut licentia confiteri apud quoſcunque approbatos Confeſſarios, ſive Seculares ſive Regulares, in locis in quibus ſunt approbati, ſive præfati Cardinales ac Prælati in ſuis verſentur ædibus, ſive peregrinentur. Quod idem de Parochis cenſendum eſt, etiamſi olim proprius eorum Sacerdos fuerit Epiſcopus, nec potuiſſent alteri niſi de Epiſcopi licentia confiteri. Ex quibus conſequens eſt multò minùs requiri quàm antiquitus illud privilegium eligendi ſibi Confeſſarium aliquem, modò ſit in eo loco approbatus.

X. Non tamen ex hactenus dictis aliquis jure poſsit affirmare, hujus antiqui privilegij conceſsionem eſſe penitus abolitam; quippe quæ tranſiverit in jus commune. Id quidem poteſt de Secularibus affirmari, ſed non de Regularibus, quos etiam nunc videmus priſtinâ illâ diſtrictione ligari, ut non aliis quàm Superioribus, aut iis quos Superiores ad hoc deſignaverint ac permiſerint, confiteri poſsint. Ideóque plurimùm juvantur utriuſque ſexus Regulares clauſuris Jubilæorum, quibus ex antiqui ſtyli forma Summus Pontifex indulget omnibus fidelibus, ut citra aliam licen-

tiam

tiam atque inſciis Superioribus poſſint ſibi Confeſſarios tam Seculares quàm Regulares eligere pro tempore, modò ſint in ipſis locis approbati ad confeſſiones.

XI. Poteſt ſibi Confeſſarium eligere quiſquis habet ſola venialia peccata quæ confiteatur, aut etiam mortalia, ſed jam anteà bonâ fide confeſſa. Ad hæc enim Eccleſia generalem quibuſcunque Confeſſariis & Secularibus & Regularibus authoritatem confert erga quoſcunque pœnitentes indiſcriminatim ſeculares & regulares. Et hæc eſt ubique recepta & approbata conſuetudo. Cajetanus in ſum. v. *Abſolutio à pec.* 2. Suarez de pœnit. diſp.21. ſect.2. ad fin. & diſp. 27. ſect.2. & 3. Bonacina de pœnit. diſp.5. qu.7. p.3. num.1.

XII. Privilegium iſtud eligendi Confeſſarij concedendum quoque illis eſt etiam Regularibus, qui in eo ſtatu exiſtunt, ut ſpes vel nulla, vel exigua ſit nanciſcendi Confeſſarium ibi habentem ſive ordinariam ſive delegatam excipiendi confeſſiones poteſtatem, ut in illis occurrit qui privatâ & rigidâ cuſtodiâ ab infenſo aut infideli inimico occultè detinentur, aut in ergaſtulis apud infideles vel hæreticos, in iis locis in quibus non eſt Confeſſarij approbati copia: nec dubitare licet hanc eſſe in tanta calamitate piæ Matris Eccleſiæ mentem. Ibi namque multò fortior urget ratio quàm in ſupradictis ſolarum culparum venialium reis, & par occurrit neceſſitas cum illis quos mortis periculum premit.

XIII. Hæc ubique, nulloque contradicente conſuetudo invaluit, approbantibus communiter ab annis ducentis Doctoribus, Cajetano in Sum. v. *Abſolutio à peccatis ex parte abſolventis,* §. *Licentia*, ubi ait Paſchalem Confeſſionem fieri poſſe à quocunque apud quemcunque Sacerdotem ab Ordinario approbatum: & addit quod ex extravaganti Eugenij IV. poteſt extendi ad alias per diverſas anni partes Confeſſiones, eoque magis cum ſint liberiores, nec præcepto aſtrictæ. Franciſco Victoria in Summa Sacram. qu.54. Flor. Theol. in 4. Sent. tract. de confeſ. fol.245. S. Antonino in Sum.3.p. tit. 17. cap.1. Angelo v. *Confeſſio* 3. num. 3. Soto in 4. Sent. diſt.18. qu.4. art. 2. Bonacina de pœnit. diſp.5. qu.7. p. 2. num. 1. 4. & 5. Zerola in praxi, 1.p. v. *Confeſſio,* qu.2. ubi tamen hoc addit optandum eſſe, ut qui tempore Paſchali confeſſi ſunt apud alium à Parocho Sacerdotem, aut etiam citra abuſum in alia Diœceſi, referrent ſchedulam ab eo cui confeſſi fuerunt Sacerdote, ut ſciatur quis fuerit confeſſus vel non confeſſus tempore ſaltem Paſchali. Idemque qu. 3. poſt Cajetanum & Flor. Theol. locis cit. aſſerit vagabundos poſſe confiteri cuicunque Sacerdoti approbato ab Ordinario illius Diœceſis in qua contingit eos verſari.

XIV. Facultatem eligendi Confeſſarium Papa indulget aliquando pro una tantùm vice, ſive publica, ut in Jubilæis, ſive privata conceſſione. In quo quidem conceſſionis modo deſinit facultas ſtatim à prima electione, & datâ abſolutione: idque habet locum in Religioſis qui ferè ſoli proprio

Confeſſario

Confeſſatio ſecundùm rigidiorem intelligendi modum aſtricti nunc videntur. Veruntamen ſi pœnitens oblitus ſit alicujus peccati vel circumſtantiæ in ſua illa privilegiata confeſſione, poterit eidem denuò confiteri; non enim deſinit conceſſum privilegium, niſi ex quo actus privilegiatus fuerit perfectè completus. Ubi autem facultas fuerit indefinitè & ſine reſtrictione conceſſa alicui perſonæ, nullatenus deſinit per primam aut ulteriorem confeſſionem, ſed perpetuò durat etiam poſt concedentis mortem, niſi interveniat revocatio; quemadmodum & aliæ quævis gratioſæ conceſſiones, ut diſpenſationum, literarum ad Ordines dimiſſoriarum, approbationum illimitatarum ad Confeſſiones audiendas, aliæque conſimiles, niſi ex poſtfacto ab eodem Prælato vel ejus ſucceſſore revocentur. Ita Sotus in 4. diſt. 18. qu. 4. art. 3. Suarez de pœnit. diſp. 26. ſect. 3. num. 7. Bonacina de pœnit. diſp. 5. qu. 7. p. 3. & pleriquе alij contra Sylveſtrum v: *Confeſſor* 1. q. 7. qui videtur limitare ad concedentis vitam.

CAPUT IX.

De Contritione.

I. POENITENTIA eſt genus, cujus ſpecies ſunt Sacramentum pœnitentiæ, & virtus pœnitentiæ, quæ conſiſtit in contritione peccatorum circa realem apud approbatum Sacerdotem confeſſionem. Cùm verò ad Sacramenti eſſentiam juxta Eugenij IV. Decretum Concilio Florentino adnexum, tria neceſſariò requirantur, materia ſcilicet, forma & miniſter intendens facere ac miniſtrare Sacramentum; pœnitentia quatenus ſpectatur ut Sacramentum tribus his conſtare debet, materia & forma & miniſtri intentione. Materia alia remotior eſt, quæ ſunt actualia pœnitentis peccata, ad differentiam originalis culpæ quæ Baptiſmo diluitur: alia eſt materia proximior, quam docet Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. conſiſtere in his tribus pœnitentis actibus, contritione, confeſſione, & ſatisfactione: qui actus, prout requiruntur in pœnitente ad integritatem Sacramenti, dicuntur partes pœnitentiæ. Ex his contritio & confeſſio ſunt partes eſſentiales, ſine quibus ſimul junctis nullum exiſtit pœnitentiæ Sacramentum. At ſatisfactio pars eſt non quidem eſſentialis, ſed integrans, ſicut digitus vel auris non eſt pars eſſentialis noſtri corporis, quod poteſt eſſe cum horum privatione; ſed eſt pars integrans ſimul & ſubſtantialis, cùm ſit de ſubſtantia corporis

humani, pertineatque ad ejus integritatem. Ita Sacramentum pœnitentiæ in ſua conſtituitur eſsentia quam complet abſolutionis forma, tametſi nondum ſit peracta ſatisfactio, aut etiam ex culpa vel inadvertentia Confeſſarij nulla fuerit injuncta. Forma denique hujus Sacramenti, eique planè eſsentialis eſt ipſa abſolutio per approbatum Sacerdotem collata.

II. Contritio ut definiunt Tridentini Patres d. ſeſs.14. cap.4. eſt animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſso cum propoſito non peccandi de cætero. Iidemque duplicem diſtinguunt contritionem, quæ in utravis ſui ſpecie ſufficiat ad validitatem Sacramenti hujus. Eſt igitur alia perfecta, alia imperfecta contritio. Contritio perfecta ex divino amore naſcitur, & charitate perficitur, hominemque Deo reconciliat priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur: ſed iſta perfectior contritionis ſpecies includit votum Sacramenti ſuſcipiendi, ſi non actuale, ſaltem virtuale. Contritio imperfecta nuncupari ſolet attritio, quæ (ut ajunt Tridentini Patres) communiter concipitur vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ ac pœnarum ex parte Dei metu. Iidemque hanc ad Sacramenti hujus gratiam percipiendam ſufficere declarant, ſi voluntatem peccandi excludat, & veniæ ſpem habeat: eſse quippe donum Dei & impulſum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Et quanvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento ſubſequente Pœnitentiæ impetrandam diſponit peccatorem. Hæc Trident.

III. Quia tamen præfata illa attritio imperfecta procedit ex timore Dei, non quidem filiali qui magis pertinet ad perfectam contritionem, ſed ex ſervili; ſciendum eſt timorem ſervilem eum eſse, quo peccator ita pœnam imminentem formidat, ut ejus vitandæ causâ deteſtetur peccatum. Oritur iſte timor ex proprio noſtri amore, quemadmodum & mercedis deſiderium. Idem namque principium, quo impellitur homo ad proſequutionem proprij commodi, inclinat pariter ad fugam proprij incommodi, ſive id principium impellens excitetur à gratia, ut in Sacramento requiritur, ſive à ſola natura. Sicut enim, ut docet S. Auguſtinus lib.14. de civit. Dei, c.7. & 9. omnes effectus & paſſiones animorum ab amore prodeunt, & amor Dei efficit proſequutionem boni Deo grati, ſimulque averſionem & fugam mali Deo diſplicentis: amor ſimiliter noſtri ſpem inducit & appetitionem noſtri commodi, necnon timorem & fugam ejus quod nobis noxium & incommodum eſt.

IV. Cúmque Sanctus Dei Spiritus ſummum jus habeat & poteſtatem in omnes hominis potentias & facultates, poteſt per ſuam prævenientem ac præparantem gratiam pro ſuo libito movere ac impellere nunc iſtam, nunc illam facultatem ad finem ſupernaturalem, adeout harum facultatum operationes quæ ſecundùm ſe merè naturales eſsent, fiant ex

ipſius

ipſius Dei motione & fine ſupernaturali à movente Spiritu Sancto intento ſupernaturales, atque ita eleventur ad ordinem divinæ gratiæ. Ita fit ut ſervilis timor aut mercenarius amor qui ſecundùm ſe non poſſent ad juſtificationem diſponere, provt ejuſmodi timor vel amor in ſolius naturæ viribus ſpectantur; ad illam tamen juſtificationem accedente Sacramento diſponant, quatenus fuit ille timor proprij incommodi, aut amor proprij commodi per Spiritum Dei excitatus, propoſitis animo pœnis quas Deus peccatoribus infligit, aut bonis quibus idem juſtè & piè viventes remuneratur. Iſte porrò timor quatenus à peccato deterret, ſemper bonus & ſalutaris eſt: ad eum quippe nos adhortatur Dominus Luc. 12. *Timete eum qui poteſt corpus & animam mittere in gehennam: ita dico vobis hunc timete.* Provt verò timor iſte impulſu Divini Spiritus excitatur, eſt ejus ſupernaturale donum, & juſtificationis principium excludens omnem peccandi voluntatem. Quæ ſanè conditiones illi timori convenire nequeunt, quo homo ex formidine æterni ſupplicij ita declinat à malo, ut tamen malum lubens exequi vellet, niſi metus ille obſtaret; reſtat enim in ejus voluntate perverſus affectus, quo ſeparatur à Deo.

V. Obſiſtet aliquis: Quicunque peccatum hoc fine devitat ut pœnam æternam effugiat, averſatur magis æternam pœnam quàm peccatum ipſum; etenim ordinat majus bonum, quod eſt fuga peccati, ad minus bonum, quod eſt evaſio ſupplicij. Hoc verò ulteriùs probatur, quia finis plus amatur quàm media ad finem; nam media ideò eliguntur propter finem conſequendum. Ergo illa ſervili metu cauſata peccati fuga eſt mala, quia inordinata, magiſque amans evaſionem pœnæ quàm peccati fugam. Reſpondetur minus quidem ibi exiſtere bonum, nihil tamen mali, dum hæc duo abſint, ne ſcilicet ad fugiendum malum pœnæ conſentiatur in malum culpæ, & ne quis ita pravè afficiatur ut peccare velit niſi pœna immineret. Quod verò quis præciſiùs moveatur in fugam pœnæ quàm in fugam peccati, actus iſte nihil habet inordinatum, quanvis ſit minùs ordinatus quàm ſi meliore motivo excitaretur, qualis eſt amor Dei, aut filialis timor. Cùm enim poſſint plura eſſe ad eundem finem motiva, nemo tenetur præſtantius ſemper eligere, dummodo præſtantius motiuum non excludat actu aliquo poſitivo: ſed licitum eſt vel minimum motiuum quod primùm animo occurrit apprehendere, ut ſe aliquis à peccato & tentationibus quibus impugnatur expediat. Et facilè contingere poteſt homini ſanctiſſimo, ut urgentem tentationem recordatione gehennæ elidat, ut de ſeipſis teſtantur Sancti Gregorius Nazianzenus, Hieronymus & alij; qui tamen de aliis perfectioribus motivis nihil actu cogitantes ſimul temporis, ſic erant habitualiter ita diſpoſiti ut optione propoſitâ gehennam ignis æterni mortali culpæ prætuliſſent.

VI. Celebris inter Theologos quæſtio agitatur, utrum ad juſtificationem in Sacramento conſequendam ſufficiat ſupernaturalis attritio,

quam metus excitat pœnarum à juſtitia Dei infligendarum, aut alicujus turpitudinis conſideratio diverſæ ab illa quæ ſpectatur in peccato quatenus eſt offenſa Dei; àn verò prætereà requiratur neceſſariò, non quidem perfecta contritio quam Dei amor excitat (ut aliqui imperitè præſupponunt, ex quorum errore ſequeretur pœnitentiam non eſſe Sacramentum mortuorum, nec unquam producere juſtificationem, ſed eam priùs acquiſitam præſupponere;) ſed hoc diſputatur, an requiratur ſaltem aliquis initialis ac imperfectus Dei amor aut dolor ſaltem imperfectus, ex oppoſitione naſcens ipſius peccati adversùs Deum, quæ eſt præcipua peccati turpitudo. Qui hanc tradunt opinionem illam ſic tuentur.

VII. Primò quia reliqua omnia motiva cum verſentur omninò circa proprium ſui ipſius amorem, nec ullum actualem ad Deum reſpectum habeant, nullam videntur habere proportionem ſeu habitudinem ad veniam ab ipſo Deo impetrandam. Eſto enim cogitetur Deus tanquam caſtigator, Deus tamen non attenditur ut finis, ob quem aliquis peccatum averſatur; ſed ipſa quam Deus infligit pœna attenditur ut motiuum ac finis peccatum fugiendi: ipſique damnati ſimul & pœnam quam ſentiunt, & cauſam efficientem ejus quod patiuntur ſupplicij Deum attendunt; nec tamen Deum ibi attendentes ullum dici poſſunt elicere religionis actum, hoc ipſo quia Deum non amant.

VIII. Secundò producunt S. Auguſtini teſtimonia dicentis ſerm. 7. de temp. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati & amor Dei.* Idemque lib. de pœnitent. cap. 17. *Oportet ut pœnitentia ad hoc fructificet ut mortuo vitam impetret. Scriptum eſt enim, ſine charitate neminem ſalvum eſſe. Non itaque in ſolo timore vivit homo. Quem verò ſeriò pœnitet oportet non ſolùm timere Deum judicem, ſed & juſtum diligere: non timeatur pro pœna, ſed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine & de omni ejus prædicta varietate. Credo quidem illi qui dixit, Quacunque hora peccator ingemuerit, & converſus fuerit, vitâ vivet. Dixit converſum, non tantùm verſum, vitâ vivere. Verſum quidem puto qui dolet de crimine, converſum qui dolet de omni ejus quam expoſuimus varietate. Vertitur à peccato qui jam vult dimittere peccatum, convertitur qui jam totus & omninò vertitur: qui jam non tantum pœnas timet, ſed ad bonum Domini contendere feſtinat. Quæ converſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de ejus remiſſione.* Hæc Auguſtinus relatus quoque in can. *Nullus expectet*, de pœnitent. diſt. 7.

IX. Tertiò proferunt ipſam Concilij Trident. authoritatem: cùm enim compertum ſit, non minorem requiri animi pœnitentiam ad gratiam pœnitentiæ Sacramenti quàm ad gratiam Baptiſmi in ætate adulta ſuſcipiendam; ſi ad iſtam prærequiritur aliquis Dei amor in adulto baptizando, non minùs prærequiri debet in pœnitente abſolvendo. Prærequiri porrò ad Baptiſmum declarare videtur Concilium ſeſſ. 6. cap. 6. ita dicens;

cens: *Diſponuntur ad ipſam juſtitiam dum peccatores ſe eſſe intelligentes à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem* DILIGERE INCIPIUNT, ac PROPTEREA *moventur adverſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam* QUAM ANTE BAPTISMUM AGI OPORTET. *Denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata.*

X. Hac etiam ratione probant illius ſententiæ aſſertores, quia ſicut per mortalem culpam peccator indebitè avertitur à Creatore, & ejus ſancto amore propter inordinatum creaturæ amorem, oportet ſimiliter ut idem homo per ordinatum Creatoris amorem ſaltem initiativè & incompletè revocetur à ſuo peccato.

XI. Nec ideo minùs cenſebuntur tam Baptiſmus quàm Pœnitentia in numero Sacramentorum pro mortuis animabus præcipuè inſtitutorum. Non enim hîc neceſſariam ducunt contritionem illam perfectam, quam excitat ille ſuper omnia perfectus amor Dei; cujus ea ſit efficacia ut hominem Deo ante Sacramentum reconciliet conſtituatque in vitæ ſupernaturalis ſtatu, ut docet Concilium ſeſſ. 14. cap. 4. Sed eam dicunt attritionem, quæ ut aiunt ibidem Tridentini Patres, ex turpitudinis peccati conſideratione concipitur. Maxima namque peccati turpido inde dimanat, quòd ſit offenſa Dei. Illa porrò Dei dilectio, quæ attritionis metas non tranſilit, non eſt talis ut actu perfecto diligatur Deus ſuper omnia, ſed in remiſſiore gradu conſiſtit, ſine tamen ulla actuali alicujus creaturæ prælatione ſupra Deum, quæ quidem eſſet criminoſa. Iſtam attritionis ſpeciem hiſce verbis exponit Valentia tom. 4. diſp. 7. qu. 8. punct. 2. vbi diſputat contra Sotum. *Quod contritio (inquit) verſetur circa peccatum ut eſt offenſa Dei, id non ita proprium eſt contritioni, quin conveniat etiam alicui attritioni, nempe illi quæ oritur ex dilectione Dei, tametſi non ſuper omnia.* Idemque paulò pòſt: *Si igitur ex parte objecti & ex parte cauſæ volumus diſcrimen inter contritionem & attritionem aſſignare, rectius dicemus ex parte quidem objecti ea re differre, quod contritio eſt ſemper de peccato ut eſt ſummè malum, atque adeò ſuper omnia deteſtabile, quatenus videlicet eſt offenſa Dei qui ſuper omnia diligitur. Attritio non item, etiamſi non tantùm virtualiter, ſed etiam actu eſſet de peccato, ut eſt offenſa Dei utcunque dilecti.* Præterea Viguerius de Sacram. pœnit. verſu 10. inter ſpecies diverſas attritionis recenſet eam quæ cauſatur non ex metu pœnæ, ſed propter Deum non ſummè dilectum. Toletus quoque lib. 3. cap. 4. duas agnoſcit ſpecies attritionis, unam ex parte cauſæ, quam dicit eſſe dolorem aliunde procedentem quàm ex motivo offenſæ Dei: ſecundam ex parte modi, quæ deteſtatur peccatum ut eſt offenſa Dei,

ſed non illud deteſtatur ſupra omne deteſtabile. Inſuper Navarra cap. 1. n. 36. admittit valere ad Sacramenti gratiam conſequendam, illam pœnitentis attritionem, quam movet amor Dei, non tamen tanquam ſupra omnia amabilis, neque peccatum deteſtans ut ſupra univerſa mala deteſtabile: additque ad pœnitentiæ Sacramentum requiri amorem Dei, qui dolorem excitet de peccatis. Suarez quidem hanc affirmativam opinionem non modò probabilem & ad majorem perfectionem inducere dicit, ſed eſſe tutiorem & omninò conſulendam monet, quanvis ipſe negativam dicat probabiliorem, eamque propugnet, cùm tamen neget eſſe certam, & fieri poſſe ut apud Deum vera non ſit, qui Sacramentorum virtutem determinavit ab humanis opinionibus independentem. Quocirca admonet, non eſſe huic negativæ confidendum, ne periculo exponatur animæ ſalus, præſertim cùm quis verſatur in vitæ diſcrimine. Eadem quoque admonet Gamachæus tract. de pœnitentia. Ego verò adductus rationibus ſuperiùs recenſitis, & authoritate decreti Tridentini circa initium divinæ dilectionis, quod expreſſis verbis ſupponit in eo qui Baptiſmi gratiam ſuſcepturus eſt, & perſpicuis etiam teſtimoniis Divi Auguſtini, hanc in ſententiam propenſiùs feror quæ ad attritionem Sacramento Pœnitentiæ præviam judicat neceſſarium non quidem perfectum Dei amorem qui poſſit extra Sacramentum juſtificare, ſed actum tamen divini amoris imperfectum, qui cùm per ſe non poſſit peccatorem Deo reconciliare, elevetur tamen accedente Sacramento ad habitum ſanctificantis charitatis. Quinetiam adverſantem opinionem oppugnat ipſius quod prætenditur munimen, ex Tridentinæ ſeſſionis 14. cap. 4. quo decernitur neceſſaria voluntas non peccandi de cætero. Enimverò attritio peccandi voluntatem excludens includit neceſſariò pium aliquem erga Deum affectum, quatenus peccatum nihil eſt aliud quàm injuria in Deum facta. At verò iſtiuſmodi attritio ex ſola pœnæ formidine concepta non deteſtatur factam in Deum injuriam, ſed ſolam pœnam quæ à vindice Deo proficiſcitur: atque ita non excludit peccatum ſecundùm propriam & formalem ejuſdem contra Deum malitiam, ſine qua utique non ſubſiſtit, ſed in qua conſiſtit formaliter peccatum, cùm iſtud ſolummodò exhorreat propter pœnam & vindictam quam ſolo proprij amoris motivo expaveſcit. Quæ quidem pœna bona & juſta eſt, atque peccato prorſus extrinſeca; peccatum verò ex adverſo totum malum & injuſtum eſt. Iſta ergo attritio non excludit peccati voluntatem prout peccatum eſt, ſed ſolùm refugit commeritum juſtumque ſupplicium. Nihil tamen repugnat hanc quoque excitari à Spiritu ſancto, qui noſtram etiam philautiam ad meliorem finem dirigit.

XII. Ipſa verò contritio eſt dolor de peccato ſuper omnia cætera mala, propter Deum ſummè dilectum, cum propoſito non peccandi de cætero. Quemadmodum enim Deus eſt ſummum, increatum, infinitum & perfectiſſimum creatis quibuſcunque bonis longè præferendum; ita

peccatum

peccatum quoniam eſt offenſa Dei, ſummum exiſtit malum cæteris quibuſcunque malis longè deteſtabilius. Hæc contritio deſcribitur Deuter. 4. v. 29. *Cum quæſieris Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota contritione animæ tuæ.* Et Joël. 2. v. 12. *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra.* Et Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.* Quibus Divinis Oraculis addiſcimus Deum ex toto corde & ſuper omnia diligendum; peccatum verò ex toto corde & ſuper omnia fugiendum & abhorrendum, utpote Deo oppoſitum & injurioſum.

XIII. Non tamen neceſſe eſt, quinimò impoſsibile eſt, amorem Dei aut peccati odium pertingere ad ſummum gradum intenſivè ac phyſicè, ſed tantum moraliter atque appreciativè, hoc eſt ut præeligat homo Deo obtemperare quàm cæteris quibuſcunque bonis perfrui; & alia potiùs quæcunque mala ſubire, quàm in peccatum conſentire. Itaque facilè contingit, ut homo citra ullam Dei offenſam ferventiùs & intenſiùs diligat proprios liberos aut conjugem, quàm Deum ipſum; & tamen legi ſatisfaciat divini ſupra omnia amoris, Deum appreciativè, ſeu æſtimativè pluſquam liberos aut conjugem diligendo, ut ſi detur optio orbari malit propriis liberis & conjuge, quàm Dei dilectione & gratiâ. Sapienter tamen admonent Theologi, particulares hujuſmodi comparationes non eſſe omnibus promiſcuè proponendas vel conſulendas, cùm poſsint eſſe multis occaſio tentationis & ſcandali; ſed ſolùm in genere. Diſtinctionem iſtam amoris Dei ferventioris ac ſenſibilioris, ad quem non obligamur; & amoris præ reliquis omnibus ſecundùm æſtimationem ſeu appretiationem, atque in eligendo præferentiam, ad quam omnes obligamur, & reſpectivè majoris odij, ſive intenſioris ac ſenſibilioris, ſive ſecundùm præferentiam æſtimativam, tradit S. Thomas in 4. Sent. diſt. 15. qu. 2. art. 3. quæſtiuncula 3. itemque quodlibeto 1. qu. 5. art. 9. item 1. 2. qu. 109. art. 3. quam diſtinctionem Theologi omnes complectuntur.

XIV. Quanvis perfecta contritio, valens ſtatim ſine Sacramenti ſuſceptione juſtificare deteſtetur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum, non tamen ſemper naſcitur ex charitate. Non enim poſsibile eſt cauſam ex ſuo effectu naſci; & illud quod prius eſt, proficiſci non poteſt ex eo quod eſt poſterius. Perſpicuum enim eſt contritionem à peccatore elicitam producere in ejus anima charitatem, quâ priùs carebat. Statuendum eſt igitur, contritionem quidem ab homine juſto elicitam naſci ex præcedente charitate, accedentibus novis actualis gratiæ auxiliis: at verò elicitam à peccatore contritionem naſci ex motione Spiritus ſancti per gratiam ejus prævenientem, quæ vicem ſupplet charitatis, & eſt ſecundùm naturæ ordinem anterior charitate quam producit; ſunt tamen ac

fiunt iſta ſimul eodem inſtanti temporis. Sanctus quidem Thomas 1.2. qu.113. ad 1.requirit charitatem ad juſtificationem peccatoris, juxta illud Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: & quia non oritur dolor niſi ex aliquo amore; nec poteſt diſplicere malum niſi placeat oppoſitum bonum. Sed ibi S. Thomas intelligi ac exponi debet de charitate actuali, non de habituali præcedente.

CAPUT X.

De Confeſſione.

1. PECCATORUM Confeſſio Sacramentalis inſtituta Divino Jure fuit in ſtatu novi Teſtamenti, & neceſſaria eſt neceſſitate præcepti ad impetrandam peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum remiſſionem, ſecundùm id quod ait Apoſtolis Dominus Joan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt.* Omne autem prudens & juſtum judicium efflagitat plenam cauſæ cognitionem. Ut igitur rectum judicium circa peccata vel remittenda vel retinenda fieri queat, neceſſe eſt ea per confeſsionem ejus qui abſolvi cupit, manifeſtari. Eódem ſpectat 1. epiſt. Joan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus Deus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Et Jacobi 5. *Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra.* Iſtamque viguiſſe praxim naſcente Eccleſia teſtatur Actuum cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos.* Hujus Sacramenti figura præceſsit in veteri lege jubente ut leproſi ſe oſtenderent Sacerdoti, ad quem pertineret judicium de lepra vel exorta vel ſanata. Levit. 13. Matth. 8. Luc. 7. Cum hac tamen inſigni inter Legales & novi Teſtamenti Sacerdotes differentia, quam obſervat S. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, cap. 6. quià corporis lepram non ſanabant, ſed utrum ſanata eſſet judicabant Judaïci Sacerdotes. At verò, inquit, lepram animæ non ſanatam judicant vel explorant, ſed prorſus ſanant & emundant novæ Legis Sacerdotes. Tertullianus antiquorum temporum ſcriptor, & teſtis omni exceptione major, lib. de pœnitentia, neceſsitatem Confeſsionis his verbis aſtruit: *Pleroſque tamen hoc opus ut publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre preſumo, pudoris magis memores quam ſalutis, velut illi qui in partibus verecundioribus corporis*

contracta

contracta vexatione conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia pereunt. Et inferiùs: *Grande planè emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur, videlicet ſi quid humanæ notitiæ ſubtraxerimus, proinde & Deum celabimus? Adeòne exiſtimatio hominum & Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damnatum latère quàm palam abſolvi?* His verbis prodit Tertullianus confeſſionem iſtam eſſe ad ſalutem animæ neceſſariam, atque in ea nullum quantumvis occultum delictum licere humanæ notitiæ ſubtrahere.

II. Conditiones confeſſionis ſexdecim communiter recenſentur, quarum tres tantummodò ſunt neceſſitatis, ad eaſque cæteræ ferè reducuntur. 1. Ut ſit pura, id eſt vera. 2. Ut ſit lacrymabilis, id eſt adjunctam habeat contritionem ſeu attritionem. 3. Ut ſit integra, ideſt ne conſultò ſileatur aliquid mortalem culpam faciens circa ſpecies, numerum & mortiferas circumſtantias. Ultima iſta conditio præexigit examen propriæ conſcientiæ, cujus neglectu certum ſit fore, ut peccata mortalia memoriæ non occurrant; atque ita confeſſioni deſit integritas. Idcircò Tridentinum ſeſ. 14. cap. 5. prærequirit examen, dicens oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint. Ratio patet; quo enim jure aliquis ad aliquod opus obligatur, eodem pariter obligatur ad media tali operi neceſſaria. Ex quo ſequitur, obligatum ad mortalia confitenda eſſe ſimul obligatum ad illorum examen & diſcuſſionem.

III. Patet ex ſupradictis, tantam eſſe debere examinis diligentiam, quantùm judicio probi & prudentis viri convenit, habitâ ratione tum temporis ab ultima quæ valida fuerit confeſſione tranſacti, tum multitudinis culparum confitendarum, tum negotiorum geſtorum, in quibus peccare quis potuerit; tum etiam occaſionum plus minuſve frequentium, quæ potuerint ad varia peccata impellere pœnitentem. Quo fit ut quibuſdam breve poſſit examen ſufficere, in aliis verò prolixius requiratur. Poteſt tamen mediocris ad ſupradictorum proportionem adhibita diligentia ſufficere, etiamſi (inquit Bonacina diſp. 5. qu. 5. ſect. 2. p. 2. §. 1. n. 3.) probabiliter conjiciat pœnitens fore ut poſt prolixiſſimam perquiſitionem occurrerent animo alia aliqua peccata. Quod dico ad præcautionem ſcrupuloſorum, quibus nunquam ſatisfactum eſt, & qui animi & corporis vires exhauriunt ad ſuperfluas diſquiſitiones: quibus convenit illud Proverb. 30. *Qui vehementer emungit ſanguinem elicit.* Ex oppoſito qui debitum & diſcretum ſuæ conſcientiæ neglexit examen, ſi eum ruſticitas & animi ſtupiditas non excuſet (quæ ſanè poteſt quoſdam valdè ſimplices & per ſe incapaces excuſare) indignè ad Sacramentum accedit, neque validè abſolvi poteſt, niſi hunc defectum, ſimulque contritionis, prudens & ſolers Confeſſarius interrogando, & admonendo ſuppleat in charitate

Dei (ut cum Apoſtolo loquar) & patientia Chriſti. Caveatque Sacerdos ne pœnitentem , ſive ob ejus ſtupiditatem aut impetitiam , ſive ob ejus etiam indiſcretionem aut malam indolem, ſive ob peccatorum ejus gravitatem duriùs excipiat : ſed charitate & patientiâ quaſi obſtetricante manu (ut verbis utat patientiſſimi Job) educat colubrum tortuoſum , hoc eſt in noſtro propoſito peccatorum ſinceram confeſſionem & pœnitentis emendationem.

IV. Integritas confeſſionis in tribus conſiſtit , in declaratione omnium peccatorum mortalium , quorum memoria occurrit pœnitenti , ſecundùm ſpecies , numerumque, & debitas circunſtantias. Hæc enim triplex accuſatio adeò neceſſaria eſt, ut horum aliqua voluntaria & culpabilis omiſſio non modò informem reddat confeſſionem , ideſt gratiæ effectu carentem, ſed etiam nullam & Sacramenti expertem ; quia pœnitens, cùm in ipſa confeſſione mortaliter peccet , non poteſt ſimul habere neceſſariam contritionem, quæ eſt pars eſſentialis ſine qua nullatenus exiſtere poteſt pœnitentiæ Sacramentum : nullaque res ſubſiſtit ſine ſuis eſſentialibus. Quæ ratio cum deficiat in illo qui habet juſtam alicujus peccati reticendi cauſam , & in quo ex conſequenti illa reticentia non impedit veram attritionem , perfectè diſtinguit caſus in quibus voluntaria peccati mortalis reticentia obſiſtat,vel non obſiſtat Sacramento pœnitentiæ, etiam quoad valorem , nedum quoad effectum ſeu gratiam. Sufficere enim poteſt confeſſionis integritas formalis, ubi ex juſta cauſa omittitur integritas materialis, de quibus tractabit proximè ſequens caput.

V. In primis explicanda ſunt peccata ſecundùm ſpecies ſuas , non phyſicas, ſed morales , quibus conſtituuntur ſub ratione tranſgreſſionis talis aut talis legis ac mandati , & oppoſitionis ad talem vel talem virtutis ſpeciem. Exempli gratiâ intendens aliquis hominem occidere parat gladium, eo ſe accingit , proficiſcitur ad deſtinatum occiſioni locum , adverſarium præſtolatur , adoritur , gladio transfodit. Hìc multi interveniunt phyſicè diſtincti actus, & tamen ſi non interceſſerit inter eos notabilis intermiſſio , ineſt una tantùm moralis ſpecies confitenda , ſcilicet homicidium. Et quemadmodum in hoc exemplo ſunt multi actus phyſicâ ſpecie diſtincti , & unica tamen ſpecies moralis ; ex adverſo is qui furatur rem ſacram elicit unicum actum ſecundùm ſpeciem phyſicam , qui tamen duas habet morales ſpecies, furti ſimul & ſacrilegij. Stuprum quoque virginis Deo conſecratæ cùm ſit unicus phyſicus actus,duplicem tamen ſpecie diſtinctam involuit malitiam , unam quidem oppoſitam caſtitati , alteram religioni.

VI. Plerunque fit ut occurrant multi actus , quorum ſinguli ſeorſim ſpectati conſtituerent totidem numero peccata mortalia ; ſed quia ſerie quadam & morali quaſi continuatione conjunguntur & referuntur ad unam peccati ſpeciem , ideò non ſunt ſigillatim exprimendi : & ita is qui

patravit homicidium non tenetur omnes actus ad homicidij hujus finem deſtinatos exprimere, niſi eos in quibus ineſt diſtincta malitiæ ſpecies, qualis eſt verbi gratiâ ſi alterum ad ejuſdem ſceleris ſocietatem aſciverit: ſunt enim ſpecie morali diſtinctæ res occiſio animæ complicis, & occiſio corporis inimici. Idem eſto judicium de pluribus turpibus actibus, qui proximè præcedunt vel comitantur completam fornicationem; non enim ſunt exprimendi in accuſatione conſummatæ fornicationis, niſi involuant, ut dixi, alterius malitiæ ſpeciem.

VII. Concilium Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. definit omnia peccata mortalia in ſpecie & ſigillatim eſſe declaranda: & ibid. can. 7. omnia & ſingula eſſe confitenda. Quæ voces *ſigillatim* & *ſingula*, docent eſſe peccatorum mortalium numerum exprimendum. Ratioque eſt, quia alioquin Sacerdos non poſſet ſufficienter ſtatum pœnitentis agnoſcere ad juſtum ferendum judicium: quantum enim diſcrimen eſt ejus qui ſemel, & ejus qui centies ejuſdem ſpeciei mortalem culpam commiſit? Nam ſingulæ iterationes ſunt per ſe ac ſeorſim materia hujuſce Sacramenti neceſſaria, cùm in ſingulis toties de novo mortaliter Deus offendatur, novaque damnationis cauſa congeratur.

VIII. Itaque is qui ſæpius actus odij erga proximum repetiit cum morali interruptione, tenetur numerum iſtorum actum exponere; vel certum, ſi poteſt; vel veriſimilem. Item is qui numerum certum expoſuit, & poſtea recordatur alicujus actus ſupra numerum quem expreſſit, debet hunc vel hos actus qui numerum illum excedunt accuſare in alia confeſſione, niſi in priore confeſſione numerum expreſſerit addendo vocem *circiter*, aut *pluſminus*; hac enim vocis adjectione fit ut actus qui poſtea in recordationem venit comprehendatur: ſed ſi ſint multi actus quorum fuerat oblivio, non poterit eorum numerus per vocem *pluſminus* verificari, ideoque ſeparatim confitendi erunt. Sic qui dixit decies pluſminus, & deinde recordatur fuiſſe duodecies, non tenetur ſeparatim duos actus illos confiteri; ſed ſi recordetur quinque actuum, tenebitur confiteri. Sed ſi majorem numerum expreſſerat, verbi gratiâ triginta pluſminus, poterunt ibi ſufficienter includi tres aut quatuor actus, quorum poſtea recordatus fuerit. Creſcente namque numero expreſſo augetur eadem proportione numerus incluſus & ſignificatus his vocibus *circiter*, aut *pluſminus*, ut fert communis hominum uſus ac notio. Porrò ad ineundam rationem numeri alicujus peccati ſæpiùs ex mala conſuetudine aut pernicioſæ occaſionis præſentia commiſſi, via expeditior eſt explorare quoties in die vel hebdomada fuerit peccatum iteratum, & quanto tempore perverſa illa peccati conſuetudo duraverit.

IX. Meretrix expreſſioni numeri ſatisfacit, ſi dicat ſe tanto tempore fuiſſe proſtitutam. Sed aliquas graviores impudicitiæ ſpecies tenetur cum earum numero quoad fieri poteſt exprimere, nimirum ſacrilegia cum aſtri-

ctis voto continentiæ, & inceſtus admittendo patres & filios, aut plures fratres, & coïtus quos habuit contra naturam.

X. Concubinarius pariter ſatisfacit dicendo ſe tanto tempore uſum fuiſſe concubina, nec tenetur numerum illicitarum cum illa conjunctiõnum explorare. Bonacina diſput.5. de pœnit. quæſt.5. ſect.2.puncto 2.§.3. difficult.2. num.19. & docet Suarez de pœnit. diſput.22. ſect.5. num.37. ei qui commiſit multa unius ſpeciei peccata nullo modo expedire ea ſigillarim ſingula enarrare: tum quia hoc longiſſimi negotij eſt, nec ullo modo neceſſarium: tum quia inde ſeges ampla naſcitur ſcrupulorum, quia poſtea ſemper occurrunt aliqua peccata, de quibus meritò dubitat an ſit confeſſus. Conſentit Navarra enchirid. cap.6. num. 15. expenditque Auguſtini verba hæc: *Quantum perſeveraverit conſideret, & defleat quod perſeveranter peccaverit.* Et habentur in c. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5.

XI. Denique ſumma ratio ac regula numerum peccatorum diſcernendi & confitendi meo quidem judicio hæc eſt, numerum eſſe computandum ex multitudine actuum interruptorum, non autem actuum continuatorum, ſive continuitas ſit formalis, ſive virtualis. Continuitas formalis cenſetur quandiu peccator reipſa intendit interiùs, vel aliquid agit exteriùs quod tendit ad actum malum. Sic ille qui ut diximus gladium parat ad occidendum inimicum, equum conſcendit, viam capeſſit, ſtat in inſidiis, & tandem occidit, unicum peccatum committere cenſetur, quia ab initio intendit homicidium, & illos omnes actus ad id unum dirigit, & ita formaliter hi actus conjunguntur cum homicidio, ut non ſit opus illos confiteri. Sed ſi illi præambuli ac præcedentes actus aliis ad eorum finem minimè ſpectantibus actibus interrumpantur, ſomno, confabulationibus, aliorum negotiorum geſtione, tunc non formaliter continuari cenſentur cum homicidio intento, ſed ſolùm virtualiter. Simili ratione is qui ſuis in ædibus concubinam tenet, hoc ipſo habet intentionem continuandi in malo propoſito cum eadem; & per illam quæ fit ad hunc finem cohabitationem omnes actus luxurioſi quos cum ea habet, continuãtur ſaltem virtualiter in continuatione illius ad hunc malum finem convictus, adeout non teneatur numerum illorum actuum exprimere ſi tempus expreſſerit quo id malum perduravit, niſi ut ſuperiùs dixi de meretrice, alios actus ſpecie à fornicatione diſtinctos commiſerit; hi namque ſigillatim cum ſuo quique numero exprimendi erunt, quales ſunt actus luxuriæ contra naturam.

XII. Jam hîc agendum de peccatorum circunſtantiis exprimendis à pœnitente. Circunſtantiarum quadruplex eſt differentia; vel enim ſunt augentes ſeu aggravantes peccatum, ut eſt actus odij deliberatus unus & individuus ſi duraverit per ſeſquihoram aut duabus continuis horis, ſi una eademque illicita copula brevior fuerit aut longior, ſi ad eam oſcula quoque adhibita fuerint, necne; vel ſunt circunſtantiæ minuentes peccatum,

ut

ut ſi mulier conſenſit in ſtuprum ſemel requiſita, aut poſt multas & importunas preces; vel ſunt impertinentes, ut ſi quis longo aut brevi gladio alterum occidit, dextera manu an ſiniſtra, & iſtas nemo diffitetur eſſe ſilendas ut inutiles & ſuperfluas; vel ſunt ſpeciem peccati mutantes, & iſtas affirmant omnes eſſe neceſſariò confitendas juxta præſcriptum Tridentinæ Synodi *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. his verbis: *Colligitur præterea etiam eas circunſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant, quòd ſine ipſis peccata ipſa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innoteſcant.* Hujuſmodi verò ſunt quæ peccatum mortale conſtituunt, quod alioqui veniale, aut etiam nullum eſſet: ut ſi quis levem & venialem culpam alterius retulit, hac tamen mente ut infenſiſſimum illi concitaret inimicum; ibi enim venialis alioqui detractio redditur mortalis: aut ſi quis laïcus manu tangat mappam altaris dum credit per erroneam conſcientiam ſe hoc faciendo peccare mortaliter; ſic enim actio indifferens, & ne quidem venialiter culpabilis degenerat in mortalem culpam. Sciendum namque ex conſcientia errònea naſci peccatum in actibus etiam per ſe licitis: hac ratione, quia quiſquis hoc agit quod judicat illicitum, determinat ſe, & conſentit in malum, & proinde peccat. Idque confirmatur Rom. 14. his verbis: *Scio & confido in Domino Jeſu, quia nihil commune per ipſum, niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt.* Et ſubinde: *Qui autem diſcernit ſi manducaverit, damnatus eſt, quia non ex fide: omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Fidem hoc loco interpretantur S. Chryſoſtomus, S. Thomas, aliique communiter perſuaſionem & dictamen conſcientiæ. Speciem etiam peccati mutant circunſtantiæ illæ quæ ita peccato de ſe mortali conjunguntur, ut per eas accedat actui alia quoque peccati mortalis ſpecies. Sic circunſtantia clerici percuſſi facit ut ea percuſſio, quæ eſſet mortalis in perſona laïci, induat quoque ſacrilegij crimen: & ſtuprum cum conſanguinea augetur crimine inceſtus. Cùm verò nihil dubij ſit circa circunſtantias impertinentes, & circa eas quæ peccati ſpeciem mutant in materia mortali, tota ſupereſt difficultas circa circunſtantias intra unam eandemque ſpeciem tantùm aggravantes, & circa circunſtantias peccatum diminuentes.

XIII. Circunſtantiæ minuentes non ſunt neceſſariò exprimendæ in confeſſione, qualis eſt in eo qui metu morbi pollutionem procuravit, aut in eo qui injuriâ provocatus odium proximi concepit, aut qui conſenſit in crimen longa & urgente alterius perſuaſione & minis adactus. Sed tamen ſi minuens circunſtantia peccati ſpeciem immutet faciendo veniale quod alioqui eſſet mortale, à pœnitente exprimenda neceſſariò eſt, ut ſi cui grave damnum illatum fuerit per ſubreptionem & imperfectam inadvertentiam; ut ſi quis per ludum venialiter culpabilem hominem terræ alliſit, eoque caſu incautè caput ei effregit; aut ſi quis venator telum in hominem

vibravit & occidit credens eſſe feram. Quæ hactenus de circunſtantiis minuentibus dixi, communi Doctorum conſenſu firmantur, etiam illorum qui ſecus judicant de aggravantibus circunſtantiis, quanvis eadem utrobique videatur eſſe ratio non confitendi utraſque. Sanè ſimplicitas pœnitentis ejuſque bona fides facilè illum excuſat à peccato, ſi has minuentes circumſtantias & ſpeciem peccati mutantes ſubticuerit ignorans & credens id ſibi eſſe per humilitatem convenientius in ſtatu pœnitentis conſtituto excuſationes peccati ſubticere.

XIV. Circunſtantias quanvis notabiliter aggravantes, ſi per eas ſpecies peccatorum non mutentur, minimè neceſſe eſt confiteri, ut docet gravior & communior Doctorum pars. Sanctus Thomas in 4. diſt. 16. qu. 3. art. 2. quæſtiunc. 5. Sanctus Bonaventura ibid. diſt. 17. qu. ult. Paludanus in 4. diſt. 16. qu. 3. art. 3. Durandus qu. 4. Medina de pœnit. tract. 2. q. 7. Vaſquez quæſ. 91. art. 1. dub. 2. num. 6. Valentia tom. 4. diſp. 7. qu. 11. puncto 1. aſſertione 5. Navarra enchir. cap. 6. num. 6. Reginaldus lib. 6. n. 135. Bonacina de pœnit. diſp. 5. q. 5. ſect. 2. puncto 2. §. 3. difficult. 3. n. 5. contra Sotum in 4. diſt. 18. qu. 2. art. 4. concluſ. 7. Suarez diſp. 22. ſect. 3. n. 5. Coninch. diſp. 7. dub. 3. n. 13. & alios. Ratio hujus concluſionis eſt primùm, quia Tridentinum loco cit. tradens accuratè illa quæ neceſſaria ſunt ad Pœnitentiæ Sacramentum, non alias exigit confitendas peccatorum ſpecies, quàm quæ peccati ſpeciem immutant. Secundò quia conſentiunt etiam adverſantis ſententiæ authores, non eſſe neceſſe ut circunſtantiæ peccatum minuentes exprimantur, niſi quando ſpeciem mutant peccati; ſed non minùs influunt ad notitiam ſtatus pœnitentis & rectum judicium miniſtri expreſſiones quibus peccatum notabiliter minuitur, quàm quibus notabiliter aggravatur. Tertiò quia omnes ferè confeſſiones de validitate nutarent, & pœnitentes etiam peritiores & prudentiores inter innumeros ſcrupulos anxij fluctuarent, cùm neſciatur quis ſit pônendus limes inter illiuſmodi circunſtantiarum differentias notabiliter & non notabiliter aggravantium, neque poſſint certæ tales regulæ aſſignari, ubi nulla eſt ſpecifica differentia: & ſi quis proprio ingenio proprios ſibi limites præfigat, alius aut reſtrictiores, aut remotiores ſibi præſcribet, & à pœnitentibus exiget. Cunque nullâ certâ nitatur regulâ, cras terminos pro humani ingenij inconſtantia aliò transferet quos heri alio loco poſuerat, nihilque incertius aut vacillantius erit quàm ipſæ neceſſariæ & ad Sacramenti validitatem & effectum requiſitæ conditiones. Quartò denique fruſtra & indebitè requiruntur ad hoc Sacramentum ut neceſſariæ conditiones, de quibus nullum extat aut uſquam extitit, ſive Chriſti, ſive Eccleſiæ præceptum; atque ita injuſtè aſtringitur pœnitentium libertas. Obiiciunt adverſarij Concilium ipſum Tridentinum d. ſeſ. 14. cap. 5. dicere eam peccatorum

confeſsionem

confeſſionem eſſe neceſſariam quæ ſufficiat ut Sacerdos de eorum gravitate rectè judicare poſſit. At idem locus pariter convinceret ad obligationem exprimendi quoque circunſtantias notabiliter minuentes, cùm æqualiter influere poſſint ad ejuſmodi notitiam & rectum de peccatis judicium: contrariorum enim eadem eſt diſciplina. Sed Patrum Tridentinorum longè alia mens eſt, hoc enim duntaxat intendunt, ut diſcernatur ſingulorum peccatorum gravitas ex regulis quas ſolas disertè ibi proponunt, nimirum quatenus cognoſci poteſt ex confeſſione peccatorum ſecundùm illorum ſpecies, numerum & circumſtantias illas, quibus eorum ſpecies immutatur. Dices indeſequi, quod ſufficiat ei qui mille aureos ſubripuit, ſi ſolùm confiteatur ſe aliquid furatum in notabili quantitate, quæ tamen quantitas poteſt ſufficere in furto unius aurei. Reſpondendum & hanc potuiſſe accuſationem ſufficere, niſi officium eſſet Sacerdotis providere reſtitutioni faciendæ; quam ad rem opus eſt ut ſciatur exactiùs quantum fuerit furto ablatum, & intra quod tempus, & quibus modis exigenda ſit illa reſtitutionis executio. Quin etiam ipſi adverſantes nobiſcum ſentiunt unicam unius fornicationis confeſſionem ſufficere, vel homicidij, etiamſi multi actus præceſſerint, qui ſinguli ſeorſim ſpectati ſint totidem peccata mortalia, & advenire poſſunt ſine completa fornicatione vel homicidio; & hæc viciſſim ſæpe adveniunt ſine illis actibus præambulis: & illi quidem actus præcedentes & concomitantes fornicationem vel homicidium magis procul dubio & à ſeipſis invicem, & à duobus illis conſummatis multò plus differunt, quàm nummus aureus ab alio aureo, qui ſimul uno furto ablati ſupponuntur; & tamen illorum diverſorum actuum inordinatorum expreſſionem non eſſe in ſacramento neceſſariam omnes admittunt.

XV. Quæritur utrum confeſſio dubiorum peccatorum requiratur ad integritatem neceſſariam? Concludendum eſt abſolutè, eum qui dubitat ſe peccatum aliquod commiſiſſe, aut qui ſciens quidem ſe commiſiſſe, dubitat an ſit mortale necne, aut eum qui ambigit utrum illud aliàs confeſſus fuerit, teneri illud confiteri. Stat enim in caſu dubitationis poſſeſſio certa pro lege confeſſionis, ut omnes conſentiunt. Et Concilium Tridentinum dum ſeſ. 14. cap. 5. & can. 7. excipit ab obligatione confitendi ſola peccata venialia, ſubdit huic obligationi peccata, de quibus an ſint mortalia dubitatur. Nec obſtat illud, quod is qui dubitat ſe voviſſe, non aſtringitur ad ejus impletionem: & ſimiliter is qui anceps animi eſt utrum damnum intulerit, non tenetur damnum reſarcire. Id quidem verum eſt, quia in illis ſtat poſſeſſio pro libertate dubitantis, at in confeſſione dubiorum ſtat poſſeſſio pro lege confeſſionis. Si dicas in dubiis meliorem eſſe conditionem poſſidentis, c. *Ex literis*, de probationib. concedo id quidem; ſed nego hunc pœnitentem poſſidere hanc libertatem. Ubi enim

conſtat

conſtar de præcepti obligatione, & dubitatur de exemptione ſeu excuſatione à præcepto, ſubſiſtit poſſeſſio pro lege aut præcepro.

XVI. Cæterùm aliud cenſendum de eo qui probabili tatione ductus opinatur, quantunvis cum aliqua in oppoſitum formidine, ſe id peccatum non commiſiſſe, aut à ſe commiſſum confeſſum fuiſſe, qui non aſtringitur ad ejus confeſſionem; favet enim ei ſua quam probabilem rectè judicat opinio. Et ſanè quis tam felicis memoriæ eſt ut certiſſimè recordari poſſit particularis à ſe factæ confeſſionis ſingulotum peccatorum vererum quæ poſt mulros annos in mentem ejus redeunt? Hac ſanè ratione via latiſsima aperiretur innumeris ſcrupulis & tepetitionibus anxiis priſtinarum accuſationum. Is verò qui ſolitus fuit accuratum examen ſuis confeſsionibus anteactis præmittere, eoque magis ſi generales confeſsiones quam exactiſsimè ediderit, cauſam habet admodum probabilem animo quieſcendi & credendi ſe talem accuſationem non omiſiſse; aut ſi fortè in individuo omiſerit, perſuadendi ſibi quod eam ſub ſpecifica ſaltem expreſſione comprehenderit. Exempli causâ ſi fuerit aliqua famæ alienæ derractio, quod eam ſalrem comprehenderit quando non tantùm includere intendens quindecim particulares detractiones quarum ſigillatim recordabatur, intendens tamen cæteras comprehendere detractiones quarum in individuo non recordabatur, ex judicio probabili ut fieri à cautioribus ſolet, numerum præfatum auxit, ſeque triginta detractionum accuſavit: & ita de cæteris accuſationibus tam numerum actualis recordationis, quàm oblitorum aliorum probabilem exprimentibus. Id enim ſufficit ad oblitorum expreſsionem, quandoquidem talis expreſsio id habet omne quod à Concilio requiritur, ſpeciem ſcilicet, & quoad accuratè fieri potuit numerum peccarorum. Hanc doctrinam circa dubia & probabilia tradunt Suarez de pœnitentia diſp. 22. ſect. 9. n. 6. Sanchez in ſumma lib. 1, cap. 10. num. 66. Bonacina diſp. 5. qu. 5. ſect. 2. p. 2. §. 3. diffic. 4. n. 4. & alij.

CAPVT XI.

De cauſis ab integritate confeſsionis excuſantibus.

I. CONFESSIONIS integritatem diſtingunt communiter Doctores in materialem & formalem. Materialem dicunt quâ ita omnia peccata exprimuntur quorum reus eſt pœnitens, ut nullum prætermittatur. Formalem verò quâ omnia peccata ſua pœnitens exprimit quæ tenetur exprimere, quanvis aliqua taceat quæ hîc & nunc non tenetur exprimere. Materialem porrò non eſſe præceptam ad hoc Sacramentum, ſed formalem duntaxat integritatem. Cúmque veriſsima ſit doctrina iſta, reſtat nunc inveſtigandum quibus caſibus ſufficiat formalis integritas.

II. Primus caſus contingit in oblivione peccati mortalis, aut in ejus inadvertentia vel ignorantia, vel inculpabili prorſus, vel ſaltem non mortaliter culpabili, qualis non eſſet in eo qui ſuæ conſcientiæ examen neglexiſſet ante confeſsionem; ſic enim eſſet iſta omiſsionis culpa mortalis: ſed ſi tantùm venialis negligentia intervenerit, non fruſtrabitur pœnitens fructu hujus Sacramenti.

III. Secundus caſus eſt in Sacerdote qui non poteſt aliquod ſuum peccatum confiteri niſi manifeſtando peccatum & peccati authorem, cujus ipſe confeſsiontm audivit: abſolutè enim tenetur illud reticere ſi neceſsitate urgetur confeſsionis, nec habeat Confeſſarij copiam cui ſit pœnitens ignotus: ſed ſi non urgetur præſenti neceſsitate confitendi, tenetur differre, atque etiam aliò proficiſci ad integrè confitendum. Tertius caſus eſt in muto nutibus confitente Sacerdoti nutus ejus non intelligenti; nam impotentia loquendi excuſat ab integritate materiali. Quartus eſt in extraneo, cujus idioma non ſatis intelligitur, modò non ſit copia alterius Confeſſarij qui ejus linguam benè intelligat. Quintus caſus eſt quum pœnitens ex juſta ratione conjectatur vel proprium vel Confeſſarij detrimentum, ſi deficiente alterius Confeſſarij commoditate, & urgente animæ propriæ ſalute confiteatur reticendo aliquod mortale peccatum, ne id inde ſequatur detrimentum: ut ſi juſta ſit metuendi cauſa ne Confeſſarius ipſe ex inſita malitia aut innata levitate linguæque incontinentia notificet id

peccatum, aut odium adverſùs pœnitentem vel vindictam concipiat, aut etiam ad turpia ſolicitet. His enim prævisis tenetur ipſe pœnitens reticere, ne propriam aut Confeſſarij ſalutem prodat. Sed ubi ratione ſufficienti non nititur illud judicium aut ſuſpicio, non poteſt pœnitens ſilere aliquod mortale peccatum.

IV. Sextus caſus eſt quum infirmus morbo laborat contagioſo, nec poteſt à longè confeſſio ejus audiri; tunc enim auditis uno aut altero peccato, ſi ſit grave ex diuturniori aſſiſtentia periculum, poteſt à Sacerdote ſtatim abſolvi, ut docent Vaſquez, Coninch, Bonacina. Septimus caſus obtingit quando infirmus nimis fatigatur, adeout ejus vires periclitentur in exactiori peccatorum explicatione, ſive ipſe per ſe admoneat, ſive id prudens Confeſſarius advertat. Henriquez, Bonacina. Octavus caſus eſt in mortis imminente periculo, ut incendio, naufragio, ruina: poteſt enim Sacerdos audito à ſingulis uno peccato omnibus ſimul unam abſolutionem impendere dicendo: *Ego vos abſolvo*. Eadem ratio eſt in repentina hoſtium irruptione. Ubi verò inſtat periculoſus cum hoſte conflictus poſſunt omnes ſimul oſtendere ſigna doloris de peccatis, ſimulque omnes aliqua peccata confiteri, & ſic ſimul abſolvi, ſaltem ſub conditione, ſi talis confeſſio valeat ad Sacramentum. Sylveſter in v. *Confeſſio* 1. num. 23. Angelus ibid. num. 29. Reginaldus in praxi lib. 8. num. 23. Coninch diſput. 7. dub. 9. num. 74. Item quando periculum eſt ne confitens ſubitò moriatur antequam detur abſolutio.

V. Utrum verò licitum ſit peccatum reticere quod exprimi aliter non poſſit niſi manifeſtando peccatum complicis, ubi non adeſt alius Confeſſarius cui complex ipſe ſit ignotus? duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ, quarum Authores utrinque damnant peccati mortalis ſecus facientes quàm ipſi opinantur. Obligant enim in iſto caſu ad particularis iſtius peccati ſilentium eum qui confitetur Marſilius in 4. diſt. 16. q. 12. art. 4. ad 7. Armilla v. *Circunſtantia*, num. 11. Navarrus cap. 7. num. 3. Viguerius inſtitut. Theolog. cap. 16. §. 4. verſ. 17. Ex adverſo teneri pœnitentem iſto caſu ad integritatem materialem, docent S. Thomas opuſc. 12. quæſt. 6. & in 4. diſt. 16. qu. 3. art. 2. ad 4. Durandus ibid. qu. 4. lit. *V*. item S. Antoninus, Adrianus, Suarez, Coninch. Ratio primæ ſententiæ eſt, quia ubi concurrunt oppoſita præcepta, quorum unum eſt juris naturalis, quale eſt de conſervanda proximi fama; alterum juris poſitivi, ut eſt materialis integritas confeſſionis, oportet ut naturale præceptum prævaleat poſitivo. Ratio autem ſecundæ ſententiæ eſt, quia nullus caſus occurrit obligans reum ad fatendum proprium delictum alicui judici, qui non eundem pariter obliget ad prodendum complicem ſi nequeat aliter proprium delictum manifeſtare ſufficienter, aut ſi de illo juridicè interrogetur. At Confeſſarius eſt judex; & circunſtantia complicis eſt quandoque prorſus neceſſaria ad competentem in interiore tribunali cauſæ cognitionem,

nem. Socius verò delicti ſe huic legi per ſuum crimen ſubjecit. Cùm itaque hac in cauſa jus amittat ad propriam famam, ſequitur per ejus manifeſtationem non violari jus naturale, atque ita corruit contrariæ partis argumentum. Conſentiunt tamen in hoc uno oppoſiti Doctores ubi eſt alterius Confeſſarij copia qui complicem non cognoſcat, aſtringi pœnitentem obligatione recurrendi ad illum, atque ita conſulendi æſtimationi complicis ſimulque confeſſionis integritati materiali.

VI. Communis olim opinio fuit pœnitentem reſervatorum caſuum reum abſolvi poſſe ab inferiore Sacerdore; & deinde remitti ad ſuperiorem pro reſervatorum abſolutione directa, cùm jam eſſet ab inferiore ab iiſdem abſolutus indirectè. Sed ſi primùm recurrerit ad ſuperiorem, poſſe ab eo ejus audiri confeſſionem circa ſola reſervata peccata, & ab hoc abſolvi, & poſtea ad Sacerdotem inferiorem remitti pro confeſſione & abſolutione non reſervatorum. Ita cenſuerunt Dominicus Soto, Cajetanus, Paludanus, Joannes Major, S. Antoninus, Gabriel Biel, Durandus, Angelus, Navarrus, Graffius, Emanuel Sa v. *Abſolutio*, Toletus lib. 3. cap. 8. Sed his opponuntur communiter recentiores, qui illud primum de inferiori Sacerdote jure meriro negant, eo quod careat juriſdictione circa reſervata. Secundum etiam de Superiori, quia integritas confeſſionis citra caſum neceſſitatis eſt divini ac indiſpenſabilis juris. Ita Suarez, Vaſquez, Becanus, Coninch, Laiman, Bonacina, Filliucius aliique. Id luculenter probant verba iſta Concilij Trident. ſeſ. 14. cap. 7. *Extra articulum mortis Sacerdotes cùm nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad ſuperiores & legitimos judices pro beneficio abſolutionis accedant.* Veruntamen in caſibus neceſſitatis, in quibus valeret etiam dimidiata confeſſio, poſſet Sacerdos carens poteſtate circa reſervatos caſus abſolvere hos quidem caſus indirectè, cætera autem non reſervata peccata directè. Suarez diſput. 31. ſect. 3. n. 2. Henriquez lib. 6. cap. 15. n. 1. Coninch diſp. 8. dub. 13. n. 101. & 103. Id etiam iidem extendunt extra caſum neceſſitatis, quando pœnitens bona fide confitetur, etiamſi confeſſarius peccaret per ignorantiam aut malam fidem.

VII. Celebris agitatur inter Doctores quæſtio, utrum ille poſſit abſolvi qui Confeſſorem acceſſiri mandavit urgente mortis periculo, & antequam Sacerdos advenerit loquelam amiſit, aut mente vel ſenſibus deſtitutus repentè fuerit. Negant poſſe eo caſu abſolvi Sotus in 4. diſt. 18. qu. 2. art. 5. Lopes 1. p. c. 18. & nonnulli alij. Sed ex adverſo abſolvi poſſe affirmant S. Antoninus 3. p. tit. 10. cap. 2. circa med. Sylveſter v. *Confeſſio* 3. qu. 3. Navarra cap. 26. n. 27. Bellarminus lib. 2. de pœnitentia, cap. 7. ad finem. Suarez de pœnit. diſput. 23. ſect. 1. num. 5. Bonacina de pœnit. diſp. 5. qu. 5. ſect. 2. p. 2. n. 7. Coninch de pœnit. diſput. 7. dub. 10. n. 97. Toletus lib. 3. cap. 8. & plerique cæteri, quibus ſuffragamur. Ra-

tio eſt, quia impotentia diſpenſat ab integritate materiali confeſſionis; hic autem æger confeſſus eſt ut potuit in genere ſe habere peccata, deque eis dolere dum petiit Confeſſorem, aut ſigna exhibuit doloris. Adeſt igitur qualis exhiberi potuit materia, atque ut ſuppono intentio miniſtri & forma. Eſt igitur validum Sacramentum. Præterea accuſatio unius peccati in genere, cujus ſpeciei nullatenus pœnitens recordatur & dubitat fueritne mortale an veniale, eſt materia neceſſaria & pœnitentem obligans ad ejus in genere confeſſionem, ut cum Navarra cap. 10. n. 5. tenent communiter Doctores. Ergo & iſta generica accuſatio per ſigna præcedentia ægroti qui mox loquelam aut ſenſum amiſit, poteſt eſſe ſufficiens materiã ad abſolutionem. Et ſicut valet confeſſio per interpretem, ita & iſta antè exhibita pœnitentiæ ſigna valent ad Sacramentum, ſi qui tunc præſentes erant affirment & atteſtentur.

VIII. His adducti rationibus præallegati Doctores, Suarez aliique ſapienter affirmant Confeſſorem in conſcientia obligari in tanto ægroti de ſalute æterna periculo abſolutionem ei ſub conditione impendere. Vrgent etiam veterum Conciliorum decreta. Nam Carthaginenſe quartum, cui ſanctus interfuit Auguſtinus, ſic ſtatuit can. 7. *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium qui audierint, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuò moriturus creditur, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit, admoneatur à prædictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus quandiu Sacerdos qui pœnitentiam dederit probaverit.* Hoc idem ferè ſancivit Concilium Arauſicanum primum can. 12. dicens: *Subitò obmuteſcens, prout ſtatutum eſt, baptizari aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu.*

IX. Argumentum adverſantium hoc eſt: Non debet quis ſacramentaliter abſolvi niſi accedat peccatorum confeſſio, quæ nulla hîc ineſt, cùm peccata non magis cognoſcantur quàm ante illa edita ſigna; ſcitur enim in genere quemlibet hominem eſſe peccatorem. Sed facilis eſt reſponſio; adeſt enim confeſſio qualis adeſſe in illo eventu poteſt: & quanvis anteà hîc æger agnoſcebatur ut peccator, jam agnoſcitur ut peccator ſe accuſans per petitionem confeſſionis, aut per ſigna contritionis vel præſentia, vel à circunſtantibus atteſtata. Et aliunde ex illo qui tenetur ſe accuſare peccati in genere cujus ſpeciem oblitus eſt, liquet genericam confeſſionem eſſe aliquo caſu & ſufficientem & neceſſariam materiam ſacramentalis abſolutionis. Signa quæ Sacerdos poteſt ab ægroto expetere loqui non valente ſunt ſtringere expetentis Sacerdotis manum, aut oculos vel manus ſurſum elevare, aut pectoris percuſſio, aut oblatæ crucis exoſculatio.

Et

Et quanvis ſufficere aliquando poſſit præſentium hominum atteſtatio, conari debet Sacerdos exprimere ab ægroto ſigna præſentia, ut communes hujus Sacramenti leges quoad fieri poteſt obſerventur.

X. Sed ubi nulla moraliter proxima ſigna præceſſerunt petitæ confeſſionis aut contritionis, neque à Sacerdote perſpecta, neque à circunſtantibus atteſtata, nullatenus debet impendi abſolutio ubi nulla prorſus exhibetur materia Sacramenti; ideoque contraria opinio nihil habet probabilitatis, ſed eſt planè improbabilis. Coninch. diſput. 7. n. 6. Navarra in manuali, cap. 26. n. 27. Bonacina diſp. 5. qu. 5. ſect. 2. punct. 1. n. 10. Vaſquez q. 91. art. 2. dub. 1. n. 36. Henriquez lib. 6. cap. 10. num. 9.

CAPUT XII.

De illorum confeſſione qui venerunt ex alia diœceſi: & de caſuum reſervatione.

I. SUPPONITUR in primis quod ſuperiùs dixi, poſſe quem abſolvi in aliena diœceſi à Sacerdote in hac diœceſi approbato. Nunc quæſtio eſt circa reſervatos in una diœceſi caſus, & non in alia: ut ſi Titius Maſſilienſis commiſerit peccatum ab Epiſcopo Maſſilienſi reſervatum, & profectus Aquas-Sextias ad litigandum coram ſupremo Senatu Provinciæ ibi reſidente, confiteatur apud Sacerdotem diœceſis Aquis-Sextienſis in qua ille caſus non eſt reſervatus, an poſſit per eundem ab illo caſu abſolvi? Negant poſſe abſolvi Sotus in 4. ſentent. diſt. 18. qu. 2. art. 4. Medina lib. 1. cap. 10. Graffius lib. 4. deciſ. cap. 18. n. 56. Sed meliùs affirmant poſſe abſolvi Cajetanus v. *Abſolutio*, Henriquez lib. 6. cap. 14. n. 9. Suarez diſp. 20. ſect. 1. n. 4. Vaſquez qu. 93, art. 1. dub. 4. ad fin. Bonacina diſp. 5. qu. 7. punct. 5. §. 2. n. 9. Quæ affirmatio duplici ratione fundatur. Primò quia juſta cauſæ cognitio non eſt aſtringenda ſub conditionibus impoſſibilibus, ſic enim judicia tollerentur: ſed eſſet conditio impoſſibilis, & proinde iniqua, ſi Confeſſarius quilibet aſtringeretur ad ſciendum omnes & ſingulos caſus reſervatos in diœceſibus eorum qui ad ſe confeſſionis causâ confluunt, cùm teneatur Confeſſarius ſcire in quibus poſſit vel non poſſit abſolvere. Secundò quia conſtans uſus ac regula receptiſſima eſt, in

omni cauſa delicti judicandum eſſe reum ſecundùm jura ipſius loci in quo idem judicatur reus. Authent. *Quæ in provincia*, C. ubi de crimine agi oport. & c. *Placuit*, 6. qu.3.

II. Hoc tamen limitatur in excommunicationibus reſervatis, ſive ſint à jure, ſive ab homine. In his enim pœnitens indiſcriminatim remittendus eſt ad ſuperiorem proprium, ut ab eo legem accipiat & abſolvatur, itayt ad ipſius arbitrium proprium ſatisfaciat. Et quia cùm ex Nicæni Concilij can. 5. excommunicatio per proprium Epiſcopum inflicta reum alliget in quancunque ſe parœciam aut diœceſim transferat, quod etiam renovatur in c. *Cura ſit*, 11. qu. 3. ſi illa ſit excommunicatio ab homine ſeu judice, nullus alius Epiſcopus poterit ab ea ſolvere, niſi ejus judicis à quo lata eſt Superior, ut eſt reſpectu ſuffraganeorum Metropolitanus, ſed in ſolo appellationis caſu; citra verò appellationem Papa vel Legatus. Sed ſi cenſura reſervata quam pœnitens incurrit, lata ſit à jure, diſtinctione opus eſt: vel enim Sacerdos judicaturus hunc alienæ diœceſis pœnitentem habet ab Epiſcopo proprio vel à Papa poteſtatem abſolvendi à cenſuris ſive in ipſa diœceſi, ſive generaliter ac ſine præfixione reſervatis; & his caſibus poterit abſolvere his irretitum diœceſanum alienum ſibi confitentem, modò parti læſæ aut Eccleſiæ pro delicti qualitate ſatisfaciat, quemadmodum poſſet legitimè proprium condiœceſanum in pari cauſa ſolvere à cenſura.

III. Circa reſervata hoc pariter obſervandum: Si contingat ut quis oblitus alicujus peccati ſui reſervati, abſolutus in confeſſione ab eo fuerit qui facultatem obtinuerat abſolvendi à reſervatis, idem pœnitens in alia confeſſione poterit abſolvi ab iiſdem caſibus reſervatis per alium Sacerdotem approbatum, etiamſi facultate careat abſolvendi à reſervatis. Nam abſolutio collata antè à Confeſſario facultate circa reſervata munito abſtulit reſervationem, quatenus idem abſolverat quidem directè à confeſſis non reſervatis; ſed (cùm gratia Sacramenti dimidiari non poſſit, ſimulque omnia mortalia peccata deleat) idem abſolverat indirectè à non confeſſis in quibus erant caſus reſervati. Ita docent Sanctus Antoninus, Cajetanus, Sylveſter, Navarra, Suarez. Idemque communiter Doctores affirmant de illo qui reſervata quidem confeſſus eſt, & cui abſolutionem pronunciavit Confeſſarius habens circa reſervatos caſus facultatem; ſed ipſe pœnitens ſine mala ſua fide erat animo incapax ad gratiam & abſolutionem Sacramenti. Hic enim confitens poſtmodùm alteri carenti facultate circa reſervata poterit per eum validè abſolvi, juxta S. Antoninum 3. p. tit.14. cap.19. Cajetanum v. *Caſus*, Angelum, Armillam eod. num.4. Sylveſtrum v. *Confeſſio* 1. num. 21. Suarez diſp.31. ſect.4. num.9. Coninch diſp.8. dub.12. num.91.92.93. qui hoc affirmant non ſolùm in confeſſione facta ordinario Superiori, ſed etiam Sacerdoti habenti hanc poteſtatem delegatam. Et his innituntur rationibus: Tum quia talis pœnitens ſatisfacit.

facit reſervationis fini, qui alius non eſt quàm ut Superiori ſe præſentem ſiſtat, à quo poſsit meliùs dirigi & monita ſalutaria cum pœnitentiali ſatisfactione ſuſcipere: at verò pœnitens iſte hæc præſtitit, atque ita ablatâ causâ reſervationis tollitur effectus, hoc eſt ipſa reſervatio. Præterea ſic abſolvens intendit abſolvere quantum fieri poteſt ſecundùm præſentem confitentis diſpoſitionem, quæ quidem eſt incapax abſolutionis à peccato, ſed eſt capax abſolutionis à reſervatione. Tertiò quia cùm tam multi atque adeo graves Authores hoc aſſerant, nec Superiores ac Prælati Eccleſiæ ullatenus contradixerint, cenſentur conſentire.

IV. Licèt autem prædicti Authores abſolutè loquantur, his tamen adjungendum cenſui, neceſſe eſſe ut pœnitens, quantumvis aliunde indiſpoſitus, accedat cum bona fide, hoc eſt ſciens & volens non abutatur confeſsione. Nullatenus enim præſumi debet Superiores velle favoribus proſequi eos qui animo ſacrilego & cum aperta malignitate Sacramentis abutuntur: ut enim ſancitur in l. 177. ff. de regul. jur. nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. Aitque c. *Si vir*, de cognat. ſpirit. Nemini ſua fraus patrocinari debet, vel dolus.

CAPUT XIII.

De opinione probabili.

I. PRæsupponendum eſt, variè quidem accipi nomen conſcientiæ; ſed quod ad præſentem diſquiſitionem attinet, conſcientiam eſſe judicium quo aliquid bonum aut malum eſſe judicamus. Etſi enim lex, ſive naturalis ſive poſitiva, ſive divina ſive humana, ſit prima ſive bonitatis ſive malitiæ operationum noſtrarum regula; at proxima regula eſt ipſum conſcientiæ judicium ſeu rationis dictamen proponens voluntati objectum tanquam honeſtum vel turpe. Porrò conſcientia iſta ſeu rationis judicium variè diſtinguitur: vel enim rectè judicat, & dicitur conſcientia recta: vel errat, & dicitur conſcientia erronea: vel neque aſſentit, neque diſſentit, & dicitur dubia conſcientia: vel aſſentit quidem uni parti, ſed cum formidine circa partem oppoſitam, & dicitur conſcientia opinans: vel nullum præbet aſſenſum, ſed tamen magis in unam partem inclinat quàm in alteram, & dicitur ſuſpicioſa: vel ducitur in formidinem ac vehementem

hementem apprehenſionem peccati, ſed tamen ex levibus fundamentis quæ vir prudens ſpernenda eſſe judicet; & dicitur conſcientia ſcrupuloſa, quæ quidem ut rectificetur, quantûcunque formidet aut violenter aliquid apprehendat, debet firmum judicium cohibere, & ſibi tanquam incapaci recti judicij diffidendo, aliorum prudentiorum doctrinæ ac judicio ſe committere & obtemperare, ut omnes Theologi Scriptores conveniunt. Itaque ſcientia aut fides habet firmum aſſenſum; opinio habet aſſenſum non planè certum ac firmum, ſed cum formidine oppoſiti: ſuſpicio nullum præbet aſſenſum, ſed magis in unam quàm in alteram partem propendet. Dubium quoque expers ita eſt omnis aſſenſus, ut ſit in æquilibrio, nullamque in partem magis aut minùs inclinet. Fides igitur, ſcientia & opinio aſſenſum habent; ſuſpicio autem & dubium aſſenſu vacant. Atque ſuprà memoratæ diſtinctiones iſtæ ab omnibus admittuntur.

II. Scientia, opinio & dubium diſtingui ſolent in ſpeculativa & practica. Speculativa dicuntur quando intellectus in communi dictat ut certum, vel opinatur vel dubitat aut ſuſpicatur aliquid eſſe licitum aut illicitum. Practica quando in ſingulari, ſeu hîc & nunc, ſeu perpenſis particularibus circunſtantiis intellectus judicat aliquid ut certum vel opinabile vel dubium. Ex ſcientia vel dubio vel opinione vel ſuſpicione ſpeculativis oriuntur ſcientia vel dubium vel opinio vel ſuſpicio practica; valet enim ductum argumentum ab univerſalibus ad ſingularia ſub illis comprehenſa, niſi aliqua ratio ſpecialis aut particularis conditio judicium practicum à ſpeculativo faciat differre, judicando propterea hîc & nunc licitum quod in communi judicatur illicitum, aut de eo dubitatur. Itaque quando adeſt ſcientia, opinio ſeu dubitatio ſpeculativa, licitum eſt quandoque contrarium operari, eo quod adſit cognitio practica ſuadens oppoſitum hîc & nunc ex ſpeciali circunſtantia. Hoc modo ſciens ſpeculativè non licere in feſtis ſervilia exercere, poteſt practicè formare conſcientiam ſibi hoc licere, quia egeſtate premitur. Similiter dubitans ſpeculativè an hæc res ſit ſua, poteſt practicè non dubitare licere ſibi eam retinere, eo quod poſſideat, & in dubiis melior ſit poſſidentis conditio. Unde conſtat id quod in communi eſt illicitum, aliquoties in particulari eſſe licitum ratione ſpecialis circunſtantiæ. Sic docent Cajetanus opuſc. 17. reſponſ. 13. dub. 7. Medina de reſtitut. qu. 17. §. *Aliter tamen.* Soto in 4. diſt. 27. qu. 1. art. 3. §. *Imò verò:* Sanchez lib. 1. de matrim. diſp. 41. n. 8. idem in Decalog. lib. 1. cap. 9. Suarez tom. 5. in 3. p. diſp. 40. ſect. 5. n. 14. Vaſquez in 1. 2. qu. 19. art. 6. diſp. 65. cap. 1. n. 2.

III. Res ita diverſæ ſunt opinionem eſſe probabiliorem, aut eſſe tutiorem, ut opinio probabilior poſſit eſſe minùs tuta, & opinio tutior poſſit eſſe minùs probabilis. Tutior enim ea dicitur quæ à periculo peccati remotior eſt; probabilior autem quæ fortioribus innititur fundamentis. Ut ſi controverſia ſit an aliquid liceat, vel an ad aliquid obligemur, opinio

opinio negans licere, & dicens nos obligari eſt tutior, etſi minùs probabilis ſi debiliori fundamento innitatur.

IV. Quando poſt adhibitam diligentem inquiſitionem, quam ego poſt ſapientiores & graviores Doctores contra quoſdam neotericos prærequirendam & neceſſariam ad hoc exiſtimo, ut quis prudenter & tutâ conſcientiâ poſſit judicare & agere, ſi nihil certi & planè perſpecti (quod frequenter in rebus humanis occurrit) compareat, tunc & non alias poteſt quis agere ex opinione probabili. Concluſio iſta eſt contra Fagnanum in c. *Ne innitaris*, de conſtitut. num. 59. qui in morali quacunque materia negat licitum eſſe opinari, eo quod opinio (ſic enim argumentatur) verſetur circa rem incertam, & ei conjuncta ſit formido oppoſiti; ipſe verò conſtanter affirmet neceſſariam eſſe in omni actione morali certitudinem, ſine qua nemo poteſt agere niſi cum peccato, ob periculum cui ſe exponit, quemadmodum & omnis agens cum conſcientia dubia. Verùm ſuperiùs oſtendi latum diſcrimen quod intercedit inter conſcientiam probabilem atque opinativam, & inter dubiam: & ita ſubvertitur ejus fundamentum. Quinetiam illa moralis certitudo quam ipſe circa incertam materiam minùs cautè exigit, reipſa nihil differt niſi verbis ab ipſa quam amoliri nititur probabili opinione, cùm poſt illam omnem quam exigit cautionem in illa quam ſupponit certitudine morali adhuc permaneat illa ipſa quam tantoperè averſatur formido circa oppoſitum.

V. Ille utique Doctor plus exigit in actibus humanis quamplurimis quàm permittit humana & inculpabilis ignoratio circa res quarum certam notitiam Deus conferre homini noluit. Illa verò quam effingit moralis certitudo nulla eſt. Etenim ut quis rem aliquam ita ſe habere certò & citra omnem in oppoſitum ſuſpicionem ſibi certò perſuadeat, debet niti certo fundamento, certaque ac infallibili ratione, non quidem mathematicâ quæ omninò aliter unquam ſe habere queat, ſed morali tamen quæ ſit prudentiæ conformis, ita ut animus rationabiliter circunſpectus & prudens judicet rem juxta communes & frequentiſſimas occurrentias aliter eſſe non poſſe, neque prudenter pertimeſcendum in re præſenti oppoſitum. At verò in illa quam dicit Fagnanus morali certitudine imprudenter judicaret qui omnem contrarij metum aut ſuſpicionem dimovendam judicaret. Aſſumere enim rem de ſe incertam, ſibique velle perſuadere quod certa ſit, & ſuper falſa iſta perſuaſione fundare moralem aliquam actionem, eſt propriè aſſumere pro fundamento circa moralia errorem & falſitatem: quod ſanè eſt omni rationi & rectitudini ac ipſi bonæ fidei legique æternæ ex diametro oppoſitum. Illa namque fictio intellectus ſeipſum fallere conantis, ſibique perſuadere quod res aliqua certa ſit, quam tamen non poteſt ſecundùm rationem aliter quàm probabilem judicare, non excludit formidinem de oppoſito, quandoquidem ipſa poteſt aliter ſe habere, ut omnia rectè judicanti compertum eſt, ipſeque Fagnanus cogitur

tur fateri. Ergo illud quod hîc aſtruit de morali certitudine judicium eſt neceſſariò irrationale, imprudens & à rectitudine devians.

VI. Id quod eſt ſolummodò probabile, non poteſt rectè judicari certum, ſed probabile, idemque opinabile, juxta receptam ab univerſis Theologis Ariſtotelis doctrinam qui paſſim probabile judicium vocat opinionem, atque adeò cap. 1. lib. 1. Topicorum, quinquies uſurpat opinabile pro eo quod eſt probabile, vocans probabile ἔνδοξον, id eſt opinabile, deducto nomine à radice δόξα, quod opinionem ſignificat. Quinetiam prudentiæ virtus circa quam maximè verſatur morum diſciplina, pro ſuo reſpicit objecto res ipſas opinabiles, quæ aliter ſe habere poſſunt, eodem Ariſtotele teſte lib. 6. Ethic. ad Nicom. cap. 5. his verbis: *Omnino prudens eſt qui ad conſultandum eſt aptus; conſultat autem de iis nemo quæ aliter ſe habere non poſſunt, & de iis quæ ſunt neceſſariò conſultatio fieri non poteſt.* Deinde ſic proſequitur: *Cùm autem duæ ſint animæ partes rationem habentes, alterius erit ipſa prudentia virtus ipſius inquam opinativæ partis; nam opinio circa id verſatur quod aliter ſe habere poteſt, & ipſa prudentia.* Hæc Ariſtoteles qui diſtinxerat paulò antè prudentiam à ſcientia: *Quia* (inquit) *ſcientia quidem eſt cum demonſtratione; quorum autem principia ſe aliter habere poſſunt, eorum non eſt demonſtratio.* Ita Philoſophus.

VII. Nullatenus licet ex duabus opinionibus oppoſitis, quarum ſingulæ ſint probabiles, illam præferre quæ ipſi eligenti minùs probabilis exiſtimetur, probabiliore relicta. Hoc docent S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. regul. 4. Gabriel in 4. diſt. 15. qu. 8. art. 3. dub. 2. in 3. probatione 1. concluſionis. Sylveſter v. *Dubium*, qu. 2. Conradus de contractibus tract. 7. qu. 110. concluſ. 1. Corduba in ſuo Quæſtionario, lib. 2. qu. 3. Martinus Navarra in ſumma Hiſpanica, cap. 28. addit. ad n. 183. capitis 27. ut citat contrariæ opinionis aſſertor Sanchez in Decalog. lib. 1. cap. 9. n. 13. illam enim Summam Hiſpanicam nunquam in manû habui. Hæc doctrina eſt contra Sanchez loco cit. & Bonacinam de legib. & peccatis diſput. 2. qu. 4. puncto 9. n. 4. Medinam in 1. 2. qu. 19. art. 6. Suarez 5. tomo, in 3. p. diſput. 40. ſect. 5. n. 6. Vaſquez in 1. 2. qu. 19. diſput. 62. cap. 4. Petrum Navarram lib. 3. de reſtitutionib. cap. 1. dub. 13. n. 237. Noſtræ hujus concluſionis ratio eſt, quia omnem rectam & honeſtam operationem neceſſe eſt conſequi ex recto & juſto quod præceſſerit judicio. Intellectus enim cujus objectum eſt veritas prælucet voluntati ad omnem moralem actionem, ut paſſim docent Ariſtoteles & D. Thomas. Eſt ergo veritas in primis inveſtiganda antequam voluntas ſeſe moveat ad agendum, ut præcipitur Eccli 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.* At verò quiſquis ab ea quam probabiliorem judicat recedit opinione, ut minùs probabilem ſectetur, ſponte ac propriâ electione recedit ab

eo quod judicat propiùs ad veritatem accedere, hoc fine & intentione ut oppoſitæ parti adhæreat quam judicat à vero remotiorem; atque perverſa intentione agit, & ſciens ac volens ſe in majus erroris periculum agit præcipitem; & adversùs propriam conſcientiam rebellat, quod ſine peccato fieri nequit. Eadem ratione Judex ſuo prævaricatur officio ſi ſponte cauſam adjudicet parti cujus videt jus eſſe minùs probabile: & Medicus ſi cæteris paribus circunſtantiis recuſet remedium efficacius quod habet ad manum, ut aliud ægroto adhibeat quod minùs probabiliter proderit: item is à quo petitur conſilium, ſi ſupprimens probabiliorem quam ipſe judicat opinionem, pro ea parte conſulat quæ ſibi minùs videtur probabilis; in his quippe omnibus inſincerè & contra bonam fidem proceditur, atque à recto ſcopo voluntariè aberratur, majuſque periculum præ minori eligitur.

VIII. Ubi verò æqualis ex utraque parte probabilitas apparet, adhibenda eſt diligentior diſcuſſio, adhibendæ quoque devotæ ad Deum preces, qui eſt Pater luminum, à quo deſcendit omne datum optimum & omne donum perfectum. Jacobi 1. à quo ſi nulla illuſtratio aut ſpecialis inſpiratio obtineatur, tum demùm pars eligenda eſt quæ tutior videtur, aut quæ graviores habet Authores ac aſſertores. Huc omnes unà conſpirant graves Authores præter Fagnanum qui omnem ubique averſatur opinionem ut ſuam ubique aſtruat quam vocat moralem certitudinem, ad d. c. *Ne innitaris*, num. 123. de conſtitut. Ad ejus autem argumentum, quod judicare de probabilitate non ſit idem ac judicare de veritate, quoniam ſæpe contingit ut quod reipſa falſum eſt, ſit tamen ſecundùm hominis judicium probabile, unde facilè naſcitur error circa veritatem, ſtante judicio probabilitatis ac veriſimilitudinis; & quod æqualiter ex utraque parte dici probabile poteſt, non poſſit eſſe ex utraque verum, quandoquidem impoſſibile eſt ut contradictoriæ propoſitiones ſint ex utraque parte veræ, quamvis nobis ambæ videantur etiam æqualiter probabiles: quo fit ut poſt judicium probabilitatis ſuperſit dubium de veritate, quæ quidem ut vidimus eſt quid diſtinctum ab ipſa probabilitate; quiſquis autem in dubio veritatis ſe determinat ad aliquid, eſto habeat certum judicium de probabilitate, non tamen per hoc habet certum judicium de rei veritate, ſed dubius & anceps fluctuat de veritate: quinimò ſi velit de rei veritate ex ea quæ ſibi videtur probabilitate judicare, & tamen parem utrobique ineſſe probabilitatem judicet, multò minùs habebit unde ſeipſum in alteram partium determinet, ſive quoad ipſam probabilitatem, ſive quoad intrinſecam rei veritatem; quia cùm æqualiter utramque in partem propendeat, neceſſe eſt eum æqualiter dubitare, nec poteſt ſe etiam ad opinandum, & multò minùs ad certum judicium ferendum determinare: & ſi velit in alterutram partium quas æqualiter videt eſſe probabiles determinare ſeipſum, contraibit proprio judicio, ſeque temerè effundet in alteram par-

tium dum conſcientiam habet æqualiter dubiam; & conſequenter ſe peccato temerè implicabit quod inſeparabiliter dubiam conſcientiam operantem comitatur. Reſpondemus ad hæc aliud jus eſſe quando nulla eſt neceſſitas ſe ad alterutrum determinandi; aliud autem quando occurrit ratio & via ſe expediendi aliunde. Quemadmodum enim imprudenter agit peregrinus in bivio poſitus & æqualiter dubitans utra pars bivij eò ducat quò pervenire intendit, ſi temerè ſtatim ſe uni viarum committat, quando paululiſper differendo ſpes eſt occurſus alicujus hominis à quo edoceatur; ſed idem imprudentius aget ſi nulla talis ſpes affulgeat, neque valens retrocedere ſive ob itineris longinquitatem, ſive ob occurrentia retrò præcipitia aut periculoſa torrentium aut fluminum vada noctе trajicienda retrocedenti, atque in hac ambiguitate poſitus præeligat ibi in bivio conſiſtere, noctemque hibernam, hoc eſt longiſſimam & frigidiſſimam impaſtus ſub dio tranſigere, quàm ſe incertæ & tamen probabili viæ cum dubio committere. Itaque in ambiguis & æqualiter incertis nemo ſe prudenter determinabit ad alterutrum ſi id evitari poſſit; ſed ſi prorſus neceſſarium ac inevitabile ſit ut ſe determinet, ſuadet chriſtiana prudentia ut id eligatur vel quod eſt probabilius, vel quod eſt æquè probabile, cùm nihil aliud poſſibile occurrat; non tamen ut eligatur illud quod eſt minùs probabile. Si verò inſiſtas exiſtere peccatum ubi quis animo dubius alterutrum eligit: id ita eſſe nego in caſibus inevitabilis neceſſitatis; huc enim peccatum nullatenus pertingit, modò adſit bona hominis intentio: neque cauſam habet ſive credendi ſive dubitandi quod peccet, ſed potius certitudinem quod in his rerum circumſtantiis nullatenus peccet. Deus enim impoſſibilia non jubet, neque ullam inducit peccandi neceſſitatem. Sic quippe decernit Concilium Trident. ſeſſ. 6. de juſtificatione, can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam juſtificato & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſervandum impoſſibilia, anathema ſit.* His concordat utraque Juriſprudentia, Impoſſibilium obligatio nulla eſt, l. *Impoſſibilium*, ff. de regul. jur. c. *Erit autem lex*, diſt. 4. l. *Titius*, §. fin. ff. de excuſat. tutor. l. *Quæ ſub conditione*, §. *quoties*, ff. de condit. inſtit.

IX. Præterea jura ipſa in rebus lege non definitis permulta relinquunt Judicis arbitrio, ut ſuam dum ſit probabilis ſequatur opinionem, c. *De cauſis*, §. *Illis etiam*, de offic. delegat. & l. 1. §. 1. ff. de jure deliber. cum multis ſimilibus. Sed maximè urget cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excommunic. Ubi Papa tria decernit. Primò, ſi uxor certò ſciat impedimentum proprij matrimonij, quod tamen ipſa nullâ ratione poſſit probare, ipſam teneri abſtinere ab omni carnali commercio, & potiùs humiliter excommunicationis ſententiam ſuſtinere quam ipſi non obedienti infligit Eccleſia, apud quam non poteſt illud impedimentum probare, quam peccare mortaliter per conſenſum ad conjugale commercium. Secundò, ſi uxor ex levi credulitate exiſtimet ineſſe impedimentum, debere ex ſui

Poſtea is conſilio illam levem ac temerariam credulitatem abdicare, & poſſe non ſolùm reddere, ſed etiam petere debitum conjugale. Tertiò, ſi probabilis & diſcreta ſit illa uxoris credulitas, eo caſu poſſe ab ea reddi debitum, non tamen exigi, ne peccet contra propriæ conſcientiæ judicium. Prima harum definitionum docet non licere aliquid agere contra propriæ conſcientiæ certum judicium. Secunda, non eſſe habendam ſcrupuloſæ conſcientiæ rationem. Tertia, non eſſe procedendum adversùs opinionem probabilem quam vocat ibi Papa credulitatem probabilem & diſcretam, cum hac tamen moderatione ne alterius jus offendatur. Ergo ubi nihil ſuppetit certi, neceſſe eſt adhærere probabili opinioni. Atque ita docent S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. reg. 4. & Angelus & Sylveſter in v. *Opinio*, Martinus Navarra in manuali, cap. 27. num. 281. 282. & ſeq. aliique graves Scriptores. Et S. Thomas 1. 2. quæſt. 57. art. 4. ad 2. ſic dicit: *Prudentia magis convenit cum arte quàm habitus ſpeculativi, quantum ad ſubjectum & materiam: utrunque enim eſt in opinativa parte animæ, & circa contingens aliter ſe habere.*

X. His ita ſuppoſitis & probatis, Confeſſarius jure merito poteſt abſolutionem recuſare pœnitenti ſic affecto, ut ſciens alteram opinionem eſſe probabiliorem & tutiorem, eligat tamen agere ſecundùm minùs probabilem, & minùs tutam: quandoquidem ut ſuperiùs dixi, agit contra propriam conſcientiam, ſeque lubens exponit peccati periculo, imò peccat contra rectam judicij regulam. Sed ſi pœnitenti perſuaſum non ſit eſſe majorem in oppoſita opinione probabilitatem & ſecuritatem, non debet Confeſſarius illum ad oppoſitam quam tenet opinionem adigere, niſi Confeſſario compertum ſit illam pœnitentis opinionem eſſe improbabilem; quo caſu indebitè ageret Confeſſarius illum abſolvens quem videt aut judicat eſſe incapacem. Sed ſi in materia non omninò certa agnoſcit Confeſſarius opinionem illam quam pœnitens non agnoſcit probabiliorem, eſſe verè probabilem, non debet illum dimittere non abſolutum. Ratio eſt, quia in pari cauſa Confeſſarius alterum condemnaret, ſimulque ſibi blandiretur ac indulgeret; cùm propria opinio quam vult eſſe probabiliorem, poſſit alteri perito & probo judicari minùs probabilis, & oppoſita probabilior. Si itaque judicat Confeſſarius oppoſitam pœnitentis opinionem eſſe probabilem, videtque eundem nullam agnoſcere probabiliorem ac tutiorem, incurret Confeſſarius in illam Scribarum & Phariſæorum condemnationem: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere.* Matth. 23. Et ſi Confeſſario iſti iſtud jus competeret erga ſuum pœnitentem, idem Confeſſarius dum viciſſim confitetur, & pœnitentis vicem agit, poſſet ab alio cui confitetur Sacerdote oppoſitam opinionem ſequente adigi ad abjurandam propriam illam opinionem, etſi hactenus illam exiſtimaverit eſſe probabiliorem. Huc pertinet laudatiſſimus ille canon *Alligant*, 26.

qu.7. Non tamen omnem Sacerdotem in prædicto caſu recuſantem abſolvere protinus inſimulandum duxerim mortalis culpæ; nam bona fides, pia intentio, præoccupatio opinionis quæ multùm invaluit, inadvertentia quoque & ignoratio venialis poſſunt à mortali excuſare Sacerdotem. Sed ejuſdem pervicacia eſſet mortaliter criminoſa ſi per eam periclitaretur ſalus æterna pœnitentis, & locus daretur Apoſtolicæ querimoniæ 1.Cor.8. *Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis.* Et ſapienter S.Antoninus admonet Confeſſores 2.p. tit.1.cap.16.§.2. his verbis: *Semper tutior via conſulenda eſt, ſed non imperanda.*

XI. Quando tamen ex oppoſitis opinionibus una quidem tutior eſt, ſed altera probabilior, licitum eſt ſequi probabiliorem quæ hoc ipſo tuta eſt & ſecura. Cùm enim ad rectè agendum requiratur præcipuè veritas atque erroris fuga, inde fit ut major probabilitas in re ambigua ſit præferenda, quia magis accedit ad ſcopum veritatis. Hoc docet Sylveſter in v. *Opinio*, num.1. & clariùs in v. *Dubium*, qu.2. num. 2. verbis iſtis quæ noſtris concluſionibus conformantur: *Si detur caſus, quod opinio ſecurior ſit minùs probabilis notabiliter, non eſt eligenda neceſſariò, quia ceſſat ratio dubij. Si autem probabilitas hinc inde eſſet æqualis, tutior eligenda eſt neceſſariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.* Hæc Sylveſter. Navarra quoque illud juris axioma, *Tutior pars in dubio eſt eligenda*, judicat valere quidem in eo quod eſt propriè dubium, ſed prævalere in opinando & agendo probabilitatem ſive à ratione, ſive à ſufficienti authoritate ductam. Nav. cap.27. num. 283. & S. Antoninus paulò antè citatus negant eſſe ſemper imperandam tutiorem viam. Quinetiam Fagnanus ipſe (quod mirum ſit) tam infenſus probabilium opinionum hoſtis ultrò tandem fatetur in c. *Ne innitaris*, de conſtitut. num.225. licere ſequi etiam opinionem probabiliorem quando contraria eſt tutior, eo quod vehemens ex tali probabilitate opinio pro certitudine habeatur: ſicque ibidem adjungit, eum qui exiſtimat probabiliorem eſſe opinionem quam docent Sanctus Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Turrecremata, S. Antoninus, Sylveſter, Covarruvias, Navarra, aliique, non eſſe neceſſariò exprimendas circumſtantias notabiliter aggravantes in confeſſione, poſſe contrariam (quamvis ſit tutior) opinionem neglectui habere, quamvis eam propugnent Antiſſiodorenſis, Alenſis, Marſilius, Cajetanus, Victoria, Sotus, Suarez, Coninch, & plerique alij. Addit Fagnanus ſententiam Divi Thomæ hanc eſſe, non teneri eum qui mortaliter peccavit, confiteri ſtatim habitâ copiâ Confeſſoris, niſi in quibuſdam caſibus ubi ſubeſt grave & urgens periculum. At Hugo à S. Victore, & Sanctus Bonaventura contrarium docent. Opinio S.Thomæ videtur probabilior ſimul & communior; oppoſita verò tutior eſt.

eſt. Is ergo qui magis probat opinionem priorem poteſt eam ſequi rejecta tutiore, ſed minùs probabili oppoſitâ ſancti Bonaventuræ ſententiâ. Hoc exemplum profert S. Antoninus in 1. p. tit. 3. cap. 10. de conſcientia, reg. 4. & approbat cum eo Fagnanus n. 227. Quinetiam Concilium Triburienſe can. 48. qui citatur in Decreto, c. fin. 30. q. 3. nihil auſus generatim definire eo quod multi contrariam ſequerentur opinionem, ut ipſum teſtatur Concilium, providet nihilominus ut conjuges de quibus incertum erat an validè contraxiſſent, contracto autea matrimonio liberè utantur. Contraria quidem de nullitate opinio tunc temporis erat tutior, ſed iſtam de validitate Patres Synodi exiſtimarunt probabiliorem.

XII. Hoc tamen conſtanter obſervandum, quod ubi Sacramenti alicujus conficiendi valor periclitaretur, aut alicujus animæ ſalus, tutior pars ſemper eſt eligenda. Ideoque in c. *Veniens*, de presbytero non baptizato min. cùm quis omnibus Ordinibus ipſoque Sacerdotio initiatus compeřiſſet ſe non fuiſſe baptizatum, ideoque Baptiſmum poſt Sacerdotium ſuſcepiſſet, graviſque ideo eſset diſputatio utrinque rationibus multis agitata, utrum ille Ordines validè ſuſcepiſset ante Baptiſmum, proteſtatur Papa hunc eſse dubitabilem caſum, ſed id tamen agendum quod tutius eſt; ideoque mandat ut per ſingulos Ordines uſque ad Sacerdotium vir ille promoveatur. Aitque c. *Eccleſiæ*, de conſecrat. diſt. 1. *Eccleſiæ vel Altaria quæ ambigua ſunt de conſecratione conſecrentur.* Et Synodi Quiniſextæ canon 8. *Quoties* (ait) *non inveniuntur teſtes firmi qui citra omnem dubitationem affirment infantem eſſe baptizatum, debet ſecundùm veterem & canonicum uſum citra omnem hæſitationem baptizari.* Sanctus quoque Gregorius Magnus lib. 12. epiſt. 37. ita ſcribit: *Hoc ritè tenere debetis, quod & nos ab anteceſſoribus noſtris traditum accepimus, ut quoties tam de Baptiſmo aliquorum, quàm de Confirmatione, quàm de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur, & nec ſcriptis nec teſtibus certa ratio habetur, ut baptizentur tales vel confirmentur, atque Eccleſiæ canonicè conſecrentur, ne talis dubitatio fidelibus ruina fiat: quoniam non monſtratur iteratum quod certis indiciis non oſtenditur ritè peractum. Hæc nos vobis tenere & mandare docemus.* Quæ de Baptiſmi, Confirmationis & Eccleſiarum conſecrationis incertitudine providit Sanctus Gregorius Papa, hoc idem docet de collatione Ordinum dubia & incerta Sanctus Raymundus lib. 3. Summæ, tit. de ætat. ordinand. §. 1. Item ſi Sacerdos in dubia & incerta materia, purà in pane hordeaceo conſecraverit; aut ſi quis in aqua diſtillata (quæ dubia quoque materia eſt) baptizaverit, docent unanimes Doctores univerſi baptizandum eſse denuò, vel conſecrandum.

XIII. Probabilitatum fontes geminos communiter indicant Doctores; vel enim ex ratione dimanant, eaque probabilitas dicitur interna; vel ex aſſerentium numero & authoritate, quam vocant externam probabilitatem. Probabilitas iſta quæ ab authoritate ſumitur, debet proficiſci à viris

pietate,

pietate, eruditione & prudentiâ eximiis, quales difficilè reperias in illa Scriptorum catetva quæ ante annos circiter triginta ut denſiſſima nubes locuſtarum ſeſe quaquaverſum effudit, criminoſarumque opinionum portenta diſseminavit, quibus eorum Authorum quilibet magnam & in tuto poſitam probabilitatem vel ſuo unius ſuffragio authoritateque ſe conciliare præſumebat: imò & jactabat ſibi genus humanum vinculo ampliſſimæ beneficentiæ aſtrictum ob ſublata peccata mundi; quia quæ olim habebantur pro criminibus, ſuæ authoritatis pondere reddidiſset licita & honeſta, viamque illam arctam & arduam quæ ducit in cœlum, in ampliſſimam aream & planitiem convertiſset, quà tutò & indiſcriminatim univerſi abſque ulla difficultate in cœlum devenirent, ſolis exceptis qui tantum beneficium non agnoſcerent, divinaſque iſtas probabilitates non exoſcularentur, quorum duntaxat eſt deſperata ſalus & certiſſima damnatio. Iſtis cæcis ducibus eorumque ſectariis ad amuſſim quadrant Iſaiæ iſtæ querimoniæ cap. 30. *Populus ad iracundiam provocans eſt, filij mendaces nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, nolite videre; & aſpicientibus, nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Et his conveniunt quæ Chriſtus enunciat Matt. 15. *Sinite illos, cæci ſunt & duces cæcorum.* Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt. Quamplurimis libris & ſaluberrimis decretis huic peſti ſeſe effundenti primi obſtiterunt eruditiſsimi Doctores & Parochi Gallicani, quorum claſſico exciti pleriquc Regni Præſules laudatiſſimam operam adverſùs hanc perniciem contulerunt. Eadem lues per Italiam aliquandiu ſerpſit ut cancer. Sed tandem ſurrexere viri pij & eruditi, qui intrepidè novatores iſtos adorti ſunt. Et poſtremò Alexander Papa VII. illos ſuis obtrivit fulminibus hac ſubjecta Bulla, ex qua perſpectum fiet quàm immania atque ipſis Scythis, nedum Chriſtianis deteſtanda invexerint circa morum diſciplinam dogmata, quanquam pauca duntaxat attigerit, aliaque quamplurima æquè aut magis horrenda, quæ horum libris continentur & aſseruntur prætermiſerit. Non enim unus Hercules ſuffecerit ad iſtas ſtabulorum Augiæ ſordes evacuandas.

Feria

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſ. D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. audivit non ſine magno animi ſui mœrore, complures opiniones Chriſtianæ Diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omninò ab Evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina; & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema Veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu veriùs perverti contingeret, idem Sanctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque per quam itur ad perditionem via, pro paſtorali ſolicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſeriò commiſit. Qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſedulò incumbentes, & maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſingillàtim expoſuerunt.

PROPOSITIO I. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt,

anno 1629. 18. Julij in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſſ. Cardinalium viſa, & tolerata eſt.

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excõmunicatione propter eam incurſa.

5. Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare ſi probare non poſsis.

6. Confeſſarius qui in Sacramentali Confeſsione tribuit Pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in confeſsione, ac proinde non eſt denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante; hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſsa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſsimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem; idque poſt Decretum Vrbani VIII.

9. Poſt Decretum Vrbani poteſt Sacerdos, cui Miſsæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, aliâ parte ſtipendij ſibi retentâ.

10. Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſsione etiam juramento firmatâ danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confeſsione omiſsa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſsione exprimere.

12. Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur Regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14. Qui facit confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15. Pœnitens propriâ authoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis Viris prædictâ impingere, niſi occidatur.

18. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, & etiam Judicem à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi aliâ viâ non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non

19. Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quòd ſit pœna.

21. Is habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

22. Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecuniâ interveniente non exigit illam pro collatione Beneficij, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24. Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium propoſitionum examini cura & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus re maturè conſideratâ ſtatuit, & decrevit prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimùm tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicunque illas aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini judicij prohibet omnibus Chriſti Fidelibus cujuſcunque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſimâ notâ

 dignis,

dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Not. &c.

Feria V. Die 18. *Martij* 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Vniverſalis Inquiſitionis habitâ in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram ſanctiſſ. D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Sanctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proximè elapſi, quo viginti-octo propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulò & accuratè uſque ad hanc diem infraſcriptis aliis quadrageſimum-quintum numerum implentibus per plures in ſacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos & Reverendiſſimos DD. Cardinales adverſùs hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

Propositio 29. In die jejunij, qui ſæpiùs modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunij, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31. Excuſantur abſolutè à præcepto jejunij omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas anteà Beneficiatus de fructibus ſui Beneficij fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.

35. Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti & craſtino.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indul

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimùm*, intelligitur cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarij, vulgò *regalo*, dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro animâ relictum non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumaciâ ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri uſquedum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, ut minimùm tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicunque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputarivè publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præter quàm in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini judicij prohibet omnibus Chriſti Fidelibus cujuſcunque conditionis, dignitatis ac ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

JOANNES LUPUS Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Not.

CAPVT XIV.

De Extrema Unctionis Sacramento.

I. ISTIUS Sacramenti doctrinam breviter tradit S. Jacobus Apoſtolus his verbis: *Infirmatur aliquis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Hìc exprimitur Sacramenti hujus ſubjectum, ille ſcilicet qui infirmatur. Et materia in olei unctione. Et forma in oratione fidei ſuper infirmum. Et miniſter in Presbytero Eccleſiæ. Et gratia in peccatorum remiſſione, aliique effectus particulares in ſalvatione & in alleviatione infirmi. Hujus unctionis cum nomine Sacramenti meminit Innocentius Papa I. in epiſt. 1. ad Decentium, cap. 8. & habetur in c. *Illud ſuperfluum*, diſt. 95.

II. Literæ Eugenij Papæ IV. Concilio Florentino adnexæ, & pariter Concilium Trident. ſeſ. 14. declarant hujus materiam Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. Omnes verò Catholici Doctores qui Concilium iſtud vel præceſſerunt vel ſubſequuti ſunt, conveniunt eſſe de eſſentia Sacramenti, ut illud oleum fuerit ab Epiſcopo benedictum, excepto Cajetano qui in 3. p. qu. 72. art. 3. hac de re ſubdubitat. Sed cùm ſtrictè & dogmaticè Eugenius Pontifex & Concilium Tridentinum loquantur, & oleum exprimant ab Epiſcopo benedictum, nihil planè requirunt ad materiam quod non pertineat ad Sacramenti eſſentiam. Etenim cùm aqua Baptiſmi ex Eccleſiæ præſcripto debeat eſſe ſolenniter benedicta, quia tamen benedictio iſta non ſpectat ad Baptiſmi eſſentiam, nuſquam Concilia affirmant debere in Baptiſmo adhiberi aquam benedictam, ſed ſolùm aquam naturalem. Si tamen ſit metuendi cauſa, ne oleum benedictum aliquando deficiat, concedunt ipſa Ritualia Summorum Pontificum juſſu edita, & communiter Doctores, poſſe cum oleo benedicto aliud ſimplex oleum à Sacerdote commiſceri.

III. Unctiones hujus Sacramenti ſeptem recenſentur ab Eugenio Pontifice in inſtructione Armenorum, ſcilicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, propter quinque ſenſus; deinde ſextò pedum propter greſſus; ſeptimò renum propter carnis delectationem. Sed ſolæ quinque ſen-

ſuum

ſuum unctiones exiguntur de neceſſitate, ſi non Sacramenti, ad minùs præcepti, ex omnium fidelium conſenſu & praxi; adeout ſi ex his quinque una aliqua unctio omittatur, reddatur dubius & incertus valor Sacramenti: plerique namque aſſeverant pertinere omnes quinque ad hujus Sacramenti eſſentiam. Sexta verò in pedibus alicubi eſt de præcepti obligatione, & alicubi non eſt, quatenus in multis Eccleſiis omitti ſolet, ut notat Suarez in 3.p. diſput. 40. ſect. 2. n. 6. Neſcio tamen an ſit aliquis in hoc Regno locus in quo ſoleat pedum unctio omitti. Septima verò quæ eſt renum unctio, in omnibus ferè Eccleſiis ſolet omitti, nec eſt de obligatione præcepti. Unctiones porrò quinque ſenſuum ubique ex præcepti neceſſitate debent adhiberi. Cujus præcepti ratio eſt, quia cùm nihil ſit in intellectu quod non præceſſerit in ſenſu, inde fit ut omnia peccata ex ſenſibus corporis originem ducant: atque ita per curationem & corroborationem omnium ſenſuum ſanatur à peccato, & corroboratur integer homo.

IV. Porrò aliorum diſputationi relinquo, utrum eſſentia iſtius Sacramenti perficiatur in quavis unctione, quæ prima de quinque ſupradictis adhibetur, itaut reliquæ ſint ſolummodò partes integrales Sacramenti, quemadmodum ſeptem Ordines complent unum Ordinis Sacramentum, tametſi ſeorſim ſinguli Ordines ex multorum ſententia rationem ac eſſentiam in ſe contineant Sacramenti Ordinis; & quemadmodum ſingulæ partes ſpecierum Sacræ Euchariſtiæ ſeorſim continent totam Euchariſtiæ eſſentiam: an verò quinque unctiones ſint collectivè ſeu conjunctim de Sacramenti eſsentia. Secundùm priorem ſententiam ſufficere poſset una unctio ad Sacramenti eſsentiam, quanvis non ſufficeret ad præcepti obligationem. Altera verò ſententia oppoſita communior eſt: nihil tamen certi in utramvis partem aſseri poteſt.

V. Etiamſi plures ſint Extremæ Unctionis effectus ultra peccatorum remiſſionem, hæc tamen ſola tanti momenti eſt, ut ille etiam inungendus ſit qui cæterorum effectuum ſit incapax. Nam is qui uſu rationis prorſus excidit; non opus habet ut adversùs tentationes adverſarias roboretur, neque ut ejus animus ſive torpore, ſive terrore depreſsus erigatur; & nihilominus inungi debet ut peccatorum præcedentium, ſive mortalium, ſive venialium reliquiæ in eo aboleantur. Poteſt namque Sacramentum iſtud primam etiam ac juſtificantem gratiam conferre illi qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex ſupervenientе dementia nequit confiteri, dummodò poſt ultimum mortale peccatum fuerit ſufficienter attritus. Adeoque fieri poteſt juxta Navarrum cap. 22. n. 13. ut quis moriens inunctus damnetur, qui unctus ſalutem æternam fuiſset conſequutus. Quod idem docent Suarez diſp. 42. ſect. 1. n. 10. Coninch diſp. 19. dub. 5. n. 19. & alij.

VI. Plures exiguntur conditiones ut poſſit aliquis Extrema-Unctione liniri.

liniri. 1. Ut ſit baptizatus. Eſt enim Baptiſmus aditus Eccleſiæ, & ja-
nua Sacramentorum. 2. Ut aliquando fuerit rationis compos & pecca-
verit, alioqui enim incapax erit eorum effectuum quorum causâ fuit hoc
Sacramentum inſtitutum. 3. Ut inungendus ita ægrotet ut de morte
imminente periclitetur, idque inſinuat S. Jacobus per vocem κάμνοντα,
quæ ferè oppreſſum morbo ac deficientem ſignificat. Ideoque non eſt mi-
niſtrandum hoc Sacramentum damnatis ad mortem adhuc corpore ſanis,
neque in periculo naufragij conſtitutis; de ſolis enim infirmis loquitur
Apoſtolus: ſed poteſt miniſtrari illis quos extremæ ſenectutis languor in
periculum imminentis interitus adduxit, quanvis alius in eis morbus non
deprehendatur, ut communiter aſſerunt Doctores.

VII. Minimè debet hoc Sacramentum iterari dum idem perdurat
mortis periculum & morbi ſtatus. Poteſt verò iterum miniſtrari ſi mor-
bi ſtatus immutetur, ita ut licèt morbus non abſceſſerit, ceſſaverit tamen
aliquo temporis intervallo periculum mortis, quod tamen poſtea ingra-
veſcente vi morbi redierit. Debetque illud intervallum eſſe notabile, atque
ejus interruptionis ut duo illa intermiſſa pericula verè ac certò disjuncta
dici poſſint. Atque hæc eſt unanimis Doctorum ſententia, & conſtans
Eccleſiæ praxis.

VIII. Reſpectu infirmi nullum ei præceptum imponitur petendi hoc
Sacramentum, quanvis peccare per venialem negligentiam poſſit, non
tamen mortaliter niſi per contemptum. Deus enim & Eccleſia non judi-
caverunt propter alias quidem rationes, ſed maximè propter conflictus
quos excitat una ex parte inſuperabilis aliquibus etiam bonis & piis immi-
nentis mortis cogitatio, aliaque ex parte conſcientiæ timoratæ formidi-
nes, ne quod in ultimum ſubſidium divina charitas introduxit anima-
rum vertatur illis in laqueum & ſalutis æternæ obſtaculum. Verumta-
men is Sacerdos cui incumbit animarum cura & Sacramentorum admi-
niſtratio ligatur præcepto, & rogatus tenetur utroque titulo, juſtitiæ &
charitatis, vel per ſe vel per alium Sacerdotem adminiſtrare hoc Sacra-
mentum. Imò verò etiam non rogatus, ſi advertit ægrum in eo ſtatu
eſſe, ut hoc indigeat Sacramento, maximè verò ſi aliàs ſine ullo omni-
nò Sacramento ſit ex hac vita diſceſſurus, dubitandum non eſt Paro-
chum hæc advertentem & negligentem peccare mortaliter. Peccat deni-
que mortaliter quiſquis ſibi mortalis peccati conſcius ſuſcipit iſtud Sacra-
mentum, nullâ præmiſſâ vel confeſſione, vel dolore peccati. Eſt enim gra-
vis injuria & verum ſacrilegium erga Sacramentum, & damnabilis in-
curia ſalutis æternæ.

IX. Nemini Sacerdoti licet præter Parochum aut de Parochi licentia
Sacramentum Extremæ Unctionis miniſtrare, etiam prætextu extremæ
neceſſitatis: & Religioſus incurrit ipſo facto excommunicationem Papæ
reſervatam, qui id facere præſumpſerit. Clement. 1. de privileg.

CAPUT.

CAPUT XV.

De Ordinis Sacramento.

I. SACRAMENTUM Ordinis ita definitur à Magiſtro ſententiarum in 4. diſt. 24. lit. *K*. Signaculum quoddam ſacrum quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad officium. Septem Ordinum ſpecies numerantur: Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum. Hos enim ſingillatim recenſet Clemens Pontifex epiſt. 2. ad Jacobum fratrem Domini, & Cornelius Papa epiſt. ad Fabianum Antiochenum, apud Euſebium lib. 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 42. & Caius Pontifex epiſt. ad Felicem, Concilium Romanum ſub Sylveſtro, can. 3. & Carthaginenſe IV. can. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. cui ſubſcripſit S. Auguſtinus; & noviſſimè Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Tres horum priores, Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, per antonomaſiam vocantur ſacri, quia cæteris quatuor in ſacro Altaris miniſterio & prærogativa aſſiſtentiæ & officij circa divinum Sacrificium antecellunt, & ſimul Clericos à quibus ſuſcepti ſunt, perpetuæ continentiæ lege aſtringunt, ut non modò impediatur in eis futurum matrimonium, ſed etiam dirimant ſuſcepto jam Ordine contractum, ex Apoſtolicis traditionibus & Eccleſiaſticis inſtitutionibus: quanquam Subdiaconatus non fuerit olim ſacris Ordinibus accenſitus, ut perſpicuum eſt ex c. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. & apertè docet Innocentius III. c. *A multis*, de ætat. & qualit. & ordin.

II. Non opus eſt ut hîc recenſeam cæterorum Ordinum officia vulgo notiſſima, ſed ſolius Diaconatus, in quo gravior eſt difficultas. Huic Ordini adnexum officium ſic exprimitur in Pontificali: *Diaconum enim oportet miniſtrare ad Altare, baptizare & prædicare.* Baptiſmi & prædicationis Diaconorum exempla proferunt Acta Apoſtolorum in Stephano & Philippo primis Eccleſiæ Diaconis. Verumtamen nunc temporis officium baptizandi non competit Diaconis, niſi ex commiſſione Sacerdotis, aut ex neceſſitatis cauſa. Sic enim decernit Papa Gelaſius in c. *Diaconos*, diſt. 93. *Abſque Epiſcopo vel Presbytero Diaconi baptizare non audeant, niſi prædictis Ordinibus fortaſſe longiùs conſtitutis neceſſitas extrema compellat.* Præterea c. *Conſtat*, de conſecrat. diſt. 4. *Conſtat* (inquit) *Baptiſma ſolis Sacerdotibus eſſe tractandum, ejuſque miniſterium nec ipſis*

Diaconis explere licitum. Itaque Baptiſmi adminiſtratio non pertinet de jure ordinario ad Diaconum, ſed vel titulo commiſſionis, vel jure neceſſitatis. Præſens Eccleſiæ praxis, & jam inde à multis ſeculis inveterata conſuetudo præcipuum ac ordinarium Diaconi officium in eo conſtituit, ut Evangelium in Miſſa ſolenniter decantet, Sacerdotique ſacrum facienti proximè aſſiſtat. Sub primitiva tamen Eccleſia præcipuum & ordinarium Diaconi miniſterium in hoc verſabatur, ut communicantibus ad ſacram menſam Fidelibus ſacrum Calicem porrigeret, ex quo Chriſti ſanguinem biberent, quemadmodum S. Ambroſius illuſtrem Diaconum & Martyrem Laurentium introducit lib. 1. officiorum, cap. 41. ſic compellantem Sixtum Pontificem ad martyrium properantem: *Experire utrum miniſtrum idoneum elegeris cui commiſiſti Dominici Sanguinis diſpenſationem.* Sanctus quoque Cyprianus tract. de lapſis, loquens de puellula infante cui juxta primitivæ conſuetudinem Eccleſiæ tradebatur myſtica Communio, ſic ait: *Solennibus adimpletis calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit.* Et poſt pauca: *Perſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licèt de Sacramento calicis infudit.* Quinetiam aliis quàm Sacerdotibus poterant olim Diaconi ipſum Sacramentum ſub ſpecie panis miniſtrare, ut docet Nicænæ Synodi canon 14. Et S. Juſtinus Martyr in extrema apologia ſecunda teſtatur moris fuiſſe, ut Diaconus ſacram Euchariſtiam ad Fideles abſentes deferret.

III. Omninò indubitatum eſt apud cunctos fideles Sacerdotalem ordinationem, ad quam reducitur quoque Epiſcopalis, eſſe verum & perfectum Sacramentum. De Diaconatu porrò pauci negant, Durandus in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art. 1. Cajetanus tom. 1. opuſc. tract. 11. At reliqui communiter aſſerunt eſſe Sacramentum. Quæ utique aſſertio tenenda eſt. Conſtat enim ex Act. Apoſt. cap. 6. & ex Concilio Carthaginenſi IV. can. 4. & ex Pontificali Romano, & ex Græcorum Euchologio, conferri Diaconatum per manuum Epiſcopi impoſitionem, dicentis: *Accipe Spiritum Sanctum.* At hujuſmodi manuum impoſitiones in ordinatione, præſertim verò ſi accedat expreſſio collationis Spiritus ſancti, gratiam conferunt certam & indubitatam, ut patet ex 1. Timot. 4. & 2. Timot. 1. & Actuum 8. v. 17. 18. & Joan. 20. v. 22. 23. Inſuper Anaſtaſius Papa II. in epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem, cap. 7. expreſſis verbis Sacramenti gratiam attribuit Sacerdotum & Levitarum ordinationi. Denique iſta Diaconorum ordinatio deſtinatur ad ſancta & ſublimia officia, qualia paulò antè commemoravi, tam ſecundùm primitivæ quàm hodiernæ Eccleſiæ conſuetudinem. De Subdiaconatu autem probabiliùs ambigi poſſet, an ſit Sacramentum: perſpicuum eſt enim non fuiſſe olim ab Eccleſia inter ſacros Ordines reputatum. Enimverò dictum Carthaginenſe Concilium IV. apertè declarat, neque Subdiaconatum, neque inferiores Ordines conferri per manuum impoſitionem, eo quod neque de majoribus

ſint,

ſint, neque de ſacris Ordinibus. Et can. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. Subdiaconatus nominatim excluditur ab Ordinibus ſacris. Synodus quoque Ancyrana, can. 13. decernit non licere Chorepiſcopis ordinare Preſbyteros & Diaconos: nihil verò prohibet de Subdiaconis. Ipſaque Synodus Antiochena can. 10. diſertè aſſerit ordinari à Chorepiſcopis poſſe Lectores, Exorciſtas & Subdiaconos; at nullatenus Diaconos vel Presbyteros. Denique Innocentius Papa III. c. *A multis*, de ætate & qual. & ord. præfic. negat Subdiaconatum eſſe ſacrum ex divina, ſed ex Eccleſiaſtica duntaxat inſtitutione. Communior tamen Doctorum conſenſus judicat, non modò Subdiaconatum, ſed etiam ſingulos quoſque minores Ordines vera eſſe, ac propria Sacramenta. Cœlibatus verò obligatio Subdiaconatui annexa non eſt novæ, ſed antiquiſſimæ inſtitutionis. Etenim antiquiſſimum omnium quæ ſuperſunt Occidentis Conciliorum, ſcilicet Eliberinum can. 33. deinde Agathenſe can. 28. & Turonenſe ſecundum can. 20. ſanctuſque Epiphanius in hæreſi Catharorum, quæ eſt 59. idemque in fine operis adversùs hæreſes diſertè negant licitum eſſe Subdiaconis uxorem habere vel ducere.

IV. Ordinarium miniſtrum Ordinis Epiſcopum eſſe in confeſſo eſt apud omnes, eaque fuit conſtans Eccleſiæ ab initio praxis, & definierunt antiqui Canones, deinde Florentini, ac noviſſimè Tridentini Concilij ſeſſ. 23. can. 7. Attamen eadem ſeſſ. 23. cap. 10. de reform. permittitur quibuſdam Abbatibus ut ſubditis ſibi Religioſis conferant Tonſuram & minores Ordines: idemque permiſerant anteriores Canones Abbatibus Sacerdotibus & ab Epiſcopo benedictis, c. *Quoniam videmus*, diſt. 69. & c. *Cùm contingat*, de ætat. & qual. & ord. præfic.

V. Ordinari nemo debet niſi per proprium Epiſcopum, aut cum ejus licentia, de qua conſtet per Literas dimiſſorias ab eo conceſſas. Proprius Epiſcopus conſtituitur triplici ratione, vel originis, vel domicilij, vel Beneficij quod Clericus poſſidet intra ejus diœceſis fines: ſic enim decernitur c. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6. *Cùm nullus Clericum Parochiæ alienæ præter Superioris ipſius licentiam debeat ordinare, Superior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus, de cujus Diœceſi eſt is qui ad Ordines promoveri deſiderat oriundus; ſeu in cujus Diœceſi Beneficium obtinet Eccleſiaſticum, ſeu habet (licèt alibi natus fuerit) domicilium in eadem.* Porrò illud cenſeri debet domicilium in quo quis inhabitat ſaltem majore anni parte, aut in quo habet majorem rerum ſuarum partem, ut ibi docet Gloſſa v. *Domicilium.* Idque liquidò ſtatuitur l. 1. & auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. & l. *Senatores*, C. ubi Senatores & clariſſ. conven.

VI. Quod attinet ad Epiſcopum originis duplex cenſeri poteſt origo ex jure communi, quod nunc etiam viget in Italia: nam alia eſt origo reſpectu loci in quo aliquis natus eſt, & alia reſpectu loci in quo pater ejus natus eſt. Sic is qui natus eſt Mediolani à patre qui natus fuerat Ge-

nuæ duplicem habet originis Epiſcopum, poteſtque horum alterum pro libito ad Ordines ſuſcipiendos eligere, vel Mediolanenſem, vel Genuenſem Antiſtitem. Ita docent Zerola prax. Epiſc. p.2. v. *Dimiſſoria*, Bonacina de Sacrament. diſp.8. qu. unica, punct. 4. num. 13. Barboſa de officio & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 4. num. 4. & ſeqq. Idque fundatur in l. *Aſſumptio*, §.1. ff.ad municip. & l. *Filios*, C.de municip. lib.10. In Galliæ tamen Regno non alius agnoſci ſolet originis Epiſcopus quàm is in cujus diœceſi quis natus ſit.

VII. Alio prætereа titulo poteſt aliquis proprium nanciſci Epiſcopum à quo poſſit ordinari, ſcilicet continuato nec interpolato triennio familiaritatis, hoc eſt commorationis cum Epiſcopo tanquam unus de ejus familia, dummodo ſtatim ipſa Epiſcopus ei Beneficium Eccleſiaſticum conferat, ut ſtatuit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 9. de reform.

VIII. Is qui à Sede Apoſtolica privilegium obtinuit ad ſuſcipiendos Ordines à quocunque Epiſcopo communionem habente Sedis Apoſtolicæ, non indiget Dimiſſoriis, ſed tamen ad ſuſcipiendos Ordines debet eſſe præmunitus literis teſtimonialibus proprij Ordinarij de vita & moribus,& quod non ſit aliquo impedimento aut irregularitate, de qua conſtet, præpeditus. Bonacina de Sacramentis diſp. 8. qu. unica, punct. 4. num. 27. Joan. Bapt. Ciarlinius controv. forenſ. lib.1. cap.46. num. 23. Barboſa de offic. & pot. Epiſc. p.2. alleg.7. num. 15. Si ſecus & ſine teſtimonialibus ordinetur, remanet ſuſpenſus ab exercitio Ordinis taliter ſuſcepti; & qui eum ordinavit Epiſcopus ſuſpenſionem incurrit per integrum annum à collatione Ordinum, juxta Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 8. ad fin. de reform.

IX. Epiſcopus qui alterius Epiſcopi ſubditum laicum clericali Tonſurâ citra ejus licentiam initiavit,æquè ſuſpenſus eſt ac ſi alienum Clericum ſine Dimiſſoriis ordinaſſet, ut declaravit Vrbanus Papa VIII. in ſua Conſtitutione quæ incipit *Secretis*, 11. Decembris 1624. & refertur ad longum à Barboſa loc. cit. alleg.8.

X. Eadem Vrbani Conſtitutio pœnam ſuſpenſionis illis infligit qui ſcienter ſe fecerint ordinari cum falſis, aut fictis, aut fiduciariis titulis. Quod idē fuerat anteà decretum per c.*Neminem*,& c.*Sanctorum*,diſt.70. ſtatuentia talem ordinationem eſſe vacuam & irritam: ubi Gloſſa id exponit ſecundùm Ordinis executionem. His ſimile decernitur à Concilio Trident. ſeſſ. 21. cap.2. de reform. Cæterùm duplex opinio agitatur circa iſtud Tridentinum Decretum. Prima aſſerit hic innovari pœnas per d. c. *Neminem*, & c. *Sanctorum* conſtitutas, eo quod Concilium ibi dicat pluraliter,*pœnas innovando*: quod non poteſt in unica pœna verificari; & ideo fatendum eſſe, quod ille ex Decreto Concilij ſuſpenſus ſit qui ſine vero titulo fuerit ordinatus. Alij verò aſſeverant fuiſſe à Concilio ſolam il-

lam

lam renovatam pœnam quam exprimit c. *Cum ſecundùm*, de præbend. in quo Innocentius III. abrogat illam ſuſpenſionis pœnam decretam in d. c. *Neminem*, & c. *Sanctorum*; idque ſolùm ſtatuit, ut teneatur Epiſcopus ordinator, ejuſque ſucceſſores providere de alimoniis à ſe ſine titulo ordinatum donec ei congruum beneficium contulerit. Hanc tuetur ſententiam Barboſa d. p. 2. alleg. 20. num. 27. quam dicit à Doctoribus magis receptam; & allegat ita fuiſſe judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione. Dicta verò Vrbani conſtitutio ſuſpenſione afficiens ordinatum non eſt extendenda ultra falſos, fictos & fiduciarios titulos, de quibus loquitur; quia in eis plus eſt malæ fidei, & graviùs peccatur ob mendacium & deceptionem, quâ Epiſcopo illuditur.

XI. Pij II. Bulla incipiens *Cum ex ſacrorum*, ſuſpendit in perpetuum Clericos qui ſe ordinari faciunt in aliquo ſacro Ordine vel extra tempora à jure ſtatuta, vel ante legitimam ætatem, vel ſine licentia aut Dimiſſoriis proprij Ordinarij. Idque confirmant inſequentium Pontificum Bullæ, Julij III. Clementis VIII. & Pauli V. ut ſileam veterum Conciliorum & noviſſimi Tridentini ſanctiones. Quæ ſuſpenſiones perpetuæ ſolâ tolluntur Papæ diſpenſatione. Barboſa d. p. 2. alleg. 18. n. 14.

XII. Circa violata interſtitia nullam cenſuram in jure decerni contra ordinatum & ordinantem docent Navarra, Henriquez, Suarez, Sayrus, Barboſa, & alij. Permittit verò Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 11. 12. 13. 14. ut Ordinarius ac proprius Epiſcopus, ubi ſubeſt neceſſitas aut Eccleſiæ utilitas, poſſit circa Ordinum interſtitia diſpenſare. Idemque interſtitia unius anni aſſignat à minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum, alteriuſque anni à Subdiaconatu ad Diaconatum, & ab hoc ad Presbyteratum alterius pariter anni.

XIII. Ad primam Tonſuram prærequirit Tridentinæ ſeſſ. 23. cap. 4. ut eâ initiandus Confirmationis Sacramentum ſuſceperit, fidei rudimenta ſciat, itemque legere & ſcribere. Ad minores autem Ordines, ut his initiandi linguam Latinam intelligant, cap. 11. Ad Subdiaconatum præter alias laudabiles qualitates, ut annum vigeſimum-ſecundum ordinandus attigerit, cap. 12. Ad Diaconatum ut vigeſimum-tertium: & ad Presbyteratum, ut vigeſimum-quintum ætatis annum attigerit, cap. 12.

XIV. Quod attinet ad tempora ordinationum à Jure Canonico præſcripta fas eſt Epiſcopo diebus feſtis & Dominicis unum duoſve duntaxat minoribus Ordinibus initiare. Ad Subdiaconatum porrò alioſve majores Ordines neminem licet promoveri, niſi Sabbatis quatuor Temporum, vel Sabbato ſancto, vel etiam Sabbato ante Dominicam paſſionis, niſi ex Papæ diſpenſatione ac reſcripto, quod vocant *Extra tempora*, c. de eo autem, de temp. ordinat. Prima verò Tonſura poteſt conferri ab Epiſcopo quovis die, juxta Oſtienſem, Graffium, Bonacinam, & conſtat ex ipſius Eccleſiæ conſuetudine.

XV. Si ante Ordinum collationem palam proteſtetur Epiſcopus ſe non intendere ordinare illos qui talem, aut talem habent contra Canones defectum, ut tituli, ætatis, falſarum Dimiſſoriarum, is qui ſibi conſcius ejuſdem defectus promiſcuè nec ſine peccato mortali ſe ſiſtit ordinandum & ordinatur, cenſendus eſt verè & validè ordinatus, ut docet Ludovicus Bail Pariſienſis Theologus & Pariſienſis Eccleſiæ Pro-pœnitentiarius in ſuo examine ordinandorum. Ratio eſt, quia Epiſcopus ille per proprium ſequentis ordinationis actum ſuam illam intentionem revocavit. Non enim cenſeri poteſt voluiſſe ſacrilegium committere, & materiam ſimul applicando cum forma Sacramenti hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum. Et jus declarat irritam eſſe proteſtationem illius qui ex poſtfacto eidem proprio actu contravenit, c. *Solicitudinem*, de appellat. & c. *Olim cauſam*, juncta Gloſſa, de cenſib. Similem caſum ponit Gloſſa in c. *Tua nos*, v. *Mulierem*, de ſponſalibus. Si aliquis (inquit) proteſtetur coram pluribus, quod omnia quæ dicet vel faciet non faciet animo contrahendi matrimonij, & poſtea publicè dicat, *Conſentio in te*; in iſto caſu dico quod Eccleſia judicare debet pro matrimonio, quia recurrendum eſt ad communem verborum intelligentiam, & potuit recedere à prima voluntate. Hoc idem docet ibid. Joan. Andreas. His adde præter memoratum ſacrilegium quod nemo intendere præſumitur horrenda etiam inſequutura damna. Ex quo enim Epiſcopus clericum in Sacerdotem non habens intentionem conſecraverit invalidè, omnes ejus inſequentes Miſſæ erunt idololatriæ, omnes particulæ quas conſecrate ad populi Communionem aut etiam ad morientium Viaticum voluerit non erunt Sacramenta, nullamque participantibus cauſabunt gratiam: Extremæ Unctiones quas conferet irritæ prorſus erunt, omnes abſolutiones pœnitentium inanes & invalidæ; & ſi eundem contingat fieri Epiſcopum, ejus ordinationes omnes & conſecrationes nullius erunt momenti: quanta inde ſequeretur animarum ſtrages & perditio? Non enim poteſt Eccleſia ſacram poteſtatem & internam juriſdictionem ſupplere, ne quidem in mortis articulo, in eo qui non eſt Preſbyter. Itaque hoc ſentiendum in propoſito caſu, ordinatorem qui ſic proteſtatus fuerat, quanvis nihil poſteà cogitaverit in oppoſitum præfatæ proteſtationis, hoc ipſo ſolo ſuam illam proteſtationem revocare, quatenus reipſa materiam & formam Ordinis applicat, niſi per ſummum ſcelus, dum materiam & formam Ordinis applicat, ſimul intentionis actum produceret de ordinationis in individuo nullitate.

XVI. Suſcipiens duos ſimul Ordines ſacros incurrit ſuſpenſionem ab Ordine poſteriori, c. *Literas*, de temp. ordinat. Suſcipiens quatuor ſimul Minores cum Subdiaconatu ſuſpenſus eſt à Subdiaconatu, cap. 2. de eo qui furt. ord. ſuſc. Suſcipiens Ordines minores ante legitimam ætatem nullam cenſuram incurrit, ut neque is qui interſtitia non ſervat, quanvis indubiè peccet.

XVII. Ordines ſacri, ipſumque Sacerdotium validè, ſed non licitè conferri poſſunt infantibus baptizatis, ipſiſque adultis qui nec habeant, nec unquam habuerint rationis uſum. Decernit quippe cap. 2. de ætat. & qual. ordin. validè fuiſſe ordinatum Subdiaconum eum qui necdum attigerat diſcretionis annos. Et Theologi ſimul cum Canoniſtis conſentiunt valere Sacerdotium infanti baptizato collatum, Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 25. & ibidem S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Soto & alij communiter. Idem aſſerendum de Confirmatione & Sacra Euchariſtia; nam liquet ſub Eccleſia primitiva ipſis etiam infantibus Baptiſmum & Confirmationem & Euchariſtiam ſimul miniſtrari ſolita fuiſſe; & infantibus olim baptizatis porrigebatur bibendus de calice Chriſti ſanguis, teſte Cypriano de lapſis. Infantibus tamen non poteſt conferri Sacramentum Pœnitentiæ, neque Extremæ Unctionis, neque Matrimonij. Ratio eſt, quia Pœnitentia conſiſtit in actionibus liberis contritionis, confeſſionis, ſatisfactionis: Matrimonium in libero conſenſu: Extrema verò Unctio præſupponit peccata quorum reliquias deleat. Ideò adulti quoque qui nunquam rationis uſum habuere ſunt trium horum Sacramentorum incapaces. Sed poteſt inungi inſanus qui fuerit aliquando rationis compos, atque ita peccaſſe potuit. Invalidè autem baptizaretur aut ordinaretur inſanus qui fuiſſet aliquando rationis compos, nec unquam Sacramentum expetiviſſet; cenſetur enim habitualiter diſſentire. Qui verò nunquam ratione uſus fuit, baptizari quidem & validè, & licitè poteſt; ordinari autem validè quidem poteſt, ſed nullatenus licitè.

XVIII. De coactione porrò circa ordinatum diſtingui debet duplex coactio: una abſoluta, factaque per vim cui reſiſti non poteſt; iſtaque coactio reddit nullam & irritam ordinationem: altera coactio dicitur conditionata, & libertatem quidem reſtringit, ſed non perimit; ut ſi quis ad evadendam ſibi comminatam præſentaneam mortem cõnſenſit ſe ordinari, qui aliter non conſenſiſset, talis ordinatio valet, ut docet Gloſſa in Clem. *Pleriſque*, v. *Vel aliquod*, de electione. & Barboſa de offic. & poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 2. n. 6. Libertas enim auferri poteſt quoad actus externos ac imperatos, non tamen quoad internos ac elicitos. Nam & in illis quos tyranni excruciabant uſque ad mortem ſupererat libertas ad gloriam vel ad damnationem commerendam ſufficiens. Iſte tamen extortus per metum conſenſus qui ſufficit ad ordinationis validitatem, non ſufficit ad validum matrimonium, ut pleniùs in cauſis matrimonium dirimentibus explicabimus; neque etiam ſufficit ad validam profeſſionem Religionis, in quibus duobus Eccleſia exigit abſolutam libertatem, & probato iſtiuſmodi metu vel coactione actus illos declarat irritos.

CAPVT XVI.

De Sacramento Matrimonij, & de Sponſalibus.

I. MATRIMONIUM eſt viri & mulieris conjunctio individuam vitæ conſuetudinem continens. Inſt. de patria poteſt. in princ. Initiatur per ſponſalia de futuro, ratificatur per conſenſum de præſenti, perficitur per conſummationem ſeu copulam corporum. Propriè tamen loquendo magis conſiſtit matrimonium in animorum quàm in corporum conjunctione, c. *Matrimonium*, & c. *Cùm initiatur*, 27. quæſt. 7. & l. *Nuptias*, ff. de regul. jur.

II. Sponſalia ſunt futuri matrimonij mutua promiſſio. Ea contrahuntur vel re, ut per ſubharrationem vel annuli traditionem ad hunc finem; vel verbis, vel nutu, vel ſcripto, etiam inter abſentes; vel per internuncium aut procuratorem, vel etiam conſenſu de præſenti, quum ſcilicet pubes ſimul & impubes, vel duo impuberes in quibus malitia, id eſt congrediendi potentia non ſupplet ætatem, nuptias contrahunt per verba de præſenti, non ineunt quidem matrimonium ratum, ſed eorum conventio tranſit & reſolvitur in ſponſalia de futuro, c. *Tua nobis*, de deſponſ. impub. atque ideò quanvis poſtea in annos pubertatis provecti à matrimonio ex mutuo conſenſu reſilirent, remaneret tamen ſicut in omnibus legitimis ſponſalibus impedimentum publicæ honeſtatis; cùm tamen non ſit huic impedimento locus quando irrita ſunt ipſo jure ſponſalia, putà contracta infra ſeptennium, aut citra ſufficientem conſenſum alióve interveniente impedimento, c. *Acceſſit*, eod. tit. Nequeunt autem impuberes ab initis inter ſe ſponſalibus recedere donec annos pubertatis attigerint, qui incipiunt in pueris deſinente anno decimo-quarto, in fœminis autem anno exacto duodecimo. Quinetiam ſi horum alter annos attigerit pubertatis, ei tamen nondum reſilire permittitur donec pars altera ad pubertatem pariter devenerit; tunc enim ambobus liberum erit contracta ſponſalia revocare, alterâ etiam parte invitâ, cap. *De illis*, eod. tit.

III. Sponſalia de futuro etiam juramento firmata multis diſſolvun-

tur.

tur modis. 1. Ex mutuo conſenſu, c. *Preterea* 2. de ſponſal. 2. Per longam unius abſentiam poteſt pars altera novas inire nuptias, c. *De illis*, eod. ubi Gloſsa requirit triennium abſentiæ. 3. Per ingreſsum Religionis, c. *Commiſſum*, eod. 4. Per ſecunda ſponſalia de præſenti cum alio illicitè quidem, ſed tamen validè contracta. Verùm ſi ſecunda cum alio ſponſalia ſint pariter de futuro, hæc non valent, perdurátque priorum obligatio, cap. *Sicut* 22. eod. 5. Per ordinis ſacri ſuſceptionem, c. unico, de voto in 6. Præterea 6. per ſubſequentem fornicationem, idque in favorem ſolius innocentis partis, c. *Quemadmodum*, de jurejur. 7. Per ſuperveniens impedimentum, exempli gratiâ novæ affinitatis inter ſponſos ex fornicatione cum conſanguineo unius ex partibus in primo vel ſecundo gradu. 8. Per ſupervenientem notabilem infirmitatem aut deformitatem quæ ſit durabilis, ut ſunt lepra, paralyſis, amiſſio oculi vel naſi, d. c. *Quemadmodum*. 9. Ex ſubortu capitalium inimicitiarum inter ſponſos, quia coactiones frequenter ſiniſtros exitus pariunt, c. *Requiſivit*, de ſponſal.

IV. Jure veteri ſponſalia de futuro duobus modis tranſibant in matrimonium de præſenti. 1. Per copulam inter ſponſos animo maritali habitam, c. *Is qui fidem*, de ſponſal. 2. Per mutuum conſenſum de præſenti, etiam clandeſtinum, cap. 1. de clandeſt. deſponſ. Sed per Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim. iſtud revocatum fuit. Unicus ergo ſupereſt modus, ſcilicet conſenſus verbis de præſenti expreſſus coram Parocho & teſtibus duobus.

V. Ex præſcripto Concilij Lateranenſis cap. ult. de clandeſtin. deſponſ. & Tridentini ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. præmittendæ ſunt ante nuptias denunciationes in Eccleſia; atque ad unius honeſti viri aſſertionem affirmantis certum dirimens impedimentum inhibendæ ſunt nuptiæ contrahendæ, c. *Præterea*, & c. *Cum in tua Diæceſi*, de ſponſal.

VI. Si quis verbis uſus eſt ambiguis quaſi fœminam deſponſaret, & ita deceptam carnaliter cognovit ſine animo deſponſandi, ille non judicabitur (ſaltem in foro conſcientiæ, in quo tamen deceptam fœminam aliâ ſaltem ratione indemnem præſtare tenebitur) matrimonium aut ſponſalia contraxiſſe ob defectum conſenſus, c. *Tua nos duxit* 26. eod. tit. Sed ſi nulla ſupereſt alia indemnitatis ratio in eo qui fœminam malitioſè decepit, nec ſit notabilis admodum inæqualitas conditionum, ducere illam in foro conſcientiæ tenebitur.

VII. Sponſalia clandeſtina ſine præſentia Parochi & teſtium contrahi poſſunt non ſolùm validè, ut omnes concedunt, ſed etiam licitè. Fruſtra autem objicitur à quibuſdam, quod quibus abſolutæ nuptiæ prohibentur, his etiam prohibentur ſponſalia, ut dicit lex *Oratio*, ff. de ſponſalibus: & lex *Si quis tutor* 60. §. *Quanvis*, ff. de ritu nupt. Legum enim illa-

rum intentio huc collimat ut nefas ſit ſponſalia inite iiſdem perſonis quibus non licet nuptiàs contrahere; ſic enim promittitur adimpletio rei omninò prohibitæ: at hîc per ſponſalia clandeſtina promittitur adimpletio rei licitæ, ſupponimus enim ambas partes poſſe matrimonio legitimè conjungi. Nec ſequitur quod illa clandeſtina deſponſatione promittatur matrimonium clandeſtinum; mens namque deſponſantium, & juris præſumptio eſt, ut promittant futurum matrimonij contractum eâ formâ & modo quem Jura præſcribunt, ut ſit verum & validum.

VIII. Si parentes pro filiis ſive puberibus, ſive impuberibus ſponſalia contrahunt præſentibus & ſcientibus ipſis filiis, ſed tamen tacentibus, horum taciturnitas pro conſenſu habetur. Idemque jus eſt ſi ſponſalia illa à parentibus conventa fuerint filiis abſentibus & ignorantibus; ſed re ipſis poſtmodùm ſignificata filiis, ſi hi tacuerint, neque verbis ullis aut ſignis abnuerint, cenſentur filij tacitè factum parentum ratificaſſe. Utráque deciſio habetur perſpicuè in c.unico, §. ultimo, de deſponſ. impub. in 6. Hanc juris deciſionem nonnulli extendunt quoque ad tutorem. Sanè lex *Si puella*, ff. de ſponſalibus, hoc unum edicit, non poſſe tutorem ſponſalia vel conſtituere, vel diſſolvere, niſi id fiat ex impuberis puellæ voluntate. Quanvis autem tutori poteſtas detur in perſonam, ſanctius tamen & naturalius ſimul & antiquius jus eſt patriæ poteſtatis. Et præterea præſumitur pater ob naturalem affectum ſemper conſulere propriis liberis; cùm ex adverſo facilè contingere poſſit ut tutor ſua abutatur in perſonam pupilli poteſtate ad proprium vel ſuorum commodum. Multò verò minùs attribuenda videtur in re matrimoniali authoritas curatoribus, cùm eis non ſit conceſſa in perſonas minorum, ſed ſolùm in eorum opes & rem familiarem authoritàs & miniſterium, ut præclare dicit lex *In copulandis*, C. de nuptiis: quæ eadem negat eandem poteſtatem cognatis & affinibus circa matrimonia. Itaque placet magis opinio Innocentij Papæ & Bernardi, qui prædictum jus reſtringunt & limitant in ſolo patre, ut filius tacens conſentire judicetur; quàm opinio Oſtienſis & Gloſſæ ad d. cap. unicum, §. *Porrò*, v. *Sponſalia*, hanc juris diſpoſitionem extendentium ab ipſo patre ad quenvis alium etiam non tutorem, neque cognatum.

IX. Ex matrimoniis clandeſtinis nulla naſcitur obligatio ſponſalium; cùm enim hæc matrimonia ſint decreto Concilij Tridentini ſimul nulla & illicita, perinde eſt ac ſi contracta non fuiſſent, atque ita nullam pariunt canonicam obligationem. Idem ſtatuendum de matrimonio ficto & ſimulato; cùm enim ibi deſit conſenſus, non poteſt rationem habere ſponſalium, quippe quæ ſine conſenſu non ſubſiſtunt. Reſtat ergo ut ſola impuberum matrimonialis per verba de præſen-

ti conventio rationem induat ſponſalium, & ita pariat publicæ honeſtatis impedimentum per d. c. *Tua nobis*, de deſponſ. impub.

X. Si anteacto tempore aliquis voverat caſtitatem aut Religionem, non dubium quin ſubſequuta ſponſalia ſint irrita. Quod enim Deo ſemel conſecratum eſt non poteſt ſine ſacrilegio alteri promitti aut donari. Sed ſi poſt contracta ſponſalia velit Religionem ingredi, poteſt ea de cauſa conventionem ſponſalium retractare eo magis, quia Jus permittit poſt ratum etiam, nec conſummatum matrimonium ingredi Religionem invitâ alterâ parte, cap. 2. de converſ. conjug. Sed ſi poſt inita ſponſalia ſine propoſito ingreſſus in Religionem una partium voveat ſimpliciter caſtitatem, aut ſacros Ordines ſuſcipere intendat, gravis eſt difficultas inter Doctores, an jus habeat alterâ invitâ parte ſponſalia retractandi. Quidam enim affirmant, in quibus ſunt S. Thomas in 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 1. Richardus diſt. 27. art. 3. quæſt. 2. Cajetanus v. *Perjurium*, cap. 2. Sotus in 4. diſt. 6. quæſt. 2. art. 5. §. *Verùm*: Paludanus diſt. 38. quæſt. 3. art. 3. Major diſt. 27. quæſt. 5. Volunt enim excipi à futuri matrimonij promiſſione ſtatum perfectiorem, qualis eſt cœlibatus ac perfecta continentia, etiamſi ſponſalia fuerint juramento firmata; id enim juramentum comprehendi ſub eadem exceptione. Hanc ſanè opinionem tam multi graves aſſertores reddunt probabilem. Nihilominus negans opinio videtur Juri & rationi magis eſſe conſentanea; illa enim ſuppoſita exceptio, neque ſignificata, neque in mente ſpondentium formata fuit, neque uſquam in Jure legitur introducta; ideóque illius prætextu non videtur derogandum alterius partis acquiſito juri, nec licitum eſt in præjudicium alieni juris ad altiora aſpirare; hoc enim prætextu etiam liceret alteri conjugum altero invito continentiam profiteri poſt matrimonium conſummatum. Caſus verò profitendæ Religionis ante conſummationem eſt in Jure ſingularis, nec debet ultra limites expreſſos extendi aut protrahi ad quævis continentiæ vota; non enim major ratio hîc eſt admittendi tacitam exceptionem ex prætextu majoris perfectionis, quàm in eo qui abſolutè daret centum nummos exceptio ſubintelligendi hoc majus bonum, de quo donans ipſe nihil cogitaſſet, niſi placuerit aliquando eoſdem nummos repetere ad eleemoſynas pauperum. Quinimò contrarium in Jure deciditur; nam in c. *Veniens*, qui clerici vel voventes matrim. contrah. poſ. reprobatur votum continentiæ à muliere emiſſum poſt ſponſalia inconſulto ſponſo, eique permittitur matrimonium. Citatur etiam à nonnullis c. *Ex literis* 10. de ſponſalib. quo prohibetur ſponſo migrare ad alia vota: ſed perperam; ibi namque per alia vota nihil intelligi debet niſi aliud matrimonium. Alius eſt formalis textus in extrav. Joannis XXII. c. unico de voto, ubi decernitur eum qui nondum conſummato quod contraxerat matrimonio ſuſcepit Ordinem ſacrum in

quo votum ſolenne emiſit continentiæ, cogendum eſſe ſub excommunicationis pœna ad petitionem uxoris matrimonium conſummare, niſi malit Religionem ingredi. Denique hanc negativam de voto continentiæ contracta ſponſalia præcedentia non dirimente ſententiam docent & aſſerunt Oſtienſis, Innocentius, Joannes Andreæ, Panormitanus, Archidiaconus in c. *Rurſus*, qui clerici vel voventes, & S. Antoninus 3.p. tit. 1. cap. 18. §. 2. Fumus v. *Matrimonium*, num. 2. Navarrus cap. 22. n. 27. Leſſius lib. 2. cap. 41. n. 54. Coninch diſp. 23. dub. 3. num. 25.

XI. Enim qui poſt contracta ſponſalia vovit caſtitatem, ſi huic voto nolit ſponſa acquieſcere, ſcribit Sylveſter v. *Sponſalia*, qu. 7. citans Paludanum, teneri ingredi Religionem, eo quod votum ſuum aliter ſervare non poſſit. Sed verius eſt hunc non onerari graviore debito quod nullatenus vovit: ſed ſi pars nolit obligationem ſponſalium remittere, obligatione aſtringi contrahendi & conſummandi matrimonij. Id perſpicuum eſt ex prædicta extrav. unica de voto, quæ loquens de ingreſſu in Religionem ſic dicit de eo qui poſt contractas necdum verò conſummatas nuptias caſtitatem ſolenniter vovit in Ordinis ſacri ſuſceptione: *Quod ſi forſan renuerit adimplere*. Ad quæ verba Gloſſa ita infert: *Supponit expreſsè quod poſſit renuere, ut in ſervo dicitur, qui licèt juſſus per dominum poteſt nolle hæreditatem adire*, l. *Cùm proponas*, C. de hæred. inſtit. Hoc igitur caſu qui ſe continentiæ voto poſt ſponſalia nuncupavit poſt duos menſes à Jure conceſſos, nec poteſt à deſponſata obtinere ut ſibi promiſſio illa remittatur, poteſt, imò debet nuptias conſummare, & omninò debitum petenti reddere; ſed ipſi viciſſim petere non licet, ut continentiam ſervet quantùm poteſt. Deinde ſi conſors prædecedat, non poteſt ſuperſtes continentiæ voto aſtrictus ad ſecundas nuptias convolare, juxta c. *Placet*, de converſ. conjug. Sed ſi dum vivit uxor periculum graviſſimum urgeat incontinentiæ, expediet omninò id votum authoritate Superioris relaxare: quale exemplum habetur in c. *Veniens*, qui clerici vel voventes.

CAPUT

CAPVT XVII.

De materia, forma & Miniſtro Sacramenti matrimonij.

I. PAUCI quidam neoterici, Melchior Canus lib. 8. de locis theolog. cap. 5. Eſtius in 4. dub. 26. §. 10. & 11. ſcripſere hujus Sacramenti miniſtrum eſſe Sacerdotem, ejuſque verba eſſe formam: contrahentium autem verba aliáve ſigna conſenſus eſſe materiam; & quando deeſt Sacerdos nihil geri inter ambas partes præter civilem contractum. Contraria opinio eſt omnium aliorum Theologorum & Canoniſtarum communis, ipſos contrahentes eſſe miniſtros, Sacerdotem autem poſt Concilij Tridentini decretum non aſſiſtere ut Sacramenti hujus miniſtrum eſſentialem, ſed ut teſtem ad hoc neceſſarium, ut conventio partium habeatur pro legitimo contractu & ſufficiente ad rationem Sacramenti. Sed ante Tridentinum Decretum non fuiſſe neceſſariam Parochi præſentiam ad rationem Sacramenti, quod in ſolo partium baptizatarum conſenſu de præſenti mutuò ſignis ſufficientibus de mutua corporum traditione expreſſo ſubſiſtebat: Sacerdotem verò non interfuiſſe niſi tanquam miniſtrum accidentarium, & ceremonialem, & hujus Sacramenti teſtem. Idque eſt quod verbis Tertulliani ſignificatur dicentis lib. 2. ad uxorem, in fin. matrimonia Fidelium conciliari ab Eccleſia. Ambroſius quoque epiſt. 70. meminit Fidelium matrimoniorum per Sacerdotem benedictionis, & per eundem in Eccleſia impoſitionis velaminis ſuper ſponſum & ſponſam. Concilium Carthaginenſe IV. can. 13. præcipit conjugatos benedici à Sacerdote, eiſque propter hujus benedictionis venerationem præcipit inſequentis noctis continentiam. Quod autem Evariſtus Papa 30. quæſt. 5. c. *Aliter*, vult cenſeri pro ſtupris matrimonia in quibus neque dos, neque cognati, neque Sacerdotis benedictio intervenerit, hoc unum intendit, clandeſtina matrimonia ſi nullâ probatione eorum veritas declaretur, ita eſſe ſuſpecta ut eorum nullitas præſumenda ſit, donec nuptialis utrinque conſenſus probationibus omni exceptione majoribus eluceſcat.

II. Apertè verò fallitur Bannes qui 1. p. quæſt. 1. art. 8. dub. ult. in

reſponſ. ad 3. affirmat Magiſtrum & D. Thomam & Scotum dubitaſſe de hac quæſtione; ipſi enim apertè ſuam explicant ſententiam. Magiſter quidem in 4. d. 28. §. *Præmiſſa autem*, ſic ait: *In hujus autem Sacramenti celebratione, ſicut in aliis, quædam ſunt pertinentia ad ſubſtantiam Sacramenti, ut conſenſus de præſenti, qui ſolus ſufficiat ad contrahendum matrimonium: quædam verò pertinent ad decorem & ſolennitatem Sacramenti, ut parentum traditio, Sacerdotis benedictio.* D. Thomas mentem quoque ſuam clariſſimè profert in 4. diſt. 26. art. 1. ad 1. his verbis: *Ad primum dicendum, quod verba quibus conſenſus matrimonij exprimitur, ſunt forma hujus Sacramenti; non autem benedictio Sacerdotis quæ eſt quoddam ſacramentale.* Atque hoc idem repetit diſp. 28. art. 3. in corpore: atque inde concludit matrimonium clandeſtinum eſſe verum Sacramentum. Similiter Scotus in 4. diſt. 26. quæſt. unica, §. *Sed hic eſt dubium*, perſpicuè ait hujus formam Sacramenti eſſe verba quibus contrahentes conſenſum ſuum exprimunt, eoſdemque ſic exprimentes eſſe miniſtros Sacramenti.

III. Matrimonium habet quidem pro materia remota, ſeu circa quam verſatur, contrahentium corpora; ſicut Pœnitentia pro ſua remota materia habet peccata pœnitentis. At verò Matrimonij materia proxima & intrinſeca eſt ipſe mutuus conſenſus ſignis externis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis: qui idem conſenſus mutuò ſignificatus quatenus habet rationem acceptationis eſt ejuſdem Sacramenti forma. Omnis etenim promiſſio & traditio donec acceptetur eſt ex ſe inefficax & indeterminata, ut rata ſit vel irrita: per acceptationem autem determinatur ad eſſe ratum & efficaciam ſortitur ad inducendam obligationem: formæ autem proprium eſt determinare materiam, eique vim agendi impertiri. Illa igitur traditio eſt proxima iſtius Sacramenti materia, acceptatio verò formæ rationem ſortitur.

IV. Magna quæſtio eſt, utrum ad validitatem matrimonij requiratur mutuus conſenſus ad copulam; utrinque enim gravia urgent argumenta. Nam pro affirmativa favere ejus aſſertoribus videtur, quod ad valorem matrimonij neceſſariò requiritur conſenſus in id quod eſt de matrimonij eſſentia, cùm omninò conſiſtat matrimonium in conſenſu partium. Ex quo etiam ſequitur, requiri pariter conſenſum circa ea quæ matrimonij eſsentiam neceſsariò conſequuntur. Quiſquis enim rem aliquam abſolutè vult, idem quoque ſaltem virtualiter ac implicitè vult ea omnia quæ ejus rei eſsentiam neceſsariò conſectantur. Atqui matrimonio eſsentialis eſt, ut ſuprà vidimus, corporum mutua traditio & acceptatio, quo fit ut neuter ſeorſim ſui corporis poteſtatem habeat, teſte ipſo Apoſtolo 1. Corinth. 7. *Mulier*, inquit, *ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Sed illa utrinque tranſlatio poteſtatis

ſtatis ac dominij in proprium corpus refertur eſſentialiter ad copulam. Ergo non poteſt ſubſiſtere matrimonium ſine intentione ad copulam, & obligationis ſuſceptione ad illam, quoties pars altera debitè requiret. Præthereà ſacri Canones definiunt non pertinere ad conjugium eos eaſve inter quos non intervenit ſexuum commiſtio, can. *Non dubium,* can. *Cum ſocietas*, 27. quæſt. 2. Et ibid. can. *Sic quippe*, qui ex D. Gregorio Papa deſumptus eſt, diſertè negat B. Joſeph propter ſexuum continentiam ad nuptias B. Virginis perveniſſe, ſed ſolùm ad ſponſalia ejuſdem.

V. Ex parte autem negativa maximè atque invictè urget verum quod interceſſit inter Beatiſſimam Virginem, & Sanctum Joſeph connubium; cùm tamen ſacratiſſima Virgo nunquam de propoſito remiſerit ſervandæ virginitatis. Quâ de re ſapienter Auguſtinus lib. 1. de nuptiis & concup. cap. 11. ſic atteſtatur: *Conjux vocatur ex prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus, nec perierat; nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commiſtio. Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verumetiam ille pater eius, ſicut coniunx matris eius; utrumque mente, non carne.* Idque habetur 25. quæſt. 2. can. *Coniunx vocatur.* Idem ſanctus Auguſtinus iteratò hoc docet lib. de conſenſ. Evangel. cap. 1. ubi obſervans quod Evangeliſta dicat Joſeph virum Mariæ, ſic ſcribit: *Neque enim fas erat ut ob hoc eum à coniugio Mariæ ſeparandum putaret, quòd Virgo peperit Chriſtum. Hoc enim exemplo magnificè inſinuatur fidelibus coniugatis, etiam ſervatâ pari conſenſu continentiâ, poſſe permanere vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu: præſertim quia potuit eis naſci filius ſine ullo complexu carnali, qui propter ſolos filios gignendos adhibendus eſt.*

VI. Eadem pars negativa probatur, quia ſi talis conditio ſeu obligatio invicem continendi eſſet contra matrimonij ſubſtantiam, nullum & irritum eſſet matrimonium quod contrahitur per unam partium cum hac intentione & obligatione nunquam matrimonium conſummandi. Et tamen oppoſitum ſancitur in cap. *Commiſſum*, de ſponſalib. Cùm enim aliquis ſponſalia de futuro firmata juramento contraxiſſet, deinde votum emiſiſſet Religionem ingrediendi, mandat Pontifex ut ille promiſſum matrimonium contrahat, nec tamen conſummet, ſed mox Religionem ingrediatur. Prætereà cap. *Verùm*, de convetſ. conjug. definit poſſe conjugatum per verba de præſenti Religionem alterâ invitâ parte ingredi, dummodo matrimonium non ſit conſummatum; & alteri parti licere ad aliud matrimonium tranſire, quia prius matrimonium per religioſam conſortis profeſſionem quaſi per mortem ſolutum ſit. Atque

Atque ut non pauca ſileam ſanctorum conjugum exempla qui virginitatem in matrimonio illibatam ſervaverunt, Elzearij & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis & Edithæ, Henrici Imperatoris & Cunegundis, celebratur Græcorum hiſtoriis conjugium Marciani Imperatoris & Pulcheriæ initum poſt datam utriuſque fidem mutuæ continentiæ.

VII. Ad ſuperius argumentum de mutua corporum traditione, quæ eſt de matrimonij eſſentia ab eoque inſeparabilis: reſpondendum, dominium illud mutuum quod alter in alterum naniſcitur per corporum traditionem perdurare ad vitam utriuſque conjugis, ſubſiſtente nihilominus obligatione ad promiſſam continentiam ſervandam. Eſt enim axioma Juris Canonici, poſse uſum ab ipſo dominio ſeparari, cap. *Exiit qui ſeminat*, §. *Nec quidquam*, v. *Nec per hoc*, de verbor. ſignific. in 6. & extravag. *Ad Conditorem*, in princip. eodem titul. Quinetiam in Jure Civili plerumque contingit ut dominus ac proprietarius rei careat ejuſdem uſu, ad quem ſolum jus habet uſuarius aut uſufructuarius. Tales ergo conjugati retinent dominium in mutua corpora, ſed tamen ligatum & impeditum quoad uſum, quo fit ut habita inter eos copula ſacrilegij crimine macularetur ob voti tranſgreſſionem; non tamen crimine ſtupri aut fornicationis, quia non eſset acceſsus ad non ſuam. Ad Canones paulò antè in oppoſitum citatos facilis eſt reſponſio, Authores ſcilicet horum Canonum ut diſtinguant intemeratum Virginis Mariæ conjugium ab aliis communibus matrimoniis ad ſexuum commiſtionem deſtinatis, ſtrictius ibi uſurpant nomen matrimonij aut nuptiarum, & latiùs extendunt ſponſaliorum notionem ac ſignificatum; cùm tamen ſponſalia proprie ſumpta ſint promiſſio de futuris nuptiis, & conventio ſanctæ Mariæ cum ſancto Joſeph fuerit de præſenti, & non de futuro. Oppoſita verò aliorum Canonum & Patrum teſtimonia, quibus affirmant verum fuiſse inter ambos matrimonium, loquuntur juxta propriam ejus vocis ſignificationem.

CAPUT

CAPVT XVIII.

De matrimonio per procuratores contracto.

I. MINIME' dubitatur valuiſſe matrimonium per procuratorem contractum ante Tridentinum Decretum ſeſſ.24. cap.1. de reform. matrim. quo hæc requiritur conditio tanquam eſſentialis, ut contrahentes ſuum conſenſum coram Parocho & teſtibus exprimant. In veteri Teſtamento matrimonium Iſaaci cum Rebecca contractum fuit per Eliezer internuntium, c. *Honorantur*, 32. quæſt.2. & c. *Ex parte* 14. de converſ. conjug. & c. *Veniens*, qui cler. vel vovent. & c. ultimo de procur. in 6. & l. *Sufficit*, & l. ult. ff. de ſponſal. & l. *Mulierem*, ff. de ritu nupt. omnes enim contractus qui conſenſu perficiuntur, poſſunt inter abſentes ac per procuratores contrahi, l. 1. §. *Eſt autem*, ff. de contrah. emption. Sed hoc jus nullatenus abrogatum eſt per Tridentinum Decretum, ut communiter ſentiunt Doctores, & præſens quoque Eccleſiæ praxis docet: neque Tridentinum exigit ut contrahentes per ſeipſos ſuum conſenſum coram Parocho exprimant, ſed ſimpliciter ac generatim ut exprimant coram Parocho & teſtibus; id verò præſtant abſentes, qui per conſtitutos à ſe procuratores exprimunt: & qui per alium facit, per ſe facere videtur. Et poteſt quis per alium quod poteſt facere per ſeipſum, c. *Poteſt quis*, de reg. jur. in 6. & qui facit per alium perinde eſt ac ſi faciat per ſeipſum, c. *Qui facit*, eod.

II. Præfatum illud cap. ultimum de procur. in 6. tria decernit notatu digniſſima circa procuratorem ad nuptias conſtitutum. Primò eſſe neceſſarium ut procurator habeat mandatum circa hoc ſpeciale, non enim ſufficeret generale: nemo enim cenſetur in re tanti momenti à quo ſtatus totius vitæ futuræ dependeat, velle cum aliqua contrahere, niſi priùs illam noverit, & in eam conſentiat, l. *Generali*, ff. de ritu nupt. Secundò exigit ut procurator per ſe rem gerat, nec poſſit alium ſibi ſubrogare, niſi hoc quoque ſpecialiter habeat in mandato. Tertiò requirit ut conſtituens mandatum ſuum non revocaverit antequam res mandata geratur, alioqui nullum erit illud à procuratore actum matrimonium, tametſi tam ipſe quàm ea cum qua contraxit revocationem hujuſmodi penitus ignoraverit, cùm ibi deficiat alterius partis conſenſus, ſine quo nuptiæ conciliari nullo modo poſſunt. Id verò ſpeciale eſt in matrimonio; cæteri enim contractus

per conſtitutum procuratorem validè fiunt, & obligationem inducunt, ſi revocatio mandati non antè innotuerit procuratori & parti, l. *Si mandaſſem*, ff. mandati: & l. 1. §. 2. ff. quod juſſu: & c. *Ex parte* 12. de reſcript. & adhuc clariùs in Clement. unica, de renunciatione.

III. Tribus iſtis conditionibus quarta demùm adjungenda eſt, ne conſtitutus ad matrimonium procurator mandati ſui fines excedat; ſi enim exceſſerit, irritum eſt quod agit; non enim cenſetur mandans conſentire niſi ſervetur præſcripta ab eodem conditio, l. *Diligenter*, ff. mandati. Ut ſi mandatum fuerit de contrahendo cum Cecilia matrimonio certâ dote conſtitutâ, invalidè contrahet mandatarius ſi nulla vel minor dos conſtituatur. Quod idem cenſendum de cæteris conditionibus appoſitis. Coninch diſp. 24. dub. 9. num. 69.

IV. Quæritur an valeat initum per procuratorem matrimonium ſi poſt mandatum ipſe mandans inciderit in amentiam quæ perduret quo tempore procurator contrahit? Reſpondendum eſt valere, non enim requiritur ut qui mandavit ratione utatur dum procurator mandatum exequitur; nam alioqui ſi tunc temporis dormiret aut ebrius eſſet, dicendum quoque eſſet irritum eſſe id omne quod à procuratore geritur, quatenus qui mandaverat jam uſu rationis caret: ſufficit enim quod rationis compos mandaverit, & procurator ipſe dum exequitur ratione utatur. Si inſtes, quod is tamen qui per ſe immediatè contrahit tempore ebrietatis ſuæ vel amentiæ nihil validum efficiat, etiamſi antea rationis compos hunc actum intendiſſet; id quidem verum eſt, magna tamen in utroque caſu intervenit differentia, quia procurator validè agit, quia ratione utitur ad conſenſum & contractum indiſpenſabiliter & ipſo actu neceſſariâ. At verò dum quis ebrius vel amens eſt, incapax eſt & contractus & conſenſus omnis per ſeipſum. Ita Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 4. num. 4. Sanchez lib. 2. diſp. 11. n. 12. Nullatenus verò eſt admittendus procurator niſi mandatum exhibeat. Nullatenus quoque fides mandanti adhibenda eſt in externo foro, ſi mandati ſui anteriorem contractui revocationem prætexat, niſi juridicè & ſufficienter probet ſe revocaſſe.

CAPUT

CAPVT XIX.

De proclamationibus matrimonio præmittendis.

I. STATUTUM eſt in primis ab univerſali Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. can.51. qui citatur in c. *Cùm inhibitio*, de clandeſt. deſponſ. & deinde à Tridentino ſeſſ.24. de reform. matrim. cap.1. ut antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia publicè denuncietur inter quos matrimonium ſit contrahendum; quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij procedi poſſit. Sed ſi probabilis apparuerit conjectura impedimenti, contractus interdicatur expreſsè, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis, d. c. *Cùm inhibitio.*

II. Si contrahentes ſint diverſarum Parochiarum, faciendæ ſunt denunciationes in utriuſque Parochia, non enim ſufficienter alioqui poſſent impedimenta dignoſci. Idemque ſentiendum de diverſis diœceſibus. Alteruter enim contrahentium, ſive Parochus, ſive Epiſcopus poteſt eos matrimonio jungere, & uterque Epiſcopus poteſt intra fines diœceſis ſuæ circa has proclamationes diſpenſare. Bonacina de matrim. q.2. p.6. n.7. Barboſa de poteſt. Epiſc. p.2. alleg.32. n.10. & 35. Quod verò dicit Tridentinum de tribus continuis diebus feſtis, non eſt aliter intelligendum, niſi de feſtis non longo intervallo diſtantibus, non verò de feſtis ſibi immediatè ſuccedentibus. Suadet enim id ratio dignoſcendi ſiqua ſint impedimenta; ad quem finem conducit ut tempus populo concedatur in mentem ſi quæ ſint obſtacula revocandi, & ea Parocho denunciandi. Quocirca haud ita feſtinanter urgenda res eſt, niſi gravis ſuccurrat cauſa; ſed interponendi ſunt certi dies ab una ad alteram proclamationem: eaque eſt recepta ubique ferè praxis interſtitij ab uno ad aliud feſtum unius ſaltem aut duorum dierum. Sanchez de matrimon. lib. 3. diſp.6. num. 8. Coninch diſp. 27. dub.5. num.47.

III. Ad Epiſcopum ejuſque Vicarium ſpectat diſpenſatio harum proclamationum, hoc enim Ordinarij prudentiæ committit Concilium

Trident. d. ſeſſ. 24. cap. 1. ut vel una tantùm denunciatio fiat ante contra-ctum coram Parocho ineundum, vel etiam poſt contractum coram Parocho initum interdicatur conſummatio, & provideatur ne ſimul cohabitent partes donec factis denunciationibus in Eccleſia nihil impedimenti cognoſcatur. Cùm autem requirat Concilium ut Ordinarius judicet diſpenſationem expedire, ſatis declarat non niſi ex juſta cauſa licitum eſſe in hac re diſpenſare.

LV. Juſtas in hac re diſpenſandi cauſas colligunt Summiſtæ. Atque hæ ferè ſunt quæ ſequuntur, quaſque referunt S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 16. Sylveſter v. *Matrimonium* 6. qu. 7. Sanchez lib. 3. diſp. 9. Coninch diſp. 27. dub. 6. Barboſa de poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 32. n. 35. & ſeqq. Prima cauſa diſpenſandi eſt quoties aliàs creditur impediendum matrimonium, ſive per ſortilegium, ſive per injuſtam cognatorum, aliorumve factionem. Secunda cauſa eſt quando non niſi cum contrahentium infamia fieri proclamationes poſſent, ut ſi qui vixerunt in concubinatu habiti ſint veri conjuges. Tertia quando ſine gravi animæ, aut etiam rerum temporalium diſcrimine non poſſunt nuptiæ ulteriùs differri, ut ſi vir ſit in periculo mortis, aut debeat extemplò longiùs proficiſci, & neceſſe ſit contrahere connubium ut proles jam nata vel concepta legitimetur; aut ſi veriſimiliter non ſit depoſiturus affectum erga concubinam, & ſic perſeveraturus in ſtatu peccati. Quarta cùm duobus ad vitandum peccatum vel ſcandalum vel infamiam vel odia & periculoſas lites & querelas ex parte parentum expedit quamprimùm nuptias inire, & periculum eſt ſi tantiſper differatur, ne alterius animus ex levitate, infidelitate aut aliorum ſuaſionibus immutetur. Caſus iſte tum alibi, tum ibi maximè occurrit quum ambæ ſimul partes in flagranti ſtupro deprehenſæ conſentiunt in matrimonium. Sanchez lib. 3. diſp. 9. n. 15. Quinta cauſa, quando tempus inſtat quo nuptiæ celebrari prohibentur, nec tamen differri poſſunt citra grave incommodum aut animæ periculum ex incontinentia. Sexta quando altera partium eſt ſub poteſtate tutoris, curatoris, vitrici, novercæ, aliorumve cognatorum aut affinium, qui ejus nuptias intendunt impedire, ut ipſi in ejus bona ſuccedant, aut eam in Monaſterium detrudant, vel imparibus & indignis conjungant. Barboſa d. p. 2. alleg. 32. n. 43. & 44. Coninch diſp. 27. dub. 5. n. 52. & alij communiter. Septima quando ſummi Principes contrahunt: tum quia his aliquæ prærogativæ concedendæ ſunt: tum quia ceſſat periculum occulti impedimenti, cùm eorum genus & facta cunctis comperta ſint. Octava ſi inter volentes nuptias contrahere ſit magna diſparitas propter quam gravia inſtabunt obſtacula ex parte æmulorum aut conſanguineorum. In his, aut ſaltem quibuſdam prædictorum caſuum affirmant Sanchez, Barboſa, Coninch aliique, teneri etiam Ordinarium diſpenſare à denunciationibus ad partium petitionem, ſi non aliqua ſuſpicio, aliáve rationabilis cauſa diſſuadeat à diſpenſatione. Ratioque eſt, quia

Prælatus

Prælatus ex officio tenetur quoad fieri commodè poteſt ovium ſuarum periculis occurrere, ſi gravia & urgentia ſint.

V. Quinetiam ubi urgeret gravis & aperta neceſſitas ſine proclamationibus contrahendi, nec poſſet per temporis anguſtias Epiſcopus adiri, quia citò dilaberetur occaſio, aut etiam ſi rogatus Prælatus præ ſua malitia aut manifeſta & iniqua pertinacia diſpenſare recuſaret, poſſet ſine proclamationibus contrahi matrimonium, ut ſi aliqui vixerint in concubinatu qui putabantur conjuges: vel ſi vir exiſtat in vitæ periculo præſenti ſeu mortis articulo, & vult ducere concubinam ad ejus abolendam infamiam, aut ad prolem legitimandam; vel quia id utriuſque ſaluti expedit. Item quando cognati, affines, tutores aut potentes perſonæ nuptias impedire moliuntur eorũ quorum bonis inhiant, aut quos inæqualibus conjungere intendunt, ut non poſſint aliis palam nubere. His caſibus aliiſve ſi qui ſimiles exiſtunt, poſſe abſque proclamationibus aut circa eas diſpenſatione procedi ad matrimonium docent Sotus in 4. diſt.28. q... art.2. concluſ.3. §. *Ex his primùm intelligitur.* Lopes 1.p. inſtructorij de matrim. cap.39. §. *Ex prædictis:* Sanchez lib.3.d.10.n.27. Coninch diſp.27.dub.5. nr 52. & communiter cæteri.

VI. Porrò aſſertione unius fide digni & non ſuſpecti circa matrimonij impedimentum impeditur matrimonium contrahendum, donec oppoſitum probetur. Idemque ſtatuendum de fama communi circa impedimentum, c. *Præterea*, & c. *Cùm in tua*, de ſponſal. & c. *Super eo*, de conſang. & affinit. His additur in d.c. *Cùm in tua*, non admitti oblatum à parentibus juramentum contra unius gravis & non ſuſpectæ perſonæ denunciationem, aut contra communem famam, quia ipſimet ſuſpecti ſunt, utpote parentes, niſi probationem in oppoſitum proferant.

VII. Eos qui intra quatuor menſes poſt peractas denunciationes matrimonium non contraxerint, non poſſe poſtmodò contrahere, niſi novæ fiant arbitrio Epiſcopi proclamationes, affirmant Rebellus, Poſſevinus, Bonacina, & Barboſa de poteſt. Epiſc. p.2. alleg.32. n.55. Qui ibidem ſcribit, ſi non præmittantur denunciationes, ſaltem eſſe ſupplendas adhibitâ una vel alterâ poſt ratum matrimonium antequam conſummetur, donec elapſi fuerint dies octo poſt ultimam proclamationem. Atque ita judicatum refert Barboſa à Cardinalium Congregatione.

CAPVT XX.

De matrimoniorum impedimentis: ac primùm de non dirimentibus.

I. MATRIMONIORUM impedimenta ſunt duplicis generis; quædam enim nuptias dirimunt, hoc eſt invalidas reddunt; quædam autem contractas nuptias non dirimunt, ſed eas contrahi prohibent. Prima ſunt ſimul impedientia & dirimentia: ſecunda verò impediunt contrahendum matrimonium, faciuntque illicitum, quamvis valeat contractum. Atque iſtius ſecundi generis quinque ſunt impedimenta. Primum eſt votum ſimplex; ſive caſtitatis, ſive Religionis ſuſcipiendæ. Secundum eſt catechiſmus. Tertium ſponſalia cum alio adhuc vivente conventa. Quartum eſt Prælati, ſeu Judicis interdictum contrahendi donec plenior de impedimentis notitia acceſſerit. Quintum eſt tempus intra quod prohibet Eccleſia matrimonium ſolennia. Reliqua verò quæ nonnulli cenſent impedimenta, vel nulla ſunt, vel à Concilio Tridentino abolita, vel à conſuetudine.

II. Qui vovêre ſimpliciter aut caſtitatem aut Religionem, illicitè contrahunt, niſi ex juſta cauſa cum eis fuerit diſpenſatum; cùm enim promiſſionis fides hominibus ſervanda ſit, multò magis Deo. Hoc tamen intercedit diſcrimen inter hæc duo vota, quoniam qui caſtitatem antè matrimonium voverat, poteſt petenti debitum reddere conjugale, ne alia pars innocens ſuo jure fraudetur; ſed non poteſt debitum exigere. At is qui voverat Religionem, utrumque licitè poteſt, ſcilicet reddere & exigere. Navarr. manualis cap. 12. num. 80. §. *Cui conſequens.* Soto, Toletus, Coninch locis mox citandis. Licèt enim iſte quoque caſtitatem implicitè voverit, quæ virtualiter in voto Religionis includitur; attamen eam non vovit niſi in ſolo Religionis ſtatu ſervandam. Sed uterque tamen priſtini, ſive caſtitatis, ſive Religionis voti plenæ obſervationi reddetur aſtrictus ſoluto per mortem alterius matrimonio, aut etiam viventis alterius partis conſenſu, vel fornicatione ſuperveniente, propter quam reddatur immunis etiam à debito nuptiali ſolvendo. Soto lib. 8. de juſt. & jur. quæſt. 2. art. 1. Coninch diſp. 30. dub. 3. num. 33. Toletus lib. 7. cap. 14.

III. Circa ſimplex continentiæ vel Religionis votum multa ſuppeditat documenta D. Auguſtinus in epiſt.70. ad Bonifacium Comitem, qui ſimplex votum perpetuæ continentiæ & monaſticæ profeſſionis nuncupaverat. Sed quia Bonifacio Præfectura Africæ incumbebat, quæ tunc & Barbarorum præſertim Vandalorum armis, & hæreticorum factionibus infeſtabatur, eundem à monachiſmi quem voverat propoſito diſſuaſit Auguſtinus. Deinde Bonifacius priſtinum remittens pietatis ardorem duxit uxorem. Quare ipſum ſuis literis coarguit Auguſtinus infracti voti, quo tamen dicit eum jam non aſtringi dum ſtat matrimonium, niſi uxor quam voti hujus inſciam duxerat conſentire velit in mutuam continentiam. Ex his colligitur primò juſtam eſſe & licitam ſuaſionem ut quis ab ineundæ religioſæ vitæ voto emiſſo abducatur & diſpenſetur, ſi manifeſtè majus bonum excludat, ut ſuaſit Auguſtinus. Secundò eum qui ſimplici voto continentiæ ſe obſtrinxit, ſi matrimonij jugum ſuſcipiat graviter peccare: quod idem teſtatur Apoſtolus de viduis nubere volentibus, & idcirco habentibus damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, 1. Timot. 5. non tamen peccate ſi conjugi innocenti ac petenti debitum reddat. Nihil tamen diſtinguit Auguſtinus ibidem, an voti continentiæ reus poſſit idem debitum petere; ſive quia ſatius duxit nihil inſinuare hac in parte, virumque in ſua bona fide relinquere, ubi grave periculum & occaſio inevitabilis urgebat; ſive quia ipſe exiſtimabat multùm de jure innocentis uxoris diminui, ſi nullum habere poſſit matrimonij uſum niſi cum damno pudoris & verecundiæ quæ decet ſanctè educatas & pudicas fœminas. Tertiò ſi alter conjugum qui non eſt voto aſtrictus conſentiat in mutuam continentiam, aut ſi ejus morte dirimatur conjugium, teneri alterum qui voverat conjugem priſtino continentiæ voto, nec poſſe ſecundis nuptiis alligari.

IV. Gravis quæſtio eſt, utrum qui poſt votum ſimplex caſtitatis aut Religionis contraxit per verba de præſenti matrimonium, teneatur ante conſummationem ingredi monaſterium? Affirmativè quidem reſpondendum eſt de illo qui voverat Religionem; ab hoc enim voto non eſt ſolutus neque ſuſpenſus per illud matrimonium, cùm conſtet eum etiam qui nullo modo vovit, poſſe ante conſummationem à matrimonio reſilire hoc fine Religionem ingrediendi. Sed major eſt difficultas in eo qui non Religionem, ſed continentiam vovit ante matrimonium. Videtur enim ſi nondum conſummaverit contractum matrimonium, obligari ad Religionis ingreſſum, cùm hoc unico modo poſſit adhuc ſuum continentiæ votum adimplere, & quia omne votum oblatâ opportunitate perſolvendum eſt; hîc autem unica ſupereſt illa opportunitas, quâ neglectâ non erit ampliùs locus voti obligationi perſolvendæ: ideoque teneri ad ingreſſum monaſterij docent Sylveſter v. *Matrimonium* 7. qu. 5. & Navarra cap. 12. num. 80. Sed veriſimilior eſt ſententia Dominici Soto in 4. ſent. diſt. 38.

quæſt.2. art. 1. quem ſequitur communior Doctorum conſenſus, non teneri Religionis ſubeundæ obligatione, quam nullatenus vovit; nec ad ſervandam caſtitatem obligari ad eligendum medium tam durum & extraordinarium. Id confirmatur per extrav. *Antiquæ*, Joan. XXII. de voto, ubi uxoratum ante matrimonij conſummationem ſine conſenſu uxoris ſuſcipientem ſacros Ordines dicit eſſe inducendum ut Religionem ingrediatur; quod ſi nolit, cogendum eſſe matrimonium conſummare petente uxore. Atqui hæc ipſa coactio ad conſummandum eſſet prorſus illicita, ſi uxoratus ille qui in ſacri Ordinis ſuſceptione caſtitatem ſolenniter vovit, non poſſet licitè conſummare. Poteſt verò licitè matrimonio aſtrictus, quia uxor ſaltem implicitè petit matrimonij conſummationem primâ concubitus nocte, quatenus id expoſcit & ad id refertur contractus matrimonij inter ipſam & virum initus. Mortuâ autem vel fornicante uxore, tenebitur abſolutè, ut dictum eſt, ſervare caſtitatem.

V. Secundum quod eſt cathechiſmi impedimentum, ordinariè contingit eſſe conjunctum cum alio impedimento quod eſt dirimens, nimirum ſpiritualis affinitatis; quia ordinariè iidem patrini aut matrinæ qui ſuſcipiunt baptizatum vel confirmatum, ſuſcipiunt quoque in Baptiſmo. Sæpe tamen fit ut infans ſine ſolennitate quidem, ſed validè baptizatus ratione urgentis vitæ periculi, poſtmodùm ad Eccleſiam deferatur, ut in eo ceremoniæ omiſſæ ſuppleantur, quarum una dicitur Catechiſmus, ſcilicet inſtructio ac profeſſio fidei, quæ ſolenniter fit pro foribus Eccleſiæ, ex qua ſequitur cognatio ſpiritualis quam cum baptizato contrahit is qui puerum in eo Catechiſmo tenuit. Cenſent tamen aliqui, ut Sanchez & Diana, hanc ceſſaſſe cognationem & impedimentum, quia Concilium Tridentinum dicit ſeſſ.24. in decreto de reform. matrim. *Omnibus inter alias perſonas hujus cognationis ſpiritualis ſublatis omninò impedimentis.* Quæ tamen verba alij plerique reſtringunt ad ſolam cognationem quæ ex ipſis Sacramentis, de quibus ibi loquitur, non verò ex ſolis ceremoniis contrahitur. Sacræ tamen Cardinalium Congregationis decretum refert Antonius Diana p.3. tract. de Sacramentis, reſol.26. quo declaratum fuit iſtam quoque ex catechiſmo cognationem ceſſaſſe per Tridentinum illud decretum, quæ antea vigebat per cap. *Contracto*, de cognat. ſpirit. & per cap. *Per catechiſmum*, eod. in 6.

VI. Tertium impedimentum ex ſponſalibus naſcitur cum alia perſona conventis; idque fundatur in ipſo naturali jure prohibente fidem alicui datam infringi. Sed is cui data fides eſt poteſt ſuo conſenſu hanc obligationem relaxare; nihil enim tam naturale eſt quàm eo genere quidque diſſolvi quo colligatum eſt: ideo verborum obligatio verbis tollitur; nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur, l. *Nihil tam naturale*, ff. de regul. jur. & cap. 1. eodem tit.

VII. Quartum

VII. Quartum impedimentum eſt interdicti per judicis ſententiam aut decretum, ne nuptiæ contrahantur donec aliqua ſuperveniens difficultas fuerit plenius dilucidata, cap. 1. 2. & 3. de matrim. contract. contr. interd. Imperitè aliqui crediderunt tempore pœnalis interdicti illicita eſſe matrimonia; ſed licita eſſe communis eſt Doctorum ſententia, quatenus matrimonium ex ſua primæva conditione eſt merus & civilis contractus, nec habet Sacramenti rationem niſi per accidens & acceſſoriè; ideoque non cenſetur in numero Sacramentorum illorum quæ caput *Si ſententia* 16. de ſent. excomm. in 6. prohibet interdicti tempore miniſtrari; cujus etiam miniſtri non ſunt Sacerdotes, ſed ipſimet contrahentes ac laïci. Poſſe itaque tempore interdicti pœnalis fieri matrimonia, dummodo non eis benedicatur per Eccleſiam, docet Gloſſa recepta in c. fin. de ſent. excomm. v. *Sacramentis*. Navarr. cap. 27. n. 179. Oſtienſis in c. non eſt, de ſponſalib. Panormitanus ibid. Sylveſter v. *Interdictum* 5. n. 9. Coninch diſp. 17. n. 48.

VIII. Quintum impedimentum eſt tempus intercurrens à prima die Adventus uſque ad diem Epiphaniæ; & à die Cinerum uſque ad octavam Paſcharis incluſivè. Nam ob temporum iſtorum venerationem Eccleſia prohibet ſolennitatem nuptiarum. Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 10. Plerique Doctores cenſent non prorſus vetari pro illis temporibus nuptias, ſed tantùm iſta duo, benedictionem nuptiarum, & ſolennem ſponſæ ad ædes ſponſi traductionem cum pompa, magno comitatu vel choris & canticis, eo quod Tridentinum caput 10. non ſimpliciter nuptias celebrari prohibeat, ſed enunciet nuptias ſolennes, & ſolenniter celebrari prohibeat: & quia Gloſſa in cap. *Capellanus*, de feriis, dicit quocunque tempore anni, ipſiſque feriis quibus nuptiæ fieri prohibentur, poſſe contrahi ſponſalia & matrimonium quoque de præſenti, dummodo à ſolennitatibus abſtineatur. Ita Navarra cap. 22. n. 77. ubi citat Paludanum, Cajetanum, & Sylveſtrum: item Sanchez de matrimonio lib. 7. diſp. 8. Coninch diſp. 30. num. 36. Filliucius tract. 10. p. 2. cap. 9. quæſt. 5. His acceſſit Bonacina de matrimon. qu. 3. puncto 14. n. 4. §. *Ex dictis*, & §. *Secundo ſequitur*: admonens tamen ſequendam hac in re eſſe locorum conſuetudinem.

IX. Recenſentur præterea impedimenta ex delicto non dirimentia. 1. Inceſtus cum conſanguinea conjugis in primo & ſecundo gradu; aut fornicatio habita cum matre & filia, ut nequidem mortuo conjuge liceat ei alterum inire matrimonium. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Uxoricidium. 4. Suſceptio propriæ prolis ad Baptiſmum aut Confirmationem hoc malo fine ponendi impedimentum ad reddendum debitum conjugale. 5. Occiſio Presbyteri. 6. Publica pœnitentia quandiu durat: ſed hæc nec eſt delictum, nec in uſu. 7. Conjugium cum Moniali. Sed ut ait Coninch non eſt opus his ſeptem immorari, quia jam omninò ſublata ſunt. Nam

his irretiti ſine ulla diſpenſatione videntibus Prælatis contrahunt. Ita Navarra cap.22. num.75. & cum aliis Sanchez lib.7. diſp.17. num.8. Coninch diſp. 30. num. 26. Sanè in Gallia iſta criminis impedimenta non dirimentia nullatenus recepta eſſe videmus, ſed ea ſola quæ matrimonium dirimunt.

CAPUT XXI.

Impedimenta Matrimonium dirimentia.

I. EA quæ matrimonium etiam contractum dirimunt impedimenta recenſentur quatuordecim his verſibus comprehenſa;

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Affinis, raptor, ſi clandeſtinus, & impos.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

II. Error triplex diſtinguendus eſt, ſcilicet perſonæ, qualitatis, conditionis. Error perſonæ dicitur quando contrahens putat aliam eſſe perſonam cum qua contrahit, quàm reverà ſit. Error circa perſonam ipſo naturæ jure irritum facit matrimonium, cauſa 29. quæſt. 1. per totam. Quia perſonæ contrahentium nuptias ſunt ipſum primarium & eſſentiale objectum matrimonij, niſi ipſe errans intendat ipſo actu contrahere cum propoſita perſona, qualiſcunque illa ſit. Error qualitatis non facit conjugium irritum, ut ſi credens quis ducere divitem, nobilem, formoſam, virginem, ducat reverà inopem, ignobilem, deformem, corruptam. Quia contractus matrimonij verſatur circa perſonas, non circa qualitates; & qualitas habet ſe tantùm per modum rationis motivæ aut cauſæ finalis, & conſequenter ejus error facit duntaxat voluntarium ſecundùm quid, neque impedit eſſentialem conſenſum. Hinc excipe caſum quo quis expreſsè intenderet non contrahere, ſi talis qualitas perſonæ inſit, vel non inſit. Tunc enim ceſſante conditione cui innititur conſenſus, certum eſt conſenſum omninò deficere. Excipe ſecundò caſus in quibus error qualitatis tranſit in errorem ipſius perſonæ: quod fit quoties qualitas in qua erratur, determinat certam aliquam perſonam diſtinctam ab ea quæ præſens eſt, ut ſi Titius contraxit cum filia Joannis, quæ ſe falsò dicebat filiam Petri qui eſt Præſes provinciæ; Titius verò intendit contrahere cum filia Præſidis provinciæ, ſuumque conſenſum ad eam determinat: eo caſu cùm error qualitatis determinet Titium ad aliam perſonam ab ea diverſam quæ præſens

præſens eſt, invalidum eſt illud cum filia Joannis matrimonium. Sanchez lib. 7. diſput. 18. n. 25. Navarra cap. 22. num. 32. Bonacina de matrim. quæſt. 3. p. 2. num. 7.

III. Error conditionis format ſecundum irritans impedimentum, & intelligitur de conditione ſervili. Circa hunc ſtat receptiſſima concluſio: Matrimonium contractum cum errore conditionis validum eſt ſi perſona cum qua contrahitur eſt æqualis aut melioris conditionis. Servus ergo contrahens cum ſerva, quam tamen credit eſſe liberam; aut contrahens cum libera quam credebat eſſe ſervam, validè contrahit, c. *Si quis*; & c. *Ad noſtrum*, de conjugio ſervorum.

IV. Votum ſolenne quod emittitur in ſuſceptione ſacrorum Ordinum, vel in profeſſione Religionis, conſtituit tertium dirimens impedimentum. Clement. unica, de conſang. quæ pœnam quoque excommunicationis latæ ſententiæ adjungit: item can. *Presbyteris*, diſt. 27. & extra qui cleric. vel vovent. per totum: & Concilium Carthagin. quartum can. 104. & Matiſconenſe can. 4. & Tridentinum ſeſſ. 24. de ſacram. matrim. can. 9. Quod idem jus Gregorius XIII. extendit ad vota ſimplicia quæ poſt biennium probationis emittere ſolent novitij Societatis Jeſu, eoſque declarat eſſe deinceps verè Religioſos.

V. Quinimò votum ſolenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum, ſeu per verba de præſenti contractum, dummodo non fuerit conſummatum diſſolvat, ità ut conjunx in ſeculo ſuperſtes poſſit extunc aliud contrahere matrimonium priore conjuge adhuc in monaſterio vivente. Item favore Religionis conceduntur duo menſes poſt contractum de præſenti matrimonium ad deliberandum de ingreſſu Religionis, intra quos is qui deliberat non tenetur conſummare, quantumvis altera parte petente; eaque invita licitum ei eſt ingredi Monaſterium, juxta Conſtitutionem Alexandri III. in c. *Verùm*, & cap. *Ex publico*, de converſ. conjug. & Innocentij III. in c. *Ex parte*, eod. quia non fuerunt una caro ſimul effecti, d. c. *Verùm*. Non poteſt tamen in ſeculo ſuperſtes alias inire nuptias niſi poſt alterius profeſſionem. Id verò privilegium non competit ſuſceptioni Ordinis ſacri, ut conſtat ex Joan. XXII. extrav. unic., de voto.

VI. Quartum impedimentum ex cognatione naſcitur. Ea triplex eſt, naturalis, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis dicitur conſanguinitas, & definitur Vinculum perſonarum ab eodem ſtipite proximo deſcendentium carnali propagatione contractum.

VII. Ut computentur conſanguinitatis gradus tres obſervandæ ſunt regulæ. Prima eſt: In linea recta aſcendentium & deſcendentium tot ſunt gradus quot perſonæ ex uno ſtipite deſcendentes, excepto ipſo ſtipite: v. g. pater & filius ſunt quidem duæ perſonæ, ſed deducto patre

 ſubſiſtit

ſub iſtit filius in primo gradu; & ita non ſolùm pater & filius, ſed etiam frater & ſoror ſibi invicem ſunt conſanguinei in primo gradu, ſicut avus & ex filio nepos in ſecundo. Secunda regula hæc eſt: In linea æquali collateralium eodem gradu à ſe mutuò perſonæ diſtant, quo gradu eædem diſtant à communi ſtipite. Sic ergo fratrum filij in ſecundo gradu ſunt inter ſe, quia duobus gradibus ab avo diſtant, qui eſt communis ipſorum ſtipes. Tertia regula in linea quoque tranſverſa, ſeu collateralium, ſed inæquali; Eo diſtant inter ſe collaterales gradu quoto diſtat gradu remotior à communi ſtipite: v. g. Noë genuit Sem & Cham; Sem genuit Arphaxad; Arphaxad autem genuit Sale. Ex alio verò latere Cham genuit Chus, Geneſ. 10. hîc quæritur quot gradibus inter ſe diſtent Sale & Chus: diſtant tribus gradibus, quia Sale collateralis remotior diſtat tribus gradibus à communi amborum ſtipite, qui eſt Noë, ex quo tres iſtæ propagantur perſonæ, Sem, Arphaxad, Sale. Porrò in linea collateralium Jus Canonicum diſcrepat à computatione Juris Civilis: Jus namque Civile totidem computat gradus, quot ſunt ex utroque latere perſonæ; & ideo fratres & ſorores, cùm duæ ſint perſonæ, collocat in ſecundò gradu, deinde patrueles in quartò, quia patrueles, eorumque parentes ab uno ſtipite prodeuntes conſtituunt quatuor ſimul perſonas. Deinde in linea inæquali tranſverſa nepotem & pronepotem conſtituit in quinto gradu, ob parem utriuſque perſonarum ſeu generationum numerum. Cùm tamen Jus Canonicum tantùm connumeret unius lateris generationes à communi ſtipite deductas; ideoque fratres & ſorores in primo gradu, patrueles in ſecundo collocat. Atque inter omnes Fideles canonica computatio prævalet ſecundùm uſum.

VIII. Jure Canonico invalidum eſt matrimonium inter perſonas conſanguineas uſque ad quartum gradum incluſivè, cap. *Non debet*, de conſang. & affin. & Concilium Trident. ſeſſ. 24. de Sacram. matrim. cap. 5. Olim verò prohibebantur in Latina Eccleſia nuptiæ ad ſeptimum uſque cognationis collateralium gradum, ut conſtat ex Sancti Gregorij Magni epiſtola ad Felicem Meſſanæ Epiſcopum, & ex Sancti Iſidori teſtimonio, & ex reſcripto Alexandri II. Papæ. Quæ omnia inſeruntur in Decreto, cauſa 35. quæſt. 5. Quos gradus poſtmodùm reduxit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. ad quatuor gradus, d. c. *Non debet*. Jure autem Romanorum Civili etiam fratrum & ſororum filij matrimonio jungebantur, Inſtit. de nuptiis, §. *Duorum*, l. *Celebrandis*, C. de nuptiis, l. 3. ff. de ritu nupt. Idemque Jus etiam apud Chriſtianos locum habuit. Filiæ namque Conſtantini Magni Conſtantina & Helena nuptui datæ ſunt; Conſtantina quidem Annibaliano primùm filio Dalmatij fratris Conſtantini; deinde Gallo filio Conſtantij fratris alterius ejuſdem Conſtantini: Helena verò nupſit Juliano alteri filio memorati Conſtan-

tij;

tij; atque ita hæc tria matrimonia celebrata ſunt inter patrueles in ſecundo gradu.

IX. Diſpenſari tamen poteſt modò interveniat rationabilis & gravis cauſa in ipſo ſecundo lineæ collateralium gradu inter fratrum aut ſororum liberos, qui patrueles ac conſobrini dicuntur: & ſimiliter inter patruum ſeu avunculum, & ex fratre ſeu ſorore nepotem ac neptem. Etſi enim Levit. 18. tales nuptiæ vetentur, id non eſt juris naturalis, ſed poſitivi, ſeu legalis ac cæremonialis tantùm.

X. Spiritualis cognatio intercedit primò inter patrinum ac matrinam cum baptizato, ſimulque cum baptizati patre & matre. Secundò inter baptizantem & baptizatum, & inter perſonam baptizantem cum patre aut matre baptizati. Ex Confirmatione verò inter patrinum aut matrinam cum confirmato, & cum patre & matre confirmati. Cæteras verò antiqui Juris multiplices cognationes abolet Concilium Tridentinum ſeſſ.24. cap.2. Nullaque contrahitur ſpiritualis cognatio inter patrinum & matrinam, ſeu ſuſceptores.

XI. Quæritur utrum qui mittit procuratorem ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte contrahat cognationem iſtam, an verò ipſe procurator? Reſpondent Sanchez, Reginaldus, Filliucius, non contrahi à mittente, ſed à procuratore. Sed verius eſt contrahi à mittente, non à procuratore. Ita docent Navarra lib.5. Conſiliorum, in fine, qui teſtatur ita declaraſſe Cardinalium Congregationem: Ledeſma quæſt. 56. Coninch diſp. 32. dub.2. num.40. Bonacina quæſt.3. §. 2. num. 34. Ratio eſt, quia ad hoc ut ſuſceptor contrahat iſtam cognationem, requirit Concilium Tridentinum ut à parentibus baptizandi aſſumatur, aut à Parocho ſi parentes non providerint, ſeſſ.24. cap. 2. de reform. Atqui procurator non aſſumitur vel eligitur à parentibus; ſed ſolus ille, qui procuratorem conſtituit, ut videmus fieri inter Magnates ac Principes. Item qui procuratorem conſtituit, agit ut cauſa principalis; procurator verò ut cauſa dependens & inſtrumentalis. Item procurator nihil agit proprio, ſed ſolius mandantis nomine. Quocirca ſapienter judicavit Sacra Congregatio Cardinalium hanc cognationem non à procuratore, ſed à ſolo mandante contrahi.

XII. Si opponas, ad contrahendam cognationem requiri contactum baptizati, qualem non poteſt abſens exhibere. Reſpondendum eſt, requiri ſive proprium, ſive alienum contactum, dum fiat mandato & nomine abſentis. Si inſtes, eum qui pro ſe alterum conſtituit ad baptizandum nullam contrahere cognationem, ſed eum ſolum qui conſtitutus eſt, ſuaque manu baptizavit. Reſpondebitur longè magnum eſſe diſcrimen, quia qui baptizat non baptizat alterius cujuſquam nomine, neque alterius ſuſtinet perſonam, niſi Chriſti Domini, cujus eſt miniſter immediatus:

 mediatus:

mediatus; ideoque illi adhæret iſta cognatio. Secus eſt de procuratore.

XIII. Matrimonium quoque dirimit cognatio legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum ex adoptione conſurgens, cap. *Per adoptionem* 30. q.3. & cap. unico, de cognat. legali. Itaque invalidum eſt matrimonium primò inter adoptantem & adoptatum & poſteros adoptati uſque ad quartum gradum. Durat hoc impedimentum etiam ſoluta adoptione, c. *Diligere*, 30.q.3. Secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum, & inter uxorem adoptati & adoptantem. Hæc quoque durat poſt ſublatam adoptionem, l. *Adoptivus*, ff. de ritu nupt. Tertiò inter filios aut filias adoptantis & adoptatum ſive adoptatam. Hoc impedimentum deſinit ceſſante adoptione, ideſt ex quo filij aut filiæ adoptantis exierunt ab ejus poteſtate per hujus mortem vel per emancipationem, cap. 1. de cognat. legal. & l. finali, ff. de adoption. Filius porrò adoptantis poteſt etiam durante adoptione contrahere cum filia adoptati, necnon filia adoptantis cum filio adoptati. Id enim nullo jure prohibetur. Quâ etiam ratione plures ab uno eodemque adoptati poſſunt inter ſe matrimonio jungi. Bonacina q.3. puncto 5. §.3. prop.3.

XIV. Conditiones à jure requiſitæ ut quis poſſit adoptare, ſunt iſtæ. Primò ut adoptans ſui juris ſit. Secundò ut ſit major vigintiquinque annis. Tertiò ut ſit maſculini ſexus, fœminæ namque adoptari quidem poſſunt, ſed non adoptare, niſi ex privilegio. Quartò ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam: non tamen excluduntur ij qui cùm à nativitate habuiſſent illam ex accidenti amiſerunt, ut ſecti gladio, aut facti ex morbo eunuchi: ſed excluduntur frigidi ex natura, l. 2. ff. de adopt. Quintò ut adoptans ſit ejus ætatis quæ adoptati ætatem excedat annis decem & octo. His poſitis conditionibus quæ exprimuntur Inſtit. tit. de adoption. & alibi in Jure, poteſt quilibet adoptare, quamvis ſit Sacerdos, & modò adoptatus ſit præſens; non enim fieri poteſt per literas aut per procuratorem adoptio, l. *Neque*, & l. *Poſt mortem*, §. fin. ff. de adopt.

CAPUT

CAPUT XXII.

Proſequutio impedimentorum dirimentium.

I. QUINTUM dirimens impedimentum eſt crimen, quod eſt genere duplex, ſcilicet homicidium & adulterium, adjunctis quibuſdam conditionibus & circunſtantiis; ſpecie autem quadruplex. Non eſt hoc impedimentum naturali jure introductum, ſed jure Eccleſiaſtico, can. *Si quis vivente*, 31. q. 1. & c. 1. de converſ. infidel. & c. 1, 2. 3. 4. 5. 6. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult.

II. Primum ergo crimen dirimens eſt occiſio unius conjugum facta hoc fine matrimonij contrahendi cum ſuperſtite conjuge, ſi ante occiſionem aut mortem occiſi intervenit adulterium: idque locum habet ſiue conjunx conſortem ſui tori occiderit per ſe vel per alium, ſive alia perſona etiam ſoluta occiderit hoc eodem fine contrahendi cum ſupervivente conjuge, & ante mortem occiſi commiſerit adulterium cum altero conjuge cujus ambiebat ſeu expetebat matrimonium. Sufficit autem ad hoc impedimentum occiſionis cum adulterio, ſi una pars altera etiam non conſentiente, aut etiam ignorante occiderit ad hunc mutui matrimonij finem: ſed non ſufficit ſi occiſio facta fuerit, ſed non ad hunc finem; ut ſi facta ſit in odium aut vindictam duræ tractationis, quamvis huic duræ tractationi cauſam dediſſet crimen adulterij, nullum erit impedimentum; quia Jus hoc non exprimit. Non enim ſunt inducenda impedimenta, utpote odioſa, ultra verba Canonum. Similiter neque ſufficeret ratihabitio occiſionis ab altero aliquo factæ ſine conſilio aut juſſione: tum quia ratihabitio cùm ſit occiſione poſterior, non poteſt in eam influxiſſe: tum quia ratum quis habere non poteſt quod ſuo nomine non eſt geſtum, c. *Ratum*, de reg. jur. in 6. Præterea non oritur impedimentum dirimens ſi quis conjugem vel ſuam, vel alterius occidit, ut poſſit contrahere matrimonium cum alia quæ non fuit particeps homicidij vel adulterij: Jus enim diſertè requirit ad impedimentum dirimens ut altera quoque pars fuerit delicti particeps.

III. Secundum crimen dirimens eſt occiſio unius conjugis ex mutua duorum conſpiratione ad hunc finem contrahendi matrimonij. Iſtud ſecundum crimen differt à primo, quia in primo concurrit adulterium, non autem

[illegible] neceſſe eſt in iſto ad formandum impedimentum, quoniam ſola amborum conſpiratio ad homicidium poſtea perpetratum eſt crimen ſufficiens ad dirimendum. Præterea in primo non intervenit amborum conſpiratio ad occidendum; quæ tamen requiritur ad formandum ſecundum criminis impedimentum.

IV. Tertium crimen dirimens eſt adulterium, ad quod præterea accedit matrimonium vivente adhuc alterius conjuge. Exemplum ſit: Titius uxore ſua vivente adulteratus eſt cum Bertha, & cum ea matrimonium contraxit, quod utique non poteſt eſſe niſi invalidum. Contingit deinde legitimam Titij uxorem mori; quæritur an eâ defunctâ poſſit Titius inire nuptias legitimas & validas cum Bertha? Negatur poſſe, quia ſic ſtatuitur in c. *Cum haberet*, & cap. fin. de eo qui duxit in matrim. Sanè ad hoc impedimentum requiritur ut uterque ſciat ſe committere adulterium; ſi enim in caſu propoſito Bertha ignorabat Titium eſſe uxoratum, poterit mortuâ ejus uxore ipſum compellere ad contrahendum ſecum validum matrimonium, cap. 1. de eo qui duxit in matrimon.

V. Quartum crimen dirimens eſt adulterium accedente promiſſione futuri matrimonij poſt obitum conjugis adhuc viventis. Illa tamen promiſſio ut ſit impediens, debet eſſe acceptata; nulla enim in Jure habetur ratio promiſſionis non acceptatæ: qua in re Doctores unanimes conveniunt. Neque ſufficienter acceptatur per ſilentium, ſed acceptationem neceſſe eſt ſignificari verbis aut externo ſigno, ut docet poſt Sanchez, Filliucium & alios Bonacina qu. 3. p. 6. n. 9.

VI. Denique ut habeant locum ſuperiora criminum impedimenta neceſſe eſt ut promiſſio & adulterium præceſſerint mortem conjugis, nec ſufficit ſi præceſſerit quidem promiſſio, & adulterium non niſi poſt mortem acceſſerit; aut ſi vice verſa præceſſerit quidem adulterium, ſed promiſſio nulla niſi poſt mortem facta ſit. Præterea nomine adulterij non eſt hîc intelligendum aliud niſi completa illa copula quæ prorſus ad generationem requiritur. Sanchez lib. 7. diſput. 79. numer. 2. Coninch diſput. 41. numero 62. Bonacina quæſt. 3. p. 6. num. 8. aliique communiter.

VII. Sextum ponitur impedimentum cultus diſparitas. Iſtud impedimentum neque jure naturali, neque jure Divino poſitivò introductum eſt, ſed jure Eccleſiaſtico. Prohibuit quidem Deus Iſraëlitis inire matrimonia cum infidelibus, propter periculum perverſionis: *Neque ſociabis* (inquit) *cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum ne ſequatur me, & ut magis ſerviat Diis alienis.* Deut. 7. v. 3. & 4. Eamque ob cauſam Eſdras reverſum de captivitate populum compulit ad repudia uxorum alienigenarum, 1. Eſdræ 10. & 2. Eſdræ cap. ult. Sed in quibuſdam principibus perſonis, in

quibus nec periculum erat perverſionis, neque promiſcuæ aliorum de plebe imitationis, id permiſſum fuit, ut patet in Salomone qui filiam duxit Pharaonis, & in ſancta fœmina Eſther quæ Aſſuero nupſit. In Eccleſiæ primordiis admonet Apoſtolus ne conjunx fidelis diſcedat ab infideli, niſi hic prior velit diſcedere, 1. Cor.7. Eadem eſt mens Auguſtini variis in locis à Gratiano relatis cauſa 28. quæſt. 1. ipſiuſque Auguſtini mater S. Monica nupſerat Patricio Gentili, ipſo Auguſtino utriuſque filio teſte lib.9. confeſſ. cap. 9. Sancta etiam Clotildis Chriſtiana cùm eſſet, nuptiis juncta eſt Clodoveo Francorum Regi tunc idololatræ; & Sancta Anaſtaſia Publio idolorum cultori, & Sancta Cæcilia Valeriano nondum Chriſtiano.

VIII. Jure Eccleſiaſtico irritum eſt matrimonium baptizatæ perſonæ cum non baptizata. Jus quidem certum afferri non poteſt, ſed ita fert Eccleſiæ totius praxis communi Doctorum conſenſu teſtata: nec poteſt inter ejuſmodi conſiſtere Sacramentum. Sed matrimonium catholicæ cum hæretica perſona aut ſchiſmatica aut excommunicata, quantunvis illicitum & prohibitum, eſt tamen validum verumque Sacramentum, cujus janua eſt Baptiſmus quem habent hæretici, & quo carent infideles; & ideo reliquorum Sacramentorum incapaces ſunt.

IX. Verùm ex juſta cauſa diſpenſare poteſt Papa, ut quis licitè contrahat matrimonium cum hæretica. Quinetiam in locis in quibus hæretici conſtituunt populi partem notabilem, ſecluſo ſcandalo & periculo perverſionis, poſſunt contrahi licitè talia matrimonia ſine ſpeciali diſpenſatione, ſi gravis urgeat cauſa, ſive privata, ſive publica, qualis eſt conſervatio publicæ pacis quæ periclitetur ob bellum inteſtinum excitandum inter hæreticos & Catholicos, ſi iſti illorum fœdera averſentur. Chalcedonenſis canon 14. nuptias inhibet cum perſona infideli aut hæretica, niſi converſionem promittat ad Catholicam Fidem. Et canon Agathenſis 67. inſertus in Decreto, c. *Non oportet cum omnibus*, & c. *Cave*, 28. quæſt. 1. hoc idem prohibet quod Chalcedonenſis. At verò canon Laodicenus 10. & 21. dicens non oportere indifferenter tales inire cum hæreticis nuptias, videtur hac voce (*indifferenter*) admittere tales nuptias ubi juſta & gravis cauſa patrocinatur. In noſtra quidem Gallia id potuit aliàs licuiſſe: jam verò cùm ſit admodum imminutus hæreticorum numerus, non ſunt ejuſmodi matrimonia permittenda, nec fieri poſſe videntur deinceps ſine lethali culpa in hoc Regno.

X. Grandis quæſtio eſt, utrum poſt contractum ab infidelibus matrimonium, ſi unus eorum convertatur ad Fidem, diſſolvere poſſit hoc matrimonium nolente altero ad Fidem converti. Abſolutè ac ſine exceptione id poſſe, imò & debere, ſtatuit olim Concilium Toletanum quartum can. 62. qui etiam habetur apud Gratianum c. *Judæi qui Chriſtianas*, 28. quæſt. 1. Sed hujus rigorem juris poſtmodùm Innocentius III. ad duos

 caſus

caſus reſtrinxit. Primò ſi velit conjunx infidelis à converſo ad Fidem conjuge diſcedere. Secundò ſi velit quidem cohabitare, ſed cum injuria & offenſa Creatoris, c. *Quarto*, & cap. *Gaudemus*, de divort. juxta dictum Apoſtoli 1.Cor.7. *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater aut ſoror in hujuſmodi.* Ubi ſatis explicat, poſſe fidelem iſto caſu ad alias progredi nuptias.

XI. Verùm in aliquibus locis non permittitur poſt conjugis converſionem iſta cum altero infideli conjuge cohabitatio, & ſervatur prædicti canonis Toletani ſeveritas; maximè verò in locis Pontificiæ ditionis, in quibus non permittitur Chriſtianis habitatio in contuberniis Judæorum, neque Judæis habitare permittitur inter Chriſtianos: & ſuſcepti ex matrimonio infantes educantur inter Chriſtianos, quia ſequuntur, ut ſancit ille Toletanus canon, conditionem parentis converſi, ſive ſit vir, ſive mulier. Libertas verò conceditur tam converſo conjugi quàm pertinaci aliis ſe nuptiis alligare: ſed pertinaci tamen non ante niſi poſtquam converſus aliud conjugium contraxerit. Itaque Ledeſma quæſt. 59. art. 3. ad fin. Sanchez lib.2. diſp.72. & 73. cum aliis contra Valentiam tom.4. diſp.10. quæſt. 1. p.3. Navarram cap.22. num. 49. Toletum & alios obnixè contendunt non poſſe converſum ex Paganiſmo aut Judaïſmo cohabitare deinceps cum priore conjuge, niſi convertatur, quanvis ſpondeat nullatenus obſiſtere religioni conjugis ad Fidem converſi. Cæterùm illa doctrina non ita univerſaliter eſt intelligenda, ſi loquamur de terris Infidelium. Ibi enim licitum eſt converſæ ad Fidem parti cum conjuge non converſo cohabitare ſine Dei offenſa.

CAPUT

CAPUT XXIII.

De impedimento vis ac metus; ac generatim quanam conſenſus libertas requiratur ad matrimonium, ad ſponſalia, & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honeſtatis, & affinitatis.

I. VIs ac metus illatus duplex diſtinguitur: unus quidem auferens omninò voluntarium ſeu conſenſum, dum ſe aliquis exteriùs conſentire fingit, ſed interiùs diſſentit. Hic metus facit ex ipſo naturæ jure irritum matrimonium. Alius eſt metus qui non aufert ſimpliciter voluntarium, ſed ſecundùm quid, dum quis ſimpliciter & abſolutè nollet, ſed poſitâ aliquâ contra ipſius voluntatem circunſtantiâ, ad evitandum aliud quod inde pertimeſcit incommodum conſentit. Et de iſto ſtatuendum eſt quod ſi talis ſit incuſſus metus ut in animum conſtantem cadere poſſit, inde ſequutum matrimonium ſit irritum ac invalidum jure Eccleſiaſtico: ſi verò levis ſit cauſa metus, validum erit matrimonium, niſi exortus ex ea levi cauſa metus talis fuerit, ut omnem abſtulerit conſenſum, ſolamque induxerit diſſimulationem externam. Ubi enim nullus eſt conſenſus, nullum poteſt eſſe matrimonium.

II. Neceſſe quoque eſt ut ipſe quoque gravis metus proficiſcatur ex cauſa libera ſimul & extrinſeca, ut invalidare matrimonium poſſit; non verò ab intrinſeca & naturali cauſa, qualis eſſet ſi Medicus comminaretur interitum ex ſuperabundatia humorum ei qui non iniret matrimonium; hic enim metus non irritaret ſequutum inde connubium. Idem dicendum de metu exorto ex juſta & legitima cauſa, quantumvis caderet in virum conſtantem, ut ſi raptor metu capitalis pœnæ conſentiat nuptiis cum muliere à ſe rapta celebrandis, juxta l.*Continet*, §.*Sed vim*, ff.quod metus causâ. *Sed vim* (inquit) *accipimus atrocem* (ideſt cadentem in conſtantem animum) *& eam quæ adverſus bonos mores fit.* Hoc tamen ſcire ad praxim operæpretium eſt, quod ſi mulier nupta poſtquam inito conjugio

jugio ceſſavit cauſa metus (verbi gratiâ ſi pater ejus obierit, cujus metu ſe ad nuptias adactam fuiſſe cauſatur) non reclamaverit, ſed cum viro poſtmodùm ſponte cohabitaverit, non erit audienda ſi poſthac reclamare velit, c. *Ad id*, de ſponſal. ubi mulier excluditur quæ invita ex metu nupſerat, ſed poſtea per annum cum dimidio cohabitaverat cum marito. Ex tanto enim ac diuturno ſilentio præſumptio naſcitur acceſſiſſe tandem ejus conſenſum.

III. Quia verò circa vim aut metum irritantem tum matrimonia tum vota, maximè verò religioſæ profeſſionis, frequentes naſcuntur in praxi difficultates, ideo materia iſta fuſiùs eſt explicanda. Hoc tamen ad cautionem præmoneo de temporalibus Dominis & de Magiſtratibus qui per vim aut minas ſubditas ſibi perſonas adegerint ad contrahenda vel diſponenda matrimonia cum illis perſonis quas præſcripſerint, quales ſunt ipſorum familiares, clientes, amici, cognati, eſſe ipſo facto excommunicatos per Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 9. & in Gallia per Edictum Bleſenſe art. 281. excidere gradu nobilitatis, & fieri reos criminis raptus.

IV. Sciendum in primis, voluntatis actus vel eſſe elicitos, hoc eſt qui in ipſa voluntate, non verò extra ipſam producuntur: alios eſſe imperatos, qui ſcilicet in aliqua alia potentia naturali voluntatis imperio ſubjecta recipiuntur. Voluntas in ſuis actibus elicitis cogi non poteſt ex innata ſibi libertate, ut docent Ariſtoteles lib. 3. Ethic. cap. 1. S. Gregorius Nyſſenus lib. 5. Philoſophiæ, cap. 1. S. Thomas 1. 2. quæſt. 6. art. 4. Sed in ſuis actibus imperatis per alias facultates exercendis poteſt voluntas ipſa vim & coactionem pati ab extrinſeco. Violentum porrò, ut definit Ariſtoteles lib. 3. Ethic. cap. 2. eſt quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, ideſt ſponte non cooperante: ut ſi quis fidelem renitentem & invitum apprehensâ illius manu cogeret thus coram idolo incendere.

V. Porrò ad matrimonij vinculum, necnon ad voti obligationem non ſemper ſufficit conſenſus utcunque liber, qualis eſt mercatoris in media tempeſtate verè quidem conſentientis mercium ſuarum projectioni ad vitandum ex naufragio interitum; qui tamen citra illum mortis imminentis periculum vellet proculdubio merces ſibi ſalvas ſervari. Cæterùm ut innoteſcat qualis metus ſufficiat ad invalidandum ſive matrimonium, ſive votum, diſtinguendus eſt duplex metus: unus quidem qui eſt ex cauſa naturali, qualis eſſet metus gravis infirmitatis, aut mortis, aut imminentis naufragij, aut ferorum animalium. Atque iſta ſpecies metus modò adſit ſufficiens conſenſus ac deliberatus, neque emiſſum votum irritum facit, neque matrimonium, ut conſtat in exemplis ſuperiùs adductis.

VI. Alius metus eſt ex cauſa libera, ſcilicet homine metum incutiente. In hoc extrinſecè per hominem incuſſo metu adhuc diſtinguendum

dum eſt : aut enim eſt metus in virum conſtantem cadens, aut non eſt : ſi ſit talis ut cadat in virum conſtantem, iterum opus eſt diſtinctione; vel enim metus ille licitè infertur, aut illicitè : ſi licitè, validum eſt ſive votum, ſive matrimonium, ut ſi raptor metu pœnæ capitalis compellatur eam ducere uxorem quam rapuit; aut ſi meretrix legitimæ pœnæ vitandæ causâ conſentiat in religioſam Pœnitentium Monialium profeſſionem : his enim & ſimilibus caſibus & matrimonium & profeſſionis vota ſubſiſterent, quatenus qui ſe his aſtrinxit cauſam juſtam ejuſmodi ſibi incutiendi metus ex ſua culpa dedit. At ſi talis metus ſit injuſtè incuſſus, ſimulque talis ſit ut cadere in virum conſtantem poſſit, alterâ opus eſt diſtinctione, quæ eſt apud Navarram cap. 12. num. 52. vel enim intentio vim ac metum inferentis eò dirigitur ut votum ſeu promiſſionem matrimonij extorqueat, vel diverſum prorſus habet finem. Si diverſum prorſùs intendit finem, is qui vovet aut contrahit, voto ſuo vel contractu ligatur; ſic enim ſunt obligatoria captivorum Chriſtianorum vota ſi ab injuſta ſub Mahumetanis captivitate liberati contingat: itemque ligat fides matrimonij data illi à quo ſperat quis educi ex aliquo malo per malevolum quempiam ſibi illato. Sed ſi vis ac metus hac intentione illicitè infertur ut votum aut conventio nuptialis ab eo qui patitur extorqueatur, neque valida erit inde ſequuta profeſſio religioſa, neque matrimonium, etiamſi qui ſic vovit aut nuptias inivit verè ac ſine fictione in Religionem aut in matrimonium conſenſerit. Ita unanimes docent Theologi omnes in 4. Sent. diſt. 29. Sanctus Thomas in Summa, 3. p. qu. 47. art. 3. & 4. & univerſi Summiſtæ. Sed in hoc uno diſſident, quod aliqui, ut Sotus, hanc invaliditatem ex tali conſenſu per metum extorto aſcribunt juri naturæ; alij verò probabiliùs, ut Suarez, Sanchez, Bonacina de matrim. quæſ. 3. p. 8. ſolo jure Eccleſiaſtico docent hanc fuiſſe profeſſionis religioſæ aut matrimonij nullitatem introductam; quandoquidem hæc ratio nullitatis locum non habet in pleriſque aliis, neque impedit ſuſceptionis ſacrorum Ordinum validitatem, ut ſuperiùs probavimus in fine capitis de Ordinis Sacramento. Sanè ubi nullus extitiſſet interior conſenſus, ſed tantùm ejus per externa verba ſimulatio, conveniunt omnes nullam inde oriri obligationem, quanvis huic ſimulationi leviſſimus metus cauſam præbuiſſet. Vide pariter Bonacinam circa vota ad 2. Decalogi præceptum, diſp. 4. qu. 2. p. 3. §. 1.

VII. Præterea ad rectum ferendum de promiſſionis obligatione judicium non ſufficit rationem habere cauſæ ob quam facta promiſſio fuit; ſed perſpiciendum eſt pariter an fuerit ſufficiens in promittente deliberatio ac judicium : etenim repentinum & improviſum Religionis capeſſendæ votum ex metu præſentis & periculoſi morbi alteriuſve urgentis damni nullatenus obligat, ut ſtatuitur in cap. *Literaturam*, de voto.

VIII. At verò ubi intervenit liber omninò conſenſus ad matrimo-

nium, vel ad ſponſalia, tametſi inter diſpates nobilitate vel opibus perſonas, inducitur obligatio. Et ubi ſola fuerint ſponſalia, diſparitas illa perſonarum nihil de obligatione diminuit, modò fuerit ſincera promittendi voluntas. Sed ubi ficta & ſimulatoria promiſſio interceſſit, quanvis ille qui ſic promiſit non teneatur præcisè titulo ſponſalium, quæ utique ſine conſenſu nulla ſunt, c. *Tua nos duxit* 26. de ſponſal. attamen tenebitur ducere, tum ratione ſcandali ſequuturi, tum ratione damni injuſtè per hujuſmodi deceptionem illati, ſi per hanc promiſſionem extorſit copulam à muliere quæ inde contrahit pudoris damnum ac infamiam. At ſi fœmina ipſa laborabat impudicitiæ infamiâ, aut ſi copula ſic occulta fuit, ut nihil inde famæ detrahatur, is qui ſic promiſit per fictionem ad nihil tenebitur, niſi ad compenſandam prudentis viri arbitrio illatam fœminæ injuriam. Loquimur hîc ſecundùm conſcientiæ forum; nam in externo foro ſi conſtet de promiſſione, in hujus favorem judicabitur, & meritò: non enim aliter ibi judicatur de internis, niſi quantùm colligitur ex verbis aut actibus externis: neque creditur aſſeverationi partis, utpote ſuſpectæ, ſine probationibus.

IX. Si vir admodum notabili diſtantiâ ſuperet nobilitate vel gradu vel opibus fœminam illam de qua per fictam promiſſionem obtinuit copulam, conveniunt communiter hac in re Summiſtæ, non teneri eam ducere, etiam titulo deceptionis, ſi fœmina ſciebat magnam illam imparitatem; ſic enim ipſa potiùs decipi elegit, quàm fuerit dolo circumventa. In hoc tamen uno inter ſe diſſentiunt, quia quidam virum obligant ad dotandam fœminam, vel aliquid ei reſtituendum unde æquè commodè alteri ſuæ ſortis nubere queat. Ita Navarra cap. 22. n. 76. Henriquez lib. 11. cap. 11. n. 2. Azorius 3. p. lib. 5. c. 5. q. 3. diff. 3. aliique quorum videtur mihi æquior ſententia. At verò Sylveſter v. *Matrimonium* 4. q. 8. Sanchez lib. 1. de matrim. diſp. 10. n. 9. Molina tom. 4. diſp. 106. concluſ. 1. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 3. n. 24. Bonacina de ſponſalib. qu. 1. p. 2. n. 7. aliique ad nihil prorſus teneri affirmant. Eadem quoque locum habent ubi ambo ſunt notabiliter divitiis impares, quanvis nobilitate pares, juxta Navarram cap. 16. n. 18. Sanchez loco cit. n. 6.

X. Itaque ut rem totam ſummatim concludam, duplex tenenda eſt propoſitio. Prima eſt: Promiſſio matrimonij ut obliget debet fieri cum voluntate ſe obligandi, quia aliàs non eſt promiſſio; hæc enim eſſentialiter requirit intentionem ſe obligandi, ut docent Leſſius de juſtitia lib. 2. cap. 40. dub. 1. num. 6. & Coninch diſput. 21. numero 7. & ante hos S. Thomas 2. 2. quæſt. 110. art. 3. ad 5. Navarra cap. 18. num. 6. & 7. & confirmatur per can. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 5. & l. *Obligationum* 1. ff. de action. Actus enim liberè agentium non operantur ultra ipſorum intentionem, à qua vim omnem ſuam ſortiuntur. Per accidens tamen ratione damni inſequentis aut ſcandali, fictè promittens matrimonium poteſt

poteſt obligari ad ipſum contrahendum ; ut ſi ea fictione obtinuerit copulam, aut eam cum honeſta fœmina familiaritatem, ex qua gravis eſt naſcitura infamia, niſi eam ducat. Excipiendus hinc eſt caſus, quo mulier facilè poterat deprehendere viri fictam promiſſionem ob magnam conditionis diſparitatem ; vel ſi ipſa pro virgine ſe gerens deprehendatur ab alio corrupta. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 3. Coninch diſput. 22. numero 37.

XI. Secunda propoſitio eſt : Is qui fictè promiſit, adhibito tamen juramento emiſſo cum animo ſeu intentione jurandi, quamvis careat intentione promiſſi fictè matrimonij contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium iſtud contrahere, non quidem ex promiſſione quam paulò antè commonſtravi eſſe nullam & invalidam, ſed ex vi juramenti, ex quo duplex conſurgit peccatum, quatenus jurando non habuit animum implendi quod jurabat, & quatenus ex poſtfacto non implet obligationem ex juramento contractam. Etſi enim non obligetur ex promiſſione ficta, obligatur tamen ex religione, ratione juramenti & debitæ divino Numini reverentiæ. Sanchez lib. 1. de matrim. diſp. 9. num. 9. Coninch diſp. 22. num. 51. Bonacina de ſponſalib. qu. 1. p. 2. num. 4. Sotus lib. 8. de juſtitia, quæſt. 1. art. 7. poſt medium, Cajetanus 2. 2. quæſt. 89. art. 7. & alij contra Sylveſtrum v. *Juramentum* 4. quæſt. 7. Angelum v. *Juramentum* 5. num. 32. Sotum in 3. qu. unica, art. 3. D. Bonaventuram diſt. 39. art. 3. quæſt. 1. Gabrielem diſt. 39. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 5. quorum ratio in re tanti ſecundùm conſcientiam momenti parum videtur ſolida, quia inquiunt juramentum fundatur in promiſſione, quæ non obligat : ergo neque ipſum. Quæ conſequentia falſa eſt, quoniam juramentum eſt diverſum ab illa promiſſione vinculum, & ſic novam infert obligationem, ſcilicet religionis, qualem nec haberet ipſa valida promiſſio, ſed civilem. Et certè ſi is qui metu injuſto compulſus jurat alteri ſe quod injuſtè exigitur facturum, verbi gratiâ daturum ſe triginta nummos alioqui indebitos, tenetur tamen ex vi juramenti promiſſum implere ; multò magis ille vinculo religionis aſtringetur qui iniquè & ſponte decepit, jurans adimplere quod mala fide & per dolum fictè pollicitus eſt. Quod autem is qui gravi & injuſto metu, aut vi coactus promiſit aliquid cum juramento, teneatur ratione juramenti promiſſionem adimplere, docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 89. art. 7. & eſt communis Theologorum ſententia, ut teſtatur Leſſius, quandiu promiſſor non fuerit à ſuo juramento diſpenſatus. Idemque clarè deciditur in c. *Si verò*, de jurejurando.

XII. Secus tamen eſſet ſi fuiſſet quoque fictum juramentum, id eſt ſi quis ſimulaſſet ſe jurare, nullam habens jurandi intentionem ; illud enim apparens ac fictum jusjurandum nullum & invalidum eſſet, nec ullam induceret obligationem, niſi fortè ratione ſcandali, etiamſi ſic jurando aliquis mortaliter peccaſſet ex irreverentia & abuſu divini nominis,

minis, can. *Humana aures*, 22. quæſt. 5. Leſſius lib. 2. cap. 41. numero 4.

XIII. Octavum dirimens impedimentum eſt ſacer Ordo, qualis eſt Subdiaconatus, cap. unico, de voto in 6. & Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 9.

XIV. Nonum, dicitur ligamen, ideſt matrimonium verbis de præſenti contractum, etſi non conſummatum, cum adhuc ſuperſtite conjuge. Itaque requiritur certitudo moralis de morte conjugis ut ſuperſtes poſſit alterum inire conjugium: moralis autem certitudo judicio prudentis viri relinquitur. Talis autem non eſt habenda ex abſentia multorum annorum, etiam ultra ſeptennium aut decennium; neque ex ſola fama, hæc enim non inducunt certitudinem apud prudentes viros: ſed ſi vir ingreſſus prælium poſt longam exſpectationem nullatenus comparet, ſimulque fama refert eum periiſſe; aut ſi per literas eorum qui prælio interfuere acceptum ſit ipſum interiiſſe. Navarra cap. 22. num. 54. Bonacina quæſt. 3. num. 12. 13. 14.

XV. Circa hanc materiam pro regula erit quod ſubjungimus cap. *In præſentia*, de ſponſalib. *In præſentia noſtra quæſiviſti, quid agendum ſit de mulieribus quæ viros ſuos causâ captivitatis vel peregrinationis abſentes ultra ſeptennium præſtolatæ fuerint, nec certificari poſſunt de vita aut morte ipſorum, licèt ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate ſeu fragilitate carnis nequeant continere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſultationi igitur tuæ taliter reſpondemus, quod quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare: nec authoritate Eccleſiæ permittas contrahere donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* Hoc idem ſtatuit cap. *Dominus*, de ſecund. nupt. addens præterea quod ſi dubitans de morte conjugis alterum nihilominus contraxerit matrimonium, tenetur quidem petenti novo conjugi reddere debitum, ſed non poteſt exigere. Et ſi de prioris conjugis vita poſtea conſtiterit, teneatur relictis adulterinis amplexibus ad priorem conjugem reverti.

XVI. Sequitur decimum dirimens impedimentum publicæ honeſtatis exurgens ex validis & certis ſponſalibus; dirimitque matrimonium cum conſanguineis ſponſi aut ſponſæ in primo gradu, juxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 3. cùm olim extenderetur hoc impedimentum ad quartum gradum, cap. *Ad audientiam*, de ſponſalib. Iſtud honeſtatis impedimentum non finitur morte, adeout frater non poſſit à fratre ſuo qui poſtea mortuus eſt deſponſatam accipere uxorem, c. *Si quis deſponſaverit*, 27. qu. 2.

XVII. Quæritur an ſicut hoc impedimentum non aufertur per mortem, ita neque per ſponſalium liberam ex mutuo conſenſu diſſolutionem? Tenendum eſt non ceſſare, quia impedimenta ſemel contracta non

dependent à contrahentium voluntate, ſed ab Eccleſiæ quæ illa conſtituit inſtituto, & quæ voluit eſſe perpetuum iſtud impedimentum, ita ut nec ipſa morte quâ diſſolvuntur ſponſalia, voluerit ſolvi hoc impedimentum ex iiſdem ſponſalibus natum, d. c. *Si quis deſponſaverit*, 27. quæſt. 2. Ita Sanchez lib. 7. diſp. 68. num. 21. Bonacina qu. 3. p. 11. num. 7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam*, de ſponſalib. ubi refert ita Romæ judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione, die Julij 6. ann. 1658. quod judicium approbavit Alexander Papa VII. qui hanc accuratè examinari quæſtionem juſſerat, mandavitque ut ita deinceps ſervaretur. Bonacina quoque meminit alterius ſimilis judicij anterioris per eandem Sacram Congregationem. Itaque oppoſita opinio Barboſæ de poteſt. Episc. p. 3. alleg. 52. n. 188. & aliorum quorundam non eſt admittenda.

XVIII. Iſtiuſmodi dirimens impedimentum multò magis oritur ex matrimonio rato, ſed non conſummato: ſed eo caſu extenditur ad quartum gradum, ex Decreto Pij V. quod incipit *Ad Romanum*, anni 1568. Coninch diſp. 32. num. 70. Bonacina d. q. 3. p. 11. num. 10. contra Toletum & Lopez, qui hoc etiam impedimentum ſiſtere ſcripſerunt in primo gradu.

XIX. Quinetiam naſcitur impedimentum iſtud ex matrimonio invalido, dum in illud matrimonium intervenerit utriuſque partis perfectus conſenſus: ſed iſtud honeſtatis impedimentum ex invalido matrimonio emergens non tranſgreditur primum gradum, cùm tamen olim pertingeret ad quartum gradum, c. *Sponſam*, de ſponſalib. & c. *Acceſſit*, de deſponſat. impub. Ita Bonacina loco cit. num. 11. allegans ita judicaſſe Cardinalium Congregationem cum pleriſque ab eo citatis contra Navarram cap. 22. num. 58. alioſque negantes hoc impedimentum vigere in invalido conjugio.

XX. Quanvis autem Sanchez lib. 7. diſp. 70. num. 13. neget huic eſſe impedimento locum in matrimoniis clandeſtinis ſine præſentia Parochi & teſtium initis, qui tamen reliqua approbat ex nullis ac invalidis nuptiis impedimenta, prævalet tamen opinio oppoſita quam propugnant Coninch diſp. 21. num. 47. & diſp. 32. num. 70. Filliucius tract. 10. part. 2. cap. 6. quæſt. 6. num. 224. Bonacina qu. 3. p. 11. num. 18. Henriquez lib. 11. cap. 5. n. 4. addens Congregationem Cardinalium declaraſſe clandeſtinè contractum matrimonium vim habere ſponſalium.

XXI. Matrimonia tamen quæcunque ex defectu conſenſus invalida ſunt, nullum prorſus pariunt honeſtatis impedimentum, ut ſunt per vim aut metum aut fictionem aut ab amente vel ebrio vel ex errore perſonæ contracta. Quâ in re omnes conveniunt Doctores, nihil enim tam eſſentiale matrimoniis eſt ac conſenſus; reliqui verò defectus irritantes ſunt ex accidentibus & circunſtantiis, ſoluſque conſensûs defectus afficit ipſam eſſentiam matrimonij conſtitutivam.

XXII. Jam progrediendum ad affinitatis impedimentum. Eſt autem affinitas vinculum ſeu propinquitas ex carnali copula procedens, ſive licita fuerit, ſive illicita. Itaque quum duo carnaliter copulantur, fiunt affines cum conſanguineis alter alterius in eodem gradu in quo alter eſt conſanguineus cum iiſdem: exempli gratiâ ſi Sempronius copuletur cum Camilla, idem fiet affinis cum conſanguineis Camillæ in pari gradu quo illi ſunt conſanguinei Camillæ, & hæc viciſſim cum conſanguineis Sempronij, adeout Camilla per eam copulam fiat affinis in quarto gradu cum eis qui in quarto ſimiliter gradu ſunt Sempronio conſanguinei.

XXIII. Verumtamen per hanc copulam non efficitur ut conſanguinei Sempronij ſint affines conſanguineis Camillæ, vel ut iſti fiant affines conſanguineis Sempronij: quod adeo verum eſt, ut duo fratres poſſint ducere duas ſorores, & filius illam ducere cujus matrem pater ejus duxit, c. *Quod ſuper his*, de conſang. & affin. Eademque ratione poteſt Sempronius mortuâ uxore Camilla ducere viduam fratris Camillæ. Quia Sempronius per ſui cum Camilla copulam factus eſt quidem affinis cum fratre Camillæ aliiſque ejus conſanguineis, non verò cum affinibus Camillæ; uxor autem fratris Camillæ non eſt conſanguinea, ſed ſolùm affinis Camillæ.

XXIV. Arbor affinitatis ita conſtituenda eſt, ut duæ perſonæ quæ copulam habuerunt ſint communis ſtipes ac principium affinitatis: unde duplex conſurgit affinitas, lineæ rectæ & lineæ tranſverſalis. Lineâ rectâ locantur aſcendentes,& deſcendentes ejus perſonæ cum qua fuit habita copula. Aſcendentes ſunt ſocer & ſocrus, vitricus & noverca. Deſcendentes ſunt gener & nurus, privignus & privigna. In linea tranverſa ſunt frater & ſoror: item patrui, amitæ, patrueles, aliique ulteriorum graduum conſanguinei, tam paterni quàm materni uſque ad quartum incluſivè gradum. Nam in affinitate eodem modo recenſendi ſunt gradus quo in conſanguinitate.

XXV. Affinitas orta ex copulâ licita, ſcilicet per matrimonium legitimum, dirimit quodlibet aliud matrimonium uſque ad quartum incluſivè gradum. Orta verò ex illicita copula dirimit ad ſecundum incluſivè gradum. Concilium Tridentinum ſeſſ.24. cap.4. Neceſſe autem eſt ad inducendam affinitatem ut fuerit completa copula cum ſeminis virilis effuſione intra vas debitum. Itaque non conſurgit ex præpoſtero & ſodomitico congreſſu, neque ex matrimonio rato & non conſummato, ſed tantùm publicæ honeſtatis impedimentum.

XXVI. Quando matrimonio contractò ſupervenit affinitas, ut ſi quis congrediatur cum ſorore propriæ uxoris, conjunx inceſti hujus reus privatur jure petendi debitum; tenetur tamen conjugi innocenti illud petenti reddere, c.1. & c.*Tranſmiſſæ*, de eo qui cognov.conſang.uxoris ſuæ.

XXVII. Multi Canones impedimentum criminis conſtituunt ex inceſtu

ceſtu cum affini, interdicentes hujus inceſtus reis omne prorſus matrimonium; quanvis ſi contrahant, velint iidem Canones matrimonium eſſe quidem validum, ſed tamen illicitè contractum, can. *Quadam*, & can. *Si quis viduam*, 32.qu.7. & c.1. & c.*Tranſmiſſa*, de eo qui cognov. conſang. uxor. ſuæ. Verumtamen Navarra cap.22. num.75. Sanchez lib.7.diſp.17. num. 8. Cocinch diſp. 30. num.26. aliique apud Sanchez affirmant illa quæ circumferuntur ex ſeptem delictis impedimenta non dirimentia eſſe pridem abolita. Sanè videmus in tota Gallia his criminis implicatos conſentientibus Prælatis ſine ulla diſpenſatione inire matrimonia.

XXVIII. Affinitatis impedimentum in recta linea eſt ab ipſo naturæ jure, omneſque gentes benè inſtitutæ iſtas in linea recta conjunctiones ut ſcelera execratæ ſunt. Conſtat ex l. *Liberi*, C.de nupt.& exprobrat Apoſtolus 1. Cor. 5. *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.* Et Amos 2. ſic expoſtulat Deus: *Filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen ſanctum meum.* Et Levit. 20. iſta conjunctio comminetatur cum ſodomia & beſtialitate, atque aſperrimo omnium ſupplicio coërcetur: *Qui ſupra uxorem filiam duxerit matrem ejus, ſcelus operatus eſt: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.* Oppoſitum autem exemplum Seleuci Regis Syriæ, qui cùm noviſſet filium ſuum Antiochum periculosè ægrotare ex languore amoris quo Stratonicem novercam deperibat, hanc ei nuptui dedit, ut referunt Plutarchus in vita Demetrij, & Valerius Maximus lib. 5. cap.7. connumerandum eſt inter infamia dedecora, quemadmodum & Perſarum fœda licentia, qui liberorum cum propriis parentibus nuptias approbabant, referentibus Herodoto & Quinto Curtio. Quod verò Adonias affectavit nuptias cum Abiſag uxore patris ſui Davidis defuncti, 3.Reg.2. nulla ibi erat affinitas, cùm Scriptura teſtificetur nunquam fuiſſe à Davide cognitam Abiſag: & præterea temeraria fuit illa Adoniæ cupiditas, publicæque repugnans honeſtati.

CAPVT XXIV.

De impedimento impotentiæ.

I. IMPOTENTIA ditimens illa hîc intelligenda eſt quæ ſexuum copulam impedit, per quam duæ perſonæ fiant una caro. Non fiunt autem una caro niſi quum vir intra vas mulieris ſemen immittit. Alioqui enim non conſummatur matrimonium, neque inducitur ulla ſive ex delicto ſive ſine delicto affinitas, etiamſi fuerit viri pars genitalis intra vas fœminæ. Quamobrem eunuchi quanvis aliqui eorum poſſint vas fœminæ ingredi, nullatenus ſunt matrimonij capaces ob defectum ſeminis prolifici, ut declaravit ſcripto Motu proprio Sixtus V. anno 1587. Idemque ſentiendum de illis quibus attritus eſt uterque teſticulus: ſed illi quibus unus ſupereſt illæſus matrimonium inire poſſunt, quia ſunt adhuc ſeminandi capaces. Illi pariter qui quanvis integris partibus ſemen prolificum emittere nequeunt ex frigiditate vel ex perpetua complexionis debilitate, excluduntur à nuptiis contrahendis. Arceantur quoque à conjugio qui ſimilem impotentiam non ex natura, ſed ex maleficio contraxerunt, poſtquam judicata perpetua fuerit vis maleficij, toto tit. de frig. & malefic. Fœmina autem nullam habet ditimentem impotentiam, niſi quatenus eſt arcta, non valens intra ſe recipere viri ſemen: ſolaque fœminæ ad ſeminandum impotentia non inducit impedimentum, quia ſemen fœmineum non cenſetur ad generationem neceſſarium. Henriquez, Sanchez, Guttierrez, Filliucius, quos citat & ſequitur Bonacina quæſt. 3. p. 13. num. 14. addens non impediri matrimonium, quanvis fœmina non poſſit ſuſceptum viri ſemen retinere: ſufficit enim ad validitatem quod conjuges per ſeminationem viri intra vas fœmineum fiant una caro: illa verò deperditio ex parte fœminæ poſterior eſt illo neceſſario & conſtitutivo ad validitatem effectu, quanvis impediat generationem quæ non eſt prorſus neceſſaria ad eſſentiam matrimonij, cùm poſſit fieri & ſubſiſtere inter conjuges ſteriles, ſed non impotentes.

II. His aliqui adjungunt aliud impotentiæ genus ex nimio viri calore, quo fit ut effundatur ſemen antequam perfecta fuerit copula. Et quidem ſi nulla ſpes eſſet fore aliquando ut in aliquo deinceps congreſſu ſemen intromitteretur, recenſeri poſſet hic nimius ardor inter impedimenta

menta quæ dirimunt, hac ipſa ratione, quia per hunc defectum impediuntur conjuges ne ſint duo in carne una. Sed rarò uſuvenit ut hinc oriatur perpetuum impedimentum: quanvis enim ſæpius contingeret ut multi congreſſus aut conatus conjugum ſine debita ſeminatione fierent, continget tamen aliquando ut aliquis ex multis conatibus non fruſtretur hoc effectu; atque ita ille naturalis ardor non erit loco perpetui impedimenti. Præterea futurum quandoque eſt, ut nimius ardor longiore conſuetudine & temporum progreſſu defervescat. Denique ſufficere poteſt ad conſummatam copulam ſi pars aliqua ſeminis intromittatur.

III. Duplex eſt impotentia diſtinguenda. Una quidem perpetua, quæ nimirum tolli non poteſt citra miraculum, aut citra peccatum, aut citra periculum mortis. Altera verò temporalis, quæ arte humanâ aut remediis Eccleſiæ auferri poteſt, ut docet cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef. *Nos tamen* (inquit) *perſpicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum, per opus humanum abſque corporali periculo potuit removeri.* Præterea alia eſt impotentia abſoluta, ideſt reſpectu omnium; alia reſpectiva, per quam aliquis eſt impotens habito reſpectu ad certas quaſdam perſonas, ſed potens reſpectu aliarum. Sic enim poteſt aliquis eſſe maleficiatus reſpectu unius duntaxat fœminæ; & fœmina poteſt eſſe naturaliter arcta reſpectu quorundam, ſed non omnium virorum. Quinetiam poteſt aliquis eſſe impotens reſpectu virginum, non verò reſpectu viduarum.

IV. Impotentia perpetua & abſoluta matrimonium dirimit jure naturæ. Conſiſtit enim eſſentialiter matrimonium in mutua corporum traditione ad matrimonij uſum, ſive quatenus ad eum uſum potentiam habent. Quæ conſtans doctrina peræquè valet ſive illa impotentia alteri partium innoteſcat, ſive non. Illa namque ſive notitia, ſive ignoratio nihil refert ad validitatem connubij. Idque perſpicuè decernit cap. *Conſultationi*, de frig. & malef. Ibi enim ſermo eſt de viro qui ſcienter cum arcta contraxerat, ſimulque negat poſſe illam habere uxorem. Si autem ſit reſpectiva impotentia, dirimitur matrimonium cum perſona circa quam fundatur impotentia, ſed non cum aliis in quibus nulla eſt impotentiæ cauſa.

V. Illa verò impotentia quæ non eſt perpetua, ſed ſolùm ad tempus, matrimonium non dirimit, cap. *Fraternitatis*, de frigid. Si poſtquam contractum eſt matrimonium dubitetur an ſit perpetua, an temporalis impotentia, concordant Jus Romanorum Civile, & Jus Canonicum, ut concedatur conjugibus triennium cohabitationis & experientiæ, intra quod tempus operam dare debent conſummationi matrimonij adhibitis etiam medicinæ remediis quoad fieri citra grave periculum poterit vitæ aut valetudinis. Juſtinianus quidem l. *In cauſis*, C. de repud. determinaverat biennium experiundæ vir. potentiæ; ſed ratus deinde prorogandum eſſe hoc tempus, extendit ad triennium in Authent. *De nuptiis*, §. *Per*

occaſionem, collat. 4. Cui conformatur Conſtitutio Celeſtini Papæ III. c. *Laudabilem*, de frig. & malef. & abſoluto triennio ſi conſummari matrimonium non potuerit, indicit ſeparationem.

VI. In quibuſdam Galliæ provinciis conſuetudo inolevit ut non expectetur ad experientiam triennium, ſed ſtatuatur ut fiat conjugum congreſſus in alienis ædibus, de quibus conjuges ipſi convenerint, aut quas Judex ex officio aſſignaverit certo die, in lecto cortinis circumvallato, præſentibus in eodem conclavi matronis & obſtetricibus ab ipſo Judice deputatis; in alio autem contiguo conclavi aſſiſtentibus pariter Medicis & Chirurgis deputatis per ſpatium trium quatuorve horarum, quibus elapſis, aut ſi per illud intervallum conjuges aut horum alter aſſiſtentes vocaverint, inſpiciant aſſiſtentes perſonæ deputatæ ſi quæ ſint congreſſus ſigna, & ad corporis fœminei inſpectionem ſolæ admittantur fœminæ, ad virilis autem ſoli viri, qui quæve ſeorſim ea quæ ſibi comperta fuerint in ſcripta referent Judicibus legenda & examinanda. Plenius hac de re tractat Annæus Robertus lib. 4. rerum judicatarum, art. 8. 9. & 10. aliique complures Gallicani Cauſidici. Et quod mirum videri poſſit, ſtylo Epiſcopatus Pariſienſis decernitur hujuſmodi congreſſus, ut habetur in tom. 3. Actuum & Conſtitutionum Cleri Gallicani. Cæterùm quid certum aut etiam veriſimile conjici poteſt ex tam lubrico & brevi, & tam pudibundis conditionibus ſociato experimento? Nam etiam vir aliunde ſalaciſſimus partim pudore, partim formidine ſucceſſus unde tanti momenti judicium pendet, in ea temporis brevitate & circumſtantiarum moleſtiis vix poteſt eſſe ſui compos. Conveniunt in liberum omninò triennium Jus Civile Romanorum cum Jure Canonico. Ipſeque Juſtinianus ratus non ſatis eſſe ad juſtum judicium biennij cohabitationem inter conjuges, extendendum judicavit hoc tempus ad triennium, ſuppreſsâ biennij lege: & nunc penes nos res tanta momento tam multis perturbationibus & anxietatibus obnoxio committetur dijudicanda? Præterea cùm ſit indubitatum dirimi matrimonia non per impotentiam temporalem, ſed per ſolam perpetuam impotentiam, cap. *Fraternitatis*, de frig. & malefic. nemo ſanæ mentis audebit affirmare ex uno & altero concubitu probari perpetuam viri impotentiam poſſe.

VII. Notatu dignum eſt ſupremæ Aquiſextienſis Curiæ Senatuſconſultum diei Februarij 16. anni 1640. quo recèns nupta Butavalla poſt intentatam coram Officiali Diœceſis Arelatenſis de viri ſui impotentia querelam, nec poſſet probari illam eſſe perpetuam impotentiam, ſequutâ Officialis ſententiâ cohabitationem triennem decernente, cùm mulier ad Senatum tanquam ab abuſu ob denegatum ſibi præfatum congreſſum appellaſſet, declaravit Senatus nullum fuiſſe abuſum, & remiſſa fuit mulier ad Officialem, ut refert in ſua compilatione Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 1.

VIII. Inter

VIII. Intermediam inter diei unius aut alterius congreſſum, & triennij cohabitationem viam inſtituit Senatus Gratiauropolitanus in cauſa Suſannæ Augueriæ circa viri ſui quam prætendebat impotentiam; ſuo namque Senatuſconſulto judicavit tribus menſibus ſequeſtrari Suſannam in domo conjugibus amicæ nec ſuſpectæ perſonæ, ad quam viro liber foret acceſſus omni hora diei noctiſque, cum plena congreſſus quandocunque ei collibitum fuerit libertate: exacto deinde trimeſtri, partem utramque comparituram apud Commiſſarium, & juramento addicto reſponſuram, num fuerit congreſſus conſummatus: ſi in eo facto diſcordent, tum demùm procedendum per viſitationem Medicorum & Chirurgorum, de quibus partes convenerint, aut iis non convenientibus, quos Commiſſarius deſignaverit. Exitus verò totius cauſæ fuit declaratio nullitatis matrimonij ob perpetuam quæ judicata fuit impotentiam viri, & tranſitus Suſannæ ad novum connubium, ut idem refert Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 2. ibique complurium Juris Authorum teſtimoniis probat deſuevisſe totâ Galliâ triennij experientiam. Iſtam porrò intermediam viam, quam Gratianopolitanus Senatus inieverat vidi a quibuſdam Officialibus obſervatam & aſſectatam. Sanè multò æquior eſt quàm unius diei congreſsus, qui ſi habet irritum effectum, non ſufficit ad judicium impotentiæ perpetuæ. Influere tamen ad hoc judicium poteſt titulo conjecturæ, dummodo aliis probationibus ſuffulciatur, aut urgentibus aliunde conjecturis. Certitudinem verò prorſus indubitatam impotentiæ perpetuæ nec ipſa triennalis experientia poteſt ſtabilire, licèt ſufficiat ad morale & practicum ſeparationis judicium.

IX. Poſtquam vir & mulier ex impotentiæ cauſa ſeparati fuerint, pars non impotens jus habet novum matrimonium contrahendi, eo quod priùs contractum cenſeatur irritum. Secus verò judicandum de parte altera impotente, niſi hæc ejus impotentia ſit ſolummodo reſpectiva; quo caſu licitum ei pariter eſt contrahere cum alia perſona, cujus reſpectu ſit potens ad conſummandum. Ubi verò qui fuit habitus impotens probabitur demùm evaſisſe potens etiam poſt triennium & judicio ſtatutam ſeparationem, reddenda erit ei priſtina ſua conjunx etiamſi alteri viro nupſiſset, quia poſterius ejus conjugium irritum ac nullum eſt propter ligaminis impedimentum, quatenus ceſsante impotentia quæ temporalis erat, deprehenditur fuiſse validum anterius illud conjugium, c. *Laudabilem*, & c. *Fraternitatis*, de frig. & malef.

X. Aliter tamen cenſendum ubi compertum eſset impotentiam fuiſse tantùm reſpectivam; tunc enim liberum eſt utrique aliud inire conjugium, quatenus incapaces matrimonij inter ſe tantummodò ſunt, & capaces reſpectu aliorum. At ſi non conſtet impotentiam fuiſse ſolùm reſpectivam, qualis utplurimum eſt ea quam cauſat maleficium, & qui fuerat ex naturæ defectu impotens, facta ſeparatione cognoſcatur potens,

tunc

tunc præſumptio juris erit præcedentem impotentiam non niſi temporalem fuiſſe, & inſtaurabitur prius matrimonium ad novam potentiæ experientiam, qualis fuerat ante dictam ſeparationem habita, hoc eſt ſi jus commune conſectemur, triennalis altera cohabitatio; ſed ſi denuò ſeparari contingat, nulla deinceps ſpes erit reſtitutionis poſt ſecundam ſeparationem. Sanchez de matrimon. lib. 7. diſp. 93. & 99. Coninch. diſp.31. dub.7. num.84.

XI. Per dictum cap. *Laudabilem*, de frig. & malef. quod ſtatuit ut exactâ triennij experientia, & inſequuto ſeparationis judicio, ſi vir ex poſtfacto deprehendatur potens reſtauretur prius illud matrimonium, etſi mulier ſubinde ad alias nuptias convolaverit, nullatenus abrogatur can. *Si per ſortiarias*, 33. quæſt. 1. qui diſſolvi prohibet poſterius matrimonium quod fuerat ſubſequutum prioris matrimonij diſſolutionem ex cauſa impotentiæ ex maleficio provenientis; cùm tamen idem vir comperiatur potens in ſecundo quod poſt ſeparationem contraxit matrimonio. Eſt enim magna diſcriminis ratio inter impotentiam naturalem, & eam quæ cauſatur à maleficio, ut admonent gloſſæ utriuſque Canonis, tam incipientis *Si per ſortiarias*, quam incipientis *Laudabilem*: prior enim loquitur de impotentia per faſcinationem ac maleficium: poſterior de impotentia naturali, ſeu frigiditate. Naturalem iſtam impotentiam Jus præſumit eſſe abſolutam, & nullatenus reſpectivam, atque ita ad omnes extendi; ideoque ſi deſiiſſe comperiatur, præſumitur abſolutè deſiiſſe reſpectu ad omnes, non verò ad unam fœminam duntaxat: unde neceſſe eſt ad priſtinum regredi matrimonium poſteriore quaſi nullo & irrito derelicto, ſi aliquod fuerat initum. Ubi verò impotentiam cauſavit maleficium, ſi ſic impotens cum alia conjugium junxerit, cum qua ſe potentem experiatur, non permittit canon *Si per ſortiarias*, regreſſum ad antecedens conjugium, quia præſumit priſtinam durare reſpectu prioris uxoris impotentiam, poſtquam adhibitis Eccleſiæ remediis, precibus, jejuniis, Sacramentis & eleemoſynis, ſine ullo effectu per triennium, indicta fuit ſeparatio. Ejuſmodi namque maleficia ſolam inducere ſolent reſpectivam ad primam cum qua contractum fuerit impotentiam.

XII. Quapropter fallitur multùm Bonacina quæſt.3. p.13. num.19. & 20. ſcribens quod ſi vir ex cauſa maleficij ſoluto matrimonio ſe in ſecundo matrimonio potentem deprehendat, debeat ad priſtinam regredi uxorem. Et addit præterea eo caſu licitum eſſe priſtinæ uxori recuſare iſtam ad hunc priorem virum ſuum reverſionem, eo quod poſſit bonâ fide judicare non eſſe reſpectu ſui ablatum maleficium, ſed adhuc perdurare. His enim quæ dicit Bonacina Canones adverſantur, ſimulque ratio. Poſt exactum namque triennium perdurans vis maleficij præſumitur à Canone & perpetua ſimul & reſpectiva ad priorem uxorem, ſi oppoſitum non probetur. At verò oppoſitum nullatenus probatur ex potentia

ejuſdem

ejuſdem exerente ſe erga poſteriùs ductam uxorem : non enim auferre ſolet inductum maleficium omnimodam & abſolutam potentiam, ſed ordinariè potentiam ad copulam ligat cum ſola quæ prior ducta fuit. Gloſſa in cap. *Literæ*, v. *Cognoſcendi alias*, de frig. & malefic.

XIII. Impotentia poſt contractum matrimonium ſuperveniens, quamvis perpetua futura eſſet, nullatenus ipſum dirimit. Quod enim aliquando validum fuit matrimonium ſola mors poteſt diſſolvere. Itaque ſola impotentia quæ matrimonium antecedit, quæque non temporalis eſt, ſed perpetua, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Eam ob cauſam non valet matrimonium ſenis ita decrepiti ut ſit omninò inhabilis ad copulam, quia præceditur tale matrimonium impedimento dirimente ſimul & perpetuo. Sanchez, Gutierrez, Bonacina. Sed poſt matrimonium completum adveniens, ſive ex ſenili ætate, ſive aliunde impotentia ad copulam non diſsolvit matrimonij vinculum, cùm talis impotentia non ſit antecedens, ſed ſubſequens. Fœmina autem quantumvis vetula, ſi non ſit arcta, poteſt validum inire matrimonium, cùm ſit quacunque ætate capax ſeminis ſuſcipiendi. Senem porrò pridem validè conjugatum, ſed poſtmodùm ſic ætate debilitatum ut perfectam nequeat inire copulam, poſſe tamen citra mortalem culpam eniti ad actum conjugalem, aſſerunt Cajetanus in 2. 2. quæſt. 154. art. 1. col. 6. S. Antoninus 3. p. tit. 5. cap. 12. §. 3. Paludanus in 4. diſt. 34. quæſt. 2. Navarra in cap. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5. num. 48. & in manuali cap. 22. num. 60.

XIV. Etiamſi verò dixerim ſenem planè decrepitum non poſse novum inire matrimonium, longè tamen alia eſt ratio de ægrotantibus, qui licèt in eo ſtatu ſint ut ſint ad congreſsum impotentes, atque etiam ſupponatur ex morbo incurabili nullam ſupereſse ſpem in eis futuræ copulæ, reſtat tamen habitualis potentia quæ poſset in actum reduci ſi ex illa ægritudine convaleſcerent; quæ potentia habitualis ſolùm eſt ligata per accidens, & adhuc radicaliter ſubſiſtit, qualem nullatenus habent decrepiti ſenes, nec habere unquam poſsunt ex quo fuit penitus in eis extincta. Valere porrò tale ab ægrotante contractum matrimonium poteſt ad legitimandam ſuſceptam ex fornicatione prolem, & reparandam apud homines famam concubinæ. Sanchez lib. 7. diſp. 105. Coninch diſp. 32. dub. 7. num. 88. Plerunque contingit, ut durante vero & legitimo matrimonio vir tandem ob provectam ætatem ſic debilitetur, ut quantumvis libido exſtimulet, aut vix, aut nullatenus perfectam copulam inire poſſit. Hunc tamen ad eam cum uxore habendam eniti poſse, docet Cajetanus in 2. 2. quæſt. 154. art. 1. col. 6. quem ſequitur Navarra man. cap. 17. num. 6. & in comment. ad c. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5. num. 48. & favet apertè Gloſ. in cap. 2. de frigid. & malefic. quemadmodum & illi qui cohabitant pro experientia triennali, juxta c. *Laudabilem*, eod. tit. eoque potiori

jure quòd vir iſte certus ſit de validitate ſui matrimonij ; illi verò qui ſunt in experientia triennali incerti ſunt an validè contraxerint , cùm non liqueat an impotentiâ perpetuâ laborent.

XV. Impuberes ex jure Eccleſiaſtico non poſſunt matrimonio jungi validè , & ſecus faciendo nullum & irritum eſſet matrimonium ; ſed expectandum eſt donec puer annum decimumquartum,puella verò duodecimum compleverit, etſi nondum pubertas ſeu lanugo ex aſpectu corporis appareat , ut docet Joannes Andreas ad c. *Puberes* , de deſponſat. impub. reprobans oppoſitam opinionem Gloſſæ ibidem. Sed non eſt neceſſe illam ætatem expectare in illis qui anteà pubeſcunt , d. c. *Puberes.* Atque in iſtis dicitur malitia ætatem ſupplere. Quia tamen ordinariè non ſolet pubertatis judicium fieri per corporis aſpectum , Inſt. quibus mod. tutel. fin. circa princ. ideò pubertas utcunque judicanda eſt ex prædicto annorum numero , niſi ante illos annos conſtet quod malitia ætatem ſuppleverit, c. *De illis* 1. & c. *A nobis,* & c. *De illis* 2. de deſponſ.impuber. Sed tamen valet matrimonium poſt annos pubertatis contractum , tametſi ob ætatis imbecillitatem partes ſint adhuc impotentes. Quod ſi contracto matrimonio in ea ætatis quanvis legitimæ imbecillitate , dubitatur an inde aut aliunde proveniat impotentia , illud experientiæ deſtinatum triennium non erit computandum niſi à tempore quo perfectam adepti fuerint pubertatem, quod contingit in fœmina anno completo decimo-quarto , & in viro anno decimo-octavo. Sanchez lib. 7. diſp. 104. num. 18. Coninch diſput. 31, dub. 7. num. 84. Angelus v. *Matrimonij imped.* 16. num. 6. & alij. Sanè colligitur ex l. *Mela* , ff. de alim. & cib. legat. perfectam fœminæ pubertatem advenire anno decimo-quarto. At verò l. *Arrogato*, ff. de adoption. & Inſt. eod. §. *Minorem,* præfigunt in viris anno decimo-octavo perfectam pubertatem , quâ demùm exactâ computari incipiet experientiæ triennium , quale etiam concederetur illis qui anno ipſo ætatis trigeſimo nuptias inirent. Illuſtria malitiæ ſupplentis ætatem exempla tria S. Hieronymus profert in epiſt. ad Vitalem. Primum Salomonis , qui anno ſuæ ætatis decimo Roboamum genuit. Scribitur quippe lib. 2. Reg. 11. Salomonem regnaſſe annos quadraginta : & 3. Reg. 14. Roboamum regnare cœpiſſe anno ætatis ſuæ quadrageſimo-primo. Itaque jam erat natus antequam pater ejus Salomon regnum auſpicaretur. At lib. 1. Paralip. 29. Salomon dicitur initio regni ſui adhuc puer & tenellus, ſed ejus certa ætas non exprimitur in Scriptura. Secundum exemplum producit Regis Achab, qui natus annos undecim genuit Ezechiam , ut liquet 4. Reg. 16. v. 2. & cap. 18. v. 2. Tertium refert pueri qui decem natus annos nutricem cum qua conſuetudinem habebat reddidit prægnantem. Iſtius exempli falsò allegatur author S. Gregorius in dialogorum libris, in quibus tamen nihil tale viſitur ; ſed verus author ipſe eſt S. Hieronymus. Denique Albertus Magnus relatus ab Angelo v. *Matrimonium* 3.

impéd. 16. §. 5. & 6. teſtatur viſam à ſe puellam quæ anno ætatis nono concepit & decimo peperit.

XVI. Hermaphroditus in quo unus ſexus alteri prævalet poteſt matrimonium inire ſecundùm ſexum in ſe prævalentem, non ſecundùm alterum. Sed ſi æqualiter compos ſit utriuſque ſexus, poteſt quem maluerit ſexum eligere, & ſecundùm ipſum nuptias inire. Navarra, Henriquez, Sanchez, Coninch, Filliucius. Judicium verò circa ſexum prævalentem fieri convenit per inſpectionem & relationem Medicorum, Chirurgorum & Matronarum. Ubi tamen res adhuc eſſet ambigua ſtandum foret ipſius hermaphroditi aſſertioni. Sanchez, Bonacina. Hermaproditus poſtquam ſemel ſibi ſexum ad matrimonium elegit non poteſt citra peccatum poſt conjugis mortem mutare priſtinam electionem ad novum in altero ſexu contrahendum matrimonium, tametſi æqualiter ſit utriuſque compos, ob ſummam rei indecentiam. Si tamen ſecundùm novam, & à priore diverſam electionem contraheret, eſſet nihilominus validum illud matrimonium; quia naturalis ejus potentia non fuit per primam electionem ablata, neque per juramentum ab eo coram Prælato præſtitum de nunquam varianda ſexus electione. Ugolinus, Sanchez, Filliucius, Bonacina.

XVII. Hermaphroditi connubio Parochus non priùs ſuam debet exhibere præſentiam quàm per Judicem Eccleſiaſticum fuerit cognitum de ſexus prævalentia, aut Judex Eccleſiaſticus declarationem exegerit ſimulque juramentum nunquam deinceps utendi altero ſexu ad matrimonium. Cùm enim pertineant hæc ad forum externum, Parochus temerè ſe his ingereret ante Judicis ſententiam, niſi fortè talis eſſet hermaphroditus quem certum eſſet omnino uno duntaxat ſexu valere.

XVIII. Haud facilè credendum eſt mulieri de viri ſui impotentia, ſed ad ipſius querelam ſeorſim primùm ſinguli conjuges interrogandi ſunt, & præmiſſo juramento eorum reſponſiones in ſcripta redigendæ. Deinde ſeorſim vocandi ſingulorum conjugum propinqui; quæ forma vocatur à Canonibus ſic fieri præcipientibus ſeptima manus propinquorum, ut ſi quid hac de re ſciverint hoc deponant. Si hæc ad rei cognitionem non ſufficiunt, denuò interrogantur conjuges, ſi perſiſtant, ſi varient, ſi quid ad primas reſponſiones addi velint. His ſuccedit decretum inſpectionis ſexuum, fœminæ quidem per obſtetrices jurejurando adactas, viri autem per Medicos & Chirurgos ſimiliter juratos. Si ne ſic quidem conſtet virum eſſe prorſus impotentem, aut ſi quâ tenetur impotentiâ, non conſtet eſſe perpetuam, Jura decernunt experiendi & explorandi gratiâ trium annorum cohabitationem, ut ſuperiùs docui, aut ſi qua ſit alia forma in locis particularibus recepta ſufficienſque ad conjectandum cum æquitate & prudentia, num ſubſit perpetuum quod ſolum dirimere poteſt impedimentum, qualis utique cenſeri non poteſt exploratus unius

aut alterius diei concubitus. Poſtremò poſt temporis legitimi experimentum pars utraque rurſus interrogatur, proceditur ad novam utriuſque ſeorſum partis inſpectionem iiſdem ſub formis quas paulò antè retuli: ſucceditque definitivum judicium, prout ex ſupradictis conſtiterit, vel perpetuæ cohabitationis, vel ab invicem ſeparationis. Sed ubi conſtaret de fœminæ coarctatione vel de viri perpetua impotentia per primam neque ullatenus conteſtatam partium per deputatas congruas perſonas inſpectionem & relationem, putà quod vir ſit eunuchus, aut quid hujuſmodi, ex tunc ſine alio experiundi decreto aut proceſſus ulterioris continuatione decernenda eſt & injungenda ſeparatio.

XIX. In cauſa impotentiæ ſi nullatenus probari poteſt fœminæ conquerentis intentio, & vir ſe neget impotentem, parteſque ad copulam requiſitas habeat integras & illæſas, quod per Chirurgos & Medicos deputatos & juratos ita referatur, viro potiùs quàm mulieri credendum eſt poſt præſtitum juramentum; quia vir caput mulieris eſt, ut decidit cap. 1. de frig. & malef. hoc uno excepto ſi mulier ſe virginem eſſe probet ex aſpectu corporis & matronarum atteſtatione; hæc enim probatio potior eſt quàm mariti contraria aſſertio cum juramento, ut expreſsè deciditur cap. *Propoſuiſti*, de probation. Sed ſi fœmina vel per præcedens matrimonium aut alia ratione deſiit eſſe virgo, ipſe verò vir cum juramento ſe neget impotentem, neque alia probatio ſuppetat, ſtandum eſt viri aſſeverationi in externo & contentioſo foro, d.c. 1. & adigi poteſt mulier etiam per cenſuras Eccleſiaſticas ad cohabitandum, cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm. quanvis juſta & vera ſit mulieris probare non valentis expoſtulatio, quo caſu ut ibidem declaratur, re in foro interiori benè explorata, ſi ſit certum impedimentum debet potiùs excommunicationem exteriorem & quidvis aliud pati quàm conſentire in opus matrimonij. Dicunt verò Richardus in 4. diſt. 34. art. 2. quæſt. 1. & Turrectemata aliique, ſe non videre quomodo in prædictis circumſtantiis poſſit viri præfractè mentientis vera impotentia probari. Verùm ut ait Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. Eccleſia de occultis non judicat.

CAPUT XXV.

Reliqua duo impedimenta diſcutiuntur clandeſtina conventionis & raptus.

SI abſque proprij Parochi aut alterius Sacerdotis de licentia Parochi vel ipſius Ordinarij præſentia, ſimulque duorum teſtium contrahantur nuptiæ, ipſæ irritæ erunt ex jure novo Concilij Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. antea namque valida erant clandeſtina matrimonia. Quæ innovatio in Sacramento cujus eſſentialia à Chriſto Domino inſtituta non poſſunt regulariter ab Eccleſia immutari, fundatur in ratione ſpeciali hujus Sacramenti: quod cùm ſecundùm ſuam peculiarem ſubſtantiam fundetur in civili & legitima ambarum partium conventione, potuit Concilium œcumenicum extendendo vel reſtringendo conditiones ad legitimum contractum requiſitas id efficere per accidens & non per ſe, & indirectè, non autem directè ut contractus matrimonialis qui antea fuerat validus, jam non ſit validus, novas, ſed tamen rationabiles ei præſcribendo conditiones, unde ſequatur ut duorum contractus qui antea fuerat ſufficiens materia Sacramenti ſuſceptiva, ſit deinceps illegitimus, atque adeò ceſſet eſſe Sacramentum, quod legitimum contractum viri & mulieris prærequirit: quemadmodum panem & vinum quæ fuerant apta ad conficiendum ex eis Euchariſtiæ Sacramentum materia, taliter poteſt aliquis immutare & alterare, ut jam deſinant eſſe materia ad Sacramentum Euchariſtiæ conficiendum apta.

II. Grandis eſt diſputatio theologica, utrum poſſint Principes ac Reſpublicæ ſeculares impedimenta nova inducere matrimonium etiam ſub ratione Sacramenti dirimentia. Non enim controvertitur an poſſint ex juſta & rationabili cauſa conditiones præſcribere quæ Sacramenti formam non impediant, ſed quarum nihilominus infractio pœnis civilibus coërceatur: adeout contractus talibus conditionibus deſtitutus, ſine præjudicio Sacramenti pro nullo civiliter ac invalido habendus ſit, quatenus ex ipſo non permittitur civilis actio, neque civiles naſcantur obligationes, neque ulla civilia jura prætendi poſſint, quin potiùs graves pœnæ in eos qui ita contraxere decernantur. Thomas quidem Sanchez lib. 7. de im-

pedim. matrim.diſp.4. poſtquam allegavit innumeram penè Theologorum & Canoniſtarum multitudinem prorſus negantium hanc poteſtatem Poteſtatibus ſupremis temporalibus competere quæ uſque ad Sacramenti nullitatem poſſit pertingere; unicum fuiſſe aſſerit Catholicum Doctorem qui affirmativam oppoſitam opinionem propugnaverit Petrum de Soro lect.4. de matrimonio ad fin. Unus tamen aut alter Theologus Gallicanus eandem tuetur affirmativam Joan. Baptiſta Gonerus Dominicanus, duo loca producens S.Thomæ, ſcilicet in 4.diſt.34. qu. unica, art.1. ad 4. & rurſum contra Gentes lib.4. cap.78. Sed ibi S.Thomas nihil affirmat contra vim Sacramenti, & quidquid ibi dicit facilè reducitur ad pœnas civiles contra eos qui ordinationibus civilibus circa matrimonia non obtemperant. Sed ex parte ipſorum Canonum poſſunt magis urgentia argumenta depromi, ſcilicet ex c. *Super eo*, de cognat. ſpir. qui Canon manifeſtè aſſerit perſonas quæ ſecundùm communes Eccleſiæ Canones eſſent habiles ad matrimonium mutuò contrahendum, poſſe eſſe ad hoc idem inhabiles ex recepta in oppoſitum conſuetudine loci particularis. Allegatur pro utraque parte ex Concilio Triburienſi cap. 1. de ſponſalib. quod tamen neutri partium ſuffragatur. Ibi vir Francus fœminam Saxonicam duxit uxorem, deinde novis amoribus irretitus repudiat Saxonicam, & aliam ducit uxorem, hoc prætexens, fuiſſe illud prius matrimonium celebratum ſecundùm Saxonum, non verò Francorum leges. Concilium verò prætextum iſtum parvipendens Francum redire jubet ad priorem uxorem, & ſecundam abdicare. Nihil verò ibi inſinuatur an illæ Franciæ leges pertinerent ad matrimonij validitatem quoad ſubſtantiam, an verò quoad quaſdam præſcriptas obſervantias & circunſtantias, à quibus tamen non dependeret matrimonij eſſentia & validitas: ſicut ipſa Eccleſia multa præcipit circa matrimonium, quorum tamen defectu non definit validum eſſe. Præterea multò veriſimilius eſt fuiſſe illud matrimonium in Saxonum regione celebratum: tum quia ritu Saxonico, & non Francico: tum quia illo ſeculo Franci Saxonibus aſſidua bella intulerunt, & numeroſiſſimi exercitus ex Francia in Saxoniam commigrabant, unde & victorias inſignes reportarunt. At verò Francorum conſuetudines non vigebant in Saxonia, neque illis Franci ligabantur peregrè agentes.

III. Aſserunt quidem Theologi hanc Principibus ſecularibus poteſtatem competiviſse, ablatam verò eis fuiſse ab ipſa Eccleſia quæ ſibi uni jus iſtud reſervavit, cùm antea illo potiri jure potuiſsent iidem Principes atque Reſpublicæ ſeculares; quandonam verò hanc eis Eccleſia poteſtatem abſtulerit, non indicant: hoc ſolùm oſtendunt, aliquas veterum Romanorum circa matrimonia leges fuiſſe poſterioribus Canonibus antiquatas. Sed nihil inde infertur de illa juris Principum ſuppreſſione; nam id omni juri humano commune eſt, ut poſteriores leges anterioribus abſque illa ſpeciali & ſingulari reſervatione derogent, ut conſtat ex

l.fin.

l. fin. ff. de conſtitut. Princ. Canones etiam recentiores Canones infringant priores: & cùm tam Canones Eccleſiæ (exceptis fidei decretis, aliiſque quibuſdam quæ ad Jus Divinum reducuntur) quàm leges Principum ſint humani juris & mutationibus obnoxij, inde fit ut ipſamet contraria conſuetudo peræquè Canones Eccleſiæ ac Principum Conſtitutiones antiquet ac obliteret ſi ſit rationabilis & præſcripta, cap. fin. de conſuetud. Quàm multos Canones edidere cum Pontificibus generalia Concilia, quæ contrario uſu videmus toto orbe abrogata? Alexander Papa III. in cap. *Cum eſſes*, & in cap. *Relatum*, de teſtamentis, abrogat omnes à Jure Civili introductas teſtamentorum & codicillorum ſolennitates, & ſub anathematis interminatione prohibet reſcindi ulla teſtamenta quæ fuerint coram Parocho & duobus teſtibus condita; & notabiliter adjungit nullam in contrarium conſuetudinem poſſe huic Conſtitutioni prævalere. Et tamen quemadmodum illa Pontificia Conſtitutio legibus civilibus derogavit, videmus nunc toto orbe Chriſtiano conſuetudinem quam idem Canon inhibebat ſibi prævalere, ita demùm etiam in ditionibus Eccleſiæ temporalibus prævaluiſſe, ut abolito ipſo Canone revixerint legum civilium circa teſtamenta ſolennitates, quas idem Canon aboleverat. Illa ergo priſtini ſecularium Principum juris quam quidam dicunt facta revocatio, cùm ſit Juris poſitivi Eccleſiaſtici, poteſt quemadmodum aliæ innumeræ univerſalis Eccleſiæ Conſtitutiones contrariâ proculdubio conſuetudine obſoleſcere, & Principes quorum ditiones hujuſmodi conſuetudo pervaſerit priſtinam poteſtatem jure poſtliminij reſumere.

IV. Cæterùm non facilè admiſerim quod attinet ad rem facti, hujuſmodi conſuetudinem quâ nova matrimoniorum impedimenta ultra numerum à Sacro Tridentino Concilio præfixum fuerint introducta, alicubi tandem plenè & ex integro prævaluiſſe. Illud enim unum circa quod maximè inſiſtunt Franciæ plerique Proceres, quod reſpicit matrimonia filiorumfamilias ſine parentum conſenſu celebrata, in primis quidem conſentiunt omnes eſſe illicita & divinis humaniſque legibus prohibita, & pœnis dignos eſſe filios qui contrahunt, & Sacerdotes qui eis aſſiſtunt. Conſentiunt pariter omnes fuiſſe hujuſmodi matrimonia Regum Chriſtianiſſimorum Conſtitutionibus ita prohibita, ut ſi fiant declarentur ab iiſdem nulla & invalidè contracta. Effluxere anni ferè centum ex quo ſimiles prodierunt Regum Conſtitutiones; primus enim hoc edixit Henricus III. in Comitiis Regni Bleſenſibus, art. 40. Verumtamen cum Antiſtitibus conſentiunt unanimes Proceres & ſapientiores Regni Magiſtratus, tam Edictum Bleſenſe quàm cætera quæ ab inſequentibus Regibus promanarunt, nullatenus attingere vim Sacramenti, neque prorſus in re uſqueadeò divina violari Sacri Tridentini Concilij ſapientiſſimum & ſanctiſſimum Decretum; ſed totam illam nullitatis & invaliditatis declarationem

tionem concludi intra fines pœnarum merè civilium, ut ſcilicet quoad actus civiles, & quoad emolumenta civilia his omninò privati exiſtant hujuſmodi filiifamilias, neque ad actiones admittantur civilis fori quæ ex vi contractus & conventionum connubialium naſci poſſent, & cum filiis qui ex illo naſcentur conjugio perinde agatur apud Tribunalia ac ſi illegitimi forent, tam quoad honores quàm quoad ſucceſſiones. Attamen non rarò contingit ut iſtæ quoque civiles pœnæ à ſupremis quoque Regni Curiis ex æquo & bono remittantur, aut ſpontaneè diſſimulentur, ne familiæ & perſonæ alioqui honorabiles & Reipublicæ quandoque utiles æterno inurantur opprobrio & cum paupertate extrema confligentur. Rariſſimè verò contingit ut inde nati liberi ad illegitimorum ſortem reducantur. Solaque pœna circa quam nunquam vidimus diſpenſari, verſatur circa privationem paternæ hæreditatis, juxta Edictum Henrici II. niſi parentes ipſi mitiùs de hujuſmodi filiis diſponere dignati fuerint.

V. Itaque intolerabilis circa Sacramentum fingenda eſſet inordinatio, ſi ad Curiarum beneplacitum nunc rigidiùs ad Edicti amuſſim judicantium, nunc ex æquo & bono mitiùs pro illuſtrium familiarum præſidio & puellarum honeſtè natarum præcavenda ignominia, Deus cujus eſt uniformis & perpetuò conſtans operatio nullam ſibi certam in Sacramento imprimendo præfigeret regulam, ſed ad arbitrium & inconſtantiam humanorum judiciorum ſuum ſuſpenderet actum, & pro eorum etiam in paribus juris circumſtantiis varietate nunc Sacramenti ſui ſigillum imprimeret, nunc verò Sacramenti gratiam cohiberet ſecundùm humanorum judiciorum inæquales nec ſibi conſtantes ſucceſſus.

VI. Quum Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus XIII. ſuum publicari feciſſet Edictum anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſiminoni, menſe Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Bleſenſis, & Judices Eccleſiaſticos juberet ſecundum ipſum in cauſis matrimonialibus judicare art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore ſua Pariſiis Comitia habens Regem ſuppliciter his verbis admonuit: *Rex humillimè ſupplicatur, ut conſiderare non pigeat quantum ſit momentum in hoc articulo qui eget expoſitione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima eſt, ut non aliter intelligantur hæ voces, Validè aut invalidè contracti matrimonij, quàm per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum ſpiritualem Sacramenti. Secunda, ut non aſtringantur Eccleſiaſtici ad judicandum ſecundùm hujus Edicti ſimulque Bleſenſis articulos, ſed juxta Sacros Canones & Eccleſiaſtica Decreta, quæ ſunt unica regula & norma judicij Eccleſiaſticorum. Hi enim non poſſunt aut debent juriſdictionem quam à ſolo Deo collatam habent circa res ſpirituales ab ipſis laicis mutuari. Quapropter neceſſe eſt ex iſto articulo hæc verba reſecare: Et obligabuntur Eccleſiaſtici Judices in cauſis iſtiuſmodi matrimoniorum iudicare ad huius articuli normam.* Ad hanc ſupplicem requiſitionem Rex Chriſtianiſſimus officium reſpondendi commiſit

miſit Magno Regni Cancellario & ſelectioribus quibuſdam Officialibus Sanctioris Conſilij. Hi verbis iſtis ex ſcripto reſponderunt : *Commonitio Cleri, quod ſpectat ad priorem difficultatem ſic reſoluta fuit : Verba iſta, Validè aut invalidè contracta matrimonia, non eſſe aliter explicanda quàm per ſolam relationem ad contractum civilem per laicos Judices. Altera pariter difficultas, juſta & rationi congrua viſa fuit.* Hæc ita decerpſi prout habentur in tertio tomo Rerum & Decretorum Cleri Francici. Certè non poteſt majori & graviori authoritate firmari vera mens ac ſenſus iſtiuſmodi Conſtitutionum Regni.

VII. His attexendum duxi judicium eruditiſſimi Conſiliarij in Senatu Pariſienſi Loveti, lit. *M*, tit. 6. cujus hæc ipſa ſunt verba : *Nullitas matrimonij proveniens ex defectu conditionum quas requirit art. 40. Bleſenſis Conſtitutionis nullatenus attingit ipſum Sacramentum, quod nihilominus in iſto matrimonio exiſtit : non agitur de Sacramento Matrimonij, aut eius eſſentialibus ceremoniis ; ſed de validitate conventionum matrimonialium, de acceſſoriis matrimonij, de dotis validitate & communitate inter virum & uxorem : quæ conventiones non dependent ex Theologicis Deciſionibus, ſed ex Edictis in Parlamento verificatis.* Et Paulò poſt : *Aliud eſt de Sacramento Matrimonij diſputare, aliud de pactione dotis diſſerere ; diſtinctæ ſunt poteſtates.* Hæc Lovetus. Scio equidem ejus Scoliaſten Brodæum voluiſſe iſtam invaliditatem ad ipſum etiam Sacramentum protrahere. Atque hoc citra invidiam & injuriam dici poteſt, Scriptorem iſtum quoties à Juriſprudentiæ finibus ad Theologicas diſſertationes digreditur, id facere tam imperitè & infeliciter, ut ei jure dici poſſit hoc ipſum quod Megabyſo ineptè de picturis diſſerenti reſpondit Apelles, cum ſe deridendum exhiberet novitiis ejus artis. Vſqueadeò quæ dicit ignorat, ut ibidem aſſeveret à Concilio Tridentino definitum, matrimonia filiorum invitis parentibus inita & invalida eſſe & carere Sacramento, quo nihil obtuſius, nihil veritati evidentiùs oppoſitum dici poteſt, cùm ipſum quod allegat Concilium ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. ſic expreſſiſſimè decernat : *Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia libero conſenſu contrahentium facta rata & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit ; & proinde jure damnandi ſint illi, ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera & rata eſſe negant, quique falsò affirmant matrimonia à filiisfamilias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe.* Quis poſt hæc tutò fidere aut credere poſſit huic Commentatori tam manifeſta mendacia comminiſcenti ? At pari fide pergit citans pleroſque Theologos & Summiſtas à ſe nunquam lectos : & demùm concludit in hanc rem cunctos convenire Theologos, & docere tum prærecenſita filiorumfamilias matrimonia, tum omnia clandeſtinè contracta fuiſſe & eſſe irrita & Sacramento prorſus deſtituta. Horum quos citat Authorum alij ſcri-

pſerunt ante Concilium Tridentinum, & certum eſt hos omnes aſſeverare unanimes matrimonia clandeſtinè contracta eſſe quidem illicita, nec minùs tamen eſſe vera Sacramenta. Cæteri Theologi & Summiſtæ qui poſt Concilium ſcripſere, unanimes affirmant matrimonia clandeſtinè, hoc eſt ſine Parocho & teſtibus contracta, quanvis ante Concilium valida fuiſſent, ſi poſt Concilium inita fuerint, & irrita eſſe & Sacramento deſtituta. Iidemque conſtanter ſcribunt matrimonia filiorumfamilias ſine parentum conſenſu facta coram proprio Parocho & duobus teſtibus, eſse quidem prohibita & illicita, ſed nihilominus valida & cum Sacramento conjuncta. Errores itaque quos Scoliaſtes lectoribus ſuis obtrudit, ex ejus inſcitia prodeunt, quà neſcit diſcernere matrimonia clandeſtina ſine Parocho & teſtibus, ab illis quæ coram Parocho & teſtibus, ſed ſine denunciationibus contracta ſunt: neſcit quoque diſtinguere clandeſtina matrimonia quæ Concilium Tridentinum præceſsere, ab iis quæ Concilium ſubſequuta fuerint. Ignorat quoque diſcrimen inter prohibitum illicitumque, & irritum invalidumque. Concilium namque & Theologi univerſi affirmant ſuprà memorata filiorumfamilias matrimonia eſse prohibita, illicita & punienda; & nihilo ſecius ita eſse valida & Sacramento cohoneſtata, ut oppoſitum aſserentibus intorqueant anathema.

VIII. Vetus quidem Jus Romanorum Civile irrita declarat filiorumfamilias matrimonia, in quibus paternus conſenſus non intervenerit, l. *In ſponſalibus*, §. *In ſponſalibus*, ff. de ſponſalib. l. *Nuptiæ*, ff. de ritu nupt. & l. *Nec filium*, C. de nuptiis. Inſt. de nupt. in princ. & §. *Si adversus*, antepenult. etiamſi filius ſit miles, l. *Filiusfamilias* 35. ff. de ritu nupt. Bleſenſe Edictum Henrici III. art. 40. non tantùm patris, ſed etiam matris conſenſum ſub pari pœna exigit, quanvis jus Romanorum commune matris conſenſum non exigeret niſi in filia patre orbata, l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. Et quanvis filia emancipata exierit de patris poteſtate, nihilominus l. *Vidua* 19. & l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. conſenſum patris requirunt ad nuptias filiæ emancipatæ. At verò liberè iniri poſsunt matrimonia citra conſenſum collateralium & affinium, l. *In copulandis* 8. C. de nupt.

IX. In Franciæ Regno neceſsarius quoque eſt tutorum & curatorum conſenſus ad matrimonium, juxta dictum Bleſenſem artic. 40. qui requirit pariter cum tutoribus & curatoribus proximiorum cognatorum aſsenſum; horum enim officium eſt ut advertant ne tutores aut curatores proprium aut ſuorum commodum ſpectantes matrimonia procurent ſuis pupillis aut minoribus noxia vel incommoda. Bleſenſ. art. 43. Licet jus Romanorum neque curatorum, neque collateralium conſenſum efflagitet, l. *Sciendum*, ff. de ritu nupt. & l. *In copulandis*, C. de nupt.

X. Nec verò neceſse eſt ut expreſsus parentum conſenſus interveniat in

in liberorum ſuorum nuptiis; ſufficit enim ad validitatem ſi admoniti non reprobaverint manifeſtè; horum enim ſilentium pro conſenſu reputabitur, l. *In ſponſalibus* 7. §. *In ſponſalibus*, ff. de ſponſal. & l. *Si ut proponis*, C. de nupt. quæ lex declarat præterea non eſſe neceſſarium ut patris conſenſus præcedat; ſufficere quippe ad valorem ſi ex poſtfacto approbet. Huic verò non obſtat quod dicitur Inſtitut. de nupt. in princ. juſſum parentum debere præcedere; id enim requiritur ad honeſtatem & officium, ſed non ad actus validitatem, ut monet Eſpeſſeus de contractibus p. 1. de matrimoniis, ſect.2.num.5.

XI. Eodem Bleſenſium Comitiorum articulo 40. invalidum decernitur matrimonium ſine proclamationibus ac denunciationibus contractum, nec ſufficere primam denunciationem niſi ob urgentem aliquam & legitimam cauſam, & requirentibus parentibus & proximioribus fuerit circa reliquas duas quæ Lateranenſi & Tridentino Conciliis requiruntur diſpenſatum. Quod verò prædictus articulus 40. requirit præter proprij Parochi aſſiſtentiam quatuor etiam vel quinque teſtes, id nullibi receptum fuit, utpotè ſuperfluum; & ſtatur in toto Regno Concilio Tridentino non ampliùs requirenti quàm duos teſtes præter Parochum.

XII. Communis Doctorum ſententia eſt ad matrimonij validitatem ſufficere Parochi etiam inviti præſentiam, quâ rem quæ geritur ſufficienter agnoſcat. Sanchez lib.3. diſp. 39. Filliucius tract. 10. cap.6. num.225. & 226. Coninch diſp. 27. dub.4. concluſ. 3. Bonacina quæſt.2. punct.8. num. 23. Proſper Fagnanus in c. *Quod nobis*, num. 48. & ſeqq. de clandeſt. deſponſ. Qui iidem declarationem allegant Sacræ Congregationis Cardinalium aſſerentem hoc idem, ſed tamen Parochum ita debere intereſſe ut appareat ipſum hac de cauſa fuiſſe vocatum, quamvis alio & falſo prætextu vocatus fuerit rei gerendæ inſcius, & invitus aut renitens aſſiſtat; ſecus tamen ſi caſu & non vocatus conveniatur. His ſuffragatur lex *Coram Titio*, ff. de verbor. ſignific. ubi juſſus aliquid facere coram Titio declaratur adimpleviſſe conditionem, ſi illo vidente & ſciente, quanvis invito & repugnante fecerit. Ratio quoque ſuffragatur, quia Parochi præſentia ad hoc neceſſaria eſt ut defectus & confuſio clandeſtinarum nuptiarum devitetur. Et aliunde cùm miniſter hujus Sacramenti non ſit Parochus, ſed ipſæ partes inter ſe contrahentes, harum duntaxat, non verò illius conſenſus eſt neceſſarius, neque aſſiſtit niſi ut principalis & neceſſarius teſtis. In Gallia etiam hujuſmodi matrimonium valet pariter quoad Sacramentum, ſed ſi deduceretur ad forum contentioſum damnaretur nullitatis quoad civilia, quia ſic edicit art.40. Bleſenſis Conſtitutionis. Et præterea quicunque hoc modo matrimonium inirent, graviter delinquerent propter Eccleſiæ contemptum & omiſſionem denunciationum, & exempli pravitatem, niſi hoc fieret,

quia injuſtè Ordinarius vel Parochus matrimonio contrahendo obſiſterent.

XIII. Sufficit ad habendum alicubi proprium Parochum ſi quis eò loci divertit ad habitandum majore anni parte, quanvis non habens animum continuandi habitationem ejus loci ultra ſemeſtre. Id namque ſufficit ad continuandum parochiale domicilium, & ſuſcipiendi cætera quævis Sacramenta præter Ordines. Et qui per annum ſex menſibus habitat in aliqua Parochia, & alio ſemeſtri in altera, poteſt ſub utroque Parocho matrimonium inire. Sicut enim acquiri poteſt duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. de ſepult. in 6. Sanchez lib. 3. diſp. 24. num. 2. & 11. Guttiercez cap. 64. num. 2. Bonacina quæſt. 2. p. 8. num. 2. & 8.

XIV. Alia ratio eſt de vagis hominibus; quilibet enim Parochi locorum per quæ illi tranſeunt, poſsunt ipſorum matrimoniis intereſse, quemadmodum & eis adminiſtrare Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta, ut eſt communis Doctorum ſententia. Sed quia vagi ſunt plerunque improbi ingenij, & facilè contingit ut uxores alibi habeant, ideo vetat Concilium Tridentinum ſeſs. 24. cap. 7. de reform. matrimon. ne Parochi horum matrimoniis interſint, niſi priùs diligenter inquiſiverint, & re ad Ordinarium delatâ licentiam ab ipſo habuerint.

XV. Si vir & fœmina ſint diverſarum Parochiarum aut Diœceſum, faciendæ quidem ſunt in utraque Parochia aut Diœceſi proclamationes, & habenda licentia utriuſque Ordinarij; ſed indifferenter poteſt matrimonium contrahi coram Parocho ſive viri, ſive fœminæ, quanvis ferè ſemper eveniat ut contrahatur coram Parocho fœminæ, eo quod viri ad fœminas accedant ſæpius quàm fœminæ ad viros. Quilibet autem Ordinarius aut Parochus æquali poteſtate pollet erga proprium diœceſanum & parochianum. Navarra conſil. 1. de ſponſal. num. 2. allegans reſponſum à Sacra Congregatione. Zerola in praxi, 1. p. v. *Matrimonium*, quæſt. 6.

XVI. Poteſt Parochus aſſiſtere matrimonio ſui parochiani etiam in aliena Parochia & Diœceſi aliena, ſine licentia Parochi ejus loci, modò id faciat extra Parochialem Eccleſiam, ea ratione quâ poteſt ejus quoque audire confeſſionem & abſolvere ubique locorum, & quâ poteſt Prælatus in ſibi ſubditum exercere quocunque loco gratioſam & voluntariam juriſdictionem. Quod autem hæc agenda non ſint in Eccleſia ſubdita Parocho vel Ordinario loci, niſi habitâ ejus licentiâ, id quidem requiritur, ne ei fiat injuria vel inſultus hoc attentandò, ſed non eſt neceſſarium ad Sacramenti validitatem.

XVII. Tametſi non licitè, ſaltem poteſt validè proprius Parochus aſſiſtere Matrimonio ſui parochiani contra ſui Ordinarij prohibitionem,

tionem. Ea namque prohibitio non ei amovet jus & titulum Parochi: & multa facta tenent quæ fieri prohibentur. Hoc ita declaravit Sacra Cardinalium Congregatio; atque ita docent Sanchez lib.3. diſp. 32. Bonacina quæſ. 2. p. 8. num. 21. aliique communiter. His ampliùs addit Fagnanus in c. *Literæ quas*, de matrim. contract. contr. interd. Eccleſ. valere Matrimonium etſi Parochus aſſiſtens fuiſſet non modò prohibitus, ſed etiam ſuſpenſus ab Ordinario. Quanvis enim Parochus ſubaltернetur Ordinario quoad juriſdictionem quam poteſt ei reſtringere vel adimere, per hoc tamen non deſinit eſſe Parochus; ejuſque aſſiſtentia ad Matrimonium non eſt juriſdictionis actio, nihil enim hîc judicat, nihil jubet, nihil decernit, ſed tantùm ſuam exhibet quaſi teſtis præſentiam. Sic etiam licèt Concilium Trident. d. ſeſſ.24. cap.7. de reform. matrim. prohibeat Parochis vagorum matrimoniis intereſſe, hæc tamen matrimonia ex eorum præſentia valida fiunt. Similiter contractæ contra interdictum Papæ nuptiæ non ideò minùs valent, ut docet Gloſſa, & cum ea Innocentius in c. *Ad diſſolvendum*, de deſponſat.impub. Et multa demùm facta tenent, quæ fieri prohibentur.

XVIII. Raptus eſt ultimum dirimens impedimentum quandiu rapta in raptoris poteſtate manet. Deſinit iſtud impedimentum ex quo rapta dimiſſa eſt, & priſtinæ reddita libertati. Sic enim ſancivit Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 6. *Decernit ſancta Synodus inter raptorem & raptam, quandiu ipſa in raptoris poteſtate manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipſe ac omnes conſilium, auxilium & favorem illi præbentes ſint ipſo jure excommunicati ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu excidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.*

XIX. Generaliter loquendo raptus eſt violentia fœminæ ad explendam libidinem illata, licèt non abducatur. Verùm raptus de quo intelligendum eſt hoc loco Concilium, eſt abductio perſonæ invitæ. Duo ergo ad raptum iſtum requiruntur, ſcilicet abductio & violentia: ſi enim puella ſuæ abductioni conſentiat, non raptus erit, ſed voluntaria fuga. Sanchez lib.7. diſp. 13. num. 9. Guttierrez cap. 86. num. 12. Bonacina quæſt.4. p.18. num.5. ubi etiam contra Sanchez, Guttierrez & Reginaldum affirmat locum eſſe huic impedimento & pœnis, ſive raptus fiat ſolius libidinis explendæ causâ, ſive etiam ad contrahendum matrimonium; & hoc fuiſſe ita declaratum à Congregatione Cardinalium. Similiter ſi puellæ ſtuprum per vim ſine abductione fuerit illatum, nullus eſt huic pœnæ locus, juxta præfatos Authores.

XX. Utrumque Jus, Canonicum & Civile, duas agnoſcit ſpecies raptus, raptum ſcilicet in fœminam cui vis infertur, & raptum in parentes puellæ, ſi ſint inviti progenitores, quanvis puella ipſa conſentiat ſe abduci, c. *De raptoribus*, 36. qu. 1. & c. *Cùm cauſam*, de raptorib. & l. *Raptores*, C. de Epiſc. & Cler. Sed raptus in ſolos parentes non ſubjicitur pœnis memorati Tridentini Decreti. Neque veriſimilem credo quorundam opinionem, quod raptus in parentes puellæ conſentientis producat dirimens impedimentum, quia ad hoc impedimentum inſtituendum motivum & cauſa fuit raptæ fœminæ libertas ad conſentiendum aut diſſentiendum matrimonio: propterea vult Eccleſia ut mulier cujus perſonæ vis à raptore illata fuit, duci in uxorem nõ poſſit à raptore ante quam ejus erepta poteſtati, libertatique ſuæ reddita fuerit: quæ cauſa ceſſat in ea quæ ſuæ abductioni lubens conſenſit, quantumvis reſtiterint parentes ejus. Dicit enim can. *Sufficiat*, 27. quæſt. 2. *Sufficiat ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur.* Et Gloſſa in c. *Cùm cauſam*, de raptorib. v. *Dicatur admitti*, abſolutè ait, non eſſe raptum ubi puella conſentit. Hoc denique ſciendum, ad hoc ut iſtæ in raptores decretæ à Tridentino pœnæ incurrantur, minimè requiri ut fœmina fuerit à raptore corrupta; ſufficit enim vis illata fœminæ, & ejus reſiſtentis abductio, neque aliud quidquam exprimitur à Concilio.

CAPUT XXVI.

Ad quem pertineat poteſtas diſpenſandi in Matrimoniorum impedimentis.

I. LICITÆ ac inculpabilis diſpenſationis duæ ſunt cauſæ, neceſſitas & notabilis utilitas, juxta c. *Mutationes*, 1. quæſt. 7. & c. *Expoſuiſti* 33. de præbend. Utramque commemorat S. Bernardus lib. 3. de conſiderat. ad Eugen. Pap. cap. 10. his verbis: *Ubi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt: ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.* Cauſæ legitimæ diſpenſandi circa gradus prohibitos hæ ſunt quæ colliguntur à Zerola 1. p. v. *Diſpenſatio*, §. 1. Primùm incompetentia dotis. Secundò extinctio magnæ litis. Tertiò anguſtia loci, quæ poteſt

eſſe

eſſe duplex: vel quia maior pars habitantium ibi ſunt conſanguinei vel affines poſtulanti, & extra illos non inveniret facilè parem ſuæ conditionis; aut ſi vellet extra locum nubere, non haberet dotem ſufficientem. Has tres cauſas colligit quoque Navarra cap. 22. num. 87. Quarta eſt ſedatio & pacificatio diſcordiarum, ſive præſentium, ſive quæ futuræ prævidentur. Quinta quum dives ducere cupit in uxorem cognatam vel affinem pauperem conſtituendo illi dotem. Navarra præfatas colligit cauſas conſil. 3. de conſang. & affin. Ibidemque addit ſextam, ſi bona fide & ex juris ignorantia jam fuit contractum matrimonium. Septimam, Matrimonij malè contracti diuturnitatem. Octavam, ſcandalum grave præcavendum, aut peccatum. Nonam, evitationem mortis aut periculi ejus. Decimam, indotatæ puellæ miſeriam, quæ vel ſpectat ad pudicitiæ periculum, vel ad rerum victui neceſſariarum indigentiam.

II. Prohibet Concilium Tridentinum non ſolum diſpenſari ſine rationabili cauſa circa matrimoniorum impedimenta, ſed etiam quidquam pro diſpenſatione exigi: diſpenſari etiam vetat in ſecundo gradu, niſi inter magnos Principes, ſeſſ.24. cap.5. de reform. matr. *In contrahendis* (inquit) *matrimoniis vel nulla omninò detur diſpenſatio, vel rarò, idque ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam.*

III. Circa præfata Matrimoniorum impedimenta ſolus Papa regulariter diſpenſare poteſt, cum ſint vel à Generalibus Conciliis, vel à Summis Pontificibus inſtituta, contra quæ nihil poſſunt Epiſcopi, cùm ſit horum authoritas inferior, & prædictis ſubdita, c. *Inferior*, diſt.21. & Clement. *Ne Romani*, de elect
ion. Circa illa verò impedimenta quæ ſunt à jure naturæ introducta, ut in Matrimoniis aſcendentium & deſcendentium in linea directa, neque Papa, neque Concilium diſpenſare ullatenus valent. Quandoque tamen accidit ut diſpenſare Epiſcopi poſſint in impedimentis à Jure Canonico & ſuprema Eccleſiæ poteſtate ſancitis. Quando enim Matrimonium cum aliquo impedimento canonico etiam dirimente bona fide ex juris aut facti ignorantia contractum fuit in facie Eccleſiæ, ſi ſit occultum impedimentum, neque adiri poſſit prima Sedes ob conjugum paupertatem, ruſticitatem aut locorum diſtantiam aliaſve ſimiles cauſas, neque poſſunt citra ſcandalum conjuges ſeparari, aut etiam urget periculum offenſæ Dei, his caſibus poteſt Ordinarius diſpenſare quoad forum conſcientiæ. His conſentit omnis Summiſtarum & Theologorum multitudo. Angelus v. *Diſpenſatio*, num.5. Sylveſter v. *Diſpenſatio*, §.9. Armilla eod. v. num. 19. Dominicus Soto in 4. ſent. diſt. 37. qu. unica, art.2. Navarra cap.22. num.85. Bonacina quæſt.3.p.15. num.4. Sanchez lib.8. diſp.6. Zerola 1.p. v. *Diſpenſatio*, §. *Ad quintum*; ubi quoque dicit, ſibi in pari caſu ab Urbe Roma reſponſum, iſtius diſpenſationis poteſtatem eſſe penes Ordinarium, concurrentibus ſimul ſex circumſtan-

tiis

tiis ſequentibus. 1. Ut jam fuerit contractum matrimonium. 2. Ut contractum fuerit ignoranter quoad impedimentum. 3. Ut ſit conſummatum. 4. Ut impedimentum ſit occultum. 5. Ut partes ſint adeò inopes ut non poſſint ire aut mittere ad Papam vel Legatum. 6. Ut ſi fieret ſeparatio ſcandalum veriſimiliter oriretur. Si verò aliqua abſit ex præfatis circumſtantiis, & perſonæ ſint pauperes aut rudes ac rusticæ, officium erit Ordinarij proſequi hanc diſpenſationem in forma pauperum apud Sedem Apoſtolicam, ut planè gratis & ſine compoſitione obtineatur.

IV. Prædicta Ordinariorum poteſtas viget quidem circa Matrimonia irrita, ſed tamen de facto cum bona fide contracta. Circa verò Matrimonia contrahenda multò magis arctior eſt Ordinariorum poteſtas, & rariſſimè contingit Epiſcopum poſſe in hac parte diſpenſare in impedimentis dirimentibus quandiu res adhuc integra exiſtit. Sanchez tamen caſum proponit, in quo poſſit diſpenſare in impedimento irritante Epiſcopus, nondum contracto, ſed tamen proximè contrahendo Matrimonio, lib. 2. diſp. 40. num. 7. Nuptialibus conventionibus ſolemniter inter partes in præſentia communium cognatorum, affinium & amicorum contractis, publicatis jam proclamationibus, expeditaque ab Ordinario permiſſione nuptiarum, puella proximè nuptura præmittit in manibus Parochi Sacramentalem, ut fieri ſolet, Confeſſionem ex qua innoteſcit Parocho dirimens aliquod impedimentum, exempli gratiâ contractæ affinitatis ex illicita copula occulta. Sunt verò omnia ad nuptias veſpere ejus diei conſummandas diſpoſita. Omnibus diſcuſſis nulla patet via gravis & publici ſcandali devitandi, infamiæque, aut ſaltem graviſſimarum inimicitiarum. In talibus anguſtiis præſumendum eſt non eſſe animum Papæ ut hæc ſibi in tanto diſcrimine reſerventur, eſſet enim irrationabiliter invitus; ſed recurrendum eſt ad Ordinarij ſecretam diſpenſationem futuram validam pro conſcientiæ foro. Ibidem tamen addit Sanchez, poſſe fortaſſis hoc effugium adhiberi, ut ſuadeatur puellæ confitenti votum caſtitatis emittendum pro uno menſe, ut ipſa ſine vituperio prætexere poſſit ſe à Confeſſario monitam neceſſitatis ſibi incumbentis petendæ diſpenſationis ex voto caſtitatis, ſine ulla tamen præfiniti temporis mentione, quia votum ad tempus caſtitatis poteſt ab Ordinario diſpenſari. Interea differtur Matrimonium, & dum in Romana Curia res apertè geritur pro diſpenſatione voti caſtitatis, occultè procuranda eſt diſpenſatio veri alterius impedimenti pro interiori foro. Verumtamen ſi cautela iſta menti non occurreret, aut ſi ob rerum vel perſonarum circumſtantias judicaretur difficilis, aut etiam impoſſibilis executionis, recurrendum eſt ad Ordinarij diſpenſationem, quæ in talibus anguſtiis juſta erit & valida in conſcientiæ foro. Iſta quam Sanchez primus produxit opinio eva-

ſit ſubinde inter Doctores communis, ut oſtendit Bonacina numero 4.

V. Quod aliqui affirmant, poſſe Ordinarios in hoc Regno abſolutè diſpenſare ad contrahendum matrimonium in quarto aut etiam in tertio cognationis aut affinitatis gradu, utrum id ita conſuetudine invaluerit ut jus faciat, certum & indubitatum aſſerere non auſim. Scio alicubi ab Ordinariis diſpenſatum: ſcio quoque id aliis Ordinariis improbari. Et re penitiùs examinata non admodum moveor illorum qui ſic diſpenſaverunt authoritate, quia tam profusè, & ſine cauſa diſpenſatum in his animadverto, ut non alia pateret ratio quàm quia ut ita indulgerent rogati fuerant: ob qualem facilitatem Papa ipſe in iiſdem gradibus diſpenſando non leviter peccaret, quia ut ſuperiùs monui & probavi, non ſunt petendæ aut laxandæ contra jus receptum diſpenſationes niſi ubi ſuadet rationabilis & urgens ratio: taleſque diſpenſatores etiamſi Summi Pontifices forent, non diſpenſatores fideles, ſed diſſipatores dici vult Sanctus Bernardus allegans illud Apoſtolicum: *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.*

VI. Ex rationabili & juſta cauſa poſſunt Ordinarij diſpenſare circa impedimenta non dirimentia, non ſolùm ad priùs contractum, ſed etiam ad contrahendum matrimonium, exceptis votis ſimplicibus & abſolutis perpetuæ caſtitatis & Religionis. S. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. Paludanus in 4. diſtinct. 28. quæſt. 2. Bonacina quæſt. 3. p. 15. num. 3. Navarra cap. 22. num. 85. addens hanc eſſe ubique receptam conſuetudinem. Poſſunt etiam diſpenſare circa dirimentia impedimenta quæ innoteſcant non ante contrahendum, ſed poſt contractum bona fide matrimonium, aliis accedentibus circumſtantiis ſuprà artic. 3. recenſitis. Præterea abſolutè poſſunt Ordinarij diſpenſare circa impedimenta quæ prius contracto matrimonio ſupervenient, & debiti conjugalis petitionem & uſum prohibent, qualis eſt ſuperveniens inter conjuges ſive per Baptiſmum, ſive per inceſtum affinitas. Abbas in cap. 1. de eo qui cogn. conſang. uxor. ſuæ. Sylveſter in v. *Debitum*, quæſt. 9. adjungens hanc eſſe communem opinionem. Sotus in 4. diſtinct. 37. quæſt. unica, art. 2. verſ. *Debet autem*. Jacobus Graffius deciſ. aur. p. 1. lib. 2. cap. 80. num. 9. & 10. Sanchez lib. 2. diſput. 40. num. 13. & ſeqq. Debet tamen ſimul injungere pro inceſtus gravitate pœnitentiam, & procurare ſolicitè ut amoveantur occaſiones recidivarum.

VII. Quicunque ſcienter in gradibus prohibitis matrimonium contraxerint vel conſummaverint (quod idem obtinet & ſervandum eſt in aliis quoque dirimentibus impedimentis) jubet Concilium Trident.

Bbb cos

eos qui hoc præſumpſerint ſeparari atque omni ſpe obtinendæ diſpenſationis excludi: non enim eſt indulgenda diſpenſatio, cui bona fides aut probabilis ignorantia non ſuffragetur, ſeſſ. 24. cap. 5. de reform. matrim. Hoc ergo advertant Ordinarij, ne ſub prætextu invalidatum propter ſubreptionem diſpenſationum à ſuprema Sede impetratatum approbent vel permittant nulla & invalida matrimonia. Si quis ergo in gradu prohibito, aut cum alio quovis dirimente impedimento ſciens & volens irritum contraxit aut conſummavit matrimonium ad hunc finem ut ſecum faciliùs diſpenſetur, ſi non diſertè explicaverit apud Papam iſtas circunſtantias præmiſſi irriti matrimonij, aut conſummatæ copulæ ad hunc diſpenſationis faciliùs obtinendæ finem, quæ intentio neceſſariò exprimenda eſt, erit ſubreptitia & invalida diſpenſatio, juxta c. *Super literis* 20. & c. *Dilectus* 26. de reſcript. Covarruvias 2.p. de ſponſal b. cap.6. §.2. num.14. Zerola loc. cit. §. *Quartò quod quando*. ubi admonet Ordinarios ut hoc advertant & diſtrictè prohibeant cohabitationem ſponſorum antequam veniat ab Urbe diſpenſatio. Verumtamen ſæpè accidit ut qui contraxerunt cum dirimente impedimento, dum expectant diſpenſationem, conſumment inter ſe poſtquam ſupplicationem præmiſerunt (nam ſi ante ſuplicationem conſummaverint invalida ſequetur diſpenſatio, ut jam dixi:) quæritur utrum in illo caſu diſpenſatio valeat? Et valere reſpondetur, non enim cenſeri poteſt ſubreptitia quando preces veritate nituntur. Atqui ſupplicatio ſuper qua diſpenſatum fuit, vera & nullatenus ſubreptitia ſupponitur, cùm fuerit expedita ante illum defectum ſupervenientis conſummationis, etiamſi conſummatio illa contigerit nondum confectis literis diſpenſationis. Zerola dict. v. *Diſpenſatio*, §. *Ad ſextum*, verſu *Secundò quia per ſolam*.

VIII. Si matrimonium coram Parocho & teſtibus bona fide initum competiatur tandem invalidum ob dirimens aliquod prius ignotatum impedimentum, neceſſe eſt poſt impetratam diſpenſationem, aut poſt impedimenti præexiſtentis ceſſationem, qualis eſſet defectus ſufficientis conſenſus, ut partes mutuum inter ſeſe conſenſum renovent: neque enim ſufficeret conſenſus ſolius ejus qui novit impedimentum. Quod enim ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcit, l. *Quod ab initio*, ff. de regul. jur. Non eſt tamen neceſſe hunc in ſpecie defectum parti alteri quæ id ignorat notificari, dummodo novus ab ipſa conſenſus ſimul eliciatur. Cajetanus in ſumma, v. *Matrimonium*, & in opuſculis tract. 12. quæſt. 2. Navarra cap. 22. num. 47. & 82. & cæteri communiter.

IX. Quando à Sacra Pœnitentiaria conceditur Ordinario aut Confeſſario in Theologia aut Sacris Canonibus graduato ad hoc delegato facultas

facultas diſpenſandi cum aliquibus circa Matrimonij impedimenta, debet hic delegatus primum inquirere diligenter, utrum res ita ſit ſicut, expoſita fuit Apoſtolicæ Sedi, an verò literæ in quibus res geſta exponitur ſubreptitiæ ſint. Sufficit tamen ſi inquirat penes ipſum pœnitentem cui fides habenda eſt, niſi oppoſitum compertum ſit. Debet verò delegatus injungere convenientem ſatisfactionem, ſi eam ſacra Pœnitentiaria non taxaverit. Cenſetur verò occultum in hac materia impedimentum ſi non laborat infamia publica, & ſi non fuit deductum ad contentioſum forum, aut ſi deductum quidem fuerit, ſed non potuerit probari; ideoque lis dirempta & pars rea ſine nota dimiſſa fuerit. Sanchez lib.8. diſp.34. num. 55. Bonacina quæſt.3. p.15. num.7. Hæc enim diſpenſatio non in foro externo, ſed in ſolo conſcientiæ foro valebit, quod occultum eſt. Sciat denique Confeſſarius ad hoc delegatus, ſimulque pœnitens matrimonium non ſortiri effectum à die obtenti & expediti reſcripti, ſed a die quo ſive Ordinarius, ſive Confeſſarius approbatus & delegatus in virtute mandati Apoſtolici diſpenſaverit cum pœnitente, ut monet Covarruvias 2. p. cap.6. §. 9. num. ult. & eſt communis doctrina. Porrò in reſcriptis diſpenſationum matrimoniorum etiam in foro pœnitentiæ obtentis ſolet clauſula iſta apponi: *Si ita eſt, cum eis diſpenſa ut inter ſe & ſervatâ Tridentini Canonis formâ publicè contrahant.* Quæ clauſula vim habet, ut ſi Parochus aut teſtes illud noverant impedimentum quando primùm contractum fuit matrimonium, aut ſi iſtud non ita ſit occultum, quin probari facilè in judicio poſſit, & periculum ſit ut detegatur impedimentum, in his rerum circumſtantiis denuò renovetur matrimonium coram Parocho & teſtibus ad id vocatis. Extra verò has circumſtantias poterit occultè, & ſine Parocho, & remotis arbitris ac teſtibus ſecretò renovari mutuus inter partes conſenſus, juxta uſum generalem communi Doctorum calculo approbatum.

X. Impedimentum dirimens quod exurgit ex conſanguinitate in primo gradu, non ſolùm lineæ rectæ aſcendentium & deſcendentium, ſed etiam lineæ tranſverſalis & lateralis fratrum & ſororum, procedit ex jure naturali, contra quod Eccleſia non poteſt diſpenſare. Secùs eſt in gradibus affinitatis, in quibus jus naturale nullum inducit impedimentum, niſi fortè in lineæ rectæ primo gradu. Communior enim opinio quam tuentur Sotus, Ledeſma, Covarruvias, Valentia, Vaſquez, Coninch, Filliucius, quos citat & ſequitur Bonacina quæſt. 3. p. 12. num. 7. negat poſſe per Papam diſpenſari ſuper affinitate ex juſto matrimonio conſurgente in linea recta, ſcilicet inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, inter ſocerum & nurum, inter ſocrum & generum, quanvis Sanchez lib.7. diſp.66. & lib.8. diſp. 6. num. 12. attribuat in his quoque

Summo Pontifici diſpenſandi poteſtatem. Cuncti tamen conſentiunt poſſe ab Eccleſia diſpenſari in iiſdem ipſis gradibus non ex legitimo matrimonio, ſed ex illicita copula exurgentibus, ut in nuptiis filiæ cum adultero matris ſuæ, aut filij cum concubina patris ſui. Et certè ſi inceſtus ſit occultus, conveniũnt Doctores non modò virum qui pendente ſuo matrimonio compreſſit matrem uxoris ſuæ ſocrum ſuam, & uxorem quæ ſimiliter conſtante matrimonio adulterata eſt cum patre viri ſui ſocero ſuo, teneri ſolvere debitum conjugi petenti, ſed poſſe inſuper ab Ordinario diſpenſari ut poſſint licitè petere. Affinitas enim perfecto jam matrimonio inter virum & uxorem ſuperveniens reddit eum ex cujus flagitio nata eſt inhabilem ad exigendum connubiale debitum, ſed tamen petenti conjugi innocenti reddere tenetur. Sed tamen conjunx qui commiſit inceſtum poteſt diſpenſari ut licitè poſſit petere, c. *Tranſmiſſæ*, & c. *Tuæ fraternitatis*, & c. *Jordanæ*, de eo qui cognov. conſang. uxor. ſuæ. In primo verò gradu collateralium affinium poteſt Eccleſia, hoc eſt Papa vel generale Concilium diſpenſare ad matrimonium, quanvis illa affinitas non ex ſtupro, ſed ex legitimo matrimonio exorta foret, ut ſcilicet vidua ex fratre fratri ſuperſtiti nubat: etſi talis diſpenſatio in Catharina Auſtriaca, per quam defuncto priore conjuge Arturo Angliæ Rege nupſit ejus fratri Henrico funeſtiſſimos ſortita fuerit exitus.

XI. Quod verò attinet ad impedimenta non dirimentia locuples teſtis eſt Navarra cap. 22. num. 85. ea omnia fuiſſe diuturnâ olim conſuetudine abolita, exceptis votis ſimplicibus perpetuæ caſtitatis, necnon Religionis, & ſponſalibus præcedentibus cum altera vivente perſona, & Eccleſiæ interdicto; quatenus ipſe dum hæc ſcriberet nonagenarius vitam inſumpſerat docendo publicè Jus Canonicum in Gallia, Hiſpania & Italia, & frequentibus toto ex orbe Chriſtiano conſultationibus reſpondendo in Romana præſertim Curia, quæ de ejus doctrina lumen in arduis quæſtionibus mutuari ſolebat. Sic verò loquitur: *Id videtur non tantùm conſuetudine non eſſe receptum, ſed etiam neque à Papa, neque ab Epiſcopo ullo peti diſpenſationem, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit: nondum enim in tanta ætate vidi vel audivi fieri.* Eadem affirmat Toletus lib.7. cap.19. in fine. Sanchez lib.7. diſp.17. Bonacina quæſ.3. p.15. n.3.

XII. Non omnes extra matrimonium nati cenſentur illegitimi. Naturalis enim ex ſoluto & ſoluta genitus legitimatur per ſubſequens matrimonium, cap. 1. qui fil. ſint legit. Inſt. de nupt. §. fin. & in Authent. quomodo naturales efficiantur ſui, §. *Si quis igitur dotalia*, collat. 3. & C. de naturalib. liber. l. *Cùm quis*: & Inſtitut. de hæredit. quæ ab inteſt. defer. §. *Quibus*, v. *Necnon*. Id verò jus non extenditur ad ſpurios natos durante patris aut matris matrimonio, licèt poſtmodùm diſſoluto per

mortem

mortem alterius conjugum matrimonio patet & mater ſpurij matrimonium inter ſe inirent, cap. *Tanta,* qui fil. ſint legit. At filij nati ex conjugio in facie Eccleſiæ bona fide contracto cenſendi ſunt legitimi, quanvis poſtea aliquod ejus conjugij dirimens impedimentum detegatur, cap. *Pervenit*, eod. titul. Si conjugatus vivente priori conjuge contrahit cum aliâ perſona ignorante quod ille ſit conjugatus, proles inde naſcens erit legitima, cap. *Ex tenore*, eod. Prætcrea proles infidelium conjugum qui poſtea convertuntur ad fidem legitima eſt, etiamſi parentes ſint in gradu prohibito lege canonica, cap. final. eod. Cognitio an quis ſit legitimus, ad Eccleſiam defertur, cap. *Cauſam* 2. eod. titul.

CAPVT XXVII.

De Divortiis.

I. DIVORTIUM eſt legitima conjugum ſeparatio, quæ tribus modis intelligi poteſt. Primò quoad torum ſeu copulam duntaxat. Secundò quoad torum ſimul & habitationem. Tertiò quoad vinculum ipſum quod ſolvitur, itavt deſinat eſſe Matrimonium.

II. Diſſolvitur quoad vinculum ratum conjugium dummodo non ſit conſummatum, ſi alter conjugum diſceſſerit & profeſſionem in Religione aliqua per Apoſtolicam Sedem confirmata emiſerit: imò etiam per votum ſimplex quod in Societate Jeſu poſt triennium probationis emitti ſolet, adeovt poſt tale emiſſum votum liceat alteri parti in aliud convolare matrimonium. Etſi enim ſcriptum ſit Matth. 19. *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet*, id abſolutè intelligendum eſt de Matrimonio conſummato, per quod duo fiunt una caro, ut ibidem innuitur: *Erunt duo in carne una.* Poſt ratum itaque Matrimonium conceduntur conjugibus menſes duo intra quos alter conjugum alteri petenti poteſt debitum conjugale recuſare, ut interea liber ſit ad Religionis ingreſſum, cap. *Ex publico*, & cap. *Ex parte*, de converſ. conjug.

III. Reliquæ autem divortiorum ſpecies vinculum nuptiale non diſſolvunt, poſſuntque diverſis ex cauſis fieri: quarum prima & præci-

pua eſt alterius conjugum adulterium, Matth. 19. *Quicunque uxorem dimiſerit, niſi ob fornificationem.* Quandiu verò unus conjugum de conſortis adulterio non eſt certus, licitum eſt parti quæ ſibi conſcia eſt adulterij debitum exigere nuptiale, neque hoc jure excidit donec delictum alteri conjugi plenè innotuerit. Iſta lege tenentur tam viri quam uxores, quia utrobique ligat fidei conjugalis vinculum, adeovt non teneatur uxor virum adulterum admittere, ut neque maritus uxorem adulteram. Sed ſi uterque conjugum fidem ſolvit, neuter ab altero divertendi jus habet, fitque mutua injuriarum compenſatio, c. *Significaſti*, de divort. Neque refert (ait Coninch) uter eorum prior fidem fregerit, aut quod unus ſæpius quàm alter deliquerit, aut unius, non autem alterius adulterium publicè innotuerit, cùm jus divortij non niſi innocenti competat. Ideoque ſtatuit c. *Ex literis*, eodem tit. quod ſi mulier marito requirente fuerit per Eccleſiæ ſententiam ab ejus toro & cohabitatione ſeparata, ſi poſtmodùm vir ipſe fornicetur, cogendus erit dimiſſam uxorem reſumere.

IV. Ceſſat iſta divortij cauſa ſimul ac pars innocens hanc offenſam conſorti condonaverit, ut ſi poſt ejus adulterium illam vel ſemel ad tori admiſerit conſortium. Hîc tamen requiritur libertas; quia ſi uxor exempli causâ metu vexationis maritum adulterum admittat, non cenſetur perinde hanc illi remittere injuriam donec plenâ libertate illum admittere conſenſerit. Hîc obiter obſerva virum qui vel ſemel uxorem poſtquam adulterata eſt cognoverit carnaliter, fieri hoc ipſo irregularem eâ quæ dicitur interpretativa bigamiâ, c. *Si cuius*, diſt. 34.

V. Si vir uxorem adulteram non pœnitentem, ſed in delicto perſeverantem admittit, delicto participat, tum ratione ſcandali, tum defectu debitæ correctionis, cap. *Si vir ſciens*, de adulter. Quod verò ibidem dicitur, debere à viro uxorem pœnitentem recipi, intellige cum Gloſſa ibi de convenientiæ, non de conſcientiæ vel obligationis debito. Abſolutè enim loquendo ſi vir hanc injuriam ſponte non condonet, aut niſi ipſe pari quoque delicto peccaverit, liber in perpetuum à conjugali onere manet. Idemque juris habet fœmina innocens reſpectu mariti adulteri, adeovt re juridicè probata poſſit conjunx innocens non modò dimittere conſortem invitum, ſed præterea Religionem ingredi, aut ſacris ſe Ordinibus alligare, can. *Agathoſa*, 27. quæſt. 2. & c. *Conſtitutus*, & c. *Veniens*. de converſ. conjug. Et refertur hiſtoriæ Lauſiacæ cap. 28. ſanctum Paulum cognomine Simplicem deſeruiſſe deprehenſam in adulterio uxorem, vitæque monaſticæ ſe addixiſſe ſub magni Antonij diſciplina. Verumtamen ad hoc requiritur & probatio delicti, & ſententia Eccleſiæ. Sed ubi agitur de ſola tori aut etiam cohabitationis ſeparatione, id fieri ſecundùm conſcientiam privata authoritate poteſt: verùm ad alterius

querelam

querelam compelletur pars quæ ſe ſubduxit, vel probare delictum, vel reverti ad communionem cohabitationis & tori per Judicis ſententiam. Sotus in 4. diſt.36. quæſt.unica, art.2. cap.3. Ledeſma quæſ.62.art.3. Navarra cap.22. num.23.Sanchez lib.10.diſp.12. num.31. Bonacina quæſ.4. p.5. num.10. qui tamen admonent circa divortium evitandum neceſſariò ſcandalum, quod contingit maximè ſi adulterium nemini aut paucis innotuerit, c. *Dixit Dominus,* 32. qu.1.

VI. Neque ſolus animus adulterandi, neque alij actus impudici præter copulam poſſunt eſſe cauſa ſufficiens ad divortium, quia per ſolam ſexuum commixtionem, non verò per alios actus caro dividitur conjugum, & violatur illud ſacræ Scripturæ: *Erunt duo in carne una.* Sanchez, Coninch, aliique quos allegat & ſequitur Bonacina quæſt.4.p.5. num.3. & 4.

VII. Non poteſt conjunx divortium facere, niſi certitudinem adulterij ſaltem moralem habeat, ne alteri fiat injuria. Sed requiritur tanta certitudo quanta requireretur ad condemnandum in criminali foro. Cujuſmodi eſt certitudo ſi conjunx proprium fateatur adulterium, aut ſi nuda cum nudo, aut ſola cum ſolo accubantes in uno lecto deprehendantur, c. *Literis*, de præſumption. Non tamen ſufficiunt verba aut literæ amatoriæ, neque munuſcula, neque oſcula, neque amplexus, niſi adſint aliæ urgentes circumſtantiæ loci, temporis ac perſonarum. Bonacina numero 8.

VIII. Fit nonnunquam ut uterque conjunx adulteratus fuerit, ſed horum unus ab hoc vitio pridem deſtiterit: quæritur an hic poſſit divertere ab altero non emendato? Reſpondent Doctores affirmativè, tam in interno quàm in externo foro, dummodò poſt ſui emendationem admonuerit conjugem qui quæve poſt admonitionem reinciderit in hoc peccatum, c. *Significaſti*, de divort. Enimverò ſi ambo conjuges poſt ſingulorum adulteria reconciliati eſſent, fieretque poſt reconciliationem ut eorum unus continentiam ſervaret, alterque in priſtinum vitium relaberetur, conjunx emendatus jus haberet repudij adverſus incorrigibilem conſortem. Bonacina num. 15. Sed ſi poſt divortium propter adulterium contingat conjugem qui divortium petiverat fornicari, compellendus erit ad rurſus cohabitandum cum conſorte repudiata, cap. *Ex literis*, de divort.

IX. Altera juſta divortij cauſa ex conjugis ſævitia procedit, c. *Literas*, de teſtitut. ſpoliat. Ad hanc reducitur furor, ſi ſit ita vehemens ut alter conjugum cohabitando valde periclitetur. Tertia cauſa eſt ſi alter conjugum alterum inſtigat ad peccandum, præmiſſaque admonitione non deſiſtit. Si enim non tenetur conjunx alteri conjugi ſibi periculum mortis corporalis intentanti, minùs tenebitur cohabitare intentanti ſibi interitum

animæ,

animæ, c. *Quæſivit*, de divort. Docet Coninch juſtam eſſe divortij cauſam ſi alter conjunx ſit magus ac veneficus. Cùm enim tales homines ductu dæmonum regantur, periclitatur animæ ſalus illi cohabitantis: quinetiam corporis vita, ut monet Bonacina. Quarta cauſa eſt lapſus alterius conjugum in hæreſim vel apoſtaſiam, c. *De illa*, & c. *Quantò*; de divort.

X. Non eſt juſta & ſufficiens divortij cauſa ſi alter conjugum in lepram incidat, tot. tit. de conjug. lepros. Et tenetur ſanus conjugi leproſo petenti reddere debitum, c. *Quoniam*, eod. tit. Tametſi liberum ſit ſponſalia de futuro diſſolvere propter ſupervenientem lepram, cap. fin. eod. Mira eſt Canonum de leproſis diſcrepantia, Alexandro III. jubente reddi debitum leproſo conjugi; Stephano autem II. disertè prohibente reddi, & ſeparari jubente, reſponſo 9. ex Cariſiaca Villa, anno 754. regnante in Gallia Pipino, ad quem Stephanus confugerat. Huic Stephani Decreto conformatur triennio pòſt celebrata Synodus Compendienſis can. 16. Plura de divortio, tum etiam de juribus pecuniariis ſponſarum, nuptarum & viduarum require inferiùs lib. 6. cap. 27.

CAPUT XXVIII.

Reſolutiones circa oſcula alioſque ſimiles actus ex Sancto Thoma & Sancto Antonino.

I. PERMULTUM refert ad animarum & conſcientiarum directionem, tum elucidationem diſcernere in quibuſnam circumſtantiis ſive mortaliter, ſive venialiter peccetur, aut etiam non peccetur, circa oſcula, tactus aliaque ejuſmodi quæ utplurimùm eſſe poſſunt libidinis incitamenta. Et quia circa hæc multiplices & diſcrepantes ventilantur opiniones, conſultius eſſe duco lumen mutuari à duobus eruditiſſimis, ſapientiſſimis & publicâ totius Eccleſiæ veneratione celebratiſſimis Doctoribus, ſancto Thoma, & qui hunc ipſum allegat & ſequitur ducem ſancto Antonino Archiepiſcopo Florentino, cujus ipſamet verba ſine ulla immutatione ſubjicio ex ſecunda parte ſummæ majoris, tit. 5. cap. 1. §. 9.

II. Intantum (inquit) ſunt peccata amplexus, oſcula, tactus & ſtultiloquia,

tiloquia, inquantum procedunt ex luxuria, ſecundùm Thomam. Pro cujus majori declaratione dicit Thomas 2. 2. qu. 154. art. 4. quod aliquid poteſt eſſe peccatum mortale dupliciter: uno modo ſecundùm ſpeciem ſuam, & hoc modo oſcula, amplexus & tactus ſecundùm ſuam rationem non nominant peccatum mortale. Poſſunt enim hæc fieri abſque libidine, vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, vel ob aliquam rationabilem cauſam. De more eſt enim in aliquibus locis, ut non ſolùm viri viros, ſed etiam viri mulieres, præcipuè conſanguineas ſuas cùm de novo adveniunt vel viſitant, amplexentur, & manus mutuò contingant, & oſculentur, ſicut Jacob Patriarcha oſculatus eſt Rachelem adoleſcentulam amore caſto ut conſanguineam, Geneſ. 29. Neceſſitas quandoque compellit tangere totum corpus & etiam ſecretiora naturæ, ut Medicus infirmam in tali parte. Cauſa alia rationabilis eſt cùm datur oſculum pacis in Eccleſia, eſto quod non fiat à viris erga mulieres: talia non ſunt peccata de ſe, quanvis poſſit ſupervenire & tentatio & mala intentio, ſed hoc erit per accidens. Alio modo dicitur aliquid eſſe peccatum mortale ex cauſa ſua, ſicut ille qui dat eleemoſynam ut inducat aliquem in hæreſim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam. Dictum autem eſt ſuprà, quod non ſolùm conſenſus in actum, ſed etiam conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale. Et ideo cùm oſcula, amplexus & tactus fiunt propter hujuſmodi delectationem extra matrimonium habendam ſunt mortalia, quia ſic ſunt libidinoſa. Et qui permittit hæc ſibi fieri ab eo quem exiſtimat moveri amore libidinoſo mortaliter peccat, quia facientem & conſentientem par pœna conſtringit, ut dicitur 11. qu. 1. c. *Notum*, cum gloſſa. Sed qui permittit hæc ſibi fieri credens talem moveri ex dilectione fraterna, ſeu honeſta amicitia, ſeu quadam humanitate, ſeu more patriæ, non peccat, quanvis faciens hoc ex libidine moveretur, & per conſequens mortaliter peccaret. Hactenus S. Antoninus.

II. His adjunge Cajetanum opuſc. de delectatione moroſa, tom. 1. docentem quod oſcula, tactus, amplexus quæ fiunt ob carnalem delectationem ſunt peccata mortalia, quanvis homo non intendat copulam, neque pollutionem, neque ſit harum periculum ullum. Quibus accedit Alexandri Papæ VII. Bulla 18. Martij, an. 1666. per quam damnatur iſta propoſitio: Eſt probabilis opinio quæ dicit eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis.

III. Oſcula tamen & amplexus ſecluſo periculo pollutionis non prohibentur inter ſponſos; ſed ubi ineſt periculum probabile pollutionis prohibentur ut mortalia etiam inter conjuges. Toletus lib. 5. cap. 14. num. 2. aliique communiter Doctores.

IV. Pollutio voluntaria, aut voluntaria in eam delectatio adeò pro-

hibentur divinâ lege , ut nulla exiſtat cauſa quæ poſſit hæc reddere licita, nequidem cauſa ſanitatis aut vitandæ mortis, 1.Cor.6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt.* Sed juſta poteſt eſſe cauſa & licita, non quidem procurandi,ſed tamen permittendi pollutionem etiam præviſam,dummodo omnis cohibeatur ad ejus delectationem conſenſus. Sic Medicus. non peccat dum ſtudet in ſua arte , aut dum eam exercet, non tenetur deſiſtere ob inde emergentem in ſe pollutionem , neque Chirurgus : ſed tamen tenetur cohibere conſenſum ad fœdam delectationem. Idemque judicandum de Confeſſario , aliiſque ob bonum & laudabilem finem vacantibus circa res utiles & licitas, etiamſi per accidens & præter intentionem exurgant impuri motus & pollutiones in carne. Harum evitandarum gratiâ non tenetur quis equo deſcendere quo peregrè proficiſcitur, poteſtque eas in ſe pati dum conſenſum evitet pravæ delectationis. Navarra cap. 16. n.6. Declarat verò ſacra Tridentina Synodus hujuſcemodi impuritates quamvis ab originali peccato ortum ducant & ad peccata ſolicitent, nullatenus nocere non conſentientibus: & contrà ſentientibus dicit anathema ſeſſ.5 in Decreto de peccato originali.

LIBER QUARTUS,

De judiciis Eccleſiaſticis.

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex ſit Eccleſiæ juriſdictio.

I. OMNIBUS Fidelibus indubitatum eſt fuiſſe ſacrum Epiſcoporum Ordinem immediatè ab Jeſu Chriſto inſtitutum in perſonis Apoſtolorum, quibus dixit Joan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Atque inter fidei catholicæ Canones refertur canon 6. ſeſſ. 23. Tridentini Concilij, his verbis: *Si quis dixerit in Eccleſia Catholica non eſſe hierarchiam divinâ inſtitutione ordinatam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris & miniſtris, anathema ſit.* Porrò Deus non alio fine Epiſcopos in ſua Eccleſia inſtituit & præfecit, quàm ut eandem regant. Idque teſtificatur Apoſtolus Paulus ſic admonens apud Acta Apoſt. cap. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Ex quibus neceſſariò ſequitur eundem Spiritum Sanctum qui Epiſcopos inſtituit ad hoc munus & officium, ut regant Eccleſiam Dei, eoſdem inſtruxiſſe omni poteſtate & juriſdictione neceſſaria ad Eccleſiam Dei regendam & continendos Fideles quoſcunque, præſertim Clericos, ſub moderamine ſan-

ctorum morum & Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Quiſquis enim finem efficaciter intendit, neceſſe eſt ut media provideat ad hunc finem conducentia.

II. Quæ cùm ita ſint, iſtud quoque ſequitur, quoſlibet Fideles cùm ſint Eccleſiæ ſubditi ac incorporati Eccleſiæ per Baptiſmum, ſive clerici, ſive laïci cujuſcunque conditionis ac ſtatus, ſi æternam conſequi ſalutem velint, teneri ſubeſſe & obtemperare Epiſcopis, ab iiſdemque dependere in rebus omnibus ſpectantibus ad regimen ipſis à Chriſto demandatum, ut ſunt omnia quæcunque ſpectant ad ordinem, miniſterium, diſciplinam Eccleſiæ, & ad ſingulorum æternam ſalutem, quæ finis eſt ac ſcopus ad quem Epiſcopis divinitus collata poteſtas dirigitur. Idque expreſsè præcipitur à Domino, cùm jubeat Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

III. Lex itaque iſta divina & indiſpenſabilis eſt, comprehendens ſub iſta ſubjectionis & obeditionis regula erga Epiſcopos ac Prælatos Eccleſiæ quoſcunque ſeculi Proceres & Optimates, nemine excepto Chriſtiano. Iſti ergo prorſus omnes ſi Prælatorum Eccleſiæ dignitati juribuſque ipſis à ſummo Deo conceſſis obſiſtunt, damnationem ſibi certam acquirunt; illum quippe offendunt qui ſuæ Eccleſiæ Rectoribus proteſtatur, Lucæ 10. *Qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit.* Et ad Samuelem 1. Reg. 8. *Non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Hiſce divinis inſtitutis conſentanea prædicans ſummus ille Gregorius Nazianzenus ſic alloquitur præſentem Præfectum provinciæ in orat. 17. quam habuit ad cives timore perculſos, & Præfectum excandeſcentem: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Imperio meo ac Throno lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos quoque gerimus. Addo etiam præſtantius ac perfectius. Niſi verò æquum ſit ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cœleſtia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc meam dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, utpote ſacri gregis mei ovis ſacra, magnique Paſtoris alumna,*

IV. Sanctus Rex Joſaphat divino Spiritu ductus duo diſtinguit Tribunalium genera, quorum ſingula officiis ſuis & cauſarum propriarum ac judiciorum ſingularitate diſtinguuntur. Horum primum eſt Eccleſiaſticum & ſacrum, quod circa res omnes Eccleſiaſticas ac religioſas verſatur: alterum ſeculare de rebus cognoſcens & decernens merè temporalibus, Quæ ambo tribunalia ſuis limitibus & finibus coërcentur. Sic ergo loquitur Rex Joſaphat lib. 2. Paralip. cap. 19. *Amarias Sacerdos & Pontifex veſter, in his quæ ad Deum pertinent præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmael qui eſt Dux in domo Juda, ſuper ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent.* Ex his duabus ſic inter ſe diſtinctis juriſdictionibus nemini

nemini dubium eſſe poteſt, quin ſacta & Eccleſiaſtica juriſdictio alter; dignitate præcellat, quantò divina humanis, ſacra profanis, cœleſtia terrenis, æterna temporalibus, animi immortales corporibus ſupereminent.

V. Cùm ſit facillimum pleraque in hujus rei confirmationem congerere, non libet tamen extra Galliam noſtram digredi. Quinimò ſilendo innumera Conciliorum Gallicanorum & Sanctorum Patrum teſtimonia, proferre ſolùm libet unius inter Franciæ Reges longè omnium maximi Caroli cognomento Magni. Hic ergo Capitulorum lib. 6. cap. 301. refert atque impensè laudat factum dictumque Conſtantini Auguſti qui nomen quoque Magni meruit. Cùm enim Nicænam ad Synodum Epiſcopi undequaque conveniſſent, & ob mutua jurgia, præſertim ob recèns natam hæreſim Arianam quam non pauci Epiſcopi turbantur, multi ſupplices libelli accuſationum & querelarum adversùs adverſarios Epiſcopos fuiſſent Conſtantino porrecti, ille indicta die præſentibus Epiſcopis libellos omnes in ignem præparatum conjecit, præmiſſo jurejurando ſe nullum eorum legiſſe, & neſcire ſe quid in ſingulis contineatur. Quo facto ſic eſt Epiſcopos alloquutus. *Deus conſtituit vos Sacerdotes, & poteſtatem dedit vobis de nobis quoque judicandi. Et ideo nos à vobis rectè judicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus judicari. Propter quod Dei ſolius inter vos expectate judicium, & veſtra jurgia quæcunque ſunt ad illud divinum reſerventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis Dii, & conveniens non eſt ut homo judicet Deos, ſed ille ſolus de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Commemorat prætetea laudatiſſimum Valentiniani Auguſti reſponſum ad Hyparianum Heracleæ Epiſcopum, dum apud Valentinianum ipſum pro Epiſcopis Orthodoxis legationem obiret: *Mihi qui de numero laicorum ſum, nefas eſt de hujuſmodi judicare. Cæterùm Sacerdotes ad quorum judicium iſta pertinent ad hæc inter ſe judicanda conveniant.* Ita Carolus Magnus, qui licèt indignum judicet Epiſcopos ab Imperatoribus & Regibus, atque ita multò minùs à Magiſtratibus judicari, vult tamen judices & potentes ſeculi ab Epiſcopis quorum monitis juſtis non obtemperant, excommunicati. Ejus hæc verba ſunt d. lib. 6. capitul. 313. *Ut judices aut potentes qui pauperes opprimunt, ſi commoniti à Pontifice ſuo ſe non emendaverint, excommunicentur.*

VI. Duplicem Prælatis Eccleſiæ ſuæ poteſtatem Deus contulit, ſcilicet ordinis & juriſdictionis. Poteſtas ordinis refertur ad Sacramenta Eccleſiæ conficienda & miniſtranda. Poteſtas juriſdictionis refertur ad judicia, quæ cùm ſint in duplici differentia, fori ſcilicet interioris, quod eſt conſcientiæ, & fori exterioris ſeu contentioſi circa perſonas vel res Eccleſiaſticas, utramque habent à Domino juriſdictionem Prælati Eccleſiæ. De interiori liquet ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum*

quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta ſunt. De exteriori verò præter rationes & teſtimonia quæ protuli, atteſtatur Paulus ad Timotheum Epheſi Epiſcopum: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* 1.Timot.5. Præterea Chriſtus Dominus ſic ait Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos teſtes, ut in ore duorum aut trium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ* (hoc eſt ut Sanctus Chryſoſtomus exponit, dic Prælato Eccleſiæ.) *Et ſi Eccleſiam audire noluerit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus.*

VII. Judicium Eccleſiæ dividitur quoque in Ordinarium, quod exercetur ab illo cui per ſe competit juriſdictio, Papa ſcilicet aut Legato aut Epiſcopo ejuſque Vicario Generali; & Delegatum, eum nimirum cui Ordinarius commiſerit. Utraque poteſtas ordinaria & delegata exerceri poteſt vel attribui tam in externo quàm in interno foro. Præterea forum externum duplici nititur juriſdictione, gratioſâ ſeu voluntariâ, quæ eſt circa liberales conceſſiones, diſpenſationes, abſolutiones, rehabilitationes, in integrum reſtitutiones, collationes, ac beneficiorum proviſiones: & contentioſâ, ubi inter oppoſitas partes litigatur.

VIII. Juriſdictio contentioſa non poteſt extra proprium territorium ac diſtrictum exerceri, c. *Epiſcopum non debere*, 11. qu. 2. & c. *Novit*, & ibi Gloſſ. de offic. Legat. & l. 3. ff. de offic. Præſid. & l. fin. ff. de juriſd. omn. jud. At verò juriſdictio gratioſa ſeu voluntaria poteſt exerceri à judice exiſtente in alieno territorio, l.2. ff. de offic. Proconſul. Poteſt quoque judex abſens delegare, quia delegatio fit ſine cognitione & conteſtatione cauſæ, l. fin. ff. de offic. Præf. Urb. & Gloſſ. in d.c. *Novit*. Hoc jus voluntariæ juriſdictionis, & maximè collationis Beneficij per abſentem à ſua Diœceſi Prælatum viget in Regno Galliæ, ut poſt Coſmam Guimier notat, Bengæus de modis acquir. benef. §.13. num.4.

IX. Interioris fori juriſdictio requirit characterem. Etenim duplex confertur poteſtas in Sacerdotis ordinatione, una circa Chriſti corpus reale ſeu Euchariſtiæ ſacrificium, quum Epiſcopus ordinans porrigens patenam cum pane, & vinum cum calice ſic dicit: *Accipe poteſtatem offerendi & conficiendi pro vivis & mortuis.* Secunda poteſtas confertur quando idem Epiſcopus jam conſecrati Sacerdotis capiti manus imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata remittuntur eis*, &c. Et ita Sacerdos altera inſtruitur poteſtate, circa nimirum Chriſti myſticum corpus quod eſt Eccleſia. Verùm ut antè dixi, poteſtas iſta eſt tantùm habitualis & incompleta, neque completur aut in actum reduci poteſt, niſi ex quo Sacerdos ſive per ordinariam, ſive per delegatam poteſtatem nanciſcitur ſubditos in quos illam exerceat. Hæc dicitur clavium poteſtas, quæ duplex notatur, clavis ſcilicet juriſdictionis ad abſolvenda

venda

venda vel reminenda peccata; & ſcientiæ, quæ ſcientia non eſt habitus intellectualis, ſed eſt jus in Sacerdote inquirendi quæcunque requiruntur ad dignoſcendam pœnitentis conſcientiam, animæque ſtatum circa peccatorum ſpecies, numerum & circumſtantias.

X. Juriſdictionis verò exterioris poteſtas non requirit Ordinis characterem. Itaque Epiſcopus electus & à Papa certæ Diœceſi addictus & confirmatus, licet nondum conſecratus, habet jus externi tribunalis, quod ſtatim exercere per ſe poteſt, ut excommunicare, ſuſpendere, interdicere, deponere, vel has pœnas relaxare: item diſpenſare, cognoſcere, citare, carceri addicere, ſancire, decernere. Jus pariter habet interni tribunalis, non ut per ſe exerceat, ſi caret ordine; ſed per eos quos ſibi viſum fuerit delegare.

XI. Regulariter delegatus ab Ordinario non poteſt alium ſubdelegare, excepto eo ſolo quem Princeps delegaverit, c. *Cùm cauſam*, de appellat. & l. unic. C. qui pro juriſdict. ſua jud. dar. darive poſſ. Itaque delegati à Papa ſubdelegare poſſunt quando eis collata fuit poteſtas per modum juriſdictionis, ſed non per modum miniſterij, cap. fin. de offic. & poteſt. jud. delegat. Porrò confertur poteſtas per modum juriſdictionis quando eligitur non tam perſonæ induſtria quam ejus officium. Cenſetur autem electa perſona propter ejus officium, ſi ea poteſtas non eſt limitata ad aliquem ſingularem caſum, v. g. abſolvendi aut diſpenſandi certam perſonam, aut etiam plures, ſed in una aliqua ſingulari cauſa involutas: quo caſu non poteſt ſubdelegare. Atque ita intelligi debet cap. fin. §. *Cæterùm*, de offic. deleg. quo ſtatuitur delegatum à Papa ad excommunicandum vel abſolvendum aliquos, aut diſpenſandum cum aliquibus, non poſſe id alteri demandare ſi non eſt Apoſtolicæ Sedis Legatus. At verò ubi Papa generaliorem delegat alicui in Prælatura conſtituto poteſtatem, hic poterit alterum delegare, ut ſtatuit idem cap. fin. in princ. Cui conforme eſt c. fin. de offic. Ordin. decernens poſſe Ordinarium ſubdelegare alicui poteſtatem ſibi à Papa collatam abſolvendi eum qui incidit in excommunicationem Papæ reſervatam ob clerici percuſſionem, cùm ob legitimum impedimentum non poſſet Romam proficiſci, ſed ut ibidem exprimitur, hæc poteſtas eidem ex officio competeret. Quâ eadem ratione Sanchez lib. 2. de matrimon. diſp. 40. num. 13. & ſeqq. aſſerit poſſe per Epiſcopos poteſtatem delegari quam habent diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, & irrita matrimonia inſtaurandi, ubi conveniri nequit à conjugatis Apoſtolica Sedes. Illi namque caſus non ſunt ſingularis alicujus delegationis, ſed generalis & ordinariæ poteſtatis, quam habent Ordinarij quoties non poteſt haberi ad Papam aut Legatum acceſſus. Et rectè dicit Gloſſ. in d. cap. fin. de offic. Ordin. Non dicitur delegatum miniſterium in caſibus in quibus jus aut privilegium perpetuum competit

petit dignitati. Atque ibi reſcriptum Papæ non tam eſt collatiuum quàm admonitiuum & excitariuum jam præhabitæ ac ordinariæ poteſtatis.

XII. Sed ubi Papa delegat novam alicui quæ priùs ei non competebat poteſtatem, ſimulque nomen delegati deſignat, quanvis etiam adjungat ſimul nomen officij, vel dignitatis ejus, atque etiam munus ipſum delegatum ſit generalius, ut abſolvendi à quibuſcunque reſervatis, aut quoſcunque hæreticos, aut quoſcunque qui duello decertaverint in iis partibus in quibus hi caſus ſunt Papæ reſervati, tunc ipſa proprij nominis deſignatio argumentum eſt collati miniſterij atque electæ perſonæ induſtriæ, ut non poſſit quidquam illius muneris alteri ſubdelegare. Ita communiter. Videri poteſt Graffius deciſ. p. 1. lib. 1. cap. 13.

XIII. Legatus à latere ampliſſimo jure delegandi potitur, c. *Nemini dubium*, de offic. Legat. Idemque, ſicut & Papa, conferre poteſt in præjudicium Eccleſiaſtici Patroni, non tamen laïci, c. *Dilectus*, eod. tit. Sanè non poteſt ex ſua generali delegatione Epiſcopatus transferre, neque Cathedralem Eccleſiam alteri Eccleſiæ ſubjicere, neque duos Epiſcopatus unire, aut unum dividere. Sed poteſt excommunicatos ob gravem Clerici percuſſionem abſolvere, c. *Niſi*, & c. *Quod tranſlatione*, eod. tit.

XIV. Judex delegatus debet in citatione tenorem inſerere ſuæ delegationis, ut ſciatur quatenus ejus poteſtas extendenda ſit aut limitanda. Certum quoque tenetur aſſignare auditorium ad comparendum. Quorum neutrum requiritur in citatione quæ fit per Ordinarium, c. *Præterea*, de dilation.

XV. Reconventio quoque, quâ reus viciſſim partes actoris ſuſtinet, ſuumque actorem reum conſtituit, agitari coram delegato judice poteſt, quanvis ad unum duntaxat negotium ſine ulla expreſſione caſus reconventionis fuerit delegatus, c. 1. de mutuis petition. At verò coram arbitris reconventio nullatenus admittitur. Cùm enim fiat compromiſſum ex mutuo partium conſenſu, debet ſibi reus imputare ſi reconventionis cauſam non curavit in compromiſſo exprimi. Regulariter tamen in cauſa criminis aut depoſiti non eſt reconventioni locus antequam ſe reus purgaverit, aut depoſitum reſtituerit.

CAPUT

CAPUT II.

De foro competenti, litis conteſtatione, proceſſu judiciario, procuratoribus & Iudicum ſuſpectorum recuſatione.

I. CONCILIO Toletano tertio , can. 13. Concilio pariter Carthaginenſi tertio , can. 9. item cap. *Si diligenti*, de foro compet. ſancitur Clericum non poſſe beneficio fori Eccleſiaſtici renunciare , ſive in civili , ſive in criminali negotio : cùm non ſit beneficium perſonale, cui renunciari valeat, ſed toti Clericali collegio ſit indultum , cui privatorum pactione derogari non poſſit. Et iſtud ſervari in Gallia teſtatur Mornacius in l. *Si judex*, ff. de capite minutis. Et ibidem adducit in exemplum privilegium ſupremorum Magiſtratuum , quo non poſſunt niſi à ſupremæ Curiæ Officialibus judicari , ne dignitas eorum vileſcat. Gloſſa verò in l. *Si quis in conſcribendo* , C. de ſacroſ. Eccleſ. quæ lex iteratur ſub titulo Cod. de pactis, non eſt recepta quâ parte admittit iſtam Eccleſiaſtici fori renunciationem. Forum autem ſortiri aliquis poteſt diverſis modis : 1. ratione originis: 2. domicilij: 3. delicti : 4. contractus: 5. rei litigioſæ immobilis: 6. Beneficij Eccleſiaſtici , c. fin. de foro compet. Quin etiam ubi cauſæ illæ non ſuppeterent, poteſt quilibet Clericus jure communi, ſed non jure Gallicano ob Concordatum ſpeciale Bononienſe, in Romana Curia conveniri.

II. Domicilium non intelligitur niſi quatenus ita fixum eſt , ut animus ſit ibi manendi aut ſemper aut majore anni parte. Itaque ſcholares etiam ultra decennium alicubi commorati ſtudiorum causâ , famuli quoque & milites præſidiarij nunquam in locis in quibus ſic verſantur domicilium contrahunt ad fundandam juriſdictionem contentioſam , ſed ſolùm ad percipienda ibi Sacramenta Baptiſmi , Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis. Neque ſufficit ad domicilium voluntas habitandi ſine actuali habitatione. Animus verò manendi rarò præſumitur , niſi perſpicuè ex actibus appareat, qualis eſt emptio domus cum tranſlatione mobilium , aut habitatio continuata decennio , neque cauſæ tranſitoriæ

alligata, quales ſunt ſcholarium, famulorum, præſidiariorum militum, argumento legis 2. C. de incolis, lib. 10. Sufficere poteſt ad argumentum fixi domicilij publica habitatoris declaratio, quod intendat ibidem fixum habere domicilium. Hoc enim ipſo ſtatim jus domicilij ſine aliquo temporis præcedentis lapſu contrahit, ut docent Baldus lib. 4. conſiliorum, cap. 313. Rota deciſ. 150. & 188. Barboſa de offic. & poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 4. n. 24.

III. Habitatio etiam annorum quadraginta cum animo recedendi tribuere jus domicilij non poteſt, juxta Menochium de arbitr. caſu 86. n. 7. Barboſam d. alleg. 4. n. 25. & alios.

V. Qui duos ſortitus pluresve Epiſcopos, ut originis, domicilij, Beneficij, Tonſuram vel Ordinem ab uno horum accepit, non poteſt ad horum alterum ſine dimiſſoriis pro reliquis Ordinibus recurrere, utpote priori jam aſtrictus, ut docent Archidiaconus in c. *Nec captandæ*, de conceſſ. præb. Molfeſius in ſum. Theol. Mor. tract. 2. cap. 2. n. 10. Bonacina tract. de Sacram. Ord. Barboſa de offic. & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 4. n. 1. aliique. Idemque ſtatuendum de Epiſcopo, quem quis ſortitus eſt titulo familiæ per triennium continuatæ, & ſequutâ ordinatione per eundem, beneficiique collatione ad ordinationis titulum, juxta Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 9. ad hoc enim debet dimiſſorias pro reliquis Ordinibus accipere, etiam ad Epiſcopos originis & domicilij. De familia Epiſcopi hoc quoque tenendum, familiares quoſcumque Epiſcopi gaudere privilegio fori competenti ipſi Epiſcopo, c. fin. de officio Archid. his verbis: *Specialibus ipſius Archiepiſcopi & hominum familiæ ſuæ cauſis duntaxat exceptis.* Et ibi Panormitanus & alij communiter Doctores: & l. 1. & 2. C. de Epiſc. & cler. & ibi Albericus & Baldus. Item Rebuffus in praxi, tit. *Forma dimiſſor. lit.* n. 30. & Zerola 2. p. praxis Epiſc. tit. *Epiſcopi*, §. 24. & tit. *Familiares* 9. in fine: qui etiam addunt familiam generaliter gaudere privilegio domini.

VI. Cùm ſortiatur quoque aliquis forum ratione delicti, ſi Clericus habens beneficium in alia diœceſi judicetur ab Epiſcopo loci in quo deliquit, & beneficij privatione condemnetur, illa depoſitio exequenda erit ab eo ſolo Epiſcopo in cujus diœceſi ſitum eſt beneficium, c. *Poſtulaſti*, de foro compet. Alia require de foro Eccleſiaſtico ſecundùm Galliæ uſum ſuperiùs lib. 1. cap. 18. art. 14. 15. & 16.

VII. Quod attinet ad litis conteſtationem, hæc non fit per ſimplicem poſtulationem aut actionem intentatam, ſed per propoſitam coram judice petitionem & ſequutam defenſionem, ſeu quamcunque reſponſionem ejus qui citatus eſt reus, vel ejus procuratoris conſtituti, l. 1. C. de litis conteſtat. & c. 1. eodem. Effectus conteſtationis litis hic eſt, ut per ipſam quamvis non proſequutam interrumpantur præſcriptiones, l. *Mora*

litis,

litis, C. de rei vindicat. Ex edicto tamen Ludovici XIV. anni 1667. litis conteſtatio perficitur etiam abſente altera parte. Vide hujus libri caput ultimum, art. 6.

VIII. Regula ſimul & titulus Decretalium eſt, Ut lite non conteſtata ad auditionem teſtium non procedatur, neque ad ſententiam definitivam. Hinc tamen excipitur caſus in quo mors teſtium apparenter timetur, aut eorum diuturna abſentia, ne probationis copia per fortuitos caſus ſubtrahatur; ideoque ad actoris petitionem ſenes, valetudinarij in remota loca profecturi, aut ubi ſimile periculum formidatur, etiam lite non conteſtata examinandi ſunt, ſive etiam quum reus eſt abſens aut contumax, ut conveniri non poſſit. Hanc præcautionem Gallicani Pragmatici vocant *Examen à futur*. Sed ſi actor non convenerit reum intra annum, ex quo citari & conveniri potuit, aut ſaltem horum admiſſionem teſtium non ei ſignificaverit ac denunciaverit, illa teſtimonia erunt invalida, ne veniant in fraudem, & proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendos aut convincendos teſtes opponi non poſſint, c. *Quoniam frequenter*, ut lite non conteſt. Quin etiam teſtes ad futuram rei memoriam non examinantur in cauſis beneficialibus, neque in criminalibus pariter. Imò verò jure noviſſimo in Gallia ex edicto Ludovici XIV. tit. 13. prorſus rejiciuntur ejuſmodi probationes.

IX. Denique conventio ſeu citatio eſt principium ordinis judiciarij; non enim legitimè proceditur inaudita vel non citata parte, c. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. & c. *Quoniam contra falſam*, de probation. Citationem ſequuntur dilationes, & demùm peremptorium edictum, tot. tit. de citationib. Actor ſequi debet forum rei, c. *Si Clericus*, & c. *Cum ſit*, de foro compet. & l. *Iuris ordinem*, C. de juriſd. omn. jud. Citato exhibendus eſt libellus, ut ſciat quâ de cauſa citetur, & paratus compareat, c. fin. de libelli oblat. Citatio fieri non debet diebus feriatis, tot. tit. de feriis. Sed id non ſervatur in Gallia. Jure etiam communi actor & reus jurare compelluntur de vitanda calumnia, c. *Cum causam*, c. *Ceterùm*, c. *Cum in*, de juram calum. Sed neque hoc ſervatur in Gallia. Sententia lata non citatâ parte nulla prorſus & inanis eſt, c. *Ecclesia ſancta Mariæ*, de conſtitut. Imò nec valet ſententia, ſi præcedens edictum peremptorium, Gallicè, *Forcluſion*, non venerit ad abſentis notitiam, aut ſaltem ad ejus domicilium, l. 1. §. *Item cùm ex delicto*, ff. quæ ſent. ſine appellat. Si poſt ingeminata novæ citationis edicta, quæ vocant *defaux & reajournement*, & tandem inſequutum edictum ac terminum peremptorium actor ſuam probet intentionem, reus contumax condemnatur: ſed ſi actor necdum ſufficienter probaverit, datur ei terminus ad probandum: quod ſi non præſtet, causâ cadit, vulgò *il eſt debouté de ſa demande*. Si verò ipſe actor die condicta non ſiſtat in judicio ad proſequendam a ſe intentatam litem,

reus ab inſtantia relaxatur, Gallicè *il obtient congé*. Adhuc tamen liberum eſt actori cauſam inſtaurare novo ſupplici oblato libello, reumque ſecundò in jus vocare, ſolutis ante omnia prioris inſtantiæ omnibus expenſis, l. *Et poſt edictum* 5. §. 2. ff. de judiciis. Similiter reus qui abſens & contumax damnatus fuit, duplici remedio juvari poteſt, vel appellationis ad ſuperiorem judicem, vel recurſus ad ipſum judicem qui ſententiam tulit adverſus eum condemnationis: atque refuſis contumaciæ ſuæ expenſis, poteſt ſuas proponere exceptiones, quibus ſententiam retractari velit.

IX. Ante omnia reſtituendus eſt in priſtinam poſſeſſionem qui ſe ſpoliatum queritur & probat; cauſa enim poſſeſſionis priùs tractanda eſt, & reſtitutio facienda quàm tractetur de jure proprietatis, adeout prædo ſpoliatus ſit in primis reſtituendus ibi unde vi, vel clam, vel precario dejectus eſt, c. *In literis*, de reſtit. ſpoliat. Verùm de interdictis & cauſis poſſeſſoriis require quæ pleniùs libro 2. tractavi circa poſſeſſorium & petitorium litigioſorum beneficiorum.

X. Actor ſuam debet probare intentionem, alioqui ab actione repellitur, c. *Vt circa*, de elect. in 6. Nullumque reo incumbit probandi onus, c. *Quoniam*, de probation. & l. *Res alienas*, C. de rei vindicat. niſi quum ipſe actorem reconvenit, aut actoris probatam intentionem ſuâ exceptione neceſſe habet elidere, c. 1. de exception. in 6. Alioqui enim actore non probante reus abſolvitur, c. *Accedentibus*, de privileg. Imò gloſſa in Clement. fin. de verb. ſign. §. vlt. in v. *Partes*, dicit fatuum eſſe quod reus probet defenſiones ſuas, niſi priùs intentio actoris ſit fundata. Si ſit æqualis probatio ex parte actoris & rei, & par teſtium non ſuſpectorum numerus, abſolvendus eſt reus & poſſeſſor, c. *Ex literis*, de probation. & c. *Quod autem*, de jurepatron. & c. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et cùm ſunt partium jura obſcura reo potiùs favendum eſt quàm actori, c. *Cùm ſunt*, de regul. jur. in 6. & favorabiliores rei potiùs quàm actores habentur, l. *Favorabiliores*, ff. de regul. jur.

XI. Regulariter nemo admittitur ad agendum alterius cauſam nomine procuratorio ſine mandato, niſi ſit conjuncta perſona, l. *Sed hæ perſonæ*, in princ. ff. de procur. & c. *Nonnulli*, in fin. de reſcript. Poteſt verò aliquis agere pro conſortibus litis ſine mandato, ut ait Gloſ. 1. in c. *Cùm M. Ferrarienſis*, de conſtitution. & pleriquе Doctores quos allegat & ſequitur Fagnanus in d. c. *Cùm M. Ferrarienſis*, n. 6. aſſerens hanc eſſe communem doctrinam. Conſors tamen cavere debet de ratihabitione, ex d. l. *Sed hæ perſonæ*, & d. c. *Nonnulli*, & l. 2. C. de conſort. ejuſd. lit. quæ hoc etiam requirit ut lis cum omnibus fuerit priùs conteſtata. Jura porrò loquentia de conjuncta perſona intelligenda ſunt de conſortibus ejuſdem litis, & de ſanguine conjunctis, non de amicis; quia diſſolvi amicitia poteſt, ſed non jura ſanguinis, l. *Jus agnationis*, ff. de pactis. Præ-

tercà cùm hæ ſine mandato procurationes à regula communi exorbitent, non ſunt trahendæ ad amicos quos jura prædicta non exprimunt. Ita Fagnanus loco cit. cum pleriſque quos profert Doctoribus.

XII. Ubi de plano judicatur, ac ſine ſtrepitu vel figura judicij, ut fieri ab Ordinariis aſſolet dum viſitant, & à delegatis quoque ſi in mandatis habent ut de plano & ſine ſtrepitu judicij procedant, tunc non eſt opus libellum ab actore proferri, neque litem conteſtari. Idemque ſervatur quoties actio contra certam perſonam non intentatur. Et tales proceſſus fieri poſſunt extra auditorium, & feriatum tempore, v. g. autumnalium; non comprehenſis tamen Dominicis aut feſtis diebus. Clem. *Sæpe contingit*, de verbor. ſignif.

XIII. In foro Eccleſiæ ſi Prælatus ſit ſuſpectus, ejus quoque Vicarius ac Officialis abſtinere debet. Panormitanus in c. *Ex inſinuatione*, de offic. jud. deleg. Parteſque debet compellere ut inter ſe conveniant de arbitris qui cauſas ſuſpicionis inquirant & examinent; & ſi arbitri convenire non poſſint, tertium eligant. Si cauſa ſuſpicionis legitima non probetur, judex recuſatus ſuâ poteſt uti juriſdictione, c. *Secundò requiris*, §. *Tertiò poſtulas*, de appellation. & c. *Suſpicionis cauſa*, de offic. & pot. jud. deleg. Si verò cauſa ſuſpicionis probata ſit, idem judex de partium conſenſu, ſi ſit Ordinarius, perſonam idoneam delegare debet ad hoc judicium, c. *Si quis contra clericum*, de foro compet. aut cauſam ad Superiorem dirigere, c. *Cùm ſpeciali*, de appellation. At verò judex delegatus non poteſt alij cauſam committere, ſed ſi ſuſpectus judicatur, debet ad Superiorem aut delegantem tranſmittere cauſæ judicium. Gloſſ. in d. c. *Cùm ſpeciali*, v. *De recuſatoris*. Cæterùm ſi recuſatio proponatur in viſitatione, poterit nihilominus Prælatus procedere ulteriùs, recuſatione aut appellatione non obſtante, ſalvo tamen jure recuſantis aut appellantis, ne res Eccleſiæ pereant, aut divinus cultus retardetur. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. & ſeſſ. 24. cap. 10.

XIV. In cauſa ſuſpicionis Judicis ordinarij ac in aliis omnibus cauſis ubi neceſſe ſit declinare ordinariam juriſdictionem poteſt ad Papam recurri, ut alium Judicem ſuo reſcripto committat. Ne verò partes expenſis aliiſve incommodis ob diſtantiam fatigentur, olim quidem vetabant Jura ne cauſæ ullius judicium per Apoſtolicum reſcriptum committeretur ultra duas dietas à finibus diœceſis commenſurandas, ex decreto Innocent. III. in Concilio Generali, c. *Nonnulli*, de reſcript. Sed poſtea Bonifacius VIII. conſtituit ne ultra unam dietam à finibus diœceſis cauſæ cognitio per reſcriptum committatur, c. *Statutum*, §. *Cùm verò*, & §. *Cùm autem*, eod. tit. in 6.

CAPUT III.

In cauſa criminis quemadmodum procedatur.

I. CRIMEN in judicio tribus modis intentatur, denunciando, accuſando, & excipiendo. Denuncians non tenetur ſe inſcribere etiam jure communi pro juramento calumniæ, ejuſque ſubeunda pœna & refundendis expenſis, niſi denunciet per modum accuſationis ad exigendam de reo pœnam judicialem : non verò ſi hoc fine denunciet ſolummodò, ne promoveatur ad Ordines, vel ad Beneficium aut aliud hujuſmodi. Porrò inſcribere eſt obligare ſe ad talionem ac eandem pœnam ſi non probaverit, quam reus convictus incurreret, c. *Quiſquis*, & c. *Qui crimen*, 2. quæſt. 8. Excipiendo quoque poteſt reus accuſatorem ſuum criminis paris aut gravioris accuſatione ſummovere, quia criminoſus criminoſum accuſare non permittitur, cap. 1. & c. *Nulli*, de accuſat. & c. *Si quis*, & c. *Quærendum*, 2. q. 7. Et qui trabem habet præ oculis feſtucam ex oculo fratris ſui eruere non permittitur. Luc. 6. Is quoque reus qui accuſando excipit contra ſui accuſatorem vel teſtem, non tenetur inſcribere ſi nihil aliud quàm juſtam ſui defenſionem atque intentatæ contra ſe accuſationis repulſam intendat, & non pœnam aliquam. At verò directus criminis accuſator jure communi non admittitur vel auditur, niſi poſtquam inſcripſerit, c. *Super his*, de accuſation.

II. In criminalibus cauſis actor & reus non admittuntur ad agendum vel reſpondendum per procuratores, ſed tantùm per ſeipſos, c. *Veniens*, de accuſation. Procurator autem Officialitatis vel per ſe ſolum, vel accuſatori ſe adjungens ut communis morum cenſor & criminum vindex litem intentatam urget ac proſequitur. Ideoque totus ei proceſſus communicatur, ut perſpectis probationibus ſuas adjungat requiſitiones quas vocant concluſiones.

III. Pro levibus tamen delictis ac injuriis non ſolet agi criminaliter per inquiſitiones & teſtium depoſitiones : ſed edito ſupplici libello Judex decernit citationem, ad quam reo comparente ſi culpam fatetur, Judex honorariam aliquam verborum reparationem, & aſſertionem de probitate & honeſtate conquerentis, & veniæ de offenſa poſtulationem decernit, ſicque reparata offenſione reus dimittitur, aut leviter pecuniâ ex Judicis

ſententia.

ſententia multatur, & prohibetur deinceps à ſimilibus offenſis. Sed ſi reus factum inficietur, tunc civilis cauſa ob inficiationem vertitur in criminoſam. Judex ergo decernit inquiri de contentis in libello querimoniali, teſtes advocari, aut nolentes per apparitorem adduci: tum procedit ad inquiſitionem criminalem quam vocant informationem; ſingulos teſtes juramento priùs adactos ſeparatim audit. Teſtis namque injuratus nullam facit fidem, ſive in civilibus, ſive in criminum cauſis, c. *Nuper*, de teſtib. Peractis ſive in totum, ſive pro parte (quum ſcilicet de fuga rei timetur) probationibus, auditiſque requiſitionibus Procuratoris Officialitatis, Judex pro cauſæ gravitate decernit aut incarcerationem, aut citationem in diem præſtitutum accuſari per ſeipſum, non verò per procuratorem reſponſuri. Conſtitutione Ludovici XIV. anni 1670. tit. 6. art. 4. teſtes antequam deponant producere jubentur ſignificatam ſibi ad teſtimonium dicendum citationem, cujus etiam facienda mentio in ſingulorum teſtium depoſitionibus. Ejuſdem Conſtitutionis tit. 15. art. 16. & ſeqq. prohibetur legi coram reo criminis ullum teſtimonium, niſi poſtquam reſponderit interrogatus, num habeat adversùs teſtem cauſas ſuſpicionis: ſed ſolùm audietur ad probationes falſi & impugnationis, ſi quas habeat adversùs teſtimonium.

IV. Si reus citatus non comparet ac vadimonium deſerit, jubetur apprehendi & incarcerari. Si apprehendi nequit, agitur in contumacem, & poſt tria vel quatuor edicta in valuis fori affixa, ſententia profertur quâ contumax apertè declaratur, ſuiſque exceptionibus declinatoriis, dilatoriis & peremptoriis ſubmovetur, ſimulque decernitur teſtium repetitio: *Recenſement des teſmoins*. Hæc ſententia Gallicè dicitur *Sentence par defaut*. In foro autem ſeculari tres fieri ſolent in triviis urbis proclamationes per præconem, ſingulæ trium dierum, hoc eſt de triduo in triduum, vulgò *Criées à trois briefs iours*. Cæterùm noviſſima lex Ludovici XIV. anni 1670. triduanas illas abſentis rei per præconem citationes abrogavit, aliaque non pauca immutavit, quæ hujuſce libri capite ultimo ſelegi, quò recurrito. Quibus exactis proceditur contra contumacem abſentem uſque ad judicium definitivum. Teſtes ergo Judex Eccleſiaſticus denuò vocatos repetit, relictis eorum depoſitionibus ſeorſim ipſis præſentibus & interrogatis num ad ſingula perſiſtant, num aliquid addere aut retractare velint. Demùm proceditur ad definitivam ſententiam condemnationis in contumacem. Hic tamen ſi poſt ſententiæ promulgationem compareat ſuamque velit purgare innocentiam, auditur intra quinquennium à die promulgatæ ſententiæ, poſtquam refuderit omnes contumaciæ expenſas, juxta edictum Molinenſe Caroli IX. art. 28. Poſt quinquennium verò non aliter auditur niſi priùs depoſuerit apud actuarium mulctas integras pecuniarias ſuæ condemnationis.

V. Si autem reus citationibus obtemperans ſe judicio ſiſtat, illum Judex

Judex interrogat de nomine, cognomine & vitæ profeſſione; tum articulatim de omnibus in libello contentis, atque in informationibus de circunſtantiis temporum, locorum & rerum. Ejus reſponſiones in ſcripta rediguntur. Poſt unum alterumve diem Judici denuò repræſentatur, ejuſque reſponſa audienti releguntur, fitque ei liberum addere vel retractare quæ ei videbuntur. Si de crimine atroci agitur & metuitur fuga, mittitur in cuſtodiam: ſi leve ſit delictum, aut ſi probario non ſuppetat, relaxatur aut ſimplici repromiſſione, aut fidejuſſore dato de ſiſtendo iterum in judicio ad publicationem ſententiæ, deque judicato ſolvendo. Fidejuſſor porrò liberatur ſi ſemel eum poſtea repræſentaverit.

VI. Sed ſi reus inficiatur, Judex interloquendo jubet teſtes iterum advocari, & repræſentari. Galli vocant *Accarration & confrontation des teſmoins, ou procez extraordinaire.* Idque fit diligentia & expenſis accuſatoris, aut ſi non ſit accuſator urgens, Procuratoris Officialitatis. Teſtes itaque ſinguli ſeorſim audiuntur, lectaque depoſitione interrogantur an perſiſtant, an addi vel detrahi quid velint: mox accuſatus intra idem auditorium ducitur; interrogatur an teſtem præſenten noverit, an ejus depoſitioni ſtare velit: ſi ſtare nolit, neceſſe eſt cauſas exprimat recuſationis aut ſuſpicionis ſuæ. Si neget noſſe teſtem, inquiritur ſummatim & de plano ſuper qualitate teſtis, iſtaque mox inquiſitio coram reo legitur. Si reus objiciat contra teſtem, quod vocant *dire ſes objects & contredicts*, id omne in ſcripta redigitur, & ſummatim de objectorum veritate inquiritur.

VII. His omnibus peractis ad judicium proceditur, ad quod convocantur aliqui Canonum vel Theologiæ Doctores: fit inter eos totius lectura proceſſus, examinantur accuſationum capita, rei accuſati defenſiones, teſtium depoſitiones, aliæque probationes quæ ſigillatim recenſentur, ſcriptiſque in tres diſtribuuntur claſſes, ſcilicet quæ ſint bonæ, quæ nullæ, & quæ in religione, hoc eſt dubiæ & incertæ, quæ cum aliis collatæ poſſint fundare aliquam præſumptionem, ſed non certam fidem. Si conſtet de delicto reus condemnatur, ſin minùs abſolvitur & relaxatur, aut decernitur amplior inquiſitio; quo caſu reus relaxatur datâ cautione, aut certè ſimplici pollicitatione de ſiſtendo in judicio quum juſſus fuerit. Si denique nihil amplius compertum fiat de delicto poſt elapſa tempora dilationum accuſatori præfinitarum ad novos producendum teſtes, definitivè demùm relaxatur & dimittitur reus, finiſque controverſiæ imponitur; niſi nova formetur rei adverſùs accuſatorem inſtantia pro læſi honoris reparatione. Reo abſoluto declaratur nomen inſtigatoris qui reum detulit apud Procuratorem, ſive Regium, ſive Juriſdictionalem, ſive Officialitatis; quique ſe teſtes & ſcripturas ad probationem criminis ſuppeditaturum ſpoponderat ab hoc enim reus dimiſſus habet jus repetendi expenſas & id quod intereſt. Papo lib. 24. Placitorum, tit. 1.

VIII. Pœnas

VIII. Pœnas infligit Eccleſia tum ſpirituales, ut ſunt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, depoſitio ac privatio præbendarum, degradatio: tum etiam corporales, ut carcer, ſive perpetuus, ſive temporaneus, c. *Quanvis*, de pœnis in 6. etiam in vinculis ferreis. Clement. 1. §. *Propter quod*, de hæret. Jejunia quoque in pane & aqua, c. *Novimus*, in fin. de verb. ſignif. Olim frequentior erat pœna flagellationis intra cuſtodiam, non alia tamen manu quàm clerici vel monachi, c. *Univerſitatis*, de ſent. excomm. Cùm tamen Eccleſiaſtico judicio laicus poſſit adhiberi ad capiendum & incarcerandum clericum, c. *Ut famæ*, eod. tit. Moderatum debere Epiſcopum eſſe in hoc genere pœnæ admonet c. *Cum Beatus*, diſt. 45. circa Abbates, Sacerdotes & Diaconos, ob dignitatem Ordinis, niſi delicti atrocitas aliud ſuadeat. Is eſt canon 6. Concilij Bracarenſis tertij. Canon quoque 38. Concilij Agathenſis clericos & monachos contumaces verberibus ſubjicit. Ejuſdemque Concilij canon 41. qui eſt in Decreto cap. fin. diſt. 35. hanc pœnam ſtatuit in Clericum ebrietatis convictum. Quod idem ſancitur Concilij Venerici can. 13. Cujus etiam pœnæ meminere canon 6. Concilij Leptinenſis, his verbis: *Clerici & monachi & moniales fornicantes carcere, jejuniis in pane & aqua, & flagellationibus plectantur.* Et Caſſianus lib. 4. de inſtit. cœnobior. cap. 16. recenſitis gravibus aliquot monachorum delictis, addit: *Hæc vel plagis emendantur, vel expulſione purgantur.* Meminit etiam B. Cyprianus in vita B. Cæſarij Arelatenſis.

IX. Quia verò Eccleſia ſanguinem, hoc eſt hominis occiſionem & mutilationem abhorret, ideo non ei licet hanc ulli pœnam inferre, ſed morem ſervat in cauſis capitalibus, accerſito ſeculari Judice reum poſtquam proceſſu judiciario convictus fuerit, ſolenni ritu degradandi, & ejus poteſtati ac juriſdictioni tradendi, ſimulque totum judiciarium proceſſum ad inſtruendum ſecularem Judicem reumque convincendum. Sed tenetur Prælatus ſimul intercedere pro reo, ut mitiùs & citra ſanguinis pœnam plectatur, c. *Novimus*, de verb. ſignif. Meminere pariter c. *Clericus*, 3. qu. 4. & c. *Si quis Sacerdotum*, 11. quæſt. 1. & c. *Ad falſariorum*, de crim. falſi, & c. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. tam degradationis quàm traditionis ſeculari Judici.

X. Quia etiam per Regiæ Juriſdictionis Tribunalia non permittitur Eccleſiæ Gallicanæ ullum habere territorium, idcirco non permittitur Ordinariis condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. Ita Chopinus de ſacra Polit. tit. 3. num. 12. Alibi verò valet Eccleſiaſtica ad triremes damnatio, teſte Zerola 2. p. verbo *Triremes*, & aliis ibi citatis. Idemque verbo *Excommunicatio*, §. 19. ait damnatos ad triremes clericos moderatè poſſe à trierarcha verberari, etſi non fuerint degradati; ſed ſi verberentur ad exceſſum incurri excommunicationem ſi fuerint tantùm depoſiti:

Ee c·   ſiti:

ſiti : at ſi fuerint ſolenni ritu degradati, cum amiſerint omne privilegium clericale, non incurri quidem cenſuram, ſed graviter peccare immoderatum notabiliter percuſſorem eorum.

XI. Ultra pœnas jam memoratas Eccleſia pariter decernit mulctas pecuniarias ſive parti læſæ, ſive piis locis applicandas, non tamen Fiſco Eccleſiaſtico: nec Præſuli, nec Officialibus. Si ſecus fiat, admittitur appellatio tanquam ab abuſu ad Curias Regias in Galliæ Regno. Hîc ſanè abuſus damnatur per c. *Licet*, de pœnis, & c. *Irrefragabili*, §.fin.de offic. Ordin. Attamen ubi Prælatis competit juriſdictio temporalis ratione feudi, poſſunt ſeculares ab ipſis conſtituti Judices applicare Prælatis (quemadmodum & aliis temporalibus Dominis ſolet fieri) pœnæ pecuniariæ.

XII. Quæritur an poſſit Judex Eccleſiaſticus reum crimen inficiantem torturæ addicere, quemadmodum poteſt Judex laïcus in criminibus enormibus ſemiplenè probatis? Semiplena potiò probatio illa communiter cenſetur, quæ fit per unicum teſtem omni exceptione majorem, affirmantem rem ſibi viſu proprio compertam. Videtur hoc improbari per c. *Si quandoque*, 15. qu. 6. ſed ibi ſermo eſt de confeſſione quam metus injuſtus extorſit, qualis non eſt confeſſio criminis ſemiplenè probati juridicè extorta. Hanc enim approbant Canones, c. *Illi qui*, 5. quæſt.5. Gloſſa in d.c. *Illi qui*, v. *Vt dum:* Chopinus lib.1. de ſacra Politia, cap. 3. num.10. Paſtor de juriſdione Eccleſiaſtica tit. 4. num. 4. Riccius in praxi, deciſ. 585. Bengæus tract. de Benef. Eccl. & alij. Quæritur ulteriùs an Prælatus uti poſſit manu laïci ad torquendum clericum. Videtur obſtare c.*Univerſitatis*, de ſent. excomm. quo aſtruitur excommunicatum eſſe Epiſcopum, vel Abbatem qui causâ diſciplinæ fecerit ſibi ſubditum clericum aut monachum manu alicujus ſecularis verberari. Sed diverſum eſt quod fit interiori correctione ab eo quod fit publico judicio; nam c. *Vt famæ*, eod. tit. permittit Judici Eccleſiaſtico ut faciat Clericum à laïco apprehendi, & ſi ſit opus violenter detrudi in carcerem. His adde rationem decentiæ clericalis; officium enim lictoris & tortoris Clericum dedecet, cùm tamen non dedeceat activa ſecundùm ordinem diſciplinæ caſtigatio jubente Prælato. Igitur Prælatum uti poſſe manu laïci ad clerici judicialem torturam, aſſerit Navarra in c. *Nullum*, 18.quæſt.2. & conſil.5. de foro compet. & conſil. 29. de ſent. excomm. & addit hoc paſſim fieri in Gallia, & in ipſa Urbe Roma. Item Zerola in praxi, p. 1. v. *Tortura*, §. 1. aſſerit ſeipſum in ſuo Epiſcopatu hoc juridicè decreviſſe in ſubditos ſibi Clericos.

XIII. Ampliatur Eccleſiaſtica Juriſdictio circa delicta Regularium alioqui exemptorum, ſi lis in figura judicij terminanda ſit, ut in crimine hæreſis, in cauſis ſeductionis mulierum per Confeſſionem, in cauſis publici ſcandali, aut ſi Regularis extra Regulam & ſepta Monaſterij enormiter

miter deliquerit aut ſcandaloſè. Hiſce caſibus Ordinarius notionem ſuam interponere debet, c. *De perſona*, 11. qu. 1. Idque poſt tempora privilegiorum Regularibus indultorum confirmat Abbas in c. *Cùm contingat*, n.21. de foro competenti, & Authores Gallicani, qu.408. Capellæ Toloſ. Chopinus lib.1. de ſacra Polit. tit.4. num.28. Papo lib.1. Placitorum, tit. de juriſd. Eccl. art.14. & tit. de juriſd. tempor. art.36. Cujacius in cap.9. de vita & honeſt. cler. Bengæus de diviſ. benef. §. 8. num.11. Ipſumque Aurelianenſe Edictum Caroli IX. art.11. His adde quæ dixi ſuprà, lib.1. de poteſtate Ordinariorum erga Regulares exemptos.

XIV. Ex oppoſito limitatur in Gallia Ordinariorum juriſdictio in delictis Clericorum, quæ dicuntur privilegiata, quorum cognitio reſervatur Judicibus Regiis ad differentiam communium delictorum, de quibus Clerici non alibi accuſari & judicari poſſunt, niſi apud Ordinarios. Statuit Caroli IX. edictum Molinenſe art. 39. ne per Officiales Regios ſub prætextu privilegiati delicti cognoſcatur ſimul de communi delicto Clerici pro cujus cognitione jubet Clericum reum remitti ad Eccleſiæ tribunal poſtquam Judices Regij cognoverint de privilegiato ejuſdem delicto. Deinde Henricus III. Melodunenſis Conſtitutionis art. 22. ſanxit ut inſtructio proceſſus criminalis de privilegiato Clerici edicto fiat conjunctim per proprium Judicem Eccleſiaſticum & per judices Regios, jubetque commiſſariis per Curiam Regiam deputatis ut ad ipſam juriſdictionis Eccleſiæ Sedem adeant & Prælatum conveniant pro communi proceſſus de privilegiato crimine inſtructione.

XV. Crimina privilegiata generatim cenſentur quæ publicam quietem & ſtatum communem Reipublicæ violant, de quibus ſigillatim tractat Benedictus in c. *Raynutius*, v. *Et Uxorem*, num. 433. & ſeqq. & ſunt iſta. Crimen læſæ Majeſtatis in primo & ſecundo capite, hoc eſt ſi clericuo attentaverit in perſonam Regis aut Reginæ aut regiorum liberorum, aut in Rempublicam, aut in Legatos Regis. Infractio ſalvæ gardiæ à Rege conceſſæ, quâ etiam comprehenduntur Officiales Regij dum proprium exercent officium, eorumque executores & apparitores in ſui muneris exercitio; ſub hac enim ratione in tutelam Regis ſuſcipiuntur. Item vis publica, aut concitata ſeditio. His aliqui addunt aſſaſſinium, hoc eſt præmeditatum & per inſidias patratum homicidium. Boërius qu. 199. Faber de juriſd. om. jud. def.26. Item crimen falſæ monetæ. Benedictus loc. cit. num.435.

XVI. Quanvis inquiſitio & interrogatio rei conjunctim faciendæ ſint à Judice Eccleſiaſtico & laïco, ſi conſtet de privilegiato & de communi delicto, ſintque delicta illa ſeparabilia, uterque tamen Judex judicat ſeparatim, Eccleſiaſticus de communi, Laïcus de privilegiato, ut cum Papone lib.1. Placitorum, tit.5. num. 54. & Chopino lib.2. de ſacra Politia, cap.4. n.22. ſcribit Paſtor de juriſd. Eccleſ. tit.14. num.14. Priùs tamen

men, gitur de delicto privilegiato apud Judicem Laïcum, quàm de communi apud Eccleſiaſticum, ut infertur ex dicto art.39. Molinenſis Edicti. Atque Eccleſiaſticus Judex non poteſt reum à carcere relaxare, niſi priùs pœnam pecuniariam exſolverit conſtitutam à Judice laïco pro crimine privilegiato. Alioqui pro reo tenebitur Judex Eccleſiaſticus exſolvere mulctam. Si verò crimen privilegiatum non ſit ſeparabile à communi, ut homicidium factum in ſeditione, privilegium casûs attrahit ad Judicem laïcum utrumque delictum.

XVII. Caſus autem in quibus crimen privilegiatum ſeparabile eſt à communi occurrunt varij, ut in clerico calumniatore aut falſum deponente, aut falſum inſtrumentum ſcienter producente coram Judice laïco. Injuria namque in judicio Judici laïco facta poteſt ab hoc puniri; falſi verò crimen judicari & puniri ſeorſim à Judice Eccleſiaſtico. Similiter ſi Clericus ſimul incendij & geſtionis armorum lege Principis prohibitorum accuſetur, Judex laïcus cognoſcet de geſtione armorum, qui caſus eſt privilegiatus: at Eccleſiaſticus de incendio, qui caſus eſt communis. Benedictus n.438. Clericus etiam adulteratus cum uxore illius qui ſalvam gardiam Regis pro ſe ſuaque familia obtinuerat, judicabitur in Tribunali Laïco de infractione ſalvæ gardiæ: in Eccleſiaſtico autem de adulterio, quod eſt delictum commune. Papo lib.1. tit.5. num.34.

XVIII. Sunt & alia delicta mixti fori in quibus eſſe ſolet præventioni locus inter Judicem Eccleſiaſticum & laïcum, cujuſmodi eſſe volunt uſuram, adulterium, concubinatum, ſortilegium. Julius Clarus in praxi criminali, qu.37. & Faber in Cod. de crimine ſacrilegij. Verùm in Gallia nec Judex Eccleſiaſticus de his criminibus contra Laïcos cognoſcit, nec Judex laïcus contra Clericos, ut monet Paſtor loco cit.n.16.

XIX. Conſtitutiones Eccleſiæ vetant exerceri judicia nocte ac in tenebris, c. *Conſuluit*, de offic. jud. deleg. Tametſi Athenis Areopagitæ non interdiu, ſed noctu judicare conſueviſſent, referente Luciano in Sectis, ne perſonas litigantes, ſed ea ſola quæ dicebantur conſiderarent. Sanè tranſactio nocte facta tenet, l. *Minorem*, C. de tranſact. Et teſtamentum nocte factum valet, l. *Ad teſtium*, §. *Poſſe*, ff. de teſtament. Conſuetum eſt in Gallia criminales cauſas non niſi ante prandium judicari, ne vapores inde exurgentes Judicum mentes obnubilent. Cavetur quidem in c. *Honeſtum*, 22. qu.5. ne quis in judicio ad juramentum admittatur, niſi jejunus. Et in c.1, de teſtib. & atteſtat. ne quis niſi jejunus teſtimonium dicat: ſed Gloſſæ utrobique dicunt hoc de honeſtate dici, non de neceſſitate.

CAPUT

CAPUT IV.

De juridica inquiſitione, & teſtibus, & juramento.

I. SICUT in criminalibus cauſis triplex eſt procedendi modus: 1. per inquiſitionem: 2. per accuſationem: 3. per denunciationem; ita etiam triplex eſt inquirendi modus. Primò generatim, quâ ratione ſolent inquirere Prælati de vitiis communibus ſubditi populi aut communitatis, ut eorum remediis proſpiciant. Secundò ſpeciatim, dum inquiritur in aliquam certam perſonam, ut utrum Caius hominem occiderit. Tertiò mixtim, ut ſi inquiritur in commune quiſnam hominem certum occiderit cujus repertum eſt ſaucium cadaver: ibi enim delictum eſt particulare, ſed inquiſitio de authore delicti eſt generalis: & viceverſa ſi inquiratur in ſpeciali de delinquente, & in genere de delictis, ut utrum Caius ſit flagitioſus, an aliqua ſcelera commiſerit aut committere ſolitus ſit.

II. Non eſt licitum contra certam perſonam de crimine inquirere, ſive ſpeciatim, ſive mixtim, niſi præceſſerit infamia, vel gravia indicia, vel ſemiplena probatio, c. *Inquiſitionis*, & c. *Qualiter*, 24. de probation. Quem tamen ordinem non uſquequaque ſequi tenentur Regularium Præfecti, d. c. *Qualiter*, in fin. Eſt verò infamia vox frequens probatum ac honeſtarum perſonarum. Legitimæ famæ judicium eſſe relinquendum prudentis & probi Prælati arbitrio docent Menochius, Ugolinus, Molina, & alij. Quod enim ſcribit Sotus, requiri vocem decem honeſtorum hominum, id parum eſt in ampliſſima civitate, & nimis multum in exiguo pago. Indicia urgentia ſunt fuga ſuſpectæ perſonæ ſtatim poſt perpetratum vel detectum ſcelus: gravis præcedens inimicitia cum aliis conjecturis conjuncta, ut ſunt minæ, &c. inventio rei furtivæ penes aliquem. Semiplena probatio eſt unius jurati nec ullatenus ſuſpecti teſtis aſſeveratio quod ipſe viderit aut ab ipſo reo audiverit. Prædictorum ratio generalis eſt, quia alioqui temerè diffamaretur homo, & in grave diſcrimen abſque ſufficienti cauſa conjiceretur. Iſtæ verò non adeo exactè requiruntur præcautiones ad eam mixtam inquiſitionem, in qua conſtat de

particulari crimine; ſed in communi ejus author inquiritur ſic enim, nemini fit injuria. Oſtienſis verò tit. de inquiſition. §. *Quomodo procedatur*, n. 4. & Zerola p. 2. tit. *Inquiſitio*, cautè procedendum admonent circa infamiam, quia ſæpè à malevolis & calumniatoribus aut levibus oritur.

III. Ad accuſationem olim pertinebat inſcriptio, quam docet Gloſſa in c. *Super his*, de accuſat. eſſe obligationem coram Judice, quâ ſe accuſator ſubjicit eidem pœnæ, ſi non probet, quam ſubire cogeretur convictus reus, juxta c. *Quiſquis*, & c. *Qui crimen* 2. qu. 8. Nam ex Damaſi Papæ decreto calumniator in accuſatione deficiens pœnæ talionis reus fit, c. *Calumniator*, 2. qu. 3. Sciendum verò, ſive accuſatorem, ſive teſtem qui calumnioſè alium in grave diſcrimen vel damnum adduxerit, teneri quoque in conſcientia ad ipſum liberandum ſubire par diſcrimen honoris bonorum & propriæ vitæ, eoque fine ſuam efficaciter retractare calumniam, ſi vel probabiliter ei profuturus ſit. Alioqui enim non tenebitur cum tanto ſuo damno, eoque fruſtratorio & inutili, juxta Sotum, Medinam, Navarram, Covarruviam.

IV. Ad ſufficienter probandum in judicio, reumque convincendum duo teſtes conformes & non ſuſpecti ſufficiunt, l. *Ubi numerus*, ff. de teſtib. & c. *Licet univerſis*, cod. tit. dicente utriuſque teſtamenti ſcriptura: *In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum*. Deuteron. 19. v. 15. Matt. 18. v. 16. Joan. 8. v. 17. 2. Cor. 13. v. 1. Hebr. 10. v. 18. Inquiſitiones criminum redigendæ ſunt poſtquam perfectæ fuerint in acta publica, ut ad eas quotieſcunque operæpretium fuerit poſſint Judices recurrere.

V. Gravis & admodum agitata quæſtio eſt, utrum unicus teſtis qui deponere poſſit in materia criminalis accuſationis aut denunciationis teneatur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire, necne? Affirmant Dominicus Soto, Azorius, eoſque ſequutus Bonacina in Decalog. diſp. 10. qu. 3. p. 3. n. 5. quia, aiunt, ſuppeditabit ſemiplenam probationem, ex qua poterit reus juridicè interrogari, carcere concludi, torqueri, unde plena tandem criminum cognitio elici ſolet. Item alioqui crimina impunitate gauderent & in perniciem humanæ ſocietatis pullularent. Ex oppoſito teneri verum ſilere judici interroganti affirmant Sylveſter v. *Teſtis*: Petrus Navarra lib. 2. de reſtitution. cap. 4. n. 167. & 168. Toletus lib. 5. cap. 40. n. 1. & 2. Reginaldus lib. 24. ſect. 5. n. 47. Joannes à Cruce in Directorio, addens iſto caſu interrogatum teneri dicere ſub mortali peccato & in ſuo ſenſu, ſe nihil horum ſcire. Tertiam ſententiam inſtituit & propugnat Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 6. n. 49. licere quidem unico teſti teſtificari, ſed ad id non teneri niſi ubi ageretur de reſarciendo gravi damno injuſtè illato, aut de impendenti malo avertendo, ſive

ſive communi, ſive privato. Quibus ſanè caſibus omnes conſentiunt unicum reſtem teneri revelare, etiam non interrogatum, neque citatum, niſi hoc ſciat per rei Sacramentalem Confeſſionem.

VI. Addit Martinus Navarra cap.25. n. 46.& 47. quem ſequitur Leſſius loco cit. ſi ſit peccatum occultum nec alteri damnoſum, & peccator jam ſit emendatus vel veroſimiliter ſpetetur quod poſt fraternam correptionem ſe emendabit, non teneri aliquem id manifeſtare Judici jubenti etiam ſub interminatione excommunicationis, donec fraternè corripuerit, & probabilius judicaverit correptum reum non ſe emendaturum. Cui favore videtur Matt. 18. v. 15.

VII. S. Thomas 2. 2. qu. 70. art. 1. multa docet circa jura teſtium quæ breviter recenſeo. 1. In manifeſtis criminibus & in iis de quibus infamia præceſſit teneri hominem petente ſecundùm ordinem Juris Superiore ſuo ferre teſtimonium in iis quæ ſcit. 2° In aliis verò, nimirum non manifeſtis, & ubi non præceſſit infamia aut alia notitia, etiam petente Superiore non teneri. 3. Teneri tamen manifeſtare etiam Superiore non petente, nec alia præhabita rei cognitione vel fama, ſi ea manifeſtatio ſit futura utilis ad liberandum eum qui patitur indebitam vexationem, vel ad impediendum grave malum, ſive commune, ſive privatum. 4. De illis quæ quis ſcit per pœnitentis Confeſſionem nullatenus ullo caſu eſſe teſtificandum. 5. In illis autem quæ homo ſcit commiſſa ſibi per ſecretum humanum ſeu naturale, diſtinguendum eſſe: vel illa vergunt in alienum grave damnum, ſive commune, ſive particulare; & hæc tenetur revelare, quamvis juraſſet ſe non revelaturum, quia hoc juramentum non obligat, cùm ſit contra bonos mores: vel ex oppoſito ſilentio nullum emergit damnum alienum, & ſic non poteſt prodere commiſſum ſibi ſecretum, quanvis non juraſſet id ſecretum ſervare, & Superior juberet revelare: nihil enim poteſt à Superiore præcipi quod bonæ fidei ac juri naturæ adverſetur. 6. Miniſtros altaris non poſſe ab ullo Judice vel Superiore compelli ad ferendum in cauſa ſanguinis teſtimonium.

VIII. Occurrunt aliquando caſus in quibus is qui reſponderet ad interrogantis mentem peccaret mortaliter, aut ſuo ſilentio ſalutem alterius ſibi commiſſam proderet. Titius innocens, quem maligni adverſarij perſequuntur ad necem ad me confugit, ut à me occultetur. Hoc ei debitæ charitatis officium præſto in meis ædibus. Adventant paulò poſt ejus adverſarij furore & armis inſtructi; ſciſcitantur à me num Titium viderim, num ſit intra ædes meas. Si taceam id ſilentium reputabitur affirmatio, irrumpent illi in domum meam, & relicto ad portam cuſtode ne miſellus evadat cæteri totam domum explorabunt & abditum facilè reperient atque repertum trucidabunt. Sanctus Auguſtinus in ſuis Confeſſionibus ſummoperè laudat induſtriam & felices ſucceſſus ſanctæ Monicæ matris ſuæ in conciliandis diſcordantium animis & ſedandis inimicitiis. At verò inter

odia

odia tam multæ naſcuntur ſuſpiciones novarum offenſionum , tam multæ ſuſurrationes & delationes à falſis & malignis diſcordantium amicis utrinque ex parte referuntur , præſertim inter fœminas ; quas tamen ſuſpiciones & ſuſurrationes ſæpe contingit eſſe veras , ut ſi mediatores exteriùs non ſe perinde gerant ac ſi ſuſpiciones & ſuſurros falſos eſſe crederent , atque id aliter eſſe perſuadere induſtriè non conentur , aut ſaltem longè diverſo animo ea quibus foventur aut récrudeſcunt odia, facta dictave fuiſſe quàm pars inimica crediderit , vix ullæ diſcordiæ ſedari & ad pacem componi poſſint. In judiciis tam ſæpe occurrunt conjecturæ ad præſumendum de crimine , quod tamen falſum ſit , ut ſi interrogatus reus innocens illas apertè fateatur , nec tamen poſſit aliter ſuam probare innocentiam , vel ſubiturus ſit ſententiam capitis , vel ſit tormentis lacerandus ad quæſtionem , quo fiat ut dimiſſus reliquam vitam tranſigat morte ipſa miſeriorem.

IX. Non tamen fidem habendam cenſemus quibuſdam ſanctis Eccleſiæ Patribus , qui mendacium officioſum licitum aſſerunt , in quibus ſunt S. Chryſoſtomus lib. 1. de Sacerdotio, & in homiliis 32. & 53. in Geneſ. & in epiſt. ad Olympiam : S. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. quem eundem locum eidem ſcribens exprobrat & impugnat S, Auguſtinus epiſt. 19. Caſſianus quoque in eundem lapidem offendit collat. 17.. cap. 15. 16. 17. & lib. 5. de inſtitut. renun. cap. 37. & cap. 39. Ex oppoſito S. Auguſtinus in illa epiſt. 19. aliiſque locis , præſertim tract. de mendacio ad Conſentium conſtanter aſtruit nullo quantumvis bono fine fas eſſe mentiri , eo quod jure naturali & divino mendacium ſit malum & indiſpenſabiliter prohibitum, nec licitum eſſe malum facere vt eveniant bona. Id quippe damnat Apoſtolus Rom. 3. v. 8. Quocirca dicit c. *Super eo* , de uſur. *Scriptura ſacra prohibet pro alterius vita mentiri.*

X. Mendacium definit S. Auguſtinus lib. 1. de mendacio, Falſam vocis ſignificationem cum intentione fallendi. Vocem hîc intelligendam latiùs eſſe pro quovis externo ſigno , etiam nutu, admonet S. Thomas 2. 2. qu. 100. art. 1. ad 2. nam & nutibus , ſicut voce mentiri homo poteſt. Idemque ſequenti quæſt. 111. art. 1. ſimulationem in factis externis dicit eſſe mendacium. Ibidemque reſp. ad 2. admittit ſimulationem utilem & licitam. Hanc verò Navarra in c. *Humanæ aures* , qu. 2. n. 10. ſic diſtinguit ab illicita , quatenus quidam ſine cauſa , nec curantes an mentiantur, aliquid ſeu verbis , ſeu facto ſimulant ineſſe quod non ineſt , vel non ineſſe quod ineſt. Illa verò ſit quâ quidam prudenter & juſta de cauſa, ſine dolo malo dicunt aut faciunt aliquid quod ſeparatum per ſe quidem falſum ſignificat , ſed ipſum aliquo ſubintellecto in mente dicentis aut facientis efficitur verum. Idem Navarrus paria dicit Enchirid. cap. 18. n. 8. Reliqua definitionis verba , *Cum intentione fallendi* , explicat Cajetanus ad dictum S. Thomæ locum 2, 2. qu. 100. art. 1. cum intentione dicendi falſum.

falſum. Sed ut conſtet quàm ſit vera regula juris : Omnis definitio in jure periculoſa eſt, l. *Omnis*, ff. de regul. jur. non ſufficiunt definitioni expoſitiones adductæ à S. Thoma & Cajetano, niſi addatur tertia ex Sylveſtro, v. *Mendacium*, ſub init. ſcilicet dicendi falſum aſſertivè : non enim involvit mendacium intentio dicendi falſum recitativè aut repræſentativè; neque mentiuntur qui falſum recitant ex aliena, & non ex propria perſona; neque ij qui fabulam aliquam aut hiſtoriam quaſi ex theatro vel ſcena repræſentant, tametſi perſonam repræſentent alicujus impoſtoris.

XI. Cùm ergo mendacium propriè ſumptum ſit jure ipſo naturæ illicitum hac ratione, quia ut ait S. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 22. *Verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat*; nullo caſu aut fine poteſt eſſe licitum, ne quidem ad ſalvandam hominis vitam, ut idem ait Auguſtinus tract. de mendacio, cap. 14. & Alexander Papa III. c. *Super eo*, de uſur. Conſequens eſt tot ſanctiſſimos & in Scripturis laudatiſſimos homines non fuiſſe reos mendacij quando vrgente aliqua juſta cauſa ita veritatem celare voluerunt, ut verbis uſi ſint ambiguis & amphibologicis; veris quidem ex ipſorum occulto ſenſu, quibus tamen intendebant auferre vel impedire periculoſam aut nocivam veritatis alterius cognitionem in mente auditorum. Cujuſmodi exemplum profert S. Auguſtinus Abrahæ dicentis ut ſe mortis diſcrimini eriperet, Saram eſſe ſuam ſororem, & volentis amovere ab aliis hanc planè veram perſuaſionem quod vxor ſua eſſet. In illo enim ad Conſentium tractatu diſertè exprimit, & res ipſa perſpicua eſt, ſciviſſe & voluiſſe Abraham ut Ægyptij aliter prorſus intelligerent Saram eſſe ſuam ſororem longè alio ſenſu quàm quem ipſe intra ſe in occulto concipiebat, quia ſi hac re Ægyptiorum intelligentia conformis fuiſſet latenti intelligentiæ Abrahami ſecundùm quam vera fuiſſet illa ſororis compellatio, futurum prævidebat ſe occiſum iri; quod tamen iſta æquivocatione & amphibologia vitare intendebat. Hoc ipſum ut ſuprà examinat S. Auguſtinus eo tractatu, præſertim cap. 12. & cap. 17. ſic loquens : *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non ſolùm iſta* (de Abrahamo & Sara) *verùm etiam ſi qua ſunt talia redigenda, ut aut quod eſſe creditur oſtendatur non eſſe mendacium; ſive ubi tacetur verum, nec dicitur falſum; ſive ubi ſignificatio verax aliud ex alio vult intelligi.* Idem S. Doctor ſic ait in quæſtion. in Geneſ. quæſt. 26. prout refertur in Decreto, c. *Quæritur*, 22. qu. 2. *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit ut diceret Saram ſororem ſuam, & non potiùs Deo commiſit, qui ſi vellet ejus pudicitiam apud Pharaonem ſervare poſſet. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici : ſoror enim dicitur quia filia fratris erat. Et in hoc oſtenditur quod nemo debet tentare Deum dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit quod potuit, quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperavit.* Hoc idem aliis paſſim locis repetit Sanctus Doctor. Itaque nulli dubium

eſſe debet uſum amphibologiarum ubi juſta urget ratio eſſe doctrinæ Auguſtinianæ. Idem ſentiendum quod de Abrahamo in aliis Sanctorum æquivocationibus docet Auguſtinus, ſcilicet licitas fuiſſe, & mendacij prorſus immunes, ut quum Jacob conſilio Rebeccæ matris perſuaſit Iſaaco patri ſe eſſe primogenitum ejus Eſau: quum Joſeph ſe arioſum & augurem eſſe coram fratribus aſſeveravit, & in toto illo ſanctæ viduæ Iudith apud Holofernem colloquio. Si quis autem Auguſtino rigidior velit illos venialiter peccaſſe, hoc ſaltem dici non poteſt de Angelo Raphaële aſſerente Tobiæ 5. ſe unum eſſe de filiis Iſraël, nomine Aſariam, filium magni Ananiæ; nec de Chriſto aſſerente ſine alio additamento, ſe neſcire diem judicii, Matt. 24. & Marci 13. aut fingente coram diſcipulis in Emmaus ſe longiùs ire.

XII. His ſuffragatur S. Gregorius Papa lib. 26. Moral. cap. 7. dicens: ***Humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant. Divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde.*** Nihil certè hac de re dilucidius dici vel ſcribi poteſt; & habetur in c. ***Humanæ aures***, 22. qu. 5. Sanctus tamen Iſidorus poſſet his opponi lib. 2. de ſummo bono, cap. 11. ubi ait: ***Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt ita hoc accipit, ſicut is cui juratur intelligit.*** Habetur in c. ***Quacunque arte***, 22. qu. 5. Sed hic locus eos percellit qui malâ fide ſoloque decipiendi & injuſtè nocendi animo pravam mentem ſuam obtegunt; non verò illos quos juſta & rationabilis cauſa cogit bonum quod mente gerunt propoſitum verbis ambiguis & in aliquo ſenſu veris diſſimulare. Iſtis verò non quadrat Iſidori, ſed Gregorij Magni anterior illa ſententia. Neque ego ſum hujus inter hæc apparenter adverſantia conciliationis author, ſed S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4.

XIII. Hoc denique poſt Auguſtinum & Gregorium aſſerunt communiter inter Scholaſticos & Summiſtas ſapientiſſimi, hoc addentes, in caſu neceſſitatis poſſe ſuſcipi delatum juramentum ad confirmationem occultæ illius verborum exteriùs prolatorum intelligentiæ. Nullum enim eſt ſine mendacio perjurium. Nullum verò hîc ineſſe mendacium frequentibus Sanctorum exemplis, & Sanctorum Doctorum Auguſtini, Gregorij & Thomæ Aquinatis authoritate probavimus. Ita Joannes Major antiquum Sorbonæ decus in 4. diſt. 15. qu. 18. quem allegat & ſequitur ſapientiâ & pietate ſpectabilis Doctor Navarrus in commenr. ad d. c. ***Humanæ aures***, & in manuali cap. 12. n. 8. & 9. Item Angelus v. ***Juramentum*** 5. n. 9. Sylveſter v. ***Iuramentum*** 3. qu. 2. Dominicus Soto lib. 8. de juſt. & jur. qu. 1. art. 7. ad 4. Cajetanus in 2. 2. qu. 70. art. 1. Adrianus Papa VI. in 4. qu. de ſigillo confeſ. Graffius 1. p. lib. 2. cap. 17. n. 9. Lopez 1. p. cap. 42. §. ***Iniuſtè rogatus à judice.*** Toletus lib. 4. cap. 21. & lib. 5. cap. 58. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 30. dub. 6. n. 15. Laiman lib. 4.

tract. 3.

tract. 3. cap. 14. n. 7. Bonacina tom. 2. diſp. 4. qu. 1. p. 12. & alij communiter, ipſeque Bartolus in l. fin. n. 7. ff. de quæſtion. Faverque c. *Vtilem*, 22. q. 2. ex S. Hieronymo deſumptus, hortante ad ſimulationem utilem & in tempore aſſumendam exemplo Jehu Regis Iſraël & Davidis.

CAPUT V.

Quandonam aliquis non tenetur teſtificari: & ad quid obligetur qui falſum teſtimonium dixerit.

1. ALIQUOS jam attigimus caſus quibus occurrentibus non tenetur aliquis teſtificari etiam requiſitus, citatus, & ſub pœna excommunicationis obteſtatus. Nimirum 1. ſi nulla præceſſit infamia aut indicia ad hanc revelandi obligationem ſufficientia, neque ſemiplena probatio. 2. Si quis rem cognoſcat per confeſſionis ſigillum. 3. Si ſciat per ſecretum naturale & fiduciarium ab ipſa parte quæ concilij vel opis implorandæ causâ ſuum aperuerit delictum; quo præſertim ſecreto tenentur Advocati, Medici, Chirurgi, obſtetrices, intimi amici. Secus verò ſentiendum ſi reus ſuam malam ſignificaſſet voluntatem ante admiſſum delictum; non enim fas eſt captare conſilium ad malè agendum. 4. Si quis probabiliùs credat non alios eſſe qui rem ſciant, adeout ſolus & unicus futurus ſit teſtis. Caſum iſtum Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 30. dub. 6. n. 3. extendit pariter ad illum qui rem novit cum aliis duobus aut pluribus teſtibus, quorum nemo adhuc teſtificatus ſit. Sed hanc extenſionem non admittendam duco, quamvis ibi Leſſius hanc eſſe communem doctrinam dicat. Si enim nemo teneretur primus teſtificari, magna ſequeretur criminum impunitas, & ex impunitate licentia; cùm in omni inquiſitione fieri aliter non poſſit quin aliquis teſtis primus deponat, ſublatoque primo teſte nullus dici poſſit vel eſſe ſecundus aut tertius. 5. Qui ſcit rem de qua inquiritur factam fuiſſe ſine culpa ſaltem mortali, ut ſi qui furti accuſatur rem ſubripuerit titulo juſtæ compenſationis; aut homicidium de quo inquiritur fuiſſe factum cum moderamine inculpatæ tutelæ. 6. Si ex revelatione ipſi teſti aut ei conjunctis perſonis grave damnum impenderet. 7. Si quis rem audivit à

levibus nec fide dignis hominibus. 8. Si quis ſit conſanguineus aut affinis delinquentis, argumento l. 4. ff. de teſtib. Quidam hoc limitant in ſecundo gradu, ſed plures cum Avila in quarto gradu incluſivè, uſque ad quem protenditur inceſtus & impedimentum nuptiarum dirimens. Et hoc æquitati & familiarum Gentilium expetendæ paci conſentaneum eſt: hinc tamen excipienda crimina Majeſtatis, aliáve quæ in publicam perniciem ſe propagarent. 9. Si quis ſit de familia & domeſticus ejus qui deliquit, juxta Angelum, Sylveſtrum & complures alios. Et utique veteri Romanorum jure ſervi compelli non poterant ut adversùs dominos teſtimonium ferrent, ut inter alios docet Cornelius Tacitus circa Libonis accuſationem ſub Tiberio Principe lib. 2. Annalium. Huc ſpectat lex 8. C. de teſtib. relata in c. *Si teſtes*, §. *Servi neque*, 4. qu. 3. 10. Si illi à quibus aliquis rem uti geſta eſt accepit, jam depoſuerunt; hujus enim ſupervacanea foret depoſitio.

11. Indubitatum eſt, calumnioſum teſtem aut falſum etiam per veri ſuppreſſionem in præjudicium partis, quanvis nihil falſum poſitivè protuliſſet, ut ſi ſiluerit reum contra quem teſtificatus eſt fuiſſe primùm injuſta conquerentis aggreſſione laceſſitum, non modò peccare mortaliter, tum propter injuſtitiam, tum ratione perjurij; ſed etiam teneri ad reparationem damni, ſi modò in iſtud efficaciter influxerit. Quod idcirco addo, quia fieri poteſt ut damnum efficaciter non cauſaverit, etſi graviſſimè deliquerit, ideoque reparare non teneatur. Si enim contingat ut anteriores teſtes admiſſi neque à reo recuſati ſufficienter eadem calumniâ reum oneraverint, adeout iſte addititius & ſupernumerarius condemnationem ab aliis dudum efficaciter cauſatam non auxerit, non poteſt cenſeri condemnationis author, neque obligatus ad eam reparandam. Aliud tamen judicandum ſi teſtis iſte in commune cum aliis qui præceſſere teſtibus, aut cum actore ipſo ſeu accuſatore conſpiraſſet: ſic enim efficaciter in damnum ab accuſatore & præcedentibus teſtibus illatum contribuiſſet, ſingulique eorum inſolidum tenerentur id omne damnum reſarcire, tum honorarium, tum pecuniarium. Similis ratio & deciſio eſt in eo Iudice vel Conſiliario qui præcedentium injuſto judicio ſuum addidit ſuffragium, ſi nullâ habitâ communi conſpiratione ſuffragia præcedentia erant in ſufficiente ad validum judicium numero, neque cauſam dedit anterioribus injuſti ſuffragij, & ſi reliquis inſequentibus Conſiliariis exiſtentibus unà cum eo in ſufficienti numero ad elidenda anteriorum ſuffragia non fuerit author injuſti ſuffragij. Ita Navarra in manual. cap. 17. n. 18. Leſſius lib. 2. cap. 30. d. 7. Bonacina tom. 2. diſp. 10. qu. 3. p. 3. n. 15. & S. Antoninus citans & ſequens Paludanum & Ricardum; cujus Sancti Archiepiſcopi verba illa ſunt: *Si ſine conſilio vel mandato fuiſſet nihilominus facta rapina vel damnificatio, & nihil amplius per illa eſt additum, non tenentur niſi quantum ad eos ex rapina pervenit. Si verò aliquid aliud ex mandato vel*

vel conſilio factum eſt, ad illud amplius tenetur inſolidum. His omnibus
facem præiulit S. Thomas in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 5. ad 3. quæſtiun-
culam: ubi duo iſta tradit neceſſe eſſe concurrere, ut conſulens teneatur
ad reſtitutionem: *Primò ut probabiliter credat conſilium ſuum fuiſſe efficax;*
deinde quod ſine eo injuſta ablatio commiſſa non fuiſſet. Atqui eadem mili-
tat ratio non modò in conſulente, ſed etiam in alio quovis cooperante in
damnum, qualis eſt teſtis.

III. Porrò nulla & futilis ratio eſt eximendi ab obligatione reparan-
di damnum illatum, ſi quis dicat: Si hoc damnum non intuliſſem alius
indubitatè hoc idem intuliſſet. Cùm enim omne damnum injuſtè cau-
ſatum authorem ſuum obliget ad reſtitutionem, nihil inde ſequitur, niſi
hoc unum: Si damnum me nullum inferente alius id intuliſſet, immu-
nis eſſem ab onere reparandi, quod alter damnificans in ſe unum tran-
ſtulit; ſed quia præveni alterius malitiam, illa obligatio mihi uni incum-
bit: ille verò cujus malitiam præveniendo inefficacem reddidi nulli eſt
obnoxius reſtitutioni.

IV. Evenit nonnunquam ut teſtis in judicio falſitatem alteri dam-
noſam dicat, putans tamen ex memoriæ confuſione verum ſe dicere. Iſti
difficultati reſpondet S. Thomas 2. 2. quæſt. 70. art. 4. ad 1. quem ſequi-
tur ibi Cajetanus & S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. Sylveſter v. *Teſtis*,
quæſt. 8. ſub fin. Dominicus Sotus lib. 5. de juſt. quæſt. 7. art. 4. ad 1. Na-
varr. in manual. cap. 25. num. 40. & paſſim recentiores, ſi teſtis ejuſmodi
moralem ad recordandum & teſtificandum adhibuerit diligentiam, excu-
ſari à mortali culpa. Quibus addunt locis citatis Cajetanus, & Sotus, &
Reginaldus lib. 24. cap. 3. ſect. 5. num. 45. eſſe quoque immunem ab obli-
gatione reparandi damni exinde ſequuti. Non enim tenetur ex re accc-
pta, cùm nihil alieni retineat. Neque ex conventione ulla, neque ex in-
juſta damnificatione, cùm ſit à culpa immunis, quia ejus memoriæ lapſus
eſt merè naturalis, ut ſupponitur, eoque tempore invincibilis. Sed ſi in-
tervenerit aliqua in credendo levitas, aut in præmeditando negligentia
venialis, vult ibidem Soto teneri ad reſtituendam aliquam damni partem
pro modulo culpæ hujus venialis.

V. Idem tamen poſtquam ſe falſum depoſuiſſe animadverterit, tene-
tur partem pro qua teſtificatus eſt admonere ut reſtituat. Sed ſi pars ne-
glexerit, aut neglectura certò prævideatur, debet ſuum teſtimonium co-
ram Judice revocare, ſive in continenti, quod unum approbat c. *Prete-
rea*, in fin. de teſtib. cogend. ſive etiam ex intervallo, quod videtur eod.
cap. rejici, quia tunc facilè præſumitur ad hoc inductus ab ea parte cujus
intereſt. Sed Gloſſa ibid. v. *Incontinenti*, & Oſtienſis, & Joan. Andreas
hoc relinqui volunt arbitrio & prudentiæ Judicis expendentis qualita-
tem perſonæ retractantis cum aliis circumſtantiis ad admittendam vel
rejiciendam quæ ex intervallo fit retractationem: ſaltem valebit retracta-
tio

tio ad debilitandam priorem falſitatem. Reginaldus tamen loc.cit. ejuſmodi teſtem eximendum cenſet ab hac apud Judicem retractatione poſt intervallum, ſi ei periculum exinde aliquod probabiliter formidetur, cùm ſupponatur falſum ex animi errore inculpabili depoſuiſſe; ubi enim damnificatio fuit inculpata, nullus eſt pœnæ aut obligationi reſtituendi locus, ſi quis inde ditior non evaſerit, juxta legem 1. Cod. de pet. hæredit.

VI. Ubi verò teſtis malitioſè falſum depoſuiſſet tenetur omne inde reſultans damnum reparare etiam cum propriæ vitæ periculo. Atque ita ſi ex falſa depoſitione reus verſetur in periculo vitæ, tenetur teſtis ſicut & calumnioſus accuſator Judicem certum facere de calumnia & falſitate, omnemque operam adhibere ut reum eripiat etiam cum periculo propriæ vitæ: nam in pari diſcrimine potior eſt innocentis conditio quàm calumniatoris aut alterius qui ſuâ malitiâ immeritum hominem in id periculum adegit. Navarra cap.15. v.17. Quo loco addit eum qui aliquem occidit, de quo alius accuſatus & incarceratus periclitatur de ultimo ſupplicio, non videri obligatum ſeipſum prodere cum pari periculo. Id ego non aliter approbaverim niſi quando homicidium factum fuiſſet ſine delicto mortali, ut ſi occidiſſet ſe vel ſua adverſus aggreſſorem defendendo; alioquin magis approbaverim contrariam Medinæ ibidem à Navarra citati opinionem, ut teneatur injuſtus occiſor ſeipſum deferre ad innocentem falsò accuſatum eripiendum diſcrimini. Ratio quà ſuadeor hæc eſt, quia ubi par imminet periculum, juſtitia exigit ut innocens eripiatur cum periculo & damno delinquentis, ſi aliter occurri non poſſit. Præterea poteſt ea cautio adhiberi quâ delinquens ſe periculo ſubducat; præparatis enim omnibus ad fugam requiſitis poteſt apud publicum notarium coram teſtibus ſuum prodere ſcelus ad eripiendum diſcrimini quem ſcit innocentem, & mox fugam capeſſere. Aut etiam poteſt per privatam ſcripturam à ſe & fidis teſtibus ſubſignatam rem uti eſt reverà declarare, & Presbytero quaſi Confeſſario pro ſuæ conſcientiæ quiete mandare, ut poſtquam fugam capeſſiverit ſcriptum illud apud Judicem conſignet, qui actum Presbytero juridicum expediat ejus conſignationis. Legimus de Sancto Conrado Placentino ipſum adhuc venationi feratum & ſecularibus oblectamentis addictum juſſiſſe aliquando vepres in quibus feræ latitabant ſuccendi, ſed perlatum vento ignem ultrà quam voluit proximos agros fœdo incendio devaſtaſſe. Cumque homunculus ex infima plebe hujus incendij ſuſpicione captus & vi tormentorum factum quod non commiſerat confeſſus damnatus ad ſupplicium fuiſſet, tum demùm Conradum conſcientiâ excitatum ſe reum palam confeſſum fuiſſe & divenditis facultatibus ſuis illata damna compenſaſſe, redactumque ad extremam paupertatem humanis rebus nuncium remiſiſſe.

VII. Quum agitur de avertendo publico imminente damno gravi, vel

vel de liberando particulari reo ob gravem calumniam in cauſa criminis periclitante, non excuſant prædictæ cauſæ ab obligatione teſtificandi, exceptâ notitiâ per Sacramentalem Confeſſionem habitâ, aut gravi damno imminente illi qui teſtimonium ferret. Vide S. Thomam 2. 2. qu.70. art.1. Sylveſtrum v. *Teſtis*, §. 8. Sotum lib.5. de juſtitia, quæſt. 7. art.1. Nâvarram cap.18. num.34. Toletum lib.5. cap.59. num.2.

VIII. Poſtremò circa probationem per teſtes ſic decernit Ludovici XIV. Conſtitutio anni 1667. tit. 20. art. 5. *Si in una eademque inſtantia pars multas formet petitiones, de quibus nulla extet probatio, aut probationis initium per ſcripturam, illaque petitiones ſimul conjuncta ſummam excedant centum librarum, iſta non poterunt teſtibus verificari, quanvis ſint diverſa ſumma ex differentibus cauſis vel temporibus provenientes: hoc tamen excepto ſi jura procederent ex ſucceſſione, donatione, aut alioquin ex differentibus perſonis.* Si igitur pars ad probationem per teſtes admitti prohibetur, multò minùs admitti licebit ad verificandum proprio juramento.

CAPUT VI.

De reo criminis.

I. REus à Judice quidem, ſed non juridicè, hoc eſt non ſecundùm juris formas, ſeu non ſervato juris ordine interrogatus de crimine, non tenetur ipſum confiteri. Iſta aſſertio quæ Doctorum communis eſt, colligitur & probatur ex c. *Qualiter & quando*, & c. *Cum oporteat*, & c. *Inquiſitionis*, de accuſationibus. Idque docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 69. art. 2. his verbis: *Non tenetur aliquis omnem veritatem fateri, ſed illam ſolam quam ab eo poteſt & debet requirere Judex ſecundùm ordinem juris.* Hinc ſequitur reum interrogatum à Judice, ſed non ſecundùm ordinem juris poſſe veritatem diſſimulare, non tamen mentiri ei licet ullo caſu, ſed ambiguè reſpondere, atque à Judice juſſum jurare, ſed non ſecundùm Judicis injuſtè adigentis mentem; nec enim alius ſupereſt reo injuſtè adacto recurſus. Silentium enim poſt unam & alteram interrogationem continuatum pro confeſſione reputaretur, aut certè reum tormentis ad quæſtionem ſubjiceret. Require quæ ſuperiore capite hac de re pleniùs circa teſtes de illis quæ obtegere te-

nentur interrogatos diſputavi. Docet verò ibidem S. Thomas, quem paſſim alij ſequuntur, tribus eventibus Judicem ex ordine juris interrogare. Primùm ſi præceſſit infamia contra reum circa id crimen, eaque ſit legitimè per duos teſtes probata omni exceptione majores, & quæ nullatenus orta appareat ex malevolentia. Secundò ſi reus urgeatur gravibus indiciis, circumſtantiis & conjecturis. Tertiò ſi contra ipſum unus teſtis non ſuſpectus depoſuerit, quod vocatur ſemiplena probatio. Similiter non tenetur reus confiteri, ſi dubius eſt an Judex interroget ex juris ordine. Nemo enim ſuperiori tenetur obedire cum gravi ſui vel alterius damno, niſi conſtet eum legitimam ad hoc habere authoritatem: & quia in dubiis favendum eſt reo, c. *Cùm ſunt*, de regul. jur. in 6.

II. Cenſent aliqui reum agnoſcentem ſe legitimè & juridicè interrogari, non peccare pluſquàm venialiter ſi crimen diffiteatur, quando pœna temporali plectendus eſſet; ſed peccare mortaliter ſi pœna ſpiritualis eſſet infligenda, ut eſt excommunicatio. Ita Panormitanus in c. *Cùm ſuper*, de confeſſis. Sylveſter v. *Confeſſio delicti*, qu. 1. Angelus eod. verbo, num. 1. Armilla eod. v. num. 8. aliique. Verùm communior & approbatione dignior atque in praxi ſequenda ſententia eſt, teneri quæcunque immineat pœna Judici interroganti confiteri. Ita S. Thomas 2. 2. qu. 69. art. 1. Cajetanus ibid. Covarruvias pract. qq. quæſt. 23. Navarra cap. 25. num. 23. Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12. Quilibet enim obedire tenetur ſuperiori legitimè præcipienti. Et Iudex hac in parte habet non tantùm jus, ſed etiam obligationem interrogandi & verum eliciendi ex ſuo officio. Ideoque reus diffitens peccat mortaliter non ſolùm ob perjurium, cùm in juridica interrogatione non aliter reſpondere poſſit quam ex Iudicis mente; ſed alio quoque ex capite, quanvis non juraret, quatenus in re gravis obligationis non obtemperat Superiori juſtè præcipienti.

III. Confeſſarius rei juridicè interrogati, ſed renuentis ſuum coram Iudice crimen fateri, operam debet quoad poteſt adhibere ut reus ſuum illud crimen Iudici interroganti manifeſtet; ad hoc enim teneri multò probabilius eſt: ſed ſi hoc ei perſuadere nequeat, admonet Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 16. eſſe reum fateri coram Iudice renuentem nihilominus abſolvendum, eo quod non improbabile judicet eum non peccare mortaliter. Cauſas verò probabilitatis in favorem rei diffitentis adducit iſtas. Primò quia graviſſimi Authores ſupra citati, Panormitanus, Angelus, Sylveſter, Armilla & alij eximunt reum ab hac obligatione, dummodo ſpes affulgeat, poſſe diffitendo evadere condemnationem. Secundò quia humana præcepta debent eſſe humanæ conditioni conſentanea. Difficillimum verò videtur eum qui ſperat evadere ſe gravis pœnæ, aut etiam mortis condemnationi ſua confeſſione addicere. Tertiò quia nemo ad teſtimonium

ſtimonium contra conſanguineos ſuos ferendum cogi poteſt, l. 4. ff. de teſtib. Ergo multò minùs contra ſeipſum. Quartò quia neque tenetur quis contra alium teſtificari, ſi ex hoc ipſo incumbat ei ſuiſve gravis alicujus damni periculum, ut unanimiter ſentiunt Doctores, Navarra cap. 25. num. 50. Covarruvias pract. quæſt. cap. 18. Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 6. At reus iſte non tam periculum quàm certitudinem extremi mali ſuſtinet fatendo apertè crimen. Quintò quia lex *Nimis grave*, C. de teſtib. decernit, *Neminem teneri contra ſe exhibere id per quod ſibi negotium fiat*. Nihil autem durius eſſe poteſt quàm ut qui aliunde ſperat evadere incolumis cogatur arma Judici proferre, quibus eum jugulet. Sextò quia eſt receptiſſima & communis Doctorum conſenſio reum criminis ſive ante, ſive poſt condemnationem capitalem poſſe de carcere effugere, & hac ratione ſe condemnationi ſubtrahere. Hoc docent S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 4. Cajetanus ibid. Sotus lib. 5. de juſt. q. 6. art. 4. Covarruvias lib. 1. variar. reſolut. cap. 2. num. 11. Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 5; quanvis ex fuga damnum commentarienſi obveniat, atque etiam carcere penitus pertuſo reliqui ſimul detenti evaſuri ſint. Ergo multò magis videbitur eidem criminis reo licitum eſſe apud Judicem ſuum crimen inficiari eodem modo quo poſſet ſi non juridicè interrogaretur, cùm agatur de pari evitando ſupplicio, cùm evadere licitum ſit reo juridicè convicto, & multò minùs in alios incommodum reſultet ex inficiatione quàm ex carceris effractione. Iſta quidem probabiliter profert Leſſius, ſed cum idem multò aſſerat eſſe probabiliorem ſententiam oppoſitam, nego licere ſive iſti reo juridicè interrogato diffiteri, ſive Confeſſario reum ſic malè affectum abſolvere. Eſt enim contra jus naturale ac bonam fidem ſi quis ubi ſubeſt periculum mortalis culpæ opinionem eligat minùs probabilem & minùs tutam in conſcientia, relinquendo probabiliorem ſimul & tutiorem. Sed prudens Sacerdos recuſabit abſolvere reum, utpotè indignum, ſimulque præſtolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur; dimiſſus porrò non tenebitur poſthac apud Judicem confiteri, ſed ei ſola Sacramentalis Confeſſio cum ſatisfactione ſufficiet ad ſalutem: vel econtrè reus non confeſſus condemnabitur, eoque caſu cum nihil ſuperſit quod ampliùs metuat, neque poſſit ſemel facta condemnatio augeri, Confeſſarius illum faciliùs ad confitendum judicialiter ſcelus ſuum adiget; ad hoc enim obligatur quandiu eſt ſub juridica poteſtate detentus. Poſtquam verò reus huic ſatisfecerit obligationi, tum demùm illum Sacerdos ſacramentaliter abſolvet.

IV. Denique de reo criminis Clerico Eccleſiaſticum habente beneficium, utrum & qua ratione poſſit ſuum abdicare in alterius favorem beneficium, gravis eſt & illuſtris quæſtio, quæ hac diſtinctione reſolvenda eſt. Criminum alia inducunt beneficij vacationem ipſo ſolo facto, alia verò non niſi per Judicis ſententiam. Atque in his ultimis, non autem in

 prioribus

prioribus illis poteſt reus ſuo Beneficio apud Papam vel Legatum renunciare in alterius favorem ante ſuæ condemnationis ſententiam ; quinetiam poſt ſententiam , dummodo ſit per appellationem ſuſpenſa: quibus etiam caſibus poteſt apud Ordinarium ſimpliciter reſignare. Hæc docent Rebuffus in praxi, tit.de modis amit. benef. num.52. & tract.de pacif.poſſeſſ. num.362. & ſeqq. Probus in addit. ad Gloſ. pragmat. ſanct.tit.de collationib. v. *Diſponere* , addit. 12. Boërius deciſ. Burdegal.200. Mainardus deciſ. Toloſ.61. Papo Notariorum p.3.lib.8. tit.1. de interdictis & action. poſſeſ. Mornacius ad tit. ff. de his qui not. infam. Bengæus tit.quibus mod. vac. aut amit. benef. §.6. num.16.17.18. & 19.

V. Crimina ipſo ſolo facto, & ante Judicis ſententiam inducentia Beneficij vacationem ſunt quædam attrociora , in quibus cenſentur crimen læſæ Majeſtatis in primo capite, aſſaſſinium, ſodomia. In his vacat Beneficium ipſo quo admiſſum eſt momento, etiam ante accuſationem, nec valet poſt delictum facta reſignatio , & poteſt quilibet non incapax clericus impetrare , dummodo ſive ab initio , ſive ex poſtfacto conſtet de ſcelere. Homicidium quod non comitantur atroces circunſtantiæ,quales reperiuntur in aſſaſſinio, parricidio, non inducit ipſo facto vacationem , ſed expectanda eſt Judicis ſententia. Siquidem decernit c. *Ex literis* , de exceſ. Prælat. Prælatum qui conſilium furem quendam ſuſpendendi dederat , & executioni ſuam præſentiam corporalem exhibuerat incurriſse irregularitatem ex crimine homicidij ; ideoque mandat eum admoneri ut Epiſcopatui cedat , aut ſi detrectet , eum per ſententiam deponi jubet , aliùmque ejus in locum canonicè eligi. Sed clariùs & expreſſiùs decernitur in c. *Henricus,* de cler. pugn. in duello , Henricum Presbyterum qui per tertiam perſonam fecerat alium occidi , deponi ab Ordinum ſacrorum exercitio ; illi tamen miſericorditer Beneficium conſervari. Et in c. *Studeat,* diſt.50. mandatur ut ſi probetur ex percuſſione per Sacerdotem facta mortuum fuiſse Diaconum, Sacerdos à ſacris arceatur : ei tamen Beneficium ad victum concedatur.

CAPUT

CAPVT VII.

De Beneficiorum poſſeſſorio & petitorio judicio.

I. IN titulo Beneficij duplex cauſa ſpectari ſolet, poſſeſſionis ſcilicet & proprietatis. Clement. unica de cauſis poſſeſ. & propriet. Inde duplex actio ratione Beneficij competit; altera quæ poſſeſſorium ſpectat; altera quæ petitorium. Et priùs quidem tractatur cauſa poſſeſſorij quàm petitorij, ut ex rubricis conſtat de ordine cognit. Actiones verſantes circa poſſeſſorium dicuntur interdicta propter intentatam prohibitionem, ne quid fiat quod poſſeſſioni obſiſtat, *Defenſes de troubler en la poſſeſſion.*

II. Duæ verò ſunt poſſeſſoriorum interdictorum ſpecies, nimirum retinendæ poſſeſſionis, aut ejuſdem recuperandæ: hoc eſt, ut qui turbatur, conſervetur in poſſeſſione, quod eſt interdictum *Vti poſſidetis*, Gallicè *Complainte en cas de ſaiſine & nouveauté contre celuy qui fait le trouble:* aut ut de poſſeſſione pulſus in eandem reſtituatur; ſpoliatum enim ante omnia reſtitui jubet c. *Oportet*, 2. q. 2. & c. *Redintegranda*, 3. qu. 1. & totus tit. de reſtit. ſpoliat. Iſtud vocatur interdictum *Vnde vi.* Primum illud interdictum *Vti poßidetis*, ſeu retinendæ poſſeſſionis, attenditur in poſſeſſione quæ toto ultimo qui præceſſit anno, neque vi, neque clam, neque precario proceſſit, l. 1. §. 4. ff. uti poſſidetis. Sed interdictum *Vnde vi*, ſeu recuperandæ, quamlibet etiam minoris temporis quàm anni poſſeſſionem complectitur & tuetur, l. *Qui momentaria*, C. unde vi. Porrò in cauſis interdicti retinendæ, ſeu uti poſſidetis, evenire ſolet ut litigans vterque ſit ſimul actor & reus, l. 2. ff. de interdictis.

III. Tametſi cauſam poſſeſſionis & proprietatis ab uno & eodem Judice terminandam eſſe decernat c. 1. de cauſa poſſeſ. & propriet. oppoſitum tamen fieri ſolet quoad cauſas Eccleſiaſticas in Gallia, ut lis de poſſeſſione Beneficij agitetur apud Regios Judices; de proprietate autem Beneficij contendatur apud Iudices Eccleſiaſticos. Ad petitionem enim Caroli VII. Franciæ Regis reſcripſit Pontifex Martinus V. agitari poſſe cauſas poſſeſſorias Beneficiorum, & judicari apud Regias Curias, ſolo reſervato petitorii judicio Eccleſiaſticæ cognitioni. Refertur hoc Pontificium diploma à Guidone Papæ qu. 1. & à Ioanne Feralto de jurib. & privilegiis Franciæ Regum, privilegio 11. Dicit tamen ibi Guido Papæ hanc

Regiarum Curiarum cognitionem circa beneficiorum poſſeſſionem limitari ad interdicta retinendæ aut recuperandæ, nullatenus verò circa interdicta acquirendæ poſſeſſionis. *De poſſeſſorio autem* (inquit) *adipiſcendæ in beneficialibus, non conſuevit Curia cognoſcere, quia plus habet petitorij.* Iſtudque adeò verum eſt, ut Gallicani Juriſconſulti Guidonis Papæ Scoliaſtes Ferretius ad quæſt. 1. & 71. & Antonius Deſpeiſſeus tom. 3. tract. de benef.eccleſ.tit. ult. doceant nullatenus aſtringi Judicem Eccleſiaſticum eidem parti petitorium decernere cui Regius Judex poſſeſſorium antea adjudicaverit; ſed poſſe illum de poſſeſſione deturbare adjudicando petitorium parti oppoſitæ: neque prætereà licere ex hujuſmodi Eccleſiaſtico judicio tanquam ab abuſu provocare, quanvis ex iiſdem titulis & ſcripturis cauſæ poſſeſſionis & petitionis fuerint judicatæ. Poſſeſſorium enim ſummariè ac per proviſionem judicatur, juxta edicta Caroli VII. anni 1453. art. 83. & Caroli VIII. anni 1493. art. 58. At verò petitorium pleniori cognitione & indagine dijudicatur. Idemque Deſpeiſſeus profert Senatuſconſultum Curiæ Toloſanæ quo appellatio quaſi ab abuſu rejecta in ſimili cauſa fuit. Prætereà ubi ſemel adjudicatum fuit per Eccleſiæ ſententiam petitorium, nullus ſupereſt pro poſſeſſorio recurſus ad Iudicem Regium. Ratio eſt, quia petitorium trahit ad ſe poſſeſſorium. Hoc docet Ioannes Galli Regius in Senatu Pariſienſi Advocatus quæſt. 131. idque Senatuſconſulto confirmat in cauſa Rectoris Prioratus Caldifontis. Idemque quæſt. 145. ſic ait: *Curia non vult cognoſcere de jure ſpirituali, vel de collatione beneficiali ad Epiſcopum pertinente.*

IV. Itaque exceptis beneficiis in regalia vacantibus quorum petitorium æquè ac poſſeſſorium ex Regiis Edictis & Gallicano uſu ſpectat ad Senatus Regij cognitionem, juriſdictio circa petitorium in cauſis Eccleſiaſticis reſervanda eſt Eccleſiæ cognitioni. Collatio verò Beneficiorum tota Prælatis Eccleſiæ ita competit ut ſine ſacrilegio non poſſit ab alio quoquam uſurpari. Reges Chriſtianiſſimi iſtud Prælatorum Sanctæ Eccleſiæ jus inviolabile eſſe caverunt. Sanctus Ludovicus in ſua pragmatica ſanctione: *Statuimus* (ait) *& ordinamus ut Prælati regni noſtri patronique beneficiorum collatores jus ſuum plenarium habeant, & unicuique ſua juriſdictio ſervetur.* Carolus etiam VI. in diplomate anni 1419. *Volumus & ordinamus Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas ad ſuas antiquas franchiſias & libertates reducendo quod Eccleſiis non electivis per præſentationes, collationes & inſtitutiones Ordinariorum quibus de jure communi ſeu conſuetudine pertinet, ſecundùm antiqua jura communia, Conciliaque generalia de perſonis idoneis providebitur.* Carolus verò IX. Edicto anni 1571. art. 11. edicit. *Non poterunt Ballivi, Seneſcalli, eorum Locum tenentes aliique Judices, neque noſtri Parlamenti Curia cogere Prælatos & collatores Beneficiorum ut conferant partibus Beneficia: ſed partes prætendentes remittent*

mittent ad illorum Prælatorum Superiores , ut ad illorum Prælatorum recuſationem ipſis partibus provideatur à Superioribus Prælatis ſecundùm jus. Hoc idem ſtatuit Henricus III. Bleſenſi Edicto, art. 64. & Melodunenſi art. 16. & Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1629. art. 22. Cùm verò Rotomagenſis Senatus hæc infregiſſet edicta, & citare auſus fuiſſet Sagienſem Epiſcopum ad dicendam cauſam cur recuſaret ad Beneficium quoddam admittere Jacobum Heccium Sacerdotem, Rex ad querelam Epiſcopi hanc citationem caſſavit in ſuo ſanctiore Conſilio, prohibuitque Senatui cognitionem deinceps talium ab Ordinariis recuſationum, & Jacobum remiſit ad Metropolitanum alioſve Superiores, juxta ſanctorum Canonum præſcripta, qui cognoſcerent de jure quod ipſe ad eam Præbendam prætendebat, & de cauſis recuſationis Epiſcopi, an. 1630. Julij 31.

CAPUT VIII.

Alij proponuntur caſus, in quibus Iudices ſeculares de Clericus & cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere ſolent in Regno Galliæ.

I. NON ſolùm de beneficiorum poſſeſsorio judicant Officiales Regni, ſed etiam de petitorio in illis beneficiis quæ vacant in Regalia, hoc eſt dum vacat Sedes Epiſcopalis in diœceſibus in quibus hæc invaluit conſuetudo. Itemque in illis Beneficiis, de quibus Reges Franciæ ſolent pleno jure providere tanquam fundatores & patroni. De horum namque petitorio ſolus Rex & Parlamenti Pariſienſis Curia diſponit ſecundùm Ludovici XI. edictum anni 1464. & alterum Ludovici XIV. anni 1667. tit. 14. art. 19.

II. Clerici, quibus competit jus declinatorium ad Eccleſiaſticum Iudicem ſoli illi cenſentur in Gallia qui ſunt ordine ſacro ſaltem Subdiaconatus initiati, necnon quilibet alij tonſurati, dummodo habitum & tonſuram geſtent clericalem, ſimulque ſcholaſtici ſint aut beneficiati, aut alicujus Eccleſiæ obſequio mancipati, ut præſcribitur Caroli IX. edicto Molinenſi, art. 4. & 8. In Gallia quoque per matrimonium amittitur privilegium clericale, & Beneficium antè poſſeſſum ipſo facto vacat ex veteri Philippi III. Conſtitutione. Quanvis autem cap. 1. &

c. *Quod à te*, & c. *Joannes*, de cler. conjug. dicant clericos conjugatos eſſe Beneficiis privandos, hoc intelligendum eſt de poſſeſſione Beneficiorum non abdicata, cùm jam vacaverint ipſo jure ex hora initi matrimonij.

III. Conſuetudo tamen Gallicana clericos quanvis fori privilegium habentes non eximit in multis caſibus à laïcorum juriſdictione. In cauſis quidem perſonalibus illos eximit, ſed non in realibus. In criminibus quoque privilegiatis non eximit eoſdem, ſed eximit in aliis delictis. Hæ conſuetudines probandæ ſunt veterum Iuriſconſultorum Regni teſtimoniis, ut oſtendatur earum antiquitas. In primis Aufrerius Toloſani Senatus Præſes in addition. ad repetition. Clement. 1. de offic. jud. ordin. *Clerici* (inquit) *non poſſunt de crimine coram ſeculari Iudice conveniri, nec valet conſuetudo contraria: propter quod Rex & Officiarij ejus debent habere facultatem iudicandi & puniendi Clericos in certis caſibus quos privilegiatos appellant. De hac Rex & Officiarij ejus ſunt in poſſeſſione & ſaiſina à tanto tempore cujus initij memoria non exiſtit; quod tempus immemoriale idem operatur ac privilegium.* Hæc Aufrerius. Præterea Guilielmus Benedicti olim Conſiliarius in Senatu Burdigalenſi, in repetit. ad c. *Raynutius*, v. *Et uxorem nomine Adela*, num. 432. eadem dicit, & ſimul exponit quæ ſint privilegiata crimina. *In hoc Regno* (inquit) *Judices Regij in tribus caſibus contra clericos procedunt, & de exceſſibus eorum cognoſcunt, ac etiam corrigunt. Primùm ubi crimen à clerico commiſſum qualitatem habet attentati in odium litis pendentis civiliter coram Iudice ſeculari, ubi cognitio civilis ad eum pertinet, ut in poſſeſſoriis omnibus. Pariter ſi contra clericos in teſtes productos dentur objectus de crimine, poterit Iudex cognoſcere; & ſi probentur, eos à teſtimonio repellere. Similiter eos punire ſi falſum teſtimonium depoſuerint, aut aliàs ejus auctoritatem vel aures offenderint, pœnâ quidem pecuniariâ, non corporali. Secundò de omni crimine privilegiato, ut ſunt leſa Maieſtatis, falſa moneta, infractio Salvagardiæ Regiæ, vel aſſecuramenti briſati, vel ſi clerici manum regiam appoſitam violaverint. Inter quæ crimina eſt portus armorum, quod intelligendum eſt de portu in turma, ſi in forma belli arma moveantur, & ex delicto ex eo ſequuto: aliter ſi eſſet privatus inſultus. Tertiò ubi clericus officium ſeculare gerens delinquit in officio, puniri poteſt per captionem temporalitatis ac venditionem bonorum mobilium, & ſuſpendi aut privari officio.* Hæc Benedicti. Tertium porrò iſtud caput refert Franciſcus I. in Edicto ſuo de monetis anni 1540. ad Papæ Indultum. *Secundùm Pontificis* (inquit) *Indultum noſtraſque Ordinationes, ſi aliqui deprehendantur delinquentes in ſuis officiis, privandi ſunt privilegio clericali, neque in caſu delicti admittentur allegationes eorum Clericatus.*

IV. Ille idem Toloſanus Præſes Aufrerius loco citato conſuetudinem in Franciæ Regno pridem receptam, quâ Clerici in civilibus cauſis

conveniri

conveniri ſolebant coram Iudicibus ſæcularibus reprobat his verbis : *Clerici in cauſa civili etiam volentes de iure non poſſunt coram ſeculari Iudice conveniri, contrariâ conſuetudine non obſtante.* Approbat in hoc juris communis diſpoſitionem quæ habetur paſſim in Decreto,& in toto tit.de foro compet. Cæterùm in Gallia jam inde à multis ſeculis invaluit uſus ut diſtinguantur cauſæ reales à perſonalibus, adeout in perſonalibus quidem gaudeant Clerici privilegio fori Eccleſiaſtici, non verò in realibus. Sic verò decernit Philippi Pulcri Conſtitutio anni 1303. *Perſonæ Clericorum non compellantur in foro ſeculari ſuper actionibus merè perſonalibus litigare.* Reales cauſæ in quibus conſuetudo Gallicana clericos ſubjicit ſecularium Judicum cognitioni reducuntur ad civiles merè pecuniarias ac profanas, neque extendi debent ad ſacras & Eccleſiaſticas, quæ exceptis merè poſſeſſoriis pertinent ad forum Eccleſiæ. Guilielmus Benedicti Conſiliarius in Parlamento Burdigalenſi loco cit. num.410. ſic loquitur: *In actionibus merè perſonalibus, civilibus & pecuniariis, ut de illis Officiarij Regis cognoſcant in clericos non valet conſuetudo, nec Iudici ſeculari dare poteſt juriſdictionem etiam de conſenſu litigantium, nec aliquid operatur permiſſio Epiſcopi. Imò Epiſcopus debet prohibere clericis coram ſecularibus litigare in actione perſonali.*

V. Joannes Faber olim Regni Franciæ meritiſſimus Cancellarius in ſuis commentariis Inſtitutionum, tit. de action. §. *Item Serviana*, diſtinguit cauſas Clericorum perſonales quas ſolis attribuit Judicibus Eccleſiæ, à cauſis realibus & hypothecariis quæ realibus accenſentur; & iſtas ad ſeculare judicium aſſerit pertinere. Manſuetus item Gallicanus ſcriptor in ſua Praxi forenſi, tit. de Judicibus & eorum juriſdictione, ſic ſcribit: *Item ſciendum quod clericus ſolutus in cauſa aſſecurationis non tenetur reſpondere coram Iudice laïco, nec etiam in actione perſonali, ſed eſt dimittendus coram Iudice Eccleſiaſtico. Secus in actione reali, vel ſi agatur ad agnitionem ſcedulæ manu ſua ſcriptæ vel ſignatæ, quia in his non poteſt declinare forum Iudicis temporalis. Et idem in cauſa exceſſus vel delicti, quando caſus eſt privilegiatus, ut in ſalvagardia fracta vel in aſſecuramento briſato. Et tunc concludendum eſt quod delinquens tenetur ſolvere emendam per captionem & detentionem ſuæ temporalitatis.*

VI. Prædictis adjungi poteſt multò major authoritas Gallicani Concilij Epaunenſis, cui præſedit vir planè Apoſtolicus Sanctus Avitus Archiepiſcopus Viennenſis anno quingenteſimo decimoſeptimo, cujus canon 11. ita ſtatuit: *Clerici ſine ordinatione Epiſcopi ſui adire vel interpellare publicum non præſumant; ſed ſi pulſati* (id eſt in jus vocati) *fuerint, ſequi ad ſeculare judicium non morentur.*

VII. Carondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. art. 14. jus & praxim Gallicanam ſic accuratè deſcribit circa Clericorum criminales cauſas.

cauſas. Quoties vir Eccleſiaſticus delictum privilegiatum commiſit, ejus quidem perſonale privilegium ſubjicit eundem Judici Eccleſiaſtico, ſed delicti privilegium eundem ſubjicit cognitioni Regij Judicis ut pœna plectatur corporali, qualem decernunt leges civiles quibus Eccleſia non utitur. Attamen quod ad formam attinet formandi proceſſus & judicij valde diſputatum fuit. Olim namque Regius Judex reum clericum carcere detinens procedebat & judicabat circa delictum privilegiatum priuſquam reum ad Eccleſiaſticum Judicem remitteret judicandum de ejus communi delicto, prout ſanxerat edictum Molinenſe anni 1556. art. 39. Sed ea Conſtitutio abolita fuit. Ex oppoſito igitur Judex Eccleſiaſticus detinens in carceribus Officialitatis clericum, deque ejus delicto communi cognoſcens, nullaterius curabat Regium Iudicem aut Procuratorem de ejuſdem clerici privilegiato delicto admonere. Igitur ut ambolus incommodis provideretur, & utriuſque Judicis propria ſervaretur juriſdictio, conſtitutum eſt Melodunenſi edicto anni 1580. ſub Henrico III. art. 22. ut fiat inſtructio litis criminalis adverſus reum Clericum ſimul & conjunctim per Judicem Eccleſiaſticum & Judicem Regium aut Commiſſarium, qui eo fine accedet ad Epiſcopale Auditorium: ſed tamen ſinguli ſeorſim ſententiam ferent circa ſuæ juriſdictionis delictum; ipſique reò licebit ab his ſententiis reſpectivè appellare: ad Superiorem quidem Eccleſiaſticum circa commune delictum: ad ſuperius verò ſeculare Tribunal circa privilegiatum. Ita ex Melodunenſi edicto Charondas. Eadem tradit Papo lib. 1. Placitorum, tit. 5. n. 54. Chopinus lib. 2. de ſacra Politia, cap. 4. n. 22. Paſtor de juriſdict. Eccleſ. tit. 14. n. 13. & 14. alijque communiter Gallicani Juriſconſulti.

VIII. Fori declinatio peti poteſt à Clerico in quemcunque ſtatum deducta ſit lis, ſive initio, ſive in progreſſu, ſive ſub finem, c. *Si diligenti*, & c. *Significaſti*, de foro compet. & c. *Si contingit*, de ſent. excom. & l. *Religionis*, C. Theodoſ. de Epiſcoporum judicio. Imò etiam poſt ſententiam, teſte Chaſſaneo Præſide in Senatu Aquiſextienſi ad conſuetud. Burgundiæ, tit. *Des juſtices*, rubr. 1. §. 5. ad verbum, *& s'il n'a grace*, n. 45. *Hæc* (inquit) *exceptio fori declinatoria in clericis etiam poſt ſententiam poteſt proponi, ex quo reddit iudicium retro nullum.* Addit alterius Gallicani Senatus Præſes Aufrerius loco cit. n. 33. *Clericus non declinans forum laici venit puniendus; ſi cogatur debet proteſtari.* Neque poteſt ullus Clericus exceptioni declinatoriæ fori renunciare, eaque renunciatione nihil obſtante poterit adhuc admitti ad declinandum, d. c. *Si diligenti*, de foro compet. Talis enim exceptio eſt in gratiam Ordinis Eccleſiaſtici: & privatorum pactis juri publico non derogatur, l. *Ius publicum*, ff. de pactis. Atque exceptis cauſis ſuperiùs expreſſis, in quibus Clericus ſubjicitur Officialium juriſdictioni, poteſt Clericus à Judice Eccleſiaſtico per

Procuratorem

Procuratorem Officialitatis requiri & vindicari de Iudice laïco. Quanvis enim l. *Si quis* 50. C. de Epiſc. & Cler. permittat Clerico renunciare privilegio fori, id revocatur per c. *Si diligenti*, de foro compet.

IX. Labente Occidentali Imperio Valentinianus III. novella 12. edixit Epiſcopos forum non habere, nec niſi de cauſis Religionis poſſe cognoſcere jure ordinario: de cæteris verò cauſis nullatenus judicare, niſi partes in Epiſcopum mutuo conſenſu compromiſerint. Conſtitutionem iſtam Edictis præcedentibus Conſtantini Magni & Valentiniani II. necnon Gratiani & Theodoſij ſenioris cognomento Magni uſqueadeò contrariam abrogavit Valentiniani illius III. ſucceſſor Majorianus, nec illam in ſuo Codice Iuſtinianus inſerere dignatus eſt. Mirum tamen eſt eam ſtatim à nativitate ſepultam his ultimis temporibus nullo Regum Edicto, ſed Regiarum Curiarum generali conſenſione revixiſſe intra hoc Regnum. Nunc itaque toto Regno conſuetudo invaluit Eccleſiam Gallicanam, ſolis exceptis feudalibus quæ habet territoriis, nullum habere juriſdictionis territorium: ideoque invalidas & abuſivas eſſe Judicum Eccleſiaſticorum ſententias extra locum Auditorij Eccleſiaſtici latas, exceptis cognitionibus & ordinationibus quæ de plano fiunt, ut contingit in viſitationibus diœceſis. Eaque ex cauſa non permittitur Epiſcopis & Officialibus ullum etiam Clericum ex cauſa delicti condemnare exilio. Et abrogatur in Galliæ Regno c. *Cùm Epiſcopus*, de offic. Ordin. in 6. quo decernitur poſſe Epiſcopum in quolibet non exempto diœceſis ſuæ loco ſedere pro tribunali, & judicare, & judicata exequi.

X. Eccleſia in Gallia poteſtatem non habet proprias ſententias & judicia exequendi niſi implorato brachij ſecularis auxilio. Poteſt quidem pignori addicere & ſequeſtrare, ut ipſe non eſt auſus diffiteri Molinæus in c. *Olim*, de reſcript. atque ita decernere exempli causâ ut certa pars fructuum Beneficij oppigneretur & ſequeſtretur in manus inquilini ad ea perſolvenda vel exequenda quibus per ſententiam fuerit aſtrictus Beneficiatus, ut ſunt reparationes, ornamenta & impenſæ præſcriptæ, aut pœnales mulctæ: ſed tamen iſtiuſmodi pignora diſtrahi non poſſunt, neque perſonæ etiam Clericorum in cauſis criminalibus capi vel incarcerari extra locum Auditorij Eccleſiaſtici, ex Epiſcopi vel Officialis decreto, niſi authoritate implorati apud Iudicem laïcum brachij ſecularis.

XI. Implorato per Iudicem Eccleſiaſticum brachio ſecularis auxilij, ſciendum eſt primò teneri ſecularem Magiſtratum ſine ulla cauſæ diſquiſitione præſtare per ſuos apparitores, aut etiam ubi neceſſe erit per militarem manum poſtulatum officium & opem præbere. Secundò ſi aliqua inter exequendum formetur oppoſitio, non poſſe de ea cognoſci per Magiſtratum, ſed ejus judicium eſſe ad Eccleſiaſticum Iudicem remittendum. Edictum enim Melodunenſe ſub Henrico III. ſic ſancit art. 24. *Injungimus Iudicibus noſtris ut præſtent opem & robur ad exequendas Iudicum Eccleſiaſticorum*

cleſiaſticorum ſententias brachium ſeculare implorantium. Atque eiſdem prohibemus ſumere de iudiciis exequendis cognitionem, ſalvo tamen in partibus litigantibus iure providendi ſibi per appellationem tanquam ab abuſu, ſecundùm noſtras Conſtitutiones. Hoc idem renovatur per Ludovicum XIII. anno 1612. art. 5. qui pariter vetat cognitionem oppoſitionum formandarum adversùs hujuſmodi executiones brachij ſecularis, ſed eas cum ſuis cunctis circumſtantiis & dependentiis remitti jubet ad Iudicem ipſum Eccleſiæ.

XII. Denique per appellationem tanquam ab abuſu devoluuntur in Gallia cauſæ eccleſiaſticæ ad ſecularium Iudicum cognitionem. Tractationem iſtam requirito infra hujuſce libri cap. 12.

CAPVT IX.

Si Judex tanquam ſuſpectus recuſetur: & aliquæ materiæ recenſentur ad Eccleſiæ Iuriſdictionem ſpectantes.

CAUSA recuſationis in foro ſeculari proponitur Judici à quo admittenda eſt, ſi ſit juſta: ſi verò frivola ſit, rejicitur. Si cauſa prætenditur juſta, de cujus tamen veritate non liqueat, ſed teſtibus vel ſcripturis probanda ſit, Judex recuſatus partes remittit ad eum Judicem qui vice ejus juriſdictionem exercet ut de probationibus cognoſcat; & ſi intra diem præſtitutum cauſa recuſationis non probetur, Judex recuſatus proſequitur judiciatiè in proceſſu. Sed ſi probetur, Judex recuſatus tenetur abſtinere. At in foro Eccleſiæ, quando Prælatus eſt ſuſpectus, ejus quoque Vicarius abſtinere debet; ſed non ex adverſo. Ideo Judex, ſive Ordinarius, ſive delegatus, qui recuſatur, partes admonere debet ut ſimul conveniant; aut ſi recuſans non habet adverſarium, debet Iudex cum illo convenire de arbitris qui de cauſâ ſuſpicionis inquirant. Et ſi ambo convenire nequeant, uterque unum eligat: & ſi arbitri ipſi convenire nequeant, tertium advocent. Ubi verò cauſa ſuſpicionis intra terminum præfixum non probata ſit, poterit Iudex recuſatus juriſdictionem ſuam exercere & proceſſum ejus cauſæ proſequi. Si verò cauſa recuſationis probetur, idem Iudex de partium conſenſu alterum idoneum nec ſuſpectum delegabit, ſi ſit Ordinarius, aut ad Superiorem tranſmittit. Si verò ſit delegatus Iudex, cùm non poſſit ſubdelegare

ſubdelegate tranſmittet partes ad delegantem. Hæc ſtatuuntur in c. *Secundò requiris*, §. *Tertiò poſtulas*, de appellation. & c. *Cùm ſpeciali*, eod. tit. & c. *Suſpicionis cauſa*, de offic. & poteſt. jud. deleg. & c. *Si quis*, de foro compet.

II. Si Vicarius Generalis ſit in aliqua cauſa ſuſpectus, non eliguntur arbitri, ut in Epiſcopo, ſed juxta ſtylum ſignaturæ tribuitur ab Epiſcopo adjunctus, cauſaque ipſa ſuſpicionis non coram arbitris, ſed coram Epiſcopo agitari debet. Additiones in 1. deciſ. Rotæ de offic. Vicar. in noviſſ. Felinus in c. *Cùm veniſſent*, num. 8. de judic. & Abbas in c. *Super quæſtionum*, §. *Quem verò*, de offic. delegat. Zerola 1. p. v. *Vicarius*, in fin.

III. Non tantùm jure communi ubique recepto, ſed etiam jure & uſu Gallicano cauſæ matrimoniales ob reſpectum Sacramenti quod magnum eſt in Chriſto & in Eccleſia, ut atteſtatur Apoſtolus Epheſ. 5. pertinent ad Eccleſiæ cognitionem. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. quo anathemati ſubjiciuntur qui oppoſitum ſentiunt. Henricus IV. in Edicto anni 1606. art. 12. *Volumus* (inquit) *ut cauſa matrimonium concernentes pertineant ad juriſdictionem Eccleſia.* Papo tit. de juriſdictione Eccleſiæ, art. 4. Paſtor de juriſdictione Eccleſiaſtica tit. 13. num. 6. & plures Gallicani Scriptores, quos allegat & ſequitur Tarradus diſp. 7. quæſt. 2. n. 47. Nec ſolùm de matrimonio dijudicat Eccleſia, ſed etiam de ſponſalibus & promiſſione futurarum nuptiarum ut præambulis matrimoni. Quam in rem Paſtor ibid. num. 7. adducit duo Aquiſextienſis Supremæ Curiæ Senatuſconſulta ad Epiſcopum remittentia appellantes tanquam ab abuſu ab ejus ſententia, quâ juſſi fuerant uxores ducere illas quibus conſtabat promiſiſſe matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de his quæ matrimoniis per accidens adveniunt & merè civilia ſunt, quales ſunt cauſæ dotium donationiſque propter nuptias & arrharum ſponſalitiarum, licèt Jus Canonicum hæc Eccleſiaſticis judiciis ſubjiciat tanquam matrimoniorum acceſſoria, c. *De prudentia*, de donation. int. vir & uxor. in hoc tamen Regno hæc judicantur in foro ſeculari. Chopinus lib. 2. de ſacra Polit. cap. 1. num. 4.

IV. Solus item Judex Eccleſiaſticus in hoc Regno cognoſcit de petitione congruæ portionis. Qua de re Mainardus multa profert judicia Supremarum Regni Curiarum, ac præſertim Toloſanæ. Tarradus d. diſput. 7. qu. 2. n. 47. Lovetus lit. *C*, n. 84.

V. Solus item cognoſcit de præcedentiis Clericorum, ſive ſecularium, ſive regularium diœceſis ſuæ. Quo jure Senatus Toloſanus anno 1636. Archidiaconum & Præcentorem Eccleſiæ Cathedralis Lodovienſis de præcedentia contendentes remiſit ad ipſorum Epiſcopum. Tarradus ibid. num. 54. Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 13.

VI. Ad ſolum quoque Prælatum ſpectat judicium petitorium deci-

marum in hoc Regno. Matthæus in notis ad Guidonem Papæ, quæſt. 5. *Actio* (inquit) *decimarum cum ſit negotij ſpiritualis, in petitorio apud Iudicem Eccleſiaſticum cujus intereſt res Eccleſiæ ſalvas tueri; in poſſeſſorio verò apud Iudicem laïcum expediri debet.* Idem tradit Lovetus lit. *D*, tit. 29. & lit. *G*, tit. 7. allegans multa Senatuſconſulta remiſſiva in cauſis decimarum petitoriis ad Judices Eccleſiaſticos. Item Ægidius Bordinus ad art. 1. Conſtitutionis anni 1539. & Papo tit. de juriſdict. Eccleſ. art. 1. Annæus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 5. ſæpiùs ita in Pariſienſi Senatu judicatum referunt; & Tarradus diſput. 7. quæſt. 2. num. 7. & 8. Poſſeſſorium autem decimarum negant Tarradus num. 20. Guido Papæ d. quæſt. 1. Brodeus in Lovetum lit. *D*, tit. 29. eſſe juriſdictionis Eccleſiaſticæ in Gallia, ubi viget Conſtitutio Martini Papæ V. diſtinguens ad ſingulas juriſdictionum poſſeſſorium à petitorio. Et eſt textus ſingularis in c. *Cauſam*, qui fil. ſint legit. ubi Alexander Papa III. indulget ut cauſa poſſeſſorij diſceptetur coram Rege Angliæ, ejuſque Officialibus in lite cujus petitorium decernendum eſt ab Epiſcopis; agebatur enim de validitate matrimonij ac legitimitate natalium. De decimis tamen Paſtor d. tit. 13. num. 10. allegans & ſequens Antonium Fabrum C. de juriſd. omnium judic. & Conſtitutionem Philippi IV. anni 1302. ita diſtinguit: Aut quæſtio eſt de jure, utrum debeantur decimæ, vel cui debeantur, vel in quanam quota debeantur; & de his eſſe experiundum coram Eccleſia: vel diſceptatur de facto, an ſint ſolutæ; & hoc pertinere ad Judicum laïcorum cognitionem.

VII. Edictum Bleſenſe art. 13. jubet Rectores Confraternitatum & Hoſpitalium de legatis relictis ob piam cauſam, & de fructibus & redditibus earundem Confraternitatum & Hoſpitalium coram Epiſcopis eorumve Officialibus, & ſi agatur de re Hoſpitalis, adhibitis Conſulibus loci; vel ſi Epiſcopus vel ejus Officialis abſint, coram Parocho & Conſulibus rationes reddere; ſed neque Epiſcopo, nec ejus Officialibus, nec Parocho, neque Conſulibus licere ullum eo nomine capere ſalarium. Ita judicatum refert Paſtor n. 14. Senatus Aquiſextienſis Placito anno 1624. Idemque ante Bleſenſem Conſtitutionem ſancitum fuerat per l. *Nulli*, C. de Epiſc. & Cler.

CAPUT

CAPVT X.

De ſubrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim beneficiariam ſervandis.

I. IUs commune ſubrogandi collitigantes in re beneficiaria ſolet quoque admitti in foro Gallicano. Si enim contingat alterum ſive ſuper poſſeſſorio, ſive ſuper petitorio beneficij Eccleſiaſtici pendente lite ex vivis excedere, procurat ſuperſtes collitigans ſe in ejus locum ſubrogari, atque in jus illius ſuccedere. Licèt enim Bonifacius Papa VIII. hujuſmodi damnet ſubrogationes, cap. 2. ut lite pendent. in 6. perſpicuum tamen eſt hanc ejus antiquatam fuiſſe Conſtitutionem, nec in ipſa Romana Cancellaria ſervati, in qua viget regula de ſubrogandis collitigantibus. Qua eadem regula jubetur ſubrogatio iſta contendentium de Beneficio, & extranei excluduntur, ne per acceſſum & adjectionem novæ perſonæ lites inter clericos augeantur, & Beneficia Eccleſiaſtica diutiùs in incerto fluctuent. Hæc regula habet aliquid conforme cum l. *Ab Anaſtaſio*, & l. *Per diverſas*, C. mandati, ſtatuentibus ut litis unius conſortes excluſis extraneis ex unius litigantium ceſſione jus prætendentibus invicem ſufficiantur. Quam legem Lovetus & Scoliaſtes in lit. *C*, num. 5. & 13. & in lit. *L*, num. 8. & Bengeus tit. quib. mod. conſerv. benef. §. 3. num. 4. invaluiſſe tandem in Gallia multis probant Senatuſconſultis.

II. Si plures de eodem beneficio proviſi inter ſe litigent, poteſt vel uterque, vel unus ex eis literas impetrare ſubrogationis, ut alteri collitiganti in caſu ceſſus vel deceſſus ſubrogetur. Effectus harum literarum hic eſt, ut qui illas impetravit, ſi intra menſem à die computandum quo alter litigans ceſſit vel deceſſit, petat in vim ſuarum literarum ſubrogari ei, præferendus ſit aliis quibuſcunque, tametſi cæteri contendentes fuerint in data anteriores. Rebuffus in praxi, p. 2. in regulam de ſubrogand. collitig. gloſ. 3. Qui idem tit. de ſubrogationib. num. 13. docet conſuetudine receptum eſſe ut hæc regula indifferenter proſit tam actori quàm defenſori; etſi cap. 2. ut lite pendent. in 6. neget quenquam ſubrogandum in jus petitoris, ſed ſolius defenſoris.

III. In Gallia ad ſubrogationis effectum non ſolùm impetrandæ ſunt literæ ſubrogatoriæ ab Apoſtolica Cancellaria, ſed aliæ præterea literæ à Cancellaria Regia ad obtinendam poſſeſſionem, ad quam jus obtentum fuit per Apoſtolicas literas: ſed jus in re plenius acquiri neceſſe eſt per Literas Regias; quoniam in Gallia cauſæ poſſeſſionum circa res eccleſiaſticas ventilantur in foro ſeculari. Reſcriptum Papæ obtineri debet intra menſem: Literæ verò Regiæ ad poſſeſſionem ſubrogati beneficij debent neceſſariò intra annum impetrari, quia in Gallia cognitio & judicium de poſſeſſorio ſpectat ut dictum eſt ad Regiam juriſdictionem; & inſuper interdicta poſſeſſoria anni ſpatio perimuntur, l. 1. in princ. ff. uti poſſidet. & l. *In honorariis*, ff. de obligat. & action. Hæc docet Rebuffus in praxi, tit. de ſubrogation. n. 28. & Papo lib. 8. Placitorum, tit. 17. §. 3. 4. 5. vbi multis probat Senatuſconſultis nullum dari locum reſtitutioni adversùs temporis lapſum ſi quis intra annum Literas Regias non impetraverit. Et Bengeus tit. quib. mod. conſequ. benef. §. 2. n. 10. 11. 12.

IV. Per obtentam à collitigante ſubrogationem proviſio tertij irrita redditur ipſo jure, ſive proviſus fuerit per ceſsum aut deceſsum alterius litigantis, ſive fuerit à patrono præſentatus, adeout nec poſſit convaleſcere adveniente ſubrogati morte vel depoſitione, ut docet Gomeſius ad hanc regul. de ſubrogand. collitig. quæſt. 10. & 13. Hactenus ſupradicta exactè ſervata ſunt in Gallia. Cæterùm nova Conſtitutio Ludovici XIV. anni 1667. tit. 15. num. 6. & 11. abrogavit in ejuſmodi ſubrogationibus uſum ſubrogatoriarum literarum, edixitque ut collitigans ſubrogetur ad ſuam ſimplicem petitionem, cum ſola exhibitione atteſtationis de obitu collitigantis ex libro Eccleſiaſticorum actuum tranſcriptæ.

V. Sanè ſi inter duos pluresve collitigantes novus exurgat adverſarius, hic poterit admitti ſub clauſula iſta: *Si neutri, ſi nulli ius ſit quæſitum*; adeout his causâ cadentibus tertius iſte ſubrogetur. Sed ſi quid juris illi habent, tertius iſte ſubmovebitur: non enim ſuis reſcriptis Summus Pontifex intendit quæſito alterius juri præjudicare, c. *Quamvis*, de reſcriptis in 6.

VI. Is qui in beneficium triennali pacifico ſuccedit ad nihil amplius tenetur quàm ad probandam illam prædeceſſoris ſui triennem poſseſſionem: Abbas in c. *Cùm venerabilis*, de exception. n. 24. nec circa qualitates, conditiones aut incapacitates præceſsoris compellitur diſceptare, cùm neque ab illo jus ſuum habere cenſendus ſit, neque ejus hac in re cenſeri poſſit hæres. Bengeus loco cit. n. 8.

VII. In civilibus quidem rebus ad uſucapiendum continuantur ſimul tempora poſseſſionis inter emptorem & venditorem, inter defunctum quoque & hæredem. Inſtitut. de uſucap. §. 12. & ſequ. Secus tamen accidit in pacifica Beneficij poſseſſione; non enim computatur niſi intra

ſolum

ſolum illius tempus qui in præſenti poſſidet, ut omnis evitetur hæreditariæ in his rebus ſucceſsionis ſuſpicio, aut alienationis per mutuum contractum. Gloſſa pragmat. Sanct. tit. de pacif. poſſeſ. in v. *Poſſedit*; Probus addit. 4. ibid. Bengeus tit. quib. mod. conſerv. benef. §. 4. n. 13. & 14. Solent à pleriſque in Gallia levari literæ Regiæ, quibus mandatur ut ubi conſtiterit de pacifica poſſeſſione, Judices poſſidentem tueantur: eoque ſolo jure perſpecto, neque diſcuſsis aliunde titulis, hoc ſolo temporis beneficio litem dirimant. Semper tamen excipitur ſimoniæ aut intruſionis vitium, contra quod triennis poſſeſsio non præſcribit.

VIII. Exactè obſervandæ ſunt rerum beneficialium inſinuationes, quas præſcribit Henrici II. Edictum anno 1553. Fontisbellaquei editum, ut omnes collationes, præſentationes & aliæ quæcunque proviſiones Beneficiorum, Officiorum & Dignitatum Eccleſiaſticarum profectæ ſive ab Apoſtolica Sede, ſive ab illius Legatis, ſive ab Ordinariis, ſive à patronis, referantur in acta publica & tabularia Epiſcoparuum in quibus diœceſibus ſita ſunt illa collata Beneficia, art. 1. Similiter ut inſinuentur omnes ſumptiones ſeu aditiones poſſeſsionum, art. 4. Item omnes creationes & extinctiones Eccleſiaſticarum ſuper Beneficiis penſionum, art. 5. Præterea omnia concordata & eorum homologationes atque authoriſationes, necnon eorumdem revocationes & renunciationes, art. 6. Inſuper omnes Vicariatus & omnes inſequentes revocationes, art. 8. Præterea omnes literæ Tonſuræ atque Ordinationum, art. 9. Ad hæc omnes literæ profeſsionis religioſæ, ſive ad diligentiam Superioris Regularis, ſive ipſius Religioſi profeſsi, art. 9. Item univerſa Mandata & Literæ Apoſtolicæ, temporum ſtudij certificationes, & nominationes ad Beneficia, art. 10. Atque in cauſis dijudicandis poſſeſſorij Beneficiorum aliorumque quorum ſpectat cognitio ad Regios Officiales, prohibet Edictum ullam haberi præfatorum rationem ſi non fuerint debitè inſinuata.

IX. Eodem Edicto tempora præfiguntur intra quæ fieri debeant inſinuationes. Literæ Signaturarum ad Beneficia, penſiones quæ in Romana Curia expediuntur, concordata quibus penſio extinguitur, & mandata quæ fiunt ad reſignandum & conſentiendum ac providendum, debent intra ſemeſtre inſinuari cum ipſo mandato procuratorio quod fit ad inſinuandum, ex eodem Edicto art. 2. 7. 8. 9. Literæ Legati & Ordinarij intra duos menſes ab ipſarum data: & ſi Actuarius ſit conſtitutus in eodem loco in quo Literæ conceſsæ ſunt, intra dies octo, art. 4. Acta verò miſsionis in poſseſsionem intra menſem à die miſsionis elapſum inſinuanda ſunt, art. 6. Literæ Tonſuræ ac Ordinum ante Beneficij acceptationem aut immiſsionem in poſseſsionem, art. 11. Literæ Vicariatus ad præſentandum aut conferendum, antequam Vicarius ſe muneri ingerat, art. 10. Alioqui defectu inſinuationis acta ſupradicta nullam in judicio fidem facient,

cient, ex eadem Conſtitutione, art. 17. non tamen irrita fiunt. Si verò juſtum intervenerit impedimentum, quale hac in re facilè præſumitur, niſi ſit ſuſpicio fraudis & colluſionis, datur in integrum reſtitutio, & poſt præfixum tempus, virtute literarum reſtitutionis licebit inſinuare, ex eadem Conſtitutione, art. 3. Notat Teveneus ad Ordinationes Regias, tit. 28. *de l'Eſtat Eccleſiaſtique*, art. 1. Edictum inſinuationis juſtè deſpectui haberi apud probos Judices, niſi præſumptio fraudis, vel falſi aliunde urgeret contra non inſinuantem. Eſt enim merè quæſtuoſum, & pecuniæ corrogandæ causâ editum: ideoque ſæpe poſt præſtituta in eo tempora permittitur adhuc inſinuatio.

X. Quid demùm in ambiguis judicandum vel decernendum ſit addiſcimus ex Sancto Gregorio Papa dicente, in dubiis & ambiguis rebus abſolutum debere abeſſe judicium, lib. 2. epiſt. 44. & habetur in c. *Habuiſſe*, diſt. 33. Quo loco Gloſſa præclarè diſtinguit tres ambiguitatum ſpecies, vel juris, vel facti, vel perſonæ cum certitudine facti; docetque in dubio juris procedendum eſſe à ſimilibus diſpoſitionibus juris ad ſimilia: eamque ſimilitudinem in eo ſpectandam eſſe, ut ſit par vel affinis utrobique ratio. In dubio autem facti nunquam ferendam eſſe ſententiam in cujuſquam præjudicium; idque confirmat d. c. *Habuiſſe*, diſt. 33. & c. *Grave*, 11. qu. 3. Si verò in nullius præjudicium ſententia redundet, quin potiùs in alicujus bonum, tunc benè in dubio facti certa ferenda eſt ſententia, v. g. ut talis homo baptizetur de cujus Baptiſmo dubitatur, ſi aliunde veritas comperiri non poteſt: ut talis Eccleſia conſecretur; ut talis de novo ordinetur, ſi de conſecratione præcedenti vel ordinatione dubium ſit. Item in dubio juris aut facti judicandum eſt pro poſſidente, 2. qu. 5. §. 1. & 6. qu. 5. c. 1. & l. final. C. de rei vindicat. & l. *Iuſta*, ff. uti poſſid. Denique ubi dubium eſt de perſona & certitudo de facto, tunc certa poteſt ferri ſententia in eum quicunque reus ſit, ſine deſignatione perſonæ in ſingulari, c. *Quidam maligni*, 5. qu. 1.

CAPVT XI.

De appellationibus.

I. IURE communi, tam Cæſareo quàm Canonico conceduntur decem dies ad appellandum, qui ſunt computandi à die notificatæ ſententiæ, ex Juſtiniani 23. novella citata 2. quæſt. 6. c. *Anteriorum.* Deinde intra dies triginta tenetur appellans petere à Judice à quo appellat literas dimiſsorias, quæ vocantur apoſtoli, c. *Poſt appellationem*, 2. quæſt. 6. Ad proſequendam appellationem indulget Juſtinianus annum: aut ubi juſta cauſa interceſserit biennium, auth. *Ei qui*, C. de temp. & repar. appellat. & citatur 2. quæſt. 6. c. *Ei qui.* Poteſt tamen Judex à quo hunc terminum ex juſta cauſa moderari, c. *Perſonas*, de appellat. & c. *Cùm ſpeciali*, §. *Exceſſus*, eodem: quibus etiam ſtatuitur eo elapſo termino Judicem à quo debere ſuam præcedentem ſententiam exequi. Ab actibus quoque extrajudicialibus, ut ſunt electio, præſentatio, collatio Beneficij & ſimiles, appellandum pariter eſt intra decem dies à die notitiæ computandos, extra quos non datur recurſus ad appellandum; ſed tamen ſuperſunt alia juris remedia. Exempli gratiâ is qui prætendit alteri collatum Beneficium ſibi deberi, poteſt experiri per interdicta recuperandæ aut retinendæ poſſeſſionis, aut per devolutionem ad ſuperius Tribunal, ſi proviſus ſit incapax, cap. *Concertationi*, de appellat. in 6.

II. In Francico Regno aliter proceditur. Primùm enim abrogantur apoſtoli prædicti per Edictum Franciſci I. anni 1539. art. 117. Ille verò qui ſe gravatum prætendit, appellare debet intra dies quadraginta computandos à publicatione ſententiæ. Quibus elapſis Judex ad alterius partis poſtulationem jubet appellantem literas appellatorias exhibere ſi quas habet, ſimulque apparitoris relationem dictam *Exploit*, quâ conſtet de citatione ad ſuperius judicium: ad quam edendam præfigitur à Judice triduum, aut longior pro locorum diſtantia terminus; quo demùm exacto ſi appellator non pareat, tum declaratur irrita appellatio: quod vocant Pragmatici *Appel peri & deſert, ou deſertion d'appel*; & locus datur executioni ſententiæ.

III. Poteſt tamen adhuc appellans etiam poſt juridicam executionem in integrum per literas Principis reſtitui ut appellare poſſit. Et ha-

ctenus quidem (dummodo ſententiæ acquieviſſe illum non liqueret) poterat reſtitui uſque ad annos triginta. Sed hoc effugium præcluſit Ludovicus XIV. Conſtitutione anni 1667. tit. 27. art. 17. ſtatués ut poſt decenniū à ſignificatione ſentētiæ, aut vicēnium quod ſolùm indulgetur Eccleſiis piiſque locis & collegiis, tam inter abſentes quàm præſentes nemini liceat ullā ſententiam infirmare. Ibidemque art. 12. jus attribuit ei cui ſententia favet, ut poſt triennium ab ejus ſignificatione poſſit adverſarium interpellare ad acquieſcendum ſententiæ vel ab ea appellandum : quâ interpellatione factâ ſi intra ſex inſequentes menſes non appellet, nullatenus poſthac licebit ei illud judicium declinare aut infirmare. Eccleſiis tamen & Collegiis, Xenodochiis, Noſocomiis aliiſque piis locis pro triennio prædicto indulget ſexennium. Denique condemnati ad dimittendam poſſeſſionem, ſi poſt dies quindecim ſignificatæ ſive in perſona ſive in domicilio ſententiæ non obediverint, incurrunt mulctam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiſcum, & partim erga Partem : quinetiam poterunt corporis detentione compelli ad obtemperandum & exſolvendas Partis impenſas & damna. Ibid. art. 1. & 3.

IV. Providè ſanxit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 20. cauſas omnes Eccleſiaſtici fori intra biennium à die motæ litis terminari, alioqui liberum eſſe partibus aut earum alteri poſt id ſpatium Judices ſuperiores adire, qui cauſam in illo in quo fuerit ſtatu aſſumant, & quamprimùm terminari curent. Ibidem ſtatuitur ut expenſis appellantis acta appellatoria transferantur ad appellationis Judicem : alioqui poſt edicta dilatoria ſententia Judicis executioni mandabitur. In cauſa tamen criminis non eſt cogendus reus arma contra ſe parare, l. *Qui accuſare*, C. de edendo. Itaque expenſis actoris id fieri convenit, ſalvo jure repetendi. Sed in Gallia per Edictum Ludovici XIV. ann. 1667. tit. 11. art. 14. & 19. poſt appellationem utraque pars tenetur producere ad proſequendam appellationis inſtantiam ; & pars quæ fuerit diligentior jus habet compellendi adverſariam partem ut ſuas juſtificationes aut gravamina coram ſuperiore Tribunali edat, ad quod devolvitur appellatio, & contra motoſam partem current dilationes.

V. Judex appellationis ſi temerè appellatum ſit, non poteſt ſibi cauſam retinere ac ſententiam prioris Judicis ſuâ authoritate exequi : ſed partes remittat oportet ad prioris inſtantiæ Judicem, qui ſuam ſententiam curabit exequi, c. *Cùm in Eccleſia*, & c. *Ut debitus*, de appellat.

VI. Si ex pluribus in eadem cauſa ſuccumbentibus unus eorum appellaverit & vicerit, hujus victoria reliquis etiam profutura eſt, c. *Una ſententia*, eod. tit.

VII. Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti lata ſub futura conditione contumaciæ, ſi ſit appellatum ante conditionis eventum omninò ſuſpenditur, c. *Præterea* 40. de appellat. Sed ſi talis ſententia

ſit

ſit abſoluta, non ſuſpenditur per appellationem, ſed tantùm devolvitur ejus cognitio ad Judicem ſuperiorem, c. *Cùm ad hæc*, eod. Itaque poſt ipſam appellationem poteſt Judex inferior ipſum denunciare excommunicatum donec aliter judicatum fuerit, eumque proventibus Eccleſiæ vel Beneficij privare, c. *Paſtoralis*, 53. §. *Verùm*, eod. Eo tamen caſu poteſt appellans petere ab Judice appellationis abſolutionem cenſuræ ad cautelam, donec aliter ab eodem fuerit judicatum, c. *Ad præſentiam* 16. eod. At ſi Judex à quo ſententiam ferat cenſuræ poſt appellationem, ea cenſura nullatenus ligat, c. *Dilectis*, eod.

VIII. Gradatim, nec ullatenus prætermiſſo Judice medio appellandum eſt, niſi quis undecunque extra Galliam appellet ad Papam, c. *Dilecti*, 66. eod. Appellationum ordo legitimus eſt ab Archidiacono ad Epiſcopum, c. *Romana Eccleſia*, de appellat. in 6. & ab Epiſcopo ad Metropolitanum, hinc ad Patriarcham aut Primatem, inde ad Papam. Cæterùm in Gallia ex jure Concordati Bononienſis non valet appellatio omiſſo medio Tribunali. Id etiam jus Cæſareum vetat, l. *Præcipimus*, C. de appellat. & in authent. de appellat. & intra quod temp. §. ult. collat. 4. Item quando ex partibus Gallicanis appellatio interjicitur ad Papam, committit Papa Iudices in ipſis partibus, ne cogantur Franci extra Regnum cauſas ſuas proſequi, ut ſtatuitur Concordato Leonis X. & Franciſci I. tit. de cauſis.

IX. Quando Judex à quo non tenetur deferre appellationi, poteſt eâ non obſtante ulteriùs procedere & ſuum exequi judicium. Imò æqualiter puniendus erit ſive injuſtè non deferat, ſive frivolè deferat appellationi. Si tamen Judice inferiore appellationi non deferente appellans perſiſtit, non remorabitur appellatio; & Judex ad quem cognoſcet benè an malè ſit appellatum. Zerola p. 2. v. *Appellatio*, n. 10. & 11.

X. Sententia evidenter injuſta vel erronea nulla eſt ipſo jure, etiam citra appellationem, c. 1. de ſent. & re judic. & c. *Inter cæteras*, eod. & Gratianus in addit. ad cap. fin. 2. qu. 6.

XI. Si ſententia ex qua primùm appellatum fuit, duabus aliis ſententiis ſive per delegatos à Papa Judices, ſive per Ordinarios fuerit confirmata, non licebit ulteriùs appellare, c. *Sua nobis*, de appellat. & tit. C. ne liceat in una eademque cauſa tertiò provocare. Expedit enim cauſarum judiciis modum præfigi, ne lites diutiùs protelentur. Concordatum verò Bononienſe, tit. de frivolis appellat. non permittit appellari poſt duas conformes ſententias interlocutorias in cauſis Gallicanis, ut neque poſt tres definitivas conformes. Papa quoque quum Iudices delegat, clauſulam quandoque apponit iſtam, *Remota appellatione*; & tunc non licet ulteriùs provocare, toto paſſim tit. de appellat.

XII. Ab Officialis aut Vicarij Generalis ſententia non provocatur ad Epiſcopum. Eſt enim horum atque Epiſcopi unum & idem tribunal;

ſed ad Metropolitanum, c. *Romana Eccleſia*, de appellat. in 6. Itaut ipſe Vicarius Generalis aut Officialis Archiepiſcopi cognoſcat de appellationibus quæ à ſententiis ſuffraganeorum Epiſcoporum interjiciuntur. Et ſi lis agitetur inter ſuffraganeos Epiſcopos Judex eorum competens eſt Archiepiſcopus, argumento cap. *Sanè*, de foro compet. & Gloſ. in c. *Paſtoralis*, v. *Invitum*, de offic. Ordinar. Covartuvias pract. qq. cap. 9. v. 2. Item ſi lis emergat inter Epiſcopum & ſubditos ejus actores, ſitque Epiſcopus reus, Judex proprius eorum erit Metropolitanus, c. *Si Clericus*, 11. q. 1. Si verò Epiſcopus ſit actor, & ſubditus ejus reus, eligendi ſunt arbitri; poteſtque Epiſcopus ad hos eligendos ſubditum ſuum cogere, c. *Suſpicionis cauſa*, de offic. jud. deleg. c. *Si quis*, de foro compet. & c. *Secundò requiris*, §. *Tertiò poſtulas*, & c. *Cùm ſpeciali*, de appellat. Eoque caſu ad Metropolitanum non appellatur à judicio arbitrorum, ſed ad Papam. Zerola 1. p. praxis, v. *Appellatio*, §. 16. allegans ad hoc ſacræ Cardinalium Congregationis deciſionem. Sed jure Gallicano non modò ubi Epiſcopus partes rei ſuſtineret, judicium deberet eſſe, ut vidimus, penes Archiepiſcopum, hoc argumento, quia actor ſequi debet forum rei; ſed etiam ubi Epiſcopus eſſet actor, quia jura Concordati vetant provocationem ad Papam non interpellato Metropolitano, niſi in provocatione à ſententia delegati à Papa.

XIII. A collatione, electione, ſententia vel deliberatione Capituli, cui Epiſcopus ipſe interfuit non tanquam Prælatus, ſed ut Canonicus, poteſt ad ipſummet Epiſcopum appellari. At ſi ibidem interfuit tanquam Epiſcopus, non poteſt ad Epiſcopum, ſed ad hujus ſuperiorem provocari, c. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend. & c. *A collatione*, de appellation. in 6. Quo loco dicit Gloſſa, ſi ſit ſpeciale Statutum ut Epiſcopus Capitulo interſit tanquam unus Canonicorum, ſtandum eſſe huic Statuto, nec Statuto derogari etiamſi Epiſcopus inter Canonicos ſedeat primo loco; id enim attribuitur venerationi & obſervantiæ quam ſponte ei Canonici deferunt, modò ejus ſuffragium reliquis non præponderet. Sed ſi nihil hac de re Statutum exprimat, hoc ipſo quod ſupra Decanum aut Archidiaconum aliamve primam Capituli dignitatem ſedet aut ſubſignat, dicendus eſt intereſſe ut Prælatus, ſive ut Epiſcopus.

XIV. Regulariter appellatio duplicem vim habet: primò devolutivam cauſæ ad judicium Superioris: ſecundò ſuſpenſivam ſententiæ anterioris Judicis, l. unica, ff. Nihil novari appellat. interpoſ. & c. *Ad hæc*, & c. *Propoſuit*, de appellat. Verumtamen in reliquis cauſis non eximitur appellans ab ejuſdem Judicis juriſdictione, nec poteſt ejus forum in aliis declinare, l. unica, ff. apud eum à quo fuit appellatum aliam cauſam agere compellendum.

XV. In quibuſdam tamen caſibus appellatio ſententiam non ſuſpendit, adeout poſſit Judex appellatione nihil obſtante ſuam exequi ſententiam. Id contingit primò ſi à ſententia correctionis modum Canone vel Statuto

Statuto præſcriptum non excedentis appellatum ſit, correctio non eſt differenda, ne detur occaſio licentiùs delinquendi, c. *Ad noſtram*, de appellat. Idemque decernitur Gallicanis Edictis Caroli IX. anni 1571. art. 5. & Bleſenſium ſub Henrico III. Comitiorum, art. 59. Idque jus valet tam in appellationibus ab abuſu quàm in appellationibus ſimplicibus. Atque ita ut paulò antè admonui, ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti ligat pendente appellatione. De abſolutione tamen cenſuræ quæ appellanti ſolet indulgeri ad cautelam, agere inſtituam lib. 5. tit. de abſolutione à cenſuris, quem ſi opus eſt require.

XVI. Secundò non ſuſpenditur per appellationem decretum Epiſcopi ad componendas in proceſſionibus aut in Eccleſiaſticis Comitiis controverſias de præcedentia tam ſecularis quàm regularis Cleri; mandantur enim executioni præſenti, non obſtante appellatione. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de Regularib. cap. 13.

XVII. Tertiò neque ſuſpenditur Epiſcopi aut ejus Vicarij ſententia; maximè verò in viſitationibus circa reparationes Eccleſiæ, & proviſiones de divinis officiis & ſacris miniſteriis, & morum in Clero diſciplinam. Ita providit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. de refor. *Nec in his ubi de viſitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut ulla inhibitio, appellatio ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita executionem eorum quæ ab his* (Epiſcopis) *mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat aut ſuſpendat.* Edictum quoque Melodunenſe art. 1. Henrici III. anni 1579. & Bleſenſe quoque art. 62. declarant appellationes tanquam ab abuſu in materia Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & correctionis nullum habere ſuſpenſiuum effectum, ſed ſolùm devolutiuum. Hoc idem ſanxerat Franciſcus I. anno 1539. art. 1. & ſeq.

XVIII. Quartò in cauſa criminali ſi à decreto vel proceſſu appelletur, non debet per hoc retardari aut ſuſpendi proceſſus, ne inter moras probatio diſpereat, & delictum impunitum maneat, l. *Eos*, §. *Super*, C. de appellat.

XIX. Quintò non admittitur appellatio ab Eccleſiaſtica ſententia interlocutoria prætextu gravaminis, ſi iſtud tale ſit ut poſſit vel ante definitivam ſententiam, vel per definitivam ipſam reparari. Sed poterit Judex Eccleſiaſticus, ſive ſit ordinarius, ſive delegatus, etiam poſt appellationem reparare ſuæ interlocutoriæ gravamen, atque ita effectum appellationis impedire, & ſic in cauſæ principalis cognitionem uſque ad judicium definitiuum procedere re adhuc integra, necdum ad ſuperiorem Iudicem devoluta, ne proceſſus cauſæ principalis frivolis occaſionibus incidentibus retardetur, c. *Cùm ceſſante*, 60. de appellat. Poteſt verò Iudex ſuæ interlocutoriæ gravamen reparare etiam poſt decem dies, re tamen integra. Gloſſa ibid. Prudenter etiam Concilium Trident. ſeſſ. 13. de reform. cap. 1. ſic providet: *In cauſis viſitationis & correctionis, ſive*

 habilitatis

habilitatis & inhabilitatis, necnon criminalibus, ab Epiſcopo ſeu illius in ſpiritualibus Vicario generali ante definitivam ſententiam ab interlocutoria vel alio quocunque gravamine non appelletur; nec Epiſcopus ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tanquam frivolæ deferre teneatur, ſed ea ac quacunque inhibitione ab appellationis Iudice emanata, necnon omni ſtylo & conſuetudine etiam immemorabili contraria non obſtante, ad ulteriora valeat procedere, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiva appellari non poſſit.

XX. Jam hic quæritur quodnam dicatur gravamen irreparabile? Reſpondeo cum Zerola 1. p. v. *Abſolutio*, §. *Ad ſextum*, talem eſſe omnem actum irretractabilem ac ferentem ſecum actualem & præſentaneam executionem. Hujuſmodi cenſeri debet actualis & præſens excommunicatio, incarceratio, tortura. Etenim ſequens definitiva poteſt quidem liberare ab excommunicatione & carcere, ſed non poteſt efficere quominus homo iſta mala actu ſuſtinuerit. Ubi tamen cauſæ meritum & pondus iſta requirerent decreta fieri, non eſſet admittenda ab iſtis appellatio, niſi conjunctam haberent ſecum nimiam Iudicis inhumanitatem, qualis convinceretur ſi loci ipſius tanta eſſet incommoditas ut detentum in vitæ diſcrimen eſſet adductura; aut ſi ſtudioſè litem quæ brevi dirimi poſſit, Judex prolongaret ut miſerum longa detentione vexaret. Jure civili carcer deputatur ad reorum cuſtodiam, & non in pœnam, l. 1. & vlt. C. de cuſtod. reor. & l. *Aut damnum*, §. *Solent*, ff. de pœnis: Jure autem Canonico etiam aliquando in pœnam, c. *Quamvis*, de pœnis in 6.

XXI. Alij duo caſus ſuperſunt in quibus appellationi non eſt deferendum, qui poſſunt in judiciis ſecularibus non infrequenter accidere, ſed rariùs in judiciis Prælatorum Eccleſiæ, ſaltem in Galliæ Regno. Sunt verò iſti.

XXII. Sextò non retardatur per appellationem executio ſententiæ vel decreti de inventario conficiendo, aut de bonis ſequeſtrandis, aut de adminiſtratione bonorum prodigo interdicta, aut de curatore dato, vel de famulorum aut mercenariorum ſalariis triennium non excedentibus, aut de alimentis datâ cautione. Hæc edixit Ludovici XII. Conſtitutio anni 1499. art. 8.

XXIII. Septimò ſententia recredentiæ in cauſa beneficiali executoria eſt, non obſtante appellatione, modò ſatiſdetur ſufficienter ad futuram de petitorio cauſam. Ejuſdem Conſtitutionis anni 1499. art. 83. hoſce duos articulos 8. & 83. innovavit Ludovici XIV. Conſtitutio anni 1667. tit. 17. art. 3. & 5. & 14.

CAPUT

CAPVT XII.

De appellationibus tanquam ab abuſu.

I, HOc appellationum genus proprium eſt Regni Gallicani, ſoletque interjici à ſententiis Iudicum Eccleſiaſticorum ad Curias Regias, quando appellans prætexit Prælati ſui ſententiam eſſe latam contra Regia Edicta, contra ſacrorum Canonum præſcripta, contra jura & libertates Eccleſiæ Gallicanæ, aut exceſſiſſe limites propriæ juriſdictionis per uſurpationem Regiæ juriſdictionis. His enim quatuor cauſis nituntur iſtæ appellationes, quarum defectu theorica Iuriſprudentia Curiarum Regiarum profitetur tales appellationes fore illicitas & injurioſas: ſed huic theoriæ quia praxis ipſa plerunque non conformabatur ob frequentes Clericorum vitilitigatorum & adverſus juſtas Prælatorum ſententias nullâ ſuſpicione horum quatuor defectuum laborantes inſoleſcentium importunas & frequentiores querelas, ideo frequentibus Edictis Reges Chriſtianiſſimi effuſiorem iſtam ſine juſta cauſa appellandi licentiam conati ſunt coërcere ac moderari.

II. Gallicana Iuriſprudentia duplicem diſtinguit à Prælatorum Eccleſiæ judiciis appellandi ſpeciem: unam quidem ſimplicem, quæ omnibus ſeculis poſt Eccleſiæ exordia invaluit, quæque in univerſis Chriſtianis gentibus viget, quâ nimirum ab inferioris Prælati judicio ad ſuperiorem Prælatum Eccleſiaſticum provocatur: alteram verò tanquam ab abuſu, quâ provocatur à judicio Eccleſiæ ad Tribunal ſeculare hoc ſolo nomine & non aliter, quia abuſiva eſt Prælati ſententia uno aliquo ex præfatis abuſibus quatuor.

III. Quæritur quonam tempore uſus iſtarum ab abuſu appellationum receptus in Regno iſto fuerit? Reſpondeo hunc uſum inchoaſſe ſub finem regni Ludovici XI. aut ineunte regno Caroli VIII. ſucceſſoris ejus. Id apertè conſtat, quia Maſuerius qui regnante Ludovico XI. ſuam Curiarum Gallicanarum praxim edidit, non modò nullatenus hujuſmodi appellationum meminit, ſed etiam abſolutè his verbis affirmat tit. de appellationibus, §. 22. *A Iudice Eccleſiaſtico non eſt appellandum ad Iudicem ſecularem, nec econtrà.* Antiquus etiam ſtylus Parlamenti Pariſienſis, in quo multa de appellationibus congeruntur, nihil commemorat de his appellationibus ab Eccleſiaſticis judiciis ad Iudices ſeculares. Ioannes quoque

quoque Galli Regius olim in eodem Senatu Pariſienſi Advocatus, qui exactè collegit ſuprema illius circa multiplices appellationes judicia, ad annum uſque milleſimum quadringenteſimum decimumquartum nullam habet de iſtis mentionem. Primus qui hujus meminerit appellationis Scriptor eſt Aufrerius Senatus Toloſani digniſſimus Præſes, qui floruit & ſcripſit ſub Ludovici XI. regno. Hic igitur in repetitione Clementinæ 1. de offic. Ordinar. regul. 2. n. 30. ſic atteſtatur: *Nunquam audivi, nec vidi niſi ſemel, quod ſuper meritis huiuſmodi cauſarum Eccleſiaſticarum appellationum fuerit pronunciatum; ſed duntaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi: quia à Iudice ſpirituali non eſt ad Iudicem ſecularem appellandum.* Hæc ille. Principes quidem Chriſtiani eorumque Officiales officium quidem protectionis, ſimulque religioſum obſequium ſanctæ Dei Eccleſiæ præſtare tenentur; non tamen imperium & authoritatem ſibi licet ſupra eam aſſumere. Sapienterque admonet Franciſcus Salgado tract. de regia protectione, in epilogo procemiali, & in 1. p. cap. 1. n. 205. & ſeqq. eum cui commendata eſt alicujus protectio non propterea nanciſci juriſdictionem aut dominatum, ſed ſolùm defenſionis contra opprimentes officium.

IV. Quod expoſtulat S. Bernardus apud Eugenium Summum Pontificem, erigi ad cumulum inſolentiæ pervicaces contra proprios Præſules Clericos, & laxari nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, neque deinceps pios & ſanctos Epiſcopos audere ſuis Eccleſiis per ſententias canonicas providere, aut ſubditorum ſibi Clericorum ſcandala reprimere, eo quod temerariæ ipſorum appellationes indiſcriminatim admitterentur & foverentur in Romana ad quam provocabant Curia, adeout inde victores atque ideò atrogantiores & ſceleratiores regrederentur: *Prorumpunt* (inquit Bernardus lib. 3. de conſideratione ad Eugenium Papam) *ad appellandum non tam gravati quam gravare volentes.* Hoc, inquam, utinam ſolicitè conſiderent ſecularis fori Magiſtratus, nec appellationibus dictis ab abuſu deferant niſi manifeſti comperiantur abuſus, quibus ſolis ut occurratur adinventum eſt in Regno genus iſtud appellationum. Atque ut Chriſtianos decet, meminerint ſe Regi Regum Jeſu Chriſto, per quem ut ſacra loquuntur oracula Reges regnant & legum Conditores juſta decernunt, reddituros rationem exactiſſimam omnium judiciorum per quæ ſeu ex nimia facilitate, ſeu alia ex cauſa contingit ut injuriam Sponſæ Chriſti & Fidelium omnium Matri ſacroſanctæ Eccleſiæ irrogaverint; quibus diſciplina ſacra, quâ neceſſe eſt Fidelium, maximè verò Clericorum inordinatè viventium mores contineri, diſſolvatur. Poterunt ex uſu Regni aliquæ ab Eccleſiaſticis ſententiis provocationes admitti, ſed non aliter niſi manifeſtam contineant injuſtitiam, oppreſſionem vel abuſionem, ut Regum Edicta præſcribunt.

V. Non poſſunt tranſiliri fines quos Chriſtianiſſimi Reges circa hujuſmodi appellationes ſibi ſubditis Magiſtratibus præfixerunt, quin pariter violetur.

violetur incommutabile atque indiſpenſabile jus divinum. Non enim tam malè conſulit Eccleſiæ ſuæ Deus, ut poteſtatem quam ei contulit circa res ſacras ac ſpirituales, libidini laïcorum ſubmiſerit quoquo modo voluerint proterendam vel diſſipandam. Itaque Franciſci I. Edictum anni 1539. art. 1. 2. 3. 4. jubet appellantem ab abuſu malè fundatum indiſpenſabiliter condemnari ad multam ordinariam & extraordinariam. Conſtitutio etiam Caroli IX. anni 1571. art. 5. *Ne* (inquit) *diſciplina Eccleſiaſtica per appellationes tanquam ab abuſu impediatur aut remoretur, declaramus nolle nos iſtas appellationes admitti niſi in caſibus contraventionum Edictorum: & ſtatuimus eas in caſibus correctionis & diſciplinæ non habere ſuſpenſivum, ſed tantummodò devolutivum effectum.* Eadem ſtatuuntur ab Henrico III. Edicti Melodunenſis anni 1579. art. 1. & Bleſenſis art. 59. Idem ſanxerunt c. *Ad noſtram*, & c. *Reprehenſibilis*, de appellat. Itemque Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 1. & ſeſſ. 22. cap. 1. & ſeſſ. 24. cap. 10. de reform. Inſuper Henrici IV. Conſtitutio anni 1606. art. 2. prohibet Supremis Curiis in cauſis appellationum tanquam ab abuſu uti formulis litem inter partes dirimentibus, *De mettre les parties hors de Cour & de procez.* Sed jubet ſemper pronunciari benè, an malè appellatum fuerit, ſimulque irrogare multam temerariæ appellationis, quæ nunquam minor taxetur centum viginti libris argenti. Ibidemque renovat antè ſæpe conſtituta de effectu devolutivo, nec tamen ſuſpenſivo appellationis factæ à correctione decreta, diſciplinaque Eccleſiaſtica.

VI. Edixit pariter Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1625. menſe Octobris, ne auſint Curiæ Supremæ citare ac intimare Epiſcopos eorumque Vicarios, Officiales alioſve Eccleſiaſticos Judices ad reſpondendum de ſuis judiciis in caſibus appellationum tanquam ab abuſu, eoſque ab iſtiuſmodi aſſignationibus ac reſponſionibus prorſus eximit.

VII. Præterea Carolus IX. Edicto anni 1571. art. 11. & Henricus III. Edicto Bleſenſi, art. 64. prohibent diſtrictè quibuſcunque Judicibus & Curiis ſupremis compellere Prælatos aut alios quoſcunque collatores ut partibus ſive appellantibus, ſive conquerentibus beneficia Eccleſiaſtica conferant; ſed partes ipſas ad ſuperiores Prælatos remittant, coram quibus liberum erit partibus ſibi ſi eis videbitur conſulere per ſimplicem & canonicam appellationem ad ſuperiorem Prælatum.

CAPUT XIII.

Quænam conceſſiones vel acta morte Judicis aut Prælati, ejuſve abdicatione exſpirent, vel non exſpirent.

I. QUOTIDIANÆ occurrunt cauſæ in quibus iſta verſatur diſputatio. In primis quæritur de illo qui Judex delegatus fuit, utrum poteſtas ejus exſpiret morte delegantis? Hac una diſtinctione quæſtio iſta dirimitur. Si delegatus in cauſa delegata proceſſit uſque ad primam litis conteſtationem, & ſub hæc delegans Superior intereat vel deponatur, poterit delegatus inchoatum officium proſequi, c. *Relatum*, de offic. jud.deleg. Sin minus, atque re adhuc integrâ intactaque, ejus omninò poteſtas deſinit, quemadmodum finitur mandatum morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati.

II. Innumeræ ſunt conceſſionum ſpecies quæ nullatenus deſinunt per obitum concedentis aut ejus ab officio abdicationem, niſi ab ejus ſucceſſore vel generatim, vel in aliquo particulari revocentur. In his comprehenduntur literæ dimiſſoriæ ad Tonſuram vel ad Ordines; facultates audiendi Confeſſiones ſacramentales, aut etiam abſolvendi à reſervatis: item diſpenſandi vel commutandi vota vel juramenta, licentia non reſidendi ſtudiorum cauſâ, aut celebrandi Miſſas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliæque gratioſæ conceſſiones.

III. Secus verò judicandum in pœnalibus ac odioſis; odia quippe reſtringi, favores convenit ampliari, c. *Odia*, de regul. jur. in 6. Hoc patet in cenſuris à Prælato impoſitis contra futuros delinquentes. Iſtæ enim nequaquam eos ligant qui poſt mortem aut abdicationem Prælati decretum infringunt. Illi tamen qui vivente & adhuc proviſo Superiore illas ſuâ culpâ incurrerunt non ſolvuntur per ejus ſubſequentem obitum, ſed adhuc ligati permanent. Id verò quod diximus reſtringendum eſt ad cenſuras promulgatas à Prælato tanquam ab homine ſeu Judice. Quæ enim à Prælato impoſitæ fuerunt tanquam Legiſlatore ſeu per modum Statuti, hæ in ſuo robore, illo etiam mortuo vel abdicato perdurant, adeout Statuti poſt ejus obitum vel tranſlationem tranſgreſſor perinde cenſuris lige-

tur ac ſi author Statuti Prælatus adhuc in eadem Prælatura viveret, niſi ante tranſgreſſionis actum ſucceſſor aut Superior hoc idem Statutum revocaſſet, ſaltem quoad pœnam tranſgreſſoribus comminatam; aut idem Statutum contraria conſuetudine jam exſoleviſſet, c. fin. de offic. Legat.

IV. Quod dixi de odioſis ultra Judicis mortem non extendendis, patet in caſuum reſervatione quæ ceſſat morte aut abdicatione reſervantis, nec reviviſcit niſi à ſucceſſore renovetur. Excipe hinc tamen reſervationem caſuum per ſynodalem deliberationem roboratam; tunc enim ſtatuti vim habet, ac proinde non exſpirat amoto Prælato. Zerola prax. Epiſc. p. 1. v. *Caſus reſervati*, n. 4.

V. Quia verò frequens exoritur quæſtio de literis dimiſſoriis, quod hæ non deſinant morte concedentis, utpote favorabiles & gratioſæ & jam acceptatæ, docent Zerola p. 1. praxis, v. *Dimiſſoriæ*, §. *Ad nonum:* Navarra in c. *Placuit*, n. 30. & 162. de pœnit. diſt. 6. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. n. 19. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. n. 5. Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 28. n. 76. 77. 83. & 85. Bonacina de legib. diſp. 1. qu. 3. p. 8. n. 27. Gratia namque perpetua eſt dum ſit acceptata, l. *Falſa*, c. de diverſ. reſcr. & c. *Decet*, de reg. jur. in 6. Decet conceſſum à Principe privilegium eſſe manſurum. Sanè poteſt ſucceſſor gratioſas præceſſoris ſui conceſſiones revocare ac abolere, ſive generales, ſive particulares, c. *Sententiam*, 35. qu. 9. & c. 2. & 3. de precariis.

VI. Quod dictum eſt fundatur in regula generali quam admittunt communiter Doctores, privilegium ritè obtentum, ſeu gratiam jam collatam non ceſſare morte vel amotione concedentis, niſi aliquâ particulâ reſtringatur. Id apertè fundatur per c. *Si cui* 36. de præbend. in 6. ex quo gloſſa ibid. ita infert: ***Nota quod gratia facta non exſpirat per mortem concedentis, etiamſi nondum ejus effectus ſit adimpletus.*** Et in c. *Si ſuper gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. ubi dicit Papa gratiam à Papa conceſſam poſſe poſt concedentis mortem etiam re integra executioni demandari. Ita Navarra cap. 27. n. 153. & conſil. 1. de privileg. n. 1. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 28. n. 64. Laiman lib. 1. tract. 4. cap. 23. n. 18. Filliucius tract. 10. cap. 10. qu. 10. Bonacina de legibus diſp. 1. qu. 3. p. 8. n. 19. & plures alij. Gratia verò cui annectitur particula limitans finitur morte concedentis: ejuſmodi particulæ eſſe poſſunt, ***quandiu vixero***, aut ***uſque ad beneplacitum noſtrum***, aut ***quandiu voluero***, aut ***dum nobis placuerit***, aut ***ad arbitrium noſtræ voluntatis.*** Etenim conſenſus, voluntas, beneplacitum deſinit morte concedentis: ergo etiam privilegium re integra, quod ab his dependet. Si autem dictum fuerit, ***donec revocavero***, non deſinit privilegium exempto è vivis concedente, niſi vivens revocaverit, ut præcitati Doctores ſcribunt. In-

ferendum hinc eſt, facultates illimitatè conceſſas extra contentioſam juriſdictionem, ut ſunt literæ dimiſſoriæ, diſpenſationes, facultates audiendi confeſſiones, aut abſolvendi à reſervatis, aliaſque his ſimiles conceſſiones non exſpirare obitu concedentis.

VII. At verò contrarium tenendum eſt de literis juſtitiæ, aut de contentioſa juriſdictione delegata. Illa enim juriſdictio ceſſat concedente mortuo, aut amoto ab officio, modò res adhuc integra ſit, hoc eſt uſus illius juriſdictionis inchoatus non fuerit ante mortem vel amotionem concedentis. Inchoatus autem cenſendus eſt juriſdictionis contentioſæ uſus ſi à Judice delegato pars fuerit citata juridicè, c. *Relatum*, c. *Gratum*, c. *Licet undique*, de offic. jud. deleg. Deinceps enim delegatus Judex poterit ſemel inchoatam per citationem aut litis conteſtationem cauſam mortuo delegante proſequi uſque ad ſententiam definitivam.

VIII. Idemque juris eſſe quidam dicunt in delegata poteſtate, non generali, ſed particulari abſolvendi certam aliquam perſonam à reſervatis, aut diſpenſandi cum aliqua particulari perſona; talis enim gratia differt à generali conceſſione, quia generalis conceſſio abſolvendi aut diſpenſandi fit in gratiam Confeſſarij, ideoque ſtatim atque conceſſa vel acceptata eſt, dicitur facta & completa: & ut talis poteſt in uſum reduci, etiamſi ante omnem ejus uſum Prælatus concedens ſubinde mortuus fuerit. At verò conceſſio quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis perſonæ, non cenſetur eſſe in gratiam delegati, ſed in gratiam illius propter quem ſpecialiter fit delegatio: ideoque non dicitur gratia facta vel completa, niſi poſtquam ejus uſus fuerit inchoatus. Ideoque ſi ante uſus iſtius inchoationem delegans excedat è vita vel ab officio, talis conceſſio ſeu gratia non dicitur facta, ſed ſolùm quodammodo initiata vel deſtinata, donec extra ſuas cauſas in actum cœperit reduci, putà per inchoatam confeſſionem: ſic enim res jam non eſt integra, adeout ſi moriatur inter hanc inchoationem, & necdum datam abſolutionem aut diſpenſationem Prælatus qui delegaverat, debeat nihilominus perſona delegata inchoatam poteſtatem proſequi ad perfectam executionem. Ita poſt Cajetanum Bonacina loc. cit. n. 25. Quæ tamen doctrina quoad hanc ultimam partem non eſt adeo firma & certa quin plerique graves Doctores, ut Suarez, Majolus, Filliucius & alij oppoſitum aſſerant, poſſe nimirum quemlibet delegatum confeſſorem indifferenter uti poteſtate ſibi delegata in gratiam tertiæ particularis perſonæ, re adhuc integra, poſt mortem delegantis; quemadmodum poſſet uti generali facultate ſibi collata ad confeſſiones audiendas & abſolvenda generaliter reſervata, eaque uti incipere poſt mortem concedentis. Hanc ſententiam ultimam longè antecedenti præferendam duco: tum quia præſumendum eſt Eccleſiam eſſe in favorem fori conſcientiæ propenſiorem, adeout nullâ ratione habitâ ſubtilioris iſtius diſtinctionis

inter

inter conceſſionem generalem aut particularem habentes unum & eundem ordinem ad forum internum, quæ nuſquam legitur in toto corpore Canonum, velit Eccleſia haſce indifferenter conceſſiones in favorem & gratiam pœnitentium perdurare poſt obitum quoque concedentis, niſi revocentur. Omnes verò Canones qui in oppoſitum proferuntur, de ſolo loquuntur externo foro, ſive contentioſo, ſive gratioſo, ut de literis beneficiorum proviſoriis, aliiſque literis publicam habentibus executionem. Præællegata enim c. *Relatum*, c. *Gratum*, & c. *Licèt undique*, de offic. jud. deleg. apertè loquuntur de juriſdictionis contentioſæ delegatione.

IX. In aliis autem cauſis aut privilegiis quæ ſunt quidem fori externi, ſed non contentioſi, diſtinguendum eſt inter conceſſa privilegia odioſa aut favorabilia. Sacri enim Canones edicunt in privilegiis odioſis, qualia omnes fatentur illa eſſe quæ Ordinariorum poteſtatem diminuunt, aliorumque jus ſubtrahunt ut in aliquos particulares totum transferatur; in his, inquam, ſtatuunt ut exſpirent morte concedentis re adhuc integrâ. Itaque Mandata Apoſtolica de providendo vacaturo Beneficio in favorem tertij alicujus, cùm ſint maximè odioſa ob tres cauſas: primò quia præripiunt Ordinariorum poteſtatem & libertatem conferendi; ſecundò quia innumeros idoneos excludunt qui poterant illud Beneficium jure adipiſci; tertiò quia ſic infringitur Conſtitutio Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilij: *Nulla Eccleſiaſtica miniſteria ſeu etiam Beneficia vel Eccleſiæ tribuantur alicui ſeu promittantur antequam vacent*, cap. *Nulla*, de conceſ. præbend. his de cauſis optimè diſtinguit c. *Si cui* 36. de præbend. in 6. in Beneficiis quorum collatio de jure reſervatur ſupremæ Sedi, ut qui habet ab eadem Sede privilegium conferendi perſonis idoneis Beneficium ad Apoſtolicam Sedem jure devolutum, aut in eadem Sede ejuſve confiniis vacans, poſſit etiam re integra poſt exceſſum etiam Papæ concedentis, & re adhuc integra illud Beneficium cui volet idoneo conferre. Secus tamen ibidem decernitur ſi per illam Apoſtolicam conceſſionem fuerit certa deſignata perſona cui conferatur: eo enim caſu vult Papa gratiam illam morte concedentis ſtatim extingui, ſi res adhuc integra ſit, hoc eſt ſi nondum proceſſum fuerat ad collationem ante obitum Papæ concedentis; quia nimirum prædeſignatio certæ perſonæ cui conferatur eſt odioſa, ut dictum eſt. Ideoque ibidem decernitur hanc re integra per mortem ſummi Pontificis extingui poteſtatem. Ex adverſo ubi nulla fuit particularis perſona deſignata, cui conferatur, gratiam iſtius collationis, utpote favorabilem, tum hoc idem caput *Si cui*, de præbend. in 6. tum etiam c. *Si ſuper gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. luculenter ſtatuunt iſtud privilegium & gratiam executioni eſſe demandandam, quanvis antequam id fiat Papa re adhuc integrâ deceſſerit. *Ipſa* (inquit) *gratia*

licèt

licèt nondum ſit in ejus executione proceſſum, morte non perimitur concedentis. Atque iſta tanquam vera & germana tenenda eſt inter favorabilia & odioſa privilegia diſtinctio, ſecundùm quam literæ dimiſſoriæ, literæ abſolutoriæ, literæ diſpenſatoriæ, literæ Beneficiorum actu vacantium proviſoræ, aliæque ſimiles non modò in interiori, ſed etiam in exteriori foro non contentioſo exequendæ validæ perſeverant, etiam poſtquam re integra is à quo conceſſæ fuerunt exceſſerit. Diſtinctio verò illa vulgo recepta inter gratiam factam & non factam, & quæſtiones illæ plenæ anxietatis & incertitudinis, quibus circunſtantiis diſcernendæ ſint gratiæ factæ à non factis, nihil habent lucis aut ſoliditatis, ſuntque effugia & perplexa ſatibula illorum quibus melior non occurrit ratio Canones in ſpeciem oppoſitos diſtinguendi. Denique ſicut gratiæ vel privilegia quæ aliorum jus commune transferunt in quarundam perſonarum particularem utilitatem ſunt odioſa atque ſtricti juris, c. *Porrò*, & c. *Cùm capella*, de privilegiis: ſic ex oppoſito privilegia quæ nemini præjudicant locum ſibi vindicant inter favorabiles conceſſiones.

CAPVT XIV.

Nova jura Gallicana circa judiciarios cauſarum proceſſus.

I. QUÆ libro iſto hactenus retuli de judiciariis proceſſibus & cauſarum inſtructionibus, ad jus commune pertinent, atque etiam ad Francicos qui hactenus viguerunt uſus. Cæterùm qui nunc temporis Dei gratiâ Regni hujus ſceptra tenet Ludovicus XIV. ſtudio laudabili adductus litium ambages extricandi & prolixitates reſecandi, duas edidit in plures diſtinctas titulos & articulos Conſtitutiones. Primam quidem anni 1667. poſteriorem verò anni 1670. Quarum prior providet circa civiles majori ex parte; at poſterior circa criminales proceſſus. Utriuſque Conſtitutionis præcipua capita exponenda cenſui, ut lectoribus ulterior in his practicis rebus cognitio ſuppeditetur.

II. Priore Conſtitutione edicuntur quæ hîc ſubjicio. Omnes in judicium-

cium citationes, Gallicè *Ajournemens*, erunt libellatæ in omni tam Eccleſiaſtica quàm Seculari Juriſdictione; hoc eſt ſummatim comprehendent cauſam citationis, qualis ab actore in ſupplici libello expoſita fuit, ejuſque petitionem cum Judicis decreto, ſub pœna nullitatis & infligendæ multæ, tit. 2. art. 1. Scilicet ut citatus ad reſponſionem præparatus adveniat, c. *Si Primates*, 5. qu. 2.

III. Tenetur apparitor duos ſecum teſtes ſumere qui citationi ſubſcribent, art. 2. In citatione mentio fiet eorum quibus ſignificatum fuerit, & tranſſumptum citationis datum. Si nemo in domicilio repertus ſit, tenebitur apparitor tranſſumptum citationis ad januam domicilij affigere, & viciniorem admonere, quem faciet in charta citationis ſubſignare; aut ſaltem ejus mentionem ſcripto faciet, ſi vicinus non vult aut neſcit ſignare. Ubi autem vicinus nullus erit, recurret apparitor ad loci Judicem, aut antiquiorem Pragmaticum, qui citationis chartam lineâ calamo ductâ circumſcribet, Gal. *Parafer*. Succeſſit tamen ejuſdem Ludovici XIV. Edictum *du contrerolle des exploits*, anni 1669. eximens apparitores ab illa obligatione teſtes aſſumendi.

IV. Extraneis verò qui in aliorum Principum ditionibus degunt citatio fiet in domiciliis Procuratorum generalium ejus Parlamenti ad quod devolvi ſolent appellationes à ſententiis Judicum eorum ſubalternorum quorum decreto fit citatio. Et abolentur fieri pridem ſolitæ aſſignationes ad Regni fines, d. tit. 2. art. 3. 4. 5. Damnati in exilium vel ad triremes ad aliquod præfixum tempus, necnon indigenæ ſeu originarij Regni aſſignabuntur intra ultimum quod in Regno habuerunt domicilium, art. 8. Abſentes qui nullum habent quod ſciri poſſit domicilium aſſignandi ſunt per præconem in præcipua platea mercatûs ejus loci, in quo ſita eſt juriſdictio ad quam citantur rei, & chartam citatoriam lineâ circumſcribet Judex ipſe loci, art. 9.

V. Dilationes aſſignationum ad certum tempus limitatæ non comprehendunt diem ſignificationis, ſeu citationis, neque diem comparitionis. Sed reliqui dies his duobus intermedii ſic erunt continui, ut in his computentur ſimul Dominici, feſtivi, & feriales, titul. 3. articul. 6. & 7.

VI. In omni materia deſerti vadimonij, *de defaux*, prohibentur fieri citationes iteratæ, *reajournemens*, tit. 5. art. 2.

VII. Lis conteſtata cenſetur per primum judicii actum advenientem ſive contradictoriè ac præſente utraque parte, ſive una earum abſente ac deficiente, quanvis id primum judicium non fuerit ſignificatum ac intimatum parti abſenti. Significatio quippe non pertinet ad conteſtationem, ſed ad executionem, tit. 14. art. 13. Huc tendit iſta Conſtitutio ad divertendas evaſiones & ludificationes rei citati, nec comparentis. Jure autem communi,

communi, tum Pontificio, tum Cæſareo, non cenſetur lis conteſtata niſi per propoſitam petitionem, & ſequutam in judicio reſponſionem alterius partis, l. unica, C. de litis conteſt. & cap. unico, cod. Porrò litis conteſtatio impedit decurſum præſcriptionis, l. *Mora litis.*, Cod. de rei vindic.

VIII. Citatio circa Beneficij poſſeſſorium debet eſſe libellata, atque ita exprimere titulum proviſionis, & genus vacationis ſuper qua litigans proviſus fuit, & titulos & capacitates ipſius. Atque iſta omnia cum citationis dato ſcripto tranſſumpto ſunt exhibenda parti citatæ & ejus in manibus relinquenda cum ſubſcriptionibus actoris, apparitoris & duorum aſſumptorum teſtium, tit. 14. art. 2. Similiter debet reus in ſuis defenſionibus titulum explicare ſuæ proviſionis, & genus vacationis ſuper qua proviſus fuerit, art. 6.

IX. Poſt triduum à communicatione defenſionum cauſa deferetur ad audientiam ad requiſitionem illius ex partium procuratoribus qui erit diligentior; in qua audientia pronunciabitur aut de retinendo Beneficio, *maintenuë*, aut de proviſoria poſſeſſione, *recreance*, aut de fructuum ſequeſtratione, art. 7.

X. Nulla fides habebitur ſignaturis aliiſve expeditionibus Romanæ Curiæ, niſi ſint verificatæ à duobus trapezitis, *Banquiers*, ac expeditionariis certificantibus ſuper ipſo originali, art. 8.

XI. Sententiæ proviſionariæ poſſeſſionis ſeu recredentiæ mandabuntur executioni ad cautionem juratoriam, nihil obſtantibus quibuſcunque oppoſitionibus & appellationibus; citra tamen harum præjudicium. Nec procedetur ad judicium petitorij aut manutentionis niſi poſt recredentiæ aut ſequeſtrationis plenam executionem, art. 9. & 10.

XII. Si pendente proceſſu poſſeſſor actualis Beneficij è vivis excedat, adjudicabuntur fructus alteri parti ad ſimplicem ejus petitionem, exhibentis in audientia tranſſumptum regiſtri mortuarij, art. 11.

XIII. Is qui proviſionem accepit titulo devoluti non audietur in judicio donec ſufficientem de ſumma quingentarum librarum cautionem dederit intra tempus à Judice præſtitutum: ſin minùs, excidet devolutarius à jure ſuo, nec admittetur ad purgandam motam, art. 13.

XIV. Minor annis 25. de Beneficio proviſus capax eſt ad agendum in judicio ſine authoritate vel aſſiſtentia tutoris aut curatoris in cauſa beneficiaria, art. 14. Mirum alicui videri poſſit, eſſe jus idem ſtatutum de illis qui ob minorem ætatem à tutoribus, ac de illis qui à curatoribus reguntur. Sed tamen remedium facile occurrit vt liceat eis

ob-

ob ætatis infirmitatem in integrum reſtitui: quo remedio ſi uti non libeat, acta per eos valebunt. Jus commune aliter de conſtitutis in pupillari ætate diſpoſuit, l. *Contra juris*, ff. de pactis, l. *Pupillus*, ff. de acquir. rer. dom. & Inſtit. de author. tut. in princ. ut ſine interventu tutoris poſſint quidem acquirere, ſuámque meliorem facere conditionem, ſed nullatenus deteriorem, aut ſe ullatenus obligare, vel de ſuis alienare.

XV. Si ante poſſeſſorij judicium Pars reſignet jus ſuum ſive ſimpliciter, ſive in favorem, poterit nihilominus continuari proceſſus contra reſignantem, donec reſignatarius comparuerit, aut ſucceſſor ejus, artic. 15.

XVI. Poterit fieri ſubrogatio per Judicem, & prohibetur expeditio literarum ſubrogationis de Cancellaria, art. 16.

XVII. Ad ſententiam recredentiæ vel ſequeſtrationis requiruntur ad minimum quinque Judices, qui debent in ipſa ſententia quæ ſcripto Partibus expedietur eſſe ſubſcripti. Si interveniat condemnatio reſtitutionis fructuum & expenſarum & damnorum, atque ejus quod intereſt, executioni mandabitur contra ipſum reſignatarium, etiam pro fructibus & expenſis quæ reſignationem præceſſerunt. Sed tamen in eis quæ præceſſerunt reſignator juridicè interpellatus compelletur præſtare indemnem, *relever & garentir*, reſignatarium, articulo 18.

XVIII. Petitorium beneficiorum quæ vacaverint in regalia ventilabitur in ſola Magna Camera Parlamenti Pariſienſis, & non alibi uſquam, articulo 19. Idem ſtatuerat Ludovicus XI. Edicto anni 1464.

XIX. Poſſeſſorii circa Beneficia cognitio ſolis competit Judicibus Regiis, tit. 15. art. 4.

XX. In Officialitatibus cauſæ perſonales quæ ſummam non excedunt ducentarum librarum cenſendæ ſunt ſummariæ, atque ita ſummariè ſunt cognoſcendæ & judicandæ. Cauſæ porrò ſummariæ agitari poſſunt ſine concurſu ac interventu Advocatorum & Procuratorum, idque in Audientiis ad hoc particularibus, in quibus teſtes audientur ſummariè, præſentibus etiam & audientibus partibus quæ comparere voluerint, titul. 17. artic. 1. 6. 7. 8. Quæ verò intra unam audientiam plenè cognoſci vel judicari non potuerint, relictis ad menſam, *ſur le bureau*, titulis & probationibus partium, ſine inventariorum productionibus & ſine utrinque ſcripturis remittentur ad aliam audientiam terminandæ. Neque Judices ulla ſalaria aut vacationes ſibi attribuent de ſummariè cognitis aut cognoſcendis cauſis, ſub pœna in quadruplum reſtituendi, art. 10.

XXI. Petitiones quoque relaxationis aut proviſionis perſonarum

 carcere

carcere detentatum, aut relaxationis pignorum, mobilium, aut ſequeſtrationum, redintegrandæ quoque, atque pro alimentis proviſiones, mercedes & ſalaria operariorum, Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Procuratorum, apparitorum, aliorumque Officiatiorum, aliave jura quæcunque celerem proviſionem requirunt, quanvis horum aliqua ducentas libras excederent, dum non excedant valorem mille librarum, ſummariè dijudicanda ſunt, art.3. & 5. Denique in omni ſummaria materia non excedente mille libras ſententiæ proviſionis executioni mandabuntur, non obſtante appellatione, & ſine hujus tamen præjudicio, debitamque præſtando cautionem, art.14. Eadem quoad appellationem in hujuſmodi cauſis non admittendam edixerat Ludovicus XII. Conſtitutione anni 1499. art.8. & 83.

XXII. Abrogatur ſtylus quo requirebatur ut ſententiæ proviſionales & definitivæ ſeparatim ferrentur. Et Judicibus injungitur ut ſi utraque inſtantia cauſæ proviſionis & cauſæ definitivæ in eo ſtatu ſint ut uno judicio terminentur, Judex unam ſententiam pro utriſque proferat, cum iſta præcautione ut ſi appelletur ab hoc judicio, pars illa nihilominus quæ proviſionem concernit executioni mandetur, non obſtante appellatione, ſed tamen data ſufficienti ſatiſdatione, titul.17. artic. 17.

XXIII. Quæcunque obligationes valorem centum librarum excedentes apud acta Notariorum redigentur: neque ulla admittetur probatio per teſtes niſi in neceſſariis quibuſdam caſibus, licèt in iſtis quoque minor eſſet quàm centum librarum valor, ut ſunt depoſita ob repentinum & improviſum caſum, ut in incendio, tumultu; & depoſita advenarum in manus hoſpitis, cauponis, inſtitoris, titul. 20. articulo 2. 3. 4. contra l. *Proprietatis*, de probation. & l. *Teſtium*, Cod. de teſtib. & l. 3. §. *Eiuſdem*, ff. de teſtib. decernentes defectum ſcripturæ ad probationem poſſe per teſtes suppleri. Huic Ludovici Conſtitutioni parem ſancivetat Carolus IX. Edicti Molinenſis articulo 54.

XXIV. In materiis in quibus ſufficit expertorum ſeu prudentum relatio, prohibetur Judicibus ad ipſa loca ſe transferre, niſi ſcripto requirantur, ſub pœna nullitatis & reſtitutionis vacationum, damnorum, expenſarum & intereſſe, tit.21. art.1.

XXV. Excluduntur teſtimonia conſanguineorum & affinium uſque ad quartum gradum incluſivè, titul. 22. articulo 11. Iidem pariter gradus à judiciis cauſarum excluduntur, præbentque juſtam recuſationis Judicum cauſam, titulo 24. articulo 1. Quinimò in criminalibus cauſis quintus quoque gradus excluditur, art. 2.

XXVI. Condemnatus per ſententiam ſibi juridicè ſignificatam poteſt

poteſt poſt triennium ab illa ſententia ſignificata interpellati ab adverſaria parte ad appellandum vel acquieſcendum judicio. Sic enim fiet ut poſt ſex ab illa ſolenni interpellatione menſes, ſine ulla ſpe in integrum reſtitutionis excludatur protſus ab appellatione. Nec inde excipiuntur Eccleſiæ, Collegia, pietatis loca, Xenodochia, Noſocomia, niſi in hoc uno, quod loco dicti triennij indulgeantur ejs ſex anni, quibus reſtitui poſſint ad appellandum, tit. 27. art. 12.

XXVII. Si titularis poſſeſſor Beneficij judicio condemnatus moriatur intra dictum ſuperiore articulo ſexennium, indulgetur ejus ſucceſſori annus integer pacificus; quo exacto, decurret tempus omne quod ſupererat non adimpleti à prædeceſsore ſexennij, eoque finito, poteſt ab adverſario interpellari ut vel appellationem proſequatur, vel acquieſcat judicio. Et ſubinde poſt ſex ab iſta interpellatione menſes non poterit ad appellandum reſtitui, art. 13.

XXVIII. Ubi prædicta poſt triennium aut ſexennium interpellatio facta non fuerit, quanvis ſententia fuerit executioni mandata, dinumerandum eſt tam inter abſentes quàm inter præſentes decennium à die ſignificatæ ſententiæ: aut ſi agatur de piis locis, ut ſunt Eccleſiæ, Noſocomia, Xenodochia, viginti anni, quibus exactis nulla poſſit obtineri ad appellandum reſtitutio, d. tit. 27. art. 17.

XXIX. Verùm ad præcludendas prolixitates & evaſiones, ſtatuitur d. tit. 27. art. 1. & 3. condemnatos ad dimittendam poſſeſſionem, ſi poſt dies duodecim ſignificatæ ſive ad perſonam, ſive ad ejus domicilium ſententiæ non obtemperaverint, incurrere mulctam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiſcum, partim erga Partem; atque etiam poſſe corporis detentione contumaces cogi ad obediendum, & ad exſolvendas Partis impenſas & damna.

XXX. Jubetur ut quicunque judicio ſuccumbunt damnentur indiſpenſabiliter & ſine ulla moderatione ad univerſas litis expenſas, tit. 31. art. 1.

XXXI. Conſtitutorum in ſacris Ordinibus pignori capi aut diſtrahi non poſſunt mobilia divino cultui deſtinata, neque etiam pertinentia ad neceſſarios ipſorum uſus, cujuſcunque valoris ſint, neque eorumdem libri, niſi ultra valorem centum & quinquaginta librarum, tit. 33. art. 15. Hæc eadem ſanxerat Carolus IX. Edicto Aurelianenſi, art. 28. & ex parte favet lex *Sancimus*, C. de ſacroſ. Eccleſ.

XXXII. Similiter neque capi aut diſtrahi poſſunt agricolarum boves aut equi aratorij, aratra, ligones, cæteraque inſtrumenta quæcunque ad agriculturam neceſſaria, ne quidem pro iis quæ Fiſco debentur, art. 16. Poterunt tamen oppignorari pro ſolutione pretij crediti ad hæc emenda, aut pro pretio conductionis villarum & agrorum colendorum, in quibus exiſtent illa pecuaria & utenſilia; ibid. Eadem ſtatuerat lex *Executores*, & lex *Pignorum*, C. quæ res pign. oblig. poſ. Similis eſt pariter Conſtitutio Franciſci I. an. 1540. art. 29. & altera Henrici IV. an. 1595. art. 9.

XXXIII. Aboletur praxis capturæ corporum poſt quatuor aſſignatos ad ſolutionem menſes introducta per art. 48. Edicti Molinenſis ſub Carolo IX. Prohibetur autem quibuſcunque Judicibus & Curiis damnare quemquam carcere pro civilibus obligationibus: excipit tamen adjudicatas expenſas ſi adæquent vel excedant ducentas libras, nec intra quatuor à condemnatione menſes exſolutæ fuerint, tit. 34. art. 1. & 2. Incarcerari tamen permittit Fiſci debitores & exactorum ſeu publicanorum jurium Regiorum circa mercatus portoria, & ſimilia jura Regia, art. 5.

XXXIV. Hinc progrediendum ad editas pro cauſis criminalibus Conſtitutiones anni 1670. In cauſis criminum impuberes utriuſque ſexus admitti poſſunt in teſtes: ſed in judicio habenda erit ratio tum neceſſitatis præſentis cauſæ, tum imbecillitatis vel ingenij particularis perſonarum ejus ætatis deponentium, tit. 6. art. 2.

XXXV. Aſſignatæ ad teſtificandum perſonæ poſt primum comparendi edictum, & ex contumacia defectum cogi poſſunt mulctis pecuniariis, quandoque etiam pœnâ carceris, art. 3.

XXXVI. Teſtes antequam teſtificentur producere debent ſibi ſignificatam comparendi juſſionem, cujus etiam mentio facienda eſt in ipſorum depoſitione. Poſſunt tamen Judices ex officio teſtimonia eorum audire in caſu flagrantis delicti, ſine præcedenti ſignificatione, articulo 4.

XXXVII. Non legitur coram accuſato teſtimonium adverſus eum dictum, niſi poſtquam interroganti Judici reſponderit, ſi quas habet ſuſpicionis aut recuſationis cauſas contra teſtem. Poſtquam enim reus depoſitionem teſtis audivit non admittitur ad allegandas ſuſpicionum cauſas. Perlecta depoſitione coram teſte, interrogandus eſt ipſe teſtis, num hæc omnia vera ſint? num in his perſiſtat? Eo perſiſtente interrogatur reus non jam de ſuſpicione teſtis, ſed de veritate teſtimonij. Judicis interrogata, omniaque teſtis & rei reſponſa, dictaque ſcriptis mandantur,

&

& mox ſubſignantur à Judice & Scriba, titulo 15. articulo 16. 17. 18. 19.

XXXVIII. Si teſtis poſt repetitam auditionem, quæ dicitur *Recollement*, retractet ea quæ depoſuit, aut aliquam ſaltem eſſentialem & deciſivam circunſtantiam in materia criminis, procedendum erit contra ipſum ut falſi reum, art. 11. Iſtæque declarationes & retractationes pro nullis habentur, nec deinceps in proceſſu admittendæ ſunt. Atque ubi cauſæ gravitas majorem pœnam non poſtulabit, mulctandus erit teſtis erga Fiſcum libris quadringentis, art. 21.

XXXIX. Si decretum incarcerationis executioni mandari non poteſt, perquiretur reus, ejus bona intercipientur & annotabuntur. Perquiſitio fiet ad ejus domicilium aut domum reſidentiæ. Sed ſi domicilio caret, aut non reſidet eo loco ubi proceſſus inſtruitur, ſufficiet affixio decreti ſeu edicti ad valvas Auditorij. Interea dies expectabuntur quindecim: his exactis, ſi non compareat, aſſignabitur præconis proclamatione uno, & non tribus ut antehac diebus, ad ſe judicio ſiſtendum. Exacto poſt hæc octiduo, ſolennior fiet à præcone per ſonum buccinæ tribus locis intra unum diem proclamatio, ſcilicet ante portam Auditorij, & in platea publica, & ad accuſati, ſi quod habet domicilium aut reſidentiam. Dies porrò citationis ſignificatæ, & dies comparitionis non comprehenduntur intra dies aſſignatos. Diſtrictè prohibetur Judicibus alias his addere citationes aut proclamationes in reum. Sed Judex his peractis teſtes denuo interrogandos ſeu recolendos aſſignabit; novaque iſta interrogatio quæ dicitur *Recollement*, valebit pro confrontatione quæ fieret inter reum & teſtes: & demùm procedetur ad definitivam abſentis contumacis condemnationem, titulo 17. ab articulo 1. ad 15.

XL. In omni criminali inquiſitione, *Information*, teſtes præſtabunt initio juramentum; eorum nomina, cognomina, ætas, ſtatus ac profeſſio atque habitatio exprimetur, & quod non ſint famuli ac domeſtici vel cognati affineſve partium in gradibus à jure prohibitis: atque aliqua ex his omiſſio reddet nullum & invalidum teſtimonium, titulo 6. art. 5. Eadem præcipiuntur in inquiſitionibus cauſarum civilium per ſuperiùs memoratam Conſtitutionem anni 1667. titulo 22. articulo 14. Adjuncti non adhibebuntur ſicut priùs in informationibus, niſi in caſibus Edicti Nannetenſis, d. titulo 6. art. 8. neque in inquiſitionibus civilibus, d. titulo 22. articulo 12.

XLI. Neque in civilibus, neque in criminalibus inſtantiis ullâ poterit appellatione impediri aut retardari executio decretorum, inſtructio proceſſus, aut futurum cauſæ judicium. Conſtitut. anni 1667. tit. 16. art. 3.

LIBER

LIBER QUINTUS,

Qui eſt de delictis, eorumque pœnis canonicis.

CAPVT PRIMVM.

De delicto non reſidentiæ.

I. IPso divino jure naturali omnes Epiſcopi & Beneficiarij, quibus cura incumbit animarum, obligantur ad reſidentiam. Id perſpicuè definitur à Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum omnium exemplo paſcere, pauperum aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera paſtoralia munia incumbere; quæ omnia nequaquam præſtari & impleri ab iis poſſunt qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Cùm ergo Epiſcopi & Parochi teneantur indiſpenſabili vinculo ad ea præſtanda quæ ſui officij ſunt; ea verò recen-

ſita

ſita per Tridentinam Sanctionem eiſdem divino præcepto impoſita non poſſint ab abſentibus exhiberi, conſequens eſt ut eodem divino præcepto reſidere teneantur. Nec verò ſufficit ſi per alios hæc præſtent officia. Quicunque enim recipit emolumentum ac mercedem pro officio, ſuam idem obligat perſonam ad id officium quod per ſe præſtare poſſit; nec licet ei onus illud in aliquem transferre, niſi ex rationabili ſimul & urgente cauſa.

I I. Iſta in Epiſcopatu proprio reſidendi obligatio ipſos quoque ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales aſtringit, ut ibidem declarat Concilium his verbis: ***Etiamſi ſancta Romana Eccleſia Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia vel diœceſi reſidentiam.*** Eodem Tridentino Concilio d. ſeſſ. 23. cap. 1. declaratur poſſe Epiſcopos quotannis ſive continuè, ſive interruptè tribus menſibus à ſuis Eccleſiis abeſſe ſine Superioris licentia vel approbatione, modò juſta cauſa ſubſit. Ut verò poſſint pluſquam tres menſes abeſſe duo ſimul requiruntur, juſta cauſa, & licentia ſeu approbatio quæ petenda eſt vel à Summo Pontifice, vel à Metropolitano, vel hoc abſente ab antiquiore ſuffraganeo: debetque eſſe in ſcriptis, & non aliter, ut præcipit Concilium d. cap. 1. Ubi etiam juſtas cauſas exponit, quæ ſunt chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, evidens Eccleſiæ vel Reipublicæ utilitas. Non tamen requiritur Superiorum licentia quando abſceſſurus eſt Epiſcopus ad aliquod publicum officium Epiſcopatui ſuo adnexum, ut quando debet Comitiis Ordinum intereſſe, aut ad Concilium generale vel nationale ſe transferre.

I I I. Quando ultra tres menſes ſive Epiſcopus, ſive Parochus ſine Superioris approbatione abfuerit, nullatenus facit fructus ſuos, ſed tenetur pro rata abſentiæ temporis illos ſive fabricæ aut cultui Eccleſiæ, ſive pauperibus erogare. Prohibetque dicta Tridentina Conſtitutio tales fructus, cùm ſint indebiti & malè percepti, condonari vel remitti, ſive in toto ſive in parte: atque ita revocat præcedens ejuſdem Tridentini Decretum ſeſſ. 6. cap. 1. de reform. quo abſentia ſex menſium ſolâ quartâ fructuum anni parte mulctabatur.

I V. Parochis & quibuſcunque aliis Beneficiariis curam habentibus animarum Concilium Trident. d. ſeſſ. 23. cap. 1. non permittit longiorem quàm bimeſtrem abſentiam, ultra quam ſi ſine legitima cauſa per Epiſcopum approbata eis abeſſe contingat, præter mortale peccatum, cujus apud Deum conſtituuntur rei, fructus quoque amittunt pro rata temporis abſentiæ. Navarra manual. cap. 25. num. 121. exiſtimat Parochum ad bimeſtrem tantùm abſentiam non opus habere aliquâ Superioris approbatione, eique ſufficere conſcientiam juſtæ cauſæ: tum quia de Epiſcopis nihil aliud requirit ad trimeſtrem abſentiam Concilium Tridentinum,

quàm

quàm juſtam ejus cauſam: tum quia ante Tridentinam ſanctionem ejuſmodi licentiæ petendæ non aſtringebantur Parochi ad bimeſtrem in anno abſentiam: ergo neque poſt proviſionem Concilij nihil tale ipſis præſcribentem. Si quis tamen Parochus ſine juſta cauſa etiam minùs duobus menſibus abſit, peccabit mortaliter, niſi ſit parvi temporis abſentia, qualis poſſet eſſe quindecim aut ad ſummum viginti dierum ſine ulla juſta alioqui cauſa, modò reliquerit idoneum ſubſtitutum. Quod verò de Parochis Concilium d.cap.1. ſancit: *Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis gratiſque concedendam ultra bimeſtre tempus niſi ex gravi cauſa non obtineant*; nihil aliud enunciat quàm ne Parocho licentia abſcedendi ultra duos menſes indulgeatur niſi gravi urgente cauſa, ſed nullatenus enunciat licentiam eſſe petendam pro minori quàm duorum menſium abſentia, quamvis iſta quoque ſit illicita, niſi juſta & urgente causâ nitatur. Quod verò ſtatutum eſt de reſidentia Parochorum id etiam locum habet in perpetuis eorum coadjutoribus, juxta Leſſium.

V. Omnes in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis proviſi de Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis ac portionibus reſidentiam propter Chorum aliudve publicum Eccleſiæ miniſterium requirentibus non poſſunt totis ſingulis annis diutiùs abeſſe quàm tribus ad ſummum menſibus, ſive continuis, ſive interruptis. Qui ſecus egerint, primo anno hujuſmodi abſentiæ privandi ſunt dimidiâ fructuum talis Præbendæ parte: ſecundo ànno ſi iterum ſic abſint, omnibus fructibus quos illo anno lucrari potuiſſent. Ita conſtituit Tridentina ſeſſio 24. cap. 12. de reform. Continet verò iſta diſpoſitio pœnam ferendæ, ſed non latæ ſententiæ circa fructus, ut docet Navarra cap. 25. num. 121.

VI. Quod autem ad quotidianas diſtributiones attinet, non eſt dubium eas amitti ipſo jure per abſentiam, cùm non niſi ſolis debeantur qui perſonaliter divinis Officiis interſunt, ut ſtatuit cap. 1. de Cler. non reſid. in 6. quo pariter reprobantur & damnantur quæcunque ſtatuta & conſuetudines in oppoſitum: & declaratur eos qui cùm abſentes fuiſſent receperint diſtributiones, nullatenus earum dominium acquirere, nec facere illas ſuas, ſed ad earum omnium reſtitutionem teneri, exceptis ſolis quos infirmitas aut juſta & rationabilis neceſſitas corporis, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret. Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. de reform. illam Bonifacij Conſtitutionem inſtaurat. Si quis tamen abeſſe cogatur ad curanda Eccleſiæ cujus eſt præbendatus negoria ex Capituli commiſſione, aut omninò involuntariè abſit, non ſolùm ex morbo, ſed etiam captivitate, excommunicatione injuſta, vel injuſto exilio, aliáve quam culpa non præceſſerit neceſſitate, non eſt diſtributionibus privandus.

dus. Denique eadem jura in defunctorum anniverſariis ſervari debent quæ in diſtributionibus quotidianis, ut ſtatuitur d.cap.1. in fine, de Cler. non reſid. in 6.

VII. Sunt aliquæ legitimæ cauſæ à reſidentia diſpenſantes, quas colligit Navarra d. cap. 25. num. 121. quas Leſſius lib.2. cap.34. dub.29. num. 163. aliique communiter approbant. Prima eſt ſtudium Theologiæ ad quinquennium, adeout aſſerat Navarra licentiam Epiſcopi ad hoc non requiri, cùm indulgeatur ab ipſo jure, cap. fin. de magiſtris: & Concilio Trident. ſeſſ.5. cap. 1. Secunda eſt ſtudium juris Pontificij, juxta Abbatem in d.cap. fin. & Archidiaconum in cap. 2. de privileg. in 6. Et ſanè hoc caput 2. deſumptum ex generali Concilio Lugdunenſi ſub Innocentio IV. ſancit eos qui in ſcholis Juriſprudentiæ ſtudent debere, quanvis abſint, fructus integros percipere: tanti æſtimat Eccleſia in ſuis Clericis eruditionem. Ad alias autem ſcientias, ut illis ſtudens poſſit abſens fructus Beneficij reſidentiam depoſcentis percipere neceſſaria eſt Prælati licentia. Tertia ſi duo Canonici ſint in obſequio Epiſcopi ad Eccleſiæ utilitatem, c. *Ad audientiam*, de cler. non reſid. Quod Navarra lib.3. conſil. 11. de præbendis extendit ad obſequium Cardinalis non Epiſcopi, ut poſſit ſecum habere in miniſterium aut conſilium pro rebus Eccleſiæ unum ſaltem tituli ſui Canonicum. Quarta obſequium Papæ ad Eccleſiæ pariter utilitatem, c. *Cùm dilectus*, de Cler. non reſid. Quinta legitima licentia ex alia quavis juſta cauſa, juxta Gloſſ. in c. *Inter quatuor*, eodem titul. Sexta prætenditur cauſa honeſta conſuetudo. Talis autem non eſt cenſenda quantumvis multorum annorum decurſu invaluerit, per quam ſine juſta cauſa diſpenſatur cum Clericis per aliquod tempus ab officio reſidentiæ, ut admonet Navarra; non enim ex levi cauſa fraudare licet Eccleſiam debito obſequio: non enim datur Beneficium niſi propter officium & ſacrum miniſterium adnexum.

CAP.

CAPVT II.

De delicto manuum injectionis in Clericum vel Monachum.

I. CONCILIUM Lateranenſe ſub Innocentio II. ſic edicit can.5.qui refertur can. *Si quis ſuadente*, 17.q.4. *Si quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegij reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat. Et nullus Epiſcopus illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus ſuſcipiat mandatum.* Canon iſte cum ſuo anathemate locum habet ſi Clericus etiam ſine ſui corporis læſione detineatur incluſus per vim aut injuriam, c.*Nuper*, de ſent.excomm. Gloſſa quoque in d.c.*Si quis*, extendit has pœnas in illum qui injurioſè conſpuit in Clericum, aut qui aquâ per contumeliam perfundit, aut qui Clerici veſtem dilacerat, quâ ille eſt indutus. Sylveſter in v. *Excommunicatio*, hujus canonis pœnam illi accommodat qui violentiam exercet in quaſcunque res perſonæ Clerici vel Monachi inhærentes, ut ſi quis equum quo ille vehitur violentet ſiſtat, alióve deducat per injurioſam malitiam.

II. Clericum hîc intellige illum etiam qui ſolâ Tonſurâ fuit initiatus, dummodo habitum geſtet clericalem, c. *Cum contingat*, de ætat. & qual. ordin. Quinetiam Gloſſa in c. *Qui verè*, 16. quæſt.1. in v. *Verò*, hîc Eremitas comprehendit, aitque eos frui privilegio clericali. Sed id reſtringendum eſt cum Sylveſtro in v. *Eremita*, ad ſolos Eremitas, qui quamvis Clerici non ſint, ſubjiciuntur tamen alicui approbatæ regulæ & Superiori. Sub iſto quoque Canonis privilegio comprehenduntur Milites & Hoſpitalarij ſancti Joannis, quippe qui ſolennia vota emittunt, & legitimo Superiori Regulæque Divi Auguſtini ſubjiciuntur.

III. Hoc eodem canone comprehenduntur mandantes iſtam manuum injectionem, effectu ſequuto, c. *Mulieres*, de ſent. excomm. Item qui ſuo nomine factam illam ratam habent, etſi non mandaverint, c.*Cum quis*, eod. tit. in 6. Item qui eidem conſenſerunt aut quomodolibet faverunt, aut qui cùm commodè poſſent non impediverunt, c. *Quanta*, de ſent. excomm.

IV. Multis caſibus remanente iſta excommunicatione ejus tamen tollitur Papalis reſervatio. Nam ſi alicujus Poteſtatis oſtiarius ſub officij ſui prætextu malignatus Clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo abſolvi poteſt, niſi forè eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis autem pro manuum in Clericum injectione non poteſt ſine mandato Romani Pontificis abſolvi, quia nulli laico ſuper Clericum tanta datur authoritas; ideoque authoritas indebita & temerè attentata hujus ſacrilegij crimen auget: niſi fortè turbam arcendo,non ex animi deliberatione, ſed fortuito occurſu Clericum læſerit. Sed ſi Clericum aliquis vim ſibi inferentem vi repellat aut lædat, non debet propterea ad Sedem Apoſtolicam amandari, cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant, l. *Ut vim*, ff. de jure natur. Hæc ſtatuuntur in c. *Si verò* 3. de ſent. excomm. Sed duobus iſtis caſibus officialis turbam arcentis Clericumque fortuitò ac indeliberatè lædentis, ejuſque qui vim à Clerico ſibi illatam incontinenti ſe defendendo repellit, nulla incurritur excommunicatio.

V. Iſta quæ ſubjicitur excommunicationi manuum adversùs Clericum injectio diſtinguitur tripliciter,in gravem ſeu atrocem,mediocrem, & levem, non ea quidem levitate quæ culpam mortalem excludat, ibi enim nulla incurreretur excommunicatio; ſed ea levitate quæ ſpectatur per comparationem cum gravi aut mediocri violentia contra Clericum. Gravis ac enormis deſcribitur in c. *Cùm illorum*, §. *Qui claustrales*, de ſent. excomm. illa quâ vel mutilatur aliquod membrum, vel copioſus ſanguis effunditur aliunde quàm ex naribus; vel quâ infertur Epiſcopo vel Abbati quævis violenta manus. Mutilationis verbo hîc comprehendit Sylveſter, & quidam alij vulnus quo deinceps membrum inhabilitatur, etſi non abſcindatur: ſed propriè vox iſta connotat à reliquo corpore ſeparationem.

VI. Levis percuſſio declaratur per extravagantem quam Oſtienſis, Navarra & alij citant, eam percuſſionem quæ facta manu, pede, digito, vel lapide nullam relinquit plagam vel ſugillationem carnis, nec dentes effringit aut evellit, nec multos evellit capillos,nec ſanguinis copiam elicit; licèt illa extravagans quæ incipit *Perlectis*, cujus author Papa neſcitur, declaret non ſequi, ut quoties copia ſanguinis effunditur, judicanda eo ſolo ſit gravis percuſſio pugno vel ungue inflicta,ſed alias inſuper exigi circunſtantias, ſive ex parte modi, ſive ex parte plagæ inflictæ. His addit,in iſtis diſcernendis ſpectandum eſſe Clerici gradum & circunſtantiam loci in quo facta fuit injuria.Nam percuſſio quæ ex parte ſubſtātiæ ac rei levis foret,fit plerunque gravis aut mediocris ex parte circunſtantię,ut ſi percutiatur Clericus ſtans ad ſacrum Altaris miniſterium, aut dum vacat ſacris & publicis officiis, ſive in choro, ſive in actu proceſſionis ac ſupplicationis publicæ. Gravior quoque irrogatur injuria Clerico intra Eccleſiam quàm in profano loco. Item ſi ſine plaga vel ſugillatione inferatur perſonæ Clerici

vi-

vis aut injuria atrociter contumelioſa, ut ſi denudetur, ſi atramento vel ſtercore vultus ejus fœdetur.

VII. Denique illa eadem Conſtitutio Pontificia remittit iſtiuſmodi diſcrimina prudentiorum arbitrio, & admonet in re ambigua judicandum potiùs eſſe gravem aut mediocrem quàm levem percuſſionem ac injuriam. Denique mediocris percuſſio quæ cenſenda ſit, cùm certa regula tradi non poſſit, relinquitur prudentis Epiſcopi vel Confeſſarij arbitrio: taliſque utplurimùm judicanda eſt ubi dens eruitur, capillorum copia evellitur, aut carnium contuſio & ſugillatio relinquitur citra graviorem læſionem, injuriam, aut morbum. Ipſeque Navarra cap.27. n.92. allegat & approbat qui ſcripſerunt fuiſſe levem percuſſionem à qua poſſit proinde Epiſcopus abſolvere, alapam quam impegit Sacellanus quidam Aretinæ Eccleſiæ cuidam in eadem Eccleſia Canonico ſine ſanguine, & ſimiliter rixam duorum Clericorum qui pugnis & calcibus ſeſe in itinere impetiverunt.

VIII. A gravi & à mediocri percuſſione Clerici ſolus Papa regulariter abſolvere poteſt, juxta d. c. *Si quis ſuadente*, & c. *Pervenit*, de ſent. excomm. In quibuſdam tamen caſibus poteſtatem habet Epiſcopus etiam ab ea quæ mediocris ſit, & interdum etiam à gravi abſolvere. Si enim inter Clericos collegialiter viventes alter alterum mediocriter læſerit, poterit percuſſor per Epiſcopum aut eum cui Epiſcopus delegaverit abſolvi, c. *Quoniam*, de vita & honeſt. cler. De omni autem levi percuſſione poſſe Epiſcopum abſolutionis beneficium impertire, certum eſt ex c. *Pervenit*, de ſent. excomm.

IX. Quando inter Regulares in clauſtro conviventes exorto jurgio alter alterum ſive leviter ſive mediocriter percuſſit, poteſt per proprium Superiorem Regularem abſolvi. Sed ſi percuſſio intervenerit inter diverſorum clauſtrorum regulares, is qui percuſſit neceſſe habet ab utriuſque clauſtri Superioribus abſolvi, c. *Cum illorum*, de ſent. excomm. Quo eodem etiam capite ſtatuitur Regularem à quo ſecularis Clericus percuſſus eſt, à ſolo Papa abſolvi poſſe. Hoc intellige de gravi aut mediocri percuſſione; nam de levi poterit Epiſcopus percuſſorem abſolvere, ſed non ejus Regularis Prælatus, ſi percuſſus ſit Clericus ſecularis, c. *Religioſo*, de ſent. excomm. in 6.

X. Poteſt quilibet impubes qui Clericum vel Monachum quocunque modo percuſſerit, etiam ab enormi percuſſione per Epiſcopum abſolvi, licèt quo tempore abſolvi deſiderat jam major ætate factus ſit, cap.1. & fin. de ſent. excomm.

XI. Mulieres item à quacunque Clerici vel Monachi, Monialiſve percuſſione etiam atroci poſſunt per Epiſcopum abſolvi, c. *Mulieres*, eod. tit. Quod idem ſtatuitur de Monialibus quæ vel Clericum, vel Monachum, aut aliquam de ſeipſis Monialem percuſſerunt enormiter, c. *De monialibus*, eod. Item eodem jure potiuntur pauperes, c. *Quod de his*, eod. & pariter

ſenes ut poſſint per Epiſcopos à gravi percuſſione Clerici vel Monahi abſolvi, c. *Quanvis,* eod. tit.

XII. Hi qui ratione impedimenti adeundi Summum Pontificem vel Legatum abſoluti fuerunt ab Epiſcopo vel Sacerdote,ut fieri ſolet in articulo mortis, ubi poſtmodùm ceſſaverit impedimentum conveniendi ſupremam Sedem , & convenire neglexerint , reincidunt in priſtinam à qua abſoluti fuerant excommunicationem, c. *Quanvis,* eod.tit. & c. *Eos qui,* eod. in 6. Unde communiter monent Summiſtæ Sacerdotem qui ratione periculi vel impotentiæ abſolvit à reſervatis, teneri præmonere pœnitentem illius reincidentiæ , quinetiam exigere ab illo juramentum recurrendi cùm primùm commodè poterint ad Papam aut alium qui polleat hac abſolvendi poteſtate. Scribunt tamen Gallicani quidam eam reincidentiam nullatenus eſſe in hoc Regno uſu receptam.Ita Petrus Miliardus de Sacramento Pœnitentiæ cap.97. num.9. & Baunius in ſumma, cap.32. circa fin. Quinetiam Emmanuel Sà in poſteriore aphoriſmorum ſuorum editione expurgata ab erroribus qui fuerant judicio & authoritate Sacræ Congregationis ſub Clemente VIII. reprobati, in v. *Abſolutio,* n. 17. generaliter aſſerit nullibi ad hæc quenquam teneri in foro conſcientiæ , nec ullum eſſe reincidentiæ locum niſi quoad externum forum , ſi delictum in contentioſum forum deduci contingat:& affirmat ibidem ita declaratum fuiſſe à Gregorio Papa XIII.

XIII. Iſtud ſaltem in confeſſo eſt apud omnes , ſi Clerici percuſsio ſit occulta, quantumcunque gravis, neque in forum deducta contentioſum, nullibi terrarum opus eſſe ut conveniatur prima Sedes ,ex quo providit Concilium Tridentinum poſſe ab Ordinariis locorum omnem abſolvi cenſuram ſupremæ Sedi reſervatam, modò caſus quo illa incurritur ſit occultus, ſolo excepto voluntario homicidio aut delicto quod ad forum contentioſum fuerit deductum. Si ergo Clericus ex percuſſione non interierit, & author percuſſionis ſit occultus & ignotus, poteſt ab Epiſcopo in foro conſcientiæ abſolvi , nec tenetur ullo tempore Papam aut Legatum convenire. Hæc enim poteſtas competit Epiſcopis jure ordinaris ex Tridentina ſeſſ.24. cap.6. Poteſtque Epiſcopus iſtam alteri delegare poteſtatem, ut cum pleriſque Doctoribus quos citat, aſſerit Bonacina tract.de cenſuris particularibus, diſp.2. qu.3.p.6. ſect.5. num.19. & 20.

CAPUT

CAPUT III.

De Simonia.

I. NUlla delicti ſpecies eſt quæ tot tantiſque difficultatibus implicetur, ut ſimonia: ideoque neceſſe eſt hanc tractationem eſſe paulò prolixiorem. Sic tamen illam pro virili agitabo ut neque prolixitas faſtidium, nec brevitas obſcuritatem pariat, aut quidquam illorum ſupprimat quæ ad accuratam & perfectam hujuſce materiæ cognitionem exigi poſſint. Simonia eſt emptio venditio rei ſpiritualis aut ſpirituali annexæ. Nomine emptionis venditionis comprehenduntur in hac materia omnes contractus non gratuiti, ut ſunt permutatio, tranſactio, locatio, do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Spiritualibus annexa illa dicuntur quæ cùm per ſe ſpiritualia non ſint, dependent tamen à ſpiritualibus, aut ad hæc ordinantur, cujuſmodi ſunt ſepulturæ, præbendæ ac beneficia, vaſa ſacra, juſpatronatus.

II. Præclarè S. Thomas 2. 2. qu. 100. art. 4. bifariam diſtinguit ſpiritualibus annexa, ſcilicet annexa antecedenter, & annexa conſequenter. Annexa antecedenter ea ſunt quæ cùm ex natura ſua materialia ſint, præcedunt rem ſacram ad quam referuntur, cujuſmodi ſunt Calices & Altaria & ſacra Veſtimenta, quæ cùm primariò & ex ſe materialia ſint, induunt ſpiritualem formam ex conſecratione illis accedente. Atque iſta pretio diſtrahi non prohibentur, dummodo æſtimetur in eis ſola materia cum forma artificiali, nullâ habitâ ratione benedictionis aut conſecrationis. His accedit juſpatronatus, quia antecedit nominationem ſeu præſentationem ad Beneficia. Hoc jus per ſe vendi non poteſt, ſed tamen tranſfertur in alium per venditionem bonorum temporalium, quibus juſpatronatus annexum eſt, c. *Cùm ſeculum*, & c. *De jure*, ſub tit. de jurepatron. Conſequenter autem ſpiritualibus annexa ſunt Beneficia, utpote quæ ſequuntur divina Officia pro quibus celebrandis inſtituta ſunt Beneficia. Atque iſta non poſſunt ſine ſimonia vendi, c. *Si quis objecerit*, 1. qu. 3.

III. Triplex quoque ſimonia diſtinguitur. Prima mentalis, quæ non procedit ad externum opus, vel procedit quidem, ſed ſine pacto exteriùs expreſſo. Secunda conventionalis, in qua intervenit quidem pactum exteriùs expreſſum, non tamen quidquam datum fuit, niſi fortè ab una partium

partium, ut ſi emptor recepit quidem Beneficium, ſed pretium conventum non exſolvit; aut ſi viceverſa pretium quidem exſolvit, ſed Beneficium non recepit. Tertia realis, in qua hæc tria concurrerunt actu, ſcilicet pactio ſimoniaca, ſolutio pretij, & receptio rei ſacræ.

IV. Pretium quoque ſimoniacum triplex eſt, ut docet cap. *Salvator*, §. *Quiſquis*, 1. qu. 3. ſcilicet munus à lingua, nempe ſolicitationes; & in alterius gratiam preces. Munus ab obſequio, ut ſi Beneficium hac lege tradam alicui ut mihi meiſve Philoſophiam prælegat, aut mea negotia gerat. Denique munus à manu per pecuniæ aut rei pecuniâ æſtimabilis largitionem, c. *Sunt nonnulli*, 1. qu. 1.

V. Itaque ſimonia committitur etiam in ipſo pacto reparandi Eccleſiam aut Noſocomium vel Xenodochium, aut redimendi captiuum, aut erogandi eleemoſynas, c. *Non eſt putanda*, 1. qu. 1. & c. *Ex multis*, 1. qu. 3. Licèt enim hæc ſint pietatis opera, habent tamen materiam temporalem pretio æſtimabilem; & ſi fiant ex pacto conſequendi rem ſacram in ſimoniam degenerant.

VI. Sanè ſola largitio, vel ſola ſpes ipſius largitionis quæ non fuerit in pactum deducta nullam parere videtur ſimoniam, licèt ex motivo gratitudinis res ſacra tradatur, aut ex gratitudine ob traditam rem ſacram moveatur quis ad largitionem muneris à manu, dum nulla ſive tacita, ſive expreſſa conventio intervenerit, c. *Tua nos*, de ſimon. & ibi Gloſſa in v. *Purè conſentiant*.

VII. Simoniam ille committit qui pecuniâ ſeu pretio ſibi devincit familiarem Epiſcopi hac pactione, ut pro ſe aut ſibi conjuncto Beneficium ab Epiſcopo petat, licèt neque Epiſcopus qui confert, neque clericus cui confertur Beneficium hujus illicitæ pactionis aut traditionis ullam prorſus notitiam habeant. Ille verò qui quantumvis bonâ fide recepit, ſtatim atque pactionis ſimoniacæ pro ſe id ignorante factæ notitiam habuerit, non poteſt deinceps id Beneficium poſſidere, ſed ipſum debet reſignare in manus Papæ vel Legati vel Ordinarij; qui tamen poterunt eidem de novo liberè conferre: purgata enim per reſignationem alienâ ſimoniâ nouum ei jus acquiretur per novam ejuſdem Beneficij collationem. Sed ſi Ordinarius eidem de novo conferat, cùm non habeat jus diſpenſandi aut rehabilitandi, quale habet Summus Pontifex, neceſſe erit tria hæc ſimul concurrere. Primò ut hic reſignans dum providebatur de illo Beneficio prorſus ignoraverit illam ſimoniacam conventionem. Secundò ut poſtquam illam reſciverit, ſine mora & quamprimùm commodè potuerit Beneficium reſignaverit; alioqui enim eſſet in culpa quæ diſpenſatione ſupremæ Sedis indigeret, ad quam nihil poſſet Ordinarius. Tertiò denique ut illud ſit ſimplex, & non curatum Beneficium, ad quod ſolus Papa poteſt in iſto caſu diſpenſare. Hæc decernuntur in c. *Quicunque*, & c. *Præſentium*, 1. q. 5. & c. *De regularibus*, & c. *Ex inſinuatione*, & c. *Sicut*, de-

de ſimon. Tres verò iſtæ conditiones, in quarum concurſu poteſt Epiſcopus reſignanti de novo conferre comprehenduntur in c. *Si alicujus*, penult. de electión. Si quæras de fructibus Beneficij quod Clericus ille poſſedit per aliorum quam ignoravit ſimoniam? Reſpondet S. Thomas 2. 2. qu. 100. art. 6. ad 3. teneri ſolùm reſtituere fructus extantes, ſed non conſumptos ob bonam fidem. Itaque diſtinctio utrum ex conſumptis fuerit factus dirior aut non, minimè hîc requiritur.

VIII. Simonia nulla ineſt ubi fit ceſſio aut largitio alicujus rei ad injuſtam redimendam vexationem, nimirum ex parte redimentis, c. *Dilectus* 28. de ſimon. Obſtare fortaſſe videbitur cap. *Matthaus*, eod. tit. ubi ſtatuitur eum qui fuerit de voluntate majoris partis Capituli electus, ſi pecuniæ largitione paucorum de Capitulo contradictionem redemerit, eſſe hoc ipſo ſimoniacum & obligatione aſtrictum renunciandi Beneficio: cùm tamen injuſta videatur illa paucorum contradictio, quandoquidem in omni capitulari deliberatione ex majoris partis conſenſu jus tribuatur, c. *Cum in cunctis*, de his quæ fiunt à major. parr. Capit. Reſpondet Gloſſa in d. c. *Cùm in cunctis*, v. *Paucis*, ſupponendum hîc eſſe quod illa paucorum oppoſitio haberet juſtam contradicendi cauſam, ob quam electio ipſo jure invalida foret. Aliter verò reſpondent Innocentius ibid. Navarra manual. cap. 23. n. 102. Rebuffus, Bonacina & alij communiter, non licere vexationem pretio redimere antequam jus acquiſitum fuerit per confirmationem electionis, quanvis ipſa vexatio injuſta eſſet; ſed licere redimere poſt confirmationem aut Beneficij collationem, dummodo ſit injuſta vexatio. Ubi enim oppoſitio juſta & legitima eſſet, non poſſet etiam poſt collationem pretio redimi. Diſtinguendum itaque inter habentem jus ad rem, & habentem jus in re. Huic enim, ſed non illi permittitur redimere pecuniâ vexationem iniquam. Quam deciſivam diſtinctionem juris ad rem & juris in re circa licitam aut illicitam redemptionem vexationis dudum ante præcitatos Authores tradiderat inſignis Doctor Sanctus Raimundus in Summa, lib. 1. tit. 1. de ſimonia, §. 20.

IX. Circa pretium ſimoniæ conſtitutivum invexere hujus noſtræ ſeculorum fæcis haud pauci Scriptores novam & antiquis omnibus inviſam opinionem: Licitum eſſe pactum conferendi rem ſpiritualem ac Eccleſiaſtica Beneficia pro pecunia, aliáve quavis re pecuniâ æſtimabili, dummodo pecunia illa non intendatur ſub ratione pretij, ſed ſub conſideratione motivi quo quis excitetur ad Beneficium aut aliud quid ſpiritualE alteri attribuendum vel procurandum. Ad objectionem verò ſumptam ex abſoluta Canonum contra hujuſmodi prohibitione reſpondere ſolent, illam abſolutam ſub pœna ſimoniæ prohibitionem non eſſe Juris Divini, ſed tantùm Eccleſiaſtici; & ſimiliter ſimoniam illam non à Jure Divino, ſed à Canonibus invectam, atque ita poſſe per contrariam conſuetudinem facilè aboleri, ſolo excepto caſu quo quis ex animi imperitia ſibi proponeret

Nnn

neret rationem pretij, quod eſt divina lege prohibitum; cùm tamen pari facilitate proponere ſibi poſſit rationem motivi quæ divino præcepto non adverſatur, & poſſit hac arte ſine animi noxa nummorum copiam corrogare: præſertim ſi Beneficium prævideat ſibi fore deinceps inutile, eo quod nepotibus careat in quos illud tranſmittere poſſit, nimirum nullos habens niſi conjugatos, aut per ætatem aliáve impedimenta inhabiles.

X. Opinio iſta conformis eſt admodum huic alteri quam ex eadem officina profectam damnavit, & ſub anathematis pœna ſupremæ Sedi præterquam in articulo mortis reſervati tueri aut in praxim reduci prohibuit Alexander Papa VII. in Bulla incipiente *Sanctiſſimus Dominus noſter audivit*, anni 1665. *Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator illa conferens pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficij, ſed veluti pro emolumento temporali quod tibi conferre non tenebatur.* Ipſa certè intentio quam aliquis ad excuſandas excuſationes in peccatis ſibi effingit non immutat actionis naturam, quam liberè & cum cognitione operatur. Sic ille qui ſciens & prudens contractum exercet uſurarium, & tamen ſibi in animo effingit intentionem nullatenus fœnerandi, ſed tantummodò paciſcendi aliquid lucri ſupra mutuatam ſortem, non ut quid uſurarium, ſed tanquam motivum aut juſtum emolumentum gratificationis quâ ſe illi aſtringit cui mutuum dare non tenebatur; illa, inquam, fictitia intentio deſtrueretur per intrinſecam ipſius quem operatur actus malitiam. Et is qui prædium ſub pacto & obligatione ducentorum aureorum in alium transferret, quanvis illam ſummam vellet computari non ut pretium, ſed ut motivum ſine quo procul dubio non intenderet ſe ſuo prædio abdicare, atque ideo aſſeveraret ſe prædium nullatenus vendere, illa quidem fictitia intentio deſtrueretur per contrarium veræ venditionis actum cum pretij conventione. Idem illis uſuvenit qui cùm ad magos ſponte recurrant, eorumque præſtigiis & ſortilegiis utantur, & his actibus ad dæmones recurſitant, eoſque invocent, proteſtantur tamen ſe nullum cum dæmonibus velle conſortium, eiſque verbo renunciant, cùm tamen reipſa cum illis commercium exerceant, & eis famulentur.

XI. Circa celebrem illam quæſtionem, utrum ſit mentalis ſimonia ubi ſine ullo pacto aliqua exhibentur obſequia Prælatis aut ipſis Beneficiariis eo fine ut quis Beneficium hac viâ conſequatur? Et an Prælatus Beneficium Eccleſiaſticum horum obſequiorum intuitu conferens ſimoniæ culpam incurrat? Item utrum Canonicus aſſiſtens Officiis Chori pro diſtributionibus lucrandis ſimoniâ delinquat? Non eſt hîc reſpondendum per diſtinctionem pretij aut motivi, quâ panderetur infamis via omnibus Beneficiorum aliarumque ſacrarum rerum nundinationibus. Et præterea ficta illa & chimærica intentio naturam actus contrarij non poteſt immutare

tare, ut dictum eſt. Meliùs igitur reſpondent Gloſſa in cap. unic. de cler. non reſid. in 6. Oſtienſis, Joannes Andreæ, Angelus, Joannes Major, Navarra, Covarruvias, Suarez per diſtinctionem primariæ & ſecundariæ intentionis. Eum ſcilicet qui primariâ intentione Prælati amicitiam cupit demereri, ſecundaria verò intentione, mediante illâ amicitiâ proponit Beneficium adipiſci; Prælatum quoque qui talia obſequia per gratitudinem antidoralem remuneratur collatione Præbendæ, non ut debitō juſtitiæ, ſed motu gratitudinis, nulla interveniente pactione; hos, inquam, omnes eſſe immunes à ſimoniæ labæ. Sed ſi verſetur intentio immediatè, primariò & per ſe ad acquiſitionem Beneficij, aut ſi Prælatus intendat primariò iſta ſibi obſequia deferri pro lucrando Beneficio, aut ſi ſtudens avaritiæ ad parcendum impenſis quibus iſta ſibi eſſent conducenda obſequia, ſubſtituit pro locationis pretio quaſi ex debito juſtitiæ attributionem Præbendarum, tunc fœdum ſimoniæ crimen exerceri. Similiter ſi Canonicus dum Choro intereſt, vel ſolummodò, vel ſaltem primariò lucrum intendat diſtributionum, reum fieri ſimoniæ: ſed ſi primariò Divinum Officium aut Deī cultum animo proponat, ſecundariò autem diſtributiones etiam tanquam ex obligatione juſtitiæ ſibi debitas, nullatenus ſimoniâ implicari. Minimè porrò neceſſe eſt finem illum eſſe de ſe ſolo efficacem; ſæpenumero enim fit ut primarius finis alio fine ſecundario roboretur ad operationis efficaciam, ut in eo contingit qui in bellum proficiſcitur primariò propter Principis ſui aut Reipublicæ ſtudium, qui tamen militiæ nomen non dediſſet niſi acceſſiſſet ſecundaria intentio, & ſpes vel gloriæ apud homines, vel ſtipendij, vel honorariorum munerum acquirendorum. Aut ut utar ſimilitudine deſumpta ex Sancto Bonaventura, aliquis ſibi ſponſam aſſumit primariò non quia naſum habet, ſed propter nobilitatem aut bonos ejus mores, aut etiam propter dotem; quam tamen nullo modo duceret ſi naſum non haberet. In ſumma munus ab obſequio excitatum primariò aliquo fine honeſto, remotaque omni pactione nullam parit ſimoniam.

XII. Recepta communiter Gloſsa in c. *Ex parte* 1. de offic. deleg. eademque iterata Gloſsa in c. *Cum pridem*, v. *Illicita pactionis ſpeciem*, de pactis, duplicem ſimoniam diſtinguit, ſcilicet prohibitam ideo quia talis eſt, iſtaque eſt Jure Divino vetita; & ſimoniam ideo habitam quia prohibita eſt ſcilicet à Canone: atque iſta ſimoniæ ſpecies introducta eſt non à Deo immediatè, ſed ab Eccleſia. Papa verò poteſt ab hac Eccleſiaſtica ſimonia diſpenſare, ſed non ab illa prima quæ ad jus divinum & naturale pertinet.

XIII. Proſper Fagnanus has quæ ſequuntur tres ſimoniæ ſpecies nullatenus à Deo conſtitutas, ſed ſolùm ab Eccleſiaſtico Canone recenſet in c. *Cum pridem*, de pactis. Prima habetur in c. *Salvator*, 1. quæſt. 3. quo vendi prohibetur officium Oeconomi Eccleſiæ, aut Sacriſtæ, aut Protectoris.

ctoris. Horum enim officiorum venditio non eſt contra jus divinum, quia neque perſonæ iſtæ, neque res ſunt per ſe ſacræ, nec eas Eccleſia facit eſse ſacras, ſicut ſacra facit per conſecrationem Altaria, Calices, Templa, Sacerdotes. Secundum exemplum eſt in commutationibus Beneficiorum, in quibus res ſpiritualis cum alia æquè ſpirituali compenſatur. Huc etiam pertinet quod ante Fagnanum docuerat Navarra manual. c. 23. num. 100. non eſse ſimoniam ex Divina, ſed ex Eccleſiaſtica tantùm prohibitione, cùm quis ſuo Beneficio in alterius favorem renunciat hac lege, ut ille vel alius aliquis renunciet alteri ſuo Beneficio in favorem alicujus alterius: hoc enim pactum verſatur circa res utrimque ſpirituales, neque intervenit pecunia aliudve pecuniâ æſtimabile. Tertium profert Fagnanus exemplum, quod tamen minùs eſt certum quàm præcedentia, in reſignatione Præbendæ cum pacto ſolvendi penſionem: cui tamen obſtare videtur quod penſio illa conventa conſiſtit in pecuniis, aut ſaltem ſit pecuniâ æſtimabilis. Verùm reſponderi poteſt eam penſionem non habere rationem pretij, ſed ſolùm alimentorum atque ſtipendij Eccleſiaſtici pro Clerico qui ſe majoribus ſtipendiis abdicavit ejuſdem Beneficij, quique per hanc penſionem ex Conſtitutione Pij V. aſtringitur hujus penſionis ſtipendio ad aliquod Eccleſiaſticum Officium. Ratio quâ Fagnanus ſuadet hoc genus penſionis non vetari Jure Divino iſta eſt, quia Papa in his diſpenſat, qui tamen non poteſt à Jure Divino diſpenſare. Porrò jus & petitio alimentorum quæ ſacro miniſterio conjunguntur, Divino Juri convenire, neque ſimoniam redolere docet Apoſtolus 1. Cor. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non comedit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?*

XIV. Quod attinet ad quæſtionem utrum accipere pecuniam ad Beneficia Eccleſiaſtica alienanda, vel dare ad ea acquirenda ſit Divino Jure prohibitum? Affirmativam propugnant omnes ferè Theologi & Canoniſtæ de omnibus curatis Beneficiis, & quibuſcunque annexa eſt Ordinis ſacri executio vel poteſtas Clavium. Licèt enim & Ordinis, & Clavium poteſtas eſſe poſſit ſine Beneficio, nullatenus tamen ſejungi poteſt curatum Beneficiùm ab illa ſacra poteſtate, ob quam præcisè inſtitutum fuit cum ſtipendiis ad illam exercendam poteſtatem inſtitutis. Et ſapienter admonet Paſchalis Papa c. *Si quis objecerit*, 1. quæſt. 3. *Quiſquis horum alterum vendit ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

XV. Quod verò ſpectat ad ſimplicia Beneficia, non eſt par omnium conſenſus. Plerique enim Canoniſtæ illud Paſchalis dictum limitant ad ſola curata Beneficia, aſſerentes ſimplicium Præbendarum venditionem, ut ſunt Canonicatus, non eſſe Divino Jure, ſed Canonico prohibitam, atque ita non aliâ infici quàm Eccleſiaſticâ ſimoniâ, quæ poſſit Papæ diſpenſatione adimi. Ita cenſent Cardinalis Zabarella in c. 1. de ſimon. n. 2.

n. 2. Henricus Boïch. in c. 1. in princ. ne Prælat. vic. ſuas : Felinus in c *Ex parte* 1. n. 1. de offic. deleg. & in c. 1. n. 2. de ſimon. Præpoſitus in c. *Latorem*, 1. qu. 1. à num. 28. Joan. de Anan. in c. 1. de ſimon. à n. 7. Oſtienſis & Joan. Andreæ in c. fin. de ſimon. Alexander conſil. 93. Abbas in c. 1. num. 6. de ſimon. & in c. *Exſtirpandæ*, §. *Qui verò*, n. 53. 55. & 58. de præbend. Julius Clarus pract. crimin. §. *Simonia*, n. 5. qui communem hanc eſſe aſſerit Doctorum opinionem. Ab his tamen diſſentiunt Cardinalis Joannes de Turrecremata in c. *Latorem*, 1. qu. 1. n. 9. Cajetanus tom. 2. opuſc. tract. 9. de ſimonia, qu. 1. Thomas Campegius tract. an Papa labem ſimoniæ incurrere poſſit : Joan. Gerſon tract. de ſimonia: Ancharanus in c. 1. de conſtitut. oppoſ. 11. Item Durandus, Petrus de Palude, & maxima Theologorum pars. Idque iſta ratione probat Cajetanus, quia cùm contrariæ ſententiæ aſſertores doceant Papam non poſſe citra ſimoniam conferre pretio curatum Beneficium : ergo neque ſimplex, quia eadem ratio in utroque convincit. In primo quidem ob annexam curato Beneficio poteſtatem Ordinis & Clavium: in ſecundo verò ob annexum Officium Clericale quod eſt ſpirituale, atque ita in materia divinitus vetita. Licèt enim in ſpiritualibus ſint diverſi gradus, & ſit poteſtas Ordinis & Clavium ſacratior Officio Clericali, ſunt tamen utraque ſub eodem ſpiritualium genere ; non enim magis & minùs diſtingunt ſpeciem, ut docet Ariſtoteles, & patet inductione omnium ferè ſpecierum. Additque Cajetanus oppoſitam ſententiam eſſe Canoniſtarum errorem. Et Petrus Ancharanus affirmat, quod praxis opinionis illius univerſum Eccleſiæ ſtatum denigraret.

XVI. Id ulteriùs comprobatur, quia ſacra Chalcedonenſis Synodus can. 1. ſimili pœnâ dignos judicat utroſque ſimoniacos, tam illos qui pecuniâ vel conferunt vel acquirunt quæcunque Eccleſiaſtica officia & munera, quàm eos qui ſacram manuum ad Ordines impoſitionem mercantur : & habetur in c. *Si quis Epiſcopus* 1. qu. 1. Idemque repetit Alexander Papa II. c. *Ex multis*, 1. qu. 3. ubi hoc etiam adjungit, Chriſtum Dominum quando flagello ejecit è templo vendentes columbas, damnaſſe illos qui ſacras Ordinationes, per quas datur Spiritus Sanctus, ſimoniacè mercantur : quum verò ejecit nummularios, eorumque æs menſaſque ſubvertit, damnaſſe illos qui ſimoniam exercent circa Eccleſiæ Beneficia. Scriptura etiam ſacra iſtud ſimoniæ genus reprehendit 3. Reg. 13. circa Sacerdotes pecuniario pretio conſtitutos ab Jeroboamo. Ipſeque Chriſtus præcipit ſuis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus, Matt. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Et Apoſtolorum Princeps Simonem Magum cum oblata pecunia his verbis execratus eſt, Act. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti peuniâ poſſideri.* Atqui inter dona Eccleſiæ à Deo collata ad ſpiritualem finem indubitatè recenſeri debent Eccleſiaſtica Beneficia ſimplicia, cùm primariò & per ſe deputentur

putentur ad Dei cultum & ſpirituales actus in Eccleſia Dei exercendos, ut apertè declarat Clement. *Ut iꝫ*, de ætat. & qual. ordin. & Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 3. & ſeſſ. 24. cap. 12.

XVII. Neque ullatenus in oppoſitum valet illa diſtinctio, quod Beneficium duo complectatur, unum ſpirituale, alterum temporale: & hoc pecuniâ rependi poſſit, non verò illud. Eſſe namque duo iſta prorſus indivulſa & inſeparabilia, docet d. c. *Si quis objecerit*, 1. q. 3. *Si quis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas quæ ex conſecratione proveniunt, penitus deſipere probatur: nam cùm corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale quid ſine corporalibus rebus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit, quiſquis alterum vendit ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquit. Nullus igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum: nec paſtellum, vel paſtum antea vel poſtea pro hujuſmodi ſolvat.* Superiùs ex Cajetano probavi Canonem iſtum ob rationis paritatem æquè valere circa ſimplicia ac circa curata Beneficia.

XVIII. Sed jam probandum eſt efficaci argumento, adeo in quibuſcunque Beneficiis eſſe inſeparabile temporale à ſpirituali, ut nec à Summo Pontifice ſejungi poſſint, niſi per beneficij ipſius abolitionem. In primis conſtare debet pro explorato jure id quod refertur in Authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, §. *Si quis oratorium*, collat. 9. Beneficium collatum Clerico non eſſe quod attinet ad fructus ex ipſa Prælati largitione, ſed ſolùm ex ipſa fundatoris donatione qui ſuas opes in cultum divinum contulit & affectavit tali ſervitio ac miniſterio, juxta id quod dicit can. *Salvator*, §. *Quiſquis*, 1. qu. 3. his verbis: *Res Eccleſiaſticæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur.* Et ibidem §. *Igitur*, dicitur eadem ratione quâ in Actibus Petrus Simonem increpans aſſerit impoſitionem manuum eſſe donum Dei quo datur fidelibus Spiritus ſanctus, eſſe pariter donum Dei res ipſi Eccleſiæ pro divini cultus fundatione à Fidelibus oblatas. Atque proinde hæc temporalia ad Dei cultum à Fidelibus deſtinata & Eccleſiæ collata ſimilis cum impoſitione manuum ſimoniæ materiam eſſe ſi interventu pecuniæ conferantur aut recipiantur. Igitur cùm ſit perſpicui juris, Papam non poſſe diſpenſare in materia ſimoniæ circa manuum impoſitionem ſeu ordinationem, non erit etiam poteſtatis Papæ diſpenſare de ſimonia in materia fructuum cujuſcunque Beneficij; utrumque enim divinæ prohibitionis æqualiter eſt. Quod etiam explicitè declarat Alexander Papa II. c. *Ex multis*, 1. qu. 3. circa quarumcunque Præbendarum fructus: *Quod ſi aliquis divinorum præceptorum & animarum ſalutis immemor.* Et Alexander Papa III. c. *Ex diligenti*, de ſimon. de Beneficiis generaliter loquitur, ubi hæc verba profert: *Hæc taliter præſtita divinis & humanis legibus contraire noſcuntur.*

XIX. Ut

XIX. Ut igitur cœptum proſequar argumentum, certum eſt duo exigi ut poſſit quis donare quamcunque rem. Neceſſe primùm eſt ut rei donandæ habeat dominium: ſecundò ut ejuſdem liberam habeat adminiſtrationem. Non enim ſufficit ſola adminiſtratio ſine dominio; etenim tutores, curatores, procuratores, quanvis eis credita ſit adminiſtratio, donare non poſſunt ea quæ adminiſtrant, quia carent dominio. Neque ſufficit dominium ſine adminiſtratione; nam pupilli & minores curatoribus proviſi, & prodigi, quanvis rerum ſuarum ſint domini, earumque proprietatem & uſumfructum habeant, non poſſunt quidquam de rebus ſuis donare quarum adminiſtratione carent; quo ſenſu ait Apoſtolus: *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cùm ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus & actoribus eſt.* Atqui Papa & inferiores Prælati, ut diſertè aſſerit Sanctus Thomas, rerum Eccleſiæ dominio carent, ſed tantùm eis credita eſt illarum diſpenſatio, 2. 2. qu. 100. art. 1. ad 7. Cùm igitur nemo poſſit alienare ſeu donare niſi proprius dominus, c. *Abbati*, diſt. 55. Papa verò ipſe non ſit Beneficiorum dominus, nullatenus dicendum eſt eum donare proventus Beneficij, ſed ſolùm ex officio diſpenſatoris perſonam aſſignare, quæ officium Beneficio annexum exequendo jus habeat potiundi ejus fructibus & proventu. Sit igitur argumentum: Dare ſpirituale pro conſequendo temporali, aut pro acquirendo ſpirituali dare temporale, vetitum eſt Jure Divino & naturali. At quiſquis pecuniam dat pro conſequendo Canonicatu aliove ſimplici Beneficio, dat temporale pro acquirendo ſpirituali. Et aliunde non poteſt dici quod Papa aut alius collator donet Beneficium dum illud confert, quandoquidem ut docet S. Thomas loco cit. non eſt rerum Eccleſiæ dominus, nec dare vel alienare poteſt ea quorum dominio caret, ut probavimus; ſed eſt ſolùm fiduciarius diſpenſator, dicente Apoſtolo: *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei: hìc iam quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur.* Ex quibus ſequitur quod pretium quod Papa pro Beneficio acciperet, non caderet ſuper temporale illius Beneficij cujus ipſe Papa neque eſt dominus, neque per conſequens donator, ut probavi: ſed pretium caderet ſuper diſpenſatione ſeu collatione ſeu aſſignatione ad ſactum officium cui redditus deſtinantur; quæ diſpenſatio ſeu collatio eſt ſacra, & ex divino jure profecta. At verò quæcunque Deus ſive Summi Pontificis ſive aliorum Prælatorum diſpenſationi credidit, ſub hac obligatione credidit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Matth. 10. Et prætærea infidelis eſt diſpenſator quiſquis bona domini ſui ſuæ adminiſtrationi credita vendit retento ſibi pretio. Ex quibus ſequitur Papam non poſſe talia agere, præſertim in Beneficiis quæ ſunt jura ſpiritualia; neque poſſe cum aliis diſpenſare ut talia agant contra jus divinum & indiſpenſabile.

XX. Opponet aliquis calicem conſecratum licitè vendi, modò ne

pretium

pretium augeatur propter conſecrationem, c. *Hoc ius porrectum*, 1. quæſt. 2. Et juſpatronarus tranſire per venditionem cum cæteris juribus temporalibus quibus eſt annexum, c. *Cum ſeculum*, & c. *De jure*, tit. de jurepatron. Ad hæc reſpondetur duplicem in his eſſe diſparitatem. Primò quia venditio calicis aut jurium rerumque temporalium non cadit ſuper conſecrationem, aut ſuper inhærens rebus juſpatronatus; ſed horum utrumque ſuum principale & temporale ſubjectum cui inhæret tanquam acceſſorium comitatur. At in venditione Beneficij probatum jam eſt pecuniam oblatam ſive pretium non cadere ſuper fructus, quorum collator nullum ut probavimus habet dominium, ſed ſuper inſtitutionem ipſam ad divinum miniſterium, quæ planè ſpiritualis eſt. Secundò quia in calice & jurepatronatus res ſacra eſt quid acceſſorium, res autem temporalis eſt ipſum principale. Atqui hæc ſunt temporalia quæ paulò antè art. 2. vocavimus poſt ſanctum Thomam antecedenter ſpiritualibus annexa. In his acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, c. *Acceſſorium*, de regul. jur. in 6. Sed non econtrà. Enimverò in temporalibus annexis rei ſpirituali conſequenter, ut contingit in Beneficiis, res ipſa ſacra eſt ipſum principale, & res temporalis eſt acceſſorium; nam Beneficium non datur niſi propter officium, c. fin. de reſcript. in 6. Officium autem eſt ſimul ſacrum & principale.

XXI. Inſtabit aliquis ex adverſo, Beneficiorum diviſionem & præbendarum aſſignationem eſſe Juris Eccleſiaſtici & poſitivi, & non Divini aut naturalis. Atqui Papa eſt ſuper omne Jus Divinum & Eccleſiaſticum. Reſpondet Cajetanus tom. 2. opuſc. tract. 9. iſtud eſſe ſophiſma non cauſæ ut cauſæ. Nam dependentia titulorum à Jure Eccleſiaſtico non eſt cauſa illicitæ horum venditionis, ſed ipſamet ſpiritualitas Beneficij. Res enim ſpirituales, quantumvis à jure poſitivo dependeant, ſunt extra humanum commercium, nec vendi niſi per ſimoniam poſſunt. Tales ſunt conſecrationes Altarium, Eccleſiarum, Calicum, Virginum, Veſtium, Campanarum, quæ ſunt poſitivi quidem juris, ſed illicitè ac ſimoniacè venales. Ad valorem itaque hujus argumenti neceſſarium eſſet probare titulum Beneficij rem profanam eſſe & merè temporalem, non verò eſſe quid poſitivum. Sic quoque licèt ordo Epiſcopalis ſit divinæ inſtitutionis, tamen numerus Epiſcoporum & Epiſcopatuum erectiones & limites ſunt poſitivi & Eccleſiaſtici Juris, cùm conſtet Eccleſiam poſſe diœceſes multiplicare aut reducere plures in unam, aut unam in plures dividere, limites arctare vel proferre, novos Epiſcopatus inter barbaras nationes erigere, cap. 1. & 2. diſt. 22. & c. *Cum olim*, diſt. 95. Et tamen conſtat non poſſe ullum Epiſcopatum nequidem novæ erectionis à Summo Pontifice vendi. Et qui hoc attentaret duo crimina perpetraret, unum ſimoniæ, alterum injuſtæ uſurpationis & venditionis rei non ſuæ, cùm non ſit dominus, ſed tantùm diſpenſator rerum Eccleſiæ, ac præſertim ſacrarum Dignitatum.

gnitatum & Titulorum. Præſtat audire S. Thomam loco cit. 2.2.qu.100. art. 1. *Papa* (inquit) *poteſt incurrere vitium ſimoniæ, ſicut & quilibet alius homo. Peccatum enim in aliqua perſona tantò gravius eſt quantò maiorem obtinet locum. Quanvis ergo res Eccleſiæ ſint eius ut principalis diſpenſatoris, non tamen ſunt eius ut domini & poſſeſſoris: & ideo ſi reciperet pro re aliqua ſpirituali pecuniam ex redditibus Eccleſiæ, non careret vitio ſimoniæ. Et ſimiliter poſſet ſimoniam committere recipiendo pecuniam aliquam à laico non de bonis Eccleſiæ.* Eadem docet in 4. diſt.25. quæſt. 3. art. 3. ad 2. Et in ſumma loco cit. art. 4. affirmat Beneficium Eccleſiaſticum eſse ſpiritualibus annexum & ab his dependens. Itaque longè à vero aberrat Navarra cap. 23. num. 108. aſserendo Beneficia ex natura rei, & ſecluſâ humanâ prohibitione poſse eadem facilitate vendi quâ ſacri Calices vel Altaria conſecrata, æſtimando duntaxat quod in illis ineſt ſolum materiale, & præſcindendo ſeu abſtrahendo à conjuncto illis ſpirituali.

XXII. Si quis objiciat annatas pecuniarias, quas ſolent Romani Pontifices ab iis exigere quos provident Epiſcopatu aliáve Conſiſtoriali Dignitate: Reſpondeo ex intentionum diverſitate poſſe annatas eſſe licitas aut illicitas. Si iſtæ annatæ exigantur propter dignitatis Eccleſiaſticæ collationem, aut ſi imponantur perſonæ proviſæ, non verò redditibus, annatarum impoſitio erit ſimoniaca: ſed ſi imponantur ſupra redditus, & non ſupra perſonam; aut ſi non pro collatione, ſed pro debito ære alieno imponantur, neque ſimoniacæ erunt, neque illicitæ. Poteſt enim Papa hoc jus imponere & exigere, non ratione collationis aut proviſionis; ſic enim conferret rem ſacram pretio pecuniario: ſed cùm habeat jus pro ſuſtentandis oneribus Pontificiis, quæ gravia & multiplicia ſunt, aliquid ſuper proventibus Dignitatum & Beneficiorum imponendi & impoſitum exigendi: quod poſſunt etiam inferiores Epiſcopi ſuper Diœceſis ſuæ Beneficiis titulo cathedratici aut charitativi ſubſidij, ut à ſacris Canonibus ipſis permittitur; aut pro erigendo & fundando Seminario, ut eis per Concilium Tridentinum permittitur. Hæ verò annatæ imponuntur ut æs alienum Papæ debitum pro graviſſimorum Papæ incumbentium onerum ſuſtentatione, aut etiam (qui finis quoque licitus eſt) pro recognitione dominij Pontificij in omnes ſibi ſubditas Diœceſes & Eccleſias. Et in veteri Lege minores Sacerdotes qui pro ſacro ſtipendio decimas à populo ſumebant, obligabantur Dei præcepto decimarum ſuarum alias ſubductas decimas Pontifici Legali contribuere, Numerorum 18.num.26.27.28.

Ooo CAPUT

CAPUT IV.

Varia circa ſimoniam difficultates ſolvuntur.

I. QUÆRITUR primò, utrum ſimoniaca ſit mutua Beneficiorum permutatio? Reſpondeo non aliam ineſſe ſimoniam quàm Juris Canonici & Eccleſiaſtici, quatenus Concilium Turonenſe citatum in c. *Maioribus*, de præbend. prohibet Dignitatum Eccleſiaſticarum commutationem. Deinde vetita fuit generatim mutua quorumcunque Beneficiorum permutatio c. *Quæſitum*, c. *Cùm olim*, c. *Cùm univerſorum*, de rer. permut. Sed cùm ſpirituale altero ſpirituali commutetur, fatendum eſt prohibitionem iſtam non eſſe Divini Juris. Hujuſmodi permutationem Bonifacius VIII. fieri demùm permiſit hac lege, ut admittatur ab Ordinario Epiſcopalem habente poteſtatem, cap. unico de rer. permut. in 6. Itaque inferiores Prælati quanvis habentes jus conferendi, non poſſunt conferre ex cauſa permutationis, ut poſt Bellameram docet Paſtor lib. 3. de beneficiis, tit. 11. Quid ſi contingat Beneficia compermutanda eſſe in diverſis diœceſibus? Reſpondeo id fieri poſſe uno ex tribus his modis: vel fiet in manibus utriuſque Epiſcopi amborum Beneficiorum reſignatio, vel quilibet ſeorſim reſignabit in manibus ſui Epiſcopi, vel alter Epiſcopus alteri Epiſcopo ſuam committet authoritatem, & ſubinde ambo ſimul in manibus unius Epiſcopi renunciabunt in mutuum favorem; & hoc videtur melius, ut Gloſſa dicit in d. cap. unico, v. *Collationem*.

II. Quæritur ſecundò quid juris ſit ubi quis ſuo renunciat Beneficio in alterius favorem, hac lege ut ille reſignatarius aut alius aliquis tertius ſuo quoque alteri Beneficio renunciet, ſive in favorem prioris reſignantis, ſive in favorem alterius cujuſcunque? Quæ complicatæ reſignationes vocantur à quibuſdam triangulares. Reſpondeo ineſſe quoque ibi ſimoniam, non contra Jus Divinum, ſed contra Jus Canonicum. Huc enim extenditur prædicta duorum Beneficiorum mutua permutatio, cùm ſit in his par ratio. Rebuffus in praxi, tit. de reſignar. conditionali, num. 1. & 2. Navarra manual. cap. 23. num. 100. Azorius inſtitut. moral. p. 2. lib. 7. cap. 27. Hanc tamen Eccleſiaſticæ ſimoniæ labem non poteſt purgare, ſed ſolam mutuam Beneficiorum permutationem, quibus proviſi ſunt compermutantes, ut ibidem Navarra docet. Cæteræ quoque omnes in

Beneficiis

Beneficiis conſequendis pactiones & conditiones , etſi nihil interveniat pecuniæ , vetantur abſolutè ut ſimoniacæ Canonico ſeu Eccleſiaſtico Jure , ſed non Divino , c. fin. de pactis. Atque in his ut valeant requiritur authoritas Papæ , cujuſmodi ſunt reſignationes in favorem citra præfatam mutuam compermutationem. Rebuffus loco cit.

III. Tertiò quæritur utrum ſimonia ſit ubi quis proprio Beneficio renunciat in favorem hac lege ut ſibi reſignatarius reſarciat impenſas quas reſignans ſuſtinuit in adeptione aut conſervatione ejuſdem quod reſignat Beneficij , quandoquidem illæ expenſæ proficiunt reſignatario ; niſi enim reſignans per has expenſas ſibi Beneficium procuraſſet aut conſervaſſet , eo careret , atque ita non potuiſſet tranſmittere ad reſignatarium ? Reſpondent egregiè Pariſius , Suarez , Reginaldus , Binsfeldius , Bonacina , Filliucius eſſe ſimoniacam conventionem. Neque inſtes abeſſe ſimoniam ubi nihil præter indemnitatem quæritur. Non enim alia in hac materia indemnitas approbatur niſi ſola quæ compenſet laborem aut expenſas cum ipſa reſignatione conjunctas in reſignatarij favorem , ſed nullatenus illas quas hic reſignans olim ſuſtinuit ut ſibi Beneficium aſſereret: iſtæ namque nihil habent cum reſignatione commune , neque factæ ſunt propter reſignationem præſentem , ſed propter commodum & poſſeſſionem ejus qui nunc reſignat. Et quanvis reſignatarius inde commodum accipiat , id evenit per accidens & indirectè , ſed non directè ,neque per ſe. Probatur reſponſio authoritate pariter capitis *Cùm pridem* , de pactis : ubi Alexander III. rogatus approbare renuit conventionem quâ quis renunciabat liti à ſe intentatæ ſuper Beneficio , dummodo ſibi reficerentur illius litis expenſæ. Et ratio hujus excluſionis eſt , quia iſte tranſigens non expenderat in gratiam collitigantis, ſed in ſui ipſius gratiam ; ideoque non erat juſta illas reſarciendi cauſa.

IV. Quartò quæritur an ſimoniâ peccet is qui bona ſua confert ad novi Beneficij fundationem cum pacto ut idem ſibi Beneficium conferatur ? Reſpondeo peccare ſimoniâ , idque aſſeritur per c. *Tua nos* , de ſimon. ubi præterea hoc ſancitur , quod ſi remotâ omni pactione & intentione ſimoniacâ etiam occultâ & mentali, fundator preces adhibet ut ſibi iſtud à ſe fundatum Beneficium conferatur liberè & ſpontaneè , eo caſu poterit eidem conferri. Quod verò ibi ſtatuitur de præbenda nullatenus ex pacto conferenda fundatori ejuſdem , hoc idem ſtatuendum de alia quavis præbenda quam aliquis ſibi aut alicui ſuorum conferri paciſceretur dum fundat aliud Beneficium , quaſi in compenſationem aut remunerationem antidoralem , aut in permutationem ſuæ novæ fundationis. Augebitur verò,& gravius erit ſimoniæ delictum ſi pactio hujuſmodi fiat ſuper Beneficio needum fundato ſed fundando , ut contingit cùm quis ad obtinendum ſibi aut filio ſuo Beneficium jam exiſtens confert prædium vel numeratam pecuniam , ex qua novum aliud fundetur Beneficium : tunc enim

fit commutatio rei temporalis ad rem ſacram, Beneficium namque fundandum non eſt Beneficium; & priùs quàm facta ſit & ab Ordinario recepta & approbata fundatio, prædium aut pecunia ad hoc deſtinata manet adhuc ſub genere rei merè temporalis & profanæ, & ſub iſta conditione magis reprobabitur per d. c. *Tua nos*. Sanè poteſt quis ex jure communi, & citra omnem Papæ diſpenſationem, poſtquam novum de ſuis opibus Beneficium fundaverit, & hoc facto jus ſibi patronatus acquiſiverit, præſentare collatori ad fundatum à ſe Beneficium aliquem ſuorum qui ſit capax, non tamen ſeipſum, ut dictum eſt ſuperius ſub tit. de jurepatronatus. Collator verò tenebitur præſentatum inſtituere, etiamſi proprium filium patronus præſentaverit. Non enim in hujuſmodi cenſentur pater & filius pro una eademque perſona: neque fictio juris attenditur in ſpiritualibus, ut nec in naturalibus rebus, c. *Si annum*, §. final. de judiciis in 6.

V. Quintò quæritur, an ſimoniacæ vel illicitæ ſint conſuetudines vel ſtatuta quorum præſcripto Canonici dant aliquid in ſua receptione? Opinio multorum eſt hæc eſſe licita, Joan. Andreæ in c. *Nemo*, de regul. jur. in 6. Joan. de Anan. in c. *Jacobus*, de ſimon. Coſmæ Guimier in pragm. ſanction. tit. de annatis, v. *Conſuetudinis*: Fagnani in c. *Preterea*, n. 65. & n. 81. Ipſeque Coſmas Guimier approbat conſuetudinem tota ferè Normannia & in diœceſi Pariſienſi receptam aliiſque multis locis, ut Epiſcopi & Archidiaconi fructus percipiant primi anni vacantium Beneficiorum, quod vulgò dicitur jus deportus. Tali conſuetudini Jus alicubi favere videtur; decernit enim c. *Significatum*, de præbend. poſſe à Prælato vel à Capitulo imponi aliquod onus Præbendæ vacanti, ad quod poſtea teneatur Præbendarius. Et c. *Præſenti*, de offic. jud. ordin. in 6. tales conſuetudines legitimè præſcriptas approbat circa onera quæ vacantibus Eccleſiis imponuntur. His ſuperaddit Fagnanus judicium ſacræ Congregationis Tridentini Concilij, quo Cardinales approbarunt conſuetudinem illam quâ fructus vacantium præſtimoniorum pro medietate cedunt in utilitatem Capitularis menſæ: neque his refragari Concilium Trident. ſeſ. 24. cap. 14. eo quod, inquit Fagnanus, Concilij mens intendat reprobare onera quæ Beneficiatis, non verò quæ Beneficiis imponuntur; ut non recuſet licitè imponi onera Beneficiis, ſed illicitè & ſimoniacè Beneficiaris. Qua eadem diſtinctione contendit ibidem annatas Dignitatum licitè exigi à ſuprema Sede ſpectatas quaſi onera ipſis Dignitatibus, ſed non perſonis proviſorum Prælatorum impoſita.

VI. Hîc aliquis demirabitur illam Fagnani diſtinctionem, ut ſimoniæ vitandæ gratiâ neceſſe ſit onerari Beneficium, non autem Beneficiarij perſonam. Cum tamen ex adverſo ſacri Canones reprobent quaſi ſimoniacum ſi Eccleſiæ vel Præbendæ onus imponatur: probent verò ſi Præbendato idem onus imponatur, ut liquet ex c, *Niſi*, de præbend. his verbis;

bis: *Nos eam proviſionem adhibito moderamine toleramus, ut ad præſtationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, ſed perſona Prioris maneat onerata.* Eandem requirunt præcautionem c. *Veniens*, de tranſaction. & c. *Cùm veniſſent*, de inſtitution. Verumtamen Canones qui ſtatuunt onerandum Præbendarum, ſed nullatenus Præbendam, hoc unum volunt ut mortuo Præbendato ceſſet onus, nec tranſmittatur ad ſucceſſores, & ne Præbenda oneretur, hoc eſt ne onus tranſeat cum Præbenda à prædeceſſoribus ad ſucceſſores. Sed diverſo ſenſu Fagnanus non vult onerari Præbendarum hoc ipſo reſpectu, quod de Præbenda proviſus fuit, ne id onus temporale induat rationem pretij ab ipſo propter collatam ſibi Præbendam exſolvendi, quod eſſet apertè ſimoniacum: ſed vult iſtud onus inſidere Præbendæ quaſi æs alienum ex ipſius fructibus perſolvendum, ut contingit in aliis quibuſcunque pecuniariis debitis, pro quibus oppignorari ſolent etiam Beneficij fructus.

VII. Omnibus tamen ſedulò exploratis ſtandum eſt demùm huic diſtinctioni, quam perhibet ipſum Tridentinum Concilium ſeſ. 24. de refor. cap. 14. Vel munera illa quæ jure conſuetudinis vel ſtatuti exigi ſolent in Canonicorum admiſſione cedunt lucris particularium de Capitulo, vel conferuntur ad pias cauſas, ſcilicet ipſius Eccleſiæ vel pauperum: & hoc ſolo pietatis caſu eſſe approbandas, non autem ſi cedant in lucrum collegarum, utpote ſordidum, abuſivum & ſimoniacum. Hæc quoque diu pridem reprobata fuerunt per c. *Cùm omnis*, 1. q. 1. & c. *Sicut pro certo*, de ſimon. & c. *Sanè*, in extravag. com. de ſimonia; ubi dantes & recipientes paſtus, dulciaria, jocalia, vel hujuſmodi pro admiſſione in Eccleſiam, Priorarum, vel Monaſterium cujuſvis ſexus, declarantur ipſo facto excommunicari; Capitula verò & Monaſteria ſuſpenſione puniuntur: quarum cenſurarum abſolutio ſoli Papæ reſervatur. Eaſdem innovavit pœnas Pius Papa V. in Bulla 104. quæ incipit, *Durum nimis.* Illæ tamen cenſuræ ob continuam ac ferè generalem oppoſitam praxim ſine ullo ad Apoſtolicam abſolutionem contravenientium recurſu nunquam receptæ ac admiſſæ in hoc Regno fuerunt. Eos qui perſolvunt hujuſmodi ad redimendam vexationem ſub qua certiſſimè in judicio ſuccumberent, à peccato equidem hoc in Regno exemerim, ſed non eos ullatenus qui ab aliis recipiunt, cùm ad hoc à nemine adigantur. Leſſius quidem generaliùs affirmat lib. 2. cap. 35. du. 23. n. 151. ipſam extravagantem non eſſe abſolutè receptam.

VIII. Sextò quæritur de tranſactione circa litigioſa Beneficia; utrum ſit ſimoniaca? Non ambigitur quin gratuita ceſſio litis ſit omninò licita, quippe quæ nullâ afficitur pactione oneroſâ, ideoque approbatur in rebus ſpiritualibus & ſacris, c. *Super eo*, de tranſaction. Sed tota volvitur difficultas circa tranſactionem, quæ ritè definitur, Pactio non gratuita de re dubia & incerta ad litem dirimendam. Tranſigitur itaque

vel compenſando rem ſpiritualem cum temporali, vel rem ſpiritualem cum alia ſpirituali. Neque huc pertinet tertium tranſactionis genus, quo temporale cum alio temporali compenſatur.

IX. Tranſactio rei temporalis cum re ſpirituali compenſata eſt apertè atque indubiè ſimoniaca, c. *Cùm pridem*, de pactis, cap. fin. de rer. permut. c. *Præterea*, 1. & 2. de tranſact. Atque ita illicitum eſt componere litem beneficiariam traditâ vel promiſsâ pecuniâ, vel re pecuniâ æſtimabili, c. *Conſtitutus*, de tranſaction. Similiter ſimoniaca eſt tranſactio pecuniaria circa Reliquias. Bonacina tract. de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 4. §. 5. num. 3. Non tamen ex illius parte qui cùm aliter non poſſit, Reliquias pecuniâ redimit ab injuſto detentore. Hac enim ratione Chriſtiani olim Martyrum corpora à carnificibus redimere ſolebant. Neque ambigendum, poſſe Sanctiſſimam Euchariſtiam de impiorum aut infidelium manibus pretio redimi. Item ſimoniacum eſt acquirere jus præſentandi adhibitâ pecuniâ, c. *Præterea* 1. de tranſaction. Item ſubjectionem Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticam juriſdictionem, c. *Præterea* 2. eod. tit. Poteſt tamen Epiſcopus, modò nihil interveniat pecuniæ vel pretij, ſuâ approbatione validam reddere tranſactionem, per quam cenſus ſuper aliquam Eccleſiam imponatur, c. *De cætero*, de tranſaction.

X. Tranſactio verò rei ſpiritualis cum alia re ſpirituali Divino Jure licita eſt, etſi fieret propriâ privatâque authoritate. Sed eſt quandoque illicita & humano jure ſimoniaca, propter Eccleſiæ prohibitionem. In primis enim vetat Eccleſia omnem cum laïcis compoſitionem circa decimas citra Papæ approbationem, c. *Decimas*, 16. quæſt. 7. c. *Veniens*, de tranſaction. c. *Venerabiles*, de confirm. utili vel inut. At verò inter Eccleſiaſticas utrinque perſonas de jure decimarum contendentes non exigitur Papæ approbatio, cùm ſufficiat Epiſcopi conſenſus, c. *Statuimus*, de tranſaction.

XI. Item in materia beneficiali non poteſt fieri compoſitio cum alia re ſpirituali, qualis eſt in mutua Beneficiorum permutatione, niſi accedat Epiſcopi conſenſus; non enim requiritur hîc Papæ approbatio, c. *Conſtitutus*, de religioſ. domib. c. *Super eo*, de tranſaction. Jus etiam Canonicum requirit Epiſcopi aut Judicis arbitrium in ea compoſitione beneficiali per quam uni adjudicatur Beneficium, alteri verò parti penſio ſuper eodem Beneficio. Etenim penſio privatâ authoritate impoſita Beneficio profana eſt ac temporalis quandiu non munitur Superioris authoritate. Hic Superior intelligitur tum Papa, tum Epiſcopus, tum Judex ab uno horum delegatus. Hoc tamen tenendum eſt diſcrimen, quod ſolus Papa poteſt approbare penſionem quæ tranſeat cum obligatione ad ſucceſſorem in eodem Beneficio; reliqui autem Superiores ſolam illam quæ extinguatur obitu primi Beneficiarij, cui impoſitum fuerit penſionis onus. Hæc ſtatuuntur c. *De cætero*, & c. *Veniens*, de tranſact. & c. *Niſi*, de præbend. His conformia

confotmia Romanæ Rotæ judicia refert Bonacina loc. cit. num. 9. poſt Suarem tom. 1. de religion. lib. 4. cap. 51. num. 20. & 21. Ad conventiones initas inter partes ſub conditione futuræ per Epiſcopum approbationis, quod ſint licitæ circa penſionis reſervationem morte Beneficiatij extinguendam, ratio patet; quia poteſt ab Epiſcopo illud peti quod poteſt ab eodem licitè fieri. At Epiſcopus ad bonum pacis poteſt hujuſmodi penſionem cum præfata limitatione Beneficiario imponere, c. *Preterea*, c. *Cùm clerici*, & ibi Gloſſa in v. *Citra anthoritatem diœceſani Epiſcopi*, de cenſibus: & c. *De cætero*, & c. *Veniens*, de tranſact. Ergo id etiam ab ipſo peti poteſt. Atqui partes non poſſunt id ab Epiſcopo petere niſi hoc priùs inter ſeſe tractaverint. Ergo poſſunt tale inter ſe concordatum inire ſub futura conditione conſenſus Epiſcopi, aut ejus delegati Judicis.

XII. Hìc ſubeſt admirandi cauſa quod in Gallia ipſa minùs Epiſcopis permittatur quàm ipſis per Canones liceat: & cùm Italiæ Epiſcopi ex jure communi ſoleant iſtiuſmodi compoſitiones roborare quibus ad bonum pacis penſione oneratur Præbendatus cujus erat litigioſa Præbenda; hujus tamen Regni Curiæ quæ ſe profitentur in hoc invigilare ne Regni pecuniæ ultra Canonum præſcripta & contra Sanctionem à ſancto Rege Ludovico IX. editam transferantur ad Romanam Curiam, néve Summus Pontifex in Antiſtitum Galliæ præjudicium ſuam ultra veterum Canonum limites proferat juriſdictionem: hac tamen in re noſtrates juriſdictionem Papæ latiùs extendant quàm ei per Canones concedatur, ſecundùm quos iſta poteſtas non ei reſervatur, ſed omnibus indifferenter Epiſcopis tribuitur: quo etiam jure ipſi utuntur Italiæ atque adeo ditionis temporalis Pontificiæ Epiſcopi, nemine refragante. Rebuffus hanc circa Galliæ Epiſcopos reſtrictionem poteſtatis libertatibus non ſolùm Eccleſiæ Gallicanæ, ſed ipſius pariter Juris communis Canonici conſtitutionibus oppoſitam ex craſſa Canonici Juris ignorantia natam in hoc Regno affirmat in ſua praxi, tit. de reſervationibus, num. 29. Verùm diſcuſſis hujus inſcitiæ tenebris poteſt hoc idem jus in Galliam poſtliminio reduci.

XIII. Idemque Rebuffus tit. de ſimonia in reſignatione, n. 17. rectè admonet non poſſe citra ſimoniæ labem dari pecuniam aut aliud temporale, etiam ad redimendam vexationem, pro nondum adepto Beneficio, quantumvis aliquis habeat jus ad rem; ſed tantùm pro Beneficio acquiſito, & in quo habet ipſum jus in re. Id conſtat ex c. *Matthæus*, de ſimon. ubi is qui fuerat à majore Capituli parte nominatus ad Præbendam, ſed nondum proviſus ob minoris numeri contradictionem, pecuniâ redemit hanc vexationem minoris numeri, atque ita nemine diſcrepante proviſus fuit, jubetur nihilominus ut ſe abdicet eadem Præbenda, ex cauſa ſimoniæ quæ proviſionem illam præceſſerat.

CAPUT

CAPVT V.

Altera elucidatur in materia ſimoniæ difficultas circa Monaſteriorum ingreſſum.

SEPTIMÒ quæritur, utrum contrahatur ſimonia quoties in ingreſſu Monaſterij ex mutua conventione aliquid datur vel exigitur titulo alimentorum & onerum Monaſterij? Hæc verò verba de alimentis & oneribus Monaſterij ideo hîc appono, quia indubium eſſe apud omnes debet, committi ſimoniam ſi pactio pecuniaria verſetur circa ipſam in Monaſterium admiſſionem: quandoquidem Religio ſacra quædam res eſt, tam in pauperibus, quàm in opulentis Monaſteriis. Atque jure merito damnatur omnis convento pretio adveniens Monaſteriorum ingreſſus tanquam ſimoniacus in Nicæno Concilio ſecundo act. 8. can. 18. Deinde in Lateranenſi ſub Alexandro III. can. 10. Poſtmodùm in alio Lateranenſi ſub Innocentio III. can. 64. & habetur in c. *Quoniam ſimoniaca*, de ſimon. & in aliis Juris locis.

II. Reſtrictim autem circa titulum alimentorum aliarumque communium & particularium Monaſterij expenſarum, ſive ordinariè, ſive extraordinariè occurrentium difficultas iſta in duas potiſſimùm diſcinditur ſententias. Quidam enim indiſtinctè docent hoc præciſè titulo licitum eſſe paciſci etiam in opulentis Monaſteriis. Horum ſumma ratio eſt, quia cùm alimenta & reliqua pecuniarias expenſas exigentia Monaſteriorum onera ſint res merè temporales, nullatenus eſſe poſſunt materia ſimoniæ Divino Jure vetitæ. Adduntque ad ſuæ munimen ſententiæ in Matrimoniis Fidelium iniri dotales conventiones & pecuniarias pactiones ad onera matrimonij ſuſtinenda, juxta legem *Pro oneribus*, C. de jure dot. etiam in opulentiſſimis familiis: quæ tamen immunes ſunt à labe ſimoniæ, quanvis matrimonium ipſum cui pecuniariæ illæ conventiones accidunt, non modò ſit res ſacra, ſed etiam Scripturâ teſte magnum Sacramentum in Chriſto & in Eccleſia, Epheſ. 5. 32. Hæc eſt opinio Dominici Soto, Bonacinæ tract. de ſimonia, diſp. 1. qu. 7. §. 4. num. 4. 5. 6. Leſſij lib. 2. cap. 35. dub. 23. ubi dicendo licitam eſſe dotis conventionem pro alimentis Monialis, maximè ſi Monaſterium tenue ſit, perſpicuè inſinuat locum eſſe quoque huic definitioni in Monaſterij commodis, ſed majori

tamen

tamen ratione in tennibus. Azorius item 1. p. lib. 13. cap. 9. qu. 1. indiſtinctè approbat iſtas in Monaſteriorum ingreſſu conventiones, modò pro dote & alimentis conveniatur, & non præcisè pro admiſſione in Religionem. Et poſtquam citavit S. Thomam 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4. ubi Sanctus Doctor reprobat iſtas pactiones ſi fiant in Monaſteriis opulentis, reſpondet ibi Azorius hoc genus prohibitionis & ſimoniæ eſſe ſolummodò Eccleſiaſtici Juris, & non Divini; eique jam inde à plurimis annis receptam ubique locorum conſuetudinem oppoſitam derogaſſe, & demùm illud prorſus abrogaſſe; itaut Canones Conciliorum qui hoc ſimoniæ genus invexerant jampridem nullatenus obligent. Iſta quidem opinio quanvis longè invaluerit, laxa nimis & periculoſa mihi viſa eſt, & ſubinde probabo per eam violari Jus quoque Divinum, tam in Monaſteriis tenuibus, quàm in opulentis, ſi conventio pecuniaria verſetur circa ipſam in Monaſterium admiſſionem, cùm utrobique res ſacra per pactionem pecuniariam conferatur & recipiatur; quod utique ipſam includit ſimoniæ definitionem. Si verò pactio iſta fiat præcisè propter alimenta & onera Monaſterij ſuſtinenda, commonſtrabo eſſe ſimoniacam, & contra Jus Divinum in Monaſteriis opulentis, nullatenus verò in illis quæ inopià laborant. Alia eſt quorumdam in oppoſitam extremitatem cadens opinio, nullatenus fas eſſe de pecuniaria contributione paciſci, ſive conveniatur pro alimentis aliiſque expenſarum Monaſterij oneribus, ſive pro ipſamet admiſſione in Religionem; ſive Monaſterium indigeat, ſive commodum ſit: quæ rigiditas magis in affectu ad extrema omnia rigida conſectanda quàm in ulla ratione fundatur.

III. Tertia, eaque reliquis duabus longè præferenda ſententia eſt Sancti Thomæ, Sancti Bonaventuræ, S. Raymundi, & aliorum mox citandorum ſic diſtinguentium. Primùm quidem nefas & ſimoniacum eſſe etiam in Monaſteriis inopià laborantibus paciſci pecuniariam contributionem pro admiſſione in Religionem, idque Divino Jure prohiberi, cùm Religio ipſa ſit res ſpiritualis & ſacra, & ſimonia jure naturali prohibita omnis illa ſit quæ rem ſacram contribuit propter pecuniariam contributionem: eaque de cauſa Concilium Lateranenſe damnat in can. 64. omnes eas Moniales quæ prætextu paupertatis pretio aliquas in Sorores recipiebant. Ubi verò pactio pecuniaria circa ſolas temporales monaſterij expenſas & alimenta præſtanda verſatur, non verò circa bonum ipſum ſpirituale Religionis, ita diſtingui volunt. Vel Monaſterio bona temporalia ita ſuppetunt ut his expenſis & alimentis commodè ſufficiant: & iſto caſu pactiones pro his initas docent eſſe ſimoniacas etiam contra Jus Divinum. Vel Monaſterium ita indiget ut non poſſit expenſas iſtas & alimenta præſtare, niſi perſona poſtulans pro his temporalibus ea quæ ſunt neceſſaria contribuat; & iſto caſu nullam exiſtere contra Jus Divinum

 ſimoniam

ſimoniam, & licitum eſſe ita paciſci reſpectu Monaſteriorum indigentium, ſed non opulentorum.

IV. Objiciet aliquis hanc eſſe ſupervacaneam diſtinctionem; alimentaque à Monaſterio præſtanda, cùm ſint merè temporalia, poſſe pecuniariâ pactione compenſari indiſtinctè ab ipſis etiam opulentis Monaſteriis, quandoquidem opulentia Monaſteriorum non immutat rerum naturam, & in hac pactione peræquè in opulentis Monaſteriis atque in Monaſteriis indigentibus res temporalis aliâ re temporali compenſetur; cùm tamen ſimoniæ conceptus & definitio includat neceſſariò aliquid ſpirituale. Ad hæc reſpondeo, licèt temporalia Monaſteriorum bona ſeorſim ſpectata ſint aliquid temporale, eſſe tamen ſpirituale jus Religioſo acquiſitum ut participet opibus Monaſterij in iis quæ ad victum ſibi à Religione præſtandum pertinent. Si ergo Monaſterium temporalia poſſidens in ea quantitate ut poſſit poſtulanti ſemel admiſſo omnia ad corporis vitam neceſſaria præſtare, paciſcatur pecuniam pro alimentis ei præſtandis, vendit ei pretio jus illud quo tenetur Monaſterium de bonis temporalibus quæ poſſidet ſuppeditare Religioſis omnia neceſſaria ad victum intra Religionem tranſigendum. Monaſterium verò his temporalibus carens quæ victui poſtulantis ſufficere poſſent, non cenſetur vendere ea quæ non habet, neque ea ſuppeditare tenetur quæ non habet; atque ita liberè poteſt de iis paciſci quæ poſtulanti cùm fuerit admiſſus præſtare pro victu teneatur. Atque in his Monaſteriorum temporalibus facultatibus ineſt par ratio quæ in Beneficiorum temporalibus, & utraque temporalia Monaſteriorum & Præbendarum ſunt ſpiritualibus conjuncta. Et quemadmodum non poteſt in Beneficio conferendo aut per reſignationem in alium quempiam tranſmittendo vendi citra ſimoniam jus illud fruendi proventibus Beneficij temporalibus ob ejuſmodi cum ſpirituali re connexionem, adeout qui unum vendit, alterum nimirum ſpirituale non relinquat invenditum, ut decernitur per c. *Si quis objecerit*, 1. qu. 3. eadem viget ratio in Monaſterij temporalibus bonis quæ Religionis communibus & particularibus neceſſitatibus & commodis deſtinata ſunt. Etenim in Religionem ſeu Monaſterium aſſumptio nihil eſt aliud quàm admiſſio ad communia Monaſterij bona, tum ſpiritualia, tum temporalia. Cùm igitur inter religioſæ ac monaſticæ vitæ bona recenſendum ſit jus ſingulis Monachis aut Monialibus competens, ut de communibus bonis Monaſterij alantur, illud jus planè ſpirituale exiſtit, & à vita religioſa indivulſum; ideoque non poteſt pactione pecuniariâ futuris Religioſis vendi. Secus eſt in tenuibus Monaſteriis, quæ cùm bonis careant quibus noviter admittendus ali poſſet, hæc quæ non exiſtunt bona, neque ſacra, neque ſpiritualia dici poſſunt; imò neque bona, quia juxta Philoſophum non entis nullæ ſunt qualitates.

V. Objectio

V. Objectio porrò de pactis dotalibus nihil obſiſtit. Quandoquidem pacta illa nullatenus pertinent ad Matrimonium ut eſt Sacramentum, ſed ut eſt civilis contractus omnibus gentibus etiam infidelibus communis. Ipſæque dotes & nuptiales conventiones erant in communi uſu matrimoniorum antequam lex Chriſti Matrimonia Fidelium elevaſſet ad dignitatem Sacramenti, quæ poſterior eſt & acceſſoria ad civilem contractum, ſicut conſecratio poſterior eſt & acceſſoria, prorſuſque accidentaria Calici, nec impedit quin licitè Calix vendi poſſit.

VI. Poſſe verò Monaſterium inopiâ laborans de pecunia paciſci in alimoniam ejus qui ſuam in Religione proſequitur admiſſionem, & cujus victui Monaſterium ſuppeditare non ſufficit, modò ne plus petatur quàm opus ſit, docent duo illa in Eccleſiæ cœlo primæ magnitudinis ſydera, & profeſſionis regularis, cujus utique officia ignorare non poterant, præcipua columina Sancti Thomas & Bonaventura. Ex his S. Thomas duobus præſertim locis, in 4. ſent. diſt. 25. qu. 3. art. 2. ad 7. & in Summa Theologica 2. 2. qu. 100. art. 3. totus eſt in hac diſtinctione dati & accepti pro pretio rei ſpiritualis, quæ eſt Religio; & dati & accepti pro alimonia quæ eſt temporalis: & iſtud quidem nullam involvere ſimoniam probat ex 1. Cor. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis paſcit gregem, & de lacte illius non manducat?* Secundò idem probat ex ſtipendiis Clericorum ad ſacra obeunda miniſteria, ad pſallendum in Choro, ad Miſſarum onera ſeu pro vivis, ſeu pro defunctis; ad aſſiſtendum Proceſſioni. Deinde ad 4. argumentum quod ipſe ſibi objecerat de Monaſteriis in quibus aliquid à perſonis quas recipiunt exigitur, reſpondet his verbis: *Dicendum quod pro ingreſſu Monaſterij non licet aliquid exigere vel accipere quaſi pretium: licet tamen ſi Monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum Monaſterij exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ quæ in Monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiunt Monaſterij opes.* Hæc ultima verba, *Si ad hoc non ſufficiunt Monaſterij opes*, omnem præcludunt evaſionem illorum qui verba ſancti Thomæ reſtringenda præſumerent ad ſponte oblata; quandoquidem in confeſſo eſt apud omnes, licere ſponte aliquid offerre, etiamſi ſufficerent Monaſterij opes; non enim ſponte & liberaliter oblata, ſed pactiones pecuniariæ ſimoniam conſtituunt.

VII. Sanctus verò Bonaventura non poſſet dilucidiùs mentem ſuam explicare. In libello enim apologetico adverſus illos qui Ordini Fratrum Minorum adverſantur, & habetur in primo tomo opuſculorum ejus, proponit quæſt. 18. hanc adverſantium ſuo Ordini objectionem. *Cùm ergo ſitis informatores earum* (loquitur de Monialibus Sanctæ Claræ) *quare permittitis quod plures apud eas impurè, id eſt per pecuniam recipiuntur, quæ ſi nihil ſecum ferrent nullatenus reciperentur, & apertè ſimonia videtur? Reſponſio: Si illud alij faciunt, de hoc non à nobis, ſed ab illis eſt ratio exigenda.*

genda. Sed tamen ut ſatisfaciamus quærentibus, ſciendum quod quantum ſpectat ad hanc materiam quadruplex eſt forma recipiendi ad Ordinem qualemcunque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia nec cum pecunia, ſed purè pro Deo: & iſta eſt puriſſima coram Deo & hominibus. Secunda quando aliquis recipitur non pro pecunia, ſed cum pecunia, itaut ſi nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo: & ſimiliter hoc purum eſt coram Deo, ſed cautè agendum eſt coram hominibus, ne detur eis occaſio ſcandali, & ne ſit ibi affectus avaritiæ infectus ex ſpe lucri. Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur ſine pecunia, eo quod non habent aliter ei qui eum recipiunt in neceſſitatibus corporis providere, cùm tenues facultates domus vix ſufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & iſtos ſuis neceſſitatibus ſpoliare: ita quod talis perſona quæ ſic recipitur, ſi abundaret locus, ſine pecuniis reciperetur. Similiter aliquis duxit uxorem propter divitias & nobilitatem ejus quæ habet naſum; nec tamen propter hoc ducit eam quia naſum habet, quam tamen ſi naſo careret nullatenus duxiſſet. Et hoc non eſt impurum, licèt non appareat forſitan pulchrum. Quarta cùm aliquis recipitur amore pecuniæ, ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine perſona, non reciperent perſonam; ſed ut habeant pecuniam, perſonam recipiunt. Et hoc penitus impurum eſt & ſimoniacum; quia ibi pecunia eſt cauſa receptionis perſonæ, & non è converſo. Vbi ergo recipitur perſona propter pecuniam, ſimonia eſt; quia ibi venditur ſpirituale, ideſt conſortium ſpiritualis ſocietatis, pro temporali, ſcilicet pecunia. Et hoc plerique faciunt etiam ex mera inopia, optantes aliquem venire cum inopia, quem reciperent ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta ſolverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia conſtruerentur. De talibus dicit Eccleſiaſticus cap. 27. Propter inopiam multi deliquerunt. Vbi verò pecunia recipitur propter perſonam quam aliàs libenter reciperent ſi haberent unde eam paſcerent, non videtur eſſe ſimonia, dummodo forma cum intentione concordet. Et hoc modo ſuſtinemus quod Sorores ſanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum perſonis, ſiquandò oportet eas plures perſonas recipere quàm de facultatibus Monaſterij congruè valeant ſuſtentari.

VIII. Doctor ergo Seraphicus negat eſſe ſimoniacum ſi Monaſterium non habens ſufficientes facultates ad victum ejus quæ de novo poſtulat admitti, recuſet illam admittere niſi augmentum temporale pro ſuo victu conferat in Monaſterium; ſed ſi conferat, tunc poſtulans recipiatur, dummodo duo iſta quæ ſola exprimit ſimul concurrant: primò ut Monaſterium ſit inops & inſufficiens ad victum perſonæ poſtulanti ſuppeditandum: ſecundò ut perſona propter Deum ſolummodò admittatur, & non propter pecuniam quam defert, adeout ſi Monaſterij facultates ejus quoque victui ſufficerent, nec perſona poſtulans quidquam ſecum afferret, nihilo tamen minus in Monaſterium reciperetur. Primam

condi

conditionem illam notent Monaſteria quibus facultates ſuppetunt ad victum novæ poſtulantis ; quam tamen admittere volunt ſub obligatione dotis pecuniariæ , ſed planè recuſant citra talem obligationem : Sancti enim Doctores Eccleſiæ Thomas & Bonaventura apertè docent id eſſe illicitum & ſimoniacum. Secundam verò conditionem notent ipſa etiam Monaſteria quæ inopiâ laborant , ſed recipiunt perſonas non purè & ſimpliciter propter Deum ſolum , ſed propter dotem. Illa namque impura intentio nullatenus excuſatur à ſimonia prætextu paupertatis , ut generale Concilium Lateranenſe d. can. 64. apertè declarat : & Sancti Thomas & Bonaventura locis citatis docent , ad evitandam ſimoniam debere perſonam admitti propter ſolum Deum , adeout ſi Monaſterij opes ſufficerent , nihilominùs perſona reciperetur ſine ulla dotis conditione aut exactione. Dos verò nullatenus in pactum deducatur, niſi hac ſola conſideratione alimentorum , quæ tenues Monaſterij facultates exhibere non poſſunt. Hæc quiſquis ſedulò conſideraverit perſpiciet omnes propemodum ſeculi hujus Sanctimoniales non niſi cum ſimonia fuiſſe initiatas Religioni.

IX. Utrum verò contributio poſtulantis pecuniaria deducatur in pactum cum duabus prædictis conditionibus quas Sancti Thomas & Bonaventura apertè requirunt ad hoc ut ſimonia vitetur , an verò ſine pacto ſponte offeratur , nihil pertinet ad quæſtionem. Nam & in contributione ſpontanea ſine ulla pactione interveniret mentalis ſimoniæ crimen juxta utriuſque Sancti doctrinam , tam in indigente , quàm in opulento Monaſterio, ſi perſona poſtulans reciperetur propter temporale commodum ſponte oblatum , alioqui ne quidem in opulento Monaſterio recipienda.

X. Petrus etiam Cantor Pariſienſis Doctor qui duodecimo ſeculo floruit ſic loquitur in tractatu de verbo abbreviato , cap. 38. *Si Monaſterium adeo inops eſt ut non poſſit recipere aut nutrire ſine pecuniâ contributione illum qui ſe offert ad Religionem , poterit huic concedere Confraternitatem ſpiritualem , non autem corporalem : vel etiam habito reſpectu ad domus inopiam & ad neceſſarias pro alimentis ipſius poſtulantis expenſas* , EXIGERE ab illo ut SUB EA CONDITIONE ADMITTATUR , *quod ſuppeditabit Monaſterio redditus temporales ad ſubſidium & alimoniam vitæ ſuæ.* Hic Author apertè approbat pactiones & exactiones pro alimentis quando Monaſterium eſt inops ; & apertè reprobat quando Monaſterium eſt commodum. Scripſit & obiit hic Author ante ortum Mendicantium Ordinum , & ante memoratum ipſum Lateranenſe Concilium.

XI. His aſtipulatur Canoniſtarum coryphæus à quo Decretalium volumen Gregorio Papa IX. jubente habemus , quique primus traditur Summam caſuum conſcientiæ compoſuiſſe Sanctus Raimundus lib. 1. tit. 1. §. 22. in hæc ipſa verba : *Si Monaſterium eſſet adeo tenue vel paupertate depreſſum, quod redditus vel vix vel non ſufficerent perſonis præſentibus, non ſolùm intentionem poſſent habere, ſed etiam credo quod poſſent dicere, Non ſufficimus*

ficiunt nobis, libenter ſuſcipimus te ad ſpiritualia; ad temporalia non poſſumus niſi habeamus plures poſſeſſiones: & tunc ille offerat ſe & ſua. Quod autem dicitur in conſtitutione (nimirum jamdicti Lateranenſis Concilij) *eodem c. Quoniam, verſ. Paupertatis prætextu, de ſimon. intelligitur cùm hoc dicebant in fraudem.* Hactenus S. Raimundus.

XII. Franciſcus Suarez de cenſuris diſput. 22. ſect. 5. n. 11. jure merito reprehendit Dominicum Soto qui lib. 9. de juſtitia & jure, quæſt. 6. in fine, contra Sancti Thomæ aliorumque veterum doctrinam aſſeruit licitum divitibus Monaſteriis paciſci titulo alimentorum ante admiſſionem. Cùm enim Monaſterium ſatis habeat unde admiſſa alatur, eaque bona ſint ad Monialium alimoniam deſtinata, falsò prætexitur ad novam contributionem cauſa victus; atque ita pactio vel exactio iſta non cadit ſuper alimentorum neceſſitatem, ſed ſupra admiſſionem. Idem Suarez eadem repetit tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 17. Cujus veſtigiis inſiſtens Filliucius idem docet circa commoda Monaſteria, tract. 45. cap. 4. n. 23. Eandem approbant diſtinctionem pauperis vel divitis Monaſterij Cajetanus in 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. Navarra man. cap. 27. n. 106. Toletus lib. 1. cap. 36. n. 9. aſſerentes licere paciſci præcisè pro ſolis alimoniis in Monaſteriis inopibus, non in divitibus.

XIII. Taxatio verò facultatum Monaſterij temporalium, ſecundùm quam minimè liceat amplius exigere ab admittendis, imprudentiùs à quibuſdam determinatur ad arctam neceſſitatem. Majore prudentiâ & circumſpectione ſic providit Tridentina Synodus ſeſ. 25. cap. 3. de Regular. *In temporalibus Monaſteriorum facultatibus eam ineundam eſſe rationem, ut Monialium numerus* COMMODE *ſuſtentari poſſit.* Præfatus Sanctus Bonaventura non eſt Doctor cùm fuerit totius Ordinis ſui Generalis Miniſter qui argui poſſit modicæ circa res Monaſteriorum experientiæ, neque permittit ejus eximia ſanctitas ut à quoquam arguatur nimiæ erga Dei providentiam diffidentiæ. Ipſe verò in tractatu determinationum quæſtionum circa Regulam Sancti Franciſci, quæſt. 19. inter cauſas cur Communitas (ut loquitur) in religionis ſpiritu deficiat, allegat paupertatem nimiam: *Ex qua* (inquit) *Religioſi coguntur fieri proprietarij, dum ſibimet videtur quiſque providere, quia ob nimiam inopiam non providetur eis in commune.* Hoc docent quotidiana quæ videmus Monaſteriorum Monialium infortunia, & caſus commiſeratione digni; virorum namque Monaſteria faciliùs ab hujuſmodi damnis emergunt. Videmus in permultis virginum Monaſteriis ad gravem inopiam redactis fuiſſe eò quandoque redactos Prælatos, ut ſolutâ clauſurâ virgines ad proprios parentes tranſmiſerint nutriendas, ſuaſque operas ne à propriis parentibus repellerentur, famulitia & opificia pro pane apud eos quærendo locaturas. Vidimus multoties facilè diſſipatis Monaſteriorum exiguis facultatibus neceſſe fuiſſe quaſi in communi naufragio, ut ſingulæ Moniales privatim ſuo victui conſulerent,

conſulerent, ſuas operas externis pretio ad vitæ ſubſidium exhiberent, proprietatem rerum quaſcunque corradere poſſent ſibi ad vitæ privatæ neceſſitates aſſererent, tempora orationi vel lectioni deſtinata manuum labori inſumerent, colloquia cum externis à quibus ſubſidium aliquod ſperabant miſcerent, ex quibus contingeret omnem interiorem & exteriorem diſciplinam prorſus evaneſcere.

XIV. Et utique ſi adhibitis duabus ſuperiùs præſcriptis conditionibus adhuc illicitum & ſimoniacum eſſet de alimentorum contributione in Monaſteriis convenire, pari aut etiam fortiori ratione ſimoniacum eſſet Sacerdotibus circa juſtam & approbatam taxationem paciſci cum illis qui ab eis Miſſas, aut Miſſarum anniverſarias celebrationes poſtulant: nec enim ſacratior eſt aut auguſtior intra Monaſterium admiſſio quàm incruentum corporis & ſanguinis Dominici Sacrificium, cùm nihil habeat Eccleſia quod hujus celebrationis ſanctitatem æquiparet. Pari quoque ratione vocabitur ſimoniaca quæcunque proteſtatio, conventio & exactio diſtributionum pro Officiis Divinis in Choro, & quorumcunque ſtipendiorum pro Eccleſiaſticis & ſacris miniſteriis, & procurationum pro Eccleſiarum viſitationibus. Et certè juſtiſſima horum ſtipendiorum cauſa, omniumque præcipua eadem eſt tum in ſacris Eccleſiæ miniſteriis, tum in religioſa Monialium ſocietate victus & alimonia Deo miniſtrantium.

XV. Inter Sanctiſſimos Præſules qui omnium ſeculorum decurſu commiſſas ſibi Eccleſias ſanctiſſimè adminiſtrarunt, vix imò ne vix quidem ullus cenſeri queat canonicæ diſciplinæ tenacior Sancto Carolo Borromæo Mediolanenſi Antiſtite, quem propoſuit Deus omnibus Eccleſiæ Paſtoribus in exemplum ſacri zeli, conſtantiæ & vigilantiæ Epiſcopalis. Cùm verò ejus omnes Conſtitutiones tum ad diœceſim ampliſſimam, tum ad univerſam cui ut Metropolitanus præerat provinciam ſpectantes exactiſſimâ diligentiâ collectæ fuerint in ampliſſimum volumen inſcriptum *Acta Mediolanenſis Eccleſiæ*; cumque accuratiſſima ipſius vitæ hiſtoria à pluribus qui diu cum illo verſati fuerant Scriptoribus edita fuerit; nullum tamē tum in illis Conſtitutionum ejus collectionibus, tum in ejus vitæ ſerie vel leve indicium reperitur, quo poſſit quis judicare ſanctiſſimum & vigilantiſſimum Antiſtitem conatum fuiſſe ex tam multis quibus invigilabat Monaſteriis imaginarium iſtud ſimoniæ genus pro neceſſariis in pauperibus Monaſteriis poſtulantium puellarum alimentis eradicare.

XVI. Circa iſtas ingredientium Monaſteria, ſive ultroneas, ſive conventionales obligationes temporalium facultatum operæpretium fuerit referre Conſtitutiones ejuſdem Sancti Caroli, per quas prudenter conſulitur & puellarum ingredientium libertati circa profeſſionem, & ipſorum Monaſteriorum indemnitati. Conſtitutiones iſtæ habentur in duabus

quibus

quibus vir Sanctus præſedit Synodis provincialibus, ſcilicet in prima anni 1565. cap. de novitiis ad profeſſionem recipiendis: & in ſecunda anni 1569. tit. 3. de iis quæ ad moniales pertinent. In his ergo ſtatuitur, ut in ipſo initio admiſſionis puellæ intra Monaſterium contributio dotalis neque relinquatur in manibus parentum puellæ, neque in manus Monaſterij conſignetur, ſed deponatur in manibus probi & facultatibus commodè inſtructi viri ab ipſo Monaſterio approbati, hac lege, ut ſi puella vel moriatur novitia, vel profeſſionem emittere nolit, reddatur pecunia illis qui eam contribuerant. Sic enim providetur libertati puellæ ſi dos de manibus Monialium non ſit repetenda, ſed de manibus depoſitarij vel ſequeſtri. Si verò contingat puellam exacto probationis anno profiteri, conſulitur juri Monaſteriorum quæ plerumque non poſſunt à moroſis parentibus promiſſam dotem recuperare, qua ex cauſa Monaſteria ſæpe ad paupertatis anguſtias redigi ſolent.

XVII. Extravagans Urbani IV. quæ eſt 1. de ſimonia, excommunicat cum reſervatione ad ſupremam Sedem omnes exigentes aut paciſcentes atque ſolventes aliquid, tam viros quàm fœminas, pro ingreſſu Monaſteriorum cujuſvis ſexus, cœnas, prandia, paſtus, pecunias, jocalia, aliáſve quaſcunque res etiam ad uſum Eccleſiæ vel pietatis deſtinatas. Ipſos verò Conventus, Capitula, Monaſteria ſuſpenſionis ſententiæ ſubjicit. Hanc Extravagantem poſteriores Summi Pontifices mitigarunt, Innocentius VIII. Martinus V. Clemens VII. Ex his Martinus V. declaravit ſe eximere ab hujus Extravagantis pœnis Moniales aliáſve perſonas de dote negotiantes aut convenientes ad ingreſſum fœminarum in Monaſteriis recipiendarum, ut refert Sylveſter v. *Simonia*, num. 15. Hoc idem declaravit per ſpeciale breve Clemens VIII. non eſſe Moniales ſimoniæ reas paciſcendo de dote recipiendarum pro ſufficienti & congrua ſuſtentatione. Et refertur à Capucino in compendio privileg. v. *Moniales*, num. 16. & à Ludovico Miranda tract. de monialibus, qu. 8. art. 7. concluſ. 1. Navarra in comment. ad c. *Quoniam*, de ſimon. & in manual. cap. 27. n. 106. Leſſio lib. 2. cap. 35. dub. 23. num. 131. Bonacina tract. de excomm. in particul. diſp. 2. qu. 3. punct. 29. num. 6. Quatenus autem Sylveſter v. *Simonia*, quæſt. 19. & Navarr. manual. cap. 23. num. 111. dicunt excommunicationem nullam incurri niſi in Ordine & Beneficio, ſignificant hoc ipſo non eſſe receptam iſtam Extravagantem quæ excommunicat ſimoniacos in Religionis ingreſſu; quod idem abſolutè aſſerit loco cit. Leſſius. Verumtamen cùm mitigationes prædictæ Summorum Pontificum ſola exonerent fœminarum Monaſteria, poſſet adhuc iſta Extravagans in ſuo robore perdurare circa Conventus & Monaſteria virorum.

XVIII. Statuit cap. unicum, §. *Sanè*, de ſtat. Regul. in 6. in hunc finem ut Monialium clauſura commodiùs obſervetur, ne in Monaſteriis Ordinum non Mendicantium aliquæ deinceps recipiantur in Sorores, niſi

quot

quot poterunt de ipſorum Monaſteriorum bonis, ſive proventibus abſque penuria ſuſtentari. Ne ut ait ibi Gloſſa, contra proprium inſtitutum cogantur mendicare. Concilium verò Trident. ſeſſ. 25. de Regul. c. 3. conſtituit ut in Monaſteriis & domibus tam virorum, quàm mulierum bona immobilia poſſidentium vel non poſſidentium, cujus generis declarat ſolas eſſe de cætero Fratrum Capucinorum & Minorum de Obſervantia domos, is tantùm numerus conſtituatur & conſervetur qui vel ex redditibus propriis Monaſteriorum, vel ex conſuetis eleemoſynis commodè poſſit ſuſtentari. His verò Conſtitutionibus cumulatè ſatisfaciunt & obtemperant Monaſteria, quæ cùm non habeant ſufficientes redditus ad victum noviter poſtulantium, requirunt ab eis contributiones, quarum præſidio poſſit Monaſterium eis victum commodè ſubminiſtrare. Cùm enim nova illa contributio inter monaſterij facultates computetur, ſequitur per novas illas admiſſiones in Religionem nullatenus excedi numerum eorum qui ex redditibus Monaſterij, aut ex conſuetis eleemoſynis ali poſſunt. Et intentio Concilij violaretur ſi ad Religionem tales poſtulantes abſque ſuſtentatione admitterentur.

CAPUT VI.

Aliæ quædam circa ſimoniam difficultates elucidantur.

I. OCTAVO quæritur, an ſit ſimoniaca Reliquiarum venditio aut locatio? Reſpondendum affirmativè, cùm Reliquiæ ſint res ſacræ, & in venditione & locatione pretium neceſſariò interveniat. Ita decernit Concilium Generale ſub Innocentio III. can. 62. & habetur in cap. fin. de Reliquiis & vener. Sanct. His ſuffragatur Jus Civile, l. 3. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Sanè ut de Vaſis ſacris ſuperiùs docui, ac de Calicibus conſecratis, poſſunt eadem ratione vaſa emi aut vendi in quibus conditæ ſunt ſacræ Reliquiæ, dum nullatenus intendatur Reliquiarum venditio, neque harum ratione pretium augeatur. Abbas in cap. fin. de Reliq. Sylveſter v. *Reliquiæ*, Suarez tom. 1. de religione, lib. 4. cap. 14. num. 24. Præterea licitum eſt Reliquias de infidelium aut impiorum manibus pretio redimere. Proinde celebratur pietas ſancti Bonifacij Martyris qui Martyrum Reliquias

de camificibus pretio redimebat; necnon Luitprandi devotio Longobardorum Regis corpus Auguſtini Eccleſiæ Doctoris de manibus Barbarorum qui Sardiniæ dominabantur, ex ea inſula ingenti perſoluto pretio Ticinum transferentis.

II. Quæritur nonò utrum aliis quoque titulis præter jam recenſitos fas ſit pecuniam pro rerum ſpiritualium contributione dare vel accipere? Reſpondeo licere, tum ratione laboris, tum ratione debiti ad miniſtri ſuſtentationem ſtipendij: nunquam tamen præcisè ratione ſacri ipſius miniſterij. Hæc propoſitio divinis teſtimoniis aſtruitur; dicit enim Chriſtus Dominus de ſacris Miniſtris; *Dignus eſt operarius mercede ſua*, Matth.10. Apoſtolus quoque 1. Cor.9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non manducat? Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia metamus? Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt; & qui altari deſerviunt, de altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annunciant de Evangelio vivere.* Idemque 1. Timoth.5. *Qui benè præſunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Idque apud omnes gentes etiam infideles naturalis luminis ductu receptum eſt. Ideoque Gentiles Ægyptiorum Sacerdotes ſumptibus publicis alebantur, Gen.47.

III. Decimò quæritur, num poſſit Epiſcopus aut Parochus pecuniam exigere ad ſacrum & ſpirituale miniſterium, quod ipſe tenetur ex officio præſtare? Supponimus enim poſſe exigere in iis quæ non tenetur exhibere ex obligatione officij. Diſtinguendum ita eſt. Vel ad ea præſtanda quæ ſunt officij ſui habet congrua, & vitæ ſuæ honeſtè ſuſtentandæ ſtipendia; vel non habet. Si habet, nihil poteſt exigere; & ſi quid exegerit, tenetur reſtituere, ut docent Cajetanus ad 2. 2. quæſt.100. art.3. Petrus Navarra lib.4. de reſtitutionibus, cap.12. num.97. & jus ita diſponit c.*Suam nobis*, de ſimon. ubi Papa Capellanum condemnat qui pro exequiis defunctorum & pro nuptiarum benedictionibus pecuniam exigebat, & Epiſcopo ejus mandat non ſolùm ut ei prohibeat, ſed etiam compellat ad debitam reſtitutionem. Ibique Gloſſa docet quando redditus ad vitam ſufficientes deſunt, licitum eſſe Parocho aliquid pro exequiis exigere etiam ab invitis, modò juſtam & rationabilem ſummam (præſertim ſi quæ ab Epiſcopo vel à ſtatuto taxata fuerit) non excedat, neque exigat per debiti miniſterij ſui ſubtractionem, ut docet S. Thomas 2. 2. qu.100. art.3. in corp. Qui ibid. ad 3. perſpicuè dicit quod ſi habet ſtatuta ſtipendia ex Eccleſiæ redditibus (bona enim patrimonialia huic exactioni minimè obſtant) nihil poteſt efflagitare pro debito ſuſcepti officij: quod pariter docet & probat Cajet. ad art.2. d. qu.100. Cæterùm ubi Canones aut approbata ſtatuta permittunt exigi etiam à Miniſtris Eccleſiaſtico proventu

ventu ſufficienter proviſis pro certis quibuſdam debitis functionibus, qualis eſt Epiſcopis permiſſa à jure procuratio pro diœceſis viſitatione aut pro Eccleſiarum conſecratione, itemque Canonicis diſtributiones diariæ pro aſſiſtentia in Choro, tametſi fructus habeant ex Præbendis ſufficientes; his & aliis caſibus jure communi aut ſtatuto particulari expreſſis poterit ſtipendium ejuſmodi exigi, & non aliter. Vide Gloſſam in d. c. *Suam nobis*. His adde ubi piâ fidelium conſuetudine receptum fuerit ut aliquid Parocho contribuatur, eam ſervari conſuetudinem jubere Concilium Generale relatum in c. *Ad Apoſtolicam*, de ſimon.

IV. Sponte quoque oblata recipi non prohibentur, dum abſit abuſus, vel ſcandalum. Sanè quæ ſit mens Eccleſiæ circa exactiones pro debitis in viſitatione procurationibus, non meliùs reſciri poteſt quàm ex duobus œcumenicis Conciliis Lugdunenſi & Tridentino. In primis Lugdunenſe ſub Gregorio X. prohibet Prælatis viſitantibus aliquid nomine procurationis etiam ſponte oblatum recipere præter ſola victualia moderata, c. 1. & 2. de cenſib. in 6. Deinde Bonifacius VIII. hoc limitat ut poſſint debitorum victualium accipere à volentibus æquivalentem pecuniam, ſed præterea nihil, c. 3. eod. tit. Poſtremò Concilium Trident. ſeſ. 24. cap. 3. prædictam Conſtitutionem Concilij Lugdunenſis inſtaurat juberque viſitatorum, ſed non ipſius viſitantis arbitrio relinqui optionem ſuppeditandi moderata victualia, aut horum loco pecuniam illis æquivalentem. Diſtrictéque prohibet ne cujuſcunque veteris conſuetudinis obtentu aliud quidquam à viſitantibus petatur, aut etiam ſponte oblatum accipiatur.

V. Cùm igitur vetet Tridentinum viſitantibus quidquam aliud accipere, licèt vetus conſuetudo eis indulgeret oppoſitum, præter ſola victualia moderata; pari ratione non eſt facilè indulgendum in ſacris miniſteriis ex officio debitis, ut miniſter ſufficientibus aliunde proventibus Eccleſiaſticis proviſus obtentu conſuetudinis & authoritate d. c. *Ad Apoſtolicam*, de ſimon. indiſcriminatim à particularibus exigat. Neque enim pia liberalitas parochianorum quorundam fortaſſe ditiorum aliis parochianis præjudicare aut cupiditati Parochi obſecundare debet. Hac enim ratione turpis aſpergitur Eccleſiæ labes avaritiæ, ſacrorumque miniſteriorum nundinationes proſtant, decor & honeſtas ſtatus Eccleſiaſtici diſperditur ex effuſiore licentia lucrum captandi, vel munera recipiendi. Sic enim fit ut pudefiant, & ut cum Apoſtolo loquar, confundantur ij qui non habent, nec auſint præ pudore Parochum interpellare. Evenit etiam quandoque ut miniſtrorum cupiditas quaſi jure piæ & præſcriptæ conſuetudinis illud exigat quod ab initio fuerit in aliquibus fortè voluntarium, in aliis verò ex pudoris reſpectu coactum. Sic verò introductas conſuetudines, dicit Leſſius lib. 2. de juſtitia, cap. 35. dub. 8. n. 49. optandum eſſet ut abrogentur, quia ſpeciem quamdam referunt negociationis,

& tenuibus parochianis ſunt oneroſæ. Quicunque verò exiſtimant quæſtum eſſe pietatem, audiant monentem Apoſtolum 1. Timoth. 6. *Eſt autem magnus quæſtus pietas cum ſufficientia. Nibil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.*

VI. Undecimò quæritur, an licita ſit compoſitio pecuniaria in cauſis diſpenſationum, ſive penes Romanam Curiam, ſive penes Ordinarios? Pro certo ſtatuendum eſt, nihil poſſe exigi, vel dari in pretium diſpenſationis, nec ſummo ipſi Pontifici: cùm diſpenſatio ſit actus Eccleſiaſticæ & ſpiritualis poteſtatis, quæ non poteſt citra ſimoniam Juri Divino oppoſitam pecuniâ compenſari, Chriſto præcipiente Matt. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Et Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 18. decernit apertè non niſi gratis & cum juſta cauſa ſimulque urgente diſpenſari poſſe per quoſcunque Prælatos. Sanè hac voce, *gratis*, non vetat onus imponere erogandi eleemoſynam pauperibus vel Eccleſiæ, ſed hoc ſolùm prohibet, ne ipſe Prælatus ex diſpenſatione lucrum ſibi ſuiſve captet, ut benè Leſſius notat.

VII. Duodecima difficultas, utrum Vaſa ſacra, Altaria, ſacræ Veſtes, & Eccleſiarum ædificia vendi poſſint? Reſpondeo affirmativè de Vaſis & Veſtibus ſacris, & de Altaribus, cùm hæc omnia ſint ſecundùm ſubſtantiam materialia, ſpiritualibus verò tantummodò antecedenter annexa, dummodo pretium & intentio verſentur ſolummodò circa id quod eſt materiale, nullo reſpectu habito ad conſecrationem vel benedictionem his acceſſoriam & annexam. Ita poſt S. Thomam 2. 2. qu. 100. art. 2. Navarra manual. cap. 23. n. 99. in fine, & Bonacina de ſimon. diſp. 1. qu. 4. num. 12. & ibid. §. 11. n. 2. At verò ſecus dicendum de Eccleſiis; etſi namque in his quoque par videatur ratio, earumque ſit materialis ſubſtantia cui acceſſoriè jungitur benedictio vel conſecratio, Jus tamen Canonicum de his ſpeciatim declarat neque vendi, neque redimi poſſe, c. *Querelam*, de ſimon. Quinimò diſpar quoque in his ratio exiſtit; Calices enim, portatilia Altaria, Coronæ vel Imagines benedictæ quibus eſt annexa Indulgentia, poſſunt ad privatorum dominium pertinere; templa verò ſemel Deo dicata publici juris ſunt, c. *Noverint*, 10. q. 1. & l. *In tantum*, §. *Sacra*, ff. de rer. diviſ. & l. *Ædes ſacra*, ff. de contrah. empt. & Inſtit. de rer. diviſ. §. *Locus*.

CAPUT VII.

Utrum ſimonia committatur in penſionibus Beneficiorum? Jura quoque harum penſionum diſcutiuntur, necnon Eccleſiaſticarum diſpenſationum.

I. IAM hîc quæritur quâ ratione Papa poſſit abſque delicto ſimoniæ permittere & conſtituere penſiones etiam cum obligatione illas largiore pecuniâ redimendi ſuper Beneficiis & Epiſcopatibus, de quibus pleno jure providet; aut ipſe per ſe conferat Dignitates Eccleſiaſticas & Beneficia cum penſionum obligatione in tertias perſonas, quæ nihil unquam juris habuerunt circa Dignitates illas aut Beneficia? Multa quidem ſpeciem mali habent, & multis in Eccleſia malis & abuſionibus cauſam præbent, & præſtaret nunquam introducta fuiſſe; ſed ex quo introducta ſunt magnum ſibi Theologi & Canoniſtæ laborem præſcribunt, & diverticula tenuiſſimarum rationum hinc inde perquirunt, quibus illa ſemel introducta juſtificari poſſe videantur: cùm tamen ſatius foret præjudicia nimiâ facilitate, aut etiam per adulantium & partibus addictorum quorundam Curialium Doctorum conſilia & ſuggeſtiones introducta nunquam de cætero in conſequentiam vel exemplum proponi, ſed quamprimùm aboleri. Diverſi ergo diverſa reſpondent. Quidam exiſtimant Papam nullam poſſe committere ſimoniam, & quidquid ejus permiſſu fit, eo ipſo ab omni ſimonia purgari. Alij eſſe rerum Eccleſiæ dominum, & proinde poſſe ad libitum de illis pleno jure diſponere. Alij nullam contra Jus Divinum eſſe ſimoniam, niſi præcisè intendatur ratio pretij circa illam Beneficij partem quæ ſpiritualis eſt; ratione autem motivi conferre pecuniam pro Beneficio non eſſe Jure Divino, ſed tantùm Canonico prohibitum, ſed iſto jure Papam non aſtringi. Aliis placet ad ſolum Summum Pontificem pertinere jus ac poteſtatem ſejungendi à ſpiritualibus ea quæ ſunt ſpiritualibus annexa temporalia, tum in re Beneficiaria, tum in aliis quibuſcunque rebus; atque iſta temporalia ita ſejuncta poſſe ſub eadem authoritate quâ fuere ſejuncta tradi pecuniæ interventu. Cæterùm

opiniones iſtas ſatis ſuperque refutavi hujuſce libri cap. 1. & cum S.Thoma probavi Papam & peccare poſſe delicto ſimoniæ, eundemque non eſſe dominum, ſed tantùm diſpenſatorem à Domino Deo conſtitutum rerum Eccleſiæ, reddendæ rationi bonæ aut malæ diſpenſationis obnoxium apud Deum à quo conſtitutus fuit. Vide S.Thomam 2.2.qu.100. art. 1. ad 7. Hoc inſuper probavi initio libri, omnem pecuniæ contributionem ad Beneficia conſequenda directè opponi tam divinæ & naturali quàm canonicæ ſeu Eccleſiaſticæ prohibitioni. Et demùm opinionem illam antiquis Doctoribus incognitam & inviſam, quam propugnat Suarez, & ex eo Leſſius lib. 2. de juſtitia, cap. 35. dub. 4. & 5. Bonacina de ſimonia qu. 4. §. 11. n. 13. 14. 15. & §. 17. n. 5. Filliucius aliique circa poteſtatem illam ſeparandi in Beneficiis ſacrum à profano, quam ſoli Papæ Deus conceſſerit, gratis & ſine ſolido fundamento aſſeri planum eſt ad excuſandas excuſationes in peccatis.

II. Itaque ad ſtabiliendam illam in Summo Pontifice poteſtatem circa Beneficiorum & Dignitatum diminutiones pro conſtituenda clericali penſione in alterius gratiam, ſufficit non eſſe Jure Divino prohibitam, quando juſta & rationabilis cauſa ſuadet: ſed ubi non ſubeſt juſta cauſa in his diſpenſandis, peccare tum ipſum Summum Pontificem, tum illum qui ex hac diſpenſatione lucrum percipit, eo quod non fuerit fideliter & ad mentem ſupremi omnium Domini diſpenſatum; quemadmodum ſanctus Bernardus innumeris locis tum in libris de conſideratione ad Eugenium Papam, tum in ſuis paſſim epiſtolis, tum in tractatu de præcepto & diſpenſat. applicat Summo Pontifici illud Pauli Apoſtoli: *Jam hic quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Idemque Apoſtolus teſtatur datam ſibi à Domino poteſtatem in ædificationem, & non in deſtructionem, 2.Cor.13. Talis eſſet exempli gratiâ penſio ſuper proventibus Epiſcopatus unius ad gratificandum alteri Prælato prædiviti & in aula ſive Apoſtolica ſive Regali magnum conſequuto favorem, quique nullum ſpeciale jus ad illum ſic oneratum Epiſcopatum habuerit. Talis enim diſpenſatio ſacrilega eſt & mera rerum Eccleſiæ diſſipatio ad gratificandum luxui & ambitioni ſeculari, vel avaritiæ hominis qui vel uno ex his vitiis ſe planè arguit indignum omni Prælatura & Eccleſiaſtico Gradu. Sed ubi penſio applicaretur neceſſitatibus Eccleſiæ aut alimoniis pauperum, aut reſervaretur ad vitam reſignantis in favorem, aut conſtitueretur in ejus gratiam qui ſtudio pacis tranſigit in lite mota ſuper Beneficio; itemque in mutua Beneficiorum habentium inæquales proventus permutatione, ut ſtatutâ penſione illa inæqualitas compenſetur, his certè caſibus Superior diſpenſans nullo modo peccaret, quia tunc juſtæ & rationabiles cauſæ id ſuaderent. In hoc ſimiliter licitarum ſuper Beneficiis penſionum genere illæ ſunt quæ reſervantur ad victum coadjutoris conſtituti in locum proviſi de Beneficio, qui præ animi vel corpo-

ris

cis infirmitate non poteſt munera & officia quibus obſtrictum eſt Beneficium exercere. Sed pleniùs de penſionibus egi ſuprà, lib. 2. cap. 12. quò Lectorem remitto.

III. Quædam ſunt etiam Divini Juris obligationes, non omnes utique, ſed illæ ſolæ quibus nemo aſtringitur niſi dependenter à propria & libera hominis electione, à quibus Eccleſia ad ſalubre animarum regimen accepit non à ſeipſa, ſed à Chriſto Domino poteſtatem ex juſta & rationabili cauſa diſpenſandi, in his verbis contentam: *Quodcunque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cœlis.* Hoc enim prorſus neceſſe eſt ad regimen animarum quod primariis Eccleſiæ ſuæ Paſtoribus Deus contulit, habitâ ratione infirmitatis & mutabilitatis humanæ. Frequenter enim contingit ut homines inſolito quandoque fervore, nec ſatis prævifis quæ poſtmodùm ſe exerent difficultatibus & incommodis, aſtringant ſe religione voti ſatis quidem voluntariè, ſed non ſatis providè aut conſideratè: unde in eas prolabuntur anguſtias ex quibus ſi Eccleſiæ miſeratio ac poteſtas illos per diſpenſationem aut commutationem aliquam non expediat, æterna illorum ſalus ex animi deſperatione aut inconſtantia infirmitateque deplorata ſit. Neque habent hac in parte novatores hæretici unde ſanctæ Chriſti Eccleſiæ inſultent, quaſi ſibi jura Divinitatis uſurpet, cùm ipſi omnia Orthodoxorum vota & ſupererogatoria opera deſpiciant, & violanda eſſe doceant: eorumque Patriarchæ poſt integri anni probationem & deliberationem, nuncupata Deo ſolennia vota audaciſſimè effregerint, & adhuc videamus effringere libidinis effrænatæ ſtimulis percitos, *habentes damnationem*, manifeſto Apoſtoli teſtimonio, *quia primam fidem fregerunt.* 1. Timoth. 5. *Adoleſcentiores* (inquit) *viduas devita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Jus itaque Divinum duplex ſpectandum eſt: unum quidem quod omnes indiſcriminatim homines aſtringit, quale eſt falſos Deos non colere, non pejerare, non adulterari, ſuperioribus ſubeſſe, Deum venerari, proximo in neceſſariis opitulari. Hæc & ſimilia nullam admittunt diſpenſationem Eccleſiaſticam. Aliud verò genus neminem aſtringit niſi eos qui ſe propria libertate & ſpontaneè devinxerint, religioſa ſcilicet pollicitatione apud Deum, cùm ejus tota materia non niſi in ſupererogatoriis operibus ſubſiſtat. Atque in his diſpenſatione laxandis poteſtatem habet à Chriſto Eccleſia à quo regimen accepit animarum, ut quæ ad hunc finem ſolverit in terris, ſoluta habeantur & in cœlis, dummodo non temerè ac abuſivè, ſed judicio & ratione procedat, quemadmodum debet in aliis quoque diſpenſationibus, cùm poteſtas iſta collata ei fuerit, teſte Apoſtolo, in ædificationem, & non in deſtructionem.

IV. Ut autem tractationem iſtam penſionum materia concludat, ſciendum tres eſſe penſionum ſpecies earum quæ ex alieno Beneficio percipiuntur,

piuntur, ſcilicet temporalem, ſpiritualem & mediam. Temporalis eſt quæ datur ab Eccleſia propter aliquod miniſterium temporale, ſive præſtitum, ſive præſtandum Eccleſiæ: ut ſi penſio ex Beneficiis vel Decimis præſtetur alicui Principi ad hoc ut ſuis armis tueatur Eccleſiam adversùs infideles; aut Oeconomo negotia Eccleſiaſtica gerenti, aut Advocato pro Eccleſia patrocinanti, aut Procuratori ad lites. Spiritualis eſt quæ fundatur in miniſterio merè ſpirituali, qualis eſt quæ datur coadjutori Epiſcopi vel Parochi. Media eſt quæ in cauſa quidem ſpirituali conſtituitur, non tamen refertur ad præſtandum officium ſpirituale, qualis eſt quæ inopi Clerico ad vitæ ſuſtentationem conceditur. Harum trium prima ſpecies eſt laïca, reliquæ duæ Eccleſiaſticæ. Ad has juſta requiritur cauſa, ſine qua ij qui obtinent, peccant etiamſi cum eis Papa diſpenſaverit, ut docet Toletus lib. 5. cap. 73. Leſſius lib. 2. cap. 34. dub. 38. n. 204. eaque communis eſt Theologorum ſententia duce S. Thoma 2.2. qu. 100. art. 1. ad 7. qui æquiparat peccatum ejus qui pecuniam accipit à diſpenſatore aut procuratore quem ſcit malè commiſſam ſibi pecuniam diſpenſare, cum eo qui ſine juſta cauſa quæ vergat in Eccleſiæ commodum aut utilitatem recipit penſionem Eccleſiaſticam ex Papæ diſpenſatione.

V. Penſio laïca quæ propter aliquod miniſterium temporale tribuitur ſive laïco, ſive Clerico de bonis Eccleſiæ, poteſt redimi, atque etiam pretio vendi ſine ſimonia: nec ſpectatur conditio perſonæ, etiam Sacerdotis, ſi tribuatur pro miniſterio merè temporali, qualis eſt pulſatio campanarum, aliquorum negotiorum geſtio. At verò penſio clericalis quæ non niſi Clerico dari poteſt, & traditur pro officio ſpirituali, non poteſt vendi ac pretio commutari citra ſimoniam. Et præclarè dicit Toletus lib. 5. cap. 83. n. 2. *Sicut Papa cùm diſpenſat in voto non facit hominem ſecurum in conſcientia niſi cauſa adſit, ita in penſionum & Beneficiorum diſtributione. Cauſa autem hæc debet eſſe in utilitatem Eccleſiæ, cujus ſunt bona: ſi enim nullâ viâ in Eccleſia hujus vel univerſalis utilitatem tendat, non eſt cauſa legitima.* Hæc Toletus.

VI. De onere impoſito vel imponendo in renunciatione Beneficiorum aut Dignitatum Eccleſiæ, ut reſignatarius aut quicunque de novo proviſus teneatur annuam penſionem oblatâ protinus integrâ ſummâ redimere atque extinguere, quanvis fortaſſe moriturus ſit eodem ipſo anno, eodemque per ejus mortem, quæ omnia ſolvit, extingui penſionem neceſſe ſit; & quanvis alia hæc ſuccurrat ratio, quia penſio Clericalis quæ in vim Bullæ Pij V. quæ incipit, *Ex proximo*, editæ anno 1571. penſiones ſuper Beneficiis, & aliæ quæcunque Eccleſiaſticæ factæ fuerint Juris ſacri & ſpiritualis, atque ex conſequenti non poſſint in pactionem pecuniariam deduci, ne quidem in Gallia, ubi videmus hanc Pij Bullam vigere & ſervari ab omnibus qui timoratæ ſunt conſcientiæ: his tamen

ſacris

ſacris repagulis non obſtantibus, illi qui apertâ nundinatione ſuos Epiſcopatus & Præbendas libenter venditioni exponerent, nec alia impediuntur ratione quàm quia id ſibi ſucceſſurum deſperant, excogitarunt demùm novam vafriciem, cujus nullum eſt in toto Jure Canonico veſtigium, ut ſcilicet impoſitioni annuæ penſionis adjungatur obligatio illius vel ſtatim, vel paulò poſt extinguendæ, oblatâ illâ ſummâ multò copioſioris pecuniæ, quo pretio cupiviſſent Epiſcopatum aut Præbendam vendere, niſi pudor aut deſperatio ſucceſſus obſtitiſſet. Cæterùm id ipſum quod ſimpliciori & directâ viâ non ſuccederet, id moliuntur & obtinent per ambages & viæ circuitum, ſuperadjuncto ad vitium ſimoniæ altero calliditatis hominibus illudentis vitio per excogitatam iſtam ſacræ penſionis per ſeptuplo ampliorem pecuniam ſimul & ſemel extinguendæ obligationem, ut his poſtremis ſeculis evidentiùs quàm olim verificetur ſancti Davidis querimonia iſta: *In circuitu impij ambulant.* Certè duo meritiſſimi Cardinales inter eruditiſſimos præcipui, diuque in Romana Curia verſati, Cajetanus opuſc. 16. quæſt. 10. & Toletus lib. 5. cap. 92. num. 2. conſtanter affirmant illum eſſe ſimoniacum quicunque cedit alteri Beneficium cum penſionis onere, addito pacto ut ſtatim penſio redimatur; qui nunc abuſus eſt uſu in Curia frequentiſſimus. Quanvis idem Toletus admittat licitum eſſe ex poſtfacto, & præter habitam ab initio conventionem, ſi ſucceſſu temporis partes inter ſe conveniant libertate mutua & ſpontanea, ut extinguatur penſio ſolutione quinque annatarum, irrequiſitâ etiam Summi Pontificis aut Ordinariorum approbatione: quâ tamen in re neminem Toletus ſuffragatorem habet.

VII. Idemque nunquam ſatis laudatus Cardinalis Toletus, qui ex omnium Theologorum ſententia damnat ſimoniæ omnem ſuper Beneficiis etiam à Summo Pontifice conſtitutam penſionem, niſi juſtâ & rationabili causâ nitatur, & hanc cauſam aſſerit in ipſius Eccleſiæ cujus ſunt bona utilitatem neceſſe eſſe provenire, his verbis concludit libri 5. caput 83. *Secundò requiritur modus, ne tot cumulentur penſiones ut ſuſtentationem excedant convenientem hominis. Vnde mirabilis eſt abuſus eorum qui multis hinc inde ſe onerant penſionibus, cùm unde vivere poſſint pro conditione ſua habeant. Et quod pejus eſt, nulla adeſt cauſa propter quam vel unam poſſint habere; quibus vix poteſt perſuaderi ut vel minimam penſionem à ſe expellant, ſed morte coguntur malè poſſeſſa & retenta dimittere.* Tam frequens eſt hic abuſus, & quod ex illo ſequitur animarum exitium, ut nunquam ſatis damnari vel deplorari à piis & ſanctis hominibus poſſit quos cum Rege Propheta zelus domus Domini comedit, & cum eo diligunt decorem domus Dei: domus, inquam, illius quam decet ſanctitudo in longitudinem dierum. Idemque Toletus d. lib. 5. cap. 81. num. 4. ait diſpenſationem Papæ valere in foro externo, ſed nullatenus in foro conſcientiæ, niſi nitatur juſtâ causâ utilitatis aut neceſſitatis Eccleſiæ. Ea-

dem aſſerit Cajetanus v.*Beneficium*, num. 9. & ante hos ſanctus Bernardus lib.de conſiderat. cap. 10. *Vbi neceſſitas urget, diſpenſatio excuſabilis eſt: ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt: utilitas dico communis, non propria; nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio eſt, ſed crudelis diſſipatio.* Hæc S. Bernardus ſecundùm alteram editionem lib. 3. de conſiderat. versùs finem.

CAPVT VIII.

Simoniacorum pœnæ canonicæ.

I. POENÆ quas ſimoniacis Canones infligunt, tres diſtinguntur in Extravag. *Cùm deteſtabile*, de ſimon. Prima eſt cenſuræ, nimirum excommunicationis latæ ſententiæ, quæ ipſo facto incurritur à particularibus; & ſuſpenſionis ab Ordinum exercitio, cum utriuſque pœnæ reſervatione ad Supremam Sedem. Secunda eſt invaliditatis actus ſimoniacè facti, quod ſpectat ad Beneficij aut penſionis Eccleſiaſticæ collationem, ut teneatur ſic proviſus Beneficio quamprimùm aut clericali penſione ſe abſolutè abdicare, omneſque perceptos à ſe fructus reſtituere. Tertia eſt onus reſtituendi pretium, de quo infrà tract. 6. tit. 9. Mediatores item ſimoniæ eadem cenſurâ Papæ reſervatâ ligantur ſi realiter completa ſimonia fuerit in Beneficio vel in Ordine, aut etiam in Religionis ingreſſu, ſicubi viget Extravagans *Sanè*, de ſimon.

II. Porrò ſimoniacorum pœnæ canonicæ, præſertim verò excommunicatio, non habent locum niſi ex quo ſimonia ab utraque parte completa fuerit reipſa, hoc eſt ut ex una parte datum fuerit pretium ſimoniacum, ſive in totum, ſive etiam ex parte; & contributa fuerit altera ex parte res ſpiritualis ac ſacra. Unum enim horum ſine altero minimè ſufficit ad hoc genus pœnæ. Ita docent Gomeſius in regul. Cancellariæ de trien. quæſt. 12. Navarra manual. cap. 23. num. 104. ambo aſſerentes hanc eſſe praxim & ſtylum Romanæ Curiæ & Rotæ, ut Beneficium ſimoniacè receptum non vacet ipſo jure, & qui ſic proviſus fuit, non ſit excommunicatus; & ſi fortè ſacrum celebret, non evadat irregularis quandiu pollicitum pretium non fuerit ſaltem pro parte exſolutum, quanvis ob eam culpam juſtè poſſit per Judicis ſententiam excommunicari, aut privari malè parto Beneficio. Filliucius quoque qui

tot

tot annos Romæ docuit & ſcripſit, affirmat hanc pariter eſſe Romanæ Pœnitentiariæ praxim. Zerola quoque p. 1. v. *Simonia*, num. 7. & Bonacina tract. de ſimon. diſp. 1. quæſt. 7. punct. 2. num. 25. aliique communiter docent, poſſe in conſcientia retineri Beneficium ab eo qui ut illud obtineret pactus fuerat de pretio, quod tamen realiter non ſolvit, neque promiſſis ſtetit.

III. Si quis bonâ fide Beneficium obtinuit alieno interventu, ignorans ſimoniam pro hac re ab altero commiſſam, juvabitur Beneficio triennalis poſſeſſionis pacificæ, ſi integro triennio hujus ſimoniæ notitiam non habuerit. Gomeſius ad regul. de trien. poſſ. quæſt. 12. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 241. Bonacina de ſimon. diſp. 1. quæſt. 7. §. 2. num. 14. Sed nondum dilapſo triennio, ex quo proviſus ſimoniacè iſtam ſimoniam ſe inſcio factam reſciverit, tenebitur purè reſignare, prætérquam duobus in caſibus. Primò ſi ea ſimonia ab altero malitiosè facta fuerit ad infirmandam Beneficij futuram collationem. Secundò ſi is qui ſic proviſus fuit, expreſsè admonuerat ne ad hunc finem ulla fieret pecuniaria conventio, c. *Nobis fuit*, & c. *Sicut tuis literis*, de ſimon. Utroque ex his duobus caſibus proviſus nullâ indiget diſpenſatione, quia jus ei ſufficienter providit. Verumtamen qui citra duos caſus iſtos ignorans alterius pro ſe factam ſimoniam fuerit bona fide proviſus, ſed ante exactum triennium ſimoniæ hujus notitiam habet, poterit à proprio Epiſcopo diſpenſari, quanvis pretium ſimoniacum fuerit ab altero ſine proviſi culpa perſolutum, & ſic à ſuo Ordinario rehabilitatus poterit de novo provideri de eodem Beneficio citra recurſum ad Papam. Ita Guilielmus Durandus ſpeculi juris lib. 2. tit. de diverſis ſententiarum formis, num. 50. Joannes Andreæ ejus Commentator ibid. Navarra conſil. 97. num. 5. de ſimon. Zerola p. 1. de ſimon. num. 4. & p. 2. eod. tit. num. 4. Deſelva, cæterique communiter. Quinetiam Gloſſa hoc idem docet in c. *De ſimoniacè*, & c. *Ex inſinuatione*, de ſimon. Licèt igitur c. *Nobis fuit*, in fin. eod. tit. neget poſſe per Epiſcopum in facta electione ſimoniaca diſpenſari, hoc eſſe intelligendum Gloſſa docet de ſimonia quam proviſus reſcivit & ratam habuit. Secus autem ſi bonâ fide ignoraverit, ut facilè colligitur ex d. c. *De ſimoniacè*.

IV. De penſione clericali certum eſt quidem materiam eſſe ſimoniæ ei qui pretio illam in alterum transfert, aut per anticipatas ſolutiones privatâ authoritate extinguit. Sed controverſia eſt inter Doctores, utrum in his incurratur excommunicatio? Reſpondeo cum Navarra c. 23. num. 111. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 4. cap. 55. num. 22. Leſſio lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 137. Reginaldo lib. 23. cap. 12. num. 175. cæteriſque communiter non incurri cenſuras in penſionibus. Non enim pœnæ ſunt ampliandæ ultra caſus à Jure expreſſos, ſed potiùs reſtringendæ, c. *Pœnam*, de pœnit. diſt. 1. c. *Odia*, de reg. jur. in 6. l. *Aut facta*, §. ult. ff. de pœnis.

nis. Et nomine Beneficiorum non comprehendi ſolent penſiones temporales ſuper Beneficiis impoſitæ.

V. Item quæritur de Prælaturis Regularium, ut ſunt Abbatum, Priorum, Gardianorum, Provincialium aut Generalium, quæ non conſiſtunt in commiſſione ad nutum revocabili, ſed per electionem aliámve providendi rationem alicui tanquam munus ordinarium deferuntur, utrum ſimonia in his completa & realis perinde ac in Beneficiis inducat nullitatem actus, obligationem ad dimittendum Superioritatem, & excommunicationem Papæ reſervatam. Reſpondendum ad hæc ſingula affirmativè; non modò quia eadem eſt ratio quæ in Beneficiis, aut quia hæ quoque Superioritates haud impropriè inter Beneficia computantur; ſed etiam quia extrav. *Cùm deteſtabile*, de ſimon. hæc perſpicuè decernit his verbis: *Per electiones verò, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quaſvis alias diſpoſitiones, quas ſimoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant in Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Prioratibus, Officiis Eccleſiaſticis, & quibuſvis Beneficiis.* Eademque Conſtitutione Paulus Papa II. ſimoniæ realis crimen in his commiſſum à quocunque, etiamſi Cardinalitiâ vel Regali dignitate fulgeret, reſervat ſolius Apoſtolici Culminis abſolutioni. Ita docent Cajetanus in ſummula, v. *Excommunicatio*, cap.72. Armilla v. *Excommunicatio*, cap. 59. Navarra cap. 23. num.111. verſ. *At nullus ſimoniacus*, & cap.27. n. 106. Suarez de cenſuris diſp. 22. ſect.5. num.24. Leſſius lib.2. cap.35. dub.25. num.137. Qui omnes aſſerunt valere hanc conſtitutionem quoad ſupradicta, & quoad eaſdem pœnas excommunicationis quas declarat incurri ab hujus ſimoniæ mediatoribus; ſimulque aſſerunt illas Regulares Prælaturas inter Beneficia rectè computari: verba verò Extravagantis *Officiis Eccleſiaſticis*, ſi de aliis quàm illis electivis aut fixis Beneficiis, ſed in ſignificatione ſtrictiori & communi intelligantur, non eſſe uſu & conſuetudine recepta. His conſequenter iidem Authores qua parte Extravagans illa diſtrictè injungit iis qui reſciverint hanc factam alicubi ſimoniacam pravitatem, ut admoneant hujus facti Summum Pontificem, aſſerunt non eſſe uſu receptam, nec ad id obligari ullum, niſi fortè ſit Curialis Sedis Apoſtolicæ. Eadem Extravaganti declarantur omnes qui Beneficia aut Regulares Prælaturas per ſimoniam adepti fuerint, ſub animæ ſuæ periculo aſtricti obligatione fructus omnes quoſcunque inde perceperint reſtituendi? His aſſentitur Bonacina tract. de ſimonia, diſp.1. quæſt.7. §.2. ubi hanc materiam multò ſolidiùs pertractat quàm in alio tractatu ſuo de cenſuris in particulari, diſp.2. quæſt.3. p.24. ubi oppoſita quædam concludit contrarius ſibi, & allegat Doctores quos ego exactè legens adverti planè oppoſitum docere quàm ipſis Author hic attribuat in hoc poſteriore tractatu. Nec id vitio vertendum viro erudito, & de Eccleſia optimè merito.

VI. Extravagans 1, de ſimon, inter communes, declarat ipſo facto incurri

incurri à ſingularibus perſonis dantibus & accipientibus vel exigentibus pactus, jocalia, pecuniam pro Religionis ingreſſu excommunicationem; à Capitulis autem & Conventibus ſuſpenſionem ipſo facto incurri, cujus utriuſque vinculi ſolvendi extra mortis articulum poteſtas ſit penes ſolum Romanum Pontificem. Sed hanc pœnalem conſtitutionem non recipi docet ipſa ejuſdem Extravagantis Gloſſa, & quamplurimi veteres & recentiores, quotquot docent excommunicationes de ſimonia ad ſolas reſtringi Ordinationes & Beneficia. Et per univerſam Italiam, totamque Romanam Civitatem in Monaſteriis Monialium jam inde à pluribus ſeculis, videntibus Summis Pontificibus, Cardinalibus, aliiſque Romanæ Curiæ Prælatis & Officialibus; nec tantùm videntibus, ſed iiſdem quoque paciſcentibus, & dotes omneſque ſumptus per Extravagantem prohibitos ex mutua conventione & ſtipulatione contractibus publicis ratificata ſuppeditantibus pro ſuis nepotiſſis Monaſteriorum ingreſſum ambientibus; nemo tamen repertus eſt qui cum illis Cardinalibus, Prælatis, Parentibuſve Monialium, aut cum Monialibus & Monaſteriis tanquam excommunicatis & ſuſpenſis ſe gerat, aut ſe hactenus geſſerit.

VII. Simonia in materia Beneficij omni ex parte completa facit reum inhabilem ad idem Beneficium. Diſputatur an privet aliis pariter Beneficiis antea ritè obtentis? Item an reddat incapacem ad alia in futurum obtinenda? Quoad Beneficia legitimè antea obtenta tenendum eſt non vacare per ſimoniam ſupervenientem; nulla enim talis pœna in jure hac in parte exprimitur, neque fieri in pœnalibus permittitur extenſio ab una delicti ſpecie in alteram, juxta textus ſuprà citatos, num. 4. Ita concludunt Suarez de religione tom. 1. lib. 4. cap. 56. num. 19. & cap. 58. num. 3. Avila de cenſuris p. 3. diſp. 5. ad fin. Bonacina de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 7. punct. 2. difficultate 1. num. 1. & 2. ubi pariter hanc excludit pœnam ab anterioribus actibus ad acquirendum Beneficium ordinatis, electione, præſentatione. Adeout ſi electio aut præſentatio puræ ſint à ſimoniæ labe, ſed ſubſequens collatio facta ſit per ſimoniam, ipſa quidem collatio ſit nulla & invalida, ſed præcedens tamen electio & præſentatio validæ perſeverent, quo fiat ut poſt obtentam à collatione ſimoniaca diſpenſationem nullatenus opus ſit nova electione vel præſentatione, ſed ſolùm nova collatione.

VIII. Idemque Bonacina tract. de ſuſpenſion. in particul. diſp. 3. quæſt. 1. p. 5. num. 13. & inter Canoniſtas Felinus in c. *Inſinuatum*, de ſimon. Abbas in c. *Cùm Clerici*, de pactis num. 2. Ugolinus de ſimon. tab. 1. cap. 19. & Gallicani Doctores Gregorius Toloſanus inſtit. benefic. c. 26. num. 2. Papo tom. 1. notariorum, lib. 2. pag. 90. Paſtor lib. 3. de benefic. tit. 18. num. 17. Bengæus de ſimon. in benef. num. 43. ſecus de Beneficiis poſt ſimoniam acquiſitis judicant. Cùm enim admittant nullatenus vacare antea legitimè acquiſita Beneficia, conſentiunt tamen quæcunque acqui-

tuntur poſt excommunicationem Beneficia necdum obtentâ diſpenſatione ac rehabilitatione à Summo Pontifice, nullatenus teneri poſſe, eorumve fructus percipi, ſed perceptos eſſe reſtituendos; Beneficia verò ipſa vacare ipſo jure, Extrav. *Cùm deteſtabile*, de ſimon. junctis Conſtitutionibus Pij IV. & Pij V. quas in hoc Regno uſu receptas teſtatur ibidem Paſtor. Junge his c. *Erga ſimoniacos* 1. quæſt. 1. quo ſtatuitur ſimoniacos *eſſe omninò deponendos*. Ratio petitur ex incapacitate quam producit præcedens ſimonia.

IX. Verumtamen ſublato per abſolutionem illo incapacitatis obice, tum demùm debitè abſolutus capacitatem recuperat ad nova Beneficia, juxta Martinum Navarram conſil. 91. num. 5. & conſil. 92. de ſimonia: & Petrum Navarram lib. 2. de reſtitutionib. cap. 2. num. 435. & ſeqq. Suarez de Religione tom. 1. lib. 4. cap. 58. ad fin. & pleroſque alios dicentes ipſam Pij V. Bullam nec in ipſa Italia eſſe receptam quoad iſtam quam continet clauſulam: *Et perpetuò ſit inhabilis ad quæcunque alia Beneficia obtinenda.* Sed ne huic Bullæ præjudicium fiat, nego eam eſſe intelligendam de interno, ſeu conſcientiæ foro, ſecundùm quod ſemel debitè abſolutus priſtinam reſumit capacitatem ad Beneficia futura, quanvis omninò excidat à Beneficiis vel ſimoniacè, vel durante ſimoniaca labe acceptis, niſi ſpecialiter cum eo diſpenſatum ſit à Suprema Sede. Quod ergo Bulla hæc de ſolo externo ſeu contentioſo foro ſit exponenda, perſpicuum faciunt hæc ejus verba: *Quicunque deteſtabile crimen ſimoniacæ pravitatis commiſiſſe convictus fuerit.* Nec ullatenus obſtat Bonacinæ objectio iſta, quod in diſpenſationibus Romanæ Pœnitentiariæ ſolet plerumque apponi clauſula diſpenſans occultos quoſcunque ſimoniacos circa iſtam ad futura Beneficia inhabilitatem. Stylus enim Scribarum & Notariorum vim juris nullam habet. Et ſæpenumero clauſulæ ſuperfluæ apponi ſolent vel ad excludendos injuſtos litigantium cavillos, aut ad ſedandos cumulatiùs hominum ſcrupulos, aut ad largiùs captandum lucrum ab iis quorum requiſitioni conceditur expeditio.

X. Quod attinet ad ſimoniacam in Beneficiis confidentiam, ſciendum primò iſtiuſmodi confidentiam eſſe conventionem, ſive tacitam, ſive apertis verbis expreſſam, ut qui Beneficium recipit, illud ipſum poſthac in aliam certam perſonam transferat, aut Beneficij fructus ab alio percipi ſinat. Pius Papa IV. multa conſtituit ad iſtam reprimendam perverſitatem, quæ ſucceſſor ejus Pius V. confirmavit & ampliavit per Bullam anni 1569. quæ incipit *Intolerabilis*. Hìc obſervandum cum Navarra manual. cap. 23. n. 108. & 109. his duabus Conſtitutionibus nihil prohiberi quod jam antea non fuiſſet prohibitum; atque ita non eſſe illicitam aut vetitam confidentiam, quâ quis ſine ulla pactione confidit collatorem collaturum renunciatum Beneficium ei cui renuncians conferri deſiderat vel ſupplicat, aut patronum nullo adhibito pacto præſentaturum

ad

ad id cui renunciatur Beneficium. Eademque ratione non eſt prohibitum conferre Beneficium, vel procurare citra pactum ullum ut conferatur alicui ea intentione & ſpe, quod is aliquando cedet in favorem alterius à ſe nominandi, vel ſui ipſius conferentis aut procurantis, dummodo nullum pactum, nullusque modus, nullaque conditio adjiciatur. Quæ cùm licita ſint attento jure antiquo, nullatenus evaſere illicita per has geminas Conſtitutiones. Ita ferè loquitur Navarra, cui reliqui ſuffragantur Doctores. Nullâ itaque ſupperadditâ prohibitione novâ tantùm novæ imponuntur, & graviores quàm olim pœnæ ab utroque Pio infliguntur reis ſimoniacæ confidentiæ.

XI. In primis enim duabus his Conſtitutionibus utriuſque Pij ſtatuitur ut ſimulatque aliquis accipit confidentiariè Beneficium antequam promiſſa impleat, ſit jam inde ipſo jure excommunicatus, adeoque collatio ei facta nulla ſit ipſo jure, teneaturque renunciare Beneficio, & reſtituere quoſcunque de illo fructus perceperit: cùm tamen ſuprà viderimus has pœnas non incurri in ſimonia beneficiaria, niſi poſtquam utraque ex parte ſimonia completa fuerit. Prætetea reſervantur ſolius Apoſtolicæ Sedis collationi & diſpoſitioni Beneficia collata & accepta in confidentiam nondum ex utraque parte completam: cùm tamen ſimonia realis Beneficiaria etiam ex utraque parte executioni mandata non auferat Ordinario poteſtatem conferendi, neque reſervet Papæ. Poteſt enim ſimoniâ utrimque completâ ſimoniacus renunciare in manus Ordinarij; hic verò ſic renunciatum Beneficium conferre cui libuerit. Quare monent providè Navarra, Leſſius aliique, ut ſibi caveant qui Beneficia per confidentiam vacantia accipiunt per Ordinariorum collationem; non enim jure illa poſſident. Sed tamen in Galliæ Regno nulla hujus rei habetur ratio, ejuſque perpetua inobſervatio jus habet præſcriptæ conſuetudinis. Inſuper cùm paulò antè docuerim ſimoniam beneficiariam non privare ipſo jure aliis Beneficiis antea legitimè obtentis, neque inhabilem facere ad Beneficia poſt abſolutionem obventura, ſecus evenit in confidentiariis; deperdunt enim Beneficia antea quæſita, & prorſus inhabiles fiunt ad futura in perpetuum, niſi ſpecialiter hac de re cum eis diſpenſetur, ſaltem ſicubi pars illa præfatæ Bullæ Pij V. recepta ſit. Inſuper fructus Beneficiorum per hujuſmodi confidentiam acquiſitorum, & penſionum confidentiariis conſtitutarum reſervantur Cameræ Papæ ab ipſo die collationis & conſtitutionis; quod eſt notandum (ut inquit Navarra) quo eis conſulatur qui hac in re deliquerunt.

XII. Porrò Papæ reſervatam excommunicationem ſimul incurrunt reſignans per confidentialem conventionem, & reſignatarius, & mediatores, juxta extrav. *Cùm de teſtabile* 2. de ſimon. Ita cenſ. t Navarra cap. 23. n. 110. verſ. *Undecimò quod mediator*: Leſſius lib. 2. cap. 35. du. 26. n. 147. Stephanus Quaranta v. *Simonia*, fol. penult. verſ. *Eſt & alia pœ-*

na. Licèt enim Pij Conſtitutiones adversùs confidentiam loquantur quoad incurrendas pœnas de ſolo recipiente; quia tamen confidentia eſt quædam ſpecies ſimoniæ in Beneficio, ſtatuendum videtur omnes hujus criminis reos & participes ſubjici pœnis generalibus, quibus à jure communi afficiuntur ſimoniaci circa Beneficia: pœnales enim novæ Conſtitutiones non abolent antiquas, niſi eis palam derogent. Secus tamen ſentiendum circa Beneficiorum quorumcunque aut penſionum vacationem. Hæc enim pœna non decernitur à jure communi & veteri contra reſignantes, niſi ratione ſolius Beneficij per realem ſimoniam reſignati: & aliunde Conſtitutiones Pij IV. & V. pœnas novas non ſuperaddunt ratione confidentiæ, niſi contra ſolum illum qui per confidentiam prohibitam recipit Beneficium, ut ex earum lectione perſpicuum eſt, & ſpeciatim ex verbis iſtis: *Omnes & ſingulos qui Beneficia aut penſiones hoc intercedente vitio receperint.* Itaque jacturæ cæterorum Beneficiorum atque penſionum & officiorum reliquorum, & inhabilitati in futurum perpetuæ ſoli ſubjiciuntur recipientes, non autem reſignantes ſub pactione confidentiali, aut ad id cooperantes. Verumtamen neque iſta excommunicatio, neque cæteræ hîc expreſſæ pœnæ incurruntur ab illis qui Beneficia in confidentiam receperint, dummodo ſtatim ad ſe reverſi & reſipiſcentes celeri dimiſſione malè accepti Beneficij ſibi proſpexerint, ut expreſsè decernit ipſa Pij V. Conſtitutio.

XIII. Altera naſcitur difficultas ex verbis Pij V. circa materiam confidentialem, ſic dicentis: *Etiamſi ſolâ dimittentis intentione receperit.* Et ibidem: *Conſcientiâ tantùm unius partis.* Utrum recipiens Beneficium ab eo qui cum manifeſtata conditione ac intentione confidentiali ſibi reſignat, ſed reſignatarius non intendit recipere in confidentiam, incidat in excommunicationem aliaſque pœnas præfatæ Conſtitutionis? Negant incidere Navarra loco cit. verſ. *Sextò quod hæc extravagans.* Suarez de cenſuris diſp. 22. ſect. 6. n. 18. Leſſius d. cap. 35. dub. 26. n. 148. Rationem dant, quia mens Legiſlatorum in hac parte non fuit reddere illicita, & his pœnis ſubiicere illa quæ antea fuerant licita. Sed antea licitum erat tale recipere Beneficium ſine conſenſu & ſine ulla ſignificatione conſenſus ad illam confidentiam; ne ſcilicet reſignans apertâ in contrarium declaratione repulſus, alium quæreret & inveniret qui pravæ ejus voluntati conſentiret: atque ita utraque ex parte contra Jus Divinum graviter peccaretur & tranſmitteretur id Beneficium ad indigniorem perſonam. Sed cùm ad exſtirpandum confidentiarum abuſum Papa diverſas proferat præſumptiones, ex quibus in externo foro judicari velit initam fuiſſe utrinque confidentialem pactionem, jubet eam ob rem ut ubi conſtiterit de prava offerentis intentione, conjiciatur pravam fuiſſe receptantis acceptationem: ideoque non dicit per hoc fieri mutuam confidentiam, ſed cenſendam eſſe talem, hoc eſt ita præſumi velle in externo & conten-

tioſo

tioſo foro. Nam in foro pœnitentiæ interiori non præſumptio, ſed rei veritas à pœnitente ſecundùm propriam conſcientiam prolata prævalet.

XIV. Omnes verò unanimi conſenſu Anthores admonent iſtas multiplices confidentiarij delicti præſumptiones in his Conſtitutionibus contentas referri ad forum duntaxat exterius. Et utique ut monet Suarez, iſte recipiens dici non poteſt quod Beneficium recipiat in confidentiam, ſupponendo ejus mentem ab ea intentione eſſe alieniſſimam, licèt alter ei det in confidentiam. Nec malitiam confidentiæ ex parte ſua habet qui ſic recipit, cùm nec verbo, nec intentione, nec ipſo facto annuat voluntati dimittentis; ſed poſſit inſuper apud Deum promereri ex pio affectu impediendi effectum confidentiæ, quam offerens cum alio ſibi conſentiente completurus erat, modò ut dixi, neque aſſenſum, neque externam talis aſſenſus ſignificationem iſte recipiens præbeat. Si verò præbuerit, quanvis ſic recipiens non intendat opere id exequi quod pollicitus fuit, hoc ipſo peccavit mortaliter, ſuoque expreſſo actu ſe complicem effecit nefariæ confidentiæ. Atque in hoc ſolo Bonacinæ aſſentior docenti ſic recipientem incidere in omnes hujus Conſtitutionis pœnas, tum in tractatu de ſimonia, diſp. 1. qu. 7. §. 1. n. 4. tum in tractatu de cenſuris in particulari, diſp. 2. qu. 3. puncto 25. n. 5.

X V. Si obiiciat quis Eccleſiam de internis non judicare, & conſenſum intrinſecè malum non ſubjacere pœnis canonicis, argumento cap. *Sicut ſimoniaca*, de ſimon. Reſpondendum cum Suarez & aliis, non puniri præciſè actum internum, ſed effectum externum à pravitate actus interni procedentem. Quanvis autem dimittens confidentialiter Beneficium non minùs peccet quàm recipiens, non tamen pares cum recipiente pœnas ſuſtinet, quia tota geminæ hujus Conſtitutionis ſeveritas ſolos quos exprimit recipientes perſtringit, hac forſan ratione, quia homines procliviores ſunt ad recipiendum quàm ad dandum.

X V I. Eiſdem pariter ſubiicitur pœnis hujuſce geminæ Conſtitutionis confidentiaria penſionis Eccleſiaſticæ receptio quibus & Beneficij, ut patet ex Bullæ Pij I V. verbis: *Omnes & ſingulos qui Beneficia vel penſiones hoc intercedente vitio receperunt, vel quidquid tale admiſerint in futurum,*

X V I I. Denique hîc obſerva tres ſimoniacæ pravitatis caſus inducentes privationem omnium quæ quis poſſidet Beneficiorum, & inhabilitatem ad futura recipiendā. Primus occurrit in hac materia confidentiali. Secundus in ſimoniaca Summi Pontificis electione, ut ſtatuit Concilium Lateranenſe ſub Julio II. ſeſſ. 5. Tertius in ſimonia, per quam examinatores futurorum Parochorum aliquid accipiunt, ſive ante, ſive poſt examen, ut ſanxit Concilium Trident. ſeſ. 24. cap. 18. de reform. Docent verò Navarra conſil. 32. de ſimonia, Leſſius lib. 2. cap. 35. dub. 26.

dub. 26. n. 148. Laiman lib. 4. tract. 10. cap. 8. n. 73. & 74. in his omnibus non videri uſu receptum, ut non teneatur quis ſua Beneficia dimittere ante Judicis ſententiam. De aliis Beneficiis antea canonicè acquiſitis, aut de iis quæ poſtquam abſolutus aliquis à cenſura fuerit ſine ſimoniaca vel confidentiali culpa acquirere potuerit alij viderint. At verò de ſimoniacè acquiſitis vel confidentiali culpâ adeptis: itemque de illis quæ proveniunt quomodocunque nondum ablato per abſolutionem cenſuræ impedimento, nullatenus admittenda eſt tanta laxitas, quam qui introduxerit, non video qua ratione à gravi & toti Eccleſiæ pernicioſa culpa excuſari poſſit. Tum quia Canones innumeri ab exordiis Eccleſiæ ad hæc noſtra tempora conſtantiſſimè ita ſanxerunt. Tum quia caſuum atrocitas & hominum propenſiſſima cupiditas, quæ innumera in Sanctuarium Dei ſcandala invehit, his frænis & quaſi repagulis neceſſe eſt ut coërceatur. Tum quia non adeo collapſa eſt Eccleſiaſtica diſciplina quin videamus ubique ferè iſta à piis & peritis animarum directoribus ex officio, & ut ad æternam ſalutem neceſſaria pœnitentibus præſcribi: ipſoſque pœnitentes quos verus & ſincerus timor Dei urget, his bona fide præſcriptis remediis canonicis obtemperare. Itaque prætexi non poteſt univerſalis in oppoſitum conſuetudo: & ubi tam exitialiter cum Eccleſia Chriſti actum eſſet, ut talis exſiſteret & prævaleret conſuetudo, omni ope collaborandum nobis foret, ut ſanctiſſimis, & in rebus tanti momenti abſolutè neceſſariis Eccleſiæ regulis, quarum defectu Eccleſia Chriſti in ſpeluncam latronum evaderet, priſtina reſtitueretur authoritas.

CAPUT IX.

De facienda reſtitutione rei ſimoniacè accepta.

I. QUI pretium accepit, ſed rem ſpiritualem non tradidit, tenetur reſtituere, non quidem Eccleſiæ vel pauperibus, id enim nullo jure conſtitutum eſt; ſed eidem à quo accepit. Hic enim habet jus repetendi, quippe qui non dedit niſi ſub conditione non adimpleta, & ob cauſam minimè ſequutam, neque pretio exequendam. Cajetanus in ſum. v. *Simonia*, Navarra in manual. cap. 23. n. 104. Bonacina citans pro hoc Doctorum catervam tract. de ſimonia, diſp. 1. qu. 7. p. 3. dif. 1. n. 1. & 2.

II. Pretium

II. Pretium ſimul & ſimoniacè contra virtutem religionis; & injuſtè contra virtutem juſtitiæ acceptum reſtituendum eſt illi qui inculpabiliter, neque liberè dedit, etiamſi res ſpiritualis fuerit eidem collata, quandoquidem res illa ſpiritualis eidem ex juſtitia gratis debebatur. Hujuſmodi eſt pretium datum ad redimendam vexationem injuſtam in cauſa ſpirituali, quale eſt Beneficium. Item datum Parocho ad Sacramentum adminiſtrandum. Hæc aliaque ſimilia ſubſunt obligationi Juris Divini naturalis, ut fiat reſtitutio parti quæ pretium contribuit.

III. Jure autem Eccleſiaſtico nulla extat lex obligans ad reſtituendum pretium ſimoniacè acceptum, niſi per modum pœnæ, non verò in vim juris naturalis, ut docent Suarez, Leſſius, Bonacina. Et iſtiuſmodi pœnali reſtitutioni cenſent Eccleſiam aſtringere tribus caſibus eos qui pretium ſimoniacum acceperunt. Primus eſt ubi pretium acceptum fuit pro collatione Beneficij aliòve actu ad hunc finem ordinato, ut ſunt electio, præſentatio, confirmatio, &c. Idque ſtatuitur per c. *De hoc*, de ſimon. Atque iſte caſus obligationem inducit in jure reſtituendi totum ſimoniacum pretium ipſimet Eccleſiæ cui hæc injuria facta fuit, etiam ante omnem Judicis ſententiam, quatenus hæc ibidem ratio redditur: *Quia acceptum illud ſine gravi ſalutis ſuæ periculo retinere non poſſunt.* Cùm tamen conſtet id quod non eſt reſtituendum ante Judicis ſententiam poſſe interea ſine ullo ſalutis periculo retineri. Porrò iſtud caput verſatur circa pretium ſimoniacum ab eo perſolutum quibuſdam electoribus & ſeculi Principibus, qui hoc modo emerat ſui ipſius ad aliquem Epiſcopatum electionem, & qui non modò non tantùm electionem ſui obtinuerat, verumetiam confirmatâ electione fuerat demùm ordinatus Epiſcopus, ut inde patet, quia ibi Papa illum non aliter quàm nomine Epiſcopi deſignat. Unde generaliter concludunt Doctores, acceptum pretium ab illo ſimoniacè contributum, qui demùm factus voti maligni compos rem ſpiritualem quam captabat impetravit, non eſſe ei reſtituendum, ſed ipſi Eccleſiæ, cui facta fuit tam inſignis injuria. Niſi fortè obtineatur compoſitio à ſacra Pœnitentiaria dum crimen eſt occultum, aut ab Apoſtolica Dataria, ſi ſit publicum: aut niſi conſuetudine alicubi receptum ſit ut reſtituatur pauperibus.

IV. Secundus caſus habetur in c. *Veniens*, de ſimon. circa pretium ſimoniacè acceptum in Religionis ingreſſu. Ibi enim ſtatuitur compellendum eſſe Monaſterium quod in Religionem interveniente pecuniâ admiſerat, ut eandem pecuniam reſtituat illi qui admiſſus eſt (qui utique bona fide exactam à ſe jure conſuetudinis quam neſciebat eſſe illicitam, largitus fuerat) ipſique Religioſo injungatur ut aliud Monaſterium in quo Deo deſerviat ingrediatur. Iſta Conſtitutione longè poſterior Extravagans 1. de ſimon. his aliqua ex parte derogat. Concedit enim ut perſona in Monaſterium pretio ingreſſa ibidem permaneat, & id quod de

eadem fuerat exactum & receptum retineatur in Monaſterio, dummodo impendatur ad communem Monaſterij uſum, non verò in particularem Abbatis vel Abbatiſſæ. Et Leſſius d. cap. 41. dub. 30. n. 169. & Bonacina d. diſp. 1. qu. 7. p. 3. difficult. 1. n. 20. tract. de ſimon. ex verbis d. c. *Veniens*, ibi: *Abbatem & Monachos ad reſtituendam pecuniam compellas, Abbatem ab officij executione ſuſpendas, precipias dicto Fratri ut in alio Monaſterio in habitu Monaſtico Domino ſtudeat deſervire*; concludunt non aliter decerni hanc reſtitutionem quàm ex Judicis ſententia.

V. Tertius caſus communiter allegari ſolet in pretio ſimoniacè accepto pro collatione Ordinum vel aliorum Sacramentorum aut ſacramentalium, ſi res data notabiliter excedat id quod pro congrua ſuſtentatione poterat deberi. Plerique Canoniſtæ docent id quod excedit eſſe reſtituendum: ſed plerique alij negant. Poteſt eſſe fortaſſis obligatio reſtituendi ex jure naturali divino, non tam ratione ſimoniæ quâ fit injuria Deo, quàm ratione adjunctæ adversùs hominem injuſtitiæ quâ compellitur pecuniam pro re contribuere quæ gratis illi conferenda erat. Quæ reſtituendi obligatio eſt de genere obligationum de quibus egi hoc ipſo capite, n. 2. Et nullatenus ſpectat ad eas quæ Jure Eccleſiaſtico aſtringunt, cùm nulla Eccleſiaſtica Conſtitutio vel Canon quidquam providerit de reſtitutione acceptorum pro Ordinum collatione. Neque aſſentior Bonacinæ dicenti tract. de ſimon. d. diſp. 1. qu. 7. p. 3. diff. 1. n. 21. non eſſe in hoc tertio caſu acceptum illud pretium obnoxium reſtitutioni ante Judicis ſententiam, quia ſcilicet exiſtimat non eſſe obligatoriam iſtam reſtitutionem ex divino jure quod conſcientiam ſtatim aſtringit, nec hominis juſſionem exſpectat. Itaque exinde ſequeretur Sacerdotem qui in remoto aliquo deſerto aut in partibus infidelium noluiſſet alicujus ibidem fidelis confeſſionem audire, vel ei ſacram miniſtrare Euchariſtiam niſi pretio trium millium aureorum, poſſe tutâ conſcientiâ illud ſibi pretium retinere: quanvis enim ſupponas Sacerdotem non fuiſſe Parochum, neque obligatum ad iſta exhibenda Sacramenta alio quàm chriſtianæ charitatis vinculo; huic tamen obligationi comitem adjunxit gravem injuſtitiam dum pretium indebitum exegit; quemadmodum homo qui non teneretur alteri pecuniam mutuare niſi debito charitatis, teneretur nihilominus obligatione reſtituendi ex injuſtitia quâ noluit ei mutuari niſi cum uſuris.

VI. Cùm itaque ſatis oſtenderim præfatum qui ſolet allegari tertium caſum nullatenus ad hanc materiam Eccleſiaſticæ obligationis, ſed potiùs ad Jus Divinum pertinere, alius convenientior tertius caſus huic eſt ſubrogandus deſumptus ex c. *Audivimus*, de ſimon. ubi apertè continetur obligatio Eccleſiaſtica pretium ſimoniacè acceptum reſtituendi. Etenim Epiſcopi quidam qui compulerant Eccleſias ſibi ſubditas ad pecuniariam contributionem ad hoc ut in ipſis Rectores inſtituerent: & præterea Monaſteria quædam quæ pro admiſſione ad Religionem aut pro

defunctorum

defunctorum ſepultura ſimiliter pecuniam exegerant, ſimul & indifferenter damnantur pecunias ſic exactas in duplum reſtituere. Caput iſtud duo complectitur diverſa jura. Quatenus enim ſancit ut pretium his caſibus reſtituatur, hoc pertinet ad Jus naturale & Divinum, quatenus peccatum injuſtitiæ conjungitur ſimul cum peccato ſimoniæ quæ religioni opponitur; & in hoc minimè expectanda eſt humani Judicis ſententia. Illa verò in duplum condemnatio ſpectat ad Jus Eccleſiaſticum; non enim Jus Divinum obligat ulteriùs quàm ad æquivalens. In eo verò quod ſuperat, non abnuo poſſe exſpectari humani Judicis juſſionem.

VII. Diſcuſſis circa pretij ſimoniaci reſtitutionem ambiguitatibus reſtat ut de rei ſpiritualis ſimoniacè obtentæ reſtitutione quid ſentiendum ſit exploremus. Dicendum ſpiritualem rem ſimoniacè acceptam non eſſe reſtituendi obligationi obnoxiam Jure Divino naturali. Hæc eſt communis Doctorum aſſertio, Leſſij lib. 2. cap. 35. dub. 29. Suarez de ſimon. cap. 59. num. 28. & ſeqq. Bonacinæ de ſimonia diſp. 1. qu. 7. p. 3. diffic. 2. num. 1. à quibus multi alij allegantur Authores. Probatur de Beneficio in quo præſertim verſatur difficultas, quia illa naturaliter collatio tenet in qua concurrunt ex parte conferentis poteſtas ſimul & voluntas; ex parte verò ſubjecti recipiendi capacitas: hæc enim ſufficiunt in quavis re ad transferendum dominium. Nec obſiſtit ſi quod in his interveniat peccatum, ut patet in Sacramentis cum peccato & illicitè collatis, quæ tamen validè conferuntur. Et conſtat ſimoniacè profeſſum verè eſſe Religioſum. Et qui ſibi peccati mortalis conſcius ſuſcepit Sacerdotalem Ordinem, fecit contra Dei voluntatem; ſed poſtquam peccatum pœnitentiâ deleverit, nihil agit contra Dei voluntatem dum Sacerdotio illicitè ſuſcepto fungitur. Quod autem dicit S. Gregorius Magnus can. 115. *Si quis*, 1. quæſt. 1. eum qui ſimoniacè Sacerdotium vel Dignitatem Eccleſiaſticam acceperit, niſi ſponte reliquerit, in æternum periturum, nihil aliud probat quàm Eccleſiaſtici juris quod tunc vigebat antiquitatem, non verò affirmat id eſſe Divino & naturali Jure conſtitutum.

VIII. Quinetiam ſolis exceptis Beneficiis jus Eccleſiaſticum neminem obligat ad reſtitutionem rei ſpiritualis per ſimoniam adeptæ: & de ſolis Beneficiis renunciandis præcepit d. c. *Si quis*, 1. quæſt. 1. & extrav. *Cum deteſtabile*, de ſimon. Et conſtat res alias ſpirituales validè conferri, Sacrmenta, Ordines ſacros, Religioſam Profeſſionem, conſecrationes Altarium, Eccleſiarum, Virginum.

IX. Quemadmodum ex Canonum præſcripto qui Beneficium ſimoniacè acquiſivit, debet ei quamprimùm renunciare, idem jus valet in fructibus ex Beneficio per ſimoniam adepto perceptis: tenetur namque univerſos reſtituere ante omnem Judicis ſententiam. Cùm enim nihil juris

habeat in Beneficio, nullum pariter jus in fructibus habet. Ita edicit d. extravag. *Cum deteſtabile*, his verbis : *Nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium quæ percipit reſtitutionem ſub animæ ſuæ periculo ſit aſtrictus*. Reſtitutio iſta fructuum fieri poteſt vel Cameræ Apoſtolicæ ubi ſpoliorum jus viget, quod non eſt receptum in Gallia ; aut quod menti S. Thomæ accommodatur, vel Eccleſiæ quæ læſa fuit, vel egenorum neceſſitatibus, 2. 2. quæſt. 10. art.6. ad 4. quo loco S. Thomas non requirit Superioris authoritatem ut læſæ Eccleſiæ reſtituatur, ſed eam requirit ut pauperibus fiat reſtitutio, vel alteri Eccleſiæ quæ per ſimoniam illam offenſa non fuerit. Mediatores quoque ſimoniæ tenentur ad eandem fructuum reſtitutionem in defectum Beneficiarij ſimoniaci non reſtituentis, cùm ipſi cauſam damni ſuâ culpâ dederint. Navarra cap. 23. num. 106. Eademque excommunicatione Papæ reſervata ipſo facto ligantur, extrav. *Cum deteſtabile*, de ſimon.

CAPVT X.

De cenſuris Eccleſiaſticis generatim.

ORDO nunc poſtulat ut pœnas delictorum Eccleſiaſticas diſcutiamus, cujuſmodi ſunt cenſuræ in tres ſpecies diſtinctæ, Excommunicationem, Suſpenſionem, Interdictum. Sunt aliæ inſuper pœnæ quas infligit Eccleſia, ut ſunt irregularitas illa quæ ex delicto exoritur : item depoſitio à Beneficio vel officio ; degradatio.

II. Excommunicatio eſt cenſura ſeu pœna Eccleſiaſtica per quam Chriſtianus bonis Eccleſiæ communibus privatur. Hæc bona ſunt triplicia, Sacramentorum uſus ; Suffragia & Orationes Eccleſiæ ; exterior Fidelium converſatio.

III. Duplex recenſetur excommunicatio, ſcilicet major & minor. Minor privat ſolâ Sacramentorum receptione paſſivâ ; ſed non eorumdem collatione. Quo fit ut qui hanc incurrit, ſi conferat Sacramentum etiam citra neceſſitatis caſum non peccet ſaltem mortaliter. Si enim peccaret mortaliter, falſa eſſet Juris ſuppoſitio, quod ſcilicet non privet excommunicatio minor communicatione activâ Sacramentorum. Sed tamen juxta Sotum, Avilam, Saitum, Reginaldum, Coninch, Alterium peccat venialiter ubi non eſt neceſſitas, cùm expreſsè dicat c. *Si celebrat*. de

de clerico excomm. miniſtr. *Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacramenta.* At verò ſecundum Navarram cap.27. num. 24. Covarruviam in c. *Alma mater*, 1.p. §.8. Suarez tom.5. diſp.24. ſect.2.num.12. Bonacinam de cenſuris in genere, diſp.2. quæſt.3. num.4. nullatenus nec quidem venialiter peccat. Iſtique exponunt dictum cap. *Si celebrat*, quod peccet quidem, atque adeò mortaliter, ſi celebret ad communicandum alios, non quidem quatenus aliis confert, ſed quatenus ipſe ſuſcipit Euchariſtiæ Sacramentum. Ea tamen expoſitio violenta eſt, cùm dicat textus ſignanter, *Peccat conferendo.* Privat prætereà minor excommunicatio electione, non activâ quidem, ſed paſſivâ ad Beneficia, ut poſſit quis eligere, ſed non eligi, d. c. *Si celebrat.* Quod idem caput ſtatuit præterea non privari quenquam per minorem excommunicationem Eccleſiaſtica juriſdictione. Eſt verò unicus in Jure receptus caſus quo iſta minor excommunicatio incurritur, ſcilicet communicando cum excommunicato vitando, c. *Nuper*, de ſent. excomm. & c. *Cum excommunicatio*, 11.quæſt.3. Dico cum vitando, quia per Extravagantem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda ſcandala*, nemo tenetur alios excommunicatos evitare, niſi ſolos illos qui nominatim & publicè denunciati ſunt, & notorios Clericorum percuſſores. Hæc de minori excommunicatione. Major autem & activâ & paſſivâ Sacramentorum communicatione, & ſuffragiis pariter Eccleſiæ, ſimulque externa Fidelium converſatione privat, nec niſi per mortale peccatum incurritur.

IV. Prætereà excommunicationum aliæ ſunt comminatoriæ, ſeu ferendæ ſententiæ. Iſtæ non ligant ipſo ſolo contraventionis facto, niſi accedat poſterior Judicis Eccleſiaſtici ſententia. Aliæ verò dicuntur latæ ſententiæ, ſeu ipſo facto, quæ ſtatim ſolâ contraventione incurruntur. Harum ſpecierum diſcrimina ex ipſis Canonis verbis dignoſci poſſunt. Si enim Canon dicat his verbis aut particulis, *ipſo facto*, vel *ipſo jure*, vel *lata ſententia*; aut his adverbiis, *ſtatim*, *confeſtim*, *continuò*, *extunc*, *illico*, *incontinenti*, *protinus*; aut ſi verbis utatur præſentis aut præteriti temporis, *qui hoc fecerit excommunicatur*, *ſuſpenditur*; aut *ſit excommunicatus*, *ſit ſuſpenſus*, *ſit anathema*; aut *noverit ſe excommunicatum*, vel *ſuſpenſum*, aut *noverit ſe excommunicari*, *ſuſpendi*; aut *excommunicamus*, *ſuſpendimus*, *judicamus*, *declaramus*, *decernimus eſſe excommunicatum*, *ſuſpenſum*; aut *incurrat*, vel *incidat in excommunicationem*; vel *habeatur pro excommunicato*, *ſuſpenſo*, *interdicto*, hæc omnia connotant cenſuram latæ ſententiæ.

V. At verò comminatoriam ſeu ferendæ ſententiæ cenſuram connotant iſtæ verborum expreſsiones, *Præcipimus ſub pœna excommunicationis*, vel *ſuſpenſionis*, vel *interdicti*, vel *ſub interminatione anathematis*; vel *incurrat cenſuram comminatoriam*; vel *decernimus excommunicandum*. Hæc & ſimilia ſatis inſinuant non incurri cenſuram ſolo ipſo facto.

VI. Si

V I. Si verò Canon ſic dicat, *Excommunicetur*, *ſuſpendatur*, vel *ſubjaceat*, aut *ſubdatur excommunicationi*, quæ formulæ ambiguæ ſunt, eo quod intelligi poſſint & de præſenti, quod ex ſe infert pœnam latæ ſententiæ; & de futuro, quod non niſi ferendam à Judice ſignificat, in his caſibus exploranda erit ex aliis verbis in Canone contentis ipſa Legiſlatoris mens. Sed ſi neque hac viâ explorari poſſit, tunc judicandum eſſe cenſent communiter Doctores cenſuram non eſſe latæ, ſed ferendæ ſententiæ: quia in pœnis benignior eſt interpretatio facienda, c. *In pœnis*, de reg. jur. in 6. Idemque judicandum de hac formula, *Excommunicationem noveris te incurſurum*, tanquam de comminatoria, juxta Felinum in c. *Rodulfum*, de reſcript. Bonacinam de cenſuris in communi, diſp. 1. qu. 1. p. 1. n. 6.

V I I. Præterea cenſuræ aliæ ſunt à Jure, quæ ſcilicet Canone vel Statuto decernuntur: aliæ ab homine, quæ per Judicis ſententiam infliguntur. Ambæ inter ſe differunt. Primò quia quæ à jure eſt, ſemper generalis eſt; quæ autem ab homine, poteſt eſſe indiſcriminatim aut generalis, aut particularis contra determinatas aliquas perſonas. Secundò quia prior perdurat & viget etiam poſt Legiſlatoris mortem aut amotionem ab officio: ſecunda deſinit per mortem aut ab officio amotionem Judicis. Tertiò quia prior ſi non ſit ſpecialiter per Canonem reſervata, poteſt abſolvi per quemlibet Confeſſarium approbatum: ſecundam autem, ideſt ab homine, ſolus tollere poteſt Judex ſive Prælatus qui eam decrevit, aut ejus ſucceſſor, aut ejuſdem Superior, aut is etiam cui Judex ipſe hanc delegaverit poteſtatem. Neque ullatenus poteſtas iſta abſolvendi cenſuras quæ ſunt ab homine comprehenditur ſub generali poteſtate abſolvendi à cenſuris etiam reſervatis, ſed eſt ſpecialiter exprimenda. Cenſuræ enim reſervatæ non aliæ intelligi ſolent quàm quæ à jure ſunt.

V I I I. Ut verò aliquis poteſtate polleat ferendi cenſuras, neceſſe eſt eſſe Clericum, atque in externo foro Judicem, cujuſmodi ſunt Prælati, ſive Seculares, ſive Regulares, ſive ordinarij, ſive delegati, c. *Tranſmiſſam*, & c. *Suffraganeis*, de elect. & c. *Cum ab Eccleſiarum*, de offic. Ordinar.

I X. Epiſcopus porrò in aliena Diœceſi exiſtens ne ſuos quidem ſubditos poteſt aliquâ cenſurâ afficere, quia nullam ibi habet contentioſam juriſdictionem: poteſt tamen extra ſuam diœceſim uti gratioſa juriſdictione, ſuumque ſubditum in aliena diœceſi non modò in Sacramento Pœnitentiæ abſolvere à peccatis & cenſuris, quin etiam extra Sacramentum poteſt à cenſuris eumdem abſolvere, itemque diſpenſare, delegare, literas dimiſſorias aut teſtimoniales expedire. Sed ſi Epiſcopus indebitè fuerit à propria diœceſi expulſus, poteſt in vicinia commorari, petitaque à loci Epiſcopo veniâ, juriſdictionem ibi contentioſam exercere inter proprios ſubditos, & ubi opus fuerit excommunicare. Clement. unica de foro compet. His adjunge, poſſe in ſua diœceſi cenſuras decernere in

alienum

alienum ſubditum ratione vel delicti in ſua diœceſi ſeu territorio admiſſi, vel contractus ibi factí, vel rei aut prædij ibidem ſiti, c. final. de foro compet. c. 1. de privileg. in 6.

X. Inter injuſtas quoque cenſuras aliæ validæ ſunt & ſubditos ligant, aliæ invalidæ ac nullæ ſunt. Validæ porrò ſimulque injuſtæ ſunt illæ quæ offendunt in reo cauſam materialem, ſcilicet mortalem culpam: ſed habent in Judice cauſam injuſtam, ſcilicet odium aut vindictam, non verò laudabilem diſciplinæ zelum. Item illæ in quibus Judex ordinem Juris non ſervat, qualis eſt trina præmonitio aut cenſura in ſcripturam cum expreſſione cauſæ redacta, c. 1. & c. *Statuimus*, de ſent. excom. in 6. ordinem, inquam, Juris accidentarium, ſervato tamen neceſſario & eſſentiali Juris ordine, qui conſiſtit in una ſaltem præmonitione. Atque de hujuſmodi cenſuris, non autem de prorſus invalidis Doctores communiter exponunt effatum illud S. Gregorij Papæ homil. 6. in Evangel. *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta ſit, timenda eſt.*

XI. Cæterùm cenſura quæ non fundatur in culpa mortali perſonæ contra quam fertur, etiamſi falsa quæ mortalis foret cauſa fuerit ſufficienter in judicio probata, nulla penitus & invalida eſt apud Deum, neque conſcientiam rei ligat, ut omnes unanimiter docent. Ratio eſt quia cùm ſententia ſit actûs juſtitiæ, cujus eſt ſuum cuique tribuere ad æqualitatem, eatenus ſolùm obligat & valet quatenus veritati & juſtitiæ conformatur. Suffragantur his ſancti Patres, ex quibus S. Hieronymus in Levit. 3. ſcribit: *Si quis non recto judicio eorum qui præſunt Eccleſiæ depellatur & foras mittatur, ſi ipſe non antè exiit, hoc eſt ſi non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita ſit ut interdum ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris qui intus retineri videtur.* Citatur in c. *Si quis non recto*, 24. q. 3. Sanctus pariter Auguſtinus hoc idem fuſiùs docet lib. de vera religione, cap. 6. dicens: *Sæpe etiam ſit divinâ providentiâ, per nonnullas nimium turbulentas carnalium hominum ſeditiones expelli de congregatione Chriſtiana etiam bonos viros. Quam contumeliam vel iniuriam ſuam cùm patientiſſimè pro Eccleſiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel ſchiſmatis vel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines quàm vero affectu & quanta ſinceritate charitatis Deo ſerviendum ſit. Talium virorum propoſitum eſt aut ſedatis remeare turbinibus, aut ſi id non ſinantur, vel eadem tempeſtate perſeverante, vel ne ſuo reditu talis aut ſævior oriatur, tenent voluntatem conſulendi etiam eis ipſis quorum motibus perturbationibuſque ceſſerunt, ſine ulla conventiculorum ſegregatione uſque ad mortem defendentes, & teſtimonio iuvantes eandem fidem quam in Eccleſia Catholica prædicari ſciunt. Hos coronat in occulto Pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, ſed tamen exempla non deſunt, imò plura ſunt quàm credi poteſt. Ita omnibus generibus hominum & exemplorum*

rum ad animarum curationem & inſtitutionem ſpiritualis populi utitur divina Providentia. Hæc Auguſtinus ad eorum ſolatium qui per æmulas & infenſas factiones calumniis & inſectationibus quà vi quà dolo impetuntur.

XII. Communis eſt Doctorum aſſertio contra Navarrum, poſſe innocentem contra quem cenſura materialiter injuſta lata fuit, privatim ſecluſoque ſcandalo Miſſam celebrare, atque adhibita eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare. Tametſi enim in externo foro habeatur pro excommunicato, apud Deum nihilominus, & in conſcientiæ foro perinde eſt ac ſi talis cenſuræ judicio non fuiſſet ab hominibus ſive per malitiam ſive per errorem notatus. Quod idem ſentiendum de omni cenſura intolerabilem errorem continente, idque multò fortiùs quàm de errore qui naſcitur ex fallibilibus probationibus & incomperta facti veritate. Navarra quidem cap.27. num.3. & Covarruvias in c. *Alma mater*, p.1. §.7. num.7. concl.4. volunt talem cenſuram eſſe veram cenſuram, ſi ſaltem juſta ſit quoad forum exterius, hoc eſt juridicè prolata ex informationibus quanvis falſis, tamen ſufficientibus ad juridicam ferendam cenſuram in externo foro; & reum quanvis apud Deum innocentem, ſi tranſgrediatur, tum demùm ſubjici ſecundùm conſcientiam & in occulto omnibus violatæ cenſuræ pœnis, atque adeo ut dicit Covarruvias, veræ apud Deum ipſum irregularitati, ſi violet per actum ordinis etiam occultè exercitum. Docent verò contrarium omninò Cajetanus in tractatu 10. quæſt.2. de effectu excomm. Suarez de cenſuris diſput.4. num.13. & 14. aliique ferè omnes communiter, nullum aliud nocumentum inferre talem cenſuram quàm novam obligationem vitandi ſcandali & contemptus Eccleſiæ, unde tamen nulla exurgat irregularitas, aliáve coram Deo pœna canonica, licèt apud homines veritatis inſcios & in foro contentioſo judicetur illas incurriſſe, & verè ac juſtè puniri poſſit etiam apud Deum propter peccatum ſcandali palam exhibiti. Sed tamen ubi non timetur id ſcandalum, poſſe ab eo quem talis cenſura perculit Miſſam in occulto celebrari, abſolutionem & cætera Sacramenta in occulto miniſtrari, aut etiam in publico, ſi accedat in eum locum ad quem fama hujus cenſuræ nulla pervenerit. Itaque tota ex occaſione talis cenſuræ exurgens obligatio conſcientiæ verſatur per accidens in fuga ſcandali & contemptus Eccleſiæ punibilis à Deo & hominibus, unde tamen non exurgunt per ſe canonicæ pœnæ, quia deeſt ſecundùm rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum juſta cenſuræ cauſa. Vide ſi lubet pro hac ſententia Sairum lib. 1. de cenſuris, cap.17. Bonacinam de cenſuris in communi, diſp.1. quæſt.1. p.10. Vaſquez tract. de excommunicatione, dub.11. num.21.

XIII. Suſpenſio eſt cenſura privans uſu Eccleſiaſtici Officij (Officium

cium autem in ordine & juriſdictione conſiſtit) aut uſu Beneficij. Auferre verò omninò ipſum Officium aut Beneficium ſpectat ad pœnam depoſitionis, aut (quæ gravior eſt) degradationis.

XIV. Interdictum eſt Eccleſiæ cenſura privans perceptione quorundam Sacramentorum, à divinis quoque Officiis & ab Eccleſiaſtica ſepultura. Et dividitur in perſonale, quo una vel plures perſonæ; locale, quo certus aliquis locus; & miſtum, quo tam locus ipſe quàm loci incolæ afficiuntur.

XV. Tempore interdicti generalis conceditur moribundis ſacrum Viaticum, non tamen Extrema-Unctio. Clerici tamen defuncti qui ſervaverunt interdictum, ſepeliri in cœmeterio Eccleſiæ poſſunt ſine campanarum pulſatione aliáve ſolennitate & cum ſilentio. In Conventualibus Eccleſiis bini & bini, aut tres ſimul legere poſſunt ſine ullo cantu & januis clauſis Canonicas Horas, demiſſa voce, ne exteriùs audiri queant, excluſis præſertim perſonis interdictis aut excommunicatis. Cruceſignatis & peregrinis pœnitentia concedi poteſt durante interdicto. Hæc omnia ſtatuuntur in c. *Quod in te*, de pœnit. & remiſſ. Ibique Gloſſa v. *Pœnitentia*, rectè infert ex ſpeciali privilegio Cruceſignatorum & peregrinorum cæteros non eſſe ad pœnitentiam admittendos & abſolvendos niſi inſtante mortis periculo. Privilegium quoque Clericorum qui ſervaverunt interdictum, ut poſſint in cœmeterio Eccleſiæ tumulari, inſinuat quoſvis alios ab Eccleſiaſtica ſepultura excludi tempore generalis interdicti. Certè reliqui in Eccleſiæ communione defuncti, qui tempore interdicti publici fuerint in profano loco ſepulti, transferendi erunt in Eccleſiaſticam ſepulturam poſtquam deſierit interdictum.

XVI. Poſt Innocentij III. Conſtitutionem d. c. *Quod in te*, ſucceſſit Bonifacij VIII. Sanctio in c. *Alma mater*, fin. de ſent. excomm. in 6. per quam mitigatur prioris illius ſeveritas. Concedit enim ut tempore generalis interdicti, ſive à jure, ſive ab homine decreti, quilibet Fideles etiam corpore ſani poſſint ad Pœnitentiæ Sacramentum admitti, modò non ſint excommunicati, quo caſu reconciliandi non ſunt ſub interdicto niſi in mortis articulo, quemadmodum & illi quorum culpa cauſam interdicto dedit, & illi etiam qui conſilium, opem aut favorem culpæ iſti dederunt, niſi priùs ſatisfecerint; aut ſi in præſenti non poſſint, ſufficientem dederint cautionem; aut ſi neque hoc poſsint, ſaltem ſe quum primùm valebunt ſatisfacturos juraverint. Sed in iſtis non idcirco relaxatur interdictum, quanvis indulgeatur ipſis Beneficium ſacramentalis abſolutionis. Addit præterea poſſe durante interdicto generali in Eccleſiis & Monaſteriis ſpecialiter non interdictis, quæve cauſam interdicto nullam dederint, ſed tamen in loco interdicto ſitis (hæ enim circumſtantiæ ſupplendæ ſunt ex Gloſſa in d. c. *Alma mater*, v. *Eccleſiis*,) celebrari

ri Miſſas aliaque divina Officia ſicut priùs, ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis & interdictis hominibus excluſis, nec pulſatis campanis: acquiri quoque vel amitti ex Clericorum præſentia vel abſentia diſtributiones quotidianas ſicut ante interdictum. In feſtivitatibus autem natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes & Aſſumptionis glorioſæ Virginis pulſabuntur campanæ, & januis patentibus alta voce divina Officia ſolenniter celebrabuntur, excommunicatis prorſus excluſis, ſed interdictis nihilominus admiſſis, dummodo illi qui ſuâ culpâ cauſam interdicto dederunt, Altari nullatenus appropinquent.

XVII. Præfatæ mitigationes valent in loco generaliter interdicto, ſed non valent in loco ſpecialiter interdicto. Cæterùm in ipſa Eccleſia ſpecialiter interdicta poteſt occultè celebrari Miſſa quantùm duntaxat opus eſt ut renovetur ſanctiſſimum Sacramentum quod infirmis pro Viatico reſervari debet & renovari poteſt etiam ſingulis hebdomadis, c. *Permittimus*, de ſent. excomm.

XVIII. Quod attinet ad formas in ſingulis cenſuris ſervandas, cenſuræ quidem tam à Jure quàm ab homine dimanantes circa futurum aliquod delictum nullam exigunt Juris formam præter promulgationem ad hoc ut ſciri & obſervari poſſint. Ea verò ſola cenſura quæ ab homine infertur circa delictum præſens cum contumacia conjunctum, ad hoc ut ſortiatur effectum has requirit conditiones. Primò ut trina præceſſerit admonitio ad obediendum, c. *Omnes decimæ*, 16. quæſt.7. & c. *De Preſbyterorum*, 17. quæſt.4. c. *Contingit*, il 2. & c. *Sacro*, de ſent. excomm. & c. *Conſtitutionem*, eod. in 6. Inter ſingulas admonitiones intervallum eſſe debet duorum ſaltem dierum, cùm dicat d. c. *Conſtitutionem*, in plurali, *Obſervent aliquot dierum competentia intervalla*. Atqui pluralis loquutio duorum numero eſt contenta, c. *Pluralis*, de reg. jur. in 6. Et cùm dictum cap. *Conſtitutionem*, dicat unam monitionem pro omnibus poſſe ſufficere, hinc Navarra manual. cap.27. num.11. Eumque ſequuti Suarez, Bonacina, aliique communiter docent neceſſarium eſſe ſex dierum inter unicam quæ ſit peremptoria monitionem & cenſuræ ſententiam: ſed eo caſu admonenda eſt pars quod hæc ſit unica & peremptoria monitio; alioqui enim non cenſeretur ſufficienter contumax. Ubi verò periculum eſſet in mora, poſſet illud ſex dierum tempus abbreviari, d. c. *Conſtitutionem*, in fine. Declarat porrò Concilium generale ſub Innocentio III. Prælatum qui excommunicationis ſententiam promulgare præſumpſerit non præmiſsâ competenti admonitione, neque adhibitis perſonis præſentibus idoneis per quas poſſit ubi opus fuerit præmonitio probari, etiamſi cauſa excommunicandi juſta fuerit, interdici ipſo facto ingreſſu Eccleſiæ uno menſe, & aliis inſuper ſubjici pœnis ſi videbitur Superiori, c. *Sacro*, de ſent. excomm. Cum verò Concilium generale teſtes

ſtes requirat ad probandas præmonitiones, multò magis requiritur juridica probatio delicti quæ præceſſerit præmonitiones & cenſuram, cui delictum illud cauſam dederit.

XIX. Sententia contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla eſt ipſo jure, c. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Præſertim verò citatio ſeu præmonitio neceſſaria eſt ad ferendam excõmunicationis ſententiam, quæ maxima pœna eſt earum quas infligere ſolet Eccleſia, ut aſſerit S. Auguſtinus lib. de corrept. & grat. cap. 15. & citatur 24. quæſt. 3. c. *Corripiantur*; quia ut ibidem aſſeritur, hoc genus correptionis inſtitutum eſt ad medicinam peccantium & animarum ſalutem.

XX. Bonam eſſe praxim ajunt Felinus in c. *Cùm non ab homine*, de judic. & Armilla v. *Citatio*, num. 6. ut Judices habitâ priùs bonâ informatione per teſtes incipiant à citatione; ſic enim præcavetur ejus fuga & ſubterfugia qui reus judicandus erit: & videt judex ſi ſit juſta citandi cauſa.

XXI. Quævis cenſura, præſertim excommunicatio, ferri debet in ſcriptura cum expreſſione cauſæ; debetque iſtius ſcripturæ exemplum reo requirenti tradi intra menſem. Qui autem unum aliquod iſtorum Judex violaverit ſuſpenſus ipſo facto remanet ab ingreſſu Eccleſiæ diviniſque Officiis. Et Superior ejus non modò hanc ſententiam relaxabit, ſed etiam latorem ſententiæ ad expenſas reo ſarciendas & ad intereſſe aliaſque pœnas condemnabit. Ipſe verò Judex qui prædictam ſuſpenſionem incurrerit, ſi eam violaverit, incidet in irregularitatem, à qua ſolus eum Papa poterit diſpenſare, c. *Cùm medicinalis*, de ſent. excomm. in 6. Ibidem tamen Gloſſa in v. *Judicum*, benè monet Epiſcopos non incidere in has ſuſpenſionis pœnas, quia hîc non nominantur: & ſtatuit c. *Quia Periculoſum*; hoc tit. in omnibus Conſtitutionibus quæ pœnam ſuſpenſionis vel interdicti decernunt, nullatenus comprehendi Epiſcopos, niſi ſpecialis de eis mentio ibi fiat. Qua eadem ex cauſa ſuſpenſio quam Generale Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. indicit in eum qui ſine competentibus præmonitionibus excommunicat, non habet locum in Epiſcopis, quia ibi ſpeciatim non exprimuntur.

XXII. In ſumma itaque tenendum eſt, multis modis injuſtam eſſe cenſuram. Primò ſi feratur ab incompetente Judice, quo etiam caſu irrita & nulla eſt. Secundò cenſura lata per inferiorem Prælatum poſtquam appellatum fuit ad Superiorem, non ſolùm injuſta, ſed etiam nulla eſt defectu poteſtatis. Tertiò ubi nulla præmiſſa fuit admonitio, ſimul erit injuſta & nulla cenſura. Ubi verò non tres, ſed una aut altera præceſſit admonitio circa præſentem ſeu præteritam culpam, valida quidem erit cenſura, ſed tamen injuſta, & per Superiorem relaxanda. Quartò idem judicandum de cenſura aliter lata quàm per ſcripturam, vel ſine cauſæ expreſſione. Quintò cenſura nullatenus ligat ſi Judex qui ſenten-

tiam tulit non intendit ut ligaret, etiamſi mentem ſuam non expreſſerit, & reus exiſtimet ſe ligatum. Idemque ſentiendum de certis perſonis quas Judex intenderit eximere, quanvis reliquos intendat illigare. Cenſuræ namque non aliter ligant quàm ſecundùm Judicis à quo infliguntur intentionem. Navarra cap. 7. num. 11. Sextò conveniunt unanimes Doctores quando cenſura decernenda eſt in aliquam vel aliquas particulares perſonas, ſi admonitiones fiant, non ad domum, ſed eſſe faciendas coram ipſis perſonis. Tum quia diſtrictiùs agendum eſt in materia cenſurarum quàm in aliis judiciariis actibus in quibus jura permittunt citationem fieri in ipſa domo, abſente reo, l. *Scire oportet*, §. *Qui autem*, ff. de excuſat. tutor. & c. *Cauſam*, de dolo & contumac. Vel ad Eccleſiam, c. *Venerabilis*, in fin. eod. tit. Tum quia cenſuræ ferri ſolent contra contumaces, qualis fortè non erit abſens qui nihil de admonitione reſciverit. Excipe hinc ſi reus per dolum abſit, aut ſe occultet, aut per vim ne admoneatur impediat: ſed iſtud quoque probandum erit, quâ probatione convincatur ejus contumacia. Præterea poſtquam fuit in perſona propria commonitus ſemel, poterunt fieri reliquæ commonitiones ad ejus domicilium, quanvis abſentis, juxta Ugolinum tab. 1. cap. 18. §. 1. Bonac. de cenſur. in com. diſp. 1. qu. 1. p. 9. n. 9. & pleroſque alios Scriptores. Atque ita decrevit Rota Romana deciſ. 399. in novis. Præterea Gloſſa in d. cap. 1. de ſent. excomm. in 6. ſemel & iterum notat latam ſine ſcripto aut expreſſione cauſæ cenſuram eſſe nihilominus validam. Idque colligit ex his Canonis verbis: *Superior hanc ſententiam relaxabit*. Ita pariter ſentiunt Summiſtæ.

XXIII. Et ne quid omittatur in hac materia ſcitu neceſſarium, obſerva quando non agitur de nova infligenda cenſura, ſed de declarando quod aliquis in cenſuram pridem vel à jure, vel ab homine latam inciderit, tunc non utendum eſſe præmonitionibus, ſed citationibus, ut reus in jus veniat rationem ſui facti redditurus. Non enim juſtum habetur judicium, præſertim in cauſa criminis aut pœnæ, niſi parte legitimè citata, ut jus ſi quod habeat tueatur, ſuaſque proferat exceptiones, ſibique objecta refellat, aut culpam ſuam agnoſcat & fateatur. Alioqui reſcindenda meritò ſententia eſt quam citatio non præceſſit, l. 1. §. *Item ex eo edicto*, ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcind. c. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Ideoque Abbas Siculus in c. *Pervenit* 1. n. 5. de appellat. aſſerit non eſſe denunciandum aliquem Clerici percuſſorem, niſi ipſo antè citato & examinatis probationibus ſuper rei veritate. Idem tradit Gloſſa in c. *Sacro*, v. *Conſtiterit*, de ſent. excom. Niſi fortè tanta eſſet facti notorietas ut nullum tergiverſationi locum relinqueret, juxta c. *Pervenit*, de appellat.

XXIV. Caveat denique Prælatus, ne in monitoriis ad criminis teſtificationes eliciendas ullatenus reus nominetur aut deſignetur, niſi per

voces

voces individui vagi, ut *aliquis, quidam*. Injurioſum enim foret ſi ejus perſona publicaretur nondum probato delicto: ſicut ſuperiùs admonui lib. 4. cap. 4. circa juridicam criminis inquiſitionem, juxta c. *Inquiſitionis*, & c. *Qualiter*, il 2. de accuſation.

XXV. Contingere facilè poteſt ut Prælatus certam habeat notitiam criminis à ſubdito admiſſi per dignas fide aliorum relationes ſecretas; nec tamen expediat litem Clerico intentare ob evitanda emerſura ſcandala aut graves quæ prævidentur difficultates. Si ergo Prælatus poſt privatam admonitionem in pœnam præteriti delicti & præcautionem recidivæ privatim interdicat aut ſuſpendat Clericum ſine ſcriptura, tenebitur Clericus in conſcientia mandato Prælati obedire. Id confirmatur c. *Tam literis*, de teſtibus: ubi Papa ſine præcedentibus ſolitis formis ſuſpendi jubet Clericum ob præcedens delictum. Ex alia verò parte ſupponendo ſuſpenſionem aut interdictum privatim fuiſſe ſignificatum, ſi Clericus ſibi conſcius attentet has violare cenſuras per Ordinis ſacri exercitium, peccabit procul dubio; non tamen in irregularitatem cadet, quia Prælatus non proceſſit per modum juridicum, ſed per modum privatæ pœnæ, ſive medicinalis, ſive vindicativæ. Ita Zerola 1. p. v. *Suſpenſio*, §. 7. Bonacina de cenſuris in communi diſp. 1. qu. 1. p. 9. n. 3. Secus judicandum de excommunicatione, quæ hoc peculiariter habet ut præter delictum requirat pariter contumaciam, ideoque infligi non poteſt pro præterito delicto.

CAPUT XI.

De effectibus excommunicationis.

I. OCTO recenſentur majoris excommunicationis effectus. Horum primus eſt privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum. Privatim autem poteſt quilibet fidelis Deum precari pro quolibet excommunicato etiam minimè tolerato. Imò Sacerdos quilibet ad altare poteſt orare pro excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis, in ſecretis & particularibus commemorationibus quæ fiunt in Canone Miſſæ.

II. Secundus effectus eſt privatio tam activæ quàm paſſivæ participationis Sacramentorum Eccleſiæ. Sanè validè, ſed tamen illicitè Sacramenta adminiſtrare poteſt omnis excommunicatus toleratus Sacerdos.

At verò non toleratus, ſeu vitandus Sacerdos, quanvis validè, nec tamen licitè poſſit alia Sacramenta, nullatenus tamen validè poteſt adminiſtrare Pœnitentiæ Sacramentum, quia excommunicatio vitandi & non tolerandi omni privat juriſdictione, præterquam in articulo mortis.

III. Soli autem cenſendi ſunt excommunicati vitandi omnes illi qui publicè & nominatim denunciati fuerunt, necnon ille qui adeo manifeſtè & publicè in perſonam Clerici aut in res ei cohærentes vim aliquam injurioſam adhibuerit ut nullâ poſſit hoc delictum tergiverſatione celari vel excuſari, juxta Concilij Conſtantienſis canonem quem Martinus Papa V. approbavit, cujus textus hic eſt; *Ad evitanda ſcandala & multa pericula quæ conſcientiis timoratis contingere poſſunt, Chriſti fidelibus tenore præſentium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicujus, ſacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuſcunque divinis, intus & extra, prætextu cujuſcunque ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ à jure vel homine generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquem evitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſervare, niſi cenſura vel ſententia hujuſmodi fuerit illata contra perſonam, Collegium, Univerſitatem, Eccleſiam, Communitatem vel locum certum aut certam à Judice publicata vel denunciata ſpecialiter & expreſſè: Conſtitutionibus Apoſtolicis & aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Si quem pro ſacrilega manuum injectione in Clericum, ſententiam latam à canone adeo notoriè conſtiterit incidiſſe quod factum nullâ poſſit tergiverſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam à communione illius (licet denunciatus non fuerit) volumus abſtineri juxta canonicas ſanctiones. Per hoc tamen non intendimus relevare neque juvare ſic excommunicatos, ſuſpenſos & interdictos aut prohibitos.* Ita referunt hanc Conſtitutionem S. Antoninus 3. p. Summæ Hiſtorialis, tit. 22. cap. 6. §. 4. & in 3. p. Summæ Theologicæ, tit. 25. cap. 2. & 3. Item Angelus de Clavaſio in Summa, v. *Excommunicatio* 8. n. 3. Gabriel Biel in 4. Sent. diſt. 18. art. 1. notabili 3. Joan. Major Profeſſor Sorbonicus in 4. Sent. diſt. 18. qu. 3. Adrianus Papa in 4. Sent. tit. de Sacram. Euchar. & in tract. de Clavib. Eccleſ. 3. principaliter quæſito: Cajetanus in Summula, v. *Excommunicatio*, & v. *Abſolutionis impedimenta*: & in 3. p. Sancti Thomæ, qu. 64. art. 6. Armilla v. *Excommunicatio*, n. 50. Dominicus Soto in 4. Sent. diſt. 22. qu. 1. art. 4. Covarruvias in c. *Alma mater*, p. 1. §. 2. n. 9. Suarez de cenſuris diſp. 9. ſect. 9. n. 5. & in tract. de fide, diſput. 21. ſect. 3. Toletus in Summa, lib. 1. cap. 12. & alij plerique: qui ſimul omnes meminere poſterioris immutationis in hoc canone factæ à Conciliis Baſileenſi & Lateranenſi, à Pragmatica ſanctione, & à Concordato Bononienſi inter Leonem Pontificem & Franciſcum Regem. In quibus extenditur Conſtantienſis Conſtitutionis exceptio ad quoſcunque etiam non denunciatos qui facti notorietate dignoſcuntur

dignoſcuntur in excommunicationem incidiſſe , hiſce generalibus clauſulis: *Aut ſi notoriè in excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nullâ tergiverſatione celari poſſit, aut aliquo iuris ſuffragio excuſari, eum à communione illius abſtinere volumus, iuxta canonicas ſanctiones.* Supradicti omnes negant eſſe ullibi receptam generaliorem iſtam exceptionem,ſed ſolam Conſtantienſem exceptionem de notorio Clerici percuſſore vigere. Quod idem de recepto Galliarum uſu teſtatur noviſſimè Jacobus Evellonius in ſuo Gallicano tractatu de excommunicationib. Tot verò anxietates & perturbationes pariebant illæ cum excommunicatis communicationes tum in ſacris , tum in profanis, ut pluſquam trecentis ante Conſtantienſe Concilium annis graviſſimus Scriptor Ivo Carnotenſis epiſt.81. conatus enixè fuerit omnes prorſus abolere prohibitiones communicandi cum excommunicatis, præterquam cum ſolis illis qui publicè convicti & nominati fuiſſent, ſic enim admonet : *De excommunicatis communi ſententia , non tamen nominatis , ſive in Capitulo , ſive in Concilio facta ſit illa excommunicatio, ſive ſint ſimoniaci, ſive presbyteri vxorati, idem conſilium eſt quod de aliis criminoſis, quia non ſunt à communione ſuſpendendi niſi publicè convicti, vel publicè confeſſi.*

IV. Ex iſta Conſtantienſi Sanctione multa addiſcimus. Primò ſeveritatem antiqui Juris mitigati , prohibentis olim participationem quamcunque cum excommunicatis non denunciatis perinde ac nominatim denunciatis , tam in Eccleſiaſticis quàm in civilibus rebus. Secundò permitti communicationem cum excommunicatis etiam in Divinis & Sacramentorum receptione , modò non ſint publicè & nominatim denunciati : quibus additur Clerici percuſſor , quanvis non divulgatus, reſpectu ſaltem eorum qui certò ſciunt. Tertiò hoc privilegium nullo modo favere excommunicatis quantumvis occultis , & hos teneri ex parte ſua converſationem aliorum evitare tam in civilibus quàm in Divinis. Manifeſtè porrò falluntur Coninch diſp. 14. n. 13. & Bonacina de cenſuris in com. diſp. 2. qu. 2. p. 3. §. 2. n. 7. ad fin. dum aſſerunt communicantes cum notorio Clerici percuſſore, ſi non fuerit nominatim denunciatus , nullâ affici minori excommunicatione. Conſtantienſis enim Conſtitutio prorſus oppoſitum decernit ſecundùm utramque editionem, quarum una expreſsè dicit hanc exceptionem de percuſſore Clerici , quod quanvis non fuerit publicè notus aut denunciatus nominatim , is tamen qui ſciens talem cum eo communicaverit , incurrat pœnas & cenſuras antiqui Juris. Altera verò editio quæ non loquitur ſpecialiter de percuſſore Clerici , comprehendit ſimul & pares facit eos qui non ſunt nominatim & publicè denunciati ; de quibus tamen manifeſtò conſtat incurriſſe in ſententiam excommunicationis , ut non poſſint occultari neque excuſari cum illis qui fuerunt ſpecialiter promulgati & à Judice expreſsè denunciati. Et quidem Bonacina

cina ſibi contrarius oppoſitum paſſim alibi docet, atque adeo in iſto ipſo tractatu & eadem diſp.2. qu.2. p.6. §.2. num.47.

V. Tertius effectus majoris cujuſcunque excommunicationis eſt privatio à Miſſæ & cujuſvis Divini Officij auditione. Non tamen excluditur ab auditione prædicationis verbi Dei, ut per eam compungi & converti poſſit, dummodò ſi fieri poſſit ſe conſpectui publico ſubducat. Conſtat verò fuiſſe veteris Eccleſiæ uſum & praxim, ut excommunicati de Eccleſia non expellerentur, niſi tempore Offertorii, poſt decantatum Evangelium & finitam quæ poſt Evangelium fieri ſolebat Verbi Dei prædicationem, c. *Epiſcopus nullum*, de conſecrat. diſt.1. Quanvis autem Sacerdos ſacrum faciens gerat publicam nomine totius Eccleſiæ perſonam, non tamen exuit omninò privatam perſonam, & ut talis poteſt mentaliter ſive in Memento, ſive in aliis Miſſæ partibus orare pro excommunicatis, tam vitandis quàm toleratis. Avila 4.p. diſp.1. concluſ.2. Navarra cap.27. num.36, Suarez de cenſuris diſp.9. ſect.5. num.5. Bonacina diſp.2. quæſt. 2. p.1. §.3. num.7. Vaſquez tract. de excommunicatione, dub.2. num.2.

VI. Quartus eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, c. *Sacris*, de ſepultur. Clement. 1. eod. tit. ut enim ait S. Leo Papa I. relatus in cau.1. cauſæ 24. quæſt.1. *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus.* Addit d. c. *Sacris*, ſi contingat corpus excommunicati loco ſacro tumulari, exhumandum eſſe, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactandum, ſi modò ab aliorum fidelium corporibus diſcerni poſſit; alioqui enim toleranda eſſe zizania ne eradicetur triticum. His adde ex c. *Conſuluiſti*, de conſecrat. Eccleſ. vel Altar. non ſolùm ex Eccleſiaſtica ſepultura eſſe eruendum excommunicati cadaver & oſſa, ſed etiam locum ipſum eſſe repurgandum & reconciliandum aſperſione aquæ ſolenniter benedictæ, ſicut fit in Eccleſiæ dedicatione aut reconciliatione. Si verò non potuerit ab aliis inhumatis ibi corporibus dignoſci, non minùs eſt locus ille reconciliandus, ut docet Suarez de cenſuris diſp. 13. ſect.4. num.4. Excommunicatus qui ante mortem dederit ſigna pœnitentiæ, nec tamen fuerit abſolutus, non eſt ſepeliendus in loco ſacro, donec Superioris authoritate poſt mortem fuerit ab excommunicatione ſolutus: ſi verò jam ſepultus fuerat, non eſt extrahendus, ſed in ipſo loco authoritate Ordinarij aut alterius facultatem habentis abſolvendus à cenſura. Si verò pœnitentiæ indicia nulla exhibuerit, arcendus eſt ab Eccleſiaſtica ſepultura. Bonacina & alij communiter d. diſp.2. quæſt.2. p.3. §.3. num.7.

VII. Obiter hîc obſerva ſeptem genera perſonarum Eccleſiaſticâ ſepulturâ excludendarum, recenſita in Rituali juſſu Pauli V. Pontificis edito. Primi ſunt Pagani, Judæi, hæretici, ſchiſmatici, eorumque fautores, omnesque majori excommunicatione ligati. Secundo loco ſunt quicun-

que.

que ex deſperatione vel iracundia ſibi mortem intulerunt alióve ex pravo affectu, niſi ante mortem ſigna ediderint pœnitentiæ. Huic pœnæ non ſubjacent qui per inſaniam ſibi necem conſciverunt. Tertiò mortui in duello, etiamſi ante mortem ſigna ediderint pœnitentiæ, ut ſancitur Pontificiis Bullis & Regiis Edictis. Quartò manifeſti & publici peccatores qui ſine pœnitentia interierunt. Quintò illi de quibus publicè conſtat quod ſemel eo anno non fuerint confeſſione expiati, aut in Paſcha ſacram Euchariſtiam non ſumpſerint, ſi ante mortem non dederint ſigna contritionis. Sextò infantes ſine Baptiſmo vitâ functi. Septimò nominatim interdicti, & inſuper quicunque ſunt in loco interdicto laïci morientes durante interdicto.

VIII. Quintus excommunicationis effectus eſt inhabilitas ad quævis Beneficia obtinenda. Itaque electio, præſentatio, inſtitutio, collatio factæ in favorem excommunicati etiam tolerati nec evitandi, nullæ ſunt, c. *Poſtulaſtis*, de cler. excomm. Circa quem effectum ſciendum eſt quod excommunicatio aliáve cenſura atque irregularitas præcedens electionem aut proviſionem Beneficij facit eam invalidam & irritam, d. c. *Poſtulaſtis.* Sed collato jam Beneficio ſuperveniens non inducit Beneficij vacationem. Deciſio Rotæ in novis 195. Gomeſius tract. expectativarum, num.60. Covarruvias in c. *Alma mater*, 1.p. §.7. num.4. not.11. Quinimò id ſatis conſtat ex c. *Ex literis*, de exceſ. Prælat. ubi homicida Beneficium habens, cùm ſit ratione homicidij irregularis, non judicatur ipſo facto depoſitus, ſed ſolùm Judicis ſententiâ deponendus. Suarez de cenſuris diſp.13. ſect.1. num.1. id probat ex c. *Paſtoralis, §. Verùm, de appellat.* ubi decernitur Beneficiarium noviter excommunicatum privandum eſſe per Judicem Beneficij ſui fructibus: unde infertur illi adhuc remanere Beneficium. Idem docet Sylveſter v. *Excommunicatio* 3. n. 1. §.9. Excommunicatus quoque inhabilis eſt ad proviſionem penſionum clericalium, ſecundùm aliquos qui iiſdem rationibus nituntur, quibus probatur de Beneficio quod excommunicato confertur: ſed tamen nullus Canon hoc decernit de penſionibus, cùm tamen Canones id exprimant de Beneficiis: & in pœnalibus non fit extenſio, ſed potiùs reſtrictio, c. *In pœnis*, de regul. jur. in 6. *In pœnis* (ait) *benignior eſt interpretatio facienda.* Hanc tamen volunt ad penſiones extenſionem Sairus lib.2. de cenſur. cap.5. num.15. & alij quos allegat & ſequitur Bonacina d. diſp. 2. qu.2. p.4. §.1. num.4. Ex adverſo Avila de cenſuris 2.p. cap.6. diſp.6. dub.7. ad fin. aliique aſſerunt validam penſionis clericalis collationem excommunicato factam. Utraque opinio probabilis eſt. De fructibus Beneficij ante excommunicationem acquiſiti diſſident invicem Doctores. His enim privari quemcunque excommunicatum aſſerunt Gloſſa in c. *Studeat*, diſt.50. in fine, Oſtienſis, Abbas, Suarez, Toletus, Reginaldus. Negant ex adverſo Petrus Navarra, Avila, Sanchez, Vaſquez, Coninch, Bonaci-

na, dummodo excommunicatus ſuum præſtet officium. Iſta eſt mihi probabilior opinio. Primò quia cui Eccleſia Beneficium indulget, eidem pariter attribuere cenſetur ea quæ ſunt acceſsoria & conſectanea ad Beneficium: & qui dat eſse, hoc ipſo dat conſequentia ad eſse; & acceſsorium naturam ſequi congruit principalis, c. *Acceſſorium*, de regul. jur. in 6. Præterea pœnæ cùm ſint odioſæ, reſtringendæ potiùs ſunt quàm ampliandæ ultra quàm Jus exprimat. Jus autem hanc pœnam nullibi decernit. Quod verò aliqui ad hoc citant c. *Paſtoralis*, in fin. de appellat. *Et illi meritò proventus Eccleſiaſtici ſubtrahuntur cui Eccleſia communio denegatur*; ipſa Gloſ. ibid. in v. *Subtrahuntur*, hoc exponit de pœnali Judicis ſententia, non verò de Juris præſcripto. Denique ipſa conſuetudo quæ vim juris habet, iſtud confirmat. Talem enim pœnam quaſi jure ipſo incurſam nuſquam vidimus admiſſam, ſive in foro pœnitentiali, ſive in contentioſo: neque peti ſolet contra ipſam diſpenſatio aut rehabilitatio, ſaltem in regno Galliæ.

IX. Sextus effectus eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ, c. *Ad probandum*, de re judicat. & Clem. *Ne Romani*, de electione. Hæc pœna ſolùm attingit excommunicatum evitandum, non verò toleratum, ut eſt communis Doctorum ſenſus. Iidem ſimilem tolerati & evitandi diſtinctionem locum habere conſentiunt in privatione ſuffragij ad eligendum, quæ ſtatuitur per c. *Cùm dilectus*, de conſuetud. contra electores ſuſpenſos: volunt enim poſt Extravag. Conſtantienſem non habere locum niſi contra ſuſpenſos publicè denunciatos, & ſimiliter excommunicatos.

X. Septimus excommunicationis effectus eſt civilis communicationis privatio, c. *Excommunicatos*, 11. quæſt. 3. Sed hæc pœna poſt extravagantem *Ad evitanda*, non habet vim niſi contra nominatim denunciatos aut palam notorios. Quin etiam in iſtis ipſis excipiuntur quinque communicandi cauſæ hoc vulgari verſiculo comprehenſæ:

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

XI. Octavus demùm effectus eſt nullitas impetrationis gratiarum & reſcriptorum Apoſtolicorum, cap. 1. de reſcript. in 6. Cui tamen obviari ſolet in Literis Apoſtolicis per clauſulam abſolutionis ab omnibus cenſuris ad hunc duntaxat effectum ut impetrans ſit capax gratiæ quæ ipſi à Summo Pontifice indulgetur.

XII. Obſerva tamen Conſtitutionem *Ad evitanda*, ubique ferè, atque adeo in tota Gallia eſſe receptam, non prout habetur in Concordato Leonis Papæ & Franciſci Regis, atque in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſed prout diximus allegari à Felino, S. Antonino & Cajetano: itaut ſoli ab hujus Conſtitutionis beneficio excludantur nominatim denunciati & prorſus notorij Clericorum percuſſores; non verò cæteri excommunicati, quantumvis notorij, ſed non ſpecialiter denunciati.

XIII. Hoc

XIII. Hoc pariter obſerva, Conſtitutionem illam permittentem communicare cum excommunicatis toleratis etiam in Divinis Officiis & Sacramentis, abolere quidem veterem Eccleſiæ prohibitionem, ſed non naturalem & Divini Juris vetantem Sacramenta indignis miniſtrare ſanctumque dare canibus & margaritas projicere ante porcos. Matth.7. Ille itaque qui ſciens Sacramentum tolerato excommunicato conferret, non incideret quidem in minorem excommunicationem, ſed tamen mortaliter peccaret. Quemadmodum ille etiam peccaret qui ſcienter ab excommunicato Sacerdote tolerato citra ullam neceſſitatem ſumeret aliquod Sacramentum: quia Jus Divinum prohibet alieno peccato conſentire aut cooperari. *Et digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Rom. 1.

XIV. Sapienter admonet Concilium Tridentinum ſeſſ.25. de reform. cap.3. ex re vulgari ſeu levi monitoria non eſſe decernenda. Cui ſuffragatur in Gallia noſtra Edictum Caroli IX. in Comitiis Aurelianenſibus art. 18. ut omittam antiquiorum Conciliorum Canones, cujuſmodi eſt Canon 3. Concilij Agathenſis, Canon 56. Meldenſis, Canon 2. Aurelianenſis IV. & Canon 13. Vormatienſis. Vide ſi lubet apud Gratianum can. *Epiſcopi*, & can. *Nemo Epiſcoporum*, & can. *Nullus Sacerdotum*, 11. qu.3. S. Auguſtinus de corrept. & gratia rationem horum ſuppeditat c.15. *Quia* (inquit) *pœnâ excommunicationis nulla major eſt in Eccleſia.* Denique Ludovici XIV. feliciter nunc regnantis Conſtitutio menſis Aprilis an. 1666. ſic ordinat: *Non aſtringentur Eccleſiaſtici ad cenſuras vel monitiones decernendas, niſi pro gravibus cauſis.* Omiſſis minoribus taxationibus quas cæteroqui graves Authores in hac materia monitionum præfixere, magis convenientem exiſtimaverim taxationem illam quam doctiſſimus Epiſcopus Piaſecius in ſua praxi Epiſcopali, p.2. cap.4. præfigit ad viginti ſcuta, quæ ſumma in paupere familia poteſt eſſe graviſſima, & abſolutè gravis in furto, in commodato, in depoſito. Concilium quoque provinciale Avenione celebratum ſub omni virtutum genere ornatiſſimo Franciſco Maria Tauruſio ex Congregatione Romani Oratorij Archiepiſcopo & Cardinali, providet ne pro minori diſpendio quàm viginti aureorum expediantur monitiones aut cenſuræ.

CAPUT XII.

De minori excommunicatione.

I. OMNIS quidem excommunicatus, etiam toleratus, privatur ſub mortali peccato ab auditione Miſſæ & aſſiſtentia in Divinis Officiis. Poteſt tamen ingredi Eccleſiam, & ſeorſim adorare & orare coram ſanctiſſimo Sacramento, dum abſtineat à Miſſà & publicis Officiis. Hoc dicit Alterius lib. 1. diſp. 10. cap. 5. & Bonacina de excom. diſp. 2. qu. 2. p. 3. §. 2. num. 9. aſſerentes eſſe communem ſententiam. Non enim illi prohibentur privatæ orationes, neque ingreſſus Eccleſiæ ad hunc finem, ſed tantùm ad finem participandi communibus Eccleſiæ precibus & ſuffragiis. Reliqui tamen Fideles ex conceſſione extravag. *Ad evitanda*, non tenentur excludere à Miſſa vel Divinis Officiis excommunicatum toleratum, quanvis iſte ut dixi, ſi his interſit, peccet mortaliter, niſi ignorantiâ excuſetur.

II. Secus tamen agendum circa excommunicatos evitandos. Quiſquis enim ſcienter Miſſam aliáve Eccleſiaſtica Officia celebrat coram excommunicato evitando peccat mortaliter; ſimulque ligatur excommunicatione minori quiſquis ſcienter intereſt Miſſis aut Divinis Officiis præſente illo, ſive Clericus ſit, ſive Laïcus: eam enim decrevere pœnam priſci Canones contra quoſcunque participantes ſive in Divinis, ſive in humanis cum quovis excommunicato. Qui Canones etiam nunc vigent, exceptâ ſolâ mitigatione Extravagantis prædictæ circa non notorios aut non denunciatos nominatim excommunicatos. Hujuſmodi ſunt c. *Excommunicatos*, & c. *Cum excommunicato*, & c. *Qui communicaverit*, 11. qu. 3. Si ergo inchoatâ jam Miſsâ adveniat notorius, aut nominatim denunciatus excommunicatus, monendus eſt ut inde exeat: ſi parère recuſet, vi ejiciendus eſt, quanvis eſſet Sacerdos. Sed ſi ejici non poteſt, tunc diſtinguendum eſt ita. Vel Sacerdos inchoavit Canonem Miſſæ, vel non: ſi non inchoavit, debet à cœpta Miſſa deſiſtere & in ſacriſtiam redire: ſi verò Canonem jam inchoavit, debet proſequi reliquum uſque ad communionem incluſivè, & iis, quæ ſequuntur prætermiſſis, ad ſacriſtiam redire ubi prætermiſſa ſupplebit. Qui verò excommunicati vel interdicti admoniti exire pertinaciter manſerunt, eorumque in iſta pertinacia fautores

novo

novo excommunicationis ipſo facto Papæ reſervatæ vinculo ligantur, Clement. 2. de ſent. excom. Hæc docent unanimes omnes, nemine contradicente, Doctores: præterquam in eo quod aliqui eorum exeundum eſſe aſſerunt Sacerdoti tantummodò in puncto conſecrationis, quum ventum eſt ad verba: *Qui pridie quàm pateretur*, ut vult Navarra: alij verò communiùs negant abſolutè exeundum eſſe ab inchoato ſemel Canone. Videri poteſt hæc ubertim pertractans Suarez de cenſur. diſp. 12. ſect. 2. n. 11. & ſequentibus.

III. Sacerdos ſcienter celebrans coram excommunicato evitando peccat mortaliter: nec ſolùm illigatur minori excommunicatione, ſimulque interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ, c. *Epiſcoporum*, de privileg. in 6. ſed præſumens deinceps celebrare antequam abſolutionem conſequutus ſit, fit irregularis, non quidem propter violationem minoris excommunicationis (quæ utique non ſufficit ad pœnam irregularitatis incurrendam, ut addiſcimus ex cap. *Si celebrat*, de cler. excom. miniſt.) ſed ob violatam prædicti interdicti cenſuram.

IV. Sicut autem quiſquis ſcienter in ſacris & divinis communicat cum evitando excommunicato, peccat mortaliter ob materiæ gravitatem: ita in civilibus & humanis peccat tantùm venialiter ob materiæ levitatem. Sed tamen ex hoc ipſo implicatur excommunicatione minori, d. c. *Excommunicatos*, & c. *Cum excommunicato*, & c. *Qui communicaverit*, 11. q. 3.

V. Hujuſce minoris excommunicationis effectus eſt prohibitio, non quidem conferendi, ſed ſolùm ſuſcipiendi Sacramenta, & privatio vocis paſſivæ, ſed non activæ: poteſt enim alium eligere, ſed non eligi, atque etiam juriſdictione uti qui hanc minorem contraxit. Nullam verò incurrit irregularitatem ex minoris excommunicationis violatione per Ordinis ſacri exercitium ille qui hac cenſurâ eſt illigatus, c. *Si celebrat*, de cler. excom. miniſtr. Quod verò ibidem ſtatuitur, eundem celebrando graviter peccare, id evenit non quatenus confert, ſed quatenus ſuſcipit in celebratione Euchariſtiæ Sacramentum.

VI. Duos itaque parit effectus minor excommunicatio. Primus horum in privatione paſſivæ Sacramentorum ſuſceptionis conſiſtit. Secundus eſt irritatio electionis in ejus favorem qui hac eſt irretitus, ut decernit d. c. *Si celebrat*. His enim verbis, *Ejus electio eſt irritanda*, non negat eſſe validam ſive electionem, ſive præſentationem, ſive collationem, ſive inſtitutionem. Sed tamen ſatis inſinuat eſſe illicitam, cùm decernat illam irritandam eſſe: atque adeo taliter illigatum non poſſe citra gravem offenſam ſuſcipere & retinere Beneficium, niſi ſe abſolvi curet. Ugolinus tab. 3. cap. 6. §. 3. Suarez diſp. 24. de cenſuris, ſect. 2. n. 21. Felinus in c. *Dilecti*, de exception. Ricardus in 4. diſt. 18. art. 7. qu. 4. Filliucius cap. 2. qu. 10. n. 25. & alij communiter.

CAPUT

CAPUT XIII.

Quanam ignorantia excuſet à cenſuris.

I. PRÆSUPPONENDÆ hîc ſunt multiplices ignorantiæ diſtinctiones. Alia dicitur ignorantia reſpectu pœnæ, ſcilicet quod lata ſit in tali caſu cenſura. Alia reſpectu juris, an à jure hæc vel illa actio prohibita ſit. Alia item reſpectu facti, cùm res aut perſona ignoratur, ut an id quod telo ferire intendo ſit fera, an homo; vel an ſit homo laïcus, an Clericus. Inſuper alia eſt inculpabilis ignorantia, ſive juris, ſive facti, alia verò culpabilis. Prima vinci non potuit in illis rerum circumſtantiis, ideoque cenſetur inculpata. Secunda vinci potuit, idcirco judicatur culpabilis.

II. Communis regula eſt, culpabilem eſſe rerum ad proprium cujuſque officium ſpectantium ignorantiam, ut eſt imperitia Medici in ſuo ægroto curando, §. *Præterea*, Inſtit. de lege Aquil. Id quidem ita judicari ſolet in externo foro ex Juris præſumptione, quod quis negligens extiterit in iis quæ proprij officij ſunt addiſcendis. Quæ tamen ceſſare præſumptio poteſt in foro conſcientiæ. Perſpecta quippe omni ſapienti eſt ipſa humani ingenij naturalis infirmitas. Alioqui permulta ſequerentur abſurda. Primum neminem qui non ſit eximij ac præſtantiſſimi ingenij poſſe ulli ſe arti aut diſciplinæ addicere citra gravia & continua peccata; quia quantamlibet adhibuerit quis in addiſcendo diligentiam, ignorabit tamen non pauca quæ eximij quidam ejuſdem artis profeſſores inimitabili ſolertiâ aſſequuti ſunt, aut inexhauſtæ memoriæ bonitate retinent, quæ etiam longiore ſtudio ab aliis acquiſita mox infelici oblivione dilabuntur. Altera etiam non minor ſequetur abſurditas. Cùm enim doceat experientia illos qui longo provectu in aliqua arte vel ſcientia verſati ſunt, longè plura ſcire iis qui in eiſdem diſciplinis exercendis juniores ſunt, minuſque experti; ſequeretur ob minorem peritiam, atque adeo ab inevitabiles quaſdam in arduis & difficilioribus imperitias neminem poſſe licitè aliqua in arte verſari, niſi priùs acquiſiverit conſummatam experientiam ejus artis. Atqui nemo poteſt illam aſſequi conſummatam experientiam niſi diuturno tempore in eadem arte verſatus. Atque ita nemo citra grave & continuum peccatum aliquam aggredi, aut per ali-

quot

quot annorum decurſum exercere profeſſionem poſſet : cum tamen illa conſummata peritia non obtingat niſi poſt longam artis exercitationem, quâ ſolâ artes & harum cognitio exacta perficiuntur. Quinetiam his ulteriùs adjungo, etiam perfectiſſima quorum exiguus eſt numerus ingenia, quæ longa etiam in propriis profeſſionibus exercitatio ad conſummatam frugem perduxit, non ita eſſe felicia, ut omnia quæ ſuæ artis ſint perſpectiſſima habeant : unde neceſſe eſt aliquâ ignoratione errent. Et liquidò perſpicimus inter præſtantiſſimos & primarios artium & ſcientiarum, ſive practicarum, ſive ſpeculativarum profeſſores qui doctrinam excellentis ingenij acumine & laboris aſſiduitate conſummatiſſimam ſcriptis tradiderunt, alios ab aliis quàm ſæpiſſimè diſſidere, corrigi & invicem coargui. Hæc ad ſingulas paginas occurrunt legentibus excellentiores quoſque Philoſophos, Theologos, Juriſconſultos, Medicos, & qui de moribus ſcripſere non dico circumforaneos, aut etiam mediocres, ſed principes, eximiæque ſapientiæ magiſtros. Quis igitur iſta perſpiciens auſit aſſerere, nullam poſſe cuiquam in arte propria, quæcunque illa ſit, contingere ignorationem, inadvertentiam vel errorem citra culpam & offenſam Dei? Id eſſet ignorare non fortaſſe ſine culpa noſtræ conditionis infirmitatem inevitabilem quæ nos in humilitate contineat, de qua Rex ſapientiſſimus Spiritu Divino colluſtratus hoc perhibet teſtimonium Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ & incertæ providentiæ noſtræ. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Præſtantiſſimi quoque Juriſconſulti à Juſtiniano Principe ad Romanarum legum delectum & compilationem adhibiti, ab ipſo Pandectarum exordio proteſtantur : *Omnium habere notitiam; & penitus in nullo peccare, Divinitatis magis quàm mortalitatis eſt.*

III. Præterea dividitur ignorantia in antecedentem, concomitantem, & conſequentem. Antecedens illa eſt ſine qua non fieret actio : ut ſi Titius virum quem percutit ſciret eſſe Clericum, nequaquam percutere auderet : vel ſi ſciret pœnam excommunicationis impoſitam eſſe percuſſori Clerici, abſtinuiſſet formidine illam incurrendi ab iſtiuſmodi percuſſione. Ignorantia concomitans ea eſt, quæ licèt non interveniret, non minùs fieret actio : ut ſi is qui feram telo appetere intendit, ſciret non eſſe feram, ſed ſuum adverſarium, non minùs id telum contra ipſum intorqueret. Ignorantia conſequens eſt quæ malâ voluntate naſcitur, quæ dicitur affectata.

IV. Ignorantia culpabilis, ſeu vincibilis, tam juris quàm facti, ſi ſit adeo craſſa & negligentiæ conjuncta ut agentem non eximat à mortali culpa circa illam circumſtantiam in qua verſatur cenſura, nullatenus excuſabit à cenſura, neque ab irregularitate impoſita in pœnam : ut ſi quis hominem telo adortus cogitationem & actuale dubium habuerit an ſit Clericus, &

hoc ſtante dubio percuſſerit Clericum, haud ignatus pœnæ ſtatutæ contra Clericorum percuſſores. Illa quippe ignorantia craſſa eſt & affectata, quandoquidem ſtante dubio de Clericatu ſeſe hujus pœnæ periculo ſciens & volens expoſuit. Atque hæc eſt conſequens ignorantia ex craſſa negligentia, & facilè vincibili naſcens. Probatur primò authoritate c. *Vt animarum*, de conſtitutionib. in 6. declarantis contraventionem adversùs ſententias & ſtatuta Ordinariorum non excuſari per craſſam & ſupinam earumdem ignorantiam. Si enim aliquis habet ſuſpicionem vel dubitationem alicujus legis vel ſententiæ, nec aliqualem adhibet diligentiam ut ſciat an talis ſit lex, & nihilominus prætergreditur ſciens & volens illam de qua dubitat legem, hic non ſolùm ſe periculo exponit tranſgrediendi illam ſi qua exiſtat legem; ſed etiam licèt nulla talis exiſteret lex, temerè agit contra conſcientiam ſuam; & ideo certiſſimè peccat, atque ideo qui dubitans dè excommunicatione prorumpit in actum, ſatis habet pertinaciæ & præſumptionis ad peccatum mortale, & ad violationem cenſuræ. Quæ ratio convincit, ut ſi lex excommunicationem infligens loquatur de præſumptione & auſu temerario, iſte opinans & ſuſpicabundus, nec minùs ulteriùs ad actum prohibitum progrediens illam pariter cenſuram incurrat, ut docet Suarez diſp. 4. ſect. 10. num. 3.

V. Sed ſi ignorantia ſeu juris, ſeu facti fuerit vel inculpabilis, vel ſolùm venialiter culpabilis, hæc eximet ab omni cenſura. Neminem enim ligant cenſuræ (exceptâ ſolâ minori excommunicatione) niſi culpæ mortalis reum. Ignorantia quoque pœnæ eximit à cenſura, niſi ſit ignorantia conſequens & craſſa ac ſupina, quæ mortalem culpam non excludat, præſertim ſi ſit affectata, & directè volita, aut ex gravi negligentia ortum ducens. Ignorantia pœnæ, hoc eſt quod tale factum talis cenſura comitetur, excuſat à cenſura. Unde qui ſcit tale factum prohiberi quidem, ſed ignorat inculpabiliter prohiberi ſub cenſura, quanvis lethali culpa peccet rem faciendo, non tamen cenſurâ ligatur, quam planè ignorat. Cenſuræ namque cùm ſint medicinales, non decernuntur niſi in contumaces, quales non ſunt reſpectu cenſuræ illi qui ejus notitiam nullam habent. Ita docent Sylveſter v. *Excommunicatio* 2. not. 3. Navarra manual. cap. 27. num. 16. Suarez de cenſur. diſp. 4. num. 8. Sanchez lib. 9. de matrimon. diſput. 32. num. 13. Bonacina de cenſur. in comm. diſp. 1. quæſt. 2. p. 1. num. 13. aliique communiter contra Covarruviam in c. *Alma mater*, 1. p. §. 10. num. 11.

VI. Ignorantiam inculpabilem, ſeu invincibilem, tam juris pœnalis, quàm facti eximere ab omnibus cenſuris convincitur ex d. c. *Vt animarum*, de conſtit. in 6. *Vt animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit & ſupina.* De ignorantia quoque facti ſeu perſonæ, etiam in iis rebus quas committens certus eſt eſſe

Jure

Jure ipſo Divino & naturali prohibitas, textus eſt luculentus in c. *Si verò*, il 2. de ſent. excomm. ubi Pontifex declarat non eſſe excommunicatum illum qui hominem ex deliberata malitia occidit, quem ignorabat eſſe Clericum, propter capillitium & ſecularem quem gerebat habitum. Quæ excommunicatio ex Clerici occiſione cùm ſit reſervata Papæ, inde pariter ſequitur idem eſſe juris in ignoratis Papæ reſervatis excommunicationibus quod in aliis per Ordinarios irrogatis. Idque docent Sylveſter, Navarra, Suarez locis citatis paulò antè: cùm ſit utraque ignorantia juris aut facti merè humani, nec aliud opponatur diſcrimen quam quia ignorantia legum Papæ minùs facilè præſumitur aut probatur in contentioſo foro, quàm ſtatutorum vel ſententiarum Ordinariorum.

VII. Quod dixi de ignorantia cenſurarum juris, eam eximere contravenientes ab ignoratis inculpabiliter illis pœnis, id pariter extendunt Sanchez & Bonacina ad irregularitates ex delicto promanantes. Sed ab his exiſtimo diſsentiendum eſse. Omnis enim irregularitas inducit canonicam incapacitatem, quæ ſive ex delicto, ſive ex defectu oriatur, non minùs ſubſiſtit ignorata quàm cognita. In quo differt à cenſuris, quia hæ non ſolùm prærequirunt delictum, ſed præterea contumaciam adversùs Eccleſiaſticas juſſiones: ideoque Jus efflagitat ut notificentur tribus diſtinctis admonitionibus circa præſentem ac præteritam culpam; quod nunquam requiritur circa pœnales irregularitates. Iſtud quoque ſequeretur inconveniens, univerſos prædones & aſſaſſinos, qui dum in his ſceleribus vitam degunt has omnes ex delictis irregularitates prorſus ignorant, de quibus nihil unquam audierunt, ſi peractâ ſceleratæ vitæ pœnitentiâ ad clericalem ſtatum aſpirent, nequaquam indigere ab his pœnalibus irregularitatibus ulla diſpenſatione, hac ratione quia eas inculpabiliter ignorabant quo tempore homicidiis & latrociniis graſſabantur: & ſi ſacros Ordines ſuſceperint, poſſe in conſcientia illos abſque diſpenſatione & rehabilitatione exercere, ſolùmque egere diſpenſatione exterioris fori ad repellendos impugnatores ſuos in externo foro.

VIII. Ignorantia concomitans eſt immunis à cenſuris, imò etiam ab irregularitatibus ex delicto naſcentibus. Itaque is qui hominem occidit exiſtimans invincibiliter eſſe feram, ita tamen affectus animo ut perinde occiſurus eſſet inimicum ſuum, non eſt reus homicidij perpetrati, ſi hunc inſcius credens eſſe feram interimat; ſed ſolius mali affectus ad homicidium. Caſu namque ac per accidens evenit ut ibi latitaverit inimicus ubi occiſor certò credebat adeſſe feram. Neque occiſio cenſenda eſt voluntarium eſſe homicidium. Voluntarium quippe approbante ſancto Thoma ſic ab Ariſtotele definitur lib. 3. Ethic. ad Nicomac. cap. 1. Illud quod procedit à principio cognoſcente ſingula in quibus eſt actio. Verumtamen ſi occiſor iſte dubitaſſet, feráne eſſet, an homo, tum demùm reus eſſet criminis homicidij, ſimulque pœnarum civilium, & canonicis irregula

irregularitatibus innodaretur ex homicidio ſurgentibus, non autem excommunicatione, niſi fortè aliqua lata eſſet contra homicidas generaliter, aut niſi cogitationem habuiſſet Clerici ibi latentis, & verè Clericum de quo ſuſpicabatur occidiſſet aut vulneraſset, juxta principia paulò antè ſtabilita art. 6. & 7. Tunc enim contingeret ignorantia craſsa & facilè vincibilis. In dubio namque tenebatur omninò deſiſtere à teli jactu, vel ante teli jactum rem dubiam explorare, nec ſe periculo homicidij vel clericidij temerario auſu exponere.

IX. Quæ hactenus de ignorantia dicta ſunt, ſimiliter dicenda ſunt de inadvertentia, oblivione, inconſideratione planè naturali, ac de ſubreptione, quum quis non ignorat præceptum vel prohibitionem, ſed hîc & nunc non recordatur, aut mens ejus abſtracta non advertit: neque enim homo ſemper & omni momento liberam habet aut ſub poteſtate ſua animi præſentiam, aut perfectam rerum occurrentium advertentiam. Oblivio naturalis, aut inadvertentia quam negligentia culpabilis non præceſſit, reddit actionem involuntariam: voluntas quippe nihil poteſt actu velle niſi quod intellectus actu cogitat. Inconſideratio autem tollit actualem objecti cogitationem, atque ita tollit voluntarium. Si verò præceſſerit negligentia quædam venialis, hæc non poteſt per ſe cauſare immediatè peccatum mortale, atque ita immunem facit à pœnis quæ non niſi peccatis mortalibus decernuntur, quales ſunt majores excommunicationes & irregularitates ex delicto. Ita Suarez de cenſuris diſp. 4. ſect. 8. num. 11. Graffius lib. 4. deciſionum, cap. 9. n. 29. Et ſapienter docet S. Thomas 1. 2. q. 88. art. 6. in corp. & 2. 2. qu. 36. art. 3. in corp. & ex eo Joan. Major in 3. diſt. 37. qu. 14. & Navarra in manuali, prælud. 9. n. 11. & cap. 23. n. 126. ſubreptionem in omni materia excuſare à mortali.

CAPUT XIV.

De abſolutione à cenſuris.

I. VBI diſtinxi ſuperiùs inter cenſuras ab homine & cenſuras à jure latas, expoſui poſſe latas ab homine abſolvi ab eo ſolo qui eas decrevit, aut ab ejus ſucceſſore, aut etiam ab ejus Superiore, aut ab horum delegatis cum hac ſpeciali facultate.

II. Is qui facultatem obtinuit circa reſervatos Papæ caſus poteſt à cenſuris Papæ reſervatis abſolvere. Nullus enim reſervatur

vatur Papæ caſus niſi ratione cenſuræ. Qui verò poteſtatem obtinuit circa reſervatos Epiſcopo caſus non poteſt proptereà à reſervatis Epiſcopo cenſuris abſolvere. Cùm enim ſoleant Epiſcopi aliquos ſibi caſus reſervare nulli cenſuræ annexos, inde fit ut duæ res diſtinctæ ſint caſus & cenſuræ Epiſcopales, nec unum altero includatur, ut docent Navarra, Suarez, Bonacina, Toletus & alij. Inſuper quando Epiſcopus alterum delegat circa cenſuras ſibi reſervatas, non comprehenduntur cenſuræ ab homine, ſed ſolæ quæ à jure decernuntur.

III. Poteſtate pollent Epiſcopi circa omnes caſus ac cenſuras Papæ reſervatas, etiam notoriè aut publicè incurſas ab illis qui legitimè impediuntur adire Papam, ut ſunt infirmi, ſenes decrepiti, inopes, & fœminæ: ſed in locis in quibus viget reincidentia, illi qui adire impediuntur tenebuntur mox ut ceſſaverit impedimentum proficiſci aut mittere ad Papam vel Legatum ſub pœna reincidentiæ in eaſdem à quibus abſoluti fuerant cenſuras. Quæ tamen ceſſat obligatio in abſolutis per Confeſſarios, quibus ipſe Papa vel Legatus cenſurarum Papæ reſervatarum abſolutionem indulſerat. Illam reincidentiam ſublato impedimento, ſi abſolutus non ſe præſentet Apoſtolicæ Sedi, probant aliqui per c. *De cætero*, & c. *Ea noſcitur*, & c. *Quod de his*, & c. *Quamvis*, de ſent. excom. Hoc tamen reprobat Gloſſa in d. c. *De cætero*, v. *Suſcepturus*: nihil enim jubent & decernunt ſacri Canones, niſi hoc unum, ut à reſervatis Papæ abſoluti ab Epiſcopo vel Sacerdote ob impedimentum adeundæ Apoſtolicæ Sedis, ſi deindè ceſſet impedimentum, quamprimùm poterunt ſe Apoſtolico conſpectui repræſentent mandatum Apoſtolicum ſuſcepturi; & ut Epiſcopus qui tales impeditos abſolvit, exigat ab eis juramentum hoc præſtandi quum primùm poterunt. Juxta igitur mentem Gloſſæ non renaſcitur cenſura priùs abſoluta, ſed nova naſcitur obligatio ſiſtendi ſe Summo Pontifici, cui non obtemperantes fiant per hoc novæ abſolutionis incapaces. Sed illa obligatio multis in locis à Suprema Sede remotis planè ceſſavit, ut in Gallia.

IV. Quamvis per c. *Mulieres*, & c. *Ea noſcitur*, & c. *Quamvis*, de ſent. excom. mulieres diſpenſentur ob fragilitatem ſexus ab obligatione præſentandi ſe Apoſtolico conſpectui ſi quando inciderint in caſum Sedi Apoſtolicæ reſervatum: Quamvis item decernatur per c. *De monialibus*, eod. tit. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reſervatam ob violentam manuum ſive in Moniales alias, ſive in Clericos, ſive in Monachos injectionem, poſſe per Epiſcopum abſolvi; aliter tamen conſtitutum fuit de Monialibus aliiſve à quibus clauſura violata fuerit, ne ſcilicet ab Epiſcopo aut alio quocùmque abſolvi poſſint niſi à Summo Pontifice cui hæc pœnalis excommunicatio ob ejuſmodi clauſuræ infractionem reſervatur per Bullas Pij V. & Gregorij XIII. Pontificum. Indecorum eſſe perſpiciebant Summi Pontifices ſi clauſuræ violatæ præ-

textu cogerentur Moniales de ſuis exire clauſuris ad conveniendam perſonaliter Apoſtolicam Sedem: ſed hoc unum decernunt ut ſeſe meliùs intra ſepta clauſtri continentes mittant ad Summum Pontificem pro impetranda abſolutione. Eaque excommunicatio reſervata non ſolas aſtringit Moniales, Abbatiſſas, Oſtiarias, ſed etiam quaſvis alias fœminas quæ ſive virorum, ſive monialium Monaſteria auſu temerario ingreſſæ fuerint; necnon Monachos qui illas admiſerint, & quoſlibet etiam viros qui pari temeritate clauſuram Monialium tranſgreſſi fuerint. Videri poteſt Bonacina tract. de clauſuris, quæſt. 4. p. 6. propoſ. 2. & quæſt. 5. p. 3. & 4. Quin etiam authot libri Directoris Pacifici, Capucinorum Ordinis, qui Gallico ſermone ad uſum & directionem Gallicanarum Monialium ſcripſit, p. 3. lib. 2. inſtructione 7. art. 2. ex hoc eas abſolutè affirmat incurrere excommunicationem ſi contingat per ipſarum delictum clauſuram violari, quam ſolus Papa poſſit abſolvere. Hoc tamen verum eſt, prævaluiſſe diuturnam in Regno Galliæ conſuetudinem, ut per Epiſcopos abſolvantur Moniales hac cenſurâ ligatæ, non modò in Monaſteriis Ordinario ſubditis, ſed etiam in exemptis; quanvis violatio iſta publica & notoria foret. Quod ideo dico, quia ubi occulta aut paucis nota foret clauſuræ violatio, ſalva remaneret Epiſcoporum poteſtas quam ipſis Concilium Trident. conceſſit abſolvendi à quibuſcunque cenſuris in omnibus caſibus occultis, nec in forum contentioſum deductis, quos alioqui Suprema Sedes ſuæ abſolutioni reſervaſſet ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. Quin etiam c. *Periculoſo*, in fin. de ſtatu regular. in 6. deinde Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 5. de regul. & Bulla Gregorij XV. incipiens *Inſcrutabili*, conferunt Epiſcopis plenam circa clauſuras Monaſteriorum etiam exemptorum juriſdictionem.

V. Abſolvere quoque Epiſcopi poſſunt ab omnibus cenſuris & irregularitatibus ex delicto provenientibus, ſi delicta ſint occulta, id eſt (ut communiter Doctores explicant) non famoſa aut publicè nota, quanvis per plures teſtes probari poſſent. Ab his Concilium ſolummodò excipit homicidij crimen, & quodcunque deductum delictum ad contentioſum forum. Sed ſi in foro ipſo contentioſo reus ipſe delicti ſe falſis etiam aſſeverationibus aut probationibus ſufficienter purgaverit, poterit etiam per Epiſcopum aut ejus delegatum abſolvi, ut eſt communis Doctorum conſenſio. Et declaravit Sacra Congregatio Cardinalium, atteſtantibus Sairo & Bonacina, poſſe iſtam abſolvendi poteſtatem alteri per Epiſcopum delegari.

VI. Quiſquis confitetur Sacerdoti facultatem habenti circa cenſuras reſervatas, remanet abſolutus ab iis quoque reſervatis cenſuris quas incurrit ob peccata quæ non eſt confeſſus ex oblivione, dummodo abſolutio cenſurarum facta fuerit in terminis generalibus, qualis eſt iſta vulgaris: ***Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis.*** Quod notandum

præſertim

præſertim temporibus Jubileorum quibus omnes Sacerdotes ad confeſſiones approbati ampliſſimam habent circa cenſuras & peccata juriſdictionem, adeout ſi quis poſt tranſactum Jubilei tempus recordetur peccati reſervati cum cenſura cuius fuerat oblitus in ſua Jubilei tempore factâ confeſſione, poſſit deinde à quovis approbato Sacerdote abſolutionem ſuſcipere, quia per priorem generalem cenſurarum abſolutionem omnis reſervatio fuit ablata. Eadem reſolutio extenditur ad alia omnia peccata reſervata, quibus non eſt annexa cenſura, qualia plerunque ſunt quæ ſibi reſervant Epiſcopi, adeout is qui fuerat oblitus alicujus eorum in confeſſione facta coram Sacerdote poteſtate prædito ſuper illis reſervatis, poſſit cùm poſtea ejus recordatus fuerit abſolvi ab eo quoque peccato per quemlibet Confeſſarium approbatum, eo quod omnis reſervatio per anteriorem confeſſionem ablata fuerit collatâ abſolutione ab eo qui poteſtatem habebat circa omnes pœnitentis reſervatos caſus. Ita Sylveſter v. *Confeſſio* 1. quæſt.4. Adrianus quæſt.4. de confeſſione, §. *Si petas circa dicta:* Gabriel in 4. diſput. 17. quæſt.1. art.3. d. 2. ſub finem. Navarra cap. 26. num. 13. Angelus v. *Confeſſio* 1. num.11. Bonacina de pœnit. diſp.3. quæſt.7. p.5. §.5. num. 4. & 5. Henriquez lib.6. cap. 16. num.5. aliique ferè omnes.

VII. Abſens localiter à cenſuris validè abſolvitur. Itaque Confeſſarius qui pœnitentem abſolvit à peccatis quibus eſt conjuncta cenſura à qua abſolvere non poterat, deinceps poterit obtentâ de novo facultate eundem etiam abſentem ab illa excommunicatione relaxare. Navarra, Suarez, Bonacina. Secus verò dicendum de ſacramentali peccatorum abſolutione, quæ abſentibus & per ſcripturam confeſſis conferri nequit, ex Clementis VIII. Decreto.

VIII. Valet Sacramentalis abſolutio Sacerdotis excommunicati tolerati ſeu non evitandi, quanvis illicita ſit ex parte talis Sacerdotis. At verò excommunicati vitandi nulla & irrita eſt. Hæc pleniùs tractat Bonacina de cenſuris diſp. 2. quæſt.2. p. 2. §. 3. & 4. Qui etiam excuſat à peccato eum qui ſcienter petit abſolutionem aut aliud Sacramentum ab excommunicato tolerato, unà cum Soto in 4. diſt.22. quæſt.1. art. 4. & Sanchez de matrim. lib.7. diſp.9. num,8. contra Navarrum cap.9. num.9. & 10. & alios: qui tamen omnes in hoc conſentiunt, valere Sacramentum à Sacerdote excommunicato adminiſtratum, modò ſit toleratus, præſertim verò ſi ſit curatus.

IX. Archiepiſcopus non poteſt abſolvere ſubditos ſuorum ſuffraganeorum à cenſuris latis ab Epiſcopis ſuffraganeis, niſi in caſibus duobus, in quibus Jus attribuit Metropolitanis juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, ſcilicet in caſu appellationis, c. *Venerabilibus*, §.1. de ſent. excomm. in 6. & in caſu viſitationis provinciæ. Tertium caſum adjungit Bonacina diſp.1. de cenſur. quæſt. 3. p.2. num. 7. quando ſuffraganeus malitioſè

malitioſè aut negligenter negat vel differt abſolutionem pœnitenti parato ad ſatisfaciendum; tunc enim juſtus eſt ad Archiepiſcopum recurſus.

X. In abſolutione majoris excommunicationis ubi non intervenit damnum tertij, ſufficit promiſſio aut juratoria cautio pœnitentis. Ubi verò alterius læſio intervenit, non eſt impendenda abſolutio antequam parti læſæ (ſi fieri hoc poteſt) ſatisfactum fuerit, aut ſi fieri in præſenti non poteſt, cautio ſaltem ſufficiens exhibita ſit. Ipſeque Confeſſarius ſecus faciens peccat mortaliter, & injuriam læſæ parti infert, niſi pars ipſa condonet, cap. *Cùm tu*, de vſur. c. *Porrò*, & c. *Parochianos*, de ſent. excom.

XI. Ex mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Cardinalium Decretum edidit declarans in quibuſcunque facultatibus ab Apoſtolica Sede conceſſis aut concedendis, tam generalibus in favorem Congregationum & Ordinum ſecularium & regularium, etiam Societatis Jeſu, quàm ſpecialibus in gratiam particularium, quantumvis habeantur in eis clauſulæ generales aut derogatoriæ, nullatenus includi caſus contentos ſive dubiè ſive manifeſtè in Bulla Cœnæ, neque violationem immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis Conſtitutionis Gregorij XIV. neque violationem clauſuræ Monialium ob malum finem, neque provocationem aut pugnam in duello, neque manum violentam in Clericum aut Monachum, neque ſimoniam realem ſcienter contractam, neque confidentiam beneficialem: & revocat quoad hæc omnes conceſſiones anteactas, declarans poſthac nullas & ſacrilegas talium delictorum abſolutiones, niſi ad hæc ſpecialis & nominatim expreſſa facultas obtenta ſit. Refertur in Bullario Quarantæ, ſub tit. *Caſus reſervati*, & paſſim citari ſolet. Iſtud tamen Decretum ſibi limites præfigere videtur his verbis, *Per univerſam Italiam.* Cujus eſſe ratio potuit, quia extra Italiam difficilior eſt ob longiorem diſtantiam ad Sedem Supremam recurſus. Quæ tamen ceſſat ratio in declaratione ibidem pariter expreſſa: Neminem ſive ſecularem, ſive regularem poſſe abſolvere à caſibus per locorum Ordinarios reſervatis in virtute generalis facultatis obtentæ ab Apoſtolica Sede abſolvendi à quibuſcunque caſibus reſervatis. In hoc ergo articulo nulla fit Italiæ mentio. Quinetiam ut omnis ambiguitatis occaſio removeatur, hic poſtremus articulus abſolutè renovatur per poſteriores Conſtitutiones Gregorij XV. Urbani VIII. Innocentij X. & Alexandri VII. de quibus egimus ſuperiùs in diſcuſſione juriſdictionis Ordinariorum ſupra exemptos regulares.

XII. Duæ ſunt ſpecies abſolutionis ab excommunicatione. Prima ſimplex eſt & abſoluta, quæ vinculum omnino ſolvit: ſecunda verò ſecundùm quid & reſtricta. Hæc dividitur in abſolutionem ad effectum (qualis eſt quam ſolet impertiri Summus Pontifex in ſuis literis ad iſtum duntaxat finem ut imperrans fiat capax fruendi Apoſtolica conceſſione, remanente adhuc quoad reliqua omnia excommunicationis vinculo) & in abſolutionem

abſolutionem ad cautelam, qualem Prælatus ad quem provocatur ab illata per inferiorem Prælatum excommunicatione ſolet indulgere appellanti in hunc finem ut poſſit judicio contendere ſuamque proſequi appellationem. Etenim ut ait c. *Per tuas literas*, de ſent. excom. excommunicatus vocem non habet appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus. Et Innocentius Papa III. lib. 1. epiſt. 94. *Perſonam* (ait) *in judicio ſtandi non habent ij qui excõmunicationis vinculo ſunt aſtricti*. Fit mentio iſtius ad cautelam abſolutionis in d. c. *Per tuas literas*, & c. *Cùm deſideres*, §. *Secundæ*, & c. *Venerabili*, de ſent. excom. & c. *Ad præſentiam*, de appellat. & c. *Veniens*, de teſtib. Iſtud porrò c. *Veniens*, aliam addit cauſam abſolvendi ad cautelam teſtes excommunicatos, ut ſcilicet in judicio poſſint eorum audiri teſtimonia: quanvis indubitatum ſit horum teſtium quemadmodum & ſupradictorum appellantium excommunicationes in cæteris effectibus perdurare. Sed nullà opus eſt abſolutione ſi conſtet fuiſſe quenquam excommunicatum poſt legitimam appellationem, aut ipſam excommunicationem continere intolerabilem errorem, d. c. *Ad præſentiam*, de appellat. & d. c. *Per tuas literas*, §. *Nos igitur*, de ſent. excom. Quo eodem cap. docemur excommunicationem à Judice latam auferri non poſſe niſi ab eodem ipſo vel ejus ſuperiore Prælato. Stylus aliquando fuit in Senatibus Gallicanis ut excommunicati litigantes abſolverentur ad cautelam per aliquem Clericum ab ipſo Senatu delegatum; adeout Franciſcus I. in Edicto anni 1539. art. 6. hanc praxim approbet. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. notat in eundem art. 6. ejuſmodi praxim in hoc uno verſari ut præveniatur exceptio excommunicationis quâ litigans à proſecutione cauſæ ſubmoveretur. Neque enim Judices laïci, neque ab his delegati Clerici poteſtatem habent relaxandi vincula quibus animæ ſpiritualiter alligantur. Neque opus eſt deinceps externa iſta cæremonia: conſuetudo enim hoc in Regno præſcripſit ut nulli excommunicati excludantur à litibus fori ſecularis, ſive actorum, ſive reorum partes ſuſtineant. Teveneus Pariſienſis Curiæ Advocatus in ſuis ad Regias Conſtitutiones obſervationibus, tit. de juriſdict. Eccleſ. art. 5. *Parlamenta* (inquit) *non poſſunt abſolvere aut facere abſolvi ad cautelam; quia hæc poteſtas non competit niſi illi qui poteſt ſimpliciter abſolvere, c. Solet, de ſent. excom. in 6. Et Curia laïcorum nec abſolvere poteſt, nec ad abſolvendum delegare; idque ei prohibetur per Edictum Melodunenſe*. Hactenus Teveneus.

CAPUT XV.

De caſibus reſervatis tum Papæ, tum Ordinariis.

I. RESERVATIONES & cenſuras Bullæ Cœnæ Domini in diverſis provinciis neque recipi neque ligare diverſi Authores approbati conteſtantur. In primis Bonacina in Romana Curia approbatiſſimus, in qua multos annos adusque finem vitæ munus geſſit Referendarij Apoſtolici; & Filliucius qui Romæ quoque permultis annis publicè Theologiam moralem profeſſus eſt, ſuoſque ibidem libros omnes in lucem edidit; & cum his alij plerique ſcribunt de Rege Hiſpaniæ & de Republica Genuenſi non teneri excommunicatione hujus Bullæ, neque eorum Proreges, Gubernatores & Officiales, qui nomine illius Regis inſulas Siciliam & Sardiniam, aut nomine illius Reipublicæ Corſicam occupant ſummo & independenti à Papa jure, quanvis illa Bulla trium illarum inſularum occupatores & detentores anathemate feriat, art. 72. Ipſeque Summus Pontifex quo præſente quotannis Bulla illa publicè legitur nullam ejus excommunicationis rationem habere videtur, cùm notorios illos detentores in ipſa alma Urbe admittat ad omnia Sacramenta cæteraque Fidelium privilegia, nullâ præmiſsâ ejus rei pœnitentiâ vel reſtitutione, ſed in ea retinendi voluntate pertinaces. Item nullatenus hac Bulla aſtringi Germanos apud quos nunquàm admiſſa aut recepta fuit, teſtatur inter alios Becanus tract. de lege humana, quæſ. 8. De Belgis quoque hoc idem teſtatur cum aliis Baſſæus. De Galliæ pariter Regno omnes ferè Gallicani Juriſconſulti & Canoniſtæ.

II. Quanvis in corpore Juris Canonici, & in Concilio Tridentino, & in pleriſque Summorum Pontificum Conſtitutionibus quamplurimæ habeantur excommunicationes Summo Pontifici reſervatæ; attamen pleræque illorum vel non fuere in Gallia receptæ, vel abrogatæ ſunt contrariâ conſuetudine quam ſacri Canones vim legis habere decernunt, c. *Conſuetudo*, diſt. 1. & c. *Cùm olim*, de conſuetud. Et quemadmodum leges divinæ naturâ conſtant, ita leges humanæ moribus, c. *Omnes leges*, diſt. 1. Ipſaque conſuetudo juriſdictionem confert, c. *Conqueſtus*, 9. q. 3. & c. *Cùm contingat*,

contingat, de foro compet. Unde poteſt Ordinariorum juriſdictionem ampliare, & reſervationes Superiorum reſtringere, vel uſu non receptas, vel contrariâ & præſcriptâ conſuetudine abolitas.

III. Caſus Papæ reſervatos, quorum maximè neceſſaria eſt in Galliæ Regno cognitio, cùm cæterorum reſervatio vel non fuerit recepta inibi, vel ſaltem quamrariſſimè uſuveniat, reducunt ad quaternarium numerum qui ad uſum Galliæ ſcripſere Gallicani Summiſtæ Joannes Odo in ſuo Confeſſariorum directorio, Bertinus Bertaldus, & alij.

IV. Primus eſt gravis aut mediocris percuſſio Clerici vel Monachi, ac violentia, ſi ſit publicè notoria: alioquin enim ipſo quoque jure communi Tridentinæ Synodi poteſt Epiſcopus in ipſa quoque Italia abſolvere, c. *Si quis ſuadente*, 17. q. 4.

V. Secundus eſt ſimonia realis, & confidentia ſimiliter non occulta, alioqui ab Epiſcopis juxta Tridentinum abſolvenda. De præfatis duobus delictis fusè ſuperiùs à nobis tractatum eſt, ubi adduximus duas Pij V. Conſtitutiones.

VI. Tertius eſt incendij crimen ex deliberata malitia poſt factam Eccleſiaſticam denunciationem; nam ante denunciationem publicam eſt caſus ſolis Epiſcopis reſervatus, c. *Peſſimam*, 23. q. 8. & c. *Tua nos*, de ſent. excom.

VII. Quartus eſt rapina rerum Eccleſiæ cum effractione, poſtquam ſacrilegus fuerit quoque denunciatus, c. *Conqueſti*, de ſent. excom. Ibi tamen ſolius Papalis reſervationis fit mentio, nullatenus autem reſervationis Epiſcopalis ante denunciationem: adeout iſta Epiſcopalis reſervatio non ſit attribuenda canoni, ſed ſoli conſuetudini quæ ſuffragantibus Doctoribus invaluit.

VIII. Etiamſi verò quædam reſervationes Papales non ſint receptæ in Gallia & alibi, remanet tamen adhuc excommunicatio non reſervata, quam antiquiora Jura ſanxerant. Exempli gratiâ in Bulla Cœnæ deferentes arma ad infideles damnantur excommunicatione reſervata Papæ: ſed ablatâ illâ reſervatione perdurat tamen vetus excommunicatio non reſervata ſtatuta contra deferentes arma, aliáve hujuſmodi adminicula ad partes infidelium, contenta in c. *Ita quorundam*, & c. *Quod olim*, & c. *Ad liberandam*, de Judæis & Sarracen. Similiter Bulla Cœnæ excommunicatione Papæ reſervata falſarios literarum Apoſtolicarum punit: ſed ubi reſervatio illa non eſt admiſſa, remanet tamen adversùs tales excommunicatio non reſervata, quam decernit ipſo facto incurri c. *Ad falſariorum*, de crim. falſi. Hæreticos quoque, eorumque fautores & receptatores Jus antiquum excommunicat ipſo facto ſine reſervatione ad Summum Pontificem, c. *Sicut ait*, & c. *Excommunicamus*, de hæret. & c. *Noverit*, de ſent. excom. Hujus excommunicationis abſolutionem poſtmodùm Bulla Cœnæ reſervavit Papæ. Concilium verò Tridentinum ſeſſ. 24.

cap. 6. de reform. ſolis reſervavit locorum Epiſcopis. Quo Tridentino jure in Gallia utimur.

IX. Hoc item obſervandum, in præfatis caſibus percuſsionis Clericorum, ſimoniæ, confidentiæ, incendij, ſacrilegæ rapinæ cum effractione, delationis armorum ad infideles, falſi criminis circa Apoſtolica reſcripta, & hæreſis, non tantùm ipſo facto incurri excommunicationem à perpetrantibus, ſed etiam à conſulentibus, auxiliantibus & receptatoribus, ut ſtatuunt citati Canones & Bullæ Apoſtolicæ. Solummodò poſſet dubitari de violentis manibus in Clericum, eo quod ſolus ille Canon incipiens *Si quis ſuadente diabolo*, 17. quæſt. 4. nihil expreſſerit de mandantibus, conſulentibus, aut faventibus. Verùm hanc eſſe mentem Eccleſiæ, ut hi pariter comprehendantur, docet cum multis Navarra cap. 27. num. 78. dummodò violentia illa efficiatur. Hoc ſingulariter probatur per c. *Cum quis*, de ſent. excomm. in 6. ubi declaratur excommunicatus etiam ille qui licèt nec mandaverit, nec conſuluerit violentiam in Clericum factam, illam tamen ſuo nomine factam ratificavit; quia (ratihabitio retrotrahitur & mandato æquiparatur. Et in c. *Mulieres*, §. *Illi verò*, eod. tit. decernitur eos quorum authoritate aut mandato Clerico violenta manus illata ſit ad Sedem Apoſtolicam eſſe mittendos. Denique in c. *Quantæ*, eod. tit. ſancitur non ſolùm Authores hujus in Clericum violentiæ eſſe excommunicatos, ſed etiam conſentientes authoribus, imò etiam eos qui cùm manifeſtè poſſent impedire, non impedirerunt. Quam rem tamen Gloſſa ibi limitat circa eos qui ex officio quod gerunt tenentur impedire, adeout cæteri non impedientes, quanvis peccent, non ligentur hac cenſurâ.

X. Caſus Epiſcopis partim à jure ſcripto, partim à jure conſuetudinis reſervati in Regno Galliæ ſunt hæreſis, duellum, incendium ex deliberata malitia, & rapina rerum Eccleſiæ cum effractione, dummodo horum criminum rei non fuerint denunciati; alioqui enim ut paulò antè monui reſervatur Papæ duorum iſtorum criminum abſolutio. Item levis percuſſio Clerici vel Monachi. His adjunge violationem clauſuræ Monaſteriorum. Et favet conſuetudo, quia nuſquam videmus in hoc Regno pro hujus violationis abſolutione recurri ad Papam, ſed ad locorum Epiſcopos. De hæreſi ſigillatim paulò antè diſputavi, ſicut & de incendiariis. Et Benedictus Papa XI. extrav. *Inter cunctas*, de privileg. recenſet incendij crimen inter caſus quorum abſolutio ad Epiſcopos remittenda ſit: quod intellige ante publicationem per Eccleſiæ ſive ſententiam ſive proclamationem, ut concordare poſſit cum c. *Tua nos*, de ſent. excomm. Vidimus ſimiliter paulò antè quid ſit ſentiendum ex jure ſcripto de rapina cum effractione in Eccleſia, deque Clerici aut Monachi levi percuſſione. Duello autem decertantes, quique his conſilium, auxilium aut favorem præſtant, eorumque ſpectatores feriuntur excommunicatione à Concilio

cilio Trident.ſeſſ.24.cap.19. ſed ſine ulla reſervatione. At deinde Summi Pontifices Gregorius XIII. Clemens VIII. Urbanus VIII. hanc ſibi abſolutionem editis Conſtitutionibus reſervarunt. Eccleſiæ tamen Gallicanæ experimentis addiſcentes per has Pontificias reſervationes nullatenus emendari Gallorum duella, ſed potiùs per deſperationem & impœnitentiam magis accreſcere, ſolis Epiſcopis reſervarunt hoc delictum in publicis totius Cleri Gallicani Comitiis, atque à Rege miſſis Oratoribus impetrarunt nova pœnalia Edicta cum ſolenni promiſſione nullo caſu remittendi deinceps has pœnas, eaſque præſertim quæ infamiam & ignobilitatem nobiliſſimis perſonis & familiis inurerent: quibus præcautionibus actum videmus ut nunc duella rariora ſint quàm fuerint antehac ab ipſo Francici Regni conditu, quia Rex ſe inexorabilem circa pœnas infamis ſuſpendij etiam optimatibus & ſpectabilioribus Militiæ Francicæ Præfectis & Ducibus hujus criminis reis cum jactura omnium facultatum ſe exhibuit. Ipſi verò Epiſcopi omnia officia præſtiterunt ad hoc exſtirpandum deinceps malum, quæ fuerant à ſacris Gallicani Cleri Comitiis præſcripta, quoties duellorum rei pœnitentiam poſtularunt. Aliud quoque remedium efficaciſſimum huic eliminandæ peſti Rex adhibuit. Erexit namque Pariſiis Tribunal Summorum Tribunorum Militiæ Francicæ cum ſumma poteſtate ex omnibus Regni Provinciis citandi & compellendi ad honorarias reparationes quoſcunque Nobiles aut Equeſtres viros qui aliquam honorariam injuriam aut contumeliam ſimilis conditionis viris irrogaſſent. Atque Illuſtriſſimi Optimates ac honorarij Judices tam ſtrenuè hoc officio funguntur, ut conquerentibus Nobilibus de irrogata ſibi injuria, poſt cauſæ cognitionem cumulatè ſatisfiat, & contumelioſi ad eas reparationes adigantur, ut deinceps nihil perinde reformident ac illud ſubire judicium quod illis gravem apud omnem Regni Nobilitatem atque in ipſa Regis Curia ſtoliditatis & proterviæ ac temeratiæ improbitatis inurit infamiam.

XI. Nonnulli verò caſus à jure communi Epiſcopis reſervatos ſex numero recenſent, qui leguntur in extrav. *Inter cunctas*, de privileg. Primùm peccata illa quibus à Jure publica imponitur pœnitentia. 2. Peccata quibus eſt annexa major excommunicatio. 3. Peccata quæ irregularitatem ex delicto inducunt. 4. Incendium. 5. Publica blaſphemia. 6. Homicidium voluntarium aut mutilatio. Sed hæc majori opus habent diſcuſſione; nam hæc extrav. diſertè ait, *quod rationabilis conſuetudo canonicè præſcripta in aliquibus Epiſcopatibus hæc Epiſcopis reſervavit.* Unde duo conſectanea inferuntur: Caſus iſtos aliquibus Epiſcopis reſervaſſe non Jus ſcriptum, ſed conſuetudinem: Deinde iſtam conſuetudinem non eſſe univerſalem, ſed aliquorum particularium Epiſcopatuum. Et inſuper conſuetudines non ſemper eædem vigent, ſed ſubinde eodem in loco tractu temporis ex variis occaſionibus immutantur. Itaque vetus illa

opinio, quod ſex illi caſus ſint à Jure canonico Epiſcopis reſervati, non poteſt illo textu fundari, ſed aliquibus tantùm gloſſis quas refellere facile ſit. Diſertè etiam negant Suarez, Filliucius, Baſſæus, Fagundez, Barboſa de poteſt. Epiſc. p.3. alleg. 51. num. 3. & alij, eſſe ullum caſum qui in corpore Juris legatur Epiſcopis reſervatus.

XII. Atque ut ſingulos præfatos caſus diſcutiamus: Conſtat in primis jam inde à multis ſeculis deſiiſſe publicas pœnitentias. Conſtat inſuper multis olim delictis publicas fuiſſe pœnitentias ab antiquis Canonibus injunctas, à quibus poſſit nunc quilibet approbatus Confeſſarius abſolvere, ut eſt fornicatio ſimplex, privatum perjurium. Pontifex autem in d. extrav. intendit loqui de publicis pœnitentiis quæ ipſius tempore peragebantur. Jam enim ceſſaverat priſcorum temporum illa ſeveritas, neque indicebantur tempore illius Papæ Benedicti XI. publicæ pœnitentiæ niſi propter atrociſſima crimina juſſu ipſius Epiſcopi; ideoque ſic loquitur: *Criminibus pro quibus ſolennis eſt pœnitentia indicenda,* ſcilicet arbitrio Epiſcopi.

XIII. Id verò quod addit ibi Papa de caſibus majorem habentibus excommunicationem, non eſt generaliter accipiendum, ſed de ſolis excommunicationibus ab homine, non autem à jure, niſi ſpecialem contineant reſervationem. Alioqui enim contraveniret iis quæ ſtatuit his verbis c. *Nuper*, §. *In ſecundo*, de ſent. excomm. *Quia conditor canonis abſolutionem excommunicationis ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.*

XIV. Quod autem irregularitatem Clerici quæ ex crimine conſurgit dicta Extravagans reſervari dicit, itaut neget poſſe à Regularibus abſolvi, benè intelligi debet de ipſa irregularitate, non de omni delicto ex quo exurgit irregularitas: quædam enim ex his delictis non ſunt reſervata, itaut poſſint à quolibet Sacerdote approbato abſolvi; ipſa verò inde nata irregularitas haud dubiè reſervatur ſive Papæ, ſive locorum Epiſcopis.

XV. Incendij reſervationem cujus meminit iſta Extravagans jam admiſimus ut conſuetudine ſtabilitam, & Doctorum conſenſu potiùs quàm canone.

XVI. Blaſphemiæ publicæ reſervationi non obſiſtimus, tum ratione hæreſis ac infidelitatis quam blaſphemia involvit; tum ratione publici ſcandali quod eſt judicio Epiſcopi reſarciendum.

XVII. Homicidium denique non aliter ibi inter reſervata connumeratur, niſi quatenus ibidem dicitur conſueviſſe hoc delictum à non paucis Epiſcopis reſervari, ac etiam in uſu poſitum eſſe multis locis, ut ejus delicti abſolutio ad Superiorem remittatur. Verùm ut dixi, conſuetudo iſta nec viget ubique, neque ubi viguerit perdurat in æternum. Ad iſtam ſimiliter conſuetudinem pertinent reliqui caſus eadem Extravagan-

ti

ti expreſſi, ſcilicet criminis falſi, violationis immunitatis & libertatis Eccleſiaſticæ, & poſtremò ſortilegij.

XVIII. His adjunge, hanc Benedicti Conſtitutionem fuiſſe poſteriore Clementis V. Conſtitutione abrogatam & abolitam in Clement. *Dudum*, de ſepult. ubi poſtquam prioris illius fecit mentionem, ſubjungit: *Nos omninò caſſamus*, &c.

XIX. Non videntur admittendæ duæ oppoſitæ diverſorum opiniones hac in parte. Non ea opinio quæ in Jure ſcripto contendit permultos eſſe caſus Epiſcopis reſervatos quos fundat in illa Benedicti Extravagante quam jam oſtendi malè à pleriſque contra ipſius Legiſlatoris mentem exponi, & prætetea poſteriore ſcripto Jure abolitam. Neque ſimiliter admittenda extrema altera opinio negantium eſſe ullum caſum ab Jure ſcripto Epiſcopis reſervatum. In primis enim negari non poteſt reſervari Epiſcopis leves Clericorum percuſſiones, cum mortali tamen culpa conjunctæ, c. *Pervenit*, de ſent. excomm. Imò etiam aliquando mediocres, aut etiam nonnunquam graves & atroces, juxta ſuperiùs elucidata in hoc libro, cap. 2. Solumque iſtum caſum Epiſcopis ab Jure ſcripto reſervatum agnoſco, hoc eſt in toto corpore Juris Canonici. Toletus verò ſatis inadvertenter lib. 3. cap. 14. ſolùm agnoſcit Epiſcopis à Jure Canonico reſervatum incendij crimen, ex c. *Peſſimam*, 23. quæſt. 8. & c. *Tua nos*, de ſent. excomm. Veruntamen Canones illi nihil de Epiſcopis exprimunt, adeout reſervatio quæ Epiſcopis tribuitur ante denunciationem incendiarij, nullatenus tribui poſſit Juri ſcripto, ſed ſolùm unanimi Doctorum conſenſui quem firmat conſuetudo. At verò reſervationem illam quarumdam in Clericos aut Monachos aut Moniales violentiarum luculentiſsimè Canones à me citati exprimunt, & ab Epiſcopis abſolvendas declarant.

XX. Eſt itaque unica in toto ſcripto Jure facta Epiſcopis reſervatio circa violentas quaſdam manuum injectiones in Clericos aut Regulares perſonas. Cæteræ verò Epiſcopis factæ generales reſervationes emerſerunt poſt Canonici Juris compilationem, vel ex inſequentibus Eccleſiæ Conſtitutionibus, vel ex approbata ubique terrarum conſuetudine, & communi Scriptorum celebrium doctrina Canones ex æquo interpretantium. Hi ſunt incendiarij ante factam ipſorum denunciationem: nam c. *Tua nos*, de ſent. excomm. nullius meminit reſervationis ante denunciationem, ſed poſt denunciationem reſervat ſoli Papæ. Similiter rapina cum effractione in Eccleſia reſervatur c. *Conqueſti*, eod. ſoli Papæ poſt denunciationem, ſed ante denunciationem nullius nec ipſius Epiſcopalis reſervationis meminit. Et tamen hi duo caſus reſervantur per Doctores & conſuetudinem univerſalem Epiſcopis ante factam reorum denunciationem.

1. *Clerici percuſſio levis.*

2. *Incendiarij non denunciatum.*

3. *Rapina in Eccleſia cum effractione non denunciata.*

XXI. His accedit ex Gallicana conſuetudine conformi Tridentino Concilio

4. *Crimen*

Hæreſis. Concilio ſeſſ. 24. cap. 6. de refor. crimen hæreſis, quod eſt quartum.
5. *Duellum.* Duelli quoque crimen, quod eſt quintum, & appellatio ipſa ad duellum,
6. *Violatio clauſuræ regularis.* etiam duello non ſequuto, ut conſtituit generalis Conventus Gallicani Cleri. Item violatio clauſuræ regularis, quæ eſt ſextum delictum quod committitur ſive per egreſſum Monialium extra ſepta, ſive per ingreſſum aut admiſſionem externarum cujuſcunque ſexus perſonarum intra ſepta Monialium, ſive etiam per fœminarum ingreſſum ac admiſſionem intra clauſuram Monachorum. His providerat primùm Conſtitutio Bonifacij VIII. c. *Periculoſo*, de ſtatu Regul. in 6. Cui Tridentina Synodus ſeſ. 25. cap. 5. de regul. addit pœnam excommunicationis ipſo facto incurrendam, ſed ſine ulla reſervatione. Verùm inſequutæ Pij V. Conſtitutiones, anni 1566. quæ incipit, *Regularium perſonarum*; & anni 1570. quæ incipit, *Romanum Pontificem*, hanc reſervarunt excommunicationem ad ſupremam Sedem: ſecundùm quas Gallicanus Author Directoris Pacifici conſcripti ad dirigendas Monialium Gallicanarum conſcientias, aſſerit eas quæ clauſuræ leges tranſgreſſæ ſunt abſolvi non niſi à Summo Pontifice poſſe. Verumtamen diverſum jus Gallicanâ conſuetudine introductum perſpicimus, quâ hujuſce delicti rei non niſi ad Epiſcopos recurrere ſolent ut abſolvantur, non ſolùm quando reatus non eſt publicus aut ad forum contentioſum non deductus, quæ facultas eſſet juris communis Epiſcoporum ubique recepti ex Tridentini Concilij ſeſ. 24. cap. 6. de reform. ſed etiam quando is reatus publicè innotuit. Sanctionem Tridentinam aſtruit in hoc Regno edita in Comitiis Bleſenſibus Henrici III. Conſtitutio, art. 3. *Admonemus Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque Monaſteriorum Monialium Superiores, ut ſolicitè clauſuram Monialium reſtitui & obſervari faciant, tum compellendo inobedientes per cenſuras aliaque juris remedia, remotis appellationibus & oppoſitionibus quibuſcunque. Jubemus verò noſtris Officialibus ut Superioribus poſtulantibus opem auxiliumque ad id præſtent. Neque facultas ſit ulli Moniali profeſſæ egrediendi ex Monaſterio quocunque prætextu, niſi ex cauſa legitima à Superiore ſuo approbata, nihil obſtantibus contrariis diſpenſationibus ac privilegiis. Nec licebit ulli perſonæ externæ, cujuſcunque conditionis ſit, vel ſexus, vel ætatis, clauſuram ingredi, niſi ex licentia ſcripto conceſſa Epiſcopi, vel Superioris in caſibus duntaxat neceſſariis, ſub canonicis pœnis.* Hactenus Bleſenſis Conſtitutio, quæ hoc ſpeciale habet ut prohibeat etiam infantium intromiſſionem intra Monaſteriorum ſepta, ubi omnem non modò ſexum, ſed etiam quamlibet ætatem excludit.

XXII. Septimum denique delictum Epiſcopis reſervatum eſt pro-
7. *Procuratus animati ſœtus abortus.* curatio abortus animati, qualis cenſetur ex die conceptus quadrageſimo. Quæ reſervatio non ſolùm eſt conſuetudinis Gallicanæ, ſed etiam recentioris juris ubique recepti, ex decreto Gregorij XIII. quo mitigavit præcedentem Conſtitutionem Sixti V. quæ hanc abſolutionem ſoli Papæ

reſervabat.

reſervabat. Decretum verò Gregorij XIII. hanc tribuit Epiſcopis abſolutionem : & ſic incipit, *Romana Sedes pia Mater.* Atque iſti ſunt caſus generaliter in tota Gallia Epiſcopis reſervati, quorum etiam abſolutionem poſſunt inferioribus Sacerdotibus delegare. Singuli verò Epiſcopi poſſunt pro ſuo rationabili arbitrio alios quoſdam caſus intra ſuarum diœceſum fines ſibi reſervare. Atque ab hujuſmodi ſine ſpeciali facultate nequeunt ſubjecti Sacerdotes quenquam abſolvere, ſicut neque à quibuſcunque cenſuris quas Prælatus irrogavit ut homo ſeu particularis Judex, & non ut Legiſlator, c. *Per tuas*, & c. *Sacro*, de ſent. excomm. niſi ex ſpeciali delegatione ab Epiſcopo.

XXIII. Sed vel mortuo, vel remoto ab officio Prælato qui non ut Legiſlator, ſed tanquam Judex cenſuram inflixit, non ceſſat quidem cenſura in eo qui illam antea contraxerat, nam opus habet abſolvi; ſed tamen ita ceſſat ut nemo illam poſthac contrahere poſſit, niſi per ſucceſſorem renovetur, cap. fin. de offic. Leg. & c. *Paſtoralis*, §. *Preterea*, de offic. jud. deleg. Ejuſmodi eſt monitorium revelandi aliquid ſub excommunicationis pœna: hæc namque neminem ligat ſi intermoriatur Prælatus qui juſſit, niſi vel à ſucceſſore, vel à Capitulo Sede vacante renovetur. 8. *Cenſura ab homine.*

CAPUT XVI.

De Suſpenſione.

I. Suspensio communiter, & rectè deſcribitur, Cenſura Eccleſiaſtica, quâ perſona Eccleſiaſtica privatur uſu ac exercitio ſui Beneficij, vel Officij in totum, vel in partem, ad perpetuum, vel ad certum tempus. Eſt itaque multiplex ſuſpenſio : una quidem ab Officio, quod ordinem & juriſdictionem complectitur : alia à Beneficio: tertia ab Officio ſimul & Beneficio. Atque iſtæ tres latitudinem habent, cùm poſſint eſſe in totum, vel in partem ; ad certum tempus, vel ad omnem vitam. Item ſuſpenſionum aliæ ſunt à jure, aliæ ab homine, ſicut de excommunicationibus ſuperiùs dictum fuit.

II. Porrò ſuſpenſus ab omni Officio, validè quidem, ſed illicitè actus Ordinis exercet, quatenus ab Eccleſiæ decretis alicui abſolutè auferri non poteſt Ordinis character & poteſtas: & ita valebit actus conſecrationis,

ordinationis, confirmationis, benedictionis virginum, altarium. Sed juriſdictionis actus invalidè prorſus exercebit, quia eadem Eccleſiæ poteſtate ſicut conferri, ita & omninò adimi poteſt juriſdictio: ideoque taliter ſuſpenſi abſolutio ſacramentalis nulla prorſus erit.

III. Exactior eſt obſervatio ſuſpenſionum à Jure atque irregularitatum, quàm excommunicationum à Jure. Cùm enim ſuſpenſio & irregularitas relationem habeant ſpecialem ad Ordines & Beneficia, inde fit ut aviditas captantium aliena Beneficia omnes rimetur ſuſpiciones inhabilitatum ad Beneficia, ut ſi quam invenerint in aliquo proviſo, illius Beneficium ſibi vendicent titulo devoluti. Aliunde verò Clerici proviſi aut providendi, ſi quid in ſe advertant unde poſſet ipſis controverſia de Beneficio moveri, ſibi ſedulò provideant Apoſtolicas literas diſpenſationis, abſolutionis ac rehabilitationis. Eademque ex cauſa fit ut excommunicationes Juris adversùs ſimoniacos & confidentiarios maximè vigeant occaſione impetrandi Beneficia, aut adepta conſervandi. Hac de cauſa omnes Juris ſuſpenſiones exactiùs percenſebimus.

IV. Primò ſuſpenditur Clericus aut Religioſus recipiens Ordines ficto patrimonio vel Beneficio, ex Decreto Pij V. incipiente *Romanus Pontifex*. Hæc ſuſpenſio (inquit Bonacina de cenſuris diſp.3.p.5. §.1. num. 1.) videtur Epiſcopo reſervata. Cui addo non videri in Gallia receptam.

V. Secundò ſuſpenduntur Clerici paciſcentes ante ordinationem, vel cum patrono præſentante, quod non petent victum, alimenta aut proviſionem. Suſpenditur prætereа Beneficiarius præſentans Clericum ad titulum ſui Beneficij, ut illi conferantur Ordines, cum pacto non petendi fructus ad ſui ſuſtentationem. Ordinator quidem à collatione; præſentator ab executione Ordinum per triennium: ordinatus verò ab Ordine ſic ſuſcepto donec fuerit à Papa diſpenſatus, ſuſpenſi ſunt, c. *Si quis ordinaverit*, penult. de ſimon.

VI. Tertiò ſuſpenduntur qui recipiunt majores Ordines extra tempora ab Eccleſia conſtituta, vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, ut habetur in Conſtitutione Pij II. quæ incipit, *Cùm ex ſacrorum*, & altera Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*. Et privat uſu omnium Ordinum ſuſceptorum. Sixtus idem hanc ſuſpenſionem reſervavit Summo Pontifici: verumtamen Clemens VIII. in Bulla incipiente, *Romanum Pontificem decet*, redigit ad diſpoſitionem Concilij Tridentini. Itaque poteſt Epiſcopus in hac ſuſpenſione, ſi ſit occulta, diſpenſare. Sairus, & Bonacina.

VII. Hîc quæritur primò, utrum recipiens minores Ordines ante legitimam ætatem ſit ſuſpenſus? Reſpondetur negativè, juxta Covarruviam, Suarez, Bonacinam; quia nullo textu ea pœna infligitur. Quæritur ſecundò, utrum recipiens Ordinem quemcunque non ſervatis interſti-

tiis

tiis incurrat ſuſpenſionem? Reſpondetur quoque negativè, juxta Suarez, Filliucium, Bonacinam. Ratio in promptu eſt, quia nulla eſt inducenda cenſura quam Jus non expreſſerit. Incurritur tamen grave peccatum in his duobus caſibus, quatenus in re gravi prohibitio Eccleſiæ violatur.

VIII. Quartò ſuſpenduntur ab executione poſterioris Ordinis qui duos Ordines ſacros, aut qui minores cum Subdiaconatu ſuſcipiunt, c. *Literas*, de temp. ordin. Item qui duos Ordines ſacros duobus diebus continuis ac immediatis recipiunt, d. c. *Literas*.

IX. Quinta ſuſpenſio eſt contra Clericum qui vacante Epiſcopatu, & non arctatus occaſione Beneficij recepti aut recipiendi ſacros Ordines recepit, etſi habeat à Capitulo literas dimiſſorias. Suſpenditur autem ab executione majorum Ordinum ad Beneplacitum Epiſcopi futuri. Capitulum verò contraveniens ſubjacet Eccleſiaſtico interdicto. Qui autem minores ſuſcepit Ordines Sede vacante, privilegij clericalis privatione, non autem ullâ cenſurâ punitur. Sed tranſacto vacationis anno ceſſant hæ prohibitiones. Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap. 10.

X. Sextò Clericus qui per ſaltum ſumit Ordinem ſuperiorem ſuſpenſus eſt ab illo Ordine ſuſcepto donec inferiorem prætermiſſum receperit, c. unico, de Cler. per ſalt. prom. Poteſt tamen Epiſcopus ex cauſa cum ſic promoto diſpenſare, dummodò non miniſtraverit, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 14.

XI. Septimò ſuſpenduntur ab executione Ordinum quicunque ordinantur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo aut interdicto denunciato ſeu vitando, cap. 1. & 2. de ſchiſmat. Idem jus eſt in ordinato per Epiſcopum ſimoniacum per ſententiam declaratum, c. *Si quis à ſimoniacis*, 1. quæſt. 1.

XII. Octavò ſuſpenditur ab Ordine ſuſcepto quiſquis Ordinem ſacrum ſuſceperit ab Epiſcopo qui Epiſcopatui & Ordinis Epiſcopalis uſui renunciavit: & hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ, c. 1. de ordinat. ab Epiſc. qui Epiſcopatui renunc.

XIII. Nonò ſuſpenditur ab Ordinibus qui aliquem Ordinem ſcienter ſuſcipit per ſimoniam, quamvis occultam; iſtaque ſuſpenſio reſervatur Epiſcopo, cap. penult. & c. *Per tuas*, de ſimon. & extrav. 2. de ſimon.

XIV. Decimò qui ſcienter Ordinem in excommunicatione accepit, ſuſpenſus eſt ab Ordine ſic ſuſcepto, c. *Cum illorum*, de ſent. excomm. ubi quoque hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ.

XV. Undecimò eſt ſuſpenſus, aut juxta alios eſt irregularis quiſquis furtivè, hoc eſt ut exponitur à Gloſſa & Doctoribus, inſcio Epiſcopo, nec approbante, nec examinante Ordinem ſuſcepit, qualis ille eſt qui non

Zzz 2 vocatus

vocatus, vel non approbatus acceſſit ad Ordines, aut qui alium in ſui locum ſuoque ementito nomine examini ſubmiſit, deinde vocatus proprio nomine acceſſit & Ordinem recepit, c. 1. 2. & 3. de eo qui furtivè ord. ſuſc. ubi datur facultas Epiſcopo diſpenſandi cum ſic ordinato ad Diaconatum, ut poſſit idem ad Sacerdotium promoveri. Vide Bonacinam de cenſur. & irregul. diſp. 7. qu. 3. p. 4. n. 6.

XVI. Duodecimò is qui poſt matrimonium contractum, etiam non conſummatum, exceptis caſibus à Canonibus conceſſis ſuſcipit Ordinem ſacrum, ſuſpenditur ſimul ab eodem Ordine, & ab Officio & Beneficio, cum reſervatione ad Papam, extrav. *Antiquæ*, de voto: niſi fortè ſolvatur matrimonium per profeſſionem validè emiſſam, quo caſu Epiſcopus diſpenſare poteſt juxta dictam extravag.

XVII. Decimotertiò ſuſpenditur per annum à Communione Preſbyter qui celebrat Miſſam, & in ea non communicat, c. *Relatum*, de conſecrat. diſt. 2.

XVIII. Decimoquartò ſuſpenduntur Clerici ab ingreſſu Eccleſiæ donec ad arbitrium Prælati ſatisfecerint quicunque in loco interdicto celebrant aut celebrare faciunt, c. *Epiſcoporum*, de privileg. in 6.

XIX. Decimaquinta ſuſpenſio eſt in Sacerdotem præſumentem omittere Miſſam incompletam ſine gravi cauſa, c. *Nullus Epiſcopus*, de conſecr. diſt. 1.

XX. Decimaſexta in Clericos etiam regulares & exemptos, qui admittunt ad Sacramenta vel ad Eccleſiaſticam ſepulturam, vel ad divina Officia publicè excommunicatos, ſuſpenſos vel interdictos: hi enim ſuſpenduntur, aut potiùs interdicuntur ab ingreſſu Eccleſiæ donec Epiſcopo ſatisfecerint ad ipſius arbitrium, c. *Epiſcoporum*, de privileg. in 6.

XXI. Decimaſeptima contra illos qui manifeſtos uſurarios admittunt ad Communionem Altaris, ad ſepulturam Eccleſiaſticam, vel recipiunt eorum oblationem priuſquam vel ſatisfecerint, vel idoneam cautionem de ſatisfactione dederint. Hi ſuſpenſi ſunt ab Officij executione donec ad arbitrium Epiſcopi ſatisfecerint, cap. *Quia in omnibus*, de uſur.

XXII. Decimaoctava contra Sacerdotem ſecularem vel regularem conjungentem in matrimonium vel benedicentem ſubditos alterius Parochi abſque ejus licentia vel Ordinarij. Hæc ſuſpenſio eſt ab Officio, & durat donec ab Ordinario Parochi ſolvatur. Concil. Trident. ſeſ. 24. cap. 1. de reform.

XXIII. Decimanona ſuſpenſio in Clericum Beneficiarium publicè & abſque rationabili cauſa utentem exteriùs partita ſeu virgata veſte, ideſt diſcolori. Hic ſuſpenditur ſex menſibus à recipiendis fructibus Beneficiorum.

neficiorum. Clericus verò non Beneficiarius, ſed tamen initiatus Ordine ſacro ſuſpenditur per ſex menſes à quocunque Beneficio recipiendo. Clement. 2. de vita & honeſt. Cler.

XXIV. Vigeſima in Clericum alienis debitis Eccleſiam ſibi commiſſam gravare præſumentem, aut literas vel ſigilla alteri concedere quibus obligari poſſit. Hic ligatur ſuſpenſione ab adminiſtratione temporalium & ſpiritualium Epiſcopo reſervata, c. 2. *De ſolutionibus.*

XXV. Vigeſimaprima in eos qui Sede vacante Eccleſiæ Cathedralis, Collegiatæ aut Regularis occupant bona ſpectantia ad Prælarum defunctum, vel ad ſucceſſorem, vel ad ipſam Sedem. Hi ſuſpenduntur ab Officiis & Beneficiis donec integrè reſtituant, c. *Quia ſæpe*, de electon. in 6. Similis fertur ſuſpenſio in Clericos Epiſcopis inferiores, qui bona vacantium Eccleſiarum ſibi ſubjectarum in ſuos uſus convertunt. Epiſcopi autem id facientes ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenduntur, c. *Præſenti*, de offic. Ordinar. in 6.

XXVI. Vigeſimaſecundà ſuſpenditur per triennium à Beneficiis quæ poſſidet in Eccleſia, de cujus electione agitur, compromiſſarius ſcienter eligens indignum ad Epiſcopatum, c. *Si compromiſſarius*, de elect. in 6.

XXVII. Vigeſimatertia eſt adverſus quoſvis eligentes indignum ad Epiſcopatum aut ad inferiora Beneficia, quibus annectitur cura animarum; qui pariter ſuſpenduntur triennio à Beneficiis, c. *Cum in cunctis*, de elect. in 6.

XXVIII. Vigeſimaquarta ſuſpendit eadem pœnâ eos qui electionem aut poſtulationem impugnant, ſed in probatione deficiunt obiicientes quæ probare non poſſunt, d. c. *Si compromiſſarius*, de elect. in 6.

XXIX. Vigeſimaquinta in electores Epiſcoporum, qui ſi infra octo dies poſtquam commodè potuerint, præſentationem electo culpabiliter non præſentaverint, ſuſpenduntur triennio à Beneficiis quæ in eadem Eccleſia poſſident, c. *Cupientes*, §. *Cæterùm*, de elect.

XXX. Vigeſimaſexta contra illos qui per abuſum ſecularis Poteſtatis contra canonicam libertatem præſumpſerint aliquem ad Eccleſiaſticam præbendam eligere: hi namque per triennium ſuſpendendi ſunt à Beneficiis & Officiis; & hac vice privantur eligendi poteſtate; & conſequenter electus ab eis non habetur pro electo, c. *Quiſquis*, de elect.

XXXI. Vigeſimaſeptima in conferentes vel recipientes illorum Beneficia qui pro ſuis negotiis ad Romanam Curiam acceſſerunt, aut aliqua negotia in ea gerunt. Hi ſuſpenduntur ab Officio ſimul & Beneficio, extrav. 3. de privil. Quæ ſuſpenſio reſervatur Epiſcopo.

XXXII. Vigeſimaoctava ſuſpenſio in exercentes munus Conſervatoris, ſi ſe intromittant ſcienter de aliis quàm de manifeſtis inju-

riis & violentiis, aut ſuam poteſtatem ad alia quæ judicialem indaginem requirunt ſcienter extendant, c. ult. de offic. deleg. in 6.

XXXIII. Vigeſimanona Judicem Eccleſiaſticum non Epiſcopum ſuſpendit per annum ab executione Officij, qui facit injuriam contra juſtitiam & conſcientiam parti litiganti amore, odio, vel pretio, c. *Cum æterni*, de ſent. & re judic. in 6.

XXXIV. Trigeſima contra Judicem excommunicantem ſine ſcriptura aut ſine cauſæ expreſſione, vel qui requiſitus non tradit copiam ſcripturæ intra menſem: hic ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, & à Divinis Officiis per menſem, c. *Cum medicinalis*, de ſent. excom. in 6. Præterea cenſurâ interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ligatur per menſem Judex Eccleſiaſticus excommunicans ſine monitione & teſtibus, cap. *Sacro*, de ſent. excom. & cap. 1. de ſent. excom. in 6. Hæc tamen ſuſpenſio non attingit Epiſcopos, ut admonet Gloſ. in d. c. 1. v. *Judicum*. Nam ut ait c. *Quia periculoſum*, eod. tit. in 6. nulla conſtitutio aut ſententia ſuſpenſionis vel interdicti ligat Epiſcopos, niſi ſpecialiter hos exprimat.

XXXV. Trigeſimaprima ſuſpendit ab Officio & Beneficio Viſitatores recipientes in viſitatione pecuniam aut munera, donec intra menſem reſtituerint duplum eidem Eccleſiæ à qua receperunt, non obſtante quavis remiſſione, c. *Exigit*, de cenſib. in 6.

XXXVI. Trigeſimaſecunda non ſolùm contra eum qui præſumit coram multitudine hominum diſputare de Conceptione Virginis Mariæ in alterutram partem, ſive aſſerendo, ſive negando; ſed etiam contra quencunque eſt qui præſumit de hac ipſa quæſtione cujuſvis aut pietatis aut neceſſitatis prætextu vulgari linguâ ſcribere vel dictare. Hic enim ſi eſt in ſacris, ſuſpenditur à divinis, necnon privatur ipſo jure omni gradu & dignitate, & ad ſimilem redditur inhabilis; iſque à ſolo Papa diſpenſari poteſt ex Bulla Pij V. quæ incipit *Super ſpecula*. Deinde Gregorius XV. ſub iiſdem pœnis prohibuit ne quis audeat in publicis concionibus, lectionibus, concluſionibus & aliis quibuſcunque actibus publicis aſſerere Beatiſſimam Virginem Mariam fuiſſe conceptam in peccato originali: declarans tamen ibidem ſe per hoc nullatenus intendere reprobare aut præjudicium inferre opinioni aſſerenti conceptam fuiſſe in peccato originali. Præterea ad evitanda ſcandala & rixas quæ naſcebantur ex prædicta opinione, prohibet ſub iiſdem pœnis, ne quis palam, etiam in ſcriptis aut ſermonibus privatis audeat aſſerere Beatiſſimam Virginem fuiſſe in peccato originali conceptam: & ne quiſquam alio vocabulo quàm Conceptionis utatur circa feſtum Conceptionis Virginis Mariæ.

XXXVII. Trigeſimatertia ſuſpenſio ab Ordinibus & Dignitatibus eſt in illos qui ſponte jurant de tenendo ſchiſmate, c. 1. de ſchiſmat.

XXXVIII. Trigeſimaquarta in Clericos notorios concubinarios

qui

qui incurrebant ſuſpenſionem totalem, quæ perdurabat quandiu Clericus in eo delicto permanebat, c. *Si qui ſunt*, diſt. 81. c. *Quæſitum*, de cohabit. cler. & mul. Et prohibent c. *Nullus*, & c. *Præter*, diſt. 32. audiri Miſſam notoriè concubinarij Sacerdotis. Prædictam tamen pœnam per non uſum abolitam fuit deinde ſequuta Tridentini Concilij ſanctio ſeſſ. 25. cap. 14. de refor. decernens ut ſi Clericus concubinarius à Superioribus monitus non deſtiterit, tertia parte mulctetur proventuum Beneficiorum ſuorum & penſionum. Si verò ſecundò admonitus non paruerit, privetur integris proventibus Beneficiorum & penſionibus Eccleſiaſticis, & inſuper ipſorum Beneficiorum adminiſtratione quoad Ordinarius arbitrabitur. Et ſi ita ſuſpenſi nihilominus fœminas à ſe non expellant, aut cum eis verſari pergant, tunc Beneficiis, portionibus & penſionibus priventur in perpetuum, & inhabiles ad talia impoſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem à Superioribus, cùm eis viſum fuerit, ex cauſa diſpenſatum fuerit. Sed ſi Clericus poſtquam fœminam ſemel dimiſerit, intermiſſum conſortium cum ea vel altera repetat, præter prædictas pœnas excommunicationis gladio plectatur, cujus executionem nulla poſſit appellatio aut exemptio ſuſpendere. Clericos verò concubinarios ac fornicarios, qui Beneficia vel penſiones Eccleſiaſticas non habent, jubet juxta delicti perſeverantiam & qualitatem ab Epiſcopo pœnâ carceris, ſuſpenſione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliiſve modis juxta ſacros Canones puniri.

CAPVT XVII.

Suſpenſiones latæ contra Epiſcopos, Conventus & Capitula.

I. EPiscopi, Abbates & Prælati Religionum promoti ab Apoſtolica Sede adminiſtrationem ſuarum Eccleſiarum ſubeuntes abſque literis authenticis ejuſdem Sedis ſuſpenduntur à perceptione fructuum earundem Eccleſiarum, extrav. 1. de elect. inter communes. Capitula verò harum Eccleſiarum quæ illos ſine literis admittunt, ſuſpenduntur à Beneficiis, donec à Papa gratiam obtineant, d. extrav. 1.

II. Epiſcopus conſecrationem accipiens ab excommunicatis, ſuſpen-

ſis aut interdictis (intellige vitandis juxta extravag. *Ad evitanda*) ſuſpenſus eſt à Pontificalibus, c. *Gratia*, 1. quæſt. 1. & cap. 1. & 2. de ſchiſmat.

III. Epiſcopus non ſervans Extravagantem 2. de elect. Joannis XXII. circa perceptionem fructuum primi vel ſecundi anni ſui Epiſcopatus, ſuſpenditur à Pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ, donec reſtitutio fiat.

IV. Suſpenditur à Pontificalibus Epiſcopus conferens Ordines aut primam Tonſuram extraneo abſque proprij Epiſcopi licentia: Clericus autem recipiens eſt ſuſpenſus ab Ordine ſuſcepto ad arbitrium proprij Epiſcopi. Concil. Trident. ſeſſ.6. cap.5. de reform. & ſeſſ.23. cap.8.

V. Epiſcopus ordinans in aliena diœceſi ſine expreſſa licentia Ordinarij loci, aut ordinans de illius licentia perſonas non ſubditas, ſuſpenditur à Pontificalibus. Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 2. & ſeſſ. 23. cap. 8.

VI. Ordinans Religioſum non profeſſum ſuſpenſus eſt per annum à collatione Ordinum quos ei contulit, ex Bulla Pij V. quam refert Navarra cap. 22. n.158. Excipiuntur novitij Societatis Jeſu qui in eâ vota ſimplicia ediderunt, per Bullam Gregorij XIII.

VII. Monachum ſine Abbatis licentia ordinans ſuſpenditur à communione aliorum Epiſcoporum, c.fin. diſt.58.

VIII. Qui bigamum ordinat, vel publicum pœnitentem ſuſpenditur à celebratione Miſſæ per annum, c. *Nullus*, diſt.55.

IX. Pari ſuſpenſione punitur injuſtè ordinans invitum, cap. 1. & 2. diſt. 74.

X. Ordinans Sacerdotem indignum ſuſpenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, c. *Si qui Epiſcopi*, 1.q.1.

XI. Conferens Tonſuram illiterato ſuſpenſus eſt per annum à collatione Tonſuræ, cap.fin.de temp.ordin. in 6. Illiteratus in hac materia ille eſt qui neſcit legere & ſcribere: hæc enim requirit Concilium Trident. in collatione primæ Tonſuræ, ſeſſ. 13. cap.4. Eadem ſuſpenſione ligatur conferens Tonſuram infanti qui nondum ſeptennium implevit, d. cap. fin.

XII. Qui duos Ordines ſacros eodem die vel duobus immediatis confert, ſuſpenditur ab utriuſque Ordinis collatione, c.*Literas*, de temp. ordinat.

XIII. Sacerdotalem Ordinem indigno ſcienter conferens, ſeu ſuſpenſo ab illius Ordinis receptione, ſuſpenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, c. *Si qui Epiſcopi*, 1.q.1.

XIV. Epiſcopus Ordines conferens cum pacto ut ordinatus non petat alimenta in defectum Beneficij aut patrimonij, ſuſpenditur triennio à collatione Ordinum, c.penult. de ſimonia.

XV. Conferens

X V. Conferens ſimoniacè Ordines aut Tonſuram ſuſpenditur non modò à collatione Ordinum & Tonſuræ per triennium, d. c. penult. ſed etiam à Pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ, ex Bulla Sixti V.

X V I. Epiſcopus confirmans & conſecrans electum in Epiſcopum poſtquam appellatum fuit ad Apoſtolicam Sedem, ſuſpenditur per annum à confirmatione & conſecratione Epiſcoporum, c. *Provida*, de elect. in 6.

X V I I. Si debitam diligentiam Epiſcopus non adhibuerit circa proceſſum electionis & perſonam electi ad curam animarum, ſuſpenditur à facultate confirmandi primum illius ſucceſſorem, & à proprio Beneficio, c. *Nihil*, de elect.

X V I I I. Epiſcopus aut quicunque alius Beneficiorum collator, qui Beneficij reſignationem contra præſcriptum Bullæ Pij V. quæ eſt in ordine 58. editaque anno 1568. admittit, ſuſpenditur à collatione, præſentatione, electione, confirmatione, reſtitutione, donec à Papa abſolv atur.

X I X. Accipiens Epiſcopus viſitans ſive in pecunia, ſive in victualibus ultra id quod ſibi debetur, ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ donec duplum reſtituat, nihil obſtante quavis remiſſione, c. *Exigit*, de cenſib. in 6.

X X. Epiſcopus commiſſarius vel delegatus in cauſa alienationis rerum Eccleſiaſticarum, ſi per gratiam, timorem, aut ſordes in detrimentum Eccleſiæ utatur commiſſa ſibi poteſtate, ſuſpenditur per annum ab executione officii, itaut ſi damnabiliter ſe Divinis ingerat, irregularitatem incurrat quam ſolus Papa tollere poſſit, juxta Extravag. Pauli I I. quæ incipit, *Cùm omnibus judicii.*

X X I. Epiſcopi in cauſis Fidei abutentes Inquiſitorum officio ſuſpenſi ſunt per triennium ab officio. Clem. 1. §. *Verùm*, de hæret. Abuti autem contingit ſive injuſtè & contra conſcientiam omittendo procedere ex officio per gratiam, amorem aut commodum temporale; aut procedendo per malitiam & calumniam vexationem innocentibus inferendo.

X X I I. Epiſcopi aliique Prælati, ſive ſeculares, ſive regulares, procurantes ut Clerici capiantur à Dominis temporalibus ad hoc ut Beneficia reſignent, aut citati ad Apoſtolicam Sedem accedere nequeant, præter excommunicationem ob violentam manuum injectionem, ſuſpenduntur per triennium à fructibus ſuarum Eccleſiarum. Reliquis verò inferioribus Clericis imponitur privationis pœna omnium Beneficiorum. Clem. 2. de pœnit.

X X I I I. Epiſcopus relaxans pœnas ſancitas contra incendiarios ſuſpenditur per annum ab officio Epiſcopali, c. *Peſſimam*, 23. q. 8.

X X I V. Quivis Epiſcopus alienans bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut piorum locorum ſine Papæ licentia ſuſpenditur ab ingreſſu

Eccleſiæ. Sed ſi poſt ſex menſes non reſipuerit, ſuſpenditur ab adminiſtratione temporali & ſpirituali ſuæ Eccleſiæ. Eadem ſuſpenſio extenditur ad Abbates; alij verò his inferiores ligantur excommunicatione, c. *Ambitioſæ*, de reb. Eccleſ. non alien. in extrav. com.

XXV. Suſpenduntur pariter ab officio & adminiſtratione rerum temporalium Eccleſiæ ipſius gravatæ Epiſcopi & alij Prælati qui bona immobilia commiſſarum ſibi Eccleſiarum laicis ſubjiciunt ſine Capituli conſenſu & ſpeciali Sedis Apoſtolicæ facultate, exceptis caſibus in Jure permiſſis, c. *Hoc conſultiſſimo*, de reb. Eccleſ. non alien. in 6.

XXVI. Epiſcopus qui primà vice Monaſteria Monialium ſine neceſſitate ingreditur, ſuſpenſionem incurrit ab ingreſſu Eccleſiæ. Secundâ vice ſuſpenditur à Divinis. Tertiâ vice excommunicatione ligatur per Conſtitutionem Gregorij XIII. anni 1572. quæ incipit, *Deo ſacris virginibus*.

XXVII. Epiſcopi qui limina Apoſtolorum non viſitant ſingulis trienniis, ſi ſint de Italia, ſive per ſe, ſive in caſu quo impedimento detineantur, per alium ſui loco ſubſtitutum; ſi autem ſint de Gallia, Germania vel Hiſpania, aliâve regione Europæ, ſingulis quadrienniis; ſi autem de remotioribus locis longius conceditur tempus, incurrunt ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ, perceptione fructuum & adminiſtratione temporalium & ſpiritualium, ex Bulla Sixti V. de viſitandis liminibus Apoſtolorum, quæ non recipitur niſi fortè in partibus Italiæ.

XXVIII. Epiſcopus qui poſt Concilium Provinciale infra ſex menſes Clerum non convocat ut ei referat geſta in Concilio, ſuſpenditur per Concilium Toletanum, c.fin.diſt.8. Sed nec in ipſa Hiſpania recipitur ea ſuſpenſio.

XXIX. Negligens Epiſcopus adversùs ſimoniacos procedere ſuſpenditur duobus menſibus ab officio, c. *Quidquid*, 1.q.1.

XXX. Permittens Epiſcopus uſurarios publicos alienigenas conducere domos in ſuis terminis ad exercendum fœnus, eſt ſuſpenſus ab Officio & Beneficio donec illos expulerit, c. *Vſuras*, de uſur. in 6.

XXXI. Denique de Epiſcopis in univerſum hoc tenendum, ipſos nulla ſuſpenſionis aut interdicti inflictivâ conſtitutione aut ſententiâ ligari, niſi ſpecialiter exprimantur, ex Generali Concilio Lugdunenſi in c. *Quia periculoſum*, de ſent. excomm. in 6.

XXXII. Nunc recenſendæ ſunt ſuſpenſiones Juris quæ Conventus & Capitula attingunt. Suſpenduntur Capitula Eccleſiæ vel Monaſterij quæ Epiſcopum aut Prælatum religioſum à Sede Apoſtolica proviſum recipiunt ſine ejuſdem Sedis literis, aut illi obediunt. Hæc ſuſpenſio eſt à Beneficiis, extrav.1. de elect.

XXXIII. Capitula & Collegia quæ Sede Cathedrali, Collegiata vel Regulari vacante occupant vel dilapidant bona ad Prælatum defunctum,

ctum, vel ad ipſam Eccleſiam, vel ad ſucceſſores pertinentia, ſuſpenduntur ab Officio & Beneficio, donec plenè reſtituerint, c. *Quia*, de elect.

XXXIV. Conventus etiam & Capitula quæ directè aut indirectè aliquid accipiunt vel petunt ob receptionem alicujus in Religionem, aut poſt illam, incurrunt ſuſpenſionem totalem tam ab Officio quàm à Beneficio reſervatam Papæ, ſive accipiant pecuniam ſive cibaria, paſtus, jocalica, prandium, cœnam, ſive alia etiam ad pium cultum pertinentia. Clement. *Sanè*, de ſimon.

XXXV. Capitula aut ſingulæ perſonæ reſignationem Beneficiorum admittentes extra caſus & formam Bullæ Pij V. quæ incipit, *Quanta Eccleſia*, incurrunt ſuſpenſionem à collatione, præſentatione, & inſtitutione. Et Capitulum faciens contra iſtam ſuſpenſionem afficitur ſuſpenſione à divinis Papæ reſervata.

XXXVI. Nunc de ſingulis Religioſis qui ſuſpenſionem contrahunt. Prælatus Prædicatorum aut Minorum, aut alterius Ordinis Mendicantium qui aliquem admiſit ad profeſſionem nondum expleto probationis anno, incurrit ſuſpenſionem, c. *Non ſolùm*, de regularib. in 6.

XXXVII. Religioſi qui ad Ordines ſacros nondum factâ profeſſione promoventur ſuſpenſi ſunt ab Ordinum ſusceptione, juxta Bullam Pij V. quæ eſt 74.

XXXVIII. Religioſus apoſtata ſi Ordinem ſacrum dum in apoſtaſia remanet ſuſcipiat, ſuſpenſus eſt ab eodem Ordine, & ab aliis ſuſcipiendis, donec per Summum Pontificem diſpenſetur, c. fin. de Apoſtatis. Idemque jus eſt ſi idem apoſtata tranſierit invalidè in aliam Religionem, & in ea ſacrum Ordinem ſumpſerit.

XXXIX. Suſpenduntur quoque Religioſi, ſive mares, ſive fœminæ, ſive Ordinum Militarium, præſidentes Monaſteriis, Prioratibus, Eccleſiis & Adminiſtrationibus quibuſcunque, qui jura redditus harum Eccleſiarum, Monaſteriorum, Adminiſtrationum alicui conceſſerint ad vitam recipientis aut ipſius concedentis, ſive ad certum tempus, pecuniâ etiam inde receptâ. Hi ſuſpenſi ſunt ab Officio, & conceſſio invalida eſt. Hæc tamen limitanda niſi neceſſitas aut utilitas horum locorum ſeu Eccleſiarum id exigat, & hoc fiat de conſenſu Conventus, aut ſi Conventum non habeat, de conſenſu Prælati ſuperioris. Clement. 1. de rebus Eccl. non alien. Hîc tamen non comprehenduntur venditiones fructuum, aut locationes ad breve tempus, quale non cenſetur trium annorum, ut in ſimili patet ex extrav. *Ambitioſæ*, Pauli II. eod. tit.

XL. Religioſi iniquè uſurpantes aut defraudantes Eccleſias circa decimas eis debitas, eaſque ſibi uſurpare præſumentes ſine rationabili cauſa vel privilegio, ſi requiſiti non deſiſtant intra menſem, vel de uſurpatis vel retentis non ſatisfaciant intra duos menſes, ſuſpenſi ſunt ab Officiis, Adminiſtrationibus & Beneficiis ſuis, donec deſtiterint & ſatisfecerint. At ſi

nec Officia, nec Beneficia, nec Adminiſtrationes habeant iſti Religioſi ligantur vinculo excommunicationis, à qua ſolvi non poſſunt donec ſatisfecerint. Clement. 1. de decimis.

XLI. Prælati Religionum ad quos occaſione exceſſuum Religioſorum ſuorum aliquid pervenerit, ſuſpenduntur uſque ad debitam ſatisfactionem, niſi intra menſem poſtquam requiſiti fuerint, ſatisfecerint Eccleſiis & perſonis damnificatis. Clement. 1. de privileg. Exceſſus autem ibi tres prohibentur. Primus eſt retrahere teſtantem à legatis faciendis Eccleſiis Matricibus. Secundus eſt retrahere teſtatorem à debitis perſolvendis. Tertius procurare ut legata, debita, vel malè ablata incerta dentur ſibi aut aliis ſingularibus perſonis ſui Ordinis, vel Conventibus, in eorum quibus debentur præjudicium. Eadem Clementina ſuſpendit Prælatos Religioſorum qui non ſatisfaciunt damno illato alteri Prælato à ſuis ſubditis prædicando in concione indiſcretas Indulgentias, retrahendo laïcos ne ad Parochiam accedant, vel abſolvendo ſine privilegio à reſervatis Epiſcopo aut Papæ, d. Clement. 1.

XLII. Confeſſarij Religioſi ſcienter omittentes conſcientiam facere confitentibus ſibi pœnitentibus de ſolvendis decimis poſtquam à Rectoribus Eccleſiarum de hoc admoniti fuerunt, ſuſpenduntur ab Officio prædicandi donec eiſdem pœnitentibus conſcientiam de hoc fecerint cùm primùm commodè potuerint. Quod ſi hi Confeſſarij eo pacto ſuſpenſi concionari audeant, ligantur excommunicatione. Hæc decernit Clem. *Cupientes*, de pœnis.

XLIII. Abbates aliique quicunque, licèt exempti, incurrunt ſuſpenſionem ab Officio & Beneficio per annum ſi literas dimiſſorias aliis quàm ſuis ſubditis Regularibus concedant. Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 10. ad fin.

XLIV. Monachus niger ſancti Benedicti non utens habitu & veſtitu ad formam præſcriptam, ſi ſit Abbas aut Prior Abbatem non habens, ſuſpenditur à collatione Beneficiorum & Ordinum per annum; ſi inferior habens aliquam adminiſtrationem, eadem privatur per annum: ſi nullam habeat, inhabilis efficitur ad adminiſtrationem vel ad Beneficium intra annum percipiendum. Eadem ſuſpenſio, ſed duplicato tempore extenditur ad eoſdem Monachos qui venationi vel aucupationi clamoroſæ, aut aliàs cum canibus & avibus ex propoſito interfuerint. Clement. 1. de ſtat. monach.

XLV. Religioſi in matrimonium conjungentes aut benedicentes ſponſos alienæ Parœciæ abſque facultate proprij Parochi vel Ordinarij, ſuſpenſi ſunt ab officio donec ab Ordinario Parochi obtineant abſolutionem, ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. Utrum verò præter hanc ſuſpenſionem incurrant excommunicationem latam in Clement. 1, de privileg. affirmat Navarrus tom. 1. conſil. 1. de pœnis, lib. 5. Plures tamen negant, Henriquez, Sairus, Bonacina, Filliucius Rebellus; tum quia non præſumitur

præſumitur voluiſſe Concilium duplicem velle contra dictum Prophetæ conſurgere tribulationem,& bis punire in idipſum : & videtur in Jure reprobari,c. *De cauſis*, §. *Illis*, de offic. jud. deleg. ſed potiùs veterem pœnam, eamque fortaſſe dudum exoletam in hanc novam commutare, idque ita declaratum ſcribunt à ſacra Cardinalium Congregatione.

XLVI. Advertendum tamen, non omnes qui præfata ſub ſuſpenſione prohibita faciunt, hanc incurrere pœnam. In hoc enim omnes Canoniſtæ conveniunt, ad incurrendam aliquam cenſuram, ſive excommunicationis, ſive ſuſpenſionis, ſive interdicti duo neceſſariò requiri; peccatum mortale, præterquam in minori excommunicatione; & præterea contumaciam contra prohibitionem Eccleſiæ: quo fit ut ſi ignorantia vel indeliberatio excuſet à mortali, eadem quoque excuſet ab incurrenda cenſura. Et inſuper ſi quis ſciens divinam prohibitionem, & eam violando peccet mortaliter., nullatenus tamen incurret cenſuram ullam ſi eam prorſus ignoraverit. Etenim contumacia contra Deum ſufficit quidem ad mortale peccatum, ſed non ſufficit ad cenſuram incurrendam,niſi interveniat ſimul contumacia in Eccleſiam, quæ nulla eſt in iſtiuſmodi ignorante. Hæc tamen ignorantia cùm ſit Juris non præſumitur in externo & contentioſo foro, quanvis excuſet omninò in conſcientiæ foro. Hinc fit ut multi qui in caſus cenſurarum inciderunt, nullâ opus habeant diſpenſatione aut rehabilitatione ad Officia & Beneficia apud Deum; qui tamen iiſdem opus habent ad ſui tutelam & exceptionem in externo foro, ſi quis eos in externo foro divexare aggrederetur, titulo incapacitatis aut devoluti.

XLVII. Hoc inſuper memoriæ commendandum, poſſe Epiſcopum abſolvere ab omni ſuſpenſione, etiam eâ quæ Papæ reſervata alioquin eſſet, ſi ſit occulta, necdum ad forum contentioſum deducta: quod etiam obtinet jus in aliis cenſuris,atque etiam in irregularitatibus ex delicto natis, excepto voluntario homicidio, ex Tridentini Concilij conceſſione ſeſſ. 24. cap. 6.

CAPUT XVIII.

De depoſitione & degradatione.

I. DEPOSITIO quidem & degradatio commune quidem hoc habent cum cenſuris, ut ſint pœnæ ſpirituales per quas homo baptizatus privatur uſu aliquorum ſpiritualium: ſed tamen hoc intercedit diſcrimen, quia cenſuræ ex ſui inſtitutione poſſunt auferri poſita reſipiſcentia & emendatione delinquentis; depoſitio verò & degradatio carent ſpe remiſſionis.

II. Depoſitio vocatur degradatio verbalis; eaque eſt ſententia Eccleſiaſtica quâ perſona Eccleſiaſtica privatur omni Officio & Beneficio in perpetuum, non amiſſo tamen clericali privilegio. Hîc ſermo eſt de totali depoſitione; nihil enim repugnat decerni partialem depoſitionem quæ privet Officio, ſed non Beneficio; aut quæ Beneficio privet, ſed non Officio; aut quæ altero horum privet in parte, non in toto. Degradatio verò actualis ſeu realis eſt pœna Eccleſiaſtica, quâ perſona Eccleſiaſtica privatur omni non tantùm Beneficio & Officio, ſed etiam clericali privilegio ſine ulla ſpe diſpenſationis aut rehabilitationis, & cum externa ſolennitate canonica, qualis deſcribitur in Pontificali, & in c. *Degradatio*, de pœnis in 6. & in c. *Novimus*, de verb. ſignif. Ante ipſum quoque Tridentinum Concilium unus ſufficiebat Epiſcopus ad degradationem hæretici, modò aſſiſterent Abbates & graves atque literati viri Eccleſiaſtici. Itaque hoc ampliùs habet degradatio ſupra totalem depoſitionem, quòd privat ipſo quoque gradu & privilegio clericali, & addit externa quædam ſolennia. Hæ verò ſolennitates requirunt præſentiam ejus qui degradatur: cùm tamen depoſitio fieri poſſit abſentis rei contumacis, c. *Veritatis*, de dolo & contum.

III. Concilium Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. abrogat Jus antiquum quod præter proprium Epiſcopum ſex alios requirebat Epiſcopos ad condemnationem Sacerdotis, & tres ad condemnationem Diaconi, c. *Felix*, & c. *Si autem*, 15. quæſt. 7. Concilium autem Tridentinum ſtatuit fieri poſſe degradationem à proprio Epiſcopo vel ejus Vicario Generali aſſiſtentibus ad Presbyteri degradationem ſex Abbatibus uſum mitræ & baculi ex privilegio Apoſtolico habentibus, ſi reperiri & commodè intereſſe poſſint; alioqui horum defectu aliis perſonis in dignitate Eccleſiaſtica con-

ſtitutis

ſtitutis : ad Diaconi autem vel Subdiaconi degradationem tribus aſſiſtentibus qualificatis ut ſuprà.

IV. In eo etiam differunt actualis degradatio & verbalis depoſitio, quia is qui per ſententiam Epiſcopi fuit actu degradatus, non poteſt per Epiſcopum reſtitui, modò juſta & valida fuerit degradatio & petatur reſtitutio de gratia, non de jure : quia excidit omninò à clericali privilegio & canonis & fori Eccleſiaſtici quiſquis validè fuit degradatus, & tranſlatus eſt in forum laïcum, neque privilegio canonis gaudet : adeout qui eum percuſſerit non alias incurrat pœnas quàm ſi laïcum percuſſiſſet. Cumque Canones ſtatuant hanc abdicationem excludere omnem ſpem reſtitutionis, ſequitur ut reſtitui non poſſit niſi per ſupremæ, hoc eſt Apoſtolicæ poteſtatis diſpenſationem. Sed ubi convinceretur fuiſſe immeritò degradatum, poteſt ab ipſo Epiſcopo in priſtinum ſtatum reſtitui, ut colligitur ex c. *Epiſcopus Presbyter*, 11. quæſt. 3. Simpliciter autem, ſimulque juſtè & validè depoſitum, ſed emendatum & pœnitentem poteſt ordinarius Epiſcopus reſtituere, c. *Si Clerici*, de judiciis. Imò & Capitulum Sede vacante, cùm ſit iſta diſpenſatio non ordinis, ſed tantùm juriſdictionis actus. Hæc verò reſtitutio intelligenda eſt ſine ullo eorum præjudicio qui priſtinis illius qui juſtè depoſitus fuerat Beneficiis proviſi ſunt, ſi ea juſto titulo poſſideant. Præclarè enim dicit c. *Quanvis*, de reſcriptis in 6. reſtitutionem intelligendam fieri ſine juris alieni præjudicio.

CAPUT XIX.

De irregularitatibus in genere, & de illis in ſpecie quæ exurgunt ex defectu.

I. VIAM ad Ordines & Beneficia præcludunt irregularitates. Eſt verò irregularitas canonicum impedimentum Ordines ſuſcipiendi aut ſuſceptos exercendi. Eaque duplex eſt, vel enim ex defectu procedit, vel ex delicto.

II. In univerſum irregularitas non modò Tonſuræ & Ordinum ſuſceptionem impedit, ſed etiam uſum horum antè ſuſceptorum, c. *Curandum*, & c. *Si cujus uxorem*, diſt. 34. & cap. fin. de temp. ordin. Quinetiam obſtat ſuſcipiendis Beneficiis, paritque incapacitatem

ad

ad ipſa, ſicut de cenſuris ſuperiùs admonui, c. *Poſtulaſtis*, de cler. excommunic. At verò ſubſequens irregularitas, ſicut de cenſuris quoque dictum eſt, non inducit Beneficij antea adepti vacationem, ex deciſione Rotæ 195. & communi Doctorum ſenſu, Gomez. tract. de expectativis, n. 60. Covarruviæ in c. *Alma mater*, 1. p. §. 7. n.4. not. 11. Bonacinæ de excom. diſp. 2. qu. 2. p. 4. n. 9. & tract. de irregularit. diſp. 7. q. 1. p.4.n. 8. Coninch diſp. 18. dub. 1. n. 5. Et probatur per c. *Ex literis*, de exceſſib. Prælat. ubi irregularis ex delicto homicidij (quæ certè irregularitas graviſſima & ſummè odioſa eſt) non judicatur ipſo facto depoſitus à ſuo Beneficio, ſed per Judicis ſententiam deponendus. Multò minùs igitur privatur Beneficio is qui citra culpam, ſed ex ſolo defectu, qualis eſt corporis ægritudo, contraxerit irregularitatem; ſed hoc ſolùm ne afflicto ſuperaddatur afflictio, curandum eſt Superiori ſi ſit curatum Beneficium, ut ei de Vicario provideatur cum aſſignatione partis fructuum Beneficij, c. *Ex parte*, & c. fin. de cler. ægrot. niſi velit ipſe Beneficiarius reſignare, hoc enim ei liberum eſt.

III. Cum irregulari ex defectu non poteſt Epiſcopus diſpenſare niſi uno aut altero caſu. Poteſt enim circa illegitimorum natalia diſpenſare ad ſolos minores Ordines, atque ad ſimplex, non verò ad curatum Beneficium, c. 1. de filiis presbyt. Atque ex conſuetudinis vi à pluribus Doctoribus aſſertæ poteſt cum bigamo ad minores & ad ſimplicia Beneficia diſpenſare, juxta ſanctum Thomam in 4. diſt. 27. q. 3. art. 3. Sylveſtrum v. *Bigamus*, qu. 7. Rotæ deciſ. 447. Azorium p. 2. lib. 3. cap. 5. & alios. At verò circa irregularitates ex delicto poſſunt Epiſcopi diſpenſare ſi delictum ſit occultum (excepto voluntario homicidio, quanvis occulto) & necdum fuerit deductum ad forum contentioſum, ut ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. His exceptis caſibus ad ſolum Summum Pontificem pertinet irregularitatum diſpenſatio.

IV. Porrò irregularitatum ex defectu novem ſpecies recenſentur. 1. Natalium in filiis illegitimis. 2. Libertatis in ſervis. 3. Obligationis ad ratiocinia. 4. Ætatis canonicè præſcriptæ circa Ordines & Beneficia. 5. Famæ. 6. Animi in dementibus. 7. Corporis. 8. Lenitatis. 9. Bigamiæ, quæ vel eſt vera in eo qui duas ſucceſſivè duxit uxores; vel interpretativa in eo qui duxit unicam, ſed viduam, aut quomodocunque ab altero vitiatam: aut cùm quis virginem quidem duxit, ſed poſt matrimonium adulterata eſt, ſi poſt adulterium maritus eam vel ſemel cognovit: ſi verò non cognovit poſt ejus adulterium, nulla inducitur irregularitas, c. *Si cujus*, & c. *Laici*, diſt. 34. His adde bigamiam ſimilitudinariam, ubi quis poſt ſolenne votum, ſive religioſæ profeſſionis, ſive ſacri Ordinis contraxit & conſummavit matrimonium, ſive validè ex Papæ diſpenſatione, ſive invalidè, c. *Quotquot*, 27. q. 1. & c. *Nuper*, & c. fin. de bigamis. At verò ſi vir conjugatus adulteretur, non ideo fit irregularis, ſicut

neque

neque ſi eam duxerit quam antea defloraverat. Itaque bigami non tam propter incontinentiam arcentur ab Ordinibus, quàm ob diſparitatem quam habent cum myſticis Chriſti & Eccleſiæ nuptiis, quarum imaginem nuptiæ Chriſtianorum referunt. Epheſ. 5. Per bigamiam enim tollitur illa conformitas, quatenus Eccleſia eſt unica & perpetua & incorrupta Sponſa Jeſu Chriſti. Huc ſpectant cap. *Maritum*, diſt. 32. & cap. *Curandum*, diſt. 24.

V. Non contrahitur bigamia niſi per completam omninò carnalem copulam. Si ſint igitur multa matrimonia rata, ſed unum ſolum conſummatum, non inducitur bigamia. Etſi namque matrimonium ratum ſit verum Eccleſiæ Sacramentum referens Chriſti cum Eccleſia unionem, non illam tamen refert quæ per Divini Verbi incarnationem facta eſt, ſed eam ſolam quæ ex gratia & charitate reſultat.

VI. Natalium defectus ipſo jure removetur per religioſam profeſſionem, fitque ut profeſſus illegitimè natus capax evadat ſacrorum Ordinum, ſed non Prælaturarum; adhuc enim arcetur tam à Prælaturis Regularibus, quàm ab Epiſcopali dignitate, c. 1. de fil. presbyt. Moniales etiam illegitimè natæ non poſſunt eligi Abbatiſſæ niſi ex Apoſtolica diſpenſatione. Navarrus cap. 27. n. 201. & comment. 2. de Regularib. n. 60. Sanchez in Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 5. n. 19. & 20. Barboſa in Trident. ſeſ. 25. de regular. cap. 7. aliique quos ibidem teſtes adducit.

VII. Obligati ad publica ratiocinia, ut tutores, quæſtores, curatores, publici adminiſtratores, ſunt irregulares, c. *Præterea*, diſt. 51. & tot. tit. de obligat. ad ratiocin.

VIII. Irregularitati ex animi defectu locus eſt in energumenis ſeu arreptitiis, c. *Clerici*, diſt. 33. in dementibus quoque, in epilepticis, in lunaticis, c. *Maritum*, diſt. 33. Qui omnes ſi antea non fuerant ordinati excluduntur in perpetuum ab Ordinibus, quantumvis conſtet eos poſtea liberatos fuiſſe, d. c. *Maritum*. Conſuetudine tamen paſſim recepta non ſolent computari ad irregularitatem epileptici affectus qui acciderunt ante completum decimumquartum ætatis annum, neque eorum haberi ſolet ratio qui annis infantiæ contigerunt: alioqui magna Clericorum & Sacerdotum pars eſſet irregularis; in teneris enim annis hos affectus permultis contingere, qui deinde provectiores ad ſacros Ordines indiſcriminatim accedunt, docet experientia. Aitque Hippocrates aphor. 7. ſect. 5. *Epilepſia ante pubertatem amotionem recipit, poſt vigeſimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem uſque.* Idemque aphor. 28. ſect. 3. *Plurimi* (inquit) *pueriles morbi alij intra dies quadraginta, nonnulli intra ſeptem menſes, quidam intra annos ſeptem, alij ipſis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis cum menſtrua erumpunt ſoluti fuerint, inveteraſcere conſueverunt.* Zachias qui Medicinam Romæ cum magna doctrinæ fama profitebatur, hac

de re conſultus ſic reſpondet conſil. 59. Eum qui gravi, non autem levi epilepſia pluries etiam poſt puberes annos correptus eſt, non tamen eſſe irregularem, & poſſe ſine diſpenſatione ordinari, ſi aliquot annorum ſpatio ſymptoma non recurrerit. Ibidemque ſuadere conatur Canones qui contrarium decernere videntur, intelligendos eſſe de fœda & gravi epilepſia quæ poſt pubertatem eſt ferè inſanabilis. Sed Zachiæ refragamur, & tutius eſſe ducimus, & Canonum præſcriptis eſſe conformius, omnes verè epilepticas affectiones quæ poſt pubertatis annos contingunt irregularitati aſcribere: exiguam tamen aut nullam habendam eſſe rationem earum quæ impuberibus contigerunt.

IX. Si verò legitimè ſacris initiato ægritudo epileptica ſupervenerit, hic poterit ſuſceptos Ordines exercere, dummodo iſtæ præcautiones adhibeantur. Primùm quidem ut integro anno epilepticum ſymptoma non recurrerit; idemque ferendum judicium de amentia & de infeſtatione dæmoniaca, c. *Communiter*, diſt. 33. Prædicto c. *Communiter*, diſt. 33. videtur adverſari c. *Nuper*, 7. q. 2. ubi Papa requirit ſolùm triginta dies ad explorandum epilepticum morbum. Sed Gloſſa rectè ambos Canones conciliat ut requiratur annus ubi conſtat de præterito epileptico caſu: ſed ſi non conſtet, ſed ſolùm dubitetur, ſufficit exploratio dierum triginta; etenim Canon *Nuper*, diſertè exprimit rem eſſe in dubio, & aſſeverantet negari ab eo circa quem lis ventilabatur. Nec deſunt qui requiri utrumque tempus aſſerant, ut ſcilicet non antè decurrere incipiat annus, niſi poſt decurſum triginta dierum: ſed ſufficit annus ab ultimo acceſſu computatus ubi de ægritudine conſtat; & ſufficiunt triginta dies ad experiendum ubi de re non conſtat, juxta gloſſam utriuſque Canonis.

X. Sanè ſi quis nondum eſt ab epileptica ægritudine prorſus liberatus, ſed rariùs eâ corripi ſolet, ut ſemel in menſe cadendo in terram, ſi id fiat ſine ullo clamore, ſpumarum emiſſione, & corporis horrenda agitatione, hic poterit ſacrum celebrare, adjuncto ſibi altero Sacerdote jejuno qui ſacrum perficiat, ſi fortè celebrans poſt inchoatum Canonem corriperetur, d. c. *Nuper*.

XI. Irregularis eſt qui ſe caſtrari permiſit ob cantum; quod etiam illicitum eſt. Sed ſi permiſit ex juſta ac licita cauſa, ut ſi ob curationem ingruentis morbi, non cenſebitur irregularis, c. *Si quis abſciderit*, & c. *Si quis ſe*, diſt. 55. & c. *Significaſti*, de corpor. vitiat.

XII. Ad animi defectum pertinent illiterati, c. *Illiteratos*, diſt. 36. & neophyti, ideſt qui ab idololatria vel Mahumetiſmo aut Judaïſmo recens converſi adultaque ætate baptizati ſunt, c. *Quoniam*, diſt. 48.

XIII. Defectus ille corporis cauſat irregularitatem, qui vel impedit uſum Ordinis, qualis eſt cæcitas; vel notabilem gignit deformitatem, ut eſt carentia viſûs in oculo ſiniſtro qui vocari ſolet oculus Canonis, ſi ex eo defectu neceſſe ſit ad legendum Canonem contorquere indecorè

vultum

vultum ad ſiniſtram partem. At ubi quis ita prævaleret oculo dextro ut ſine ulla indecentia poſſit Canonem de Altari legere, non eſſet cenſendus irregularis, ut docet Navarra cap.27. num. 199. Judicium autem infirmitatis aut deformitatis quoad irregularitatem inducendam vel non ad Epiſcopum pertinet, cap. 2. de corpore vitiatis. Innocentius in cap. 1. eod. titul. Sylveſter v. *Corpore vitiati*, quæſt.1. Navarra cap.27. num.200. aliique communiter.

X I V. Is qui ſuâ culpâ gravi, quanvis invitus aliquo membro mutilatus fuit, etiamſi ea membri privatio alioqui non cauſaſſet irregularitatem, quia vel occulta eſt, vel deformitatem gravem non cauſat, nec actum Ordinis impedit, eſt nihilominus irregularis, cap. fin. diſt.55. cujuſmodi ille cenſendus eſt cui in adulterio deprehenſo virilia in pœnam vel ultionem exciſa fuerint. Ugolinus, Navarrus, Avila & alij communiter.

X V. Habens corporis defectum impedientem ſuſceptionem Ordinis Sacerdotalis cenſendus eſt irregularis ad reliquos Ordines inferiores & ſacros, ex communiori ſententia Angeli, Ugolini, Navarræ, Avilæ, Bonacinæ: quanvis Paludanus, Sairus & alij pauci diſſentiant. Sed is qui poſt ſuſceptum Sacerdotium evaſit irregularis quoad Miſſæ celebrationem, ut ſi amiſit pollicem aut indicem aut oculos, poterit adhuc reliqua munia celebrare ad quæ ſupereſt ei habilitas, ut eſt confeſſionum auditio.

X V I. Irregularitatem ex defectu lenitatis patit homicidium voluntarium aut membri mutilatio, ſi ſine facientis culpa ſit, qualem facit Judex, apparitor, carnifex, dum ſuo juſtè funguntur officio; & accuſatores & teſtes in cauſa criminis, ſi mors aut mutilatio ſequatur; & milites in bello juſto vulnerantes & occidentes, c. *Si quis viduam*, diſt. 50. & c. *In Archiepiſcopatu*, de raptorib. & c. fin. ne cler. vel monach. in 6. & Clement. unica de homicid. Et olim Idacius & Ithacius Epiſcopi fuere condemnati in Eccleſia ex hoc uno quòd Priſcillianum impuriſſimum hæreſiarcham accuſaſſent apud Maximum Imperatorem, qui Priſcillianum capitali ſupplicio addixit, ut ſcribit Severus Sulpicius. Et Sanctus Auguſtinus epiſt. 54. Macedonio primariæ dignitatis viro rationes reddit cur ipſe illius clementiam interpellaverit, ne viri quidam nefarij ultimo quod commerebantur ſupplicio afficerentur, ſed mitiùs in illos animadverteret.

X V I I. Cæterùm licitum eſt & irregularitatis expers, ſi Sacerdos intendens flagitia reprimi, ſuadeat Principi ut legem ferat quâ certorum criminum rei morte digni plectantur capite; non enim per generalem iſtam proviſionem poteſt dici cauſa mortis niſi remota, ut patet ex c. *Delatori*, 5. quæſt. 6. Ita docent Ugolinus, Avila, Henriquez, Suarez, Filliucius, Bonacina. Poteſt quoque citra irregularitatem Confeſſarius recuſare abſolutionem Magiſtratui nolenti punire ex officio & ſecundùm leges flagitioſum quem lex jubet capitis damnari, modò generatim loquatur, ut

BBbb 2 puniat

puniat ſecundum legem, neque directe intimet mortis pœnam. Eadem ratione poteſt Confeſſarius reum urgere juridicè interrogatum, ut ſuum capitale crimen confiteatur Judici; fungitur enim hac in parte officio ſuo.

XVIII. Differunt autem laïci, aut etiam Clerici neque ſacri, neque Eccleſiaſticis præbendis addicti à Clerico ſacro vel beneficiario in cauſa mortis aut mutilationis ex jure licitæ: quia primi non peccant, licèt incurrant exinde irregularitatem. Iſti verò præter irregularitatem mortali etiam peccato ſe implicant, quia contra Canonum vetita faciunt in re gravi, c. *Sententiam ſanguinis*, ne clerici vel monachi.

XIX. Ut autem accuſator in materia criminis capitalis ſit ab hac irregularitate immunis, duæ conditiones exiguntur. Prima eſt ut accuſet de injuria ſibi ſuiſve rebus illata, non verò alteri. Secunda, ut expreſsè proteſtetur ſe nullam intendere capitis aut mutilationis pœnam, c. *Prælatis*, de homicid. in 6. Iſta verò proteſtatio ſi fiat à teſte nihil illi prodeſt, cùm ipſe interveniat in aliena cauſa: ſed prodeſt Clerico illum accuſanti qui ſuam violavit Eccleſiam, quia propriæ Eccleſiæ cauſa ad eum pertinet, nec eſt cenſenda ipſi aliena. Bonacina & alij communiter. Iidemque docent non eſſe irregularem illum qui cum dicta proteſtatione revelat patriæ proditionem, quia omnes ad hoc tenentur jure naturæ, & quia ad ſingulos pertinet ſalus patriæ communis, cùm ſingulorum & perſonas & fortunas comprehendat.

XX. Clerico teſtificari non licet in cauſa ſanguinis, c. *His à quibus*, 23. qu. 8. neque ad id ullo jure compelli poteſt. Sanè poteſt teſtificari ad innocentis oppreſſi liberationem, petitâ ſui Superioris licentiâ. Quanvis exinde præter ipſius teſtis intentionem ſequatur ut calumniator ultimo puniatur ſupplicio; id enim contingit per accidens. Teſtis enim qui abditam veritatem manifeſtavit, ſolam intendit innocentis rei liberationem, non verò ut ſupponimus accuſatoris pœnam. Hoc ſapienter docent Ugolinus, Avila, Sairus, Suarez, Filliucius, & qui hos allegat & ſequitur Bonacina de irregularitatibus diſp.7. qu.4. p.3. num.4. Atque ita nulla inde naſcitur irregularitas.

XXI. Laïcus Chirurgiam aut Medicinam exercens juxta ſuæ artis regulas non incurrit irregularitatem, etſi membrum receſet aut reſecari mandet; non enim eſt defectus lenitatis ſi pars adimatur ad totius conſervationem. Sed ſi per gravem culpam Chirurgi vel Medici homo deformetur vel intereat, incurritur irregularitas ex delicto.

XXII. Qui ſunt ſacris Ordinibus initiati prohibentur mederi per abſciſſionem aut aduſtionem membri alicujus, c. *Sententiam ſanguinis*, ne cler. vel monach. & c. *Tua nos*, de homicid. Sed neque peccant iidem, neque irregularitatem contrahunt ſi abſque abſciſſione vel uſtione Medicinam exerceant ſecundùm artis regulas, & ſine avaritiæ labe, aut alio

abuſu,

abuſu, periculo vel prava ſuſpicione, ex communi ſententia. Poteſt etiam Sacerdos conſulere ſecundùm regulas Medicinæ, vel exhortati ut membrum amputetur ſphacliſino affectum, dum caveat ne abſciſſionem per ſe exequatur; id enim, ut dixi, Canones ei prohibent. Neque peccato aut irregularitati ſubditur Sacerdos qui juxta Medicinæ præſcripta juſſerit vel conſuluerit membri amputationem aut venæ ſectionem, tametſi fortuitò & ex accidenti mors inde ſequuta fuerit. Bonacina citans ad hoc Molinam, Rodriquez & alios.

X X I I I. Multò minùs ergo peccant vel irregularitatem incurrere dici poſſunt ſive Sacerdotes, ſive laïci qui bonâ intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei juſculum propinant unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur & ſuffocetur, aut ex motione ſui corporis exſpiret, ut contra Toletum aſſerunt Suarez, Ugolinus, Bonacina de irregul. diſp.7. quæſt.4.p.7. num.12. Coninch tom.2. diſp.18. dub.9. num.77. & ſeqq. etiamſi aliqua venialis culpa intervenerit, ut ipſi docent. Hujuſmodi enim officia per ſe & directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem. Itaque nihil commune habent cum irregularitate quam incurrunt illi qui efficaciter influunt ad hoc ut citiùs perveniatur ad locum ſupplicij: illa namque itineris acceleratio directè & per ſe operatur accelerationem ſupplicij, de qua dubitare non poteſt ille ipſe qui accelerat profectionem ad patibulum. Ille itaque infimo adminiſtrans non alteri obnoxius eſt impedimento quàm quæ memorantur in cap. 13. 14. 15. 16. de homicid. volunt. ut ſi dum pulſatur campana, ipſa cadens aut lignum campanilis hominem peremerit: vel Clerico equitante, ſi equus ferociens ruptis habenis, cùm retineri à ſeſſore non poſſet, infantem obvium occiderit, qui eſt caſus capitis *Dilectus filius*, eod. tit. Huc pertinent cap. *Ex literis*, il 1. & c. *Ex literis*, il 2. eod. tit. Ubi autem mortalis culpa intervenisset, ut ſi quis periculum prævidiſſet, neque tamen ullam dignatus fuiſſet adhibere præcautionem, tunc locus eſſet irregularitati, non quidem ex defectu, ſed ex delicto; quia culpa mortalis caſum præceſſit.

X X I V. Qui ſomno vel furore correptus alterum occidit, aut etiam qui mentis compos violentum aggreſſorem interemit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non valens per fugam evadere, hic neque lethali culpâ, neque irregularitate obſtringitur. Clement. unica de homicid. Diſputatur de eo qui alterum occidit invaſorem alienæ vitæ, ut patris, filij, fratri, uxoris, non valens aliter ſuccurrere periclitantibus. Fieri hunc irregulatem affirmat Gloſſ. in d. Clement. unica de homicid. in v. *Suam*: & Sylveſter v. *Homicidium* 1.n.13. Martinus Navarra cap.27. num.237. Negant verò recentiores, Covarruvias, Petrus Navarra, Leſſius, Suarez, Bonacina, Filliucius, Coninch de ſacram. tom.2. diſp.18. dub.9. num.77. & ſeqq. hac ratione, quia nullo jure generatim ſtatuitur illum eſſe irregularem qui

quacunque actione hominem occidit; ſed eum qui hoc facit aut cum peccato mortali, aut ſine peccato quidem mortali, ſed tamen planè voluntariè, ut ſunt Judices, milites, qui omnes publicâ freti ſunt authoritate. Privata vero atque involuntaria homicidia non ſubduntur irregularitati, niſi caſum lethalis culpa præceſſerit, d. c. *Ex literis*, il 1. de homicid.

CAPUT XX.

De irregularitatibus ex delicto.

I. AD incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur juxta æquiorem & communiorem Doctorum ſententiam mortale peccatum. Navarra cap. 27. n. 252. & 253. Suarez, Avila, Sotus & alij. Ratio eſt quia pœna debet habere cum delicto proportionem, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Cùm ergo irregularitas ex delicto naſcens ſit graviſſima pœna, non debet incurri niſi per grave delictum, & non per veniale. Si ergo contingat aliquem in delicto cui Jus pœnam impoſuit irregularitatis, non plus peccaſſe quàm venialiter, ſive ex ſubreptione, ſive ex imprudentia aut ignorantia tantùm veniali, aut ex oblivione, itaut non adhibita fuerit ſufficiens deliberatio, ille quanvis in externo foro haberi poſſit pro irregulari, non tamen in foro conſcientiæ, poteritque ſua Beneficia retinere, fructuſque percipere, & ad alios Ordines aſpirare ſine diſpenſatione, modò nihil inde oriatur ſcandali.

II. Requiritur ſecundò actus externus conſummatus. Canon quippe ipſum factum requirit, non ſolam voluntatem, c. ult. 15. q. 1.

III. Infamiam collocari mos eſt inter delictorum irregularitates, quanvis aliquando contingat eam contrahi ſine delicto vero, ſed ſolùm putativo & præſumpto: & innocens qui per falſas probationes aut præſumptiones condemnatus in judicio fuit, tenetur ſe purgare, alioqui judicatur incapax Ordinis, Beneficiorum & juriſdictionis, 2. q. 5. per totam, & toto tit. de purgat. canon. Eſt porrò duplex infamia: una juris, alia facti; & utramque irregularitas comitatur, c. *Infames*, 6. q. 1. Infamia juris inducitur quidem ab ipſo jure, ſed dependenter à ſententia declaratoria criminis, ut præclarè diſputat & docet Vaſquez 2. 2. qu. 173. cap. 1. adversùs opinantes non requiri ſententiam Judicis in delictis quibus lex infamiæ pœnam imponit, modò ſint notoria. Infamiam facti eam dici-

mus

mus quam gravia delicta proprio authori inurunt, ex quo ſatis notoria evaſerunt. Infamia facti tollitur per morum notoriam emendationem, ſed non infamia juris, niſi accedat vel Apoſtolica diſpenſatio, vel canonica purgatio.

IV. Ex delicto irregularitas multimodè incurritur. Primò per hæreſim vel apoſtaſiam à fide, c. *Qui in aliquo*, diſt. 51. c. *Qui bis*, de conſecr. diſt. 4. adeout filij quoque hæreticorum (niſi conſtet parentes ante mortem converſos fuiſſe) ſint irregulares, c. *Statutum*, de hæret. ubi hæc verba ſunt: *Qui tales eſſe vel deceſſiſſe probantur.* Unde colligitur oppoſitum ſi tales non deceſſerint. 2. Ex illicita mutilatione vel homicidio. 3. Ex indebita Ordinis ſacri ſuſceptione vel exercitio, in illis nimirum qui cenſurâ aliquâ aſtricti ſacros Ordines ſuſceperunt vel exercuerunt, c. *Cùm illorum*, de ſent. excom. & toto tit. de cler. excom. depoſ. vel interd. miniſt. & c. *Si quis Epiſcopus*, 6. & 7. cauſæ 11. q. 3. Præterea qui Ordinem quo caret ſolenniter celebrat, deponitur & eſt irregularis, c. 1. & 2. de cler. non ordin. miniſt. Laïcus verò cantans in Miſſâ Epiſtolam etiam cum dalmatica, ſed ſine manipulo, non contrahit irregularitatem. Covarruvias in Clement. de homic. p. 1. §. 1. in initio: Suarez diſp. 40. ſect. 2. n. 11. Coninch diſp. 18. dub. 6. n. 46. Præterea qui Baptiſmum iterat fit irregularis, c. 2. de apoſtat.

V. Denique præcipuam ex delicto irregularitatem producit homicidij crimen, tam ex parte mandantis & conſulentis, quàm ex parte exequentis, ſi factum ſequatur. Hoc tamen diſcrimen inter mandantem & conſulentem aſſignant Doctores, ut is qui mandavit, revocato ante factum ſuo mandato non amplius ſit irregularitati obnoxius, tametſi mandatarius poſt mandati revocationem exequatur demandatum homicidium; conſulens verò non ſit immunis ab iſta & aliis canonicis pœnis, etiamſi conſilium revocaverit & pro viribus diſſuaſerit, ſi is qui conſilium accepit fuerit delictum exequutus poſtquam ei fuit intimata revocatio conſilij. Ita communiter Doctores, hujus diverſitatis hanc rationem adducentes, quia mandatum fit in ipſius mandantis commodum & gratiam; conſilium verò dirigitur in gratiam & commodum ejus cui datur: ideoque is qui dat conſilium non cenſetur ſuaſionis ſuæ influxum revocare, niſi is cui & cujus commodo conſilium datum eſt deſtiterit velle conſilium ſibi datum exequi. Diſpoſitio enim ejus quod noſtra intereſt noſtro ſubeſt, & non alieno arbitrio. Quâ eadem ratione ſufficit mandanti ſuum revocaſſe mandatum, quod in ejus commodum refertur: ideoque ſi poſt revocationem mandatarius velit illud exequi, non id tribuetur influxui præcedentis mandati, ſed propriæ ejus qui exequitur malitiæ. Ideoque mandans poſt revocationem opportunam non tenebitur canonicis pœnis, neque obligatione damna quæ mandatarius intulerit reſarciendi.

VI. Qui

VI. Qui abortum procurat poſtquam fœtus animatus eſt, homicida exiſtit, ſimul & irregularis: ſecus autem ſi fiat abortus ante animationem. Licèt autem incompertus ſit dies quo fœtus animari incipit, tamen exiſtimatur communiter animam maſculino fœtui infundi quadrageſimo die, fœminino autem poſt dies octoginta, juxta Levit. 12. ut annotat Gloſſa recepta Summæ, v. *Quadraginta*, diſt. 5. Ideoque abortus crimen non habetur pro homicidio ante diem quadrageſimum.

VII. Circa irregularitatem ex mutilationis membri delicto naſcentem communis doctrina eſt, nomine membri comprehendi partem quæ per ſe habet diſtinctum & completum in corpore officium, qualis manus aut pes; non verò digitos, aures, nares. Ita M. Navarra, Covarruvias, Suarez, Henriquez, Avila, ac ferè omnes adverſus Cajetanum & Sotum, qui membrum hoc loco intelligendum volunt omnem partem ad corporis organici integritatem pertinentem. Ad mutilationem de qua hîc agitur non ſufficit aliquem ita cædere aut torquere, ut aliquod membrum reddatur inutile, niſi abſcindatur aut ita tabeſcat ut amputari neceſſe ſit. Soto lib. 5. de juſtitia, q. 2. art. 1. Navarra cap. 27. num. 223. Suarez, Avila, Coninch.

VIII. Quæres utrum caſuale homicidium pariat irregularitatem? Eſt verò caſuale illud quod ex aliquo facto naſcitur præter agentis intentionem. Reſpondemus caſuale homicidium, ubi lata culpa, hoc eſt cum mortali peccato conjuncta præceſſit caſum, parere irregularitatem, ſi ſcilicet negligentia mortalis in eo caſu præveniendi & impediendi intervenerit, ut liquet ex c. fin. de homicid. in 6. Levis autem culpa, ſeu venialis negligentia non ſufficit; nam ut antea oſtendimus, irregularitas ex delicto præſupponit mortale peccatum. Idque ulteriùs ex hoc probatur, quia decernitur in c. *Quæſitum*, de pœnit. parentes qui noctu inter dormiendum infantem oppreſſerunt, non eſſe irregulares, quanvis id aliquâ eorum incuriâ quibus pœnitentia imponitur acciderit, *niſi* (inquit) *ea negligentia fuerit ſtudioſa*.

IX. Quando verò ex opere mortaliter illicito ſequitur caſuale homicidium, diverſimodè ſentiunt Doctores. Sylveſter enim v. *Homicidium* 3. num. 2. & Cajetanus 2. 2. q. 64. art. 8. & alij nonnulli cenſent locum tunc eſſe irregularitati, ut ſi quis alium in ebrietate occiderit. Negant verò Sotus lib. 5. de juſt. quæſt. 1. art. 9. Covarruvias in Clement. *Si furioſus*, p. 2. §. 4. n. 9. & 10. Henriquez lib. 14. cap. 15. num. 1. Navarra c. 27. n. 230. Avila p. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub. 1. §. *Hinc ſequitur*, Coninch diſp. 18. dub. 9. num. 80. Valentia tom. 4. diſp. 7. quæſt. 19. p. 3. ad 5. ſpeciem, aliique. Qui tamen concedunt ex hujuſmodi actu illicito emergere irregularitatem caſualis & non intenti homicidij, ſi actus prohibitus involvebat in ſe periculum homicidij, ut eſt haſtiludium. Nam alioqui dici homicidium voluntarium non poſſet, niſi maximè impropriè ac remotiſſimè. Itaque is qui temulentus hominem occidiſſet, aut qui telo intendens occidere

equum

equum inimici, hominem ibi latentem occidiſſet, non ligaretur irregularitate homicidij.

X. Miſſam celebrans in Eccleſia polluta vel coram excommunicato vitando nequaquam eſt irregularis, cum id nullus Canon decernat. Sed qui ſcienter in loco interdicto celebrat fit irregularis; quiſquis enim per Ordinis exercitium violat aliquam cenſuram Eccleſiæ in irregularitatem cadit, c. *Is qui in Eccleſia*, 18. de ſent. excomm. in 6.

XI. Iteratio Confirmationis vel Ordinis nullam inducit irregularitatem, quanvis aliqui contrarium doceant. Id enim proprium eſt ſolius iterationis Baptiſmi, cap. 2. de apoſtat. Pœnæ enim non ſunt ampliandæ ultra Canonum præſcripta, ſed potiùs reſtringendæ, utpotè odioſæ, c. *Odia*, de reg. jur. in 6. Nec admitti debet in his ratio à pari, inquit Bonacina. Et ratio quoque diſparitatis hæc adduci poteſt, quia ſolus Baptiſmus eſt Eccleſiæ janua, & ad reliqua Sacramenta introductio. Igitur iteratione Baptiſmi major injuria Eccleſiæ irrogatur quàm iteratione cæterorum Sacramentorum. Qui enim baptizatur, ipſo actu proteſtatur ſe non fuiſſe hactenus Eccleſiæ ſubditum, aut ejus legibus aſtrictum.

XII. Quæritur an qui dubitat ſe aliquid feciſſe ex quo naſcitur irregularitas, habendus ſit pro irregulari? Æquitati conſentanea & communis aſſertio eſt, non eſſe pro irregulari habendum in aliis facti dubiis, ſolo excepto dubio homicidij. Ratio eſt, quia ut dixi, odia ſunt reſtringenda potiùs quàm extendenda; & quia cùm ſunt partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt quàm actori, c. *Cum ſunt*, de regul. jur. in 6. Ratio verò cur hinc excludamus dubium facti homicidij fundatur in diſpoſitione Canonum ita ſtatuentium, c. *Ad audientiam*, & c. *Significaſti*, il 2. §. *Quod ſi*, de homicid. Idque peræquè obtinet tam in homicidio irregularitatem ex defectu inducente quàm in homicidio cum delicto. Et probatur ex c. *Petitio tua*, de homicid. ubi dubitanti presbytero, num in defenſione caſtri quod infideles vi & armis adorti erant, aliquem de infidelibus aggreſſoribus occidiſſet, jubetur ut ab Altaris miniſterio abſtineat.

XIII. Ex his ſequitur, Medicum qui cum rationabili fundamento ſuſpicatur ægrotum ſuâ mortali culpâ interiiſſe, non poſſe citra diſpenſationem ordinari. Item neque eum qui cùm abortum procuraverit & fecerit, dubius eſt utrum fœtus eſſet animatus. Similiter eum qui poſtquam conſilium dedit homicidij, dubitat utrum conſilium ſuum efficaciter in hoc malum influxerit.

XIV. Sanè communis eſt Canoniſtarum ſententia, dubium facti homicidij non eſſe ſpoliandum propriis Beneficiis. Etenim d. c. *Ad audientiam*, & c. *Significaſti*, de homicid. non longiùs extendit effectus hujuſce dubiæ irregularitatis quàm ad ceſſationem à ſacro miniſterio. Suarez diſp. 40. ſect. 6. n. 6. Bonacina diſp. 7. q. 1. p. 5. num. 8.

CAPVT XXI.

De Eccleſiarum conſecratione, pollutione ſeu profanatione, & reconciliatione.

I. DIscussis perſonatum Eccleſiaſticarum canonicis inhabilitatibus, reliquum eſt ut defectus circa loca ſacra, Eccleſias & Cæmeteria occurrentes exploremus, & occurrentes in hac re quæſtiones diluamus. In primis hoc ſciendum, Eccleſiam ædificare neminem poſſe ſine aſſenſu Epiſcopi, cujus eſt locum ædificationis aſſignare, dotationem ad miniſterium & ad reparationes neceſſarias præſcribere, crucem figere, lapidem primarium collocare, c. *Nemo Eccleſiam,* de conſecrat. diſt. 1. Poteſt tamen lapidis primarij poſitionem delegare alteri, juxta Gloſ. ibid.

II. Is qui Eccleſiam ædificat tenetur eam dotare ſufficienter pro miniſtrorum ſtipendio, pro neceſſariis ornamentis providendis, pro ſartis tectis, pro juribus Epiſcopalibus exſolvendis. Et permittens Epiſcopus indotatam conſtrui tenetur ex propriis dotare, c. *Cùm ſicut,* juncta Gloſſa, de conſecrat. Eccleſ. & ibidem Abbas num. 3.

III. Ædificata Eccleſia vel benedicitur per Epiſcopum vel per delegatum ab Epiſcopo Sacerdotem, vel conſecratur: ſed conſecratio iſta fieri non poteſt niſi ab Epiſcopo, ſive Diœceſano, ſive quem Diœceſanus commiſerit ad id munus; nullatenus verò à ſimplici Sacerdote, c. *Cùm aqua,* de conſecrat. Eccleſ. Oſtienſis ibid. in ſumma, n. 2. Abbas ibid, n. 2. At verò ſemel conſecrata Eccleſia non poteſt denuò conſecrari, niſi occurrente aliquo ex ſequentibus caſibus.

IV. Primus eſt ſi dubitetur an fuerit conſecrata, c. *Eccleſiæ,* de conſecr. diſt. 1. Creditur autem unius teſtis probi & honeſti aſſertioni, ſive de viſu, ſive de certo auditu: vel ſi aliqua ejus rei nota appareat in Eccleſiæ libris, vel in pariete, vel in columna, præſumitur olim conſecrata, c. *Solennitates,* juncta Gloſſa in v. *Scriptura,* de conſecr. diſt. 1. Speculator tit. de probationibus, §. *Videndum,* v. *Non per libros.* Abbas in c. *Propoſuiſti,* n. 6. de conſecr. Eccleſ. ſufficitque ad hoc ſemiplena probatio, ſi nemini naſcatur inde præjudicium. Innocentius in c. 1. de conſecr. Eccl.

V. Secundus eſt ubi parietes incendio abſumpti fuerunt aut diruti, ſive in

in totum, ſive majori ex parte, c. *Eccleſiis*, diſt. 1. de conſecr. Si tamen ſolum tectum combuſtum vel dirutum fuerit, aut etiam modica pars parietum, non reconſecratur, c. *De fabrica*, de conſect. diſt. 1. c. *Propoſuiſti*, juncta Gloſſa, de conſecr. Eccleſ. Quod totum dependere ex judicio Epiſcopi docet Oſtienſis in ſumma, de conſect. Eccl. n. 5.

VI. Tertius contingit in Eccleſia quæ fuerit ab Epiſcopo hæretico conſecrata, c. *Eccleſias*, & c. *Arianorum*, de conſecr. diſt. 1. Quem caſum extendit communis ſententia ad quemcunque Epiſcopum publicè excommunicatum propter aliud quodvis delictum.

VII. Quartus ſi ſepeliatur in Eccleſia (idemque aſſerendum de Cæmeterio) paganus, vel hæreticus, vel excommunicatus notorius: non poteſt autem aliter reconciliari niſi cadavere exhumato, ſi diſcerni queat, c. *Eccleſiam*, de conſecr. diſt. 1. Oſtienſis loco cit. n. 7. Cenſent tamen aliqui cum Bonacina circa finem tractatus de matrimonio, non pollui Eccleſiam vel Cæmeterium per ſepulturam hominis catholici qui fuerit ob aliud aliquod delictum excommunicatus, modò non fuerit publicè denunciatus: hac ratione, quia poſt Extravag. *Ad evitanda*, non tenentur fideles ejuſmodi excommunicatos devitare.

VIII. Quintus ſi in Eccleſia vel Cæmeterio fuerit voluntariè effuſum humanum ſemen, etiamſi contigerit ex copula inter conjuges habita, cap. fin. de conſecr. Eccl. Oſtienſis ibid. in ſumma.

IX. Sextus per injurioſam humani ſanguinis effuſionem, aut per homicidium, licèt factum ſine effuſo ſanguine, ut per venenum aut ſtrangulationem, c. unic. de conſecr. Eccl. in 6. Vox *injurioſam*, excludit homicidium aut ſanguinis effuſionem fortuitam, ut fit in caſu lapidis aut ligni ſupra hominis caput. Itemque hominis aggreſſoris occiſionem aut cruentum vulnus cum inculpata tutela, aut vulnus inflictum per hominem furioſum ac mente captum. Vox quoque *effuſio*, copiam denotat. Si ergo modicus ſanguis fuſus ſit ex injurioſa percuſſione, locus ſacer non polluitur. Joan. Deſelva 1. p. de Beneficiis, q. 5. Navarra cap. 27. n. 265. Armilla v. *Conſecratio Eccleſiæ*: & apertè decernitur c. *Cum illorum*, juncta Gloſſ. de ſent. excom. Imò Graffius lib. 2. cap. 48. Coninch, & plerique alij dicunt non ſufficere ſanguinis ex naſo effuſionem illam quæ ſolet accidere in rixa puerorum.

X. Neceſſe eſt autem ad hujus pollutionis effectum ut vulnus receptum fuerit in loco ſacro: ſi enim aliquis exiſtens intra ſacrum locum jactu injurioſo teli alterum foris exiſtentem vulneret aut interimat, non inde polluitur locus ſacer, licèt vulneratus accepto vulnere ingrediatur Eccleſiam vel Cæmeterium, ibique ſanguinem effundat. Ex adverſo polluitur ſacer locus ſi vulnere ibi accepto ſaucius foras egrediatur, nec niſi poſt egreſſionem ſanguinem effundat. Bonacina aliique communiter. Sufficit enim quod quis percuſſionem paſſus ſit dum erat in loco ſacro.

X I. Nullatenus requiritur ſacri loci reconciliatio ſi ejus profanatio non ſit publicè notoria, etſi poſſet per duos aut tres teſtes probari. Abbas in c. *Significaſti*, n.2. de adulter. Oſtienſis, Armilla, Navarra loc. cit.

X I I. Non eſt opus reconciliatione ſi pollutio contigerit extra ſpatium murorum Eccleſiæ, vel Chori, vel adjunctarum Capellarum, quæ quidem cenſendæ ſunt partes corporis Eccleſiæ. Non ergo requiritur reconciliatio ſi contigerit pollutio intra ſacriſtiam vel campanile, vel ſupra tectum Eccleſiæ, vel in ſubterraneo ſpecu, niſi foret ſpecus ad ſepulturam, Navar. & Graffius loc. cit. Suarez tom. 1. de relig. lib. 3. c. 9. n. 7.

X I I I. Poſt notoriam ſacri loci pollutionem nefas eſt donec reconciliatus fuerit Divina Officia in eo peragere, aut mortuum ſepelire. Sacerdos autem quo ſacrum faciente contigerit Eccleſiam violari, ſi nondum inchoaverit ſacrum Canonem, debet Miſſam inchoatam intermittere. At ſi ſacrum Canonem jam inchoaverat, proſequi Miſſam debet uſque ad finem. Jam enim hoſtia proximè præparari cœpit ad conſecrationem, ut docent præallegati, aliique communiter Doctores.

X I V. Polluta etiam conſecrata Eccleſia poteſt ex permiſſu Epiſcopi aut ejus Vicarij ablui aquâ benedicta per Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, & poſtea intra eam Divina Officia celebrari, donec per Epiſcopum conſecretur. Si verò Eccleſia tantùm benedicta nec conſecrata polluatur, ſufficit ejus ordinaria reconciliatio per ſimplicem Sacerdotem cum Ordinarij venia, c. fin. de conſecr. Eccleſ. juncta Gloſſ. Armilla loc. cit. n. 2. Piaſecius praxis Epiſcopalis p. 1. cap. 2. art. 4. num. 7. Bonacina de Sacram. Matrimon. ad fin.

X V. Denique pollutâ Eccleſiâ polluitur ſimul contiguum eidem Cæmeterium, ſed non remotum. At è converſo pollutione Cæmeterij non polluitur contigua Eccleſia. Verùm polluto uno Cæmeterio nequaquam polluitur aliud, quanvis contiguum Cæmeterium, etiamſi ab uno eſſet ad alterum acceſſus per intermediam portam, cap. unico, de conſecr. Eccleſiat. in 6.

LIBER

LIBER SEXTUS,

Theoriæ & Praxis Canonici Juris.

CAPUT PRIMUM.

Obligationes quæ reſtitutioni non aſtringunt. Parentum & filiorum mutua officia, præcipuè circa alimenta & ſucceſſiones.

I. TRACTATUS de contractibus & reſtitutionibus huic labori metam imponet. Propoſitum verò meum eſt omnia extrema, utpote vitioſa declinare; laxiores videlicet quæ humanis cupiditatibus nimium indulgent opiniones; eaſque pariter quæ iniquiorem rigiditatem præ ſe ferunt, perinde ac oppoſitos Charybdis & Scillæ ſcopulos declinare. Commemorat Sanctus Joannes Damaſcenus in ſuo de hæreſibus libro, quoddam hominum genus quod Ethicoproſcoptas appellat, quos interpretari quis poteſt circa morum doctrinam offendentes; refertque iſtos vel ea quæ licita & cum laude conjuncta ſunt condemnare, vel ex adverſo alia quæ damnanda ſunt

 approbare.

approbare. De quibuſdam tetrici judicij viris ita ſcribit Sanctus Ambroſius in pſal. 118. *Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere.* De aliis ex oppoſito qui pravis hominum moribus adblandiuntur, ſic Deus intermin atur Ezech. 13. *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas: & cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum*; hoc eſt falſam illis pacem & vitam denunciabant. Quin etiam quotidiana docet experientia, eos quoque qui rigidioribus præceptionibus ſe addicunt, in partes laxiores protinus deflectere quoties de re ipſorum propria agitur: tunc enim profusè blandiuntur ſibi, & ipſa juſtitiæ repagula in propria cauſa tranſiliunt: quibus convenit illud ex Evangelio: *Alligant onera importabilia & imponunt in humeros hominum, ipſi autem nolunt ea digito movere.* Huc ſpectat in Decreto can. *Alligant*, 26. q. 7. Sollicitè porrò advertant confeſſarij ne inconſultâ facultate abſolvendi confitentium injuſtitias ad reſtitutionem obligatorum foveant & demulceant, ſeque ſocios eorundem damnationis adjungant. Sæpe namque contingit, præſertim apud magnates, ut per nimiam dilationem ac negligentiam debita ſolvendi ſuos fraudent aut etiam ad inopiam adigant infelices creditores, aut etiam ſumptuum profuſione ſibi adimant facultatem exſolvendi. His incorrectis deneganda eſt abſolutio. Salubriter verò admonet S. Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedonium, his verbis: *Si res aliena propter quam peccatum eſt, cùm reddi poteſt non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum. Sed ut dixi, cùm reſtitui poteſt: plerunque enim qui aufert amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo, nec aliud habet unde reſtituat. Huic certè dicere non poſſumus: Redde quod abſtuliſti, niſi quum habere credimus, & negare.* Hæc Auguſtinus.

II. Diſpiciendum in primis de præceptis erga proximum officiis, quorum tranſgreſſio peccatum mortale operatur, ſed non parit reſtituendi obligationem. Omnia quidem officia morum à duabus virtutibus pendent, Charitate & Juſtitia. Tranſgreſſio officiorum charitatis non ſubditur reſtituendi neceſſitati. S. Thomas 2. 2. q. 62. art. 6. & 7. Atque ita quamvis eleemoſynæ præceptum obliget non rarò ad mortalem culpam, illius tamen omiſſio non aſtringit ad reſtitutionem. Idemque communi conſenſu Doctores aſſerunt de violatione præceptorum ab aliis virtutibus emanantium, etiam juſtitiæ connexis, ut ſunt religio, pietas, obſervantia; ſed tantùm ex ſolius juſtitiæ commutativæ tranſgreſſione. Cujus diſcriminis rationem docet Azorius p. 3. lib. 4. cap. 11. qu. 5. ad fin. quia inquit in cæteris virtutibus proximo damus id quod noſtrum eſt; in iſta verò proximo reddimus id quod ſuum eſt.

III. Inde ſequitur ſi defectu eleemoſynæ pauper interiit, non te-

neti quidquam reſtituere illum qui peccaverat eleemoſynam recuſando; ſolam enim violavit charitatem.

I V. Item ſi contra juſtitiam legalem, hoc eſt contraveniendo legi vel ſtatuto id prohibenti, aliquis in aliam provinciam merces diſtraxit, aut vetitas merces, ut ſal aut arma prohibita vendidit, non tenetur juſtum pretium reſtituere quod lucratus eſt.

V. Inſuper ſi Princeps aut Magiſtratus neglecto digniore contulit officium minùs digno, non tenetur digniori reſtituere, quia deliquit contra ſolam diſtributivam juſtitiam quæ reſtitutioni non obligat, niſi per accidens conjungeretur huic aliqua violatio commutativæ juſtitiæ, qualis eſſet ſi lex aliqua vel conſuetudo exiſteret obligans ad conferendum digniori ad concurſum accedenti pro adipiſcenda Præbenda aut Magiſterio vel Præfectura: tunc ſi minùs digno conferatur, exurget obligatio reſtituendi digniori qui fuit excluſus, non quia contra juſtitiam diſtributivam, ſed quia contra commutativam peccatum fuit: quatenus lex vel ſtatutum vel jus conſuetudinis attribuunt digniori jus non remotum, ſed proximum ad rem.

V I. Citra tamen concurſum & examen nulla exiſtit reſtituendi obligatio, dummodo digna perſona fuerit electa. Ratio eſt, quia tunc dignior non habebat jus niſi remotum, ſolamque reſpiciens juſtitiam diſtributivam, juxta Sotum lib. 4. de juſt. qu. 6. art. 3. ad 6. Navarram cap. 17. n. 73. Adrianum, Covarruviam, Leſſium, Valentiam & alios.

V I I. Inter virtutes juſtitiæ annexas pietas in parentes inſignem locum tenet, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 101. art. 1. Sapienter obſervat Philo Judæus lib. de Decalogo, Deum ideo in præceptis duarum tabularum, quarum prior cultum Dei reſpiciebat, ſecunda verò noſtra erga homines officia, interpoſuiſſe præceptum de parentibus honorandis inter primam & ſecundam tabulam medium, atque adeo in fine ipſo prioris tabulæ, τελευταῖον προτέρας τῆς πεντάδος; & hac ipſa collocatione ſignificaſſe parentum conditionem nonnihil habere divinitatis, eſſeque intermediam quodammodo inter divinam humanamque naturam, quo magis ad eorum venerationem filij provocarentur. Honor verò parentibus exhiberi juſſus ad quatuor officia redigitur, honorem, amorem, obedientiam & ſuſtentationem. Iſtam explicabo; cætera enim tria officia per ſe clara ſunt.

V I I I. Tenentur ergo liberi parentibus ſubvenire in neceſſitate conſtitutis, ſi commodè illis poſſint ſubvenire, c. 1. diſt. 30. & c. *Inter cætera*, 22. q. 4. & l. 1. & 2. C. de alendis liber. ac parent. Niſi ſciant patrem propriis bonis vel officio quo fungitur poſſe ſibi conſulere; tunc enim non tenetur filius ex bonis ſuis conferre, niſi munus illud vel ars quam pater callet ſtatui ipſius dedecori eſſet. Navarra cap. 14. n. 13. Bonacina in Decalog. diſp. 6. p. 5. n. 2. cum aliis quos ibi citat. Adeoque certa eſt iſta filiorum obligatio, ut teneatur filius in gravi neceſſitate paren-

tum

tum non modò abſtinere ab ingreſſu Religionis, quanvis illam voviſſet, ſed etiam quanvis Religionem ingreſſus fuerit exire tenetur, quanvis parentum neceſſitas non ſit extrema, dummodo ſit gravis, ea ratione quâ filius ei non ſubveniens mortaliter peccaret exiſtens in ſeculo. Hoc docet S. Thomas 2. 2. q. 101. art. 4. cui ſubſcribunt cæteri omnes Doctores additis duabus limitationibus aut tribus. 1. Ut alius præſentaneus non ſit ſuccurrendi modus. 2. Ut probabile ſit parentem hac ratione adjutum iri. 3. Dummodò filius hoc ipſo non implicetur occaſione aut periculo probabili ac urgente ſpiritualis ſalutis dum remanet in ſeculo; quilibet enim tenetur ſalutem animæ ſuæ ſaluti corporeæ alterius præferre. His quæ de Religione relinquenda dicta ſunt favet c. 1. diſt. 30. & aperta ratio jubens ea quæ ſunt præcepti illis præferri quæ meri conſilij ſunt, cujuſmodi ſunt vota & religioſa profeſſio.

IX. Viciſſim quoque tenentur parentes liberis de victu providere ſimili virtutis pietatis obligatione quâ parentibus filij debent, l. fin. C. de alend. liber. Ergo liberi triennio apud matrem educandi ſunt, & poſt triennium apud patrem, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt & c. 2. de converſ. infidel. Eiſque tenetur pater alimenta præbere, hoc eſt victum, veſtitum, habitationem, aliaque ad vitam neceſſaria, ut ſunt medicamenta in infirmitate, l. *Si quis à liberis*, ff. de liberis agnoſcend. & l. *Legatis*, ff. de aliment. & cib. leg. & quas habet filias dotare, l. *Qui liberos*, ff. de ritu nupt. & l. fin. C. de dotis promiſſione. Sed ſi pater ex inopia non queat liberos alere, tenebitur mater huic officio ſupplere, d. l. *Si quis à liberis*. In defectum autem matris id onus præſtare tenentur avi & alij aſcendentes, l. penult. ff. de liber. agnoſc. Si mater intra triennium aliquid pro infante expenderit, poterit à patre repetere, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt. & l. *Neſennius*, ff. de negot. geſt.

X. Diverſi tamen caſus occurrunt in quibus pater non tenetur filium alere, ut ſunt patris ipſius inopia ac impotentia. Item ſi bona ſufficientia ipſi filio ſuppetant. Item ſi filius artem calleat aut officio proviſus ſit unde poſſit ſuam vitam ſuſtentare. Denique ſi filius adeo ſit ingratus aut flagitioſus, ut ſecundùm jura exhæredari mereatur. Sylveſter v. *Filij*, Navarra cap. 14. n. 17.

XI. Jura quidem Civilia denegant ſpuriis & omnibus illegitimis liberis alimenta: quinetiam illos à ſucceſſione, non quidem materna, ſed paterna repellunt, ut ait c. *Per venerabilem*, qui fil. ſint legit. Idque conſtat ex authent. *Licet patri*, C. de natural. liber. & authent. *Ex complexu*, C. de inceſt. nupt. Sed jus Canonicum hoc corrigit, ut naturalibus & illegitimè natis liberis ab utroque parentum præbeantur alimenta, c. *Cùm haberet*, de eo qui dux. in matrimon. Quæ canonica proviſio cùm ſit ipſi juri naturali apertè conformis, prævalet Romanis legibus, & ubique ferè ſervatur etiam in Gallia.

XII. Quod

XII. Quoad ſucceſſionem verò filiorum naturalium in bona parentum defunctorum nihil innovatum à Jure Canonico reperio. Jus autem Civile ſic decernit in primis quoad ſucceſſionem in bona materna, ut ab inteſtato filius naturalis ſuccedat matri carenti legitimis liberis in univerſa bona, ſitque hæres ex aſſe; matri autem inteſtatæ legitimos habenti filios ſuccedat ex æquo cum illis, l. *Si qua illuſtris*, C. ad Senatuſconſ. Orficianum. Quod attinet ad paternam ſucceſſionem ab inteſtato filij naturales excludi ſolent. Sed ſolum eis reſtat in bona paterna jus alimentorum. Sunt tamen capaces legatorum ipſis à patre relictorum, modò immodica non ſint ac in fraudem legitimorum hæredum. Capaces ſimiliter ſunt moderatarum donationum aut dotium ab iiſdem. Bartolus in l. *Gallus*, §. *Quod ſi his*, ff. de liber. & poſthum. & inter Gallicanos Juriſconſultos Papo lib. 21. placitorum, tit. 3. num. 2. referens Placitum Senatus Pariſienſis quo donationes inter vivos & legata paterna in gratiam illegitimi filij fuerunt eidem adjudicata. Coquillus reſponſorum cap. 29. Lovetus lit. *D*, num. 1. ubi docet quoque in Galliæ Curiis nullum fieri & haberi diſcrimen inter filios naturales ex ſolutis perſonis, & ſpurios & adulterinos & ex ſacrilega copula conceptos, ſed eodem omnes jure cenſeri. Ibi enim diſceptabatur cauſa liberorum ex Sacerdote conceptorum, quibus Senatus Pariſienſis legatum adjudicavit à patre relictum. Item Bonifacius in compilatione Senatuſconſultorum Curiæ Aquenſis, p. 2. lib. 3. tit. 5. ubi legata filiis adulterinis à patre, qui eos dum eſſet conjugatus ex pellice ſuſceperat, relicta fuere iiſdem confirmata. Cujacius quoque conſult. 2. aſſerit patrem Sacerdotem liberis ſuis quos tempore Sacerdotij ſui ſuſcepit poſſe & donare & legare. Nulla enim liberis culpa imputatur quòd taliter nati ſint. Atque officium propriis liberis providendi victum eſt naturale debitum, quod humano ullo jure infringi aut convelli non poteſt.

XIII. Hæc pariter ex Jure Civili obſervanda, neque patrem, neque matrem qui quæve liberos habens ex priore conjugio ad ſecundas nuptias convolaverit, ullo modo poſſe vel in gratiam poſterioris conjugis, vel filiorum qui nati ſunt ex poſteriore matrimonio quidquam ampliùs elargiri, ſive per donationem aut aliam inter vivos diſpoſitionem, ſive per ultimæ voluntatis aliquam diſpoſitionem ampliùs dare vel relinquere quàm datum aut relictum ab eodem eademve fuerit [illegible] ex prioris conjugij liberis, cui quamminimum præ reliquis fratribus fuerit datum aut relictum. Hoc ita providit lex *Hac edictali*, C. de ſecund. nupt. Hoc tamen ita limitandum eſt, modò jura legitimarum integra ſerventur poſterioribus liberis, ſi fortè minimum anterioris matrimonij filio relictum debitam poſteriori filio legitimam non adæquaret. Parentibus enim liberum arbitrium de bonis ſuis inter liberos dividendis eatenus ſervatur, dum legitima ſingulis eorum integra ſervetur, l. *Parentibus*, C. de inoffic.

offic. teſtam. Eandem in Gallia proviſionem edixit Franciſcus II. anno 1560. Eodemque ſuo Edicto conſtituit ut viduæ ad ſecunda vota tranſgreſſæ non poſſint ullatenus de bonis ex prioris mariti liberalitate acquiſitis quidquam diſponere niſi in gratiam filiorum ex priore matrimonio ſuperſtitum. De reliquis porrò & aliunde quæſitis bonis ne largiùs diſponere eis liceat in favorem ſive ultimi mariti, ſive liberorum ex ultimis nuptiis, quàm relictum fuerit uni liberorum ex primo matrimonio cui minimum fuerit attributum. Quod ſi major pars liberis poſterioris matrimonij obtigerit, id quod ſupereſt deducatur & dividatur ad præſcriptum Imperatoriæ legis & Gallicani Edicti ſuperiùs memorati. Quod utique peræquè obſervatur in viris ac in fœminis, ut teſtificatur Charondas lib. 3. reſponſorum, ad finem. Et ſanè de fœminis ita ſtatuit lex *Fœmina*, C. de ſecund. nupt. De viris autem hoc edicit lex *Generaliter*, C. eod. tit. ut quidquid ex bonis defunctæ uxoris lucrati ſunt, id omne ſervetur liberis prioris matrimonij ſi vir ad ſecundas nuptias tranſvolaverit, neque poſſit ex bonis quæ ex priore uxore lucratus eſt quidquam in eorum præjudicium alienare. Providerat etiam Deus per Moïſen Deut. 21. num. 15. & 16. quum eſſet licita populo Dei polygamia, & Jus primogenitis matrimoniorum duplicem ſupra reliquos fratres attribueret portionem, non licere patri jus illud à filio ex faſtidita uxore primogenito ad filium natu poſteriorem ex uxore impenſiùs dilecta ſuſceptum transferre.

XIV. Quanquam non tenetur mater alere filium triennio majorem, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt. & cap. 2. de converſ. infidel. eadem tamen tenetur ulteriùs alere filium indigentem ſi pater ſit ad hoc debitum impotens, l. *Si quis à liberis*, ff. de liber. agnoſc. Quinetiam in defectum ſimul patris & matris iſta obligatio devolvitur ad avos alioſve aſcendentes, l. penult. ff. eod. Similiter mater per ſe non tenetur dotem filiæ conſtituere, hoc enim onere ſolus pater aſtringitur, l. *Neque mater*, C. de jure dot. & l. *Si pater*, & auth. *Res quæ*, C. de dot. promiſ. Tamen ipſa mater ad hoc tenetur quando filia indiget, nec aliunde dotem habere poteſt, d. l. *Si quis à liberis*, & colligitur ex l. *Neque mater*, C. de jure dot. in iis verbis: *Niſi ex magna & probabili cauſa.* Et quia dos vice alimentorum conſtituitur, ad quæ præbenda tenetur mater ſi pater ſit impotens.

XV. Quinetiam in defectum aſcendentium & matris frater compellendus eſt dotare ſororem; non enim ſolummodò id exigit ordo charitatis, ſed etiam rectè colligitur ex l. *Qui filium*, ff. ubi pupill. educar. vel morar. deb. ubi ſtatuitur non poſſe pupillum à tutore repetere alimenta quæ tutor ejus ſorori tribuit. Ergo tenetur frater alimenta præſtare ſorori his indigenti; alioqui enim pupillus hic poſſet hæc alimenta utpote indebita à tutore repetere. Igitur ſororem dotare tenetur; dos enim in locum

cum ſuccedit alimentorum. Reſtringitur tamen iſta obligatio in ſorore ex eodem patre nata, nec debet extendi ad ſororem uterinam, quandoquidem ſtatuitur in l. *Cùm plures*, §. fin. ff. de adminiſt. tut. non licere tutori ex bonis pupilli dotem ſorori ejus conſtituere ex alio patre ortæ. Ita colligunt & docent Barboſa p.4. l.1. ff. ſolut. matrim. num.185. Bonacina de contractib. diſp.3. quæſt.11. p.2. num. 23. Id tamen limitandum niſi frater ipſe ſit hæres matris, ſeu patris ipſius ſororis; tunc enim repræſentat perſonam defuncti, & ejus onera ſuſtinet.

XVI. Quod dixi de obligatione patris in conſtituenda dote filiæ ita legitimum eſt, ut teneatur lege iterum eandem dotare ſi prima dos deperdita fuerit, dummodo duæ conditiones ſimul concurrant. Primùm quidem ut dos abſque filiæ culpa fuerit amiſſa. Secundò ut primum filiæ matrimonium fuerit diſſolutum, ne filia defectu dotis excludatur à ſecundis nuptiis, l. *Si cùm dotem*, §. 1. ff. ſolut. matrim. durante namque primo matrimonio pater non tenetur reſarcire dotem, quanvis ſine culpa filiæ amiſſa fuerit. Sed licèt non integram dotem ipſam quæ major ſit legitimâ, tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.

CAPUT II.

Quibus ex cauſis oriatur obligatio reſtituendi, & de contractibus in genere.

I. CUM ſit compertum omnes reſtituendi obligationes non paſſim ex quavis ſpecie juſtitiæ aut alterius virtutis oriri, ſed ſolùm ex juſtitia commutativa, ut capite præcedenti docui; nunc propiùs diſpiciendæ ſunt obligationum reſtituendi radices & cauſæ. Obligatio eſt vinculum Juris quo neceſſitate aſtringimur alicujus rei ſolvendæ. Inſtit. de obligationib. in princ. Juſtitia porrò eſt conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi, l. *Juſtitia*, ff. de juſt. & jur. Dividitur juſtitia tum ab Ariſtotele, tum à ſancto Thoma in publicam quæ legalis dicitur, & privatam. Rurſus privata juſtitia in diſtributivam quæ verſatur in diſtributionibus officiorum ac munerum, præmiorum atque pœnarum; & in commutativam verſantem in æqualitate dati & accepti. Utraque ſanè juſtitiæ ſpecies

tendit ad æqualitatem, diverſo tamen modo: nam diſtributiva ſpectat æqualitatem geometricam, commenſurando proportiones, capacitates & diſtincta merita ſive perſonarum, ſive rerum: nimirum ut magis idoneis conferantur graviora officia, dignioribus ampliora munera, præmia vel pœnæ; prædiis quoque uberioribus majora onera, ſterilioribus autem minora. Commutativa rem cum re ex æquo penſat, ſecluſo omni perſonarum reſpectu; atque ita æqualitatem arithmeticam obſervat. Hæc de utraque juſtitiæ ſpecie diſcrimina tradit Ariſtoteles lib. 5. Ethicorum ad Nicomac. cap. 3. & 4.

II. Reſtituendi obligatio, ut viſum eſt Theologis, ex triplici capite derivatur. Primò ex re accepta, etiamſi acceptio quæ præceſſit non fuerit injuſta, ut ſi hæres rem defuncto cui ſuccedit commodatam aut apud eum depoſitam reperiens inter res hæreditarias ſibi bona fide aſſumat. Secundò ex injuſta acceptione vel damnificatione, ut in uſura, furto. Tertiò ex juſta conventione ſeu contractu. Juriſconſulti paulò aliter explorant obligationum fontes, ut vel emanent à ſolo naturali Jure, ut eſt nudum pactum: vel à Jure tantùm Civili, ut quum ſub ſpe futuræ ſolutionis chirographum anticipatè debitori conceſſum fuit quo fateatur creditor ſibi eſſe pretium perſolutum. Hîc namque civilis ineſt obligatio ob civilem præſumptionem factæ ſolutionis; ſed deficit naturalis obligatio, cùm reverà pretium non ſit perſolutum. Vel denique unà concurrunt ad obligationem Jus Civile & naturale, ut in emptione, venditione, locatione, conductione, depoſito, mutuo, & ſimilibus.

III. Hoc tamen ſciendum de nudo pacto, quod dixi parere obligationem naturalem, ſed non civilem, quatenus ex nudo pacto nulla conceditur in Jure Civili actio, ipſum pactum nudum eſſe promiſſionem nullo contractu veſtitam, ſive ſtipulationis, ſive alterius conventionis mutuæ. Iſtud porrò naturalem quæ vulgò dicitur conſcientiæ obligationem parit. Sed hoc ita intelligendum, dummodo illud pactum ſeu promiſſio fuerit acceptata per alterius partis utcunque ſignificatum conſenſum: nam citra acceptationem ne quidem inducitur naturalis ex pacto nudo obligatio, ût poſt Sotum, Julium Clarum, Gomeſium, Covarruviam & alios aſſerit Layman lib. 3. tract. 4. cap. 1. n. 3. Etiamſi verò pactum nudum ſic explicatum non ſufficiat ad intentandam actionem, ſufficit tamen ad pariendam legitimam exceptionem, l. *Juris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, ff. de pactis; quà impeditur repetitio ſoluti, l. *Julianus*, ff. de condict. indeb. & datur jus compenſandi adverſus actorem. Nam id quod naturà debetur venit in compenſationem, l. 6. ff. de compenſation.

IV. Iſtæ demùm ex Jure naturali ſimul & Civili permixtæ obligationes ex quatuor fontibus emanant, ex contractu, ex quaſi contractu; ex delicto, & quaſi delicto. Iſta demùm quatuor capita pleniùs continent obligationum fontes quàm tria illa, rei acceptæ, damni injurià illati, & contractus,

contractus, ad quæ non niſi impropriè reduci poſſunt multæ ex quaſi contractu, & ex quaſi delicto obligationes.

V. Contractus definitur, Plurium ad idem placitum conventio. Contractus dividuntur in innominatos, quales ſunt iſti quatuor: Do ut des, Do ut facias, Facio ut des, Facio ut facias; & nominatos, quales ſunt emptio, locatio, mutuum. Nominati contractus tribus contrahuntur modis, re, verbis, conſenſu, l. 1. & 2. ff. de obligat. & action. Contractus qui re perficiuntur, quatuor recenſentur: Mutuum, Commodatum (quo nomine precarium quoque includitur) Depoſitum, & Pignus. Qui verò conſenſu perficiuntur contractus quinque numerantur: Emptio, Venditio: Locatio, Conductio: Societas, Mandatum, Emphyteuſis. Verbis initur ſolus ſtipulationis contractus, ad quam reducitur fidejuſſio. Verborum nomine comprehenduntur quoque nutus, aliáve ſigna & ſcriptura.

VI. Obligatio pariter ex quaſi contractibus oritur, per quos aliquis tacitè obligatur etiam abſens & ignorans. Hujus generis ſeptem potiſſimùm numerantur. Primò pignus tacitum, cui locus eſt in mobilibus in domum locatam invectis, ut dominus ſeu locator domus poſſit illa pro penſione domus retinere; qua ex cauſa competit ei actio Serviana ex edicto Servij Prætoris, l. *Labeo*, & l. *Si inter*, §. *Si debitor*, ff. de pignor. dicta quoque pignoratitia actio utilis, ad diſcrimen pignoratitiæ directæ quæ re contrahitur. Item in fructibus de fundo locato provenientibus, favore pariter locatoris pro fundi locati mercede, l. *In prædiis*, & l. *Quanvis*, ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tac. contrah. & l. *Si lege*, ff. locati. Præterea in fructibus rei pignoratæ à debitore perceptis in favorem creditoris pro ſolutione crediti, d. l. *Quanvis*. Secunda ex quaſi contractu obligatio eſt in tutela & cura, perinde ac ſi contractum eſſet inter pupillum & tutorem, inter minorem & curatorem. Tertia in negotiis geſtis; fingitur enim tacitum mandatum, ut ex alterius negotio utiliter geſto, quanvis abſentis & inſcij, ſervetur indemnis ille qui geſſit. Quarta in ſolutione indebiti, ut ſolutum recuperetur per condictionem indebiti. Quinta in legatario adverſus hæredem, quaſi conveniſſet inter ipſos de præſtando legato. Sexta in cauſa communis dividundi, ad quam pertinet illa quoque familiæ erciſcundæ, hoc eſt hæreditatis dividendæ. Septima & ultima in cauſa finium regundorum, ideſt de terminis locandis inter habentes confinia prædia. Ad hæc univerſa titulus pertinet Inſtitut. de obligat. quæ quaſ. ex contract. naſc.

VII. In univerſum contractus alij bonæ fidei ſunt, alij ſtricti juris. Bonam fidem hîc intellige non prout opponitur dolo; ſic enim contractus omnes eſſe bonæ fidei debent: ſed intellige latiorem & benigniorem interpretationem ſecundùm æquitatem; cum tamen contractus ſtricti juris

Judicem aſtringant ad ſtrictiorem & exactiorem verborum quibus contractus initi ſunt interpretationem. Porrò bonæ fidei contractus ſunt emptio, venditio, locatio, conductio, negotiorum geſtio, mandatum, depoſitum, ſocietas, & cæteri numerati in §. *Actionum*, Institut. de actionib. Reliqui non ibi recenſiti ſunt ſtricti juris, ut aliqui contractus innominati, mutuum, cenſus, emphyteuſis, gratuita ſtipulatio, donatio. Ut enim ait l. *Quidquid* 99. ff. de verb. oblig. *Quidquid aſtringendæ obligationis eſt, id niſi verbis palam exprimatur, omiſſum intelligitur, ac ferè ſemper ſecundùm promiſſionem interpretamur*; hoc eſt ut non extendatur obligatio ultra quàm ipſa ſtrictè ſumpta verba exprimant. Quod idem intelligendum eſſe in votis ſeu promiſſis Deo factis, docent Covarruvias, Sanchez, Rebellus, idque jure merito: cùm enim hæc initio gratuita fuerint, benigniùs interpretanda ſunt, nec ultra expreſſa promittentis verba. Principis quoque donatio ac beneficium ſi nemini præjudicet, neque juri communi refragetur, favorabiliorem interpretationem admitit ob liberalitatem & munificentiam quæ de Principe præſumitur, l. 3. ff. de conſtitut. Princ. l. *Princeps*, ff. de verb. ſignif. c. *Cum dilecti*, de donation.

VIII. Obligatur quis ex delicto, maximè ex his quatuor, furto, rapina, quæ ſcilicet ad furtum vim quoque illatam adjungit adversùs rei furtivæ dominum, & ex damno illato ex lege Aquilia, & ex injuria. Quatuor iſta delicta privata ſunt & civilia, quatenus in his non publica vindicta expetitur ab actore, ſed congruens pro accepto damno reparatio, licèt harum actionum aliquæ famoſæ ſint, ut furti, rapinæ, injuriarum.

IX. Legis Aquiliæ duo capita ſunt. Primum caput in eum, qui alterius ſervum aut pecus injuriâ occidit, ut tantùm ſolvere damnetur quanti plurimi res eo anno valuit: aut ſi ſervus damnum iſtiuſmodi intulit, ejus dominus vel eum noxæ dedat, hoc eſt transferat in ejus qui damnum paſſus eſt dominium; vel damnum ipſe reſarciat. Alterum caput in illum qui alienum ſervum aut pecus vulneraverit, aut alio modo ſine ejus interitu læſerit, aut aliud quodvis animal læſerit occideritve, ut tantùm ſolvere compellatur quanti ſervus aut animal proximis triginta diebus valuit: aut ſi ſervus iſtud damnum fecit, noxæ à domino dedatur, aut Dominus ejus quanti ea res erat exſolvat. Hoc ultimum caput ad plura quàm illud primum extenditur, nimirum ad animalia pariter quæ pecudum vel pecorum nomine non comprehenduntur, cujuſmodi ſunt canes, gallinæ, anſeres, columbæ, lepuſculi. Iſta verò actio utplurimum civilis eſt. Sed ſi animal occiſum aut vulneratum fuerit in contumeliam domini, dabitur actio criminalis, l. *Item apud Labeonem*, §. *Si quis*, ff. de injur. & l. *Prætor edixit*, eod.

X. Præter

X. Præter memorata damna cum injuria facientis data eſt aliud damnum ſine facientis injuria datum, quod in jure pauperies dicitur, ut quum quadrupes ſine injuria aut culpa domini ſui damnum intulit; nec enim animal brutum injuriam feciſſe potuit quod ſenſu caret, l. 1. ff. ſi quadrup.paup.fec.dicat. Eoque caſu liberum domino eſt vel quadrupedem noxæ dedere, vel damnum pecuniâ reſarcire.

XI. Injuriarum actio in eum intenditur qui dolo malo liberi hominis corpus, dignitatem aut famam, ſeu verbis, ſeu facto læſerit.

XII. Jam verò quoad obligationes ex quaſi delicto non intervenit in his dolus malus, ſed negligentia & culpa. Et iſtæ ad quatuor ſpecies in Jure reducuntur. Primùm in Judice, qui non per dolum, ſed ex imperitia malè judicavit, ideoque litem ſuam fecit, l. *Filiusfamilias*, ff. de judiciis, & Inſtit. de oblig. quæ quaſ. ex delict. naſc. in principio. Simile eſt de Medico vel Chirurgo imperito: unde ait cap. *Si culpâ tuâ*, de injur. & damn. dat. *Si damna aliis imperitiâ tuâ ſive negligentiâ evenerunt, jure ſuper his te ſatisfacere oportet: nec ignorantia te excuſat ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere vel jacturam.* Et Inſtit. de lege Aquil. condemnantur Medici aut Chirurgi qui ex Imperitia ſervum alienum occiderunt, ad omne damnum domino reſarciendum.

XIII. Secundum quaſi delictum eſt in appenſo quod cadens tranſeuntem læſit, ut de damno teneatur qui appendit. Tertium eſt in effuſo ſimiliter aut projecto. Quartum in exercitore aut inſtitore, ut exercitor de damno teneatur illato ei quem recepit in ſuam navem: inſtitor verò de damno illato illi quem recepit in ſtabulum vel cauponam: unde contra hos exurgunt exercitoriæ & inſtitoriæ actiones, quibus ipſæ quoque tenentur mulieres, l. *Etſi à muliere*, C. de inſt. & exerc. action.

CAPUT

CAPVT III.

Vtrum conventiones inter vivos aut ultimæ bonorum diſpoſitiones valeant in conſcientia, etſi Iure Civili habeantur invalidæ ex defectu ſolennitatum.

I. ISTUD prænotandum eſt, ſupponi in primis Partes contrahentes aut de facultatibus ſuis diſponentes omnem habere aptitudinem ſimul & libertatem à Jure requiſitam. Secundò quanvis circa quæſtionem iſtam Doctores in oppoſitas ſententias dividantur, & ſinguli ſuam tueantur opinionem ut probabiliorem; in hoc tamen convenire & ingenuè fateri, contrariam ſententiam rationibus niti valdè probabilibus.

II. Contractum liberè & à perſonis idoneis celebratum ſine ſolennitatibus à Jure Civili requiſitis validum eſſe, quod attinet ad forum conſcientiæ, affirmant Abbas in c. *Quia plerique*, de immunit. Eccleſ. Ancharanus in regul. *Poſſeſſor*, de regulis juris in 6. Antoninus in d. c. *Quia plerique*, Innocentius in c. *Quod ſicut*, de elect. Bartolus in tract. minorit. cap.3. Jaſon in l. *Si non ſortem*, in princ. ff. de condiction. indeb. Tiraquellus poſt leges connubiales, gloſſ.2. num.21. & alij celebres Juriſconſulti, quos citat Covarr. in c. *Cum eſſes*, num.5. de teſtam. ubi aſſerit hanc eſſe (quam tamen ipſe non ſequitur) communiorem opinionem. His adde Sotum de juſt. lib.4. quæſt.5. Molinam de juſt. tract.2. d.81. Reginaldum lib.25. num. 105. Emanuel. Sà in aphoriſmis etiam Romæ correctis, v. *Contractus*, num.1. Petrum de Aragona in 2. 2. de juſt. q.62. & alios. Ex oppoſito negant Covarruvias in c. *Cum eſſes*, de teſtam. n. 5. & ſeq. & in c. *Quanvis pactum*, p.2. §.4. Suarez de legibus lib.5. cap.24. n.4.& cap.25. n. 22. Leſſius lib.2. cap.19. dub.3. Bonacina de contractibus diſp.3. quæſt.1. p.3. num.2. & 5. Delugo de contract. in gen. diſp.22. ſect.9. Horum ratio fundatur in poteſtate legum quæ ſolennitates induxerunt. Addunt tamen plerique Authores primæ ſententiæ, eum cui Judex etiam juxta ſolennitates à Jure requiſitas pronuncians rem adjudicaverit,

verit, licitè poſſidere, Soto, Sà: quia jus alioqui ambiguum per Judicis ſententiam dirimi par eſt.

III. Prima tamen ſententia fundatur in naturali hominum libertate diſponendi de rebus ſuis, atque in obligatione naturali & debita fide circa pacta & conventiones ſine fraude initas. Ad jura verò civilia reſponderi ſolet jus civile denegare quidem actionem civilem ad evitandam in univerſum quarumcunque fraudum ſuſpicionem, & reſecandam litium ambiguam perplexamque materiam; non tamen per hoc intendere ut vinculum naturale diſſolvatur: quinimò Jure ipſo Civili naturalem obligationem pacti nudi aſtrui, licèt actionem de illo non permittat intentari, ſed tamen concedere legitimam ex pacto nudo exceptionem, quâ repellatur actoris intentio, l. *Iuris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, & §. *Quinimò*, ff. de pactis: & c. *Antigonus*, de pactis.

IV. Teſtamentum conditum ſine ſolennitatibus à Jure Civili per legem *Hac conſultiſſima*, Cod. de teſtament. requiſitis invalidum quoque jure naturali affirmant Covarruvias loc. cit. Suarez de legibus lib. 5. c. 24. num. 4. & cap. 25. num. 22. Bonacina loc. cit. Contrà autem valere in conſcientia, & naturalem parere obligationem contendunt Sylveſter v. *Teſtamentum*, 1. quæſt. 5. & v. *Hæreditas*, 3. quæſt. 7. Julius Clarus de teſtam. quæſt. 9. Mantica de conject. ult. volunt. lib. 2. tit. 14. num. 10. Molina loc. cit. Emanuel Sà etiam poſt Romanam emendationem, v. *Teſtamentum* 3. Malderus de teſtam. dub. 5. Reginaldus loc. cit. & quod mireris Leſſius loc. cit. nihil tamen adducens pro ratione diſcriminis, cur id quod negat ibi de contractibus, affirmet tamen de teſtamentis. Quinetiam idem Leſſius & Clavis Regia lib. 3. cap. 7. & Salas de legibus diſput. 10. artic. 4. num. 22. & Molfeſius unanimes aſſerunt, hæredem ab inteſtato qui certus ſit, vel eſſe debeat de teſtatoris voluntate in teſtamento aut codicillis ſolennitatibus Juris carentibus comprehenſa, teneri ſub mortali ex juris naturæ obligatione reſtituere hæreditatem, & ſolvere legata ſecundùm mentem teſtatoris. Huc ſpectat quod Plinius ait lib. 4. epiſt. 10. *Defunctorum voluntatem bonis hæredibus intellexiſſe pro jure eſt; neque enim minus apud nos honeſtas quàm apud alios neceſſitas valet.* Certè Jure quoque Civili valet inter liberos teſtamentum imperfectum, l. *Hâc conſultiſſima*, §. *Ex imperfecto*, C. de teſtam.

V. Tertia opinio his intermedia, & ut mihi videtur æquior & juſtior, tam in contractibus quàm in ultimis voluntatibus ſolennitate civili carentibus, reſolvit ſtare jus penes poſſeſſorem, ſicut & in omnibus ferè aliis quæſtionum ambiguitatibus, juxta c. *Ex literis*, de probation. adeò ut poſſeſſor adigi non poſſit ad probandum ſuum dominium, neque poſſit de poſſeſſione dejici niſi adverſarius ſibi dominium competere luculenter in judicio probaverit, cap. 1. & c. *Solicitè*, & c. *In literis*, & c. *Sæpè contingit*, de reſtit. ſpol. Et cùm ſunt partium jura obſcura, reo potiùs faven-

dum eſt quàm actori, c. *Cùm ſunt*, de regul. jur. Atque favorabiliores Rei potius quàm Actores habentur, l. *Favorabiliores*, ff. cod. tit. & ſi actor & reus æquales probationes proferant, judicandum eſt pro poſſeſſore, c. *Ex literis*, de probation. Præterea valet utrobique & in contractibus, & in ultimis diſpoſitionibus quod dicitur in §. *Per traditionem*, Inſt. de rer. diviſ. *Nihil eſt tam conveniens naturali æquitati quàm voluntatem domini volentis rem ſuam in alium transferri ratam haberi*. Si ergo cum hoc titulo poſſeſſio conjungitur, jus iſtud in judicio conſcientiæ completum videbitur, quanvis ſolennitas aliqua defuerit. Si autem penes unum ſit poſſeſſio rei, & alter nitatur jure voluntariæ per dominum alienationis, ſed requiſita ſolennitate carentis, in iſtiuſmodi ambiguitate poſſeſſor erit præferendus. Si tamen lis intentetur, ſtandum erit ultimæ ac ſupremæ Judicis ſententiæ.

VI. Supradictis aſtipulatur communis inter pias & timoratas perſonas uſus; is enim qui ab altero qui alienare poteſt, aliquid cum bona fide acceperit, ſive gratuitâ, ſive onerosâ diſpoſitione privatâ, nulliſque adhibitis ſolennitatibus, nullis teſtibus, nullâ ſcripturâ, ſe tutum in conſcientia credit, neque ei quiſquam prudens & eruditus reſtitutionem ſuaſerit. Finis porrò ſolennitatum eſt ut fraudibus occurratur. Hæc igitur cautio non eſt neceſſaria ubi de bona fide conſtat, ſaltem in foro conſcientiæ.

VII. Præterea leges ipſæ civiles apertè tuentur diſpoſitiones quibus defunctus de facultatibus ſuis inutiliter (ſic enim loquuntur, hoc eſt non adhibitis ſolennitatibus Juris) diſpoſuit, dum conſtet de ipſius voluntate. Hoc perſpicuè ſanciunt lex *Etſi inutiliter*, & lex *Si veritas*, C. de fideicom. & lex *Quæſtionem*, eod. tit. & §. fin. Inſtit. de fideicom. hæredit. Hæc tertia quam cæteris præferendam duxi opinio aſtruitur à Soto lib. 4. de juſt. qu. 5. art. 3. Banneſio diſp. 3. ad quæſ. 62. p. 100. Thoma Sancheſio lib. 4. conſiliorum, cap. 1. Ludovico Beja p. 1. de furto & damno dato, caſu 2. Hi enim conveniunt in hoc, tam quoad contractus, quàm quoad ſupremas voluntates, ob rationis paritatem. Seorſim verò utrique parti hujus ſententiæ ſuffragantur qui hoc admittunt in ſolis contractibus, & qui in ſolis ultimis voluntatibus, quorum pleroſque ſuperiùs allegavi.

CAPUT

CAPUT IV.

Quænam perſonæ contrahere prohibeantur, & de filiisfamilias eorumque peculio: de Senatuſconſulto Macedoniano: de mulieribus & Senatuſconſulto Vellejano.

I. QVONIAM contractus eſt actus humanus ac liber, requirit neceſſariò liberum contrahentis conſenſum, ac per conſequens ſufficientem rationis uſum, & prætereà bonorum de quibus agitur liberam adminiſtrationem. Qua de cauſa invalidè contraherent furioſi ac amentes (niſi dum habent dilucida intervalla judicij) infantes quoque & prodigi quibus prohibita fuit à Jure ſuorum bonorum adminiſtratio, niſi curatoris conſenſus interveniat, l. *Si curatorem*, & l. *Certi condictio*, ff. ſi certum pet. & l. *Is cui bonis*, ff. de verbor. oblig. Inſuper pupilli, niſi cum licentia tutoris; & minores annis viginti quinque, niſi cum curatoris conſenſu, l. *Si curatorem habens*, C. de in integr. reſtitut. Valent quidem initi ab his contractus, ſed reſciſſioni ſubjacent, ex quo impetrata fuerit pro eis in integrum reſtitutio, ſi eis de curatore proviſum non fuerat: ſed ſi curatorem habentes ſine illius interventu contraxerint, declarat eadem lex invalidè contrahi, nec opus eſſe ullatenus in integrum reſtitutione. Simile quid decernit lex *In cauſa* 2. ff. de in integ. reſtitut. Ille tamen qui cum pupillo pubertati proximo & rationis compote, aut qui cum minore bonâ fide contraxit, non tenetur ei reſtituere ante Judicis ſententiam, eo quod pupillus aut minor naturalem obligationem contraxerit, ut declarat lex *Si pupillus*, ff. ad leg. Falcid. & lex 1. ff. de novat. Ratio eſt, quia naturalis obligatio naſcitur ex conſenſu, l. *Stichum*, §. *Naturalis*, ff. de ſolut. At pupillus non caret conſenſu, Inſtit. de inutil. ſtipular. §. *Pupillum*.

II. Filiifamilias in pubertate conſtituti poſſunt contrahere de ſuis caſtrenſibus & quaſi caſtrenſibus bonis: horum namque domini atque arbitri ſunt & ſecundùm proprietatem & ſecundùm uſumfructum. Secus de profectitiis & adventitiis, niſi ex conſenſu patris, ne juxta quæ in hæc bona pater habet deteriora fiant.

III. Permagni refert filiorumfamilias jura explorari, ut ſciatur quid ſibi retinere, quid parentibus, quid fratribus cohæredibus debeant, vel non debeant. Horum eſt peculium quadruplex, caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium. Ad caſtrenſe pertinent militaria ſtipendia, de hoſtibus ſumptæ manubiæ ac ſpolia, Ducum aut commilitum dona, militaris apparatus ac ſupellex, arma, equi, veſtes, pecunia ad militiam profecturo data ſive ab ipſis parentibus, ſive ex aliorum liberalitate: illa item quæ Palatini in Aula ſive Principis largitione, ſeu propriâ induſtriâ acquirunt. Quaſi caſtrenſe illud eſt quod filiifamilias ex publico munere, aut ex honorifica profeſſione Judicis alteriuſve Magiſtratus, Doctoris, Advocati, Medici, Scribæ, Notarij acquirere ſolent: illa præterea quæ Clerici titulo clericali lucrantur. Quinetiam ut decidit authent. *Presbyteros*, C. de Epiſc. & Cler. res quolibet modo in Clericatu obvenientes, in poteſtate ſua Clerici habent, ad ſimilitudinem caſtrenſis peculij. Adventitium peculium verſatur in bonis quæ nec à parte, nec patris intuitu, ſed vel ex propria induſtria aut labore, aut ex aliorum liberalitate, aut ex matris vel avi materni rebus filius adipiſcitur. Denique profectitium peculium ea comprehendit quæ ex patris aut avi paterni facultatibus, aut aliunde, ſed horum intuitu & cauſa filiofamilias obvenerunt.

IV. In caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio nihil Juris pater habet, ſed integrum dominium & adminiſtratio ſpectat ad filium, toto tit. ff. & C. de caſtrenſi pecul. Adventitiorum bonorum proprietas ad filium, ſed uſuſfructus ad patrem pertinet l. *Cum oportet*, C. de bonis quæ liber. Profectitia verò bona ad patrem ſolum & ſecundùm proprietatem & ſecundùm uſumfructum ſpectant. Inſtit. per quas perſon. nob. acquir. §. *Sancitum*. Itaque filiusfamilias neque profectitia, neque adventitia diſtrahere ſeu alienare poteſt, l. fin. §. *Filiis*, C. de bonis quæ liber. Secus dicendum de caſtrenſibus vel quaſi caſtrenſibus, ut dictum eſt.

V. Emancipati verò liberi liberum habent diſponendi arbitrium, tam inter vivos, quàm mortis causâ de bonis adventitiis, etiam ſine conſenſu patris, eo quod emancipatione acquiratur eis integrum bonorum adventitiorum dominium cum medietate uſusfructus, altera medietate quoad ſolum uſumfructum apud patrem remanente, ex Juſtiniani conſtitutione, l. *Cum oportet*, §. *Cùm autem*, C. de bonis quæ liber. deb. & l. *Si viva*, C. de bonis matern. De bonis verò caſtrenſibus vel quaſi caſtrenſibus filius poteſt liberè diſponere ac teſtari, quanvis de patris poteſtate non exiverit, l. *Nemo*, C. qui teſtament. Clericus quoque adhuc ſub patris poteſtate conſtitutus habet ſimiliter liberam diſponendi facultatem, non tantùm de bonis quæ pro Clerico aquiſivit, verùm etiam de adventitiis, juxta d. authent. *Presbyteros*, C. de Epiſc. & cler. adventitiis, inquam, quæ poſt Clericatum conſequutus eſt. Epiſcopus autem patriâ poteſtate ſolvitur, authent. *Sed hodie*, C. de Epiſc. & Cler. Quod

jus

jus vigere in univerſa Gallia teſtificatur Papo lib. 7. placitorum, tit. 1. num. 24.

VI. Gravis & quotidianæ praxis quæſtio eſt, utrum ea quæ filiusfamilias in paterna domo lucratur pertineant ad ipſum, an ad patrem? Prima reſolutio hæc eſt. Lucra ex operibus artificialibus provenientia numerari inter adventitia, eaque proinde recuperari poſſe à filio poſt obitum patris. Itaque filius operam ſuam patri locare poteſt, ab eoque mercedem petere, deductis tamen expenſis quas pater in ipſo alendo fecit. Pater namque alere filium non tenetur habentem propria, ideſt caſtrenſia, quaſi caſtrenſia, vel adventitia bona, ut colligitur ex l. *Si quis à liberis*, ff. de liber. agnoſc. atque in eo Doctores eſſe unanimes aſſerit Laiman lib. 3. ſect. 5. tr. 4. c. 8. n. 5. Dicit enim lex penult. ff. de obſeq. parent. præſt. *Pietatem liberi parentibus, non operas debent.* Sanè ſi filius opificis v. g. operam ſuam patri præſtet, nullâ ſive expreſsè, ſive tacitè petitâ mercede, præſumitur illam velle patri remittere ex pietate vel gratitudine, ut ſi mortuo patre repetere illam à fratribus velit, non ſit audiendus. Hæc tamen præſumptio ceſſat in foro conſcientiæ, ſi filius certus eſt de ſua contraria voluntate, quam patri ex metu vel reverentia non ſit auſus ſignificare.

VII. Secunda reſolutio, ſi filiusfamilias ex bonis paternis nomine ipſo & voluntate patris lucretur, exempli causâ filius cauponis, fabri aut mercatoris, non habet jus ſecundùm aliquos Authores exigendi mercedem aut lucri partem, quaſi iſta pertineant ad profectitium peculium: attamen Bartolus in l. 1. §. *Nec caſtrenſe*, ff. de collat. bon. & Baldus & Salicetus & alij pleríque Juriſconſulti quos citat & ſequitur Decius in l. *Illud*, C. de collat. n. 10. & Angelus v. *Peculium*, n. 11. Navarra cap. 17. n. n. 144. Lopez p. 2. cap. 21. Leſſius lib. 2. cap. 12. n. 81. cenſent lucri ejuſmodi partem filio deberi, ſi ejus induſtria & labor ad bona paterna acceſſit: & aſſerunt filio deberi ad minus tantùm mercedis quantùm extraneo deberetur. His addunt quod ſi præ metu reverentiali filius hoc jus petere non auſit, aut ſciat ſi peteret ſe paſſurum repulſam, nec ſibi jus iſtud computatum iri, filium iſtum ſibi clam aſſumere in compenſationem poſſe ſive vivente ſive mortuo patre. Eſt enim hoc diſtinctum peculij genus mixtum ex profectitio circa paterna bona, & adventitio ratione proprij laboris & induſtriæ, cujus idcirco pretium tanquam adventitium bonum filio concedi debet, ne luctus causa ei detur videnti proprio labore quæſitum ab aliis poſſideri. Hoc tradit Franciſcus Stephanus à Sancto Joanne Præſes Aquenſis deciſ. 21. pag. 83. juxta §. *Sicut*, Inſtitut. per quas perſonas: & leg. *Non oportet*, C. de bonis quæ liber. Deduci tamen hinc debet patri debitus uſusfructus. Laiman quidem loco cit. n. 6. contrarium opinatur, magiſque in id propendet ut totum acquiratur patri. Oppoſitam nihilominus Doctorum opinionem judicat probabilem, eamque di-

cit Confeſſario ita poſſe inſervire, ut filiumfamilias in his terminis non facilè ad reſtituendum compellat, niſi ultra æſtimationem ſui laboris ac induſtriæ acceperit. At Bonacina de reſtitut. diſp. 2. quæſt. 10. p. 1. num. 8. ſequitur illam Bartoli, Decij, Angeli, Navarræ, & Leſſij opinionem, ſicut etiam Filliucius tract. 32. cap. 10. quæſt. 5. num. 162. cum hac præcautione neceſſaria, ut filius ille patris negotia gerens deducat in primis ea quæ pater expendit in ipſo alendo; cùm ut aliàs dixi non teneatur pater filium alere qui aliunde poſſit ſibi ad victum neceſſaria comparare. Deinde ut filius uſumfructum hujus lucri non ſibi vindicet ante ſui emancipationem aut patris mortem, cùm certum ſit bonorum adventitiorum uſumfructum ad patrem pertinere, l. *Cùm oportet*, C. de bonis quæ liberis. Et ſanè deductis alimentis & uſufructu vivente patre filius non debet eſſe deterioris conditionis quàm extraneus cui ejuſmodi merces deberetur; neque tenetur jure naturæ pro patre non egente laborare.

VIII. Quanvis filiusfamilias ſeſe contractu obligare poſſit perinde ac paterfamilias, l. *Filiusfamilias* 39. ff. de obligat. & action. nullam tamen in Jure Civili obligationem contrahit ex mutuò accepta pecunia, ſi eam accepit dum eſſet ſub patria poteſtate; ſecus autem ſi erat jam emancipatus, quia Senatuſconſulto Macedoniano repellitur creditoris intentio, l. 1. in princ. ff. ad Senatuſconſ. Maced. & Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. *Illud propriè:* ubi hoc extenditur etiam poſtquam fuerit emancipatus filius, cui dum exiſteret ſub patria poteſtate creditor mutuò dederat. Inſuper valet exceptio iſta Macedoniani, licèt filiusfamilias mutuò accipiens renunciaſſet expreſsè Macedoniano: cùm enim hoc Senatuſconſultum fuerit introductum non in favorem filij, ſed in odium creditoris, renunciatio illa per filiumfamilias irrita eſt. Molinæus ad tit. C. de Senatuſconſ. Macedon. Bacquetus tract. de juribus juſtit. cap. 21. n. 127. Deſpeiſſeus p. 1. de mutuo, ſect. 1. n. 6. Exceptio Macedoniani tranſit etiam ad hæredes, ſive ſuos, ſive legitimos, ſive extraneos, l. *Si filius* 6. §. 1. C. ad Senatuſc. Maced. & Inſtit. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. *Illud propriè:* & l. *Item ſi* 7. §. *Quanquam* 10. ff. ad Senatuſconſ. Maced. Juvatur quoque Macedoniano pater filij cui mutuatum fuit, d. l. *Item ſi*, §. *Quanquam*, & l. *Sed ſi paterfamilias* 9. §. *Non ſolùm*, ff. eod. & d. §. *Illud propriè*, Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. Juvatur quoque Macedoniano is qui pro filiofamilias fidejuſſit, l. *Item ſi* 7. in princ. verſ. *Sed Julianus*, & l. *Sed ſi paterfamilias* 9. §. *Non ſolùm*, ff. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Exceptiones quæ*, §. ult. ff. de exception. Inutilis quippe foret filiofamilias exceptio Macedoniani ſi idem poſſet actione mandati conveniri à fidejuſſore qui pro eo conventus ſolverit, §. ult. Inſtit. de replicationibus. Ceſſat exceptio Macedoniani in patre cujus mandato creditor filio ejus mutuaverit, d. l. *Sed ſi paterfamilias*, §. *Non ſolùm*, ff. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Zenodorus*, & l. *Si permittente*, Cod. eod.

Eſt

Eſt enim Macedonianum non ſolùm in odium creditorum, ſed præſertim in favorem parentum introductum, §. *Illud propriè*, Inſtit. quod cum eo qui in alien. poteſt. Ideoque poſſunt parentes huic renunciare.

IX. Sed ſi illi qui poterant juvari Macedoniano ſponte ſolverint, ſive filiusfamilias, ſive pater, ſive hæres, ſive fidejuſſor, non eis licebit ſolutum repetere: id enim multa jura exprimunt, l. *Si non ſortem*, §. *Filiusfamilias*, & l. *Qui exceptionem*, in princ. ff. de condiction. indeb. & l. *Sed ſi paterfamilias*, §. pen. & ult. ff. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Quia* 10. ff. eod. Ratio ejus rei eſt, quia obligatio naturalis prævalet poſt factam ſolutionem, ne condicatur ut indebitum quod naturæ jure debebatur. Curator tamen filiifamilias poteſt ſolus condicere ſeu repetere mutuum à ſe vel à minore ſolutum, quod ei creditum fuerat dum eſſet ſub patria poteſtate.

X. Macedonianum non admittitur ſi mutuatum fuerit ad mercaturam ſciente & conſentiente patre exercenti filiofamilias, quoniam patris voluntate contractum videtur, l. *Item ſi* 7. §. *Interdum*, ff. ad Senatuſc. Maced. ut docent Ranchinus p.3. concluſ. 135. Eſpeiſſeus p.1. de mutuo, ſect.1. num. 7. Nec ſi quis filiofamilias præſertim longè agenti à patre aliquid in neceſſitate conſtituto mutuatus fuerit quod ipſe pater teneretur ei ſuppeditare: hoc enim aperta & naturalis ratio ſuadet. Atque ita in Curiis Regni hujus ſæpe judicatum fuit, ut refert ibidem Eſpeiſſeus.

XI. Exceptio Macedoniani admittitur in ſolo mutuo pecuniario, non verò in aliarum rerum mutuis, vini, olei, frumenti, pannorum. Verùm ſi hujuſmodi merces fuerunt venditæ, aut quovis titulo traditæ filiofamilias in fraudem legis, ut filiusfamilias diſtrahendo illas pecuniam ſibi compararet, tunc locus erit Macedoniano ad repellendam fraudulenti creditoris petitionem, l. *Si filiusfamilias crediderit*, in princ. & l. *Si quis* 3. §. *Is autem*, & l. *Item ſi* 7. §. *Mutui dationem*, ff. ad Senatuſconſ. Maced. Atque ita judicatum Lutetiæ refert Papo lib. 12. placitorum, tit. 4.

XII. Mulieres vetat Vellejanum Senatuſconſultum pro aliis fidejubere ac intercedere, cùm antea ab Auguſti temporibus hæc interceſſio non eis prohiberetur, niſi pro ſolis maritis, ne maritalis affectus vel metus eiſdem fraudi eſſet, l.2. ff. ad Senatuſconſ. Vellejan. Cæterùm ceſſat Vellejani privilegium octo caſibus quos induſtriosè collegit Accurſius ad l. 1. v. *Ne pro ullo*, ff. ad S. C. Vellejan. Primò in pecunia promiſſa pro ſervo manumittendo, l. pen. C. eod. Secundò in favorem dotis, non tantùm propriæ filiæ pro qua mulier ſe genero ſuò obligat, ut pridem conſtituerant Valerianus & Gallienus, l. *Si dotare*, C.eod. ſed etiam generaliter pro quacunque dote etiam extraneæ, ex Conſtitutione Juſtiniani, l.ult. C.eod. Tertiò ſi privilegio Vellejani fœmina renunciaverit, l. fin. §. ult. ff. eod. Non poteſt quidem filiusfamilias renunciare Macedoniano, cùm non fuerit

rit introductum in ipſius favorem, ſed patris, atque in odium creditorum. At Vellejanum eſt planè & directè in gratiam fœminarum: & licet unicuique renunciare juri pro ſe introducto, l. *Si judex* 41. ff. de minorib. & l. *Invito* 69. ff. de diverſ. reg. jur. Cæterùm ut iſta Vellejani renunciatio valeat opus eſt fœminam priùs admonitam fuiſſe ſive à Magiſtratu, ſive à Notario in qua re conſiſtat iſtud ei indultum à Jure privilegium, & prudens Notarius ut ait Papo hujus admonitionis in ſcriptis mentionem faciet. Imò verò Corraſius in centur. cap. 74. Charondas lib. 2. reſponſorum, cap. 43. Eſpeiſſeus p. 2. tit. de cautionibus, ſect. 2. num. 13. hoc inſuper requiri aſſerunt ut poſteriori actu fœmina renunciet Vellejano, alioqui præſumitur fœmina eadem facilitate renunciaſſe Vellejano quâ conſenſit fidejuſſioni, niſi ſeriò deliberandi tempus poſt primam admonitionem fuerit ei conceſſum: atque diverſa allegant Curiarum placita quibus invalida pronunciata fuit illa Vellejani renunciatio, quanvis oppoſitum his Curiæ Pariſienſis placitum referat Papo lib. 12. tit. 5. n. 1.

XIII. Quartò non juvatur Vellejano fœmina ſi pretium accipiat pro interceſſione, l. *Antiqua*, C. ad Vellejan. Quintò ſi mulier ſponte ac mentiendo deceperit, l. *Si mulier in jure*, & l. *Si decipiendi*, ff. eod. Et præclarè dicit lex *Et primò*, ff. eod. *Deceptis, & non decipientibus iura opitulantur.* Infirmitas enim fœminarum, non calliditas auxilium meruit. Ideoque ſi vir ſciente & connivente uxore rem uxoris creditori ſuo quaſi propriam obligaverit, non poterit uxor fraudis ac doli conſcia juvari Vellejano adverſus eundem creditorem, ut ſanxit lex *Si ſine*, C. eod. Si tamen creditor ab initio ſciebat eſſe rem uxoris, poterit Vellejano repelli per uxorem, d. l. *Si ſine.* Sextò ſi fœmina ſecundò fidejubeat intra biennium, vel dando creditori aliquod pignus, vel novuum fidejuſſioni inſtrumentum faciendo, non quidem priſtinæ fidejuſſioni invalidæ ullum robur addit; ſed ſi eadem præſtet poſt biennium non poterit Vellejano ſe tueri, l. *Si mulier perfectæ ætatis*, ff. eod. Septimò ſi mulieri fidejubenti in rem ſuam verſum ſit, l. *Sed ſi eum*, ff. eod. Octavò ſi fœmina ei pro quo interceſſit ſuccedat, l. *Quanvis*, §. *Planè ſi mihi*, ff. eod.

XIV. His aliam cauſam intermittendi Vellejani non infrequenter in praxi occurrentem ſuperaddunt Gallicani Juriſconſulti liberationem mariti ex carcere. Etſi enim ante ipſum Vellejanum jus Romanorum abſolutè reprobaverat uxorum pro maritis interceſſionem, & Juſtinianus in authent. *Si qua mulier*, C. eod. irritam faciat omnem uxorum pro maritis contractam obligationem, etiam multoties & pluribus annis iteratam; cùm tamen fœminis permittat validam Vellejani in exterorum quoruncunque favorem renunciationem, modò poſt triennium iterum confirmetur: in Galliæ tamen Regno & vicinis quibuſdam provinciis ſi uxor pro liberando ex carceris detentione viro ſe obligaverit non juvabitur Vellejano. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 4. tit. ad Senat. Vellejan.

jan. Chenutius centur. 1. quæſt. 52. Bacquetus tract. de jurib. juſt. cap. 21. num. 123. Charondas reſponſorum lib. 11. cap. 38. Brodeus in Lovetum, lit. *A*, cap. 9. aliique plerique multa diverſarum Curiarum Senatuſconſulta congerentes. Quorum ratio in primis pietate fundatur: ſi enim Vellejanum ceſſat ob cauſam pietatis in manumittendo ſervo, l. penult. Cod. ad Vellejan. & in dotanda non ſolùm propria filia, ſed etiam extranea, l. ult. Cod. eod. quantò major eſt pietatis obligatio in educendo è carcere proprio marito? Hoc tamen intelligendum de incarceratione ob cauſam criminis, non verò ob ſolum pecuniarium debitum, ut docet Faber loco cit. defin. 16. Hoc enim caſu, non autem priore poteſt vir de carcere egredi per bonorum ceſſionem. Præterea facilè nimis fraus Vellejano fieret ad ſpoliandam uxorem, hoc enim fine creditores virum capi & carceri mancipari curarent ut opes uxoris ad ſe traherent. Hæc Deſpeiſſeus d. loco, num. 13.

CAPUT V.

De mutuo.

I. CONTRACTUUM qui re perficiuntur quatuor genera ſunt: Mutuum, Depoſitum, Commodatum, Pignus. De mutuo uberior eſt diſputatio tractanda ad uſurarum cognitionem quæ occaſione mutui naſcuntur. Sic verò definiri poteſt, ut ſit Contractus quo rei dominium transfertur in accipientem cum onere & obligatione reddendi ſimilem in ſpecie & bonitate. Aut quòd eòdem recidit, ut ſit rei largitio in quantitate certa conſiſtentis cum ſpe tantumdem recipiendi, non in ſpecie, ſed in genere. Genus à Juriſconſultis hoc loco dicitur quod propriè Philoſophi ſpeciem vocant, ut communiori conceptu frumentum, oleum, vinum. Speciem verò illi dicunt quod Philoſophi nomine individui exprimunt, ut hoc numero frumentum, oleum, vinum. Materia itaque circa quam verſatur mutuum eſt res uſu conſumptibilis in quantitate certa conſiſtens, hoc eſt definito pondere, ut eſt maſſa metalli, lanæ, fœni; vel numero, ut nummi, pecudes; vel menſurâ, ut triticum, vinum, oleum, panni, telæ.

II. Cúmque ordinaria materia quæ mutuo datur ſit res uſu conſumptibilis, transfertur ejus dominium in accipientem hac lege ut aliud æquivalens reddat. Itaque dicitur mutuum, quia de meo tuum fit, l. 2. ff. ſi cert.

 per,

pet. Inde fit ut res ſemel mutuo tradita, quocunque modo pereat, ipſi mutuatario, non verò creditori pereat, quanvis caſu & ſine culpa mutuatarij pereat, qui non minùs tenebitur poſt rei mutuatæ qualemcunque jacturam rem ſimilis generis creditori ex pacto reddere, l. *Incendium*, C. ſi cert. pet. Et cùm augmentum rei vel decrementum domino rei cedat, ſi res credita ſeu mutuata melior aut deterior evadat, id omne cedet in lucrum aut jacturam debitoris. Quatenus mutuo transfertur traditæ rei dominium, eo ipſo differt à contractibus qui ſolo conſenſu, quanvis re nondum traditâ perficiuntur, ut ſunt emptio, locatio; & differt quoque à commodato & depoſito, quibus re traditâ dominium non transfertur. Hoc etiam diſtinguitur à commodato, quia in commodato res eadem tradenti reſtituenda eſt, quemadmodum & in contractu locationis, & ut plurimùm in depoſito: & differt à permutatione in qua res alia eaque diverſi generis rependitur. Quod ſi res de ſua natura uſu conſumptibilis alteri tradatur ad tempus ut eadem ſpecie ac numero reddatur, ut ſi tradatur alteri pecuniæ vel tritici quantitas non ad uſum conſumptibilem, ſed ad alium uſum legitimum, utputà ad ponendum loco pignoris; ſi id fiat cum pretij conventione, erit locatio; ſi verò gratis, erit commodatum, ſed nullatenus mutuum.

III. Civilis actio ex mutuo conſurgens vocatur condictio certi, de qua tractant Digeſtorum & Codicis tituli *Si certum petatur*.

IV. Porrò cùm contrahatur mutuum in ſolius accipientis gratiam, neceſſe eſt eſſe gratuitum, præcipiente ſic Domino, Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*. Alioqui eſſet injuſtum & uſurarium. Hac ratione ſic admonet S. Auguſtinus in pſal. 36. concione 3. *Si fœneraveris homini, ideſt ſi mutuò dederis pecuniam tuam, à quo plus quàm dediſti expectes, non pecuniam ſolùm, ſed aliquid plus quàm dediſti; ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud; ſi pluſquam dediſti expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus*. Et habetur 14. quæſt. 3. c. *Si fœneraveris*.

CAPVT VI.

De duobus reis in eandem rem inſolidum obligatis: & de hypothecariis actionibus.

I. QUÆSTIO iſta de duobus reis uni creditori pro eadem re obligatis inſolidum frequens occurrit, vt in hæreditario debito, ubi multi concurrunt hæredes in unam ſucceſſionem. Item in pluribus conſtitutis debitoribus qui in unam eandemque ſtipulationem pacti ſunt cum uno creditore. Præterea in pluribus circa unum & id indebitum fidejuſſoribus. Similiter in multis reis quos eadem pœnalis ſententia ſingulos inſolidum damnavit. Inſuper in pluribus qui ſimul ad idem damnum concurrerunt unanimes. Item in expenſis apparitoris qui ad diverſas obeundas executiones, exactiones, decretorum judiciariorum ſignificationes peregrè profectus in idem oppidum fuit; à ſingulis quippe reis has poteſt ſuæ peregrinationis expenſas repetere, ſi alij ſolvendo nôn ſint, aut alia ratione à ſolvendo ſe eximant. Præterea in Judice qui peregrè alicubi degit, ut in pluribus cauſis ſimul occurrentibus diverſos juriſdictionis actus exerceat; unde fit ut à diverſis partibus pari jure ipſi debeantur victus & profectionis expenſæ. Denique & in aliis conſimilibus caſibus poteſt iſta quæſtio agitari.

II. Primùm igitur naturalis ratio ſuadet, cum qui rem ſibi debitam ab uno aliquo obſtrictorum ſibi reorum integram recepit, non poſſe ullatenus ab aliis ſimiliter obſtrictis repetere:& de ipſis naturalis juris viſceribus emerſit regula Juris ſub ultimo Digeſtorum & Sexti Decretalium titulo poſita: *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur.* Jus idem paſſim inſinuatur ſub titulis expreſſis Digeſtorum, Codicis, Inſtitutionum & Authenticarum *De duobus reis.* Suffragatur lex *Si per imprudentiam*, §. fin. ff. de evictionibus: *Si plures (inquit) mihi inſolidum pro evictione teneantur, deinde poſt evictionem cum uno fuero expertus, ſi agam cum cateris, exceptione me eſſe repellendum Labeo ait.* His conſonat §. *Si res aliena*, Inſtitut. de legaris: *Si res aliena legata fuerit, & ejus vivo teſtatore legatarius dominus factus fuerit, ſi quidem ex cauſa emptionis, ex teſtamento actione pretium conſequi poteſt: ſi verò ex cauſa lucrativa, veluti ex cauſa donationis, vel ex alia ſimili cauſa, agere non poteſt. Nam traditum eſt*

duas cauſas lucrativas in eundē hominem & eandē rem concurrere non poſſe.

III. Jure quidem Digeſtorum & Codicis, tit. de duob. reis, liberum erat creditori ex pluribus inſolidum obligatis reis quem vellet in totum convenire: ſed poſteriori Novellarum jure Juſtinianus ſingulis reis beneficium diviſionis indulſit ut eorum quilibet pro parte ſigillatim, & non in totum conveniatur, in authent. de duob. reis, in princ. & §. ſequent. collat. 7. conſtitut. 9. & inſeritur authent. *Hoc ita*, C. eod. tit. Tres tamen in Jure conſtituti ſunt caſus, quorum vel uno occurrente ceſſat iſta diviſio actionum. Primus eſt ſi debitores hujus diviſionis beneficio abrenunciaverint. Gloſsa in d. authent. *Hoc ita*, v. *Inſolidum debentur*, C. de duobus reis: & novella 99. v. *Cedere*. Secundum & tertium caſum exprimit authent. iſta dicens: *Si præſentes ſint & idonei*. Itaque licèt beneficio diviſionis renunciatum non fuerit, ſi tamen debitorum alij præſentes ſint, alij procul abſint, putà extra Regnum, poterit creditor inſolidum experiri adverſus præſentes. Tertius exceptionis caſus eſt ſi inter debitores aliqui non ſint idonei, putà inopes & ſolvendi impotentes, d. novel. 99. cap. 1. & d. authent. *Hoc ita*. Ut verò de hac impotentia conſtet, requirit Juſtinianus ut præceſſerit impotentium diſcuſſio; quâ præmiſsâ diligentiâ concedit ut cæteris qui ſunt idonei debitores accreſcat pars illa obligationis quæ illi incubuiſset cujus fuit comperta impotentia. Docet Charondas lib. 7. reſponſorum, cap. 103. ſervari in Regno Franciæ legem *Omne*, ff. pro ſocio, ut ſocii teneantur inſolidum ſi unus ex eis mutuam acceperit pecuniam in cauſam ſocietatis, & pecunia in arcam communem recondita fuerit.

IV. Poſtquam creditor rem ſibi à pluribus debitam ab uno vel altero eorum integram recepit, ille qui creditori perſolvit actionem habet, non tamen ſolidariam, ſed pro numero reliquorum debitorum diviſam, ut ab his eas partes recuperet quas eorum loco creditori communi perſolvit. Ipſeque creditor tenebitur jura ſua & actiones in eum transferre, ut qui integrè perſolvit, poſſit à ſingulis condebitoribus illud recuperare quod ultra eam quæ ſe contingebat debiti partem de ipſorum partibus creditori erogaverit.

V. Fidejuſſores perinde ac principalem reum creditor habet ſibi obligatos. Et ſanè licuit olim creditori pro ſuo arbitrio adverſùm fidejuſſores experiri, non diſcuſſo principali debitore, l. *Non rectè*, & l. *Jure noſtro*, C. de fidejuſſor. Verùm majori æquitate proviſum fuit demùm à Juſtiniano, ne ullus conveniatur fidejuſſor niſi poſtquam debitor præcipuus diſcuſſus fuerit, aut certè procul abſit: ſed quum abeſt, poteſt fidejuſſor dilationem à Judice poſtulare, intra quam reum ipſum in judicium deducat conveniendum. Judexque certum ad hoc tempus definiet, quo tranſacto nec reo comparente, compelletur fidejuſſor creditori ſatisfacere, & creditor actionibus ſuis cedet fidejuſſori ut poſſit à reo ſolutum repetere.

petere. Authent. de fidejuſ. & mandat. §. *Si quis igitur*, & §. *Non ſolùm*, collat. 1. conſtit. 4. & inſeritur in authent. *Præſentes tamen*, C. de fidejuſſ. Et hoc jus paſſim viget in univerſa Gallia, teſtificantibus Manſuetio in praxi, tit. de obligationib. 29. n. 15. Guidone Papæ deciſ. 94. n. 5. Charonda lib. 2. reſponſorum, cap. 104. & in ſuis Pandectis lib. 2. tit. de creditoribus 36. Depeiſſeo p. 2. tit. 2. de cautionibus, ſect. 3. n. 29. Sanè poſſunt non excuſſo reo conveniri fidejuſſores ſi ſe inſolidum cum reo obligaverint, & beneficio epiſtolæ Divi Adriani renunciaverint.

VI. Obligatio principalis debitoris non modò extendi poteſt ad fidejuſsores, verùm etiam horum defectu ad extraneos pignorum ſeu hypothecarum poſſeſſores, contra quos creditor experiri poteſt actione hypothecaria, ſi res debitoris per publicas mutuæ conventionis tabulas fuerant antea ipſi hypothecatæ ac obſtrictæ, ſive per ſpecialem, ſive per generalem bonorum debitoris hypothecam. Ex veteri quidem Jure liberum fuerat creditori pro ſuo libito debitorem perſonali actione convenire; aut ſi magis placeret, etiam litem inchoare adversùs tertios bonorum hypothecæ obnoxiorum poſſeſſores, & hos aggredi per realem, ſive hypothecariam actionem, l. *Perſecutione*, C. de pignor. & hypor. Cæterùm Juſtinianus hanc libertatem abrogavit per authent. *De fideiuſſoribus*, §. *Sed neque ad res*, collat. 1. conſtitut. 4. & inſeritur auth. *Hoc ſi debitor*, C. de pignor. & hypot. ubi ſtatuit non licere in judicio aggredi tertios pignorum poſſeſſores, niſi poſtquam ſufficienter diſcuſſus fuerit debitor actione perſonali, & ſecundo loco fidejuſſores, ſi aliqui ſint. Cùm enim actio hypothecaria ſit ſolùm ſubſidiaria & acceſſoria ad perſonalem, non videtur æquitati conſentaneum ſi omiſſo præcipuo debitore moveatur lis contra tertium poſſeſſorem hujus obligationis fortaſſe inſcium, & qui cauſæ iſti nunquam ſe ſponte ingeſſerit. Similiter alienum eſt ab æquitate ſi prætermiſſo fidejuſsore qui ultrò ſe obligavit, divexetur tertius detentor qui potuit hanc ignoraſse obligationem, quâ ſe debitor principalis ejuſque interceſsor obſtrinxit.

VII. Hoc tamen notandum eſt diſcrimen inter generalem & ſpecialem hypothecam; quod priùs neceſse ſit ſpecialem hypothecam diſcutere, nec liceat creditori proſequi generalem niſi in ſubſidium, poſtquam ſpecialem proſequutus, jus ſuum integrum adipiſci non valuerit: ſi nimirum res generali hypothecæ ſubjectæ ad poſteriorem creditorem tranſierint, l. *Quamvis* 2. C. de pignor. & l. *Quæ ſpecialiter*, C. de diſtract. pign. Specialis quippe hypotheca poſterioris etiam creditoris præfertur hypothecæ generali anterioris creditoris, ſi hic habet aliam ſpecialem ſibi ſufficientem. Sed ſi creditori anteriori non ſuppetat ſpecialis hypotheca ſufficiens integræ ſui juris recuperationi, tunc ſolùm ejus generalis hypotheca præferenda eſt ſpeciali poſterioris creditoris hypothecæ, ut providè ſtatuit lex *Si generaliter*, C. qui potior. in pign. habeant.

VIII. Iſtud denique tenendum, præfatam ſubſidiariam ſeu hypothecariam actionem adversùs tertios bonorum poſseſsores decennij præſcriptione ſummoveri inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes, dummodo poſſeſſio titulo ſimul & bona fide nitatur, l. 1. & 2. C. ſi adverſ. credit. præſcrip. oppon. etiamſi creditor anterior ſpecialem habuerit hypothecam ejuſdem rei quæ ad alium ex poſtfacto devenerit, ut docent Gallicani Juriſconſulti, & confirmant Gallicanarum Curiarum permulta judicia. Videri poteſt Deſpeiſſens de contractib. p. 4. tit. 4. n. 32. Denique ne ſpecialis hypotheca deroget generali, ſolent notarij ad cautelam apponere clauſulam iſtam, *La ſpecialité ne derogeant à la generalité.*

CAPUT VII.

De Uſuris.

I. VSura eſt lucrum pecuniâ æſtimabile, vi mutui veri aut palliati quæſitum. Vox *lucrum*, in hac definitione locum generis ſubit: reliquæ voces differentiam conſtituunt. Vox *pecuniâ æſtimabile*, excludit lucra ſpiritualia, ut ſunt gratiæ & merita virtutum apud Deum, de quibus Jeſus Chriſtus ait Matth. 19. *Centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis.* Excludit inſuper merita inter homines, quos demereri quis poteſt mutuando, quum nullâ intercedente pactione ſperat amicitiam vel gratitudinem mutuatarij, atque his ſponte & liberaliter emergentia commoda temporalia. Spes enim ab omni conventione remota neque uſuram in temporalibus inducit, neque ſimoniam in ſpiritualibus rebus, ut cum Sancto Thoma unanimes Doctores affirmant: dummodo in ſpiritualibus primaria intentio non verſetur circa commodum temporale unde naſci poſſet, ut ſuo loco diſputabimus, ſimonia mentalis. Quod verò dixi, *vi mutui*, diſcrimen innuit uſuræ à veri damni emergentis aut lucri ceſſantis compenſatione, & à pœnali mora cum culpa conjuncta, de qua conventum bona fide ab ipſo initio fuerit, juxta Gloſſam generaliter receptam in c. *Conqueſtus*, v. *De feudo*, de uſur. Dixi denique, *mutui veri aut palliati*. Cùm enim verum mutuum, ut Juriſconſulti docent, conſiſtere ſoleat in rebus uſu conſumptibilibus, quæque in pondere, numero vel menſura conſtant, & quarum dominium ſeu proprietas transfertur in mutuatarium, l. 2. §.

Appellata

Appellata, ff. de rebus cred. & cùm aliunde mutuum ex evangelica lege debeat eſſe gratuitum, Luc. 6. v. 35. *Benefacite & mutuum date nihil inde ſperantes*; quidquid ratione mutui ultra ſortem exigitur, uſurarium eſt & indebitum. Concilium pariter Agathenſe can. 8. hoc docet: *Vſura eſt ubi ampliùs requiritur quàm datur; verbi gratiâ ſi dederis ſolidos decem, & ampliùs quæſieris.*

II. Mutuum non ſolùm explicitum, ſed etiam implicitum, quod palliatum vocant, eſt quoque illicitarum uſurarum ſeges & materia frequens, ut fit quum in emptione & venditione pretium ob anticipatam ſolutionem minuitur, aut augetur ob dilatam: perinde eſt enim ac ſi pretium mutuò daretur ab émptore; ſic tamen ut quod de juſto pretio demitur cedat in lucrum fœneratitium ex mutuo ſimulato. Augmentum quoque juſti pretij ex dilata ſolutione perinde eſt ac ſi venditor illam pretij pecuniam mutuo daret ea lege, ut ille juſti pretij ſuperexceſſus locum teneat uſuræ, ut docent c. *In civitate*, & c. *Conſuluit*, de uſur. Secus tamen judicandum ubi augetur pretium ob aliquam ex tribus memoratis cauſis, quæ ſingulæ juſtæ ſunt: Prima eſt lucrum ceſſans cum debitis conditionibus. Secunda damnum emergens; quæ frequentiſſimè negotiantibus accidunt eo quod rerum pretia vel non ſolvantur, vel ultra modum differantur: quo fit ut mercatores negotiationum lucroſarum occaſiones plerunque diſperdant ex defectu pecuniæ ſibi debitæ. Tertia eaque juſta cauſa fundatur in valdè culpabili dilatione ſolutionis, qualis occurrit frequens in Magnatibus aliiſve perſonis quas vel ob avaritiam piget debita perſolvere, quanvis commodè id poſſint, quæve ex oppoſito per prodigalitatem & luxum ſibi facultatem præripiunt creditoribus ſuis ſatisfaciendi; unde conſequens eſt ut creditores gravia damna, jacturas & pericula ſuſtineant: ſi modò in hanc pœnam partes convenerint, vel à Judice decernatur.

III. Mutuum ſimiliter palliatum & fœneratitium contrahunt quicunque roganti mutuam pecuniam prætexunt ſibi eam ad manus non eſſe; ideoque ex rogantis penuria lucrum captantes vendunt merces aliquas majori pretio, etiamſi juſti pretij latitudinem non excedat, hac conditione vel tacitâ intentione, ut eadem merx ſibi minore pretio retrovendatur. Perinde eſt enim ac ſi minus pretium retrovenditionis mutuaret cum uſurario lucro ſuperabundantiæ quæ eſt in priore ſimulatæ venditionis pretio. Bonacina de contractibus diſp. 3. qu. 2. p. 3. n. 9.

IV. Uſura jure ipſo naturæ prohibita eſt ob multiplicem rationem. 1. Quia jus naturæ reprobat plus ab alio exigi quàm à te receperit; quod facit omnis fœnerator. 2. Quia nefas eſt compellere quemquam ad emẽdum rem ſuam cujus habet juſtum dominium; atqui mutuatarius eſt dominus rei ſibi creditæ; per mutuum namque transfertur rei creditæ dominium: nefas igitur eſt eo nomine quidquam ſuperabundans exigere. 3. Sicut in-

juſtè obligaretur creditor in partem jacturæ rei mutuò datæ, quia cùm abdicaverit ejus dominium à ſe atque uſum, nihil debet ſentire damni ex illius jactura; quandoquidem res omnis ſuo domino perit, ſi abſit aliena culpa: eadem ratione creditor nullum habet lucrandi jus ex re credita; lucrum enim & damnum æquo jure ad dominum rei pertinent. 4. Quia nulla permittit ratio ut fructum ſibi aliquis quærat ex re non fructifera, quales ſunt res quæ ipſo uſu conſumuntur. Quocirca Deus in Scripturis paſſim uſuras damnat. Exod.22. v.25. Levit.25. v.35. Deuteron.23. v.19. 2.Eſdræ 5. v.7. Pſal.14. v.6. Luc.6. v.34. & 35.

V. Leges quidem Cæſareæ minùs religioſæ fuerunt, quippe quæ uſuras permittebant ad certam ſummam redactas, & ad illas exigendas actionem dabant. Famoſiſſima lex olim Conſtantini Magni fuit quæ habetur in Codice Theodoſiano, lib. 2. tit.ult. l. 1. tam circa fruges quàm circa pecuniam numeratam, his verbis: *Quicunque fruges humidas vel arentes indigentibus mutuas dederint, uſuræ nomine tertiam partem conſequantur; ideſt, ut ſi ſumma crediti in modiis duobus fuerit, tertium modium amplius conſequantur. Hæc lex ad ſolas pertinet fruges; nam pro pecunia ultra ſingulas centeſimas creditor vetatur accipere.* Erant iſtæ velut reliquiæ morum nuperi paganiſmi. Sed illas Eccleſia ſanctioribus obtemperans legibus minimè probabat. Ne tamen Principum & Magiſtratuum animos à Chriſtiana Religione quaſi legùm averſatrice alienaret, quodammodo diſſimulans tolerabat, ſoliſque Clericis per publicas & ſæpiùs iteratas ſanctiones prohibebat uſuras. Inde ſtatuit canon Apoſtolorum 43. *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui uſuras à mutuum accipientibus exigit, vel deſinito, vel deponitor.* Nicæni etiam Concilij canon 17. utramque prædictarum uſurarum ſpeciem Clericis interdicit, eiſque nominatim vetat ἑκαςοστὰς, ideſt centeſimas quæ pecuniis aſſignabantur, & ἡμιολίας, ideſt ſeſcuplas ſeu ſeſquialteras quæ pro mutuatis frugibus conſtitutæ erant. Utraſque ſimiliter ſub nominibus τόκυ & ἡμιολίας Clericis prohibet Concilium Laodicenum can.5. qui canon inſeritur diſt.46. c. *Non licet.* Clericos pariter fœneratores à fidelium communione ſejungit Arelatenſis Concilij primi canon 12. Eadem Clericis iteratur prohibitio in Concilij Carthaginenſis tertij can.16. & habetur in Decreto, 14.quæſt. 4. c. *Nullus Clericorum.* Generalior eſt prohibitio in Concilij Eliberini can. 20. ibi namque Clericis ſimul & laicis fœnera vetantur, pœniſque diſtinctis coërcentur. Habetur porrò apud Gratianum ſola ejus pars quæ Clericos attingit, c. *Si quis*, diſt.47. Sancti verò Eccleſiæ Doctores, ex Latinis Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Leo Papa, Gregorius Magnus, & ex Græcis Baſilius, Chryſoſtomus, aliique in laïcos fœneratores ſæpe invehuntur. Vide aliquot eorum loca apud Gratianum 14.cauſ.q.3. & 4. Quibus adjungi poſſunt S.Baſilius tota homil. in pſal.14. & Lactantius lib.6. cap.18.

VI. Hemioliaa

VI. Hemiolias ſeu ſeſquialteras uſuras Theodorus Balſamon in Nicænæ Synodi can. 17. perperam exponit de medietate uſuræ centeſimæ, ut pro duodecim ſex tantùm annua præſtentur. Sed planè certum eſt ex ipſa Conſtantini lege hemiolias ſeu ſeſquialteras uſuras fuiſſe ſolarum frugum, nihilque aliud ſignificare quàm exactionem totius mutuatæ rei cum augmento dimidij, ut pro duobus modiis mutuatis tres modij recipiantur. At centeſima uſura in ſola pecunia verſabatur, & addicebat creditori nummum unum ad ſingulos menſes pro nummis creditis centum: itaque annuatim pertingebat ad duodecim pro mutuatis centum. Arcadij tamen lex ſub eodem libro & titulo Codicis Theodoſiani uſuras Senatorum moderabatur ad dimidiam centeſimæ, hoc eſt ad ſex annua pro centum mutuo datis. Scribens S. Hieronymus in hæc verba Ezechielis 18. v. 8. *Si ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit*, hæc ſapienter admonet: *Putant quidam uſuram eſſe tantùm in pecunia: quod pravidens Scriptura divina omni rei aufert ſuperabundantiam, ut plus non recipias quàm dediſti. Solent in agris frumenti & miliȷ, vini & olei, cæterarumque ſpecierum uſuræ exigi, ſive ut appellat ſermo divinus ſuperabundantia: verbi gratiâ ut hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt amplius partem mediam.*

VII. Jus Civile in omnibus bonæ fidei contractibus, & præterea in legatis & fideicommiſſis uſuras deberi decernit ex mora computanda ex die interpellationis, vel ex die litis conteſtatæ, l. *Mora fieri*, in princ. & §. *In bonæ fidei*, ff. de uſur. l. fin. ff. de pericul. & com. rei vend. l. *Qui ſolidum*, & l. *Si quis ſervum ſuum*, ff. de legat. 2. l. *In bonæ fidei*, C. de uſur. Et quidem ſi per ſententiam Judex uſuras iſtas adjudicet, ſpectandum erit an fuerit mora iſta culpabilis, eo quod reus cum ſolvere debuiſſet, vel neglexerit, vel ſuâ culpâ quæ obligatione poſterior ſit, putà luſibus aut ſuperfluis expenſis ſibi ademerit ſolvendi facultatem. Si res ita ſit, poterit uſura adjudicata exigi, cùm ſit in pœnam culpabilis moræ per ſententiam eamque juſtam impoſita. Idemque cenſendum ſi pars cui per ſententiam adjudicatum fuerit verum nec fictum intereſſe, ſive lucri, ſive damni, ob rem tempore debito non perſolutam patiatur detrimentum. Sed ſi neque mora debitoris culpabilis ulla fuerit, aut juſtum lucri vel damni intereſſe non intervenerit, non poteſt creditor in foro conſcientiæ hujuſmodi uſuras etiam per ſententiam adjudicatas exigere; debetque contentus eſſe recuperatione rei petitæ, & indemnitate expenſarum litis. Poſſe verò in foro conſcientiæ uſuras exigi in pœnam culpabilis moræ fatentur ſimul Theologi & Canoniſtæ cum Gloſſa illa celebri in c. *Conqueſtus*, v. *De feudo*, de uſuris: modò vel ita inter partes ab initio convenerit, vel ex poſtfacto Judex hanc pœnam huic culpæ ſententiâ ſuâ indixerit; cùm ſit ejus officii pœnas convenientes culpis ad ſuum tribunal deductis aſſignare, & partes indemnes præſtare, l. *Sancimus*, C. de judiciis. l. *Qui ſolidum* 78. &

l. *Si quis ſervum ſuum* 84. de legat. 2. Si verò ſive ex mora culpabili, ſive ex alia quavis culpa debitoris creditor verum damnum ſuſtineat, tenebitur in conſcientia mutuatarius illud reparare, quanvis nihil expreſsè conveniſſet, nec Judex quidquam decerneret. Eſt quippe naturalis obligatio damni alieni reparandi in eo qui ſuâ culpâ damnificavit, c. finali de injur. & dam. dato.

VIII. Si creditori nullatenus petenti aliquid à mutuatario detur gratuitò, poterit ſine fœnore vel peccato recipi. Verumtamen non eſt facilè præſumendum omne oblatum eſſe gratuitum. Munera enim quandoque à debitoribus offeruntur metu ſeverioris exactionis cui ſe impares agnoſcunt ob paupertatis anguſtias. Si ergo munera iſta ſint pretioſa aut pecuniaria, præſumendum eſt non eſſe ſpontanea ſi debitor inopiâ laboret; debetque creditor oblata recuſare ne occaſione alienæ paupertatis locupletetur. At ſi levia ſint munuſcula, nec pecuniaria, nec difficilè parabilia, cenſeri poterunt ex ſpontanea animi gratitudine proficiſci, atque ita licebit recipere. Et hîc valebit regula iſta: Contrectans rem credens invitum dominum, committit furtum; ſed furto non eſt obligatus ſi dominus erat volens, l. *Inter omnes*, §. *Rectè*, ff. de furtis.

IX. Poteſt creditor paciſci cum mutuatario ab initio de præſtando vero, nec ullatenus ficto intereſſe, idque poſtmodùm exigere. Ratio perſpicua eſt, quia in hoc nihil requirit præter juſtam ſui indemnitatem: neque juſtè compellendus eſt ad ſubeundam jacturam & damnum ex hoc ipſo quod alteri ſe beneficum præſtat, l. unica, C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt profer. Eaque lex duplicis meminit, ſcilicet lucri & damni, hoc eſt (ut ibi exponit Gloſſa in v. *Poſſibile*, & Bartolus ibid.) lucri ceſſantis, & damni emergentis. Sit hoc exemplum damni emergentis. Deſtinatam habeo pecuniam reficiendæ domui meæ ne corruat, aut coëmendo tritico ad alimentarem anni proviſionem, vel fœno ad jumentorum pabula, vel ſeptis & aggeribus ſtruendis ad arcendam aquæ vim ne prædium inundet, aut ſolvendis nominibus ſeu debitis: & cum aliam præſentem aut accommodam pecuniam non habeam, iſtam quam à me rogas pecuniam tibi certò proteſtor jam eſſe illis præfatis rebus deſtinatam, mihique aliam non ſuppetere, ideoque ſimul de damno ſi quod futurum eſt à te reſarciendo proteſtor. Contingit exinde ut domus corruat, aut ut triticum vel fœnum credito ſimul & cariùs emam, aut pecus fame pereat, aut ager aquis inundetur, aut cogar ab aliis mutuo ſumere cum uſuris. Exemplum verò lucri ceſſantis: Ego pecuniam habeo mercaturæ ad proximas nundinas deſtinatam; ſed quia tibi mutuo roganti credo, aut quia præſtituto die non ſolvis, lucro ex mercatura ſperato fruſtrari cogor.

X. De utroque intereſſe damni emergentis & lucri ceſſantis communiter ſcribunt Doctores, utrumque ex mutuo contingens exigi poſſe

tribus

tribus caſibus. Prior eſt quum culpabilis in ſolvendo mora præceſſit. Secundus quum ſive ante, ſive poſt moram contigit, ſed mutuum datum eſt per aliquam vim ſive Regis, ſive Civitatis, ſive alicujus præpotentis. Tertius etiamſi nulla vis, vel mora, vel culpa debitoris intervenerit, dum tamen fuerit ab initio admonitus debitor damni impendentis, & iſte conceſſerit hoc damnum, ſi contingat præſtare ultra mutuatam ſortem, ut expreſsè docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 1. idemque tract. de malo, quæſt. 3. art. 4. ad 14. In tribus prædictis caſibus licet etiam ab initio convenire de ſumma ultra ſortem rependenda ad veriſimiliorem taxam æſtimationis illius intereſſe. Sotus lib. 6. de juſt. & jure, quæſt. 1. art. 3. Navarra in manual. cap. 17. num. 111. & in comment. de uſuris n. 39. Toletus lib. 5. cap. 32. num. 7. ut alios innumeros ſileam. Dummodo fraus omnis procul eliminetur, neque incertus eventus tanti computetur ac ſi certus eſſet.

X I. De intereſſe lucri ceſſantis quod poſſit in mutuo exigi, communis eſt graviorum Doctorum conſenſus, Oſtienſis, Panormitani, Joannis Andreæ, Sylveſtri, Cajetani, Conradi, Adriani & aliorum quos citat & ſequitur Navarra, Bonacina, Leſſius, Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 4. Gravis quidem Author Dominicus Soto lib. 6. de juſt. quæſt. 1. declarat ſe hanc opinionem non improbare; præferre tamen oppoſitam negantem eſſe habendam ullam rationem lucri ceſſantis, quam ante ipſum propugnaverat Innocentius. Sed ſive Doctorum non minoris ponderis ac meriti multò ampliorem multitudinem, ſive rationum momenta expendantur, ſatis perſpicuum eſt non poſſe citra injuſtitiam hinc excludi lucrum ceſſans: qui enim lucrum petit ſibi compenſari, nihil petit quàm juſtam ſibique ex collato in alium beneficio debitam indemnitatem. Ex ipſis juris naturalis regulis hauſtum eſt quod ſacri Canones declarant, officium ſuum nemini debere eſſe damnoſum. Ipſaque lex *Ne liberalitate,* ff. de re judic. decernit ne liberalitate ſua quis de inopia periclitetur. Ille verò qui privatur mediis ad lucrum aliquod juſtum deſtinatis, indubitatè jacturam futuri boni patitur, & deteriorem conditionem incurrit; & conſequenter jus habet petendæ indemnitatis ſi de illa convenit ab exordio cum illo cujus rogatu ſe iſto ad deſtinatum lucrum medio ſpoliavit. Secundò pecunia quæ mutuo datur, quatenus ſubeſt deſtinationi ad lucrativum negotium ſimulque ipſius deſtinantis induſtriæ, pluris valet quàm ipſa eadem per ſe tantùm ſpectata, cùm in illa priori conſideratione ſit principium & ſemen ſperati lucri, idque in ſe virtute continens lucrum. Igitur ſic ſpectata plus valet quàm ſeorſim ſpectata, & diviſim ab illo deſtinato emolumento. Tertiò negari non poteſt, ſpem illam lucri efficaciter deſtinati eſſe pretio æſtimabilem, cùm conſtet apud omnes ſpem lucri, ſeu quod idem eſt ſperatum lucrum, juſto pretio vendi poſſe, ut conſtat in Jure de venditione futuri jactus retis, l. *Si jactum*, ff. de

actìon. empt. Idemque de fructu agrorum futuro, de fœtibus pecorum nondum editis. Quartò par debet eſſe ratio damni & lucri; contrariorum enim eadem eſt diſciplina. Itaque par debet eſſe damni & lucri æſtimatio. At concedunt Innocentius & Soto, quando ex mutuo damnum aliquod futurum formidatur, licere de eo compenſando paciſci. Ergo licet pariter quando ſperatur lucrum, ſi ſpes rationabilis ſit. Quintò quia amiſſio boni rationabiliter ſperati computatur inter damna, & proinde jure merito tenere locum poteſt damni emergentis quod à compenſatione mutui duo illi Doctores non repellunt. Sextò ex eo quod illi fatentur licitum eſſe paciſci de lucro ceſſante quandocunque aliquis per vim aut fraudem mutuum dare compellitur, concludi facilè poteſt licitum quoque eſſe ita paciſci, nullâ etiam vi aut fraude adhibitâ. Vel enim pactio de compenſando lucro ceſſante juſta eſt, vel uſuraria. Si juſta, ergo licita; ſi injuſta & uſuraria, ergo abſolutè illicita, & ideo prohibenda quoque homini per vim aut fraudem circumvento, vel compulſo. Illa enim compulſio valorem non auget, nec pretium rei mutuatæ. Cúmque uſura ſit jure naturæ illicita, nullus prætextus coactionis poteſt illam juſtificare, ſed ſolùm intereſſe lucri vel damni. Proinde ſi intereſſe lucri accedens ad mutuum libertate plena contractum cenſetur illicitum, non minùs erit illicitum etiam oppreſſâ libertate. Septimò ſi quis me roget ne laborem, vel ut inſtrumenta artis meæ ſibi commodem, quanvis mihi liberum ſit vel recuſare, vel acquieſcere; ſi tamen acquieſcere lubet, poſſum cum rogante paciſci de præſtando mihi lucro quod ex meo labore conſequi ſperabam. Idem igitur in libero mutuo quod in libero commodato ſtatuendum; cùm inter ſe communia hæc habeant quod gratuitò fiant, & quod celebrentur ambo in gratiam recipientis.

XII. Secluſo autem intereſſe damni aut lucri, necnon pœnâ pecuniariâ vel inter partes conventâ, vel à Judice decretâ ob culpabilem moram, adeo Jura reprobant aliquid ultra ſortem peti, ut leges ſimul Eccleſiaſticæ & Imperiales decernant nefas eſſe creditori fructus obnoxij ſibi pignoris percipere niſi cum pari & æquivalente ſortis diminutione, c. *Ex literis*, de jurejur. & l. 1. Cod. de diſtract. pign. Ergo pari, imò fortiori jure quidquid fœnerator aliunde ex minùs ſibi obnoxiis debitoris bonis exigit, computandum eſt in ſortis ipſius parem diminutionem.

XIII. Ut autem mutuator licitè poſſit id quod ſua intereſt in pactum deducere, tres quæ ſequuntur conditiones neceſſe eſt concurrere. Prima eſt ut mutuum ſit verè cauſa damni emergentis aut lucri ceſſantis; verbi causâ, ut pecuniam deſtinatam negotiationi vel emptioni rei frugiferæ ſubtraham ab illa deſtinatione, eo quod tibi mutuem. Nec id ſolùm, ſed requiritur inſuper ut non habeam aliam penes me otioſam pecuniam, quam

quam poſſim ſubſtituere in eundem uſum ad quem priorem deſtinaveram pecuniam, quam tibi do mutuo: ſi enim par alia pecunia mihi reſtet, ceſſabit prætextus lucri ceſſantis aut emergentis damni, cùm facilè poſſim illud intereſſe reparare impendendo in hoc ipſum eam quæ mihi ſupereſt pecuniam otioſam. Ad hoc tamen non eſt neceſſe illam pecuniam computare quæ in alios eventus rationabiliter ſepoſita eſt, ut rectè notat Navarra cap. 17. n.212. qualis eſt illa quæ reſervatur ad alimenta & proviſiones familiæ, ad filiorum dotem, ad emendam præfecturam vel officium, ad caſus fortuitos quibus prudens & commodus paterfamilias debet præcavere, ne inopinatò ingruente aliquo eorum opprimatur, ut ſunt morbi privati, incendia, bella, epidemiæ, occurrentia litigia, longinquæ profectiones. Secunda conditio eſt ut minus lucrum exigas quàm quod ex tua deſtinatione ſperare poteras: ſiquidem deducenda eſt laborum & expenſarum æſtimatio, & quanti minoris valet id quod futurum atque incertum eſt quàm quod certum eſt & præſens. Tertia demùm conditio eſt ut lucri ceſſantis compenſatio non exigatur ſtatim dato mutuo, ſed poſt conveniens intervallum: ut ſi ex mutuo centum aureorum debeantur mihi octo lucri ceſſantis, non paciſcar octo ſtatim mihi ſolvi; alioqui enim jam reipſa non mutuo centum, ſed ſolùm nonagintaduos aureos; & tamen non minùs ex illa imminuta ſumma referrem nomine intereſſe, quàm ſi mutuaſſem centum. Medina de uſur. qu. 3. §. *Septima conditio*, Leſſius cap. 20. dub. 11. n. 99.

XIV. Hic admonendos duco & pœnitentes & Confeſſarios, plerunque fieri ut homines per cæcum ſui amorem decipiant alios atque etiam ſeipſos falſis prætextibus quibus ſuas obvelant uſuras ad excuſandas excuſationes in peccatis. Unde Sanctus Papa Gregorius 1. p. Paſtoralis, cap. 9. ait: *Sæpe ſibi de ſe mens ipſa mentitur.* Multi quippe fundant intereſſe in hoc quòd poſſent creditam pecuniam exponere legitimo alicui lucro, cùm tamen nullum ad id habeant aut habuerint efficax propoſitum, aut etiam repugnantem habeant voluntatem ob pericula quæ reformidant. Iſti quidem identidem affirmant ſe nunquam commiſſuros ut ſuæ pecuniæ arcis otioſæ includantur; cùm tamen aut ſolùm intendant ex mutuo lucrum, vel ſaltem de aliis lucrandi modis nihil certò ac efficaciter proponant, niſi fortè ſolo illo caſu quo fidi debitores non occurrerent, quibus tutò ſuam pecuniam cum fœnore credant. Illud propoſitum eſt planè præpoſterum, nec poteſt fundare lucrum ceſſans. Ut enim verè obtendi poſſit ceſſans lucrum, neceſſe eſt ante mutuum præceſſiſſe completam & efficacem voluntatem aliis negotiis licitis & lucratoriis pecuniam iſtam impendendi, quam poſtmodum rogor alii mutuo credere. Idque adeo certum eſt ut Toletus lib. 5. cap. 33. n. 2. & 3. aſſerat omnes hac in re Doctores convenire. Et tamen eorum plerique qui lucrum ceſſans prætexunt, recuſare ſolent occurrentes occaſiones illius lu-

cri quod ſibi ceſſare prætexunt, quales ſunt prædiorum frugiferorum emptiones, frugum aut fructuum mercimonia, veræ nec fucatæ cum mercatoribus ſocietates, aut cenſus perpetui; quia videlicet in hoc unum aut certè primariò intendunt ut lucrum ſpecioſo & fallaci prætextu reportent ex mutuo cum certiſſima mutuatæ ſortis recuperatione, quæ magna eſt avaritiæ illecebra.

XV. In pignoribus quoque & hypothecis contrahitur etiam palliatum fœnus, ut fit in pacto legis commiſſoriæ quod debitorem amiſſioni pignoris aſtringit, transfertque illud in creditorem ſi tempore præſtituto non ſolverit. Jubent verò leges pignus diſtrahi, & ex ejus pretio ſummam debitam deduci quâ creditori ſatisfiat, necnon diſtractionis impenſas; totum verò reſiduum reſtitui debitori. Pactum legis commiſſoriæ circa pignora damnatur in utroque Jure, c. 1. & 2. de uſur. & l. 1. & 2. C. de pignorat. action. Verùm duobus caſibus Canones permittunt creditori fructus pignoris percipere ſine ſortis diminutione. Primus eſt ſi dominus feudi pro debita ſibi à vaſſallo penſione ſumat in hypothecam ipſum feudale prædium; non enim quos inde fructus capiet conferre tenebitur in ſortem, c. 1. & c. *Conqueſtus*, de uſur. & c. 1. de feudis. Ex quo enim feudum in manus Domini directi tecidit, ſpectant ad ejus dominium fructus ex jure feudali. Secundus caſus eſt in pignore dotali quod ſocer genero aſſignavit. Poteſt enim gener fructus ſine dotis diminutione percipere pro ſuſtinendis oneribus matrimonij, cap. *Salubriter*, eod. tit. Ulteriùs addit Soto de juſtitia lib. 6. qu. 1. att. 2. idem juris eſſe in vidua quæ mortuo viro ſuam nondum dotem recepit, ut poſſit ad onera viduitatis ſuſtinenda fructibus frui dotalis hypothecæ ſine ulla dotis deductione. Cæteroqui fructus quos creditor ex pignore percipit computandi ſunt in ſortis diminutionem, cap. 1. & d. cap. *Salubriter*, de uſur.

XVI. Denique hoc ſciendum, prohibitum eſſe ab utroque Jure Eccleſiaſtico & Civili uſuras nondum perſolutas in ſortem convertere, l. *Vt nullo modo*, C. de uſur. & Pij V. Conſtitutio de cenſibus idem prohibet, ne cenſus antea conſtitutus augeatur ex penſionibus debitis quidem, ſed non ſolutis, quanvis ex jam ſolutis augeri poſſit. Navarra quidem, Azorius, Leſſius, Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 4. num. 40. aliique Doctores aſſerunt iſtam prohibitionem non eſſe juris naturæ; ſed duntaxat poſitivi æquitate fundati, ne cenſuarii hujuſmodi acceſſionibus ſupercreſcentibus opprimantur. Quæ prohibitio dum viget obligat ſecundùm conſcientiam, ſicut & aliæ juris poſitivi diſpoſitiones, de quibus pronunciat Apoſtolus Rom. 13. *Qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. Ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Uſuras uſuris ſupernaſcentes vocant Græci anatociſmum.

XVII. Plerunque

XVII. Plerunque uſuvenit ut novus creditor alienum mutuum ſuâ pecuniâ exſolvendo ſubrogetur in jus & nomen prioris creditoris qui juſto titulo lucri ceſſantis vel emergentis damni uſuras ex mutuo reportabat, quique novo iſti creditori qui id mutuum exſolvit omni jure ſuo cedit: quæritur an vi hujus ceſſionis licitum ſit ſubrogato huic creditori eaſdem uſuras circa mutuatarium continuare? Videbitur forſan alicui hoc ei licere tanquam ſucceſſori ac ceſſionario prioris creditoris qui eas licitè exigebat, juxta communem utriuſque Juris regulam: Qui in jus alterius ſuccedit eodem quo ille jure uti debet. Cæterum contrarium prorſus ſtatuendum, niſi nouus iſte creditor ſimiliter patiatur lucri vel damni intereſſe. Cùm enim jus illud quod priſtino creditori competebat ſit penitus per ſolutionem extinctum, non poteſt in ſubrogatum creditorem tranſmitti, ſecundùm alteram iſtam Juris regulam: Nemo plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habet, c. *Nemo poteſt*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus iuris*, ff. eod. Caput iſtud concludo legis tum Romanæ, tum Franciciæ prohibitione. Juſtinianus non committit ut tutores & curatores (in quibus erat plauſibilior uſurarum prætextus) minorum pecunias uſuris exponant; ſic enim ſancit novellâ 72. §. quoniam: *Quoniam autem videmus curatores, quicunque Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere propter fæneratorum neceſſitatem, ſancimus nullam neceſſitatem ex legibus eſſe curatoribus minorum pecunias fænerari, ſed cautè reponere & reſervare.* Succeſſit poſterior novella Baſilij Macedonis, prohibens tutoribus & curatoribus minorum & pupillorum pecuniam fœnori dare. Deinde altera Leonis cognomento Philoſophi, qui patri Baſilio ſucceſſit, quâ profitetur pupillares has uſuras divina lege vetitas eſſe: permittit tamen generaliter uſuras, quemadmodum alia mala publicè tolerantur, ut Judaici cultus, lupanaria, eo quod inopes urgente neceſſitate non aliam poſſent nanciſci pecuniam niſi fœnebrem. His ſubjicio Henrici III. Gallicanam ſanctionem in Comitiis Bleſenſibus, art. 202. *Omnibus cuiuſcunque ſexus & conditionis inhibemus uſuras exercere, ac pecuniam fænori mutuare vel lucro, ſub pœna pro prima vice honorariæ petendæ veniæ, & exilii, & gravis pecuniariæ multationis, cujus quarta pars denunciatoribus adjudicabitur. Pro ſecunda autem vice pœna corporea & generalis bonorum confiſcatio infligetur. Quibus iiſdem pœnis ſubiacere decernimus etiam proxenetas & mediatores uſurarum,*

CAPUT VIII.

De emptione & venditione.

I. CONTRACTUUM alii celebrantur in gratiam dantis, ut depoſitum; alii in gratiam accipientis, ut mutuum, commodatum, donatio; alii in gratiam utriuſque, ut emptio venditio, locatio conductio, pignus, ſocietas. Secundùm tres haſce differentias alii contrahentium tenentur de dolo & lata culpa tantùm; alii pariter de levi culpa; alii etiam de leviſſima. Culpas hîc intelligimus civiles; non enim neceſſe eſt eſſe theologicas, ideſt quæ apud Deum pro peccatis imputentur. Si ergo res alterius ſit apud te per contractum qui in tuam ſolius utilitatem initus fuerit, teneris ſi res intereat non tantùm ex lata, ſed etiam ex levi & leviſſima tua culpa; ut ſi liber aut equus tibi commodatus apud te ex leviſſima tua culpa deperdatur. Hoc docet cap. unicum de commodato, his verbis: *Cùm gratiâ ſui tantùm quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpæ tenetur.* Et lex *In rebus commodatis*, ff. commodati. Ex officio quippe gratitudinis ſummam in aliena re gratis conceſſa diligentiam convenit exhiberi. At viceverſa ſi contractus in ſolius domini commodum cedat, ſolam latam culpam præſtare tenetur is qui rem habet alienam. Exemplum eſt in depoſito. Inſtit. quib. mod. re contrah. oblig. §. *Præterea & is*, ubi decernitur depoſitarium ex ſolo dolo teneri. Ibi verò per dolum lata quoque culpa intelligitur, ut ibi Gloſſa exponit. Denique ſi contractus cedat in utriuſque, dantis ſimul & accipientis emolumentum, teneatur quis in re conſervanda de lata & levi, ſed non de leviſſima culpa. Inſtit. ut ſuprà, §. *Creditor.* Et in univerſum triplicem iſtam æquitati valde conſentaneam diſtinctionem tradit lex *Contractus* 23. ff. de regul. jur.

II. Cùm igitur emptio venditioque celebrentur in gratiam & commodum utriuſque contrahentium, iſti non tenentur de leviſſima, ſed de lata & levi culpa, ſi res diſpereat aut deterior fiat. Admodum tamen probabilis eſt aſſertio Leſſii lib. 2. cap. 7. n. 43. non teneri contrahentes de levi aut leviſſima culpa in foro conſcientiæ, niſi poſt Judicis ſententiam, cùm in his duabus aut nullum, aut ſolum veniale ex quadam inadvertentia peccatum contingat. Sed ſi damnum futurum advertit ſufficienter & neglexit, ibi intervenit lata culpa, quanvis malitia abfuerit; & in

foro

foro conſcientiæ tenetur ſic lædens læſæ parti ſatisfacere.

III. Emptio eſt Pactio pretij pro merce. Venditio eſt Pactio mercis pro pretio, juxta l. 1. ff. de contrahend. empt. Tria igitur ad hujus contractus ſubſtantiam efflagitantur: merx, pretium, & mutuus conſenſus.

IV. Rerum venalium pretium duplex diſtinguitur, ſcilicet legitimum, quod à Magiſtratu, vel à Principe, vel Republica præfixum eſt; & vulgare, quod à communi prudentium æſtimatione dependet, juxta l. *Pretia* 63. ff. ad legem Falcid. *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate ſingulorum, ſed communiter finguntur.* Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili, ut non liceat illud tantiſper augere. Vulgare autem habet aliquam latitudinem, & dividitur in ſummum, medium, & infimum; ut ſi medium ſit centum, infimum poterit eſſe nonagintaquinque, ſummum verò centum & quinque, ut docet Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 3. n. 1. Ubi prævalet legitimum pretium non licet illud ſupergredi aut minuere; & ſi ſecus fiat, reſtitui debet. Sed ubi vulgare dominatur, poteſt idem mercis genus nunc pluris, nunc minoris vendi, modò non tranſiliantur fines ſummi aut infimi pretij: quod enim tranſilierit, reſtituendum eſt. Neque obſtat lex *In cauſa cognitione*, ff. de minor. *Idem Pomponius ait in pretio emptionis venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumvenire.* Hoc enim intelligendum de circumventione intra latitudinem pretii vulgaris, juxta Covarru. loc. cit. n. 2. Adhuc enim verſatur quis intra juſti pretii fines ſi ſummum aut infimum non tranſiliantur. Et prævalere debet illa quæ ſupra omnes leges excellit prohibitio Apoſtoli 1. Theſſal. 4. *Ne quis ſupergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem ſuum, quoniam vindex eſt Dominus.* Etſi verò in externo foro non concedatur actio ei qui vendendo viliùs, vel cariùs emendo non exceſſit dimidium juſti pretii, l. 2. C. de reſcind. vend. cui ſuffragatur c. *Cùm dilecti*, & c. *Cùm cauſa*, de empt. ex vendit. id ita conſtitutum eſt ad vitandas innumeras lites & diffidia quæ naſcerentur ſi ex qualibet læſione daretur actio; non tamen per hoc extinguitur obligatio conſcientiæ ad reſtituendum in foro interiori & coram Dei judicio, in quo exigitur ratio uſque ad ultimum quadrantem: S. Thomas 2. 2. qu. 77 art. 1.

V. Illa quidem lex 2. C. de reſcind. vend. loquitur de ſolo venditore læſo ultra dimidium juſti pretii, quia de ſolo venditore fuerant Imperatores interpellati. Quæritur an ſit idem quoque judicium de emptore læſo? Affirmat ibidem Accurſius, eaque eſt communis ſententia, licèt Cujacius in parat. eod. tit. hoc jus ad emptorem extendi nolit. Sed cùm ſit iſte contractus mutuus ex eorum genere qui peræquè fiunt in gratiam utriuſque, juſtitia exigit ut eodem uterque jure gaudeat. Et ita ſæpius in emptorum gratiam Aquiſextienſis Senatus judicavit. Quæritur præterea

quatenus ſit æſtimanda læſio iſta ultra juſti pretij medietatem ? Gloſſa dictæ legis ſufficere dicit ad reſciſſionem ſi res cujus juſtum pretium eſt nummorum quindecim, vendita fuerit minùs decem nummis ; ſed receptiùs eſt ad reſciſſionem in externo foro ut requiratur ut medietas ſumatur reſpectu totius ac integri pretii conventi, juxta Cujacium & Mornacium ad d. l. 2. & ſic judicari aſſolet in Curiis Gallicanis. At in foro conſcientiæ ſtandum eſt his quæ dixi de læſione quantumvis exigua, quæ latitudinem tranſilierit juſti pretii, ſive per exceſſum, ſive per defectum.

VI. Quæritur an propter peculiarem in rem affectum, quæ neque legitimo, neque vulgari pretio æſtimetur, ut ſunt inſignes quædam tabulæ, ſtatuæ & ſimilia, vendi poſſint quanti velit earum dominus ? Affirmant quidem Sotus lib. 6. de juſtitia, qu. 2. art. 3. & Petrus Navarra lib. 3. de reſtitut. cap. 2. n. 11. Sed iſtud non abſolutè conceſſerim. Juſtus enim valor nunquam eſſe poteſt illimitatus ; ſic enim nulla ſervaretur æqualitas, nullaque proportio dati & accepti. Tametſi autem privatio affectionis & oblectationis quæ habetur ex poſſeſſione & uſu rei raræ atque inſignis ſit pretio æſtimabilis, ideoque juſtam præbere poſſit cauſam cariùs vendendi ; non tamen illimitato ac enormi pretio, ſed quali taxaretur à prudenti & inſigniter perito harum rerum viro, qui rei raritatem ac ſingularitatem agnoſcens, ſimulque ipſam oblectationem & affectum, intra aliquos tamen rationis & moderationis terminos æſtimabit. Affectus namque immoderatus reducendus eſt ad aliquem diſcretionis modum, & nullatenus enormi pretio redimendus. Leſſius lib. 2. cap. 21. dub. 3. & 4. n. 27. Objicienti verò nullam emptori fieri injuriam ſponte & citra ullam neceſſitatem tanto pretio emere conſentienti, cùm ſit unuſquiſque rerum ſuarum moderator & arbiter, l. *In re mandata*, C. mandati ; & res tanti valeat quanti vendi poteſt, l. 2. §. *Si heres*, ff. ad Trebellian. Reſpondeo hæc intelligenda eſse intra modum & terminos rectæ rationis ; alioqui per eandem rationem licitum eſset mutuum dare cum uſuris etiam omnem modum excedentibus illi qui nullâ compulſus neceſſitate mutuum petit ad ganeam, aleam & ſcorta inſumendum ; & omnes à Jure contractibus & humanæ ſocietati præfixi limites diſpellerentur.

VII. Item quæritur utrum liceat rem ſuam eo nomine cariùs diſtrahere, quòd ſit valdè commoda, aut etiam neceſsaria emptori ? Reſpondeo negativè cum S. Thoma 2.2. qu. 77. art. 1. & Scoto in 4. diſt. 15. qu. 2. Martino Navarra cap. 23. n. 83. Petro Navarra lib. 4. de reſtitutionib. cap. 2. Leſſio lib. 2. cap. 21. dub. 4. n. 31. Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 2. p. 4. n. 27. & aliis communiter. Summa hujus ratio eſt, quia nemo poteſt licitè vendere rem alienam ; atque ita cùm præfatum emptoris commodum non pertineat ad venditorem, non poteſt ab eo vendi, aut

ejus

ejus prætextu pretium augeri ; ut neque creditor plus exigere à mutuatario ratione commodi eidem ex mutuata pecunia obventuri : dominium enim tam rei venditæ quàm mutuatæ ad ſolum mutuatarium vel emptorem pertinet. In his duobus plerique delinquunt ; & iſtam venditorum injuſtitiam pauci Confeſsarii advertunt, vel ab ea dehortantur, aut eâ demum factâ ad reſtitutionem ejus quod ſuperexcedit obligant.

VIII. Contractus emptionis & venditionis conſenſu partium perficitur, ac ideo contrahi poteſt inter abſentes per nuntium aut per epiſtolam, ut docet lex 1. in fin. ff. de contrah. empr. Et traditionem ad ſui eſsentiam & obligationem non requirit, ſed tantùm ad ultimum ſui complementum propter quod celebratur. Factâ ergo inter ementem & vendentem conventione, uterque ſtatim obligatur etiam re non traditâ vel pretio nondum ſoluto. Eoque fit ut ſi poſt mutuam conventionem res depereat penes venditorem ſine ipſius culpa, hoc damnum pertineat ad emptorem, juxta legem *Quod ſæpe*, §. *In his*, ff. de contrah. empt. l. *Inter patrem* 2. §. *Sine pretio*, ff. eod. l. *Empti fides*, C. eod. tit. & l. 1. & ſeq. C. de peric. & commod. rei vend. Sylveſter v. *Emptio*, n. 3. Covarruvias pract. quæſt. cap. 3. num. 5. Leſsius lib. 2. cap. 21. dub. 12. Idem ſentiunt Gallicani, Charondas in pandectis juris Francici lib. 2. cap. 29. Deſpeiſseus tom. 1. de empt. & vend. ſect. 3. num. 13. & 14. Similiter ſi vendita res tradita ſit emptori necdum ſoluto pretio, & pereat aut deterior penes eum fiat, damnum illud ſolum attingit emptorem qui adhuc tenebitur ad pretium, d. l. *Empti fides*, C. de contrah. emp. hac ratione quia res domino perit. Deſpeiſseus loco cit. ſect. 5. n. 30.

IX. Venditor non ſolùm rem venditam emptori tradere tenetur, ſed etiam ſi contingat rem venditam ab alio quopiam evinci de emptore, venditor tenetur erga emptorem de evictione, l. *Servus quem*, §. 1. ff. de act. empt. & vend. l. *Ex empto*, §. *Et in primis* 2. ff. eod. l. *Qui fundum* 45. ff. de eviction. Non tamen tenetur venditor de damno & intereſse, niſi dolo ſuo emptorem circumvenerit ; ſed ſufficiet ſi emptori pretium reſtituit quod acceperit, l. *Ex empto*, §. fin. de action. emp.

X. In venditione non licet uni contrahentium altero invito à conventione diſcedere, l. *De contractu* 3. C. de reſcind. vend. Poſſunt tamen intervenîſse pacta quædam ab initio per quæ contractus iſte alterâ invitâ etiam parte dirimatur ex poſtfacto. Hujuſmodi tria iſta ſunt : Pactum legis commiſſoriæ, pactum addictionis in diem, & pactum redemptionis. Vidimus ſuperiùs quàm ſit illicitum pactum legis commiſſoriæ in pignoribus & hypothecis ; ſed ejuſdem legis pactio circa venditionem licitè fit, ut ſcilicet ſi intra ſtatutum tempus pretium non ſolvatur, revocetur emptio ac ſi facta non fuiſſet, l. *Cùm venditor* 2. & l. *Si fundus* 4. in princ. & in §. *Marcellus*, ff. de lege commiſſ. Quinetiam emptor arrhas perdet quas dederit, niſi aliud expreſsè conventum fuerit, l. *De lege* 6. in

princ. ff. de reſcind. vend. fructuſque à ſe perceptos reſtituet, l. *Sed Celſus*, §. *Si fundus*, ff. de contrah. empt. & l. *Lege fundo vendito dicta*, ff. de leg. commiſſ. Valet quoque pactum addictionis in diem, ſeu de retrovendendo, ut ſi intra præfinitum diem alius emptor meliorem obtulerit venditori conditionem ſeu majus pretium, prior venditio non ſubſiſtat, l. *Quoties*, in princ. ff. de in diem addict. Idemque jus eſt ſi fuerit pactum ut poſſit venditor rem à ſe venditam redimere intra præſtitutum tempus, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, Codic. de pact. int. empt. & vend.

XI. Diſſolvitur pariter venditio in regno Galliæ per retractum qui fit ab agnatis venditoris par pretium offerentibus intra annum incipientem decurrere poſtridie contractus. Cui locus fuit olim apud Judæos, Levit. 25. & Ruth cap. 4. Invaluerat & apud veteres Romanos; ſed hoc abrogarunt Imperatores Valentinianus & Theodoſius l. penult. C. de contrah. empt. Redintegratum verò eſt in Gallia ad bona immobilia intra conſanguineos conſervanda. Ideoque retractum intentans jurejurando affirmare compellitur velle ſibi retinere, neque poteſt alteri jus ſuum cedere. Boërius decis. 139. Imbertus in praxi, Mainardus lib. 2. cap. 81. Grimaudetus lib. 1. de retractib. cap. 5. & lib. 6. cap. 4. Ad retractum agnationis fœminæ quoque admittuntur, Deſpeiſſeus 1. p. tit. de emptione, ſect. 6, num. 9. Grimaudetus lib. 2. de retractu, cap. 5.

XII. Diſſolvitur quoque venditio per retractum feudalem aut cenſualem, quod vocatur etiam jus prælationis ſive retentionis: & excludit hoc genus retractus ipſos quoque agnatos emere aut retrahere volentes; quia jus feudale ac cenſuale in proprietate & dominio fundatur ipſius prædij, quale jus dominij nullum præceſſit in retrahere contendentibus agnatis. Huic juri, non autem agnatorum, favent Imperiales leges, l. fin. C. de jure emphyt. & lib. 2. feudorum, tit. 9. §. *Porrò*. Manſuetus in praxi, tit. de feudis 26. n. 4. Guido Papæ quæſt. 415. Charondas lib. 2. Pandectarum, c. 15, Rebuffus tract. de conſtitut. reddit. art. 1. gloſſ. 17. n. 15. His juribus ſubjiciuntur omnia prædia moventia ſive à Domino feudali, ſive à Domino quocunque directo. His etiam Dominis debetur quoque laudemium ab emptore ſolvendum, cujus taxa & æſtimatio varia eſt pro locorum diverſis conſuetudinibus vel ſtatutis. Jus commune definit illud ad quinquageſimam partem pretij vel æſtimationis loci, l. fin. Codic. de jur. emphyt. Hoc verò ſciendum, majorem eſſe retractus feudalis, quàm gentilitij prærogativam, quatenus agnati non poſſunt jus ſuum alteri cedere; cùm tamen Dominus directus poſſit jus ſuum retinendi cedere alteri, vendere, & omni modo transferre, ratione dominij directi, in cujus fructibus cenſentur laudemia, cenſus & retractus: quorum fructuum liberam habet diſpoſitionem, ut teſtantur Charondas lib. 3. reſponſorum, cap. 22. & lib. 7. cap. 140. & 148. Mainardus lib. 8. cap. 20.

Mornacius ad l. 16. ff. de legib. Renatus Chopinus lib. 3. de Domanio, cap. 23. n. 5. aliique communiter.

XIII. Minime uſurarium aut illicitum eſt vendere frumentum aliaſve fruges, aut etiam mutuare hoc pacto ut vel pretium emptionis, vel par quantitas rei mutuò creditæ ſolvatur alio tempore quo fruges aut merces iſtæ plus fortaſſe valebunt, dummodo iſtæ concurrant conditiones, & non aliter. Primò ut liberum accipienti relinquatur ſolvere ſi velit aut poſſit ante id tempus ſolutioni præfinitum. Secundò ut æque incertum ſit utrum valor augendus ſit, an minuendus tempore illo præfinito. Sic enim ſtatuit c. *Naviganti*, §. *Ille quoque*, de uſur. *Quæ licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus tempore ſolutionis fuerint valitura veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius reputari.* Idem habet c. *In civitate*, eod. tit. his verbis: *Niſi dubium ſit merces illas plus minuſve ſolutionis tempore valituras.* Hæc tamen ſecunda conditio non requiritur in illo qui ideo præfinit tempus iſtud ſolutioni, ſive mutui, ſive pretij rei venditæ, quia jam apud ſe ſtatuerat rem ſuam in id tempus ſervare quo ſperabat pretium auctum iri; utitur enim jure ſuo, nec aliud amplius quam indemnitatem quærit. Præterea id ipſum decernitur d. c. *Naviganti*, §. *Ratione*, his verbis: *Excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum vel alias merces vendit, ut ampliùs quàm tunc valent in certo termino recipiat pro eiſdem; ſi tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.* Sed in iſto caſu iſtæ conditiones ſervandæ ſunt. Primò ut qui venditionem rei ſuæ in id tempus reſervabat quo pretium ſperabatur auctum iri, potuerit ſimul actu ipſo & jure ſuo differre, qualis eſt qui fruges ex propriis latifundiis aut reditibus colligit. Non enim licitum eſt frumentatoribus & dardanariis (ſic enim in jure Romano vocantur) frumenta quæ ad negotium coëmerunt recondere atque in opportunius ad lucrandum tempus venditionem eorum differre. Horum enim coëmptione & occultatione fruges venales deficiunt, annona ſupprimitur, & plebecula fame & inopia abſumitur. Quamobrem dicit Salomon Prov. 11. *Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium.* Secundò ut expenſas deducat quas facturus idem venditor fuerat ad ſervandum merces ſuas uſque ad præfinitum diem, ut eſt pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum, vaſorum in quibus recondendæ erant. Præterea æſtimationem computet diminutionis, deteriorationis & periculi harum mercium in id tempus reſervandarum. Cùm enim venditor aut creditor fiat ab his omnibus expenſis & damnis immunis ex quo res iſtas vendidit aut mutuavit, ſi iſta non computaret, plus exigeret quam ſibi ex juſtitia debeatur, & ultra ſuam indemnitatem in illa anticipata pretij aut mutui taxatione. Tertia demùm requiſita conditio eſt, ut ſi differatur pretij æſtimatio quandiu valitura res erit die, vel hebdomada, vel menſe deſignatis, non computetur ſummum, ſed tantùm mediocre quod erit illa

die, hebdomadâ vel menſe pretium, ut juſta quoad fieri poterit ſervetur æqualitas. Ita communiter Summiſtæ. Angelus v. *Uſura* 1. §. 36. M. Navarra cap. 17. num. 219. Covarruvias lib. 2. variarum, cap. 3. num. 6. Petrus Navarra lib. 3. de reſtitut. cap. 2. n. 262.

XIV. Is qui bona fide rem furto ablatam emit, cùm primùm ſciverit ejus dominum, tenetur obligatione rei acceptæ reſtituere domino, nec ullum jus habet petendi aut compenſandi pretium à ſe datum niſi cum ſolo fure, non verò cum domino, l. *Incivilem*, C. de furtis, l. *Si mancipium*, C. de rei vindicat. l. *Super empti*, C. de evictíon. Res enim aliena pro domino interpellat. Hoc tamen Doctores communiter ita modificant, ut is qui bona fide rem furtivam emit, poſſit re cognitâ diſſolvendo contractum rem in eum ſtatum in quo fuerat ante contractum reducere: atque ita rem furi à quo emerat reſtituere, ut ab eodem pretium recuperet quod ſolverat; cum admonitione tamen reſtituendi domino cui ſubripuerat. Sylveſter v. *Reſtitutio* 3. q. 7. Angelus v. *Reſtitutio* 1. num. 1. Alexander Alenſis 1. p. quæſt. 86. membro 3. art. 5. Gabriel Biel in 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 3. dub. 5. ubi citat Oſtienſem. Navarra cap. 17. num. 9. Leſſius lib. 2. cap. 3. dub. 3. num. 14. Hic enim contractus fuit omninò involuntarius, cui error cauſam dedit. Et aliunde licitum eſt unicuique bona fide agenti conſulere juri ſuo præ altero: præſertim quum reſcindendo contractum non conſtituit rem in diverſo quàm qui præceſſerat ſtatu, argumento legis *Si Præſes*, C. de ſervitutib. & aqua: & c. *Non licet*, 23. quæſt. 5. Imò Alenſis, Gabriel, Sylveſter & Angelus hoc quoque extendunt ad illum qui ſcienter emiſſet rem furtivam. Sed ab his diſſentio cum Navarra num. 10. Qui enim malâ fide acquiſivit, tranſtulit in ſe omnem obligationem reſtituendi quâ fur venditor erat obſtrictus; & tenetur titulo injuſtæ acceptionis perinde ac fur à quo emit ſcienter. Hoc tamen tenendum, quod ſi quis exiguo pretio rem majoris æſtimationis redemit à fure, alióve injuſto retentore, hoc animo ut eam domino redderet, jus habet repetendi à domino pretium à ſe erogatum, & tenetur dominus illud ei perſolvere, utpote qui ſuum negotium utiliter geſſit. Atque etiam in foro externo ſolvere compelletur, l. *Si quis abſentis*, ff. de negot. geſt. & Inſtit. de obligat. quæ quaſ. ex contract. naſc. §. 1.

XV. Celebris eſt diſputatio, utrum ſciens pretium mercis mox eſſe minuendum, poſſit eam pretio currente vendere? Aut utrum ſciens nummorum valorem eſſe reducendum novo quod præparatur Edicto, poſſit celeriter nummis quos habet ſe expedire, ſive emendo, ſive debita redimendo? Cicero quidem lib. 3. officiorum affirmat hæc eſſe contra juſtitiam, & infraudum alterius inſcij contrahentis. Ex adverſo nihil ineſſe injuſtitiæ docent S. Thomas 2. 2. q. 77. art. 3. ad 4. Cajetanus ibid. Sylveſter v. *Emptio*, q. 15. Sotus lib. 6. quæſt. 3. art. 2. ad 3. Covarruvias ad regul. *Peccatum*, p. 2. §. 4. n. 5. & 6. aliique communiter. Id probatur

exemplo

exemplo Joſeph qui ſciens mox futuram per plures annos frumenti charitatem & agrorum ſterilitatem, omne frumentum Ægypti pretio currente comparabat. Geneſ. 41. Et ratione iſta firmatur, quia res juſtè venduntur & emuntur ſecundùm præſentem æſtimationem ſive mercium ſive monetæ. Nec verò privata unius aut alterius circa futurum notitia tollit præſentem & approbatum rerum aut nummorum valorem ac æſtimationem, in quibus fundatur pretij juſtitia. Præfatis quoque Authoribus ſuffragantur Armillia v. *Emptio*, n. 20. Petrus Navarra lib. 3. de reſtit. cap. 2. n. 68. Leſſius lib. 2. cap. 21. dub. 5. num. 40. Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 2. p. 5. num. 12. 13. 14.

XVI. Improbandum prorſus & uſurarium eſt genus illud emptionis venditionis, quo quis mutuum roganti offert merces ei vendendas altiori pretio, ſed tamen intra latitudinem juſti pretij, hac intentione eaſdem merces protinus redimendi juſto quidem aliàs, ſed minori pretio, quod ſtatim perſolvitur ei qui mutuum rogaverat, quique hoc ipſo reſtat obligatus ad refundendum hoc pretium præfixo temporis termino, ſimulque id quod ſuperexcedit uſque ad complementum majoris pretij in priori venditione ſtipulati. Hæc eſt inſignis ſtropha quâ fœneratores obtegere ſtudent mutuum augmento lucri ſupra ſortem cumulatum, occaſionem injuſti lucri captantes ex inopia ſupplicis in neceſſitate ſua mutuum rogantis. Scio nonnullos hominum cupiditatibus nimium indulgentes contractum iſtum approbaſſe, ducem ſequentes Martinum Navarram manual. cap. 23. n. 91. Hæc ſanè vel unica eſt deformitas, vel ſaltem præ reliquis paucis inſignior in ſcriptis graviſſimi & ſapientiſſimi Doctoris, quem decepit juſti ex utraque parte pretij fallax prætextus: cùm tamen manifeſtè ſe prodat fœnerantis intentio mutuandi ſub augmento lucri, & duplicem venditionem ſimulatam prætexendi ad operiendum verum & uſurarium mutuum. Contractum iſtum quem Hiſpani vulgo *mohatram*, Itali *ſtocco* vocant, meritò reprobant S. Antoninus p. 3. tit. 8. cap. 4. §. 4. Medina lib. 1. Summæ, cap. 14. §. 23. Toletus lib. 5. tit. 31. num. 5. Bonacina de contractib. diſp. 3. q. 2. p. 3. n. 9. Sanè excuſaretur ab uſura ille qui ſummo pretio vendens nullatenus adduceret emptorem ad revenditionem, ſi diverſo tempore & ſpontaneè ac præter venditoris intentionem emptor ſollicitaret venditorem ad eaſdem à ſe merces emendas; tunc enim ceſſat intentio mutui palliati & ſimulatarum venditionum, & poteſt in ſecunda & tempore diſſita venditione offerre juſtum infimum pretium eadem ratione & jure quo quivis alius poſſet. Prædictis adjunge duo provincialia Concilia, ſcilicet Mediolanenſe primum ſub ſancto Carolo, & Burdigalenſe anni milleſimi quingenteſimi octogeſimi tertij, diſertè prohibentia ne cui præſentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendatur, ut ſtatim à venditore per ſe vel per interpoſitam perſonam viliùs ematur. Hujuſce generis retrovenditiones reprobarunt unanimes triginta Doctores Pariſienſes,

&

& reprobationi ſubſcripſerunt menſe Februario an. 1666. quorum deinde cenſuram ſuo chirographo approbavit ſequente Martio Cancellarius Pariſienſis Univerſitatis.

CAPUT IX.

De cambiis.

I. CAMBIUM eſt lucroſa pecuniæ cum altera pecunia permutatio. Diſtinguitur in fictum, quod vocant ſiccum; & in reale. Fictum ſeu ſiccum eſt verum mutuum ementito cambii nomine, quo traditur pecunia ſub adjectione lucri ſolvenda nullo alio titulo quàm lapſus temporis, dilatâ in alium qui fingitur locum ſolutione. Et hoc illicitum eſt & uſurarium, niſi forte juſtificetur per verum lucri ceſſantis aut damni emergentis intereſſe. Reale verò cambium bifariam diſtinguitur in minutum & locale. Minutum eſt permutatio præſentis pecuniæ cum alia præſenti pecunia, ſed inæqualium & diſparium ſpecierum, ut aureæ cum argentea, aut argenteæ cum ærea, aut pecuniarum diverſè ſignatarum: quod ſæpiſſimè contingit occaſione migrationis in aliam provinciam, in qua quædam certo modo ſignatæ rejiciuntur, aliæ verò aliter ſignatæ recipiuntur; aut pro locorum in quæ aliquis profectionem parat diverſitate pluris aut minoris valent. Locale cambium ſeu ad literas, eſt permutatio pecuniæ præſentis cum alia pecunia alio loco per ſyngrapham ſolvenda.

II. Cambia realia, ſive minuta ſive localia, ſuperaddito pro nummulario ſeu campſore moderato lucro eſſe licita probat eorum neceſſitas, & publicum ex eis naſcens commodum, & onera ac pericula quibus ſe campſores aſtringunt. Et in ſumma ſunt eâdem ratione licita quâ cæterarum rerum juſta commercia. Etſi enim primarius pecuniarum uſus ad hoc ſit inſtitutus ut ſint rerum aliarum menſura & pretium, eſt tamen alter earumdem legitimus uſus, habitâ ratione materiæ ex qua conſtant, ut mercium quoque loco habeantur, itaut pecunia ex una parte tribuenda locum mercis teneat, altera verò in ejus compenſationem ſolvenda ſit loco pretii: atque habita materiæ ratione poſſunt ex cauſa permutari, aut vendi, aut locari pecuniæ.

III. Cambium locale, ſeu per ſyngrapham nonnunquam ita fit, ut ſolutioni præfigantur nonnunquam primæ vel ſecundæ vel tertiæ alicujus

loci

loci nundinæ. Ad cujus intelligentiam ſciendum eſt, nundinas ad quas cambium ſolvendum remittitur, celebrari quater ſolere quotannis inter mercatores quibuſdam locis, itaut inter ſingulas nundinas ſpatium intercurrat trium menſium: quod intervallum mercatores requiri aiunt ut commodè à loco in locum merces & pecuniæ præparentur & comportentur, & literæ ad correſpondentes ac ſocios tranſmittantur. Itaque cambium fieri ad primas ſeu proximas nundinas, nihil eſt aliud quàm mutua inter campſorem & campſarium conventio, ut fiat ſolutio intra trimeſtre; ad ſecundas nundinas, intra ſex; ad tertias verò, intra novem menſes.

IV. Summa juſti cambii lex eſt ut ſervetur, quemadmodum & in aliis commerciis, æqualitas dati & accepti; quæ ſicut in aliis mercimoniis variatur pro paucitate aut multitudine campſorum & campſariorum, pro difficultate majori aut minori tranſportandi alia in loca pecunias, pro expenſarum modo, pro periculis itinerum majoribus, ut tempore peſtis, aut hoſtilis incurſionis, aut latronum infeſtationis; pro locorum in quæ fit tranſmiſſio longinquitate, pro pecuniarum in diverſis locis majore vel minore valore, aut etiam reprobatione & inutilitate. Augere verò, aut etiam admittere quidvis lucri ex dilatione temporis ad ſolvendum præfiniti prohibetur non minùs in cambio quàm in mutuo tanquam uſurarium ac fœneratitium, ut declarat Pij V. Conſtitutio, & Caſuiſtæ omnes docent.

V. Quod verò attinet ad cambii conditiones quas præſcribit Pii Conſtitutio anni 1571. relata à Navarro cap. 17. n. 283. eæ ad has reducuntur. Prima ne campſor paciſcatur de lucro ratione dilatæ ſolutionis ultra terminum. Hinc tamen excipiendi ſunt caſus legitimi intereſſe, modò conventio præceſſerit illud ſubeundi ac præſtandi; quod etiam fieri licet in mutuo. Secunda enim quam Bulla præſcribit conditio, ne de certo quodam intereſſe pactio fiat, ſive ante, ſive poſt cambium, quoniam iſta non fundatur niſi in præſumptione fraudis, non obligat niſi in externo foro, non autem in foro conſcientiæ, ſi fraus abſit, ſive quis paciſcatur de certo, ſive de incerto intereſſe, ut docet ibid. Navarra aliique communiter Doctores. Tertia conditio, ne aliter fiant realia cambia quàm ad proximas nundinas, vel ubi nundinæ non ſunt, ad proximum terminum in cambio deſignati conſuetum ad talem locum, intelligenda eſt cum Navarra & reliquis, non quod vetet cambium ad ſecundas vel tertias nundinas; non enim vult Papa differri prorſus ſolutionis terminum, cùm fiat in campſarii majus ſolamen; ſed ne propter hanc dilationem augeantur lucra nummulariorum. Navarra cap. 17. num. 283. Reginaldus lib. 25. cap. 33. num. 467. Bonacina diſp. 3. qu. 5. num. 9. Toletus lib. 5. cap. 53. n. 7. & cap. 55. n. 2. Tota itaque Bullæ hujus prohibitio in hoc verſatur, ne contemplatione dilatæ ſolutis quærantur per cambium lucra

 uſuraria,

uſuraria, & ſtatuit conditiones quæ in externo foro locum dent præſumptioni uſurarum.

VI. Lucri verò juſtam quantitatem ſi non ſit lege præſcripta, referendam eſſe perſpectis locorum diſtantiæ, laborum, periculorum, & uſus & qualitatis monetarum commutandarum, aliiſque circumſtantiis ad proborum, & in his negotiationibus peritorum virorum arbitrium, præfati docent Authores.

VII. Diſceptatur inter Doctores, utrum cambium cum recambio, quod vocant Itali *con la corſa*, ſit licitum? Id ſit quum Titius accipit Mediolani à campſore nummos centum ſolvendos Placentiæ, ubi Titius nec pecuniam habet, nec reſpondentem; ideoque Titius campſorem rogat ſibi concedi ipſius campſoris procuratorem ſeu reſpondentem qui Placentiæ reſidet, ut nomine ipſius Titij ſatisfaciat & ſolvat campſori. Campſor itaque literas Placentiam ad ſuum correſpondentem dirigit. His acceptis correſpondens nomine Titij eandem ſummam recambit Mediolanum ad campſorem, ut centum nummos exigat à Titio. Quidam Doctores dicunt id eſſe ſpeculativè licitum, ſed tantis obvolutum fictionibus quæ malam fidem arguunt, & tantis mali apparentiis indutum, ut praxim dicant eſſe diſſuadendam. Alij verò prorſus & ſpeculativè & practicè dicunt illicitum: rationes verò quibus licitum ab aliis aſſeritur, tam exilis eſſe ſubtilitatis, ut pondere & ſoliditate deſtituantur. Ideoque meliori judicio reducunt ad cambium ſiccum, hoc eſt ad mutuum uſurarium, ſed palliatum titulo ementito cambij localis: cùm tamen & datio, & ſolutio pecuniæ nec Placentiæ, nec alibi niſi Mediolani facienda ſit; Titius verò nec voluntatem, nec neceſſitatem habeat Placentiam, ubi neque pecuniam, neque ulla negotia habet, commigrandi. Et his accedit quod Placentinus ille campſoris Mediolani verſantis procurator & correſpondens unam & eandem in jure perſonam cum ſuo ſocio Mediolanenſi campſore conſtituit, atque ita nullus eſt recambio locus, ſed tantùm mutuo uſurario, quod falſo nomine obvelatur cambij realis & localis. His demùm adjunge quod campſarius involuntariè ſolvit, illoque falſo circuitu uti cogitur faciendæ in Placentina urbe ſolutionis; cùm tamen reverà Mediolani futurum ſit ut ſolvat. Et quiſquis ſit prætextatus ille conſenſus, non magis uſuram purgat quàm conſenſus ſolvendi uſuras ejus debitoris qui non potuit aliter mutuum ab uſurario accipere.

VIII. Cambium reale multis modis licitum eſt, modò in pretio non excedatur, ſive campſor campſario numeret pecuniam ab ipſo alibi ſolvendam, ſive ex adverſo campſarius numeret campſori pecuniam alibi ab illius reſpondente perſolvendam, ſive pecuniæ plus aut minùs valeant in loco ubi primùm recipiuntur quàm in loco ubi ſolvendæ erunt, dummodo fiat horum ratione augmentum vel diminutio de pretio quod juſtè exigeretur ſi utrobique pecuniæ paris valoris eſſent, Sylveſter

ſter y. *Vſura* 4. §. 8. Navarra in cap.fin. de úſur. num. 62. Toletus lib.5. cap. 54.

IX. Campſor aut reſpondens nihil exigere à campſario poſſunt ratione laboris numerandæ pecuuiæ, vel ſcribendi literas quas mittat ad correſpondentes. Ratio liquet, quia hic labor ab eis debetur ex natura contractus, non minus quàm labor emptoris in pecunia venditori numeranda, vel ſcribendi ad amicum vel debitorem ſuum ut eidem exſolvat.

CAPUT X.

Utrum is qui ex re aliena lucrum retulit quod dominus rei non retuliſſet, poſſit illud ſibi retinere.

I. QUÆSTIO iſta non procul diſtat à materia cambiorum, de qua diſputatum paulò antè fuit. Fieri enim poteſt ut famulus vel negotiorum geſtor cui dominus crediderit pecuniam creditori ſuo ſolvendam, hac utatur pecuniâ quæ ſit aurea ad cambium minutum, quo permutet eam cum moneta partim argentea, partim ærea cum adjectione lucri; ex illa verò vilioris materiæ compermutata pecunia crediroribus domini ſui ſatisfaciat. Quæritur nunc, utrum ille poſſit ſibi hoc lucrum retinere? Stabiliatur in primis generalis deciſio.

II. Is qui ex re aliena lucrum ſuâ particulari induſtriâ retulit quod dominus rei non retuliſſet, poteſt ſibi licitè illud lucrum retinere, ſive ex bona, ſive ex mala fide rem alienam poſſederit. Atque ita câmpſór iſte alienæ ſibique creditæ pecuniæ non tenetur hoc lucrum reſtituere, niſi eo caſu quo dominus ejus aut mandator hoc fine pecuniam altioris materiæ & pretij credidiſſet ut creditoris gratiam iniret, aut ut creditor majus inde cómodum referret; eo namque caſu reſtituere teneretur ob violatam juſtitiam. Ita Navarra c.17.n.25. Molina de juſtitia tract.2.diſp.402. Leſſius lib.2.de juſtit. cap.23. dub.2. n.18. Bonăcina de contractib. diſp. 3. quæſt.5. n.5. Reginaldus lib.25.cap.33. num.450. Similiter fur qui ex aliena pecunia, ſive per ſuam induſtriam, ſive per fortunam ſuam, ut ſi pecuniam ablatam ludo expoſuerit, ex quo notabile lucrum ſit conſequutus, quod domino rem ſuam aut pecuniam poſſidenti non obveniſſet, poteſt ſibi lucrum retinere.

timere. Ratio eſt quia id lucrum eſt fructus ejus ſingularis induſtriæ aut fortunæ. Hæc autem cùm ſint perſonalia, ſi nullum pactum in oppoſitum interceſſit, non fructificant niſi ſoli perſonæ in qua ſunt. Præterea ſufficit alienæ rei detentori ea reſtitutio per quam læſus dominus reddatur indemnis: at iſte redditur indemnis ſi res ablata cum omni damno & intereſſe illi reſtituatur. Ergo qui his omnibus reſarcitis ſuperſunt fructus vel induſtriæ vel fortunæ ſingularis, non ſubjiciuntur reſtituendi obligationi. Hoc docet S. Thomas 2. 2. q.78. art.3.

III. Præterea hoc idem in Jure decernitur apertè pluribus locis. Ait enim lex *Si ex ea pecunia*, Cod. de rei vindicat. *Si ex ea pecunia quam depoſueras, is apud quem collocata fuerat ſibi poſſeſſiones comparavit, ipſique traditæ ſunt, tibi vel omnes tradi, vel quaſdam ex his compenſationis causâ ab invito eo in te transferri injurioſum eſt.* Similis eſt deciſio in l. *Qui vas* 48. in fine, ff. de furtis. *Cum fur* (inquit) *rem furtivam vendidiſſet, eique nummos pretij dominus rei per vim extorſit, furtum eum nummorum feciſſe rectè reſponſum eſt.* Et paulò poſt: *Nummus qui redactus eſt ex pretio rei furtivæ non eſt furtivus.*

CAPUT XI.

De cenſibus, & de contractu emphyteutico, & de feudis.

I. PRÆTERMISSIS aliis vocis Cenſus notionibus, tractamus hîc de cenſu quatenus definitur Jus percipiendi annuam penſionem ex re vel perſona alterius ſub pretij conſtitutione. Dico jus, quia cenſus non eſt penſio propriè loquendo, ſed jus ad penſionem, ut communiter aſſerunt Doctores. Dico ex re alterius, quia nemo in re ſua propriè dicitur habere cenſum, ſed dominium; non penſionem, ſed proprietatem. Dixi ſub pretij conſtitutione, quia contractus iſte eſt reciprocus, & ſpecies quædam emptionis venditionis, in quo ille qui jus acquirit ad penſionem oblato pretio dicitur emptor; ille verò qui recepto pretio ſe ad ſolvendam annuam penſionem obligat, dicitur venditor, non quidem rei permanentis & fixæ, ut fieri aſſolet in emptione venditione communiter uſitata; ſed rei ſucceſſivæ ac redeuntis, qualis eſt annua penſio. Gallicè

Gallicè cenſualis contractus vocatur *Achapt de penſion ou conſtitution de rente.*

II. Cenſuum duæ ſunt ſpecies. Alius enim eſt cenſus reſervativus, alius conſignativus. Reſervativus eſt quo aliquis rem ſuam in alterum transfert ſecundùm utrumque dominium directum & utile, reſervata ſibi ſolummodò annua ſuper illa re penſione. Hujuſmodi fuit cenſus quem Joſeph ab Ægyptiis emit transferendo in ipſos terras Ægyptiæ regionis hac lege ut quintam fructuum portionem annuatim Pharaoni penderent. Gen.47. De hac ſpecie nulla eſt mentio in Conſtitutione Pii V. ut notant Boninſignius, Leſſius, Bonacina. Ideoque prohibitio illius Conſtitutionis ne pactum legis commiſſoriæ apponatur in contractu cenſuali, non habet hîc locum, ſed ſolùm in cenſu conſignativo. Ideoque licitum eſt paciſci in cenſu reſignativo, ut res ſuper qua conſtituitur, ſeu qua emitur penſio, cadat in commiſſum, hoc eſt revertatur ad eum qui penſionem conſtituit, ſi penſio certo annorum decurſu non fuerit ſoluta, ut docent Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 7. n. 1. Leſſius, Bonacina, aliique.

III. Differt verò iiſdem teſtibus cenſus reſervativus ab emphyteuſi, quia in emphyteuſi non transfertur directum, ſed tantùm utile dominium; ſed in reſervativo cenſu transfertur utrumque dominium. Secundò quia ſi in emphyteuſi rei Eccleſiæ non ſolvatur penſio intra biennium, aut in emphyteuſi rei ſecularis intra triennium, dominium utile cadit in commiſſum & redintegratur cum directo dominio ipſo jure: ſecus autem erit in contractu cenſuali, niſi de hoc expreſsè conventum fuerit. Tertiò quia non poteſt emphyteuta prædium emphyteuticum vendere niſi præmonito domino directo; alioqui enim cadet in commiſſum, & dominium prædii utile revertetur ad dominum directum: & inſuper etiam præmonito domino directo debetur laudimium. Ad neutrum autem horum obligat cenſus reſervatiuus.

IV. Cenſus conſignativus contrahitur quando aliquis ſuper re ſua, cujus dominium ſaltem directum retinet, vel etiam ſuper propria perſona conſignat alteri jus annuæ penſionis. Itaque cenſus conſignativus dividitur in perſonalem, realem & mixtum. Realis cenſus fundatur ſuper aliqua re vel prædio. Perſonalis conſtituitur ſuper perſona quæ ſe obligat ad penſionem ſolvendam, quatenus hæc perſona capax eſt acquirendi ſive per proprium laborem, ſive per ſuam induſtriam, & transfert in alterum quempiam jus exigendi aliquid annuatim ex acquiſitis à ſe per laborem proprium ac induſtriam. Etiamſi verò hîc apponatur interdum bonorum hypotheca ad majorem penſionis perſonalis ſecuritatem, hoc fit non virtute contractus cenſualis, ſed per alterius contractus adjunctionem, nimirum hypothecæ: neque cenſus conſtituitur ſuper illa hypotheca, ſed ſuper ipſa perſona; neque ex hypotheca, ſed ex perſona penſio ſolvenda eſt, niſi

accideret ut ex perſona ſeu ob ipſius perſonæ moram aliamve cauſam penſio recuperari non poſſet.

V. Diſputant Doctores utrum jure naturæ licitus ſit cenſus perſonalis? Negant eſſe jure naturæ licitum S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 8. Angelus v. *Vſura*, §. 78. Martinus Navarra comment. de uſuris, n. 79. 80. 81. Molina tom. 2. tract. 2. diſp. 387. & alii. Affirmant verò licitum Panormitanus in cap. *In civitate*, de uſur. Conradus de contractibus qu. 74. & 75. Major in 4. diſt. 15. qu. 34. Gabriel Biel ibid. qu. 12. art. 1. concluſ. 1. Sotus lib. 6. de juſtitia, qu. 5. art. 1. concl. 4. Joannes Medina de uſuris, qu. 11. §. *Sed quæret aliquis*, Covarruvias lib. 3. variar. reſolut. cap. 7. n. 4. & 5. Thomas Boninſignius cap. 4. n. 4. & ſeqq. Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 4. n. 18. & ſeqq. Bannes 2. 2. qu. 78. art. 4. Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 4. p. unico, n. 3. Salas de cenſibus dub. 3. n. 2. Valentia, Filliucius & alii affirmantes poſſe perſonalem cenſum inſtitui in locis ubi non eſt recepta extravagans Pii V. incipiens, *Cum onus*; atque hujus prohibitionem eſſe juris tantùm poſitivi humani, necnon alia ibi diverſa prohibita circa cenſus. Porrò argumenta utrinque ab oppoſitis inter ſe Doctoribus propoſita recenſet Leſſius loco cit.

VI. Mixtus denique cenſus fundatur in re ſimul & perſona, itaut ſi res diſpereat, continuetur nihilominus obligatio penſionis exſolvendæ in ipſa perſona. Hæc ſpecies cenſus ob admixtionem perſonæ reprobatur & vetatur per dictam Pii Extravagantem, quamvis jure naturæ licitum affirment citati Authores.

VII. Jure ipſo naturæ, atque ſeclusâ illâ Pii Conſtitutione quæ non eſt recepta in Gallia, conditiones ad contrahendum cenſum requiſitæ ſunt: Primùm ut adſit intentio emendi & vendendi, ne ſub prætextu cenſûs ineatur mutuum uſurarium: contractuum enim vis & obligatio dependet à contrahentium voluntate. Secundò ut interveniat juſtum pretium; debet enim quælibet res tanti vendi quanti valet. Juſtum pretium cenſûs illud cenſetur quod lex, vel communis proborum & prudentum æſtimatio, perſpectis rerum & locorum circumſtantiis, temporum occurrentiis, commerciorum & pecuniarum raritate vel copiâ approbaverit. Minimè tamen exigitur ut pretium cenſus propriè & ſtrictim adæquet penſiones perſolvendas; non enim emuntur futuræ penſiones, ſed jus illas deinceps exigendi. Id liquet in ſimili emptionis agri cujus pretium multùm deficit à valore omnium ex eo futurorum proventuum. Ad juſtitiam pretii pertinet præterea ut majori pretio ematur cenſus perpetuus quàm temporalis, & plurium annorum cenſus quàm pauciorum. Item in æſtimatione cenſuum habenda eſt ratio graviorum aut leviorum onerum quæ ſive emptori, ſive venditori imponuntur. Tertiò requiritur ut res ſuper quam cenſus conſtituitur ſit in libera diſpoſitione conſtituentis. Nemo enim plus juris in alterum transferre poteſt quàm ipſe habeat, l. *Nemo*

mo plus juris, ff. de regul. jur. & c. *Nemo poteſt*, eod. tit. in 6. Transfertur autem dominium pretij ſeu rei ſuper qua cenſus conſtituitur in venditorem. Ideoque non poteſt maritus ſine uxoris conſenſu conſtituere cenſum in fundo dotali. Quartò requiritur ut ſi res cenſita pereat aut ſterilis evadat ſine cenſuarij culpa, ſive in totum, ſive pro parte, ceſſet vel in totum, vel pro rata parte obligatio cenſus.

VIII. Cenſuum quoque alij conſtituuntur perpetui, alij ad aliquod tempus. In cenſibus temporalibus ille quem vitalitium vocant, is eſt qui durabit ad vitam ejus qui jus habet percipiendi cenſum, & quo ex vivis decedente ſtatim cenſus extinguetur ſine ulla obligatione reſtituendi ſortem, ſive capitale. Hunc cenſum conſtat eſſe licitum, ſicut licita eſt emptio venditio uſusfructus ad vitam uſufructuarij, l. *Neceſſariò*, §. *Cum uſumfructum*, ff. de periculo & commodo rei venditæ. De vitalitio itaque cenſu quæritur quænam ſit juſta illius pretij taxatio? Varij diverſa reſpondent. Juſtitiæ conſentaneum præ reliquis duco hac in re judicium Bonacinæ de contract. diſp. 3. quæſt. 4. p. unico, num. 18. pretium eſſe taxandum attento ultimo vitæ termino ad quem naturaliter attingere poteſt vita ejus perſonæ cui ſolvendus eſt cenſus, & illorum annorum ſumendo medietatem qui deductis caſibus fortuitis poſſent probabiliùs ad eum terminum pertingere; atque ita pretium cenſus adæquate debet illorum annorum illam quam dixi medietatem. Ratio eſt quia ſic æqualitas exactior ſervabitur, & uterque contrahentium æqualem ſubibit ſortem lucri & jacturæ, cùm aliquo caſu ex innumeris qui humanæ vitæ decurſu occurrunt, fieri poſſit ut cenſualiſta ad illam medietatem non accedat: quemadmodum evenire quoque poteſt ut eam excedat. Quare (ait Bonacina) ſi tradens centum aureos ad conſtituendum ſibi cenſum vitalitium ſit quadraginta annorum, & perſpecta ejus valetudine, ſtatu vitæ, indole, profeſſione, & quibus exponi ſolet periculis, judicetur poſſe ad annos ſexaginta pertingere, poterit quotannis exigere aureos decem. Prætereа taxatio iſta manifeſtum habet in Jure fundamentum, l. *In computatione*, ff. ad leg. Falcid.

IX. Cenſus quidem temporalis generatim omnis ille eſt qui ad tempus duntaxat, ſive incertum ut eſt vitalitius, ſive certum putà ad definitum annorum numerum conſtitutus eſt: quorum cenſuum uterque adventu præfixi termini extinguitur, nullâ ut dicit Leſſius refusâ ſorte. Atque utrumque modò ſit realis, poſſe minoris emi quàm ſint omnes ſimul junctæ penſiones, docent Covarruvias lib. 3. var. reſol. cap. 7. num. 3. & 4. Cajetanus v. *Uſura*, ſub fin. Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 6. Conradus quæſ. 79. & 80. Navarra manual. cap. 17. num. 230. & in comm. de uſur. num. 71. quo loco dicit poſſe centum aureis emi penſionem annuam decem aureorum pro quindecim annis. Et utique certum eſt in perpetuis cenſibus penſiones longè tamen ſimul junctas excedere valorem ſortis collatæ in pretium.

pretium. Cùm enim ematur non annuus cenſus, ſed jus ad illum, æſtimatur minoris jus ſeu actio ad cenſum quàm ſperatum emolumentum; & minus eſt actionem habere quàm rem, l. *Minus eſt*, ff. de regul. jur. Similiter juſtum empti agri pretium nunquam æquivalet omnibus futuris proventibus, ſi ſimul cumularentur. Quod igitur eſſet uſurarium in contractu mutui, quod eſt totum ſine ullo augmento, ne quidem fructuum pignoris, elapſo præfixo termino reſtituendum; eſt tamen licitum in contractu cenſus bona fide inito, in quo penſio nihil de ſorte diminuit.

X. In extravagantibus communibus, tit. de empt. & vend. duæ habentur Conſtitutiones planè conformes, Martini V. & Calliſti III. continentes multas illius cenſus de quo interrogabantur conditiones, quarum præcipuæ ſunt iſtæ, ut certa res immobilis & fructifera deſignetur cui cenſus imponatur, eaque res immobilis ſola maneat affectata & obligata ſolutioni cenſus. Item ut cenſus non excedat fructuum illius rei immobilis æſtimationem, v. g. agri ſativi, ſylvæ cæduæ, horti, vineæ, prati, oliveti, ſtagni, lacus, paſcui. Item ut re illa immobili depereunte fortuito caſu cenſus extinguatur. Illa verò res immobilis debet aſſignari à venditore cenſus ex propriis bonis, non verò emptoris. Prætereaque in venditoris ipſius bonis debet res illa immobilis permanere, nullatenus verò per venditionem ad emptorem transferri, ut falsò exiſtimavit Bartholomæus Carranza, ob id juſtè à Navarra reprehenſus: fundus enim ille ad hoc ſolùm deſideratur, ut ſit ſubjectum in quo fundetur cenſus: voluntque Pontifices Martinus & Calliſtus eum hypothecari ad ſecuritatem ſolvendi cenſus ſuper illo conſtituti, non verò alia venditoris bona; ad hoc nimirum ut cenſus ſit merè realis, & non perſonalis aut mixtus, cujus generis nulla eſt in duobus illis reſcriptis mentio. Quod ſi fundus per venditionem à Carranza excogitatam tranſiret in emptorem cenſus, non una, ſed duplex venditio celebraretur, nimirum fundi & cenſus, & contra Juris diſpoſitionem jus emptoris ad exigendum cenſum à venditore ſuam omnem haberet hypothecam non in rebus debitoris, ſed ipſius creditoris qui eſt emptor; quod gravem involvit abſurditatem. Præterea exponunt Martinus & Calliſtus pretium pecuniarum quo cenſus emitur, eſſe juſtum; ut ſcilicet habeat cum cenſu qui emitur proportionem, & cum fructibus prædij à venditore aſſignati ad conſtitutionem & ſecuritatem cenſus, ne ſcilicet cenſus excedat valorem fructuum fundi ſuper quo conſtituitur. Requirunt inſuper ut pretium integrum ſtatim ab ipſo initio perſolvatur. Item ut cenſus quotieſcunque venditor volet, poſſit vel in totum, vel ex parte redimi refuſo agro vel pretio. Item requirunt ne venditor ullo unquam tempore redimere compellatur; alioqui enim cenſus degeneraret in mutuum palliatum, eſſetque uſurarius. Mutuum quippe in hoc differt à cenſu, quatenus emptor cenſus omni privatur jure repetendi datam à ſe

ſortem

ſortem: ſed mutuans retinet ſibi jus recuperandi mutui, ideoque nihil aliud quidquam ei exigere licet, neque fructus pignoris ac hypothecæ, niſi tantumdem demendo ſibi de ſorte mutuata. Ex oppoſito poteſt emptor cenſus annuatim cenſum exigere ſine ulla ſortis diminutione, quâ ita ſe abdicavit ut non poſſit unquam repetere, quanvis poſſit ſponte oblatam reſumere.

X I. Quæ porrò ſubſequuta eſt Pii V. Conſtitutio præfatis conditionibus quas approbat quaſdam ſuperadjungit, quarum aut etiam unius earum defectu contractum cenſualem in externo foro vult haberi pro uſurario, etiamſi in foro conſcientiæ & rei veritate non ſit fortaſſe talis niſi quoad unam aut alteram conditionem, ut eſt iſta: Ne penſio anticipetur, ideſt ne exigatur niſi ratione temporis elapſi. Si enim emptor dum pretium numerat detraheret ex eo penſionem primi anni quæ non debetur niſi finito anno, uſuram committeret contra jus naturæ cum reſtituendi obligatione. Conſtitutiones etiam Martini & Calliſti aliquas memorant conditiones quæ non ſunt juris naturæ, non quidem illas præcipiendo, ſed quia in ipſo facto & uſu erant, de quo Pontifices interrogabantur. Quarum conditionum Dominicus Soto lib. 6. de juſtitia, qu. 5. art. 1. & Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 12. num. 75. duas tantùm eſſe de jure naturæ agnoſcunt iſtas: 1. Ut juſto pretio cenſus ematur; 2. Ut venditor ad redimendum cenſum nullatenus compellatur.

X I I. Laudemium non poteſt admitti circa cenſum. Ratio eſt quia emptor cenſus non habet dominium directum rei, ſed ſolum jus exigendi fundatam ſuper ea re penſionem. Venditori quoque cenſus ſervatur libertas alienandi rem immobilem & fructuoſam ſuper qua cenſus eſt conſtitutus; ita tamen ut eandem rem indiviſsè comitetur obligatiò cenſus, atque ita tranſeat ad novum ejuſdem rei dominum, quemadmodum obligatio hypothecæ tranſit cum re hypothecata. Sicut ergo res hypothecata poteſt liberè vendi à debitore etiam invito creditore, ita etiam res cenſui ſubjecta. Laudemium autem debetur in emphyteuſi, quia cùm non habeat emphyteuta niſi utile dominium, non ei licet niſi conſulto Domino directo rem ab eo in emphyteuſim acceptam alienare: eoque caſu debetur Dominó directo laudemium in hujus dominii recognitionem, & ſolvitur non à venditore, ſed ab emptore in recognitionem novæ quam recipit inveſtituræ.

X I I I. Vetat quoque Pius V. cenſum jam conſtitutum augeri ex penſionibus ceſſis: quod intellige antequam ipſæ fuerint reipſa perſolutæ; ſic enim prohibentur Jure quoque Civili uſuræ uſurarum, l. *Ut nullo modo*, C. de uſur. Sed ſoluta ſemel pecunia cenſualis poteſt dari in novum conſtitutæ penſionis augmentum. Navarra in comment. de uſuris, n. 94. Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 12. n. 87.

X I V. Etiamſi Conſtitutiones Martini & Calliſti permittant cenſus

redimi quoad aliquas partes, & aſtringant emptores ad has diminutiones oblato pretio ſubeundas; Pius tamen V. non cenſuit emptores ad hoc onus ſubeundum compellendos: hoc enim valde incommodum eſt, ſaltem in exilium partium redemptione. Sors quippe diverſis & exiguis redempta ſolutionibus emptori ferè redditur inutilis, qui ſi ſummam integram, aut ejus ſaltem notabilem partem reciperet, poſſet vel alium alibi cenſum conſtituere, aut prædium aliamve rem frugiferam emere, ut poſt Thomam Boninſignium idem docet Leſſius n.93. Standum verò in his partium conventioni ab initio contractui appoſitæ.

XV. Quemadmodum emphyteutæ libera conceditur alienandi facultas ſalvis juribus domini Directi, ut ſunt jus prælationis, ſeu retentionis, & jus laudemii; idem cenſendum pariter de vaſſallo feudum alienante, donante, vendente, oppignotante in regno Galliæ, juxta Edictum Aurelianenſe de feudis, art. 1. & 2. Verumtamen neque prædium emphyteuticum, neque feudale alienare permittitur inconſulto Domino directo, cui competit jus illud prælationis, ut ſibi retinere fundum poſſit ſi velit ſub eodem pretio iiſdemque conditionibus: eique ad deliberandum ſi hoc jure uti velit, & pecuniam ad pretium comparandam conceduntur duo menſes, quibus elapſis excidit jure retinendi pro hac vice; ſed debet novo emptori dare inveſtituram pro qua jus habet exigendi ab eodem laudemii. Si verò emphyteuta, aut ſi vaſſallus non requiſito directo Domino fundum alienaverit; aut ſi triennio cenſum aut canonem annuum non perſolverit, aut etiam biennio, ſi fundus ad Eccleſiam pertineat, niſi hujuſce temporis interjecti negligentiam ac moram quamprimùm celeri ſatisfactione purget ac conſignet, juxta c. *Potuit*, de locato & cond. item ſi vaſſallus obſequia & clientelam poſt trinam interpellationem non præbuerit; his caſibus fundus emphyteuticus aut feudalis cadit in commiſſum, expulſoque conductore aut vaſſallo qui inveſtituram à Domino directo ſumpſerat, revertitur ad patronum, & coaleſcit utile dominium cum directo. Hæc omnia conſtituit Juſtinianus l. 2. & 3. C. de jur. emphyt. Sylveſter & Julius Clarus in v. *Feudum*. Communia hæc ſunt inter emphyteuſim & feudum. Differunt tamen hæc duo, quia Dominus feudalis habet quoque jus in perſonam vaſſalli, ſive per juriſdictionem, ſive per addictionem ad certa quædam perſonalia obſequia, quale eſt homagium; quibus caret emphyteuſis quæ Gallicè dicitur *nouveau bail*.

XVI. In Regno Galliæ neque emphyteuta, neque vaſſallus pœnam privationis ſeu commiſſi ſuſtinet ob omiſſam in alienatione denunciationem, cùm liberum ſit ipſi Domino directo per retractum ſeu jus retentionis fundum alienatum ſibi vindicare. Joannes Faber in §. *Item Serviana*, Inſtit. de actionib. Papo lib. 3. placitorum, tit. 1. n. 39. Melchior Paſtor lib. 4. de jure feudali & emphyt. tit. 3. num. 3. Quinimò in hoc Regno non privatur vaſſallus feudo, ne quidem in caſu rebellionis, quam

vocant

vocant *felonnie*, niſi poſt Judicis ſententiam. At ſi rebellio fuerit contra Regem, aliudve fuerit commiſſum læſæ Majeſtatis crimen, vacat feudum ipſo jure. Molinæus in conſuet. Pariſ. tit. de feudis, §. 43. gloſ. 2. n. 59. Paſtor de jure feud. lib. 7. tit. 2. n. 2. Præterea in caſibus civilibus, in quibus jus commune & libri feudorum privant vaſſallum feudo, ut eſt in canone per triennium non perſoluto, in alienatione fundi non requiſito Domino directo, in mora recognoſcendi patronum, aut ei debita exſolvendi poſt trinam admonitionem, in his aliiſve ſimilibus mitiùs cum emphyteutis aut vaſſallis agitur in hoc Regno, adeout nec ipſo jure, nec per ſententiam primam pœna commiſſi ſoleat irrogari, ſed judicio compellitur vaſſallus debita jura Domino præſtare, indictâ etiam in contumacem mulctâ pecuniariâ. Molinæus loco cit. Mornacius in l. 2. C. de jure emphyt. Et licet emphyteutæ qui canonem per triennium non præſtitit purgare moram, ſicut etiam cuivis debitori in pari mora ſolvendæ penſionis conſtituto. Expillius placitorum cap. 122.

XVII. Retractus quoque Domino directó competens ſuper feudali aut emphyteutico prædio præfertur retractui agnatorum, utpote prior & vetuſtior; cùm ex ipſa inveſtitura ortum habeat. Baldus in l. *Imperator*, in fin. ff. de pactis. Jaſon in l. fin. C. de jure emphyt. Paſtor lib. 6. de jure feud. tit. 6. n. 2.

XVIII. Porrò is qui utile dominium poſſidet, ſi poſt quantumlibet annorum decurſum probet exhibitis apochis trium cohærentium annorum ſolutionem cenſus, non poteſt cogi exhibere chirographa præcedentium annorum. Idemque jus obtinet quivis annuæ penſionis debitor, juxta l. *Quicunque*, C. de apochis publicis, lib. 10. niſi in illis apochis contineatur proteſtatio de penſionibus anterioribus non ſolutis. In horum defectum, ideſt ſi nec tria ſolutionis annorum cohærentium chirographa exhibentur, nec ſolutionis annorum præcedentium, poteſt compelli debitor ad vigintinovem annorum perſolvendum cenſum. Molinæus ad conſuet. Pariſ. §. 12. n. 21. & §. 85. n. 82.

XIX. Si poſt contractum emphyteuticum fundus depereat in totum, liberatur emphyteuta ab omni obligatione, cùm ejus deperierit fundamentum: ſi verò pars aliqua fundi reliqua ſit ab alterius etiam majoris partis deperditione, emphyteuta damnum illud ſuſtinebit, niſi partes aliter convenerint, l. 1. C. de jur. emphyt. & ibi Gloſ. in v. *Particulare*, approbat ſententiam Bulgari, quod emphyteuta ſuſtinere debeat damnum quo major pars prædii deperdita fuerit, cùm lex ipſa abſolutè & indiſtinctè decernat; & §. *Adeò*, in fin. Inſtit. de locat. & conduct. liberatio emphyteutæ non aſſeratur niſi poſtquam tota rei ſubſtantia perierit, & non ex parte: contra Martinum qui hoc limitabat ad deperditionem mediæ partis. Ratio eſt, quia emphyteuta penſionem pendit in recognitionem dominii directi potiùs quàm in compenſationem fructuum.

XX. Hoc tamen tenendùm eſt circa occurrentem alicujus anni ſterilitatem in prædio conducto, ſi nihil omnino provenerit, remittendam eſſe totam ejus anni penſionem, juxta communem Doctorum ſententiam in l. *Ex conducto* 15. ff. locati. Sed ſi aliquis valdè exiguus fuerit proventus, eo caſu remittendum eſſe pro rata de anni penſione, niſi cum ubertate præcedentis vel ſequentis anni valeat ſterilitas illa compenſari, ut decernit c. *Propter ſterilitatem*, de locat. & conduct. & colligitur ex l. *Si merces*, §. *Vis major*, ff. locati. Et hanc eſſe communem doctrinam teſtantur Gomeſius tom. 2. cap. 3. n. 18. & Leſſius d. cap. 24. n. 16.

XXI. Nec omittendum, quod ſpectat ad penſionum non ſolutarum reliqua, diſtinguendum eſſe in Gallia inter cenſus pecuniâ emptos, & cenſus prædiales. Cenſuum enim pecuniâ emptorum reliqua non ſoluta exigi non poſſunt ulteriùs quàm à quinque proximè præcedentibus annis, ut ſtatuit Ludovicus XII. Edicto anni 1510. art. 71. At verò in cenſibus prædialibus quæ vocamus *rentes foncieres*, & in cenſibus quoque feudalibus poteſt directus Dominus exigere reliqua penſionum non ſolutárum (excepto paulò antè memorato privilegio apocharum trium annorum cohærentium) uſque ad annos vigintinovem præcedentes & incluſos, Manſuerus praxis tit. 25. num. 38. etiam ab illo qui nuper emit dominium utile. Ratio eſt quia fundus ipſe quem poſſidet, ad hæc omnia eſt hypothecatus; ſalvo tamen emptoris recurſu ad ſuum venditorem, Charondas lib. 3. reſponſorum, cap. 62. Deſpeiſſeus 1. p. tit. de mutuo, ſect. 3.

CAPUT XII.

De ſocietatis contractu.

I. SOCIETATEM ſic definit Cujacius in paratitlis ff. pro ſocio, ut ſit Damni & lucri facta communio ex conſenſu honeſta & juſta. Sic enim excluditur flagitioſæ rei atque etiam leonina ſocietas, ut vocatur in l. *Si non fuerint*, §. *Ariſto ait*, ff. pro ſocio, quâ ſcilicet unus recipit omne ferè lucrum, alter verò omne ferè damnum. Ubi ergo fit inæqualis partitio lucri vel damni reſpectu eorũ quæ ſinguli ſocij contulerunt, committitur injuſtitia cum obligatione reſtituendi. Quod ſi ſocius hac lege ſuam confert pecuniam ut lucrum quidem obveniens æqualiter dividatur ad proportionem utrinque contributorum, ſed

ipſum

ipſum, ſibi capitale etiam à caſibus fortuitis ſervetur indemne, uſuram committit, cap. *Naviganti*, de uſur. Quanquam iſtud cap. *Naviganti*, directè loquitur de ſimplici mutuo, non verò de ſocietate, de qua aut de lucro dividendo nullum ibi verbum, ſed diſertè verbum *Mutuans*. Et benè obſervat Gloſſa in v. *Periculum*, quod cùm ibi initus ſit ex utraque parte mutui contractus, ſi creditor non ſuſcepiſſet in ſe periculum ſortis, iſtud periculum fortuiti caſus non exemiſſet hunc mercatorem ab obligatione ſortis integræ perſolvendæ, ſi illa à ſe recepta ſive per naufragium, ſive per alium fortuitum caſum, ſive recipientis culpâ deperiiſſet. At verò fortuitus caſus regulariter ſocium non aſtringit; cùm tamen aſtringat mutuatarium, l. *Incendium*, C. ſi cert. pet. & Inſtit. quib. mod. re contrahat. oblig. §. *Item is cui res*. Poteſt tamen ſocium recipientem aſtringere, modò ſuſcepta iſta ex mutua conventione obligatio aliundè ex æquo compenſetur. Nam commodatarius qui ex vi commodati non tenetur niſi de ſola culpa, tenetur ex vi pacti etiam de caſu fortuito, cap. unic. de commodato. Et quod majus eſt, in contractu depoſiti depoſitarius ipſe poteſt ex ſuſcepta in ſe obligatione vi mutui pacti conveniri de caſu merè fortuito, ſecundùm leges civiles & ſacros Canones, l. 1. §. *Sæpè*, ff. depoſiti, & c. *Bona fides*, de depoſito. Et tamen per commodatum & depoſitum nullatenus transfertur in recipientem dominium rei.

II. Ad hæc notanda eſt ſancti Thomæ doctrina 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 5. his verbis: *Ad quintum dicendum quod ille qui mutuat pecuniam transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat. Unde ille cui mutuatur pecunia ſub ſuo periculo tenet eam, & tenetur reſtituere eam integrè: unde non debet ampliùs exigere qui mutuavit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori vel artifici per modum ſocietatis cujuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet ejus: ita quod cum periculo ipſius mercator de ea negotietur, vel artifex de ea operetur. Et ideo ſic licitè poteſt partem lucri de ea provenientis expetere tanquam de re ſua.* Hæc S. Thomas.

III. Ad juſtam ſocietatem quatuor requiruntur. Primò ut ſinguli ſocij conferant in commune ſive pecuniam, ſive induſtriam, ſive inſtrumenta, ut navem, equos, vehicula; ſive operam & labores. Secundò ut lucrum & damnum ex ipſa ſocietate proveniens ſit commune. Tertiò ut dividatur inter ſocios lucrum ſecundùm æſtimationem ac proportionem eorum quæ ſinguli contulerint, l. *Si non fuerint*, & l. *Verùm*, ff. pro ſocio. Quartò ut ſinguli ſubeant damna & expenſas pro rata quoque eorum quæ ex parte ſua contulerunt, atque ſeorſim totam incurrant jacturam eorum quæ in ſortem contulerunt: ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ ſuæ periculum ſubeat, ſi abſque ſocij culpa levi aut lata pereat: ſi verò ſalvâ pecuniâ nihil obveniat lucri, ſocius alter qui ſuum laborem

laborem vel induſtriam contulit, ſubeat ſolus jacturam induſtriæ ſuæ & laboris, pecunia verò tota ad eos redeat qui eam contulerant.

IV. Socius minimè tenetur præſtare ſociis ſuis leviſſimam culpam, cùm non aſtringat genus iſtud culpæ in illis contractibus qui celebrantur utriuſque contrahentis gratiâ, qualis eſt emptio venditio, locatio conductio, ſocietas: unde ait lex *Socius ſocio*, ff. pro ſocio: *Socius ſocio etiam culpæ nomine tenetur, ideſt deſidiæ atque negligentiæ. Culpa autem non ad exactiſſimam diligentiam dirigenda eſt; ſufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere, qualem ſuis rebus adhibere ſolet: quia qui parum diligentem ſocium acquirit, de ſe queri debet.* Eadem habet §. ultimus, Inſt. de ſociet.

V. Omne æs alienum pro ſocietate contractum de communi ſolvendum eſt, licèt ab uno fortaſſe ſociorum ſolutum fuerit. Iſte quippe jus habet repetendi à ſociis actione pro ſocio, etiam poſt diremptam ſocietatem, l. *Omne æs*, ff. eod.

VI. Diviſio ad æqualitatem pro rata contributionis ad ſocietatem hoc efflagitat, ut qui æqualiter contribuerunt, æquales partes de communi lucro ſortiantur; qui autem inæqualiter, inæquales. Si ergo duo ſocij contulere ſinguli centum aureos cum æquali labore & pari induſtria, & ex communi hac ſorte lucrati fuerint ducentos aureos, quilibet eorum aſſumet centum aureos pro capitali quod contribuerat, & alios totidem pro partitione lucri. At ſi unus ſociorum contulit in ſortem centum aureos, alter verò ſuum laborem & induſtriam centum aureis æſtimatam, lucrum verò fuerit ducentorum aureorum, is qui pecuniam contulit debet primùm centum ſibi aureos ſubducere quos in ſortem contulerat; deinde quilibet amborum centum aureos de lucro reportabit. In hoc conſentiunt Angelus, v. *Solutio*, 1. quæſt. 17. Sylveſter v. *Societas*, quæſt. 20. Martinus Navarra cap. 17. num. 251. Petrus Navarra lib. 3. de reſtitutionib. cap. 2. num. 258. Azorius tract. de ſocietate, cap. 4. quæſt. 1. Bonacina diſp. 3. quæſt. 6. p. 3. num. 3. Filliucius tract. 38. num. 37. 41. & 65. contra Leſſium lib. 2. cap. 25. num. 8. volentem ut is qui ſolam poſuit induſtriam & laborem centum aureis æſtimabilem poſſit quoque de lucro communi centum aureos ſibi vindicare, quemadmodum & ſocius alter qui centum aureos de ſua pecunia contulerat, adeout de lucro dividendo non jam ducenti, ſed ſolùm centum aurei ſuperſint, ex quibus ſinguli dimidium, hoc eſt quinquaginta aureos nanciſcantur. Sed opinio iſta reprobanda eſt, quia ſocius qui ſolam adhibuit induſtriam & laborem nihil contulit ad capitalem ſortem quæ eſt quid reale ac pecuniarium; cum è diverſo induſtria & operæ ſint fructus tantùm perſonales. Sicubi tamen contraria vigeret conſuetudo, aut aliter inter partes convenerit, id poterit ſervari.

VII. Jure

VII. Jure communi pecunia in ſocietatem collata pertinet ad eum ſolum qui contulit, ut docent S. Thomas 2. 2. quæſt. 78. art. 8. ad 5. M. Navarra cap. 17. num. 253. Sotus lib. 6. quæſt. 6. art. 1. ad 2. Cajetanus v. *Societas*, Azorius 3. p. lib. 9. cap. 3. quæſt. 1. & cap. 5. quæſt. 1. Toletus lib. 5. cap. 40. Bonacina loco cit. p. 4. num. 11. Ratio eſt quia ſi pecunia pereat perire illi debet qui eam contulit. Ergo ſi ſuperſit, eidem tradenda eſt, ut qui ſentit onus ſentiat quoque commodum, c. *Qui ſentit onus*, de regul. jur. in 6. Et ſecundùm naturam eſt commoda cujuſque rei eum ſequi quem ſequuntur incommoda, l. *Secundum naturam*, ff. eod. His adde Sixtum V. in Extravag. *Deteſtabilis avaritiæ*, ita ſancire: *Sortem finita ſocietate tradendam eſſe illi qui eam contulit, ſi extat.* In locis tamen in quibus vigeret conſuetudo, ut ſors ſocietate finita inter ſocios quoſcunque dividatur, illis comprehenſis qui ſolam operam contulerint, aut ubi inter ſocios ita conveniſſet, illa diviſio ſortis licita eſſet. Nec repugnat naturæ ſocietatis talem iniri conventionem, cùm ſociorum bona communicentur, l. 1. ff. pro ſocio. Et ut inquit Cicero actione 5. in Verrem: *Socÿ putentur quos inter res communicata eſt.* Et disertè ſtatuit lex *Si non fuerint*, §. *Ita coiri*, ff. pro ſocio: *Ita coiri ſocietatem poſſe, ut nullius partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit. Plerunque enim tanta eſt induſtria ſocÿ, ut plus ſocietati conferat quàm pecunia, ſi ſolus naviget, ſi ſolus peregrinetur, pericula ſubeat ſolus.* Denique hoc idem ſæpiſſimè uſuvenit in ſocietate de animalibus inita, quâ finitâ dividuntur plerunque animalia in ſortem adducta ſocietatis. Atque in his ubi pacto nihil expreſſum fuerit, ſtandum eſt locorum in quibus contractum fuerit conſuetudinibus approbatis.

VIII. Expenſæ quæ à ſocio apponente induſtriam & operam fiunt ad utilitatem vel ad neceſſitatem ſocietatis, faciendæ ſunt de communi ſocietatis pecunia, cujuſmodi ſunt impenſæ itinerum, tranſvectionum, ſolutionis vectigalium, conſervationis mercium, l. *Si fratres*, §. *Si quis ex ſociis*, & l. *Secundum Julianum*, ff. pro ſocio. Eadem ratio eſt in expenſis curationis vulnerum quæ ſocius à latronibus dum ſocietatis causâ proficiſcitur paſſus eſt, aut ſi veſtibus, equo aliiſve rebus ſuis in eadem profectione fuerit à prædonibus ſpoliatus, cùm hæc damna proximè ob ſocietati datam operam ſuſtinuerit, d. l. *Secundùm Iulianum.* Eadem habenda ratio eſt in expenſis à ſocio factis ad ſe redimendum de captivitate in quam incidit dum ſocietatis causâ peregrinabatur. Rebellus, Molina, Bonacina. Iſtæque expenſæ deducendæ ſunt antequam lucri rationes computentur. Lucrum enim non æſtimatur niſi deducto ære alieno.

IX. Denique ad quamcunque ſive mercium, ſive frugum, ſive animalium, aut aliam ſocietatem, juxta triplicem ejus dirimendæ modum triplex regula tenenda eſt: vel enim ita finitur ut ſolum capitale integrum ſuperſit abſque ullo lucro; & tunc reddendum eſt capitale illi ſoli qui id contulerat.

contulerat. Vel ſine ullo lucro deperditum fuit capitale, vel integrum, vel ex parte, eaque jactura ſuſtinenda eſt ab eo qui contulit: quoties enim aliquid ſine aliena culpa deperit, ſoli domino perit. Vel demùm ſupereſt capitale, vel ejus pars cum aliquo lucro; quo caſu quod ſupereſt de capitali ad dominum redit qui contulerat, lucrum verò inter ſocios pro rata contributionis dividetur.

CAPUT XIII.

De Clericorum debitis reſtitutionibus.

VNA ex præcipuis reſtituendi obligationibus quæ Clericos reſpiciunt, ex ſimonia oritur. Verùm ſatis ſuperque hanc materiam libro ſuperiore diſcuſſimus, ubi egimus de ſimonia.

II. Diſputant Doctores, utrum Clerici Beneficiorum fructus malè impenſos teneantur reſtituere, ſive de ſuis patrimonialibus bonis, ſive per ſubtractionem ejus partis fructuum quam poſſent ſibi alioqui impendere, ſive etiam de ſtipendiis clericalibus quæ ſuo labore lucrati fuerint. Omnes quidem Doctores unanimes aſſerunt de Beneficiariis teneri ſub peccato mortali conferre in opera pietatis fructus Beneficiorum qui ſuperſunt ad condecentem ipſorum victum. Sed tota in hoc verſatur difficultas, utrum ſi ſecùs impenderint, obnoxii ſint obligationi malè impenſa reſtituendi ad pias cauſas? Multi graves Authores negant ad id teneri. In primis S. Thomas 2. 2. q. 185. art. 7. in corp. ubi poſtquam veterem illam & canonicam proventuum Eccleſiæ in quatuor partes faciendam diviſionem commemoravit, ſcilicet partem Eccleſiæ reparandæ deſtinatam, & partem Epiſcopo, partemque Clericis inſervientibus, & partem pauperibus competentem, ſtatim ſubjungit quod ſi Epiſcopus ſuâ parte non contentus vindicet ſibi aliquid de partibus quæ Clericis pauperibuſve aut Eccleſiæ debentur, cùm in hoc peccet contra juſtitiam, non ſolùm mortaliter peccat, ſed etiam tenetur iis quibus ſubtraxit reſtituere. Deinde loquens de ſpeciali parte quæ ipſi ſeorſim Epiſcopo debetur, ſi ex illa ſibi immoderatè retineat, nec aliis ſubveniat, dicit peccare contra debitum charitatis, & nihil dicit de reſtitutione, ſicut dixerat teneri ad reſtituendum de parte uſurpata quæ aliis inferioribus Clericis, vel Eccleſiæ, vel pauperibus debebatur ex juſtitia. Atque ita innuit Epiſcopum qui peccavit

contra

contra charitatem non erogando pauperibus vel Eccleſiæ id quod ſupererat de ſpeciali ſua parte, non eſſe obnoxium reſtitutioni. Et ſanè compertum eſt, peccatum contra charitatem, quale iſtud eſſe docet ibidem S. Thomas, non eſſe obligationi reſtitutionis obnoxium. Eadem portò eſt ratio circa quoſcunque aliorum Clericorum proventus Eccleſiaſticos, ut docet S. Thomas quodlibeto 6. art. 12. Hoc idem docent Oſtienſis, Joan. Andreæ, Barbatias, Soto, Covarruvias, Bannes, Garcia, Reginaldus, Bonacina qui ſpecialem hac de re tractatum edidit, Proſper Fagnanus in c. *Si quis*, de pecul. cler. & alii qui affirmant quidem Beneficiarium qui quod habet ſuperfluum de fructibus Beneficii non erogat in res pias, peccare mortaliter contra debitum charitatis, ſed non contra debitum juſtitiæ; ideoque non aſtringi obligatione reſtituendi. Addunt iidem, non eſſe merum diſpenſatorem, ſed dominum proventuum quos ex Beneficio percipit. Idque probant ex verbis diverſorum Canonum negantium Beneficiarios facere fructus ſuos ſi non recitent Officium; ſic enim loquitur Concilium Lateranenſe ſub Leone X. Et c. unicum de cler. non reſid. dicit & ſtatuit Clericos qui Choro non interſunt, non eſſe dominos diſtributionum quotidianarum, neque ſuas illas facere. Item Concilium Tridentinum ſeſ. 23. cap. 1. decernit Epiſcopos diu abſque neceſſitate abſentes non facere fructus ſuos. Præterea poteſt Clericus aliis locare Beneficii ſui fructus, ac proinde illorum in eos transferre dominium. At nemo plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habeat, c. *Nemo poteſt*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus iuris*, ff. eod. Denique uſu paſſim receptum videmus, ut Beneficij fructus ad hæredes tranſeant, etiam laïcos; quod fieri non liceret, niſi qui prædeceſſit jus dominii habuiſſet. Iſta demùm doctrina prævalet, uſuque paſſim recipitur.

III. Non deſunt tamen oppoſitæ opinionis aſſertores & fundamenta: & teneri Beneficiarios Præbendarum fructus ſuperfluos malè impenſos reſtituere aſſerunt Navarra tum in manuali, tum in ſuo tractatu de redditibus Eccleſ. Archidiaconus, Panormitanus, Gabriel Biel, S. Antoninus, Ricardus, Majolus, Paludanus & Laïman tract. 2. cap. 3. quibus favere videtur Sanctus Papa & Martyr Vrbanus, ubi ait: *Ipſæ res fidelium quæ Domino offeruntur, non poſſunt aliis quàm Eccleſiæ & fidelium indigentium uſibus applicari, quia vota ſunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Sed nihil ibi de reſtitutione. Sanctus quoque Bernardus ſerm. 23. in Cant. ait: *Miniſtri Eccleſiæ qui ſtipendiorum ſuperflua quibus egeni ſuſtentandi forent, impiè ſacrilegeque ſibi retinent, duplici profectò peccant iniquitate, quòd & aliena diripiunt, & ſacris in ſuis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.* Idemque epiſt. 2. ad Canonicum Lugdunenſem: *Quidquid præter neceſſarium victum & veſtitum de Altari retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Similia etiam idem repetit epiſt. 42. Hæc tamen facilè quis eodem ſenſu poſſit interpretari, quo ſancti Patres Baſilius &

Chryſoſtomus aſſeverant de bonorum ipſorum profanorum ſuperfluis, ea non jam eſſe dominorum qui poſſident, ſed pauperum qui eis indebitè & iniquè fraudantur; nimirum quia eis debentur titulo charitatis, & obligatione eleemoſynæ.

IV. Clerici poſſunt tria bonorum genera poſſidere; ſcilicet merè Eccleſiaſtica, cujuſmodi ſunt Beneficiorum proventus. Atque horum omnia quæ ſibi ſuperflua ſunt, tenentur in uſus pios impendere ſub mortali peccato. Secundò patrimonialia, quæ ex merè temporalibus cauſis procedunt, hæreditate, donatione, labore & induſtria. Atque horum diſpoſitionem perinde liberam Clerici habent ut laici. Tertiò quaſi patrimonialia, ſeu mixta, quæ acquirunt tanquam Clerici ex aliquo miniſterio Eccleſiaſtico diverſo à proventibus Beneficii, ut concionando, Confeſſiones audiendo, Miſſas celebrando, ſacras Literas docendo, canendo, Juriſdictionem Eccleſiaſticam exercendo. De his quoque Clericus diſponere poteſt eodem jure & libertate quibus poteſt circa merè temporalia. Neque his obſtat quod dicitur in c. *Clericos*, & duob. ſeqq. 1, qu. 2. nefas eſſe Clerico habenti opes temporales ſuſtentari ſtipendiis Eccleſiæ. Eſto enim fuerit aliquando Eccleſiæ diſciplina, ut nemo ad eccleſiaſtica ſtipendia admitteretur Clericus qui omnibus terrenis bonis ſe non abdicaſſet; hoc tamen non eſt divini præcepti, & laxata priſtina illa rigidior diſciplina evanuit.

V. Clericus omnis ſtipendia accepta ob aliquod miniſterium quod non perſolvit, reſtituere tenetur, quales ſunt Miſſæ votivæ quibus intra tempus debitum non ſatisfecit, & Miſſæ fundationum quas neglexit, Officia Chori quibus non interfuit cùm per eum ſteterit. Hoc tamen obſervandum de Miſſarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus morbo alióve neceſſario impedimento detentis indulgeri menſem unum intra quem cùm non poſſint ſine periculo celebrare, non etiam tenentur per alium Sacerdotem ſupplere, aut de ſtipendiis Miſſarum pro rata dimittere vel reſtituere. Ex æquitate enim ac epieikia id conceſſum fuit à Concilio Mediolanenſi ſeptimo provinciali, teſte Diana p. 4. tract. 4. miſcellan. reſolut. 238. Atque præſumendum hanc eſſe rationabilem fundatoris mentem. Hoc idem pariter docent Hurtadus, Laiman, Bonacina de Sacram. Euchar. diſp. 4. qu. ult. p. 8. num. 17. Petrus Navarra lib. 2. de reſtitutionib. cap. 2. num. 211. Riccius in ſua praxi, deciſ. 403. num. 5. & 6.

VI. Quæritur an in Beneficiorum diſtributione is qui minùs dignum præfert obligetur ad reſtitutionem digniori? Sciendum in primis eos quibus ex officio incumbit præficere miniſtrum Eccleſiæ, ut ſunt electores, præſentatores & collatores, ſemper teneri providere ut digniſſimis Beneficia obveniant. Ita docet c. unicum, ut Benef. Eccleſ. ſine diminut. conf. itemque S. Thomas 2. 2. quæſt. 63. art. 2. ad 1. & ad 3. & quæſt. 85,

quæſt. 85. art. 3. S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 20. §. 1. Nicolaus Lyranus ad illud Joan. 21. *Simon Joannis diligis me plus his?* aliique communiter Theologi & Canoniſtæ qui contravenientes arguunt peccati mortalis, quibuſdam caſibus exceptis, ut ſi patronus præſentet dignum; hunc enim Prælatus debet admittere & inſtituere, c. *Monaſterium*, & c. *Decernimus*, 16. quæſt. 7. Secundò ſi conferendum ſit ex primæva inſtitutione Beneficium alicui ex certa familia vel oppido, ut contingit in patrimonialibus Beneficiis; aut alicui ex Clericis ejuſdem Eccleſiæ. Tertiò ſi aptiores reſervati ſint Beneficiis majoribus Parochialibus. Quartò ſi ita ſint inter plures electores diviſa ſuffragia ut nemo, aut pauci digniſſimum eligant, ſed partita ſint in favorem duorum, quorum unus eſt altero minùs dignus, ſi quis reſtat ſuffragium ſuum daturus, qui fruſtra digniſſimum nominaret, ipſique Eccleſiæ obeſſet, quia periculum eſſet ne major ſuffragiorum numerus indigniorem promoveret, debet votum ſuum dare in favorem dignioris ex eorum numero in quos màior inclinat ſuffragiorum numerus, & ita impedire minùs digni promotionem. Quintò ſi quis ſuum reſignet Beneficium in favorem, non aſtringitur obligatione conſcientiæ eligere digniſſimum, dummodo dignum eligat, juxta Cajetanum in Summulà, v. *Beneficium*, Leſſium lib. 2. cap. 34. dub. 13. & alios, quia reſignanti non incumbit officium præficiendi miniſtrum Eccleſiæ. Et præterea cùm id conferat quod ſuum eſt, ſicut dum poſſidebat nequaquam tenebatur facere ultra mediocritatem debiti miniſterii, ita neque tenetur ſibi digniorem ſubſtituere, dum ſit ſufficienter idoneus.

VII. Extra hos caſus præferre digniori minùs dignum, ſaltem in Prælaturis & Curatis Beneficiis eſt mortale peccatum. Sic enim decernit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. *In primis meminerint nihil ſe ad Dei gloriam & populorum ſalutem utilius facere poſſe, quàm ſi bonos Paſtores & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promoveri ſtudeant: eoſque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus vel humano affectu aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid. cap. 18. Præcipit ad Beneficia Parochialia provideri per concurſum & examen illum qui cæteris magis idoneus judicabitur, & ex dignis digniorem.

VIII. In reliquis Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, non videtur abſolutè peccari mortaliter, ſi dignus poſthabito digniore promoveatur, niſi hoc fieret in concurſu & examine; non enim in hoc videtur grave damnum Eccleſiæ irrogari. Ita cenſent graves Authores quos allegat & ſequitur Leſſius loc. cit. dub. 14. Aliqui tamen, ut Cajetanus, Covarruvias, Salonius, exiſtimant hîc quoque ſubeſſe mortale peccatum hac ratione quod fiat injuria digniori, cùm ei debeatur ex lege di-

ſtributivæ juſtitiæ, & fiat inſuper injuria Eccleſiæ, & fundatorum intentio fraudetur, quæ præſumenda eſt in hoc eſſe ut digniſſimi provideantur. Sed reſpondetur non fieri injuriam digniori, quia non eſt illi ſtricto jure debitum, ſed largo quod in majori aptitudine & decentia conſiſtit. Talis autem juris violatio non eſt per ſe mortifera, ut neque violatio diſtributivæ juſtitiæ eſt ſemper mortifera, modò dignis diſtribuatur, niſi redundet quoque in violationem juſtitiæ commutativæ, ſicut accideret in concurſu & publico examine, quo caſu digniores ſtrictum & proximum jus habent. Quoad verò Eccleſiæ aut fundatorum intentionem, ea quæ præcipua eſt & principalis verſatur circa dignæ perſonæ electionem, & minùs principalis & quaſi ſecundaria, nec abſolutè inſecuta poteſt ferri ad digniſſimum. Itaque ſemper adeſt ſaltem venialis culpa in Beneficiis ſimplicibus, ubi dignus poſthabito digniore promovetur. Sed ſi Beneficium ſimplex id habeat ex fundatione ut debeat digniori conferri, aut per oppoſitionem & concurſum, erit proculdubio mortale peccatum ſi minùs digno conferatur, cum obligatione illius injuſti damni reſarciendi.

IX. Ubi verò Beneficium ſimplex ac nulli animarum curæ annexum, neque habens ex fundatione iſtam conditionem ut digniori aut in concurſu vel examine conferatur, fuiſſet minùs digno collatum, nulla inde emergit reſtituendi obligatio, quia quidquid ibi peccatum fuiſſet, eſſet contra ſolam diſtributivam & non commutativam juſtitiam, quæ ſola inducit reſtituendi obligationem, niſi fuiſſet promotus indignus; ibi enim violata quoque fuiſſet commutativa juſtitia. Sotus lib.4. de juſtitia, q.6. art.3. ad 6. Navarra cap. 17. num.73. Leſſius loc.cit. dub. 15. Valentia 2.2.diſp.5. quæſt.7. §. 6. aliique permulti. Itaque ſi proviſus fuerit de Beneficio Clericus indignus, is qui ſic providit tenetur reſtituere, non quidem digniori poſthabito, ſed ipſi Eccleſiæ quæ damnum ſuſtinet, dummodo non fuerit conferendum Beneficium per concurſum, aut digniori attribuendum ex vi & præſcripto fundationis; his enim caſibus reſtituendum eſſet digniori injuſtè excluſo. Navarra cap.17. num. 74. Leſſius dub.5. num.74. & 75. Qui tamen docet ad nihil teneri eum qui promovit, ſi dignior excluſus non excedit notabiliter, ſed modico tantùm exceſſu illum qui fuit admiſſus. In his porrò materiis ibidem aſſerit Leſſius faciendam eſſe reſtitutionem judicio prudentis viri, cùm vix quidquam certi ſuper ejuſmodi damni Eccleſiæ, ſive excluſo digniori irrogati reparatione poſſit definiri.

X. At ſi minùs dignus collatorem ad hoc induxit ut ſibi conferret, cùm ſciret ſe minùs idoneum, peccavit quidem inducendo collatorem contra debitum officium: ſed tamen ſi ſit idoneus non tenetur reſignare, quia collatio valida fuit, & quia non incumbit ipſi munus procurandi Eccleſiæ

cleſiæ miniſtros, ſed Prælato: tenetur tamen per ſuam diligentiam ut meliùs poterit ſupplere id in quo ab altero qui non fuit admiſſus ſuperatur.

XI. Quæritur an Confeſſarij quorum culpâ pœnitens non reſtituit ad quod tenebatur, teneantur ipſi ad reſtitutionem, eo quod non monuerint aut aſtrinxerint ad hoc officium pœnitentem? Quidam abſolutè affirmant in quocunque Confeſſario, quippe qui peccaverit contra ſuum officium quod illi incumbit pœnitentem de his admonendi. Angelus, Roſella, Navarra manual. cap. 17. num. 22. Petrus Navarra lib. 3. de reſtitutionib. cap. 4. num. 125. Alij diſtinguunt inter Confeſſarios quibus ex proprio officio cura incumbit animarum, ut ſunt Epiſcopi & Parochi, ut hi quidem teneantur reſtituere, eo quod ſit proprij horum officii providere ne ſubditi ſibi invicem damnum inferant, eoque fine decimas & ſtipendia accipiant. Cæteros autem quibus id non incumbit ex publico eorum officio, minimè teneri ex ſuo ſilentio, quamvis non admonendo peccaverint: teneri tamen ad reſtitutionem ſi cauſam non reſtituendi ſuo influxu dederint vel diſſuadendo, vel malè conſulendo. Ita Leſſius lib. 2. cap. 13. dub. 10. num. 77. & 78. Alij denique negant de quocunque Confeſſario, etiam Parocho vel Epiſcopo, teneri reſtituere, ſi non admonuerint; & ex adverſo affirmant etiam Confeſſarios curam animarum nullam ex officio habentes indiſcriminatim perinde ut Curatos teneri reſtituere, ſi ſuo malo conſilio quominus reſtitueretur effecerint. Ita concludit Bonacina tract. de reſtitut. in gen. diſp. 1. quæſt. 2. p. 11. n. 15. cum aliis quos citat & ſequitur. Summa ratio eſt, quia nullus Confeſſarius tenetur ex officio & juſtitia proſpicere bonis aliorum temporalibus, ſed ſolùm ſpirituali bono pœnitentis ſui. Quocirca licèt Confeſſarius non admonendo pœnitentem peccet contra proprium officium, non tamen peccat contra officium per ordinem ad eos quibus eſt reſtitutio facienda, ſed per ordinem ad ſpirituale ſui pœnitentis bonum. Quinetiam Leſſius ipſe loco cit. addit probabile quoque eſſe Epiſcopum & Parochum ex hac omiſſione culpabili non teneri ad reſtituendum, quia (inquit) eorum obligatio quâ ex lege juſtitiæ obſtricti ſunt populo, videtur ſolùm eſſe in ordine ad ſpiritualia. Et colligitur ex S. Thoma 2.2. q. 62. art. 7. ad 3. neminem ratione damni non impediti teneri ad reſtitutionem, niſi obligetur ex officio ad hoc impediendum.

XII. Reſtituendi obligationi obnoxii ſunt Beneficiarii quicunque ſuâ culpâ recitationem Officii omiſerunt, ut ſtatuit Concilium Lateranenſe ſub Leone X. jubens ut reſtituant de proventibus Beneficii pro rata omiſſionis Officii ex ſua culpa. Beneficium namque datur propter Officium. Hanc verò reſtituendi obligationem incipere poſt ſex menſes ab accepta poſſeſſione Beneficii computandos. Huic declarationi addenda pariter eſt Pii V. Conſtitutio quam referunt Navarra, Quaranta, Suarez,

rez, Bonacina his verbis: *Statuimus ut qui Horas omnes Canonicas uno vel pluribus diebus intermiſerit, omnes Beneficii ſui ſeu Beneficiorum ſuorum fructus qui illi diei vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur: qui verò Matutinum tantùm, dimidiam: qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam: qui alias ſingulas, ſextam partem fructuum ejus diei amittat. Tametſi aliquis Choro addictus non recitans omnibus Horis Canonicis cum aliis præſens adſit, fructus & diſtributiones fortè aliter aſſignatas, ſolâ præſentiâ, juxta ſtatuta, conſuetudinem, vel fundationem, vel aliter lucrifeciſſe ſe prætendat, is etiam præter fructuum & diſtributionum amiſſionem grave peccatum ſe admiſiſſe intelligat. Item ille qui primis ſex menſibus Officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſaverit, grave peccatum intelligat ſe admiſiſſe. Declarantes præſtimoniales portiones, & quæcunque alia Beneficia etiam nullum ſervitium habentia obtinentes cum prædictis pariter contineri. At quicunque penſionem, fructus aut res alias Eccleſiaſticas ut Clericus percepit, eum modo prædicto ad dicendum parvum Officium Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.* Hactenus Pius V.

XIII. Hìc jam quæritur, ſi Beneficium aliis quoque oneribus ſit obnoxium quibus ſatisfecerit ille ipſe Beneficiarius qui Officio Canonialium Horarum non ſatisfecit, utrum ſibi aliquam partem fructuum retinere poſſit reſpondentem cæteris oneribus à ſe impletis? Duæ ſunt hac in re Doctorum opiniones. Suarez namque, Azotius, Valentia, Reginaldus, Filliucius negant eſſe faciendam illam ob cætera onera compenſationem, eo quod Conſtitutio Pii abſolutè & ſine ulla exceptione loquatur. Ex adverſo Lopez, Toletus, Medina, Vaſquez, Rodriguez, Leſſius, Laiman affirmant hanc eſſe faciendam fructuum propter reliqua onera præſtita deductionem & compenſationem prudentum arbitrio; quæ quidem ſententia æquitati magis & rationi congruit. Primùm enim & ei qui laboravit merces, & militanti debetur ſtipendium, juxta Apoſtolum; & qui altari deſervit de altari debet vivere: neque juſtum eſt aliquem fructu laboris ſui & impenſæ operæ fruſtrari. Secundò iniquum eſt eos qui inæqualiter deliquerunt æquali pœnæ ſubjici. At inæqualia prorſus delicta ſunt alicui parti muneris ſui, & nulli parti muneris ſui ſatisfeciſſe: proinde non ſunt æqualiter ſtipendiis muneri addictis privandi. Satis ergo eſt ſi ſolis illis quos Beneficium ad ſolas Canoniales Horas aſtringit, nulla fructuum deductio permittatur. Itaque hujus ſententiæ aſſertores Parochis aſſignant pro integro totius anni Canoniali Officio quartam ſtipendiorum partem: Canonicis verò & Capellanis ad quotidianam reſidentiam aſtrictis dimidiatam partem: at Capellanis qui certis tantummodò diebus tenentur reſidere augetur onus reſtituendi ſecundùm hanc proportionem.

XIV. De illis verò qui Officii Horas recitarunt, ſed abſque ulla virtuali

tuali & actuali attentione, aſſerunt Joan. Gerſon, Martinus Navarra, Petrus Navarra, Suarez, Leſſius, Vaſquez, Filliucius, Barboſa, Laiman teneri ad reſtitutionem fructuum, eò quod ex tali recitatione nullus Deo honor & nulla ſic recitanti ſpiritualis utilitas accreſcat, ſed potiùs pœna, ex Deo ſic in Scripturis interminante: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Chriſtuſque apud Joannem ſic proteſtatur: *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu & veritate adorare oportet.* Oppoſitam verò opinionem quamvis graves quoque habeat aſſertores Sanctum Antoninum, Medinam, Paludanum, Gabrielem Biel, Toletum, Cordubam, Coninch, non teneri ad reſtitutionem, minimè admiſerim. Quod verò pro fundamento prætexunt, Eccleſiam non præcipere internos actus, quamvis alicubi verum ſit, ut in jejunio cujus obligationi per ſolam materialem abſtinentiam ſatisfieri poteſt, non tamen in omnibus id verum eſt, præſertim circa orationes de quarum eſſentia eſt actus internus & elevatio mentis in Deum, quæ propria eſt orationis definitio. Itaque cùm Eccleſia præcipiat ſive certis diebus auditionem Miſſæ, ſive certis perſonis recitationem Officii hac mente ut Deus colatur per orationem, neceſſaria eſt pia intentio in utriuſque præcepti impletione. Similiter Eccleſia præcipiendo annuam confeſſionem præcipit indirectè actus pœnitentiæ interioris ſine quibus illa confeſſio foret ſacrilega & nullatenus Sacramentum. Quinimò eadem præcipiens directè recitationem Divini Officii, præcipit ſimul non modò indirectè, ſed directè quoque ac expreſſis verbis attentionem ad Deum, ut conſtat ex ipſiſmet canonis verbis Concilii generalis Lateranenſis ſub Innocentio III. *Penitus iubemus diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter & devotè.* Et c. *Dolentes*, de celebr. Miſſar. Ubi Gloſſa ſic dicit: Studioſè quantum ad officium oris, devotè quantum ad officium cordis. Quiſquis etiam ſic recitat Divinum Officium ut notabilem ejus partem per nimium celeritatis affectum, aut per ſocordiam & negligentiam malè proferendo intercipiat, tenetur quoque ſi ea pars intercepta ſit notabilis reſtituere de fructibus ad ejus partis proportionem.

XV. Quæritur utrum liberetur ab iſta reſtituendi obligatione ille qui poſt hanc ſuam Horarum Canonialium omiſſionem aliis diebus illam ſupplet? Affirmant Joannes Major, Paludanus, Ledeſma, Suarez, Molfeſius, Filliucius. Verùm quia Officii obligatio ſuis diebus alligatur, præferri debet contraria ſententia Petri Navarræ, Aragonii, Henriquez, Bonacinæ, & quod mirum ſit Dianæ laxiorum opinionum ſtudioſi.

XVI. Præterea diſputatur an Officij quotidie recitandi obligatio incumbat Beneficiario ſacris non ordinato, ſi ejus Beneficium tenue ſit & victui inſufficiens? Quidam affirmant his adducti, quia Beneficium datur

propter

propter Officium, c. ult. de reſcriptis in 6. Et quia cùm non augeantur obligationes Officij ex multitudine, ita neque minuendæ videntur ex paucitate proventuum. Alij cenſent diminui Officij recitandi obligationem pro rata exilitatis proventuum. Cùm enim ſit conveniens eum qui altari deſervit de altari vivere, 1. Cor. 9. rationi congruum eſt ut qui quotidie altari deſervit, quotidie ſimiliter de altari vivat; & iniquum videtur ſi pro improportionato ſtipendio & mercede grandius ſervitium ac miniſterium exigatur. Diverſa quoque habetur in Jure ratio Beneficiorum inſufficientium ab illis quibus commodè poſſit Clericus ſuſtentari, c. *Cum teneamur*, de præbend. Nec tamen tenue Beneficium deſtituitur Officiò, ſed ipſius tenuitati habet proportionatum. Oppoſitio autem quod non augeantur Officia ex augmento Præbendarum vel ex amplitudine proventuum, non habet rationabilem cauſam, qualis eſt in ratione tenuitatis; ſi enim centum nummorum redditus ſufficiat ad commodam per annum ſuſtentationem, ex adverſariorum mente ſequeretur obligandos illos eſſe tam multos quibus tria millia nummorum annuorum de Beneficiis aut Dignitaribus Eccleſiaſticis ſuppetunt, ad triginta ſingulis diebus Officia recitanda, & eos qui plùs habent etiam ad ducenta & trecenta Officia. Laxior videtur hæc ultima ſententia. Cùm verò hujuſmodi occaſio occurrerit, quiſque Epiſcopi ſui judicio permittendus eſt.

XVII. Reſtituere tenetur Sacerdos Miſſarum ſtipendia quibus non ſatisfecit, aut quarum celebrationem nimium diſtulit, adeout veriſimiliter non profuerit ſecundùm ſpecialem intentionem ejus qui ſtipem dedit: ut ſi ad obtinendum aliquem ſucceſſum petita Miſſa fuerit eò uſque dilata ût occaſiò præterierit ante celebrationem; ſic enim fruſtratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non poteſt retineri ſtipendium oblatum quin violetur commutativa juſtitia. Onus ſimiliter reſtituendi Sacerdoti incumbit, qui poſt acceptum pro Miſſa juſtum & rationabile ſtipendium pro unius tantùm intentione, illam celebravit pro pluribus: ſic enim violata fuit commutativa juſtitia, & infracta mutua pactio. Quanvis enim unius Miſſæ valor ſit infinitus ſecundùm rem quam continet, qui eſt Chriſtus ejuſque merita, eſt tamen finitus & limitatus ſecundùm quod eſt actio ab homine procedens, & ſecundùm applicationem. Chriſti namque merita, quanvis infinita, non applicantur adæquatè ſecundùm ſui infinitatem, ſed finito modo quem Deus determinavit ſecundùm opus operatum. At verò quoad opus operantis quod etiam contribuit ad Miſſæ valorem, & dependet ex majori aut minori devotione aut merito Sacerdotis, certum eſt eſſe finitum. Non eſt igitur admittenda Cajetani opinio quodlibeto 1. quæſt. 18. & ſuper 3. part. quæſt. 79. art. 5. quod Miſſæ oblatio ita proſit ſingulis ac ſi pro uno tantùm offeratur. Sed oppoſita tenenda eſt communis ſententia.

XVIII. Sciendum

XVIII. Sciendum communiter diſtingui triplicem Miſſæ valorem. Primus dicitur generalis, quem intendit Eccleſia univerſis Fidelibus applicari vivis & defunctis: hic itaque reſpicit univerſum Eccleſiæ corpus. Secundus valor dicitur medius, illos contingens pro quibus ſpecialiter intendit Sacerdos celebrare. Tertius dicitur particularis, ſpectans ipſum ſacrificantem, deinde illos qui Miſſæ adminiſtrant, atque eos demùm omnes qui Miſſæ devotè interſunt. Fuit verò quorundam error damnatus primùm ab Urbano Papa VIII. deinde ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. poſſe Sacerdotem accipere duplicem eleemoſynam pro unica Miſſa, applicando uni valorem illum particularem qui ad ſe Sacerdotem pertineret, alteri verò medium illum valorem qui communicatur illis pro quibus in ſpecie Sacerdos Miſſam vult applicari. Veruntamen ſi Sacerdos duplex ſtipendium hac mente acceperit, tenebitur illi reſtituere cui ſuam partem Sacerdos voluit applicare: tum quia id prohibitum & damnatum fuit à ſuprema Sede: tum quia ille Sacerdoti pertinens valor non poteſt ex communiori & ſaniori ſententia alteri applicari, quemadmodum etiam applicari alicui particulari non poteſt valor generalis ſpectans univerſam Eccleſiam: effectus enim Miſſæ ex opere operato eſt beneficium perſonale, quod non poteſt in alterum transferri: tum etiam quia Sacerdos ipſe non eſt certus de ſua gratia, quo caſu non poſſet ullatenus transferre beneficium Miſſæ, quod jam fuiſſet in ſeipſo extinctum, & cujus eſſet protſus incapax: tum quia ignoratur, an ſpecialis valor pertinens ad Sacerdotem ſit æqualis medio valori qui debetur tradenti Miſſæ ſtipendium, quod cùm ſit certum, non poteſt rependi fructu ac valore incerto.

CAPVT XIV.

Quibus ex cauſis oriatur reſtituendi obligatio. Et de acceptis ob turpem cauſam. Et de impediente alterius bonum.

I. VT autem reſtitutionum materiam ab ipſis fontibus ac principiis repetamus, ſciendum in primis quid ſit reſtitutio. Iſta ſic definiri poteſt. Reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ quo cuique redditur quod indebitè amiſerat. Dixi, *actus juſtitia commutativa*, quia non obligatur homo ad reſtitutionem ex defectu charitatis, ut ſi eleemoſynam pauperi non erogaverit; neque ex defectu contra legalem juſtitiam, ut ſi merces prohibitas vendiderit juſto pretio; neque contra diſtributivam, ut ſi in aliquo officio diſtribuendo minùs dignum digniori prætulerit, dummodo id non fiat in alienum detrimentum: ſed requiritur ad reſtitutionem obligatio ex debito commutativæ juſtitiæ orta. Dixi autem in definitione, *quo cuique redditur quod indebitè amiſerat*; non autem ut quidam definiunt, quod ab eo ablatum fuerat, ut comprehendam etiam reſtitutionem rei ſine injuria acceptæ, ut ſi caſu rem alienam quam alius amiſerat, alicubi à me inventam domino reſtituam; aut ſi hæres rem olim apud defunctum depoſitam vel commodatam domino reſtituat.

II. Reſtituendi obligatio ex quatuor cauſis exoriri poteſt. Primùm, ex re aliena non injuſtè accepta, ut in duobus exemplis paulò antè relatis. Secundò ex re aliena injuſtè accepta vel læſa, ut in furto & quovis damno injuſtè illato. Tertiò ex conventione mutua, ut fit in obligationibus quas pariunt emptio, venditio, locatio, conductio, emphyteuſis, ſocietas, mutuum, & alii contractus. Quartam his adjungo cauſam, quam Theologi & Summiſtæ hactenus omiſerunt, ſed Juriſperiti non omiſerunt: eſt autem ea obligatio quæ dicitur in Jure quaſi ex contractu, ut contingit in eo cujus abſentis gratiâ aliquis ſine ullo mandato negotia utiliter gerens aliquid pretio æſtimabile de ſuo impendit, cujus ei debetur reſtitutio: & ſimiliter in tutore qui ſuis impenſis negotia pupilli ſui ex bona fide geſſit, §. *Igitur*, & §. *Tutores*, Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc. horum enim debetur iis reſtitutio. Nullatenus verò hîc adjungo reſtitutiones

reſtitutiones quæ in Jure dicuntur ex quaſi delicto. Cùm enim iſtæ orian-tur aliquando ex imprudentia aut ignorantia culpabili, & aliquando ex facto alterius ſine culpa domini; ſi culpa talis intervenerit ut inde Jus Divinum obliget ad reparationem damni, hæc obligatio pertinet ad ſecundam præfatam ſpeciem quam diximus damnum injuſtè illatum: ſi autem nulla talis intervenerit culpa, obligatio illa reparandi aut reſtituendi non aſtringit niſi poſt ſententiam Judicis.

III. Operæpretium hìc erit ſummatim perſequi expreſſas in Jure Civili condictionum, hoc eſt repetitionum rei cujuſcunque debitæ ſpecies. Iſtæ porrò recenſentur. 1. Condictio certi, quâ mutuum repetitur, de qua ſuperiùs egi, & pro qua tituli ſunt ff. de rebus creditis,& ſi certum petatur: & C. de reb. cred. & ſi cert. per. 2. Alia eſt condictio indebiti, quando aliquid ex errore ſolutum fuit quod minimè debebatur, de qua tit. ff. & C. de condict. indebiti. 3. Alia eſt condictio causâ datâ causâ non ſequutâ, cui locus eſt ubi cauſa ex utraque parte honeſta erat, ut datum ob futurum matrimonium, quod tamen non eſt ſubſequutum; aut ſi tibi dedi ut mea negotia Romæ gereres, nec tamen geſſiſti. De hac ſunt tituli ff. de condict. cauſa dat. cauſ. non ſequut. & C. de condict. ob cauſ. datorum. 4. Alia eſt condictio ob turpem cauſam, de qua tituli ff. & C. de condict. ob turp. cauſ. In Jure Civili Romano circa condictionem iſtam à veteribus tum Juriſconſultis quorum in Pandectis reſponſa continentur, tum Imperatoribus quorum leges habentur in Codice, conſtanter decernitur diſtinguendum ſic eſſe; ut ſpectandum ſit utrum turpitudo verſetur ex parte ſolius dantis, vel ex parte ſolius accipientis, vel ex parte dantis ſimul & accipientis. Si ex parte ſolius accipientis verſetur turpitudo, rem datam condici poſſe. Si ex parte dantis ſolius, aut ex parte dantis ſimul & accipientis, nullum eſſe condictioni locum, l. 1. & 2. ff. de condict. ob turp. cauſ. Turpitudinis ex parte ſolius dantis exemplum referunt, ſi tibi dedero ne mihi injuriam facias, ne res meas rapias, ne me injuſtâ ſententiâ opprimas, l. *Idem ſi ob ſtuprum*, ff. eod. aut ſi furi dederim ut rem mihi furto ablatam reſtituat, l. *Ob reſtituenda*, C. eod. ſi officialis prætextu publici ſui officii per peculatum aliquid receperit aut per concuſſionem, ut reddat, aut ne quid hujuſmodi recipiat, l. *Quod evitandi*, C. eod. Turpitudinis verò ex parte ſolius accipientis exemplum refertur, ſi quid pro libidine datum fuerit meretrici: licèt enim, ut ait lex *Idem ſi ob ſtuprum*, ff. eod. turpiter faciat quod ſit meretrix, non tamen turpiter accipit tanquam meretrix; ideoque eadem lex negat hoc datum poſſe repeti. Iſta tamen diſcriminis ratio non videtur plenè ſatisfacere; dare enim & accipere ob malum finem æqualem habent turpitudinem; atque ita neceſſe eſt meretricem turpiter ob peccatum accipere, ſicut turpiter ob idem peccatum ei datur. Sed aliam ſolidiorem rationem proferunt Theologi, cur meretrix poſſit retinere pretium ſuæ turpitudinis: tum quia

etſi contra virtutem charitatis & caſtitatis peccaverit, non tamen contra juſtitiam commutativam quæ ſola obligat ad reſtituendum: tum quia non tam illa criminis ſui mercedem accepit, quàm legum munus ob illam qualemcumque utilitatem quam infamis illa profeſſio certis locis afferre dicitur, homines à majoribus criminibus avertendo. *Tolle enim meretrices de rebus humanis*, inquit Auguſtinus, *impleveris omnia libidinibus.* Quod tamen etiam quoad meretrices nolim certò definire; cùm id noverim apud ipſos Caſuiſtas eſſe controverſum. De adulterio enim, & aliis hujuſmodi flagitiis, quæ cum injuſtitia admittuntur, ne quidem dubitare velim, quin acceptum pro illis pretium reſtitui debeat. Exemplum denique mutuæ turpitudinis in dante ſimul & accipiente, in quibus lex negat actionem repetendi, aut nondum ſolutum exigendi, itaut ejus prævaleat conditio qui poſſidet, ponitur in pecunia vel data, vel promiſſa judici hoc fine ut injuſtam ſententiam ferat, l. *Vbi*, C. eod. & in eo quod datum promiſſumve marito fuerit lenocinii uxoris causa, ut nec per maritum exigi, neque ſi ei ſolutum fuerit per alium condici poſſit, l. *Mercalem*, C. eod. Nam in cauſa turpitudinis ex utraque parte meliorem eſſe poſſidentis conditionem declarant dicta lex *Mercalem*, & lex *Si ob turpem*, ff. eod.

IV. Prædicta condictionum ſeu repetitionum jura cum obligatione reſtituendi etiam extra repetitionem & judicium ex ſola conſcientiæ obligatione admittunt & approbant Theologi & Summiſtæ. Sanè ſi jus ipſum naturæ ſpectetur, ſicut pro ullo opere quod in ſe peccatum eſt nihil poteſt dari vel accipi, & ſi quid datum ſit ante malum opus ſit omninò reſtituendum, quia includit promiſſionem committendi peccati à quo prorſus abſtinendum eſt: ita poſtquam completum fuit opus malum pro quo adimplendo vel adimpleto datum aliquid fuerat, is qui accepit non tenetur reſtituere. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 32. art. 7. in corp. & q. 62. art. 5. ad 2. his verbis: *Poteſt retineri id quod propter opus malum eſt acceptum.* Licèt enim opus malum quatenus tale non ſit æſtimabile, attamen quatenus eſt uni alicui delectabile vel utile, aut alteri incommodum aut laborioſum aut periculoſum, eſt pretio æſtimabile. Ex hac S. Thomæ concluſione Soto lib. 4. de juſtit. qu. 7. art. 1. ad 2. excipit id quod acceptum fuit propter opus turpe, quod ſit directè virtuti juſtitiæ oppoſitum. Sed inde ſequeretur militem qui pro injuſto bello ſtipendia accepit & militavit, teneri reſtituere ſtipendia; & eum qui ſimiliter pretium accepit pro fabricandis armis, aut pro ſubminiſtrando commeatu ad bellum injuſtum, teneri poſt tale miniſterium reſtituere pretium acceptum; aliaque ſequerentur plurima quæ abſurditatem præ ſe ferunt.

V. Alij, ut Cajetanus & Covarruvias hanc limitant concluſionem in ſolo judice qui pretium accepit ad injuſtam ferendam ſententiam: & pro

pro ratione verbis innituntur ſancti Auguſtini epiſt. 54. ad Macedonium: *Sceleratius accipitur pecunia pro ſententia injuſta quàm pro ſententia juſta, pro teſtimonio falſo quàm pro teſtimonio vero.* Arqui pecunia accepta pro ſententia juſta reſtituenda eſt, ut omnes affirmant, & hoc ipſum ſtatuitur in l. *Item ſi ob ſtuprum*, ff. de condict. ob turp. cauſ. & l. *Quod evitandi*, C. eod. Primò namque fit tranſgreſſio æqualitatis, ſi pro re abſolutè debita ex juſtitia pecunia exigatur. Secundò quia id quod datur pro obtinenda juſtitia aut vitanda injuria non eſt cenſendum ſponte dari, ſed coactè ex injuriæ metu. Igitur non eſt reſtringenda reſtituendi rem malè acceptam obligatio ad ſolum Judicem qui acceperit ad ferendum injuſtum judicium: quinimò multò major ineſt reſtituendi obligatio in Iudice qui acceperit ad juſtè judicandum, quia ſic accipiens gravem danti injuriam facit, & ideo magis obligatur ad ei reſtituendum pretium judicij quod ei gratis & ex officio debebat. Sanè Judex utroque caſu, ſive acceperit ob juſtam, ſive ob injuſtam ferendam ſententiam, reus eſt gravis injuſtitiæ: atque ad officium Confeſſarij ſpectat illum reſtitutioni rei injuſtè acceptæ adigere, ſcilicet parti quæ dedit ad juſtam obtinendam ſententiam, quæ quidem gratis & ſine pretio debebatur: ſed ubi pretio accepto Judex injuſtè judicaſſet, compellendus erit pretium acceptum rependere, non illi qui turpiter dedit, quique rem obtinuit ſecundum illicitam conventionem, ſed pauperibus. Iniquum eſt enim ſi is cui ex officio incumbit jus dicere, nequitiæ ſuæ pretio perfruatur: & Juſtinianus Auth. *Novo jure*, C. de pœna Jud. qui malè judic. Judicem pretio utcunque corruptum damnari jubet tripli reſtitutione.

VI. Nec verò in ſola injurioſa circa rem alienam actione, aut in alienæ rei injuſta detentione, ſed etiam in injuſta boni alicujus alteri obventuri impeditione verſatur obligatio reſtituendi. Tres autem requiruntur ſimul conditiones, ut alterius bonum impediens teneatur reſtituere, itaut una & altera earum non ſufficiat ad obligationem reſtituendi. Prima eſt ut ſic impeditus potuiſſet rem obtinere, niſi hoc impedimentum obſtitiſſet; non enim eſt verè ac propriè impedimentum, niſi cùm aliàs res ipſa obventura fuiſſet niſi obſtitiſſet oppoſitum impedimentum. Secunda conditio eſt ut impeditus potuiſſet juſtè rem conſequi; ſi enim juſtè rem obtinere non poterat, is qui impediverit non tenetur reſtituere, cùm non abſtulerit jus alterius: ut ſi indignus, & planè incapax fuerit à conſequutione Beneficij vel Officii impeditus, tametſi qui impedivit motus fuerit ex odio aut alio pravo affectu, nec ullatenus ex affectu juſtitiæ: hoc enim malo affectu impediens peccat quidem contra charitatem, ſed non peccat contra juſtitiam. Tertia denique conditio requiſita eſt ut impediverit per dolum & fraudem aut mendacium, aliamve quamlibet actionem juſtitiæ oppoſitam, qualis eſt calumnia, detentio perſonæ ne compareat, literarum illius interceptio ne rem ſperatam proſequi poſſit,

aut etiam vis illata, aut minarum intentatio in eum qui erat illud bonum collaturus. At verò ſolæ preces, blanditiæ & pollicitationes non injuſtæ minimè ſufficiunt ut quis reſtituere teneatur, quia hominem adhuc in ſua libertate relinquunt. Quâ ratione reſtituendi nulla ineſt obligatio in eo qui precibus, blandiſque officiis, aut frequenti adhortatione citra vim ac mendacium mentem alicujus avertit ab inſtituendò illum hæredem quem priùs intendebat, aut à relinquendo legato, vel donatione facienda. Eademque locum habent in electione, præſentatione, vel collatione Beneficii Eccleſiaſtici.

VII. Porrò inter exempla injuſtæ impeditionis ex qua exurgat obligatio reſtituendi, Toletus lib.5. cap.19. num.4. iſtud allegat, ſi quis Epiſcopum volentem certæ perſonæ conferre Beneficium à propoſito diverterit detegendo ei crimen verum, ſed omninò occultum ejus cui erat collaturus. Sed meliùs docet Leſſius cap.12. dub.18. num.124. neque peccaſſe contra juſtitiam, neque teneri reſtituere aut ſatisfacere illum qui collatorem Beneficii vel Officii diverterit per privatam admonitionem criminis occulti: quia jus eſt in hujuſmodi patefacere privatim illi cujus intereſt ea quæ hominem minùs idoneum aut minùs fidelem oſtendunt ad id munus vel officium, vel collationem minùs decoram reddunt. Unde etiam ſolent occultæ informationes à ſanctioribus & ſapientioribus fieri.

VIII. Itaque ubicunque penè certam alioqui boni alicujus conſecutionem aliquis fruſtraverit impediendo, putà quum impeditus jus habebat in re vel ad rem per juſtam promiſſionem, ſtipulationem, aliumve contractum, aut per electionem, præſentationem, expectativam, coadjutoriam, regreſſum, aliumve titulum per quem datur actio ad rem petendam; in his caſibus quanvis impediens nullam vim aut fraudem adhibuerit, ſed ſolas preces & ſuaſiones, ſi juſta non fuerit cauſa jus illud in rem acquiſitum impediendi, tenetur impediens ad iſtius damni reparationem; quia hoc ipſo peccavit contra juſtitiam, quòd jus alteri jam acquiſitum ſine legitima cauſa fruſtraverit. Leſſius num. 122. hoc addens, eum qui tale jus habentem ſic impedivit, non obligari in totum quanti res ipſa valet, ſed quanti illud jus illaque ſpes, conſideratis judicio boni & prudentis viri omnibus circunſtantiis æſtimaretur. Eadem etiam docet Bonacina de reſtitut. in gener. diſput. 1. quæſt. 2. p. 12. num. 3. ubi nullum tale fuiſſet jus ad rem, ſed ſpes plus minuſve probabilis, aut conferentis diſpoſitio vel propoſitum. Sed ſpes illa vel diſpoſitio multò minùs æſtimanda erit, nec reſtitutionis ulla erit obligatio niſi tribus ſupradictis concurrentibus conditionibus, maximè verò vi vel dolo: non enim ad hoc ſufficerent preces & ſuaſiones. Cùm enim quantumvis aliquis dignus foret, non tamen jus habet niſi in libera ejus qui conferre poteſt voluntate. Atqui preces, blanditiæ, munera, ſuaſiones non repugnant libertati; neque collator cenſeri poteſt involuntariè hoc facere quod ita

inductus

inductus agit. Navarra cap. 17. num. 69. Sotus lib. 4. de juſtitia, quæſt. 6. art. 3. ſub finem. Leſſius loc. cit. n. 128. Bonacina de reſtitut. in gen. diſp. 1. qu. 2. p. 12. n. 2. aliique communiter.

IX. Quæres quid ſit ſtatuendum eo caſu quo quis digniorem nullum jus habentem ad Beneficium aut Officium ſine vi vel fraude impedivit, ut ei minùs dignus præferretur? Reſpondemus illum quidem peccaſſe, non tamen obligari quidquam reſtituere, modò dignum & idoneum ad id promoveri fecerit. Niſi id factum fuerit in concurſu & examine, in quibus ille qui dignior agnoſcitur jus habet ut cæteris quanvis dignis præferatur. Et Prælati atque Magiſtratus jus iſtud in concurſu violantes non modò peccant mortaliter ut infideles diſpenſatores, ſed etiam vinculo tenentur reſtitutionis, quatenus injuriam illi fecerunt quem lex concurſus reliquis præferri exigebat.

X. Reſtituendi obligationi non eſt obnoxius ille qui ſine vi vel fraude curavit teſtamentum revocari, & alium hæredem inſtitui; quia neque hæredes, neque legatarii jus ullum habent ad ſucceſſionem quandiu teſtator eſt in vivis, cùm ſit libera teſtatori ſui teſtamenti revocatio, habeatque ut Jura loquuntur deambulatoriam voluntatem uſque ad mortem. Sicut ergo poterat teſtator teſtamentum ſuum ſine cujuſquam injuria revocare, ita potuit alius ei revocationem illam modis non illicitis perſuadere. Secus verò cenſendum de illo qui vi vel minis aut calúmniis extorſit teſtamentum, aut legati alicujus revocationem: & de illo quoque qui volentem teſtamentum condere, vel codicillum, per vim vel fraudem impediverit, exempli gratiâ impediendo notarii aut teſtium acceſſum: his enim caſibus locus eſt illi generali & receptiſſimæ regulæ, eum qui vi aut fraude alterius bonum impediverit, peccare contra juſtitiam, & ad reſtitutionem obligari.

XI. Ille denique cujus vi vel fraude plures competitores ab aſſecutione alicujus Beneficii alteriuſve boni impediti fuere, tenetur reſtituere ſingulis horum quanti ſpes illorum probabilis judicio prudentis valebat, juxta regulas ſuprà adductas. Molina tom. 3. diſp. 727. n. 7. Leſſius loc. cit. n. 127. Bonacina loc. cit. num. 9.

CAPUT

ſuctor determinaverat, juxta doctrinam ſancti Thomæ, ſancti Antonini, Sylveſtri, Navarri, aliorumque. Verumtamen ſi per injuſtum judicium reus innocens damnatus fuit omnium Judicum ſuffragiis, illi qui ultimi dedere ſuffragium poſt completum requiſitum ad ſententiæ validitatem numerum ſuffragiorum videntur nihilominus obligari ad reſtitutionem: licèt enim à primis ſuffragatoribus jam ſufficienter & efficaciter fuerat præbitus influxus, ſperari tamen poterat ut poſteriores ſuffragatores admonendo quæ ſui erant officii, & ſuffragium ſuum recuſando adduxiſſent priores qui jam opinati ſunt collegas ad revocanda injuſta ſuffragia: hoc, inquam, caſu ſupernumerarii ſuffragatores reſtituere tenerentur. Bonacina de reſtitut. in gen. diſp. 1. qu. 2. p. 8. n. 4. quia non tantùm ex juſtitia tenebantur rectum dare conſilium, ſed etiam admonendo, ſi fieri poſſet, revocare injuſta collegarum judicia. Ita Navarra cap. 17. num. 21.

III. Quid verò ſtatuendum ſi quis dubitat utrum ſuo conſilio injuſto, quod ſe dediſſe certus eſt, is cui datum eſt conſilium fuerit efficaciter impulſus ad damnificandum; an verò etiam ſine hujuſmodi conſilio jam erat ſufficienter diſpoſitus ad inferendum hoc damnum, itaut conſilium fortaſſe non fuerit cauſa damni animo jam præmeditati? Diversè à Doctoribus reſpondetur. Petrus enim Navarra lib. 3. de reſtitut. cap. 4. n. 58. Filliucius tom. 2. tract. 32. c. 3. qu. 7. n. 57. & tract. 21. c. 4. n. 167. & alii quidam negant ita dubitantem teneri reſtituere, eo quod in dubiis melior ſit poſſidentis conditio, l. *In dubiis*, ff. de regul. jur. Contraria tamen opinio mihi verior & ſequenda videtur, quam docet S. Thomas 1. 2. q. 62. art. 7. his verbis: *Tunc ſolùm tenetur conſiliator aut palpo, ideſt adulator ad reſtitutionem quando probabiliter æſtimari poteſt quod ex huiuſmodi cauſis fuerit injuſta acceptio ſubſequuta.* Certè enim verba iſta, *probabiliter æſtimari poteſt*, non certitudinem, ſed dubitationem & formidinem potiùs exprimunt. Affirmant quoque diſertè obligationem reſtituendi in caſu dubii Covarruvias in Clement. *Si furioſus*, p. 2. §. 2. n. 1. Molina tom. 3. de juſtit. diſp. 736. n. 6. Bonacina d. qu. 2. p. 7. n. 5. Leſſius lib. 2. c. 27. d. 3. n. 13. Ratio eſt, quia in dubio nemo præſumitur malum ſua ſponte facturus, l. *Meritò* 51. ff. pro ſocio. Unde infert Covarruvias eum qui damnificavit, non fuiſſe damnificaturum niſi id conſilium quod me dediſſe certum & exploratum eſt, ipſum moviſſet. Confirmatur, quia in dubio æquali damnificator cenſetur indeterminatus. Ergo præſumendum eſt, ſequentem ejus determinationem ex malo conſilio ſubſequuto proceſſiſſe.

IV. Secus tamen, ut rectè Leſſius admonet, judicandum eſſet ubi dubitaretur an fuiſſet datum conſilium: hac eadem ratione, quia malum non præſumitur niſi probetur, d. l. *Meritò*, & d. l. *In dubiis.* In dubiis melior eſt conditio poſſidentis; ſtat enim poſſeſſio pro innocentia donec

NNnn perſpicuè

perſpicuè de delicto non conſtat. Idemque ſtatuendum ſi dubium eſſet an conſilium datum proceſſiſſet ex culpa, an verò ex inculpabili, aut ſaltem leviter culpabili. Nam ut capite ſequenti oſtendemus, damnum ſine peccato illatum non inducit reſtituendi obligationem; & ubi fuerit culpa levis, non obligat in totum, ſed in partem. Sanè ubi tam gravia ſunt indicia, ſive profuſæ malitiæ, ſive præparationis modorum damnificandi, ſive declarationis malæ voluntatis quæ conſilium præceſſiſſet, eo caſu præſumi poſſet, nullum fuiſſe influxum ex malo ſubſequente conſilio, & conſulens eſſet immunis, ut idem docet Leſſius lib.2.cap.13. dub.4. in fine.

V. Quæritur præterea utrum damnum præſtare ſeu reſtituere teneatur is qui mandavit quidem aut conſuluit injuſtam damnificationem, ſed poſtea revocavit antequam damnum fuiſſet illatum? Communiter concludunt Doctores eum qui mandaverat, ſi ante damni executionem mandatum penes mandatarium revocaverit, eximi ab onere reſtituendi, quia paſſim conſtat ex titulo Digeſtorum *Mandati*, mandantem non teneri ex mandato poſtquam mandati ſui revocationem ante factum ſufficienter mandatario intimaverit; ſic enim ſatis ſuperque ceſſat mandati præcedentis influxus. De conſilio autem ſecus decernit communis Doctorum opinio; cenſent enim eum qui damnum conſuluit non revocare ſufficienter influxum injuſti conſilij, niſi efficaciter perſuaſerit ut à malo opere alter deſiſtat. Martinus Navarra in manual. cap.27. num. 233. quem ſequuntur Azorius, Toletus, Leſſius, Bonacina, aliique hanc rationem dantes diſcriminis hujus inter conſulentem & mandantem, quia conſilium datur in gratiam recipientis, mandatum verò datur in gratiam ipſius mandantis: unde mandans ſi retractet mandatum ſuum re adhuc integra, retractat ſimul influxum ſuum; ideoque non tenebitur de damno ſequenti, quatenus mandatum cùm verſetur circa intereſſe mandantis, revocatio mandati revocat ſimul influxum qui proficiſcitur ex intereſſe mandantis. At verò conſilium cùm habeat pro ſuo fine intereſſe illius qui conſilium recipit, retractatio conſilij non ſemper amovet ejus influxum, niſi alter deſiſtat à proſequutione ſui intereſſe, pro quo datum fuit ei conſilium. Atque iſti doctrinæ adhærendum eſt in praxi, quanvis Petrus Navarrus & Salonius his non acquieſcant, & conſulentem perinde ut mandantem à reſtitutione facienda eximant, ex quo revocationem re integra ſignificaverint, totumque deinceps damnum in ſolam exequentis malignitatem refundant. Adhuc tamen ſubdiſtinguendum eſt circa revocationem conſilij: vel enim conſilium verſabatur circa jus, verbi gratiâ dicendo licitum quod tamen eſt illicitum; & ejuſmodi conſilium re adhuc integra ſufficienter revocatum apud eum cui datum fuerat, eximit eum qui malè conſuluerat ab obligatione reſtituendi damnum poſtea illatum, quia ejus deſiit influxus per manifeſtationem contrariæ veritatis: vel conſilium fuit

immediatè

immediatè circa factum injuſtum & damnificum, & hujus revocatio non ſufficit ad eximendum à reſtitutione facto ſubſequuto eum qui ſic conſuluerit. Bonac. p. 7. num. 6.

VI. Jus quidem Civile & Canonicum ſimul conveniunt dicendo: *Conſilij non fraudulenti nulla obligatio eſt. Caterùm ſi dolus & calliditas interceſſit, de dolo actio competit.* Leg. *Quod factum eſt*, §. *Conſilij*, ff. de regul. jur. Et, *nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*, cap. *Nullus*, eod. in 6. Si in his locis dolum ſtrictè ſumas aut fraudem, intelligendi erunt hi textus de foro tantùm externo. Si verò verba hæc latè ſumantur, ut culpam etiam comprehendant, locus his quoque regulis erit in foro conſcientiæ circa conſilium cui cauſam dederit culpabilis ignorantia. Ubi verò ignoratio non fuerit culpæ conjuncta vel temeritati, nulli erit reſtitutioni obnoxius qui bona fide erroneum conſilium dederit, etſi damnum fuerit inde ſubſequutum.

VII. Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 62. art. 7. multa præclarè docet circa reſtitutionem faciendam. Primò novem præfatos modos quibus aliquis ab alio damnificari poteſt, & in quibus ineſt obligatio ad reſtituendum, & ſingulos ex his modis obligare ſingulos influentes in ſolidum ad reparandum illatum damnum. Secundò Principes qui tenentur cuſtodire juſtitiam in terra, ſi per eorum defectum latrones increſcant, ad reſtitutionem teneri, quia redditus quos habent ſunt ſtipendia ad hoc inſtituta ut juſtitiam conſervent in terra. Tertiò hoſce modos etiamſi per eos mortaliter peccatum fuiſſet, non ſemper obligare, ſed tantùm ubi efficaciter in alterius damnum influxerint. Et hæc dicit in corpore articuli. Quartò principaliter teneri reſtituere illum qui eſt principalis in malefacto: primùm quidem præcipientem: ſecundariò exequentem, & conſequenter alios per ordinem. Quintò uno iſtorum reſtituente illi qui paſſus eſt damnum, alium non teneri reſtituere damnum eidem quem anterior reſtituens fecerit indemnem; ſed reſtituere debere principalem damnificatorem, aut eum ad quem res injuſtè ſubrepta pervenerit, minùs principali damnificatori qui reſtituere damnum paſſo prævenerit. Hæc dicit ad 2. argum. Sextò denique non ſemper illum qui non manifeſtat latronem, teneri ad reſtitutionem, aut qui non obſtat, aut qui non reprehendit; ſed eum ſolum cui iſta incumbunt ex officio, ut Principes terræ, Gubernatores, Magiſtratus, Officiales. Hæc dicit ad 3. arg.

VIII. Itaque juxta has regulas milites cooperantes in urbis injuſta direptione, vel agrorum vaſtatione, tenentur ſinguli id ſolum reparare damnum quod in individuo per ſe operati ſunt. Duces autem exercitus tenentur in ſolidum ad univerſum damnum quod ex eorum neglectu, licentia, vel mandato milites ipſorum exequuti fuerint. Ita Navarra cap. 17. num. 20. Et ſi ex communi conjuratione plures ſocij ad unius domus aut villæ excidium concurrerint, & dum ſimul deprædantur alius

ſuperveniens aliquam ſupellectilem inde abſtulerit, ſinguli ex numero conjuratorum obnoxii ſunt reſtitutioni in ſolidum: qui verò deprædationi ſupervenerit, id ſolùm tenetur reſtituere quod ſeorſim diripuit, quia ipſe unus cauſa eſt ſingularis damni; reliqui verò ſinguli per communem conſpirationem in totale damnum influxerunt.

IX Gravis eſt difficultas circa alieni peccati cooperationem quæ fit per actus de ſe ſuique natura licitos, atque ad bonum aut malum indifferentes, ut contingit in Chriſtianis apud infideles captivis, quos illi cogunt adverſus Chriſtianos remigare ad bellum vel piraticum latrocinium. Navarrus quidem manual. cap. 27. n. 63. & in c. *Ita quorundam*, de Judæis, notab. 21. eos dicit peccare mortaliter & teneri mortem potiùs oppetere. Cæteri verò ferè omnes Summiſtæ illos vi compulſos ad ſic remigandum excuſant à peccato. In primis certum eſt eos qui voluntariè cooperantur hoc fine ut alieno peccato conſentiant & famulentur, quanvis eorum actio præcisè & ex ſui natura non eſſet mala, peccare tamen ex conſenſu ad malum finem, dicente Apoſtolo Rom. 1. *Qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Et dicit cap. 1. de offic. jud. deleg. *Agentes & conſentientes pari pœnâ puniuntur.* Difficultas ergo verſatur in illis qui compulſi à ſuperiori poteſtate aliquid ex ſe ſuique natura agunt quod injuſtæ voluntati ſuperioris famulatur & inſervit; cui tamen obtemperans non conſentit animo. Cogitanti mihi de hac quæſtione tria occurrunt præjudicia quæ nemo prudens poſſit aſpernari. Exemplum ſancti Gregorii Papæ quod ipſe de ſe teſtatur & approbat. Deinde ſapientiſſimi Pontificis Innocentii III. decretum relatum in c. *Paſtoralis*, §. *Quia verò*, de offic. jud. deleg. his verbis: *Reſpondemus quod cùm Ordinarius teneatur obſequi Delegato, etſi ſciat ſententiam illam iniuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem.* Ex adverſo divina & naturalis ratio ſuadet nihil agendum contra propriam conſcientiam, alioqui indubiè peccari, tametſi conſcientia ipſa eſſet erronea. Sacra quoque Scriptura denunciat Act. 5. Deo eſſe obediendum magis quàm hominibus. Et carnifices qui injuſta Principum & Senatus adverſus Chriſtianos edicta exequebantur, licèt non cauſæ cognitio, ſed ſola executio eis mandaretur, non erant immunes à peccato. Sic igitur interpretanda eſt Innocentii Conſtitutio, ut velit Ordinarium præſumere quod Superioris committentis ſententia à ſe exequenda non ſit injuſta, quanvis primo aſpectu talis ſibi videatur, atque ideo ſcrupulum deponat, nec velit penitus explorare rem non ſibi perſpectam, cujus ſibi demandatur executio, & non cognitio. Tertium præjudicium eſt in eo quod ſi quis calumniis ita opprimatur ut non ſuppetat probatio vel defenſio in contrarium, judex qui certò ſcit accuſationis falſitatem & accuſati innocentiam, debeat tamen contra propriam conſcientiam ſupplicio innocentem accuſatum addicere; quod eſt verè & ſcienter cooperari calumniatorum malitiæ adverſùs innocentem: quæ tamen concluſio eſt ſancti Thomæ 2.2.qu.67.art.2.

Quia

Quia tamen permulti huic opinioni refragantur, non ei ulteriùs inſiſto. Taceo pervulgatum illud exemplum Naaman Syri; quod tamen Eliſæus Propheta non reprobat, ſed virum illum cum pace dimittit lib. 4. Regum, c. 5.

X. Venio itaque ad primum ex Sancto Gregorio præjudicium. Hic ergo lib. 2. epiſt. 100. quæ eſt ad Mauricium Auguſtum, qui lege prohibuerat milites nondum militiâ ſolutos fieri Monachos, proteſtatur ibi vir ſanctus hanc legem eſſe contra Deum ipſum, per eam occludi quamplurimis æternæ ſalutis viam, pleroſque milites eſſe qui niſi omnia reliquerint, ſalvari apud Deum nullatenus poſſint. Et tamen quaſi cooperans huic injuſtitiæ tam multis animabus exitiali, teſtatur ibidem ſe Principi obtemperando eandem legem per diverſas terrarum partes tranſmitti feciſſe ut promulgaretur: addens ſe id quod debuit exſolviſſe, dum Imperatori obedivit, & pro Deo quod ſentiebat non tacuit. In iſtius facti examine tres circunſtantias deprehendo quæ in hujuſmodi occurſibus poſſunt eſſe totidem regulæ evitandi peccati. Primùm non conſentit malæ intentioni Imperatoris, imò verò illam pro ſuo Pontificis officio apertè damnat. Secundò illa Pontificis actio ſic erat in ſeipſa indifferens ut directè ac immediatè non operaretur rem malam ab Imperatore intentam; tranſmittebat enim ejus Edictum, ſed non hortabatur ejus executionem. Tertiò impendebant neganti hoc officium gravia mala & majora in ſanctam Eccleſiam ſcandala ab Imperatore. Hæc tria ſimiliter concurrere videntur in Chriſtianis illis remigibus; non enim animo conſentiunt, ſed inviti remigare compelluntur. Item eorum actio ex ſe indifferens non attingit immediatè malum ab infidelibus intentum, non enim capiunt, non pugnant, non occidunt, non tormenta in Chriſtianos adhibito igne diſplodunt; hæc enim ut Leſſius docet, præſtare quanvis coacti non poſſent citra mortale peccatum. Tertiò non modò inviti, ſed etiam cruciatibus imminentibus, & mortis metu compulſi remigant. His ergo tribus ſimul concurrentibus licitum eſſe talia & his ſimilia operari ſine peccato & ſine obligatione reſtituendi volunt Leſſius lib. 2. cap. 9. dub. 18. Bonacina de reſtitut. diſp. 1. q. 2. p. 10. n. 3. Bonaldius tom. 1. tract. 11. lectione 28. Ego verò quicquam decernere non auſim.

CAPUT XVI.

Utrum ſecluſo dolo aut conventione, quævis culpa obliget in conſcientia ad reſtitutionem.

I. IN foro quidem exteriori decernitur plerunque ſecundùm leges reparatio damni ex culpa dati, etſi damnum caſu evenerit, dummodo culpa caſum præceſſerit. Unde ait lex *Contractus*, ff. de regul. jur. *Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt; quidam dolum & culpam. Dolum tantùm depoſitum & precarium: dolum & culpam mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum; item dotis datio, tutelæ, negotia geſta. In his quidem & diligentiam ſocietas & rerum communio, & dolum & culpam recipit: ſed hæc ita, niſi quid nominatim convenit, vel plus vel minùs in ſingulis contractibus: nam hoc ſervabitur quod initio convenit.* Ex iſta lege Doctores inferunt nullam præſtari culpam à recipiente in contractu inito in gratiam ſolius dantis, ut in depoſito: præſtari verò culpam leviſſimam à recipiente ubi in ejus gratiam ſolius contrahitur, ut in commodato. At ubi æqualiter in dantis & recipientis gratiam contractum fuerit, non aliam præſtari culpam quàm latam & levem, ut in venditione, locatione, pignore. Ratio demùm cur recipiens precarium, quanvis in ejus ſolius gratiam fiat, non teneatur de culpa, hæc eſt, quia ei qui dat liberum eſt quandocunque voluerit repetere. Sed hæc Jure Civili, & quoad forum exterius; ſecus enim decernitur ſæpe numero in foro conſcientiæ.

II. Duplex in foro interiori diſtinguitur culpa, civilis ſcilicet & theologica, quæ eſt ipſum peccatum. Qui enim culpâ ſuâ merè civili (ſive lata ſit, ſive levis, ſive leviſſima) damnum fecit, ad nihilum obligatur in conſcientia, niſi poſtquam fuerit in foro externo condemnatus, aut niſi de præſtando damno ſpecialiter fuerit inter partes conventum. Ita docet Innocentius in c. *Sicuti dignum*, §. *Eos*, de homicid. Abbas in c. *Si egreſſus*, de injur. Sylveſter v. *Reſtitutio* 2.d.12. Leſſius lib.2.cap.7.d.6. n.26. Azorius tom.3.lib.3.c.7. Laiman lib.3.ſect.5.tr.3.p.1.c.5.n.2. & alii quos ibi citat, contra Angelum, Covarruviam, & Adrianum. Exempla refert ſi ex ædibus aliquid inconſultè projeceris, vel effuderis: ſi canem alligare, ſi lucernam

extinguere,

extinguere, ſi fumum occludere, ſi foveam ſupernè operire oblitus ſis, atque inde damnum acciderit, reſarcire illud non teneris ante Judicis ſententiam. Sed ſi aliquod pactum de hujuſmodi præſtando damno intervenerit, teneberis in conſcientia ante Judicis condemnationem. Ita Layman contra Toletum lib. 5. cap. 18. Sotum lib. 5. de juſtit. quæſt. 7. art. 2. Sà v. *Culpa*, n. 2. dicentes contrahentem non teneri de culpa niſi ſit mortalis. Quod ſi ſit culpa quidem theologica, ſed venialis, Laiman loc. cit. exiſtimat num. 4. cum Molina tract. 2. t. 3. poſter. diſp. 698. n. 7. ſi pactum non intervenit, reſarciendum eſſe damnum in foro conſcientiæ, non in totum, ſed ex parte, prout major minorve culpa fuerit. Ratio eſt, quia intervenit injuſta & culpabilis læſio, quæ eſt fons obligationis reſtituendi. Licèt verò Petrus Navarra lib. 2. cap. 1. n. 4. Leſſius lib. 2. cap. 7. n. 27. Sanchez in ſum. lib. 2. c. 23. n. 160. Azorius p. 3. lib. 9. cap. 8. verſùs fin. & Filliucius tom. 2. tract. 32. cap. 4. ſcribant nullam ex peccato veniali oriri obligationem reſtituendi; rationi tamen magis congruit damni ex culpa dati ſententia Laiman & Bonacinæ, ut ubi ſola civilis culpa fuit, nulla talis exiſtat obligatio; ſed ubi intervenit moralis ſeu theologica culpa in alieno damno, ſi ſit mortalis, teneatur damni author in totum: ſi venialis, in partem majorem, vel minorem pro qualitate culpæ majoris vel minoris. Ut ſi quis poſtquam puteum aperuit, ex mera inadvertentia vel oblivione naturali relinquat illum apertum, ideoque in eum homo vel jumentum decidat, nulla erit obligatio damni reparandi. At ubi damno cauſam dedit venialis culpa, ſurgit obligatio reſtituendi damni juxta partem taxandam pro majori vel minori gravitate culpæ. Quia verò culpæ debet commenſurari ac proportionari pœna, ideo minor pœna minori culpæ affigitur. Quo fit (ait Bonacina d. diſp. 1. q. 1. p. 3.) ut culpa illa tam levis eſſe poſſit, ut vix obliget ad reſtituendum centeſimam partem damni, & quandoque ita gravis ut obliget ad decimam partem reſarciendam. Quod ſi te benè ſecundùm omnes circumſtantias ſpectata dubitatur adhuc ſit ne venialis, an mortalis culpa, eo caſu damnificator eodem authore Bonacina videtur obligandus ad ſolvendam medietatem damni, nullatenus autem ad totum reſarciendum, quia in re dubia nemo ſpoliandus eſt re ſua, & quia melior eſt in re dubia poſſidentis conditio.

CAPUT

CAPVT XVII.

De quantitate obligante ad reſtitutionem, & de poſſeſſore bonæ fidei.

I. LAIMAN ſect.5. tract.3. p.1. cap.1. num.3. judicat quantitatem notabilem furti ſufficientem ad culpam mortalem, & obligantem ad reſtitutionem eſſe illam quæ ſufficit ad unius diei victum ejus qui furtum paſſus eſt, ſpectato illius ſtatu & opibus. Ratio eſt quia damnum illatum penſandum eſt ſecundùm illius penuriam qui paſſus eſt: quod enim ditiori leve eſt, illud inopi grave eſt. Et confirmatur Marci 12. ubi de vidua paupercula quæ duo minuta in gazophylacium templi miſit, ſic dicit Dominus: *Vidua hæc pauper plus omnibus miſit; omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit miſit totum victum ſuum.* Quod verò attinet ad furtum de rebus potentiſſimorum & opulentiſſimorum commiſſum, idem aſſerit ſufficere ad mortale peccatum duorum triumve ducatorum aureorum valorem, etiamſi potentiſſimo Regi hæc fiat injuria. Difficilis certè hujuſmodi æſtimatio, de qua aliorum malo ſententias referre quàm propriam promere. Addit idem Author hunc eſſe communem Doctorum ſenſum, quod ſumma duos aureos excedens conſtituat notabilem quantitatem, juxta legem *Si quis affirmaverit,* & l.ſeq. ff. de dolo. Ibidemque aſſerit cum Martino Navarra & communi ſententia, in re quoque minima furtum eſſe mortale, quando hujus occaſione dominus rei gravi damno afficitur, ut ſi ſartori unicam ſubulam quam habet, vel acum aliquis ſubripiat, quo fit ut plurium dierum victu privetur.

II. Quæritur quid decernendum ſi ex multis levibus furtis ſumma demùm excreſcat in notabilem quantitatem? Id verò tribus diverſis caſibus contingere poteſt. Primus eſt quando multi ab uno aliquo homine auferunt ſinguli quidem parvam quantitatem, ita tamen ut omnibus ſimul ſpectatis, dominus ipſe grave damnum ſuſtineat, ut ſi vinea multorum hominum concurſu vaſtetur. Hoc primo caſu ita diſtinguendum: vel enim iſti damnificantes unà conſpirarunt ad hoc damnum, & ita dicendum ſingulos influxiſſe ad hoc totale damnum, atque ita ſingulos juxta

juxta regulas ſuprà cap.13. poſitas peccaſſe mortaliter, & teneri reſarcire inſolidum totum hoc damnum: vel non conſpirarunt, ſed fortuito occurſu ſimul in vineam irruerunt; & tunc ſinguli venialiter ſolùm peccaverunt, nec tenentur aliud quàm partem illam damni quæ ſigillatim eos contingit reſarcire; quippe qui ad alias damni à ſociis illati partes non influxerunt.

III. Secundus caſus eſt quando unus idemque ſic à diverſis perſonis ſubripit, ut cùm ſingulæ perſonæ leve diſpendium paſſæ fuerint, ex omnibus tamen ſimul ſpectatis formetur grave damnum, ut fieri ſolet in utentibus falſis ponderibus ac menſuris, quæ ſingulos accedentes obolo defraudent. Dicendum igitur hunc ita fraudantem eſſe peccati mortalis reum, & aſtrictum ad reſtituenda hæc damna, quantumvis ſeorſim exigua forent. Reſtitutio iſta ſigillatim quoad moraliter fieri poteſt facienda eſt: ſin minùs pauperibus, præſertim verò ejus loci in quo quis fraudes iſtas commiſit, ſi & hoc commodè fieri poteſt; alioqui pauperibus ſine ullo habito locorum diſcrimine. Nec opponas poſſe contingere ut nemo in individuo aut pauci grave inde diſpendium paſſi fuerint; ſatis enim eſt ad reſtituendi obligationem ſi collectim grave fuerit illatum damnum. Et alioqui ampla ad omnem nequitiam muniretur via ſi quivis macellarius, tabernarius, caupo, inſtitor, exercitor, negotiator ditari poſſet alienis diſpendiis. Scripturaque ſacra conteſtatur Proverb. 11. *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum.* Et Deut.25. *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus: abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hoc.*

IV. Tertius caſus quum unus aliquis ab altero uno per furtum diverſis temporibus modicum quid accipit, quod temporis progreſſu excreſcit in notabilem valorem & ſummam. Hic ſimiliter committitur mortale peccatum cum neceſſitate reſtituendi univerſa, quantumvis ſigillatim exigua. Ratio liquet; mortalis enim culpa & reſtitutionis debitum determinatur ex notabili quantitate ac valore rei alienæ ablatæ vel retentæ.

V. Et ſanè vel aliquis ab initio propoſuit locupletari per multiplicia exigua furta; iſque ex illa prava intentione peccavit mortaliter ab ipſo initio, etiam ante omne factum; ſola namque intentio mala ad hoc ſufficit: vel non formavit ullum generalem talis intentionis actum, ſed tantùm ſingulas intentiones efformavit ad ſingulas quas commiſit exiguas fraudes; eoque caſu tunc ſolùm mortalis delicti tenetur reus quando eam fraudem intendit & facit, quæ anterioribus accedens implet notabilem quantitatem quam priores fraudes nondum attigerant. Hæc eadem fuſiùs docent qui de reſtitutionibus tractatus ediderunt, ac in primis Petrus Navarra.

VI. Obſerva cum Laiman ſect.5. tract.3. p. 1. cap.1. majorem re-

quiri quantitatem ad mortaliter culpabilia furta filiorumfamilias, uxoris, & famulorum, præſertim circa eſculenta & poculenta domi ſuffurata, dummodo ipſi inſumant, nec aliis divendant. Ratioque eſt, quia paterfamilias non cenſetur adeò invitus in hujuſmodi. Similiter majori opus eſſe quantitate ubi modica furta diverſis aut perſonis aut temporibus fiunt, modò non dependeant univerſa ex uno præcedentis propoſiti influxu. Ratio eſt, quia minùs incommodantur quibus hoc modo ſubripitur. Inſuper habendam eſſe rationem majoris aut minoris intervalli inter diverſa furta interjecti, adeout multi Doctores quos citat & ſequitur Laiman cenſeant non excedere culpam venialem ſi famuli per minuta furta intra quadriennium uſque ad ducatum aureum pertingant. Hoc pariter addit ſi quis pluribus perſonis per longa intervalla ſuffuratus ſit ſummas quæ ſimul ſpectatæ excreſcant ad duos treſve nummos aureos, non exiſtere peccatum mortale, modò ut ſæpiùs dictum eſt, non præceſſerit commune aliquod propoſitum per quod furta iſta diverſa moraliter uniantur. Hæc Laimannus, quem Lectori examinandum relinquo.

VII. De bonæ fidei poſſeſſore hæc tenenda, ſtatim atque rem noverit eſſe alienam teneri reſtituere, alioqui ceſſat bona fides. Neque ſi emerat poſſe pretium à rei domino exigere, quanvis bona fide ac ignorans emiſſet, l. *Mater tua*, & l. *Si mancipium*, C. de rei vendicat. Non enim par eſt ut rem ſuam quis emat, l. *Sua* 13. ff. de contrah. empt. Cæterùm emptori bonæ fidei jus competit repetendi pretij à ſuo venditore, l. 1. ff. de eviction. Sed ſi bonæ fidei poſseſsor ſit in mora culpabili reſtituendi, ex quo rem novit eſse alienam, jam incipit malâ fide poſſidere; & qui antea ſolo rei acceptæ titulo tenebatur, tenebitur deinceps titulo injuſtæ detentionis aut damnificationis. Quandiu verò eſt in reſtituendi voluntate, & non peccat per moram ſuam ſaltem graviter culpabilem, ſi caſu res apud ipſum diſpereat, nihil aliud debebit niſi id in quo factus fuerit locupletior.

VIII. Si quis dum bona fide poſſidebat rem alienam alteri vendiderit pari vel minori pretio ac ipſe emerat, ad nihil utique tenebitur; ſed ſi pluris vendiderit, ad id ſolùm tenebitur quod amplius acceperit, juxta S.Thomam 2. 2. quæſt. 62. art. 6. Quid ſi quod bonâ fide poſſidebat donaverit, aut in luſus vel convivia impenderit? Reſpondeo quod ſi quanvis rem illam alienam non habuiſſet, aliam nihilominus æquivalentem rem daturus fuerat, aut aliter impenſurus, reſtitutioni eſt obnoxius, quia ſic dici poteſt factus fuiſſe locupletior. Si autem nihil ejus vice fuerat impenſurus, non poteſt dici factus locupletior, ac proinde ad nihil tenebitur niſi ſi donatarius ipſius aliquid ei per gratitudinem retribuerit; tunc enim hoc unum reſtituere tenebitur in quo factus dici poteſt ex re aliena locupletior. Ita ex ratione & præſcripto Juris docent Doctores unanimes poſt l. 1. C. de petit. hæred. Quæ reſtitutioni fructuum bona

fide

fide perceptorum aſtringit poſſeſſorem, quoties inde ditior factus eſt, ac in rem ejus verſum eſt, & fructus exceſſerint pretium curationis & operarum. Eademque lege ſunt decidenda jura omnia, quæ bonæ fidei poſſeſſorem à reſtitutione fructuum eximunt, ut ſunt lex *Certum*, C. de rei vindic. lex *Mala fide*, C. de condict. ex lege: lex *Qui ſcit*, ff. de uſur. lex *Bona fides*, ff. de regul. jur. Item §. *Si quis à non Domino*, Inſtit. de rer. diuiſ. & §. *Etſi hæreditas*, Inſt. de offic. judic. Quo loco pariter ſtatuitur malæ fidei poſſeſſorem reſtituere teneri non ſolùm fructus perceptos, ſed eos etiam quos ſuâ negligentiâ vel culpâ non perceperit. Summa verò horum ratio refertur in l. *Iure naturæ*, ff. de regul. jur. Jure naturæ æquum eſt neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem. Atque ita cùm res domino ſuo fructificent, bona fides poſſeſſoris non eximit ipſum à fructuum reſtitutione, dummodo in ejus emolumentum verſi fuerint. Sed malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus quoque non perceptos, quos dominus rei percepiſſet, cap. *Gravis*, de reſtit. ſpoliat.

CAPVT XVIII.

De vectigalibus.

I. MUTUÆ ſunt obligationes inter populos & Principes. Cùm enim Principes conſtituti fuerint propter populos, non verò populi propter Principes, tenentur Principes providere quam exactiſſimè populorum ſibi commiſſorum felicitati & ſaluti, juſtitiam quam integerrimè per ſe ſuoſque Præfectos & Magiſtratus adminiſtrare, delicta compeſcere, hoſtes arcere, Religionem tueri ac promovere. Ut verò iſta commodè à Principibus præſtari poſſint, tenentur populi Principibus ſuis honorem & obedientiam impertiri, tributa & vectigalia ſolvere, legibus obtemperare. Perhibetur libro 1. Regum cap. 10. quod Samuel Propheta poſt conſtitutum in populo Iſraël Regem Saul: *Loquutus eſt ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino.* Hoc eſt, ut exponunt Interpretes, in Sanctuario. Optimè conſultum rebus humanis fuiſſet ſi liber ille ad nos uſque perveniſſet; ſed veriſimile eſt fuiſſe vel à Salomone, vel à Roboamo abolitum quo tempore ſacta omnia peſſundabant & populos tributis immanibus opprimebant, ne ſua perverſitas hujus libri cenſurâ damnaretur. Certè lex illa Regni mores illos tyrannorum reprobabat quos commemoraverat idem

OOoo 2 Samuel

Samuel ad populum idcirco ut horum odio & metu populum qui Regem ſibi præfici poſtulabat deterreret. Sic enim jus Regis exponunt eſſe abuſus quos contra Dei legem pro ſua libidine invehere ſolent Reges ac Principes perverſi. Sic Divus Gregorius Papa in expoſitione libri primi Regum: *Cùm ergo* (inquit) *jus Regis prædicitur, nimirum in unius carnalis præpoſiti converſatione oſtenditur quod carnales cæteri ex tyrannide acturi ſunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum hiſtoria legitur, quia cùm Rex Achab vineam Naboth abſtulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Cùm ergo hic prædicitur quod commiſſum illic punitum eſt, oſtendit quod divino judicio non jubetur. Quare & electus Rex David cùm ad ædificandum altare Domino aream ab Orna Iebuſæo peteret, Regio illo tyrannorum jure uti noluit, cùm eam accipere nullatenus acquieſceret niſi antea pro ea dignum pretium dediſſet.* Hæc S. Gregorius. Illud idem jus regium ſimiliter interpretatur S. Thomas 1.2.qu.105. art.1.ad 5. Idem eundem in locum ſcribens dicit Abulenſis, cæterique Interpretes. Idque eo magis aſtruitur, quia Deuteron. 17. ita decernit Deus de futuris populi ſui Regibus v.17. *Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immenſa pondera.* Deinde v. 20. *Nec elevetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, ut longo tempore regnet, & filij eius ſuper Iſraël.*

II. Ut ſint juſta vectigalia ſecundùm Cajetanum quinque requiruntur conditiones. Prima eſt legitima poteſtas, quæ debet eſſe ſuprema in ſtatu politico, hoc eſt in Principibus & Rebuſpublicis ſuperiorem non agnoſcentibus. Ratio eſt quia illi qui ſuperiorem non habent, ſuam immediatè poteſtatem à populo obtinuerunt; unde neceſſe eſt ut à populo accipiant quæ neceſſaria ſunt tum ad ſuſtentationem ſtatus & dignitatis ſuæ, tum ad rectam populi adminiſtrationem: ut ſcilicet Officialibus ſtipendia ſolvant, fines ditionis tueantur, hoſtes arceant, injurias vindicent. Qui verò in ſua adminiſtratione à Summo Pontifice dependent, ut Proreges, Gubernatores, Optimates, Domini feudales conſtituti à Principe ſuper diverſis partibus ditionis, non habent jus imponendi vectigalia, & in iſtos illa imponentes decernitur excommunicatio Bullæ in Cœna Domini. Et ſtatuitur in l. *Non ſolent*, C. vectigalia nova inſt. non poſ. non poſſe inſtitui vectigalia inconſulto Principe: & l. *Vectigalia*, eod. ne quidem decreto Civitatum.

III. Secunda conditio eſt ut vectigal ſeu tributum ſit ob juſtam cauſam, cui aliter provideri commodè non poſſit. Cùm enim poteſtates legitimæ inductæ ſint ad populorum tutelam & quietem, & nullatenus ad eorum oppreſſionem ac deprædationem; nec habeant Principes ullam poteſtatem legitimam in ſubditorum perſonas & facultates, niſi in ordine ad eorum tuitionem & juſtum regimen, idcirco ſi quid per iniquam cupiditatem & ſuperfluum luxum à populo vel à privatis accipiant vel exigant, abutuntur

abutuntur poteſtate ad optimum tantummodò finem & commune bonum acceptâ. Unde dicit S. Auguſtinus lib. 4. de civit. Dei, c. 4. *Remotâ juſtitiâ quid ſunt Regna niſi magna latrocinia?* Et Ezech. 22. *Principes eius in medio eius quaſi lupi rapientes prædam.* Et rectè dicit S. Thomas 2. 2. qu. 66. art. 8. ad 3. *Tales Reges & Principes ad reſtitutionem tenentur ſicut & latrones; & tantò gravius peccant quàm latrones, quantò periculoſius & communius contra publicam iuſtitiam agunt, cujus cuſtodes ſunt poſiti.*

IV. Tertia conditio, ut vectigal neceſſitatem non excedat; quâ enim parte excedet, tranſiliet fines juſtæ inſtitutionis, & injuſtum erit.

V. Quarta, ne inſumatur in alienos uſus, ut in prodigas largitiones, voluptuarios Principis ſumptus qui modum excedant, aliaſve inutiles expenſas. Ad hæc enim populi contribuere non tenentur, quia non modò ſunt extra finem, ſed inſuper contra finem publicæ ſalutis, quæ ſola vectigalium impoſitionem & exactionem juſtificat.

VI. Quinta demùm conditio, ne diutiùs contineretur vectigal quàm poſtulet cauſa ob quam indictum fuerit, niſi fortè nova cauſa ſupervenerit propter quam de novo imponi licuiſſet. Sunt enim tributorum cauſæ aliæ tranſitoriæ, ut juſtum bellum, hoſtilis incurſus, quibus deſinentibus ceſſare quoque debent tributorum ad hunc finem indictorum exactiones: aliæ verò ſunt permanentes, & quaſi perpetuæ, ut impenſæ Regiæ Domus neceſſariæ, Officialium ſtipendia, milites præſidiarii, armatæ naves ad fugandos aut deterrendos piratas.

VII. Quæritur quid ſit agendum ſi Rex ſuâ culpâ, ut ludis, conviviis, ſpectaculis, profuſis largitionibus ærarium exhauſerit, aut etiam bellis inconſultè ſuſceptis & geſtis, utrum urgente neceſſitate liceat ei nova imponere vectigalia? Reſpondent affirmativè Medina, Leſſius, aliique, ſi non poſſit aliâ ratione publicis neceſſitatibus occurri: ſed iſto caſu teneri Principem alios ſumptus qui ſuperflui ſunt reprimere, & præterea cùm primùm res in ſtatum meliorem verterint, illud extraordinarium vectigal non ſolùm ſupprimere, ſed etiam damnum culpâ ſuâ populo illatum ut meliùs fieri poterit reparare obligatione juſtitiæ.

VIII. De illis qui evidenter injuſta vectigalia fraudant, nulla quæſtio eſt, cùm teneantur Reges lege juſtitiæ eadem poſtquam exacta fuerint reſtituere. Tota ergo ventilatur quæſtio de illis qui juſta fraudant vectigalia, utrum peccent & obnoxii ſint reſtitutioni? Quorundam opinio eſt, vectigalium legem eſſe omnino pœnalem, neque proinde obligare ante judicis ſententiam. Ita Angelus v. *Pedagium* 6. Navarra manual. cap. 17. n. 201. & nonnulli alii. Tenenda tamen oppoſita & communior ſententia Soti lib. 4. de juſt. q. 6. art. 4. Sylveſtri v. *Gabella* 3. Covartuviæ in c. *Peccatum*, p. 2. §. 5. Toleti lib. 5. cap. 7. n. 5. Leſſii lib. 2. c. 33. dub. 8.

Molinæ tom. 2. d. 674. n. 3. Bonacinæ de reſtit. diſp. 2. q. 9. p. 1. n. 3. Laiman lib. 3. ſect. 5. c. 3. Filliucii tr. 28. n. 113. Vaſquez in opuſc. c. 6. §. 3. & aliorum. Probatur ex Scripturis Matth. 22. ubi Chriſtus de cenſu Cæſari ſolvendo interrogatus ait : *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Et Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſuperioribus ſubdita ſit : non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Itaque qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi, ſibi damnationem acquirunt. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Reddite ergo cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.* Probatur etiam ratione, quia omnis peccat quicunque ſciens & volens juſtam legem tranſgreditur : & quidquid juſtè exigitur, non poteſt citra injuſtitiam defraudari. Juſtitia porrò vectigalium eſt commutativa, quia viget utrinque obligatio : Principi enim ſalus & ſecuritas populi ex ejus officio incumbit ; populo autem præſtatio tributorum & obedientiæ. Atqui is qui juſtitiam commutativam violat in re gravi, peccat eo ipſo mortaliter cum reſtituendi obligatione. Sanè multi ex allegatis Authoribus, Cajetanus, Navarra, Molina, Leſſius, Bonacina, Filliucius excuſant à mortali peccato & ab obligatione reſtituendi fraudantes vectigalia pro quotidianis victualibus impoſita : tum quia uſu & conſuetudine videtur ita receptum : tum quia videntur ſubditi in his ultra debitum gravari. Cajetanus in ſummula, v. *Vectigalia* 1. ſentit iſta eſſe indebita & injuſta : tenendum verò eſt cum Molina hæc poſſe eſſe juſta dum moderata ſint, & major vectigalium pars imponatur circa merces, minima autem circa neceſſarias fruges & communia victualia. Alioqui namque magis gravantur pauperes qui vel nullas, vel modicas poſſident facultates, nec poſſunt negotiari : quo enim aliquis pauperior eſt, & pluribus liberis oneratus, eo magis ad ſuſtentandam utcunque familiam neceſſitate adigitur de rebus ſuis ad pecuniam faciendam vendere, & de rebus alienis emere. Itaque circa victualia violari videtur juſta tributorum forma, quæ poſtulat ne magis onerentur pauperes quàm divites, ſed ut quiſque contribuat ad proportionem facultatum & lucrorum ſuorum. Inſuper lex *Univerſi*, C. de vectigalib. prohibet etiam ſub pœna capitis ne ex rebus quæ ad proprium uſum invehuntur vectigalia ſumantur. De hujus ſpeciei vectigalibus ita decernit c. *Quanquam*, de cenſib. in 6. *Pedagiorum exactiones tam Jure Canonico quàm Civili regulariter & meritò damnatæ ſunt.* Ac proinde cum Driedone Leſſius monet non eſſe ingerendum ſcrupulum hujuſmodi vectigalia fraudantibus, præſertim pauperibus, quia non tenentur ad onera Reipublicæ æqualiter cum divitibus ferenda, ſed ſecundùm facultatum ſuarum proportionem : quæ manifeſtiùs violatur proportio in tributis per ſingula capita indictis, ideoque capitationes iſtæ æqualiter divites cum pauperibus comprehendentes iniquæ ſunt, neque pauperes obligant.

IX. Si ſit dubium an aliquod tributum ſit juſtitiæ conforme, an non, judicandum

judicandum potiùs eſt in favorem Principis aut Reipublicæ quæ illud impoſuit, quia poſſeſſio in omni ſuperioritate ſtat pro jure ſuperiorum, quibus jubentibus tenentur inferiores obtemperare, niſi de legis aut juſſionis injuſtitia ſit evidentia, aut certè tam gravis præſumptio ut pro certitudine haberi queat, ut quum ſapientes viri qui norunt Reipublicæ ſtatum, judicant vectigal eſſe iniquum, ut inquit Leſſius. Eo verò caſu nihil obſtaret quod vectigalis exactor qui bonâ fide exigit, ſua jura hac in parte amitteret: tum quia in conductione publicarum exactionum & earum pretii aſſignatione ratio habetur eorum qui vectigal fraudaturi ſunt: tum etiam quia id compenſatur mulctis & pœnis quibus fraudatores deprehenſi afficiuntur: tum præcipuè quia ſecundùm rectum & juſtitiæ & charitatis ordinem nemo tenetur cum jactura proprii juris alterius rebus conſulere. Certè ipſas etiam gabellas quæ ſuper victualibus, & ad uſus familiæ neceſſariis imponuntur, poſſe juſtificari, & ad earum ſolutionem pauperes quoque teneri non eſt dubium quando gravis Reipublicæ neceſſitas ad hoc remedium adigit, cui alia remedia ſufficienter mederi non poſſunt, quia ſcilicet membra Reipublicæ tenentur pro communi bono, ſi neceſſe ſit omnes opes ſuas ipſamque adeo vitam exponere. Ita docent illi ipſi Authores qui hoc genus tributi maximè reprobant. S. Antoninus 2. p. tit. 1. c. 13. §. 9. Navarra in manual. c. 17. n. 202. Leſſius lib. 2. c. 33. dub. 7.

CAPUT XIX.

De quibuſdam hæreditariis obligationibus.

1. ARCENTUR Canonico ſimul & Civili Jure ſpurii ab hæreditate paterna, ſive ab inteſtato, ſive ex teſtamento, c. *Referente*, qui filii ſint legit. l. *Licet*, C. de naturalib. liber. quæ lex ſola permittit ſpuriis relinqui à patre alimenta, eoſque excludit ab omni paterno beneficio, ſolis exceptis neceſſariis alimentis, ſive ex contractu inter vivos, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato. Huc pertinet novella 74. cap. 6. Eadem aſtruunt Covarruvias de matrimonio p. 2. c. 8. §. 5. n. 5. Julius Clarus de teſtament. qu. 31. aliique communiter. Hoc differunt ſpurii à naturalibus, quia ſpurii ſunt quotquot nati ſunt ex parentibus habentibus impedimentum dirimens matrimonium tempore conceptionis & nativitatis, cujuſmodi ſunt nati ex conjugato & ſoluta, vel nati ex Monacho vel ex Clerico in ſacris & ſoluta.

ſoluta. At verò nati extra matrimonium ex perſonis carentibus omni dirimente impedimento dicuntur filii naturales. Ubi verò ex ignorantia exiſtentis alicujus impedimenti dirimentis fuiſſet bonâ fide contractum in facie Eccleſiæ matrimonium, proles inde nata cenſenda eſſet legitima, cap. *Pervenit*, & cap. *Ex tenore*, qui fil. ſint legit. Covarruvias & Bonacina.

II. Quæritur utrum cohæredes ejus uſurarii qui opes reliquit partim juſtè, partim injuſtè acquiſitas, teneantur ſinguli in ſolidum reſtituere, an verò ex parte pro rata uniuſcujuſque obventione? Reſpondeo in primis, ubicunque tota hæreditas conſtat ex malè acquiſitis, ſingulos hæredes teneri, non utique inſolidum, ſed tamen in illud totum quod ſingulis obvenit de hæreditate: quinimò ipſos etiam legatarios; non enim eis licet cum injuſto alterius damno locupletari: neque teſtator potuit plus juris in illos transferre quàm ipſe habebat. Sed ubi alia quoque ſuperſunt bona juſtè acquiſita, cenſendum eſt obligationem reſtituendi debere inter hæredes dividi pro rata partium his obvenientium; neque hanc obligationem reſtituendi ullo modo extendi ad legatarios, dummodo bona hæredibus obvenientia ad integrè reſtituendum ſufficiant. Hoc tamen limita ſi res ipſa alteri debita fuerit legata ſecundùm propriam ſubſtantiam ac in propria ſpecie, ut loquuntur Juriſperiti; ſeu ut cum Philoſophis loquar, in individuo, ut prædium aut mobile alienum. Generaliter porrò tenetur hæres ad omnia onera defuncti, l. *Sancimus*, C. de jure deliber. Plures autem hæredes non teneri ſigillatim reſtituere inſolidum ratio ſuadet, quia eatenus onerantur reſtituere quatenus commodum percipiunt. At verò commodum non niſi in partem accipiunt. Igitur in partem quoque reſtituere ſinguli aſtringuntur. Ita docent Covarruvias lib. 3. var. reſol. cap. 7. Soto lib. 6. de juſtitia, qu. 1. art. 4. Medina quæſt. 4. de uſuris, & plerique alii quos citat & ſequitur Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 3. p. 5. n. 14. Nullatenus autem tenentur legatarii ubi hæreditatis bona ſufficiunt, niſi cùm res alterius in ſpecie propria legata fuerit. Sed ſi non ſufficit hæreditas, ſupplere debent legatarii ad integram reſtitutionem.

III. Hæres & defunctus cenſentur in Jure una eademque perſona, l. *Hæres*, ff. de uſucapione. Et ſicut hæres ſuccedit in jura, ita & in onera realia defuncti, l. *Hæres in omne*, ff. de acquir. hæred. eaque ratione perſolvere tenetur defuncti realia debita quantum ferre poſſunt vires hæreditatis, facto per ejus diligentiam inventario facultatum omnium hæreditatis: quod ſi omiſerit, edicit lex ult. C. de jure deliber. compellendus eſſe ad integram reſtitutionem etiam ultra hæreditatis vires.

IV. Hæres tenetur in conſcientia obtemperare voluntati quam defunctus teſtamento ſuo expreſſit, ut faciat quod ſibi dictum fuerit à Confeſſario: & debet fidem Confeſſario adhibere quantùm veriſimile eſt

teſtatorem Confeſſario mandaſſe. Et ubi nihil tale fuiſſet in teſtamento mandatum, ſi tamen Confeſſarius proferat ſchedulam privatam defuncti propriâ ejus manu ſignatam quâ mandet fieri aliquid vel dari ad piam cauſam vel ad ſatisfactionem conſcientiæ defuncti, dummodo conſtet hanc fuiſſe deliberatam defuncti voluntatem, tenetur hæres hanc teſtatoris voluntatem adimplere. Menochius, Covarruvias & alii quos citat & ſequitur Bonacina de contractib. diſp. 3. qu. 1. p. 3. num. 17. & qu. 17. p. 7. num. 5.

V. Etſi per l. *Hac conſultiſſima*, C. de teſtament. in teſtamento ſeptem teſtes rogati, liberi, puberes, & virilis ſexus requirantur; in favorem tamen militum ſtatuitur l. *Milites*, C. de milit. teſtam. & l. *Divus*, ff. eod. tit. in militari teſtamento duos poſſe teſtes ſufficere. Cùm verò non minori favore proſequenda ſit diſpoſitio ad pias cauſas, ſtatutum eſt c. *Relatum* 11. de teſtam. ultimas voluntates valere ad pias cauſas, etiamſi non plures quàm duo vel tres teſtes intervenerint. Quod autem præcedit cap. *Cùm eſſes*, 10. deſiderare videtur ut fiat pia diſpoſitio coram Parocho. Sed dictum cap. *Relatum*, nihil de Parocho dicit. Etſi verò Gloſſa in d. c. *Cùm eſſes*, dicat habere locum in terris Eccleſiæ, attamen Guido Papæ Doctor Gallicanus qu. 543. dicit habere quoque locum in aliis ditionibus & terris; ita tamen ut velit non aliter valere cum duobus tribuſve teſtibus, niſi in infirmitate gravi, & ſi præſentia Curati concurrat: non alio nixus fundamento, niſi verbis d. c. *Cùm eſſes*, quæ tamen neceſſitatem non probant extremi morbi aut præſentiæ Curati: quæ duæ conditiones non apponuntur in c. *Relatum*. Sed non advertit Guido Papæ dictum c. *Cùm eſſes*, loqui de quocunque teſtamento etiam in cauſis profanis, ut valeat cum duobus teſtibus, modò Curatus quoque interfuerit. At verò c. *Relatum*, non loquitur niſi de diſpoſitionibus ultimarum voluntatum ad pias cauſas, ideoque non requirit aliud in his niſi duorum teſtium præſentiam. Item c. *Cùm eſſes*, non videmus recipi ne hunc quidem in terris Eccleſiæ. Caput autem *Relatum*, ſervatur & in terris Eccleſiæ, & alibi pariter, atque adeo in Gallia, ut teſtatur Tiraquellus in tractatu de privilegiis cauſæ piæ, & alii Gallicani Doctores. Itaque legata pia valent, & ab hærede ſolvenda ſunt etiamſi relicta fuerint in teſtamento aliàs nullo & invalido, in quo non alii quàm duo teſtes intervenerint. Tiraquellus d. tractatu, privileg. 80. n. 1. Covarruvias in d. c. *Relatum* 11. de teſtam. n. 2. & 3. Julius Clarus §. *Teſtamentum*, qu. 6. n. 9. Charondas lib. 10. reſponſorum, cap. 90. Mainardus lib. 5. cap. 13. & cap. 21. Papo lib. 20. placitorum, tit. 6. art. 1. 2. & 7. Mornacius ad l. 1. ff. de legat. præſtand. cont. tab. Quæ lex ſtatuit favorabilia, & pia legata ac fideicommiſſa ſervanda eſſe etiam ex teſtamento illegitimo, & inofficioſo, & quoad hæredis inſtitutionem irrito. Sciendum inſuper legata & fideicommiſſa ad

PPpp pias

pias cauſas immunia eſſe à detractione Falcidiæ & Trebellianicæ, authent. *Similiter*, C. ad leg. Falcid.

V I. Filii non poſſunt propriam ſucceſſionis partem accipere niſi conferant bona de patre vivente à ſe accepta, ut donationes, dotem, aut ſi quid furto patri clam abſtulerint quod pater non remiſerit. Iſtas collationes Galli vocant *rapport & rapporter*. De dote filiarum id ſtatuitur in l. *Si maritus*, & l. *Filiam*, C. de collationib. Olim quidem non erat collationi locus, niſi quum liberi emancipati ſuccedebant patri ſimul cum liberis ſub poteſtate conſtitutis, l. 1. in princ. ff. de collation. bon. Sed hodie locum habet in quibuſcunque ſine diſcrimine liberis. Cujacius lib. 3. obſervationum, cap. 30. Charondas lib. 3. Pandectarum, cap. 19. Idem jus obtinet in materna ſucceſſione. Guido Papæ qu. 426. num. 5. Neque ſolùm locus eſt collationi in ſucceſſionibus quæ procedunt in capita, ſed in iis etiam quæ procedunt in ſtirpes. In capita fratres ſimul ſuccedunt; at verò nepotes ex avo in ſtirpes, ſi ſuccedant & hæreditatem dividant cum patruis. Nam patrui, utpote filii ejus cujus dividitur hæreditas, ſuccedunt ſinguli in capita, & alter eorum defunctus frater ſucceſſiſſet cum eis pariter pro ſuo capite; ſed ejus filii qui eum repræſentant ſuccedunt in ſtirpes: quantumvis enim plures numero ſint, non alia debetur eis ſucceſſionis pars quàm quæ ipſorum patri obveniſſet ſi ſuperſtes eſſet, eaque ſola inter ejus liberos dividitur. Et ſi patri horum quidquam donatum ab iſtorum avo fuerat, aut ſi avus in nepotes contulerat, id omne conferri debet in portionem ſucceſſionis eorum cum eorundem patruis, l. *Illam*, C. de collation. & Bartolus ibid. num. 4. Cortaſius in centur. c. ult. Papo lib. 20. Placitorum, tit. 1. art. 22. & lib. 21. tit. 7. art. 8.

V I I. Cùm olim jure Codicis & Digeſtorum collatio inter hæredes teſtamentarios non admitteretur niſi hoc teſtator expreſſiſſet, alioqui enim cenſebatur remittere ac velle ut quod in aliquem ex liberis contulerat, ille filius id præcipuum haberet, quod Gallicè dicimus *le tint en preciput*, l. *Pomponius* 35. ff. famil. erciſcund. l. 1. & l. *Filia dotem*, & l. *Filiam*, C. de collation. nunc temporis jure Novellarum collatio indifferenter facienda eſt inter hæredes ſive teſtamentarios, ſive ab inteſtato ſuccedentes, niſi teſtator oppoſitum expreſſerit. Novella 18. cap. *Illud quoque* 6. & authent. *Ex teſtamento*, C. de collation. Quoniam incertum eſt ne forſan teſtator oblitus datorum, aut mortis perturbatione anguſtiatus hujus rei non ſit recordatus, d. cap. *Illud quoque* 6. Nec ſolùm res data conferenda eſt, ſed etiam fructus inde percepti, l. *Filius*, §. *Filia*, ff. de collation. bonor. Lucius lib. 8. placitorum, tit. 1. art. 7. Papo lib. 21. placitorum, tit. 7. art. 1. & 4. Charondas lib. 3. Pandectarum, c. 19. Ranchinus deciſ. 1. p. 371. concluſ. 7.

V I I I. Imperiales

VIII. Imperiales leges, necnon Regum Galliæ Edicta ſedulò providerunt ne per ſecundas nuptias liberi ex anteriore matrimonio ſuſcepti bonis ſibi competentibus fruſtrarentur, ſive inter vivos, ſive causâ mortis, aut per ultimas voluntates diſponentibus aliter ipſorum parentibus, ſive viris, ſive fœminis ad ſecunda vota tranſeuntibus; ut ſcilicet teneantur reſervare filiis ex anteriore conjugio natis, aut uni eorum lucra omnia ex priore matrimonio quæſita, l. *Fœminæ*, C. de ſecund. nupt. Verùm authent. *Lucrum*, C. eod. adimit libertatem eligendi inter filios prioris matrimonij, & ſancit lucrum ex primis nuptiis æqualiter eſſe inter liberos prioris connubij diſtribuendum. Leo quoque & Anthemius per l. *Hac edictali*, C. eod. conſtituunt ſive virum, ſive fœminam tranſeuntem ad ſecunda vota non poſſe transferre ad ſecundum conjugem de propriis bonis majorem portionem quàm ei cui minimum reliquerit ex prioribus filiis ſuis, ne horum aliquis minùs habeat quàm vitricus aut noverca, ſive donationis, ſive ultimæ voluntatis titulo. Ejuſdem legis §. *His illud*, decernitur matrem ſecundò nubentem rerum mobilium ſibi de prioribus nuptiis obventarum habere commodum & uſumfructum, nec poſſe quidquam ex eis alienare. Similiter & de immobilibus, quorum habet uſumfructum, manente penes liberos ex priore matrimonio editos proprietate: quæ tamen redibit ad matrem ſi filios omnes mori contingat. Hæc eadem in Gallia ſancivit Franciſcus ſecundus Edicto anni 1560. quod vocant *Edict des veuves*, quod peræquè diſponit de ſecundis matrimoniis tam quoad maritos quàm quoad uxores: & legi Imperatoriæ hoc addit, ne liceat uxori relinquere ſecundo marito, aut ne poſſit maritus conferre ſecundæ uxori pluſquam contulerit de propriis nec ex priore matrimonio quæſitis bonis alicui natorum ex priore conjugio liberorum, non tantùm in favorem ſecundi conjugis, ſed neque in favorem liberorum ex ſecundo matrimonio ſuſceptorum, aut etiam propriorum cognatorum. Lege quoque Moſaïca cautum erat ne jure primogenitorum arbitrio patris fruſtrari poſſent priores natu liberi, ſi pater affectu nimio in alteram uxorem propenſior eſſet erga ſuſceptos ex hac natos. Deuter. 21. v. 15.

IX. Succeſſit deinde Caroli IX. Conſtitutio quam vocant *Edict des meres*, anni 1567. vigens in Regni provinciis jure Romanorum ſcripto non utentibus, quo jure matres ad filiorum ſucceſſionem admittuntur. Sed hæc Regia Conſtitutio providens ne unius familiæ opes ad alienam familiam traducantur, hoc unum matribus permittit, ut ſuccedant in bonorum mobilium & rerum aliunde quàm ex paternis facultatibus quæſitarum proprietatem: & præterea in uſumfructum dimidiæ partis bonorum quæ ad liberos pertinuerant. De cætero illas excludit à ſucceſſione & dominio earum facultatum quas defuncti liberi nacti fuerant ex opibus paternis, ſive in linea recta patrum & avorum, ſive in collaterali patruorum

rum aut conſobrinorum: ad quas tamen vocantur matres jure ſcripto Romanorum.

X. Imperatores Gratianus & Valentinianus l. 1. C. de ſecund. nupt. mulieres intra annum luctus iteratò nubentes ſpoliant bonis omnibus quæ prior maritus ſive hæreditate, ſive fideicommiſſo, ſive legato, ſive donatione mortis causâ illis contulerat. Neque eis permittunt poſteriori marito, ſive dotis, ſive teſtamenti nomine ultra tertiam bonorum ſuorum partem relinquere; eaſque lex eadem perpetuâ notat infamiâ, quam tamen Canones abſtulerunt, c. penult. & c. fin. de ſecund. nupt. Viris tamen ſecundas nuptias ineuntibus nullum tempus ad luctum, nullaque pœna indicitur. In Gallia verò mulier intra annum luctus nubens nullâ quidem infamiæ labe notatur, ſed tamen omnibus ſibi relictis à marito defuncto bonis excidit, atque adeo ab ejus propter nuptias donatione.

XI. Ab inteſtato vocantur ad ſucceſſionem legitimi hæredes, primùm deſcendentes, his deficientibus aſcendentes, & horum defectu collaterales. In deſcendentium ſucceſſione illi qui ſunt ſimul in uno proximiore gradu ſuccedunt in capita; ſed horum filij jure paternæ repræſentationis ſuccedunt in ſtirpes, ſi ſint eorum patrui ſuperſtites. Exempli causâ deceſſit aliquis filium relinquens ſuperſtitem, & duos nepotes ex altero præmortuo filio: filius ſuperſtes hæreditabit ex ſemiſſe, ſeu media parte; duo verò nepotes alteram medietatem quæ integra ipſorum patri obveniſſet, inter ſe ex æquo divident, l. 2. §. *Si duo nepotes*, ff. de collat. bon. & Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt. defer. §. *Cùm filius*, verſ. *Et quia placuit*, & auth. *Ceſſante*, C. de legit. hæredib. Porrò in collateralium legitima ſucceſſione jus ſucceſſionis in ſtirpes habet locum adhuc in fratre defuncti & nepotibus ex præmortuo fratre altero ſimul concurrentibus, quo caſu nepotes ſuccedunt in ſtirpes, patrui autem horum in capita. Sed in ulterioribus collateralium gradibus nulla deinceps admittitur ſucceſſio in ſtirpes, ſed aliis excluſis ſoli admittuntur in capita qui ſunt in eodem proximiori gradu. Authent. *Poſt fratres*, C. de legit. hæred.

CAPUT

CAPUT XX.

Quidnam reſtituendum ſit.

I. LONGE' diverſa eſt ratio ejus qui bonâ fide poſſidet rem alienam ab eo qui malâ fide penes ſe habet. Qui enim bonâ fide accepit & detinet, ſi fortè rem alienam ſine ſua culpa amittat, in nullo tenetur reſtituere, niſi in eo tantùm in quo ditior eſt factus. Itaque is qui rem alienam bonâ fide emerit, credens venditorem legitimum dominum, ſi rem adhuc habet, tenetur vero domino reddere ſimulac reſciverit ad eum pertinere, etiam non recipiendo ſolutum à ſe pretium, l. *Sed etſi*, §. 1. & l. *Item veniunt*, §. 1. ff. de petit. hæredit. & l. *Mater*, & l. *Mancipium*, Cod. de rei vendicat. Res enim ad quemcunque deveniat poſſeſſorem, cum onere ſuo tranſit, c. *Ex literis*, de pignoribus, l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. l. *Alienatio*, ff. de contrah. empt. Sed ſi idem bonæ fidei poſſeſſor rem habere deſierit, tenebitur ad id unum in quo factus fuerit locupletior, l. 1. C. de petit. hæred. verbi gratiâ ad pretium quod rei venditione lucratus fuerit. At ſi in nullo ditior evaſerit, ad nihil tenebitur erga rei dominum. Ei verò cui ex eadem bona fide vendiderit, tenebitur acceptum pretium reddere, niſi ipſe rei dominus malit re apud emptorem relictâ, pretium ab iſto bonæ fidei venditore acceptum vendicare. Ex diverſo malæ fidei poſſeſſores tenentur rem ipſam, aut ſi res non extet, ejus pretium reſtituere; & ſi res erat fructifera, præſtare inſuper fructus omnes, non modò quos perceperunt, ſed eos etiam quos percipere debuerant, d. l. *Sed etſi*, §. *Sed & fructus*. Cùm tamen bonæ fidei poſſeſſor ad ſolos quos perceperit fructus ſit obligatus, ſi ditior inde factus ſit. Impenſas tamen ad fructus percipiendos neceſſarias etiam poſſeſſor malæ fidei deducere poteſt. Sanè ubi res non eſt fructifera, neque ex ea ullum emolumentum fuerat dominus rei percepturus, ipſemet fur non tenetur lucra conferre quæ ſuâ ſingulari induſtriâ conſequutus fuerit, ut ſi negotiando pecuniam furto ablatam duplicavit, aut ſi ex ea per luſum parem ſummam lucratus fuit, aut ſi ſubreptum aureum torquem locaverit. Navarra in manual. cap. 17. num. 25. Sed ſi dominus ex privatione rei ſuæ ſubreptæ damnum quoque aliud ſuſtinuit, ut ſi ea occaſione fuerit adactus ad aliam emendam rem ſimili uſui deſtinatam, aut ſi ex amiſſione

inſtrumenti fabrilis pretio quod ex ſuo labore habuiſſet fruſtratus ſit, aut ſi pecuniam furto ablatam negociationi deſtinaverat, tenebitur procul dubio malæ fidei poſſeſſor illud omne damnum reſarcire, & dominum omninò indemnem præſtare ſive à lucro ceſſante, ſive à damno emergente, judicio prudentis. Quod autem ſtatuit lex *Centum*, C. de rei vindicat. bonæ fidei poſſeſſorem teneri poſt litis conteſtationem præſtare non ſolùm fructus extantes, ſed etiam univerſos, id non obligat niſi poſt Judicis ſententiam, non verò ex naturali jure, ſi præſupponas dum viguit bona fides, non fuiſſe factum ex præteritis fructibus locupletiorem. Si verò factus fuerit ex his locupletior, tenetur jure naturæ perceptos fructus reſtituere, etiamſi lis conteſtata non fuiſſet. Nemini enim licet ex alterius damno locupletari.

II. Debitor qui per moram culpabilem non ſoluit quo tempore debebat, tenetur reſarcire creditori lucrum ceſſans & damnum emergens ab illa ſua mora cauſatum. Ratio quippe exigit ut qui alteri per ſuam culpam obeſt, eum præſtet indemnem. Quia tamen ſolent mercatores dum optimatibus merces creditò vendunt, earum augere pretium eo quod ſint in ſolvendo moroſiores, ideo Molina tom. 3. diſp. 276. Bonacina de reſtitut. diſp. 1. q. 3. p. 1. n. 12. & 13. Ledeſma 2. p. qu. 18. art. 4. aiunt non eſſe obligandos nobiles ejuſmodi ad præſtandum mercatoribus lucrum ceſſans, niſi poſtquam diuturnior nimis fuerit in ſolvendo mora, aut ubi certò conſtiterit eam moram cauſam dediſſe lucri ceſſantis; eſſe tamen accuratè urgendos ad expeditam pretii ſolutionem.

III. Contingit plerunque ut à rei debitæ præſenti ſolutione debitor excuſetur ob juſtas & rationabiles cauſas, poſſitque in aliud tempus differre, ut quando non aliter ſolvendo eſt niſi ſeipſum ad graviſſimas anguſtias redigendo, aut ſua prædia viliſſimo pretio diſtrahendo, ſuamve familiam ad ſummam penuriam redigendo, ut neceſſe ſit ſolutionem in tempus opportunius differre. Quæritur ergo an licita ſit ejuſmodi dilatio? Reſpondemus cum Leſſio lib. 2. cap. 16. d. 1. num. 32. diſtinguendo inter debitores ex juſto contractu, vel ex delicto. Si ex delicto, tenetur debitor illa omnia damna & jacturas compenſare creditori, quanvis illa dilatio fundetur in rationabili cauſa, ſitque tunc temporis licita. Ratio eſt quia hæc omnia damna ortum habent ex anteriore delicto quo debitor quivis obligatur omnia inde emergentia damna compenſare. Ubi verò non ex mala fide, ſed ex juſto contractu debitor fuerit conſtitutus, & dilatio quoque ſolutionis juſta & licita ſit, adhuc cum Leſſio ſic diſtinguimus. Vel ex illa dilatione creditor æquale damnum patitur cum damno quod debitor pateretur ſi nunc ſolveret; & iſto caſu tenetur debitor ad præſentem ſolutionem, quia procul dubio in pari cauſa melior hac in re debet eſſe conditio creditoris utpote domini, quàm ejus qui alienum ob ſuam penuriam detinet: aut verò majus eſt notoriè damnum

quod

quod pateretur debitor ſolvens quàm quod ſuſtinet creditor ; iſtoque caſu non tenetur debitor iſtud ejus damnum reſarcire , ſed ſolam rem ab initio debitam cùm primùm poterit ſolvere , niſi aliud ab initio conventum fuerit, aut judex per ſuam ſententiam aliud ſtatuerit. Sanè Petrus Navarra lib. 4. de reſtitut. cap. 4. num. 56. indiſtinctè eximit debitorem abſque delicto habentem juſtam ſeu neceſſariam differendæ ſolutionis cauſam ab illa obligatione præſtandi creditorem indemnem ab impendiis & damnis ex dilatione ſolutionis cauſatis. Sed ſuperior diſtinctio magis probanda eſt : neque à gravi injuſtitia debitorem exemerim qui ſciens & volens ad evitandum levius incommodum ſuum , retinet alienum cum graviore creditoris ſui damno. Et perſpicuum eſt in pari neceſſitate jura creditoris circa rem ſuam potiora eſſe quàm debitoris qui rem detinet alienam, ſaltem quum creditor urget ſolutionem; non enim ad hoc obligari reor debitorem , ut ſuo actu ſe ad gravem reducat neceſſitatem: ſed permittere tenetur ut creditor quem par urget extremitas, rem ſuam ab eo repetat ſibique vindicet.

CAPUT XXI.

De cauſis à ſolutione debitorum excuſantibus.

I. COMPLURES cauſæ ſunt à debitorum ſolutione diſpenſantes , quales ſunt extrema debitoris neceſſitas , periculum ſalutis aut ſtatus aut fortunarum , remiſſio creditoris , ſolutio facta creditori creditoris, interitus rei debitæ in ſpecie citra culpam , compenſatio cum altero debito , ceſſio bonorum , ſecuritas debitoris ne bis ſolvere compellatur , præſcriptio, compoſitio cum Summo Pontifice circa quædam debita. Aliquas ex his difficiliores hîc elucidabimus.

II. Jactura bonorum ſuperioris ordinis excuſat à reſtitutione. Tres ſunt bonorum ordines : infimus , ut pecunia & res pecuniâ æſtimabiles ; medius , ut honor & fama : ſupremus,ut libertas , vita, virginitas, ſanitas, membrorum integritas. Poteſt ergo differri ſolutio dum periclitatur honor , vel fama , aut vita , aut valetudo , ſi ea jactura futura ſit gravis , non ſi levis. Attamen non licet debitori etiam ob illas graves jacturas differre ſolutionem , ſi eâ dilatione ſimilis jactura impendeat creditori : nam in damno pari potior eſt conditio creditoris. Et ideo is qui per calumniam

adegit

adegit innocentem ad famæ aut vitæ periculum, ſi non poteſt aliâ viâ ſufficienter occurri, tenetur ſuam manifeſtare calumniam, etiam cum pari vitæ aut honoris periculo. Quia in pari cauſa potior eſt innocentis quam criminosè diffamantis conditio. Hoc tamen intellige modò ſuam declarando nequitiam liberaturus ſit innocentem: nemo enim tenetur ad inutile opus cum proprio gravi incommodo. At ubi ex præſenti ſolutione debitor multò notabilius damnum ſuſtineret quàm creditor, ut ſi ad ſolvendum neceſſe nunc eſſet domum aut agrum vendere citra dimidium juſti pretij, licebit in tempus opportunius hanc differre ſolutionem.

III. Similiter neque tenetur debitor ut ſtatim reſtituat, inſtrumenta vendere artis ſuæ quâ vitam ſuſtentat, neque corpori ſuo aut liberis ſuis neceſſaria, ut veſtes & lectuli ſtragula. Neque tenetur vir nobilis ita de ſtatu decedere ut mechanicam artem exerceat, aut ſe alterius famulatui locet: verùm tenetur ſe ad ſtrictam reducere parcimoniam, quantùm neceſſe erit ad ſolvendum ſine ſtatûs jactura. Porrò grave debitoris damnum pro quo differri ſolutio poſſit, computant Rebellus & Bonacina illud quod creditoris damnum duplo excedit.

IV. Veruntamen ſi mercator aut artifex multis oppreſſus debitis intendat per vices reſtituere, tum parciſſimè quoad poterit vivendo, tum lucra ſuæ profeſſionis accumulando ad creditorum ſatisfactionem, hic non erit obligandus ad excidendum de ſtatu etiam malè acquiſito: & quanvis reſtitutioni aſtringatur ex ſuo delicto, cùm meliùs hac ratione ſuis etiam creditoribus conſulat, tametſi cum aliqua dilatione, quàm ſi rebus ſuis omnibus diſtractis ſe aliquid deinceps lucrandi facultate privaret, ut rectè docent Adrianus in 4. dub.6. Laiman lib.3.ſect.5. tract.2. cap.12. n. 2. & alij. Si tamen ſit debitor ex delicto, tenebitur juxta ea quæ ſuperiori capite docui nova damna in ſe ſuſcipere quæ creditores incurrent ex ejus dilatione ſolvendi, etiam ratione lucri ceſſantis.

V. Ceſſione bonorum non liberatur debitor ab obligatione ſolvendi quod reliquum eſt, tam in interiori quàm in exteriori foro, l.4.ff. de ceſſ. bon. adeout compelli poſſit ad laborandum juxta perſonæ ſuæ ſtatum. Duo tamen conſequitur juris beneficia. Primò ut non poſſit carcere includi pro debitis pecuniariis; & ſi antea incluſus erat, dimittendus ſit liber, l. 1. C. qui bon. ced. poſ. Secundò ut ſi poſt ceſſionem aliquid acquirit, non in amplius conveniatur quàm inquantum facere poteſt, relictis quibuſdam ei neceſſariis juxta perſonæ illius ſtatum & qualitatem, l.4. & 6. ff. de ceſſ. bon. Gravatus ære alieno poteſt in foro conſcientiæ ſive ante, ſive poſt bonorum ceſſionem ea ſervare quæ ad ſui & liberorum ſuſtentationem, uxoriſque neceſſaria ſunt, tametſi in externo foro duriùs ageretur cum illo. Sylveſter v.*Reſtitutio*,7.quæſt.6. Navarra manual. c.17. n.86. Leſſius lib.2. cap.16.dub.3. Laiman loco cit. n.5.

VI. Præſcriptio reſtituendi obligationem perimit; introducta eſt enim

enim à Jure in bonum publicum & quietem civium & familiarum,ut diſſerit Aulus Gellius lib.4.noct. Attic. c. 13. eamque ut neceſſariam Solon legibus ſuis approbavit, teſte Plutarcho in ejus vita: & expedit ne rerum dominia in incerto ſint, l.1.ff. de uſur. & §.1. de uſucap. His adde ſæpe contingere privatis aut publicis calamitatibus, ut memoria & probationes ac defenſiones actorum petitionibus oppoſitæ diſperdantur, præſertim in privatis familiis, quibus inſtrumentis antiquiſſima jura immutata olim fuiſſent, aut redempta, aut tranſactionibus vel compenſationibus vel Judicum ſententiis ſtabilita: quo fit ut ſi non ſuccurreret præſcriptio, pleræque privatæ familiæ injuſta damna ſubirent, perditiſque exceptionum ſuarum titulis opprimerentur.

VII. Ad legitimam præſcriptionem opus eſt ut ſimul quinque conditiones concurrant. Prima eſt continuata poſſeſſio; ſine poſſeſſione enim non currit præſcriptio, c.3. de regul. jur. in 6. Secundò rei capacitas ut præſcribi poſſit, qualem non habent res ſacræ, res ſanctæ, ſeu publicæ, jura Eccleſiaſtica: unde fit ut laïci non poſſint præſcribere jus cognoſcendi ac judicandi cauſas Eccleſiæ, jura decimarum, primitiarum, oblationum, aliaque ſpiritualia jura, c. *Cauſam*, de præſcript. Tertiò bona fides; poſſeſſor enim malæ fidei nullâ temporis diuturnitate præſcribit, c. *Poſſeſſor*, de regul. jur. in 6. & c. fin. de præſcript. tametſi enim Jure Civili poſſeſſor malæ fidei tutus ſit præſcriptione triginta annorum, l. *Sicut*, Cod. de præſcr. 30. vel 40. annor. non tamen eſt tutus Jure Divino. Quartò probabiliter præſumptus titulus; nam ſi certus eſſet, transferret utique dominium non expectatâ præſcriptione. Quintò tempus lege definitum, quod eſt triennium in uſucapione mobilium, §. 1. Inſtit. de uſucap. tam in uſucapione mobilium Eccleſiæ non ſacrorum, quàm bonorum laïcorum, authent. *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. Ad præſcriptionem autem bonorum immobilium privatorum cum titulo requiruntur anni decem inter præſentes, & viginti inter abſentes: ſed ſine titulo anni triginta requiruntur, modò non conſtet rem fuiſſe mala fide acquiſitam, c. fin. de præſcript. & cap. 2. de regul. jur. in 6. Qui triginta anni requiruntur etiam in præſcriptione mobilium; dictum enim triennium ſupponit probabilem & apparentem titulum, l. *Sicut*, C. de præſcript. 30. vel 40. an. & l. fin. C. de præſcr. long. temp. Inſtit. de uſucap. & c. *Cum Sanctorum*, de præſcr. Tertius poſſeſſor in quem tranſlata fuit rei oppignoratæ proprietas præſcribit adverſus creditores hypothecarios decennio inter præſentes, & viginti annis inter abſentes; ſine præjudicio tamen perſonalis actionis, quæ ſalva manet adversùs debitorem & ejus hæredes, l.1. & l.2. C. ſi adversùs creditor. Cæterùm ſi tertius poſſeſſor cauſam habuerit à malæ fidei poſſeſſore, nocebit ei mala fides authoris ſui: nemo enim plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habeat, l. *Nemo plus juris*, ff. de regul. jur. Itaque non juvabitur præſcriptione decem aut viginti annorum, au-

QQqq thent.

thent. *Malæ fidei*, C. de præſcript. longi temp. Jus tamen Civile in d. authent. & in l. *Sicut*, C. de præſcript. 30. vel 40. an. indulget iſto etiam caſu præſcriptionem annorum triginta, quæ tamen non liberat in foro conſcientiæ, c. *Poſſeſſor*, de regul. jur. in 6.

VIII. Denique ad præſcribendas res Eccleſiæ immobiles anni requiruntur quadraginta, tam Jure Civili, authent. *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. quàm Jure Canonico, c. *De quarta*, c. *Ad aures*, c. *Iſtud*, c. *Quia indicante*, de præſcript. & c. *Accedentibus*, de privileg. Papo tit. de præſcriptionibus, arreſto 1. Solique Romanæ Eccleſiæ indulgetur privilegium ne adverſus eam niſi centum annis præſcribatur, C. ut Eccleſ. Rom. cent. an. gaud. præſcr. Sancit verò auth. *Quas actiones*, ſic: *Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præſcriptio excludit, ea ſi religioſo loco competant, quadraginta annis excluduntur, uſucapione quadriennij vel triennij in ſuo robore durantibus. Sola Romana Eccleſia gaudeat centum annorum ſpatio vel privilegio.* Quæ Juſtiniani Conſtitutio confirmatur c. penult. & ult. 16. q. 3. Tempus autem præſcriptioni requiſitum neceſſe eſt fuerit pacificum, neque per ullam litis conteſtationem tametſi non proſequutam interruptum, c. *Illud*, de præſcript. Quo fit ut nec pluribus ſeculis res poſſeſſa præſcribere queat, moventibus adverſariis litis conteſtationem ante ſingulos annorum triginta decurſus.

IX. Exiſtimant Ferrerius ad Guidonem Papæ quæſt. 406. Oliva lib. 1. cap. 6. Faber in ſuo Codice de præſcript. 30. vel 40. an. defin. 20. annuas penſiones in perpetuum per ultimas voluntates piis quibuſcunque locis vel operibus relictas vim adeo habere indeficientem ut ipſam centenariam præſcriptionem excludant per legem *Sancimus* 45. §. *Si verò aliqua* 9. C. de Epiſc. & cler. Et licèt auth. de Eccleſiaſt. tit. ſeu novella 131. cap. 6. quæ centenariam olim indultam Eccleſiis præſcriptionem abrogat ſit poſterior dictâ lege *Sancimus*, non tamen eſſe ejus legis revocatoriam, ſed tantùm legis *Vt inter*, C. de ſacroſ. Eccleſ. Etenim neque lex *Vt inter*, neque dicta novella 131. unde deducta fuit authentica *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. quidquam ſpeciatim meminerunt de perpetuis ad pias cauſas relictis penſionibus annuis. Unde concludunt præfati Doctores dictam l. *Sancimus*, quæ ſola decernit de annuis ac perpetuis in favorem piæ cauſæ penſionibus, non fuiſſe à poſteriore Juſtiniani novella antiquatam. Quidquid hac de re ſit, admodum periculoſum eſt & hominum nequitiæ expoſitum tam prolixas introducere præſcriptiones, quarum decurſu privatarum defenſionum & exceptionum inſtrumenta facillimè & quamſæpiſſimè diſperduntur, & præterea facillimè falſa inſtrumenta in favorem piæ ut prætexitur cauſæ cuduntur & fabricantur poſtquam Notarij & teſtes in falſis illis tabulis nominati ante multos annos è vivis ſublati ſunt. Conſtat certè ex Procopij & Suidæ teſtimoniis Tribonianum qui legum Juſtinianearum præcipuus author extitit, fuiſſe virum

avaritiæ

avaritiæ ſordibus contaminatiſſimum : quinimò Conſtitutiones illas quæ Eccleſiis aliiſve piis locis centenariam indulgent præſcriptionem, fuiſſe pretio emptas per flagitioſiſſimum Emiſſenæ Eccleſiæ œconomum, ad eludendam ſolam quæ multis privatis familiis ſupererat defenſionem, poſtquam œconomus illius Eccleſiæ per inſignem & induſtrium falſarium Priſcum Emiſſenum plurima falſa veterum obligationum inſtrumenta pro illa Eccleſia frabricari fecerat, ut narrat Suidas in voce *Priſcus Emiſſenus.* Ejuſdem Triboniani perverſitas cauſam dedit funeſtiſſimæ Conſtantinopolitanorum ſeditioni.

X. Compoſitio quoque ſolvendi obligationem tollit, & locum habet quando ignoratur cuinam ſit reſtituendum, ſive orta ſit obligatio ex re accepta, ſive ex injuſta damnificatione, ſive ex conventione. Ratio eſt, quia quando incertum eſt cuinam reſtitui debeat, fieri debet reſtitutio pauperibus. Itaque c. *Cùm tu*, de uſur. ea quæ uſuris acquiſita ſunt, quorum ignorantur domini quibus reſtituenda eſſent, jubentur erogari pauperibus. Quam Juris diſpoſitionem communiter extendunt Doctores ad debita ſine culpa: idque confirmat optima legum interpres conſuetudo apud Romanam Curiam, in qua Papa diſpenſare ac componere ſolet ut debitor in totum aut in partem eximatur ab incertorum reſtitutione quæ pauperibus vel Eccleſiis fieri deberet. Quando verò conſtat cuinam ſive particulari, ſive communitati ſit reſtituendum, invalida eſt compoſitio obtenta ab Apoſtolica Sede. Primùm quia Papa non eſt dominus neque diſpenſator, ſed tutor potiùs & defenſor bonorum Fidelium. Secundò quia quæ jure naturæ debentur non poſſunt poſitivo jure immutari. Atqui debita certa propriis creditoribus certis jure naturæ ſolvenda ſunt, & non aliis niſi de horum conſenſu. Attamen in criminis pœnam, ut apoſtaſiæ, hæreſis, deprædationis, & ob jus repreſaliarum aut compenſationis, ut in infidelibus qui res Chriſtianorum invaſerunt, aliáve ex cauſa juſta & rationabili poteſt Pontifex ejuſmodi creditores jure ſuo ſpoliare, & illud ſive in cauſas pias, ſive in ipſum debitorem transferre.

XI. Quæritur ſi adhibitâ omni neceſſariâ diligentiâ ad reperiendum rei reſtituendæ dominum, cùm hic reperiri non potuiſſet, ſolutio demùm facta ſit pauperibus, & poſtmodùm dominus ſeu creditor compertus fuerit, an huic quoque teneatur ſolvere qui jam pauperibus ſolvit? Reſpondent unanimiter Doctores nihil ampliùs ab illo debeti, quanvis præcedens obligatio fuiſſet ex delicto injuſtæ acceptionis: quia ſuam culpam purgavit, cùm ad eam expiandam jam fecerit quidquid rationabiliter ab ſe poterat exigi. Molina diſp. 747. num. 4. Leſſius lib. 2. cap. 14. dub. 6. num. 43. Azorius 3. p. lib. 4. cap. 26. quæſt. 1. Bonacina de reſtit. d. 1. quæſt. 3. p. 4. num. 17.

XII. Non eſſe abſolutè neceſſarium ut reſtitutio incertorum pauperibus facienda fiat conſilio Epiſcopi, Parochi, vel Confeſſarij, ſed quem-

 cumque

cumque debitorem pro ſuo arbitrio poſt adhibitam debitam diligentiam poſſe ſe hoc onere ſublevare per ſeipſum pauperibus diſtribuendo, docent Sylveſter v. *Reſtitutio* 8. quæſt. 5. Angelus eod. v. 2. §. 14. Navarra manual. cap. 17. num. 92. Leſſius lib. 2. cap. 14. num. 47. Panormitanus in c. *Cùm ſit*, de Judæis, S. Antoninus 2. p. tit. 2. cap. 4. Armilla v. *Caſus*, n. 9. & v. *Reſtitutio*, num. 38.

CAPVT XXII.

Ordo in reſtitutione ſervandus.

I. QUum plures inſolidum reſtitutioni aſtringuntur, obſervandus eſt hic ordo, ut primùm teneatur is qui rem habet in ſua adhuc ſubſtantia exiſtentem, aut certè æquivalenter, putà ſi ex aliena re jam conſumpta factus eſt ditior. Hoc verò non reſtituente tenetur ſecundo ordine is qui damnum alteri fieri mandaverit, utpote cauſa damni principalis: qui autem ſub eo damnum fecerit, inſtrumentalis eſt cauſa. Tertio ordine venit qui alio mandante damnificavit. Quartò is qui conſuluit. Quintò ille qui ſciens damnificantes recepit. Sextò is qui cùm teneretur ex juſtitia proprioque officio, non impedivit damnum, juxta illud effatum Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

II. Quando tenentur omnes & ſinguli inſolidum, ſi ille reſtituit qui fuit damni cauſa principalis, ad nihil tenentur cauſæ minùs principales, neque erga perſonam damnificatam, neque erga authorem damni præcipuum. Sed ſi una ex minùs præcipuis damni cauſis reſtituit, cauſæ principaliores tenentur indemnem facere illum qui reſtituit; ad nihil verò tenentur erga eum qui læſus fuerat niſi poſt pœnalem Judicis ſententiam. Ratio eſt, quia bona fides non patitur ut bis idem exigatur, l. *Bona fides*, ff. de reg. jur. Minùs verò principalis cauſa ex quo reſtituit, ſuccedit in locum ejus qui damnum paſſus fuerat, ut jus habeat parem exigendi ſummam à præcipuo damnificante, cujus per ſuam ſolutionem negotium utiliter geſſit, l. *Cùm pecuniam* 45. ff. de negot. geſt.

III. Inde ſequitur, reſtitutione facta ab eo qui rem alienam penes ſe detinebat, ſi nihil aliud illatum fuerat damni reliquos liberari. Item reſtituente illo mandante qui ſive authoritate ſtatus ſui, ſive etiam per

oblatam

oblatam vel promiſſam pecuniam alterum ad damnum faciendum adegit, ſublevari à reſtitutione mandatarinm qui obtemperavit. Iſtoque reſtituente qui exequutus eſt, eximi à reſtitutione illum qui conſuluit, aut illum qui ſive authoritate vel pretii oblatione mandavit. Præfatis autem reſtituentibus ceſſare obligationem eorum qui vel receptarunt, vel comitati ſunt damnificantem. Et his demùm reſtituentibus immunes reddi eos qui non impedierunt cùm tenerentur ex officio. Quod ſi illi qui ſecundùm præfatum ordinem inferiores in obligatione erant reſtituerint, tenentur illi qui ſunt in ſuperioribus ordinibus præſtare ipſos indemnes. Si verò plures in eodem ordine concurrant, ut ſi plures exequuti ſunt damnum, aut efficaciter mandarunt vel conſuluerunt, eo caſu ſi unus ejus ordinis totum reſtituat, tenentur reliqui ejuſdem ordinis illum ſervare indemnem ſinguli pro ſua parte, ut ſi tres executi ſunt damnum æſtimabile triginta aureis, uno horum triginta aureos reſtituente, duo reliqui tenebuntur eidem refundere ſinguli decem, ut juſtitiæ ſervetur æqualitas.

IV. Qui poſtquam rem alienam inſcius ac bona fide emit, ſi addiſcat eſſe alterius, poteſt eandem furi reddere à quo emit, ut pretium repetat quod dedit. Ratio eſt, quia ubi intervenit bona fides, nemo tenetur alterius indemnitati per proprium damnum conſulere. Sylveſter, Navarra, Leſſius, Bonacina. Sed ſi ſciens emeris rem furtivam, id tibi non licebit, ſed domino teneris reſtituere etiam cum jactura ſoluti à te pretij, niſi hac mente rem vili pretio emeris ut illam domino redderes; tunc enim jus habes recuperandi à domino pretii quod ejus causâ ſolviſti antequam rem ei reſtituas, quia utiliter & bona fide rem ejus geſſiſti, ac proinde tenetur indemnem te conſtituere. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſc. §. 1. & l. *Si quis abſentis*, ff. de neg. geſt.

V. In concurſu plurium creditorum ſi ſufficientia omnibus bona ſuperſint, non opus eſt ordinem ſolvendi ſervare; ſed ſi non ſufficiunt omnibus, hic ordo ſervari debet, ut primùm res aliena ſi ſecundùm propriam ſubſtantiam extet, reddatur à quocunque teneatur, ut equus, vas, ager, domus. Præterea ut debita certa incertis debitis præferantur, quorum creditor ignoratur. Debita etiam oneroſa, ut ex emptione, locatione, permutatione; debitis gratuitis, ut ex gratuita promiſſione. Realia pariter quibus affectatum eſt pignus vel hypotheca, debitis perſonalibus ſeu chirographariis ſine pignore, leg. *Eos* 9. Cod. qui potiot. in pign. hab. Et ubi una eademque res pluribus eſſet oppignorata, præferendi ſunt anteriores in hypotheca non privilegiata.

VI. Secus verò dicendum in hypotheca ad quam debitor quanvis poſterior habet à Jure privilegium. Cujuſmodi ſunt primò ſpecialis

hypotheca quæ illi conceditur qui ſuam credidit pecuniam ad ædificandam vel reparandam domum, vel navim alterius, aut quid ejuſmodi: hic enim creditor habet ſpecialem à jure indultam hypothecam circa rem illam ob quam præfertur etiam anterioribus creditoribus hypothecariis, ſive habeant generalem, ſive etiam ſpecialem in ea re hypothecam, l. 5. ff. qui potior. in pign. hab. & l. *Qui in navem*, ff. de privilegiis creditorum. Cujus ratio eſt (inquit Leſſius c. 15. d. 4. num. 26. quia ſine tali mutuo pignus illud vel non extitiſſet, vel certè periiſſet; atque ita prior creditor vel nihil, vel parum commodi ex ea re habuiſſet.

VII. Secunda hypotheca privilegiata conſtituitur ob rationis paritatem cum prima jamdicta, in eo qui mutuavit pecuniam ut alter rem aliquam emeret: æquum enim eſt ut in eam rem habeat ſupra anteriores creditores hypothecarios jus hypothecæ, quia abſque tali mutuo rem illam debitor non haberet. Bonacina d. 1. q. 8. p. 2. n. 16. & deciditur per l. *Licet* 7. C. qui potior. in pignor. hab.

VIII. Tertia eſt in mercibus pro quarum vectura domino earum mutuavi; & in ſupellectili aut mercibus à conductore in domum comportatis quam ei locavi, in quibus hypotheca mihi à Jure tribuitur cæteris creditoribus hypothecam generalem vel ſpecialem habentibus anteferenda, l. 6. C. qui potior. in pign. hab.

IX. Quarta eſt hypotheca pro dote, pro qua bona omnia viri tacitè ſic hypothecantur ut in dotis reſtitutione uxor ejuſque deſcendentes præferantur in hac dotali hypotheca cæteris creditoribus habentibus anteriorem generalem hypothecam, l. *Aſſiduis* 12. C. qui potior. in pign. hab. & l. 2. in fin. l. 3. l. 4. ff. de privileg. cred. Creditoribus verò anteriorem hypothecam expreſſam habentibus nequaquam præfertur poſterior hypotheca dotalis. Iniquum enim eſſet ſi omnes anteriores creditores per nuptias viri ſupervenientes exciderent jure ſuo quod expreſsè pacti fuerant. Quinetiam dos non præfertur tacitis hypothecis tribus paulò antè memoratis, ſi dotis conventionem præceſſerint. Leſſius cap. 15. d. 4. n. 27. Bonacina p. 2. n. 16.

X. Quinta hypotheca quæ reliquis etiam anterioribus præfertur, eſt in favorem Fiſci, cujus debitor habet ſuas omnes opes Fiſco hypothecatas, ſive cum Fiſco contraxerit, ut contingit in receptoribus & redemptoribus vectigalium, ſive alius quivis tributum debitum non ſolverit, l. 2. C. de privileg. fiſci. Covarruvias lib. 1. var. reſol. c. 7. plures alias privilegium habentes hypothecas ibidem recenſet, quas prætermitto.

XI. Salvo igitur jure prælationis creditorum eorum quibus competunt hypothecæ privilegiatæ, in reliquis hypothecariis creditoribus illi

præferri

præferri debent qui anteriorem habent hypothecam. Etenim qui prior eſt tempore potior eſt in jure, l. 1. ff. qui potior. in pign. hab. & l. *Si fundum*, C. eod. Quæ tamen regula valet in ſolis uti diximus realibus ſeu hypothecariis creditoribus concurrentibus, cùm conſtet eſſe præferendos omnibus perſonalibus ſeu chirographariis, licèt tempore anterioribus. Atque ita creditor realis aliis creditoribus pariter realibus quos tempore præcedit, adeo præferendus eſt, ut ſolvendum ſit ei in totum ac ſolidariè, quanvis bona non ſuppeterent quæ poſſent reliquis hypothecariis creditoribus ſufficere, qui defectu bonorum ſæpe coguntur propriis juribus in totum excidere, ne creditores hypothecam habentes anteriorem pro parte fraudentur. Secus tamen evenit in perſonalibus creditoribus; in his quippe nulla ſervatur præferentia, neque ulla in facultatum debitoris partitione inæqualitas; ſi namque omnibus ſolvendis non ſufficiant, dividuntur inter iſtiuſmodi ſine ullo diſcrimine anteriorum aut poſteriorum obligationum, itaut ſinguli pro rata & partem lucri & partem jacturæ ſortiantur recipiendo & amittendo, ut dici ſolet, ſolidum pro libra. Exemplum eſto ſi poſtquam integrè ſatisfactum eſt hypothecariis creditoribus ſuperſint ex bonorum diſcuſſione aurei trecenti, reſtentque ſex chirographarii creditores quibus ſingulis centum aurei debeantur, ſingulis portio aſſignabitur quinquaginta aureorum; atque ita ſinguli eorum pro dimidio ſolutionem accipient, & pro dimidio jacturam ſubibunt æqualiter. Si autem eſſent eorum jura & nomina inæqualia, ſervaretur in diviſione pro rata proportio inæqualitatis, tam in diſcuſſione facultatum viventis debitoris, quàm in inventario facultatum hæreditatis. Hæc ita determinavit communis & rationabilis Juriſconſultorum & Summiſtarum ſententia ubique ferè atque adeò in Gallia vigens, l. *Eos*, C. qui potior. in pign. hab. S. Antoninus 2. p. tit. 2. c. 7. §. 3. Paludanus in 4. ſent. diſt. 15. q. 3. Gloſ. in l. 2. ff. qui potior. in pign. hab. Navarra cap. 17. num. 51. Sylveſter v. *Reſtitutio*, 6. q. 5. Leſſius cap. 15. dub. 6. num. 44. & colligitur ex l. 1. ff. de ſeparationib. his verbis: *Licet alicui adjiciendo ſibi creditorem, creditoris ſui deteriorem facere conditionem.* Et in tit. C. qui potior. in pign. hab. & ff. eod. regula illa: *Qui prior eſt tempore*, in ſubjectis legibus non niſi in hypothecariis obligationibus applicatur.

XII. Obſervandum eſt in primis ex l. 1. ff. quæ in fraud. credit. quod in communi bonorum diſcuſſione revocari debent omnes ſive ſolutiones, ſive aliæ alienationes quæcunque factæ fuerint toto eo anno qui diſcuſſionem præceſſit, ut in maſſam diſcuſſionis & partitionis inter creditores reducantur. Sed ſi quis creditor, ſive realis ac hypothecarius, ſive perſonalis ac chirographarius ante annum illum aliquid in ſolutum datum acceperit, non poteſt quidem conveniri ut ſolutum reducat in diſcuſſionem communem; ſed ſi conſummatâ diſcuſſione ſuperſint creditores

quibus

quibus bona debitoris non ſufficiant, iſti demùm poterunt experiri contra creditores qui ſolutionem ante annum acceperant, atque in eos (ſi jus anterius aut potius habere ſe credant) intentare actionem regreſſus, quæ poſt diſcuſſos principales debitores & fidejuſſores moveri ſolet adversùs tertios poſſeſſores. Legi poteſt hac de re Hiacynthus Bonifacius tom. 1. lib. 1. Placitorum Curiarum Provinciæ, tit. 33.

XIII. Inter creditores merè perſonales diligentia in petendo parit jus prælationis ſuper aliis creditoribus ſimiliter perſonalibus, etiam tempore prioribus, juxta l. *Pupillus* 24. ff. quæ in fraud. credit. & l. *Si non expedierit*, §. 1. ff. de bonis author. jud. poſſidend. *Statuendum ne alterius aut negligentia, aut cupiditas huic qui diligens fuerit noceat. Quod ſi utroque inſtante tibi gratificans tutor ſolvit, æquum eſt aut prius eandem portionem mihi quæri, aut communicandum quod accepiſti.* Ipſe verò debitor à creditorum uno aliis creditoribus ſilentibus, ſive in judicio, ſive extra judicium interpellatus poteſt tutâ conſcientiâ creditori huic ſatisfacere, etſi aliis poſteriori. Sylveſter v. *Reſtitutio 6.* qu. 8. Navarra cap. 17. num. 52. Leſſius lib. 2. cap. 15. d. 5. num. 39. Verumtamen non licet debitori qui omnibus ſolvendo non eſt, ſponte ſua gratificare alicui creditori in præjudicium anteriorum aut habentium potiorem hypothecam: & niſi ipſum juris vel facti ignorantia excuſet, tenebitur de damno & expenſis creditoris potius jus habentis, qui poteſt etiam quod alteri in ſui præjudicium ſolutum fuerit judicio recuperare, l. *Scimus* 22. §. *Etſi præfatam*, C. de jure deliber. Similiter non licet debitori non interpellato poſteriorem perſonalem creditorem proprio motu præferre aliis ibidem perſonalibus creditoribus tempore prioribus, quanvis creditor qui recepit poſſit ſibi ſolutum retinere quandiu à Judice non compellitur. Non enim tenetur rei ſuæ quam poſſidet jacturam ſponte ſubire ut aliis proſpiciat. Ita poſt Molinam Leſſius num. 41. Filliucius tract. 35. num. 200. Barboſa de offic. & poteſt. Epiſc. p. 3. alleg. 96. num. 81. his verbis: *Qui rem habet ſibi debitam poteſt ſine peccato eam retinere, quanvis ſint alii creditores ipſo anteriores.* Raimundus Bonaldus tract. 11. lect. 42. num. 2. aliique.

XIV. Quin etiam in judiciis contradictoriis communiter judicari ſolet in favorem hypothecarii creditoris poſſidentis pignus quod habuit à debitore, contra cæteros anteriores creditores pariter hypothecarios: & ſatis apertè favet lex *Qui inſulam* 14. ff. qui potior. in pign. hab. & lex unica, C. etiam ob chirogr. pecun. pign. Ita tenent ex Juriſconſultis Gallicanis Mornacius in d. l. *Qui inſulam*, Cujacius in comment. ad illam rubric. etiam ad chirogr. pecun. pign. &c. & probat teſtimonio Pauli IC. lib. 2. ſentent. tit. 23. non poſſe etiam ab anterioribus creditoribus inquietari ad refundendum pignus quod poſſidet, niſi ei omne debitum

offerendo.

offerendo. Eadem docet Molinæus in conſuet. Pariſienſ. tit. de feudis, §. 1. gloſ. 9. in verſ. *Pendente dicta manus appoſitione*, §. 35. & Chopinus in conſuet. Pariſienſ. lib. 3. tit. 2. num. 18. & tit. 3. num. 4. Eſt enim privilegium poſſeſſionis cum jure conjunctæ, quæ prævalet anterioritati juris alieni; cùm nemo teneatur alteri in ſui præjudicium conſulere, adeout laudetur & præferatur à lege & omnibus unanimiter Doctoribus creditor poſterior qui fuerit in proſequendo jure ſuo diligentior. Multa Gallicana Senatuſconſulta in hanc rem proferuntur à Chopino citato, & à Bonifacio tom. 2. placitorum Curiarum Provinciæ, lib. 4. tit. 3. cap. 1. Et in univerſum non meruit Prætoris Edictum *Quæ in fraudem creditorum geſta ſunt*, is qui pecuniam recepit priùs quàm bona debitoris poſſeſſa, ideſt inter creditores diſtributa ſint; ſibi enim diligenter proſpexit: ſecus ſi bona jam poſſeſſa ſint; tunc enim cæteris præripere nemini licet, l. *Qui autem* 6. §. *Sciendum* 7. ff. quæ in fraud. creditor.

X V. Hic eſt communior & receptiſſimus ferè ubique gentium ordo in creditorum ſolutione ſervandus. Si quid tamen aliter alicubi Edicto, Statuto, vel probata conſuetudine cautum ſit, illud ibidem tenendum & ſervandum erit. Si obligationum aliæ ſint ex contractu, & aliæ ex delicto, ut furto, uſura, cenſent Medina & Salonius ſolvenda priùs eſſe debita ex delicto. Ex adverſo Cajetanus & Navarra aſtruunt priùs ſolvenda illa quæ ſunt ex contractu. Præſtat tertia & communior ſententia Aragonii, Bannez, Molinæ, Leſſii, Reginaldi, Bonacinæ, nihil referre utrum ex his priùs ſolvatur, niſi contingat ſupereſſe rem propriam unius creditorum, v. g. equum ejus, aut vas aliquod vel commodatum, vel furto ablatum: aut accedat ex una parte privilegium hypothecæ, aut anterioritas unius debiti præ alio.

non debet habere, ſi non animo vicino nocendi, ſed ſuum agrum meliorem faciendi id fecit. Atque ibid. §. *Sed etſi vicinus*, ſic decernit : *Sed etſi vicinus opus tollat, & ablato eo aqua ad inferiorem agrum naturaliter perveniens noceat, Labeo exiſtimat aquæ pluviæ arcendæ agi non poſſe : ſemper enim hanc eſſe ſervitutem inferiorum, ut naturâ profluentem aquam excipiant.* Similiter in eo qui exſtructo muro vel aggere ſuum munit prædium ab incurſu amnis vel torrentis : ſic enim ſtatuit lex *In ſumma*, §. *Idem Labeo*, ff. eod. *Idem Labeo ait, ſi vicinus flumen vel torrentem averterit ne aqua ad eum perveniat, & hoc modo ſit effectum ut vicino noceatur, agi cum eo pluviæ aquæ arcendæ non poſſe : quæ ſententia verior eſt, ſi modo non hoc animo fecit ut tibi noceat, ſed ne ſibi noceat.* Et declaratur l. 1. C. de alluvionib. *Ripam ſuam adversùs rapidi amnis impetum munire prohibitum non eſt.* Quæ omnia fundantur in his juris naturæ principiis : Qui jure ſuo utitur nemini facit injuriam. Nemo tenetur cum proprio damno alterius rebus conſulere. Juris executio non habet injuriam, l. *Injuriarum actio*, §. *Is qui jure*, ff. de injur. Præterea ut conſentiunt omnes Theologi, & fusè probat S. Thomas 2. 2. q. 26. art. 3. 4. 5. primus ordo charitatis Deum reſpicit ; ſecumdus nos ipſos ; tertius proximos.

CAPUT XXIV.

De reſtitutione per moribundum facienda : & de reſtitutionis internunciis.

I. QVANDO ex confeſſione pœnitentis exiſtentis in periculo mortis innoteſcit Confeſſario eum teneri ad aliquid reſtituendum, providendum eſt illius animæ ſaluti, & reſtitutionis ſecuritati, ſimulque pœnitentis famæ. Atque ad hoc duo media ſuppetunt: unum quidem ut æger vel teſtamento, vel codicillis pecuniam aliamve rem debitam per legatum deſtinet perſonæ cui debetur; aut ſi incerta ſit, pauperibus diſtribuendam à Confeſſario, ſi videbitur, aut ab hæredibus quorum dubia fides non ſit. Secundum medium erit ſi accerſito Notario & duobus teſtibus declaret ægrotus velle ſe ut ex ſua hæreditate dematur talis pecuniæ ſumma per deſignatum

proprio nomine Confeſſarium applicanda prout ambo convenerunt; & ut iſta declaratio ſtatim deponatur in manus Confeſsarii. Verùm iſtud fortaſse medium minùs ſecurum eſt quàm primum, ſi fortè hæres tergiverſaretur prætextu non adhibitatum ſolennitatum Juris, quod ſeptem teſtes ad teſtamenta, & quinque ad codicillos requirit.

II. Expediret fortaſſis ad excludendam ſuſpicionem ſive reſtitutionis, ſive inductionis & fraudis ex parte Confeſsarii, ſi poſt deliberationem inter ægrotum & Confeſsarium initam acceſſeretur perſona ſpectatiſſimæ probitatis, cui ſecretò ægrotus injungeret faciendam pecuniæ in ejus manus depoſitæ, vel ab hæredibus deponendæ ex præſcripto per teſtamentum legato vel per codicillos reſtitutionem fiduciariam, prout Confeſsarius ex privato & occulto conſilio cum ægroto habito indicabit. Sic tamen providendum ne in teſtamento vel codicillis fiat ulla mentio fiduciariæ reſtitutionis aut Confeſsarii, ſed tantùm ab illo legatario data ſit fides ac promiſſio ipſi privatim ægroto. Laurentius Bouchellus in ſumma beneficiali, v. *Legatum*, priùs refert ſolenne Senatuſconſultum totius Senatus Pariſienſis in togis purpureis anni 1580. Decembris 23. quo fuit approbatum trium millium aureorum legatum relictum Joanni Pelleterio Parocho ſancti Jacobi ad Macellum, ea lege ut de iis diſponeret ſecundùm ei privatim communicatas teſtatoris intentiones. Quod idem Senatuſconſultum refertur pariter à Mornacio ad l. 15, ff. de dote præleg. Quæ lex 15. ſtatuit habendam eſse fidem juramento mediante illi quem teſtator nominaverit, & cui mentem ſuam ſub ſecreti promiſſione declaraverit.

III. Porrò ad ſervandam pœnitentis bonam famam Confeſsarium videri eſſe aptiorem reſtituendi miniſtrum, dummodo probus & prudens electus fuerit, teſtatur Navarra man. cap. 27. n. 67. Sed ſi vel ipſe Confeſſarius, vel alius electus à debitore internuncius non reſtitueret, non ſtatim liberaretur debitor à reſtituendi obligatione, niſi in ipſum illum internuncium creditor conſenſiſſet. S. Antoninus p. 2. tom. 2. cap. 4. §. 1. Navarra c. 17. n. 67. Leſſius lib. 2. c. 16. d. 6. n. 65.

IV. In univerſum ad reſtitutionum reſolutiones tenenda eſt regula: Ubicunque res perit ſine debitoris ulla præcedente culpa, domino rei perit. Itaque ſi internuncius receptâ in ſe reddendi obligatione rem ſibi retinuit, vel ſuâ culpâ deſtruxit, diſtinguendum ita eſt. Vel internuncius habebatur communiter vir probus & exploratæ fidei, vel non. Si primum, adhuc diſtingue: aut debitor ſic per eum reſtituens tenebatur titulo rei juſtè acceptæ, aut titulo injuſtæ acceptionis, aut titulo contractus legitimi. Si titulo injuſtæ acceptionis, nullatenus liberatur debitor, licèt res in manibus internuncii abſque dolo, ſed caſu fortuito deperierit. Ratio eſt quia caſum iſtum culpa præceſſit debitoris: niſi enim alienum uſurpaſſet,

uſurpaſſet, res iſta non incidiſſet in illum caſum quo ſupponitur periiſſe in aliena manu. Pacto enim, vel culpæ, vel moræ præcedentibus caſus etiam fortuitus imputatur, cap. fin. de depoſito. Sanè ſi pro certo res æquè peritura erat apud dominum, verius eſt non teneri injuſtum detentorem niſi ad fructus & intereſſe injuſtæ detentionis & acceptionis. Ratio eſt, quia reſtitutio non niſi ex alieno damno naſcitur, quale nullum hîc exiſtit; quia nimirum non minùs ex caſu fortuito privatus dominus fuiſſet re ſua quàm ſi nulla fuiſſet injuſta acceptio. Et inſuper ſtatuitur l. *Si plures* 14. §. *Sive autem*, ff. depoſiti, eum qui renuit depoſitum reddere, ſi res depoſita interea naturali interitu pereat, non teneri pretium reſtituere. Et l. fin. §. fin. ff. ad legem Rhodiam, ſtatuitur ſi eâ conditione navem conduxerim ut eâ merces meæ conveherentur, ipſe verò nauta contra meam voluntatem & malâ fide merces meas in navem deteriorem tranſtulerit, & merces meæ cum ea nave perierint, teneri mihi de hoc damno, ſi altera navis ſalva evaſerit. Sed ſi ambæ naves eâ navigatione perierint, non teneri, quia peræquè merces meæ in priori nave conducta periiſſent. Ita docet Covarruvias ad regul. *Peccatum*, p. 2. §. 6. Leſſius lib. 2. cap. 12. d. 15. num. 93. Sylveſter v. *Reſtitutio* 7. q. 5. §. *Tertium*, Martinus Navarra cap. 17. num. 8. Petrus Navarra lib. 4. de reſtitut. cap. 1. num. 17.

V. At verò ſi debitoris obligatio non fuit ex culpa, ſed vel ex re accepta, vel ex contractu; & internuncio qui fidelis, nec ſuſpectus habebatur, reſtitutionem mandavit, adhuc diſtinguendum. Vel mandans erat debitor ſpeciei, hoc eſt rei particularis ac determinatæ, ut equi, vaſis, libri, veſtimenti; & eo caſu liberabitur debitor culpâ vacans, etſi internuncius ſive dolo, ſive ex caſu non reſtituat, l. *Argentum*, ff. commodati, & c. unico, de commodato. Ratio eſt quia quoties omni debitoris culpâ ſeclusâ res debita perit, domino ſuo perit. Vel debitor qui nuncium illum tranſmiſit eſt debitor generis, ut nummorum, tritici, vini, olei, aliarumve rerum quæ debentur non ſecundùm individuam ac determinatam ſeu ſingularem ſubſtantiam, ſed ſecundùm pondus, numerum aut menſuram; & tunc debitor quantumvis culpæ expers, qui internuncio etiam fideliſſimo mandavit, & hic fuit in itinere ſpoliatus, adhuc remanet obligatus. Ratio liquet; cùm enim ſit debitor generis, non verò hujus aut illius ſpecialis materiæ quæ in tranſmiſſione fuit intercepta, hac ipſa pereunte durat adhuc ejus obligatio: genus enim perire non poteſt, l. *Incendium*, C. ſi certum petatur.

VI. Itaque juxta regulam iſtam, quod ubicunque res perit ſine debitoris culpa, domino ſuo perit, & debitor liberatur ſi res locata

apud locatarium ſine ejus culpa deperit, vel res commodata apud commodatarium, vel depoſitum apud depoſitarium, vel pignus apud creditorem, iſti ad nihil tenentur ubi neque culpa, neque mora, neque conventio ulla in oppoſitum interceſſit. Mutuatarius quoque perſtat in dominio rei tranſmiſſæ pro ſolutione, ideoque ſi deperditur antequam creditor eam receperit vel per ſe, vel per médium à ſe approbati quoad hoc internuncii, res illa deperit mutuatario ut domino. De emptione major eſt difficultas re nondum emptori tradita depereunte; cùm dicatur in l. *Traditionibus* 22. C. de pactis: *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.* Et tamen perſpicuè ſtatuitur l. 1. C. de pericul. & commod. rei vend. & Inſtit. de emption. §. *Cum autem*, ſi res vendita caſu pereat ante traditionem, perdi non venditoris, ſed emptoris damno. Quam Juris diſpoſitionem omnes Caſuiſtæ approbant. Sed emptor re nondum tradita habet aliquod in eam imperfectum dominium traditione perficiendum.

VII. Monet denique Navarra cap. 27. num. 67. Confeſſarium aut alium quemvis internuncium reſtitutionis, quanvis non requiratur, ſuam tamen debere fidem probare recipiendo ſolutionum ſyngraphas quas exhibeat debitori.

CAPUT XXV.

De pactis quæ contractibus adjunguntur.

I. PACTA quæ pro diverſis contrahentium intentionibus ad contractus adjunguntur vim ordinariam ac legitimam contractuum quibus apponuntur poſſunt extendere, vel reſtringere, dummodo juri naturali non repugnent pacta appoſita, ut perſpicuè docet l. *Contractus quidam*, ff. de regul. jur. hiſce verbis: *Niſi quid nominatim convenit, vel plus vel minus in ſingulis contractibus. Nam hoc ſervabitur quod initio convenerit, legem enim contractui dedit. Excepto eo quod bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur.*

II. Sic fit ut commodatarius qui ex vi commodati non tenetur niſi de ſola culpa, teneatur ex vi pacti commodato adjuncti etiam de caſu fortuito, c. unico, de commodato.

III. Depoſitarius

III. Depoſitarius quoque ex vi contractus depoſiti nullatenus tenetur de caſu fortuito ; & tamen tenebitur ſi conventum inter ambas partes fuerit ut ipſum quoque caſum fortuitum præſtet, l. 1. §. *Sæpè*, ff. depoſiti, & c. *Bona fides*, de depoſito. Neque tamen his pactis dominium immutatur rei ipſius, cùm proprietas ipſa rei adhuc remaneat penes ipſum commodantem, & penes ipſum qui depoſuit.

IV. Ita etiam ex vi mutui nihil debet mutuatarius præter mutuatam ſortem: neque tenetur ad intereſſe, ſive damni, ſive lucri, etiamſi creditor occaſione mutui vel lucrum amittat, aut damnum reverà ſuſtineat. Et conſentiunt Summiſtæ omnes non poſſe quidquam exigi per creditorem quantumvis reale ac verum intereſſe, niſi pactum ab initio de præſtando intereſſe præceſſerit. Sed de utroque intereſſe mutuatarius tenebitur ſi ſpeciatim in ipſo mutui contractu convenerit. Navarra in enchir. cap. 17. n. 211. cæterique Doctores.

V. In emptione quoque & venditione re traditâ transfertur ita dominium, ut venditori ad eam jus nullum reliquum ſit. Secus tamen erit ſi appoſitum fuerit pactum addictionis in diem, hoc eſt ut ſi intra conventum tempus alter emptor meliorem offerat conditionem venditori, res ſit inempta, l. 1. & l. 4. ff. de addiction. in diem. Idem obtinet in pacto redemptionis, ſeu retrovenditionis, ut poſſit venditor eodem pretio redimere rem venditam, aut eo pretio quale tunc æſtimabitur tempore præſtituto, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, C. de pactis int. empt. & vend. Itemque in pacto legis commiſſoriæ, ut ſi intra præfixum diem pretium non ſolvatur, redeat res ipſa ad venditorem, l. 2. & 3. ff. de lege commiſ. Quod tamen pactum in emptione approbatum reprobatur in pignore, de quo paciſci non licet ut debitore non ſolvente pignus acquiratur creditori. Eſt enim contra bonos mores, & contra æqualitatem dati & accepti, quia pignus ſæpe valorem excedit rei debitæ, c. *Significante*, de pignorib. & l. 1. & 3. C. de pactis pign. Denique facilis eſſet ſimilis inductio ad cæteros quoſcunque contractus.

VI. Sicut autem ex pactis additis contractus determinantur, contingit viciſſim ut ex contractu exurgat citra ullam expreſſionem pactum tacitum: ut in locatione prædii urbani quidquid intus defertur vel invehitur à conductore, oppignoratur tacita conventione locatori, l. *Item quia*, ff. de pactis. Plura iſtiuſmodi exempla perquire ſub tit. Digeſtorum & Codicis in quibus cauſ. pign, vel hypoth. tac. contrah.

CAPUT

CAPVT XXVI.

De conditionibus, demonſtrationibus, & cauſis appoſitis.

I. FREQUENTER evenire ſolet ut in diſpoſitionibus tam inter vivos quàm mortis causâ factis adjungantur conditiones, ut *Si navis ex Aſia venerit:* necnon demonſtrationes, ut *Fundum lego Nomentanum quem à Titio emi ducentis aureis:* itemque cauſæ, ut *Centum aureos Titio do, quia negotia mea utiliter geſſit.* Hinc multiplices naſcuntur ambiguitates in Jure circa defectum appoſitarum conditionum, aut circa falſas vel dubias demonſtrationes, vel cauſas: utrum hujuſmodi rerum defectu, falſitate, vel incertitudine vitietur diſpoſitio.

II. Pro univerſali regula tenendum eſt conditionem appoſitam ſive diſpoſitioni inter vivos, ut ſunt contractus, reſcripta Principum, pœnæ, privilegia; ſive diſpoſitionibus causâ mortis, ut ſunt teſtamenta, codicilli, uſque eò limitare atque determinare diſpoſitionem, ut hæc non aliter ſubſiſtat niſi exiſtente conditione. Ratio petitur ex libera diſponentis intentione, non aliam volentis inducere obligationem niſi eam quæ conditionis veritate nitatur, l. *Cùm ad præſens*, ff. ſi cert. pet. & l. *Conditio in præteritum*, ff. de verbor. obligat.

III. Ab hac tamen regula excipiuntur impoſſibiles conditiones, & illæ ſimiliter quæ ſunt contra bonos mores, ſi ſint adhibitæ diſpoſitionibus causâ mortis, ut *Si cœlum digito attigerit, Si datam fidem fregerit, Si alterum injuriâ affecerit.* Iſtæ omnes pro non appoſitis habentur. Nec minùs effectum ſortietur ultima diſpoſitio illis non adimpletis, l. *Turpia*, ff. de legat. 1. l. *Cùm in ſecundo*, ff. de injuſt. teſtam. & Inſtit. de hæred. inſtit. §. *Impoſſibilis.* Secus tamen ſtatuendum in materia contractuum. In his quippe irrita fit quævis diſpoſitio ſub impoſſibili vel turpi conditione facta, §. *Quod turpi ex cauſa*, Inſtit. de inutilibus ſtipul. l. *Generaliter*, ff. de verbor. oblig. l. *Non ſolùm*, ff. de action. & obligat. Ipſa verò Gloſſa in d. §. *Impoſſibilis*, Inſtit. de hæred. inſtit. iſtam juris differentiam refert appoſitè in favorem ultimarum voluntatum.

IV. Olim

IV. Olim quidem jure Digeſtorum conditio iſta, *Si non nupſerit, Si vxorem non duxerit*, appoſita legato vel fideicommiſſo cenſebatur bonis motibus, hoc eſt libertati nuptiarum & publico bono adverſari, ideoque pro non adjecta habebatur: neque minùs valebat legatum vel fideicommiſſum, l. *Titia*, ff. de conditionib. & demonſtr. Sed Juſtinianus hoc ita temperavit ut conditio habeatur pro non adjecta circa primas nuptias, ſed valeat circa poſteriores nuptias. Auth. *Cui relictum*, C. de indicta viduit. tol. Ab eodem pariter ſtatutum fuit in favorem Religionis, ut ſi legatum fuerit ſub conditione ſi matrimonium inierit, nihil de Religionis ingreſſu exprimendo, & contingat legatarium Religionem ingredi, ejuſdem nihilominus legati beneficium conſequi debeat. Auth. *Niſi rogati*, C. ad SC. Trebellian. Novel. 123. de ſanctis Epiſcopis. cap. 37. Atquè in hoc omnes convenire Doctores aſſerit Leſſius lib. 2. c. 18. dub. 15.

V. Solutior eſt Juris diſpoſitio circa demonſtrationes quàm circa conditiones appoſitas. Etenim falſa demonſtratio modò de reipſa conſtet non perimit diſpoſitionem, ſive contingat in Principum reſcriptis, ſive in contractibus, ſive in ultimis voluntatibus. Nec etiam nominis error quidquam officit, modò de perſona vel de re habeatur certitudo, c. *Significante*, de reſcript. l. *Falſa demonſtratio*, ff. de condition. & demonſtr. l. *Patronus*, §. 2. ff. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, ff. de contrah. empt.

VI. Similiter falſa cauſa nullatenus obeſt diſpoſitioni: ut, *Fundum Tuſculanum Titio lego, quia negotia mea utiliter geſſit*; quanvis ejus negotia non geſſiſſe probetur, l. *Cùm tale*, §. *Falſam cauſam*, ff. de condition. & demonſt. Verumtamen ſi falſa demonſtratio vel cauſa conditionaliter adhibita ſit, procul dubio irrita & nulla erit diſpoſitio, d. l. *Falſa demonſtratio*. Statuitur tamen in l. *Qui libertatis*, §. *Servus*, ff. de evictíon. ſi ſit ſervo libertas relicta ſub conditione, ſi rationes reddiderit adminiſtrationis, cenſendum eſſe purè relinqui libertatem, ſi ſervo nulla ſuperſint reliqua de quibus reddenda foret ratio. Præſumitur enim teſtatoris intentionem in hoc eſſe ut libertate ſervus donetur, ex quo liquebit ſervum non eſſe reddendæ rationi obnoxium. Nec tantùm falſa cauſa, ſed etiam falſa conditio habenda eſt pro impoſſibili, ut pro non adjecta habeatur: *Pamphilus ſi quod Titio debeo perſolverit, liber eſto*. Reverà tamen ſic diſponens nihil Titio debet; fiet nihilominus liber Phamphilus. At ſi teſtator Titio debet aliquid, idemque poſt conditum teſtamentum exſolvat quæ Titio debet, iſto caſu intelligitur conditio defeciſſe, atque ita caducum erit libertatis legatum, d. l. *Cùm tale*, §. *Falſam conditionem*, ff. de condition. & demonſtr.

CAPVT XXVII.

Sponſarum, vxorum, & viduarum jura: & de diverſorum creditorum concurſu ac prælatione.

I. DISPICIENDUM hîc eſt de ſponſalitia primùm largitate, tum de mundo muliebri, tum de arrhis ſponſalitiis, tum de dotibus aliiſque conjugatarum aut viduarum juribus. Sponſalitia itaque largitas facta inter ſponſos de futuro valida eſt, itaut res donata acquiratur donatario ſi deinde fiat & conſummetur matrimonium. Id verum eſt tam favore ſponſi quàm ſponſæ, l. *Cùm veterum*, C. de donat. ante nupt. his verbis: *Quæ ſimiliter obſervari oportet etſi ex parte ſponſæ in ſponſum donatio facta ſit.* Quæſitum eſt ſi ſolvantur ſponſalia, ſive ex mutuo amborum conſenſu, ſive ex alterius eorum morte, quid juris? Hîc tria diſtinguenda, ſcilicet donationes ante nuptias, mundus muliebris, & arrhæ nuptiales. Donationes quidem ante nuptias factæ, ſolutis ſponſalibus revertuntur ad eum qui dedit, ejuſve hæredes, d. l. *Cùm veterum.* Ratio eſt quia ſponſalitia largitas tacitam ſecum includit conditionem matrimonii futuri; itaque caduca fit defectu conditionis. Quod verò donatur ſponſæ ante nuptias ea lege ut ejus dominium acquirat ex quo nuptiæ ſequutæ fuerint, nullius eſt effectus, l. *Quod ſponſæ*, C. de donat. ant. nupt. quia nimirum omnem inter conjuges donationem jura prohibent, ne ſeſe mutuo amore ſpolient. Hinc dicit Baldus: Paria ſunt fieri aliquid tempore prohibito, & transferri in tempus prohibitum. Et Gloſſa ibid. Quod potuit ſponſus ante nuptias noluit, & quod voluit ſponſus poſt nuptias non potuit.

II. De mundo muliebri, ideſt jocalibus & veſtibus, hæc quidem penes uxorem mortuo marito remanere, & ſubmovendos eſſe mariti hæredes decernit lex *Si tibi*, & lex *Si mater*, C. de donat. ant. nupt. Innixus tamen Mornacius Senatuſconſulto Curiæ Pariſienſis quæ non regitur ſcripto Romanorum jure, ſcribit veſtes & nuptialia ornamenta reſtituenda eſſe hæredibus mariti: ſic enim judicavit Curia illa Decembris 12. anno 1598. pro hæredibus Petri Colombeau contra ejus viduam Genovefam Boulanger. Id teſtatur Mornacius ad l. 3. ff. de ſponſal. idemque ad l. *Si à ſponſo*, C. de donat. ant. nupt. Chopinus verò ad conſuet. Pariſ. lib. 2. cap. 2. num. 4. diſtinguit

diſtinguit inter res pretioſas, & non pretioſas; & iſtas quidem adjudicandas eſſe viduæ, pretioſas autem hæredibus mariti. Eadem diſtinctio & reſolutio aſtruitur à Julio Claro §. *Donatio*, qu. 10. initio, & approbatur à Sanchez de matrimon. lib. 6. diſp. 25. n. 28. & Bonacina de contractib. diſput. 3. qu. 13. p. 4. n. 13. & aliis Summiſtis qui hoc addunt extendi debere ſi ſponſus ante conſummationem deceſſerit, dummodo in ſponſalibus intervenerit oſculum ante nuptias, juxta l. *Si à ſponſo*, C. de donat. ant. nuptias, ſic dicentem: *Si à ſponſo rebus ſponſæ donatis interveniente oſculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad ſuperſtitem pervenire præcipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes, cuiuſlibet gradus ſint, & quocunque iure ſucceſſerint.* Bacquetus verò de juſtitia & jure c. 21. n. 334. dicit hoc eſſe arbitratium ob Doctorum & Senatuſconſultorum contrarietates decernentium circa contractum jam conſummatumque matrimonium. Etenim ſi ſola extiterint ſponſalia, neque ſequutæ ſint nuptiæ, jam deciſum eſt res donatas eſſe integrè reſtituendas ſi oſculum non intervenerit; reſtituendam verò eſſe dimidiam partem ſolam ſi oſculum intervenerit, juxta d. l. *Si à ſponſo.* Hoc ita decernitur jure communi Romanorum. At in Gallia ratio nulla habetur iſtiuſmodi oſculi, quod non tanti æſtimatur; cùm ſoleat hoc in Regno ad omnem civilitatis occurſum exhiberi, ut obſervant & docent Bugnon lib. 4. de legib. abrogat. cap. 33. & Jacob. Gothofred. in comment. Cod. Theodoſiani, ad hac ipſam legem *Si à ſponſo.* His addenda eſt altera reſtrictio hæc, dummodo alterius deſponſatorum culpâ non fuerit impeditum matrimonium: ſi enim culpa unius horum obſtiterit, Jus providet ne ullum emolumentum ex hujuſmodi donationibus & largitatibus pars culpabilis percipiat, d. l. *Cùm veterum*, in fine, C. de donat. ant. nupt.

III. De arrhis porrò ſponſalitiis non ſequuto matrimonio, hæ quidem remanent penes recipientem, ſi per donantis culpam ſteterit quominus matrimonium compleretur. Si autem per recipientem ſteterit, tenetur eas reſtituere etiam in duplum, l. *Mulier*, C. de ſponſal. & arrhis. Si verò per neutrius culpam ſteterit, ſed alterius mors aliudve grave incommodum ſupervenerit, arrhæ acceptæ reſtitui debent, ſic ſtatuente l. *Arrhis*, C. eod. *Arrhis ſponſaliorum nomine datis, ſi interea ſponſus vel ſponſa deceſſerit, quæ data ſunt iubemus reſtitui, niſi cauſam ut non celebrarentur defuncta perſona iam præbuit.* Quo loco Gloſſa dicit: *Sive intervenerit oſculum, ſive non: licèt in donatione propter nuptias ſecus.* At verò ſi matrimonium ſequutum ſit, arrhæ ſponſalitiæ reſtituendæ ſunt parti quæ dederat. Ratio perſpicua eſt, quia arrhæ ſunt pares pignori tradito in conventione futuræ venditionis, quod amittere convenit injuſtè reſilientem; celebrata autem venditione recuperare oportet eum qui tradiderat. Oſtienſis in ſumma, tit. de ſponſalib. §. 1. n. 3. Abbas in c. *Gem-*

ma, eod. tit. n. 7. Angelus v. *Sponſalia*, n. 17. Sylveſter, Covarruvias, Ludovicus Lopez, aliique communiter, quos citat & ſequitur Sanchez de matrim. lib. 1. diſput. 36. n. 2.

IV. Denique quanvis lex fin. C. de jure dot. eximat ab inſinuationis obligatione donationes propter nuptias, Conſtitutiones tamen Franciæ donationum propter nuptias inſinuationem requirunt, ut & aliarum quarumcunque donationum. Mornacius in d. l. fin. C. de jur. dot.

V. Conjunx ob ſævitiam divertens à toro & cohabitatione viri poteſt judicio agere per procuratorem, ne acriores fiant ſimultates per confligantium conjugum mutuas accuſationes & convicia. Imò ne quid deterius contingat ſervatur in Gallia c. *Literas*, in fine, de reſtitut. ſpoliat. providens ut uxor in quam deſævit maritus honeſtæ alicui matronæ committatur & ſequeſtretur quandiu lis duratura eſt, niſi eam parentes vel cognati apud ſe recipiant. Præclarè S. Chryſoſtomus ad cap. 11. epiſt. 1. ad Corinth. homil. 26. ait: *Hoc ex Legiſlatoribus externis addiſcitis, qui talia paſſam uxorem habitare ampliùs non cogunt cum marito qui eam verberibus affecit, quippe indigno ulla deinceps ipſius conſuetudine.* Videri poſſunt Covarruvias de teſtamentis §. 5. cap. 7. & Mornacius ad l. 2. §. 1. ff. de divort. qui & hoc docent, penſionem ſeu proviſionem alimentariam in bonis mariti pro modo facultatum ejus per Judices adjudicari debere, donec dotalitio per mortem viri fiat locus. Quinimò poſſeſſores, ſeu tertii detentores rerum mariti damnantur penſioni huic annuæ, excuſſis primùm mariti facultatibus, niſi malint poſſeſſione bonorum eorum uxori cedere, ut judicavit teſte Mornacio Senatus Pariſienſis ſecundùm Magdalenam Lecaron ſeparatam à toto & ædibus mariti Jacobi Flamani, contra Firminum du Freſne tertium poſſeſſorem, anno 1611. die 6. Auguſti.

VI. Quando maritus adulteratur ac tenet concubinam, poteſt uxor innocens agere ad ſeparationem tori, dotem repetere, & lucrari donationem propter nuptias debet. Decius in reg. *Semper in contractibus*, ff. de regul. jur. Raphaël Cuman. conſil. 175. Quando etiam vir concubinam tenet, uxor ejus quæ pariter adulteratur non perdit dotem, ut docet Paulus Caſtrenſis conſil. 128. Decius in d. l. *Semper in contractibus*, quia paria delicta compenſatione mutuâ tolluntur, l. *Viro atque uxore*, ff. ſolut. matrim. & c. *Significaſti*, de adulter. Vide Matth. 19. v. 9. & Concil. Trident. ſeſſ. 24. de matrimon. can. 7.

VII. Ubi verò uxor de propriorum bonorum deperditione ob viri prodigalitatem & incuriam periclitatur, agitque de mutua bonorum ſeparatione, oportet inquiſitionem juridicam fieri quâ probetur maritum decoctorem eſſe. Idque faciendum non ſpontaneo, ſed contradictorio judicio. Edendum eſt enim facultatum uxoris inventarium, tum ſententia obtinenda diviſionis bonorum, tandemque ſuccedere debet publicatio, quâ per præconem aut per ſchedulas locis publicis affixas, aut etiam in Notariorum

ſtationibus, admoneantur univerſi hujuſce bonorum inter conjuges ſeparationis, expreſſis amborum nominibus. Niſi enim iſta fiant, præſumetur dolus & colluſio conjugum in fraudem creditorum. Sanè quacunque ex cauſa uxor jureméritò doti ſuæ & propter nuptias donationi timet, exaudienda eſt à Judicibus ut res ſuas ſibi habeat, l. *Vbi adhuc*, ff. de jure dot. Sciendum verò uxorem quæ juridicè hanc obtinuit bonorum ſeparationem poſſe ſine mariti interventu obligari in illis quæ ad rerum ſuarum conſervationem & adminiſtrationem pertinent perinde ac ſi vidua eſſet; in hoc quippe ſui juris effecta eſt. Hoc tamen excepto quod vivente viro non poteſt alienare, ut judicavit Senatus Pariſienſis 21. Januarii an. 1597. in cauſa Sebaſtianæ Benedictæ. Hoc idem ſcribit Molinæus in conſuetud. Borboniorum, art. 28. quem allegat & ſequitur Mornacius ad l. 1. §. 2. ff. de divort. & repud. Ubicunque autem de alienando agitur, mariti conſenſum eſſe neceſſarium ſtatuit dicta lex *Vbi adhuc*, de jure dot. & eſt conſtans in foro regula, quamvis facta fuerit juridica bonorum ſeparatio; ad quod alterum producit Mornacius Senatuſconſultum Pariſienſe 24. Aprilis anni 1585. Denique Pomponius ſapienter ait l. 1. ff. ſolut. matrim. *Dotium cauſa ſemper & ubique præcipua eſt, ac publicè intereſt dotes mulieribus conſervari.* Providendum igitur ne à maritis dilapidentur.

VIII. Jure Romanorum magnum eſt dotis privilegium, adeout omnia viri bona jure tacitæ hypothecæ ad dotis reſtitutionem obligata ſint uxori, l. unica, §. *Et ut plenius*, C. de rei uxoriæ action. & §. *Fuerat*, Inſtit. de action. Præterea cæteris creditoribus etiam tempore anterioribus præferantur uxores, l. *Aſſiduis*, C. qui potior. in pign. habeant. l. *Vbi adhuc*, & l. *In rebus*, C. de jure dot. Juſtinianus etiam Novel. 97. de æqualit. dotis, §. *His conſequens*, uxoribus conceſſit jus tacitæ hypothecæ in bona mariti, eodem privilegio quo fruitur creditor cujus pecuniâ res empta fuit, aut qui ad navim fabricandam aut domum ædificandam credidit pecuniam ſuam.

IX. Veruntamen Juſtiniani mens non videtur hæc fuiſſe ut præferatur mulier creditoribus anterioribus, niſi ſolis illis qui hypothecam nullam habent, aut habent duntaxat tacitam. Quid enim iniquius foret quàm ſi aliquod jus hypothecæ nobis expreſsâ conventione anteriùs acquiſitum poſſet nobis invitis aut inſciis præripi quocunque privilegio poſterioris creditoris? Et ex Scævolæ reſponſo conſtat etiam privatum habentem expreſſam hypothecam ipſi Fiſco & Cæſari poſtea contrahenti oportere præferri, l. fin. §. fin. ff. qui potior. in pign. habeant. Et quidem communis & potior eſt Interpretum Juris Romani ſententia, præferri utique in cauſa dotis mulierem creditoribus anterioribus, ex Juſtiniani conſtitutione, non tamen expreſſam habentibus hypothecam. Ita Accurſius, Joannes Faber, Bartolus, Baldus, Salicetus in l. *Aſſiduis*, C. qui potior. in pign. hab. & in §. *Fuerat*, Inſtit. de action. Jus iſtud Romanum prælationis do-

tis ſuper hypothecariis reliquis creditoribus anterioribus ſervatur in provinciis Gallicanis quæ jure ſcripto reguntur, qualis eſt Provincia Toloſana: cùm tamen in aliis Gallicanis provinciis quæ jure conſuetudinario utuntur jura dotium non præferantur aliis anteriorem habentibus hypothecam. Hoc ita obſervat Papo lib. 11. tit. 3. num. 11. & Oliva lib. 3. judiciorum Toloſanorum, cap. 25. Attamen in provincia Aquenſi quanvis ſit in aliis obſervatrix juris Romani, dos non præfertur hypothecis anteriorum creditorum, niſi circa bona à marito poſt matrimonium acquiſita; quemadmodum nec Fiſcus, juxta l. *Si qui*, ff. de jure fiſci. Nam uxor & Fiſcus pari gradu ambulant, l. 2. C. de privileg. fiſci. Ita docet Claperius Aquenſis p. 2. cauſa 84. q. 1. num. 2. & 3.

X. Iſte igitur ſervatur ordo in diſtractione bonorum debitoris, ut habentes hypothecas cæteris chirographariis creditoribus præferantur in ſolidum, ſive hypothecæ ſint generales, ſive ſpeciales, juxta l. *Pro debito*, C. de bonis authorit. jud. poſſid. Inter creditores hypothecarios præferuntur etiam anterioribus illi qui habent privilegiatas hypothecas, qualis eſt creditor qui affectatum ſibi pignus penes ſe habet: & ex Salviano interdicto dominus fundi qui res à colono in prædium illatas tacitæ jure hypothecæ ſibi præ aliis quibuſcunque creditoribus aſſerit, l. 1. & tot. tit. ff. de Salviano interdict. Itemque alii creditores de quibus agitur in tit. Cod. & Digeſt. qui potior. in pign. hab. Si debitoris bona omnibus hypothecariis creditoribus non ſufficiunt, anteriores quidem recipiunt in ſolidum, & excluduntur poſteriores. Similiter ſi omnibus hypothecam habentibus ſufficiunt, ut tamen chirographariis nihil ſuperſit, iſti omnes omni ſuo jure fruſtrantur. Si verò poſtquam de integro ſingulis tam generalem quàm ſpecialem habentibus hypothecam ſatisfactum fuerit, ſuperſint aliqua bona, quæ tamen omnibus perſonalibus creditoribus minimè ſufficiant, nullus habetur reſpectus anteriorum aut poſteriorum hujuſmodi creditorum; ſed quæ ſuperſunt bona in tributum veniunt, hoc eſt ita diſtribuuntur ut nemo ex illis de integro excludatur, neque de integro ſeu in ſolidum recipiat, ſed ſingulis aliquid diſtribuatur ad proportionem tum quantitatis rei debitæ, tum quantitatis bonorum quæ diſtrahuntur, juxta d. l. *Pro debito*, C. de bon. authorit. jud. poſſid. & l. *Si fundum*, C. qui potior. in pign. hab. Actionem illam inter chirographarios & tantùm perſonales creditores tributoriam Pragmatici vocant *Deſconfiture*, ou *Contribution au ſol la livre*.

XI. Quæſitum eſt utrum venditori aſſerenda ſit tacita & privilegiata hypotheca ſuper re vendita pro ejuſdem pretio? Jus commune hanc ei denegat hypothecam, ſolamque concedit ei perſonalem actionem adversùs emptorem, l. *Incivile* 13. C. de rei vendicat. & l. *Qui ea lege* 3. C. de pactis int. empr. & vend. Cæterùm in toto Galliæ Regno jus oppoſitum viget, adeout etiam in provinciis Jure Romano utentibus venditori tacita

tacita indulgeatur hypotheca pro pretio ſuper re vendita : cujus favore præfertur anterioribus etiam hypothecariis creditoribus , dummodo res vendita penes emptorem ejuſve hæredem permaneat, neque diſtracta ſit. Et ſanè hac in parte major effulget ſpecies æquitatis. Sic ex provincia ſcripti juris Oliva Toloſas lib. 4. cap. 10. Ex provinciis verò juris conſuetudinarii Loverus lit. *P.* cap. 19. & Brodæus ejus Scoliaſtes , & Mornacius ad l. ***Procuratoris***, §. ***Planè***, ff. de tributor. action.

CAPUT XXVIII.

Selecta quædam & præcipua jura donationum.

L MULTÆ reſtituendi obligationes dimanant ex jure donationum. Itaque viſum eſt ad cæteros reſtitutionum fontes hunc poſtremum tractatum adjungere. Quanvis ex ſui natura donatio ſit contractus irrevocabilis ſi fiat inter vivos , l. *Ariſto*, ff. de donation. ſunt tamen quatuor præcipuæ cauſæ ob quas permittunt leges illam revocari. Prima eſt ingratitudo donatarii , l. final. C. de revoc. donat. Nec ſolùm ob quinque ingratitudinis cauſas ea lege expreſſas, ſed etiam ut docet Gloſſa ibid. v. *Voluerit*, ob alias ſimiles aut graviores cauſas : nam & filius exhæredari à patre legitimè poteſt ex aliis ingratitudinis cauſis quàm à Jure expreſſis, ut probat Julius Clarus lib. 3. ſententiarum , §. *Teſtamentum* , quæſt. 41. v. *Sed quæro.* Secunda revocandæ donationis cauſa eſt ſupervenientia liberorum , ne paterna quæ præceſſit liberalitas vergat in horum detrimentum , l. *Si unquam* , & ibi Gloſ. C. de revocand. donat. Tertia cauſa eſt ſi ſit inofficioſa donatio, de qua toto tit. de inofficioſ. donat. Quâ in re ita diſtinguendum , ut ſi donatio ſit inofficioſa re tantùm, revocanda ſit uſque ad legitimam neceſſariis hæredibus, ſive jam natis, ſive ſupernaſcentibus debitam, l. 1. 2. & 3. C. eod. Sed ſi inofficioſa ſit re ſimul & conſilio , revocari in totum debet, juxta Bartolum & alios communiter Doctores quos profert & ſequitur Clarus §. *Donatio.* Atque hoc jus viget in Gallia , ut tradunt Molinæus tract. de inoffic. donation. & dotib. n. 59. & Papo lib. 11. placitorum, tit. 1. num. 6. Vide ad hoc l. *Titia Seio* , §. *Imperator* , juncta Gloſſa , ff. de legat. 2. Dicitur inofficioſa donatio re ſimul & conſilio quam facit ex propoſito pater in filiorum damnum. At ubi abfuerit prava illa voluntas liberis nocendi , erit inofficioſa re tantùm. Eadem reductio uſque ad legitimam

timam pari ratione locum habet in præfata cauſa ſupervenientiæ liberorum. In cunctis tamen his cauſis nulla modicarum donationum habetur ratio, neque fit illa revocatio. Quarta demùm revocandi cauſa eſt ſi quid donatum ſit ob cauſam, minimè ſequuta cauſa. Revocatur enim ipſo jure, & donatori competit rei vindicatio, l. 1. Cod. de donation. ob cauſ.

II. At verò donatio causâ mortis poteſt à donatore quandocunque voluerit revocari, l. *Mortis cauſa* 4. ff. de donat. cauſ. mort. Nec tantùm per expreſſam donatoris voluntatem revocatur, verùm etiam per tacitam ſignificationem; ut ſi quis rem à ſe mortis causâ donatam transferat in alium, l. *Illud*, ff. de donat. cauſ. mort.

III. Quod ſpectat ad donationem inter conjuges viventes factam, hæc invalida communi jure cenſetur, c. fin. de donat. int. vir. & uxor. & l. 1. ff. eod. *Ne* (ait lex) *conjuges mutuo amore ſe ſpolient*: quæ cauſa honeſta eſt. Verùm contraria plerunque urget cauſa evitandæ coactionis & malæ tractationis, quam facilè ſuadere poſſet alterius conjugum veſana cupiditas, aut ſaltem cauſa frequentis & odioſæ importunitatis. Idcirco non ſolùm expreſſa, ſed etiam tacita revocatione donatio conjugum facilè diſſolvitur. Verùm ſi conjunx donator nullatenus revocet, adveniente demùm ejus morte, & altero conjugum ſuperſtite validitatem ſortitur, l. 1. & 3. & l. *Donationes*, C. de donat. int. vir. & ux. & d. c. fin. eod. Nec ſolùm talis donatio viventibus conjugibus invalida eſt ſi fiat poſt matrimonium ratum, verùm etiam facta ante matrimonium, ſed dilato ejus effectu poſtquam matrimonium ratum contractumque fuerit, l. *Quod ſponſa*, C. de donat. ant. nupt. Nam idem eſt facere tempore prohibito & inhabili, & differre obligandi vim ad tempus prohibitum & inhabile, l. *In tempus*, ff. de hæredib. inſtit.

IV. Secus tamen ſtatuendum in aliis à donatione contractibus, ut ſunt venditio, locatio, permutatio, &c. Tum quia ſola inter conjuges donatio prohibetur: tum quia venditio inter eos expreſsè confirmatur, l. *Si ſponſus*, ff. de donat. int. vir. & ux. Excipitur tamen illa venditio quæ fieret animo donandi vel condonandi pretium aut notabilem pretii partem, d. l. *Si ſponſus*, §. in venditione.

V. Donationes inter conjuges adeò morte donantis confirmantur ut ad tempus retrotrahantur quo factæ fuerunt, perinde ac ſi tunc valuiſſent: & conſequenter fructus omnes poſt donationem percepti pertinent ad donatarium conjugem ſuperſtitem. Ita tradit Gloſſa in l. *Talis ſcriptura*, §. *Univerſa*, ff. de legat. 1. Covarruvias de teſtamentis, rubricæ p. 3. n. 3. Julius Clarus §. *Donatio*, qu. 9. in fin. atteſtans hanc eſſe communem Doctorum ſententiam.

VI. Valet quidem facta à patre donatio filio emancipato; ſed non valet facta filio quem ſub ſua poteſtate habet, l. 2. C. de inoffic. donat. &

& l. *Donationes quas* , C. de donat. int. vir. & uxor. Valet tamen donatio patris facta liberis quos in poteſtate habet duobus caſibus , ſcilicet causâ dotis pro filia, & causâ donandi filio propter nuptias , l. *Pomponius Philadelphus* , ff. famil. erciſcund. Baldus in l. *Pactum* , C. de collation. Ad donationem propter nuptias reducitur titulus patrimonii conſtitutus à patre filio Clerico ut poſſit ad ſacros Ordines promoveri, per quos Clericus contrahit cum Eccleſia ſpirituale & inſolubile connubium. Aliis verò caſibus donatio patris facta filio non emancipato revocabilis eſt , nec niſi patris morte firmatur , l. 2. cum ibi notatis , C. ſi quis alter. vel ſibi, & l. *Donationes quas*, C. de donat. int. vir. & ux. ſicut paulò antè dixi de confirmatione donationis per conjugem factæ in favorem conjugis ſuperſtitis. Atque his juribus in Gallia quoque utimur. Papo lib. 11. tit. 1. num. 1.

VII. Donatio traditione perficitur. Ex quo enim aliquis verbo aut ſcripto ſuam donandi voluntatem expreſſit , ſibi neceſſitatem impoſuit tradendi quod donavit , & ad tradendum compelli poteſt, §. *Perficiuntur*, Inſtit. de donation. & l. *Si quis argentum* , §. fin. C. eod. tit. Veruntamen ſi donator ſibi uſumfructum retinuit , poteſt quidem rem ad poſſeſſionem & uſumfructum retinere , ſed Iuris fictione intelligitur tradidiſſe , licèt non tradiderit , l. *Quiſquis* , Cod. de donation. & d. l. *Si quis argentum*, §. *Sed ſi*.

CAPUT XXIX.

De Regulis Iuris.

AD omnium diſciplinarum peritiam mirificè conducunt Regulæ generales quæ ſingulis rebus ſub eodem genere contentis quæque rationum paritate nituntur ſunt à ſtudioſis accommodandæ. Hinc factum eſt ut Medicorum Princeps Hippocrates ſuos ediderit aphoriſmos qui diſcipulis ſuis eſſent pro regulis Artis medicæ & præceptis univerſalibus à quibus dirigerentur. Similiter Juriſprudentia tum Canonica tum Civilis ſuas utraque profert Juris regulas occurrentium cauſarum judiciis accommodandas. Hoc argumento Philoſophi præceptiones quaſdam pro inconcuſſis principiis exhibent nomine Axiomatum quibus contradicere ſit nefas , ex quibus ut fontibus ſuarum concluſionum rivulos derivant. Hujuſcemodi pariter ſunt ad morum inſtitu-

tionem veterum Hebræorum proverbia & parabolæ, quales nobis ſuppeditant tum Salomonis, tum Jeſu Siracidæ libri ſacri. Cavendum nihilominus multorum ſive Juris, ſive medicæ Artis candidatorum vitium, qui vel nullatenus vel pauliſper expenſis rerum judicandarum momentis & circumſtantiis, ſive corporum ſingularium quæ curanda ſuſcepere particularibus complexionibus & viribus, indiſcriminatim ſuas illas univerſales regulas contra earumdem finem atque authoris à quo prodierunt mentem perinde ac unum aliquod ephippium ad omnem equitationem atque vecturam, & unum cothurnum ad omnem pedem violenter ſimul & ineptè accommodant, ut in corporibus curandis morbos adaugeant, & in cauſis dijudicandis quamlongiſſimè à Jure aberrent. Huc tendit Ulpiani monitum iſtud: ***Omnis definitio in jure periculoſa eſt; parum eſt enim ut non ſubverti poſſit***, l. ***Omnis definitio***, ff. de regul. jur. Et Sapiens Hebræus Eccli 20. egregiè dicit: ***Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim illam dicit in tempore ſuo.*** Idcirco adhibenda ſemper prudens diſcretio & circumſpectio, ne regulæ extra proprios fines detorqueantur. Selegi verò in hac Operis calce ex univerſo utriuſque Juris corpore, nonnunquam etiam ex libris ſacris regulas Juris diverſas, quarum notitiam præ compluribus aliis quas prudens omiſi, maximè conducere ad Juriſprudentiam Canonicam viſum eſt mihi. Atque his ipſis aliquas paſſim obſervationes præcipuæ utilitatis adjunxi.

I. Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri, c. 1. de reg. jur. in 6. & c. ***Si quis deinceps***, 16. qu. 7. Porrò inſtitutio canonica hîc requiſita pertinet ad Epiſcopum, c. ***Nullus omnino***, 16. qu. 7. Si quis opponat regulam Cancellariæ excludentem omnem litem adversùs pacificum triennalem Beneficii poſſeſſorem, reſpondemus cum gloſſa hujus c. ***Beneficium***, & cum Felino in c. ***Licèt***, de ſimon. & cum Gomeſio in regul. de trien. poſſeſſ. quæſ. 42. regulam quidem de triennali poſſeſſore excludere privatum quemlibet prætendentem jus ad Beneficium pro quo lis mota eſt, adeout hac triennii exceptione actor ſubmoveatur: ſed poſſe nihilominus Epiſcopum ex officio compellere triennalem pacificum ad oſtendendum ſe titulo niti canonicæ proviſionis. Utrum autem bona fide proviſus cum titulo colorato poſſit licitè ſic poſſeſſum retinere Beneficium, diſputatur inter Canoniſtas, quorum aliqui volunt iſtam de triennio regulam æquivalere ex Legiſlatoris Pontificis intentione titulo canonico; alii negant. Videri poteſt loco cit. Gomeſius qui talem Romanæ Rotæ ſtylum eſſe perhibet, ut ſtabiliatur pacificus triennalis poſſeſſor, dum nitatur titulo colorato cui juncta ſit bona fides, idque totum conſtituat canonicum titulum.

II. Actor ſequi debet forum rei, c. ***Si Clericus***, de foro compet. & l. 2. & l. ***In criminali***, C. de juriſd. omn. jud.

III. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, cap. ***Poſſeſſor***,

ſor, de reg. jur. in 6. & cap. fin. de præſcription.

I V. Is qui in jus ſuccedit alterius, eo jure quo ille uti debet, c. *Is qui*, de reg. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, ff. eod.

V. Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum, c. *Semel*, de reg. jur. in 6.

V I. Peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum, c. *Peccatum*, de reg. jur. in 6.

V I I. Minus eſt habere actionem quàm rem, l. *Minus*, ff. de reg. jur.

V I I I. Nihil eſt tam contrarium conſenſui quàm error qui imperitiam detegit, l. *Si per errorem*, ff. de juriſd. omn. jud. Hoc tamen tenendum de conſenſu quo ratum contrahitur matrimonium, non infringi niſi errore perſonæ aut conditionis, ut ſi pro libero ſupponatur ſervus, aut pro Titio Sejus: ſed nullatenus errore morum, vel qualitatis, vel fortunarum, ut habetur 29. qu. 1. per totam.

I X. Leges inſtituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus utentium comprobantur, c. *In iſtis*, §. *Leges*, diſt. 4.

X. Tempus à jure præſcriptum non currit adverſus impeditum, cap. *Inter quatuor*, de cler. non reſid. & c. *Commiſſa*, de elect. in 6.

X I. Nemo plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habet, cap. *Nemo poteſt*, de reg. jur. in 6. & l. *Nemo plus iuris*, ff. eod.

X I I. Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur, cap. *Contractus*, de reg. jur. in 6. & l. *Contractus*, ff. eod.

X I I I. Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur per eaſdem diſſolvitur, c. 1. de reg. jur. & l. *Nihil tam naturale*, ff. eod.

X I V. Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit, c. *Quanvis*, de reg. jur. ex S. Gregorii Magni regiſtro.

X V. Facientis culpam procul dubio habet qui quod poteſt corrigere negligit emendare. Scriptum quippe eſt (Rom. 1.) non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, participes judicantur: (& aliquanto pòſt) & nihil prodeſt non puniri proprio qui puniendus eſt alieno peccato, c. *Facientis culpam*, diſt. 86.

X V I. Quatuor modis pervertitur humanum judicium, timore, cupiditate, odio, & amore, c. *Quatuor modis*, 11. qu. 3. ex ſancto Iſidoro.

X V I I. Temporale annexum rei ſpirituali non poteſt vendi quin vendatur ſimul per ſimoniam ipſum ſpirituale, ut contingit in beneficio, c. *Si quis obiecerit*, 11. q. 3. At verò res temporalis cui annexa eſt acceſſoriè ſeu per accidens res ſpiritualis, vendi poteſt, dum non æſtimetur neque augeat pretium res ipſa ſpiritualis, ut contingit in calicibus vel lapidibus conſecratis, aut in prædio ſub jurepatronatus.

X V I I I. Cauſa ſemel affectata apud ſuperius Tribunal non poteſt eo inconſulto deinceps devolui ad inferius Tribunal, cap. *Propoſuiſti*, de for. compet. & l. *Si quis poſtea*, ff. de judic. & l. penult. ff. de juriſd. omn. jud.

XIX. Forum ſortitur quis ratione delicti, aut ratione contractus, aut ratione domicilii, aut ratione rei de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, c. fin. de for. compet.

XX. Res inter alios acta aliis nocere non poteſt, c. *Quanvis*, de ſent. & re jud. & l. *Sæpe*, in princ. ff. de re judic. huc pertinet lex *Id quod noſtrum eſt*, ff. de reg. jur. Id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.

XXI. Vocem in Capitulo tam ſeculari quàm regulari nemo habere permittitur niſi ſaltem in Ordine Subdiaconatus conſtitutus. Concil. Trident. ſeſ. 22. c. 4. de ref. & Clem. *Ut ii qui*, de æt. & qual. & ord. præfic.

XXII. Res aliena aut alteri obligata tranſit cum ſuo onere, ad quemcunque novum etiam bonæ fidei poſſeſſorem transferatur, cap. *Si quis Laïcus*, 16. qu. 1. & cap. *Ex literis*, de pignor. His conſonant leges civiles, l. *Si debitor*, Cod. de diſtract. pignor. & l. 2. Cod. quib. mod. pign. tac. contr. & l. *Alienatio*, ff. de contrah. empr. & l. *Inter debitorem*, ff. de pact. & l. *Si convenerit*, ff. de pignor. act. Hac ratione is qui bona fide rem furto ablatam ab illo emit quem credebat rei dominum, tenetur vero domino reſtituere ſimulatque ipſi certò innotuerit, tametſi jacturam incurrat ſoluti à ſe pretii. Quæ utique obligatio ſubſiſtit circa rē ipſam adhuc exiſtentem. At verò circa rem deperditam aut circa perceptos dudum ex re fructus, ſtante bona fide, ſecus judicandum. In his enim valet iſtud alterum Juris axioma: *Bona fidei poſſeſſor in id tantùm tenetur in quo ditior factus ſit*, l. *Item veniunt*, §. *Eos autem*, ff. de perit. hæred. ubi Gloſ. in v. *Facti eſſent*, dicit hanc eſſe optimam regulam quâ nulla in Jure ſit verior. Cæterùm qui malâ fide rem alienam invaſit, non ſolùm rem ipſam reſtituere tenetur, ſed præterea fructus, non modò quos perceperit, ſed etiam non perceptos; ſi modò legitimus rei dominus, ſi ei licuiſſet, fuerat percepturus: hæc enim ſpectant ad integram damni injuriâ illati reparationem, c. *Gravis*, de reſtit. ſpoliat.

XXIII. Appellatur ad Epiſcopum à ſententia Capituli cui ipſe Epiſcopus interfuit tanquam Canonicus; ſed non ſi interfuit ibi tanquam Epiſcopus, c. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præb. & c. *A collatione*, de appellat. in 6.

XXIV. Cùm ſunt Partium jura obſcura reo favendum eſt potiùs quàm actori, c. *Cùm ſunt partium*, de reg. jur. in 6.

XXV. Actore non probante reus abſolvitur, c. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſ. & l. *Qui accuſare*, C. de edend. & l. *Actor*, C. de probat.

XXVI. Epiſcopus proprius triplex eſſe poteſt, originis, domicilii, & Beneficii, c. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6.

XXVII. Pretium ſimoniacum triplex recenſetur, munus à manu, munus à lingua, munus ab obſequio, c. *Sunt nonnulli*, 1. q. 1.

XXVIII. Fundans novum Beneficium hac lege ut ſibi conferatur, ſimoniam committit, c. *Tua nos*, de ſimon.

XXIX. Electio

XXIX. Electio eſt ſimoniaca & proinde invalida, ſi propter eam aliquid à quocunque datum ſit, etiam electo hoc ignorante, c. *Nobis*, de ſimon.

XXX. Cùm quis aſtringitur aliquid facere cum alterius conſilio, neceſſe habet conſilium requirere, non tamen tenetur conſilium ſequi, c. *Cùm olim*, de arbitr. Similes aliæ ſunt paucæ in Jure deciſiones. Nam Regularis ad ſtrictiorem aſpirans Religionem poteſt eam ingredi, dummodo licentiam diſcedendi petierit à ſuo Superiore, licèt eam ille recuſaverit, c. *Licèt*, de regular. Præterea Epiſcopus quem impiorum protervia impedit in ſua diœceſi reſidere, nec permittit ibi ullam jurisdictionem ſive per ſe, ſive per alium exercere, poteſt ad convicinum Epiſcopum refugere à quo debet veniam poſtulare exercendi in ejus diœceſi contentioſam juriſdictionem: quam veniam ſi petierit, nec tamen obtinuerit, poterit nihilominus non ſolùm juridicè citare, & deinceps procedere contra ſuos illos oppreſſores, verùm etiam reliquorum ſibi ſubditorum cauſas contradictoriis judiciis dirimere, Clem. 1. de foro compet. Quæ tamen venia non eſt neceſſariò petenda ad exercendos juriſdictionis voluntariæ actus in aliena diœceſi.

XXXI. Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur, cap. *Nullus ex conſilio*, de reg. jur. in 6. & l. *Concilii non fraudulenti*, ff. eod.

XXXII. Sunt multa quæ de judicio Dei homines ignorant, quia fortaſſis quæ vos laudatis ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis ille laudabit, c. *Sacerdotibus*, in fin. 11. qu. 1. ex S. Gregor. Papa.

XXXIII. Habenti juſpatronatus laicum quatuor menſes, Eccleſiaſticum autem ſex menſes conceduntur ad præſentandum, c. unic. de jurepatron. in 6.

XXXIV. Matrimonium per vim contractum ſpontanea cohabitatione convaleſcit; quæ talis judicatur in uxore quæ pluſquam anno ſiluerit, c. *Ad id*, de ſponſal.

XXXV. Unum corpus conſtituitur ex Epiſcopo & Capitulo Cathedrali, ut Epiſcopus habeatur caput, & Capitulum reliquorum membrorum loco ſit, c. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine.

XXXVI. Delegata juriſdictio exſpirat morte delegantis, ſicut mandatum quodlibet morte mandantis. Excipe tamen ſi necdum mortuo delegante lis conteſtata fuerat, c. *Relatum*, 19. de offic. deleg.

XXXVII. De alicujus delicto non eſt facienda inquiſitio, niſi præceſſerit infamia, non quidem apud malevolas aut maledicas perſonas, ſed apud providas & honeſtas, c. *Qualiter*, il 2. de accuſation.

XXXVIII. Tranſactio de compenſandis litis expenſis cum litigioſo Beneficio ſimoniaca reputatur, c. *Cùm pridem*, de pactis.

XXXIX. Injuſtum eſt alterius libertatem ex noſtra opinione ſeu conſcientia particulari damnare; ut quid enim mea libertas judicatur ab aliena conſcientia? 1. Cor. 10. 29.

XL. Digni ſunt morte non ſolùm qui mala faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Rom. 1. v. 32.

XLI. Non ſunt facienda mala ut eveniant bona. Rom. 3. v.8. Neque enim ſat eſt bonum intendere finem, niſi mediis pariter honeſtis utare, dicente Deo Deut. 16. v. 20. *Juſtè quod juſtum eſt perſequeris.*

XLII. Omnis agens contra propriam conſcientiam quantumvis erroneam peccat. Qui autem diſcernit, ſi manducaverit damnatus eſt,quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide,peccatum eſt.Rom. 14. v. 23.

XLIII. Ab Apoſtolici delegati proceſſu vel judicio non appellatur niſi ad Papam vel Legatum, c. *Super quæſtionum*, §. *Porrò*, de offic. deleg. & c. *Si delegatus*, c. *Si is cui*, c. *Si à delegato*, eod. tit. in 6. Quæ vera ſunt de delegatione particulari. At verò ſi delegatio Apoſtolica communis ſit alicui ordini, ut ſunt tituli Legatorum Apoſtolicorum omnibus Epiſcopis communes, ea non intervertit communem appellationum ordinem, & devolvitur ad Metropolitanum quæ interjicitur appellatio.

XLIV. Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari, c. *Quod omnes*, de reg. jur. in 6. Vulgò dicitur Univerſitas approbare aut decernere quod major pars approbaverit aut decreverit.Cæterùm quia Jura ſtatuunt nonnunquam ut ſinguli quique approbent, quandoque verò ut ſingulis vocatis id prævaleat quod majori aut meliori parti viſum fuerit, non inconcinnè à Doctoribus ſic diſtinguitur. Alia eſſe quæ à pluribus ut univerſis approbanda ſunt, atque in his conſenſum majoris partis ſufficere, ut contingit toto tit. de his quæ fiunt à majori parte Capituli: itemque in deliberationibus Civitatum aut Collegiorum, & in cauſarum judiciis, in quibus calculi & ſuffragia dinumerari ſolent. Alia verò eſſe quæ ab omnibus ut ſingulis approbanda ſint, adeout unius oppoſitione reliquorum deliberatio nullius ſit vigoris, ut in alienatione prædiorum Eccleſiæ quæ impediri poteſt per unicum de toto Capitulo Clericum, c. *Si quis*, §. fin. de reb. Eccl. alien.& c. *Non liceat Papæ*, ibi: *Liceat quibuſlibet etiam Eccleſiaſticis perſonis contradicere*. 12.qu. 2.& c. *Sine exceptione*, ibid. Hîc ergo valet illa juris regula: *In re communi potior eſt conditio prohibentis.* At ubi commodum Eccleſiæ notoriè promovetur, non habetur ratio privati alicujus contradicentis, utpote non ex ratione, ſed ex manifeſta pervicacia; & ſufficit ad ejuſmodi alienationem Epiſcopi cum majore Capituli parte conſenſus, c. *Vt ſuper*, §. fin. de reb. Eccl. alien. In Jure Civili decernitur licere mortuum inferre in commune ſepulcrum, aliis etiam quorum eſt ſepulcrum invitis. Inſtit. de rerum diviſ. §. *Religioſum*,& l. *Cum in diverſis*, ff. de relig. & ſumpt. fun. Contra quàm ſcriptum eſt in c. *In re communi*, de reg. jur. in 6. In re communi potiorem eſſe cauſam prohibentis.

XLV. Demùm ut Opus iſtud gemmeâ fabulâ concludatur, ſummam regulam tradit Apoſtolus: *Vt ſimus omnes in Chriſto Jeſu nova creatura.* Gal. 6. v. 15. ſtatimque ſubjungit v. 16. *Et quicunque* HANC REGU-

LAM ſequuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia, & ſuper Iſraël Dei. Idemque Apoſtolus ſic prædicat 2. Cor. 15. v. 17. *Si qua ergo in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova.* Quem locum Theodoretus conſuetâ peritiâ ſimul & brevitate ſic exponit : *Oportet eos qui Chriſto crediderunt tanquam in nova aliqua creatione vitam inſtituere ; per ſanctiſſimum enim Baptiſmum renovati, peccati ſenium exuimus.*

ADDITAMENTA

Ad præcedentes libros ſuis quæque locis legenda, & reponenda.

AD *cap.* 10. *libri* 1. *art.* 1. *in fin.*] Paulò poſt annum Chriſti quadrageſimum quinquageſimum, Concilium Arelatenſe tertium ſub Ravennio Præſide, ſubortum inter Theodorum Epiſcopum & Fauſtum Abbatem Lerinenſem diſſidium his conditionibus compoſuit : Ut Monachi Clerici à nullo niſi à Theodoro Epiſcopo, vel ejus ſucceſſore, vel cui Theodorus vel ejus ſucceſſor injunxerit ordinentur : Ut chriſma non niſi ab eodem Epiſcopo ſperetur: Ut neophyti non niſi ab eodem confirmentur : Ut peregrini Clerici abſque ipſius præcepto in Communionem vel ad miniſterium non admittantur : Laïca verò omnis multitudo Monaſterii ad ſolam & liberam Abbatis proprii quem ſibi elegerit diſpoſitionem pertineat ; Regulâ quæ à Fundatore ipſius Monaſterii dudum conſtituta eſt, in omnibus cuſtoditâ. Quod autem ad Abbatiſſam & Moniales attinet, Sanctus Gregorius Magnus intendens privilegium ut ipſe ait indulgere Sanctimonialium Monaſterio Maſſilienſi, quod dicit in honorem Sancti Caſſiani conſecratum, lib. 6. epiſt. 12. ad Reſpectam Abbatiſſam, ſtatuit ut ſtatim poſt obitum Abbatiſſæ nova eligatur à Monialibus Abbatiſſa quæ mox, ſi Epiſcopus dignam judicet, ordinanda erit ab Epiſcopo : qui tamen jus non habebit diſponendi de Monaſterio, ſed ipſa Abbatiſſa. Neque habebit jus celebrandi ſolenniter Miſſam apud Moniales, niſi die Natalis vel Dedicationis Monaſterii. Cæteris verò diebus Miſſarum officia per Presbyterum qui fuerit ab Epiſcopo deputatus peragantur. Ipſe verò Epiſcopus ſolicitudinem geret circa vitam & mores, tum Abbatiſſæ, tum Monialium : earumque culpas pœnis canonicis coërcebit. Hactenus ſanctiſſ. Papa. At verò cur non niſi ſemel in anno, die ſcilicet anniverſario Dedicationis Monaſterii permitteretur

Epiſcopo

Epiſcopo Miſſæ ſolennis apud Moniales celebratio, cauſa eſſe videtur, quia Monialium ſeceſſui, ſilentio & quieti plurimùm incommodabat acceſſus ille tum Clericorum ſolenni Miſſæ miniſtrantium, tum etiam famulorum qui erant in Epiſcopi comitatu. Illis quippe temporibus Capellæ Monialium in quibus iſtæ ſacrum audiebant erant intra Monaſteriorum penetralia, nec ad Capellam erat aditus niſi Monaſtriis, & Sacerdoti cum Clerico ſubminiſtrante, cæteris excluſis, ut conſtat ex Concilio Turonenſi tertio, can. 29. & ex Cabilonenſi ſecundo, can. 16. & ex Arelatenſi ſexto can. 7. & demùm ex Aquiſgranenſi ſub regno Lugdovici Pii, parte 2. can. 27.

Ad lib. 2. *cap.* 16. *art.* 1. *lin.* 7. poſt verba *Conſenſus præſtiti computandos*, *adde :*] Quam deſignationem huic regulæ addi ſtatuerunt Pius IV. & Pius V. & Gregorius XIII. ut referunt Flaminius lib. 11. de reſignationibus, quæſ. 2. n. 12. Azorius p. 2. lib. 7. cap. 24. quæſ. 4. aliique.

Ad lib. 3. *cap.* 3. *in fine articuli* 5. *adde* :] Niſi (ut Papa decernit Eugenius IV. in decreto unionis) ex rationabili & urgente admodum cauſa.

Ad ejuſdem libri cap. 10. *adde ſequentem articulum in fine capitis.*

XVII. Sciſcitabitur aliquis an poſſit ſecundus Confeſſarius injunctam à priore Confeſſario ſatisfactionem commutare vel imminuere ex juſta, & rationabili cauſa? Affirmativè reſpondet S. Raimundus lib. 1. ſuæ Summæ, tit. de pœnitentiis & remiſſionibus, §. 66. hiſce verbis: *Item ad illud quod quartò quærebatur, ſcilicet utrum Sacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum vel alterius ſatisfactionis, ad petitiones ipſorum pœnitentium? Credo breviter quod ſic, dum tamen diſcretè, & propter cauſam, & circa ſubditos ſuos; aliàs non. diſt.* 81. *c. Presbyter. Non tamen hoc extendo ad vota in quibus ſtrictiùs proceditur.* Ita vir ſanctus. Quo loco Petrus de Friburgo antiquus Summæ S. Raimundi Commentator ſic ſcribit: *Si pœnitentia iniuncta fuerit occulta, poterit ſecundus Confeſſor commutare & relaxare.*

Ad lib. 4. *cap.* 4. *in fine articuli* 12. *adde* :] His teſtimoniis accedat ſancti Raimundi judicium lib. 1. Summæ, tit. de mendacio, circa fin. Si, inquit, eum qui quæratur ad necem domi occultaverim, nec ad redimendam ejus vitam aliud ſuppetat remedium quàm interrogantibus qui volunt interficere, reſpondere *Non eſt hîc*, reſpondeam aliquod verbum æquivocum, utputà non eſt hîc, putà in menſa; vel ſimile aliquod.

INDEX
RERVM OMNIVM NOTABILIVM,

Quæ in hac Theoria & Praxi Iuris Canonici pertractantur.

Prior nota arithmetica paginam literâ p, *deſignat; poſterior verò vbi adeſt, numerum articulorum ſingulorum Capitum denotat.*

A

Abbas & Abbatiſſa.

ABbatiſſarum electionis forma à Tridentino Concilio præſcripta. pag. 206

Abbatiſſarum electionis libertas capitularis coarctata ad certum numerum, inualidam reddit electionem. p.206. & 207

Abbas Sacerdos & ſolenniter benedictus poteſt Tonſuram & minores Ordines ſibi ſubditis conferre. pag. 315

Abbatibus quibuſdam permittitur Tonſuram & minores Ordines conferre propriis ſubditis. p.315.4

Abbatiſſarum electio : vide *Electio.*

Abortus.

Abortum procurans fœtus animati, irregularis & homicida eſt; ſecus ſi procuretur abortus ante animationem. p.568.6

Abſens.

Abſens legitimè impeditus, intereſſe poteſt per procuratorem qui ſit de gremio Capituli. p.205

Abſens localiter validè à cenſuris abſolvitur. p.535.7

Vide *Cenſura.*

Abſolutio, & Abſolvere.

Abſolutio non eſt ei impendenda, in quo nulla præceſſerunt petitæ confeſſionis vel contritionis à Sacerdote

dote perſpecta, vel à circumſtantibus atteſtata ſigna. p.293.10
Abſolutio ſacramentalis Sacerdotis excommunicati tolerati, quamvis illicita, valida eſt; abſolutio verò Sacerdotis excommunicati vitandi nulla & irrita eſt. p.535.8
in Abſolutione majoris excommunicationis, ubi non intervenit damnum tertij, ſufficit promiſſio, aut juratoria cautio pœnitentis. p.536.10
Abſoluendi facultates, tam generales quàm ſpeciales, quantumvis in eis habeantur clauſulæ generales & derogatoriæ, quomodo limitatæ à Sacra Congregatione ex mandato Clementis VIII. ibid. 11
Abſolutionis ab excommunicatione ſpecies duæ. p.536.12
Abſolutio deneganda eſt ad reſtitutionem obligatis & incorrectis. p.574.1

Accreſcendi jus.

Accreſcendi jus inter Epiſcopum & Capitulum. p.209
Vide *Jus.*

Accuſator.

Accuſator in materia criminis capitalis quomodo poſſit ſe immunem ab irregularitate ſeruare. p.564.19

Actio, Actor, & Agere.

Actio ciuilis ex mutuo conſurgens vocatur condictio certi. p.594.3
Actio hypothecaria quo tempore præſcribatur, tam inter præſentes quàm abſentes. p.598.8
Actor debet ſuam probare intentionem, alioqui ab actione repellitur, & reus abſoluitur. p.396.10
Ad agendum alterius cauſam nomine procuratorio nemo admittitur, niſi ſit coniuncta perſona. ibid.11

Adoptio.

Adoptione ceſſante ceſſat impedimentum matrimonij ex ea exurgens. p.342.13
Ad adoptionem faciendam quæ de jure conditiones requirantur. ib.14

Ætas.

Ætas ad dignitates requiſita, & ad inferiora Beneficia. p. 147. 148. & 149
Ætatis defectus excludit à Beneficiis. p. 147

Affinitas.

Affinitas quid ſit, & quomodo, & inter quos contrahatur. p.354. 22. 23
Affinitatis arbor. ibid. 24
Affinitas orta ex copula licita dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè; ex illicita verò copula orta, uſque ad ſecundum. ibid. 25
de Affinitate ſuperueniente matrimonio contracto. ibid.
Affinitatis impedimentum in recta linea eſt ab ipſo jure naturæ. p.355.28

Alienatio.

Alienatio rerum Eccleſiæ prohibita. p.237. & 238
Alienantium pœnæ. p.238
Alienationis bonorum Eccleſiæ tres juſtæ cauſæ. ibid.
ut Alienatio bonorum Eccleſiæ valeat, quæ ſolennitates ſeruandæ ſint. p.238. & 239
Alienatio bonorum Eccleſiæ poteſt impediri per oppoſitionem unius de Capitulo. p.239

Alimentum.

Alimenta Jure Canonico filiis illegitimis & naturalibus debentur, licèt ſecus Jure Civili. p.576.11

Ambiguum.

Ambiguum.
In Ambiguis abſolutum debet abeſſe judicium. p. 432. 10
Ambiguitatum tres ſpecies. ibid.
Annata.
Annatæ poſſunt ex intentionum diverſitate eſſe licitæ, aut illicitæ. p. 473. 22
Annus.
Annus Jure Francico conceditur ad tenendum Beneficia incompatibilia, & deliberandum de retinendo, vel dimittendo; ſed jure communi ſtatim atque ſecundi incompatibilis ſumpta eſt poſſeſſio, vacat primum. p. 160. 161
Annalis poſſeſſor: vide *Regula de annali poſſeſſore.*
Apoſtolicæ literæ.
Apoſtolicæ literæ vel reſcripta: vide *Reſcripta.*
Appellatio.
Appellatio à ſententia quando & intra quod tempus interponi poſſit, & quantum tempus concedatur ad eam proſequendam etiam in Gallia. p. 433. 1. 2
Appellare poteſt etiam poſt juridicam exequutionem in integrum reſtitutus per literas Principis, & quanto tempore hoc beneficio gaudeat. ibid. 3. & p. 434
Appellatio unius ex pluribus ſuccumbentibus cæteris prodeſt, ſi victoria ſequatur. p. 434. 6
Appellatio gradatim facienda eſt: ubi de appellationis ordine in cauſis Eccleſiaſtici fori. p. 435. 8. & ſeq.
Appellatione non obſtante poteſt Judex à quo ulteriùs procedere, ſi non teneatur appellationi deferre. ibid. 9
Appellare ulteriùs non licet, ſi ſententia à qua primùm fuit appellatum duabus fuerit aliis ſententiis confirmata. p. 435. 11
Appellatio non admittitur à ſententia Officialis aut Vicarij Generalis ad Epiſcopum. ibid. & p. 436
Appellatio non admittitur à ſententia vel deliberatione Capituli ad Epiſcopum, ſi ei Epiſcopus interfuit tanquam Prælatus, ſecus verò ſi tanquam Canonicus adfuit. p. 436. 13
Appellatio regulariter duplicem vim habet. ibid. 14
Appellatio in quibuſdam caſibus ſententiam non ſuſpendit. ibid. 15. & p. 437. 16. & ſeqq. & p. 438. 22. & 23
Appellationes tanquam ab abuſu in Gallia, & quibus ex cauſis interjici poſſint. p. 439. 1
Appellatio à judiciis Prælatorum Eccleſiæ duplex, juxta Gallicanam Iuriſprudentiam. ibid. 2
Appellationes tanquam ab abuſu cœperunt ſub finem Regni Ludovici XI. & ineunte Regno Caroli VIII. p. 439. 3
Appellationes ab abuſu cautè debent à ſecularis fori Magiſtratibus admitti. p. 440. 4
Appellans tanquam ab abuſu, & malè fundatus, quomodo multandus: ubi circa hanc materiam variæ Regum Galliæ Conſtitutiones. p. 440. & 441
Archidiaconus.
Archidiaconi judicium immediatè devolvitur per appellationem ad Epiſcopum loci, vel ejus Generalem Vicarium. p. 58
Archidiaconorum jus & poteſtas. p. 62. & 63.

Archiepiſcopus.

Archiepiſcopus non poteſt abſolvere ſubditos ſuorum ſuffraganeorum à cenſuris latis ab Epiſcopis ſuffraganeis, niſi in caſibus duobus. p. 535. 9

Arrha.

Arrhæ ſponſalitiæ penes quem remanere debeant, non ſequuto matrimonio. p. 691. 3

Arrhæ ſponſalitiæ reſtituendæ ſunt ſequuto matrimonio. ibid.

Attritio.

Attritio ſupernaturalis an ſufficiat ad juſtificationem in Sacramento conſequendam. p. 275. & ſeq. 6. 7. 8

Attritionis diverſæ ſpecies. p. 277. 11

Ad attritionem Sacramento pœnitentiæ præviam neceſſarius eſt actus amoris Dei imperfectus, p. 278. 11.

Author.

de Authoribus recentioribus hujus ſæculi, qui de probabilitate ſcripſerunt. p. 304

B

Baptiſmus & Baptizatus.

Baptiſmus characterem in anima indelebilem imprimit, p. 244. 1.

Baptiſmi genus triplex, ibid. 2

Baptizatus an aliquis fuerit ſi dubitetur, hic eſt ſub conditione rebaptizandus. ibid. 3

Baptiſmus validus eſt, etſi ad amuſſim Grammatices ejus forma non pronuncietur, ſi tamen ſervetur juxta communem intelligentiam verborum ſenſus & ſignificatio. p. 244. & 245. 4

Baptiſmi effectus quinque. p. 245. 5

ad Baptiſmi gratiam ſuſcipiendam prærequiritur fides in adultis baptizandis. ibid. 6

ad Baptiſmum neceſſariæ diſpoſitioni opponitur fictio; quâ tamen ceſſante reſultant omnes hujus Sacramenti effectus. p. 245. 7

Baptiſmus in Donaſtitarum ſchiſmate collatus validus erat; non operabatur tamen ſalutem quo tempore conferebatur, ex D. Auguſtino. p. 245. & ſeq. 8

Baptiſmi indignè ſuſcepti gratia reviviſcit per ſubſequentem pœnitentiam. p. 246. 9

Baptiſmus collatus à quovis homine etiam non baptizato valet, ſi modò intentionem habuerit faciendi quod facit Eccleſia. ibid. 10

Baptiſmi ſolius iteratio irregularitatem inducit: ſecus verò iteratio Confirmationis, vel Ordinis. p. 569. 11

Beneficium, & Beneficiarius.

Beneficiorum uniones, diviſiones, reductiones, ſuppreſſiones, erectiones quas facere poſſunt Ordinarij, p. 33. & 34

Beneficiorum tranſlationes. p. 34. 53. & 237

Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit, p. 113. & 114

Beneficium non cenſetur, niſi erectum in titulum ab Epiſcopo. p. 114

Beneficiorum ſecularium & regularium diſcrimen, ibid.

Beneficium regulare poteſt ab Epiſcopo conferri clerico ſeculari, qui ſtatim tenetur habitum regularem ſuſcipere, & poſt annum profeſſionem emittere: Beneficium verò ſeculare ſolus Papa poteſt regulari Clerico conferre. p. 114

Beneficia quædam tribus caſibus conferre poteſt Ordinarius clericis non exiſtentibus idoneis, ſed futuris talibus. p.115
Beneficiorum ſecunda diviſio in ſimplicia, & duplicia. ibid.
Beneficiorum tertia diviſio in curata, & non curata. ibid.
Beneficiorum quarta diviſio in Dignitates, Perſonatus, & officia. p. 116
Beneficiorum quinta diviſio in manualia, & non manualia. ibid.
Beneficiorum ſexta diviſio in electiva, & mixta. ibid.
Beneficiorum ſeptima diviſio in titularia, & commendata. ibid.
Beneficia perpetuò commendata poſſunt cum titulatis permutari. p.116. & 117
Beneficium vacans per obitum, licèt ſit in commendam, dummodo perpetuum, poteſt in Gallia ab Epiſcopo conferri. p.117
Beneficiorum proviſiones in Romana Curia fiunt per ſignaturas, quæ vel ſunt in forma gratioſa, vel in forma commiſſoria, ſeu forma *dignum*. p.119
Beneficia conferendi jus habet Epiſcopus etiam poſt factam reſignationem ſui Epiſcopatus, antequam proviſus ejus ſucceſſor apprehenderit poſſeſſionem Sedis Epiſcopalis. p.120
Beneficia conferre non poteſt Epiſcopus excommunicatus, nec pro eo tempore ejus Vicarius, tametſi nullâ cenſurâ perſtrictus. p.120. & 121
Beneficium indigno collatum à ſuo Vicario poteſt Epiſcopus revocare, & digno conferre intra ſemeſtre. p.121
Beneficia regularia poſſunt conferre Prælati Regulares, atque Capitula Regularia. ibid.
Beneficia quænam & quando conferri poſſint à Capitulo, ſive Cathedrali, ſive Collegiato: vide *Capitulum*.
Beneficiorum devolutioni quando ſit locus: vide *Devolutio*.
Beneficia quænam & quando conferre poſſit Rex Galliæ: vide *Regalia*, & *Rex Galliæ*.
Beneficij ejuſdem iterata collatio ob prioris errorem. p.123. & 124
Beneficium quod Papa non contulit cùm vacaſſet in Romana Curia, poſt menſem à die notitiæ revolvitur ad Ordinarij collationem. p. 124
de Beneficiali materia: vide *Regalia*, *Graduati*, *Indulta*, *Papa*, *Patroni*, *Concordatum Bononienſe*, *Præſentatio*.
Beneficij acquirendi, ſed non acquiſiti incapax eſt omnis excommunicatus & ſuſpenſus, & illegitimè natus, niſi cum eo diſpenſaverit Ordinarius ad ſimplicia, vel Papa ad curata. p.145. & 146
ad Beneficia immediatè à parentibus poſſeſſa filij admitti nequeunt. p.146
à Beneficiis quibuſcumque ejus Eccleſiæ in qua patres aliquod habent, vel habuere Beneficium, excluduntur illegitimi. p. 147
ad Beneficium quod filius tenuerit, poteſt ejus pater immediatè ſuccedere. ibid.
à Beneficiis excludit defectus ætatis. p. 147. Item defectus graduum præſcri

præſcriptorum à Jure. p. 149. Item defectus Ordinis requiſiti. ibid.
de Beneficio eodem ſi duo prouiſi fuerint, vter ſit præferendus. p. 150
Beneficiorum unio ex juſta cauſa competit Ordinariis. p. 151. Et quid ſi uniatur beneficium jurispatronatus. p. 151. & 152
Beneficiorum uniones qui poteſt facere, poteſt etiam ex juſta cauſa diſſoluere. p. 152. & 153
in Beneficiorum unionibus & diſſolutionibus quænam ſint formæ ſervandæ. p. 152
Beneficia ſimplicia poteſt Epiſcopus erigere in curata. p. 153. & 154
Beneficiorum reſignationem in favorem quædam crimina admiſſa impediunt ipſo facto, quædam ipſo jure tantùm, nec niſi poſt Judicis ſententiam; & ideo in iſtis, ſed non in illis valet reſignatio in favorem ante Judicis ſententiam. p. 158
Beneficii reſignatio invalida non privat eo reſignantem. p. 159
Beneficium adhuc tenetur à reſignante, quandiu reſignatarius non adit ejus poſſeſſionem: ſed ſi iſte non adeat poſſionem intra triennium, & reſignans, & reſignatarius illo excidunt beneficio. p. 160
Beneficiis incompatibilibus proviſus annum habet ad eligendum quod teneat, & quod dimittat in Regno Galliæ: ſed alibi jus commune viget, ut ſtatim atque ſecundi incompatibilis poſſeſſio eſt ſumpta, vacet primum ipſo facto. p. 160. & 161.
Beneficii reſignatio conditionata ſub clauſula, *Non aliter, nec alias, nec alio modo coram Papa conditionem recuſante*, non privat reſignantem beneficio, nec poteſt Papa conferre id beneficium alteri. p. 160
Beneficii reſignatio ſimplex facta coram Ordinario, additis precibus in favorem tertij, non adimit Ordinario libertatem conferendi alteri cui voluerit. p. 159. & 160
Beneficium poteſt reſignare is qui ſignaturam illius obtinuit per verbum *Fiat*, licèt necdum examen ſubierit, nec profeſſionem fidei ediderit, nec poſſeſſionem apprehenderit. p. 155. Sed is qui coram Ordinario Beneficium impetraturus examen ſubiit, & verbalem collatoris approbationem habuit, ſed nondum literas Beneficij proviſorias, non poteſt reſignare. p. 156
in Beneficij reſignatione quæ ſit forma ſervanda. p. 156. & 157
Beneficij reſignationem ex cauſa permutationis poteſt Ordinarius admittere; eaque permutatio immunis eſt ab omnibus mandatis, indultis, atque expectativis. p. 157
Beneficiorum reſignationes in favorem ſolus Papa poteſt admittere, necnon Rex Francorum tempore regaliæ; non autem Legatus, neque ſub onere penſionis, niſi hæc habeat ſpecialiter Legatus in mandatis. p. 158
Beneficiorum permutationes admitti poſſunt ab Ordinariis, & excludunt Apoſtolicas expectativas. p. 168
Beneficiorum diverſarum diœceſum permutatio ut fiat requiritur utriuſque Epiſcopi authoritas. p. 168

Beneficia permutantes propriâ authoritate amittunt ſinguli proprium Beneficium. p.169
Beneficia patronata vel electiva, vel juri regaliæ ſubjecta permutantes quatenus teneantur Patronorum, vel Capituli, vel Regis conſenſum requirere. ibid.
Beneficia plura cum unico Beneficio permutare licet. ibid.
Beneficia in manibus Papæ permutantes debeantne cætera quæ habent Beneficia exprimere. ibid.
Beneficium compermutatum ſi evincatur, datur regreſſus. p.170
Pactio ut Beneficium compermutatum transferatur in tertiam perſonam illicita eſt. p.171
Beneficij regreſſus admittitur ſi compermutatum Beneficium evincatur. p.170. Item ſi evincatur alterum Beneficium dimiſſum, ſive ob incompatibilitatem, ſive ob aliam cauſam. Item ſi contingat dimiſſione facta Beneficij onerari penſione compermutatum Beneficium. Item ſi reſignatarius conſtitutam penſionem ſolvere negligat; quo eodem caſu clauſula regreſſus, etſi non expreſſâ, ſubintelligitur. Item in reſignatione facta ex gravi infirmitate, alióve urgente gravi periculo, ſi reſignans convaleſcar, vel de periculo liberetur, etiam contra reſignatarij ſucceſſorem. p.174. & ſeqq. 175. 176. 177. Item in reſignatione per vim aut metum extorta, vel per dolum ac fraudem. Item in reſignatione ob motam de crimine litem ante ſententiam, aut etiam poſt ſententiam, ſed appellatione ſuſpenſam, p.175. Item in reſignatione facta à majore annis 25. ſi reſtituatur in integrum. p.177
Beneficia quænam conferre poſſit Capitulum Sede Vacante. p.212
Beneficiorum vacationis diverſi modi præter obitum & reſignationem, ut per ſubſequens matrimonium. p. 198. Item per conſecrationem Epiſcopalem, niſi Papa diſpenſaverit. p. 198. 199. Item per profeſſionem religioſam. p.199
Beneficij regreſſus conceditur probanti profeſſionis ſuæ nullitatem, niſi exceptione ſubmoveatur pacificæ triennalis poſſeſſionis. p.199. 200. Item ſi per annum non fuerit quis ad Ordinem promotus, quem requirit Beneficium: qui annus non currit in Gallia, niſi poſt annum pacificæ poſſeſſionis; neque quandiu durat legitimum impedimentum: interim debet Ordinarius providere Vicarium cum congrua penſione. p.201. & 202
Beneficii regreſſus datur etiam per incompatibilitatem cum altero Beneficio. p.203
Beneficia incompatibilia quænam cenſenda, vel non. p.203. & 204
Beneficiorum vacationis ipſo jure, & ipſo facto diſcrimen. p.204
Beneficiorum vacatio ex cauſa cenſurarum & irregularitatum. ibid.
in Beneficio ſuccedens: vide *Succeſſor.*
Beneficiarij dominium circa fructus nihil obſtat ejus damnationi, niſi eos impendat ſecundùm Canones. p. 220. 221
Beneficiorum expreſſio in impetratione quando, & ubinam requiſita, vel non. p.191. & 227
Beneficiorum pluralitas quatenus licita,

cita, vel non. p.229.230. & 131
Beneficium impetrans ab Ordinario, vel à Rege tempore regaliæ, non tenetur alia ſua Beneficia exprimere; ſed impetrans à Papa vel Legato tenetur, niſi apponatur clauſula in ſignatura, vel proviſione, ut tacita pro expreſſis habeantur. p. 227
Beneficium quandonam ſit clericale, vel Sacerdotale. p. 233. & 234
Beneficiorum petitorium & poſſeſſorium ubi ventilandum, juxta nova jura Gallicana. p.449.18.19
de Beneficiorum poſſeſſorio & petitorio judicio. p. 419. 420
Beneficiorum collatio etiam Gallia ita Prælatis Eccleſiæ tota competit, ut ſine ſacrilegio non poſſit ab alio quoquam uſurpari. p. 420. 4
de Beneficiorum quorundam petitorio etiam judicant Officiales Regni Galliæ. p.421. 1
Beneficium à Clerico poſſeſſum ipſo facto vacat poſt contractum ab eo matrimonium. ibid. 2
Beneficiarij quicumque quibus animarum cura incumbit, jure divino naturali tenentur ad reſidentiam. p.455.1
Beneficiarij curam animarum habentes quanto tempore poſſint à loco Beneficij abeſſe; & an dum abſunt faciant fructus ſuos. p. 456. 2. 3. & 4
Beneficiati in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis quanto tempore abeſſe poſſint, quin fructus præbendæ amittant. p. 457.5
Beneficiarij ob aliquas legitimas cauſas à reſidentia excuſantur. p.459.7
Beneficia Eccleſiaſtica non conferre, non eſſe contra juſtitiam, opinio damnata eſt. p.466. 10
in Beneficiis non poteſt diſtingui ſpirituale à corporali, ita ut unum pecuniâ rependi poſſit, aliud verò ſecus. p. 470. 17
in Beneficiis ita ſpirituale conjungitur cum temporali, ut à ſummo Pontifice ſejungi non poſſint, niſi per Beneficij abolitionem. ibid. 18
quare Beneficia vendi non poſſint, ſicut Calices, & aliæ res ſacræ, aut ſpiritualibus annexæ. p.471. 472
in Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, an poſſit minister dignus poſthabito digniore præferri. p.635.7.& 8
Beneficia ſimplicia quibus animarum cura non incumbit, nec debent ex lege fundationis digniori, aut in concurſu conferri, poſſunt minùs digno dari abſque onere reſtitutionis. p.636.9
ſi Beneficium ſit aliis oneribus quàm recitationi Horarum Canonicarum obnoxium, an poſſit aliquid de ejus fructibus ſibi retinere Beneficiarius qui recitationem Officij omiſit, & ſatisfecit aliis oneribus. p.638.13
vide *Reſtitutio.*
Beneficiarius ſacris non ordinatus, an quotidie teneatur ad Officij recitationem, ſi ejus Beneficium ſit tenue & victui inſufficiens. p.639.16
Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri. p.698.1

Bigamia.

Bigamia vera, interpretativa, & ſimilitudinaria quænam ſint. p.560.4
Bigami quare ab Ordinibus arceantur. ibid. p.561

Bigamia quomodo contrahatur. p. 561. 5

Bonitas, & Bonum.

Bonitatem Dei & ejus dilectionem in res creatas, circulum admirabilem facere comprobatur in divinis Sacramentis. p. 241. 1

Bonum ſui diffuſivum. p. 2

Breve Apoſtolicum.

Brevia Apoſtolica quid & qualia ſint. p. 15

Bullæ Apoſtolicæ.

Bullæ Apoſtolicæ quid & quales ſint. p. 15

Brodæus.

Brodæi Scholiaſtis Loveti imperitia notatur in materia matrimoniali. p. 569. 7

C

Cæmeterium.

CÆmeterium polluitur Eccleſiâ pollutâ: Cæmeterium verò alteri contiguum non polluitur altero polluto. p. 572. 15

Cambium, & Campſor.

Cambij definitio, & diviſio. p. 616. 1

Cambia alia licita, alia illicita. ibid. 1. 2

Cambium locale in quo ſolutioni præfiguntur primæ, ſecundæ, vel tertiæ nundinæ. p. 616. 617

Cambij ſumma lex & ſervandæ conditiones. p. 617. 4. 5

Cambium cum recambio quid ſit, & an licitum. p. 618. 7

Cambium reale quomodo ſit licitum. ibid. 8

Campſor nihil à campſario exigere poteſt ratione laboris numerandi pecuniam, aut ſcribendi literas. p. 619. 9

Canon & Canonicus.

Canonum variæ collectiones. p. 3. 4. 5. 6. & 7

Canonici ſubjiciuntur viſitationi, & correctioni Epiſcopi. p. 26

Capellania, & Capellanus.

Capellaniæ quænam ſacerdotales, & quænam clericales. p. 225. & p. 234

Capellanorum obligatio circa Miſſas fundatas, & earumdem applicationes. p. 230. 231. 232. & 233

Capitulum.

Capituli major & ſanior pars quomodo intelligenda. p. 208

Capitulo non conſentiente invalida eſt bonorum Eccleſiæ alienatio. p. 208. 209.

Vide *Alienatio.*

Capituli conſilium & conſenſus res valde diverſæ. p. 209

Capitulum Sede vacante tenetur intra octiduum eligere Vicarium Generalem & Officialem. p. 209. & 214

Capitulum ſolum jus habet eligendi manſionarios, ſeu aſſiſios beneficiales; nec Epiſcopus ad id admittitur, niſi ut Canonicus: & in his præventio Papæ nulla. p. 210. 211

Capituli jus eligendi devolvitur lapſo ſemeſtri ad Epiſcopum. p. 211

Capitulum Sede vacante ſuccedit in juriſdictionem circa Beneficiorum collationes, & literas dimiſſorias, ſed cum limitatione. p. 211. 212

Capitulum Sede Metropolitana vacante ſuſcipit appellationes à Suffraganeorum judiciis. p. 213

Capitulum Sede vacante confirmat, vel infirmat electiones. p. 213. Item præſentationes inſtituit Sede vacante. ibid. Item ea quæ ſunt Epiſcopalis ordinis committit alie-

no Epiſcopo. ibid. Item Beneficiis providet in ſemeſtrem commendam, eamque ſi opus ſit, ulteriùs prorogat. ibid. Item indignos Beneficiatios deponit. ibid. Item diſpenſat cum illegitimis ad minores Ordines, & ad ſimplicia Beneficia. p.214. Item inſinuationes nominum Graduatorum Clericorum recipit, & Beneficia Graduatis & Mandatariis affectata confert. ibid. Item à cenſuris & à caſibus Epiſcopo reſervatis abſolvit, ac novas cenſuras ubi opus eſt infligit. p. 214

Capitulum etiam vivente Epiſcopo poteſt ſubditorum ſibi Clericorum, ſed citra judiciarias formas corrigere delicta, indignos expellere miniſterio, manſionarios beneficiatios, imò etiam de ſuo gremio Canonicos & Dignitates diſtributionibus ad aliquod tempus privare: non tamen cenſuris aut cárcere coërcere, niſi Sede vacante. p. 214. 215

Capituli major pars cenſetur non per comparationem ad minores partes, ſed ad ipſum totum: ſecus in patronis. p.215

Capitulum etiam Collegiatum providere ſolet de Præbendis de ſuo gremio exiſtentibus, ubi non eſt contraria conſuetudo aut ſtatutum. p.216

à Capitulo cui Epiſcopus interfuit tanquam Canonicus appellatur ad Epiſcopum; ſecus ſi interfuit ut Epiſcopus. p. 217

Capituli poteſtas circa Beneficia in Gallia Sede vacante. p. 221. 222

Capitula quibus ex cauſis ſuſpendantur: vide *Suſpenſio.*

Carcer.

Carceris pœnam pro obligationibus civilibus infligere prohibetur novis juribus Gallicanis; quibuſdam caſibus exceptis. p. 452. 53

Cardinalis.

Cardinales collatores ſunt immunes à Regiis Indultariis. p. 129. Item à diſpenſatione regulæ de viginti circa Beneficia quæ ſunt de Cardinalium ipſorum collatione. p.181

Cardinales Ordinarij non poſſunt præveniri, ne quidem in Beneficiis patronatus Eccleſiaſtici; nec ubi Cardinali conjunctim cum Capitulo, vel Monaſterio jus competit conferendi. p.188

Cardinalium amplum indultum conferendi Beneficia à ſubſtitutis, & à ſuis commendis dependentia; excludenſque quævis mandata, reſervationes, & præventiones Apoſtolicas, & diſpenſationes regulæ de infirmis reſignantibus. p. 119. & p.181

Cardinales ſoli Papæ aut majori Pœnitentiario poterant olim confiteri. p.268. 4

Cardinales ſunt Superiores, Prælati, & exempti. ibid.

Cardinales Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentur reſidere in propriis Epiſcopatibus. p.456. 2

Caſus reſervati.

Caſuum reſervatio exſpirat uti alia odioſa reſervantis morte, vel abdicatione, niſi jam quis incurriſſet in pœnam ſtatutam dum vigebat Prælati poteſtas. p. 68

Caſus Papæ reſervati in Galliæ Regno quatuor recenſentur. p. 559. 3. 4. 5. 6. 7

Caſus Epiſcopis partim à jure ſcripto

pto, partim à jure conſuetudinario reſervati in Regno Galliæ quinam ſint. p.540. 10
Caſus à jure communi Epiſcopis reſervati ſex recenſentur. p.541.542
Caſus unicus in toto Jure ſcripto Epiſcopis reſervatus. p.543.19.20
Caſus Epiſcopis reſervati poſt Canonici Juris compilationem. ibid. & p.544.

Cauſa.

Cauſæ omnes Eccleſiaſtici fori intra triennium à die motæ litis terminari debent, juxta Concil. Trident. p.434. 4
in Cauſarum judiciariis proceſſibus quis modus tenendus, juxta nova jura Gallicana. p.446. 447. & ſeqq.
Cauſæ perſonales quæ non excedunt ſummam ducentarum librarum, cenſendæ ſunt ſummariæ in Officialitatibus, & ſunt ſummariè tractandæ & judicandæ. p.449.20
Cauſarum varia genera recenſentur, quæ etſi ducentarum librarum, aut majorem ſummam excedant, quia tamen celerem proviſionem requirunt, ſummariè dijudicandæ ſunt. ibid. 21. & p.450
in Cauſa criminali quomodo adverſus reum procedatur novo jure Gallicano. p.453.39
Cauſa ſemel affectata ad ſuperius tribunal, non poteſt ad inferius devolvi, inconſulto ſuperiore. p.699. 18
an Cauſa falſa adhibita diſpoſitioni eam irritet. Vide *Demonſtratio.*

Cenſura.

Cenſurarum Eccleſiaſticarum tres ſpecies recenſentur. p.510.1
Cenſuræ aliæ à jure, aliæ ab homine, & quomodo inter ſe differant. p.512.7
Cenſuras ferre non poteſt, niſi qui eſt Clericus, & in externo foro Judex. ibid.8
Cenſuræ injuſtæ aliæ validæ ſunt, & ſubditos ligant: aliæ invalidæ, & nullæ. p.513.10
Cenſura quæ non fundatur in culpa mortali perſonæ contra quam fertur, etiamſi falſa quæ mortalis foret cauſa fuerit ſufficienter in judicio probata, nulla prorſus & invalida eſt apud Deum, nec conſcientiam rei ligat. p.513.11
Cenſura materialiter lata contra innocentem non obeſt ei quominus poſſit privatim & ſecluſo ſcandalo Miſſam celebrare, ac adhibita ſimili præcautione Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare: ubi etiam de cenſuris intolerabilem errorem continentibus. p.514.12
in Cenſuris tam à jure quàm ab homine ferendis, quæ formæ ſervandæ ſint. p.516.18
Cenſura quælibet debet ferri in ſcriptura cum expreſſione cauſæ. p.517. 21
Cenſura injuſta poteſt eſſe multis modis: ubi etiam de modo tenendo quando agitur de declarando aliquem in cenſuram incidiſſe pridem à jure, vel ab homine latam. p.517. & 518.
Cenſura præcedens electionem aut proviſionem Beneficij facit eam invalidam & irritam; ſed collato jam Beneficio ſuperveniens non inducit Beneficij privationem. p.523. 8
an à Cenſurarum incurſu excuſet inadvertentia & oblivio. p.532.9

Vide *Ignorantia*.
à Cenſuris Papæ reſervatis poteſt abſolvere is qui facultatem habet abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis. p.532. 2
Cenſuras Papæ reſervatas, & publicè & notoriè incurſas an poſſint abſolvere Epiſcopi. p.533.3.4
Cenſuræ reſervatæ incurſæ ob peccata quæ quis ex oblivione non eſt confeſſus, remanent abſolutæ dum confitetur Sacerdoti facultatem habenti circa cenſuras reſervatas. p.534.6
Cenſuras Bullæ Cœnæ in diverſis provinciis nec recipi, nec ligare diverſi Authores approbati conteſtantur. p.538.1
ad Cenſuram aliquam incurrendam duo neceſſariò requiruntur, p.557.46

Cenſus.

Cenſus vitalitius quatenus Religioſo licitus, aut non. p.106
Cenſus definitio traditur. p.620.1
Cenſus alius reſignativus, alius conſignativus. p.621.2
Cenſus reſignativi ab emphyteuſi differentia. ibid.3
Cenſus conſignativus triplex. pagina 621.4.
an Cenſus perſonalis ſit jure naturæ licitus. p.622.5
Cenſus mixtus quis. ibid.6
ad Contrahendum cenſum conditiones requiſitæ jure naturæ. p.622.7
Cenſus vitalitius an licitus, & quæ ſit in illo juſta pretij taxatio, p.623. 8
Cenſus temporalis quis ſit, & quomodo poſſit emi. ibid.9
in Cenſibus contrahendis & imponendis multæ requiſitæ conditiones proponuntur. p.624.& 625
an Cenſus jam cõſtitutus augeri poſſit ex ejus penſionibus. p.625.13
de Cenſus emphyteutici ſeu feudalis ſolutione. p.627.18
Cenſus prædiales & cenſus pecuniâ empti differunt in Gallia quoad penſionum non ſolutarum reliqua. p.628. 21

Charitas.

Charitas Dei virtutum omnium fons. p.3

Chriſma.

Chriſma pro Confirmatione debet neceſſariò ab Epiſcopo confici, nec poteſt illud ſimplex Sacerdos conficere, etiam ex commiſſione Summi Pontificis. p.249.6

Citatio.

Citationes omnes debent eſſe libellatæ in omni tam Eccleſiaſtica, quàm Seculari juriſdictione, juxta nova Jura Gallicana, p. 446. & 447
Citationis modus tenendus ab apparitoribus. p.446.3
Citationes eorum qui in ditionibus aliorum Principum degunt, quomodo fieri debeant in Gallia, ibid. 4
Citationes iteratæ prohibentur in omni materia deſerti vadimonij. p.447.6
Citatio circa Beneficij poſſeſſorium qualis eſſe debeat. p.448.8

Clauſula.

Clauſulæ vis in ſignaturis, quod obſtantiæ habeantur pro expreſſis. p.191
Clauſulæ vis ut reliqua, ſeu tacita pro expreſſis habeantur. p.227

Clauſura.

Clauſuræ Monaſteriorum violatio, etſi

etſi Supremæ Sedi reſervata, ab Epiſcopis abſolvitur in Gallia. p.544. 21

Clericus.

Clericis beneficiatis non licet diſponere de fructibus ſuperfluis inter vivos, nec mortis causâ, niſi pro cauſis pietatis. p.111

Clericus non poteſt fori Eccleſiaſtici beneficio renunciare. p.393.1

Clericus ſi in una diœceſi ſitum habeat Beneficium, & in alia delictum Beneficij privatione dignum commiſerit, à quo ſit eo privandus. p.394.6

Clericus criminis reus Beneficium habens Eccleſiaſticum, utrum & qua ratione poſſit illud in alterius favorem abdicare. p.417. 4

Clerici quibus competit jus declinatorium ad Eccleſiaſticum Judicem, quinam cenſeantur in Gallia. p.421. 2

Clericale privilegium per matrimonium amittitur in Gallia, & Beneficium antè poſſeſſum ipſo facto vacat. ibid.

Clerici in Gallia quamvis fori privilegium habentes in multis caſibus non eximuntur à laïcorum juriſdictione. p.422.3

Clerici in Gallia gaudent fori Eccleſiaſtici privilegio in perſonalibus cauſis, ſecus verò in realibus: & quænam ſint hæ cauſæ reales & perſonales. p.423.4.5.6

Clericorum criminales cauſæ à quo Judice diſcutiendæ, juxta praxim Gallicanam. p.423. 424

à Clerico peti poteſt fori declinatio in quemcumque ſtatum deducta ſit lis. p.424.8

Clericus non poteſt exceptioni fori declinatoriæ renunciare. ibid.

Clerico in cauſa ſanguinis teſtificari non licet, neque ad id compelli poteſt: poteſt tamen teſtificari ad innocentis liberationem, petitâ Superioris licentiâ. p.564.20

Clericus in ſacris & beneficiatus in cauſa mortis & mutilationis ex jure licitæ, præter irregularitatem mortali etiam peccato implicatur: ſecus ſi nec in ſacris, nec beneficiatus ſit. ibid.18

Clericis in ſacris quomodo Medicinam exercere liceat abſque incurſu irregularitatis. p.564.& 565

Clerici Beneficiarij qui in profanis impendunt fructus Beneficiorum qui ſuperſunt poſt condecentem ipſorum ſuſtentationem, an ad eorum reſtitutionem teneantur. p.632.2. & 633.3

Clerici tria bonorum genera poſſidere poſſunt, & de quibus ad libitum diſponere poſſint. p.634.4

Clericus ſtipendia accepta ob aliquod miniſterium quod non perſolvit reſtituere tenetur: ubi etiam de ſtipendiis Miſſarum votivarum. p.634.5

Clericus beneficiatus Officium recitans abſque ulla virtuali aut actuali attentione, an teneatur ad reſtitutionem fructuum Beneficii. p.639.14

Vide *Beneficiarius.*

Coadjutor.

Coadjutor Epiſcopo impotenti à quo poſtulandus, & à quo providendus. p.63.64

Coadjutorum jus & poteſtas. p.73. & 74

Cognatio.

Cognatio triplex ex qua oritur impedimentum

pedimentum matrimonium dirimens. p.339.6
Cognatio ſpiritualis inter quas perſonas intercedat, p.341.10
Cognatio ſpiritualis an contrahatur à procuratore miſſo ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte, an verò à mandante. ibid.11.& 12
Cognatio legalis eſt impedimentum dirimens matrimonium: ubi quomodo contrahatur. p.342.13

Collatio.

de Collatione facienda inter filios in hæreditate paterna ſuccedentes. p.666.6
Collatio locum habet hodie in quibuſcumque liberis, ac etiam in ſucceſſionibus quæ procedunt in ſtirpes. ibid.
Collatio jure Novellarum admittitur inter hæredes ſive teſtamentarios, ſive ab inteſtato ſuccedentes. p.666.7

Commenda.

Commenda ad vitam permutari poteſt cum titulari Beneficio. p.170

Commodatarius.

an Commodatarius teneatur de caſu fortuito: vide *Pactum in contractibus appoſitum.*

Communicare, & Communio.

Communionis neceſſitas non præmiſſa confeſſione quibus caſibus contingere poſſit. p.255.2
ad Communionem accedere ſemper præmiſſa confeſſione conſtans eſt & univerſalis fidelium conſuetudo. p.255.3
Communionem an impediant pollutiones nocturnæ, vel congreſſus conjugum. ibid.4.& p.256.5.& 6
Communicaturus debet eſſe perfectè jejunus. p.256.7
Communio an impediatur per reliquias heſterni cibi, aut ſimilia deglutita. p.257.7.& 8
Communicare poteſt non jejunus vrgente periculo mortis. ibid. 9. & p. 258. 11. & in pluribus aliis caſibus. p.259.12
Communicare ſæpius poteſt non jejunus æger in eadem ægritudine. p. 257. 10
Communio an ſit concedenda iis qui prorſus amentes ſunt, arreptitij, aut energumeni. p.261. 3.4
Communio an ſit deneganda peccatori petenti. p.262. 263. 1.2.3.4
Communicans in divinis & ſacris, aut civilibus & humanis quam pœnam incurrat. p.527. 4

Compoſitio.

Compoſitio in re Beneficiali non poteſt fieri niſi accedat Superioris authoritas. p.488.11
Compoſitio quâ præbendatus cujus erat litigioſa Præbenda, oneratur penſione ob bonum pacis, approbatur ab Epiſcopis in Italia; ſecus verò in Gallia. p.479.12
vide *Tranſactio.*
an Compoſitio pecuniaria licita ſit in cauſis diſpenſationum, ſive penes Romanam Curiam, ſive penes Ordinarios. p.492.6
Compoſitio ab Apoſtolica Sede obtenta quandonam valida ſit, & ſolvendi obligationem tollat. p.675. 10.11

Compromittere, & Compromiſſum.

Compromittere non poſſunt Conventuum abſentium procuratores, ſive deputati, nec tranſigere ſine ſpeciali ad hoc ipſum mandato. p.207.208
ad Compromiſſum capitulare conditiones

ditiones neceſſariæ. p.208

Conceſſio.

Conceſſiones gratioſæ non exſpirant morte aut abdicatione concedentis, ſed ſolæ pœnales odioſæ. p.67. 68

Conceſſionum variæ ſpecies proponuntur, & inquiritur an exſpirent morte concedentis. p.442. 443. & ſeq.

Conceſſio poteſtatis particularis ad abſovendum certam aliquam perſonam à caſibus reſervatis, an exſpiret morte concedentis. p.444.8 vide *Privilegium.*

Concordatum.

Concordatum Bononienſe circa Regias ad Conſiſtoriales Regni Dignitates nominationes intra ſex menſes, exceptis iis quæ per obitum vacaverint in Romana Curia, aut ejus vicinia circuitu 40. milliarium. p.132

Concordati alia jura præſertim circa terminandas in partibus cauſas per delegatos à Papa judices. p.133

Condictio.

Condictionum variæ ſpecies ex Jure Civili proponuntur: vbi etiam de condictione ob turpem cauſam. p.643.3

Condictionum jura cum obligatione reſtituendi extra repetitionem & judicium unde proficiſcantur. p.644.4.5

Conditio.

Conditio appoſita contractui, reſcripto, privilegio, aut cuilibet alteri diſpoſitioni, quid operetur. p.688.2

Conditiones impoſſibiles aut bonis moribus repugnantes pro non ſcriptis habentur, & quandoque propter earum appoſitionem diſpoſitiones irritæ fiunt. ibid.3

de Conditione, *Si non nupſerit*, tam juxta jus vetus, quàm novum. p.689.4

Confeſſarius.

Confeſſarij ad libitum eligendi privilegium cui competat. p.272.11.12.

Confeſſarium eligendi facultas pro una tantùm vice, vel indefinite à Papa facta quando deſinat. ibid.n.14

Confeſſarius in conſcientia tenetur abſolutionem ſub conditione illi impendere qui confiteri voluit, ſed amiſsâ loquelâ aut aliàs jam confiteri non poteſt quum Confeſſarius advenit. p.292.8

Confeſſarius jure merito poteſt abſolutionem recuſare pœnitenti ſic affecto, ut ſciens alteram opinionem eſſe probabiliorem, & tutiorem, eligat tamen agere ſecundùm minus probabilem, & minùs tutam. p.301.10

Confeſſarius non debet adigere pœnitentem ad oppoſitam opinionem, niſi ei perſuaſum ſit, in ea adeſſe majorem probabilitatem & ſecuritatem. ibid.

Confeſſarius rei juridicè interrogati, ſed renuentis ſuum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad poteſt adhibere, ut reus ſuum illud crimen Judici interroganti manifeſtet. p.416.3

Confeſſarius an poſſit reum juridicè interrogatum, crimen ſuum coram Judice diffitentem abſolvere. ibid.& p.417

Confeſſarij cauti eſse debent ne inconſulta facilitate abſolvendi confitentium injuſtitias ad reſtitutionem obligatorum foveant. p.574.1

an Confeſſarij quorum culpâ pœnitens non reſtituit id ad quod tenebatur, teneantur ipſi ad reſtitutionem. p.637.11
an Confeſſarius ſecundus injunctam à primo ſatisfactionem commutare, vel minuere ex juſta & rationabili cauſa poſſit. p.704.17

Confeſſio.

Confeſſio Paſchalis an poſſit fieri à quocumque apud quemcunque Confeſſarium ab Ordinario approbatum. p.272.13
Confeſſio ſacramentalis divino jure inſtituta fuit in ſtatu novi Teſtamenti, & in veteri præfigurata. p.280. 1
Confeſſionis neceſſitas.ibid. & ſeqq.
Confeſſio ſacramentalis ad ſalutem animæ neceſſaria. ibid.
Confeſſionis conditiones neceſſariæ. p.281. 2
Confeſſionis integritas in quo conſiſtat. p.282.4
in Confeſſione explicanda ſunt peccata ſecundùm ſpecies morales, non phyſicas. ibid.n.5
in Confeſſione omnia peccata mortalia in ſpecie & ſigillatim ſunt exprimenda. p.283.n.7.8.9
Confeſſio peccatorum dubiorum an requiratur neceſſariò ad integritatem neceſſariam. p.287. 15. & p.288. 16
Confeſſionis integritas alia materialis, alia formalis. p.289.1
Confeſſionis integritas materialis non eſt præcepta ad Sacramentum Pœnitentiæ. ibid.
Confeſſionis integritas formalis quibus caſibus ſufficiat.ibid.& p.290. 2.3
in Confeſſione an liceat reticere peccatum quod exprimi aliter non poſſit, niſi manifeſtando peccatum complicis, ubi non eſt alius Confeſſarius cui complex ſit ignotus? p.290. 5
de Confeſſione dimidiata olim approbata, nunc verò reprobata. p.291.6

Confidentia.

Confidentia in Beneficiis quid ſit; & plura de confidentialibus conventionibus in materia beneficiali. p.503.504.& 505.
Confidentia circa penſiones Eccleſiaſticas eiſdem pœnis ſubjicitur, quibus confidentia in Beneficiis. p.505.16

Confirmatio, & Confirmare.

Confirmatio debet ei conferri, de quo dubitatur an fuerit confirmatus. p.247.11
Confirmatio quid conferat confirmato. ibid.
Confirmandus non debet neceſſariò eſſe jejunus, nec præmittere confeſſionem. p.248.2
in Confirmatione contrahitur inter ſuſcipientem & confirmatum ſpiritualis cognatio, quæ poteſt eſſe matrimonij contrahendi impedimentum dirimens. ibid. 3
Confirmationis ordinarius miniſter ſolus Epiſcopus: at ſimplex Sacerdos poteſt ex magna & vrgente cauſa cum Summi Pontificis immediata delegatione fieri Confirmationis extraordinarius miniſter. ibid.n.4
Confirmatio non poteſt conferri niſi cum Chriſmate ab Epiſcopo confecto. p.249.6
Confirmationis forma. p.250.7
Confirmationis Sacramentum utrum

debeat Fidelibus omnibus conferri. p.250.8
Confirmatio quâ ætate convenientiùs conferatur. ibid. 9
Confraternitas.
Confraternitates matriculariorum ad quid teneantur. p.226.227
Congreſſus.
Congreſſus conjugum in alienis ædibus ad judicandum de impotentia: vide *Communio, Impotentia.*
Conſanguineus & Conſanguinitas.
Conſanguinitatis gradus quomodo computandi; & quomodo in hoc differant Jus Civile & Canonicum. p.339.7
Conſanguinei & affines non admittuntur in teſtes, nec in judiciis cauſarum uſque ad quartum gradum. p.450.25
Conſcientia.
Conſcientia eſt judicium quo aliquid bonum, vel malum judicamus. p.295.1
Conſcientiæ diſtinctiones variæ. ibid.
Conſenſus.
Conſenſus utcumque liber an ſufficiat ad matrimonij vingulum & voti obligationem: vide in verbis *Matrimonium, Votum.*
Conſervator.
Conſervatorum poteſtas. p.72
Conſiliarius.
Conſiliarius qui præcedentium injuſto judicio ſuum addidit ſuffragium, ad quid teneatur. p.412.2
Conſtitutio.
Conſtitutio Conſtantienſis Concilij circa cenſuras Eccleſiaſticas affertur, & ejus mens exponitur. p.520.521
Conſtitutio prædicta quomodo ſit recepta in Gallia. p.524.12
Conſtitutio prædicta permittens communicare cum excommunicatis toleratis etiam in divinis officiis & Sacramentis, abolet quidem veterem Eccleſiæ prohibitionem, ſed non naturalem juris divini. p.525.13
Contractus, & Contrahens.
ut Contractus validè & ritè celebrentur quænam requirantur, & quæ perſonæ contrahere poſſint. p.587.1
Contractus definitio & diviſio. p.581.5
Contractus nominati tribus contrahuntur modis. ibid.
Contractus quatuor qui re perficiuntur. ibid. & p.593.1
Contractus bonæ fidei & ſtricti juris. p.581.7
Contractus liberè & à perſonis idoneis celebratus, ſine tamen ſolennitatibus à Jure Civili, an validus ſit, & obliget in conſcientia. p.584.585
Contrahentium alij de dolo & lata culpa tenentur; alij de levi, alij etiam de leviſſima, ſecundùm contractuum differentias. p.608.1
an Contrahentes teneantur de levi & leviſſima culpa ante Judicis ſententiam. ibid.2
Contractus quidam dolum malum dumtaxat recipiunt; quidam dolum & culpam. p.654.1
Contritio.
Contritio & confeſſio partes eſſentiales ſunt Sacramenti pœnitentiæ. p.273.1
Contritionis definitio. p.274.2
Contritio duplex, & explicatur. ibid.3.4

Contritio eſt dolor de peccato ſuper omnia cætera mala, propter Deum ſummè dilectum. p.278.11
ad Contritionem eliciendam quis amor Dei requiratur. p.279.13
Contritio perfecta valens ſtatim ſine Sacramenti ſuſceptione juſtificare, non ſemper naſcitur ex charitate, quamvis deteſtetur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum. ibid.14

Creditor.

in Creditorum ſolutione ſervandus ordo proponitur. p.677. 678. & ſeqq. & p.681. 15
de Creditoribus hypothecariis, chirographariis & perſonalibus. p.678. & 679.
Creditores inter merè perſonales diligentia in petendo parit jus prælationis. p.680.13
Creditor hypothecarius pignus poſſidens obtinere ſolet in judiciis contradictoriis contra creditores pariter hypothecarios. p. 680. & 681

Crimen.

Crimina matrimonium dirimentia quænam. p.343.1.2.3.4.5
ut Criminum impedimenta locum habeant, & matrimonium dirimant quid requiratur. p.344.6
Crimen in judicio tribus modis intentari ſolet: & in criminalibus cauſis actor & reus tantùm per ſeipſos ad agendum & reſpondendum admittuntur. p.398.1.2
Criminaliter agi non ſolet pro levibus delictis, & injuriis. ibid.3. Et quid ſi reus non compareat, ſed vadimonium deſerat; aut citationibus obtemperans ſe judicio ſiſtat; & multa alia de judiciario proceſſu criminali. p.399.& 400
Crimina Clericorum privilegiata quænam cenſeantur in Gallia. p.403. 15
Crimina duo! ſi ſint admiſſa, privilegiatum & commune, uterque Judex ſeparatim judicat, quamvis interrogatio rei & inquiſitio conjunctim faciendæ ſint à Judice Eccleſiaſtico & Laïco. ibid. & ſeqq. 16
Crimen privilegiatum à communi in multis caſibus ſeparari poteſt. p.404. 17
in Criminibus mixti fori ſolet eſſe præventioni locus. ibid.18
Criminales cauſæ in Gallia ante prandium judicantur. ibid.19
in Criminalibus cauſis triplex inquirendi modus eſt: & quid requiratur præceſſiſſe ut licitum ſit contra certam perſonam de crimine inquirere: ubi etiam de proceſſu criminali. p.405.1.2
Criminum alia inducunt ipſo facto Beneficij privationem, alia non niſi per Judiciis ſententiam: & quænam ſint. p.417.& 418

Culpa.

Culpa in contractibus à quo & quando præſtari debeat. p.654.1
Culpa in foro interiori duplex diſtinguitur. ibid.2
Culpæ commenſuratur pœna. p.655
Culpam facientis habet qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. p.699.15

D

Damnificatio, & Damnum.

Damnum reparare tenetur ipſemet qui intulit. p.413.3
Damni emergentis & lucri ceſſantis

exempla referuntur, & an propter ea intereſſe exigi poſſit. p.602.9.10
Damno alterius cooperans tenetur illud reparare: ubi de modis alterius damno cooperandi; & an in caſibus dubiis damnificans ad reſtitutionem teneatur. p.648.& 649
Damnificationem injuſtam mandans aut conſulens, ſed ante executionem, mandatum & conſilium revocans, an teneatur ad damni reſtitutionem. p.650.5
Damnum illatum ex proprij juris uſu legitimo, an ab inferente reparari debeat. p.682.& 683

Debitor.

Debitoris bona ſi diſtrahenda ſint ad inſtantiam creditorum, quis ordo ſervandus in ſolutione. p.694.10
Debitor per moram culpabilem non ſolvens quo tempore tenebatur, ad quid teneatur erga creditorem. p.670.2
Debitor à rei debitæ præſenti ſolutione plerumque excuſatur ob juſtas & rationabiles cauſas; & quomodo poſſit eſſe juſta hujuſmodi dilatio. p.670.& 671
à Debitorium ſolutione cauſæ excuſantes plures referuntur. p.671. & 672
Debitor ceſſione bonorum non liberatur ab obligatione ſolvendi quod reliquum eſt, tam in interiori, quàm in exteriori foro: duo tamen per eam conſequitur juris Beneficia. p.672.5

Decima.

Decimæ triplicis generis. pag. 234. Quibus modis fraudantur & reſtituendæ ſunt. p.235
Decimæ ante alias omnes præſtationes deducendæ ſunt. ibid.
Decimarum infeudatarum à laïcis nulla eſt præſcriptio ab anno milleſimo centeſimo & octogeſimo. p.235.236
Decimæ ex novalibus accreſcunt juribus Parochorum. ibid.
Decimarum ſolvendarum exemptio quatenus eſt aliquibus Religioſis indulta. p.236
Decimæ Parochis debentur ex novalibus. p.77.& 238

Degradatio.

Degradatio actualis quid ſit. p.558.2
Degradatio quid habeat ſupra totalem depoſitionem. ibid.
Degradationis modus juxta Concilium Tridentinum. ibid.3
Degradatio actualis, & depoſitio verbalis quomodo inter ſe differant. p.559.4

Delegatus.

Delegatus à Papa quando poſſit ſubdelegare, vel non. p.19.& 71
ſi Delegatus modum excedat, quid in eum poſſit Ordinarius. p.72
Delegati poteſtas quando exſpiret. p.71.72.
Delegatus à Papa ſubdelegare poteſt; ſicut & delegatus à Principe; ſecus verò delegatus ab Ordinario. p.391.11
Delegationis generalis & ordinariæ poteſtatis caſus poſſunt ſubdelegari. ibid.
Delegatus debet in citatione tenorem inſerere ſuæ delegationis. p.392.14

Demonſtratio.

Demonſtratio falſa aut cauſa falſa adhibita in diſpoſitione quandonam eam irritet. p.689.5.6

Denunciatio.

Denunciationes matrimoniales quomodo faciendæ. p.331.1

Denunciationes matrimoniales faciendæ ſunt in utriuſque contrahentium Parochia, ſi ſint diverſarum Parochiarum. ibid.2

à Denunciationibus matrimonialibus faciendis quis diſpenſare poſſit, & quibus ex cauſis. ibid.3. & p.332.4

Denunciationibus factis, & elapſo quadrimeſtri, an novæ fieri debeant ut poſſit contrahi matrimonium. p.333.7

Depoſitarius.

an Depoſitarius teneatur de caſu fortuito. p.687.3

Depoſitio.

Depoſitio & degradatio quomodo inter ſe conveniant, & differant. p.558.1

Depoſitio quid ſit. ibid.2

Vide *Degradatio.*

Devolutio.

Devolutio ab Epiſcopo ad Capitulum non admittitur in Gallia. p.123

Devoluti ſemeſtre non currit durante legitimo impedimento, neque vacante Sede. p.124

Diaconatus, & Diaconus.

Diaconorum officium quodnam fuerit olim. p.313.12

Diaconis officium baptizandi jam non competit niſi ex commiſſione Sacerdotis, vel neceſſitatis causâ. ibid.

Diaconi præcipuum miniſterium juxta praxim tam præſentis quàm antiquæ Eccleſiæ. ibid. p.314

Diaconatus an ſit verum & perfectum Sacramentum. p.314.3

Dimiſſoriæ literæ.

Dimiſſoriæ literæ quandonam, & ſub quibus pœnis requirantur, & quando non requirantur. p.64.65

in Dimiſſoriis diſpenſationes exprimendæ ſunt, ſive ab interſtitiis, ſive à defectu natalium, ſive à bigamia. p.66

Dimiſſorias concedere non poteſt Vicarius Epiſcopi ſine hujus ſpeciali conceſſione; neque Capitulum Sede vacante, niſi poſt annum vacantis Sedis, exceptis paucis quibuſdam caſibus. ibid.

Dimiſſoriæ pro Regularibus ab eorum Regularibus Superioribus dirigi debent ad Epiſcopum loci. p.66.67

Dimiſſoriæ non exſpirant morte concedentis, neque aliæ pleræque gratioſæ conceſſiones. p.67.68

Diſpenſare.

Diſpenſare poteſt Eccleſia ob ſalubre animarum regimen in obligationibus divini juris, quibus quis adſtringitur dependenter à propria & libera hominis electione. p.495.3

Diſtributiones quotidianæ.

Diſtributiones quotidianæ ſtatim ipſo jure per abſentiam amittuntur; nec debentur niſi ſolis iis qui perſonaliter divinis Officiis interſunt. p.457.6

Divortium.

Divortium quid ſit, & quæ ejus ſpecies. p.381.1.2

Divortium quoad vinculum an dirimat conjugium. ibid.2

Divortium quoad torum, & quoad torum ſimul & cohabitationem non diſſolvunt vinculum nuptiale, & poſſunt ex diverſis cauſis fieri. p.381.382

Divortium propter adulterium ceſſat innocente parte offenſam conſorti condonante: ubi multa de adulterio. p.382.4.5

Divortium

Divortium non poteſt fieri propter alios actus impudicos præter copulam, & niſi pars læſa certitudinem moralem habeat commiſſi adulterij: & quid ſi uterque conjux adulteratus fuerit, ſed horum unus ab hoc vitio pridem deſtitit, altero non emendato. p.383. 6.7.8.

Divortij variæ cauſæ. ibid.& ſeq.9

Divortij ſufficiens cauſa non eſt lepra ſuperveniens alteri conjugum. p.384.10

Donatio.

ad Donationem cujuſlibet rei ritè faciendam duo neceſſariò requiruntur. p.471.19

Donationes ante nuptias factæ ſolutis ſponſalibus revertuntur ad eum qui dedit, aut ejus hæredes. p.690.1

Donationes propter nuptias in Gallia inſinuationem requirunt. p.692.4

Donationes ob quatuor præcipuè cauſas revocari poſſunt. p.695.1

Donatio inofficioſa re ſimul & conſilio quænam ſit. ibid.

Donatio causâ mortis poteſt à donatore ad libitum revocari, etiam per tacitam ſignificationem. p.696.2

Donatio inter conjuges viventes facta invalida cenſetur; & tacitâ revocatione diſſolvi poteſt. ibid.3

Donationes inter conjuges morte donantis confirmantur. ibid.5

Donatio à patre facta filio emancipato valet; ſecus verò facta filio ſub patria poteſtate exiſtenti. p.696. & 697

Donatio traditione perficitur. p.697.7

Dos.

Dos ſuccedit in locum alimentorum. p.578.15

Dote priore amiſſa quandonam pater teneatur ad iterum dotandum filiam. p.579.16

Dubium.

Dubium aliud ſpeculativum, aliud practicum: vide *Opinio.*

Duellum.

Duella Gallorum Pontificiis reſervationibus non emendata, quibus tandem remediis è Galliæ Regno eliminata. p.540.& 541

E

Eccleſia.

Eccleſia nulla, nec Oratorium ullum à Regularibus exſtrui poteſt injuſſu Epiſcopi. p.51.14

Eccleſiarum Parochialium Eccleſiis principalibus aut matricibus unitatum mutua officia, & harum in illas jura honoraria. p.77.78

Eccleſiæ jura & immunitates aliæ ſunt divini & incommutabilis juris, aliæ humani & Eccleſiaſtici: & utræque diſcutiuntur. p.78.79. 80.& plurib.ſeq.

Eccleſiæ reparandæ ſunt Beneficiariorum ſumptibus, ſi fructus colligant abundantes: & ad id etiam populus obligatur. p.225.226

Eccleſiæ Chori reparatio incumbit Rectoribus & Præbendatis paſſim in Gallia; navis autem ipſi populo. p.226

Eccleſiam regularem in ſecularem convertere, vel Collegiatam in Cathedralem ſolus Papa poteſt. p.154

Eccleſiæ reddituum quarta pars olim ad ejus reparationem deſtinata. p.225

Eccleſiæ ornatus & reparatio incumbit matriculariis : vide in verbo *Matricularij.*
Eccleſia debet conſecrari , de qua dubitatur an fuerit aliquando conſecrata. p.247.11
Eccleſia pœnas infligit tum ſpirituales,tum corporales. p.401.8
Eccleſiæ non licet pœnam ſanguinis ulli inferre. ibid.9
Eccleſia decernere poteſt multas pecuniarias. p.401.11
Eccleſia Gallicana nullum habet juriſdictionis territorium , ſolis exceptis feudalibus territoriis quæ poſſidet. p.425.9.
Eccleſiæ Gallicanæ poteſtas circa exequutionem propriarum ſententiarum & judiciorum.ibid.10.11.
Eccleſiæ ædificia vendi non poſſunt ſicut ſacræ veſtes , & vaſa ſacra. p.491.7
Eccleſiam ædificare nullus poteſt ſine conſenſu Epiſcopi loci in quo ædificanda eſt. p.570.1.
Eccleſiam ædificans ad ſufficientem ejus dotationem tenetur. ibid.2
Eccleſia ædificata à quo benedici vel conſecrari debeat. p.570.3
Eccleſia ſemel conſecrata quibuſdam caſibus poteſt denuò conſecrari. p.570.& 571.
Eccleſia conſecrata , vel ſolùm benedicta, polluta quomodo ſit reconcilianda. p.572.14

Edictum.

Edictum Franciſci I. ad colligendam veriſimilem notitiam , & obviandum fraudibus recelantium obitum Beneficiariorum. p.186

Electio.

Electionum neceſſariæ ſolennitates. p.20.
in Electionis materia quid ſit poſtulatio. ibid.
ad Electionem vocandi ſunt ſinguli de Capitulo, alioqui ad inſtantiam non vocati electio fiet inanis. p.205
Electioni poteſt intereſſe re integra abſens legitimè impeditus , ſi velit per procuratorem qui ſit de gremio Capituli. ibid.
Electionis capitularis forma triplex, ſcrutinium, compromiſſum,inſpiratio. p.206
in Electione facienda de jure novo Concilij Tridentini abſentium vota ſuppleri non poſſunt , & vota ſingulorum neceſſe eſt eſſe ſecreta, alioqui eſt nulla. ibid.
Electio Capitularis per compromiſſum. p.207
Electionis Capitularis Abbatiſſarum forma à Tridentino Concilio præſcripta. p.206
Electio capitularis invalida eſt ubi ſuffragiorum libertas violata fuerit, aut ad certum numerum coarctata,aut ſecretum ſuffragiorum non fuerit ſervatum. p.206.& 207

Emphyteuta.

Emphyteuta non poteſt prædium emphyteuticum alienare inconſulto domino directo. p.626.15.
Emphyteutæ & vaſſallis pœnæ & jura communia. ibid.
Emphyteuta & vaſſallus in Gallia non incidunt in pœnam privationis aut commiſſi ob omiſſam in alienatione denunciationem.p.626. 16.
an Emphyteuta liberetur fundo emphyteutico pereunte in totum vel pro parte. p.627.19

Emptio, & Emptor.

Emptionis definitio. p.609.3

Emptor & venditor eodem jure gaudent, dum viliùs emendo, & cariùs vendendo non excedunt juſtum pretium, quoad forum externum. ibid.4.& 5

Emptionis & venditionis contractus conſenſu partium perficitur, & rei traditionem tantùm ad ſui complementum requirit. p.611.8

Emptor rei furtivæ ad quid teneatur erga dominum ejus cùm primùm ſcit rem eſſe furtivam. p.614.14

Emptionis genus, quo mutuum cum augmento lucri ſupra ſortem cumulatum obtegitur, prorſus improbandum & uſurarium. p.615.16

Emptor cenſus non tenetur ad ejus diminutionem oblata parte pretij à venditore ad illum par partes redimendum. p.626.14

Vide *Cenſus.*

Epilepſia.

Epilepſia ante pubertatem contingens non facit locum irregularitati; ſecus verò epilepticæ affectiones poſt pubertatem contingentes. p.561.562

Epilepſia poſt ſuſceptos Ordines ſuperveniens an impediat ab eorum exequutione. p.562.9

Epilepticus an celebrare poſſit. ibid. 10

Epiſcopus.

quid Epiſcopi poſſint circa Eccleſiarum & Beneficiorum translationem. p.34. Item circa augmentum diſtributionum chori. ibid. Item circa loca pia, circa ſcholas & circa diſpoſitiones factas ad pias cauſas. ibid.

Epiſcopus non poteſt dare coadjutorem cum ſpe futuræ ſucceſſionis, ſed ſolus Papa. p.35

Epiſcopus quid valeat circa loca exempta, & loca nullius diœceſis. p.35.36. Et circa clauſuras. p.37. Item quid poſſit juxta Bullam *Inſcrutabili*, & juxta Bullam *Superna.* p.37.38.39.40.& 41

Epiſcoporum Galliæ cum Regularibus Concordatum. p.41

Epiſcopus loci poteſt ſupplere negligentiam Apoſtolici delegati. p.18

Epiſcopus non conſecratus, ſed tantùm electus & confirmatus poteſt quæ juriſdictionis, ſed non quæ Ordinis ſunt exercere. p.20.& 21

Epiſcopi conſecratio à tribus Epiſcopis facienda. p.21

Epiſcopus conſecrationem ſui differens quibus ſubiiciatur pœnis. ibid.

Epiſcopus peculiarem & ab inferiori Sacerdotio diſtinctum ſpecie characterem ſortitur. p.22

Epiſcopus extra ſuam diœceſim, non quidem contentioſam, ſed voluntariam juriſdictionem erga proprios ſubditos exercere poteſt. p.25

Epiſcopus poteſt privatim conferre primam Tonſuram, ſed nullatenus Ordines: item ſubjecta ſibi beneficia conferre. p.25

Epiſcopus in ſua diœceſi impeditus poteſt in aliena juriſdictionem contentioſam exercere, petitâ, licèt non obtenta Ordinarij loci veniâ. p.25.26

Epiſcopus poteſt judicare alienum clericum qui intra ſuam diœceſim deliquerit,

deliquerit, & judicare de fundo litigioſo exiſtente intra ſuæ diœceſis fines. p.26

Epiſcopus jus habet viſitandi quaſcumque Eccleſias ſuæ diœceſis, inquirendi, corrigendi, & plectendi quoſcumque clericos ſibi ſubjectos. p.26. Item beneficia conferendi. p.27. Item ne ſubditi tonſurentur vel ordinentur ſine ſuis dimiſſoriis aut teſtimonialibus. ib. Item Miſſarum onera moderandi, vel reducendi. ibid. Item abſolvendi à quibuſcumque cenſuris & irregularitatibus ex occulto delicto. ibid. Item diſpenſandi per ſe, vel delegatum à variis matrimoniorum impedimentis. ibid. Item in votis ſimplicibus diſpenſandi: ubi multa de votis ſimplicibus tum caſtitatis, tum Religionis ineundæ. Atque ubicumque ambigitur an votum aliquod ſit Papæ reſervatum, vel an intervenerit ſufficiens voventis deliberatio. p.29. Aliquando tamen Epiſcopi diſpenſatio non perimit, ſed ſuſpendit ad tempus votum Papæ reſervatum. ibid.

Epiſcopus quid poſſit circa votum emiſſum in favorem tertij. p.29

Epiſcopus poteſt alienum ſubditum à triennio familiarem ordinare. p.31

Epiſcopus confirmatus necdum conſecratus, poteſt Idulgentias concedere. ibid. Quænam jura pecuniaria poſſit Eccleſiis aut ſubditis Clericis imponere. p.32

Epiſcopis attributus titulus Apoſtolicorum Delegatorum eſt de ipſorum jure ordinario; & ideo ab eis ad Papam tanquam delegantem non appellatur immediatè. ibid.

Epiſcopi poſſunt ex cauſa prædicationem interdicere Exemptis & Regularibus, etiam in eorum Eccleſiis, & juridicè contra eos procedere. p.32

quid Epiſcopi poſſint circa diviſiones, vel uniones Beneficiorum. p.33. Item circa reductionem vel ſuppreſſionem, vel novam erectionem Parochiarum & Beneficiorum. p.33.34. Item circa Vicariorum creationem cum congrua portione. p.34.35

Epiſcopus poteſt limitare Regularibus quas concedit approbationes audiendi ſæcularium confeſſiones, & prædicandi verbum Dei, aut etiam illimitatè conceſſas revocare. p.41.42.& ſeqq.

Epiſcopalis reſervatio caſuum univerſos Confeſſarios Sæculares & Regulares aſtringit. p.47.48
Vide *Caſus reſervati.*

Epiſcopi juriſdictio criminalis quænam competat adverſus Regulares. p.48.49.& 51.

Epiſcopi poteſtas circa Curatos Regulares. p.49.7.8. Et circa indicendas Exemptis & Regularibus proceſſiones, atque ordinandam in illis præcedentiam, omni remota appellatione. p.50.11. Item circa Eccleſias Parochiales Ordini Militum S. Joannis annexas. p.54.55

Epiſcopi, ſeu Ordinarij ſententia nonneceſſaria vt quis ab emiſſa profeſſione religioſa ſolvatur. p.51. 15.& p.89.& 90

Epiſcopi poteſtas circa Monialium clauſuram, admiſſionem & profeſſionem prius examinandam. p.51.52.16.& p.91.10.

Epiſcoporum tranſlationes atque renuncia-

nunciationes non niſi conſentiente Papa faciendæ. p.53. Quaſnam ob cauſas licitæ ſint. p.53. & p.237

Epiſcopus poteſt ſeculari clerico Beneficium regulare conferre, qui ſtatim tenetur habitum regularem ſuſcipere, & lapſo anno profeſſionem emittere: at ſæculare Beneficium Regulari conferre ſolus Papa poteſt. p.114

Epiſcopus etiam poſt ſuam admiſſam reſignationem poteſt Benficia diœceſis conferre donec proviſus ejus ſucceſſor apprehenderit poſſeſſionem Sedis Epiſcopalis. p.120

Epiſcopus excommunicatus non poteſt Beneficia conferre, neque pro eo tempore ejus Vicarius, etſi nullâ cenſurâ illigatus. p.120.121

Epiſcopus poteſt intra ſemeſtre reparare factum Vicarij ſui, qui Beneficium indigno contulerit, & alteri digno conferre. p.121.8

Epiſcopus ſeu Ordinarius poteſt commendatum Beneficium vacans per obitum in Gallia conferre. p.117.14

Epiſcopo impotenti coadjutor à quo poſtulandus, & à quo providendus. p.63.64

Epiſcopus ex Religione aſſumptus in quibus rebus ab ea diſpenſatus cenſeatur. p.109.110

Epiſcopi quid poſſint circa Eccleſiarum unionem, diviſionem & tranſlationem. p.153. Et quid circa Beneficiorum ſimplicium erectionem in Curata. p.153.154. Quid item circa Eccleſiæ Parochialis in Collegiatam erectionem. p.153. Item circa mutationem Eccleſiæ ſæcularis in regulanem. ibid.

an Epiſcopi poſſint abſolvere ab omnibus irregularitatibus ex delicto provenientibus, ſi delicta ſint occulta. p.534.5

Epiſcopus permittens Eccleſiam indotatam conſtrui, tenetur de propriis eam dotare. p.570.2

an Epiſcopus penſionem admittere poſſit ad compenſandam inæqualitatem Beneficiorum compermutatorum. p.172

Epiſcopus proprius triplici ratione conſtituitur. p.315.5

ad Epiſcopum originis quod attinet duplex ex jure communi conſideratur origo. ibid.6

Epiſcopus qui alterius Epiſcopi ſubditum laïcum clericali Tonſura citra licentiam initiavit, æquè ſuſpenſus eſt ac ſi alienum clericum abſque dimiſſoriis ordinaſſet. p.316.9

Epiſcoporum ſacer ordo immediatè à Jeſu Chriſto inſtitutus ad regendam Eccleſiam. p.387.1

Epiſcoporum juriſdictio in omnes Fideles. p.388.2.3

Epiſcopi à ſæcularibus non debent judicari; ubi de memorabili Conſtantini Augusti, & Valentiniani ſimul Auguſti facto in honorem Epiſcoporum. p.389.5

Epiſcoporum & aliorum Eccleſiæ Prælatorum poteſtas: vide *Poteſtas.*

Epiſcopos plures ſortitus, ſi ab uno horum aliquem Ordinem ſuſceperit, non poteſt ad alios recurrere pro cæteris ordinibus ſuſcipiendis. p.394.5

an Epiſcopus poſſit pecuniam exigere

gere ad ſacrum & ſpirituale Beneficium peragendum, ad quod ipſe ex officio tenetur. p.490.3
Epiſcopus in aliena diœceſi exiſtens quam poteſtatem habeat ad ferendas cenſuras. p.512.9
Epiſcopus in propria diœceſi exiſtens qua ratione poſſit in alienum ſubditum cenſuras ferre. ibid. & p.513
Epiſcopi nulla ſuſpenſionis aut interdicti inflictiva ſententiâ aut conſtitutione ligantur, niſi ſpecialiter exprimantur. p.554.31
Vide *Suſpenſio.*
Epiſcopi poſſunt ab omni ſuſpenſione abſolvere, etiam quæ Papæ eſſet reſervata, dummodo ſit occulta. p.557.47
Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum irregulari ex defectu, niſi in quibuſdam caſibus. p.560.3
Epiſcopi tenentur reſidere in Epiſcopatu, & quanto tempore abeſſe poſſint: vide *Beneficiarius.*

Error.

Error nominis aut falſa deſignatio non vitiat actum, nec reſcriptum, modò de re conſtet. p.189
Error, vide verbo *Impedimentum.*

Ethicoproſcopta.

Ethicoproſcoptæ apud D. Joan. Damaſcenum quale genus hominum ſit. p.573.1

Euchariſtia.

Euchariſtia rationem habet Sacramenti & Sacrificij, ſed non conſtituitur in ratione ſacramenti, niſi per ſacrificium. p.251.1
in Euchariſtiæ Sacramento Chriſtus immolatur. ibid. & p.252.2
in Euchariſtia duplex diſtinguitur ſacrificium. ibid.3
ad Euchariſtiæ perceptionem requiritur præparatio quoad corpus, & quoad animam. p.254.1
de Euchariſtiæ ſumptione multa. p.258. & 259
Euchariſtiæ ſumendæ an ſint capaces rationis uſu carentes. p.260.1
Euchariſtiam antiquis ſæculis tribuebat infantibus Eccleſia. p.261.11
Vide in verbo *Communio.*

Examen.

Examen ſub Ordinario debet præcedere ſumptionem poſſeſſionis Beneficij alibi impetrati. p.194
in Examine recuſatus appellare poteſt ad ſuperiorem qui debet inſtrui à recuſante de cauſis repulſæ. p.125
Examen ad confeſſionem ſacramentalem prærequiſitum quale eſſe debeat. p.281.3
Vide *Confeſſio.*

Excommunicatio, & Excommunicatus.

Excommunicatione propter Clerici percuſſionem lata remanente, tollitur ejus Papalis reſervatio. p.460.4
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex; & quibus bonis Eccleſiaſticis privet eam incurrentem. p.510 2. & 3
Excommunicatio comminatoria, ſeu ferendæ ſententiæ quomodo diſtinguatur ab excommunicatione latæ ſententiæ. p.511.4.5
Excommunicatio ſub ambigua formula lata, an potiùs ſit cenſenda ferendæ quàm latæ ſententiæ. p.512.6
ad Excommunicationis ſententiam ferendam prærequiritur citatio. p.517.19

Excom

Excommunicatio præcipuè debet ferri in ſcriptura cum expreſſione cauſæ. p.517.21
Excommunicationis effectus octo recenſentur. p.519.522.523.524
Excommunicati vitandi quinam cenſeri debeant. p.520.3
Excommunicatio minor quid ſit, & quomodo incurratur. p.526.1.2.3
Excommunicationis minoris effectus. p.527.5.6
Excommunicati litigantes abſoluti in Senatibus Gallicanis ad cautelam. p.537.12
Excommunicati in Gallia non excluduntur à litibus fori ſecularis propter excommunicationem, ſive actorum, ſive reorum partes ſuſtineant. ibid.p.537
Excommunicationes reſervatæ in Gallia non recep. , remanente tamen excommunicatione non reſervata. p.539.8.& p.540.9

Expectativæ literæ.

Expectativæ odioſæ. p.15

Extravagans.

Extravagans 1. de ſimonia, inter communes, decernens excommunicationem in eos qui pro ingreſſu Religionis aliquid dant, accipiunt, aut exigunt, non eſt recepta. p.488.17.p.500.6

Extrema unctio.

Extremæ-unctionis Sacramenti ſubjectum, materia, forma & effectus. p.310.1
ad Extremæ-unctionis materiam num requiratur de eſſentia Sacramenti, quod oleum ſit ab Epiſcopo benedictum. ibid.2
Extremæ unctionis ſolæ quinque ſenſuum unctiones de neceſſitate exiguntur. ibid.& ſeq.3
Extremæ-unctionis eſſentia an perficiatur in qualibet unctione. p.311.4
Extrema-unctio conferri debet ei qui ſolius peccatorum remiſſionis capax eſt, etſi aliorum ejus effectuum incapax ſit. ibid.n.5
ad Extremam-unctionem diſpoſitiones requiſitæ quænam ſint. ibid.6
Extrema-unctio non debet iterari, dum perſeverat idem mortis periculum, & morbi ſtatus. p.312.7
de Extremæ-unctionis neceſſitate tam ex parte infirmi, quàm adminiſtrantis. ibid.8
Extremæ-unctionis Sacramentum miniſtrare ſoli Parocho licet, vel de Parochi licentia. ibid.9

F

Fidei profeſſio.

Fidei profeſſio ubi & quando facienda & inſinuanda. p.195.4

Fidejuſſor.

Fidejuſſores perinde ac principalis debitor creditori ſunt obligati; & quando conveniri poſſit fidejuſſor non excuſſo principali debitore. p.596.5

Filiusfamilias.

Filiifamilias in pubertate conſtituti contrahere poſſunt de bonis caſtrenſibus & quaſi caſtrenſibus; ſecus de profectitiis. p.587.1
Filiorumfamilias jura explorantur circa peculium caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium & adventitium. p.588.3.4
Filiifamilias de quibuſdam bonis diſponere & teſtari poſſunt, quamvis de patria poteſtate non exiverint. ibid.5
Filiofamilias aliquid lucrante in paterna

ternâ domo, an lucra ad ipſum pertineant, an verò patri acquirantur. p.589.6.7

Filiusfamilias nullam obligationem in Jure Civili contrahit ex mutuò accepta pecunia, dum erat in patria poteſtate. p.590.8

Filius.

Filij erga parentes ad quatuor præcipuè officia tenentur: ubi de filiorum obligatione ſubveniendi parentibus in neceſſitate conſtitutis. p.575.7.8

Filius tenetur ob gravem parentum neceſſitatem ab ingreſſu Religionis abſtinere, & ab ea exire; cum aliquibus tamen limitationibus. ibid. & p.576

Filij naturales & illegitimi quomodo ſuccedant in bonis tam paternis, quàm maternis. p.577.12

Filius emancipatus liberum habet de bonis ſuis diſponendi arbitrium tam inter vivos quàm mortis cauſâ, etiam ſine patris ſui conſenſu. p.588.5

vide *Filiusfamilias.*

Filiis prioris conjugij optimè proviſum eſt per Imperiales Conſtitutiones & Gallicana Edicta, ne bonis ſibi competentibus per ſecundas nuptias fruſtrentur. p.667.8

Forum.

Forum ſortiri poteſt aliquis diverſis modis. p.393.1

Forum ratione domicilij quomodo quis contrahere poſſit. ibid. 2. & p.394.3

in Foro Eccleſiæ ſi Prælatus ſuſpectus ſit, ejus quoque Vicarius & Officialis abſtinere debet à cauſæ cognitione: & ad quem recurrendum ſit in cauſa ſuſpicionis Judicis ordinarij. p.397.13.14

Frater.

Frater ſororem germanam dotare & alere tenetur, ſi aliunde non habeat; non tamen uterinam. p.578.15.

Fructus.

Fructus, ſeu redditus Beneficij ſibi ſuperfluos non licet Clerico vel avarè reſervare, vel de iis ſive inter vivos, ſive poſt mortem diſponere aliter quàm ad pias cauſas. p.111.& p.120.& p.123.& 124.

Fructus Beneficij ſimoniacè accepti reſtitui debent ante omnem Judicis ſententiam. p.509.9

Fructus ex pignore percipere ſine ſortis diminutione permittunt Canones. p.606.15

Furtum.

Furtum ad mortalem culpam ſufficiens, & ad reſtitutionem obligans, quodnam ſit: vide *Quantitas*,

G

Gabella.

Gabella ſuper victualibus ad uſum familiæ neceſſariis impoſita an ſit juſta: vide *Vectigal.*

Graduatus.

Graduatorum ſimplicium, ſive ab Univerſitate nominatorum jura circa tertiam Beneficiorum Regni partem. p.134.2

Graduatorum præſcripta tempora ſtudij. p.135.3

Graduatorum facta nominatio extra Quadrageſimam irrita; quo etiam tempore graduati tam ſimplices quàm nominati literas ſuorum graduum cum atteſtationibus aliis tenentur

nentur quotannis exhibere collatoribus & patronis Eccleſiaſticis, eaſque inſinuare, ſub pœna nullitatis pro illo anno. p.135.6

Graduatorum privilegium cedit Mandatariis Apoſtolicis, & Indultariis Regiis de Senatu Pariſienſi, & privilegiis Regaliſtarum, & præventionibus Papæ. p.136.7

Graduati jus habent circa ſola Beneficia per obitum vacantia, non verò per reſignationem aut permutationem, neque ad primarias Eccleſiarum Cathedralium, aut Collegiatarum Dignitates. ibid.8

Gratia.

Gratia cui annectitur particula limitans, finitur morte concedentis. p.443.6

Vide *Privilegium, Conceſſio.*

Gravamen.

Gravamen irreparabile quodnam dicatur. p.438.20

H

Hæreditas, & Hæres.

HÆredes Beneficiarij ad quid teneantur circa fructus Beneficij in quos ſuccedunt. p.219.220. & pluri b. ſeqq.

de Hæreditate uſurarij. p.664.2

Hæres ad omnia defuncti onera tenetur; non verò hæredes ſigillatim in ſolidum. ibid.

Hæres ſuccedens in jura defuncti ſuccedit etiam in onera, & una eademque perſona cum defuncto in jure cenſetur. p.664.3

Hæres tenetur in conſcientia obtemperare voluntati defuncti, quâ teſtamento expreſſit ut faciat quod per Confeſſarium decernetur. p.664. & 665

Hæredes legitimi ad ſucceſſionem ab inteſtato venientes quinam ſint: ubi etiam de ſucceſſione in linea collateralium. p.668.11

Hermaphroditus.

Hermaphroditus poteſt ſecundùm ſexum prævalentem validum inire matrimonium; & ſi æqualiter ſit potens utriuſque ſexus, poteſt quem maluerit eligere ſexum, & ſecundùm illum nuptias inire. p.363.16

Hermaphroditus an poſſit ſemel facta electione ſexus variare, & ſecundùm novam electionem validè inire matrimonium. ibid.

Hermaphroditi conjugio quandonam liceat Parocho ſuam exhibere præſentiam. ibid.17

Homo.

Hominis finis ultimus ac ſummum bonum Deus. p.1.2

Homines quomodo unum cum Deo fiant. p.242.1

Homines per Spiritus ſancti gratiam in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem evehuntur. ibid.

Hypotheca.

Hypothecæ generalis & ſpecialis diſcrimen affertur, & quænam præferatur. p.597.7

Hypothecaria actio: vide *Actio.*

Hypothecæ privilegiatæ recenſentur, quarum ſolutio priùs facienda eſt. p.677.& 678.

I

Ignorantia.

Ignorantiæ multiplices diſtinctiones referuntur. p.528.1
Ignorantia rerum ad proprium cujuſque officium ſpectantium culpabilis eſt. ibid.2
Ignorantia, inadvertentia & error poteſt quandoque in arte propria contingere citra culpam & offenſam Dei. ibid.& p.529
Ignorantia antecedens, concomitans & conſequens. p.529.3
Ignorantia culpabilis tam juris quàm facti, an excuſet à cenſura, vel irregularitate impoſita in pœnam. ibid.4.& p.530.5
Ignorantia inculpabilis, ſeu invincibilis, tam juris pœnalis quàm facti, eximit ab omnibus cenſuris. p.530.6
Ignorantia irregularitatum an eximat ab incurſu earum. p.531.7
Ignorantia concomitans eſt immunis à cenſuris, imò etiam ab irregularitatibus ex delicto naſcentibus. ibid.8

Illegitimus, & Illegitimè natus.

Illegitimè nati poſſunt per Ordinarij diſpenſationem minores Ordines & ſimplicia Beneficia ſuſcipere: diſpenſante autem Papa etiam majores Ordines, & Beneficia duplicia & curata. p.146
Illegitimè nati excluduntur à quibuſcumque Beneficiis Eccleſiarum, in quibus Patres eorum habent aut habuerant aliquod Beneficium. p.146.147
Illegitimi cenſendi non ſunt quicumque nati extra matrimonium; nec nati ex conjugio in facie Eccleſiæ bona fide contracto, quamvis poſtea aliquod dirimens impedimentum detegatur: ſecus cenſendum de ſpuriis. p.380,381.12
Illegitimè natus fit capax ſacrorum Ordinum per Profeſſionem religioſam, ſed non Prælaturatum. p.561.6

Impedimentum.

Impedimenta matrimoniorum duplicis generis referuntu, & quænam ſint. p.334.1
Impedimentum ex voto caſtitatis aut Religionis. p.334.& 335
Impedimentum catechiſmi quodnam. p.336.5
Impedimentum ex ſponſalibus cum alia perſona contractis. ibid.6
Impedimentum interdicti. p.337.7
Impedimentum matrimonij ex tempore prohibito ab Eccleſia. ibid.8
Impedimenta ex delictis non dirimentia. ibid.& ſeq.9
Impedimenta quatuordecim matrimonium dirimentia recenſentur. p.338.1
Impedimentum erroris explicatur. ibid.2.& p.339.3
Impedimentum criminis: vide *Crimen.*
Impedimentum diſparitatis cultus Jure Eccleſiaſtico introductum eſt. p.344.7
de Impedimento vis & metus.p.347.1.2
Impedimenta Ordinis, ligaminis, & publicæ honeſtatis. p.352.13.14.15.16
Impedimentum publicæ honeſtatis non ceſſat per liberam ſponſalium

ex mutuo conſenſu diſſolutionem. ibid. & ſeq.17

Impedimentum publicæ honeſtatis uſque ad quem gradum pertingat. ibid.& p.353.18.& 19

Impedimento publicæ honeſtatis locus eſt in matrimoniis clandeſtinis,ſecus verò in matrimoniis invalidis ex defectu conſenſus. p.353.20.21

Impedimentum impotentiæ : vide *Impotentia.*

Impedimenta matrimonium etiam ſub ratione Sacramenti dirimentia, num poſſint per Principes & Reſpublicas ſæculares induci. p.365.2. & p.366.& ſeq.3.4

Impedimentum raptus : vide *Raptus.*

in Impedimentis matrimoniorum duabus potiſſimùm de cauſis diſpenſari poteſt : & ex quibus cauſis diſpenſari poſſit in gradibus prohibitis. p.374.& ſeq.1

in Impedimentis matrimonij diſpenſari non debet ſine rationabili cauſa, nec quidquam pro diſpenſatione exigi. p.375.2

circa Impedimenta matrimoniorum quis regulariter diſpenſare poſſit, vel non. ibid.3

in Impedimentis matrimoniorum quandoque diſpenſare poſſunt Epiſcopi, & alij Ordinarij. ibid. & ſeq.

in Impedimentis dirimentibus circa matrimonia irrita bonâ,tamen fide contracta urget poteſtas diſpenſandi Ordinariorum : ubi quid circa matrimonia contrahenda, re adhuc integra. p.376.6

in Impedimento conſurgente in quarto aut tertio affinitatis, vel cognationis gradu , an poſſint Ordinarij in Regno Galliæ diſpenſare. p.377.5

in Impedimentis dirimentibus poſſunt ex juſta & rationabili cauſa diſpenſare Ordinarij , non ſolùm ad priùs contractum, ſed etiam ad contrahendum matrimonium , exceptis votis ſimplicibus , & abſolutis perpetuæ caſtitatis & Religionis. ibid.6

Impedimentum occultum quod ſit. p.379.9

Impedimentum conſurgens ex conſanguinitate in primo gradu lineæ rectæ & tranſverſalis, conſurgit ex jure naturæ, contra quod non poteſt Eccleſia diſpenſare ; ſecus verò in gradibus affinitatis , niſi fortè in lineæ rectæ primo gradu. ibid.10. & ſeq.

Impedimenta non dirimentia diuturnâ conſuetudine abolita ſunt , exceptis votis ſimplicibus perpetuæ caſtitatis , Religionis, ſponſalibus præcedentibus cum altera vivente perſona , & Eccleſiæ interdicto. p.380.11

Impotentia.

Impotentia conſtituens impedimentum dirimens matrimonium quænam cenſenda ſit. p.356.1

Impotentia conſurgens ex nimio viri calore rarò conſtituit perpetuum matrimonij impedimentum.ibid.2

Impotentia alia perpetua ,alia temporalis. p.357.3

Impotentia alia abſoluta , alia reſpectiva. ibid.

Impotentia perpetua & abſoluta matrimonium dirimit jure naturæ. p.357.4

Impotentia temporalis matrimonium non dirimit : & quid ſi poſt contractum

tractum matrimonium dubiretur an ſit perpetua, vel temporalis. ibid.5
de Impotentiæ judicio per congreſſum conjugum in alienis ædibus. p.358.6.7
de Impotenriæ judicio per Senatum Gratianopolitanum. p.359.8
ex Impotentiæ cauſa ſeparati conjuges an jus habeanr novum matrimonium contrahendi. ibid.9.10
Impotentia alia naturalis, alia ex maleficio diſtinguitur, ad elucidationem capitis *Laudabilem*, de frigid. & malef. & canonis *Si per ſortiarias*, 33. q.1. p.360.11
Impotentia ex maleficio perdurans poſt exactum triennium præſumitur perpetua ſimul & reſpectiva ad priorem uxorem. ibid.12
Impotentia ſola quæ matrimonium antecedit, illud dirimit; ſecùs verò poſt contractum matrimonium ſuperveniens. p.361.13
de Impotentiæ judicio inſtruendo, in quo non eſt facilè mulieri conquerenti credendum. ibid.18
in cauſa Impotentiæ ſi nullatenus ptobari poſſit mulieris intentio, & vir neget ſe impotenrem, parteſque ad copulam requiſitas habeat integras & illæſas, viro potiùs quàm mulieri credendum eſt poſt præſtitum juramentum. p.364.19

Impubes.

Impubes qui quocumque modo Clericum vel Monachum percuſſit, poteſt per proprium Epiſcopum abſolvi. p.461.10
Impuberes an validè contrahant matrimonium, ſi in eis malitia ſuppleat ætatem, vbi malitiæ ſupplentis ætatem illuſtria exempla referuntur. p.362.15
Impuberes utriuſque ſexus in cauſis criminum admitti poſſunt in teſtes, novo jure Gallico. p.452.34

Indultum.

Indulta tam Regia, quàm Apoſtolica non admittuntur adverſus Cardinales collarores. p.129
in Indulti ſignificatione facienda collatori ſtylus ſervandus. p.130
Indulta pro fœlici ad Regnum adventu. p.130.131
Indulta Papæ, ſive Regis Galliæ, ipſorum morte exſpirant. p.131

Infamia.

Infamia ex delicto eriam putativo & præſumpto irregularem conſtituit. p.566.3
Infamia duplex. ibid.

Innocentia.

Innocentiæ ſtatu perſtante viguiſſent & bonorum diviſiones, & Regna. p.8.9

Inobedientia.

Inobedientia eriam pervicax & criminoſa diſtinguitur à ſchiſmate. p.95.96
Inobedientia circa levem materiam non excedit culpam venialem, ne quidem circa Dei præcepta. p.102

Inſinuatio.

in Inſinuationibus rerum beneficialium quæ exactè obſervanda ſint. p.431.8
Inſinuationum tempora, & alia multa requiſita. ibid.9
Inſinuationis edictum deſpectui habetur apud probos Judices, niſi præſumptio falſi, vel fraudis urgeat. ibid.p.432

Interdictum.

Interdictorum poſſeſſoriorum ſpecies duæ diſtinguntur. p.419.2

Vide

Vide *Poſſeſſio*.
Interdictum Eccleſiaſticum quid & quotuplex ſit: & quæ munia Eccleſiaſtica prohibeantur interdicti tempore. p.515.14.& 15

Intereſſe.

Intereſſe poteſt à mutuatario exigi, & de eo præſtando poteſt creditor ab initio paciſci. p.602.9
Intereſſe ex damno emergente & lucro ceſſante poteſt quandoque propter mutuum exigi. ibid.10
Intereſſe lucri ceſſantis an poſſit in mutuo exigi. p.603.& 604
Intereſſe poteſt in pactum deduci tribus concurrentibus conditionibus. p.604.13

Irregularitas.

Irregularitas quid & quotuplex ſit, & qui ejus effectus. p.559.1.2
Irregularitatum ex defectu novem ſpecies recenſentur. p.560.4
Irregularitati ex defectu locus eſt in energumenis, arreptitiis, dementibus, epilepticis & lunaticis. p.561.8
Irregularitates variæ ex defectu animi & corporis. p.562.11.12.13.14
Irregularitas ex defectu lenitatis quomodo, & a quibus contrahatur: ubi ejus exempla. p.563.16
Irregularitas an ab eo contrahatur qui ſomno vel furore correptus alium occidit; vel mentis compos aggreſſorem interimit cum moderamine inculpatæ tutelæ; vel etiam invaſorem alienæ vitæ. p.565.24
ut Irregularitas ex delicto contrahatur, requiritur mortale peccatum, & actus externus conſummatus. p.566.1.2
Irregularitas ex delicto multis modis contrahitur. p.567.4
Irregularitatem præcipuam ex delicto producit homicidij crimen: ubi diſtinctio inter mandantem, conſulentem & exequentem homicidium. ibid.5
Irregularitas ex mutilationis delicto naſcens quâ mutilatione contrahatur. p.568.7
an Irregularitas contrahatur ex homicidio caſuali. ibid.8.9
Irregularitas contrahitur violando aliquam cenſuram Eccleſiæ per Ordinis exercitium. p.569.10
Irregularitas non contrahitur ex iteratione Confirmationis, vel Ordinis, ſed ſolius Baptiſmi. ibid.11
an Irregularis cenſendus ſit is qui dubitat aliquid feciſſe, ex quo irregularitas non naſcitur. p.569.12
Irregularitatis dubiæ effectus tantùm ad ceſſationem à ſacro miniſterio extenditur. ibid.14

Iudex & Iudicium.

Judex ſuo prævaricatur officio, ſi ſponte litis victoriam adjudicet parti, cujus videt jus eſſe minùs probabile. p.299.7
an Judex Eccleſiaſticus poſſit reum crimen inficiantem torturæ addicere. p.402.12
Judex in tribus caſibus cenſetur reum ex Juris ordine interrogare. p.416.1
de Judicis recuſatione. p.426.1
Judex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit in Galliarum regno de petitione congruæ portionis, & de præcedentiis clericorum, ſive ſecularium, ſive regularium. p.427.4.5

ad Judicem Eccleſiaſticum ſolum ſpectat cognitio judicij petitorij decimarum. p.427.428
Judex appellationis, ſi temere appellatum ſit, non poteſt cauſam retinere, & prioris Judicis ſententiam authoritate ſua exequi. p.454.5
Judex à quo poteſt ulteriùs procedere, appellatione non obſtante, ſi non teneatur ei deferre. p.455.9
Judicis delegati poteſtas an exſpiret morte delegantis. p.442.1
Judicibus prohibetur ad loca ſe tranſferre in caſibus in quibus ſufficit expertorum & prudentum æſtimatio. p.450.24
Judex pretium accipiens pro ferenda juſta, aut injuſta ſententia, an ad reſtitutionem teneatur: vide *Condictio.*
Judicium probabile ab Ariſtotele vocatur opinio. p.298.6
Judicia nocte exerceri vetitum eſt Conſtitutionibus Eccleſiæ, contra morem Areopagitarum Athenienſium. p.404.19
Judicium criminale: vide *Crimen, Criminalis cauſa.*

Juramentum.

Juramentum à Judicibus præſtandum & Advocatis Juſtiniani lege. p.3

Iuriſdictio.

Juriſdictio completa & incompleta ad adminiſtrandum Euchariſtiæ Sacramentum, & à quo detur. p.265.1
Juriſdictio ad confeſſiones audiendas quibus, & quomodo ab Epiſcopis & aliis Ordinariis conferri debeat. p.266.2
Juriſdictio nunc vigens in Eccleſia ad confeſſiones audiendas, quomodo differat à priſtina. p.267.268.269
Juriſdictio contentioſa non poteſt extra proprium territorium ac diſtrictum exerceri; juriſdictio verò gratioſa & voluntaria poteſt exerceri à Judice exiſtente in alieno territorio. p.390.8
Juriſdictio interioris fori requirit characterem. ibid.9
vide *Poteſtas.*
Juriſdictio delegata contentioſa finitur morte delegantis, re adhuc integra. p.444.3

Ius.

Juris diviſio. p.7
Jura honorifica matricibus Eccleſiis debita. p.77.78.
Jus ad Beneficium permutare non licet cum actuali Beneficio. p.169
Jus accreſcendi inter Epiſcopum & Capitulum. p.209
Jus Beneficia conferendi devolvitur ad ſuperiorem tranſacto ſemeſtri à die notitiæ vacationis Beneficij. p.123
vide *Devolutio.*
Jura in rebus lege non definitis permulta relinquunt judicantis arbitrio. p.300.9
de Jure Regio in populum. pag.659. & 660.
vide *Vectigal.*

Iuſpatronatus.

Juſpatronatus tribus modis acquiritur. p.137
Juſpatronatus dividitur in Eccleſiaſticum & laïcum. ibid.
Juſpatronatus Eccleſiaſtico Papa vel Legatus derogare poſſunt, non tamen laico. p.138
Juſpatronatus quando ſuſpendi poſſit, etiam laïcum. p.141
Juſpatronatus quomodo acquiratur

conſuetudine præſentandi. p.142
de Jureparronatus plura require in verbo *Patronus*, & verbo *Præſentare*.

Iuſtitia.

Juſtitiæ definitio & diviſio traditur. p.579.1

L

Laïcus.

Laïcus in cauſa mortis vel mutilationis ex jure licitæ ſolam irregularitatem abſque peccato incurrit. p.564.18
Laïcus Chirurgiam, aut Medicinam exercens juxta regulas artis ſuæ non incurrit irregularitatem, etſi membrum reſecet aut reſecari mandet. ibid.21

Largitio munerum.

Largitiones munerum Religioſis quæ licitæ, vel illicitæ. p.104

Laudemium.

Laudemium ex emptione & venditione cenſus non debetur; ſecus verò in emphyteuſi. p.625.12

Legatum.

Legata pia relicta in teſtamento nullo & invalido ſuſtinentur, & ſolvenda ſunt ab hærede. p.665.5

Legatus.

Legati ſtatuta non exſpirant ejus morte; quâ tamen exſpirat ejus ſubdelegati juriſdictio, niſi jam antea præceſſerit citatio: idemque dicendum de quomodocunque finita legatione. p.68
Legati & delegati diſcrimen. p.69
Legatorum à latere quanta dignitas & poteſtas. p.69.70
Legatus à latere ampliſſimo jure delegandi potitur: ubi aliqua ſummariè de ejus poteſtate. p.392.13

Lex.

Leges humanæ, tum Canonicæ, tum civiles ligant conſcientias. p.10
Leges humanæ ut obligent, debent eſſe rationabiles, & promulgatæ, & communiter receptæ. p.11.12.13
Leges inordinatæ, quibus homo non tenetur obedire. p.96.97
Legis Aquiliæ capita duo. p.582.9
Leges civiles tuentur diſpoſitiones ultimæ voluntatis, quibus defunctus inutiliter de facultatibus ſuis diſpoſuit, dummodo de ipſius voluntate conſtet. p.586.7

Lis.

Litis conteſtatio quomodo fiat, & qui ſint ejus effectus. p.394.7
Lite non conteſtata an procedendum ſit aliquando ad auditionem partium, vel ad ſententiam definitivam: ubi etiam de Ordine judiciario. p.395.8.9.
Litem conteſtari neceſſe non eſt ubi de plano proceditur, ac ſine ſtrepitu, & figura judicij. p.397.12
Lis quandonam conteſtata cenſeatur tam Jure Gallicano, quàm communi. p.447.7
Litis ceſſio gratuita circa Beneficia litigioſa ab omni ſimoniæ labe pura eſt. p.477.8

Litera.

Literarum gratiæ & juſtitiæ diſcrimina. p.15.16
Literæ Apoſtolicæ: vide *Reſcripta*.
Literæ proviſionum beneficialium inſinuandæ ſunt apud tabularia Epiſcopalia, & intra quod tempus ab ipſarum data. p.193.194

Literarum ſubrogationis vis & effectus. p.196.197
Literis obtentis à Papa ſubrogationis collitigantium intra menſem, neceſſe eſt prætereа in Gallia obtinere intra annum ad illarum effectum literas Regias. p.197. His quoque peractis poteſt aliquis tertius impetrare in Romana Curia clauſulam, *Si neutri, ſi nulli jus quæſitum ſit*, ut aliis deficientibus ipſe ſubrogetur. p.198
Literæ dimiſſoriæ an exſpirent morte concedentis: vide *Conceſſio, Privilegium.*

Locus.

Loci ſacri pollutio: vide *Pollutio.*
Loci ſacri reconciliatio non eſt neceſſaria, ſi ejus profanatio non eſt publice notoria. p.572.11

Lucrum.

Lucra à filiofamilias in paterna domo facta cui acquirantur: vide *Filiusfamilias.*
Lucrum ex re aliena particulari alicujus induſtriâ factum, quod dominus rei non feciſſet, cuinam acquiratur. p.619.1.2.& p.620.3
Lucrum ceſſans quid ſit, vide in dictionibus *Damnum emergens*, & *Uſura.*

M

Mandatum.

MAndata de providendo odioſa, & quatenus in Gallia recipiantur. p.15
Mandatum ad beneficium reſignandum non valet, ſi mandans re adhuc integra revocet; aut ſi mandatum annum excedat. p.156. & 157

Manuum injectio.

Manuum injectio in Clericum quâ pœnâ multetur; & qui in hac materia clerici nomine comprehendantur; & qui huic pœnæ ſubjaceant. p.459.1.2.3
Manuum injectio in Clericum triplex, & quæ excommunicationi ſubjaceat. p.460.5
vide *Percuſſio.*

Mater.

Mater tenetur filium triennio majorem alere, & filiam dotare, ſi aliunde alimenta & dotem habere non poſſint. p.578.14
Matres jure ſcripto Romanorum ad ſucceſſionem filiorum admittuntur; ſed paulò aliter proviſum eſt in Gallia per Conſtitutionem Caroli IX. p.667.9

Matricularius.

Matricularij ſive æditui conferre tenentur ad Eccleſiæ cultum & reparationem quas recipiunt eleemoſynas, quarum rationem reddere tenentur Ordinariis, aut horum delegatis, non verò Officialibus laicis. p.226.227

Matrimonium & Matrimoniales cauſæ.

Matrimonium quid ſit, quomodo initietur, ratificetur, & perficiatur, p.320.1
Matrimonium magis conſiſtit in animorum, quàm in corporum conjunctione. ibid.
ante Matrimonium denunciationes præmittendæ ſunt in Eccleſia. p.321.5
ex Matrimoniis clandeſtinis, fictis & ſimulatis nulla naſcitur obligatio ſponſalium. p.322.9

Matrimonij

Matrimonij miniſter eſſentialis non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes. p.325.1.2
Matrimonij materia proxima & remota quæ nam. p.326.3
ad Matrimonij validitatem utrum requiratur mutuus conſenſus ad copulam. ibid.4.& p.327.5.6
in Matrimonio quod præceſſit votum caſtitatis, perdurare poteſt dominium mutuum in corpora, ſed tamen ligatum & impeditum: ubi etiam de matrimonio Beatiſſimæ Virginis cum Sanctiſſimo Joſepho. p.327. 328
Matrimonium validè per procuratorem ante & poſt Tridentinum contractum eſt. p.329.1
Matrimonium per procuratorem contractum an validum ſit, ſi mandans poſt mandatum inciderit in amentiam quæ perduret quo tempore procurator contrahit. p.330.4
Matrimonium contrahendum ter in Eccleſia denunciandum. p.331.1 vide *Denunciatio.*
Matrimonium quandonam contrahi poſſit, non præmiſſis denunciationibus. p.333.5
Matrimonium contrahendum impeditur aſſertione unius teſtis fide digni & non ſuſpecti circa matrimonij impedimentum, donec oppoſitum probetur. ibid.6
Matrimoniorum impedimenta, vide *Impedimentum.*
Matrimonium illicitè contrahitur inter eos qui vovere caſtitatem aut Religionem. p.334.2
Matrimonia tempore interdicti contrahi poſſunt. p.337.7
Matrimonia an penitus prohibeantur temporibus præſcriptis ab Eccleſia. ibid.8
Matrimonium inter conſanguineas perſonas uſque ad quem gradum prohibeatur Jure Canonico, & in quibus poſſit diſpenſari. p.340.& ſeq.8.9
Matrimonium baptizatæ perſonæ cum non baptizata irritum eſt Jure Eccleſiaſtico; ſecus de matrimonio Catholicæ perſonæ cum hæretica. p.345.8
ut Matrimonium Catholicus licitè cum hæretica contrahat, an ſemper ſit neceſſaria diſpenſatio. ibid.9
Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non debent permitti in Gallia. ibid.
Matrimonium ab infidelibus contractum an poſſit diſſolvi ab eo qui ad fidem convertitur, altero nolente ad fidem converti. ibid. & ſeq.10.11
ad Matrimonij vinculum non ſufficit conſenſus utcumque liber; & qualis metus ſufficiat ad eum invalidandum. p.348.5
ut Matrimonij promiſſio obliget, debet fieri cum voluntate ſe obligandi. p.350.10
Matrimonium fictè promittens adhibito juramento emiſſo animo jurandi, quamvis careat intentione fictè promiſſi matrimonij contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium illud contrahere: ſecus verò dicendum ſi fictum quoque eſſet juramentum p.351.11.12
Matrimonia ex defectu conſenſus invalida nullum pariunt publicæ ho-

AAaaa 3 neſtatis

neſtatis impedimentum. p.353.21
Matrimonium ſenis planè decrepiti, vel ægrotantis morbo incurabili, an ſit validum. p.361.13.14
Matrimonium impuberum an ſit validum: vide *Impubes.*
Matrimonio contracto à puberibus, quomodo ſit computandum triennium experientiæ, ſi de eorum impotentia dubitetur: ubi de malitia ſupplente ætatem. p.362.15
Matrimonium clandeſtinum irritum ex jure novo Concilij Tridentini. p. 365. 1. & p. 369. & ſeq.7.
Matrimonia filiorumfamilias abſque conſenſu parentum inita, Conſtitutionibus Regum in Gallia prohibita: ubi de vero intellectu Regiarum Conſtitutionum, & articuli 40. Bleſenſis circa hanc materiam. p.367.& ſeq.4.5.& 6
Matrimonij nullitas proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus 40. Bleſenſis Conſtitutionis, nullatenus attingit ipſum Sacramentum. p.369.7
Matrimonia filiorumfamilias in quibus conſenſus non intervenerat, jure civili Romanorum irrita erant. p.370.8
in Matrimoniis filiorumfamilias neceſſarius eſt tutorum, curatorum, & proximiorum cognatorum aſſenſus in Regno Franciæ. ibid.9
in Matrimoniis liberorum non eſt neceſſarius præcedens & expreſſus parentum aſſenſus. p.370.10
Matrimonium abſque præmiſſis proclamationibus contractum, Bleſenſium Conciliorum articulo 40. decernitur invalidum: ubi de aliis requiſitis juxta prædictum articulum. p.371.11
ad Matrimonij validitatem an ſufficiat Parochi etiam inviti præſentia, etiam in Gallia. ibid.12
ad Matrimonium contrahendum quis cenſeatur proprius Parochus, vide *Parochus.*
Matrimonio in gradibus prohibitis contracto vel conſummato, an indulgenda ſit diſpenſatio. p.377. & 378.7
ſi Matrimonium coram Parocho & teſtibus bona fide initum comperiatur tandem invalidum propter aliquod dirimens impedimentum, neceſſe eſt ut poſt impetratam diſpenſationem aut impedimenti ceſſationem, partes mutuum inter ſe conſenſum renovent. p.378.8
Matrimonium per vim contractum ſpontaneâ cohabitatione convaleſcit. p.701.34
Matrimoniales cauſæ jure communi, & uſu Gallicano ad Eccleſiæ cognitionem pertinent. p.427.3

Medicus.

Medicus munus ſuum non implet, qui remedium efficacius quod ad manum habet, ægroto non exhibet, ut aliud adminiſtret, quod minùs probabiliter proderit. p.299.7

Mendacium.

Mendacium officioſum non eſt licitum. p.408.9.& 409.12
Mendacij definitio juxta mentem Divi Auguſtini. p.408
à Mendacio excuſantur ſanctiſſimi homines in Scriptura laudati, etſi videantur mendacium protuliſſe.

liſſe. p.409.11

ad Mendacium fugiendum licitum eſt uti verbis amphibologicis, urgente juſta cauſa & ratione. p.409.& 410

Mendacium eſt in verbis aliud aperte ſignificantibus, aliud verò occulto ſenſu continentibus. p.410

Meretrix.

an Meretrix poſſit turpitudinis ſuæ pretium retinere : vide in dictione *Conditio*.

Metropolitanus.

Metropolitanorum prærogativæ & jura. p.22.23.& plurib. ſeqq.

Metropolitani poſſunt curare ante ſe deferri Crucis vexillum per totam ſuam provinciam. p.26.27

Metus.

Metus : vide in verbis *Matrimonium, Impedimentum.*

Miniſter.

Miniſter minùs dignus quandonam digniori præferri poſſit abſque peccato conferentis Beneficium. p.634.& 635

Vide *Beneficium.*

Minor.

Minor 25. annis de Beneficio proviſus capax eſt ad agendum in judicio ſine authoritate vel aſſiſtentia tutoris, vel curatoris. p.448.24

Miſſa.

Miſſarum onera poteſt Ordinarius ob juſtam cauſam reducere. p.27

Miſſarum applicatio non eſt Capellano prorſus libera. p.231

Miſſæ fundatæ quatenus intermitti poſſint, vel non, juxta caput *Significatum*, de præbend. p.230. 231. Quid ſi Rector, ſeu Capellanus ægrotet. p.231.232.233. Si tamen Capellania ſit clericalis, & non Sacerdotalis, nullæ indulgentur induciæ Miſſarum. p.233

Miſſarum ſtipendia quibus Sacerdos non ſatisfecit, aut quarum celebrationem nimis diſtulit, ita ut non profuerit ſecundum intentionem ſtipem dantis, reſtituenda ſunt. p.640.17

Miſſæ valor triplex diſtinguitur. p.641.18

pro Miſſa unica non poteſt accipi duplex ſtipendium, quin teneatur Sacerdos onere reſtituendi. ibid.

Miſſarum votivarum ſtipendia, aut onera quotidiana : vide *Clericus.*

Miſſio in poſſeſſionem.

Miſſio ſolennis in poſſeſſionem Beneficij poſtremò requiritur, quæ tamen prærequirit ad conſiſtorialia Beneficia literas magni Sigilli Regij. p.195

Miſſionis in poſſeſſionem Beneficij forma & ſubſequens inſinuatio. p.196

Miſſio in poſſeſſionem non eſt actus perſonalis, & fieri poteſt per procuratorem. ibid.

Mobilia.

Mobilia cultui divino deſtinata, aut deſervientia ad neceſſarios uſus conſtitutorum in Sacris, pignori capi, vel diſtrahi non poſſunt : & quid de mobilibus agricolarum. p.450.31.& 32

Monaſterium.

Monaſterium inopia laborans poteſt abſque labe ſimoniæ paciſci ſuper alimonia ejus qui ſuam in Religione proſequitur admiſſionem, & cujus victui ſuppeditare non ſufficit, modò ne plus petatur quàm

quàm opus ſit. p.483.484.485
Monaſteriis divitibus non licet paciſci titulo alimentorum ante admiſſionem poſtulantium; ubi quomodo in hac materia taxandæ ſint Monaſterij facultates temporales. p.486,12.13

Monialis.

Monialis futuræ voluntas ab Ordinario exploranda ante habitus ſuſceptionem, & ante profeſſionem. p.91
Moniales à quibus clauſura violata eſt, non poſſunt ab alio quàm à Supremo Pontifice abſolvi; ſecus tamen in Gallia. p.533.4

Monitorium.

in Monitoriis ad criminis teſtificationes eliciendas non debet reus nominari, niſi per voces individui vagi. p.518.24
Monitoria non ſunt pro re levi decernenda; & quæ taxatio ſit in hoc ſequenda. p.525.14

Mulier.

an Mulieres pro clauſura Monaſterij violata teneantur ad Supremam Sedem recurrere: vide *Caſus reſervati, Clauſura.*
Mulieribus in quibuſdam caſibus non competit exceptio Senatuſconſulti Vellejani: vide *Senatuſconſultum Vellejanum.*
Mulier in Galliæ Regno & vicinis quibuſdam provinciis ſe obligans pro liberando e carcere viro, non juvatur Vellejano. p.592.14

Mundus muliebris.

Mundus muliebris ad quem pertineat mortuo marito, an ad uxorem, an ad mariti hæredes. p.690.2

Munus.

Munera non ſunt ſemper præſumenda gratuita, præſertim creditori à debitore oblata. p.602.8
Munus à lingua, munus à manu, & munus ab obſequio: vide *Simoniacum pretium.*

Mutuatarius, & Mutuum.

an Mutuatarius teneatur ad aliquid ultra ſortem mutuatam. p.687.4
Mutuum quid ſit; quare ita dicatur; & quæ ſit materia circa quam verſatur. p.593.1.2
Mutui differentia ab aliis contractibus. p.594.2
Mutuum debet eſſe merè gratuitum. ibid.4
Mutuum implicitum & explicitum uſurarum copioſa ſeges: & quomodo mutuum palliatum & fœneratitium contrahatur. p.599.2.3

O

Obedientia, & Obedire.

Obedire Superioris ſubalterni mandato non licet contra voluntatem altioris Superioris. p.92.93.94.& 95.
Obedire Superioris juſſioni tribus caſibus non tenetur Religioſus. p.94.95
Obedientiam ſub mortali culpa Superior non præſumitur præcipere, niſi id verbis ſignificet. p.100
de Obedientia plura vide in verbo *Inobedientia, & Religioſus.*

Obligatio, & obligatus.

Obligationes quæcumque centum librarum

brarum valorem excedentes, apud acta Notariorum redigi debent; nec admittitur probatio per teſtes, niſi in neceſſariis quibuſdam caſibus, etſi in his ſumma ſit minor quàm centum librarum. p.450.23
Obligationes quæ ad reſtitutionem non aſtringunt recenſentur. p.574.575.& ſeqq.
Obligationis definitio. p.579.1
Obligationum fontes diſquiruntur ad Theologorum & Juriſconſultorum mentem. p.580.2
Obligatio ex pacto nudo. ibid.3
Obligationes ex Jure naturali & civili permixtæ ex quatuor fontibus emanant. p.580.4
Obligationes ex quaſi contractu. p.581.6
Obligationes ex delicto, & quaſi delicto. p.582.583
Obligatio naturalis prævalet poſt factam ſolutionem, ne condicatur ut indebitum quod jure naturæ debebatur. p.591.9
Obligatio principalis debitoris extenditur ad fidejuſſores, & extraneos pignorum aut hypothecarum poſſeſſores. p.597.6
Obligari ad ratiocinia irregulares cenſentur. p.561.7

Officialis.

Officialis Epiſcopi: vide *Vicarius Generalis.*

Opinio.

Opinio, ſcientia, & dubium diſtingui ſolent in ſpeculativa, & practica. p.296.2
Opinio probabilior poteſt eſſe minùs tuta; & opinio tutior poteſt eſſe minùs probabilis. p.296.3
Opinio tutior & probabilior quæ ſint. ibid.
ex Opinione probabili quandonam quis poſſit agere. p.297.4.5
ex Opinionibus oppoſitis, quarum ſingulæ ſint probabiles, non licet eligenti præferre minùs probabilem, probabiliore relictâ. p.298.7
in Opinionum conflictu ſi ex utraque parte probabilitas æqualis appareat, quid agendum. p.299.8
ex Opinionibus oppoſitis, ſi una quidem tutior eſt, & altera probabilior, licitum eſt ſequi probabiliorem. p.302.11
Opinio tutior ſemper eſt eligenda ubi Sacramenti conficiendi valor, vel alicujus animæ ſalus periclitatur. p.303.12
Opiniones ſcandaloſæ recentiorum aliquot ab Alexandro VII. damnatæ recenſentur. p.305.306.307.308.& 309.

Opus.

Opera feſtis diebus interdicta quænam. p.239.1. Et quænam licita. p.240.2.3.4
Opera ſervilia quatuor feſtis diebus permiſſa. ibid.4

Ordinarius.

Ordinarius conferre poteſt extra proprium territorium beneficia ſibi ſubjecta. p.60
Ordinariis in Gallia non permittitur condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. p.401.10
Ordinariorum juriſdictio circa delicta Regularium. p.402.13
Ordinariorum juriſdictio circa delicta Clericorum privilegiata limitatur in Gallia. p.405.14

Ordinariorum poteſtas circa diſpenſandum in impedimentis matrimonij: vide *Impedimentum*.

Ordinare, Ordinatus, Ordo.

Ordinis Sacramentum definitur. p.313.1

Ordinum ſeptem ſpecies. ibid.

Ordines ſacri quinam. ibid.

Ordines omnes etiam minores vera & propria ſunt Sacramenta, juxta communiorem opinionem. p.315.3

Ordinis ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. p.315.4

Ordinari nemo debet niſi per proprium Epiſcopum, aut cum ejus licentia, de qua conſtet per literas dimiſſorias. p.315.5

Ordinari poteſt abſque dimiſſoriis qui privilegium habet à Sede Apoſtolica ad ſuſcipiendos Ordines à quocumque Epiſcopo communionem Sedis Apoſtolicæ habente. p.316.8

Ordinati cum falſis, fictis, aut fiduciariis titulis ſuſpenſionem incurrunt. ibid.10

Ordinati extra tempora à Jure ſtatuta, vel ante legitimam ætatem, ſuſpenſionem perpetuam incurrunt. p.317.11

Ordinandorum ætas & qualitates. p.317.13

Ordinationum tempora,& interſtitia. ibid.12.& 14.

Ordinatus ab Epiſcopo qui ante Ordinum collationem proteſtatur ſe non intendere ordinare eos qui aliquem contra Canones defectum habent, cenſetur verè & validè ordinatus, etſi conſcius alicujus talis defectus, ſine peccato tamen mortali ſe ſiſtat ordinandum. p.318.15

Ordines plures ſimul ſuſcipiens, ſive ſacros, ſive minores, quam pœnam incurrat. ibid.16

Ordines ſacri & Sacerdotium validè conferri poſſunt infantibus baptizatis, & adultis, qui nec habent, nec unquam habuerunt rationis uſum. p.319.17

Ordinatus coactè, an validè ordinatus cenſeatur. ibid.18

Ordines minores recipiens ante legitimam ætatem non incurrit ſuſpenſionem. p.546.7

Oſculum.

Oſcula, amplexus, & ſimiles tactus quando ſint peccata mortalia, vel non. p.384.2.3

Oſcula & amplexus, ſecluſo periculo pollutionis non prohibentur inter ſponſos. p.385.3

P

Pactum.

Pactum apud Ordinarium initum de ſolvendis expenſis olim factis in Beneficio compermutato, illicitum eſt. p.172

Pacta alia & circumſtantiæ permutationis aut reſignationis illicitæ. p.172.173

Pactum legis commiſſoriæ poteſt apponi in contractu cenſus reſignativi; ſecus verò in contractu cenſus conſignativi. p.621.2

Pacta quæ contractibus ex contrahentium intentione adjunguntur, vim ordinariam ac legitimam contractuum extendere, vel reſtringere poſſunt. p.686.1

Pactum addictionis in diem, redemptionis, aut retrovenditionis appoſitum in contractu emptionis & venditionis, quid operetur. p.687.5

Pactum legis commiſſoriæ approbatum in emptione reprobatur in pignore. ibid.

Pactum tacitum citra vllam expreſſionem quandoque exurgit ex contractu. p.687.6

Pactum nudum an pariat actionem: vide *Actio*.

Pactum legis commiſſoriæ: vide *Emptio*, *Venditio*, *Vſura*.

Pallium.

Pallij uſus. p.23.24

Papa.

Papa titulo præventionis jus habet conferendi univerſa beneficia. p.117

Papa conferre poteſt quæcumque beneficia vacant in Romana Curia. p.118

Papa jus habet conferendi per præventionem univerſa beneficia; itemque ea quæcumque in Romana Curia vacant. p.118

Papa poteſt diſpenſare circa regulam de infirmis reſignantibus, etiam in præjudicium Graduatorum, & Indultariorum Curiæ Pariſienſis. p.180

Papa poteſt tempus publicationi reſignationis præſtitutum prorogare. p.182

quomodo Papa poſſit abſque delicto ſimoniæ permittere, & conſtituere penſiones etiam cum obligatione illas largiore pecuniâ redimendi ſuper Beneficiis & Epiſcopatibus, de quibus pleno jure non providet. p.493.1.494.2

Parentes.

Parentum obligatio erga filios, & in quibus caſibus non teneantur eos alere. p.576.10

Parentes liberos vivos ex priore conjugio habentes non poſſunt poſteriori conjugi, aut liberis ex poſteriori conjugio natis aliquid amplius relinquere quàm filiis prioris matrimonij, ſive per donationem, ſive per aliam diſpoſitionem. p.577.13

Parentes liberos habentes ex priori & poſteriori conjugio quomodo debeant & poſſint diſponere de bonis tam priore quàm poſteriore matrimonio conſtante acquiſitis. p.278.13

Parochia, Parochianus, & Parochus.

Parochia quid ſit. p.74.75

Parochum, utpotè ſponſum, decet eſſe unicum, nec amovibilem, ſeu locatarium. p.75

Parochiæ vacanti quomodo Ordinarius providere debeat. ibid.

Parochi officium. p.76

Parochi quænam debeantur oblationes. p.77

Parochis decimæ debentur ex novalibus. p.77.238

Parochialium Eccleſiarum Eccleſiis principalioribus unitarum mutua officia, & iſtarum in illas jura honoraria. p.77.78

Parochi Graduati. p.78

Parochus proprius quis cenſeatur, & quomodo acquiratur. p.372.13

Parochi quilibet locorum per quæ vagi tranſeunt, poſſunt ipſorum matrimoniis intereſſe; ubi quid

circa hoc ſtatuerit Concilium Tridentinum. ibid.14

Parochus fœminæ ſæpiùs intereſt matrimonio, quando patres ſunt diverſarum Parochiarum. p.372. 15

Parochus proprius poteſt aſſiſtere matrimonio ſui Parochiani etiam in aliena Parochia & diœceſi, ſine licentia Parochi illius loci, extra tamen Eccleſiam Parochialem. ibid.16

Parochus proprius validè, licèt non licitè, poteſt Parochiani ſui matrimonio aſſiſtere contra Ordinarij prohibitionem. p. 372. & ſeq.17

an Parochus poſſit pecuniam exigere ad ſacrum & ſpirituale Beneficium peragendum, ad quod ipſe ex officio tenetur. p.490.3

Parochiani adſtringuntur fabricæ domus Curionis: vide in verbo *Populus*.

Parochi quanto tempore poſſint à Parochia abeſſe, quin fructus amittant: vide *Beneficiarius*.

Patronus.

Patronis circa præſentatos æquali utrinque ſuffragio diſſidentibus liberum eſt Ordinario quem maluerit ex præſentatis inſtituere. p.138

Patronus ſeipſum præſentare non poteſt. ibid.

Patronis conceſſum tempus ad præſentandum. p.139

Patronorum jura honorifica. p.142

Patronus pater filium præſentare poteſt, & patronus filius patrem ſuum. p.143

Paupertas.

Paupertas regularis & eſſentialis obligat quoſcumque Religioſos, non verò accidentalis, niſi hanc Regula quoque injungat. p.103

Peccator, & Peccatum.

Peccatorum numerus & circumſtantiæ quomodo ſint in ſacramentali confeſſione exprimendæ. p.284. n.11.12.13

Peccatum naſcitur ex conſcientia erronea in actibus etiam per ſe licitis. p.285.12

Peccatorum circumſtantias quamvis notabiliter aggravantes, non eſt neceſſe confiteri, dummodo ſpeciem non mutent. p.286.14

Peccator publicus quis ſit, & an ſit ei deneganda communio. p.263.3

Peccator occultus an ſit communione privandus. ibid.& ſeq.4

ut Peccatori publico publicè communio dari poſſit, quæ requirantur. p.265.7

Peccato alieno cooperans per actus de ſe licitos aut indifferentes, an peccet mortaliter: ubi de remigibus Chriſtianis apud Infideles captivis. p.652.& 653

Peccatum quomodo in confeſſione examinandum, vide *Confeſſio*.

Peculium.

Peculium quadruplex ad filiosfamilias pertinens: vide in verbo *Filiusfamilias*.

Penſio.

Penſiones clericales non eſt neceſſe exprimere apud Papam in aliis impetrationibus, præterquam in forma pauperum, aut in nova penſione impetranda. p.229

Penſio clericalis eſt res partim temporalis,

poralis, partim ſpiritualis, etiamſi non ſit Beneficium. p.227.228
Penſionem ſuper Beneficio quis, & quas ob cauſas conſtituere poſſit. p.161.162
Penſionem conſtituere quando poſſit Epiſcopus. p.162
Penſionis beneficiariæ concordatum mutuum. p.161
Penſionum ſuper Beneficiis modus. p.163
Penſionum per ſolutionem certarum annatarum extinctio illicita & invalida ſine authoritate Papæ. ibid.
Penſionum reliquis ſolvendis non aſtringitur ſucceſſor in Beneficio, niſi priùs hærede diſcuſſo. p.163.164
Penſio morte penſionarij, non tamen morte ſucceſſoris extinguitur. p.164. Item capitis diminutione ac degradatione penſionarij. p.164.165. Item crimine hæreſis, læſæ majeſtatis, percuſſionis Cardinalis vel Epiſcopi. p.165. Item per conſolidationem. ibid. Item per matrimonium aut profeſſionem regularem. ibid. Item per authoritatem Papæ. ibid. Item interitu rei aut prædiorum Beneficij. ibid.
Penſio minuitur calamitate belli aut tempeſtatum. p.165
Penſio transfertur tranſlato Beneficio. p.166
Penſio pecuniaria ſolvenda initio anni; de fructibus autem tempore collectæ. ibid.
Penſio clericalis eſt ſpiritualis, & ad Officium adſtringit. p.167
Penſionarij ad quæ onera teneantur. ibid.
ſuper Penſione colluſio canone reprimitur. p.167
de Penſionibus beneficiariis Edictum Ludovici XIV. ibid.
Penſio impoſita ſuper Beneficio profana eſt & temporalis quandiu non munitur Superioris authoritate: ubi quandonam ad imponendam penſionem requiratur ſuperioris authoritas. p.478.11
Penſionum quæ ex aliquo Beneficio percipiuntur tres ſpecies referuntur. p.495.4
Penſio laïca quæ propter aliquod miniſterium temporale tribuitur laïco ſive Clerico de bonis Eccleſiæ, poteſt redimi, atque etiam pretio vendi ſine ſimonia. p.496.5
Penſionis onus impoſitum in Beneficij ceſſione, vel renunciatione, addito pacto, ut ſtatim vel paulò poſt aliquâ ſummâ oblata integrâ, penſio redimatur, ſimoniacum cenſetur. ibid.6.& p.497
Penſio ſuper Beneficiis impoſita à Papa abſque juſta cauſa, an ſit ſimoniaca: vide *Papa*.
ſi Penſio Clericalis pretio in alium transferatur, aut per anticipatas ſolutiones extinguatur, an excommunicatio incurratur. p.499.4
Penſiones annuæ in perpetuum piis locis relictæ an habeant vim indeficientem, & quamcunque præſcriptionem excludant. p.674.9

Percuſſio, & Percuſſor Clerici.

Percuſſio levis Clerici quænam cenſeri debeat. p.460.6
Percuſſio gravis aut mediocris Clerici potiùs cenſenda eſt quàm levis in re ambigua. p.461.7
à Percuſſione gravi aut mediocri Clerici

Clerici quis abſolvere poſſit. ibid. 8
à Percuſſione quacumque Clerici vel Monachi poſſunt aliquæ perſonæ abſolvi. p. 461. 11
Percuſſores Clerici vel Monachi urgente neceſſitate ab Epiſcopo vel Sacerdote abſoluti, ratione impedimenti adeundi ſupremam Sedem, an ceſſante impedimento teneantur ſupremum Pontificem adire. p. 462. 12
ſi Percuſſio Clerici ſit occulta, nec in forum deducta contentioſum, nullibi neceſſe eſt convenire ſupremam Sedem pro abſolutione. ib. 13

Permutatio.

Permutatio actualis Beneficij cum Beneficij futura fundatione eſt illicita. p. 171
Permutatio Beneficiorum: vide *Beneficium.*
Permutatio Beneficiorum, & renunciatio quandonam ſimoniaca ſit: vide *Simonia*

Philoſophus.

Philoſophorum Ethnicorum ducentæ octoginta-octo de ſummo hominis bono ſententiæ. p. 8

Pœnitens, & Pœnitentia.

Pœnitens qui Confeſſarium accerſiri mandavit urgente mortis periculo, & antequam advenerit loquelam amiſit, an abſolvi poſſit. p. 291. 6. & p. 292. 9
Pœnitens abſolvendus non eſt, in quo nulla præceſſerunt petitæ confeſſionis aut contritionis à Sacerdote perſpecta, vel à circumſtantibus atteſtata ſigna. p. 293. 10
Pœnitens confitens in aliena Diœceſi an poſſit abſolvi à caſibus reſervatis in propria Diœceſi, ſed non in ea in qua confitetur. p. 293. 1
Pœnitens confitens in aliena diœceſi remittendus eſt ad proprium Superiorem pro abſolutione ab excommunicationibus reſervatis, ſive ſint à jure, ſive ab homine. p. 294. 2
Pœnitens oblitus alicujus peccati reſervati, & in confeſſione abſolutus ab habente facultatem abſolvendi à reſervatis, poterit in alia confeſſione abſolvi ab iiſdem caſibus reſervatis oblitis per alium Sacerdotem approbatum, quamvis careat facultate abſolvendi à reſervatis, dummodo cum bona fide accedat, & ſciens & volens non abutatur confeſſione. p. 294. 3. p. 295. 4
Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtratur per modum judicij, & requirit cauſæ cognitionem & juriſdictionem completam. p. 265. 1
Pœnitentia ut Sacramentum ex quibus conſtet. p. 273. 1
Pœnitentiæ Sacramenti forma eſt abſolutio per Sacerdotem collata. ibid. p. 274
Pœnitentiæ Sacramentum nullus poteſt ex ſola vi ſui Sacerdotij adminiſtrare. p. 266. 2

Pollutio.

Pollutio voluntaria, aut voluntaria in ea delectatio ita divina lege prohibentur, ut nulla cauſa poſſit hæc reddere licita. p. 385. 4
Pollutio prævisa an poſſit permitti. p. 386
Pollutio loci ſacri non contingit, niſi vulnus fuerit receptum in loco ſacro. p. 571. 10
Pollutione loci ſacri notoriâ factâ, nefas eſt divina in eo Officia peragere

agere : & quid ſi profanario contingat dum Miſſa celebratur. p.572 13

Populus.

Populus quomodo contribuere teneatur reparationi Eccleſiæ, & fabricæ domus Curionis. p.226

Portio.

Portio congrua perinde ac alimenta non patitur dilationem, & peti poteſt ab ipſo litis initio per proviſionem. p.236

Poſſeſſio, & Poſſeſſor.

Poſſeſſionis cauſa dividitur à cauſa proprietatis quoad controverſias Eccleſiaſticas in Gallia : & vide quomodo intelligatur. p 419.3

Poſſeſſionis tempora inter emptorem & venditorem, inter defunctum & hæredem continuantur in civilibus; ſecus verò in pacifica Beneficij poſſeſſione. p.430.7

Poſſeſſor condemnatus ad dimittendam poſſeſſionem quomodo mulcterur, ſi poſt duodecim dies ſignificatæ ſententiæ non obtemperaverit. p.451.29

Poſſeſſor bonæ fidei definit bona fide poſſidere ſtatim ac novit rem quam poſſidet eſſe alienam : & ad quid teneatur ſi eam vendiderit, aut alteri donaverit. p.658.7.8

Poſſeſſor rei alienæ an teneatur ad teſtionem fructuum bona fide perceptorum. p.658.& 659

Poteſtas.

Poteſtas Prælatis Eccleſiæ à Deo duplex conceſſa, & ad quid utraque referatur. p.389.6

Poteſtas utraque, ordinaria & delegata, exerceri poteſt & attribui tam in interno foro, quàm in externo. p.390.7

Poteſtas duplex confertur in Sacerdotis ordinatione. ibid.9

Poteſtas Clavium duplex. ibid.

Poteſtas juriſdictionis interioris requirit characterem, ſed non poteſtas exterioris juriſdictionis. p.390.9.& 391.10

Poteſtas confertur per modum juriſdictionis, quando eligitur non tam perſonæ induſtria quàm ejus officium. p.391.11

Poteſtas delegata quandonam ſubdelegari poſſit. ibid. & ſeq.11. & 12

Præbenda.

Præbendæ Theologalis, vel præceptorialis electio à quo dependeat. p.210

Præbendarum capitularium proviſio jure communi ſpectat ad Epiſcopum ſimul & Capitulum Cathedrale: in Eccleſiis verò Collegiatis nec Cathedralibus proviſio in ſolidum ad Capitulum Collegiatum quod præſentat; inſtitutio verò ad Epiſcopum ſpectat : cui tamen competit jus devoluti elapſo ſemeſtri. p.217

Præceptum.

Præceptum charitatis erga proximum, aut ab alia virtute manans non parit reſtituendi obligationem ſi violetur: ubi de hac materia varia exempla. p.574.575

Præceptum de honorandis parentibus inter primam & ſecundam tabulam medium collocatum. p.575.7

Prælatus.

Prælati Eccleſiaſtici quibus ex cauſis ſuſpendantur : vide *Suſpenſio.*

Præſcriptio.

Præſcriptiones rerum Eccleſiæ intereſt valde non eſſe longiores. p.152.153

Præſcriptio introducta eſt in bonum publicum, quietem civium & familiarum. p.673.6

ad Præſcriptionem legitimam requiſitæ conditiones recenſentur. p.673.7

de Præſcriptione rerum Eccleſiæ. p.674.8

Præſcriptiones prolixas introducere periculoſum, & hominum nequitiæ expoſitum. ibid.9

Præſcriptiones centenariæ piis locis indultæ, flagitioſè emptæ & venditæ. p.674.& 675

Præſentatio, & Præſentatus.

Præſentatus ab uſufructuario fundi aut hæreditatis patronatæ præferendus eſt præſentato proprietario, quia juſpatronatus computatur inter fructus, & ideo magis conſectatur poſſeſſionem quàm proprietatem: qua etiam ratione præſentandi jus habent ſequeſter & colonus ad longum tempus conductus. p.139

Præſentatio facta inſinuanda eſt apud acta Eccleſiaſtica. ibid.

Præſentatum inſtituere non debet Ordinarius, niſi exhibito titulo juriſpatronatus, aut probata ejus poſſeſſione, & niſi præſentati capacitatem exploraverit. p.141

Præſentandi conſuetudine quomodo juſpatronatus præſcribatur. p.142

Præſentandi jus habent multi Rectores Vicarios pro ſubditis ſibi Eccleſiis. p.145

Præventio.

Præventionis jus quale ſit. p.187

Præventionis jus competit Legatis, ſed non Apoſtolicis Nuntiis. ibid.

Præventio nulla eſt ſi res coram Ordinario inchoata ſit, necdum collato Beneficio. p.187

Præventio valet contra Patronum Eccleſiaſticum, ſed non contra laicum. ibid.

Præveniri poſſunt Graduati poſtquam inſinuaverint, non poſtquam requiſierint. p.188. Idem de Indultariis. ibid.

Præventionem nullam admittit jus Regaliæ. p.188

Præventioni non eſt locus contra Cardinales Ordinarios, ne quidem in Beneficiis patronatus Eccleſiaſtici, nec ubi conjunctim competit Cardinali cum Capitulo aut Monaſterio. ibid.

Præventio non admittitur ubi jus conferendi eſt diviſum alternatim, ut in Britannia minore, ubi Papa confert menſibus octo, & Ordinarij menſibus quatuor. p.189

Præveniri Rex non poteſt ex quo aperta eſt regalia. p.189

Præventioni locus non eſt in Beneficiis manſionariis, ſeu aſſiſiis. p.210.211

Pretium.

Pretium ſimoniacè acceptum pro re ſpirituali, cui ſit reſtituendum, non datâ re promiſſa. p.506.1

Pretium ſimoniacè & injuſte acceptum reſtituendum eſt illi qui inculpabiliter, neque liberè dedit, etiamſi res ſpiritualis fuerit ei collata,

collata. p.507.2
Pretij ſimoniacè accepti reſtitutio non præcipitur niſi per modum pœnæ,& in tribus caſibus. ibid.& p.508
Pretium rerum venalium duplex. p.609.4
Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili. ibid.
Pretium vulgare habet ſuam latitudinem: ubi an liceat illud ſupergredi vel minuere; & ad quid teneatur hæc faciens. ibid.
an Pretia rerum propter peculiarem affectum dominorum poſſint ad libitum augeri. p.610.6
an Pretium pro turpitudine & ſimilibus flagitiis acceptum reſtitui debeat: vide *Condictio*.

Princeps.

Principes conſtituti ſunt propter populos, non populi propter Principes: ubi de mutua populorum & Principum obligatione. p.659.1
Vide *Vectigal.*

Privilegium.

Privilegia ſtrictè interpretanda ſunt. p.14
Privilegium ritè obtentum non ceſſat morte, vel amotione concedentis: & quid ſi ei particula limitans adjecta fuerit. p.443.6
Privilegia externi quidem fori, ſed non contentioſi an exſpirent morte concedentis. p.445.9
Vide *Conceſſio.*

Probabilitas.

Probabilitatum fontes gemini indicantur, quarum una interna, alia externa dicitur. p.303.13

Procuratio.

circa Procurationes in viſitatione debitas mens Eccleſiæ proponitur. p.490.4.5

Procurator.

Procuratoris ad matrimonium conſtituti requiſita quænam ſint. p.329.2.& p.330.3
Procurator miſſus ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte an contrahat cognationem ſpiritualem, an verò mandans. p.341.11. & 12

Profeſſio.

Profeſſio regularis adductiva ad perfectiorem vitam. p.87
Profeſſio debet eſſe prorſus libera, & ſpontanea. p.87.88
ut Profeſſio valida ſit ſex requiruntur conditiones. p.88
à Profeſſione quomodo poſſit ſive intra, ſive poſt quinquennium reclamari. p.89.90
Profeſſio tacita, ſive canonica triplex. p.89. Non tamen admittitur in Gallia. p.90.91

Proviſio, & Proviſus.

Proviſionis de Beneficio apud Ordinarium ſtylus. p.192.193
Proviſus ignoranter, & cum ſua bona fide per alterius ſimoniam non juvatur poſſeſſionis triennio, ſed ſola decennij præſcriptione. p.185
Proviſus de Beneficio ſimoniacè, quantumvis ignarus pacti ſimoniaci, tenetur Beneficium dimittere ſtatim ac pactionis ſimoniacæ notitiam habuit. p.464.7
Plura vide in verbo *Simonia.*
Proviſus de Beneficio alieno interventu, ignorans tamen ſimoniam ab altero commiſſam, juvabitur

 beneficio

beneficio triennalis poſſeſſionis pacificæ, ſi integro triennio hujus ſimoniæ notitiam non habuerit, ſecus ſi priùs commiſſam ſimoniam reſciverit. p.499.3

Prudentia.

Prudentiæ virtus reſpicit pro objecto ſuo res opinabiles. p.298.6

Q

Quantitas.

QUantitas furti ſufficiens ad culpam mortalem, & obligans ad reſtitutionem quænam ſit. p.656.1

Quantitas notabilis ex multis & levibus furtis poteſt in tribus caſibus effici. p.656.& 657

Quantitas major requiritur ad conſtituenda furta filiorumfamilias, uxoris & famulorum mortaliter culpabilia. p.657.& 658

R

Raptus.

RAptûs impedimentum dirimens matrimonium definit ex quo rapta eſt priſtinæ libertati reſtituta. p.373.18

ad Raptus impedimentum dirimens matrimonium conſtituendum duo requiruntur. ibid.19

Raptus ſpecies duæ, & an utraque eiſdem pœnis ſubjaceat. p.374.20

Reconventio.

Reconventio coram delegato Judice agitari poteſt, ſed nullatenus coram arbitris admittitur. p.392.15

Regalia.

Regaliæ jus Gallicanum antiquiſſimum. p.125.1

Regaliæ jus partim ſpirituale eſt, nempe circa Beneficiorum collationem; partim temporale, nempe circa œconomum providendum ad proventus recipiendos Sedis vacantis. p.126.2

Regalia non attingit Beneficia curata, nec electiva. ibid.3

Regalia excludit privilegia Graduatorum, itemque præventiones ac reſervationes Apoſtolicas. ibid.4

Regaliæ jus confirmatum à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi. p.127.5

Regaliæ jus non competit Regenti Francici Regni. p.127

Regalia quando claudatur. ibid.

ut Regalia claudatur quatuor ſimul conditiones requiruntur, quarum una deficiente cenſetur aperta regalia. p.127.7

Regnum.

Regna bonorumque diviſiones viguiſſent inter homines in ſtatu quòque innocentiæ. p.8.9

Regreſſus.

Regreſſus ubinam locum habeat: vide *Beneficium.*

Regula.

Regula Juris, *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur*, ex ipſis Juris emerſit viſceribus. p.595.2

Regula Juris, *Qui jure ſuo utitur nemini facit injuriam*, perpenditur. p.682. & 683

Regulæ generales ſingulis rebus ſub eodem genere contentis applicabiles

les

les mirificè conducunt ad omnium diſciplinarum peritiam, adhibita tamen diſcreta & prudenti circumſpectione. p.697.& 698
Regulæ variæ ex univerſo utriuſque Juris corpore depromptæ, quandoque etiam ex libris ſacris, ad Juriſprudentiam canonicam maximè conducentes proponuntur. p. 698. 699. 700. 701. & 702.

Regulæ Cancellariæ.

Regula de publicandis reſignationibus ligat etiam in permutationibus Beneficiorum. p.175
Regulæ Cancellariæ Romanæ in Gallia receptæ. p.177
Regula de infirmis reſignantibus. p.177. Pro hac Regula Edictum Gallicanum providens diei obitus. p. 178. Ad hanc Regulam dies viginti non computantur in Gallia ex die præſtiti per reſignantem conſenſus, ſed ex die admiſſæ per collatorem reſignationis. p.179
Regulæ huic non eſt locus ſi ſanus quis reſignaverit, licèt ſuperveniente brevi morbo moriatur intra viginti à reſignatione dies. ibid.
Regula prædicta in Gallia non recipitur circa reſignationes factas apud Ordinarium. ibid. Neque valet in reſignationibus admiſſis jure regaliæ; neque in morte civili, ſeu capitis diminutione reſignantis. p. 180. Neque ſi reſignans ex alia quæ ſupervenerit infirmitate, vel caſu deceſſerit. p.180
Regula tamen iſta valet ſi facta ſit reſignatio dum febris intermittebar, & deinde ejus acceſſu mors ſupervenit. ibid.
Regula de publicandis reſignationibus. p.181. Tempus in Gallia huic publicationi præſtitutum computatur à die admiſſæ reſignationis, & poteſt à Papa prorogari. p.182
Regula de annali poſſeſſore non tribuit jus ullum novum, ſed exceptionem poſſeſſori. p.183.184
Regulæ huic non eſt locus ſi Ordinarius Beneficium contulerit, & quibus clauſulis ſoleat Papa huic regulæ derogare. ibid.
ad Regulæ hujus effectum formæ Gallicis Edictis præſcriptæ. ibid.
Regula de triennali poſſeſſore. p.184. Non valet iſta regula in Seculari poſſidente Beneficium regulare, nec in Regulari poſſidente Beneficium ſeculare: tunc enim ſola admittitur annorum quadraginta præſcriptio. ibid.
Regula prædicta ſummovet etiam Regaliſtas. p.185
Regulæ hujus triennium æſtimatur à ſolo tempore poſſeſſoris præſentis, neque ejus tempus computatur cui iſte ſucceſſit. ibid. Si quis ob hoſtilitates aliaſve cauſas non potuit triennio actionem intentare, ſufficiet ei ſi intra triennium proteſtatus ſit per notarium & teſtes de ſuo jure, & intentione. ibid. Ille à quo evictum fuerit compermutatum Beneficium poteſt ſuum priſtinum repetere per regreſſum etiam à triennali poſſeſſore. p. 185. 186. Sine ullo prorſus titulo triennalis

nalis poſſeſſor habetur pro intruſo: attamen titulus coloratus qui alioqui non valeret, ſufficit ad jus triennalis poſſeſſionis. p.186

Regula Cancellariæ de non tollendo jure alteri quæſito. p.186

Regula de veriſimili notitia valet in collationibus tum Papæ, tum Legati, tum Ordinariorum. p.186

Regularis.

Regulares non habent immediatè à Summo Pontifice poteſtatem abſolvendi ſeculares. p.270.7

Regulares etiam hodie proprio Sacerdoti confitendi obligatione adſtringuntur. p.271.10

Regulares quandonam poſſint Confeſſarium ad libitum eligere. p.272.12

Regulares ſe invicem percutientes leviter aut mediocriter à quo poſſint abſolvi: & quid ſi percuſſio intervenerit inter diverſorum clauſtrorum Regulares, aut ſi Regularis Clericum ſecularem percuſſerit. p.461.9

Vide *Profeſſio.*

Religio, & Religioſus.

à Religionis ingreſſu poteſt ſuaſionibus abduci is qui manifeſtè Religionem ingrediendo majus bonum excluderet. p.335.3

Religioſus non tenetur in tribus caſibus Superioris juſſioni parere. p.94.95

Religioſus non ſervans Regulam ex ejus contemptu, aut cum aliorum ſcandalo, peccat mortaliter, quamvis alioqui regula non obligaret cum peccato. p.97.98.99. Attamen contemptus ſubitaneus & imperfectè volitus, ſive regulæ, ſive Superioris, eſt ſolùm venialis. p.100

Religioſus ignoranter, & cum bona fide ſua profeſsus in Monaſterio laxiore nec diſpenſato, non tenetur abolitam ibi regulam ſervare, ſed tamen quæ ſubſtantialia ſunt votorum trium ſolemnium ſervare ubique tenetur. p.98.99

Religioſus non tenetur obedire Superiori in his quæ ſunt contra, vel ſupra regulam. p.100

Religioſus qualiter in dubio teneatur obedire ſuperiori, vel non teneatur. p.101.102

Religioſus quale peculium poſſit habere, vel non poſſit. p.103

Religioſis quænam munerum largitiones licitæ ſint, vel non. ibid.

Religioſi proviſi de Beneficio, vel penſione, non ideo tamen habent uſumfructum aut diſpoſitionem redditum independentem, ne quidem Religioſi Ordinis Hieroſolymitani, aliique Militares. p.105.106

Religioſis quatenus licitus ſit vel non cenſus vitalitius. p.106

Religioſus utrum poſſit vitæ ſuæ neceſſaria priùs ſibi petenti denegata occultè ſubripere. ibid.

Religioſus quatenus poſsit, vel non poſsit ad ſtrictiorem Religionem tranſire. p.107.108

Religioſus factus Epiſcopus utrum ſolvatur à voto paupertatis & ab obſervantiis Regulæ: utrum poſsit teſtamentum condere, aut in

in defunctorum bonis ſuccedere. p.109.110

Religioſi quibus ex cauſis ſuſpendantur: vide *Suſpenſio.*

Reliquiæ.

Reliquias redimere ab injuſto detentore licitum eſt, quin ſimonia incurratur. p.478.9

Reliquiarum venditio & locatio ſimoniaca eſt. p.489.1

Remex.

Remiges apud Infideles captivi an peccent mortaliter adverſus Chriſtianos remigando, & bellum gerendo: vide *Peccatum.*

Res.

Res ſpiritualis ſimoniacè accepta non eſt reſtituendi obligationi obnoxia Jure Divino naturali: & quid de Jure Eccleſiaſtico. p.509.7.8

Res inter alios acta aliis nocere non poteſt. p.700.20

Res aliena aut alteri obligata tranſit cum onere ſuo ad quemcumque etiam bonæ fidei poſſeſſorem. ibid. 22

Reſcriptum.

Reſcriptorum Apoſtolicorum diviſiones. p.14.15

Reſcriptorum gratiæ & juſtitiæ diſcrimina. p.15.16

Reſcripta exigunt ut præcedens ſupplicatio pro beneficio acquirendo cætera exprimat Beneficia. p.189.190

ad Reſcripta in forma pauperum obtinenda requiritur ultra Beneficia expreſſio quoque penſionum, præſtimoniorum & patrimonij. p.190. At in motu proprio Papæ nulla requiritur horum expreſſio; ſed tamen non ideo diſpenſatur à Beneficiorum incompatibilitate, vel inhabilitate. ibid.

Reſcriptum *perinde valere*, quoſnam reſarciat defectus præcedentis proviſionis. p.196

Reſcriptum poſterius quatenus anteriori deroget, vel non. p.16.10

Reſcriptum ſubreptitium, vel obreptitium quatenus valeat, vel non. p.17.11

Reſcriptum fraudulentum non conſtituit Apoſtolicum Delegatum. ibid.

Reſcriptum ad gratiam non obeſt juri alteri quæſito. ibid.

Reſcripto evocatorio non trahitur quis ultra dietam. p.17.18. Nec reſcripto commiſſionis aut delegationis. ibid.

Reſcriptum non productum intra annum nihil derogat poſteriori reſcripto. p.18

Reſcripto Papæ non delegantur niſi honeſtæ conditionis Clerici. p.18.16

Reſcripta Papæ ſunt Ordinario loci exhibenda qui poteſt horum executionem ſuſpendere ob juſtam cauſam, vel approbare, ſuumque *viſa* apponere. ibid.

Reſcripta non admittuntur in Gallia, niſi certificata à duobus Expeditionariis. p.19.20

Reſidentia.

Reſidentia in loco Beneficij quibus Beneficiaris divino jure præcipiatur: vide *Beneficiarius.*

Reſignans, Reſignare, Reſignatio.

Reſignationem in favorem quædam commiſſa crimina impediunt ipſo facto, quædam ipſo tantùm jure,

nec niſi poſt Judicis ſententiam: in iſtis, non autem in illis valet reſignatio in favorem ante Judicis ſententiam. p.158.& 159

per Reſignationem invalidam reſignans non excidit ſuo Beneficio. ibid.

Reſignans tenet adhuc Beneficium quandiu reſignatarius non ſubit ejus poſſeſſionem, niſi circa finem triennij, quo elapſo uterque Beneficium amittit. p.160

Reſignatio conditionata ſub clauſula, *Non aliter, neque alias, nec alio modo in manibus Papæ conditionem renuentis*, non privat reſignantem Beneficio, nec liberum eſt Papæ conferre alteri. ibid.

Reſignatio ſimplex, cum precibus tamen in favorem tertij facta in manus Ordinarij non adimit Ordinario alteri poteſtatem conferendi cui libuerit. p.159.160

Reſignare poteſt qui ſignaturam Beneficij per verbum *fiat*, obtinuit, licèt necdum examen ſubjerit, nec fidei profeſſionem ediderit, nec poſſeſſionem apprehenderit. p.155

Reſignare non poteſt alteri is qui coram Ordinario impetraturus examen ſubiit, & verbalem collatoris approbationem, nondum tamen literas Beneficij proviſorias obtinuit. p.156

in Reſignatione quæ forma ſervanda. p.156.157

Reſignationem ex cauſa permutationis poteſt Ordinarius admittere; & ſic permutantes ſunt immunes ab omnibus mandatis, indultis & expectativis. p.157

Reſignationes in favorem ſolus admittit Papa, & ipſe Galliæ Rex tempore regaliæ, non verò Legatus; ſicut nec ſub penſione, niſi hæc habeat Legatus in mandatis. p.158

Reſignatio ubinam & quâ formâ publicanda ſit. p.182. & 183

Reſignationem publicandi mora purgari poteſt etiam poſt ſemeſtre ante diem mortis reſignantis. p.183

Reſignationis publicatio non ſufficit in Gallia, ſed prætereà requiritur ſumptio poſſeſſionis, quæ poteſt ferè ad triennium differri: ipſa verò publicatio reſignationis inſinuanda eſt apud acta publica. Ibid.

Reſignans per confidentialem conventionem, & ſimul reſignatarius & mediatores incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam. p.503.& 504.12

Reſtitutio, & Reſtituere.

Reſtituendi obligationi obnoxij ſunt Beneficiarij qui ſuâ culpa Officij recitationem omiſerunt; & quando & quomodo ſit hæc facienda reſtitutio. p.637.& 638.12

Reſtituendi obligationi obnoxius eſt ille qui poſt omiſſionem recitationis Officij aliis diebus illam ſupplet. p.639.15

Reſtituendi oneri obnoxius eſt Sacerdos qui poſt acceptum pro Miſſa juſtum & rationabile ſtipendium pro unius tantùm intentione, illam pro pluribus celebravit. p.640.17

Vide *Clericus, Beneficium, & Beneficiarius, Miſſa.*

Reſtitutionis definitio traditur & explicatur. p.642.1
Reſtituendi obligatio ex quatuor potiſſimùm cauſis oritur. ibid.2
Reſtituendi obligatio verſatur etiam in injuſta boni alicujus alteri obventuri impeditione, & quæ conditiones ad hoc requirantur. p.645.6. & 646.7.8
Reſtitutionis obligationi an ſit obnoxius ille qui teſtamentum alicujus revocari curavit, & alium hæredem inſtitui. p.647.10
de Reſtitutione facienda præclara traditur D. Thomæ doctrina ad varios caſus applicabilis. p.651.7.8
Reſtituendi obligatio etiam ex peccato veniali oriri poteſt. p.655
de reſtitutione rei alienæ facienda per bonæ, vel malæ fidei poſſeſſorem. p.669.1
Reſtituendi obligatio præſcriptione perimitur. p.672.6
de Reſtitutione incertorum pauperibus facienda. p.675.& 676
in Reſtitutione facienda ordo ſervandus proponitur. p.676. 677. & ſeqq.
de Reſtitutione per moribundum facienda; & quomodo pœnitentis famæ, ejus animæ ſaluti, & reſtitutionis ſecuritati providendum ſit. p.683.& 684
ad Reſtitutionum reſolutiones regula generalis proponitur: ubi etiam de reſtitutionis internunciis. p.684. & p.685
an Reſtituendi obligatio deſinat re ſine debitoris culpa pereunte. ibid. & p.686
Reſtitutio rerum ſimoniacè acceptarum quomodo facienda: vide *Pretium, Fructus, Res ſpiritualis.*

Retractus.

Retractus olim in uſu apud veteres Judæos & Romanos invaluit etiam in Gallia. p.612.11
Retractus feudalis quæ prærogativa & vis, & quæ gentilitij. ibid. 12. & p.627.17

Reus.

Reus criminis inducentis vacationem Beneficij poteſt aliquando ante Judicis ſententiam Beneficium reſignare: aliquando verò nullatenus reſignare poteſt poſt perpetratum ſcelus, quamvis necdum fuerit ad forum contentioſum deductum. p.154.155
Reus criminis quamvis capitalis poteſt aliquando validè reſignare antequam accuſetur. p.155.2
Reus criminis inducentis vacationem beneficij ipſo ſolo jure, ſi appellaverit à ſententia depoſitionis ad Superiorem, appellatione pendente poteſt adhuc reſignare: ſed ſi ob priorem condemnationem inſurgat devolutarius, jura reſignatarij & devolutarij ſuſpenduntur uſque ad ultimam Judicis appellationum ſententiam. p.155
Reus interrogatus à Judice de crimine, ſed non juridicè, non tenetur illud fateri. p.415.1
Reo etiam non juridicè interrogato non licet mentiri. ibid.
Reus dubius an Judex interroget ex juris ordine, non tenetur confiteri. p.416
Reus legitimè & juridicè interrogatus

tus tenetur veritatem aperire, quæcumque illi immineat pœna. p.416.2

Reus juridicè interrogatus crimenque ſuum diffitens, an poſſit à Confeſſario abſolvi. pag.416. & 417

de Reis duobus uni creditori pro eadem re obligatis inſolidum frequens occurrit quæſtio. p.595.1

Reis pluribus inſolidum obligatis quandonam competat diviſionis beneficium, & quando non: & quæ actio competat reo qui pro cæteris ſolvit. p.596.3.4

Rex.

Rex Galliarum poteſt jure regaliæ Beneficia non curata conferre, vacante Epiſcopali Sede. p.123.13

Regis Galliæ jus alterum circa Beneficia Indultariorum. p.128.129. A quibus tamen ſunt immunes Cardinales collatores, ſicut & ab indultis Apoſtolicis. p.129

Regum Franciæ proviſiones circa reſignationes publicandæ ſunt intra menſem. p.182

S

Sacerdos.

SAcerdos ſimplex poteſt ex magna & urgente cauſa cum immediata Summi Pontificis delegatione fieri miniſter extraordinarius Confirmationis. p.248.4

Sacerdoti ſimplici non licebat olim quemquam chriſmate linire, imò nec baptizare, niſi jubente aut procul abſente Epiſcopo, & alia urgente neceſſitate. p.248. & ſeq.5

Sacerdos ſimplex non poteſt etiam ex commiſſione Summi Pontificis conficere chriſma pro Confirmatione. p.249.6

Sacerdoti non jejuno celebrare non licet, ut communicetur infirmus. p.258.11

Sacerdos non jejunus quando poſſit perficere ſacrum celebrantis Sacerdotis cordis deliquium paſſi. p.259.13

Sacerdos debet ſumere poſt hauſtum ſanguinem, vel etiam poſt ablutionem particulam de qua dubitat an ſit conſecrata, aut etiam verè conſecratam. ibid.14

Sacerdos qui purgaturus eſt Ciborium, quomodo ſe gerere debeat. p.259.15

Sacerdos an teneatur peccatori, cujus delictum novit, Communionem petenti denegare. p.264.5

Sacerdos quandonam poſſit occultos peccatores admonere ne ad menſam Domini accedant antequam peccata expiaverint. p.265.7

Sacerdos poteſt in Confeſſarium approbari etiam ab illo Epiſcopo cujus non eſt ſubditus. p.267.3

Sacerdos proprius quiſnam erat, cui ſoli viguit aliquandiu obligatio confitendi. ibid.4

Sacerdos ad Confeſſiones audiendas approbatus poteſt alienæ diœceſis ſubditos ad ſe accedentes abſolvere. p.269.5

Sacerdotis proprij notio multò latiùs quàm olim jam nunc extenditur. p.271.9

Sacerdoti proprio confitendi obligatio non eſt penitus abolita, & præſertim viget in Regularibus. ibid.10

Vide *Confeſſarius.*

Sacerdos excommunicatus toleratus validè poteſt, licèt illicitè Sacramenta adminiſtrare: at verò vitandus nec licitè poteſt Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare. p.519.3

Sacerdos ſcienter celebrans coram excommunicato vitando quam pœnam incurrat. p.527.3

Sacerdos intendens vitia reprimi poteſt abſque incurſu irregularitatis ſuadere Pincipi ut legem ferat, quâ certorum criminum rei morte digni capite plectantur. p.563.17

Sacerdoti quid agendum ſi profanatio loci ſacri contingat dum Miſſam celebrat: vide *Irregularitas, Pollutio.*

Sacramentum.

per Sacramenta veluti ſanctitatis inſtrumenta ſuum in nos Spiritum Deus effundit. p.241.1

Sacramenta nouæ legis vel ſuſcipientes juſtificant, vel præexiſtentem jam gratiam novo adaugent incremento. p.242.2

Sacramenta novæ legis emundant animas à peccatis. ibid.3.& p.243

Sacramenta omnia non requirunt elementarem ſubſtantiam adhiberi; requirunt tamen omnia ut conſtituatur in eis pro materia aliquid ſenſibile. p.243.4

Sacramenta omnia conſiſtunt in communi genere ſigni, & exigunt aliquam ſimilitudinem externi ſigni cum operatione interna quam ſignificant. ibid.5

Sacramenta vocari ſolent à Patribus Græcis ἀντίτυπα. ibid.

Sacramenta novæ legis non ſolùm ſignificant gratiam interiùs productam, ſed ipſam etiam producunt. p.243.6

Sacramenti definitio. p.244.6

ad Sacramenti cujuſlibet eſſentiam tria requiruntur, & quæ ſint. ibid.7

Sacramenta tria characterem indelebilem in anima producunt. p.244.1

Sacramentorum indignè ſuſceptorum gratiam reviviſcere per ſubſequentem pœnitentiam non eſt certum. p.26.9

Sacramenta dignè ſuſcipientibus conferunt gratiam habitualem, & convenientibus occaſionibus & temporibus gratias quaſdam habituales. p.247.1.& 248

Sacramenta Pœnitentiæ, Extremæ-Unctionis, & Matrimonij conferti non poſſunt infantibus. p.319.17

Sacrificium.

Sacrificium duplex in Euchariſtia, & in quo conſiſtat ratio ſacrificij. p.252.3.& 253.4

de Sacrificij ratione an ſit ut res oblata realiter immutetur, & an in Sacrificio Miſſæ contingat talis immutatio. p.253.4.& 5

Scientia.

Scientia alia ſpeculativa, alia practica: vide *Opinio.*

Scriptura.

Scripturæ ſacræ Juſtiniani lege apud Judicum Tribunalia habendæ. p.3

Sedes.

Sede vacante; vide *Capitulum.*

Senatuſconſultum.

Senatuſconſultum Macedonianum ad quid introductum, & quibus ejus beneficium & exceptio competat. p.590.8

Senatuſconſulto Macedoniano non juvatur filiusfamilias, nec quilibet alius qui ſponte ſolvit, ad hoc ut ſolutum repetere poſſint. p.591.9

Senatuſconſulti Macedoniani exceptio non admittitur, ſi filiofamilias mutuatum ſit ad mercaturam, ſciente & conſentiente patre. ibid.10

an Senatuſconſulti Macedoniani exceptio admittatur in aliis quàm mutuo pecuniario. p.591.11

Senatuſconſultum Vellejanum ad quid introductum, & quibus caſibus ejus privilegium ceſſet. p.591. & 592

Sententia.

Sententiæ judiciales evidenter injuſtæ, licèt non appelletur ab eis, nullæ ſunt, & irritæ. p.97

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſub futura conditione contumaciæ ſuſpenditur per appellationem interpoſitam ante conditionis eventum. p.434.7

Sententia evidenter injuſta & erronea, nulla eſt ipſo jure, etiam citra appellationem. p.435.10

ad Sententiam recredentiæ vel ſequeſtrationis requiruntur quinque Judices in ea ſubſcripti. p.449.17

Sententia proviſionis ſimul cum ſententia definitiva proferri debet, ſi cauſæ in eo ſtatu ſint ut ſimul terminari poſſint. p.450.22

Sententiâ juridicè ſignificatâ poteſt condemnatus poſt triennium interpellari ab adverſaria parte ad appellandum, vel acquieſcendum judicio: & quid in cauſis piis. p.450.451.

Sententia contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla eſt ipſo jure. p.517.19

Sepultura Eccleſiaſtica.

Sepulturæ Eccleſiaſticæ privatio eſt effectus excommunicationis: pagina 522.6

à Sepultura Eccleſiaſtica ſeptem genera perſonarum excluduntur, quæ recenſentur. ibid.& ſeq.7

Signatura.

Signaturæ Apoſtolicæ quid, & quales ſint. p.15

Signaturæ circa Beneficia conceduntur in Romana Curia, vel in forma gratioſa, vel in forma dignum, ſeu commiſſoria. p.119

Signatura in forma dignum, operatur in Gallia, niſi Ordinarius apponens in illis *Viſa*, ſcribat ſimul factum à ſe examen de impetrantis capacitate. ibid.

Signaturarum & ſupplicationum ſtylus in Curia Romana. p.189

in Signaturis valet appoſita clauſula, quod obſervantiæ Oratoris, ſeu tacita pro expreſſis habeantur. p.191.227

Signatura Papæ aut Legati ſufficit ad Beneficia Gallicana: attamen ad Dignitates conſiſtoriales Galliæ requiritur quoque Bulla Apoſtolica. p.193

Simonia.

Simoniæ delictum quodnam ſit. p.463.1

Simoniæ triplex ſpecies diſtinguitur. p.463.464

Simoniacum pretium triplex. p.464.4

Simonia committitur in ipſo pacto reparandi Eccleſiam, aut reficiendi ſimilia loca pia. ibid.5

Simonia ab eo committitur qui pretio ſibi devincit familiarem Epiſcopi hac pactione ut pro ſe aut ſibi conjuncta perſona Beneficium ab Epiſcopo petat. p.464.7

Simonia nulla ineſt ubi ceſſio aut largitio fit alicujus rei ad injuſtam redimendam vexationem. p.465.8

de Simoniæ conſtitutivo pretio recentiorum quorumdam Scriptorum opinio hactenus inaudita. ibid.

de Simonia mentali, utrum in aliquibus caſibus qui proponuntur committatur. p.466.& 467

Simonia alia ideo prohibita, quia talis eſt; alia ideo talis habita, quia prohibita eſt. p.467.12

Simoniæ tres ſpecies ſolo jure Eccleſiaſtico introductæ. ibid.13

Simoniam Jure Divino prohibitam committi accipiendo pecuniam ad Beneficia Eccleſiaſtica alienanda, vel dando ad ea acquirenda, communior eſt opinio. p.468.469

Simonia tam circa ſacras ordinationes, quàm circa Eccleſiaſtica Beneficia damnata. p.469.16

Simonia quomodo committatur in mutua Beneficiorum permutatione aut renunciatione. p.474.1.2

Simonia committitur ubi quis proprio Beneficio renunciat in favorem hac lege ut ſibi reſignatarius impenſas reſarciat quas in adeptione & conſervatione Beneficij reſignans ſuſtinuit. p.475.3

Simonia committitur quando quis bona ſua confert ad novi Beneficij fundationem cum pacto ut idem ſibi Beneficium conferatur. ibid.4

an Simoniacæ & illicitæ ſint conſuetudines & ſtatuta, quorum præſcripto Canonici dant aliquid in ſua receptione. p.476.477

Simonia committitur dando aliquid temporale ad redimendam vexationem pro Beneficio nondum adepto; ſecus ſi pro acquiſito. p.479.13

an Simonia contrahatur quoties in ingreſſu Monaſterij ex mutua conventione aliquid datur, vel exigitur titulo alimentorum vel onerum Monaſterij. p. 480.481. & ſeqq.

Simoniacis triplex pœna à Canonibus infligitur; & quando hæ locum habeant. p.498.1.2

Simonia completa & realis commiſſa in adeptione Prælaturarum Regularium, an inducat nullitatem actus, obligationem ad dimittendam ſuperioritatem, & excommunicationem Papæ reſervatam. p.500.5

Simonia in materia beneficiali omni ex

ex parte completa facit reum inhabilem ad idem Beneficium : ubi an privet eum pariter aliis Beneficiis ritè obtentis , & reddat incapacem ad alia in futurum obtinenda. p.501.7.8.& p.502.9

Simoniaca confidentia in Beneficiis quid ſit , & cui pœnæ ſubjaceat. p.502.10.& p.503.11
vide *Confidentia*.

Simoniacæ pravitatis tres caſus referuntur inducentes privationem omnium quæ quis poſſidet Beneficiorum , & inhabilitatem ad futura recipienda. p.505.17

Simoniacè accepta quomodo ſint reſtituenda : vide *Pretium* , & *Res ſpiritualis*.

Societas, & Socius.

Societas quid ſit , & ad quid ſocietatis contractus ſocios obliget. p.628.1.& p.629

ad Societatem juſtam requiſita quatuor proponuntur. p.629.3

Socius minimè tenetur ſociis de leviſſima culpa. p.630.4

in Societate diviſio communis lucri ad æqualitatem quomodo ſit inter ſocios facienda ; & quomodo æs alienum contractum ſolvendum. ibid.5.6

Societate finita ad quem ſors pecuniæ in ſocietatem collatæ pertineat. p.631.7.9

Sociorum expenſæ ad utilitatem & neceſſitatem ſocietatis factæ de communi ſocietatis pecunia ſolvendæ ſunt. ibid.8

Spes.

Spes ab omni conventione remota neque uſuram in temporalibus, neque ſimoniam in ſpiritualibus inducit. p.598.1

Spirituale.

Spiritualibus annexa quænam dicantur, & quæ annexa antecedenter, & quæ conſequenter ; & quænam pretio vendi & diſtrahi prohibeantur. p.463.1.2

Spolium.

Spolij jus quodnam ſit , & ubi ſervetur. p.110.111

Sponſalia & Sponſalitia largitas.

Sponſalia quid ſint , & quomodo contrahantur. p.320.2

Sponſalia de futuro etiam juramento firmata multis diſſolvuntur modis. ibid.& ſeq.3

Sponſalia de futuro jure veteri duobus modis tranſibant in matrimonium de præſenti. p.321.4

Sponſalia clandeſtina ſine præſentia Parochi & teſtium validè & licitè contrahi poſſunt. ibid.7

Sponſalia à parentibus contracta pro pueris impuberibus præſentibus & tacentibus , aut etiam abſentibus, ſed re perſpectâ non repugnantibus valida ſunt. p.322.8

Sponſalia ejus qui anteacto tempore voverat caſtitatem , vel Religionem , irrita ſunt ; & quid ſi poſt contracta ſponſalia velit Religionem ingredi. p.323.10

Sponſalibus contractis ſi quis caſtitatem voveat , quid agendum , ſi ſponſa huic voto acquieſcere nolit. p.324.11

Sponſalitia largitas quid ſit , & an ſuſtineatur diſſolutis ſponſalibus. p.690.1
vide *Donatio*.

Spurius.

Spurij Jure Canonico & Civili arcentur ab hæreditate paterna. p.663.1

Spurij quinam propriè dicantur, & quomodo differant à naturalibus. ibid. & ſeq.

Vide *Illegitimus.*

Stylus.

Stylus & praxis Gallicana ut obtineatur regreſſus ad Beneficium. p.175. & 176

Subdelegatus.

à Subdelegato ad quem appelletur. p.72

à Subdelegato quando ad delegantem appelletur: vide *Delegatus.*

Subdiaconatus.

Subdiaconatus non fuit olim ſacris Ordinibus accenſitus. p.313.1

an Subdiaconatus ſit Sacramentum. p.314.3

Subdiaconatui annectitur obligatio cœlibatus, etiam ex antiquiſſima inſtitutione. p.315.3

Subrogare, & Subrogatio.

Subrogatio collitigantium in re beneficiaria admittitur in Gallia: ubi de effectu literarum ſubrogationis. p.429.1.2

ad Subrogationis effectum in Gallia impetrandæ ſunt literæ à Cancellaria Apoſtolica, & Regia. p.430.3

Subrogatione obtenta à collitigante, proviſio tertij irrita redditur ipſo jure. ibid.4

Subrogari quandonam poſſit novus adverſarius prioribus collitigantibus. p.430.5

Succeſſor.

Succeſſor in Beneficio non tenetur reſpondere de jure aut capacitate præceſſoris ſui; habet enim jus à collatione, non à reſignatione. p. 218. Tenetur tamen ad debita illa quæ præceſſor contraxit propter Eccleſiæ neceſſitatem vel utilitatem. ibid. Item ad debita ab illo pro ſui ſuſtentatione contracta. p. 219. Item ad penſiones ſub prædeceſſore decurſas, nec ab eo ſolutas; diſcuſſis tamen priùs hæredibus. ibid.

inter Succeſſorem in Beneficio & hæredes prædefuncti Beneficiarij fructus ultimi anni ſic partiendi ſunt, ut hæredes illos ſortiantur qui decurrunt tempore quo defunctus onera Beneficij ſuſtinuit; reliquum autem totum adjudicetur ei qui ſucceſſit in Beneficium. p.219. Annus in illa fructuum partitione inchoatur à menſe Januario. ibid.

Suffragium.

Suffragij jus nullus habet in Capitulo ſive ſeculari, ſive regulari, niſi ſit Diaconus. p.206

Suffragia: vide *Capitulum.*

Supplicatio.

Supplicationum ſtylus in Curia Romana. p.189

in Supplicatione pro Beneficio exprimendæ ſunt vacantis Beneficij qualitates, & alia quædam. p.192

Suſpenſio.

Suſpenſio quænam cenſura ſit. p.514. 13

Suſpenſionis definitio ; & quotuplex ſit. p.545.1
Suſpenſionum atque irregularitatum à Jure exactior eſt obſervatio, quàm excommunicationum. p.546.3
Suſpenſiones Juris recenſentur. ibid. 4.& ſeqq.547.548.549.550.551
Suſpenſiones latæ in Epiſcopos, & alios Prælatos Eccleſiaſticos proponuntur.p.551.552.553.& 554
Suſpenſiones Juris quæ Conventus & Capitula attingunt enumerantur; & ſimul in Religioſos latæ. p.554.555

T

Teſtamentum.

TEſtamentum ſine ſolennitatibus Juris Civilis conditum an obliget in conſcientia hæredem ad implendam teſtatoris voluntatem. p.585.4
de Teſtamentorum ſolennitatibus; ubi etiam de teſtamentis & ultimæ voluntatis diſpoſitionibus ad pias cauſas. p.665.5

Teſtificari, & Teſtis.

an Teſtis unicus qui deponere poſſit in materia criminalis accuſationis aut denunciationis, teneatur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire. p.406.5
Teſtium jura breviter recenſentur, & an ſemper teneantur ad interroganiis mentem reſpondere,ubi circa hoc proponitur caſus. p.407.7.& 8
Teſtificari etiam requiſitus in multis caſibus aliquis non tenetur. p.411.1
Teſtis falſus etiam per veri ſuppreſſionem, quamvis nihil falſum poſitivè protulerit, ad quid teneatur. p.412.2
Teſtis in judicio falſitatem alteri damnoſam proferens, putans tamen ex memoriæ confuſione verum ſe dicere, ad quid teneatur. p.413.4.5
Teſtis malitioſè falſum deponens tenetur omne damnum inde reſultans etiam cum propriæ vitæ periculo reparare: ubi circa hoc refertur exemplum S. Conradi Placentini. p.414.6
ad Teſtificandum perſonæ aſſignatæ in cauſis criminum, quomodo compelli poſſint poſt primum comparendi edictum. p.452.35
Teſtes an antequam teſtificentur ſemper producere debeant ſignificatam comparendi juſſionem: ubi multa alia de teſtimonio ferendo in cauſa criminali. p.452.& 453

Tonſura.

Tonſura prima ſi conferatur non confirmato, quæ culpa incurratur. p.250.10

Tranſactio.

Tranſactionis definitio traditur. p.477.8
Tranſactio rei temporalis cum re ſpirituali compenſata eſt apertè atque indubiè ſimoniaca. p.478.9
Tranſactio pecuniaria circa reliquias an ſemper ſit ſimoniaca. ibid.
Tranſactio rei ſpiritualis cum alia re ſpirituali quandoque licita, quandoque verò illicita eſt. ibid.10

Tribunal.

Tribunal.

Tribunalium duo genera quæ ſuis limitibus & finibus coërcentur. p.388.4

Tribunalia Regiæ juriſdictionis non permittunt Eccleſiæ Gallicanæ ullum habere territorium. p.401.10

V

Vaſſallus.

VAſſallus feudalem fundum irrequiſito domino alienans, qua pœnâ teneatur: ubi de aliis pœnis & juribus vaſſallis & emphyteutis communibus; & de differentia vaſſalli & emphyteutæ. p.626.15

Vaſſallus in Regno Galliæ non incidit in pœnam commiſſi ob omiſſam in alienatione denunciationem: & quid in caſu rebellionis. ibid.16.& p.627

cum Vaſſallis & emphyteutis mitiùs in pluribus caſibus agitur in Regno Galliæ, quàm alibi. ibid. p.627

Vectigal.

ut Vectigalia juſta ſint quinque requiruntur conditiones, juxta doctrinam Cajetani. p.660.& 661.

an Vectigalia nova imponi poſſint urgente neceſſitate, cùm Rex profuſis & inutilibus impenſis ærarium exhauſit. p.661.7

Vectigalia fraudantes an teneantur ad reſtitutionem. ibid.8.& ſeq.

Vectigalium juſtitia eſt commutativa. p.662

an Vectigalia pro quotidianis victualibus impoſitâ poſſint eſſe juſta, & an ea fraudantes peccent mortaliter. ibid.

Vectigal in dubio potiùs judicandum eſt juſtitiæ conforme, quàm injuſtum. p.662.& 663

Venditio, & Venditor.

Venditionis definitio. p.609.3

Venditori qui viliùs vendendo non exceſſit dimidium juſti pretij nulla conceditur actio adverſus emptorem in externo foro. ibid.4

Vendere non licet cariùs ex eo quod res ſit commoda & neceſſaria emptori. p.610.7

Venditionis contractus rei traditionem non ad ſui eſſentiam, ſed tantùm ad complementum requirit. p.611.8

Vendita re ab emptore evicta ad quid teneatur venditor erga emptorem. ibid.9

in Venditione poſſunt intervenire pacta per quæ invitâ etiam alterâ parte conventio reſcindatur. p.611.10

Venditio in Gallia diſſolvitur per retractum feudalem, vel gentilitium. p.612.11.12

de Venditione frumenti & aliarum frugum cum pacto ut pretium emptionis vel par quantitas rei mutuò creditæ ſolvatur alio tempore quo res fortaſſe plus valebunt. p.613.13

Venditor ſciens pretium mercis mox eſſe minuendum, an poſſit eam currenti pretio vendere. p.614.15

Venditionis genus prorſus uſurarium & improbandum proponitur. p.615.16

an

an Venditor jure tacitæ vel privilegiatæ hypothecæ gaudeat ſuper re vendita. p.694.11.

Vicarius.

Vicarius an poſſit ſine ſpeciali mandato concedere dimiſſorias ad Ordines. p.60

Vicarius & Officialis ſuſpecti ſunt quoties ſuſpectus eſt Epiſcopus; ſed non vice verſa. ibid.

Vicarij Generales ſi plures ſint, habent ſinguli in ſolidum eandem poteſtatem & jus præventionis mutuum. p.60.61

Vicarij & Officialis juriſdictio ceſſat Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, aut mortuo, ſtatimque devolvitur juriſdictio ad Capitulum quaſi vacante Sede. p.61.62

Vicarij & Officialis qualitates requiſitæ. p.62

Vicarius & Officialis præcedunt Archidiaconum, ſed non in Choro. ibid.

Vicario Generali tanquam ſuſpecto recuſato, coram quo cauſa ſuſpicionis diſceptanda ſit.p.427.2

Vicarij Epiſcoporum quidam Generales, quidam particulares, qui dicuntur foranei: horum extraordinaria, illorum ordinaria juriſdictio eſt: à primis devolvitur appellatio non ad Epiſcopum proprium, ſed ad Metropolitanum; à ſecundis autem ad proprium Epiſcopum, aut Vicarium Generalem. p.57.58

Vicarius Generalis & Officialis in hoc propriè differunt, quod iſte contentioſam, at ille voluntariam juriſdictionem exercet; primus etiam extra territorium, ſecundus non niſi intra fines territorij: ab utroque autem immediatè ad Metropolitanum appellatur. p.97.98

Vicarius Generalis non habet Beneficiorum collationem, niſi ſpecialiter hanc in mandatis Epiſcopus expreſſerit. p.58

Vicarius Generalis poteſt præſentatos à patronis inſtituere, & Capitulum idem poteſt Sede vacante. ibid.

Vicarius tamen non poteſt citra mandatum admittere reſignationes, neque Beneficiorum permutationes. p. 59. 60. Sed poteſt admittere mandatum Apoſtolicum de providendo, & nominationes Indultariorum, & Graduatorum, abſente Epiſcopo; nam hæc ſunt neceſſariæ juriſdictionis. p. 59. Quid ſi Epiſcopus & Vicarius idem Beneficium ſeorſim diverſis contulerint. p.59.60

Vidua.

de Viduis intra annum luctus ad ſecundas nuptias tranſeuntibus; & quibus pœnis ſubjaceant.p.668.10

Viduæ liberos habentes ex duobus conjugiis quomodo poſſint de bonis ſuis diſponere: vide in verbo *Parens.*

Univerſitas.

Univerſitas vulgò dicitur approbare & decernere quod major pars decreverit, aut approbaverit. p.702.44

Voluntas.

Voluntas.

Voluntatis actus alij eliciti, & alij imperari. p.348.4

Voluntas in actibus elicitis cogi non poteſt; ſecus verò in actibus imperatis. ibid.

Votum.

Votorum irritatio, & à quibus fieri poſſit. p.30

Vide etiam *Epiſcoporum poteſtas circa vota.*

Voto ſimplici continentiæ adſtrictus, ſi matrimonij jugum ſuſcipiat, graviter peccat. p.335.3

Voto ſimplici caſtitatis adſtrictus, aut Religionis, an ſi contrahat matrimonium per verba de præſenti, teneatur ante conſummationem ingredi Monaſterium. ibid.4

Votum ſolenne in ſuſceptione ſacrorum Ordinum vel profeſſione Religionis emiſſum eſt impedimentum dirimens matrimonium. p.339.4

Votum ſolenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum per verba de præſenti contractum diſſolvat, dummodo non fuerit conſummatum. ibid.5

ad Voti obligationem non ſufficit conſenſus utcumque liber, & quis metus ſufficiat ad eum invalidandum. p.348.5

Uſura.

Uſuræ definitio traditur & explicatur. p.598.1

Uſurarum ſeges & materia frequens eſt mutuum implicitum & explicitum. p.599.2

Uſuræ multiplici ratione ipſo naturæ jure prohibita eſt. ibid.4

Uſuræ legibus Cæſareis licitæ ſanctionibus Eccleſiaſticis prohibitæ. p.600.5

Uſuræ hemioliæ & centeſimæ. p.601.6

Uſuræ Jure Civili permiſſæ in bonæ fidei contractibus, legatis & fideicommiſſis. ibid.7

Uſuras ſuas falſis prætextibus ſæpe homines obuelant. p.605.14

Uſura palliata contrahitur etiam in hypothecis & pignoribus. p.606.15

Uſuras nondum ſolutas in ſortem convertere prohibitum eſt. ibid.16

Uſuræ ex pecunia pupillari prohibitæ. p.607.17

Uſuras eaſdem non poteſt exigere creditor ſubrogatus in locum ejus qui lucri ceſſantis, aut damni emergentis intereſſe patiebatur, niſi idem intereſſe ſuſtineat. ibid.

Uxor.

Uxoris à toro & cohabitatione viri divertentis propter ejus ſæviriam jura proponuntur. p.692.5

Uxor innocens marito adulterante quomodo poſſit agere in virum. ibid.6

Uxor adultera, marito pariter adulterante non perdit dotem. ibid.

Uxor ad bonorum ſeparationem agens propter vergentiam viri ad inopiam quomodo procedere debeat. p.692.7

Uxor quæ bonorum ſeparationem obtinuit poteſt ſive mariti conſenſu obligari, non tamen alienare. ibid. p.693

Uxor ſuper bona mariti pro dotis reſtitutione habet jus tacitæ hypothecæ; & quibus creditoribus præferatur. p.693.8.9

Uxor intercedens pro viro, an Senatuſconſulti Vellejani exceptione juvetur: vide *Senatuſconſultum Vellejanum, Mulier.*

F I N I S.

Quæ præ inadvertentiâ aut operarum oſcitantiâ in hac editione irrepſerunt errata, ea ſic emendanda proponuntur.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*Emendatio.*
3	5	ei	eis.
6	36	anonum	Canonum.
13	16	ſufficiens ter	ſufficienter.
16	41	habetur	habeatur.
27	26	id. 3.	il 4.
28	4	Diœceſarum	Diœceſum.
23	28	Conciliorm.	Conciliorum.
24	35	propriè	propriæ.
28	19	V. volum. 4.	V Votum 4.
30	18	ordinantus.	Ordinatus.
30	36	patri marito	patri & marito.
31	5	poteſt	poſſunt.
31	6	caret	carent.
31	18	ndubitara	indubitata.
31	36	Axorius.	Azorius.
32	6	mortuoriorum	mortuariorum.
32	20	prætenderet	prætenderent.
36	36	fine	fines.
37	31	1154.	1564.
219	6	communi	communi.
242	11	proceſſionis	præceſſionis.
276	5	diminutione	adde fructuum.
278	19	ἐξυπείζαι	ἐξυπείζειν.
281	24	fintra	ſi intra.
200	16	conditione	condictione.
201	25	Henricus	adde III.

Pag.	*lin.*	*Mendum.*	*Emendatio.*
231	25	parſtandam	præſtandam.
242	23	praexiſtentem	*adde* gratiam.
278	41	ſummum	*adde* bonum.
297	28	unquam	nunquam.
298	8	δ ξα	δόξα.
333	24	pa entibus	parentibus.
314	9	impediunt	impedimunt.
334	8	iunt	ſunt.
348	32	illum	illud.
355	8	criminis	criminibus.
372	38	habiâ	habitâ.
382	6	vingulum	vinculum.
399	33	relictis	relectis.
446	10	ſatibula	latibula.
460	4	forè	fortè
467	9	labæ	labe.
480	14	Monaſterij	Monaſteriis.
488	28	à Capucino	à Baſſeo Capucinus
528	28	ab inevitabiles	ob inevitabiles.
529	36	mala	ex mala.
564	34	receſet	recenſet.
580	1	ſpecta	ſpectat.
598	23	atque his	atque ex his.
615	2	charitatem	caritatem.
702	40	fabulâ	fibulà.
703	11	quadrageſimum	quadringenteſimum.

99366623